

Тем, что эта книга дошла до Вас, мы обязаны в первую очередь библиотекарям, которые долгие годы бережно хранили её. Сотрудники Google оцифровали её в рамках проекта, цель которого – сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Эта книга находится в общественном достоянии. В общих чертах, юридически, книга передаётся в общественное достояние, когда истекает срок действия имущественных авторских прав на неё, а также если правообладатель сам передал её в общественное достояние или не заявил на неё авторских прав. Такие книги – это ключ к прошлому, к сокровищам нашей истории и культуры, и к знаниям, которые зачастую нигде больше не найдёшь.

В этой цифровой копии мы оставили без изменений все рукописные пометки, которые были в оригинальном издании. Пускай они будут напоминанием о всех тех руках, через которые прошла эта книга – автора, издателя, библиотекаря и предыдущих читателей – чтобы наконец попасть в Ваши.

Правила пользования

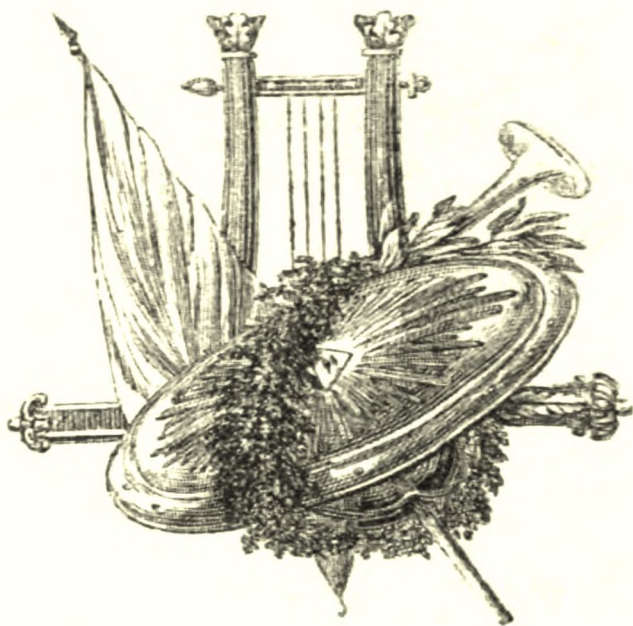
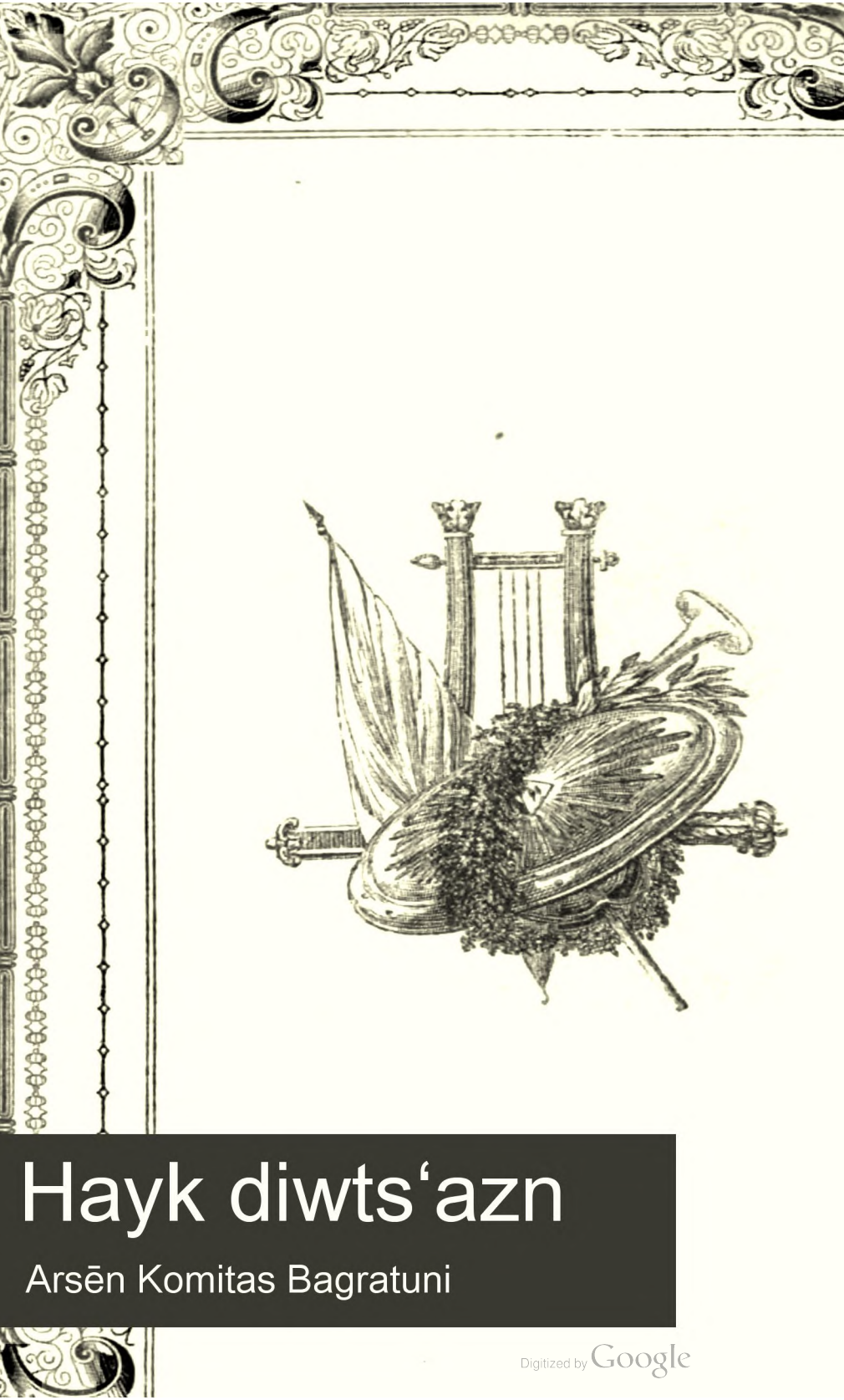
Мы гордимся нашим сотрудничеством с библиотеками, в рамках которого мы оцифровываем книги в общественном достоянии и делаем их доступными для всех. Эти книги принадлежат всему человечеству, а мы – лишь их хранители. Тем не менее, оцифровка книг и поддержка этого проекта стоят немало, и поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые меры, чтобы предотвратить коммерческое использование этих книг. Одна из них – это технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас:

- **Не использовать файлы в коммерческих целях.** Мы разработали программу Поиска по книгам Google для всех пользователей, поэтому, пожалуйста, используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- **Не отправлять автоматические запросы.** Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого рода. Если Вам требуется доступ к большим объёмам текстов для исследований в области машинного перевода, оптического распознавания текста, или в других похожих целях, свяжитесь с нами. Для этих целей мы настоятельно рекомендуем использовать исключительно материалы в общественном достоянии.
- **Не удалять логотипы и другие атрибуты Google из файлов.** Изображения в каждом файле помечены логотипами Google для того, чтобы рассказать читателям о нашем проекте и помочь им найти дополнительные материалы. Не удаляйте их.
- **Соблюдать законы Вашей и других стран.** В конечном итоге, именно Вы несёте полную ответственность за Ваши действия – поэтому, пожалуйста, убедитесь, что Вы не нарушаете соответствующие законы Вашей или других стран. Имейте в виду, что даже если книга более не находится под защитой авторских прав в США, то это ещё совсем не значит, что её можно распространять в других странах. К сожалению, законодательство в сфере интеллектуальной собственности очень разнообразно, и не существует универсального способа определить, как разрешено использовать книгу в конкретной стране. Не рассчитывайте на то, что если книга появилась в поиске по книгам Google, то её можно использовать где и как угодно. Наказание за нарушение авторских прав может оказаться очень серьёзным.

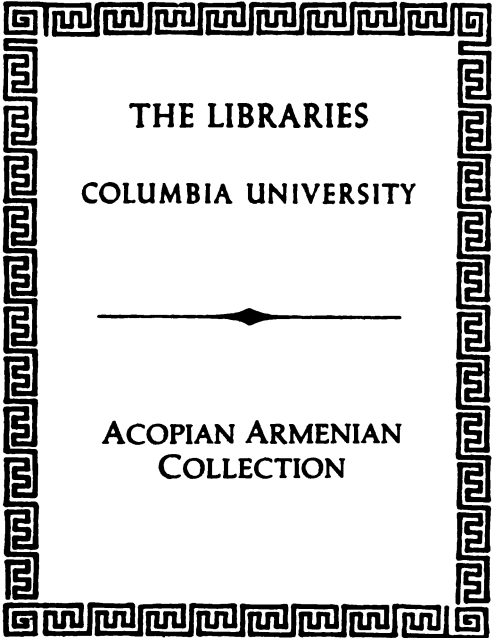
О программе

Наша миссия – организовать информацию во всём мире и сделать её доступной и полезной для всех. Поиск по книгам Google помогает пользователям найти книги со всего света, а авторам и издателям – новых читателей. Чтобы произвести поиск по этой книге в полнотекстовом режиме, откройте страницу <http://books.google.com>.

Hayk diwts'azn

Arsēn Komitas Bagratuni

THE LIBRARIES
COLUMBIA UNIVERSITY

ACOPIAN ARMENIAN
COLLECTION

GENERAL LIBRARY

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Վ Ե Պ

Ի Հ. ԱՐՄԵՆԷ Կ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻՈՅ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1858

ՀԱՅԿ

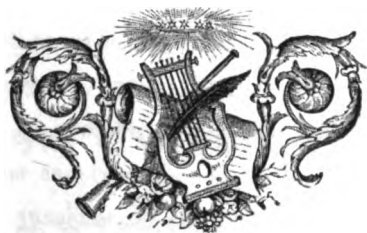
Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

ՎԷՊ

Ի Է. ԱՐՍԵՆԷ Կ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻՈՅ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1858

PK
8548
.B23
H3

Acopian Armenian¹
Collection

01-28-86 AMC

ԱՌ ԱՋԱՏ ՍԵՊՈՒՀՆ

Մ Ի Հ Ր Ա Ն Պ Է Յ Տ Ի Ի Զ

ՍԱՂԱԲՔՈՒՆ ԳԻՄՂԵԱՆ ՈՂՐՍ ԱԵՒԻ ՄՕՐ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑՍ

ԱՐԳԱԳԻՐ ՆԸԻՒՐ ՍԻՐՈՑ ՉԸՍԱԿ Ի ԳԼՈՒԻԸՆ ՊԱՐԿԵՇՑ,

ՊԱՏԿԱՌՈՑ ՍԻՐՑ Ի ՔՈՒՆԿ ԱՌ ՊԱՇՏԵԼԻՈՑԸ ԲԱԳԻՆ ՀՈՒՊ՝

ՔԷ ԻՑԵՆ ԽԱՁ ԱՐԺԱՆԻ ՀԻՒՍԻՑ Ի ՇՈՒՔ ՃԱԿԱՏՈՒՆ:

ՎԵՂԱՋԸՆ ԴՈՒ ԵՂՆՈՒՆԿ, ՑԻԻԶԵԱՆ ՍԵՊՈՒՀԸՄ ՄԻՀՐԱՆ,

ԴՈՒ ՅՈՐԴՈՐ ՆԸԻՐԱՊԵՑ Ի ՍԵՂԱՆՈՑԸ ԴԱՂԱՄՈՒՆՍ,

ՔԱԶԱԼԵՐ՝ ԼԻ ՍԸՐՏԻԻ ԵԼԵԱԼ ԽԱՁ ԱՆԿ ԸՆԴ ԱՌԱՋ,

« ԱՂԷ ՑԻՍ ՄԱՏՈ՝ ՋՕՆԵՄ », ՋԱՏԵՆՑԵՐ ԼՈՒՐՋ ԵՐԵՍՕՔ:

ՄԸՏԵՐԻՄ ԸՆԴ ԻՍ ԳԸՔՈՑԿ ԵՒ ԵՐԱԽՑԵԱՑ ԽՈՒՆ ՑՐԻՏՈՒՐ

ՈՒՂԵՐՁԵՄ ՄԸՏԱԳԻՐ ՅԱԶՆԸԻԱԳՈՐԾ Ի ԳՈ ՋԵՈՍ:

ԴՈՑԶՆ ԸՆԵԱՑԸ ԻՄ ՊԱՏՈՒԵԱԼ ՅԱՐԳՈՑ ՄԱՏՈՒՆՍԿ ՕԺՏԱԲԵՐ,

ՊԱՐԾԵՍՑԻ ՇՆՈՐՀԻՒԿ ՅԱԻԺ, ԵՒ ՄԱՏՐՆ ՅԱՆՈՒԱՆ ԳՈՒՄ Ի ՓԱՌՍ:

Հ. Ա. Կ. Բ.

E. S. Eve sculp.

Հ. Ա. Կ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻՆԻ.

ԱՌ ՄԱՅՐՆ ՀԱՅՈՑ

ՈՉ ԵԹԷ ՄԵՍ ԻՆՉ ԵՒ ԸՆՏԻՐ .

ՄԷՆ ՄԵՐՈՑ ՄՕՐ ՆՈՐ ԻՄՆ ԻՆՈՒԷՐ

ՍԻՐԵՑԵԼՈՑ ՇՈՒՔ ՈՐԻԵԿԻՆ

ՏԵՐԵԻՔ ԹԸՓՈՑ ԲՈՂՈՐՔ Ի ՀԵՐ :

Հ . Ա . Կ . Բ .

ՊԱՏՃԱՌՈՒՔ ՎԻՊԻՍ

Տիտանեանն թէլ, որ և Ներբովթ՝ թոռն Քամայ կամ Քուչայ, յետ աշտարակագործութեանն բռնացեալ ունի զամենայն երկիր. և զհին յիսուսին անիծից և օրհնութեանցն Նոյի միշտ կիրթ ՚ի մտի կալեալ, զիւթեալ և ՚ի Բիւրասպի Աժգաճակայ ՚ի կախարդէ, որ հարստութեամբ և ճարտարութեամբ զցեղապետութիւն ազգին իւրոյ ունէր՝ հնազանդեալ ընդ նովաւ, գուն գործէ այնուհետեւ միապետել տիրաբար տիեզերաց, և աստուածօրէն առնուլ պաշտօն :

Հայկ յարեատսեան, որդի Քորզոմայ, նախահայր ազգիս, խորհրտացեալ ձեռն ամբառնայ ընդդէմ ամպարիշտ բռնաւորութեանն : Եւ ոչ կամեցեալ հնազանդ նմա լինել, յետ աշտարակին չուարարեալ ՚ի Բաբելոնէ ՚ի բունն իւր յԱւրարատ, որդովք և թռամբք՝ իբրեւ երեքարիւր արամբք զօրաւորք և այլովք ընդոճնօք և եկօք յարեցելովք ՚ի նա, երթեալ բնակէ նախ ՚ի լեռնոտին միում ՚ի զաշտավայրի, յորում սակաւք ՚ի մարդկանէ յառաջագոյն ցրուելոցն զազարեալ բնակէին՝ սկիզբն կալեալ ՚ի Զրուանայ, որ այն ինքն է Սեմ : Զբնակիչս տեղոյն հնազանդ իւր արարեալ, շինէ անդ տուն բնակութեան կալուածոց. և ժառանգեցուցեալ զայն թոռին իւրում կազմեայ, ինքն զնայ անտի եւս ՚ի հիւսիսակողմն կամ ընդ արեւմուտս հիւսիսոյ, բնակէ ՚ի Հարք ՚ի Հայկալէն դաստակերտին : Բնակիչք կողմանցն այնոցիկ ինքնա կամ հնազանդին զիւցազինն :

Սրտմտեալ թէլ ընդ նշկահելն նորա, բայց ակն ՚ի քաջէն ածեալ, յէլ առ նա պատգամ իբրեւ առ վտարանջող զորդի իւր ընտրիւք ոմամբք՝ զալ ՚ի հնազանդութիւն և կեալ ՚ի հանդարտութեան ժւր և հաճոյ իցէ նմա յերկրին իւրում բնակութեան : Հայկայ խստութեամբ պատասխանեալ և ՚ի

բայ զպատգամաւորսն դարձուցեալ, ձայն տայ առ նա 'ի պատերազմ:

Խաղայ Բէլ ամբոխի զօրաց 'ի վերայ նորա: Լուեալ Հայկին զարշաւանն 'ի Վաղմեայ թոռանէն՝ փախուցելոյ յերեսաց Բելայ՝ որ ընդ տուն նորա զայր անցանել, դիմէ եւ ինքն ընդդէմ նորա որդւովք եւ թոռամբք եւ այլովք եւս որ ընդ իւրով ձեռամբ:

Վաղեմի բնակիչք արեւելեան հարաւային կողմանցն, զօրս հնազանդ իւր արարեալ Հայկայ՝ ասէ պատմութիւնն, եւ ոչ իբրեւ զարեւմտեայ հիւսիսակողմանցն ինքնակամ հնազանդեալս նմա, զայն պատեհ առեալ՝ ձեռներկցու թեամբ գլխաւորի ուրուք առ նախանձու նախազրաւ երկրին եւ իշխանութեան իւրեանց ըմբոստացեալ ընդվզին. եւ զբազումս եւս ընդ իւրեանս հրապուրեալ, ոչ կամին նուաճիլ 'ի նա: Բայց երկպառակ ընդ միմեանս լեալ, եւ 'ի բաջութենէ եւ յառաքինութենէ դուրսդինն պատկառեալ եւ յանկուցեալ 'ի նա, եւ արդար իրաւանց նորա եղեալ խելամուտ, զարհուրեալ եւս 'ի յայտ յանդիման հաւատօր ամբարիչտ բռնաւորութենէն Բելայ, միաբանութեամբ համագունդ խրախուսեալ մտանն ընդ ձեռամբ Հայկայ՝ 'ի մարտ պատերազմին:

Յազազին ճակատու անդ անկանին սկայք բազումք. հուսկ ուրեմն նետահար 'ի Հայկէն սատակի Բէլ 'ի բլրի ուրեք, եւ ամբոխն իւր ցրտի հալածական: Զտեղի ճակատուն շինէ Հայկ զաստակերտ եւ կոչէ Հայք, որ այն ինքն է Հայոց ձոր, եւ զբլուրն ուր անկան Բէլ՝ Պերեզմանս: Եւ զդիակնն Բելայ՝ պաճուճեալ իմն դեղովք՝ հրամայէ տանել 'ի Հարք, եւ թաղել 'ի բարձրաւանդակ տեղւոջ: Զկնի այսորիկ անդրէն ընդ կրուկ դարձ արարեալ 'ի նոյն տեղի առաջնոյ բնակութեանն, եւ կազդուրեալ անդ զՎաղմոս՝ հրամայէ զնոյն տեղի բնակութեան ունել նմա, եւ ինքն երթեալ զազարէ 'ի Հարք:

Մովսէս Խորենացի, Ա, 6, 7, 9, 10, 11, 12. — Նոյնն 'ի Պարսից առասպելեաց, Ա: — Սերէոս. — Թովմա Արձրունի. — Մովսէս Վաղանկատուացի. — Միխայէլ ասորի. — Վարդան Բարձրբերդեցի. — Էւ արասքինք, եւ մեկնիչք սուրբ գրոց:

Հ Ա Յ Կ

Գ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

Ն Ա Խ Ա Դ Բ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Յատենի աւագանւոյն յայտնէ Հայկ զխորհուրդ պատերազմին 'ի վերայ
Բելլայ. հատտափ պատերազմ հակառակ կարծեաց զբուանեանն Վստամայ՝ որ
'ի հին բնակչաց հարաւակողմանց երկրին: Գեսպանս առնէ առ եղբարսն 'ի հիւ-
սիսի՝ գալ զօրօք 'ի Թիկուհս. եւ առ որդին իւր Ապահ յԱպահաստիս ազգ առնէ
նորօք զարչաւան մարտին, ահն կայեալ գալտեան նորս, որ խոժոռեալն էր:
Ի կատարել Հայկեանց գտնն Նաւասարդաց գայ սրտողամ Բելլայ առ Հայկ՝ գառ-
նալ հնազանդել նմա երիւք պայմանօք: Արհամարհէ Հայկ, ձայնատուր լեալ
ազգ առնէ 'ի վերայ նորս պատերազմ, եւ քաջալերեալ իրախուսէ զիւրնս:
Վստամ սկսանի սերմանել որոմն հակառակութեան:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Բ Ո Ւ Ա Պ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

Որ 'ի քնար հոգեառակ ըզհայն հայոց երգես յերկինս,
Ջառաջնորդն հաւատոց եւ սիրազուտ ազատութեան,
Ջամնակալ աթոռոց եւ ըզխտաջն վեժիւնդիր,
Ջախոյեանն առ անգարիչա Բարեշական գառազութիւն,
Որ զամենայն ընկեցեալ առ սեր երկնից եւ հայրենեաց,
Իրաւամբ, սրբաւ, զինուք յազմեալ մարտն եւ զըժտոց,
Ըզնոյեան օրհնութիւնն 'ի թորգտեան հաստատեալ զարժ
Եւ ջըբեալ զոխարն 'Քամոյ' զ'ի յանիծից նահապետն,
Ըզբնիկ տէրութիւնն եւ զաւրբ պաշտանն եհան յանգրբ,
Հրեշտակդ հայաստանեայց՝ ի ըմբից Ջուարթնոցն գաստգես,
Որ ըսոյ յակումբ ասնարին երախանայ անից վերնոց
Գեղգեղեալ եղանակես յունին Ամանին 'ի հեղաութիւն,
Եւ յաւեժ քան զամենայն երգ լուսազունդ երաժըշտոց
Ի հայրենան յազմանակին ձոյն նըւազաց բերկրես ընծա,
Այսքը յիս աղէ մատո զոսկի ջընար քո վերկնաւոր·
Եւ որ գէտ եւ օժանգակ մեծին կայեր ազատութեան,
Դու զԵրեմիայն խորհրդոյ վերծ ինձ ըզբող եւ զանգընոց·
Դու եւ զժես ուստ մատունս՝ 'ի մեզ՝ մըրմունջ կրաքնդոցես
Գալ ըզհետ նըւազաւոր հընչմանցդ որ գես ծածանին յօգս·
Եւ գու իսնդ՝ արփայն կաթունն, երկնից համարք յաջն գեղոյ,
Որ յեկոյ վեժից ջրեան նուրբ շամնդալ ոգեխաննեալ՝
Եւ 'ի քարս եւ 'ի վին Ջուարթնոյն շընչես երգարանի,
Ընդ գու շոջ՝ յաւին ըզքան իրախոյս բաժակ գու հրածորան,
Դու եւ յայս խտեաց 'ի սիրտ եւ 'ի սոյն լարս ըզպերնն հանգես·

Լիցին շարժանցդ արժանի, մի յեանեսցին 'ի մեծ երգոյս :
 Եւ որ զոց լեզուն յաննիւթ զուգաւորեալ քեւ յազգրախ
 Զարթունիս վերին ուրախ աննես 'ի նուազ բարեառակի,
 Ի քէն եւ ինձ եղեմեան քոյինաշունչ բայից զանդիւք
 Տաջի քաղցրանալ 'ի լուր Մասեայ եւ Նրասխայ,
 Ի պարել ոգոյս Թեւոյ ընդ ծագիածին ջուրցն ըզբունսն,
 Ի նուիրական հովանիս անեղաշէն գրախաթն մայրեայ,
 Մեծառամ՝ ոստ 'ի ճակատ կապել փունջ փունջ պըսակ քաջին :
 Յազթեացին քո գայլայիկիք փըբոցուտոց փոբոց գաշման,
 Եւ ուղեք Այրարատայ՝ գեղեան ուտոց սարգենասեր :
 Հոր սիրոյ հրեկայազոր հօր զեհազն զառէ զաշխոյս՝
 Քառասուն զարուց ամաց ըզլըսութեան հանել վըրեծ,
 Ի հեռուսա՝ 'ի յաւիտեանցն 'ի գլուխ զըսկայն տեսեալ ոջոյն :
 Եւ որում հօր երախտեայ փանդառնք 'ի գեպ շնորհակալուք :
 Կարկեցաւ շուրթն հայհոյիչ՝ աշխարհաւեր բըսանց գուսան,
 Խամբեցան 'ի գլուխ նոցա ա'ի քնարս երգոյն հիւզ սարգենի :
 Միասկեան զըստերք պարուց, արիք զարթիք իմ՝ զըրութիւն
 Գաղթեացի նուազողաց բամբաստիք ըզինի ճեմոց սաղիցոյ,
 Ըզբըսանցն հայոց նիւրհեալ խոր արձագանգս յարուցանել՝
 Ընդ մեզ զուգարարառ հընել ըզհայրըն պարճանայ,
 Ըզիբրիկն զըւարթ կենացս անմահ արեւ կենդանաբար,
 Որպէս անգ ուրեմն 'ի Թինգ կոյնից սոփց յազթմանակին
 Յօրհուութիւնս Սասունոյ եւ գեւցազնն յազթօզ բազկի,
 Որ 'ի շէնդըն հըրբին հաստ աղեղան պարտեցաւ մահ,
 Յանդընգոց ամագարամեսս ընկլան բըգիեալքն անգուստ 'ի վեր
 Կարտաթեք զըժոխոց, նենդ անորին, աշ բըանախալ,
 Մահ ոգւոց եւ մարմնոց, խաւար ժլտոց, լուծ գերութեան :
 Մասունի աւազիկ 'ի գրանց երկնից Հրեշտակ 'ի Հարք
 Մերկանալ ըզպատարուակ գոտ զհանի քաջին Հայկոց .
 Գոչեացէ որոտալիբ գոգեալ պըգինձն սոփիւրմեծ
 Ի ծագաց մինչ 'ի ծագս ամպարըշտոց տըւեալ զըզրդ .
 Սարտեացն գտող բըսունք յորջն իւրեանց յահ ու'ի գոլուձն
 Ի Գոգայ եւ Մագոգայ մինչև 'ի Փուգ եւ 'ի Մեհաթիմ :
 Ի վերին արթունեացն 'ի յաննատոց լուսոց գահին
 Կուշեայ նախ բարձրեալքն Տեր զպատգամաւորն իւր հոլութեւ,
 ԸզՀրեշտակն հանձարոյ խորհըրգական խնասաութեան,
 Որ կայն ժլտ առաջի անմիրհ աշտն ամենատես .
 « Եվ երթ պատգամ 'ի Հայկաշէն՝ առ Թորգոմեանն իմ սիրելի .
 Ոչ եւս այլ հանգուրժեն երկինք զիժժուլքս հատուցանն ,
 Փուծառքի յոր մէքս եգաք գործ քաջութեան 'ի սիրտ նարս » :
 Խոր գիւնր վերջին աւուր տարւոյն սկըսեալ եր ըբըմանալ,
 Եւ ըբրիք Մոկոց տոյին զտաւաւոսին քաղցր աւետիս .

Սըրացեալ գայր Չըւարթունն՝ 'ի քուն մնչցեա նընէր երկէր,
Մըտանէր, կայր 'ի սնարից վնչ գիւցազն եւ տայր պատգամ՝
« Արե կայ, առ սիրելիք յընէ հրանան՝ բարձրեալցն Տէր-

Ոչ օրն՝ յԱրտուած եւեթ կալ ապաստան գաւառի ձեռամբ-
Ոչ, զերկնից Թէ եւ բազուկ իւր 'ի Թիկունս ունէջի ոչ,

Չիմաստից ջանիւք ապախա Թէ արարեալ, աղոգեալի:
Կաս մընասն զի յօրացեալ բըռնուարին կցե նա քեզ:

Իմարձնայ կրօնա 'ի գեպ՝ անձին լոկայ սպաս փըրկուլմեան,
Իոկ յերկնից սուրբ իրուանց վըրե՛ գիմել քաղ նահատակ:

Ոչ եւս այլ ներսն Երկնից ըզրն ցտամանն յապարկից:
Օն արե յոր նայն արկ 'ի միտառ քո քաղաց հանգէս »:

Չայն երգեալ, եւ քննծայից գիմեալ զքե՛տանն առ զառաքարին:
Թօ՛ճտօփէր ըզքունն յանձնէն ըսկայն արե, եւ եր տեօկլ
Յատուածակերպն կողմանէ՝ ձեպ սալ իւրացն խորհըրթոց:

Կարգադեա նաւասարդի վարգապըսակ օսկեալբուսն
Առաւօտ՝ բանայր ըզգրունս արուսեկին լուսայ ծագանն-

Հընչն սաղբ կըկուին քըքօվք, երգք 'ի գարգափորն արապի,
Բակք 'ի ձայն հաւստօսին եւ 'ի բառալ գառանց տըրթուց:

Չարթնու շինն Հայկայ բալար, ձեռն 'ի վառտակ մեծ հրամանայ
Ի կաղըս պիտոյից հանգերձանայ պատերազմին-

Սայնց սիւքք ճըւընչն, այք՝ երկիւքք արտփն 'ի գաշոց:
Ըզինի ըւսաշաւիլ պատգամարեր Չըւարթնայն հեաոց

Սըրարձեալ Հայկ զաշ յերկինս կարգայր զհըրրն իւր յօգնութիւն:
Ցաւասոկ վարապանակ արկեալ զուսովըն Թիկնաւառ,

Սուսեր սուր երկապլի կապեալ յաղչեր իւր յանկէկ,
Եւ զանձամբ ստեալ ըզիկ մեծ ծիբանի նըկարակերտ՝

Գեղաղէլ մասանցն զարծ Հայկանուշայ սիրուն զըստերն,
Եւ 'ի գրուիցն սաղաւարտ ահեղ ճօճեալ փաղփուն վըրջք,

Ելաներ որգւովքն հանգերձ, խոյտայր գիւցազն 'ի մեղ քաղաց,
Խոպուք վարսից զանդուրագեղ զուսովքն իջեալ ծածանեկին:

Նա նիզակ արե ճօճեալ 'ի գաւաղան իշխանութեան՝
Հարկաներ գործոյն խրախոյս աշքն՝ անձամբն եւ հրամանաւ:

Հըրթ անարկեղով շարժեր զհըլուա շուրջ ընդ աշխարհն,
Քրպես վն՝ անկեալ ուժգին յանգորթ երես ջուրց ծովակի

Արձակէ վն վն ըսկիւ ըլորբաձեւ յափնածիր կոյս:
Մանասանգ Ծոփայ գաւառ եւ Բըղնուիք եասն գեռան

Ի վաստակըս պըզնձի եւ երկաթի քրպից բոճուց-
Նոր Թօրէլք 'ի հօրն իւրեանց ուսն ճարտար Թեքնն զնոսա,

Թընդին զարբնոցք զազաւորք, ընդ կասնայ Թոպ Թասանըն սալք-
Ձուլին կոփին կըսն զէնք, գան ժողովն 'ի Հայկաշէն:

Սուսերք, տէքք եւ նիզակք՝ արեան մարտիցն ծարակիք,
Կապարձք օրհասարեքք, զըրահք՝ ասպարք եւ սաղաւարթք

Արի որդւոյն Յարգումսյ 'ի դաստակերտն մըլԹերնն :
 Ի նմա հրապարակք եւ ճեմարանք առջգ մանկտայն,
 Ի նմա լայն զինարանք եւ ասպատանք երկվարոսյ,
 Թանգարանք ամբարանոցք պտտերազմիկ բիւր անօժոց .
 Պարիսպք շուրջանակի, ամուր մարտկոցք եւ մահարձանք,
 Վըրանք ընդ արուարձանս՝ խորանահար բանակք 'ի բուն,
 Եւ մարտիկք ըսպառազնէք 'ի կրթմա 'ի մարզս հանապարզ :

Ի գլուխ աւանին կանգնէր Հայկին պերճ սարուտքթ,
 Ի ներքոյ՝ տաշտոտակ եւ սինազարգ կըճնայ գահլիճ,
 Աւանազն շուրջ ասպազէն՝ ակոյեանք վն՛ յաղթանակաց,
 Մարմարեայ 'ի հանգիւսոյ գահ անպաճոյճ հօրն Հայոց,
 Արտաքոյ գաւիթք եւ գրախոք եւ ըսւրաստանք շուրջանակաւ .
 Չոր գրոհին սերն կառոյց, եւ ոչ յարտօսր յարին զանգեալ :

Մինչ արեւ ընուլցանէր՝ բախեալ հընչեաց վահանն Հայկայ
 Որ արծաթի բանաշուրջն 'ի սին սրահին կախէր առ գուրս :

Ամենայն կողմանք շինին զորոսն առեալ զըզըրգեցան :

Գան Արաննակ, Մանաւազ, Հայկակ եւ Խոս քաղին որդիք,
 Գըլխաւորք ընդոճնացն, եւ այլք՝ աւազք բընկայ երկրին,
 Փառնակ, Չարեհ յարեթեանք, արին Աւնակ 'ի զըրուանեանց,
 Ինքնակամ նուաճեալք քաղին՝ աղզք հանգերձ Ժողովրդովք,
 Աճեցեալք 'ի բազմութիւն նախ քան զգալուսս նահապետին :
 Ընդ նոսին եւ զըրուանեանն եկ 'ի տանէն Կազմեայ Վըստամ,
 Չոր ամենայն տամն անգուստ անեալ էր այսր ընդ իւր գիւլազն,
 Խէթ ընդ անըն կալեալ միտս՝ ընդ փառասէր եւ խաղմարար :
 Սոքս պետք եւ այլ ի շնանք եւ կուսակալք գան զումարին .
 Որպէս յորժամ ժիբ մըշակ ժողովէ զպար թափառ մեղուաց,
 Ըզրգընձին 'ի ձեռս առեալ զըտգեալ անօժոյն հարկանէ .
 Կամ երկնից փայլատակունք Թէ որոտան յամպոցն 'ի շուքի,
 Թեւածեալ գան հաւաքին 'ի փեթակին յարկ մայրենի :

Անցեալ Հայի բազմեր 'ի գլուխ շուրջ ակըմբեալ աւազանուոյն,
 Բանայր զբերանն, 'ի շըրթանցն հոսէին բանչն իրբու աղբիւր
 Ի լեռնէ ականակիտ 'ի ծաղկաւէտ մարգարեալն,
 Կամ գարնային իբր անձրեւ ընդ անգաստան գալարաբեր :

« Զէ ինչ, քաղքդ, 'ի ձէնը զանխուլ, զի երկնաւոր սուրբ նախանձուն
 Տամբ՝ որգուլք հաւատարիմ կացեալ առ ուխտն աստուածեղէն,
 Յեռ բազում մարտըս մըղեալ անմկուլթեամբ ըզլերբող(ժայ՝
 Յոր վարէրնն նենգանօք 'ի հարկանել զանձն իմ 'ի մահ,
 Սակայն Տեր կենդանի պահեաց ցայսօր զիս 'ի գործ մեծ .
 Իբրեւ 'ի վեր ել խորհուրդն անօրէն բիրա բընաւորին
 Անգարիշտ եւ խորանանգ մեղմեխանաց գոռողութեան,
 Զի զամենայն զընկեցեալ զօրինաց լուծ եւ զԱստուծայ,
 Զերկաթին կապեալ մական թակ կոշկոճիչ զազատ զըլեաց,

Վեր 'ի վայր վերգտնելոյ զաշխարհի խոր խաղաղութիւն .
 Ուր ազնիք առ հասարակ իբրև միոյ հօր հարազատք
 Ընդ սիրով աստուածասուր արգար ցըպոյ հօգուականի
 'ըտանէն ասուպեալ 'ի հայրենի քաղցր հովանիս ,
 Կարգք եւ կրօնք աստուածապաշտք , խնաստութեան բերեալ պարտալ
 Ընդ անմեղ ըզրասանըս ցընգեղէ աւուրց կենաց .
 Փոխանակ իշխանաւես լուսոյ մշտաց եւ ջերմ սրբոց՝
 Խաւար խաբէութեան զչայտեալ 'ի վեր 'ի գըծոխոց .
 Հաս կալու բընազատին բազուկ անգութ ըզտիեղերս ,
 Ձգեղեցիկ ազատութեանըն՝ գերութիւն խիտ նորահար
 Ըզտեղէ փոխաբերեաց , կորեաւ սիրոյն երշնէութիւն՝
 Եւեալ վտարանդի հեացն ըզինի արգարութեան .
 Փոխուցեալ յայնժամ խնկըս՝ եկեալ յաշխարհ իմ հայրենի ,
 Հասեալ նախ յոջըն առ սոս աստուածարեալ հայրապետին
 Եւ 'ի գիրկըս գորովոյ իմ գիւցաղին հօր Թորգոմոյ .
 Ապա հնազանդ արարեալ հըզօր բազիւս եւ զշնութեամբ
 Եւ մեծամեծ երախտեօք՝ զոր չէ ինձ անկ ճառ արկանել ,
 Ձընգըզըեալ Մովսէս կողմանս՝ ըզՅրմորեաց եւ ըզկարգուաց ,
 Անք 'ի գուն անպարբըջին արշաւանաց յաղողեաց Յէր
 Հաստասել տուն բնակութեան՝ ամուր պարիտալ եւ արտարակ ,
 Եւ հաստուն կանգնել ջան զայդ անգին պատուար զբաշն իմ Կազնս :
 « Անգուստ ապա մինչ այս 'ի Հարդ 'ի բարերար սէր քաղցրութեան
 'ըտանեալ ըզրան եւ ցիր սեմեան բընակս եւ զյարեթեանս ,
 Ըջնոսին իոկ մեծամեծս որ 'ի տանին նոցա սեպուհք ,
 Եւ որ տեսքք կողմանց կողմանց եւ մանաւանդ աստիկ ամբօս ,
 Աջրբեցի ուղղն ըզմարզն 'ի գաղանաց՝ յաղեղն 'ի սուր ,
 Ըբըեղ պերճիւք կառուցեալ , ծագիւտեանեալ շինս , պարտայս ,
 Յօրինմամբ եւ բարեզարդ պատրաստեալ կրճիւք 'ի կարդ ,
 Արուեստոց՝ ճարտարութեանց ամեալ եռանդըն մանկրուսոյն ,
 Ձե մի լոկ վայրենաբար 'ի լոյնալիճս յուսացին կեանք .
 Եղեցի հասարակաց աղչ մի , զաւառ մի հայրենի ,
 Եւ մի հօգուին հանգըրուան , մի որսորդին իւրն քարոյր :
 « Բայց ամենայն բախոց սէր՝ նըստի յերկինս երկնից հըզօրն ,
 Ի ճակաս մահիւնացու կընքեալ ըզգրոյճին հրտանին ,
 Մի ումիք հեշտեալ 'ի փառըս վայելել եւ 'ի հանգիտս ,
 Այլ ընդ ծանրը ծանրը կրից եւ հանգիտըն փորձութեանց :
 Վիշրք՝ վառանգք աստուպանաց են մեր միայն լուսութեան գինք .
 Ձուարթժաղոյն է եւ սրբօր աստիքինեաց քրքրանգին շնորհ :
 Իրախուտեալ եւ իմ 'ի նոյն օրէնըսգիր եւ ապաւին՝
 Յոստաբրես այս արշաւեմ , եյս ընդ ճըղունս այս զըտանել :
 Տեսանէք իսկըզբանէ զգատերազմիս պատրաստութիւն
 Յօր վախճըս ժիրաժիր մէք 'ի լոյրից հեաէ ամաց .

Իսկ ընդ ընդդէմ 'ի բազմապ ժամանակս, չէ յոյս ունիլ:

« Քան 'ի հոյսին' սուր եւ հար ասնել յերկիր խաղաղասեր:

Իսկ ում այլ ըսցայ ասելոյն այլոց Երկնից եւ սխալմն,

Այն որ զմեծ քան զամենայն հանէ 'ի մեծ ըզգանկարս:

Մի Աստուած ունիլք յերկինս եւ սաս այն մի անձնիկան:

Իսկ 'Երբարձ' ըզհին քեն հաւուն իբրև ըզՏիտանոյ

Ամուսոյ ընդ միս ասարեալ եւ միշտ յուզեալ 'ի մեծամանոյ

Իսրայել զառ ինքն անէնս եւ զգոհուցիմնս առ մեզ 'այլ,

Ամբարշտ նմութեալ պատիրս եւ բռնակող կանգնեալ բարեւի,

Չսիրականն յաբրաղասեալ զանան հասուցին եւ ըզբազան,

'Կուսանեալ զերկիր համբին' կամ անշուշտ գտաւ ընդ մեզ:

Ոչ Թորգանոյ միայնոյ սպանասցի սուրբն քուշոյն,

Այլ եւ 'ի Սեմ' եւ Յարեթ' ժամանակաբար օրհնեց սրբոյն:

Քաջ հրեւա սասուածաբար մեր արուձեան' նորս զոչս եհար,

Եւ նորք զիբրով ըզմեզ ակն ունի նա նրկուն ասնել,

Եւ ըզգարս յախաննիս 'ի սուրբ սկիւնն փոխել յերկամ:

« Մի եւս այլ ասցի նմա Թոյլ 'ի հաստի կալ եւ ստիքանալ,

Կոթաղել յաշխարհի զչառաղութեանն զամբարտակ,

Ոյր 'ի տիտ' ընդդէմ երկնից յարոց ըզբարբն 'ի Բաղնիլն:

Ոչ մեզ եւեթ է ինչոյր 'ի բռնութեանոյ աղասութեան,

Այլ հանուր աշխարհի բարբ սղանց եւ յախանանոյ:

Իսորք հաղար յանոց վէհն ժամանակաց 'ի մեզ հոյն,

Եթէ եւ մեզ ընկձիչեմք' տիեզերաց սաղաթն բախալ:

Օրինակ արձանասցաւք այցաց եւ զինք մեր եկեղոյ՝

Կամեկար նահասակել ընդ ապիրտս գտաղաց զեմ

Յանձանց վերաց եւ հոյրենեաց, կալ ինչնօրին աշխարհս:

Ձի ոչ մեզ միայն ծընալ, այլ եւ ոչնչն առհմա սեռի:

Կրտսալք կորի շատ, սիլ քաղք՝ մի եւ մի այլ եւս յորն անկուսք:

Այլ ասանն եւ սաս խաղալ առ նա մարտիս արտերաղեալ:

Մինչդեռ գայք 'ի գայթի կան ընդ նրեա պետք աշխարհոյ:

Ո՛ր գիտն եւ զամնս ընդ մեզ 'ի կառ ճրգեմք սիրոյ:

Յոյս աղալս եւ 'ի հանգես երկնախորտոյս ինչոպի սրբոց

Անգր յերկիր իւր ասրջուք ըզմարտամբոս աշխարհ,

Յերկնաստին արաստան 'ի մլտերանց պաշտպանն անշուշտ

Յանվհէր կանխեալ ճակատ արտերաղք անց արասնել,

Եւ մի զաշխարհ մեր 'ի կոխ մեզի պըզժոյն սալ արմատոց »:

Չոյս ստեր, եւ զմեզ արասնառս ընդ ինքն 'ի խորս սրբաքն խոսել,

Չոր եւ յանին եւեթ սրբաց իւրոց 'ի վեր հանեալ եր գաղտ:

Ձի Կապեայ սան զբաւանեանք չկին ընդ իւր ինչոմք հաւան,

Քինացեալք ընդ պետութին գեաւանաղիկ արասնեկին

Եւ զարգարն ցանկացեալք իւրել 'ի բոց ըզտամեակս,

Մէն մի գլուխ ամբանալ եւ կամ միտմ 'ինչնակաղել:

Եւ որ զիւրեան աւազանոյ՝ չէր անկասկած նըւաճութիւն .
 Մեծ էին յոյժ առ նոսա եւ մեծարանք բընիկ սամկին ,
 Ահնարիւթիւն մի եւեթ կարէր քակել ըզնա յիւրմէ :

Վասն որոյ՝ հարկ անհրաժեշտ ընդ ՆերքովԹայ էր պատերազմ ,
 Զի Թափեալ ըզսասանեալսն յանհընարին սաստկութենէն՝
 Իրաւամբք ժառանգէր ըզտերութիւն միակեծան ,
 Եւ քակտէր իւրաքանչիւր կարծեալ երկրին իշխանութիւն
 Ար ըստ նոյեան բաժանեման՝ հայրենին իւր անկ էր վիճակ :
 Զի որդիք նահապետին ելեալք ՚ի ջուրց յոտըն Մասեայ
 Երկց սոցսոց տանուտեարք բաժանեցան ըզափեզերս ,
 Զբոս երկիր յիւրըն բարբառ կողէ Յապետ , Զբրուան , Տիտան ,
 Իսկ Երկինք յիւր զըզարութիւնս Յարեթ եւ Սեմ կարգայ եւ Քամ :
 Եւ յուեթ ուստերց Յորդոմէն՝ Հայկայ բաժին հաս Ալթարատ ,
 ՅԱբաժանոյ մինչ յերասխ եւ ջրէրինսըն Տրմորեայ .
 Իսկ խախուտք Շիններեան՝ օտարամուտ զայլս արարին :

Յոսն եկայ աւագադոյնն յիշխանս երկրին՝ կըրտուաննանս ,
 Այր քաղ եւ գերափառ , այլ խորամանգ ու գահասեր ,
 Երկրորդ յետ գիւցազէնն ըսկայ հուժկու եւ հուսար ,
 Վբաստմէն մեծարոյ զբասերբք որդւովք ՚ի գունգա Հայկայ՝
 Ար ոչ իբրեւ զուշիմն ակնարկէին ՚ի հեւաստան :

« Յայժմ՝, սակ, Թաքուն պատճառք պատարաստութեան պատերազմս
 Ինեթ կասկածի էր ՚ի սիրտ՝ երկրիս լինել յաճ ու՚ի զըմբաղ .
 Իսկ արդ աւագիկ պատասեցաւ քոզ ծածկութիւն :
 Իցէ Բեյ անպարկշտ . իւրում անձինն է, մեզ զճ փոյթ .
 Աբաւան նորա ՚ի մեզ՝ անյայտ եւ զուր արդեք խուճապ .
 Ոչ կարծեմ իմաստուն զանգոյն յարգիւնս անել մեզէն :
 Ո՛ւմ մտք վեկայեցէ, Թէ չըզմայլեալ ՆերքովԹայ սիրտ
 Անբաւ աշխարհք բազմաժողով բիւրաւորաց
 Ի գեղեցիկ գեղեցիկ կողմանս երկրի վիճակեղց ,
 Ի լերինս յայտ սառնասոյղ ազահեցէ տալ սասպատակ :
 Տառապեալ անաշխարհիկ եւ վտարանդի դք տարագիր
 Թերեւս երեսս ինչ զիցէ յափշտակել ըզսա ՚ի մէնջ :

« Եւ որ աչք ըզպայքարին նըշմարեն զելլս կեզակարծ .
 Ի պարտութիւն Թէ մտանիք, մեզէն լինիւք մասնեալ զերկիրս
 Ի խբժին ծառայութիւն , եւ իրաւամբք տիրեսցէ սմա :
 Իսկ եթէ գամ մի՝ նգոտնեցուք, ոտկայն աշխարհ համորէն
 Ընդ ձեռամբ կայ նորուն , եւ միւսանգամ եւ բիւր անգամ՝
 Կանգնեցի մեզ ՚ի ճակատ , եւ յախտեան ՚ի կողմ կացցուք :
 Եւ ո՛վ այն յանձն իւր վրասահ , Թէ մեծամեծք երկրիս համակ
 Ի սրբոն միամբտեալ ընդ նորակարգս իցեն ջրպով ,
 Եւ ոչ Թիկունս գարձուցեալ հետան ձեռինն երեսանայ ,
 Կամ Թէ ոչ մարտիցն ազէտք զայրոցուսցեն ըպիրտ վըհատ՝

Նրչհահել վառարանընէ, կամ թէ եւ ձեռն իսկ 'ի նա ապ :

Անորանիկըն գիւցաղին յառնէր ցտամամբ քաջն Արաննակ,
Որ զգատիւ երկերորգութեան յետ հօրն յիմիք ումիք չքայր :

« Գոն, առէ, քաջիգ քարձուածք եւ որ հանգոյն քեզ խորհիցին :

Ձիարդ, որ զՃշմարտուն որ ճանաչէ տեր զարարիչ,
Անտես առնել կարացե՛ք զանօրէն կեշտարն 'Երբողմայ,

Եւ թոյլ տալ աշխարհի ամպարըշտել ընդորին հետ :

Անմահին սէր եւ երկիւղ զոգիս վառէ, շարժե՛ք զաակերս :

Դեռ եւս նորս սքանչելիք աչաց մերոց կամ յանգիման,

Եւ վեղայն հաւատարիմ ընդ փորձն անցեալ մեծ հայրապետն :

Ում հրանի կայ հոգին ամբարտաւան աշխարհակալ,

Էր զաջջն անցանիցէ սպաննացեալ մեզ ճակատամարտն :

Լրուեսցէ սիրան ամպարիչտ առ մեզ առ ջերմ աստուածապաշտս,

Ասանդից հարջըն պաշտպանս եւ ատելիս նորակրօնից :

Կամ թէ սրտ իշխանասէր տեւ երբեք գիտիցէ շատ :

Ոխերիմ գցոն են զարմից գազանք վայրի եւ պատասան :

« Հովասան հովեպք եւ բլուրք եւ լուսաձեմ սարք Թորգոմայ

Չեն ինչ անարգ քան զԸննեար եւ զԴեերայ գաշտ բոցակեղ :

Եթէ այլք ոմանք նրժգեհէք եւ գողթականք պանդրխտին տառ,

Հայրենի աշխարհ է սա մեր սեփական եւ սիրելի :

Որգիքս Թորգոմեան, յարեթածին զարմ եւ զուսակ,

Մեռանիմք մշտագիւր 'ի ձիւնեղէն վերայ լերանցս,

Եւ զԹիկունս յաթոռ հասալին եւ 'ի բարակ հօրքս սրեակ՝

Աին ըզզուրի ունիմք ջաղեսել զորգոյն Բամայ զանիծատարտ,

Որ 'ի սառտ հանել կրթի զայն եւ շքրել ընդ հակաւակս :

Այլ բարձրեալն ամենակալ տեր է իւրում նա պատպամին :

« Եւ իցէ յորդոց Սեմայ Ժաւանդաւոր որ օրհնութեանն,

Որ զննգգեմնն աստ յատենիս խոխոտիցէ Թերեհասառ —

Քաւ 'ի Եարեթէ հայհոյութիւնդ եւ հրմայք չար : —

Որ ընդ շքրթունս արգարոյն զնըզովըն զայն բարբառեցաւ,

Նա իւրում կացե՛ք զահուն եւ Թորգոմայ վերամարտի,

Սրբութեանն օրինաց եւ իրաւանցըն պահապան :

Թորգոմեան քաջացն 'ի գլուխ' նա բաւական առ ամենայն :

Եւ որ չնորհն ըզյաղթութիւն, նոյն եւ յապայն պաշտպանեսցէ :

Եւ ո՛ր ընգգեմ որ կարող ամենազօր վեհին աղջ :

Ո՛ր 'ի հօր մեր գիւցաղին յափըշտակել յաղթոյ բաղիցն » :

Ըբընջին ընթանայր ընդ հրապարակըն մեծախումբ՝

Որդէս ծրփանք անգրնգոց 'ի ծովափունսըն մըռնչեալ,

Մինչ հարաւ անկեալ 'ի նա՝ ճեւեալ ճօճին արեաց սահանք :

« Օ՛ն հապա 'ի պատերազմ », ձայն արձակեաց Արաննակ քաջ :

Որգիք վե՛հ գիւցաղինն, որդոց որգիք եւ ընգոճիք,

Եւ բազում աւագորեար վառեալք 'ի ձայն խրափուսանայն,

Այք յարւոյն պատկառանայ եւ կէսք առ սէր հասակակցին .
 Եւ Աբրահիմ փրատամեան յԱրուսեկի ձեռքնն 'ի յոյս
 Ի գրտեքրն Չարեհի սերտ մըտեքովի հօրնն Հայոց,
 Անգրէն ընդգէմ կրրկնեցին, հընչեայ տաճարն — 'ի պատերազմ:

Ոչ այնպէս քաղցր է որոտ 'ի մըշակին ունին յերաշտի
 Յորժամ ամալք գումարտակեալ 'ի գլուխ լերանց փայլատակին
 Զաւեափս զըւարթ ցօղոյն 'ի հարաւունսնն բարբառեալ,
 Որպէս Հայկին 'ի իրսելիս հեշտ իմն հընչէր քաջացն գոռք,
 Եւ պայծառ գէնք որերոյն ծագէր սրբափն աւետաւոր:

« Քաջ է արդ, 'ի պատերազմ եւ ես ընդ ձեզ բառնամ խրախոյս .
 Թէ, միայն, առէ, 'նդ միով գըլնով հըլու կայք հըպատակ .
 Աբառքոյ սորին եւ ոչ մի վճարեսցի գործ բազմաձեռն .
 Մեծայոյս 'ի քաջութիւնդ՝ եղէց վրտասահ եւ 'ի զգօն բարսդ .
 Յաղթութեանն առհաւատեալ լիցին ոգի սիրտ միաշունչ,
 Զի նուազեցն զօրութիւն՝ ջան միասիրտ, մի պետ իշխան .
 Անդ օն եւ օն տեսիլք եւ գուք՝ թէ ճըշմարիտ որգւոց եմ հայր:

« Հայեցայ ես յամենայն յառաջիկայ խոչ եւ 'ի խուրթ .
 Իսկ թէ դիւր էր մեզ ուզող՝ ոտից վեհից չէր ինչ 'ի գեպ,
 Եւ թէ երկիւղ էր յայս սիրտ՝ գործոյն մեծի չէր վայելուչ .
 Յիրտանց վերայ մեռցի տնձն իմ, այլ ոչ զարհուրեսցի:
 Սակայն գեր քան զամենայն քաջաբերեալ յերկնիցն Տէր,
 Յաղթութեան կանգնեցողք նըշան ընդգէմ գուժ վերագին: —

« Աննակալ գու քըննիչ երկիրամանց Տէր եւ սրբափց,
 Որում մերկ կան առաջի խորք խորհրդոցս եւ չքեւ շարժեալ,
 Դու զբաղուկ իմ՝ զօրացո եւ զգլուխ յիմաստ ու՛ի գործ քինուդ,
 Աւ 'ի սպաս վեհ պարզեւիդ արարչատուր ազատութեան:

Անն ունիմ. զի գու 'ի սիրտս արկեր ըզուր երկնից բոցոյդ: —

« Եւ թէ անկցիմ ըստ գազանի վերին կամացն ակնարկելոյ,
 Խըղճութիւն է եւ զբրգանք ինձ եւ իմոցս այնպիսի մահ,
 Կահառակել 'ի վերայ վրժժուն երկնից եւ հայրենեաց
 Եւ թըւչել 'ի ճիրանացն մարգագաւ չար գազանին,
 Քան ըզխանս անձնանախատ խըղճիւ մրտաց եւ վատութեամբ:
 Թէ անկցի ազատութիւն, թող ճըմկեսցէ զիս ընդ իւրեւ .
 Իսեղան սուրբ արշտաման մատեայց յեափն ես ողբակէզ:

« Մերկացայց ընդ հուպ եւ յունկն համաշխարհի ժողովըրդեան
 Ըղբորհուրդ պատերազմիս՝ եթէ յոր կոյս հաստատեալ գէմ,
 Վեա առ այդ ժամանակեալ ըզգլուխ ամսոյս Կաւասարդի
 Աւ գուրս հասեալ տարեկան մեծ փրկութեան ջուրցն հեղեղաց,
 Ընորհնկալ որգւոց Կոյի վարդավառ տօն ամենախումբ,
 Յոր ըստ օրէնս եկեացն եւ ծերունիք Կոյ եւ թորդոմ »:

Ելանէր ինքն յատենէն եւ մտերեմք իւր եւ որդիք:

Երեսք Վըստամայ մատախլապատ մըրըրկարեր

Գայր 'ի գուրս ըզինի նոցա Թախանձալից յոյժ մշտայոյց,
 Եւ առեալ զորզին զԱրբակ՝ գնացին յիւրեանս յամբարաքս:
 Իսկ գիւցազնն ճոխանեմ ընդ սիրելեան յայց ընթանայր
 Կարմեծոց զինուց զարգուց երիվարաց զօրականին,
 Եւ 'ի վրանս ըսպայտիցոյ մարդիկ զընգաց ժիբ մանկրատն:
 Ի բար թաքուն ոլորտս աչքս ձրկանք զիմաստութեան,
 Որպէս ակն արեւու յամենայն խորշ 'ի խինձ 'ի ծերայ
 Յալ 'ի փառս զընտապայթս հասուցանէ զկենացնցուցուց:
 Եւ զնրդ բիբնն արարչականք 'ի նոր ստեղծուածսն խընգացնն,
 Դիւցազննն քրքրուէր սիրտ 'ի նորաթիւք իւր արարածս:

Եթէ անգին սուրհանգակս ընտրեալ հաներ ընդ հիւսիսի,
 Ըզգեառնն Երասխաւ, առ Կովկասու եւ առ Կասբիւք,
 ԸջՏայոց եւ զԿանգարաց եւ զՊարթարայ Սայլն լէրամք,
 Առ երարսն եօթնեւին՝ գալ հասանել զընգիւք 'ի մարտ:
 Զհարողափն երիցու տանել նոցա աայր ըզպատուէր:

« Այժմ է ժամ եւ ժամանակ ըստ հրամանին արարչազիբ
 Հաստատել ըզտերութիւն հայրենասուր մեր աշխարհիս,
 Խորտակեալ զամպարիշտ եւ զբռնաւոր բազուկ քամայ.
 Կա եւ մեծի եւ բարւոյ մըրցման քաջի նահատակաց
 Եւ ձեզ ընդ իս իբր ոգւով՝ լինել հազարգրս եւ բազկաւ:
 Ձեք ինչ հարկ բընաւ եւ զձեր ինչ օգուտ ձեզ անել 'ի յուշ:
 Այսօր յիս յարձակումն է Կերբողմայ, զազիւ 'ի ձեզ,
 Զի պարտեալ իսկ եւ պատուար ձեր է աշխարհս այրարատեան,
 Մահարձանք եւ աշտարակք՝ Կորգուաց լերիք եւ Տըմորեաց,
 Եւ զըզեակ բարձրամուր՝ արսիխանեմ Մասեաց զազաթն:
 Արդ գուք, որոց փոյթ է մարդկութեան զուժ եւ Արտուած,
 Եւ երէց հարազատ եւ տանուաւոր զհայնկ մեծարէք,
 Արիք, զն ձեռն 'ի գրունըս հասուցէք այսմ աշխարհիս.
 Զոր թէ գամ մի լնցի բանալ ժանտին կամ փրուզանել,
 Ասպարէս հարթ է նըմա 'ի ձեզ եւ անգր այնուհետեւ,
 Գուժարտակ արարեալ՝ հայալ 'ի տուն Կազմեայ գիւք գեմ,
 Անգր եւ իմ առեալ բանակ՝ անգուտս հորգան տոցալք 'ի չու: —

« Արդ գուք արիք ընդ լերինարդ, եւ յանցի՝ նոց Արահուձիս
 Զմարտիս չբոնդ արկէք յինէն յունկըն խեռեալ քաջի որդւոյս »:

Դեպանայն ելեալ 'ի նիւս օգապարիկ երիվարաց
 Եւ նըժոյգս 'ի ձեռն առեալ՝ սրացեալ ըստ ակն անկանէին:
 Իսկ յայլոց գետակն ունել տակաւ ըզհետ եկց նոցա՝
 Երեւէր 'ի հանգիպոյ կառքն Կոյնան քառահարով
 Ի կըրիկն զչանացելոց 'ի խոյտարդէտ ձրգեալ ընձուց:
 Ինքն յաջնէ մեծ նահապետն որթոյ պատկեալ զայլան ուսովք,
 Ուժ աղցաց ըզցան աստիք զպզ ընդ խնաստս աստուածեզէն:
 Ի ձախմէ Մանիոտն՝ քահանայ սուրբ բարձրեալ Վեհին,

Եղբայր Աստղիան, զորս գեղեցիկըն Նոյեմբար
 Բուր բարձանց գեր ի վեր արգիւանակ եւ երկնամերձ
 Ի ծայրքս ծրփանաց աշխարհակուլ ջուրն անգընդոց
 Զինն ամա սաղմնառեալ եւ զսիբ ծըծեալ զօրոց վերին՝
 Ի Մասեաց իՆտիջուան իջեալ երբի զուակ սրբոյն:

Երկուսրեակէ՛ք՝ ըզիուսակրոն սիրեալ անձանց ըզուրբ կենցալ.
 Եւ յեղբարցն ժառանգել մէն մի բաժին ըզտեկերս՝
 Ատաղիկ յԱբին միճակեալ, եւ Մանիոնն յերկնից սեղանս՝
 Յերկնաշնորհ հայրապետէն կարգաուութեամբ իւր պայազատ,
 Յեա մեծի աբուրին՝ հանձարեղացն պարագլուխ
 Յարուեստից հրմուտիւնս, ի գիտութիւն ճարտարութեանց,
 Եւ վարդապետ ի Մոզանս մանկանցն ի սար Յերկնիստար.
 Բաղրեալ զերանամբնքն ոստ ձիթենի վալարագեղ՝
 Արտի նահապետին քաղցր աւետեաց սուրբ յիւստակ
 Զոր աւերեալ ազամին մատոյց նրմա լուսափետուր
 Զըշտակ հաշտութեան երկրի՝ նգ երկնից յուրս անյեղլի,
 Եւ յուսոյն առհաւատչեայ տեսանելոյ զերեսս հոդոյն
 Ծաղիւզարգ վալարաբեր առ ի հանգիստ խաղաղակեա
 Եւ ի ծոց իւր արգաւանգ նրմա յանգուր ի բնակութիւն:

Ծերունի հայրն Թորգոմ՝ ի սարգենիս արտախուրեալ,
 Ար առ խոր աբուրթս յաշխարհակալ հոգոց հրաժեշտ
 Եւ աբեալ ըզգաւազանն յորգին ի Հայկ իւր անգրանիկ՝
 Ի Մասեաց բնակէր ոսին յայրարատեան ճոխ նահանգի.
 Մորձ մի ձաղկ վալար ուուոյ մբարակ ի ձեռան՝ ի զլուխ նրստեր
 Գաղանացն կառավար զերեսանակն ի բուռն առեալ,
 Ար ուուտք պըճնեալ որթոյ զթիկաղբ նոցա տառանկին:

ԶԱխտի եւ զԱնոյտուն մուսցեալ եւ ըզՄարտնգ,
 Ըստ կարգի աւուրց տանին հասանելոյ գային սղբա
 Յընգերեկս ի Հայկաշէն ժողովելով առ Հայկ գիւցազն,
 Ար ինքնին ընդատաջեալ ի ջուցանէ գլոյ ի կառայն,
 Արմենակ ըզՄանիտան եւ Մանաւազ զարին Թորգոմ.
 Իսկ խառն քաղ ըզգազանսն յառեղէն սանէր ի բակ:
 Անդ ուղջիք եւ գիրկ ընդ գիրկըս մեծարանք պատկասելիք,
 Եւ ժողովուրդք զարմացեալք յահեղ տեսել զբարթ ալետոյն
 Ար յուսադոց պար առեալ մբտանէին հայկեանն ի յարկ,
 Ի սրբաբառալ կըճնայ բազմոցս անգէն ակումբ բարբելով:
 Յեա հարուստ ժամ զըրուցաց յանձուկ սիրոյ խանգակարտ,
 Կոչուիք մեծահաց ի սընկախիտ գարատաանին
 Ընկալան ըզհիւրսն եւ զճոխս ի բազմականսն յորինեալս:
 Եւ զորուն ի զուարթաուստ սրտեւ քաջին էլանէր ճաշ:
 Փոջք եւ քնարք երգէին եւ ամենայն գուսանութիւն
 Նախատան հանգիտի ակընկալեալ վաղորդայնոյն:

Մինչ խրախճանն յանկ ելանէր, քարոզ կարգաց բանիւ Հայկայ
 Հաւանակն ըզջանամիտ պատգամաւորն գիւցազան
 Առ պետս եւ զօրավարս եւ ոստիկանն խննչայն,
 Կազմ եւ պատրաստ գրտանել ընդ այգն 'ի տան տարեկանի:
 Մեծարոյ հիւրքն ալեւոր լըսն ըզցայգն 'ի գիւցազնէն
 Ըզքառեաւ Հանգերձանաց պատերազմին եկեալ վախճան,
 Եւ զի անգէն յետ տօնին անկոյնն զօրջ շու խումբ 'ի մարտ:
 Յապարանս 'ի հանգիստ մինչ փառատէր աւազորեալ,
 Մատուցեալ արին Հայկակ քաջին որդի եւ տայր զըրոյց.

« Ոչ սահաբ, սակ, հայր, յեկաց երկրիս եւ 'ի բընկաց
 Ուսաբանաղետն գիւցազունք առ քէն վերժու հաւուն իւրեանց
 Ինոյն կամս եւ 'ի խորհուրդս թըւին մէտ ընդ Վըստամայ,
 Որ ընդ միտ տարեալ եւ զայն՝ զի զՀայկանոյջ քջք մեր ըզկոյս
 Ոչ իւր որդայն՝ այլ Հրանտայ խօսել ընտրէք 'ի հարմուութիւն,
 Քըրթմընջիւն արկանէ՝ պատերազմս խէթ եւ կասեաժ,
 Զուր խելս 'ի ձէնջ սակ խառնեալ՝ առ իրաւամբք տիրել երկրիս:
 Իակ Արբակ յորգոր 'ի ձեզ՝ խոժոռ հայի վաւըն խոտայ,
 Ում խիթայ թէ անուշուք զգեղեցկանազն զԱրուսեակ.
 Մըմըռան յերաստ իւրեանց, ըսպտանալից շարժն զըլուխ »:

« Զք գիտեմ, սակ գիւցազն, արկանել զակն յազգէս խմէ
 Եւ երթալ խառնել զաւակ 'ի զըրուանեանս՝ առ մեզ հատուած,
 Մանուանք ուր պատանեացն եւ կուսից պիտք խնջորն գիրկարս:
 Յետ այնչափ երախտեաց եւ իրաւանց արգարութեան
 Դոքս զայդ թէ փոխարէն գարձուցանեն յիս ապախօսիս,
 Կենդանի է տէր հըզօրն՝ ամուք յուտոյս իմ ապաւէն
 Յոր միտն իրախուսեանս եւ յարութիւն սքրտիս եւ ձեր »:

Ամանոր առաւօտ ըզգրունս երկնից բանալք տարւոյն
 Ի խննչոյս նաւաց, վարդի եւ ձիթենոյ եւ աղանեաց,
 Յիւշառակ փըրկութեան մարմնոց 'ի ջուրքն հեղեղէ:
 Հընդեղն արուեստականք թըմբուկ ծընծայ փող եւ տաւիզ,
 Հանգէն աշխարհախումբ 'ի զէն 'ի զարգ անկտն յուր:
 Յոռաջոյ գունգ մի զօրուն գամնեպրտակ վառեալ 'ի շու,
 Ինուսպ բերկրանաց հարեալ գործիս յորգորտկան,
 Զօրավարք հեծեալ իշխանք եւ հոյլ 'ի հոյլ աւազորեալ:
 Ի զկընի հարկուր աղկունք 'ի պարկեշտից կոյրք գեղեցիկք
 Ի գանձէն Հայկայ զգեցեալ հարսանեաց շուք վարգապըսակ.
 Տասն ըզհետ զըստեք ճոխից վայելագոյնք 'ի վարդ պայծառ
 Ըզվարսիցն խաղտալիս պըձնեալ վարդից նոր բուրդիւք.
 Նըւէրք եւ գահամունք յերկրին բերոց կողմք 'ի ձեռս,
 Ի վերայ խայրեացն մէն մի ձիւնաթղբ զցոք աղանեակք:

Մնք Արուսեակ, զարեհեան իբրեւ լուսին փայլքր յաստեզս,
 Հայկանոյջ արեւափառ զերկին գեղըն գընէր յամոյս:

Յաջձէ նոցին յահեկէ՝ մատաղ կուտից եւ մանկանց դասք
 Նուագարանք նուրք 'ի մատունս, ձիթատանեաց ոլորք 'ի հիւսս :
 Ատաղաչէք ըստ նոցանէ հարկեր հանդոյն երկուստարդք,
 Եւ պատանեակք աղատագունգ օրիորդացն զուգաթիւք,
 Ի փեսայս ընտրեալք կուտիցն եւ մըրտենեք պատեալ ճակագք :
 Յորս իբր որդիս Աստուծոյ ցոլայլ զհնազննն խոս եւ հրանտ :

Միահայլ ընդ նոսին քաջին որդիք վառեալք 'ի գարդ,
 Արմենակ, Մանուազ, Հայկակ, Թոանեակք Բազ, Արմայիս,
 Արմայիս՝ պատանեկաց զերդ լուսարերն 'ի գունդ շողեալ
 Ար 'ի ծովուն ծըփանաց լուսցեալ ծագէ յերկինց կաճառս :
 Բանակ գիւցաղանց՝ գիւցաղին հօր կարսպեանեալք :
 Յետ նոցա հայրն Հայոց սանձեալ զՅուլանն իւր ոտնաորով,
 Եւ Թորգոմայ գրուի արեւօր, յուս ձիթենի պըրսակազարդք :
 Նահապեան եւ քահանայն ըզհետ 'ի կառսն վերելեակք,
 Տեկնայք եւ օրիորդք՝ որ 'ի գետպակս հովանաւորս,
 Ար Ժանուաւ, որ յոսնակօք, վաչիւք, 'ի ձի ճոխ ձեմելով :
 Այրուձի վաշտ 'ի Թիկանց 'ի նոյն Թաւ ոտտ արապուրեալ,
 Փոխ ընդ փոխ ընդ պարագլուի գընդին նըւագս յեղեկելով :
 Վարսաղեղ 'ի նոյն սազարթ փողէր ըզհետ ամբոխակոյտ :

Արգէս սոս գարնանագեղ յալթ իրանեան 'ի մէջ մայրեաց,
 Կամ լերանց 'ի պար Մասիս արփիտափայլ ամբառնայ գլուի
 Եւ ծածկէ զառքստորեւն 'ի լայնապիտ իւր հովանի,
 Նոյն արի սկայն Թորգոմեան սիգայր 'ի խոանն ամբարտակեալ :
 Քընդէր գետինն ընդ ոտիւք ձիոց ւարի արանց 'ի արով,
 Եւ նըջլիք չըւոյն 'ի ճեմս իբր 'ի ծովուն փայլս հարկաներ :
 Ի գանդին արձանաց գօշնն լերինք անձաւսիտք,
 Ձօրք հովիտք անգրէն կըրկենն ըզնոյն բարբառ ոլորտապտոյտ :

Հասանն 'ի հովանուս մարդ Նազուկայ լուս ծովակին
 Ար սոս սարս Ապահունեաց Ժաւալեալ մերձ 'ի Հայկաշէն :
 Ի միջին՝ 'ի սիգաւետ գուզձըն հոզս կանգնեալ սեղան,
 Թաւ ոտտովք 'ի վարդ 'ի մուրա 'ի ձիթենի պըրսակեալ շուրջ :
 Յանկիւնաշն շարեօն քառեակ ուղիք հովանաւորք,
 Ի ներքոյ նոցին աղբերք վըճիտ բըղխեալ քառավորակ :

Հեծելալոյն 'ի մեծ պարոյր պատեր զսեղանն շուրջ ըզսուրք,
 Ի ներքոյ բոլորէր զօրսեանին խուճք հետեւակ,
 Ի մէջ տոցն 'ի մի կոյս՝ կիսարտլոր պատանեաց գունդ,
 Ի միս կէսն 'ի հանգիպոյն՝ օրիորդացն հարմացու պար :
 Աւ բազնին յանկիւնան 'ի շորս՝ Նոյ, Մանիտոն, Հայկ եւ Թորգոմ :
 Մանիտոն՝ պատմունձան արկեալ զիւրեւ պըճընաւոր,
 Երկնազոյն սասեղազարդ 'ի վերջաւորս ոսկեաւրուսն,
 Գօտի ամեալ կամար ընդ մէջ գարփեաղանայ երկինց ուղին,
 Երկինցեակ սասեղատամբք՝ արեւն 'ի պարտ ոսկի ճարմանդ :

Զուստըն, աստի անստի, երբն երբն աղեղն ծխածան
 Ծիրանի տիպ նրկարեն 'ի ծունկան իջեալ խորշ մէա 'ի մէա .
 Վարսակալ ոսկեճամուկ եւ ապարօշ խոյր 'ի ճակտտ,
 Եւ ձիթենեայն շուք հովանի շուրջ զերանամբըն տերեւեալ :

Կայր աստուածակիր, աչք եւ բազուկք 'ի վեր յերկինս,
 Եւ 'ի գիմաց աշխարհին գովութիւն զայս մատուցանէր .

« Օրհնեալ Տէր անմահ, որ զմեզ 'ի ասնա հասոյց զայս ամ,
 Տարեկան ընգունելի Բարձրերոյն սուրբ 'ի գահութիւն,
 Յիշատակ ըզբանչեղեաց մեծ փրկութեան ազգի մարդկան
 Եւ ուխտիցն աստուածեղեն գրելոյ յազնն երկնականսր,
 Զէն արկեալ ըզքշխովքս տարել 'ի չար պատուհասեն,
 Եւ մեր ուխտն պահելոյ բնատուր նորս սուրբ օրինաց :

Հանգիստս ասիք եւ նըւէրք կրեան կրթիկն ընդոյն գաղինս .
 Ոչ ամախարհաս ամբարտակ երկնեց ընդգեմ աշտարակ զուր
 Կոթաղել ամպարըշտի բարեխկան անմրտութեամբ,
 Այլ մահու կանգնել նիզակ առ թըշնամիտ տեսան օրինաց .

Եթէ երկնեց ընդ գրժոխս, ապա եւ մեր լեցի հաշտուան :
 Յայր 'ի գեմբա գահամուչքդ ելցեն 'ի սուրբ Վեհին բազին՝
 Ընդ նոսին զանձինս եւ զպրտ ուզբձեղով 'ի պատարագ .
 Եւ ընծայ հաճոյսոյն աչաց երկնեց ունել պատարաստ,
 Կարօտեղց բաշեւ նըւէրս, օրիորդաց ամել փեսայս,
 Եւ գիւցաղնըս թորգտեան՝ զյաւէրժ բարեաց ընգունելին,
 Ըզճամաստ օժտել զբատերս, 'ի հարսնութիւն ասլ արժանիս » :

Զայդ բանին երկու երկու մատուցեալ կոյսք անթաղեղք
 Հանեն զխայրիսն 'ի սեղանն եւ ազանեղըն դարձ անեն .
 Փոլք եւ տակեղըն բարբառին, լաւ ամբոխին զօրտին աչք :
 Անգուստ հայրն հայոց շարժեալ ըզձեռն արձակէր ձայն .

« Յորգորագոյն, սճ մանկունք, եւ քան զօրն հասարակաց
 Կատարեմք այս ամ ըզտունս՝ յերկնեց խընդրել թիկունս 'ի մարտ
 Յոր գեւոյ ուղիզ գիմեսոյուք ամպարըշտաց աստուաս ընգգեմ՝
 Որ զԱտուած, զազատութիւն եւ զհայրենիս կապտեն 'ի մենը :
 Յայն ազագս եւ ճոխագոյն են գահամուչքդ եւ հարսանիք,
 Ընդ որս եւ զիտան իմ հայկանեղ խափեք Հրանտայ փառնակեան ,
 Եւ զգորեհանն Արուսեակ իմոյ քաջի որգւոյս խոսոյ :

Պրատեսեր զուզելոցս եւ մեր յոյնժամ լըջի անձուկ
 Օրհնութեամբ աստուածայնոյն, նահապետացս հարց եւ մարտնց,
 Յարժամ զինու զորութեամբ զործոյս մեծի հասցուք յամբողի
 Յազմանակ դարձ արարեալ փառք 'ի սուրբ պատերազմս » :

Սոսափիւն ընթացաւ յամբոխն ուժգին պէսպէս հազար .
 Որպէս յորժամ ընդ մըբրբիեալ օգոյն ոտիք հեծեն անտաղք
 Այսր եւ անգր ազգի ազգի տարաբերել չօձել մայրեաց :
 Էնն կից Մտտեացն 'ի գահ յոսկեճաճանչ ամոյ փոյլափեալ .

Իհարաւ կոյս որոտայ, եւ հրախաղաց տեղաց շանգիս .
 Եւ ըզգլուի իւր զահեղ եւ զխորովի ուլան կամար
 Ըարժեալ, գորտոցոյ զայրարտանան բարձր բարձունս
 եւ զՄօհայ եւ զնորգուաց զըզըզոկոչոյ լերինս եւ բլուս,
 Եւ անգունոց բըղնունական զերգ կոնք մի ջուր աստանեցաւ :

Յայնժամ հայրն 'ի զուարթ հընայս տեսալ աստի զիսա, զհայկանոցը .
 Եւ անտի Փանակ' Ջարեհ զիւրսըն' ըզհրանա եւ զԱրուսեակ,
 Մեղմբայսս պարկեշտ նազիւք մասուցանեն առ սուրբ սեղանն,
 Ընգ նոսին եւ զուծեակն եւ զհարկուրեակն ուխտանըւեր
 Ջոյք 'ի զլոյզ աստի անտի կոյս մի սաչոյք եւ պատանեակ
 Ըսա հաճոյիքն մըսաց եւ ցանկալի սըրտի տարփոյց
 Մերուհիս եւ ընկալուչս յալ եւ յահեակ անէն ծընօղք :
 Կուսածաղկի այտոյ վարդք արտեւանունք ասն լուս զոյտն,
 Աւետիս սեռն սիրոյ եւ անմեկն մըտերմութեան,
 Մարմիք յոյկ եւ մարմն տարփատենելի գեղեցկութիւնք .
 Ջորս եւ ալ 'ի յալ յետեալ սուրբ հայրտոպեան եւ քահանայն,
 Եւ զալ իւրեանց 'ի ճակատաըն ամբարձեալ մեղմ' մըրմնիջք,
 Խօտեկն յամուանութիւն եւ օրհնեկն ըզհարսանին :

Յանուշակ 'ի կոյս սըրտոյց եւ կոյս մարմնոց սեր նորախայծ
 Յայնժհեակ հոգի եւ միտք, սիրտ եւ մարմն ձուլեալք 'ի մի :

Երկնային նոյեանն Ասաղիկ սուրբ զուգութեան վեհ խնամապետ,
 Որ առ սեր կուսութեան աստուածարեալ Թըռեաւ յԱզին
 Գայր անգուստ ընգ ամպս երկնոյց' տեղայր վարդոյց տեղ զհանգիսին,
 Փունը փունը հիւսեալ անթարջամ ծիրաներփեան գրախտի բազրս
 Յերբախուտք կապեալ նորսո' գընէր 'ի գլուի նոյնն պըսակ :
 Ընգ տարտի ծաղկանցն 'ի վեր Թուռչին անգէն կոյսք զազաւման,
 Հոյլ սպիտակերամ ճախր ընգ սըրտս յերկնոյց կապոյտն
 Խայտալով զկուսին անմահ' շուրջ բակ տեսալ սուտանութեւ .
 Ընգ նոյնն զըւարթ պարտոց կոյսն երկնային յամալոս ծրարէր :
 Ջաղունքն Արուսեկի 'նգ երկինս տեսալ էլաց Աբրակ,
 Չի 'նգ նըմն եւ օրխորզն 'ի քաղցր յուսոյն Թըռեաւ պարկեշտ :

Անք յայնժամ Մանիտան ընգ նորապսակ կոյտառ գընդին
 Գար գալով ըզսեղանովն երբեակ նըւազս հաներ օրհնոց .
 Գահութիւն անմահին ընգ հեղեղաց ջուրց փրկութեան,
 Գըտակեղցն օրհնութիւն եւ զիւցաղինն եւ ծընողաց,
 Եւ մաղթանս աղերսալիս սաւթիկայ պատերազմին :

Չայն ըզհետ կըցին պատանիք, կոյսք եւ նուագարանք .
 Ի բարբառ ցընծութեան հընչէր երկին, Թընդայր երկեր,
 Ըարժանակի 'նգրեմ գոչեկն հովիտք եւ բլուրք եւ Թաւ մայրիք :

Աբձակեալ 'ի սըրբութեանց պըսականուեր ամալըն կոյսք
 Թեւ 'ի Թեւ ջերմնն գըթովք սիրայորգոր սուրբ սըջունի
 Գան 'ի համայր, սիրտ 'ի Թունդ, հընոց եւ նոր հարանց եւ մարց :

Արժո՛քի ապա հրապարակն ըստ երափանս 'ի շաշ պայծառ,
 Զոր մանկտին սղարարատեան շուրջ 'ի շինիցն էր հասուցեալ՝
 Որթ փափուկ եւ ուլ մատապ եւ պարտուճակըս խորովցա,
 Հայ գերեմակ նըփան եւ շԹ 'ի սակափս գեղ բարդ 'ի բարդ:

Հայրատեան եւ քահանայն ցեղապետոք տանուանբարեք
 Հրաւիրեալք յափուսք հայկին՝ ընդ հովանեաւ բազմն սանձոյն:
 Կան ժիրաժիր պատանեակք մատրուակին զհամեղ գինիս,
 Ճաշք ըլճաշքս մըղին, եւ 'ի մատուանք փրփրաբեղք
 Անուին սաշոք ըլտաշոս՝ յեանգն հարեալ պրզաբընդով
 Հրակայակ յանոշ զժժակս ըզգն մըտոց ուրախարար,
 Զոր Գողթն այրեւեա եւ Աղո՛քի բերին պարգեւս:

Ի կըշտապինդ ըզմոյլեքն՝ զուարճացեալ սքի եւ սիրա,
 Զայն ափն արուեստականք եւ նուազաւոր մատանց կայափոք
 Յաճոյժ Թինգս յարգարելս զբարթ կուսից եւ պատանեաց,
 Ոյց յարուցեալ 'ի կոչքաւ երկու 'նզ երկուս անդ գե՛մ ընդ գե՛մ
 Գիրք 'ի վեր բազուկս հարեալ՝ ճճճեալ ճեփն նարմանաղակ,
 Կամ վերտեալ եւ ձեան 'ի ձեան 'ի պար խոտնեալ բարբարաթ՝
 Կայժս հարեալ տալն արափին 'ի ծաղկեաճեմ գաշտ գաշարի:
 Ալեւութիցն յայն տեպլ հեշտանք 'ի սիրտալն խըլըրափն,
 Զայոյսս ազգին նըփատելով եւ զմանկութեանն յուշ անեալ փս:

Ի գառնալ սկան տուընթեան յերկնից 'ի ծիր բարբարգունա,
 Ալիք պատկասեղիք, տինկայք 'ի նաւս ընդ գեւցաղին,
 Զորք նոցն եւ այլ ժողովք 'ի կուրս 'ի ըստալս կուտակեալք,
 Զուարթալիցք երաժըշտոք չղան յափս ջուրց մըկանանց
 Յասակեղին ծովակին բըլըովք մաքրեօք հովանացեալ:
 Նուազին զահեղ ապանախն ջրաղլ ուղիկեքն յարձանաց,
 Ըջտապանն անգընգահերձ եւ զարգարոց տանըն զապրուստ,
 Զարտանին չըզարեր, ըզբոց զո՛կն եւ զաղեղն յամպս,
 Եւ զինեանց ուխտ ընդ մարդոյն՝ զստատուանդին գաշն բարբառ:

Իսկ անգուստ պարմանիք եւ պատանեակք զուարթամտակիք,
 Կոյս օրբորք եւ աղկունք շուշանտփայլք եւ վարգափթիթիք,
 Մէն մի գաս մեկուսի առ 'ի միտանց համեստ աշոց,
 Զառայր ըզքեղարն հոլանեալ, զանմեղութիւն սփանեալ զանձանք
 Յասկեղնիկ անդ դարու Թարգմանեան աղին ծնընդոց,
 Մըխիթ՝ հարեալ 'ի բողաբանս ականապիս պարբեալ աղբերց,
 Եւ 'ի ձեգս ոսկի ծըրեաց եւ 'ի չաղալ բարձից զօփին՝
 Զոսկեթիւ խաղաղս հերաց ջրաթուրթ արփանալ զարոյծառ ուսովք՝
 Թինգս առեալ կայտանն ընդ ուխտ, ետան զեւան 'ի վեր 'ի վայր,
 Խաղս աննըղով պետպէս ջուրց, ցանեղ զմիտանք առատ վտասկ,
 Եւ զիրարս 'ի մակուկաց մըղել յանգունդս յաշեաց ճաղփին:

Մինչէս հայի ընդ հին ալփան 'ի ծովածուսի իջեալ նաւուց
 Բազմին 'ի ծաղկաւեա ալփին՝ սուսոյն ընդ հովանեաւ:

Ի գլխին խաղուց մանկտոյն եւ ձիարշաւ սպայեցն 'ի գաշա,
 Երեւէր 'ի հարաւայ փոշի 'նդ երկինքս փոթորեկաւ,
 Եւ 'ի նմա խորեւ ընդ ամպսս խիտ առ խիտ փայլատակունք:
 Կըջմարէր 'ի հեռաստանն այլազգի վաշտ հեծելազօր
 Այլակերպ արանց 'ի պղինձ վառեալ յերկաթ, հարբերով չափ.
 Իջանէին 'ի լեռանց' երիտասարդ մի սկայ 'ի գլուխ:

Խառվէր խուն մի ցընծութիւնն, այլ ոչ երկիւղ եւ ոչ աղմուկ.
 Առաքէր գիւցազն անգէն ըզգինակիրն արին Կոռնակ,
 Հասանել ձիաթմափ, հարցեալ զողջոյն բերել զբրոյց:
 Մանուկն Աբմայիս 'ի Ծրփական լուղիցն ելեալ
 Կարմրայտ խարախազեղ եւ 'ի խաղուցն քրրոնաթօր,
 Արուսեկին 'նրմանեալ՝ որ ցօղազին ընդ առաւօտս
 Արփիագեղ ծագելոյ յովկիանու լոգարանացն,
 « Ըզքաջն Արնակ, ձայն երարձ, տեսանեմ ես ընդ եկս ոմանս,
 Այն որ հաւփկս հրամայեաց 'ի Հայկաշէն կալ ընդ պահակս »:

Ընդ որդիսն եւ ալեւարս հայրն 'ի վերան իւր մրտանէ,
 Ժողովի եւ այլ ամբոխն, ըզխորանաւ պառնի ըստոյք,
 Ի մտոյ հեռեւազօրք եւ 'ի բացե հեծելազունդ,
 Անցս ինչ թողեալ 'ի միջի փողոցամեւ, զինուք ցանկեալ:
 Հաս Կոռնակ տալով զբրոյց, « Հրեշտակք Բեշայ գան Աննակաւ »:

Ծանրաբոյլ գային 'նքա՝ զերկիրն Հայոց շուրջ գիտելով,
 Ըզբրբոյց եւ ըզկերանց պերճ եւ գոռոզ գլուխ վարսագեղ,
 Ըզհոլտաց 'նիւթեալ 'նարտ, զակօս գաշտաց, շինեցն ըզուրք,
 Զգարեւանգս ազրերակամք կանաչազգեստս եւ ծագկալից,
 Զօգտըն չաւնչ քաղցրարոյք, զբիւրեղափայլ գետոց կարկաջ,
 Զհօտից եւ գանգէոյ եւ զորտական երեոց բոլոս,
 Եւ զմանկափն եւ գիւցսս Հայոց ծագկալաբակ անդ իոյստացեալ.
 Որպիտի ձիք յԱսորփս տեսեալ ինչ սկըն նախանձու:

Հրամային ըզմեծ պարծանս Հայկայ ձեռքին եւ տերութեան,
 Այր ցընկեր սփրտ խեթմահար հրծծեն զերկրին ոյժ եւ կորով:

Հասեալ արգ եւ տեսեալ զհանգեւըն պերճ եւ փոռացի,
 Ըզքասս գաս քրտեհանին ըզգէն 'նցա եւ զարգ ընտիր,
 Գակուցեալ մընան ընդ մեծ քոյզն ինչ ամացն յօրինուած:

Հօտի բազմեալ աւարոյնովն տոյք հրաման 'ի ներքս ածել.
 Ծանուցեալ Արմենակայ զհարսակակից իւր բնիկան Բար,
 Ընդ առաջ յողջոյն երթեալ եւ ձեռն 'ի ձեռքն՝ մուծանէ:
 Մրտանէր եւ Ամարփալ՝ արքայ երկրորդ յերկիր Շիննեար,
 Այլ զօրք թիկնապահք հրեշտակութեանըն կան առ գուրս:
 Արին Բար սպառազէն յոսկիազէն վառեալ շքքեղ,
 Ոսկեձայլ շիզզ արեգակն 'ի ճակատուն սրփուէր Ճաճանչ,
 Գատկեր նոցին աստուածոյն եւ 'ի իշ բնիկանն աստուածութեան,
 Անդ եւեթ շնորհեալ գըլխայ նորին 'ի գէմս հօրն երեսայ.

Յուսով գահուն հայրենի Լատուածութեան մեծամբողջ,
 Յեռանգն արեան ածիւծից լեզուն քան զձեռնն իւր երկայն :
 Ամբոխալ՝ արքայակերպ՝ երկրորդ ջրպղծն խորտապանծ,
 Եւ պատկեր լուսինն 'ի լանջս ազրտափայլ մահիկ եղջերք,
 Ի մշտի յինքեան խոտղ, այլ յասպարէս քաշոյ խիզարի :

Վ խառար յանձնն չտակալ նրառել Բարայ յատենի անգ,
 « Չատուածանման տեաներս պատգամ յտանն, սակ, տայ տազնապաւ .

Չոյգ բազմել քաւ առ յիննն ընգ ապրտամբրս գիւցազին
 Ում յերկնից ելին միշտէք իշեւլ գրլետոյ ընդձղելոց » :

Երեպք հայկեանց յայն բարբառ արձակէին զաւացն ըզտեպ .

« Խտեայ ուրեմն, սակ հայկ . յայս վայր առ Բնչ եղէք աշխատ
 Խաղալ գալ 'ի Բաքելէ, որ զի Թէ փոքրք միւս եւս այլ
 Ունէիք ժոյժ, ես ինքնին ահա գայի զընդաւս առ ձեզ » :

« Ի գիմայ հօրն իմ, սակ, Ներբովթայ տեանն աստուածանման

Եւ մեծին հօր Բիւրատաղայ եւ համբէն աւազանւոյն

Հատեալ կամք խաղաղութեան բերել բարեայ ձեզ աւեափս,

Թէ 'նգ նորս կաղիք ձեռամբ, որպէս երբեմն 'ի Բաքելին,

Չջօնացեալք յայժմու 'ի բիրտ եւ 'ի ոտամբակ հետաութենէդ .

Ըղկիծող օրինակիդ չարի բտանալ յաւայ երկրէ :

Վայրենի եւ ձիւնասոյզ փոխան լերանցրդ վայելել

Յամենայն 'ի բարութիւնս երկրին Բելայ Թագաւորի,

Ի մեծ շուք սասանիկ, յարքունեայ փառս, 'ի ճիտութիւն

Հոյակապ քաղաքաց, յարուեստս աւատա ճարտարութեանց

Եւ յամենայն փառփութիւնս աշխարհանալ արքայութեան

Ստուածափառ ինքնակալին : Այս ամենայն ձեր է ահա,

Թէ զքի զայս եւեթ հրաման կամ Թէ պատգամ կատարիցէք .

Հնազանդել Բելայ Թագին, եւ 'ի մի յայս հրպատակ կամս

Ողջունել զհօր Բիւրատաղայ հրեղին լերանց իջեալ կրքանս,

Մի յերկնս արեւ գիտել եւ մի նորուն յերկրի պատկեր,

Ուր ծագէն, ուր մլտանէ եւ յոր հայրն ակն արեգին՝

Ամենայն ուրիք ձրգեալ պետականին մի գաւազան,

Չտփանեանն իշեան եւ աեր, եւ աալ նմա 'ի կինն ծոյոյ

Չհայկանոյդ կոյս օրբորգդ ըստ կանխազոյն իւրումն ըզձից » :

Անգ յայնժամ գիւցազն անգրէն աանէր նըմին պատարտանի .

« Իսկ յիմք ազէ իրաւ իցէ Բելայ տիրել ազլաց .

Յամենայն ժամ եւ 'ի բնաւս անիրաւաց իրաւունք են .

Հարբառահար բընութիւն նուաճեայ զաշխարհ, այլ՝ ոչ ըզհայկ .

Ի զք է զէժիւրնգիր ազատութեան եւ Ստուծոյ :

Հապա եւ այր իսկ առ մեզ ամբարձցէ ձեռն եւ կորացոյրք :

Իմ երբ բընաւ ընդ ջրպղծ նորս նուաճեալ անգ 'ի Երկնեալ .

Եթէ արգ խեռ ապրտամբ երեալ ըստ ձեռնըն գառփոյժ :

Թորգունայ, սուն ըզմբտաց՝ զոգւոյ չկորոյս զազատութիւն՝

Մեկանել եւ մարմնով 'ի գերութիւն բընաւորաց :
 Գրուի աղբի եւ նահապետ իրեալ կայսր անգր համօրէն ,
 Կարծեցեալ ըտպս 'ի շահ հասարակաց մեղ հարկանել՝
 Ինուանել զընգզղեալս յօրինաւոր ազատատեարց :
 Իսկ 'ի վեր յորժամ խորհուրդն ել անօրէն որդւոյն Քամոյ
 Որ գերութեան ոչ մարմնաց գարբներ եւեթ շըլծայս երկաթ ,
 Գատառեցաւ աւազաստ ժանտին 'ի փուք գոռողութեան
 Որ 'ի վերայ բալորից ըզգաւազանն իշխեաց ձըդել՝
 Զատաճանել յԱտառւոց եւ յօրինաց երկնից զաշխարհ ,
 Խընգրեալ զազատութիւն եւ զԱտառւած մեր՝ ելլաք 'ի բաց :

« Մեր փառք եւ պարծանք, անգորր հանգիտա եւ ճօխութիւն
 Այս լերբիք են հայրենիք, առաքելի լերանցս հանգեք,
 Քան զանձին գիւր եւ պատիւ՝ զաստակասեր կեանք պընգակազմ՝,
 Համաշխարհի հաճութիւն 'ի բընապատ լըծոյն պպատ,
 Ուր քն եւեթ կամ երկուք 'ի մեծութեան շուք յօրանան,
 Այլք հեծեն 'ի սամեաէն կապեալ գերիք եւ ցոփանեալք .
 Այդ են յոր զմեղ հրաւիրէք նախանձելի վայելչութիւնքդ :

« Զքն եւ Բեկայդ երկիկեան աստառածութիւն այգաների,
 Եւ քր օրէնք Բիւրասպեայ, զոր եւ համբուն գիտեմք իսկ ոչ .
 Տեւր աղէ գիտել՝ ոչ ինձ, բալոր շամբուշ ցնորիցդ հըմտիս,
 Այլ որոց շուրջս կան տատ, զի յայտ գայցեն ձեր իրաւունք
 Այգանիցս 'ի Բարեիէ հրաւիրանալդ եւ մերս հետախ :
 Այդ է մեր հըլու բարբառ եւ սեր ընդ ձեր արկն խառնել
 Եւ բանալ յաւաց երկրէ զօրինակիս ըզբերա կօծող » :

Արիւնն 'ի սփրան եւացեալ՝ ընկեանն անգրէն ասներ գարձուած .

« Ոչ յալ, քան զոր լուարուք, թոյլ է սսել եւ ոչ յահեակ :
 Եւ ո՞ զլեհին Բիւրասպեայ զըքնալ պաշտօնսըն պատմացէ,
 Բայց թէ լուր հրարոց ընդուն յարփիահրատ լուցեալ ճանանչ .
 Զգիւցեալան լըւոյք պատգամ, լիջիք աղէ հաղանդ՝ թէ ոչ :
 Քան ըզլեմ՝ քան զագամանդ կարծր հիւտիտիգ աստառմանիք
 Գաղ ձուլեալ են ըզարտուլ աճեալ պարփսոյ խոր անթափանց
 Մեղմտեալան եւ քաղցրաշունչ ամիք շըրթանցրս հագաղի .
 Այլ՝ օն լըծ միանգամ խորտակեա զու զպատուարըգ խիտ
 Տալ տեղի ճառագայթից արեւափառ արքայի տեսան .
 Եվ մտաքր հաւանեա յերրեակ պայմանսըն հաշտարարս,
 Եւ ուր հաճոյ է կեցիք, թէ սաս 'ի սարս, թէ 'ի մեր գաշա,
 Եւ մուրհակ մոռացութեան ցոյս վայր գործողըզ կընքեցի,
 Մանուանդ կազմից մարտիգ՝ որ չէր զանխուլ 'ի տեղանեանցո :
 Այ՞ եթէ ոչ, ահա մեր վերջին առ ձեղ հակիրճ պատգամ .

Դից Բեկայ շանթք բարկացայոյք հարցն ըզխրտա Մասեաց կառափն » :

Եւ, Մանտան խըքին զականջս, 'ի վեր վազեաց հայկ յաթոռոյն .
 Բարձրեանն արփիարնակ ըզլոյս փառացն հեղ ընդուլու .

Որ բակ առեալ ըզբրիտով եւ ըզբողոր քաջին անձամբ
Ահաւոր եւ սքանչելի եցոյց ըզնա հրապարակին .

« Թէ Բէլ աստուած է, առէ, աստուծոյ հարան իմ գոււարը չեք .
Իսկ Թէ մարդ, օն եւ օն, Թէ չցարձցին բանքդ 'ի դուրս նորա
Յայտ իսկ օրէ . ապագին ահեւք զերկրիս հանգերձ 'ի մարտ,
Ղզձեղ էր այն ամենայն՝ յօրէ յորմէ հասաքս 'ի ձէնդ .

Ոչ բազուկ յայլս ամբանեալ, ոչ ոսն յերկիր օտար խըլթեղ,
Քաւ Հայկայ եւ ասն իւրում ժըլատութիւն՝ հանել զուրուք .

Այլ 'ի վէճ, 'ի պատուհաս աստուածացեալ բռնակալիդ
Որ զերկիր հայրենի, զազատութիւն եւ զաէրութիւն,
ՉԱստուած, եւ համառօս՝ ըզբրիկին կեանս հանէ 'ի մէջդ :

« Գաղանք անգամ շաղպակերք չարկին ժանիս 'ի համազգիսն,
Ի քամոյ բուսաւ առհմի սպանդ անարին՝ գերութիւն չար :

Թէ առ օտարս սրբալէս ունիք, հապա եւ մեր իբր ընդ օտարս
Յարին 'ի մահ գաւնութեան կցին ընդ ձեզ ճակատք 'ի մարտ,
Եւ բուրգին վազարու կանխողեկոյց ձեզ նըշանակ :

Փորանակ ձեր առ մեզ մեք տամք ձեզ ձոյն 'ի պատերազմ .
Յերակ . զի Թող զարձնաք զառաջինս 'ի նիւթ կըսուոյ,
Դուք ձեզին կրկին ահա եւ երեքին հրակրակօք

Տայք պատճառս արգարացի գումարտակի մարտամբոխիս :

« Արդ պատգամ առ պատգամ արիք երթալք զարձուցեք օն .
Մարզն Հայկ առ Բէլն աստուած . ստն Թորգոմոյ խաղապատր

Երկնաւոր օրհնից ժառանգ՝ ոչինչ նա ձեզ մեղանչեացէ,
Թէ Թողուք զինքն եւ զաշխարհ իւրաքանչիւր յիւրն անվերգով

Յարգար բաժին հայրենատուր եւ յիւր Աստուածըն հայրենի,
Եւ 'ի փրկոյց փրչմանէ ցածնուք 'ի չափ բնութեան սահման :

Իսկ Թէ ոչ, որպէս արգետալքը մինչեւ ցայժմ, արդ եւ բանիւք
Հարկ առնէք մեզ զէն առնուլ, 'ի զէն եւեթ յոյս ազատսան,

Աւտփի Հայկ 'ի վերայ ձեր յարուցեալ գայ լըրձաժիտ,
Չէլս իրացն յանմահին Թողեալ յալ ահն եւ յալ բազուկ :

« Չպակասորդ պատգամիս լըջնն ընդ հուլ զինուց բերանք .
Գըլինձ բըլոցըս Դոպոս կըշտեացի 'նդ վառ սակուոյց զարդու .

Եւ խաղտեաց ըբանց երկաթ կըցէ հանգէւզ ընիլ արծաթոյց :
Ոսկի՝ արծաթ ըսպառին, այլ ոչ ազատ մերի արութիւն .

Նոցին յալս հոգոյ երակք, սոցայս 'ի սիրտ առաքինի » :

« Զպատերազմ ընտրեցէք, հասցէ արագ ձեզ պատերազմ » ,
Անգրէն կրկինեալ ճոխարար՝ կըին վեժան ճեպով 'ի գարձ :

Թորգոմոմք առհասարակ ըսպայակոյտըն խընձորեք, —
Թող զԱրբակ եւ ըզՎ ըստամ զի լուռ զերկիր նըշմարեին, —

Մեծ Թընդիւն վահանի՝ շարժին զինուց եւ շատային
Յարուցեալ ըզկին նոցա բարձին իրախոյս 'ի պատերազմ .

Գոռաց երկին եւ երկիր, լիճ՝ Կաղուկայ, Գըրգուռ ըբրեք,

Ձայն մարտի եւ յերկինս 'ի ցրնծութիւն սրտի մեհից :
 Ուշիմ բակայն եւ խոհեմ պատուէր քաջին տայր Արմահայ
 երթալ յուզարի ընդ նոսին զընդաւ 'ի ծաղըս սահմանաց,
 Ի Մոկոց մինչ 'ի լերբինս, եւ գցուշանալ տանըն կազմեան :

Չալէշարք հայրապետին սրբաւորութիւն յարգեմալ ցաւ
 Չաղի եւանգն 'ի սրբունէն զսիրտարեկ ցընդեալ այտիք,
 Յոգւոց երեւ գաւնապէս, « Ո՛վ աղեակցս, ասե, շարեաց
 Յոր հասակս այս զառամ եւ արեւոր պահնցաւ գլուխ,
 Տեսանել եւ լցուել ըրիտարուն յոգւոց աղցիս .

Որ անկեալ վատարանգիւր 'ի հարց իւրեանց եւ հայրենեաց,
 Մանաւանդ թէ յերկնից եւ յԱտուծոյ, կան մարտեալք
 Ի կորուստ աշխարհի ու 'ի կործանումն անձանց իւրեանց .
 Մոռանալ զէնն Ատուած եւ նորակրօնս բարբանիւլ .
 'Կա եւ չար քան զանորինս՝ յանձըն շորթել զէնն պաշտօն,
 Եւ բազուկ բընահար այր զընկերի կանգնել զբիտու :

« Մի, որգեակք իմ, մի այգպէս, որգիւր 'նոյի գուք հարապատր ,

Չաւակէք Սեմոյ, Յարեթի սիրեցելցն Յրկնից եւ իմ :

Ոչ այդ էր ճանապարհ լամիւքայ հօրս եւ ոչ Սեթայ,

Ոչ որգւոցն Ատուծոյ, ոչ նախաստեղծ աշխարհահօրն :

Ուշիմ վեկայ ձեզ զերկիր եւ զաստեղեայ երկնից կամբր,

Ձի եւ ոչ յինն տեսեք ըզմարութեանըդ զայդ առակ

Չայտալի ամս որ յիմս էր ձեռս երեսանակէք տիեզերայ,

Մինչեւ յորգեալ 'ի բազմութիւն ելէք լըցեք զերեսս երկրի :

« Ատուած հօրն իմ լամիւքայ, գու յանգընդոցն աշխարհակուլ

Յամբարթեւ թուուցեալ զիս՝ կառուցեր զոտս 'ի գահ Մասեայ,

Մի գու գերեւ զընկերս 'ի Յարեթի եւ 'ի Սեմոյ

Չօրհուծիւնս իմ, եւ զանկէս 'ի նըզովեալ Քամայ Ճեանն » :

Ծերունին Թորգոմ ինքնին մոռացեալ զամս իւր եւ զալիս,

Հօւր յալաց փայլատակեալ 'ի պատերազմ անդ ինչախեր .

« Ո՛վ, ո՛ տայր ինձ, ասե, զմանուկ աստեայըս տիս դաշար

Ի փառացդ այդ ասպարէս շահատակել ինձ նահատակ,

Որպէս յորժամ զամեհին աստակեցի զընդայն ծոզու ,

Որ աշխարն կուտակեց 'ի յանգընդոցն հարաւայնոյ

Եկեալ կայր գարանեալ 'ի ցամբուս խարճոս Երասխայ .

Դժժօրս ակամբ ճիրանոք ժանեօք վիշապ խառնազաւան :

Եւ մինչքեւ Ալքանալ եւ բնաւ արբունն Այրարատոյ

Պակուցեալ կայր յերեսաց յուշկապարիկ երեսութիցն,

Ի տեղ 'ի իգակիւն աղքն 'ի Թաւի ներկան արիւն :

Կամ զարն 'ի Տիտանանցն բակայախրոխտ անկղ խաղմի

Ընդ մանկաբն մինչ յարեթեան ընդ Չըրուանոյ գէմ քաջայայ .

Եւ բնալինը սաստակմամբ 'ի իգակակուր լիներ անունդ ,

Ատեղին արեանց Աստղիկ թէ չմրտանէր համոզակեր :

Ձեզ երանի է, մանկունք, յաստուածակոյս թէկն ամեալ կողմ ։

Հօրն ըզհետ գիւշաղն որդին ձայն առ արին արհանէր գունդ .

« Ահագին երկեւզ սաստից եւ սէր եւ գուժ հօրն զբերն
Եւ կասկած վշտանդի երկաթ լըծոյ ծառայութեան
Վառեսցին ըզմեղ, սձ քաջք, ընդ մեծասասա բռնութեան գէտ .
Հոգանի սապարտփակ նա մեզ գըլետոյ գեր 'ի վերոյ
Առաջի սայրից սուտերց նետից ուարդանց ոտուցերոց :
Ոչ ըզմեր ինչ խընդրեմք թըշնամանաց վըրէժ քնու ,
Այլ զանմահին եւ զազգի եւ զաշխարհի աւհասարակ ,
Եւ զբրան զարուց կրօնից աստուածուսոյց նահապետաց .
Նոքին եւ լինիցին մեզ աւաջնորդ եւ զօրովքն
Ի վերայ կանանց՝ որդւոց եւ տոհմային հարազատից
Ի վերայ ծաղկեալ արեաց հարց եւ շիրմաց եւ սեղանոց :
Այսպիսով սիրելեաց զամենայն ինչ առ փոխանակ ,
Ձարին զարեւ եւ զոգիս, իցէ՛ ինչ ծախ կամ այտ, սձ քաջք :
Օ՛ն հապա գետանն 'ի վեր, գետանն 'ի վայր յասին երկնից ,
Ի գէն 'ի գէն, արփագունդ բանակ զօրու Տեառն անմահի ։ »

Չայս ստեր եւ չու գարձի բարբ վանացնն աղբ հրաման :
Յառաջեր գնայր եւ Աննակ գուժեալ ընդ գունդնն սխտանեանց .
Այր իշեան փառաւոր 'ի զբրուանեան բընկաց երկրին ,
Որ ընդ այլ բերգակալեանն 'ի Հայկազէն կայր մբտերիմ :
Բայց ոգի թեթեւ յոզոզոզ վարանափա եւ բաներթուկ ,
Յուսացեալ թէ զբրուանեան սիրեսցին ազգ սիրելիբոց ,
Եւ առ նոսա կլանիցին օրհնեղգութիւնք նահապետին ,
Ոչ սակաւ եւ 'նդ վշտամեան սերձանս 'ի սիրս նախանձարեկ :
Բար նրմա թըրթրակ լեզուով արբուցանն զձանապարհայն
Դառնութեան պըզտոր հրատոյրս 'ի բաժակէն Բաբելոնի .

« Վա՛շ ձերուձըգ քաջութեան որ բընացեալ սիրէ մեզ Հայկ .
Ձե խորհուրդք են իւր եւ կամք յառաջիկայք պատերազմի
Ձձերդ առ բազուկ հօր իմոյ յանգիմանեւ արկարութիւն ,
Եւ արեղանն իրաւամբք զաշխարհըգ մեր բընակալել :
Եւ որպէս գուք 'ի Չքրուան, նա 'ի Յարեթ խրոփտեալ պանծոյ
Գալ կլանել արեւարին զառանցելոյ սնտակ օրհնից ,
Որ 'ի զայրոյթ անիրաւ պըրտըտութեան կայ յանգընեալ
Տարազեր ըզմեղ հանել յաւեսնից օրհնութենէն
Որ ինչըք եւ արութեամբ ժառանգեսցի յոզոզա ազգաց ,
Ոչ ունայն օգարան շըրմանց յօգիւք զոր հողք քընդին :
Եւ արգիւնքն իսկ ճըշմարտեալ երեւեցան մեզ աւանիկ ,
Ոչ 'ի Չքրուան կամ Յարեթ, այլ 'ի գիւշաղն իմ հաւ Տեառն .
Ձե Բե՛լ սաստուածատիւ Հայրն իմ սիրէ բարեցուն :
Եւ մեզ ո՛չ լաւ իցէ՛ ամենակալ յոզթօզ բաղին
Ընդ մեռամբ մըտանել քան թորգումանըն համբակի :

« Ո՛չ եւ կրօնք եւ հաւատք ապաքեն այն են ճշմարիտ,
 Որ դաշտողուածս այս տաննայն պարգեւեցին հօր իմում:
 Իւրից ծագաց երկրէ միայն մընաց Հայկդ ըստամբակ.
 Ի մտոյ եւ զգա տեսլիք առ ոտս անկզ զօրութեան հօրս
 Եւ իշխանացն նորս նիզակակից բիւրուորաց.
 Եւ գուք յայնժամ ընդ նըմին աղէ տեսէք զի լինիցիք:
 Մեր չեն ինչ բանք ընդ բընիկսդ՝ որ հանգարտեալ նըստիք յերկրիդ,
 Այլ ընդ զածած Թորգոմեան ամբարտաւան ապրտամբին:
 Թէ՛ նգ օգուտ գուք ձեր կամօք ու՛ նգ աշխարհիդ խաղաղութին,
 Մինչ չեւ արգարագատ պատուհասի փայլատականց
 Բարկութեան հօրն աստուածոց ծախեալ եւ զձեզ յաճին գորս,
 Ի միջս մեկեցարուք զըտարանջեալ խեւեալ խօլիցդ »:

Անդ արին Առնակ անգրէն կրքինէր նըմին պատասխանի.
 « Ոչ ՚ի սնոտիս եզեալ մեր յանէծս ըզյոյս կամ յօրհնարանս,
 Այլ ՚ի բաղզակ քաջութեան եւ ՚ի կորսվս հաստ ազեղանց.
 Մանաւանդ ՚ի դարուս՝ յոր գիւցազունք խրոխտեալ ՚ի սուր
 Այր զընկերաւ ելանեն ջանալ տիրել տիեզերաց:
 Դուք զհարաւ ծագաց չորից ըզբոսմբ ունիք, մէք զհիւսիսի.
 Չեմք ըստուար իբրեւ ըզձեզ, այլ ո՛չ ՚ի կոյտս է յաղթութիւնս:
 Ազգ հիւսիսի լեանորգեայ եւ պընգակազմ ՚ի քերտըն մուս,
 Աղէ դամ մի գու դարձ ՚ի բարձրամուր լերինսդ հայեաց,
 Ըզտաս Թեկունս ունիմք պահել ըզքազք պառտութիւն.
 Եւ ձրգել ձեռն ՚ի սոսին՝ գիրկս ըզչազիւ է արկանել:
 Առեր ՚ի միտ զի քաջազրս չիք եզեալ ըզյոյս ՚ի Հայի,
 Որ իւրով գերգաստանգք ոչինչ մի է մեր առաջի,
 Այլ անկզ իմն է՝ նգ մեզ առ գումարտակ չորեքծաղեան »:

Բանիւք այսպիսեպ խախտել ջրբգէր Բաբ յայտ եւ գաղտ
 Ձառննայն իշխանս երկրին՝ գ որ անցանէր յընթացս ուղւոյն,
 Էր զի՛ ստ սըմին առեալ կըշիւ, եւ էր զի եւլս ծանրաբոյն:

Վարդէին յանգէտս ընդ գաշտ եւ ընդ հովիտ վասաւորական,
 Չոր արեամբ իւրեանց էին վայրիկ մի զինի ներկանելոց
 Եւ ծածկելոց գիակամք վերաւորաց գէշ անկելովք
 Կորակոտոց լերանցն անգեզց, գայլոց մայրեաց գազանակուր,
 Մինչեւ հասին ՚ի Մոկաց լերինս՝ ՚ի գլուխս սահմանաց:
 Ի բարձանց անտի ցուցեալ Բաբ Առնակայ ւարանց նորին
 Ճամբար մեծ եւ գունգ զօրաց սրբոնեալ ՚ի դաշտըս հարաւոյ,
 « Շատ լիցի, ասէ, եւ ձեզ դամ մի յայսկոյս հայել ՚ի զօրս,
 Ու՛մ հազիւ աշխարհախու՛մք գիտասցէ սպայդ հաւասարել:—
 Դա բանակ յառաջապահ մեծին միայն է զօրութեան
 Մօտ աստ առ գուրսըք հասեալ. աստի մինչեւ ՚ի Բաբելոն
 Դաշտք եւ հովիտք համօրէն լիւզին ծրփին խուռն ՚ի բանակ.
 Ոչ գումար ՚ի ձեր վերայ, զի այնքանու՛մ չէք արժանի,

Այլ 'ի բուրբ հիւսիսոյ եւ ոլորտոյ տնկերաց,
 Ծածկել զքնդ երկնաւ, ըսկիցքն նախ 'ի ձէնջ առեալ:
 Եւ մինչ չեւ տեսեալ ըզ'այրս՝ առջէ նա՝ 'նդ հուպ զառջ պատգամօք»:
 Ընդ բանին եհան պարզեաց 'ի մտտաղէն գրօջ մի կարմիր
 Ի գոյն արեան փողփողեալ ընդ օդս 'ի ծայր մեծ 'նիզակէն.
 « Աստի անգր, սաէ, 'ի բնաւ դիտակ տեղեւ լերանց բարձանց
 Կանգնեալ գէտք եւ Թուռցանեն զնըշանս առ տէրն աստուածանման:
 Ի բարձուս արձանացեալ իմ արգ յերկուց մէջ աշխարհաց,
 Ձրգեմ ըզձեռն իմ յերկինս, զաչս ընդ յետին առ ձեզ բարբառս.
 Չքաստացիք, զաչըդ բացիք, խորհուրդ բարեաց տեսէք տնձանց,
 Գուցէ համայն զօրութեամբդ 'ի հուր գրդէք, 'ի ջուր աղայք »:
 Ասաց, հարգան ետ իւրոյն ընդ զառ 'ի վայրն ասպատակեալ.
 Աննակ իւրովքն ընդ միւս կողմ՝ ձեպ ըզձեռնի սլանայր 'ի հարբ,
 Գայր պատմէր զիւցաղինն որ ինչ ետեսն եւ զոր լլուս:
 Գուժարտակ 'ի Հայկազն կուտեալ նորս զքաղաքն ամբարն.
 Եւ տեսեալ զամենայն հանգերձ մարտին կազմ եւ պատրաստ,
 Ընդ կիրթ զորեարքն հանէր աւուրց յաւուրս յորս երեսոյ,
 Ի հրահանգրս ճակատու պատերազմի անդուլութեամբ,
 Մինչեւ ողջոյն գրօշուց 'ի մի վայր համագունձ բախնդակել,
 Հեծեալք եւ հետեւակք յիւրաբանչիւր զէն որսառնեալ:
 Կարգ եղեալ որոշեր զերկասարգս յուրոյն ջրհատ,
 Որոց այն ինչ տեղք մուրուաց զքունեան այտիւք փողփեալ ծաղկեր.
 Չարի արս յայլ գաս մեկնակ եւ զաղէրեկ հասակարն յայլ.
 Խուսիք մի այլ առանձին ծաղկափրթիթն պատանեկաց,
 Որոց զարդք՝ տիտն հանդոյն 'ի գոյնազոյն երփնեալ երանգ.
 Արեանն ողւոց տիպ վառ 'ի վառ երկտասարգ վաշտկանին սարք,
 Արանջն ծանր եւ ահեղ, ծերոյն մըձօքն եւ սուկաղի:
 Մէն միոյ զընդի սալար յիւրմէ չափոց ապր ընտրանաւ,
 Ընդ իւրեւ հրամատարս եւ ընդ նքաք հազարապետս,
 Եւ սոցին 'ի ձեռանն հարիւրապետք եւ յիմնապետք:
 « Ընդ երեկս աւուրն հասին տագնապափոյթ ձեռքնթացիկք
 Սուրհանգակք առ 'ի կազմեաց գոյժ 'ի բերան արնզաղեպարտք.
 « Վեհըդ գու զիւցաղանց հայր, գիտեա զի Բէլ յարուցեալ գոյ
 Յաւերթից քաղաց հրտիւք 'ի քո վերայ փոթորիկելով
 Երկայնագեղ հասակք պատերազմոյ գու ըսկալիւք:
 Աղջ ինձ մերձ 'ի տունս եղեալ հատեալ ձայթուսն ամպրոպային
 Տագնապեալ գամ՝ 'ի նիզակ եւ 'ի հանձնար հօրդ տպատան.
 Անապարեա 'ի խորհուրդ ըստ արժանի քում հանգիսցի »:
 Անք խոհեմ ուշիմ ըսկայն ըզհեա ընթրեացն երեկորոյ
 Յոր հրաւիրեալ էր ընդ իւր ըզմեծամեծ աւագանին,
 Ելանէ նոքա հանգերձ 'ի սպայակոյտ բանակ զորոն,
 Եւ կանգնեալ 'ի բարձուանգակ ինչ լրանի ըսկրեցանց,

« Յանկային հաս ժամ, արի նիզակակիցք իմ եւ ի՞մ քաջք,
 Ի փռուաց եւ պրսակաց ճոխ ասպարէս թռչել, ասէ:
 Չիք ինչ հարկ յաշ ձեզ անել զքուպարածիս զիրտն արգար.
 Նազուկայ կապոյտ ծովակն, ապահուի լերինք վրկայ,
 Որ լուան զգիւթեալ բարբառ պատգամաբեր ամպարըշտին,
 Նա վրկայ կապոյտն 'ի վեր' որ համբերեաց ժանտին շքրթանց,
 Դուք ինքեմն ինձ վրկայէք, զի վեճարեալ է արգ փուրտին
 Եւ յանէ Ցէր զօրութեանց 'ի դատաստան ընդ մեղաւորս:
 Ոչ զիմ ինչ խօսեցայց, այլ ըզբանբեր երկնաւորին,
 Չոր տեղի քուն ընդ արթունս յանուրջս ահեղ գիշերական.
 'Հընջէս գու թորդոմեանդ, ասէր, եւ ճշ զարթնուս 'ի քնոյ.
 Թէ բռնիք պարտին ամպարիչաք, քեւ ըրնոսս պարտեացէ Ցէր.
 Օն ձեռն 'ի գործ. Բարձրելոյն բազուկ ընդ ջանս է ժրագլխին »:

« Որտեա անձն իւրաքանչիւր ազատ յայլմէ զոյ ինքնելչեան
 Ի պատկեր Աստուծոյ նախաարարին իւր արարչի,
 Եւ յընտիւր է նրմա յայլում կրթութիւլ ծառայութիւն,
 Թէ բարի եւ բարեբար ճանաչեցի, կամ յետս ընդդէմ,
 Նոյն լեզուք իւրաքանչիւր զատեալք 'ի մէն մի նահապետս.
 Ոչ միում են իրաւունք տիրել ազգի յայլում վերայ,
 Այս օրէնք մշտաց եւ սոսկ արարչագիր են հրամանին:
 Եղին եւ նոխ քան զՍերբովթ 'ի խաղմարս սկոյնցն ապուպ
 Ամբասնալ ձեռն 'ի միմեանս հանել զայլոյ՝ յիւր վատարել,
 Սա սակայն առաջին ըզբռնութիւն յո՞՞ւ պայմանն՝
 Ըզբռուաց պատուէրս առ ոսն հարեալ եւ զկարգն աստուածեղէն,
 Ծառայ սարուկ անաշխարհիկ գերի վարել յինք զընդհանուրս,
 Եւ զէնն իսկ իրլել 'ի մէնջ եւ իւր երկիր ապ պազանել:

« Կոխիցէք առթուր զօրկնս, ի՞մ քաջք, մշտաց ձերոց,
 Ելանիցէք յարարլին ձերմէ եւ յիւր ընտպիր կիտէն,
 Գրաստանալ երթալ զլորել յաստուածացեալ ոսս հրապարտին...
 Բաւ 'ի ձէնջ, եւ որ մշտաց եւ սրբոտի գամ մի տէր լիցի:
 Օն ուրեմն աստուատ առեալ՝ շարացեն զէնքդ 'ի մեղին սիրտ,
 Վանել յերկրեա հայրենի ժառանգութեան ինչ եւ ձեր
 Չանկրաւ ըզբռնութիւնն ընդ ծագալից աստուածութեան:
 Բաւ 'ի մէնջ աշխարհակալ զայրուան՝ յերկիր յալք այլ կոխել.
 Իսկ ըզհերս եւ զփրով կես առ իս յաշխարհս հայրենաստուր
 Մշտագիր ընդգրքիկմ՝ յարուցելոցն աստրեղեկան.
 Իսկ թէ ոչ, յա զարմք 'իւրեանց են եւ բաժինք՝ ելցեն հաոյ »:

Իբրեւ ծով ծրփեցան զգորգեալ կոհակք ըսպայտակոյտք.
 Ի զէն 'ի մաս գոչեցին, թէ եւ իսկ ոչ 'ի յայթանակ,
 Սուտեր եւ տէգ ընդ ասպարսն շկահելով 'ի ընդմեջ ահեղ:
 Եւ վերջն ծայրք արեւուն 'ի փոյլուն զէնարն զեռացեալ,
 Չերգ անգաստան ոսկեգիտակ վէտ վէտ քըսմեալ ծածանէին:

Արտ գիւյսին անուանի խայրակն ըսկայն քաղաքանդուր
 Խճեալ պատուներ տայր հանդէլ ըզբայցն եւ սալ մարմնոց զարման,
 Ան վազիւ պատրաստ 'ի շու յաննէլ 'ի յիւս արուանկին :

Լուծու ժողովն, ելին զարձան պետք զբաժանք եւ զարք 'ի վանս .
 Չոյն գիշեր ոչ ընդ յարկաւ իւր մարգակաց որ ազաներ :
 Խոժոռեալ Վքտամ ընդ փառս Թորգոմեանց եւ յարեթեանց
 Մեղմարայ մասշեր 'ի խումբն զբրուանեան տանուանայ ,
 Յորս էին 'ի յարեթեանց Չարեհ, Փառնակ եւ ոչ սահաք .
 Խարամանդ կեղծիւք ծածկեալ 'ի սրբոի զննոցն 'ի փորձ կրկին ,
 « Չոր յանկանէ չըչն՞իւք, սաեր, արդ յոյս բարբառեսցուք .

Արուսա վազորգայնոց տեսցն ուրեմն ըզմեզ ծառայո
 Կամ Բնլայ, կամ Հայկիդ՝ ընդ ոյր ձեռամբ զնուարկիցե
 Իբր անարդ զբ զբաժանք եւ սինլքբոր պետք զուճաքեայք :
 Լքաք եւ զբոյսական յնորից Հրեշտակն յերկնուսս պատգամ :
 Պատերազմ զուր տարապարս 'ի գորս սակս 'ի գլուխս մեր
 Որում ուխտիւք փափաքեր, մանաւանդ ինչն իոկ է զբրգոզ :
 Ոչ այլ ինչ է նորս գիտաց ներքոց նըշանակեալ,
 Քան թէ իբրու Թափեղով իմն յերկրակալ բռնաւորին
 Բզգաւասա եւ ըզբընակս՝ իբրուամբք տեր կտայցն սոցս ,
 Իբր 'ի բքբրամն երեսաց եւ մեծ արեան ըտտացեալ զինս :
 Իսկ զինչ յայնժամ մեք, ազատատեարք զուք յարեթեան :

« Արդ մընայ մեզ մի յերկց . կամ յեաքս կալ 'ի ձախտեղ
 Եւ Թաղու զՀայկ միայն՝ ըստ Թեւեղիբ Բաթայ իբրատուն .
 Այլ անշուշտ յազթեալ նրմա յայնժամ Բնլայ ըտտաբարիբ՝
 'ուսաճեսցէ նոյնպէս զաշխարհս 'ի գերութեան իբսա ստանեա .
 Կամ 'ի կողմ կելալ Բնլայ եւ հարկանել տոհմաւ ըզՀայկ
 Եւ 'ի նորին ձեռանէն զշխանութիւն անուլ զերկրիս .
 Եւ այս կրկին վաստութիւն, մասնել ըզբա՞ն, պլլով իշխել :
 Յերբորզն՝ որպէս ինձ՝ յոգունց կարծեմ զալ 'ի հաւան .
 Մերժել ըզՀայկ 'ի զորուէն եւ ըզնորուն ստեղատարս ,
 Եւ մեզէն մեր որերով, որ ջիչ կրկրիս է եւ նորս ,
 Մըզել ըզպատերազմս յազթանակաւ ձեռն կանգնեալ
 Իբրուամբք ըզտերութեան սեփականել կրկինակի ջուլ :
 Իսկ եթէ բախտ այլ ինչ ազգ բաժանեսցէ ձախտապիբ ,
 Քաղութեամբ մեռանել քան կեալ ումեք 'ի ստորիութիւն :

« Թէ Հայկայ հաւատարիմ են բանք 'ի լուր աշխարհակոյս ,
 Ինչն ընդ անձին ոգորի եւ ընդ ընդուին ելանէ սուր :
 Թէ յեղից իբրաքանչիւր ձեռին մական իցէ ազատ՝
 Իբրեւ այր մի անձնիքեան եւ սիրազլուփս ոչ ումեք պարտ ,
 Ինչն որով մեզ իբրուամբք տիրէ եւ այլ հարի տիրել .
 Եւ Թէ ոչ, որպէս լուսայբք 'ի բերանոյն, հալածէ զմեզ
 Յերկրէ աստի որ 'ի բնէ զբրուանեանց հող է տուն եւ նիստ » :

« Զի գիւրեալ եւ թեթեւով բանից շքրթամբը հարեր ըզմորտ,
 Կրքինեաց Զորեհ. ուր նախ մեր ընդգէմ Բեւայ կար զորութեան,
 Ուր գրծաւորին զուգութիւն՝ եթէ եւ ոչ անհրնարին.

Այլ հերթիք եւ պառակամոնչը 'ի փառամով շահ այլ ընդ այլ,
 Նա թերեւս եւ յայլ կարեաց 'ի յոռեգոյն խարգաւանակս:
 Եւ թէ այդ յաշողեսցի, բայց սահայն խէթ կասկածաւոր
 Յերեսաց թորգոմոյնոյն մեզ եւ յարանցն ըսպանալիք,
 Զորս իբր առիւծ ըզիորինս իւր ուսուցեալ է մշտ յարին:
 Թէ յսկերարն հուր վառի եւ զգորութիւն իւր ըզգենու,
 Գուցէ զԲէլ եւ ըզՎ ըստամ միահամուռ սասանկեսցէ:

« Ոչ ըզհիւրագ ինչ թորգոմանն յերկրէ աստի մերժէ հերքեալս,
 Ըստ հիւրոց թէ չափոյ կեցէք բարեալ եւ նըստիլիք:
 Թէ ոչ, բաժին ձեզ ցուցաւ տոհմից յայնկոյո Ամբն լերին
 Եւ բարձանցն Տրմորեաց մինչեւ 'ի Հեր եւ 'ի Զարուանդ:
 Զի թեպէտ եկք զըրուանեանքդ 'ի Տարբանայ եւ այսր առ մեզ
 Աւ երկրիս ամայութեան մըտեալ ընակեալ էիք 'ի սմա,
 Զմարթէք յուրաստ կալ ըզսա՝ լինել վեճակ հարց յարեթեան
 Եւ 'ի բնէ ժառանգութիւն ապրանալեանց եւ թորգոմանց:
 Թէ 'ի Հայի օրէն էր քերքել, մեզ անկ էր այդ եւ տերութիւնն »:

Քան ըզհայրն 'ի խոր խոցեալ՝ գարձուած յանդուգն առնէր Արբակ.
 « Զեմք ապատահմ անարի, զի զանձին իրս եւ կամ ըզտանց
 Մեծարդի գեր զբաշուութեան համաշխարհի գնիցեմք խորհուրդս,
 Եւ ըզեր աղկան միոյ քան զգաւատի փառս եւ զօգուտ:
 Այսոր կամք քաջաց յերաստ գէմ տիտանեան բըննազատին,
 Վազիւ՝ ընդ եկամուտ բարեխիւսան հիւրոյն ընդգէմ
 Եւ զնովաւ եկելոցն մըտերմաց, թէ պետք լիցի,
 Որ ոչ յայլ ինչ արչաւին՝ հըրոս կապեալ ընդ տիեզերս,
 Բայց ըզիցոս յափըշտակել 'ի զըրկալիւր գորով սիրոյ
 Եւ 'ի լինա աղեղանցն վարանել ըզվատասիրոս »:

Պաճուճեալ կերպարանք բանիցն ըզթել առնոյր Վ ըստամ.
 « Իմաստուն զխորըս սըրտիս 'ի լըս շքրթանցըս տեսանէ.
 Զիք 'ի նոսփն ինչ վընաս քաջին Հայկայ կամ թըշնամանք.
 Այն եւեթ է խընդիւր, զի զմեր պարծանս եւ զպետութիւն:
 Մէք մեզէն կանգնեսցուք եւ մի յայլմէ ինչ մուրանալ:
 Մէք այլում փոխան 'ի ձեռս ակն ունելոյ կողովազգին,
 Նա մերում մըտցէ փառաց եւ պերճութեանըն բաժանորդ:
 Ըզիմի ում եւ ելլէ առաջին բարձ բախտին վեճակ,
 Թօզ կայքի. ս՛վ երբէք ճակատագրին ըզմիտս ետես:
 Ոչ նորին խկ են խազք, զի այլք քըրտնին յարօր 'ի վար,
 Նա՝ եւ ժողովն եւս, եւ վայելքն յայլըս գընաս:

« Աւ այժեմ զայս ամենայն որոճ ընդ միտս եւեթ տարցուք.
 Թէ իրազեկ ինչ լիցի Հայի, թողու մասնէ Բեւայ զաշխարհս,

Եւ մեկնեալ 'ի հիւսիսի՝ յանբաւ նահանգս իւրոցն եզրարց՝
Անդ կանգնէ վերջափն զապրաստամբող քննութեան գրօշ-
կամ այլապէս եւս ինչ միում միում 'ի մէնջ հասցէ վրտանդ :
Զօրականն ընդ նրմա միամբռեալ կան ալաովք չափ ,
Մանաւանդ ընդ քաջաւոյգ արի մանկտին՝ նորուն որդիս :
Այլ թէ դամ մի զախոյրեանն գէտ առ գէտ տեսանիցեն ,
Եւ բանակ առ բանակ հարկանիցեմք 'ի սազմ մարտի ,
Եւ աշխոյժք յեռանգն արեան հուր յերակունսն վառիցին ,
Ո՞ սանձել գիտասցէ զպատերազմիկ ողւորն ըսց .
Որ լինելոցն է լիցի յայնժամ 'ի բախտ անգր սպաստան :
Մէք զարդիս առն 'ի նինջ , եւ աշաղուրջք աւուր վազուի
Ի գիմաց արեւելից լուսացուցին մեզ ըզխորհուրդս :
Աւասիկ եւ ձայն հաւան՝ յփսրոս հընչիւք յունկըն մըտացս
Հըմայս բարենշչան յառաջ քան զայդ մեզ բարբառեալ » :
Ի քուն մըտին արք ուերիվարք ընդ աստեղեայ վրանաւ երկնից ,
Ըուր 'ի սրան գիշերապահ հընկեն արի պարեկասպանք :
Լուս խաւար ընդ երկիր , բիւր յերկինս աչք լուսակարկալք .
Զբրուանեանն Աւանկ յնչեան ելից իրացն մըտապահ :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Չու բանակին Հայկայ եւ հանդէս համարոյ. գալուստ կազմեայ փախուցելոյ յերեսաց բնւոյ, բրթեղին 'ի բանակին: Խորհուրդ գծեալոց յեղևն Հայկայ եւ 'ի փրկութիւն բնւոյ. առիւլ փամոյ առ Ատտամ՝ զբզանել զնա ընդդէմ Հայկայ: Ասեան Ատտուճոյ յերկինս. յայտի խորհուրդ տեսութեանն: Բանակն Հայկայ հասանէ յեզր ծովուն բզնունեաց. յառաջամարտիկք պատահեն բեղնաց պատերազմու 'ի վերայ հեղեղատի փոյ, ուր Ատտամ յանդգնեալ իրենազլուի զօրավարէ՝ հանդէս առնել քաղութեան իւրոյ առ իւրսն:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Բ Ո Ի Ա Պ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

Առաւուտ վարդապարտիր տեղ 'ի վերայ տեղայր լերանց ընդ շաւիղս արեգական վաղայարոյց կարապետեալ: Թօթափեալ այն ինչ ըզբուն հովիւք ըղխանքն կըթէին, Հընչին գաւիթք 'ի բընչին մատաղ որթուց եւ զուարակաց Գառանց եւ ուլուց 'ի հոտ կաթին փափաքելոց: Վահան Հայկին ըսկըսաւ նորանըշան Թըրթուել Թընդիւք Կոչ աւանել զորավարաց զընդիցն 'ի չու պատերազմի: Ձեոց խըրիֆնը՝ գափր ոտից զերկին զերկիր գըզըրգէին, Խընգազին ողբունելոյ զգըւարթարար ծագումն այգուն, Եւ զմարտին գուշակ նըշան արի ողւոցն եռանդնասեր:

Հասակ իւրաքանչիւր վառեր ըզգէն իւր եւ ըզգարգ: Ըզքենոյր եւ զիւցազնըն Թորգոմնան զիւր կուռ վառուած: Ի ներքոյ՝ վերս վըտաւակ, հըմուտ ձեռաց գործ մօրն Հայոց Խմաստնոյն յարուեստ ճարտար 'ի Նոյեմայ հանձարեղին: Պատեանք պըզնձաձոյլք բազկաց՝ բարձից՝ հարուստ լանջաց, Գօտի սկեղէն բազմաքանգակ ընդ մէջս հըզօր, Երկոսոյրի պողովատիկ, երախակալ սսկւով յազգեր, Որ զբազում էր ըսկայից պատասեալ սիրտ՝ կառափն հարեալ: Ասպար մեծ պըզնձակերտ եօթընտակեան բըրգանըման, Ի ներքուստ երկկուզ կաշի, կըրկին երկաթ, պըղինձ երեք, Եւ սսկեշող պորտ ուսուցիկ կումք 'ի միջին շեշտեալ 'ի սուք: Չբր կորովն խոռ բարձեալ բերեր 'ի տիպ լուսնի փայլուն, Արկանել ուսընգանութ յարծաթի լար յաջմէ 'ի ձախ: Կապարձք համակ արծաթիք սսկեպաճոյճ յահեկէ յաջ,

Կուս հոծեալ լի մահարեր նետիւք արեան ծարաւելովք,
 Սոսկալեք ունկան բրունց, եւս առաւել գաժան սրբոկց :
 Եւ աղեղն գրկալիր յերկրէ ցաղաթմբն լայնալիճ,
 Յարծաթոյ կարակնացեալ կազմ 'ի ճայթուսն պինդ լարին :
 Սաղաւարտ պըղնձաձոյլ յոսկի պըսակ զերգ վառ վարսամ՝,
 Գարգմանակ՝ ահեղ ցըցունք 'ի նրկարէն թռուցեալ թեւոց,
 Եւ ագի ձիոյ կարմիր յետկոյս սրփոեալ գեւք վարսամքն :
 Հացի հաստ փնրնկանդնեան սլաքեալ յերկթիզ ակզ նիզակի,
 Եւ մեծ զուտովքն ընձենի թաւ, խարտիշահեր, գեղեցկախայս :
 Ի վրանէն ոսաչի ահեղ, պատին որդիքն եւ մըտերիւք .
 Խումբ հետի գրօշու գրօշու գընդին առ մէն մի զօրավար,
 Այրուձին աշտանակէ ջոկի առեալ կազմ 'ի կարգին .
 Ի խըրտել արանց ձիոց եռայր զեռայր մարդըն Հարբայ :
 Հընչեաց բանակն համարին « Կեցցէ մեր հայր սպարապետ Հայկ » .
 'Կա քաղցր 'ի գէմս 'ի միջին ձեռամբ զըլխով լուս ողջուներ,
 Աննարիկ տայր պատուեր զոր պակասերն 'ի յորինուած :
 Յանմուռնէ յահեղ կազմութեան զըզըրգիցյ մեծ բանակին
 Խորհել ինչ զք այլ չիշեր, կամ բնաւ իսկ ճիկ առ ժամն հանել,
 Միագունդ՝ թէ կամաւ թէ ակամոյ՝ զըրգին 'ի չու
 Ի հոգւոյ եւ տեսլենէ վարեալ քաջացըն մոլութեան,
 Իբր յորձանք ինչ ուղիկց ինքնայորգոր դիմեալ 'ի ծով
 Ընդ իւրեւ յափըշտակէ զժառոց կոճեղս եւ զապառաժս
 Կաճաճովն խըլեալ, յաղթեալ զբժոխակամ կարկամութեան .
 Եւ որպէս հուր 'ի լուցիկս ինչ գիւրաժառս առեալ թէ խանձ,
 Բարդըքեալ ծաւալի ուտել լափել համաձարակ
 Ըամբ մացառ մայրիս անսասս 'ի հոտ սասպոյն պատրաստական,
 Կամ թէ շանգիք ամոյ 'ի յամուոյ փայլաականց ընդոտուցեալք :
 Տայր գիւցազն երգումն 'ի ձեռքս իւր աւազ նախարարաց,
 Եւ զօրուն՝ յուխս ընդ նոսս . երգնոյր վըստամ եւս ընդ նոսին,
 Զի զերգմին սոցէ զցընդաց եւ զսալարաց զբժմիս հնարիւք :
 Ինըշան հրպատակ ձեռաց կամոց եւ խորհըրզոց
 Ըգնիկակալն խանարհեալ եւ աջ 'ի յաջ կապին երգումն :
 Մոլին Հայոց ափկինն Անոյ կացեալ ժանուառ ցընծայր 'ի սիրս
 Ընդ փառքս գիւցազինն եւ ընդ խայտալ որբոց՝ թոռանց,
 Եւ քան ըլկոյս յաղթութեան զմտաւ ինչ այլ չածեալ բընաւ՝
 Միրալիբ ողջունիւ ողջագուրեալ հեշտ համբուրիւք
 Մի առ մի զաննեանս 'ի հրաժեշտի կացուցաներ .
 « Զմե՛ կորկունս 'ի քո տամ ձեռս, 'ի քէն առից », ժըտէր առ հայրն :
 Արեգակն 'ի հանգիպոյն ծայրս արձակեաց ծիրանածին,
 Բանակն Աստուծոյ հրեզն զերգ ծով ծածանեցաւ :
 Միաբան բազմութիւնըն շխհելով զէն ընդ վահան
 Կըրկնէին միարարառս . « Կեցցէ Հայկ մեր գիւցազնն հայր » :

Հայկ 'ի ձայն գոչէր ասեղ. « Էն միշտ օրհնեալ յերկինքս աչր » :
 Գոյիւն աղազակին պատասերով զերկնից կամարս
 Ելանէր յաթոռ Վեհին ընդ Հրեշտակին Թորգոմազանց,
 Որ Թըռեաւ յորգորել զաստուածեղէն սուրբ օրհնութիւնս
 Ի գլուխ հօրն հայկասեանց եւ հօրամոյն նորս ծննդոց :

Էնն 'ի ծագաց երկնից բարձանց աբամանդեայ իւրոց գզեկին
 Յտակեղէն գահոցից վերուստ 'ի վայր զաչարն յառեալ
 Կորովի պայծառ բըբզ, կամարաձեւ կապոյտ յունիւք,
 Հեծեաց նախ՝ տեսեալ զարիւնն որ խոխոլէր մըբրիեալ 'ի ծուխ
 Ընդ երկինքն իւր սիրելի պարարատեան հովասց լերանց .
 « Սակայն հարկ է գրոշմեալ յաստեղս երկնից վասն իմ փառաց .
 Եւ ըզքեզ հայրբզ Հայոց, նախանշկար որդւոց պատկեր,
 Թոցոք,՝ առէ, յասպորես առաքինեաց եւ յերաշխեպս,
 Քեղէն կալ նահատակ, իմոց փառաց լինել հարորդ,
 Թէ տեսել եւեթ բաւես գուպարածիդ այդ ճըբնութեան :
 Չի յաչս երկնից չիք ինչ վեհ քան զմըրցականն առաքինի
 Ժուժկալեալ ընդ գրծոխոց եւ արութեամբ յանգորր ելեալ :
 Եւ գու ինամոռ իմ Հրեշտակ՝ 'ի քեզ Հայոց բախան ապաստան » :

Չայն պատգամ առեալ Չուարթնոյն՝ մեկնեցաւ ոչ յոյժ խնդաճիտ,
 Սուտանեալ հոյաթեւոցն 'ի խոյթ լերինն եկաց 'ի գլուխ :

Չինակիր գիւշազին Վոանակ ըզձին մատուցանէր .
 Կայր Յաչարն բոցաշունչ գափր հատանէր սանձակատոր,
 Ոանասրոտի յահեղ խըրիփնը ապր ընկերաց պատասխանի :
 Ոքն ածեալ ոստնոյր 'ի նիւս գիւշազնն զէն՝ գասպար շխհեալ,
 Ըհահէին զտգ զբազուիք եւ խրոխտաձայն կըքելին փողք,
 Ծընծայ պրինդ գափել Թըմբկաց, արուեստականորն Յորալայ
 Իւրաքանչիւր արուեստօք պէտպես ձայնիւքն բարբառեալք :
 Մայն Հայոց ընդ անճատուքն գիւշազին եւ քաջորդւոցն
 Արտօր եւ խինդ յաչարն սիրուն . « Փութով ըզձեզ տեսից 'ի գիրկս »,
 Աւեր . եւ գարձ ընդ կրուկ տանէր անդրէն 'ի Հայկաշէն :

Շարժի բանակն համախումբ եւ գունդ 'ի գունդ տնկան 'ի շու .
 Իբր 'ի լըձէ ծովածաւալ՝ առուք վտակք գետք կլաննն,
 Սողակեալ զեւան խաղան ընդ զառ 'ի վայրս ափանց բարձանց,
 Երթան երկայնին՝ պատեն զերկիր առ հասարակ .
 Ի ծովակոյտ 'ի հրակերպ բոցածաւանչ 'ի ճամբաղէն
 Ըսկըտան այնտէս ջոկատք յառաջս առաջս հասեալ հափիք
 Սուր խաղալ գիւնել զընալ իբրեւ գործանս հրազոյս լուսոյ :
 Թընդէր երկիր ընդ ասիւք գոփեալ սկպից ոււրիվարաց,
 Ծովանան գաշաք 'ի փայլան պղզինձ հրաշէկ ու 'ի ջինջ երկաթ :

Հրեշտակիդ Հայոց՝ իմոյ տաղից շունչ եւ բարբառ,
 Քեզ երկնից աստեղք Թըռեալ են եւ ալիք ծոփուն ւաւաղ,
 Տերեւք եւ հասկք եւ ծաղիկք պարարտեան լերանց գաշտայ .

Քուժ երեսաց յանդիման՝ մեծ հանդիմին կան հանգամանք,
 Յոր ակնարկեալ հայերէր 'ի կոհակէն բարձրագիտակ:
 Զվազեմին մէք կորուսաք ըզքեշատակսն գիւցազանց,
 Կուրք շքրունը խուլ համբաւոյ հազիւ ինչ յունկըն մեր հտեսալ:
 Դու ինձ ըզթիւ համարոյն եւ ըզքընգաց զընգաց օրէն
 Ասա զհայկեան բանակին զօրապետաց եւ ըզքրօշուց,
 Խճ ոչ այլ ինչ նըշմարեն այք քան թէ մէգ եւ մառախուկ
 Լայնասփիռ իջեալ մածեալ լերանց 'ի ծմակս եւ 'ի հոգիտս
 Ի թիկանց եթէ սպայիդ հայիմ չուկոյ յարեւըն կոյս,
 Իսկ 'ի գիմաց պըշուցեալ լոյս տեսանեմ ակնախըտիդ
 Իբր առաւօտ տարածեալ լերանց ծագէ 'ի ծագ երկնից:
 Կուսագածու զընդին ըզհեա, որ առաջին կարապետեր
 Ծիրանիկ արկեալ զանձամբ եւ կարմրերգին սաղաւարտեալ,
 Կախարչաւ ընթանային յառաջագահ մեկնտկազէնք:
 Ընդ որս ընտիր այրուձի սակաւ նոյնպէս թեթեւազէն,
 Վերս հիւսկէն զգեցեալ եւեթ լանջապանակ զառոյգ մարմնովք,
 Սազաւարտ անգերջաւոր, սուր եւ նիզակ, կապարձք 'ի յուս:
 Բզկորովս աճառուտ բազկազըն մերկըս ցուցանեն, |
 Բզթամբս հըզօր ուղբաց ւազցերց արի երիտասարդք,
 Ոչ 'ի մոյ գաւառէ, աստի անտի զունգ այրնտիր:
 Զօրավար Վաշտակըն քաջ եւ գեղեցիկ, զարմ յարեթեան,
 Հեծեալ յաշխեա զօր յըզէր, զինքն եւ ըզձին, Տուարածատափ:
 Գեղեցիկ երկոքեան, երկոքեան ժիր 'ի գործ մարտի:
 Գունգ ըզինի երկրորդեալ երիտասարդ պարտաւորաց,
 Բզքեցեալ Ջօշան կաշեայ եւ որճնապանս ամուր բարձից,
 Գըլխանոց երկաթի՝ վերջաւորօք կապոյտ փեարովք,
 Մախալ մեծ բըճնաքարանց զուսովք առ ձեռն արկեալ պատարասս,
 Գարդ հիւսկէն նարտաներկ եւ երգիներանգ կրկին 'ի պէտս,
 Մինն 'ի ձեռս, միւսն 'ի պահետս, վակառ ընդ ուս պատեալ ընգ մէջ:
 Զօրավար՝ Գոնթ 'ի Վարդուաց խոշորագեղ ստեղծիթխար,
 Կըման լերանցն յոր սընեալն էր կերպարան անեղ մըթին:
 Վ իրգո եւ վէմն արձակէր ըստ սըմբաքար մինքննայից:
 Գարեան նորին երիցըս մեծ եւ սակ նորս տիտեռան մորթ,
 Զօր սպանեալ հաւուս իւրոյ, յորդոյն 'ի թռան հտեսալ ժառանգ:
 Գայտաակ չէր, զորձաքարս ապառուսից խըլեալ պարտէր:
 Զհեա նոցին ազեղնաւոր փողէր ջոլէր երիտասարդ
 Հաշտենից, Արքերանոյ եւ Երասխայն ազբերականց:
 Դիպաձիգք՝ որ 'ի մազէ յորս երեոց վեպէնն ոչ:
 Ազեղունք կորովալթր 'ի յեղբերաց քօշից վայրի,
 Կապարձք պըզընձէք, երեթեւեան նետք ծարաւք:
 Զրահաւորք յերկաթ փայլուն, գըլուկք 'ի պզնիձ բոցափակեալք:
 Վաշտ մ'ի մերկ գըլխանոց, գունգ մի ազեգ սեաւ վերջաւորք,

Խուճբ միւս գեղին փեարաւոր ցըցունս ընդ օգրս սաւառնեալ:
 Զօրովարբ՝ եղբարբ երեք, Պարեո, Ըաւարչ, Վան համաժարբ,
 Որ զծերունին թողեալ հայր եւ զհոյս հօտից յայն Եփրատայ՝
 Դիմեցին ՚ի ձայնատուր փողոյ փառաց սասարիսին:

Ի վերայ բոլորեցուն Պարոյր հըսկայ քաջ եւ ըզգօն,
 Թէ ոչ երկորոգ, այլ երրորդ ըզինի Հայկին աղեղնաւոր:

Զհետ նոցա գունդ լախաւոր սկայից խաղայր ՚ի Սիմ լեանէ
 Զբահաւոր սպառազէն, յոտից ցըզլուխ երկաթ փայլուն,
 Լափոք ՚ի ձեռս երկաթից՝ զոր արգ բառնալ հինգ այր չբաւեն.
 Ելեալք ՚ի ձին անհին եւ գայլենից շուրջ զիրանաւ.
 Եւ զխալամըս գազանացն ՚ի գրքանոցս անդք ազուցեալ:
 Սպարապետ գրծնեայ գընդին շուշարեան Գոռն սոսկալի,
 Հըսկայ երրորդ ահաւոր ըզինի Հայկին եւ Վլատամայ.

Զերգ մըռայլ լեան որոտալիբ արձանանայր յերկօր սեաւ,
 Սփածեալ գայլ վիթխարի, զոր սպան ՚ի ձորն Արածանայ
 Յանկանել նորա ՚ի հօս իւր հըրգեհեալ գուժ որկորով.
 Լախ անարի՝ զոր յիւրոցն երկուք շարժել ոչ ուժեկն:

Յետ նոցա մըկընդաւոր արշաւէին կորովեաց սահ,
 Հեռեակ սպառազէնք յանտառախիտըն Դերջնայ,
 Սաղաւարտ եռախորան եւ խոյր ՚ի խոյր երկայն պըզինձ
 Գիտաւոր ձիոց ագեք կապուտաներկ վարսաւորեալ,
 Աշտեք ՚ի ձեռս ՚ի մայրեաց Վարնոյ զերգ կայ՝ նաւափայտին
 Ըշտեալ ՚ի սուք երկաթի երեքուպէտան արբեալ ՚ի սայր:

Գընդապետ՝ Վարաժ հանգոյն սաղաւարտի գլուխ գըմբեթարգ
 Իբրեւ ըզլէմ հասաատուն, եւ կորբան մեծ յայն ազուցեալ
 Յեթընպատիկ ՚ի կաշու պըզընձապատ բազմախորան:
 Մորթ վըշապ ձըկան ՚ի լանջըն պահպանակ ընդ երկաթոյ,
 Վահան կաշեայ նըհանգի՝ զոր սատակեալ իւր հօրեղբօր
 Եւ թողեալ ժառանգութիւն, ՚ի մանուկ տին որդոյն գուշակ,
 Յանդանն առեալ մաշկ արջու՝ զոր բըզնունեաց ՚ի ձինս ըսպան:
 Գուճարտակին ՚ի քառեակ բաժաներ գառ ընտիր ռազմիկ,
 Սըւնաւոր, աշտնաւոր, մըկընդաւոր եւ արգընկէց.

Եւ ՚ի մէն յանձնիւր ջուրի ըսպասալարք հոյ, Սուր, Տուր, Վարգ:

Զհետ նոցա խուճբ պատանի տապարաւորք անցանէին
 Յերին ջակ, ՚ի վաղբարեր՝ տապարաբարձ եւ սակրակիր.
 Իցգեցեալ յոտից ցըզլուխ պըզինձ հրափոյլ քրայից Ծոփաց,
 Սաղաւարտ գաղաթնագառն անվերջաւոր ձոյլ երկաթոյ:
 Ելք նոցուն յԱրիփտէ եւ ՚ի լեանէն Վրպատական,
 Ընդ որս Վարազ եւ Վապոյտ յգեցին լերինք զիւրեանց ընտիրս.
 Եւ օտարն իբր ընտանի՝ սալար Զաւան հաստաբազուկ
 Ահեղազտ ՚ի Ծոփաց, ընձենի խոյտ յուն ընկեցեալ.
 Կապուտ մեծ գեղաձամուկ որոյն Մոկաց զոր ինքն եհար,

Եւ զնորասիր ամուսինն յառաքատաին 'ի սրբականացն
 Լըքեալ Թըռեաւ 'ի հրաւեր արիադոջ փառաց փաղոյն :
 Ըջինի նոցա սուբային նիղահաւորք երկայն ճօճեալք
 Ի հացեացն Տարօնոյ երկննթաղեկ պերճ անտառաց,
 Որ արդ 'ի սիրտ եւ յարեւն պիտոյնաց գիմեալ զնային :
 Հուժիւ պատանիք Գարանաղեաց եւ Խորձենաց,
 Տարօնոյ ԼԱրշամունեաց եգեմաշունչ հոգեաց լերանց,
 Ի քարակալ եւ ջրովէ՛ Սրածանեայ սուբ սահանացն,
 Ոյր վաղս առեալ կարկաղք 'ի Մժուրք՝ օտոնու 'նգ խորտան 'ի ճապաղ
 Հեծեղազն վաշտեկք 'ի ձի ինուսի համակ ճերմակ, (Չուբ :
 Ինքեանք 'ի բոց սրղընձոյ իբր արեւու հատեալ ճաճանչք,
 Սաղաւարտք 'ի կառափունս՝ հաւուց Թեւովք Թուխ վերջաւորք :
 Պետ՝ Սըլաբն ստեպի, ազատ երկրին Գարանաղեաց,
 Ինք բարբ յերկաթ ձուլեալ՝ յոսկի ճարմանդա եւ 'ի կամարս .
 Գրլխանոց երկաթի՝ յոսկի վեշաղ օձ սլորեալ
 Բարձրավիչ փըքոցուայց հրացայտ աջք եռալեզու,
 Պատիւ տոհմն զոր կալաւ յԱպահունեաց հայրն 'ի գրծուարս,
 Սասակեալ ըզգազանն, եւ յարհարաց փրբիեալ զաշխարհ :
 Զհեա նոցա սուսերաւոր զաշտականին զունչ Աղբուայ,
 Ընտիր ընտիր սրբուձի եւ սպառազէն արանց քաղաց :
 Երկայն սուրք երկասյրիք յուսոց ձիոց մինչ 'ի գեղին,
 Վահան 'ի ձեռս, սաղաւարտք իբր 'ի խալտան արձակեալ գէղք :
 Գումնապետ զտրհուրիկ Թաւամալ լանջըն փառնաւալ,
 Ոյր նորանն ահագին 'ի Տիտանաց մարս զըրուանեանց
 Միջկատուր ջուրտ ընկեցեալ էր զահաւոր ըսկայն Հեփթաղ :
 Սպառազէն, յարծաթ յոսկի զէն եւ վահան փերեւերտեալ,
 Գրլխապան սակեձոյ, Թեւք ջայլեման 'ի դարգմանակ,
 'Երբոյ պատկ յերկաթոյ՝ 'ի սրոյ ժանիս խիտո սոսիին :
 Ըստ նոցաննն սասպատակ արանց յայնս խոնարհերոց,
 Մօրուանիք, 'ի պղինձ հրաշէկ սպիտակ ազեք սաղաւարտեալք,
 Եւ սախտակրս սրղընձիս առեալ եւեթ Թիկանց լանջոց,
 Վազրեմի խոյտարդէս ուարնդանութ յալ ճարմանեալ .
 Զէնք նոցա տէգ կարճաբուն, վաղափաւոր յահեակ աղբեր :
 Զօրագլուխ նոցուն Պարգեւ՝ 'ի Հիզանն սկայ զըրուանեանս
 Բնակեղոյ 'ի մէջ երկոյ կարկաղահոս ջուրոց վտտակոց .
 Տիգարունըն ձող կազի, որ 'ի միջրկաց հողմոց զայրոյթ
 Մըղընչիբ գոռայր երբեմն յամպրոպային սարոց սնմարս,
 Այժմ ընդ զընկաց փոթորիկ ըզճակատուց փըւզանել ուղմ :
 Զիտրդ ըզձեզ մոռատի երգող Հրեշտակըն գիւցտոյնոց,
 Որ ժամանեքք աւագիկ ծաղիկք եւ յոյրբոյ հայրնեաց,
 Վարդազեղ պատանեակք, զունչ հատընտիր յամն մարդէ .
 Իրբեւ փըլովք վարգենիք՝ քրսմեալ եւ զուք տեղս 'ի Թեթեւս,

Վառ 'ի զարդ անեալ ոսկի, եւ ծաղկերանդ գարուն փրթթեալք :
 Վերտ հիւսկէն վարապանակ լերի լայնալանջ կրծից պատեան,
 Երկը բարձք եւ աղբերք ճախարակեալքն հոյանիք
 Ճընչեալ զուս երիվարաց սալարմբակ ոսկեսարից :
 Սաղաւարտք ոսկեճաճանչք 'ի նրկարէն ծաղկեալ կիտուած ,
 Ցըցունք եւ գարգմանակք երփն էրփն հաւուց թըռուցեալ թեւք .
 Հեքք խարտեալ գեղազանգուր ըստ զըլնանոց գեղեալ 'ի գուրս
 եւ զուլամբ եւ զուսուք վէս վէս արեգըն ծածանեալ :

Արմենակեանն Արմայիս՝ մանուկ կայտառ շուշանափայլ
 եւ կարմրայտ, որպէս յակինթ ընդելուգեալ ընդ ազամանգս
 եւ ծագեալ յահնակապիճըս մտտանուց կամ յուլան քայռ,
 Այնպէս վառէր պատանեանն 'ի հոյլս ընտրեալ համատիոց,
 Ինչոյ զարգ եւ 'ի տարազ, արկեալ միայն յուս զընձնիքն ,
 'Նչոյ զոր հան իւր արկանէր 'ի մանկութեան տիս հայի գիւշազն ,
 Չօրապետ չքքնալ զընդին խայտայր պատուով եւ արութեամբ :
 Չղդ համհարզ զընայր նըմին ճեա վըստամեան համբափն ՚հձակ ,
 Գողար ոգի զոգւով պատեալ եւ սերտ սիրով կապեալ 'ի նա :
 Ժփր եւ ողկոյզ մանկութիւնք, զսրգ հայրենեացն սիրելիք :

Բերկերչոյք բամբուկն երկնից 'ի քո բարբառ գիւշազներգակ
 Արժանի ահեղ տեսլանն սր ելանէ քեզ ընդ առաջ :
 Օրինակ իմն 'ի բըրբոց Արմենաց, յափանջն Գանգիսի
 Անցեալ դը ելանիցէ 'ի բարձրաբերձ բարձունս երկնից
 Ձիւնեղճնն Վովիստու կամ յԵմաւոն արփիտձնմ,
 Ատիճանեալ տեսանէ հանգեալ գօտի մեծ ահաւոր
 Մըրրկալից ամպրոպային եւ շանթային խորխա գազաթմանց,
 Որ որտաս յիւրեանց 'ի ծոց, փայլատակունըս թաւալնն,
 եւ զայտոց աստի անտի մըքնչին յոխորտ 'ի թաւ մայրիս,
 եւ զանդընդոց հեծութիւն 'ի վիճ մըտոյլ խոր անձաւաց .
 'Նչոյ 'ի գէմս ամբարտաւան արձանանուց լեռն ըսկոյլից
 Սեփական զընդին հայկոյ . գունդ գիւշազանց անմահական,
 Գունդ յազթոզ Ցըմըրեաց, տան հօրն հայոց նախ կառուցօղ :
 Գըրճնձք շողան, գոտան ոգիք, լանջք ընդ հազագո ըզբոց շնչնն,
 Ի հրաշունչ 'ի փրորփրերախ երիվարաց գաթթեալ գըրնդին
 Յատակք երկրին գըրըրգին, թընդան գողան սանգարամտք,
 եւ մըրրիկ փոշոյն ելեալ՝ ամազ մըթագին պատի զնգբօք :
 Յարժաթթոյ յոսկոյ զէնուց արեգակունք փայլակին բիւր,
 Ի պընձի սաղաւարտից թըռչին փետուրք յարիւն ներկեալք :
 Չամենայն շարժեն ըզգէն բաց 'ի քարանցըն պարսապիկ,
 Ի մօտոյ եւ 'ի հեռուստ զի հաւասար մարտընչիցին :

Ի ջոկատս հընգերեակ հազար հազար խուլք բաժանեալ .
 Միտում առար Մանաւազ ընդ Բազ որգին իւր հօրամոյն,
 Միւսուսմըն խոռ եւ Հայկակ՝ արխափրտ ճեաք գիւշազին :

Քոյդ եւեթ խնդրեցաւ սեղեդ 'ի կարգն, աշխոյժդ Ազահ,
 Զբր լերինք ապահոյնք անջատէն եւ քոյդ Բերբ:
 Այլում Հըրանս փառնակեան, այն ինչ վեհին սրգոտեցաւ,
 Չորրորդին Փառնակըն քաղ, Հինգերորդին աբին Զարեհ:
 Պես նոցա մեծն Աբմնակ, բարբոցուն գիւցաղըն Հայկ
 Ամբարձեալ 'ի Ինուսին իւր 'ի Յարակ Ճերմակ Ճանձկէն,
 Մեռասան նրժոյր 'ի ձեան ասպաստանիկք ըզհետ նորա:
 Ի շարժել հուժկու սկային ձայն աային նեպք յուսոցն 'ի մարտ,
 Վահանան ոսկիկըմբէ լինէր գընդին իւր հովանի,
 Զինուն զարգուն եւ անձամբ զօրավարին երկնեց տեսիլ
 Մինչ զերգ լեան ազամանգեայ կանգնեալ ընդգէմ Արուսեկին
 Եւ յաղքստամբն անկեալ գունդ 'ի տարտարսսն փուլզանէր:
 Այս հանգէս էր, այս կազմած ըսպայակոյտ յաղթ բանակին,
 Եւ գընդաց իւրաքանչիւր գրօշ ըսպիտակ հով ծաւ 'ի ծաւ,
 Եւ 'ի վերայ նըկարէն միում միում զէն սեփական,
 Դիւր 'ի մի խըմբէլ գուպար 'ի խուան մարտի կամ թէ 'ի ցիրս:
 Իսկ Հայկին՝ լեառնն Մասիք, ասպանն եւ հաւըն շըլարեր,
 Եւ Հրեշտակն Հայոց պաշտպան՝ սուր բոց 'ի ձեռս 'ի գլուխ Մասեայ:
 Աբրտ գիւցաղինն աներկիւղ, այլ անվըստահ միտքն 'ի Վըստամ՝
 Եւ յորդին իւր եւ յԱրեակ՝ չետ առանձին 'ի ձեռսն գունդ-
 Որոց արք 'ի տան Կագմեայ թողան 'ի գալ քաջին 'ի Հարք,
 Կամ այլք յայլըս սըփոնցան ջըլիրս ընդ մեծ զօրուն ճամբար,
 Եւ ինքեանք կերպարանգք պատուոյ գնային իւր զուգափառք:
 Իսկ այս ո՞վ են փայլ 'ի փայլ բոյլք նըշուլից հոյլ արփինից,
 Ի լուսատարբ օգոյ յանօր 'ի շողից նոր նըկարեալ գեղք,
 Ճաճանչից երկնաձեմիկ գեղզն լուսոյ ցօղեալ ցընցուղք,
 Որ գահեղ ըզհետ գընդին գոթեալ նաղին երկեվարք:
 Հայկանոյշ եւ Արուսեակ օրիորդացն 'ի գլուխ պարու-
 Ըջնոգք խայտացելոց ազկանց, խօսեալ առնակուսոց,
 Մանկամարգաց եւ տիկնանց, ոյց պետ Զանան զարեհեանց մայր:
 Զի մայրն Հայոց 'ի Հայկաշէն կայր գիւցաղինն փոխանակ:
 Վոյսք ըզցեցեալ կիսաթեւ շապիկս 'ի ծոռնիկս բեհեղեայս,
 Պարեգօտ ծիրանի կոճկէն՝ ցերանս եւ 'ի ծըզն,
 Եւ ըզնովին վերտ հիւսկէն եւ ոսկեթեւ զուսպ պափճաւանդ՝
 Կամար լանջաբեղ ըստ ուսուցիկ բոլոր կրթից:
 Աջկունք ըզհերսն սըփոնն՝ 'ի ժապաւէն ժողովեալ թոյլ,
 Առնակոյսք 'ի ծամակալ պընգեն յալ կոյս յոսկեճամուկ:
 Տանտիկնանց եւ նոր հարանց պարկեշտագոյն պըճընաւոր,
 Մինչ 'ի բարձըս պարեգօք թեղանաւոր եւ երկնապոյն,
 Բայտեալ գեղք 'ի գլուխ եւ յապարօշ լայն պըտակեալ:
 Ոսկեհիւս ըզվարտեք բնակից շըզարշ շուք ճակատուց,
 Մոյկ՝ ոսկի ժապաւինօք 'ի բոլորդինն ոլորեալ թամբս:

Ըստ նախնի մարտից օրինս ընդ իւր զսոսս տանէր գիւցազն,
Ի վտակ զոգին քաջաց հարց եւ եղբարց ւարանց իւրեանց,
Աբրեւեանց աչաց հանգէպ արխանաւ 'ի յաղթանակ:

Իսկ կոյսն Հայոց Հայկանոյշ՝ ոչ զայդ եւեթ նոթձէր խրախոյս,
Այլ եւ քննքուշ կրամոյն երկրորդ էր Հայի եւ հոգնով,
Այլ եւ արանց 'ի գուարար նախանձուար սիրա այրասիրտ:
Չի մասաղ տիոցն ասեղն եւեթ զքօսանք չէր եւ կրկոց,
Այլ եւ շարժել սասար՝ նիզակ ճօձել խայտալ ձիոց 'ի նիւս
Երկաթով պղծնձով ճնշեալ զսուրբ անգամաւն գեղեցիկ:
Խաղար ջընծայր յընթանաւն որպէս խըմբին իւր զօրավար
Ի վանել արշաւեալ զԱրուր գտող եւ ըզբարել:

Յեակուտե ամենեցուն, բայց առաջինք 'ի մեծարանս,
Ալէծաթիկ զարգարեալ ծերունիք զնէք զնային կառք
Մարգարէն Նոյ, հայր թորգոմ եւ Մանիտան քահանայն սուրբ:
Այս բանակ էր գիւցազնն քաջի Հայոց հօրն Հայկոյ:

Այլ զան ան եւ ըզքնդից Երկինք միայն գետնն ըզգործ
Արձանացեալ 'ի գիւան անեղծական իւր զբարութեանց:
Մահկանացուի զբովանգակն 'ի նուագ անուշ՝ յանհնարեց,
Թէ բնու իւր իսկ իցնն շունչք երկրի հագազ բերան լեզու:
Ձմեծամեծս եւ զհոյակապս հագել ոգել ինչ բաւելցեմ:

Բանակն ըսկայակոյտ լուս ընդ երեկս աւուր ձնպէր,
Աբրոք ոչ սակաւ արտփէին ընդ բաթտ անգէս սիրելեաց խեթ:
Ժամանել 'ի գրունս Հայոց անտարբեր Հայի աննրկիւլ,
Գուցէ Բէլ զեղքի յաշխարհս, այլ անդ գիւրով եւ Թեթեւով
Վըձարեացնի գուարարածք. տըրտեալ 'ի սիրտ՝ զն շարժեր
Միջամբոս արի զինուք յաշխարհամէջն սասնուլ Բարել:
Այլ Բէ ոչ 'ի սիրա երկրին, մըխեր սակայն Բելայ 'ի սիրտ:
Արեւն 'ի մայր խոնարհէր, բանակն առնէր անդ երեկոթս
Աւ Գտող լերամբ, հարեալ խորանս եւ զետզ առեալ հանդէն:

Յեասնեն յառաջապահք փոշի 'նդ երկինս ոլորտացեալ,
Եւ փոշիւն պղծնձոյ եւ երկաթոյ 'ի հարաւ կոյս,
Չոր յեաթն արեւածայրք զըլկոց լերանց դիպեալ հաննն.
Եւ հեծեալք եւ հեռեւակք ասպատակեալ Թափառնակի:
Ձայն տան մարտի, գիմն 'ի զէն, լուրն ընթանայ 'նդ ճամբարն ողջոյն.
Հայի անխոռով տայր պատուէր՝ աւագ սեպհաց խըմբել գումարտ,
Ինքն որգուտքն իբրեւ զփայլակն յահեղ խաղմին Թուրքեալ բերան:
Այլ ամբոս աղաղակին գայր հետ ընդ հետ եւ կուտակէր,
« Կագմես եկեալն է Կագմես », եւ յաջորդէր խոր լըուութիւն:

Հասանէր 'ի բուն բանակն ընդ մեծամեծ աւաղայնոյն,
Ընդ որս եւ Մոկ եւ Որսիք, 'ի Թորգոմեանն յարեցեալ եկք
Ոչ սակաւ արամիք հանգերձ՝ զորս առ Կագմեսոյ Թողեալ քաջին:
Գունչք զօրացն առհասարակ սրբութն ընդ մեծ ճամբարն Հայոց:

Գբտանէր 'ի նոսա Վլատամ եւ զհին իւր մշտերիմս
 Ըջիեռեալ անհարազատս 'ի առանն Հայկայ, եւ յոյժ խնդայր·
 Զոր օրինակ 'ի վրտակ յրտակարուգե աստի անտի
 Գան խառնին խաղեալ հեղեղք, առնն ըզնս եւ պղզորին :

Զողջնն հարցեալ ըզմիմանց եւ զքանակին, արին կազմոս
 կայր պատմէր· ըսյ « Սկայախորտոս գունգք, ով գիւցազն, յառաջա-
 Անհուն ամբոխ բանակին Բեյայ եղին յիս ասպատակ : (մարտ
 Յառաւատուն մերկանալ 'ի խոր միգի եւ մառախի՛)
 Կըշմարեաք 'ի լերանցնն խաղացեալ կոյտս հասակաց
 Զերգ մըթին մայրեաց անառա մըրրրկածուժ տարուբերեալ
 Բարձրաբերձ բարտեաց նոճից կազմամտից եւ յազմ կազնեաց :
 Շըշուկ մեծ պատեր զաւանն, 'ի զէն 'ի գաշտ ընթանայաք·
 Էր ինձ կամ՝ ճակատ մըղել, Թերեւս զառաջնն հասանիցեմք,
 Ընկրիեալ՝ ժամ մեղ տայցնն քեզ գիւցազննդ ազգ սանելոյ :
 Բայց աւագք երկրին խորհուրդ, խոհեմութեան Թէ երկիւղի,
 Ետուն գիմել այսր եւ մեղ, խրոնել գումարս զընգաւ 'ի մարտ,
 Ո՛ գիտէ ժուժկալեսցուք աւազակոյտ հրոսակին գէմ :
 Աւասիկ զօրք եւ սալարք աստ եմք ըզհետ սուրհանդակացս :
 Մէք՝ մինչ 'ի Հարք խիթայաք ձրգել ըզգեմքս փախտասիս,
 Այլ ոչ նըլազ ինչ քան զայդ գիւցազննդ հօր վայելէր փոյթ,
 Տանուտեարցք եւ ամնայն արիագունդ մեծի սպայիք » :

« Մեր յառաջ քան ըզոյժ բթարբերացք, ասէ գիւցազն,
 Ի կերբովթայ պատգամացն 'ի սոյն գրրգեալ ճեպ անվհեբ,
 Չիք մեր ժամ զուր վասնելոյ· հանգիցէ զօրն առ վազուժ չու·
 Ընթացուք առ Թըշնամին եւ Ատուժով 'ի յազմութեան :
 Դու կազմոս, ըզխուժբըս քո ջոկեա՝ ստ զինուցնն կազմութեան,
 Տուր նոցա զօրավարս, հաղարաց պետս եւ հարբերոց,
 Եւ 'ի վերայ լըրութեանն ըզքեզ կարգեալ իմ զօրագլուխ » :

Ի կողմանց կողմանց ըզջայգն հասանեն զան անգր 'ի ճամբար
 Մեծամեծք աշխարհաց եւ գաւառացնն հարուայ,
 Ընդ որս անթիւ հաստարուան եռայր ընլեան խրոխտ ասպատակ :
 Զե յերեսացն զարհուրեալ՝ յետս յետս ընգգէմ վերթումնէին
 Ի Հարք կոյս առ վեհ գիւցազն, առ հայրն Հայոց անվանելի,
 Միարան խորհել զարժանն եւ գունդ առ գունդ բովանդակել :

Այլ չիք ինչ շահ ընդ երկնու՝ ուժ չերթիցէ զհետ իւր մընաս :
 Էր գիշեր արխարի, ահ եւ սոսկումն 'ի բանակին
 Յերեսաց ըսկայից անհուն խօլացնն 'ի բերովթայ,
 Զոր նախ սուղ ինչ 'ի կազմեայ լըւեալ, եւ այլք ըստ նըմանն
 Աւելեզք ստուարացուցին ըստ կուտական ցնորից մրտաց,
 Պէտպէս առասպելեզ խառնողանձին հաւանական,
 Որ բազմաձայն Համբաւոյն՝ է 'ի հաւատարն գիւրումնա :
 Նոյն եւ աստ զահափետարն կուտակէր զըսկայախորտոս

Ըստ հրաչակին զըրուցաց, որ 'ի սկզբանց ելից իւրոց
Փոքր ինչ եւ անօր՝ երթայ յորդէ եւ սաստկանայ:

Որպէս կայծ մի սուշ եւ նուրբ անկեալ ուստիք 'ի խոբւ ճազագ՝
Արծարծեալ յայս ճարակի 'նդ անտառս հրդեհ մեծ բոցադէլ:

Հիկէն ազբիւր յսկանէն պղզալըջակեալ մանր ինչ եւ մեղմ
Խաղայ գնայ լինի առու, 'ի յորդընթաց ունեւ վրտակ,

Հեղճեակ զօրացեալ յանբաւ ուղիւիցն խաւնելոց
Խորխաւանայ 'ի յաղթ յորձանս ահագնագոչ որոտալոյ,

Ոչ հոսանս ալոցագոյն եւեթ 'ի գնացրս իւր գըլեալ,

Այլ եւ մըրուր եւ քարինս, կոճիգս եւ գիս նեխաշաղիլ:

Եւ 'ի վրոս ծովածաւալ ծածկէ ալեզն ըզմեծ աշխարհ,

Եւ զըսկիզբն եւ զազբերակն ոչ որ գիտէ կանանցածնայ:

Այսպէս ահիցն համբաւք լընոյր ըզՄոկս եւ զբըզնուծիս:

Բերանոյ 'ի բերան տըրտունջ եւ գաղտ շըրջէր շըշունջ,

Մանաւանք 'ի զըրուանեանս եւ որ Վագմեայ եկք 'ի տանին:

« Ի սպասելի ուրեմն ըզմեղ 'ի պատերազմոք վարէ Հայի,

Այլով ինչ ոչ մարթացեալ զանընկճելի նուաճել որդիս,

Եւ անհոգ անկասկած տարածանել զոտան 'ի գաւառս »:

Սեփականըն գիւշազին մէն գումարտակըն մընայր սուրբ:

Իսկ ամբոխըն տխրանեան աջողութեամբըն փըբացեալ
Եւ խիզախ 'ի յաղթութիւն 'նընջէր 'ի խոր, քուն թանձրութեան

Ի սարոտ լեռանց կորգուաց 'ի Ձաւ գետոյն ափանց կարկալ:

Բայց Բիւրաստպեայ խէթ 'ի սփրա ըզքուն յաւազըն հասանէր,

Ձի հասեալ 'ի գրունս Հայոց՝ անդ անսանէր զահեղ գիւշազն

Որ լայնալանջ իրանաւ խընոյր գնտին ընդդէմ Բեւլոյ,

Յաւաց փայլատոտկունս՝ յաղեղանէ 'նգոստուցեալ մահ:

Ջարբանեակ իւր ըզմանուկ Սատանայի կոչէր առ իւր:

« Երթ 'ի խոր սանգարամետս առ անգընդոց պետ զըրութեանց,

Աղք արտ, յանսովր Բիւրասալ յերկիւղ կայ պաշարեալ

Ի գերեւ յահէն Հայկայ բոլոր ջանիցն կլանելոյ »:

Սեէր, եւ տագնապէր այնպէս ճեպել ըզցեւն յանգունդս,

Ձի չնրէր գնալ ի ջանել ընդ ծանօթ գրունըս գրծոխոց,

Այլ անգէն եւ անդ 'ի փոքր երկրին մըտեալ անցանել թափ:

Նորս գերիլընգետան ըզպսխարդին համբուրեալ զուս,

Եւ անգէն, ահեղ զարմանք, աղու վըշապրս բուսուցեալ

Եւ թողեալ գրբաւ յերաշխ՝ ինք սողակէր 'ի սփրա երկրի:

Եւ զոր խըլուրդն օրինակ փորեալ թաթիւք գնայ 'ի մըլծան,

Խաղայր գեւն ընդ խաւ 'ի խաւ կուզս անդընդոց աղջամըջին:

Պատուէր անցանէր ընդ պլս այժմու տըրամ գեանոյս,

Աղա 'նդ աշխարհ անձանօթ չորքոտանեաց եւ գազանեաց,

Ընդ մուղիլագըն խըշափս եւ տխրեւանց ճիւղալ գեանոց,

Ընդ գաւառս խեցեմորթից, վիմասառեալ թանձրը մայրեաց:

Ի վերջին կարծր պատեանն 'ի գլխոսոց չտեսաւ սանին'
 Հերձեալ եւ զայն մխորձեալ 'ի հոգ նահանգ Սամայիլի-
 Յոյր զբոյց յանկն նորին, ընդ Մամբուս վիճ գոյր առ Բիւրասոյ,
 Մշխիթար մասուցանեալ' մի զանգիտել, կալ յախան սննդ:

Վայր մի զաշն արիւնքուշտ եւ բոցանա՛ յերկիր ժարեալ՝
 Արամբուսեալ Սանգարապեան յոգոց հաներ ուժգին Թառանջ:
 Անն յիշխանն արկեալ ապա 'ի մեծ ծրփանքս խորհրդոց,
 Ի սեաւ բազմահանին 'ի մշտայոյց սանեակալ,
 Յասնեալ 'ի բարձր աթուոյն 'ի գաւազան յեց ահաւոր,
 Տոյր հրանան նըլանայն զալ զուճարել զապա 'ի ժողով
 Անարհուժեանք' յոր կոյնն աղւջք սրբանն իւր նշխարեալ:
 Յոյս եւ աղբամուծիւն, յանձնարաստան զոչոյցն ժլուրհի,
 Լեզու՝ բան զաննայն ճուտ խոտեալ յանգուրն աւալ:

Ըարծեցու մեծ հրատարանն եւ ծերակոյտ ըսաւ ստեղծ:
 Ի սրտեւ հրուէր Գանոց եւ Վոյնիկ կարգայր յասեան,
 Ինչն յաւառոյ սեղ կարապետ, այլք ըզկննի ահագնապոյ:
 Զայլ եւ այլ գրամբք գլխոսոց արարեալ զանց 'ի բոց Թաղար
 Ոջճեմար, զՍանէ, զԱւեռն եւ ըզՎեսուր, զՀեկիլ, զՅեմնաստ,
 Զայլ անթիւ բերանայեալ վիհս անգլնոց յաշխարհ վերին,
 Ընդ վերապն խորխորաս Գլրգուս լերանցն աւախորդեր:
 Օրփնակ անձինն եւ սասա պլափոփեր ընայնն սեռակ:

Ելանն ընդ հաշունչ որկոր Գուսոյ լերանց բարձանց
 Անգլնոցն զգրուծիւնք՝ կարծեալ սասուանք Տարասարանն,
 Արձակեալ յաւառոյ մըլժողին մեզ մտաւիլանան
 Եւ ամպոս մըլբրեայոյց փայլատականք սրտաւանց,
 Որ յորկեալ ըզգազանժանս պատեն լերանցն վանանէ:
 Յաննն զան կերպարանք ըսկայտանէք ստեղծանեալք,
 Գոյնապոյն թուսովք բարուց սխորժակեք զանազանեալք,
 Բայլ յեղերս մարտնք, միահաւան իշխանք շարեայ-
 Զեւ եւս սասուածայեալք, այլ թեկն անեալք սասուածութեան,
 Եւ, աւազ, յես փոփելոյ հորնն Հոյոց յանմահութիւն,
 Աստուածանալ հանգերձեալք եւ բաժանել ըզփոփերս
 Ըսաւ ազգայ ազգայ հոգւոց մէն մի անուանս ժառանգելով-
 Հայհոյիք սրբոյն երկնից փառաւորեալ վիհին անուան,
 Մարգակերք արիւնարուք եւ մըմընեայ պղծութեանց հաբք,
 Կենդ սրտոյ խորգաւանայ եւ գողնից գրուժան հաւակք,
 Ըրայտանայ արբըրութեանց, ասերութեան եւ նախանձու,
 Յասմանց եւ խազմոց աշխարհակեր վշտեր վերաք,
 Փառամոլ բարձրեց եւ զահատեր սխտին իշխանք,
 Եւ այլ անբաւ ոճրագործ եղեմնաւոր մոլեղնութեանց:

Իսկ առաջին ապրտամբն եւ Թազաւորն սաննեցուն,
 Աստուածընդդէմն ամբարտաւան գոռոզ ոգւոյն որլ եւ կազալ,

Վարդապետ ամպարըշտայ եւ հետեւոց յաստուածակոյս,
 Սագայէ՛լ եւ Սամայէ՛լ անուն իշխան՝ պետ խաւարի,
 Արուսեակ եւ բանարկու եւ բառամբակ հրեշտակապետ,
 Վէշտայ անգընգային, պահակ մեղաց եւ կորբասեան,
 Ամենայն աղունց մըթեր՝ զոր կամքն ՚ի յայլս էր զատուցեալ,
 Մեծ եւ խրոխա եւ ահագին սոսկափէթխար քան ըզբընաւս :
 Եւ ՚իցոյց աշտիշանին՝ ընդ ամպայարկ Թուխ խորանուն
 Ել բազմեցաւ քարաժեռ լերինն ՚ի գլուխ բարձրակատար,
 Ըջանկանան յերկինս ասներ յաւակնայեաց կանգնեալ եղջերջ,
 Որպէս Կովիաս ՚ի Կովիաս մրուայլ բարձամբըն կուտակեալ,
 Ըզգարշտապարսն ՚ի խոխոսն ՚ի վէհն արկեալ ՚ի պատուանդան,
 Աջ եւ երեսք սոսկալիք ՚ի Բզընունեաց ծով կապուտակ :
 Այլ զբուժիւնը շուրջ բազմին ՚ի պարեխաց ծայրս ապառած,
 Որ շէնն ինչ ընդհատ յանգընգական իւրեանց գահուց :

Յտեղբերէլ բազմականին տասանեցան Գոռոզ լերինք,
 Հմեմնք նոցա հեծեցին քարանձաւաց սիւնք եւ կամարք :
 Յանկալի էր նոցա գընել զատեանն ՚ի գլուխ Ստեռաց .
 Այլ այն գուռն գրժոխոց փակ էր նոցա եւ անմատոյց,
 Յարմէ հետէ ստպանն էլ եւ յայանեցաւ Ստառած ՚ի նմա,
 Եւ կամար զնովաւ անեալ սրբեաց իւր գահ երկնահանդէտ :
 Դժոխերես հուզկահարք արիւնարբուք զերգ յոր վմեաց
 Ըզմարային խարուկաւ բոլորեալ շուրջ անուն խորհուրդ՝
 Յոր կոյս ըզցայն արշաւեալ կամ զտիւ՝ հարցին ըզկարտանն,
 Աւարակքն անգընգային այսպէս բազմեալ կային յակումբ :

Այս անեալ Անգընգեհպետ՝ Թեպէտ մեղմով կալաւ խօսել,
 Լբուշին կարկեալ յահէն հողք եւ բարբառք ամպրտաձայնք .
 Փոփան շունչն էր փոթորիկ, պատգամքն ահեղ գոռ ամպրտոս,
 Որ զբարձունս ամպրտայինս ՚ի մալլ ծոյի անդ զբարբէր .
 Եւ աշտըն դունդը հրեզնէք փոշաասականց ցընգն շանգիս .
 Խորափոք այրից ընդգէմ մըռնչեցին կուռ արձագանդ :

« Զբարձուք զբուժեանց, ատենակալ խորհրդոյ գլուխք,
 Ախոյեանք իմ եւ երկնից անպարտելի կուրծք դիմամարտք,
 Մեկուտ գումարեցաք ՚ի բազմամբախ հրապարակաց .
 Ինքնակալի չէ արժան գիտումն ունել մշտայն հաղորդ,
 Ի ոչ Թէ նուաճեցիք, այլ բարձրափա ըմբաստանայ .
 Ոչ այդ օրէն եւ հանձար է մեծաստա իշխանութեան :
 Իսկ գեղք ծըղգտեալ, գազա շըշունջ, որ զի մի զգաստ ինչ երկնաւորք
 Ցարքն ըզխորհրդոցս առ բընաւորն երկնից զբոյց :
 Ըստ լիցին նմա երկինք, գեթ տարտարուք կայցին ազատ,
 Ըստ լիցի զի հեղեղք խրքեալ զՄասեաց կուրացոյց վէհ :
 Ըզբարձունքն զայնոսիկ եթէ ունի նա փարելի,
 Ուր զփոշայինն ապրեցոյց եւ ըզգըգուեալն իւր հողածին .

Մեր են տակաւին Գոռոյ լերանցքս գագաթոնք,
 Որ առ ազգին կայնենան հաճոյական սաս պաշտամանց,
 Եւ անխուզ եւ անարգել խառնակութեանց յայրս եւ յանձաւս,
 Ատելի աւաց երկնից եւ նըզովեալք են յանմահէն,
 Յոյց զերեսս 'ի բաց դարձոյց եւ երկնաւորք փախչին հեռի:
 Ասա կամք կանառեալ՝ հայել 'ի պէաս առաջիկայ:

« Անդր ահա յաջմէ կուսէ՝ սիրեցելոյն Բելայ բանակ.

Մեր են գոքս եւ մեզ անկ՝ իրաց դոջին ածել խընամ,
 Յորմհետէ ուրացան գոքս յերկնից 'ի հըզորէն,
 Եւ նորս զհրեշտակն 'ի բաց առեալ զիշխան իւր 'ի գըլխոյ
 Եւ 'ի թիկանց ատելեացն՝ 'ի ձեռքս մեր մասնեաց զնսա:

« Հա եւ խրոխտ ապրտամբին ձեր առաջի հայկայ ճամբար:

Չամենայն ըզհին ցաւս, ըզքէն եւ զոխս եւ ըզտըրտունը,
 Որ առ զեղջ սըրտի զայրուկս հորձից ընդ մերն պարտութիւն,
 Մոռացուք, անդբազապէս յառաջիկայս հայեցեալ շահ,
 Եւ ճիգն 'ի ճիգըն հարեալ՝ զամնայն քիրան յայն թափեցուք:
 Ի քաւել ու 'ի մտացոնս գարձուցանել ըզհին զըմբազս,
 'Ի ուք ինքնին տեսանէք եւ զըկայէք զորսգըլխիք,
 Ի՞րբ 'ի կշիռս երեալ ըզցըլուխ՝ ետ եւ տայ զանձն 'ի բիւր վըտանդ.
 ՁԱգին գրախան ունիմ զըկայ, զԱքել յարեանն եւ զունջո յողդ:

« Յետ յաւերժից արժանի յիշատակաց մարտին յերկինս՝

Այս երբորդ է աւասիկ զի գումարիմք ընդ Աստուծոյ,
 Կանգնել ըզմեր պետութիւն, եւ յերեսաց երկրէ ջնջել
 Չանուն նորս եւ ըզմարզն ըզփայփայեալ իւր սիրելին:
 Մեծապէս զըզըրդեաց զերկին զերկիր յահ թըշնամույն,
 Եւ զինուցս ահեղ կոփիւնք ըզսիրտ նորս սարսեցին գէթ,
 Վայր մի այսր անգրը հարեալ եւ 'ի վարան տարակուսի
 Տագնապեցաւ ապաքէն, թէ յաթոռոցն ո՞չ զըրգուեցաւ:
 Այլ զինչ ըստոյդ շահ օգտից 'ի նախանձուս անբաւ յազուրդ:
 Օցտեցաք զմարզն յարարէն եւ յԵգեմայ խըլեալ արկաք,
 Հաշտեցան մուսանգամ եւ գրախտ զերկիրս յօրինեցին:
 Արգարոյն որդեցաք արեամբ ըզգաշտ՝ բաւնալ ըզսերմն,
 Այլ ըզկնի՝ եւ միւս եւս այլ եկեալ լըջին ըզտիեզերս:
 Որգուք եւ գըտերգը հաւատարմին մեր Կայնի
 Յոռեցուցաք զատելին՝ սատակել յուղի սահանբարց.
 Մեռան արիաբար եւ գովեացին յիմ արքունին,
 Ընտրեալք ըզմահ կամակար քան զբընաւոր հրամանին սաստ:

« Բայց միում արգարոյն, ով մոլութեանն, յաղթեցաք ոչ,

Եւ նովաւ վերջստին ըզնըզովեալ ձեռ սերեցոյց:
 Արդ 'ի ձեռս ըզփարելի տոհմն քաջիս առաք Քամայ,
 Որ 'ի մեր կոյս գըլեալ՝ հանձարով վեհ եւ խորհըրգովք,
 Ոչ ումեք կալ ընդ ձեռամբ՝ ոչ յերկնաւորս եւ ոչ յերկրի.

Արժանի շտապեղ բուսոյց զարմի զգեւցազննն Բէլ,
 Զոր 'ի ձեռնն Բիւրասպետայ 'ի մեր պաշտօն ընդելուցաբ,
 Ոչ աէր յերկինս իմանալ եւ ոչ օրէնս ազգի մարդկան,
 Անպարզաեւ առ Աստուած, ամպարըշտել առ իւր պատկերն
 Ինքնագիւտ կրօնիւք՝ մարդոյն տալ յարարէնն ասպրտամբել,
 Եւ բռնազատ տերութեամբ գերել ըզնա յանգիւտ կորուստ
 Եանձնն զանեղ անմահին գերկրրպագու տարեալ պաշտօն:

Այլ ցնորեալ եւ զագաշեալ Թըշուստական ծեր մի զտառմ
 Խոչ ընդ սոնն բահայաբոյլ աղեւական մեր գիւնցմանց,
 'Նոյ, զտերունդնն զայն անէծ զազաամօր վըսեմտօրոհ,
 Օրհնեալ զՅարեթ եւ հնարի կանգնել 'երմս դահ պետական,
 Ընդ 'երմին եւ պաշտամանց երկնից բազին եւ զահամտան,
 Եւ զմերս ամենայն եւ զԲէլ ընդ մեզ կորուսանել:
 Եւ երկինք զաշնաւոր Թըւին հաճել ըզտիրելին:

Արդ առէք խորհուրդ Թէ զինչ աննել իցէ այսուհետեւ...

« Ինձ Թափել 'ի ձեռնարկէս յամօթ եղեալ վատախտարակ-
 Ե՛հ, ոչ հարկւր եւ գրժոխք եթէ նորոգ ինչ բտտեղծցին,
 Եւ բիւր եւս 'ի յանգունդս ընկրղմեսցին ասնգարամետք,
 Հազար ժայռք եւ լիբինք 'ի Թանձրութիւն հեղեալ գըլխոյս
 Եւ հազար գրունք եւ նիգք պըղքնձեպուգք աղետեսցին յիս,
 Ոչ երկիւղ արդցին 'ի սիրտ կամ Թէ բընաւ սոխց 'նահանջ,
 Մինչեւ գլուխ արարից գործոյս՝ փառաց առեալ պըսակ,
 Բնչայ զիբոսնն ամօթ պահել, զմեր յաշխարհի զետեղ պաշտօն:
 Կորցիչ երկնից Աստուածն, յարինն սուզցի անուն նորս,
 Գեղցին աստուածք երկրի կեղցին, եւ վեհադոյն Սանգարապետ:
 Քակեացին նոյեան սեղանք ուարթանեկին իւրում Հայկայ,
 Յազգէ Քամայ սըտեսցին անէծք, օրհնիք 'ի Յարեթէ,
 Ի գլուխ Հայկին գարձցին նըզուք, եւ օրհնութիւնք՝ Բնչայ 'ի գլուխ:
 Քամ ընդ որդոյն տիրեսցէ, զի տիրեսցին եւ մեր պաշտօնք:
 Ծառայեաց մեզ Կայնն, այլ մի եւեթ հեղաւ արինն:
 Արժանի որդի նորս Բէլ առ յիւրմէ նախամօրէն՝

Լըւսացէ զերկիր արեամբ՝ հոտ ու 'ի ձեռնն մեր մեղ անուշից,
 Պետութեանցք գրժոխոց եւ ինձ բուրումն անմահութեան:

« Օրս յաւուրս բարութեանց՝ կանգնել ըզմեր աստուածութիւն,
 Ժամ այս է մեզ, ի՞՞՞ քաղք, մի կորուսոյուք զպատահն առ ձեռն:
 Համօրէն քուշեան Սաբայ մեզ ծըխեսցին խունկք եւ կընդրուկք,
 Բազինք երկրի յաղթակէլ ձեռններեսցին 'ի պատարագ,
 Ամենայն ոսկի արծաթ մեզ 'ի մահեանն ձօնեսցի,
 Ցաճաղք 'ի տանս եւ տարեկանս յերդ եւ 'ի քնար մեզ հընչեսցին:
 Ի մէջ անհուն զից երկրի աստուածացեալ մեզ գիւցազանց
 Կորցիչ բընաւորին երկնից անուն եւ յիշատակ:
 Գուպարեալք ընդ Աստուծոյ, մընայ կըտուել արգ ընդ Հայկայ:

Մի յուսացի յօրհնութիւնսն տապալել զամուրս մեր
Եւ զհիմունքս քանդել ըզբնուածոց յուսոյն մերոյ ։

Արիւնարբու Վայենին արիւն յերեսսն ցողցեալ
Օձախալս գրգռոյն հերք կանգնին գիզան 'ի ճակատուն,
Լիճք լուսոյն լուսոյն յանկէ կորոն արեան վրասի,
Փըրփուր արիւնախաւն ընդ բերանոյն հոռեր ընդ վիհ,
Եւ քերան արիւնազանգ զմարմնոյն անգաման ողորաներ ։
Իշխանապետք զըժոխոց սասանեցան ընդ այն տեսիլ,
Սոսկալի քան ըզջլապն անգընդային տեսեալ ճիւղալ ։
Յոգոց ելլ ընդ ժանիս զազանեղէն իբրեւ ընդ ժայռս
Ըզփըրքիկ շնչոյն ծըխեալ ոչ ինչ ընդհատ հրահաս վեհէն,
Որ տառի անդ նոցա բանայր զըժոխք վերսոյ բերան ։
Յօրհնեաւանդն արտասուաց հեղեղս ընդ աչսն ի լուցեալ
Իբր ըջխանձող հրածորան հնոցի լերին ժայլմբեալ 'ի գուրս ։

« Արի՜ծեալ անուն Վեհին, գաշեր, որ զեսն նըզովեաց,
Եւ ընկեցող զամենայն զաւակս եւ զարմ 'ի պայտաղս ջուրց ։
Ընկճեցան վթի Վայեն, մի Աստուծոյ խոնարհեցան ։
Նըզովեալ Արեւի եւ Սեթ եւ որ նոցա հան օրհնութիւնս ։
Վեցճիք կեցճիք իմ գրտակրք՝ որ գերեցէք զորդին Սրբինց,
Վեցցէ իմ ասեղութիւն, յաւիտենից քէն վըրիժուց ։
Հալածն զիս աննըւեր, եւ յաւիտեան հալածեացի ։
Եւ զի չիք ընդ աստեղցք արգ Վայենի տոհմ եւ սերունդ
Բայց 'ի Քամայ տիկնոջն 'ի գրտակրէն իւրմէ եւեթ,
Ընչոյնս արգ եւ ընդ սըմս խորհի՜ զՎայեն վանեալ յաւեժ ։
Արգ եւ իմ մըտեալ յաւիտ ընդ զըժոխոց եւ ընդ Քամայ ։
Ոչ կորեաւ Վայեն ոչ անհետացաւ յեկեց լուսոյս ։

Աւասիկ ես յամենայն վըրիժ քինու զոր տայք հրաման ։
Այն ինչ գեւ բանքն 'ի լեզուին էին՝ անոյր ըզթելլըն Քամ,
Բոց աչացն ցայտելով եւ գոլոշի ունչքն եւ կոկորգ ։

« Յերկնից բընաւորէն զինչ անցք եւ ինձ գանձեալ պահին,
Ինձ եւ զաւակացս, ընդ անվընաս հօր ինչ ծաղու,
Ըզվաղուեան մըթերս ուրիցն յիս Թափելով պատուհափու,
Ձի զըքնաղքն Սեղլա 'ի գրտակրացն Վայենիդ
Ինձ 'ի կին սիրոյ սըրտի՜ կամացն անի իւր հակառակ,
Օրինակըզ կայնեան շատ է աննել զիս խեղճմուս ։
Եւ Թէ անի այն սիւրբիմ այսպէս 'ի խինգն հայի անմեղ,
Ձի՛նչ ոչ հաստուցէ 'ի գնացս իմոցն յիւր ասեղիս ։
Քան Թէ ձեզ՝ ինձ կայ պահի վըժիժընգրութիւն պարտութաթափ ։
Ըզձեղ ինեւ հարկանէ, իսկ զիս յանձին իմում ոստին ։
Ըզբընան յաչսս գընեմ, փոխանակեմ զամենայն ինչ
Ի վերայ քինու վըժուց անիրուացն այն նըզովեց,
Ձոր որպէս տեր իւր զՎայեն՝ ըստ նըմին զիս օրինակի

Խրոսուացեալն այն աբուր անէծ յանպարտ ծառայութիւն :

« Կործինն զբժոխ երկինք եւ որ 'ի նմայն բունեալ գողոզ, Կեցցեն զբժոխք յաւիտեան, կեցցեն զաւաւըն Տիտանայ . Արգեակ իմ Քանան, հոգւոյս հատոր՝ որգեակ իմ Բէլ, Ես ընդ ձեզ եմ ահա, զբժոխք ընդ ձեզ՝ որգեակք սիրուն : Եհէ՛ ձեռն աղէ գաւ տուր ինձ վեհապետդ անդընդոց, Այ այսօր ինչ նըւերեալ զտնձն իմ 'ի սպաս քոյդ պաշտաման, Ձեռն ինձ տուր, եւ ես ինքնին ըզտեղերս հոգմահողով, Յոր ծաւալեալ տիրեացէ արի զաւակնն Քանանու :

« Քեզ յաւեժ բարբելութեան նըւաճեցից 'ի հնչոտ պաշտօն : Սաակեացին իմ եղբայր, հեռեալ գրութանք եւ բանսարկութք, Ար զժըմա զայն քրտեցին 'ի զառանցեալ ունին հայրենի, Եւ շարժեցին յիմ վերայ զանէծարն լու 'ի լու երկինց : Այ զիտեմ զնոսս եղբարս, եւ ոչ ինձ հայր զանագորոյնն, Յակոսեան նոր աղուրեացն անսպակէ զբմրեալ գըլուխ : Դբժոխք, գաւ իմ հայր, գաւ իմ եղբայր Սանգարապետ » :

« Ի յամբոկ առաջարկեալ գործոյս մեծի կազմք եւ պատրաստք, Իշեանն ասեր նախանձուն, Օն զբրգոնեցութք ըզքքրուանեանս Մախալ ընդ ճոխութիւն Թորգոմայոյն առ զիւշազամբք, Եւ անգուստ ջահք եւ հնչեցք բորբոքեացին ատելութեան » :

« Ձարթուացութք զոգինն, ասին պեան անիրաւ եւ փառամոլ, Չըտալ Թոյլ տիրել հայկայ իբր իրաւամբք երկրին ծառանք . Աւր լիցին գաւք եւ կըռուանք՝ յի կառուացէ զկրօնս իւր եւ զչաօ . Այլ անգէն ասն ընկերի գաշայն 'ի կող, նիզակ 'ի սիրտ » :

« Յարուացութք 'ի բանակին սքրտմըտութիւն մեծ բարկութեան, Ատեր մարտիցն հաւակ պատերազմի եւ ազմկաց, Եւ հարեալ նոցա խրազ եւ զամենայն խազմից աղեա, Մակաւաւոր Թորգոմեանց յարեան վըտակըս գնացին ձորք » :

Անդ ամենայն զիւանին ըզքաշուութեանն ուխտեր բազուկ :

« Արք 'ի կամաց հասարակ հաւանութեան կազմ է խորհուրդ, Ած Թափեաց Սանգարապետն զուարթացեալ ընդ պընդութիւնն, Ընկնել ըզթորգոմեանն 'ի հայրենի ակրութենէն, Հըբրել զԲիւրասայ եւ զԲէլ՝ յոր պէտս իրաց եւ լիցի կոչ : Ձորէնս Ստուծոյ, զաղատութիւն մոռացի մարդ, Կուրացի պատրանք եւ բընութեամբն գերեացի . Կըրկին զհնքդ իցն Բէլայ եւ ամենայն բընաւորաց : Դբժոխաց փակեալ են գուրք առ ամենայն յոյս ցանկալի, Ասա 'ի լլայ ընդ սիք օդոյս զոգի շքչիմ վըտահաւութեան, Ասպարէս հանգիստս յուսով մեծաւ զմեզ ոգընէն : Այն ամենայն յիմ գըլուխ . Թող ակն առ իս կացին զբժոխք, Լիք եւ գուք յորգորք 'ի ձայնս յիւրաքանչիւր ձեր պետութիւնս, Ինեւ եւ իշեանքդ յուսամ ուխտիցս ամնուլ վըճար :

« Որ մինչև ցարդ զիւցաղունք՝ չըզանդեալ եւեթ 'ի վտանգս
Ի բարի առնել ազգի եւ աշխարհի ազատորէն ,

Դս 'ւազիկ խնդրէ զվտանգքս տարագեմ կրթեալ ըզհետ ,

Չայնատուր իսկ լեալ նոցին շուրջանակի խիզախ 'ի կռիւ ,

Չի զբռնակալ պետութիւն գրեսցէ յորէնս յազթանակալ :

Ոչ որպէս գայր զբրպարտէ թէ բրոնաւոր ինչ զք է Բեյլ ,

Այլ հըզօր Թագաւոր , մարդասէր կամք , սիրտ բարերար ,

Որով տիրեաց ընդ ազինս՝ ածեալ զիւրեւ ըզտիեզերս :

Չի՛նչ ազէ վնաս՝ թէ եւ գուք հանգչիք թեւոցն 'ի հոգեմի ,

Եւ 'ի ինամբս բարեսէր քաղցր կամացն վայելէք :

« Սակայն ոչ . զաւակ Սեմայ նա մի ումիջ մրացէ 'նդ հարկաւ .

Վեհք վեհապոյն ինչ արկէք 'ի միտ , որդեանէք , իշխել երկրիդ :

Օն արիք , քաջքս լերուք , իմ Չըրուանայ քաջազն որդիք ,

Դուք բազաւուրգ թափեցէք 'ի ճիրանաց Բելայ զաշխարհդ .

Ամենայն ուրիք ընդ ձեզ ես 'ի թիկունս օգնականի :

Աս այժմին խորհուրդ բարեաց առ 'ի յինէն զընդիդ խորաս .

Մի մեր կըմտաւրդ յայտնէք վտարանջող պարզեալ նըշան :

Ըզբօրուն իշխանութիւն հանէք 'ի ձեզ , 'ի քեզ Վըստամ .

Խորտան այն ամբարտաւան ըմբոսացեալ ելցէ 'ի բաց ,

Եւ մեր կամբքս կատարին , յընդին նորա յոյսք եւ խորհուրդք :

« Ո՞վ այն որդին Թորգոմայ 'ի սեռեան տունս օտարամուս ,

Կամ քանի ուժոյ նորա ինչ զօրութիւն եւ ըսպալի

Յողացեալ զըրկել զորդիս 'ի հայրենի պետութենէն :

Յօրհնութիւն զաւամ ծերոյն թէ ուչ 'ի կուրծս անկեալ հային ,

Չի՛նչ խոստանայր աւետիս . ոչ սպասքն ըզտուն Սեմայ .

Իբրեւ հիւր մի պանդուխտ յերկրիդ ձերում թող ընակեցցէ ,

Որ հիւր ազէ հալածեաց զասպընջականն յիւրմէ յարկէն :

Չի՛արդ յետս եհար տարաւ զաւագորեար ազգիդ մերոյ ,

Մանաւանդ ըզքեզ , Վըստամ , զամենեցունդ ըզպարտաւալ :

Փօքր ինչ եին անարգանք չըտալ ըզգուստր իւր Արբակայ .

Միթէ գունդ ինչ հաւատաց 'ի ձեռքս ձեր 'ի գործ մարտի

Ընդ բուն հաւատարիմս եւ զձեզ կարգեալ 'ի զօրագլուխ :

Որ ոչնէ հաւատայ , մի եւ յայլմէ գըտցէ հաւատս ,

Որ ոչն յարգէ տչ սիրէ , կորոյս զայլոյ միտս եւ ըզօրիս :

Յօր կոյս եւ զաւսրդ չըրկցես՝ արգար վրեժուց տոչորի հրատ .

Օն հապա , զի՛ կաս , արի , զոգիս իմ արկ եւ զբօրութիւն » :

Չայս ասաց , եւ պետականն որ 'ի ձեռքն գաւազանու

Հուլայ երթեալ 'ի սիրտ նորա եւ հուր աչք յաչալն յառեալ ,

Ընդ հազապին գորչի չընչեաց 'ի նա բոց մոլեղին :

Չարթուցեալ՝ ընդոտս կամեր ունել եւ ապլ պտտասխանի .

Գըտանէ ոչինչ առ իւր , բայց յերակունսն հուր տասպախանն ,

Անձն հարեալ 'ի տազնապի քըրտան եւ հերք զիղեալ խողան ,

Այս քրքուկայք, ականողիք եւ գեմք արեամբ կապուածակեալ :

Իրաւունս 'ի սիրա իւր տայր որոց լուսան 'ի տեսլենին .
Պանդոյր, որ զմբաւ չածէր ըզնենդ գրթոյզ հաւուն,
Որ 'ի կորուստ երկոցուն կողմանց նիւթէր զպատրանսն չար
Ըստ յունկն իւր չըչելոյ չարեացն հօր հին վէշապին :

Չերգ որ զիւրեւ 'ի յամպոց տեսանելով զփայլակն հոսեալ
Եւ առ ոտան անկեալ ըզանթն, ընդարմացեալ հարցի յապուշ,
Երակունք մածեալ 'ի պաղ, պայթիւն անկ որոտալից
Դեռ եւս 'ի գլուխն հընչէ զականջն ուժգին գորչնչեցուցեալ,
Յինքն ապա կեկեալ յանկարծ՝ վաղէ շտապաւ յայս կոյս եւ յայն .
Թօթափեալ այսպէս Վըստամ՝ զանըրջական խօլ արհաւիրս
Եւ զընորս եւ զափուլթիւն անգընդային պաազամանոյն,
Ոստեղյր 'ի զէն ընթանայր, « Այո գիտեմ, ասեր, այո .
Այդ Ձըրուանայ հօրդ է ձայն, որ լըռելեայն ըստէպ ըստէպ
Աղչէր 'ի միտս 'ի սիրա զարիականըզ զայդ խորհուրդ .
Արդ տեսեալ զիս անընգոսա, 'ի գուլթ գորով խանգազառեալ՝
Իջեր յերկնից ցուցանել հանգէպ զուզին, չընչել ոգի .
Ասասիկ ես ըզհեռ երկնաւորիդ հըզօր ձայնին » :

Ընդ վըրանին փեղկ հայեցեալ ետես ըզգլուխ Աբաւուտուն
Ոսկեվարս վարդապըսակ ծագեալ յերկնից պատըշքամբէն :
Չայն արեալ կապարձակիին՝ հապճեպ վառէր զիւր զէն եւ զարդ,
Ի խորհուրդ բիւր խոխոտեալ ելանել փոյթ 'ի հանգիսի .
Այլ՝ գեռ եւս 'ի վարանս՝ զիւրդ եւ ուստ ըսկիւրն առնել :
Մինչ զարմանայր զինակիրն ընդ ճեպ ժամուն եւ շտապ զինուց,
Արբակ վազայարոյց զայ ժամանէ սպաւազինեալ :

« Ո՛վ զի՛ այգպէս յաստուածուսա աւաքեցար », ասէ Վըստամ : —
« Քուն յաւացս հասաւ, ասէ, զցայգս 'ի հոգւոյ սըրտմըտութեան

Ընդ մեղ եղելոյ թըշմամանաց օտարոտոյս
Եւ ընդ գընալ ընդ ձեռամբն ըտարրկարար յանօգուս մարս .
Եւ երանի թէ անօգուս, ոչ հնարիմաց դաւաճանեալ :
Թող զայդ, ոչ գիտեմ զէնչ երկիւղ ըզմիտս իմ ապհնապէր .
Մուկթը զըժոխոց թըւէին պատել զարեւ քո, տէր իմ հայր » : —
« Երկիւղի եւ վատութեան ծն անգր 'ի բաց եւ քաւ խոճոճք,
Այսօր է մեղ օր փառաց ազատութեան եւ կանգնելոյ,
Արդ վըճարեալ է յերկնից վասըն Հայկոյ եւ յարեթեանց :
Այլ նախ գու ինձ աստանօր երգուիր ընդ հօրդ անմեկին կալ,
Եւ փ այլ ինչ նըկատեր քան զերկրիս գահ 'ի վախճանի » : —
« Չմարդ մարմին 'ի հոգւոյ կամ հայր յորգւոյ բարձանեացին .
Քո եմ, հայր, արեամբ՝ չընչով, 'ի ցամամնէ եւ ըստ պարտեաց » : —
« Երթ ապա կուցեա ինձ այս ըզմըտերիմարս յականէ » . . . .

Այն ինչ բանքն էր 'ի բերանն, անհազօչ ասպարն Հայկոյ
Ի ժամուն ժամանակեալ հընչեաց, յարեան ամենեքին,

Վասեցան հեծան 'իչու, բանակ առին ասպատակի:
 Որ զարարիւ խաղաղական բընոյն անեալ էր զցիւցազանց
 Աբին Հայկ հաս Յուրկաւ, խրափոյս երարձ, գըրդեաց 'ի ճեմ.
 Եւ Վլատամ 'ի կարգին, այլ արխարութեան գէվքն 'ի խոփոս,
 Իբր անանի մասափուս իջեալ նըստեալ 'ի գլուխ լերանց.
 Կաշեալ գէտակն 'ի գէզ ժամու զգըժոխայնոյն լընուլ պատուէր:

Յաղթութեան յոյս ըշտապաւ վարէր ըզհայկ քաղաքերեալ
 Վալ ընդ փոյթ պատահել Բեյայ, չներել ճնպել յառաջ,
 Այլ կանխել յամուր տեղեան որ նըկատեալ յառաջագոյն:
 Յընթանալ քաղին գանգուրք վարոյն 'ի յուսըն խայտոյն,
 Իբրեւ զուլս սեաւ այծեանանց որ խաղալոյն յարա գալար.
 Եւ ահարար գարգմանակըն տատանէր 'ի գազաթման:
 Կա զխուտակն իւր հայեցուածս յերկնախրափոյսն արկեալ բանակ,
 Ըսրջ 'ի յոյս կոյս եւ 'ի յոյն զըւարթերեա փայլատակէր:
 Թընգէր երկիր 'ի ներքոյ արոփեալ ոտից վաշտուց ձիոց,
 Դըլարգեալ գընայր զընդին մինչեւ 'ի խոր սանգարամեսս
 Յունին ապըստամբ հրեշտակին, 'ի սիրա նորա եւ պետութեանցն:
 Զերա 'ի Քամայ զխորհրդոյն լըւեալ 'ի ծուփ կան տազնապի:

Անուրտ ակնըն արփին որ զամենայն 'ի մի թարթափ
 Անփոփէ զերկին, զերկիր, զխապուտակ ծով, զսանգարամեսս,
 Որում մի կէտ է ժամանակ, ուր ոչ անցեալ, ոչ ապանի,
 Ոչ յեաս ինչ վայր, ոչ յառաջ, ինքն ընդ բընուս յաւեա ներկայ,
 Սիւղընապար սեւն ամենի, տեղերաց 'ի միջակէտ,
 Ամենակալ զորութիւն, հուր բոցատիպ եւ լոյս զըւարթ,
 Որ զիւրեւ պարեն կամարք երկնից արփոյն պարունակք
 Մի զմով բարբաշն, ինքն 'ի միջին շարժէ զհանուրս,
 Հինաուրցն այեւոր քան զամենայն ծեր յախտեանս
 Եւ առոյգ զորութիւն եւ աստեւոր գեղ անթարաւ,
 Անխարիեաց, եւ ժողովէր 'ի պըանելի մեծ հրապարակ
 Զամենայն զորութիւնան յերկնից ծագաց եւ յաստեղաց,
 Յորս էին 'ի հրամանէն սրփոտալք 'ի սպաս իւր պաշտաման:
 Անդ զիւրեւ տիլթաւոյլ պըտակէին աւազ սեպուհք,
 Կտարարք եւ նահապետք աղատորեար յերկնից խորանս.
 Եւ պատէր գօտի զմիջովն ահեղ շըրջան հրեղէն զորաց
 Զառափին հասեալ ընդ մէջ ըզընդամեւ ծիրն երկնային:
 Հասեալ եւ Հրեշտակն Հայոց բազմեր ընդ մէջ Զուարթունս:

Խափր ին ինքնարան, լըւեաց երկինք երկիր եւ ծով,
 Արփիաճեմ կամարաց երկնից զընդին կայն անիւք,
 Եւ պարք լուտուրաց եւ երածիւրք գազարեցին:

« Միւսանգամ, իմ զորութիւնք, գըժոփք 'ի վեր գան ընդ երկնից.
 Ը զմեծամեծս իմ տեսնն սանգարամետք գարձեալ եւ գուք:
 Զնն զանխուլ զար նիւթն անգընդեհպետն ինձ հակառակ.

Զի որ Հայկայ ինչ գիմամարտ, է նա եւ ինձ պատերազմոջ :
 Բայց գուք, իմ արեագունոցք, 'ի մանդ հնարեց երկրնչիք մի-
 Մինչ չեւ նոցա ձեան 'ի գործ, եւ ոչ 'ի դէն խըրթուեալ ինչ,
 Մի եւ գուք ինչ գըրդուիցիք յերանահան ձեր կայսնից :
 Մի զձեզ հուր նախանձուք 'ի սիրելեաց Թառուցէ Թիկունս :
 Թոյլ առք զայր ընդ առն 'ի կոխւ, զի անձնիւր շնորհ եւ քաջութիւն
 Ահեհրեւ 'ի հրապարակ զան անմահից եւ մահացուաց :
 Խնկ Թէ գըծողք բան 'ի գործ առնէ, անդ յուշ ակնարկելոյս :
 Պետք Հայոց իմ ընտրելոց, երթ գու 'ի քո վեհ տեսութիւնդ,
 Առեալ 'ի գլուխըս նոցա հովանի մեծ զիմ լայն ասպար :

Եւ անգունոցք Թէ գըրդեացին, ազգ զորութեանց տաղիր երկնից » :

Յաթոռոյն ազամանդեայ յարեաւ անմահն եւ յոռն եկաց
 Հինաուտրցն յաւիտենից աստիքն արեգըն պըսակեալ :
 Գունաւ վերին խորան գումբեթ բարձր գահուն սասանեցաւ,
 Եւ երկիրըս պատուանդան գըզըրդեցաւ 'գ ոտիք նորա :
 Ի սրբամըտեալ երեսացն՝ արփիչըն բոյլք փախեան 'ի գող :
 Տարածեալ ըզթեւըս իւր ընդ քառակողմ անհուն եղերս՝
 Բուռն եհար կալաւ զքնութիւն անպարագիծ, յանձն իւր երգուաւ,
 Երգուաւ յանմահութիւն իւրոյ կենացըն յաւերժից :

« Զօրութիւնք երկնից, ասէ յահեղ բարբառ, վըկայ լըրուք » —
 Եւ կացին աստեղք անշարժ եւ մըտադիւր 'ի կայս խըրեանց —
 « Դուք վըկայք, Օն եւ Օն՝ կամաց չարին մի տաց յագուրդ,
 Ի բազում փորձութեան պաշտպան եղեց ես արգարոյն » :
 Բազմեցաւ, տեղեւրաց սիւնք ւաղիք երկրի հանդարտեղին :

Հասանէր բանակն Հայկայ յեղր 'ի ծովուն բըզնուհական,
 Յահեկէն ըզնոյն տեսեալ վայր մի խաղայր ընդ հարաւ կոյս,
 Ապա հարուստ մի յահեակ ընդ արեւելքս հարաւոյ
 Խտտորեալ յառաջապահ դունոցք ժամանեն 'ի հեղեղաա,
 Որ կապուտողն 'ի լեռնէն վըսակացեալ խտանէր 'ի Թուխ,
 Եւ զայրացեալ յորձանոցն 'ի սուր Դըկլաթ գնայր անկանել :
 Ձօրալիւր հեղեղաա, որ առ սաստիկ արեանցն ուղեմից
 Ընդ յառակն ընթանալոյ 'ի Թորգոմեան պատերազմին,
 Ատելի երկնից եղեալ խըլեաց Արտուած զանունն յերկրէ :

Ազգ լինէր Վաշտակայ զօրագրին յանդէորդաց,
 Թէ Բեյեան նախամարտիկ ընտիր եւ բուաըն կազմութիւն
 Դուռն մ՝ 'ի խոնարհ անցանել կամին ընդ ջուրն 'ի ձափմէն յաջ :
 Թառուցանէ զըրոյց առ Հայիկ, եւ ինչ գընդիւն յայն վայր սայ գրուգ :

Ի հոգւոյն վարեալ Վըստամ՝ որ 'ի սըրտին եռացելոյ,
 Իբրեւ զայն ըզգաստ լինէր՝ Թէ Թըշնամին եկն յերեսան,
 Ձայն անդէն առ իւրն Արբակ ու 'ի կորովն Անուակ արկեալ,
 « Ժամ է այս քաջութեան եւ ասպարէս փառաց ահա »,
 Խոյանայր նըբզ հանդերձ, աճապարէր վաղ հասանել :

Արին Հայկ եւ Արմենակ 'ի քաղութիւն գընդին վրասահ,
 Աիրտ անծանօթ չարութեան գազանորոգայթ մնէքնիայից,
 Աւ փոյթ ինչ նախանձու եւ վաստակոց սնէէին զայն,
 Եւ բընիւ բանտիւնս եկեալ իջեալ զեազ առնուին
 Ի ժիջոց ինչ գաշտածեւ գարեւանդեալ բըլբոց բարձանց,
 Բզթիկունս եւ ըզկողս յամուր նոցին յեցուցեալ վայրս:

Իսկ բնիւնաց իբրեւ Հասեալ 'ի Թուխ գետոյն յուղեւ վրասակայ
 Ընդ կըրհին զորավարօքն, տիտանեան Թուրոս անուն,
 Եւ Շափր զըրուանեանց՝ ըսկայ յանդուզն եւ եռաչեայ,
 Աին երրորդ 'ի ճակատուն մեծ բորբեալ մայրաախիտ,
 Հնարագիւտ ճարտար գրամոյ, չափոց, կըշտոց արքայութեան,
 Եւ գընդին 'ի զլուխ պատուեալ սրասեւ բըրօքն ստեղծօք,
 Աւ յայսկոյս անցանելոյ՝ զոր մօտ առ ձեռն Հարին զանտառս:
 Յալթ Թեղօջք կաշնիք եւ մայրք Հացիք սղոցիք երկայն բարօիք
 Ընդ սայրասուր տասարօք տասպալէին մըռնչելով,
 Եւ արկեալ զայն լաստ 'ի ջուրոն խիտ առ խիտ սղորակալ,
 Յոր ելեալ զօր բազում Թեթեւազէն պարսաւորաց
 Եւ ոչ 'ի յուսուն կապարձք, նիզակ ևաղեղն 'ի ժիւր ձեռն,
 Լայն Թիակօք վարեալ գան տակաւ յառաջ խաղացուցեալ,
 Հասանել յաջակողմն գարեւանդ ջուրցն գնացից:

Ժամանեալ Վըստամ իւրովքն գուցելով վարազաբար,
 Գոգ սալար գոռայր Հարիւր, ոչ Վաշտակայ Թոզայր պարապ.
 Անց յառաջ, շարժէր ըզազմն յառաջամուխ Հայկեան գընդին:
 Նոցին ուշ 'ի կուրծս անկեալ Թէ առ գիւպոյն յեղակարծուց
 Ի քաջէն գայր նախազլուխ իշխաննն մեծ իւր ՀամՀարօք,
 Եւ առ աննն մեծարանտ անաւ եւեթ արկեալ 'ի փոտ,
 Նեա՞տ՝ արդունս 'ի Թըշնամին առին տեղալ մըրրիտարաբի:

Վըստամոյ եւ զմերձակայ գունդ պարսաւոր եւ զկապարձից
 Զօրահատոց արարեալ՝ հազարաւորս յայն վայր կուէր.
 Յափնն ջրոյն ըզնիզակս, յետուստ 'ի գարն ըզպարսասիկս,
 Ի վերջէ զաղեղունս 'ի սնարս հաներ գարեւանդին,
 Զէնս ըզցըլիտօք արձակել ըստ սրբաթեւ նոցին սլացից:
 Մարտ աստօիկ անհընարին 'ի յերկոցունց ճայթէր կողմանց.
 Նաքս վարին գան յայսկոյս ճապաղեալ նեառ յանգըզնարար,
 Հարկանեն սասուստ Հայկեանք բուան 'ի ճակատարս գէտ կալեալ,
 Թափ վերուստ արեալ 'ի վայր յերեսս 'ի կուրծրս քաջալանջ:
 Հանդոյն ինչ պէս ամարանի տամուկ հարաւ զօգս ոււուցեալ,
 Յանկարծոյն 'ի յուրտ հիւսիս ջերտա փըջմաննն փոխելոյ
 Ձուլեալ 'ի վիճ՝ գընդաձեւ կարկուտ յամուցոյ Թօթափի բարկ
 Կոտորել զըոյս գալարուոյ, զթուխս եւ զտանիտն խորտակել,
 Այնպիսիք իջանէին լաստս 'ի բնիւնաց քարինք եւ նեաք:
 Եւ կոփուէր ահեղ բախմանցն զամենայն լըրանց բըլբոց

Պակուշին խոր արձագանգս որոտազու շքչել ահիւ :

Հայկ, Արմենակ, Մանաւազ, Հայկակ եւ Խոս յետկոյս մարտին,
Կազմ կալ հրամայեալ այլոյ գընգայ 'ի հեռատան,
Եւ ինքեանք ընտրիւք տեսնիք 'ի բարձուանգակ մի երես մտ,
Տեսանին զի Պարոյր՝ Վաշտակ եւ Գոնթ քալ նահատակք
Ըջփեմամբք ելանէին 'ի գործ ձեռայ եւ 'ի խրափոյս :

Անակ եւ Աբրակ ոչինչ ընդհատ 'ի նոցանէն՝

Ըջմտանց կորսուծին ցուցանէին եւ ըզբազկայ,
Ձիովքն 'ի ջուրսն (Թեւակոխք . եւ յառաջոյ քան զամենայն
Մինչ 'ի լանջս երկփային ինք Վըտամ զուխն հարկանելով
Խաղայր գոտայր առիւծարար չտալ զագար գուշ Թըշմաւոյն :

Նետահար անէր Աբրակ ըլտիտանեանն արին Մըրուան,
Որ փորել տայր Թի եւ զին յառաջակմ լատին 'ի գլուխ .
Մինչ գուշք բերանարաց, հաս նետ Թափեաց զատամանց ցանգ,
Եւ զեզուն շըշտեալ եւ զքինս՝ ել ընգ ծոծրաքն 'ի հանգիտոյ :
Կործանէր ահագին իրանն յորտայս, լատս սատանէր
Հոռելով ըզկեսս յալին եւ այլք հագիւ կային յոսին,

Եւ ժուտոյ լատափայտից փայրիկ մի անգ անկեալ յապուշ :
Թափանցանց փըշինն սըլաք 'ի խիստ բախման տապաղելոյն
Ցայն վարսեր 'ի գերանս, որ չէր հընար կորզել հանել :

Մնցեալ Ըտհին զտաջեալ՝ ձրգէր ոււղին զերկըթեւեանն,
Եւ Մըրուան 'ի տաղնապի ցաւոյ ուղւոյն Թափելոյ
Մրունս ամբարձ սքսոտեալ եհար ընկեց զինք պարս 'ի վեր,
Եւ ըզփուս այլ ընգ նըփն ընգոստուցեալ 'ի հեղեղան :

Ուց հագիւ ծանր 'ի զիննն տաղնապափոյթ երես 'ի լիւզ,
Եւ Ըտհին ըզթուխ արինն յուզի ողկախառն Թըքանիք :
Յայն աագնալ, նետից քարանց Թօթափինն տարափք 'ի գլուխս,
Եւ 'ի լատս եւ 'ի գըրգանս ընկինուին զի ցուրս բազում :

Որպես որ զի Թօթափեալ ըզթոււթ ոտամք, կամ ըրով զքնոյոյ :
Մինչ այնք կին զՄըրուանու, այլ լատք յառալ խաղայնին կոյս .
Մնգ Վըտամ նիզակ կըշտեալ 'ի շիններեան Նիփոտոյ սփրտ,
Ցապալէր յիւրոյնն զիբիս, եւ ախտանեանն արին Սուսա
Խըլեալ անտի զնոյն երկաթ՝ որ տակաւին ճօնէր 'ի լանջնն,
Արձակէ զաղանարար յետս առ իւր ակնն, երես վըրտալ,
Ձի ոչ ուրիք մարկանն հանգարտ երբէք կայր 'ի կային .
Եւ զըտեալ ըզքըրուանեան Գըաքն ընգ ճակատ՝ ցընգէր զուղին :

Մըշընեալ առիւծարար Անակ 'ի ջուրսնն միջամուխ,
Ընկինու զաշտին 'ի Թանձըր բազմամբոխ լատին աղոյ,
Ընգ փողն հարկանէ պարանոցին զարին Պերազ,
Որ զերգ պարիսպ եւ պատուար Աբրելոյ կայր կանգնեալ հանգեալ,
Ծագկափթիթ պատանոյն իշխանաղինն Դասեմայ :

Որ մանկական աշխուժիւք խաղայր խայտայր յառաջամարտ,
Ընկինու զաշտին 'ի Թանձըր բազմամբոխ լատին աղոյ,
Ընգ փողն հարկանէ պարանոցին զարին Պերազ,
Որ զերգ պարիսպ եւ պատուար Աբրելոյ կայր կանգնեալ հանգեալ,
Ծագկափթիթ պատանոյն իշխանաղինն Դասեմայ :

Ի Պերտոլ յոյս 'ի պատանէ՛ջ՝ տեղւոյր յայսկոյս նետոյց մըրբիկ :
 Այլ՛ աւանդ, օգնեաց ինչ ոչ նրմա յուսոյն իւր աշտարակ .
 Թափ անցեալ արի նիզակն ընդ աչամեջրս պատանւոյն
 Գեղանըկար երեսաց, անդ զերկոսեաննն գառաջոց :
 Անկաւ, եւ թեւս տարածեալ կայեալ զիրաննն Պերտոլի,
 Ընդ արեւնքս քրմեանց ու 'նդ ասպաժոյժ Թաւալեցան :

Զայն տեսեալ քաջին Թուշեայ՝ պարսաւորաց սահապեամին,
 Արեւալ հոլովեալ բեկոր մի խիստ սպառաժի՛ :

Արձակէր պարտաբարել զըսպաննալից գլուխն Առնակայ :
 Այլ՛ գիպեալ նրմա յօգս ահագին ժայռն զոր ձրգէր
 Սոսկալին Քոնթ 'ի ժամուն, վիմացն հատորք բախին յընթաց,
 Բաժբին իբր 'ի շանթէ հրնչէ լերանց պատառելոց,
 Եւ ցնդեալ խեցեքն յալիս՝ Պողփիւն 'ի ջուրսն շանէին
 Ահաւոր, որպէս յորժամ յերկինքս գունտ վառի հրեղէն,
 Որ 'ի ծոց բարձեալ բերէ գնորատեսիլն շանթաբար,
 Եւ ուժգին ճայթեալ շաչմամբ ընկեց 'ի ծով զերկինց քրքայն :

Իբրեւ յայն հայէր Թուշի, պակեաւ իւրովքն 'ի քանչերեացն,
 Եւ անձանց զերան սպախտարըս վարկուցեալ՝ լուծան լքբան :

Կայր Թուրոս յափոն գետոյն, խրախոյս կարգայր վարել յառաջ,
 Մի զանգիտել 'ի յեղափոխ այլնգայոյց յողջողջ մարտէն :
 Եւ Շամիր զերեսին աչսն կայծակունս լուցեալ հրոյց,
 Այսր անգրբ բրբէր, 'ի նշանաւոր գոտայր լաստէն

Իբրեւ լեռան ամպրոպային որոտալիբ արձանացեալ
 Մոլեգնեալ անդ արին Քոնթ, « Աբրա լերուք, բառնայ խրախոյս,
 Ի քարանց կարկառակոյտ Թաղել զյանգուզնն զիմագրաւ » :

Եւ իւր խրելալ միւս հատոր ըզկարմրախայտ ժանտ խարակի՛
 Պարսէր կատաղարար, կից եւ իւրոցն ոստէին վէմբ
 Շուրջ ընդ օգս համագունդ իբրեւ մարտիկք ըզաւարաւ,
 Եւ Թօթափեալ խուան ամբոխին՝ եգ ըզբէլեանն ուղղմին խուժանն

Իբրեւ զօրան վականակ կասեալ մանրեալ ընդ կամիասայլ :
 Դեղբորդեալ լաստք 'ի բեռնէ ժայռիցն հոսն զորեարն 'ի յուխս,
 Կէպք վիրաւոր անկանին, որ 'ի լաստի, որ 'ի հեղեղս,
 Եւ բազումք խոց եւ խեղ յանհրնարին օրհաս մահու :

Գիշերոյն յաւիտենից չեւ աղմամուղ զաչսն կայեալ,
 Ստափէին զգորագրլեանն յետրս գառնալ, չմատնել յաւար :
 Դարձուցին տաղնապաւ Թեւձակս՝ յաջ կոյս մրգել զալինն,
 Եւ անգէն 'ի փախըստեանն անկանէին յոյժ վիրաւորք

Ի նետոյց տեղատարափ եւ ի շչահեալ քարանց կարկտէն :
 Անդ փրջին մի վաշտակեան ընդ Թիկնամէջսն Բեշերայ,
 Որ յառաջի յետին լաստին, Թափանց ելեալ, գէէր գըլն 'ի վայր :
 Լաստն անցեալ զյաղթ իրանան՝ յետուստ կուսէ հանէր 'ի վեր,
 Զօշք եւ մարմինք պատառեալ եւ շուրջ յարիւն ներկեալ յորձանք :

Ծառք եւ զէնք եւ գինկունք յարինադոյն ուզի թաւալին :

Ելանին 'ի ցամաք հարուստ մ' 'ի ներքս 'ի վրասակէն ,

Կալ մընալ բուն բանակին 'ի ձորամէջս , ոգի առնուլ :

Տանէին զԱրբէլ մեռեալ զքաղանարեկ գառն իբր հովիւ ,

Հօրըն սուգ ազէկոտոր՝ որ գայրն ըզկնի մեծ ճամբարան :

Մանկաին զՀայկաւ խընդային 'գառնհամուլ ճակատամարտն ,

Այլ ուշեմ եւ խորագէտ ըսկայն 'ի ծուփս էջ խորհրդոց ,

Ի հոգիսն նըկատեալ ինքնահրաման գորովարացն :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ե Ր Ր Ո Ր Դ

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Խրատունք Հայկեանց 'ի գիշերի յաղթութեանն . կասկած Հայկայ յե-
րեսաց Վստամայ : Զբուանեանց խորհուրդ՝ ընտրել մարտն զՎստամ զօրա-
գլուխ պատերազմին : Տեսիլ Քամայ առ Բել . շա բանակի սորա եւ . հանդէս
համառօտ : Ազմուկ 'ի նամբարն Հայկայ 'ի գրգռութենէ վստամեանց . հանգար-
տութիւն առ երես : Մենամարտութիւն յերկոցունց կողմանց անպարտելի :
Հրեշտակութիւն 'ի Բելայ առ Հայկ եւ . առ ամենայն 'աւազարեանն՝ վերտան
նովն երիւք պայմանօրն պահանջելովք :

Հ Ա Յ Կ

Գ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Գ Ի Ո Ի Ա Գ Ե Ր Ր Ո Ր Գ

Հայկեանց գարձ առ վեհ գիւցազն 'ի բանահետզ անդր արարեալ,
'Նա զբարթ գիտեք բանիւք ըզբաջայազմն ընդունէր գունդ,
« Եւ պարգեւք իւրաքանչիւր, ասէ, պահին ըստ արժանի » :
Մինչ կայրն մշտախոհ՝ զինչ ընդ Վքստամ առնել էր պարտ,
'Նա իւրովն երկղբումք չերեւեցաւ իսկ յանդիմօն,
Խորտառապանձ եւ սիգաձեմ մեկնեալ 'ի վրանս արիւնաներկ :
Իսկամուտ ուչիմ ըսկայն լուռ մըռնչէր յիւրում սըրտին .
Եւ զէ յեօփն 'ըջջլք պայծառ ջահի արփւոյն 'ի հրածեշտի
Բարեաւ մընալ ողբունէր զըսկիզբն հայկեան յազմանակաց,
Տայ հրաման զառաքինին անկեալ Գրգակ թազել պատուով,
Եւ ճարտարին Բաւոնի վերաւորաց տանել զարման :

Եւրունին բժշըշխապետ, որ զԲաւոնից աւան շինեալ
Վքագործ լերինն առ ռոս՝ եւ անդ ուրեմն անշուք 'ընտեր
Ջ թմաստից պարապմունս եւ զցիտաստից ընտրեալ անձին .
Հրմուտ եղեալ արմատոց բուսոց ծառոց եւ բանջարաց
Եւ ազգի ազգի սողուն զեանոց հիւթից, երկրի մասանց,
Ի մշտոց իւր ճարակէ, 'նա եւ իրատեալ յԱսորդկանէն՝
Որ 'ի սեր հանձարեզին մինչ յախւոյթն երթեւեկեր
Յաջեւորէն Ենովբայ 'ի բաւոնեան ճարտարապետս,
Միմտահութեան ինք վիճակեալ՝ մահկանացուաց ունել խընամ :
Ի նուազել երկրի հարից՝ օժանգակէր 'ըմա Եղեմ
Մտաջին մայր եւ գայեակ վրտանգաւոր երկանց մարզոյն :
Թարգմանանն գիւցազին յեա զայն հարեալ ըսպաս զրթոյ,
Ի պատանէշ եւ 'ի ձողիս ըստ պէտս ըզբուն իւր ամբացոյց .

Ե՛հան ըզվըտական հազարս արանց գիշերադէտս,
 Ըսթափս, արիասիրտս, պետ նոցա զարին Վաշտակ.
 Պատուէր խորոյկ արկանել որւեալ, հրսկել փոխանակաւ.
 Հազարք ընդ հազարաց, եւ ճամբարին առնուլ ընթրիս:
 Զուարճալից ձայնք ցընծութեան վրանէ 'ի վրան ընթանային,
 Ի խորովս ըզպատրուճակս արկեալ հըրոյն ըզկայծակամբք,
 Ըզեղանս հացիւք լըցեալ եւ զխառնարանս անոյշ գինեգը
 Ըստ գընգի գընգի յակումբս յուտել յըմպել եւ խրախճանալ:
 Պատանիք, երիտասարդք պարս 'ի խընջոյս կապեալ իւրեանց
 Զառային յալթանակին բարենըշան երգեն հըմայս.
 'Նոյն եւ կուսանք առ իւրեանս՝ զԱրուսեկին մարք Զանանաւ,
 Զի մայրն հայոց 'ի Հայկաշէն կայր փոխան հօրն Անոյշ բամբէշն
 Ուստերբք հանգերձ եւ զըստերբք մատաղերամ՝ իւրով ծնընդովք:
 Անդ Հայկանոյշ յետ ընթրեացն առեալ ըզքնար իւր փողոկորեայ,
 Եւ անցեալ 'ի գարեւանդ մի գալարի բըլըոյն 'ինիսս,
 Սաղաւարտ ոսկեճամուկ լուսափետուր զսամոյր հըրովք,
 Մեծագեղ աչկունքն 'ի բոց ջահէնց արփիք շողաղենիք,
 Հեղաշարժ աղանակերպք 'ի վեր յերկինս ուղերձեալ բիբք.
 Գեղազանգուր վարսից խոպուք յերկնանըման փաղփեալ ճակատս,
 Այոք յասմիկ փունջ խուռն 'ի վարդ, շըրթունք 'ըրբինք եւ կարծրաշար,
 Կաթնորակ ուն 'ի ծածօց հիւարս կուածոյ պտղեալ ցըլածնո,
 Բազուկք ցարմուկ եւ ցըլոխս ճախարակեալ շուշանափայլք,
 Մատուցք գեղաշխտակք լարս 'ի քնարին ու 'ի կըտընոցոյ.
 Զորձք անփոթ պընգով ընդ մէջ 'ի թեղանին թոյլ եւ արձակ՝
 Իբր 'ի կէս զինուորական ձեւ մինչ 'ի ծոճակս փողփողենէջ,
 Հաղիւ զանոյգ բըլըրջի փափուկ թամբիւք ծալ ծալ 'ի հով.
 Զձիննաթոյր գիրգ եւ մանու թաթիւք ոտիցըն մոյկք կարծիր
 Ոսկեհիւս ժապաւիհեալք, որպէս յարժաթ ոսկի պանձոյճ,
 Եւ գարնային դեռ աղուարոյգը շուք լուսաներկ փըթթեալ բարձից.
 Նագըլի կերպարանոք զայս հանդիսին յինքըն գըրեալ,
 'Նըման վարդին յետ մըրրըրկի ցօղատարափ՝ ժըմտեալ զըւարճ,
 Կամ 'ըշուլիցն արփենից կաթեալ 'ի բըլուրս յետ սմալրուպաց,
 Պատանի արիասիրտ 'ի գեղաւորն երեւեալ կոյս,
 Պատանեակ 'ի սկայս արանց, ըսկայ 'ի պարս օրփորդաց,
 Պատկեր սուրբ չընաշխարհիկ՝ զուարթնոց երկնից եկեալ 'ի սէր.
 Աստ եւ անդ, մօտ եւ հեռի, աղատագունդն ակնարկելով,
 Եւ ամբոխն յոռն 'ի մտաքն յարուցեալ յակճիտս յայթիտս,
 Աչք եւ սիրտ ամենեցուն յարի պարկեշտն ընկըղմեալ գեղ,
 Ոչ ուրուք բերեալ նախանձ 'ի գեղապանձ հասակակեցոյ.
 Հրեշտակ կոյս գեղեցկութիւն ամբիծ 'ի սուրբ սիրտ եւ յանձին,
 Երեւեալ հայրատանեայց զըւարթ Հրեշտակն երկնածածղիկ,
 'Պ սաստեղեայ կապոյտ խորանն աղու բըրգըն յափըշտակեալ

Եւ մըտաքն 'ի գեղ 'ի սէր աստուածաբուն անբաւութեան —
Մանասանդ թէ 'ի հոգւոյն նա նըկարեալ ջինջ հայելի —
Ու 'նդ վէհ հօրն ահեղ բանակ յեանգնաշարժ 'ի հիացումն
Յերկնից ապրատամբին 'գգէմ գոռոզին կաճառելոյ .

Աւագեղ եւ գիւցային գուտարն Հայոց բազմեալ այսպէս,
'ըւազէր քաղցր ձայնիւ՝ կըտնդոցին ընդ աղերբախս .

« Թարեաւ Բէլ՝ բերսուորքն եւ զօրութիւնքն հարաւոյ,
Եւ Ասուր 'ի ծագաց արեւելից յազեղն 'ի սուր .

Դաշոք հրեղէնք գումարեցան ընդ սանասոյր սարս հիւսիսոյ
Ի վերայ թորգոմնայ քաջի որդւոյն գիւցազանց հօրն :

Եկն Եհաս Ասուր եւ Բէլ՝ կոխել ըզհայի, Ղերկնից բազինս,
Զարթուցեալ փոքր հեղեղատուն խորտակեաց զտաքս նոցա,
Հեղեղատուն արրամբտեալ 'ի Վապուտողն իջեալ լեռնէն

Արք զարինն քաջաց նոցա, զայր եւ ըզգէն նոցին եկուլ : —
Զթորգոմայ վըտակն եւեթ տեսեր, Բաբէլ, եւ սոսկացար,
Վարկեցան քաջացրդ գոռք, զարձան գոփել երկվարացդ .

Զինչ ապա՝ յորժամ տեսցեն աչք քո զյորձանքս բընուութեան
Յաղծաջուր գոջօղ ալեացն Արածանւոյ եւ Երասխայ :

Ոչ տեսին տակաւին ոչ՝ աչք քո զարի սկայն թորգոմեան ,

Ոչ տեսին զառիւծ լերանցս եւ ըզկորիւնան արինախանձ :

Մի չբաւէր երկիրըդ ձեզ նընջել անգէն 'ի հող մահու .

Գեւրեզման Եկիք խընդրել 'ի հոփասուն Մասեաց լերինս :

Գըլծացեալ ուղիք թորգոմայ 'ի հարս՝ 'ի մարս եւ 'ի կանայսդ՝

Ի ծոց թուխ վըտակացն ետուն ամենէլ 'ի գիրկ նոցին : —

Զինչ են այդ գիակունք զոր թաւակն Դըկլաթայ թումբք . —

Այդ որդիք են ձեր ծնողացդ եւ սըրտակաթ գըստերց փեսայք .

Հուպ ելցեն կարծիր հեղեղք ըզբանակիր բերել մնացորդ : —

Մանկունք Հայկայ գոփեցեք այսօր 'ի պար, վաղել 'ի մարտ,
Բորրեալ զիրանամբդ յաղթողական սարդ անթառամ :

Օրհնութիւն յանմահից հայրն, 'ի պահապանն Այրարատայ .

Զքեզ Տէր՝ Մասեաց օրհնեացն լերինք փրրկեալք 'ի գերողէն ,

Եւ կոյսք Հայկայ գեղեցիկք խաղասցեն անդ գեղեցկաճեմ » :

Զայս երգէր, 'ի ձայն նուագացն պարէին կոյսք գեղանիք :

Հըրսնտ, բողր ունկն եւ աչք, ձեռն 'ի ծնօտի խայտայր 'ի սիրտ :

Զայիք եւ բոցք շիջանին տակաւ սուգեալք 'ի լուռ գեշեր ,

Աչք նըւաղին աստեղաց 'ի ծագելոյ փառաց լուսինն ,

Որ օգիւք խաղաղասիք գայր 'ի ճեմել յերկնից կամար ,

Գեղաճճփեալ լցան 'ի պուրակս եւ 'ի ծովակըն ուրջոունի :

Թեք հղմոց մեզմ՝ սօսափիւն 'ի շըրշընջիւն ոստոց մայրեաց ,

Եւ հեղիկ սողոսկընթաց ղեռեալ ուղեից մըրմընջաձայնք ,

Վիրհ անկեալ յարտեանսունս զմահկանացուն հրապուրէր ազգ :

Գազան եւ անասուն, էրէվայրի յորջս 'ի խըշախս ,

Սրբինապէղ յանտառսն հաւք, սիրտք անժըրդովք 'իւրն բանակն
Ի քուն քաղցր լինէին, Հայկանոց հետ Արուսեակէ :

Թող ըզտուզ գիշերապահ, եւ թող ըզհայրն Հայոց գիշտո՞ք
Որ ընթերեայն ըզբասանաց մինչեւ 'ի ժամ քնոյն հանգրատան
Ձորդն իւր ժողովեալ եւ ընդգծին՝ առնոց խորհուրդ :

« Գունգ բէլինս յառաջամարտ եւ կռիւ՝ բանակ յոյտ անէ մեծ :

Ձուխդ անցուք վազիւ՝ որ ցարք թերեւս իցէ ինչ զիջազոյն :

Բայց յարարուած Վ քստամայ՝ հուր թաքուցեալ կայ 'ի գաղաղ :

Այլ գիտացէ զըրուանեանդ, առտ է որդին Թորգոտայ Հայկ,

Վ ի ճակեալ ժառանգ երկրիս յարգար բաշխից 'հաճադոմն :

Ընդ միջ եւ իրաւանցն արգարութեան պահապան սուրբ,

Դատաւոր ուզիլ եւ թիւր շարժմանց սրբոցն ուերկիւմանց :

Ոչ նոր ինչ գիտեմք ըզզըրուանեանցըզ գիտութեան,

Մանաւանդ ըզբան Վագմայ՝ զորս արարեալ հազիւ հնազանդ,

Ճարտար քան զմեզ արին Վագմոս գիտէ զնոցա զըմբոստութիւն :

Յորս 'ի հարք՝ Յարոն եւ Յրոնըս զըրուանեանք եւ յարթեանք

Ինքնակամ հնազանդեալս օրինաւոր գաւազանիս՝

Թէ գընէ ինչ գը վըստահ, չարին հրապոյրք՝ սրբոս էն խէթ :

Վասն որոյ, 'ի հատանել յայտաց նորա զամենայն յոյս,

Ձայդոյ թէ գեպ ինչ տայէ բախել ճակատ ընդ 'հերթովմայ,

Գընդաց պետ իւրաքանչիւր 'ի ձէնի յիմոցըզ կարգեցից » :

Ձայս ասեր եւ արձակէր զայր 'ի հանգիստ վըստաց իւրեանց,

Ինքն 'ի նոյն մենացեալ արքնէր խորհուրդ կասկածեցի :

'Աինչ հատեալ յարեւանանց 'ի յուզելոյ մեծի ուղոյն,

Հեշտականն հանգիստ՝ տըխուր գէլ գիշերաց հարկըն քընոյ :

Առաջն քաջին ծրփանք՝ 'ի նենգաւոր գաւոյզ գիմոց :

Յայլում կողման ճամբարին աւազանի մեծ զըրուանեան

Առաջնորդ 'ի գլուխ անցեալ նոցա Պարգէւ եւ Փառնաւալ,

Գան գումարին յետ ընթերեաց 'ի ճոխ խորանըն Վ քստամայ,

Կուր զԱնանկ եւ զմրտերիմս եւ զգրլիաւոր գիւր հոմանիս

Ի տանէն կազմեական կոչեալ էր յիւր հաց եւ խընջոյս :

Որ 'ի նուագրս բաժակաց տաճարակից ուրախութեան

Դողէին զերեկորին քաջացն երկից պերճ յաղթանակ,

Օրհնութիւնըս Վ քստամայ լիարեան հանեալ յաւետ :

Ինքն արբեալ յաղթութեամբն եւ 'ի սկայիցն զըբուստից,

Յարննէ մարտին մոլեալ սիրտն եւ կիզեալ անապակաւ,

Ձբորթըզեալն յերակունան 'ի Քամայ հուր սկըսաւ շընչել :

« Շնորհ ունիմք գոհութեանցդ, այլ գոգուցիւն մեծ այն իցէ,

Ձհաճութիւն կամաց ձերոց արդեամբք 'ի գէտս անել մեզ յոյս :

Գիտել զ՞ կանգնել 'ի գլուխդ եւ առաջնորդ պատերազմիդ :

Եւ զգաւազանդ հայրենի շմաննել նրժգէհ բըռնաւորին :

Թաղթաքուր ցայժամ գնայաք՝ խաղ արուեստաւ աննել զարուեստ :

Սակայն եւ մեզ արդ օրէն է բեւեռու գրեւեռ թափել:

Մինչ փառամուք ընդ երկնաւ ամբարհաւած գոտոզ ըսկայք

Խրոստ 'ի վէր միանայ եկեալ՝ տապին տիրել տիեզերաց,

Սա զնոյն կամրա բրնուութեան 'ի խորամանգ պատճառի գաւ,

Թափել զաշխարհս յինքն հանել յօտարամուտ բրնուակալէն:

Ուր ահա եւ ինքն ըզնոյն յերկրի մերում կանգնեաց աթոռ

Տուն կազմեան անուանելոյ՝ մասնեալ 'ի ձեռս խօշ պատանւոյն:

Սառ պարձեալ զնոյն ասնիցէ իբր իրուամբ սեփականեալ:

« Ըջբառեամս՝ յորմէ հետէ հատուած 'ի մեր անկաւ կողմանս,

Ո՞ չեսես զիւր զամենայն ըզմանն եւ փոյթ 'ի տիրել մեզ:

Ըջբրուեալ 'ի չորից ծաղոց 'ի շէնրս տաւազեալ,

Հող բազում բաշխեալ բազմաց իբր հայրենի ժառանգութիւն,

Աբուեստից ճարտարութեան գիւտիւք զկարօտս յանձանձեղով:

Քանի՛ քայլք մընան նրմա յարբունահան մինչեւ 'ի զահ՝

Ի թողւլ եւ զայն սրգոցն հայրենատուր թագաժառանգ,

Բայց թէ միայն հարկանել եւ զպատերազմս առաջիկայ:

Ո՞ լու իցնն ապալէն քալին Բելլայ գոռ յաղթանակք

Քան զանկաւոր նենգութիւնըս թորգոմեան բրնուակալս:

Ոչ ինչ այլ նիւթէ 'ի սիրտ՝ քան զմեզ յաշինչ զարձուցանել:

Փոխեցի մեզ ըզնաւորն, այլ ոչ սակայն եւ բրնութիւնն:

« Յեռ այգբանոյ յաղթութեան՝ միթէ յերեսս ինչ հայեցաւ,

Թէ կոչեաց առ իւր 'ի բարձ եւ 'ի պատիւ աւազութեան:

Նա՛ շըշնջինն յունկն իմ հաս, — զոր քաւ երկինք արասցեն մի,

Մանաւանդ թէ արասցեն, զի զայրդ եւ գուք ծանիջիք քալ —,

Թէ խորհել խորհի այժմիկ նա զըրգոգիւ վաղիւ անշուշտ

Բզնեզ զամենեանս յիւրաբանչիւր պատուոյ զօրուն,

Եւ զորդեան եւ զընգոծինն եւս 'ի տեղիդ փոխանակել:

Համբերիցէք, քալք, տակալին եւ ըզպատեհըդ կորուսիք

Կանգնելոյ զանունըս մեր եւ զհայրենին իշխանութիւն:

« Զըրուանեանքդ, իմ արիւն, թէ յարի կամս ընդ իս զօգիք,

Չիցէ որսալ զբժուարին եւ զոր ստիւաք 'ի բանտիկս

Յարեթեան զօրազուրիք, եւ մանաւանդ զպարանաղեանս

Բջեղուց զբժգըմնեալս ընդ հօր զըրկանն 'ի թորգոմայ՝

Որ կապեանայ 'ի նմանէ զանուն ազգին եւ զգաւազան,

Եւ ապա ձեզք եւ նոքզ զըսպայակոյտն առ հասարակ:

Զինչ աեսեալ եւ կամ ընդէր, բընիկք երկրիս գուք քաջազունք,

Ինքնակամ մըտէք 'ի լուծ ծառայութեան թորգոմայոյն:

Որ յոգբայր հարազատ չանխայեցին, 'ի ձեզ ինայնն:

Նըւաձել նուաձեաց եւ զմեզ երբեմն ըզքնակըս տան Կաղմեայ,

Սյլ զմարմին եւեթ հնազանդ իւր արարեալ, եւ ոչ զողիս,

Որ յօրէն յայնմանն եւայր 'ի սիրտ, եւ արդ զեղաւ

Հարկանել տապալել զամենայն թումք ընդգիմակայ:

« Աւուրս յազմութիւն՝ աւետաւոր առհասարակէյ
 Արժանի մըրցանակաւ եւ միւս մարտից վըճարելոյ :
 Չինչ առ մեզ են թորգովեանք . ո՛չ զախոյեան նա մեզ հարցէ .
 Ո՛չ միջ գիւրաւ եւս առանց սակաւաւոր տառադանացն :
 Թող կազցէ ինք մընասցէ հիւսիսագոճոց թիկանց եղբարց .
 Չիք քաջացք ինչ անվըկանգ . այլ՝ թէ խիթայք յանհուն հիննն ,
 Աղէ զամ՝ մի սպարապետ որ՝ ի քաջացս ողջունեսցի ,
 Գիտեմք այլազգ եւս ապա զդատերազմիս յանկ հանել գործ .
 Փառացի յազմանակաւ առանց անբաւ արեանց հեղման
 Կորակոր փափքատեայ դարձուցանել զխրոսեալ միբրազն
 Ի հանդէս մենամարտիկ ըսալ ձայնատուր նըմա՝ ի գառո » :

Որ՝ ի բնէ դայթ՝ ի դայթի կային խեթիւ . ի հայկակողմն
 Ի նենգոտ բանից աստի եւս առաւել զայրանային .
 Իսկ միամիտքն խոտվեալ պրզաորեցան ի գուժին բոժ՝
 Թէ վաղիւ հանցին ի բաց ի սպասալար պետութենէն :
 Ի մոռնչիւն բարկութեան եւ ի հըծծուճն հաւանելի
 Յշոյս մեծ աւետիկն ամենեցուն աչք եւ երեսք :

Իբրեւ զայն տեսեալ Վըտամ՝, հերիք առ ժամըն վարկուցեալ՝
 Թոյլ ըզխորհուրդան որոճալ եւ զմազձ սրբոցըն տայր ծամել ,
 Զի մոլեալ ճարակեսցի ախան յերակունս եւ ի բանակ :

« Հաս է արգ , ո՛վ քաջք , զարի զազնրական սրբոցից իմաստ
 Երեւոք , տակ , բարբառին . արգ քընոյ ժամ է հանգըստեան ,
 Երթի՛րք ի բանակագ եւ առ վաղիւ տեսցուք զերեարս » :

Մեկնեցան , եւ ի ժամէ անտի աւին արկանել խանձ
 Յամենայն գընգապետս եւ ընդ ճամբարն ըսկայտկոյս :

Բազմամբոխ բեշեան բանակն այն օր առ օթ էր գազարեալ
 Ի հովիտսըն Մոկաց , առ ոսա Արտոս լէրին բարձու ,
 Ընդ Յաղին եւ ընդ Կըճաւ սրբուեալ մինչեւ յԸնձաքիարս ,
 Որ մեկնէր ըզնա ի Թուփ ջուրց վըտակէն եւ ի Հայկայ :
 Տեսեալ Քամայ զյաջող ելըս պատրանացն ընդ զգրուանեանս ,
 Բոցոզ հրոյն ամբարձեալ նըստաւ ի գլուփ Գոռոզ լէրին .
 Դէտակն ունէր նըկատեր զբանտին Հայկայ եւ ըզբէլեան
 Որչափ աչք այսակալի քաջի զօրեն ինչ նըշմարել .
 Եւ զմատն առեալ յառամունս՝ շարժեալ ըզգլուփ յանձն իւր ասէ .

« Ո՛ գըժոխիք , ո՛վ գու վիհ տարաաբոսին՝ ամուր անխաբ ,
 Ողջն ընդ քեզ՝ իմ բաժին , ողբնն՝ վիճակ ժառանգութեանս ,
 Դու յիս , եւ ես ի քեզ , փարիմ՝ ահա զքեւ յաւիտեան :
 Կայն ինչ ակն յանըսս իսաւոր տնցուտութեան տարազրելոյս :
 Թէ գու չէիր , կամ ոչ իմ , ըզլուտանացս ո՛ զլըճժ քնու .
 Ուժէր խընդրել յիմ՝ եղբարց ի նախանձոտ եւ չարակնող ,
 Ի գառամ՝ ծերոյն նոքզ , նովաւ յերկնից աչառողն :
 Ի նմանէն սոտեալ խրախոյս՝ անագորոյն յանուն նորա

Անիծէր զիս հայրն անէծս ազիտաւորս եւ յաւազինս:

Զի մեղայ, իւ գրտայ երկիրդ նոցա յաչուն կայէն.

Մի թէ սուր եւ հուր եւ խոճի հարազատաց հարեալ 'ի տունս,

Զհօր եւ մօր միթէ զարտօնս յորդոյ զիսին ընթացուցեալ:

Մերկանգամ ըզնս տեսեալ 'ի յախոռեան զբմբեալ ուտոց,

Ժրպիտ ընդ քիմն հըծծեցի եղբարցս՝ որդւոց իւր յունկանէ:

Ես յայտնէ անիծեալ, եղբարց իմոց ես Քամ ծառայ,

Որդէքս 'ի ստորկութիւն որդւոց նոցա վարեալ գերի:

« Այ Սեյլա, գու ես Սեյլա, գու նըզովիցս եւեթ պատճառս.

Այն զի գլեզ իմով սըբախա ինձ սիրեցի կին, ոչ իւրովն:

Այլ փարիմ՝ տակաւին ըզքեւ, Սեյլա, հրարոց բազիզք:

Չես գու չես ինչ 'ի վայր քան ըզմեծս եւ զՍիմբուլէ,

Դու գիցուհեաց ինձ 'ի պարս քան զներսզդ զայդ գեղեցկանալ

Յետ սաստիցն եւ նըզովից գու ինձ յաւէտ գեղեցկացար:

Կեցցես գու իմբս Սեյլա, ծիծաղեցայց ես զանիծիւք,

Կեցցէ եւ իմ ոխ սըրտմըտեալ մինչեւ հանից ըզքս վըրէժ

Ի նոցա զաւակէն, եւ մանաւանդ 'ի խրոխտն հայկայ,

Տխտանեան զինուք քաջի կամակատար իմ որդեկիս.

Յոր հաւաքեալ 'ի թիկունքս զամենայն սանդարամասս

Յարուցի տիրել երկրի, աստուածաբար առնել նըկուն,

Ի քինուց հատուցումն տեսան երկնից անիրուսի,

Որ չհամբարցոյց ըզըրթունքս խըռուացեալ ալեւորին.

Արդ եւ յայս ասի զնս մարտ եւ զամենայն զիմ զօրութիւն:

« Այս վերջին մըրցանակ. այնուհետեւ կարասցէ ոչ

Կալ երկիր առաջի ամենայազթ իմոց որդւոց

Եւ ընդ գաշտոս տրոփելոյ սալսարմբակ ասպատակաց,

Եւ լայնալիճ աղեզանցըն ճայթելոյ տիտանացւոց,

Եւ նիզակաց ճօծելոյ բիւրաւորաց իմ հըզօրին,

Եւ սուտերաց փայլական սրատերազմօզ գոռ ըսկաղցի:

Այսօր իսկ այսօր լիցի մարտի սկիզբն եւ վախճան:

Բանակք քուչացւոց, զի՛ նընջէք, Օն, հա՛ ես ընդ ձեզ,

Ես ընդ ձեզ եմ աւասիկ, ըզդէն առեալ նոր խորհըրդոց »:

Չայս ասէր, եւ երկուս ըսկայաճեմ ընթացեալ քայլս,

Յերբորդումն զօրութեամբ բունեալ ոգւոյն զբժոխայնոյ

Հասանէր 'ի լեառն Արտոս եւ 'ի բանակն աւազակոյո,

Որ շուայտեալ եւ զինեկէզ խորգայր 'ի խոր քուն լճանձրութեան:

Ի զփեղկ եբաց խորանին Բելայ, մուտ կաց յաչուն տեսիլ.

« Որդեակ Բէլ, արդ առաւտան, ասէ, գգիշերն մերկացի.

Այս քանիցս է զի կուցեմ ըզքեզ 'ի վըէժ արեան մերոյ.

Միթէ զայսափ ազգ երկրի վասն այգորիկ հազանգեալ քեզ,

Մի վասն այգորիկ բանակդ այդ 'ի քո ձեռսրդ գումարեալ,

Զի առ գուրս յաղթութեան հասեալ՝ անիոյթ 'ի քուն լիցիս.

Եւ Հայկայ տացես ըզդունդդ Հարկանել զառաջապահ,
 Անընդոսս անկարեկիր ընդ հեղեղեալ քաջացդ արիւն
 Զայր Թորգոմայ խառնեաց սուր ըզճապաղես 'ի Թուխ վրտակ » :
 Յարեաւ Բէլ՝ մոլեզին, ծանեաւ ըզձայնն եւ գիերպարանս -
 « Իրաւամբք իցեն ինչ՝ հայր, ինձ կըշտամբանքդ 'ի պղերգութիւն -
 Ոչ այս սիրտ աբամանդեայ եւ այս բազուկ յաղթեաց երկրի,
 Ոչ եւ զտունըն զառաջին կանգնեալ ձեռքն Հայկայ յաշտարհս
 Այժմ 'իսկ գեո՝ յիմ եւ 'ի քո փառս յաւելի 'նոր յաղթանակ -
 Եւ քընոյ ինչ չբտացի մահկանացուաց ժամ հանգրտեան :
 Բէլ զարգիս յանմահութեանըն վայելէ առհաւատչեայ,
 Իսկ 'ի բուն անեղծութիւն՝ 'ի գիւցամուխ յաւերժիցդ հոյս :
 Այժմէն իսկ ընդ բանալ առաւօտին գրանց գիմեցից
 Հարկանել սատակել, գերդ բոց լափել ըզափեզերս,
 Զսոք եւ զորգին Թորգոմայ զապաւինեալն յամուրս լերանց :
 Յարեայց գիշերախառն եւ ըմբռնեալ զինքն 'ի զեղծի՝
 Ի սուր 'ի հուր մաշեցից զեղեգնախառն խորանս Հայկայ :
 Կորովացս 'ի նեա անկցի ջընջեալ յերկրէ զաւակն օրհնեալ :
 Եւ սուղ խընդասցեն ընդ խուն պարծանս այգր յաղթութեան » :

Ասէր, եւ կամեր իմն առ զայրուցս 'ի զին գընալ :
 Բուռն եհար կաբաւ զբաղկէն ծընողն ժանս, եւ յաւելլոր -
 « Իմ արի եւ քաջ որդեակ, 'ի ժրութեան փոյժ որչափ ելցես,
 Այնչափ հուպ յաստաւածութիւն 'ի գիւցախառն հասցես նախնեաց :
 Կըշտամբութեան չէ հօր ձայն, այլ՝ առաւել խրախուսելոյ,
 Ոչ 'ի զին մարմնոյ միայն, այլ՝ եւ 'ի զին՝ հոգւոց յաղթօզ :
 Գոս կարօզ զբապահնալիսգ աստաւածաբար սանել 'ի գլուխ -
 Սակայն ոչ, ոչ յաղթանակ մեծ սատակել է զԹըշտմին,
 Որպէս նուաճել 'ի պաշտօնդ երկրրպագուս զինց եւ քաջաց :
 Անզօր է բուռն աշխարհակալ մերի 'ի կրօնից բըռնութեանէ,
 Ըզմարմնոյ կեանս եւ զհոգւոյն գերել է հարկ միանգամայն,
 Եւ զլարդ ոչ անպատրուակ, այլ՝ արկանել զազանորդայլթ :

« Վասն սրոյ՝ հրեշտակ առ Հայկ ըզնոր գենպետգ արա զԲիւրասայ,
 Որպէս առ սէր նորոգել զերիս պայմանաբզ հաշտութեան :
 Զայս առեալ պաանհ 'ի ճառ իւրոյ կրօնից յտաննի անդ,
 Որսալ, Թէ ոչ ըզնա, սակայն գլորով 'ի բանակէն :
 Եթէ զփ եւեթ յանձին կալցի մեզ նա զգաշանց ուժափդ,
 Բաղթութիւն մեծ եղիցի, եւ այլքն ինքնին զայցեն ըզհետ :
 Իսկ Թէ բնաւ անկուշեալ նըշխահեցէ բիրտ ապառուս,
 Ըջալին լուիցէ յայնժամ՝ զփայլատականց զինուց Բեշայ,
 Եւ անցցէ 'ի սիրտ նորին նիգակդ արի՝ հոգւովս իմ մուխ » :

« Ոչ յոյժ խընդամ, սակ Բէլ, ընդ խելս հնարիցդ՝ ոչ քաջի,
 Ոյր քան զեզուի առաւել սըրոյ լարդանց խօսի բարբառ :
 Որ ըստ նոցին ոճայնարուեստ այգ երկրորդումն պատգամաց, —

Այլ աստուածք իմաստագիւտք եւ բարերարք առ ազգ մարգկան , —
 Ի ձեր հաճոյս աննելով արարեց , հայր , ըզքո պատուերդ օ
 Յիս հոգգ . եւ քեզ յանմահեց երջանկաւեա փառաց պիւռմբ
 Ի սաղմնապ հասեալ ժամու յուշ լիցի քեզ որդին քո , հայր ։

Ձայս ասէր , եւ փարեւ կամեր զնովաւ խանդաղակաթ .

Նա յետս յետս ընդ կրուկ երթայր յեղս վրանին իբր ամոզ մրալլ ,
 Բէլ զհետ նորս մինչ ի դուքս՝ ի նոս զբազուկսն կարկատեալ :
 Նա ցընդեալ յոգըս ըւծաւ իբրեւ ըզմէր ջընջեալ յերկնից ,
 Սա հայեր ընդ աստեղս ըզնի ի նորս բարձեալ ըզձայն .

« Միշտ իսկ հանտալազ այգպես զորգիդ քո զբրկես , հայր ,

Ի քո քաղցրո գրբկացդ . այլ արդ ոգիս իմ խառնեացի

Ընդ ոգւոյդ քում եւ յոգիս աստուածերան իմ նախահարց :

Ո՞ր ես , Բիւրասաղի հայր , քումբդ շնորհի եմ խոստովան

Չամենայն այցելութիւնս երկնից յանմահ քաղաց նախնեաց .

Աւասիկ եմ ես ըզհետ տիրահրաւեր ձայնի նոցա ։

Ձայս ասէ , եւ ոգի նոր յանձն եւ ի սիրս իւր գրտանէ .

Եւ զբանակսն կամեցեալ գիւրբաբանս յարուցանել ,

Չի նդ բանալ առաւօտս զարփին զբրունս՝ անկցին յուզի ,

Ես հրաման խրոխտածայն գոչել փողոցն պրզնձեաց :

Խըշտիք եւ վըսնք հոսեցին ընդասուցեալ անհուն ամբոխ ,

Վառեցան կազմեցան , ել Բէլ արկեալ զիւր սպառազէնս .

Սընթաղիւք խաղայր բանակն իբր ընդ խողան հուր փոթորեալ :

Բիւրասաղի հեծելալքն յառաջ անցեալ գոփեր զերկիր

Առ ի փոյթ արշաւանին ըզնի փողեալ հետեւակաց :

Հուսկ յետոյ ինքն Ներբովթ աշտանակեալ՝ ի սոս աշխէս ,

Որ խայտայր բանալ զյազթօզ հրգօրն երկրի եւ զփառաւոր ,

Ոյր մօրուքն ակէրեկ իջեալ զլանջքն ծածանեալ

Յաւերայր փառս եւ պատիւ զեռ եւս յալինն առոյգ զիմաց .

Ի զինուցն եւ ի զբահեց հատեալ անկեալ փայլատականց

Եւ յաւաղքն կայծակունք թօթափէին ըզբանական :

Յուսով զնային յանըզգաստս ըզհայրն հայոց զբտեալ յանկարծ ,

Աւերած անել վերջին , ոսմիկն յաւար յառ եւ յապուռ

Ի կապուռ եւ կողոպուտ իբրեւ անգէն հառեալ ցընծայր :

Բայց խոհեմ ուշիմ ըսկայն տեսեալ հոգւովն զըթըշնամին ,

Եարուցեալ ընդ այրս այրուն կազմս ի բանակ արեւալ պատուեր ,

Եւ թողեալ նոցա զորդին զհայրանորման քաջն Արմենակ ,

Ինքն առեալ ըզՄանաւազ՝ ըզխոտ՝ զհայկակ եւ հարբեր մի .

Աբաղջ ճօճեալ ահեղ ըզգարգմանակն եւ ըզնիզակ

Ի քարձրաւանդ երաներ զիտել ընդ դաշտ եւ ընդ հովիտ :

Ալա անէր տեսանել յինչ գայցէ միտս հէնն սիսերիմ .

Ի թառանել ընդ իւր ճակատ , թէ հարկանել ուրեք բանակ :

Դեմք ի ըրտս վաղորդայնի՝ նըշմարէին ջուրցն ի ձախմէ

Ի բացարձակ հեռաստանն որպէս թէ դաշտք կոհակք հովիտք
Երբերեալ գեոննաշարժիւ շուրջանակի տատանիցին
Մինչեւ յանբաւ ինչ ուրիք վայրաց որչափ բաւիցին աչք:
Որպէս որ զի բացուտս 'ի բաց անհուն նրկատիցէ
Խաշանց հոլլո՞ որ ծածկիցեն զարօտս երկրին ճարակաւորք,
Այնպէս նման թըւիցի թէ սասանեալ գետինն եւ մարդ
Վէտ վէտ ալեօք յեւ եւ էլ կոհակացեալ ծածանիցին,
Այսգունակ ինչ եւ նոցա 'ի հեռարձակ անգր երեւէր.
Կամ թէ մրբրիկ ընթացեալ գշտտակ ծայրիւք խիտ պուրակաց,
Յայտ կոյս եւ յայն յերբրի տարուքերին մայրիք բարձունք,
Յոյն հասակք երկայնագէղք ըսկայակոյտ ամբոս հրոսին
Կիզակախտուն անտաւամոլ ճօճ ճեմ առեալ շորժէր ըշտապ:
Ծանեան քաղցն եթէ գըրգըին է հրոսակին բարելական,
Որ ընդ երես խորտարտա երկրին խաղայր գայր արշաւեալ,
Որ յաղցաց եւ յաղանց եւ 'ի ծագաց տիեզերաց
Ի մի վայր գունդ գումարտակ ժողով անբաւ զեռան ընդ գաշտ:
Որպէս ուիք վրտակք առուք լերանց հովտաց եւ ծործորաց
Հորգան 'ի մի ձոր առեւալ՝ կուտեալ զԵրասիս խաղան 'ի ծով.
Ծովանայր այսպէս 'ի պղինձ յերկաթ փայլուն գաշտ ընդհանուր,
Փռչի մրբրիկեալ գունդագունդ յամբար կրցեր ծովս ծառայեալ:
Լցս իմ գու, գու իմ Հրեշտակ, գու ինձ զանուանիս լուսացս
Չառաջնոց որապետաց գրժոխագէն այն գուգագէն,
Որ 'ի մույլ յաւիտեանցըն կան ծածկեալ 'ի մեր բրբաց.
Ձի 'նգ անուանս ըստամբակօզ տարտարոսին պահին գանձեալ
Ի գիւան բարկութեան աստուածասաստ աւուր վրիժուց:
Ըցբընան ասել ըզգոր եւ զգորավար բազմամբոսից
Ընդ շրջան առընթենային լուսոյս անուոյ եւ գիշերի
Քեզ իսկ հրանիւթ անմահիդ լեզուին տազնապ է բոցեղէն,
Ընթեանուլ թէ եւ զօրես 'ի գըպրութիւնս վերին նղովեց:
Հասին յառաջ խրբիւնջիւնք երիվարացն Բիւրասպեայ,
Որ ամեհի բիւր մի ամէր կապարձաւոր աննեւձիոյ,
Այրբնտիր հեծեւազն եւ քաղաձիգ աղեղնագրօք,
Արձակեալ նըշան կանաչ եւ լուսայիր 'ի նմա լուսին.
Կըշանակ երկրորդ պատուոյ 'ի բանակին արքայագունդ:
Եւ ինքըն Բիւրասպի գընդին ըզհետ յերիվար շէկ,
Ձիամարտիկ առաջին՝ յահէն կարծեալ յուշկապարիկ.
Խայր կանաչ ըզգագաթամբ մարդբրտայեռ թել թել 'ի ծոպ,
Եւ մահիկ եղլիւք լուսին 'ի ճակատուն զարգ ապարօշ:
Ինքըն աւեր գումարտակի կորովաձիգն էլիմացւոց.
Բաց եւ էր նա հաւօրէն ասորեստան ասպատակին
Յաստուածակոյս կողմանէ, մարգարէ գէտ գուշակ եւ քուրմ,
Կիւսահմայ քաւգեայ եւ գիւթ ըզձապատում եւ հրաշագէտ,

Ազու թուշիցն դեղք ցնորեալ վիշապ օձ Աժգահակ:

Զօրավար այրուձիոյն կորգեալ զԱրեշն կորովի,

Արեղնաւոր դիպածիք 'ի տխտանեանս անդուգական:

Իբրեւ հասին յընգարձակ հովիտ լերինն Ռնձաքիարս
Կանխանըկատ հրամանան ընտրեալ Բելայ 'ի նոր զակիչ,

Անդ յայսկոյս յայնկոյս ըզկայ վաշտուցն առեալ գագարեցին:

Չհեա նոցա գայր հասանէր հետեւակոց գունդ գունդ բիրուց
Ի Քաղապ եւ Սուգ գետոցն 'ի գինեւէալն մարմանդաց:

Յորս առաջին Ամարդալ հրգոր արքայն էր Շինեերայ,

Ի Բելայ 'ի ձեռանէն, սրբո՛ի նորա սերս սիրեցեալ,

Որ եւ յետ նորա մահուն պայազտակաց ըզթագն անգէն:

Յեա նորա իբր անկասկածք 'ի դրժանաց յամուրս գընդից
Գային իշխանք տան Սեմայ, նորոգ նուաձեալ իշխանն Էլամ՝

Իշխանն Ասուր պանծացեալ 'ի Վինուէի շէն նորակերս,

Ուր նըտաւէր ընդ Բելաւ եւ յուր անուն կոչէր Ասուր,

Եղբայր մօր դիւցազինն, 'ի քեռորդին խորխտեալ քեռի:

Իշխանք Քարկայ՝ Ուրաթթայ եւ Քալախայ եւ Նազալայ:

Եւ Դասեմայն՝ քաղաք մեծ որ ընդ Ասուր եւ ընդ Քալախ,

Հինք Ասուրայ գասառակերոք, որոց իշխանք ընդ իւր ձեռամբ:

Ընդ նոսա իշխաննն 'ուգ՝ ազգաւ երեց յոց յալեւոյթ,

Ընդ նըմա հօսա եւ Էմուլ՝ Գագեր՝ Մոսոք եղբորորդիք,

Արի որդիքն Արամայ եւ նահապետք արամացոց:

Անդ Յեկտան 'ի Սոզկերայ եկեալ լեւնէն արեւելից:

Չհեա նոցա իշխանապետք արեւելից՝ եւ հիւսիսոյ,

Մադայի՝ Գոգ եւ Մագոգ 'ի սերմանէն յարեթական,

Եւ յընտիրս սասառառակին Հրուգնն սալար հեծեղազանց:

Չոց անեալ ծանօթ գրրօշ յոգոց ելեալ արասառեակաց Հայի:

Ոչկնի նոցա խաղաղին զեղեալ յառաջ պետք տան Քամայ,

Երեսուն եւ մի ազատ ճոխ տանուտեարք, որոց գըլուխք

Սարաթա՝ Սարա՝ Եւիլ՝ Սարախաթա քուշեան զաւակք,

Միւս Սարա եւ Յուգազան որդիք Ռեդմայ՝ Թոտուիք Քուշայ:

Վեցեքին սոքա քամանիք եւ Բիւրասպի եւ Ամարդալ

Ասաւակացք յաստնի, մըտաց Բելայ խորհրդականք:

Չհեա նոցա իշխանք շինկըն Քաթանէ՝ Որեք ՎԱրբադ,

Ամենեքեան Ներթոթթայ քաղաքք հրգոր արքայութեան,

Որ նըտեալ 'ի Բարեկոն՝ ունէր զնոսա 'ի ձեռանէն:

Յեա նոցա՝ տան Քամանու սիրդնացի պերճ նախարարք,

Եւացւոցն արուկացոց տաննացոց եւ քեռացեաց,

Եւ կողմանց առաւօտին եւ հարաւայ՝ զորս ո՛ թըլէ:

Ի վերջէ ամենեցուն գայր ինքրն Բել Քարաւ որդւոյն,

Թող զուստերսն քաղումս եւ զյոզնագոյն նոցին սերունդս,

Մանկաթ մեղի անփորձ 'ի կախ, քաջացն 'ի մարտսն կոտորեալ,

Այլք ընտիրք զեւրեւ վառեալք յոտանկաց ասնն եւ 'ի գրանկաց :
 Դրօշ պարեղալ զերկնից կապոյտն՝ արեգականն 'ի նմա պատկերք :
 Ինքն եւ որդին իւր հեծեալք 'ի ձի տաճիկ արուակացի
 Խրոխտեալ յահեղ պարանոց եւ ոսնտորոտի Թընգեալ զերկիր :
 Գունգ այրենտիր ըզնորօք 'ի տեգ նիգակ վահանաւոր :

Եւ ազիճք իւր եւ որդւոյն եւ սակաւուցն աւազանոյ
 Երկձի եւ քառաձիգ վաչիւք ջորւովք ըզննի տողեալ :
 Յորս լուսին 'ի գիշերոյ պարս ատեղաց փայլէր Թամիր,
 Թամիր դուտորը գիւցազին, զինակ եւ սիրտ գեղանլուհի,
 Զոր օրինակ 'ի փշաքեր բուսեալ Թըրիոց վարդ անուշակ :
 Այլ վերած սիրտ ընդ օրհաս վազամահուկ գրչեղի մօրն :

Ուտօք 'ի վերջ կարաւանին նըպարակեալք, զինահամբարք,
 Ռամիկըսպաս խառնիճազանձ, խորանապահք, վարուանգասպաղք :
 Դէտակն 'ի վեր ամբարձեալ տեսանէին զջըլետովք իւրեանց
 Տարմ 'ի տարմ անդեղաց ընդ ամպ երկնից յաշխոյժ կարկաչ
 Յաւեափս ցրնծու Թեան կանխագուշակ հասեալ շաշոյն :

Տազնապաւ Թափառնակի յասպատակի վարեալ ըզձիս
 Ընտրելոց քաջազանց ըզ՛նէրով Թաւ շուրջ պատելով
 Ի բլուր մի մօտաւոր ելանէին ընդ Բիւրասպոյն :

Վայր բակոյն փոտանեան կանգնեալ 'ի կուշաւն կահակին
 Վուս վառեալ 'ի զէն 'ի զարգ, յարծաթ՝ յոսկի փայլակնացեալ :
 Գլխանոց երկաթի՝ փայլուն եւ ջինջ իբր հայելուք,
 Արեւակն 'ի ճակատն, ոսկի վերջօք նըշանաւոր

Թուուցելովք ընդ գագաթն 'ի ճաճանկց տիպ արփենից :
 Ի Թիկնաւէտ քաջալանջ իրան տախտակըս պըզճձիս,
 Ամրակուս պահպանակս արի բարձից, հըզօր բազկաց :

Եւ ըզմէնն ըսկայազօր գօտեւորեալ յոսկի կամար,
 Յոր պատ առեալ փարէին եօթնաստեղեայ երկնից խորանք,
 Որպէս շուրջ զարեգակամբ՝ զանձամբ նորուն պարսառարար :
 Ի ստուար զըստին անեկէ սուր երկասյրի մեծ ահաւոր,

Յորոյ 'ի գիւտ ակնարկեալ եւ զուարճանայր յիւրն ըստեգծուած,
 Ում եւ էր ոսկի պատեան, երափակալ ակնանկուս :
 Նիգակ անեղ յաղում ձեռին զինչ կայմ նաւու Թանձր եւ երկացն,
 Յահեակն ասպար պղքնձաձոյլ՝ բարձրակուղի երկաթապաս :

Կուսք նորա զերգ կապուտակ երկնից գըմբէթն աստեղազարգ,
 Եւ սըլաք պողովատիկ 'ի պորտ նորա չորեքուղիեան,
 Եւ զնովաւ շուրջանակի մղորական աստեղք ձեմեալ :

Բարձեալ զայս՝ ետես ըզչայի արձանացեալ յոտո մի յայնկոյս :
 Որպէս երկու յաղթ կաղնիք գըլխոց ըբրանց յաւիտենից
 Դիտեն զերեւոր՝ ամբարձեալ 'ի գունա երկնի խրոխտ գագաթունս
 'Արշաւակ փոթորկաց եւ արտող ամպոց ջսամանս,
 Այսպէս տեսին ըզմիմեանս երկզքին սեգ ըսկայազուշք :

Մանեաւ Բէլ զարին արթուն կանխեալ 'ի ապա ասպատակին .
 Փոյ եհար եւ զբրգեցան առհասարակ զօրքն ըզլերամբն :
 Անք կանգնեաց ինքն ըզխորան իւր 'ի գիտին , եւ շուրջ բըլըոյն
 Պար առեալ թալտեցան ներքուստ 'ի վեր ըսպայակոյտք ,
 Յալըուձիոյն 'ի առակէն ցանծարոյ զունդըս քամանց ,
 Կարգ 'ի նոյն ' յոր խաղալինն յառաջ 'ի շուս ուզեւորեալ :
 Համբունակ զարեւելեայ խուրիւ պատի նախարարին
 Երկայն բեհեզ ոլորեալ բոլորածեւ կուս խիս առ խիս ,
 Իստորե 'ի ծամելեաց մինչ 'ի գագաթն առեալ պարոյրս :
 Եւ կռահին յանթիւ խրոնեալ տեգ եւ նիզակ քրտամնափուշ
 Ողնի լեռնակուտակ Թըւեր զինեալ սուր սըլաքք :

Մածիկեցին ըզբըլուրն եւ զառատորեւ գաշտ եւ հոփա .
 Որպէս բանակ Թեւակուս յանապատե եկեալ յերկրէ
 Սպառազէն խիս մարախոյ՝ Թանձր ընդ երեսս երկրի սրփոեալ ,
 Որ մինչ 'ի մեծ հեռաստան բազմաշառաւ ձայն ընթացեցն
 Արշաւեալ գայ հասանէ իբրեւ զքոչին Թուխ մըրըրկի ,
 Գոյժ 'ի սիրտ գալար բուսոց՝ որ սոսկացեալ քրտմին յահէն :

Անք ազգք հանուր , լեզուք եւ զէնք , այլ ոչ յերկինց որ հրեշտակ .
 Յորմէ հետէ յարարէն ընգձըզեցան ըստամբակեալ ,
 Մեկնեցան կորակոր եւ Թաղծագեժ պահպան Չուարթունք ,
 Եւ Ատափի արկ 'ի ինամոցն համողակեր միջնորգութեան ,
 Չանձուկն եւ զտէր առ Հայկ սրփոեալ՝ յիւրմէ Թերէն լինել ցանկորդ :

Յաճախագունգ բանտկին ոչ այս եւեթ էր յորգութիւն .
 Եւ զունգ մի ոտուար եւ հաստարուան էր արարեալ զօրահատոց
 ՉԱրտոս լերտմբ արձակեալ եւ զՎարագաւ յեղս հիւսեթի ,
 Աւ արշաունեաց քերեալ ծափուն յայնքմ կողման տալ ասպատակ ,
 Հատանել զհիւստազօր զիւցազանց ոտս՝ եթէ յարեան ,
 Եւ 'ի Թիկանց հասանել հարկանել զՀարք եւ զՀայկաղէն :

Ի արտիուձն անգ համագունգ անթիւ ոտից Թընգաց երկիր ,
 Խըզուըրտին բարբառոյն եւ ազազակ էլ մինչ յերկինս ,
 Եւ աչք նոցա մերթ ընդ մերթ 'ի բարձրագէտ գառնային Հայկ .
 Օրփնակ իմըն սագուց կարկաչաձայն խուան երամոյ ,
 Որ միտլ ահամբ յերկինս հայկեցն ցին յափըշտակիլ ,
 Կամ պարուց խորգոյ 'ի շուէլն 'ի հով լերանց եւ 'ի մարմանգա ,
 Որ յերեկոթս յեցեալ 'ի գաղաթն Գերատոյ եւ կամ 'ի Մուուլ՝
 Կարգ զընկեցն բանակին եւ հանիցն շուրջ պահայոյս :

Յալխս յեցեալ իշխանաց՝ 'ի մեթ ոմանք եգին Բեւոյ ,
 Ամրոց իմն յօրինել պարբասպփակ ըզցուխ բըլըոյն ,
 Ամուր սպաւեթի եւ աշտարակ առ 'ի վտանդից .

Նա մերժեր զիւցաղնարար՝ 'ի բախս ու 'ի զէն իւր ասպատան :
 Ազգ եղեւ Թուրսի եւ Շամիրայ գալուսա զօրուն .
 Ընտրեալ հարիւր մի յարանց երկուսարգ ծաղկափրթիթս ,

Եւ զմարմինն Արքեւէյ 'ի կուռ վահանսն բարձուցեալ,
 Ինքեանք 'ի գլուխ' 'ի վերջս ըստպէ տակալ տանին 'ի բուն բանակն :
 Ի մուտս անդ եւ 'ի գիմել 'ի գասեմեան գընգին խորանս
 Խոր իմըն նախ ըլա շքուկ կալալ զայնքան ամբարտաթիւնն .
 Այս գոյժ աղաղակի ողբաց ընդ ամալսս գիւղանէր :
 Ելանէր 'ի գուրս իշխաննն Դասեմայ յերթն վրանէն ,
 Ամբարձեալ մինչ զաչս հայեր զինչ իրք իցն տեսանեցոյ ,
 Աւաջի եղին նրա տղիակնացեալ մարմին որդւոյն :
 Ծափ ըզժափի հարկանէր եւ հող 'ի գլուխ լինէր ողորմ ,
 Ընդ երկինս ցանեալ մտչի , զբարձս երկողբումք կոծեալ ձեռք :
 Փարեցաւ ըզնովաւ եւ զհայրական շքեաց բարբառ .
 « Եղո՛ւկ որդեակ , արուժեան քան զտիագ 'ի վեր քոց տարածամ'
 Զբեղ ծախեաց , ոչ վառի մահ . Թըշուաւական սակայն ծընօղս ,
 Որ ազգուն հաստիկո կտուս աշխոյժ անորժակաց
 Փառաց անուան զհետ պընգել նահատակացն քաջուժեան :
 Զայն , որդեակ իմ , գու պարծանս ըստ արժանի տարար ժառանգ ,
 Այլ ինձ սուգ Թողեր ցըմահ , ինձ եւ քում մօր եւ սիրուհւոյդ » :
 Կայր Էամիր եւ զանցս իրացն հեկեկեղով պատմէր հակիրճ ,
 Ընդ երկս աչս յոց ոչ մի անկեալ յերկիր արտասուաց շիթ'
 Զերմոջերձ մեժեալ տուս կականաւոր դան ողբալոյ .
 Երգնոյր հօրնն կայր խոստով ինքնին ըզգեժժն անուկ մանկան :
 Լու եղեւ բանն ընդ բանակն , եւ 'ի ներքուստ մինչեւ 'ի վեր
 Մեծ գուաց բըլուրն ողջայն եւ ամենայն անձաւք լերանց .
 Հընչեցին վայոց ձայնք աշխարանաց , բախտունք կըրծից ,
 Մանաւանդ 'ի կանանին , եւ երթայր զոյժն եւ բարբերք .
 Զի սիրուն ամենեցուն էր ողբալի պատանին քաջ ,
 Եւ ապախտարս հաշուէին անգէն զոյն մահ առ հասեալ :
 Տայր կոչել Բէլ ըզԷամիր , բալոր անցէն անէր հարցփորձ .
 Կայր անոստ , քաջալերէր , եւ տայր հրամանս այսուհետեւ
 Զիւրեանց խումբ ատաջապահ ընդ գունդ խառնել Ամարփալայ ,
 Ըուրջ պահ ունել ճամբարին ըզգուշացեալ 'ի գաւանաց ,
 Ի գիտակ անդին հանել գէտս ուշ ունել հայկեան հրաթին ,
 Մինչ ժամ առեալ խորհեցուք աստուածաբար զորէն ուղմի :
 Ի սորոտ անդ բըլլոյն եւ յելս հովտին հովանաւոր
 Գերարտօս որբովք հաննն զոսկերս առայգ պատանեկէն
 Ի գետափինն ուր անկաւ , արձան անգ վե՛մ մի ստուար կանգնեալ :
 Մինչքեռ այս ամենայն 'ի սիրտնեան գործէր բանակ
 Իջեալ Հայկ յիւրնն ճամբար 'ի բարձրածայր գիտանոցն՝
 Գըտանէր զոյն 'ի շքուկ մեծ շքիոթի խոտվեալ ըստ ծով ,
 Զոր այգ ընդգիմամարտք աստի անտի վըրգոմէցնն
 Ալքբ զալեգբ կուտակեալ եւ մըւընչեալ մէշապաձայն ,
 Եւ զանդունգորն պըղտորմամբ զուազն յափուանն ժայթքեղով ,

ժայռ եւ խաւթս 'ի փրքիւս եւ 'ի ցննցուցս հըրոյ ծածկեալ:

Եփն անց Հայկ ըսկոյաբար, եւ գիւցազին զինուց շաչին Շաս եղև սալ պատկառուիս եւ 'ի լուծին զազմուին անել, Թէ եւ ոչ հետախաղ իրաւանել զուսոցն ամբոս:

Ի խաշանց որպէս յորժամ հասս, 'ի հարանս այծնայ շրպիշ Արրամըտեալ խոյք եւ քոչք հեփս 'ի մարս ուղղեցին,

Աղջն ողջն խաշնապեալ եւ անջըտանջ հային յիրեարս. Յանկարծուսս հասեալ հովիւ շարժեալ ըզցուալն սուլելով,

Անն անեալ խաղմարդն եւ 'ի կըուսոյն վայր մի լրանալ Մեծտաննս ասեալ սայցնն ոպիս 'ի սիրս սա բարկութեան,

Այսպէս նոցա շիւան գտաք, այլ յանմըտունչս փրքոյն. Իրեւ մրքրիկ հարաւոյ եւ ըննաբերձ գիշեալ ալիք,

Ծով առկափն յանգընդոց յուղեալ ծրվի լընն սահանաք, Կուսակոցն անաղմադոչ ըզժովափունալն խորտակեալ:

Հայկ 'ի վրան գիւրան հարցաներ. « Զճ'նչ իրք իցնն խաղմի պատճառք. Այսպէս ժամս ինչ ոչ զրեալ զանբոբոզ ունել զուսոյ յանգորի »:

Աս զայրոյթ սրբոցն յիրացն 'ի խաան 'ի խուււրն թարգմանել, Անդ ձեռամբ արարեալ՝ մտտեալ գոչէր Արմենակ քաղ.

« Արմենայն շարեացտապարս մլ ըստամ է, ի՞նչ հայր մեր գիւցազն. Մեռչեմ բարբառել, պատկառանայ եւ ջասման բոց

Յերեսս իմ ցոլանայ, հարկեմ սակոյն յունկըն վե՛հիգ: Ի մլ ըստամ գեւ իմն եւ այս մարբութեան եկեալ բախեալ,

Ի հոգւոյ իւրմն անափ շննչէ շքի բաղրեցուն: Զըրուանեանց, կազմանց յաւետ, գիւծեալ իշխանք եւ զորովարք,

Ի նոցուն երեալ հրապոյրս զընդաց զընդաց զորականին, 'սա եւ 'ի մեր յարեթեանց 'ի նոցնն բանս ոմանց անկեալ,

Այլ իմն այլ աղաղակնն խաանափութեան բազմաբոբոս:

« Բայց որպէս եսս իմանամ, զբանակն յերիս պատակեցին. Ոմանց ստել՝ Թէ զմեզ Հայկ 'ի կոտորել տանի սա հինն.

Ընգէր ոչ մեծամարտիւ ասանց արեանց վե՛ճարկոյն: Իսկ այլոց, — Թէ զանօրինն երկրորդել ձայն ներին երկինք, —

Աս ինչ իսկ իցն բնաւ սուաջիկոյս մեզ պատերազմ. Զճ փոյթ մեզ, Թէ իշխեացն թորգմեան ձեռ կամ Մեսարեմն,

Եթէ այսպէս եւ Թէ այն՝ մինչ այլատուհմ միապետի Գարս իցն մեզ մըտանել 'ի լուծ հարկի ծառայութեան:

Եւ կիսոց, Թէ հարկանել ըզպատերազմս հարկանիցեմք, Այլ ո՞վ հհան ես 'ի Հայկ ըզպետութեան 'ի գլուխ զորուս.

« Բանի՛ն իցն Յարեթ եւ քանի՛ն սա մեզ թորգմ, Եթէ հարկեր զըրուանեանց 'ի նոցանն մնն մի կայեալ՝

Ի սոգաս վարականդացս ոչ բաւեացնն բոլորեցունց: Հի՛մ ոչ մլ ըստամ զըրուանեանցս պեա կլցն 'ի սաղմ մարտիս,

Կամ ընգի՛ք ոչ ցեղապետք կազցնն սալար մնն մի գրուհի:

« Այս ամբոխ էր զոր քուար, հայր, այս պատճառք արժեկայրդ :
 էր՝ զի քաղցրութեամբ գործեալ մեր գուն անկ 'ի հարա,
 էր զի սասախ սպանալեզ 'ի զգնութիւն զարձուցանել .
 Սահայն հոգիք եւ մրբրիկք տարան ըզբունչ մեր եւ ըզբունչ » :

Ի մեծ սրբամտութիւն բրբրեալ ընդ այն զիւցաղըն զհն,
 Ընկենայր յանձնէ զտապարն, եւ ըզնիզանիւ առեալ ահեղ,
 Բանակին սլանայր 'ի մէջ որ հրապարակն էր խորանայն :
 Անդ ժողովեալ զբառաներ ըզբաղմագոյնս յաւազանւոյն,
 Գան եւ այլքն եւ զօրականք, շուրջ խումբ առեալ կան մըթաղին :
 Կայր եւ սկոյն արփուցն հանդէպ փայլատափունս հոսեալ յանձնին,
 Եւ տեղ նիզակին իբր ահաւոր շողայր զարամ .

Շուրջ աչս եւ ձայն ընկենայր զիւցաղն 'տրի յահեղ բարբառ .

« Երկնից շանթք 'ի գազամժունս գիմն ըբանց բարբազունից,
 Ամնայն գուք եւ որտաք անպրտոյզ այդ՝ զիմ գլուխ խնդրեն,
 Աւասիկ ձեր սառի՞ անգնն կառտին այս մեղապարս :
 Այլ թէ ոչ վայրապար տանիք զուք գլուխ 'ի յուսըս ձեր,
 Եւ ոչ ընդ վայր արկանէք յերեսս երկրի զբառուերազ մեծ,
 Միտ գից եւ խելամուտ բարբառելոյ ընդուխ ըբուք :

« Թէ իցէ միում մարմնոյ լիցին երբէք կըրկին ողիք,
 Կամ մոյց նաւի երկու թէ լինիցին զտգ նաւապետք,
 Ոչ զըտցէ նաւահանգիսս, այլ կամ 'ի խումբս բեկանի,
 Կամ ալեւոյ կռիցի կուր, եւ կամ 'ի տար գանգաշեալ կոյս :
 Չիւրդ մէն մի տանուակեր թէ ինքնազուխ կացեալ սալար,
 Իբրեւ մի մարմն ըզմեծ զայս շարժիցէք քաշոյց բանակ
 Դեհասին 'ի մի կէտ կալեալ նըպատակի յուշ յաղթութեան .
 Ուր ոստին ամբոխասասս իբր անարգիլ սար միաձոյլ
 Ի մի շունչ նահատակաց անկեալ թափի բուռն 'ի վերայ : —
 Իսկ սպա գաղնիք եւ ուխտք ձեր եւ երգմունքդ յի՞ գնայցին :

« Այլ թէ ձեզն զոր կամիքդ զայն ընարէք արդ զօրապետ,
 Տեսէք աղէ զոր գիտէքդ եթէ այլում չկարտայի,
 Եւ ոչ զիջի եւ սպաշաւ առցէ զխոտելիք եւ զընարութիւն :
 Համարեք գիտել ըզբե՛լ եւ զզօրութիւնն, այլ ծանի՞րիք :
 Իսկ առանց պատերազմի փորձ թէ զորուն կամիք ամառւ,
 Բիւր իմն եււըս փայլաման առ 'ի իրզնէ կըրեալ մշտապդ՝
 Ատիցէք ցանձինքս ձեր . լաւ էր մարտիցն 'ի Զահաստան,
 Անկանել արիարար քան զերկար մահս ոչուց, մարմնոց :
 Որպէս թէ հաւ 'ի ծուղակս՝ անձին հանգիստ ինչ խնդրիցէ,
 Կամ թէ զառն ձմեանացեալ գիւր եւ զըրգանս 'ի շունչ գոյլս :

« Այլ այժմէն իսկ աղէ օն երթայք ըզբե՛լիք ողմանեցէք
 Աստուած ձեզ եւ թագաւոր . գլուխ Թորգանոյ կըքեացի ոչ,
 Եւ զերըրտուածն երկիւնի՞ այս սիրս 'ի լանջս ոչ ծանիցէ,
 Թէ 'նդ բե՛լեան բիւրաւորս յանկընն իւր եւ Տեսան սոսիք .

Մեկտարիչա գոռազուծեան ոչ սոց բունել յերկիր Հայկայ:

« Այլ զարհուրեալ 'ի հինէն 'ի սպառնալեաց էք տեսնեանց,
 Եւ ցանկայք մեամարտիկ ըզքէնս հանել յանկ հանգիսի:
 Յերուի երկիւզդ ձեր, գամ մի յորժամ ըզյոյս չստէք
 'Կախ յերկից, ապա 'ի ձեր արի սըրտից եւ 'ի բազկաց:
 Յաղթութիւն առաքենաց է 'ի Բարձրեան յուսոցերոց,
 Ի լանջաց արութիւն, 'ի զորութիւն զինու իւրեանց,
 Ի մըտի զընել ըզմահ մեծ քաջութեամբ եւ քաջ անուամբ
 Յարկնաց վերայ Սըրբոյն եւ Հայրենի պատուութեան:
 Բայց զի գուք ընդ այդ կամք, հասա շնորհեալ իմ ձեզ ըզդոյն:
 Այլ պոյնեան թէ այն իցէ միայնամարա գուպարածիք,
 Ձի պարտերցն կողմ միւսոյն ծառայութեան 'ի լուծ անկցի,
 Ձայք Հայի չառու յանձն յուխեան, բայց տօնոյեան թէ թիքն ելցէ:
 Իսկ թէ միայն 'ի պարծանս կորովութեան ի ընդդիցէ որ
 Ի հանգէս որպէս օրէն իսկ ելանել է, չարգելում:
 Հասա 'ի միջ անցին քաջք եւ ձայնասուն ելցէ յառաջ »:

Որ կանխան անձամատոյց էր քաջութեան յուսով խիզախ
 Հարկանելոյ զտօնոյեան ըստ արժանի անուան փառաց՝
 Որում անի էր եզեալ զօրապետել պատերազմին,
 Չտեսնեանն իսկ տեսնել թերեւ ընդ իւր եկեալ 'ի մէջ,
 Որպէս էրն ըստառազին վառեալ՝ յառաջ մտտեալ Վըստամ,
 Չեմ ասնոյր ըսկայոյցալ՝ հըզօր նիզակ ասպար 'ի ձեռս:
 Ձայն երարձ ըսպոյսիցոյրն ցընծութեան ծախ ըզմաքի:

Ձայն տեսեալ փառս եւ սյուցն կորովեաց՝ Հանգարտեցին.
 Յարեաւ արձանացաւ Քանթ 'ի հանգէս սոսկալթիթիար,
 Մատեալ Գտըն ընձարերձ անդր եւ Վարած վարազանման,
 Անդրը Ձաւան եւ Սըլաք, Փանտաւազ անդր ամհինգ գայլ:
 Եւսոյր եւ Արբակ, այլ պատկառեաց 'ի մեծ հօրէն,
 Ձի գետախն եզեալ ետես թէ զսյրացան երեսք նորս
 Ընդ յորպէլ նախանձորաց յասպարիտի փառաց իւրոց:

Անդր ոտեան յորգաց Հայկին եւ երեքին Հայրանըմանք
 Հարազտաք՝ որոց ըզհօրն հանգէսս յանձինըս բաժանեալք,
 Արանեակ քաջն հանձարել եւ Մանաւազ ափուծն հըզօր,
 Եւ փոջլուկն մարտի կորովն իստ՝ հուժկու համբակ:
 Խոյսոյր եւ Հրանտ, այլ չետես անխարկութիւն յայն հօր իւրոց:
 Արտուեակ անդ զիւրն իստ նահատակաց գիտեալ 'ի խանս,
 Ընդ իմնգ եւ սուգ փարեցաւ զպարանոցաւ Հայկանուշայ,
 Որ չտեսեալ անդ զիւրն Հըրանտ՝ ըզվարդս այրեցն սյուզունեալ
 Խոյս 'ի վան իւր զսյրազին արեալ եմուտ, եւ այլ ոչ ել:

Վըստամ ոչ հանգուրժէր, կամեր հրակեր յըզել կըտույ.
 Բազք հարին քաջքն 'ի բախան աղքատարեալ գիւրեանց նըսի.
 Արկեալ իուան ըզքէնսին 'ի սաղաւարտ Վաղմնայ քաջի,

Թորգոմայ ծերունայն ետուն 'ի ձեռս եւ նա շարժիր:
 Վ ըստամեան գաւակէջք աղբիկն' նրան ելցի,
 Չայն 'ի հմոյս եղեալ նշան արդարութեան խնդրոյն իւրեանց,
 Եթէ երկինք հաճեացին ըզնա ինքեանց տալ զարագութի.
 Հայցէին սոսիք ըզնոյն, զի սասակեալ բարձրի' միջոյ:

ՉԱրմայիս մեծուկ ձայնեալ հօր գիւշտոյնի' կայաց 'ի մէջ,
 Արեւ հանել զառտինն միշտին ըզմեծ ում բախտ սոցոյի:
 Ախորժիք կամեր ըսել ըզգրբումեան ժրոյիրհ սնուն,
 Չի' միջոյ պակաս լիցի եւ կամ յանձն մեծ կորանաց:
 Խնդրոցք եւս 'ի սրբոսին ընդ այն գեղերս եւ ընդ շուշել,
 Չի եղբարցնն ժամ սոցի քաջաց առ ինչն հասանելոյ:
 Լըւու երկինք մալթանաց բոլորեցուն, հան ըզՎ ըստամ',
 Այլ ըզխանս հայցումոցնն կտաարել կամեր ինչ ոչ:

Յընծայա սիրտ Վ ըստամայ, սիգամեմեալ 'ի հրապարակն .
 « Առ 'Ներքով աղէ գուժով երթ, ինս Արոն, սահ, քարոզ .
 Հա մըստամեան նիգակն սրբի, քաջագունիք 'ի սիրտ օրհաս,
 Յարուցեալ գոյ 'ի կոխ մեծամարտիկ ոգորեց »:

Ոս 'ի ձեռնին միմեմի խաղաղութեան տեսաւօր
 Ելեալ ծերունին 'ի տխումեանն եհաս ճամբար:
 Էլ ընդ առաջ եւ ձեռամբ արարեալ Բար նըշանացի,
 « Կաց, սակր, ոչ օրին մահկանացոսի սան իբրոս զքեզ'
 Որ լծագին եւ բախտին Բելոյ երկիր պապանն ոչ,
 Երթալ կալ ափն յանդիման եւ տեսանել աչք զսասուած,
 Բայց Թէ 'ի մահ իւր գուցի. զինչ աղէ քո պատգամք իցին »:

Մըրտմբեալ ծերունայն հրացոյս աչք աղաղակեաց .
 « Ամահացեալնն Բելոյ քաջաց բանակ' սրգ ձեզ ստեմ .
 Չըրումեանն Վ ըստամայ յարուցեալ գոյ նիգակն աղեզ
 Ի հանդէս տապարիս մեծամարտիկնն մըրցութեան,
 Սպանացեալ քաջագունին մահ 'ի ճամբար տխումացոյ:
 Երկոցուն միայնամարտ քաջաց գուպար տահաւասչեաց
 Երկոցունց ելցի մարտին ըսկայսիրտոցնն ճակատաց »:

Ըջիլծեալ տխումեանն' անձամբ կամեր տխոյեան գալ,
 Այլ անձին զք արժանի չհամարեցաւ բոց 'ի Հայրիկն:
 Ելանեն սասուաս անբուս ըստաւաղին կուս ժամեալ քաջք .
 Եւ Ըամբ, զերցեակ աչքն շարլ անեալ' մզ այլ գուցի,
 Եւ ետես զի ելաներ տխումարտ մըրնչելով
 Իշաննն Դասեմայ բոց մըրմեաց յայտեալ յաչոյ:
 Եւ Ամարտալ, եւ Եսուսա' Թուրոս' Շահին' Արեղ' Թուշի,
 Ելանէին հարիւրաւորք զբարտրոց տխումացոյ:

Բէլ սա գուրջս խորանին ձայնեաց. « Բարտալ էք քաջաց գանդ
 Ոչ զտխոյեանն մի եւեթ 'ի մըսք գալ եւ հարիւմեզ,
 Այլ զԹորգոմայ զաղըստտի որդայն ոգնայն խն ըլլանակ »:

Չապաւէն փառաց թագիս եւ ըզբախտին ինձ անկ ընտրել :
 Եւ զքեզ արքան Աբրեհայ հօշե, Շափր, 'ի վեճե՛ թինու,
 Սակայն անժ եւքս գաշէ ոգի յարին իւր սիրածին
 Յիշխանըն Դասեհայ. զայն վերագին ընտրեցի ' նգգէմ' » :

Ասաց. հեծաւ իշխանն 'ի ճերմակին իւր ահաւոր,
 Աւ զապարն եւ թրակաւ. խայտայր աստուտ եւ վէս Վըստամ
 Ի սեան իւր սոսկալի եւ բոցաշունչ աշամանկեալ,
 Մըարակ 'ի կուշտ անց ընդ ջուրսն նուտղելոյ հեղեղափն :
 Անտի գաւթ որդեկի, աստի փառաց իրախուսէր յոյս :
 Աքժուի սեաւ կամ կորճ սովեալ գառնն կամ ուլ տեսեալ 'ի գաղտ
 Մենայեալ 'ի հօտեն՝ այնպէս խայտայ եւ բարձրավիղ
 Չարսն անեալ կորովաբեր եւ խոյանայ հոլաթեւօք,
 Որպէս աստի անտի քաջն ընդ ասպարէս սլացան մարտի,
 Յոր հայկին երկոցեան սկախոյ բանակք ակննկաւոյց,
 Հայրն Հայոց 'ի գիտեն եւ տխմանեան Բէլ 'ի բըլբոյն :

Հասին հարան 'ի գիմի սկայքն երկոցին բուսն զգրգամար.
 Ոչ այնպէս սուր մոտեցին ասպատակեն հիւսիս հարաւ
 Միմեանց ընդգէմ 'ի կապոյտ իգեան զաշտն ասպարխի,
 Զի մեռնչեալ յերես միմեանց փոթորիկով վրբբրին զանգունգս,
 Կամ հասեալ յալթականին մըամըսարով յանբաւ ցամաք
 Հանէ յերկրէ 'ի յերկինս ըզսեաւ փռուոյն ամոյ եւ մըբրիկ,
 Ճարճասանն 'գ ոտբարն անտառք, անձաւք յահէ նորս հեծեն :

Խորհուրդն գըժոխոց 'ի տարտարուն խոռովչեաւ.
 Տարակոյս պատեաց ըմբա, թէ ում յերկուց կէքն թիկունք.
 Մին Բեկոյն էր տխտեան, միւսն նիւթեալ նենդին անթ :
 Հուակ ուրեմն այս բան եկաց, չքաւ ումիք ձեռն յօշնութիւն,
 Այլ թողուլ գիւրտբանիւր 'ի քաջութիւն բախտին իւրոյ :
 Չաւաղոք, որ զբարձրելոյն յերկինս ըզմտուն ոչ տեսին,
 Ըգծածկեան 'ի թաքուն խորին խորհուրդս տեսչութեան,
 Չամենայն գաղտնի հարս մենքենայոց նոցուն շարաց
 Շարլել 'ի փառս քաջին սկեհեղոյն իւրոյ Հայկայ :

Նախ զբուսանեանն արձակեաց զարի նիզակն արեւնարբու,
 « Ահա քեզ, տես, Վըստամ զայս ասալքէ քաջիք ողջոյն » :
 Մինչքեւ այն ըզգալն հերձոյր, ձրբեաց անգէն եւ գասեմեանն,
 « Այս նիզակ, տես, 'ի քո սիրտ զԱբրեհայ վրժուց խնդիք » :
 Չատարբին կուճք հար Վըստամ, մըխեալ ճօճեր գեղարզն երկայն.
 Իսկ գասեմեանն սըւին առեալ սրամուխչ ճարր ընդ երկինս
 Անցաներ ընդ ճակատն զբուսանեան, թէ չխուսափեր :
 Սոչրասուր երթեալ երկաթն 'ի մեծ վարսի թեղօրէ բուն :
 Զանոյք բարեկալին խըլել զաշտն 'ի վահաննն .

Զուր Ճըզնեալ, հանեալ ըզմարքն եւ կոճոտէ զմիզակարունն :
 Միւսն ընդ կրուկ արշաւասոյր՝ զարգնն ձրգիւր մեծաւ սւժով :

Սարսեր ծառն յարմատոյ՝ իբր յահագին բարկ փոթորիկէ,
Թոյլ սայր զերկաթն. յանգրէն նա գարձ գայր ընկինոյր թափումանկի,
« Սա փութով, ասեր, ըզքեզ առ քոյգ Արբէլ աւաքեսցէ »:
Մշոփ սըլաքն 'ի կառասփրն ճերմակին, մոլի գաղանն,
Կանգնի կից ընկինու յօգրս՝ զազ առեալ շուրջ մեծամեծս,
Ճօճեր ճոկանըն ճապուկ, ճախր 'ի ճակատըն ճեմելով,
Մինչև պարզեալ ըզդրեսփն սրունն յարովայն տախտապարի:
Ոսանու յերկիր տխտանեանն 'ի մուլելոյն՝ մըռնչելով,
Աներկիւզ 'ի նիզակէ փայլակնարար զազէ յոտին,
Որ ոչ պատու համարեալ՝ եթող եւ ինքն ըզձիոյն թամբ:
Յածել լախտն գասեմեան 'ի սրնակուշարն Վըստամայ,
Վըխեալ կոփէր 'ի կառասփն երթվարին կիսով թափոյն.
Տնորակոծ տապալէր. կանգնէր անգրէն սեռան ամեհի,
Թօթափեալ եւ խորիւնջէր. ոսանու Վըստամ 'ի գասեմեանն
Հարուած սուկալի անեալ լախտու յասպար նորս.
Ղօզանջեալ գոչն պըղինձն իբրեւ անձաւ յորտամենէ:
Անգ գըլեալ բարելացոյն զէմ անարի՝ պարտեաց ընգրէմ,
Բախեալ ըզշուրթն տապարին՝ ընգ որ կըծիկ կայր զըրուանեանն,
Անց գընաց որձաքարըն շկահելով զուսով քափին.
Վահանին սակայն կոծեալ ծընօտ ճըմէլ զճակատ նորս:
Վըստամայ՝ հուր յերեսըն եւ բոց յաչըն յուլացեալ,
Զայրագին խըլէ պարեխ մի անհեղեգ լեռնանըման
Գորշախայտ ապառաժի որ անգ զափամբջ հեղեղափն.
Եւ երխ եւ չորս քայլեալ՝ մըղէ ուժով ամեհարար:
Թաւալէր գայր անարգիլ զէմն 'ի վահանըն տխտանեան,
Անկաներ 'ի վերայ կըլէա կոճապ սընակոթոյն.
Թափ յայնկոյս անցեալ սըլաքըն շեշտածայր եւ երանէ,
Կամեր ընգ գրահարն գիմել, մըխել յոտկերան, ընգել զարփանն.
Այլ փլանէր յաղթ ըսկայն զգեանի յորոպս անգ զարկուցեալ.
Մինչ Վըստամ վարազարար խանչեալ պընգեր սուտերամերկ,
Յանէ կայ պատըսպարի բարելացին վաղեալ 'ի վեր,
Որպէս գընգակ փղոսկրեայ բախեալ ընգ կուճ սաղայտակ,
Կամ գարնաց թէ կըռան կոփեալ ընգ սալ յետս ոսանուցո:
Մերկացեալ վաղակաւոր պատահէին գարձեալ միմեանց,
Գահէին շանթառաք բաղկաւ 'ի գլուխ եւ 'ի վահան.
Գանգիւնք ըբանց եւ մըռնչիւնք հընչեն մայրեաց յարեկ կոփմանց:
Դասեմեան թուրն 'ի յետին հարուածի անգ ահաւորի
Իբր ապակի խորտակեր ըզգըրուանեան զըլխանոցան,
Որ զերգ լեռնն ինչ հրահոս կայծակնացայտ փայլատակեաց:
Իսկ սուտերըն վըստամեան ճեղքեալ ընգ մէջ զասպար սկային,
Եւ գըծեալ զքափին բազուկ, եւ պատահեալ ուժգին թափով
Բառնալեայն եւ կըմբէին պոզովտափիկ կարծր երկաթոյն,

Բեկաւ հուպ յերափակալն, եւ երկոքեան պակեան կային :
 Յետս ընդ կրուկ նահանջեան՝ ոգի առնուլ վայրիկ մի գեթ :
 Լանջք նոցա երանեն եւ իջանեն ըստ գարբնաց փուքս,
 Շունկք նոցա բարափեկն, քիրան ըզմարմինն ողորաներ :
 Ընկէց ի բաց գասեմեանն յանձն զվահանն կոչուճեալ,
 Ընկէց եւ զիւրն Վբասամ, զի քաջք ընդ քաջս կլանեկն
 Չարութեան հանգիսիք եւ զգիւցափառ մեծանձնութեամբ :

Որպէս զայդ մի մեծամեծ բրնձաժանի սաստիկ գամփռուոյք,
 Մի՛ կրրիկն ի կուր խառնեալք զազանային սուր ասամամբք,
 Զտային խոն մի կան հային տիգըք աչաց մրումրալով,
 Եւ գարձեալ յարձակին զմիմեամբ պատեալ հոգածաւով :
 Ոչ ինչ ընդհատ եւ սղքն առ ամե՛կ վայրենութեան՝
 Վերջափն անկան յիրեարս՝ միմեանց արեանցըն ծարաւիք,
 Հաւասար վատեալ զինուք զոր մըրութիւն լինէր նըպաստ,
 Մուրցացի եւ սքացի բրնձամարտիկ պատերազմեալ,
 Որոց կուտիք ի մընկընգաց բրնձաբարանց փճաց լախոց
 Չէր ինչ ընդհատ ի ջրախախել զէն եւ զոսկերբս Թաւաթուպ :

Նախ արուեստ ճարտարոջ ընդ քաջութեան խառն կրուեր,
 Իսկ զարգիս կատաղութիւն եւեթ շարժե զոգի զմարմին,
 Եւ կալեալ զգողից միմեանց զոգ խեղք ընդ անձն հեղձամըճուկ,
 Ի զի մին ի ներքոյ, միւսն ի վերայ կորսքամակ,
 Ի զի սա ի գեափն, այր՝ զընկերաւն պատասեալ,
 Եւ մերթ այնպէս գիրկընգիտան ընդ հող փոշոյն Թաւաղազորք :
 Բամբուլք սոխն եւ կոփմանց իրեւ անկեալ փճաց Թընդեր :
 Եւ յանկարժ Թժմափեալք առ ի միմեանց ձիգ ասպարես,
 Ամնայն ուժգնութեամբ իրան յիրան բախել գիմնն
 Խորտակել երկոցունց կամ գեթ միումն, եւ վըճարել :
 Որպէս երկուք ի մըրըրիկ նգհարկանիցին նաք բարձրաբերձք
 Յափըշտակեալք յալեացն յիրեար եւ երկոքեան անգէն ջրափեալք :
 Կամ իբր յահեղ գեանաշարժ ի տարերացըն զըզըրգել
 Ըզըրինսըն քարաժեռս յերկուս հերձեալ տեսանիցես,
 Եւ զմինեական ի միմեանց անդրէն յիրեարբս բարափեալ :

Մինչ նոքա գեռ մելգնոտ Թաւաղէին անդ ընդ գետին,
 Որ ցայն վայր սիրտ ի Թընդոջ կայր ի զընթին հօրն արուժեանց
 Մանկիկն Ընձակ չհանգուրժեալ ըսկըսաւ լու կակնաւիբր,
 Եւ անկեալ ըզպրեւէոյն Արմայիսայ պարանոցաւ,
 « Արմայիս, յուշ քեզ, սակ, գիւցազըրդ հայր ի վտանդ մահու :
 Մեռուց եւ ես աստէն, Թէ չթափե հայր քո զիմ՝ ծընող » :
 Գըժոցաւ ազատորգին քաղցր Արմայիս յաղերս սիրոյն,
 Եւ գեր մատամբըն ջընջեալ զծաւի աչտըն զարտասուս,
 Առեալ ըզձեռանէն տարաւ ծնողին կացոյց հանգէս :
 Լայր Ընձակ, եւ Արմայիս յողք առ հայրն մատուցեալ

Պաղատէք. « Հոյս մեր գիւցազն, ո՛հ, ողորմես իմս Ընձակայ
 Որ հօրն 'ի գութ տառապի, եւ ինձ 'ի սա գորովըսս :
 Յուր հրաման՝ բաժանեալն զազանաբար կրուակալն 'ի մահ : » :
 Ժողովոցաւ հոյսըն Հոյսոյ ընդ սեղ մանկանցն եւ ընդ երկիւզ .
 « Զքնչ ես ոչ, սահ, շարհեմ Արմեղիսի վասն Ընձակայ .
 Օն արի պատգամաւորդ իմ իմաստուն, տար զոյգ պատուէր,
 Զի եւ օր տարածանալ մեկնել տայ իրաս մարտուցելոյ » :

Երթ ալեւորն Հուանակ . արեւն 'ի մուտքս խոնարհեալ
 Ըզգեղման հերարն լուանայր 'ի լոգարանն ովկիական .
 Եւ ամպ մըթազին անդր 'ի իրբ/Թնին կոյս ուղիւնըլ
 Խաւար տարածամ պատէր զերես արարածոց :
 Հայեցեալ յոյնժամ շուրջ, եւ կառուցեալ աչս յարեւմուտս՝
 Ատէ Վրասամ զայրագին . « Զք վաղ եմուտ մեզ արեգակն
 Եւ շափառուկ արկ ըզմեզ իրբ/Թնին 'ի սեաւ ամպոց մըթայ :
 Իցմն կազք քաջիգ 'ի զուր վասնել աստէն զբազկաց կորով
 Արանց ուրուք լինելոյ յաջմամըջիս հանդիսատես :
 Երգուեալ յարեւ Ընձակիս, զի Թէ Հայկին ընդ 'ի Երբով/Թայ
 Կայցն 'ի մէջ ինչ ի ընդիցք, իմ չեք ինչ բնաւ ընդ գասեմանդ,
 Բայց արութեան սոսկ սրբոսի եւ փորձ մեաւ կորովութեան .
 Եւ առեալ կարծեմ զճշակ բաւականի եւ գճամ միաննց » :

« Թէ քեզ շատ է, մայնատուգ, լըաւ անդրէն, գու գիտաթիք » : —
 « Յայլ նըւազ գարձեալ այսրեն լուտով տեսցուք մեք ըզմեմանս » ,
 Արացեալ, եւ Թողուին զիբեաքս յանկամս . հաս Հաւանակ .
 « Յարժամ քալ քաջի, ստէ, պատահեցն 'ի գաշտ մարտի,
 Այն կրուոյ չեք կատարած . շատ լիցին ձեզ զմուսոյգ հանդէպ,
 Զի եւ գազանք ամենէք պատկառեցն 'ի գիշերոյ » :

Դասեմանն յիւրսն չոգաւ . օր յազազակ մեծ գովութեան
 Եւ 'ի կայ/Թըս ցընձայիս ողջունէին առատութեամբ .
 Գայր պարգեւ արծաթագամ Թուր 'ի Բեշայ եւ պերճ ասպար :
 Մուտ եւ Վրասամ 'ի ճամբարն զուարթագին իբրեւ յազմոզ .
 Զըրուանեան պետք ընդ սաալ եւ պարծանց առեալ բերեն :
 Զայնեաց Հոյկ . « Աւ իս, ի իսանդ, գարձգ 'ի բալի, քալ ես, կեցես .
 Թէ 'ի սպառ հարկանէիք ըստ խորհրդոց քոյ զափոյեան,
 Մեծ եւս էր լինելոյ սոյնն եւ քոյդ ուրախութիւն :
 Այլ ի ընդան ընդ ողջանգամ եկդ . օն ընդ իս յըն/Թրիս մատիք » :

Եւ առեալ զամենեան պետս եւ ի իսանս եմուտ 'ի վասն,
 Ուր կոչուեք հանգերձեալ եւ ջահք լուցեալ բոցաճաճանչ,
 Պաշտունեայք իւրաքանչիւր կարգ ըստ կարգէ յիւր ըսպատուն,
 Եւ բազմակնք յօրինեալք յիւրաքանչիւր չափրս պատուոց :
 Կերան եւ արբին ըստ գիւցազանցն պայմանի :
 Հասարակ զուարթութիւն էր մանաւանդ առ զըրուանեանս .
 Ոմանց համարելոյ՝ սեղ միտաբար լինել կողմանց,

Եւ կիսոց՝ գլխաւորաբով նահատակին վարտանայ փորձ
 խրտուտեւ զամենեան ի շնորհել ըննա՝ ի զորագրութի,
 Կամ յանձին ունել փորձար, Հայկոց շէխեւ կալ հակառակ,
 Զի զբարացու ժուժկալել ընդ ախտանեանց բրտաւորին:
 Բայց վերջին բանք Հայկոց՝ ի մտին մրխեալ տեղ մեակարեր,
 Եւ ՚ի ծուփս անկեալ յուզմանց՝ ի գառնաշունչ սրբաբն տղի՝
 Հասցանկեր ըզմեծ կասկածն յարգելնս իրաց անել ստիպով:

Ի միւս կողմն յնա ընծրեաց եւ դիներբուաց տխտանեան Բեչ,
 Ուշ ՚ի կուրծս անկեալ ցանգ ուրուարելումն ՚ի հօր իրատուցն,
 Յատեան կռեալ Բիւրասապեաւ ըզգահերեց իշխանս ազգաց,
 « Զգիւցափառ յազմանակէ աստուածազօր իմ բանակի
 Չեք ումիք, ասէ, յերկուանիք, եւ ոչ հատու սրբոյս ըստգիւտ,
 Ոչ ՚ի նոցին իսկ անմահից եւ գիւցախառն իմոց նախնեաց.
 Ի Մոկաց անտի լերանց եւ ՚ի Կազմեաց տանէն եւ այսր
 Ոչ ուրուք ըսկայազօր արշաւանիս բաւեալ ընդդէմ՝:
 Որչափ ՚ի ձեռ՝ սքմբտեկացս յոխորտընծաց ասպատակաւ
 Չափեցաք ասպարէս, նոյն եւ հասեալ կալաք գաւառս:
 Ոչ ինչ այլ խփս առաջի, բայց քայլ մի եւս աստէն բանալ,
 Սակակի միւս եւս բազուկս ՚ի իսող շարժել, զոտս ՚ի կաքաւ,
 Երգտեալ յասող հօրն իմ Քամայ, Թորգոմածին խրոխտեալ գրլուփք
 Հարթ առ սոս իջնն գեանոյ եւ զօրութիւն յուսոյն յաճիւն:

« Այլ մարգասեր ընտրեալ կամս յամենայնի յօզուտ ազանց,
 Ոչ բազկաւ բըռնի՝ նգաթուր զանմիտ ոտիս իմ հարկանել
 Որ զիւրեանց մերժիցնն շահ՝ յանձանց կորուստ եւ գաւառին,
 Կամբ՝ եւ աստանօր գնոյն հաճութիւն քաղցր խնամոյ
 Եւ սառնատեր ապըստամբս այրարատեան յայտնել լերտնց:
 Իմեւ՝ աստուածտեկերալ արքայութեանս այս են պարծանք,
 Ոչ մարմնոց եւեթ իշխել հարուստ եւ բուռն զօրութեամբ,
 Այլ եւ մբտաց եւ կամաց. զազգ եւ զազկնս առհասարակ
 Ի խորհուրդս եւ ՚ի հաճոյս իմ գերելով աստուածաբար՝
 Ի հաւան ըզմիտս անել եւ զկամս իւրեանց իմոց կրօնից
 Օրինաց եւ պաշտամանց երկնահանգէս փառաց Թագին:
 Ուր բըռնակալ մբտանէ բազուկ ՚ի գաշն ընդ հուստոց,
 Եւ գաւազան արբունի ձուլեալ խառնի յաստուածտեկանն,
 Անք անթերի եւ անծրունգ է նուաճութիւն տիեզրբաց:

« Վասն որոյ, Բիւրասապի հայր, զոր ՚ի հրեպէն բարձանց անեալ
 Մեզ նորոց օրինաց եւ ըզկրօնից պարգեւ բարի
 Եւ զինքնակալ պետութեան ՚ի շնորհ բոլոր հնազանդելոց,
 Ատեալ քեզ հրգօր իշխանս եւ իմաստունս քոզ ընտրանաւ,
 Ելցես առ ապըստամբ որդին եւ տունըն Թորգոմեայ,
 Պատմացես յահանջես իւր եւ պետական տանուտերանց
 Զյուսուտր կրօնիցդ հանգէս եւ զմիախումբ հարըստութեանս, —

Զոր բազմաց 'ի նոցունց լրեւալ բնու չիք, ոչ ծանուցեալ, —
Թէ ոչ զինքն, յոգունս արգեօք, ապա զւամբին որսալ նոքեմք :
« Այդ կրրկին գալինք իցն 'ի մեր նոցա սէր հաշտարար .
Եւ կրրորդ, ընդ Թորգոմեան քաղին, տալ մեզ 'ի ակնուժիւն
Ջտարփեղին սըրտիս ըզգուսար իւր զաշապէզ կոյան հայկանոյց :
Յոր անգըտփն յառաջնոց աւուրց փառաց արքայութեանս
Յանձն առնուլ Թէ հաւաներ 'ի հիմնանալ Բարեխնի,
Ոչ այս խուժան ամբօխց 'ի սարանոց իւր կրրթէին » :

ՀԱՅԿ

Գ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ջ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

Ն Ա Խ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ի մեռն հրեշտակացն առաջարկութիւն պայմանացն երեցունց : Այնու պատճառանոց՝ ճառ անդարիչս կրօնիցն թիւրապետս՝ յայրաբաղ ասնելով զզաւանցանս անասունս անհասարկն : Հոյկ մտնէ զամենայն , եւ արեւիկէ զնոս : Նոյն հակասակ քարզէ ՆՄ զուղեզ եւ զուրբ աստուածաբանութիւն նախահարցն եւ զպատահաս անդարչոսաց . իբրիւսն պինդ կալ յաստուածակողմն կոյս եւ առ պատերազմ ընդ թելս :

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ձ Ն

Դ Բ Ո Ի Ա Գ Չ Ո Ր Բ Բ Բ Դ

Բիւրասպի առեալ ըզբար եւ զպատուականս 'ի տիտանեանց
 Հեծան հասին 'ի վրասկըն, ձայն ողբ արկին յայնկոյս .
 « Ից՛ թոյլ դեպանաց » . եւ Թորգոմեանց արեալ օձան,
 Թըռեաւ մի պահայոյզ զօրականին 'ի կարաւանն
 Աղբ 'ի վրանն առնել Հայկոյ . եւ նոքա զհետ հասանինն :
 Մըսանն ուր յետ ընթրեաց բազմէր զիւցաղն ընդ մեծամեծս՝
 Ի խորան անգր յոգնախումբ՝ 'ի բոց ջահից լուսարորոք .
 Ողջն արեալ՝ բոլորին հանգէպ յակումբն բարձրագահ .
 Անդ մանկուարն խորխա տեղի ետ խորագէտ իմաստութեան :
 « Դիւցազանց հայրն, ստէ Բար, աստուածանման արանցըն քալ,
 Ողջն ստէ Բէլ՝ քաջի նահապետիք Թորգոմեացոյ,
 Հաճօրէն աւազանւոյդ եւ ըսպայիդ արիագունդ » :
 « Ողջն է մեզ, ստէ Հայկ, եւ քնընդոտ խաղաղութիւն
 ՅԱստուծոյ Յարեթի, 'տյի եւ հօրն իմ Թորգոմայ,
 Եւ 'ի քաջաց անմահից երկնագումար նահապետաց .
 Ողբ ըլցի եւ նա, 'ինա թէ յուսացեալ յանուն նորին
 Չքանկալին Թողէ յաշխարհ ըզհաշտութիւն խաղաղութեան » :
 « Եւ վասն այգր իսկ հեշտալի խաղաղութեան ձեզ շնորհելոյ
 Հրեշտակ աւետարեր յըզեաց ըզմեզ », ստէ Բիւրասպ :
 « Եւ իցէ, կրթնեաց զիւցաղն, տյլ ձայն Բեկայ քան զմարտից գոս,
 Քան զերանոյ սրոյ բարբառ եւ ըզփողոց պատերազմի .
 Դեպ թէ իցէ ինչ յուսոյ զբրաւ անշուշտ՝ 'ի լըսել կամբ » :
 « Թեպէտ ոչ նոր ինչ առ քեզ, ստէ Բիւրասպ, բանք պատգամիս,
 Այլ բազմաց 'ի տցանէ նորք ապաքէն հանգիպիցին .

Եւ մեր ոչ թէ քեզ միայն է 'ի քաղեն հրեշտակութիւն,
 Այլ եւ որ բունքն իսկ աշխարհիս են տանուածարք ամենեքեան,
 Որ թէ ոչ 'ի վեր քան զքեզ առ 'ի նմանն չբռով պատուեալք,
 Բայց եւ ոչ ինչ արգարեւ եւ ան եւ ան ընդհատ 'ի քեն :

« Բանակք երկոյքն 'ի պատերազմ կամք գումարեալ .
 Իցէ ինչ հարկ իմասանոց՝ բանիւ շատել զազէս զինուց :
 Այլ եւ զայն իսկ տեսնէք, զի քաջակիրք 'ի զենս աշխարհ
 Ընդ փոքու իմք մասին տիեզերաց զայ 'ի վեր .
 Ո՞ւմ արգեղք լինիցին մարտիս տուգանք՝ ազէ տեսէք :
 Մի 'նդ բարերար զուշազանն հարցի յախուան ինչ մարտաբախ .
 Յայանութեամբ բարբառեսցուք սոցա զպատճառս գուպարածիս,
 Եւ 'ի մէնջ կուտ զպայմանս, որ թէ կալիք կամաւ յանձին,
 Վճարեալ է ահա, եւ հաճութիւն խաղաղութեան
 Դիւշախաան տասուածամուխ կենաց քաղին եւ աշխարհիք :
 Իսկ թէ ոչ, ըստուգապէտ իմացուածիւ լինի գանեայ
 Երկոցանց կողմանց յընտիր՝ բանիւ հանգես եւ կամ զինուք .
 Խըտտերախ յամասութեամբ մի տարապարտ գնացին արիւնք :

« Որպէս երկիր եւ երկինք եւ երկնաձեւ արփիւնքն գունտք
 Յերկուս բուեա ստանցից բարձեալ շքիլին ըզբռնապէք,
 Կոյն եւ հանուր աշխարհիս իրաց մարդկան սեռն է կրկին,
 Վերծք եւ պետութիւն . մին հոգւոց տեր, միւսն մարմնոց .
 Երկոյքն սերտ կապեալք, չեն զատ համբուն յակասանի :
 Երկոցուն շառք բարձրագոյն 'ի վեր քան զուր սամիկ սնկան .
 Այլ մեր բանք առ իմաստունս են հասակաւ եւ հրմտութեամբ :
 Օն 'ի բաց գունիկ սկանջք եւ իտկամիտ խելազատակք .
 Միտ զիք զբոց խորանիք խորհրդական վեհ ատենիս » :

« Վրօնքը ձեր եւ տերութիւն, կրկինեաց զուշազնն սրտաբանալ .
 Համբոն վառն մարդկան է, թէ միայն պերճն շախից,
 Իսկ ընդէր բնաւ սինլքբորն զինիցի բարեսոյն հազարգ » :

Բիւրասպի ժամեալ ընդ քիմս առէ . « Վրօնք եւ տերութիւն
 Մանաւանդ մացառամիտ խանազանձին են պէտք անուշա ,
 Հնազանդել կոյր հաւատովք եւ 'ի պաշտօն փութալ արգեամբք .
 Բայց չէ թաքուն զօրութեանն՝ իւր խելամուտ գալ խորհրդոյն :
 Ի՞՞ իսկ երբեմն, որպէս եւ ձեզք, այդ փոք էին կարծեալ հանձար .
 Զամենայն ինչ 'ի յայտ ունել ատենել ըզբան եւ զգործ,
 Ի՞՞ Թա՞ծուկ ինչ ոչ խորհել, այլ զամենայն գէ՞մ յանգիման
 Լեզուով արտաբերս բերեալ ըզժամեկութիւն սրտի խորոց .
 Եւ այս՝ ինձ եւ ոմանց անտուտ թըւեր բարեսոց շատ :
 Այլ խորապք իմաստութեան եւ խորագէտ կենցաղի փորձ
 Զհակառակն ինձ ուսուցին զմտորութեանըգ պատարանաց,
 Կթձելով ըզճըմարիտն ազցի մարդկան երախտեաց գիւս :
 Վասն որոյ, խորհրդականս արգ ներեսցի մեզ գազանութիւն .

Եւ զի ձեր խընդրեալ նախուսա զարգիտակիզքն յայնեալ մեզ գնն,
Որպէս Բար արիս զբուշէ, անգուսա եւ հիմն անկից խօսիցս:

Իսկ ապա գուք պարտադր մեզմով ձերոցդ ըզգացուցէք
Ըստ հանգուածել յախնութար եւ ծանրալուրն լռեղեաց:
Քաւ մի լինի մեզ պղծել ըզխորհրդոցն սրբութիւն,
Թէ յերացն խղճէ, Թէ 'ի սաստից վեհ գիւշաղենն:
Այլ 'ի կաշառս իմաստնոց համարձակեալ արկնոք ըզձառս,
Որոց ծաղիկն աւաղիկ յաշխարհէդ սատ է մոխուսմբ,
Եւ անն ունիմք անընդհատ երկայնամիտ ունկընդրութեան»:

Չբոյս ասեալով այլ յայլմէ լինէր Բիւրասայ կեղտազնեալ,
Աչքն հուր, գէմք գաղիահար, կերհերաձայն ահեղ հոգաւ:
Աքրանեակ 'ի բանասրկուէն տըւեալ նըմա մանուկ սաստն,
Որ միշտ յաներեւոյթս իսկ աւաընին ու 'ի հրապարակ
Ի միւրոց հանգուցանէր ուսոյն ըզգրութիւն չարագիւթ'
Ուսուցանել անկասկած զանբարի զիւր բարեացն արուեստ,
Յունկըն սագրեր, եւ երկրորդէր նա բարբառովն անգընդալին,
Չցիւթական ցուպ զբութեան զբժոխայնոյն 'ի բախ կալեալ:

« Կրօնից եւ պաշտամանց հիմն աստուածոյն է գիտութիւն:
Թէ չքուցէ դք արարիչ, անդ եւ ոչ կրօնք իշխանական
Ոչ մըտայ եւ ոչ սրբաբ մարգոյն եւ ոչ գործոց նորին:
Այլ արե գլան հանձարով հասարակաց մըտայ մարդկան
Չքնէ իմանայք գուք զաստուած ըզնախասակիզքն յաւիտեանց:
Չար յաւանդից ընկալեալ զառանցելոց ժամանակաց
Եւ ուսեալք էք 'ի հասուց զառամելոց եւ հարց ձերոց,
Գառաւանց զբոգըջիւնք պատրանք տղայոց են եւ բժժժանք
Որդի տակալ 'ի հօրէ 'ի մանուկ տխ եւ յայն ներկեալ:
Նահապետք ինքնին 'նոյ' հարցն արձագանդ է, ոչ այլ ինչ:

« Արտուածդ անուն' իմաստուն եւ հեապօտ բնութեան մըտայ
Չքնէ այլ է, եւ զքնէ ունի հաստաստութիւն յեկն ոլորտս,
Եթէ բնութեան չէ զորութիւն եւ ասրերացքս բռնութիւնք
Ըզցայնոց ազնեալ մարգոյս եւ տիրական ինչ ծանուցեալք:
Մանաւանդ Թէ տիրեղբքս եւ համօրէն բնութիւն զգալի
Ոչքնապոյ եւ ինքնաշարժ բնաբոյս կենացն զորութեամբ:
Ծառալեալ ընոյն հոգի որպէս յանգամս յիւրն մասունս,
Ընգանկից հանգամանօք 'ի բնաւ ուրիք հարկաւ վարեալ:
Տըխմալք պաշտեն ըզմասունսն, իսկ իմաստուն զբնութիւն համայն:
Բոլոր բնութիւն միշտ բարի, մասունքն եւ չար Թըւին զցայնոց,
Յօր բարերար զորութիւնք եւ չարարար զանազանեալք:

« Թէ սմա զք պատճառ գընէք, նըմին զարձեալ պիտեսցի հայր:
Չբուր յաւելուք օղակ այլ յանբաւ շրղծայ սկըղքնաւորաց:
Թէ անջատ, իւ տիրեղբք 'ի բուն էէն ելին 'ի գոյ:
Թէ անմեկին, իսուն ուրեմն է սա եւ յար հոսումն էին:

Զինքնակաց յաւերժութիւն առ ինչ աստի յոյժ որ հանէք :

Այլով խնդրոյ յախտան սպառուած ուրիշ լինելի ոչ :

Ո՞ր իրիք յայտ է ծագումն խնդրեցի նրան եւ անն .

Ո՞ զաշխարհի սկիզբն գիտաց՝ զի կայ զնորին յուզէ ծնող :

Գիտոյ է սպառէն կէցա հաւած որ ինքնազոյ .

Այլ թէ սա, եւ ոչ թէ նա, զզայնոց խնդիրք են անհասկոյ .

հարկ ուրեմն է երթալ ասնուչ զզկայ եւ զազարել :

« Զոր ասէքք անհիւծակիր զասեալ մեկնեալ ՚ի բնութենեա .

Եկ բեր ազէ զայն ասա՝ եթէ զխոր իմոցարուք

Զաստուածոք անհիւծական զտար բնութիւն եւ զպատեա :

Ի՛ւ հասէք բնութեան ՚ի վեր՝ զզայուն մտազոք եւ ազելեզոք ,

Որ երկզբն են բնաւորք, վերոյ բնութեան ոչ անցաննն ,

Զհասանեն յանարարականն ՚ի զշայութեանց անհրազելն :

« Ինքնին զանձն, ասէք, յայտնեաց, ուսոյց զհաստարն ճըշմարիտ :

Թէ հաւատար է հարթ մըտաց, զի եւս անդ պէտք են յայտնութիւն .

Թէ հակառակ, չէ յերկնից . եթէ ՚ի վեր, զխորք եհաս .

Եւ զի պիտոյ է յայնժամ՝ որում չունիւքն օճառ ՚ի գէտ ,

Եւ յայտնութեան ՚ի հանդէս՝ նոյն յայտնութեան պիտին հաւատք :

Զի գիտէք, թէ ճըշմարիտ է զոր ՚ի հարցոք ընկալարուք . —

Ինն ինքնին յայտնեաց, ասէք, նոցա պատգամ իսկզբանէ . —

Իսկ իւ ծանեացք՝ թէ յայտնեաց . — հարքըն նոյնպէս մեզ պատմե .

« Ի՛նք եկն ՚ի յայտ . անմարմին եւ արտաքերն բնութեան կէց (ցին : —

Ոչ աչաց երեւի եւ ոչ ձեռին զընի երբէք ,

Ոչ ձայն նրմին ոչ բարբառ ՚ի տարրեղէն ունին ազգական .

Վասն որոյ զգոն եւ ըզգաստ մըտոց անհոս միշտ եւ անդէս :

Իսկ թէ մարմնով հիւծաւոր կերպարանոք ինչ ետ ծանօթս ,

Ի՛ւ գիտի՝ զի չէ զգալի որ կամ թէ ցնորք ինչ առ աչք ,

Կամ պատիրք անգործ մըտաց զընիւն անհիւծ ինչ կարծեցոյ :

Ո՛ւմ յայտնեալ միւսմ երկուց, բիւրուց բիւրոցն փոխանակ .

Կիտոց յայտնել, այլոց ոչ, աններեցին է անիրաւ .

Ումնն օյտազէս ումնն այն, անմըտութիւն է ծաղրակոյ .

Իսկ բնութիւն միահարթ կայ բոլորից յայտ յանգիտան :

« Այգոցիկ ո՛չ ապաքէն գատաւոր միտք են եւ ընտրոյ՝

Թէ եւ ոչ ըտտուգութեան՝ գէթ հարաւարն հաւանութեանց ,

Միտք պարզեք աստուածային, հասարակաց ըյտ ասալնորք ,

Անմալար՝ ոչ ինչ ընդհատ ՚ի բարբաւոյն աստուածեղէն :

Եւ յոր միտք հասանեն ոչ, իբր հաւաստիս ինչ ունիցի :

Ապա հաւատք անքնիք՝ ուր մըտաց թեւք ոչ ամբաստան ,

Սուտ են եւ չար ատելի քան զամենայն գուծ բըճութիւն ,

Բնաւ իսկ ցընորք են հաւատք եւ գրիժողաց հորք ճանապարհ :

Ի մեզ միտք ըզգայուն, եւ արտաքոյ բնութիւն զշալի .

Դրունք մըտաց ըզգայարանք եւ աչք իրաց բախեալ ընդ տոնս ,

Այդ եւեթ Թէ հաւաստիք, այն ամենայն ջնորջ պատրանք,
 Զէիցս ազգ տուեալ մրտաց՝ ստեղծու զգալիս ուրմանալիս,
 Զորս 'ի նոր պատկեր ձուլեալ ջրնորքն 'ի տիպս օրինակէ,
 Եւ անտի հազար խորհուրդք եւ սքանչելիք մրտեալ յաշխարհ,
 Որ կեղծիք են 'ի հարկէ առանցիկ ճառք եւ առասպելք:

« Որ զի չիք, եւ չմարթի բնաւ լինել 'ի ձէնջ կարծեալն աստուած,
 Որիչ 'ի բնութենէ անտարրափակ աներեւոյթ,
 Հարկ է ապա դրնել ինչ՝ ապերտսան մրտաց շքուչակ,
 Որ թէ անամնձ թողուցու՝ գազան անաստ է անողզք:
 Հարկ ողջունել է զտիեզերս եւ զհամօրէն բնութիւնն աստուած,
 Եւ յորմէ չիք կալ յուրաստ՝ ըզբնակաւոր նորս զօրէնս:
 Եթէ մեզ մի է աստուած, հարկ է թ' է բնաւ բոլոր բնութիւն.
 Որ զի թէ չէր ամենայն, եւ մի միայն լինել չուճէր.
 Եւ թէ չէր միակ եւ մի, չմարթէր լինել եւ ամենայն »: —

Մերտնիքն եւ մեծ դիւցազնն եւ ոչ սակաւք քաջորերոյն
 Բջջասուճն հազիւ աննձեալ՝ խոժոռ յիրեարս ակնարկեն աստ.
 Իակ մոլին անհնգեգ ճեղքէր ճառիցն հասանել յանդ: —

« Թէ բնութիւն զի՛նչ յինքնագոյ 'ի նախասկիզբն էր էութեան,
 Բազում ինչ գիտութիւնքս հասանութեան տան մեզ նըշանս,
 Այլ մրտեղի հանձարոյն անյայտ կազցէ միշտ հաւաստին:
 Զոր պայօրս նըշարեմք, զայն իմանամք աներկեւան,
 Անասհան զօրութիւն, միտք եւ ոգի կենդանարար.
 Որ երբեակ այդ հանգամանք պաշտին յերիս բնութեան ազգմունս,
 Ինուրք արփի եւ 'ի լոյս, 'ի ջեր անօր եւ պարզական,
 Գերարփի հարըստութիւն եւ լոյս մրտաց եւ հուր հոգւոյ:
 Ինքն էակ յաւիտենից համակ ինքնեզ իւր զօրութեամբ,
 Կերպարան եւ կնիք անձինն իմաստութիւն Ծանօթական,
 Եւ 'ի մի զօգ համբուրից հոգի կենաց երկոցուն սէր,
 Եւստորոհ հատուածոցն ժաւոր մեծ զօրութիւն:
 Եւ զի անհուն զօրութեանն անշարժ անգործ կալ անհնար,
 Երբակի ազգամալք յինքեան ջանդ խլրլրտեալ ըտրորածեւ
 Փոփոթի կերպարանաց 'ի կերպարանս, գործէ անդուլ:
 Չիք ինչ անկենդան յարքայութեան մըշտագոյին,
 Եւ գտանի այժմ՝ յայս 'ի կարգ՝ յոր նըկատեմքս եւ իմանամք:
 « Ընդ կարծեալք հըզօր կամաց առ 'ի շարժել ըզտիեզերս՝
 Ինքնաշարժ նիւթոյն բնաբոյս կայ զօրութիւն նըմին շարժիչ,
 Երեւեալ անշուշտ 'ի տարրը նուրբ հըրոյն շարժագունի.
 Եւ փոխան իմաստութեան՝ 'ի յօրինուած կարգի էից՝
 Բնաւոր օրէնք հարկաւորք զեռման տարւոյց՝ զայն յօրինեն,
 Ոչ անգէն եւ անդ 'ի գեղն յոր տեսանեմքս, այլ հեա զհետէ:
 Զի խլրրաման եւ օրինաց մարմնոյ պատճառք՝ հարկաւ է նիւթ.
 Անհիւթ կամք չազգեն ինչ յայնս՝ հոգւով թէպէտ խաւնեալ յանգամս,

Ուր ոչ կամբս ինչ զօրեն սասկ, այլ լիջի եւ նետարգ՝ զարծեաց կազ,
Եւ վեկայ զան անբղջաստ եւ անհրաման մարմնաց խաղաղք: (մած .

« Զոր օրինակ անըսկիցն եւ ինքնակայ խնամաբք զոյն,
Նոյն եւ զինքն անկատարած իշտփ անկէտ յաւիտեանից,
Ըստ հուժեանն անսահման եւ յանդարտաւ ծաւալուալ:
Զոր աստեղացդ անըստաւ բազմաբուլից վեկոյնն հոյք
Սըփուելոց մինչ ի ներքին յանդընգափոք երկնից ալուց
Ի կամարաց պատեալ բոլորս անշտփական աստարտաբ:
Եւ ուր աջ ոչ ժամանեն եւ ոչ հարկից ինչ հեժեժեմանք,
Հասանեն աստեղաբէտ միտք մշտանել երաշխաւոր,
Թէ անգուտ եւ անգր յանելք՝ արփից ձըլին սփրճ պարունակք,
Եւ զի չիք բնութեան ըստաւ անշտփ կին եւ անպարտք .

Գունտ անբաւ՝ ոչք մէջ ընդ բնու, ծիբ ոչ ուրիշ ուղարտեցուալ:

« Եւ զինչ ազէ լինիցին նորին սահմանք, բաւ եւ ուրտաբ .

Ո՞ր կարակին ոսն ամբարձ զերկնից զընդին զընել կամար:

Ի՛ն փակիցի. Թէ ինքեթ ինչ վանաանեւ պատեալ զնախու .

Ո՞չ պարտոյդ մասն է բնութեան . ինքն ապա իւ սահմանիցի .

Զինչ արեւոք այն իցէ, եւ քան զետրանդ անգրազոյն զինչ .

Մի՞ օջինչն . եւ զի չնչն իցէ արեւոք յայդ ինչ բաւակ .

Զխորդ չէն ինչ յինքնն՝ զընչիւ պատեալ կաշի ամփոփ:

Թէ այգաբէտ, միւսն անբաւ ամենակալ յո՞ զասնիցի,

Զխորդ երկու լինիցին, եւ ուր կոչոյնն, մեզ անսահմանք:

« Թէ որ կանգս չեն աստուած, եւ ոչ Որ էն ձեր՝ այս բնութիւն,

Ի՞րք արեւոք էնն այն երկրորդ՝ զորով ցնորեք՝ իցէ անբաւ .

Որ՝ անշտփն է անսլորտ, ինքն եւեթ կայ ըջեալ ըլլանաւ,
Աւելորդ Թէ վայրք զուցեն, չիք անդ անհուն, եւ աստուած չիք:

Իսկ Թէ ձերդ՝ ի բնութեան սփեղերացս իցէ՝ աստուած,

Արագին եւ իբրեւ մասն ինչ ի սրբին բովանդակեալ,

Ոչ ուրտաս առեալ եւեթ, այլ եւ քան զսա փոքր եւ նրկուն .

Իսկ Թէ սրբին արտաբոյ, յոյնչն ելեալ լիցի օջինչ,

Թէ ոչ ծաւալ իսկակից եւ անըստաւ՝ միայ բնութեան:

« Եւ անբան եւ անսլորտ յայտ է Թէ չէ ուրուք ստեղծուած .

Բնութիւն ինքն յինքեան մի, անհուն աստուած զերակտաւոր,

Իւութիւն անփոփոփ յերանութեան միշտ պատարուն:

Բայց ի՞ ձեան սղջմանցն երկից, արփուց՝ լուսոյ եւ շիբմութեան,

Կըրկնակի բոլոր շարժմանք, անձին սփրոյ, յայտ համբուրից,

Ի պեպեպ փորձ հանգիստ եւ ի ճըղունչս կազմուածոց,

Յանտափար կառարուսէն մինչ ի կապիկ եւ մինչ ի մարդ,

Ամբաստին յիւրմէն՝ ուր սերմն եւ կըրկնազօր արուն եւ էգ՝

Ետ զեւէ ի ծնունդս եկեալ եւ կերպակերպ կապեալ իրանս,

Ի գոյ ի յարդ եւ ի զարդ ելլին կաշին զարմանալանք

Գործոց եւ պատճառաց, սկըզբնաւորաց եւ ըսկըզբանց,

Բաժանորդք զօրութեան, կերպարանաց, կենաց Էին,
 Եւ միմանց հաղորդիչք երրեակ նոցին մեծ պարգեւաց:
 Այլ յես զատու արուէչ բնութիւնն ըզկի՞ նախնոյ ծնընդեան եր.
 Ընդ որս եւ մարդ եւ յառաջին 'ի կուսական երկրին ընդուն, (կանց,
 Ի սերմանէն որ 'ի նմա, իւ սնանի ցարդ ծախեալ յանձին,
 Խաբո՛ հիւթ՝ շունչ կենսակիր 'ի նայական բերեալ շուղոյ.
 Մերկանգամ եւ ամայի, մըազք եւեթ զինեալ պըճի՞իւք,
 Բարւոյն եւ չարին ըզգայութեամբ իւրով հասու,
 Եւ առ տէր անձին եկեալ յընկերութիւն միաժողով,
 Եւ բնածին օրինոք հարկաւ վարեալ յամենայն ինչ,
 Այ հարկաւ բընութեան, այլ թախանձմամբ անձուկ կարեաց:

« Եւ աստուածոյն մասն աստուած, որպէս հոգւոյ հատոր զսակի,
 Դիւցազանց սերունդ գիւցալն եւ աստուածոց խոշորք աստուածք:
 Վեհազոյն յաստուածսն անգ եւ զօրազոյն՝ արփիչն գունդք,
 Երկնապարք անեղծականք անյեղյեղուիք երջանկապառք,
 Երկնաւոր զօրութիւնք, 'ի գլուխ մարդոյն իշխանք եւ գեղք.
 Զի եւ աչք մահկանացոյք՝ յաստուած՝ յերկինս ամբարձեալ ցանգ:
 Ինչնարջոյն անձիւր աստուած, մէն մի յանհուն իւր պարունակ՝
 Որ նահանգն է անչութեանն, եւ ինչն աստուած այնրմ՝ մարդի.
 Եւ արեւք այսմ՝ աշխարհիս, որ մեր երկրաւս ուսլլովք յօրումք
 Մերմաւոր մտորնթաց արամեկոք պարունակեալ,
 Հօրն իւրում բնութեան միջնորդ, կապ վեհազոյն գից ընդ մարդկան,
 Աբարիչ ընթերակայ, հոգի եւ կեանք մըշտախազայ,
 Յօր միացեալ մըթերին երրեակ ազգմունքն աստուածեղէն,
 Աբփային սիք օգազոյն, աղբիւր լուսոյ, շղք եռանդան:

« Եւ զուր ընգզէմ ողորիք աստուածութեան արեւակին.
 Զի Թեպէտ եւ խաժամուսն յորմէ սարսէն եւ զօր սիրէ
 Եւ աստուածս ունի համայն՝ բուռն սարերս եւ հեշտալիս,
 Մակոյն յաչս իմասանոց՝ երկինց աստեղք եւ լուսաւորք,
 Աբգաւիննն մեծաւանդ, անն յորգարուխ լուսոյ կենաց,
 Մինչ 'ի սպառ կազէ Պասցէ միայն աստուած 'ի բարձր աթոռ.
 Ենգհանուր կրօնս առ յապա յաւիտենից ծագաց երկրի,
 Թեպէտ յայլ այլ կերպարանքս փոփոխեալ եւ անձանօթ.
 Հուկ ուրեմն աստուած յէն ճըշմարտութեան քարոզելով,
 Յամպայարկ 'ի խորանս ոսկեճաճանչ երկրրապեալ,
 Եւ աննեալ հըպակաւոր 'ի քառակողմ՝ կետ երկինթաց.
 Ի մուսն յօրինող, 'ի միւսն եզնիչ, յերկուս միջակ,
 Դաւանեալ գեղք երրակի կերպարանաց աստուածութեան
 Ընդ երկից մեծ զօրութեանցն 'ի մի բնութիւնն արաքսակերտ:

« Որում չեղեալ խելամուս անախտակիր գոյն վեհից,
 Զօրութեանց արփայնոց երկաբանչիւր գընգից երկի՞,
 Սեւն բարձու հիւտիայ ամերեւակ սուզականին,

Տանուտեարց ամերայնոց եւ ձմերային հակառակաց,
 Յնորեցան տակզծին ոմանք կրքին ներհակըս զօրութեանց,
 Բարոյ՝ լուսոյ եւ կենաց, չարի՝ մահու եւ խաւարի,
 Իբրեւ տիւ լուսոյ կենաց՝ մեռելատից սեաւ գէշերոյ:
 Լուսեղէն՝ հրեշտակք զուարթունք, եւ խաւարին՝ գեւք ապշատամբք,
 Եւ կուսաց մարտ ընդ միմեանս եւ թօթափել երկնից զօրաց
 Ի ստորին սանգարամետս անկեալ պարտեալ յանգունոց երկրքի,
 Ուր աջամուղձ՝ երաշխեպք եւ զրժոխոց ձեր առանցանք:
 Եւ միւս կէսն երկնից՝ յազթօզ ՚ի լոյս կենաց եւ հանգստեանց,
 Եւ ՚ի նմա տէր թաղաւոր արեւն աստուած ամենայազթ:

« Երբմէ միւս եւս առեղծուած, թէ գեւն ընդ իւր ընկէջ ըզմարդ .
 Կոյան արփին պըտուզ ՚ի ձեռս յեղոն համբակ անգէն կարկաստ՝
 Եղեալ մեզ մեյր հրապուրէ ձգգել ընդ իւր անգընդատոյզ՝
 Օձաղամբ ճաշտկոզն՝ ոյր անգ առ կանս շողջող վէշապն,
 Ի կենաց կապտել զաշխարհ փափուկ գրախտին դարմանագելզ,
 Եւ մատնել մահահրաւէր աստեղատանցն ձմերայնոյ:
 Եւ յեա վեցեակ գարտջ վեց տանց՝ ակրնկալեալ մեծ փըրկութիւն,
 Ի ծոց նոյն օրիորդի արեւն արքայն վեհից ծագեալ
 Կորոզող փեղեբաց եւ յարութիւն գլօքեցեցոյ,
 Թեւս ՚ի գընգին անեալ միջնուզ, սաւառնացեալ յերկնից կոհակ:
 Այդպիկ մըտաց ցընոցք՝ յարփից գընգէն ըստուերագրեալք
 Առ նախնի աստղագիտօզն, օրպէս Ենոզն կը եւ Ենոզք,
 Որ մարմնով ՚ի բարձունս, մըտօք յաստեգըն թուցեալ պիշ,
 Ձեզ անձամբ յափըշտակեալ պատմի եւ լեալ աներեւոյթ » : —

Ատանոր սպիտակ պիքն եւ հայկ ըզյօնսըն պըստեցին,
 Եւ տակաւին կարկիցիմք, մըշէլելուն այր ասէր ցընկեր .

Քաջին հրացայտ ցընէր զոյլոյթ . լուսոյց Նոյ ձեռամբ, թոյլ ետ : —

« Ըզպալի աստուածութեանն, յոր լոկ հաւան են միտք հասու,
 Եւ պատուէրք ապաքէն իցին զգայինք եւ նիւթականք
 Յազգելի օրինաց ընութեան լուսոյ մըտաց յայանեալ:
 Եւ կրօնիցն աւետիք եւ հատուցմանց գործոց արխաւօք
 Սահմանապահ իմաստնոց եւ ստանդանօզ սպիրտալից՝
 Մարմնաւորք եւ ըզգալիք, վարձք եւ պատիժք երկուց կողմանց .
 Իրջութիւն նախ յիւր մըտացն ժառանգեալ, հայ եւ յայլոց .
 Կամ չըւտտ եւ ասեղի, սողիւտ եւ պարտա եւ ապաշուս .
 Կախ իւրով կընճանս իրզձէն, ապա յայլոց ամենեցունց,
 Պատուհաս եւ ՚ի ստատից իշխանութեան եւ աստակաւն .
 Համեմատ գաւգնալի չափոյ բարեացն եւ վնասուց
 Կըշիւ հարկի փոխարէն գջալի գործոց հարկաւորաց :

« Զի մարդոյն թէ գործք չէին ընդ անհրաժեշտ կապեալ հարկիւ,
 Զիւրդ որ էնն ինքնարուն՝ ամենխնստ գոյք տընօրէն .

Որ զկատարումն միտաց յաւեաակից իւր խորհրդոց
 Յազատ կամս յանձնէր նորուն, փոքու մասին տիեզերաց,
 Որ կարօքն էր առնել յօրինուածոյն իւրում խանդար:
 Օրինակ իմն որուեսապ ՚ի մարգկանէ ճարարապետ
 Ի բազմանիւ կաղնածին ազատ ըզմն ստեղծեալ ճարուղ՝
 Ինչնազուի թողացուացէ՝ զընալ ըստ կամս իւր անձնիքանս,
 Իցէ հար գործածին ՚ի նպատակին հասանել ոչ:

« Զոր օրինակ ամենայն ինչ ՚ի զգալի բնութեանն ՚ի մոց,
 Եւ ոգիք մարդկան բնարոյս շունչ եւ շոգի բոց արփենի:
 Մի զուր անկար տարրեղմնի զկէցս անտու կարծեացի ազգ.
 Զի գիւրբն իցն, նիւթոյ զգալ թէ յաննիւթ զօգիլ ուաղղիւ:
 Եւ նիւթ զինչ, քան թէ նախէ մթակ զոյսին տատուածեղէն:
 Մըշարեմանք արգարել անեղծահանք եւ անկորուտք.
 Իբրեւ զի ոչ չքանան, որպէս եւ ոչ ինչ ՚ի բնութեանոյ.
 Այլ ՚ի մեծն տատուած խառնեալք ՚ի տիեզերս՝ յորմէ առան,
 Մեզ շքրին ՚ի վայրս անբաւ՝ փոփոխելիք ՚ի կերպարանս,
 Արտէս բնութեան թուեսցի հաճոյ եւ մեծագործն բըռնութեանց
 Նշանադարձ արուեստից, կերպարս ՚ի կերպարս մեծանել:
 Անէր բնութեան զօրութիւնք ւոգիք մարդկան յօգրս թափառք
 Յերեւոյթ գան երբեմն յազգի ազգի տարազուց գէմս
 Հնազանգեալ արուեստից զբանչըրարս ձեւինն ուժոյ:
 Զի ստորինք ամենայն վնհազուծից կան հըպատակ,
 Եւ փնչակեալ վնհ հոգւոյ նուամն զնոսա գիւթն եւ կախարգ:

« Այլ ոչ որպէս ձեր եւ մեր ցնորքի ուսմին երազատես,
 Անասկից թէ ժառանգորդ իցնն կենաց յանտի աշխարհն,
 Եւ ինչ չար կամ թէ բարի կրկնն յանձնն ՚ի մարմնոց մերիք:
 Զի ճարարին նուազաւոր մատանց շարժեալ արուեստականք
 Ի գործւոյն են եւ ՚ի նմա եւ ընդ նրմն եւեթ բնակին.
 Իսկ ՚ի բացն ապահանել, կամ գագարել երաժշտին,
 Զուր ՚ի զուր այնուհետեւ այլ եւս իցն խնդրել ըզնոյն:
 Նոյն սղւոց մահկանացուաց միտք եւ խորհուրդք եւ գործք եւ կիրք
 Ընդ մարմնոց բուեալ աննալ, եւ յետ նոյնն յօգրս ցնդեալք:
 Եւ թէ ոչ ՚ի կարծեցոյ գրունչն ինքնակաց՝ եկին մարդիկ
 Ի հաշուել զտատուածականն ՚ի տարրեղէն բնութենէ զատ,
 Աշուշտ աստի յայն ելին ՚ի մեծկամօս զիկապի վարկած:

« Եւ զի՛ սա այժմ յրտակ սեռանն՝ անտի բարեաց շնն հատուց.
 Որ անմեղ երախտաւոր կեանքս կեցնն իմաստութեամբ, (մուծք
 Եւ չարեաց) որ անօգուտ փասու յեղեոն ըստամբակեալք,
 Օն յաստուածըն բնութենէ եւ յօրինաց անտի նորուն
 Աւետիս հրաւիրեացուք եւ սպանտալիս պատուհասից,
 Ի սանձուց գանձանաւանդաւ հարկանել զնոցս խորհուրուն:
 Եւ զի ոչ միշտ յայտ սեռեալ զբնութեան պրտախ եւ ըզպատիժս,

Եւ առ հեռի բնակութեան խաղաղաւետ անձանց վեհօրն,
 Ազատեա առնեն ժողովուրդք զերկիւղ նոցին եւ զպատուիրան,
 Որպէս յերկինքս ծանեաք զարեգականն աստուածութիւն,
 Իտիպ նորա նմանութեան կայլի մեզ որ արժանաւոր,
 Որ զնորա լույցու տեղի, եւ զխաժամուածն ապրտամբազ
 Ամենրեւ խոստովանեալ փոխարինօքըն ասնձեացէ :

« Այլ՞ ահա նմանեցուցաք մէք զմեր զիւցազն աստուածակերպ :

Եւ որ յերկրի տեղակալն իցէ աստուած ընդ աստուածոց,
 Նոյն ապաքէն եւ ՚ի սմա միահեծան տիեզերակալ :

Եւ որպէս մի յերկինս արեւ, մի եւ յերկրի տիտանեան Բեյ,
 Մի պաշտն քառեց ծաղայ, ամենակալ մի գաւազան,
 Միտառհմ մարդկան ազգի՝ մի կրօնք, մի գլուխ եւ Թագաւոր :
 Միոյ Թագի հովանին զաղինո ՚ի մի սեբ տաւաղէ,
 Չափ եւ կամ ազատութեան ըզիտեւելցն Ղլտակ զաւիւն .

Տէրութիւն արգար՝ հիմնեալ յանհաւասար բնութիւն մարդկան :

« Եւ զի պիտոյ է ուսմին եւ արտաքին պաշտաման հարկ,
 Պաշտեցէ զարեւ կամ զԲեյ եւ կամ զպատակերս նըմանութեանն,
 Հանեալ զոհս եւ պատարագս . իմաստնոց չէ ինչ փոյթ բընաւ :
 Պարտել հարկ է զխանազաննն, եւ յակամոյ կամս իսկ նըմին
 Բարերար առ նա լինել . զի զիւր բարին շանալէ ոչ :

« Եւ ձերզ յանուան իսկ աստուած Թէ ապիմակ ինչ որ է նա,
 Ձե՛նչ աւելի խոստանայք քան ըզմերոյս աստուածութիւն .

Ամենայն յայնժամ հաւատք ունայն են յաչքս մըտացեաց .
 Իսկ իմաստուն Թէ որ է, ձեր պաշտամոնք եւ պաշտամունք
 Թըշտամոնք իցեն նըմին, իրր անգիտի զպետաղք Թըւել .

Յողջողջան իցէ շըրթել ՚ի խորհրդոց կամաց իւրոց,

Եւ խախտել զյաւէժ գարուց ըզգնութեանն հաստատեալ կարգ .

Կամ Թէ մարդ որ տիտակիր, պատարագք եւ ընծայիւք
 Կաշաւել զալ ՚ի հաշտ, փոխարինել մարդկան բարի :

Եւ զիւրդ սրբալիցեն ըսա արահեան՝ հանձնարոյն գործք : . . .

Ոչ աստուած ըզմարդն արար, այլ մարդ զաստուած յիւրքն պատկեր :

« Զոր յայտնեալց ասէք հաւատ եւ գաւանդքդ աղջ երկողեան,
 Թող զի նախ անհըմարին է գերաբուն իմք լինել,

Եւ կարծեալ գերադոյնն եւ անմարմնոյն յայտ գալ մարմնոյ,

Են արտութեանն եւ բաղում իսկ ՚ի նմանն ընծայութիւնք :

Այն զի զիտղ յառնեն կորզեալ եւ յօրինեալ ասէք յեղայր,

Որ ահա չիք ինչ չիք պակաս առն ՚ի կըշտին քան ըզիւրոշ .

Չկողածինն յօձէ խաբեալ, ում ոչ բարբառ ինչ յօգակապ

Եւ ոչ քան հաւանական եւ հրապուրող է իմանալ :

« Վայելուց քարոզիցէք գրախա իմն Ազին՝ չըզիտեմք ուր .

Թէ յանկեան ուրիւք երկրիս, անման մարդոյս զիւրդ բաւեր,

Եւ ուրիւք վայր անմատոց ՚ի բոց սըրոյն զըտանեմք ոչ .

Եթէ 'նզ բոլոր ամերերս, Բրբ երաներ նա տարազիբ,
 Իսկ երկրիս Թէ արտաբայ, հիմ' սուր բոցոյն պահ շքքափակ:
 Հանգոյն սրմին եւ զոր անգլին համբաւէք անճանկից կեանք:
 Որ կաթմաք եւ խոյրեզք ճանուկ հասակ զայր յաւազոյթ,
 Իբր անկիր սպա սոփյ եւ ծարաւոյ բաւեր անմեռ:
 Եւ զոր հաղիւ ամերաւ որ բընաւար սանկ յերկրի,
 Զազամային հոր մեղանա հաշուի սասուած ձեր եւ որգւոյ,
 Միժից մահ պատուհաս միահամուռ ծնընգոցն անեալ,
 Մեճնակամ եւ զեռ անէ եւ անկրան ինքնատերանց:

« Երբանիկ մարգիան եր աղչ 'ի սկզբնամէր պարզմտութեան .
 Ճաշակոք բարւոյ, չարի եւ օրինոյ թըշուսապաւ,
 Ըցբարւոյն պընդեալ ըզնեա եւ ընբընեալ համակ ըզար,
 Կորուսեալ զանմեղութիւն . այս են գրախափք ձեր սընոտիք:

« Ըցբնաթինը Լուրջն հեղեղ եւ զգրբիութիւն պատմէք ութից,
 Զածեալ ինչ ըզմբուս Թէ 'ի չընչին արկղակերտին,
 Յերեսուն բարձր 'ի կանգուն' յերկբարբեր երկայն սապան,
 Զի հնար բովանդակել այնչափ անչափ բիւրոյ բիւրից
 Մասուն կենդանեոյ ջամբարային եւ օգայոց
 Բազմահամբար պիտոյիքն առ 'ի զարման կենաց ուժնիպ:
 Ոչ զարգինան իրաց ժրխանք առ մեծ զգիտյ 'ահապետիք,
 Այլ զբարւում զաւառն' համաշխարհի կարծեալ հեղձումն:
 Երանի ծխածանին ծագումն 'ի ծիր ծընեալ ըզինի
 Բարոյի որպէս արեղն ինն ուխտից հաշուի նըշան .
 Իբրեւ այն Թէ չէր նախուստ յերկնից կամարս ամպ խննաւուս
 Ըջընջոյ ըմպել լուսոյն, զերկնից դասոյն սրբուել նարօս:

« Այդ են ահա ձեր հաւատք տալոյոյ բըժժանք եւ բարբաշանք .

Եւ զոր կրօնս եւ ըզտաշան յայդր 'ի հիմանը շինեցիք,
 Խարխուլ եւ վազափուլ իբրեւ զխարխուլ Ե յաւիտեան:
 Տեսէք արգ՝ ըզմերս ընդ ձերդ եղեալ 'ի կշիւըս հանձնարոյ,
 Մի զանձինըս ձեր զըրկէք 'ի բարերար գիւրն խնամոյ,
 Եւ յաղժօղ գիւշազինն, որ զայս 'ի մենը կալաւ պարգեւս
 Ի հրեղին արեւելից լերանց յորժամ ինչք յերկիր,
 Որ 'ի պորս հոգազանգուած զընտիս յերկինս կառուցեալ կան .
 Յարբիական 'ի կամարս երկնից բարձանց վերաթեւեալ
 Ընդ անճանկից սասուածոց խորհըրգակից եղեալ բարեաց,
 Եւ շորհեմք ձեզ 'ի նմանն անապական լուսոյ քարոզ:
 Եւ պորժիմք ընդ այս նորոզ ազգի ծնընգոց մարգիան շնորհս,
 Յորմէ Թափուր Թէ Թողեալ 'ի կորչատեան գլրերի 'ի գուր,
 Եւ իւ մերքս են բարգաւաճ որեսար եւ չէիք, անգք եւ անգեալք » : . . .

Արքամբտեալ մեծըն գիւշազն, յերկիամունան հուր բարբաքեալ:
 « Բարե, գոչեաց, ծագելի սասուածութեանդ եւ սասուածոյդ:
 Մնչեր զանցեր, շատ իսկ զեզար երկայնամիտ ջարդ լըուութեամբ:

Թէ աստուածըդ Ներքովք, անփձակուր ճեա տխտանեան,
Տիրացեալ գոտազութեամբ ձեզ տխտանեանց կորգացեալ Բեշ,
Ի յերմէ զհազունէն յարեգակնէդ չերկընչիցի,

Ոչ յաստուածըն բնութենէդ, իբր յումիքէ 'ի մարդկանէս,
Եւ զոր կամին զապիրատ եւ զանարժան բերցն 'ի գործ,
Ո՞ր զնրա կայցի բազուկ. — ո՞վ այլ Թէ ոչ Թարգմանն Հայի՝
Բարկութեանն ըսպասաւոր արգարագատ անտառ էլին: —
Մոխրեցի սիրա ամապիրա, սուր առ երկնիք քեքեալ լեզու,
Փակեցին իրցցին տհանջ որգաց Սենաց եւ Յարեթի
Չըլլեալ ըզբժոճոց զչայտեալ բարատըն դիւտընն:

« Ինձ քաւ եւ խոցս՝ աստուած այգախ գետէ յերկինս,

Եւ յերկրի տեր այգախի եւ գոյնպիտի՝ նզգըրփիլ կըրնա:

Թէպէտ եւ ստոյգ 'ի նմանէն՝ երանութիւն մեզ բերկցէք,

Ոչ կամիմք, չանուումք ինչ յանձն որ յատարին գալցն ձեռաց:

Ուր տեսէք զարծուի, զտուիւ՝ յոյլոց մագլաց որս ըմբռնեալ:

Ընդ անաղատ գերութեան ազէ զինչ այն բարգաւաւանք,

Ուր այր այր կամ սուր կամ զոհ մարգափողջն է բլանութեան,

Եւ բնիկ բոց ազատասեր զեռազից հըրգեհոնն բորբոյէ:

Ի կարծիս ուժգին նուանն՝ է սըտութեան ճիցն անխաւ,

Գերութեան իրժգըժագոյն՝ բրնի սաստիւ կրնից հրաման:

« Մի է մեզ եւ եղիցի միշտ Աստուած Հայր Հասարակաց,

Արարիչ եւ խնամօղ ամենակալ, ամենիմաստ,

Օրինաց բնութեանըն տեր, եւ որ միայն դբանչերտուեստ,

Հաստցօղ անմահ ոգւոց աստ, մանաւանդ 'ի հանդերձեանըն,

Սմենեքին մեք եղբարք՝ միայն որդիք Աստուծոց հոր:

Պերձութիւն՝ իշեանութիւն ասըն զարտե՝ ոչ այլ ուտակք,

Բոլոց միայն յառաքինի եւ յիմաստուն կորգաց վարուց,

Ոչ առ այլ ինչ՝ բոլոց եւեթ 'ի բարերար սիրոյն հանդես,

Եւ յանձնիւր երջանկութեանց երանութիւն ազգի լըցեալ:

« Այս անտի կենացն հակիրճ հատեալ, Բիւրասպ, քեզ համաուտք:

Իսկ յաստի վարուց պայման՝ յամօթ քո շատ լիցի ասել,

Ձի Թէ ստոյգ եւ 'ի սըրտէ կցին սրտաւումք հրապոց լըբանցք՝

Մէն մի ասող իշեանական իւրաքանչիւր տեր աշխարհաց,

Վաչցին ապա եւ յերկրի միտմ՝ միտմ՝ սխտք ասանձիքն

Սըզի եւ լըրուի եւ նահանգի եւ գուտաի:

Բարբաւոց տեր բաժանող՝ բաշխէ նոցին եւ ազգապետս:

Մի ժրտանցի՝ տխտանեանդ կրողըցոյս աստուածութեամբ

Բրնանալ տիրել հանուր չորեքծագեան տիեզերաց:

« Ի բումի՞ բերանոց յամօթ եղև գիւթեալ բարբաւդ,

Եւ ոգիք մորաւութեան 'ի քեզ չընչեալ՝ համրապի արգ:

Ինձ օն եւ օն արասցէ Աստուած Նոյի եւ Թարգմանց,

Եթէ սայրք սըլլաբաց աստէն եւ աստ չարբոյն զարկանք:

Բջճրեշտակ պատգամաւոր 'ինքնանեալ մեզ Լրկրածնէ՝

Գիտեմք չըքով մեծարել ըստ արժանին իւր երեսաց .

Իսկ զեսականին գրծոխոց 'ի մէջ պատիւ այդ աւագին » :

Ձարհուրեալ յահագին տիգէ քաջին՝ լքուեաց Բիւրասայ,
Մանաւանդ զի եւ յեւանքն յեափն բանկէն յարեաւ ըսկայն :
Յոտըն կային եւ բեշեանք 'ի հրաժեշտի լեալ համարեալք .
Մեք խօսել աննոյր Բար 'ի մէջ անցեալ զինուարարսր .

« Յուսամ 'ի մտորգասէր քաղցրութիւն հօրն իմ գիւցազին
Եւ 'ի սէր իւր ընտանի առ քեզ առ քաջոյ Թորգոմնայ,
Թէ իցեն որպէս իցեն զոր ինչ Բիւրասայ բարբառեցաւ,
Ձերկոցունց սահայն զըլխոց հրեշտակութեանքս պատգամաց
Մի մըտոյք 'ի պայքար, ըզկրծս ասեմ եւ զգաւազան,
Եթէ ազգացս երկոցուն խաղաղութեան եւ սիրոյ կապ
Ի մէջ անկեալ զօրեսցի չըքնողազեղ կոյտդ Հայկանոցը,
Ում վաղցնիւց ցանկացեալ գիւցազնըն վեհ անդ 'ի Բարեշ,
Եւ կըղկամ կաթողին է զըրաննէն մինչեւ ցայտը՝
Նա այլովք անբուիք որ անդ առ մեան ոչ պակասեն :
Եւ կարծեմ թէ գեղեցեք, զի թէ յայնժամ էր կամեցեալ .
Գոյր կարօզ եւ եղիցի բրնձի հանել ըզնա 'ի մէջը .

Այլ մարգասեր ընդ մեզ կամք ըզհաճութիւն մեր ընտրեցին » :

Ի բարկութիւն մեծ բըրգեալ, « Ռեժգին, ասե, զըուտոր իմ անուր :

Օն եւ օն 'ինազելին երգուեալ կուսիս Թորգոմնայ զըուսի,
Թէ ոչ այս տեղ կանխեսցէ առ 'ինմանին խըզել զարեւ :
Շատ է արդ, չեք իմ գուտոր առ 'ի քարշել հարձ 'Ներտովմայ
Նա այնքանեղան որ չարկասնն աստուածոցեալ ճակատանին .
Թող թէ բնաւ չեք եւ չեք ամենեւին գուտորք Հայկոյ
Նա աստուած երթալ լինել աստուածուրճի տիեզերաց :
Թէ հարկիք հեթեթանեք Թաղուցանել մեզ որդայմծ,
Ոչ այն զք Հայկանոցը, աչ իսկ է Հայի թէ գիտացէ
Նա գութ արեան զաւակի, թէ եւ ոչւովք չափ սիրելոյ
Եւ առուել քան զոգիս, դարձուցանել 'ի մտուցածս
Ոչ զերկինս եւ ոչ ըրտուրր սէր հոյրենեաց եւ զբաժութեան,
Ոչ զաղցին եւ զաշխարհին ազիկամի աղատութիւն :
Արիք արդ, որ ինչ լքուցըրդ պատանեցիք հրեշտակօրին .
Թող կայցեն չաղակրտասանք, օն խօսեցին բերանք զմտուց,
Նքքք թերեւս արացեց զաստուածութիւնն հաւասարիմ,
Մարգարեւ թէ գերազոյ նա 'ի ընտութեան է զորութիւն,
Եւ ազանց երկրի պաշտօն, արքայութիւն ամենայազմ » :

« Ի գիւցազնին երգուեալ արեւ, գոչեաց անգուտ արքայորգին ,

Եւ ոչ բայ մի պակաս յասացելոցդ ինչ արացոյք :
Ընդհանուր տիեզերաց տակալ ըզկործ, առցնն եւ եւս,
Բեշայ քանի՞ զմտուց բերանք իցեն եւ սրպէս խօսիցին » : —

Ասաց, ելին. Հայկ ըզհետ ահեղ բարբառ զայս արձակեալ,
 « Չեւ համերէն աշխարհէ է զայգըր գեռ առեալ ճաշակ,
 Տակաւն յաշխարհս է Հայկ եւ Թորգոմայ են աստ լըրինք »,
 Եւ բազմեցաւ: Անք նահապետն յայնժամ երկրորդ աշխարհահայր,
 Որ պարտեալ ցայն վայր ըջրման եւ գլուխ ի կոր կայր մըտտեան,
 Չձիննաթոյր ալիս մերուացն ի թաւարծի լանջալն սրփեալ,
 Խաղայր ի նա ի բարձանց յանկարծ հոգի աստուածեղէն,
 Լըս երեսոց անահէն կաթէր ի յաշն եւ ի ճախաս:
 Յալէճագիկն ի շըրթանց աստուածարեալ բրզէկը բարբառ.
 Քան ի սպիտակ խորթոց յամարայնոյն աթ լուծեղոց
 Յորգաւաս մեղածորանք ծաւալէին բանքն ի սըրտէն,
 Եւ քան յերկիր ծարաւուս ըզցարնային ցօղ շառաչուկ
 Շայնկան եւս ընթացեալ ի լըսելեացն ըզցաստ ոգին,
 Որ անդ շուրջ ազուսբ առեալ բազմեալ կային ի ծանր երաստ
 Մեծամեծ աւագանին՝ սեպուհք եւ պեղք եւ տանուտեղք,
 Եւ սպայիւ բակ ընդքօք զորագլխեանն ի մի գումար:
 Ասէ. « Չայն ի բարձանց աստուածեղէն ի սիրտս հընչէ,
 Բարախէ զըզգայունս, որդիք Նոյի դուք լըւարուք:
 Մոլորիք մի գուք ի ցնորս անխնայարս որդւոց Քամայ.
 Է լըղու զի քան զխորհուրդս է շարժնայոյն երողչնթոց,
 Կայ հէք միտքն ի բարձու՝ վաղէն անգէտ ապաժաման:
 Արեան ահաւոր, եւ գատաստան անգ վեհադոյն
 Չեր յանգիման եւ ընդհանուր քառահոլով ծագաց երկրի:
 Ուսուցնց զուրիզ հաւատ, ցուսնց զտոկէ լըզթայն անեղծ
 Որ յերկնուստ իջեալ զօգէ զերկիր յերկինս ընդ սրարչին:
 Ո՞ր սայր ինձ եւ զհանգերձեալն աստ յաւիտեանս՝ պատմել եւ այնց:
 Պահեցայ ես կենդանի մինչ հասակիս յայս ալեւայթ,
 Չի չեւ գնացեալ ի ծննդոց աշխարհիս ունին անգուլութեամբ
 Չէին եւ նոր աստուածաւանդ ըզյայտնութիւնս յեղեղեցեց.
 Ոչ գիմակ մըտաց, ոչ հարթ, ոչ լ գեր, եւ Յեռան աղք այնձ օճան:
 « Հոգի է Աստուած ի հիւթանթութ ընութեանց փարստ,
 Պատարուն թոկ ճըջմարիտ, զեղ սիրային, բարութեաց հայր.
 Ետ յիւրեք ուղայն մարդոյս, եւ նոյն խօսի՝ նգ ուղայս մերում:
 Կա եւ ի մարդն ստաթին բարբառեցաւ սըզողարար,
 Մինչ տակաւն չեր գեռ ուրիք խարհութեան այլ ոք հաւակ:
 Խտեցաւ եւ ընդ հօր ձերում, որդիք, թուսուք Նոյի,
 Խտեցաւ յաւաղագոյն քան զուրցն հեղեղ եւ այնր ըզհետ:
 Ալեկայ կոչեմ՝ զաստափայտն ապրեցուցիչ նըշխարեղցոյս,
 Չաւերակս եւ ըզփուլս ունիմ՝ զիւրայ զբողոք երկրիս.
 Ալեւոր արփիանձեմ՝ Մասեաց գաղաթն, եւ գու զիւրայ,
 Եւ կամարդ էին զիւրեւ ծիրաներփեան ծիր կարակնեալ:
 « Այն բարբառ երկնաւոր՝ ուղայս աղքեալ մեր ի զգայունս,

Նա յայտնեաց որդւոց մարդկան ըզգիտութեան արարչին լոյս,
 Տեսանել ըզըջմարտին՝ ազա նըշջլ բուն ճըջմարտին:
 Տեսանեմք եւ հաւատամք եւ վեկայեմք ըստուգութեան,
 Թէ խաւարն երկրահողով զերկնից փայլակն ոչ շըլացոյց,
 Զի անհունն որ ճանաչեմք՝ զսա է՝ ի հուն գոյացութեանցս .
 եւ թէ չէր կապեալ ընդ մեզ, ՚ի մեր ծանօթոն ոչ ունէք գալ .
 եւ ոչ աշխարհ եւ ոչ մեք ինչ ունէպք անել ՚ի գոյ
 Ի մերձ էին վեհ կերպից մինչ ՚ի յեաքն նուրբ շամանգալ:

Որ յուրասան է յայտմանէ, ուրացաւ զանձն եւ զփեղերս:
 « Արդ թէ են երկինք երկիր ծով եւ անբաւ էից բնութիւն,
 Գոյ եւ Աստուած, որպէս չիք արեւ առանց արեգական,
 Կամ առանց սարերց ըստուեր, որ ՚ի միմանց են անգաժին:
 Թէ արարչն էութիւն, ըսա ողջափա՛հ մերս հաւատաց,
 Չհասանէ յանըզայ միտս ուրացերց ամուարըշտաց,
 Մեզ առաւել է անհաս առանց էին նախագոյնի
 Գոյութիւն փեղերաց եւ որ ՚ի նմայն լի հրաշակերպք:
 Որ չիտմի՝ նոց յայտնաչն Աստուած, ըիւրս ՚ի ըիւրոց մտորեպքի,
 Կամ եւ ոչ մի զքզ գըտեալ՝ փեղերաց ասոյն պաշտան:

« Անանուն է Աստուած, ինքն եւեթ զիւր գիտէ զանուն .
 Որ զինչ ՚ի մարդկանէ եւ կոչեպք՝ հայհոյանք են,
 Մէք զի է՝ գիտեմք եւեթ, եւ զի որ էն՝ նա է միայն:
 Չիք ծայր ՚ի ծայր գիտել զՈր էն . մահկանացուի երանութիւն,
 Որ յերկնես եւեթ պահի լի պատարան անմահութեան:
 Յայն գիտեմք, որ բովանդակ է առ ՚ի զնա ճանաչելոյ
 Անչափ սիրոյ եւ պաշտան երկրորդագուացն արժանաւոր: —
 Բաց, Տէր, զաչս ամենցուն՝ ըզդեղ սիրոյ քոյ նըգասել:
 Որ ՚ի քեզն անօրինեալք՝ նոքա տեսնն զայն մանաւանդ: —

« Աստուած անհուն զօրութիւն, խնաստութիւն, սէր կենդանի,
 Հայր լուսոյ իւրն երեսոց եւ կենարար կամաց սիրոյ,
 Հոգի պարզ ինքնաբուն զտեսալ մեկնեալ յարարածոց,
 Ի գոյնոց անզըննական, մըտաց աչաց ուզգեան տեսակ,
 Ինքնազոյ յաննիալ եւ յինքնաբաւ իւրում էին,
 Սահման եւ ոչորոք անհաս բնութեան համազոյնի:
 Զի որ ինքն ՚ի չափաւոր յօգեալ մասանց են փեղերք,
 Չափով կան, եւ է աւարա բնութեանց մըտա էն անբաւելի:
 Բանիւ խնաստութեամբ եւ կենաւէտ աղքատմբ հոգւոյն,
 Ի յորգատատ զեղմանէ բարերարոզ իւրում գոյնն,
 Եփն յառնել զեղականքս անխարհելով իւրոց կամաց
 Ի չափ ՚ի թիւ եւ կըչիւ կարակնակերպն հանձարոյ:
 Անեղին միտք եւ հոգի, կամ թէ անեղն հողով մըտք
 Իսկըջբանէ յաւեփտանց յեկց բնութիւնքս խառնեցաւ,
 Մարմնացաւ եւ ձուլեցաւ եւ ՚ի գոյնի սարբը բնակեաց,

Յիւր էնն ածեալ 'ի յայս դարարածոց ցուցակութիւն :

« Անասնմանն յաւիտեանց՝ Թըզաւ զերկնի շափեալ ըզծիր, Ձգրեգածեւ կամարն արփին իբրեւ անեղ կանգնեաց խորան, Եւ պարզեաց վրանածեւ, որում իւր Թեւք եւ ապարտեք թուուցեալ եւ տարածեալ տիեզերաց ձրգին 'ի ծաղս, Եւ պրբիեալ ապսամեգակքն՝ տը կամեցաւն եւ գիտե՝ կան : Յասպարէզըն կապուտակ, իբր տաշնգործ նրկարտկերտ Կամ՝ վառ 'ի վառ զերգ գունից երփունս 'ի վարարս վարեայնոյ, Գիշերաց ցանեաց 'ի ընչ լիով ձեռամբ զատեղաց բոլրս . Յայդութեանն լուսին ճըբաղ, եւ արեգակն 'ի ըյս տաւընքանն Եւ առ 'ի զնոյն ինքն իսկ լուսին յիւր արեբրենն առաջանել :

« Եղս զլուսընն անծայրեանի՝ արարածոյն ծընընդեանն ծայր Արփեանալ յիւրեքն բնութեանն ըզգեղեցիկ եւ ըզնափե Յիր եւ անտըր եւ տարած լըրջացուցիչ լուսոյն գոյտի, Ի զարմե անտի սփիռ յանբառ 'ի բարձը 'ի գըմբեթինն Բալորեալ սութեալ եկին կապին կախեալ գունտը լուսարփիք, Եւ հոծ Թաղանն իւր մածիւք 'ի գոյ ել հուրն եւ ջերմութիւն : Եւ հոգում զբութեամբ՝ իմաստութեամբ նորա շարժեալ Գանն եւ գնան անտըրալ յանկեա շըբնարս բարբոսանոյն, Հնազանդեալ հրամանին, զոր Թէ առ ինքըն կոչեցի, Կորընչինն առ հասարակ շիջեալիս Թաղեալք 'ի չքը, Կամ՝ վըրգոթինն վեր 'ի վայր հարեալք 'ի վնչ խառնակութեանն :

« Ինքըն կայ 'ի միջագոյր հաստատութեանն տիեզերաց, Եւ զաստեղս եւ զհամասփիս լուսաւորաց գունգազունը սար Իբր ոսկի շըթեայիւք յինքըն կապեալ յանհան խորոց Տանի բերի մեծազանն առաւածարունըն զբութիւն, Ի հաղար բիւրուց զուարթնոց բիւրաւորաց սպասաւորեալ Լուսագեծ եւ բոցաթեւ սաւառնեղց ստոր հիշեղտակաց Հոգենիւթ պաշտօնեկից սեանն ընգ լուսոյն տարբոցեղոց : Յոյց մի գունգըն ըստամբակեալ անկեալ 'ի վնչ սանգարամաս Հակաուակ եղեալ Վեհին եւ սիրելեացն իւր ոխերիմ :

« Հեղեալ զերկրաւ ըզջոծ օգս՝ իբրեւ 'ի ծրար ըզնա պատեաց Ուր 'ի նորուն հրամաննն տապատեկեալ ընթանան հոգըք Հոգահարել զարեւան ըզբոց եւ գաւանկըս կապչաւըն . Տեղան ամոք փայլատակունս եւ գաղարուց զանձրեւս 'ի բոցս, Փըլենն ձինն սառնամանիս՝ պընդել զարմարտըս սերմանեաց : Կոյն հրամանն արարչական կախեաց զերկիր բարբառմե . Իբր ըզմի յարփիագնաց 'ի լուսալիր զընգից երկնի, Եւ կըշեաց յանհան վայրս անվայրաբակ տիեզերաց : Ժողովեաց 'ի մեծածոթն եւ 'ի ծովակս ըզգեւունն ջուրս Աւազով զնոսին կընքեալ, աղբերահոս գնացոյց վըտափս, Թանձրացոյց հան ըզցամոքըն սարատեալ յարփեննայն շաղ :

Կանգնեցոյց ըզջազաթանցն առեալ ընդին ըսկայաբորտա,
 Հար ափով իւրով մեծաւ՝ պարզեաց ըզջաշտս եւ ըզհովեսս,
 Գողացոյց ըբնորսւսնս, խոտոնս եւ վիհնս պատասեաց,
 Եւ յերանգ պնտեա զերեսս երկրի կրկեաց նրկարողեզ
 Անկուածոք գալարից, ծաղկանց, մայրեզ թաւ սնտաւաց:

« Կոյն հազին կենդանարար, այր զորութիւն իւր հրտմանին
 Խաղայր ընժանայր ընդ ջուրս ընդ օդս եւ ընդ երկիր,
 Խրըրտումն զեւաղց յեռանգն 'ի նոյնս արեւալ չքնչոց՝
 Բրդնեցոյց երամ երամ՝ լուզակաց սեռս եւ կայտաւաց,
 Թեւաղոյս օգապարեց երմն երմն յերկինըս շողոցոց,
 Եւ որ բնաւ չորքտանիք յերեսս երկրի հարկաննն հեռս
 Հարթարգակ 'ի գաղտ 'ի մարդ եւ 'ի ծործորս ջրարբիս,
 Եւ 'ի բլուրս պրակագեղ եւ 'ի բերինս անտառափոս,
 Զարձազանգս անձաւախորս հնչեցոյցեալ ըբեր բարբառակք:
 Երրեակ աղջ պարտոճոց խոկողանէ կարգառութեանք
 Ըջփմանս փոխանարգեալ բուսականաց եւ լուզակաց,
 Հաւուց՝ զեռնաց եւ սոճնոց եւ կայտաւաց քաւնթափոց
 Անցին գնացին, կան թաղեալ 'ի պարս երկրի յաղս նեքքինս.
 Երես կոտեճք ընդ սոփեք մեռեալ աշխարհս եւ յախտեանս,
 Յոր չըղայր բքնաւ ուրեք որդեաց մարգկան գարով եւ զաւակ:

« Աստ զարգիս 'ի մեր գարին ըստեղծ Աստուած ըզմարգն յերկրէ,
 Հեզ 'ի նա մարս վքսեմ եւ շունչ անմահ եւ սեր յիւրմն,
 Որ ընդ հաստուն զորութեանն անտն ըզնս հասալին պատկեր,
 'Կս եւ սատուած քնքնատեր, թող գանհազորք անբաւութիւնն:
 Կացոյցեալ 'ի հեշտ անմեռ կեանքս գրախտին եղնմական,
 Եւ ըջփոյն առաջին ըզնախանայրն գեղեղեկ

Ես 'ի գրիկ սիրոյ նորա՝ մերոյ զարմիս առ 'ի սերունդ: —
 Դէր՝ ինքնածին կըք յերկրես իբր յարգանգէ մարգ գեղարոյս.
 Զինչ ջամբեցես կամեանձուծ եւ ապիկար շքով հասակին:
 Ո՛վ ըստինք մօր անուշակ, գուք հաւատալիք արարչութեանն: —

« Աւտուցեալ որով կարգօք պաշտօն առնալ հաճիցի Յերն,
 Օրէնս ընդարոյս 'ի սիրտ նոցին գաղմեալ անջինը
 Եւ 'ի սիրտ նոցս քնքնոցոց կարգեալ եւ գոյ մինչեւ առ մեզ.
 Պատուիրանք սուրբ եւ կրօնք աստուածատուրք բուսոյ մըտաց.
 Մի Աստուած բաղդից հայր, սփեղբոցոց նախախնեակ,
 Ընտրութեան բարեւոյ՝ շարին՝ ըստ իրաւանց մըտաց խըղճի
 Առ 'ի զքան 'ի գործ բերել եւ խուսափել յապիքասէն.
 Անձեղջեան գիտել ըզմարգ, անմահական հասեալ հաղւոյ,
 Աին ունել արկերց փոխարթնաց անձեւք գործոց,
 Պրատկաց յոյս եւ երկիւղ աստ եւ անգնն գատատանայ.
 Վերնոյն հօր պատկեր որդիք եւ յարենէ մոյ սերունդք,
 Աղապք եւ հաւատարք 'ի մութիւն խաղաղութեան.

ԱՅժու արգարութեան, եղբայրութեան սեղան սիրոյ
 Ի մի տուն եւ տաճար, երկինք ձեզուն, երկիր յասակ,
 Սիրով յԱստուած եւ յընկերս 'ի մի ձուլել ջահ բոցովաւ,
 Ձոր ինչ մեզն յոյզ կամօք՝ ըզնոյն նոցա հասուցանել,
 Կալ պաշտել զարարին, անմահանայ երանութեամբ:
 Արբութիւն ամուսնութեանց եւ իրաւունք ջեղապետաց
 Միախառն ընդ հոմազին ազատագունզն իշխանութեան,
 Միայնոյն Աստուծոյ հասարակաց մի տիրութիւն
 Ընդ ազգին տանուանան օրինաւորն մականաւ,
 Որ զէին նրմանութիւն նրկարիցէ յանձին իւրում՝
 Տեսչութիւն ըզնորուն վարեալ զարգար եւ զչարսական:

« Կթորէն է որ նշտտեալ ընդգէմ օրէնքս կարկառեմ,
 Տալ կարծել թէ երկինք զանեղծ հրամանս եւ զանգեղու՝
 Ձայնս 'ի ցունդ 'ի փուտ սոփեր սրբուէ յայլայլ մշտաց թարգմանս,
 Ուր որ զգին ընթերցող էջ, անգուտս լլտէ զմեզն ընդգինակ.
 Եւ զիր՝ մարդկան յերաշխի, սոցա գարձեալ վեկայ նոյն տառք:
 Կրկին մատեանք արարչին՝ մարգոյն 'ի պէտս են բաւանդակք,
 Տեղեղք եւ ինչն իսկ մարդն, յամենիմաստ Էնն բնութիւնք:
 Ոչ աչք, թէ եւ աւազ, այլ պարզ սրբաբն զայն ընթեռնուլ
 Յանապատ ծաղեալ 'ի լոյս մշտաց խալձի եւ խորհրդոց:
 Երբորդէ շնն ինչ պէտք, որում չմարթի զալ անպատիր.
 Իսկ բնութիւն եւ լոյս բնածին տեսն 'ի սրբաբ' անխաբ անննեղ,
 Յորս է բնաւ մարդն ըզլոյսուն իմաստակիր աւաղինի:

« Խոտցեալ եւ խօսի Աստուած 'ի սիրտ մարգոյն ու 'ի միտս՝
 Անտա պահել անարատ ըզինդամի կենաց պատուելոս
 Ըջըրտեալն յաննիւթ տախտակն արորչապարծ հարս մատամբ.
 Պահել ըզձեռս 'ի չարէն եւ արձակել 'ի բարութիւնս,
 Խոտացեալ աւետին ուրախարարս ունկընդորոց,
 Գուացեալ եւ սպանալիս կրտօնը ըզմիտս տպերատան:
 Ի լլտել ձայնի նորա՝ հաճեալ զազին միտք եւ սիրտ պարծ,
 Յանաստեղ՝ նպին յաննն անձինն տոսի եւ գատտիտալ,
 Գրթեալ ոգւոյն ստունդանոց՝ 'ի չարաշուք լրկեալ զահձէ.
 Ապա եւ նոյն ինչն հաստին եւ պարգեւել սրբաբ մշտաց՝
 Ի պատեղել եւ պրտակել՝ ոչ զտաժամեան գործուն եւեթ,
 Այլ եւ ըզիտան եւ զորութանս յաւէթ անհատ բարւոյն, չարի,
 Թէ չջոյր մահ խափան 'ի մեջ եւ ոչ Աստուած անպարբշտին,
 Որպէս ցանկայն 'ի սրբաբ' պատիր բարեաւ գրունն ուրացեալ:
 Ձոր օրինակ աճիրք անգարձ, նոյն եւ ցատուսն եւ պատուհաս,
 Ամուսնի անեղձ հողւոյն՝ են եւ պատօժք իւր անկախման.
 Անհուն չար են մեղք անմահ՝ իբր սխերիմ անբաւ բարւոյն,
 Իսկ Աստուած յաւէթ բարին՝ յաւէտ անմահ է լերթանիկ,
 Ապա եւ իւրն ատեղի անկցի յանկէտ աղէտ ու 'ի մահ,

Եւ արգար երանեսցի յանրապառ կեանս՝ բարեաց կրչիս :
 Մահացուք, ծանիր զարժան անեղծ ոգւոյդ եւ ըզբարւոյն :
 » Մի խառիր, հոգածին, յանձն եւ յերկինս ուշերկիր հայեաց .
 Վեկայ զերկինս եւ զերկիր՝ ըզմտաւ ձեր եւ զսիրտ ունիմ :
 Ձարտրչին գրբն զանուն աստեղք 'ի ճեմնս յահող զբմբեմն ,
 Եւ ջահ յնթացսն վառն տեսող մրտաց 'ի գիւս նորին :
 Լցան յեղից տաւառեալ ըզնոյն օրհնե եւ օգբ հընչն ,
 Ծով ալեղք կուտակելովք ըզնոյն գոչէ յանհուն եղերս :
 Ի ճրջմարիտ արարող եւ մեր օգւոցս անմահութիւն .
 Եթէ են ընդ տեղերս բարի զգալի ուխմանալի ,
 Գոյ եւ հայր եւ ազբիւր յաւետարուղի նոցին բարեաց :
 Իսկ չարին չիք էութիւն , եւ օչ զք հայր եւ արարիչ ,
 Եւ բարւոյն գերեւելոյ ծանօթ եղեալ անուանի մեզ ,
 Ձոր օրինակ եւ խաւար առ 'ի չքոյէ լուսոյ տեսեալ :
 Ձար մեղք միայն են յողատ կամս , եւ ուղղութիւնք եւեթ բարի .
 Խրամատեղ զաստուածակարգ օրինաց ցանգ , կամ կալ պատկառ ,
 Չանձն եւեթ սիրել պաշտել , կամ զարարիչն եւ զմարդկան ազգ ,
 Ձիրաւ կամ զանիրաւ , զատկութիւն եւ կամ ըզուր :
 Ըննորս մեծ բանաւորի՝ պատճառք վարձուց՝ աղատութիւն .
 Վայրկենի գիմակալել իւր առ անբաւ էին անիւ ,
 Աչ ինչ է . նա եւ ըզնոյն իսկ զանձնիչեան ըզկամն յոխորս
 Ի լուսմըն վարեօցէ նա խորհրդոցն յօրինուածոյն :
 « Եւ Թէ են բարի եւ չար իմանալիք յարձակ կամաց ,
 Ի եւ բարւոյն եւ չարի հաստուցանող իրաւադատ ,
 Ար բազում անգամ յաստիս զարգար տրիտուրն ոչ ժառանգեն .
 Եւ գործոց չէ տէր մարմնն հողազանգուած , այլ միտք հոգւով : —
 Եթէ չէ հոգին որիչ ինչ յանրոգայ մարմնոյ մահու ,
 Ձեռնրք 'ի բուն՝ ուր փակին ըզցայութեանց գրուիք ամենայն՝
 Ինքն զարթուն կայ եւ տեսիլս տեսանէ , ցանու , սիրէ ,
 Յանդունգս իջեալ յարթըմի եւ ընդ աստեղս յարփին պարեալ .
 Եւ իբր յարթուն ապշութեան չսունու յանձին ըզզայնոց ազգ :
 Գիտ մանուկ գեղածին ըզտենչալի ստինն անուշակ ,
 Բազն՝ ըզկերակուր , զազբերս պասուք , սեր ըզսիրուն ,
 Եւ ոչ մարդ՝ անմահութեան տապեալ տարփիւ հաս 'ի փափաքն :
 Աչ նոցին հանդոյն հաստիչն ինքնին առնկեաց 'ի սիրտ մարդոյն
 Ըջոյս եւ ըզաղութումն անմահ կենացն յաւերժից :
 Ար զամենայն ըզբնարոյս ցանկութեանց պէտարն պատրաստեաց ,
 Յայնդ եւեթ պատիր ցնորիւք խաբեաց ըզմարդ անուան Աստուած :
 Ար զԹըռչիկերն Թիթեանիկ Թեթեւ Թեւաբն Թրրթրուան
 Ի Թրրթրուան արկեալ պահէ յանարգ գեւուն տաղաւարեալ ,
 Եւ զմահուն տրա զամբան եղեալ նրմն 'ի խանձարուրս՝
 Յարուցանէ զբանչլի ձախրել 'ի լլսս ու 'ի սիբ օդոց ,

Ջարփային հոգին կապեալ խաւարարդէ 'ի բանտ մարմնոյ
'տոյն թաւացե մեծ զօրութիւն արփաթեւեւ յերկնից կտամբ :

« Ամենայն ինչ կեայ շքնչէ շարժի ըւզի յանբան անմահ-
Չիք ինչ չար եւ եղծական յարարչադործ ելեալ էլէն :
Եթէ չարն եկամուտ չապականեաց ըզուրբ բնութիւն,
Ետ զետէ յերկրաբարչից աստ 'ի բարձունքս նրկրբանալ,
Անեղին լուեալ ձայնի, որ է դնութեան լուել զօրէնս,
Կամ բնութեան օրինաց, որ զարարչին է լընու կամս,
Յետ կենաց անցաւորիս 'ի լաւագոյն փոփի վիճակ :
Աստուածաբունն էութիւն անգրէն յազբիւր անգր ընթանայ,
Արթիծ ոգւոց վերձեմեալ, պըղծոցն անկեալ մերժեալ յանգունգս :

« Մինչ եկաց մարգն աներկմիտ յարարչադիր պատուիրանէն,
Էր 'ի գրախտ գրգանաց անմեռ կենաց երանութեան,
Եւ ըստ աճել սերընգոցն 'ի գրախտ դառնայր երկիր համակ :
Բանարկուն խաւարասէր՝ հակառակորդ լցս անմահին,
Արուսեակն ասրասամբ շանթահարեալ յերկնից 'ի վիհս,
Ի վրէժ քինու յաղթողին օցանալ ըզմիտան եւ զսիրտ գիւթեալ,
Երկմտեաց յԱստուծոյ եւ յօրինացըն կենսատուաց,
Չամենայն ըուծ խորտակեալ, խըզեալ սամիտ եւ սամետէս :
Վըզանուտ գիտութեանըն ցանկութեամբ եւ բարձր յօնիք
Կառուցեալ ակըն ժրպիրս յերկինս երկնից յաթուն անգրուծ,
Ա՛ս 'ի բընին զանբընին հրամանատուն եւ ըզհրաման :
Փախեաւ երանութիւնն, 'ի փուշ փոխեալ ծաղկանց երկրի,
Փոխանակ կաթին՝ մեղու՝ թոյն դառնութեան բըզխեալ եւ ժահ,
Կորուսեալ ըզփափկութեան կենաց վայրին վայրեութիւնս,
Յանթափանց ըոց հրաբորբոք լուսեկնաց ցանկեալ 'ի բաց :
Եւ սերունգս ընդ նախահօրն եղաք պարտեաց միք պատժակից .
Որ ըզնորս տեանըն կորոյս եւ կամ վաննեաց հայր մեզապարտ :

« Երբեք նոքա զբրկեալք՝ ոչ յանիրաւ գրեացն անձանց :
« Եանուշից կենաց լուսոյ մարդոյն 'ի խոր սողոսկեալ դուբ,
Չակն 'ի վեր բարձ մուսանգամ, խընգրեաց զԱստուած պաղատաւից :
Ոչ ըզպէտս յայանեն ազերաք, այլ ըզտըւեչն գուսանն,
Եւ են ուղիզ պաշտամանց աղօթք՝ միայն խընգրել ըզՏէք :
Սարքացաւ, ապաշաւեաց ըզյետգամիտ վշտարանիչն,
Անգրէն գարձ յօրէնս արար անմահարար պատուիրանին :
Դարձոյց եւ արարիչն երեստ առ նա քաղցրահայնեաց,
Եւ 'ի հաշտ եկեալ եզեն երկնից երկիր սերտ սիրելիք :

« Ի սոցն սէր մշտեքմութեան սընան կացին անգրգուեկէ
Նահապետըն առաջինք որդիք երկնից աստուածառնեռձք,
Աբէլ, Սէթ եւ Ենոզ եւ հայրենի համս իմ Ենոզք,
Որ եւ զմեզ խրատեալ ուսոյց, եւ 'ի նմանէն ձեզ երկրորդեմք :
Իսկ Կայէն եղբայրագաւ եւ զարմըն իւր որդեք երկրի՝

Ինչոյն անկեալ 'ի խորաբ փրկչնաշարին հրատուրանօք,
 Ընդգլցեալ յարարչին եւ աւերոյ կանկին:
 Եւ որպէն Աստուծոյ 'ի գեղ ոտից զբաւերոյ մարգկան
 Վարսիկալ խորարեցան ըզհեա 'ի բեաւնն նրզովոց,
 Իբր եղիցի նախահայրն 'ի գուժ սիրոյ նախնոյ կուսին .
 Թաթաւեալ խնամութեամբ՝ առին ուսան զամբարոյրշտացն:
 Իշամբուշ եւ վիժանուա խաւնիցն յարեան սկալք անճոռնիք,
 Յաւանեալ ըզբարտա ճակատարն կանգնեցին երկնից ընդդէմ,
 Ձառածեալ եւ մոռացեալ զին եւ զօրէնքն սրբանուեր
 Եւ զգլոցն արնըլութիւն, եւ երկրապէշ յերկիր սողեալք,
 Պըծեցին զտղացուցին զաշխարհ յարիւն եւ յապատոյժ,
 Մինչև սրբո՛ւ արարչին ըստրբանաց գոչել բարբառ .
 ' Բարկացայ 'նք արարչութիւնս՝ ի սպառ 'ի սպառն ստտակեցոց .
 Ձոր լաւեալ սրովբեպունօ՝ Թեւապքօղն զարտար սացոց:

« Հօրկեցան երկինք համայն ջրողոյ լուսնալ զերես երկրի .
 Վըկայ եւ ականառես, բազմապարեան տիքս զիկոյ,
 Մնըւեր պատուհատի ստառւածընդդէմ անջացեցոյ
 Թփրեւոցն 'ի կրօնից եւ յարարչին պատուիրաննն,
 Եւ զըթուժեանցն անճառոց 'ի տու՛մ իմ յիս եւ 'ի զուակս:
 Ոչ անգնն վաղկապակի առ ոսս ելին զեծք հատուցմանց .
 Գուշակեալ զայն անգուստ խեղդանէ մեծնն Նմաք,
 Որ հոգւով անեսալ զվախման արարածոյն հրով եւ ջրով,
 Եւ իւրով ժամանակին կայեալ քարոզ, անչուր եղեալ,
 Ի կրկին գրողեալ արձանս՝ ի սպընձաձայլ եւ վիճակն,
 Կանգնեալոց 'ի Ապեր գաւառին 'ի հիւսիսոյ մեր աշխարհիս:
 Յեա այնորիկ մերով իսկ բերանովս աղքեցուցեալ
 Ձայն ահապիտաքս սաստից ըսպանաքեալ յունկն աշխարհի
 Ձամն հարիւր եւ քրսան, հընէր պատգամն այնուհետեւ
 Հասանել ջրաց մտապուա, եւ զխրմապքերս մտանից
 Ձառալին միջին վերջին նախապարզ խեւեալ ունկանց՝
 Ղօզէլ յայրս ամբածածուկս 'ի սպերացուցն Արեգ քաղաք .
 Ձոր եւ յեա պատուհապին ձայն բարբառոյ յերկնուա եկեալ
 Տայր մեզ դուլ եւ պատուեր հանել սաստիցն իւրոց վեպար:

« Ի ձայն կտիւտաց ուրապայ եւ ուսնապքորց Թընդանոց մըրձոց
 Կաննեցոյ կտիւտոց բեւեաւապնօք մածեալ լուստին
 Ճարտարապետն երկնաւոր զարնչեցուցեալ զականջս երկրի,
 Եւ ի տասպանն արկզակերտ նաճին ձայնեալ երկնից շեփորն
 Ըզգուն զիմ՝ եւ բնաւ զաստին շունչ կենդանի գեանախորշովի՝
 Որ երկնից երկեակ 'ի զպգ, եւ որ կրկին 'ի թիւ եթմեակ,
 Գալ զեանեպէլ 'ի փոր նորս՝ 'ի հրաման Տեաան ընդարձակեալ,
 Եարեաւ զայլըստին յամենալոյր իւր աթոռայն,
 Իտղացան արապանք, քրսածնեցին երկինք երկիր .

Եւ 'ի կառս իւր բոցեղէն, եւ 'ի մերբիկ սրբամբողութեան
 լնթանայր որոտընդոտս հրաշնկ անուռցն շառաչմամբ
 Առտեալ զալ իւր սհեղ 'ի վե՛ժիւրնդիր սպրաւամբայն:

« Ընթնթնիկէ փայլառակամբ նետք յաղեղանց գնայն ամպոց,
 Խաւարեցան տիեզերք, անձրեւաց գետս հեղին ամպրոպք:
 Ահարկու սասա հրամանին՝ որ կայր ունէր ըզժողուն սանձ՝
 Կոչեաց Յէրն առ ինքն զայն յաւաղակալուն սահմանաց:
 Իւր ինքնին յսամամբ մեծաւ գիմեալ երաց զերկնից սահանս,
 Եւ միով արոփեալ ոտամբն յերկրիս հարաւ՝ շեղեաց ըզլուսնան,
 Որ յառալ իւրով գաւուով կրչիս հայէր յարփույն կամար,
 Կային ժամք եւ ժամանակք ետեղակալք ընդ տիեզերս:
 Թիւրեցաւ եւ 'ստարտուք ելեալ անկաւ 'ի տարակոյս,
 Արին ժամք եւ ժամանակք անդ ընթանալ փոխանակաւ:
 Յայն թինդ ոտին պատուին անգունոցք ազբերց 'ի սիրտ երկրի,
 Ելանէ գոչէ ալեզք ծով խաղացեալ կլանել զաշխարհ:

« Չայնեաց յանուանէ յանդընգախոր երկնից վեհն
 Ճեպեցոյց տագնապեցոյց իջոյց զահեղ վշտալ վարսամ՝,
 Սպասաւոր սաստիկ վիժուց քննախնդիր սրբամբողոցն,
 Բոցաշունչ հրբզեհիւ 'ի լոյս աուրնջնան երեւելի,
 Թօթափեալ զահն եւ ըզհոյն յաչս եւ 'ի սիրտ պատժապարտոյց,
 Արարէկ սրփոեալ սրտուն 'ի կապուտակ զաշուն ահագին -
 Որ հասեալ յամպախաղաց 'ի պարունակ օդոյս չօճեալ,
 Բարբաքեալ հրաթին շաչին լուծաւ 'ի թնս հեղեղառաստ,
 Եւ բոլոր գոզցես երկինք 'ի ծով յեղեալ հեղաւ յերկիր:

« Լնկլան յանգունդս ամենայն բարձունք լերտնց յաւիտենից,
 Սարք երկնապիւրք գաշտանան, եւ լեւնտնան յառակք ծոփուց,
 Աշտարակք հրդորաց եւ հովուաց հիւզք լինին մի հարթ,
 Եւ սպիտակ գէրն ուռուցեալ՝ սեւաւ ագռաւուց աստանին գէշ:
 Հեղձաւ ընուժին, ծածանէր յերկինս երկիր գունդ մի ջրեղէն,
 Երբերէր նաւն 'ի մկանունս վշտապաձայն ջուրց կոհակաց:
 Եւ յոր կոյս սահեալ կոծեալ աստանդեցաք զտարւոյն՝ բարբ
 Ի մրբրկածուի փոթորկաց գաղանացեալ ալեւայն Յեառն,
 Բերեւելիս եւ յական տեսաներեաց բաւականի
 Համակ յաղկից տեսաք ծագեալ զաստեղտ երկնից եւ զարեղանի
 Եւ 'ինոյն անկեալ յորձանս. երկինք եւեթ կէն ծոփափն:
 Արին միայն սուրբ մընաց յաշխարհաւեր բարկութենէն,
 Ի հրաղէն քերովբեկցն պատնիչէն զարհուրեալ ջուրց:

« Նոյն հրաման մեծապասս բարբառ յաղիս անգր որոտաց,
 Պակկան կազին կարկեցան եւ կորակոր գարձան ընդ կրուկ
 Թողացեալք սակաւ յերկրէ 'ի տունս իւրեանց եւ շտեմարանս -
 Եւ կըղզիք բիւրաւորք 'ի ջուրցն երեսս ելին ըսփիս:
 Հայրենի երկրին անձկաւ անդէտք 'ի հոգրս աստապեալք

Յո՛ լասան ի՞նչալ նշտակցի, պաղատեսցաք յունկն հեշտաւոր
 Մի՛ յայլ ի՛բարձրաբերձ ըրանց ուրեք հանգուցանել,
 ՅՅմանան կամ՝ ՚ի կո՞վիսս, զլաստափայտին մեծ սարուբերս,
 Այլ մեա յայգարհ հայրենի ազնեաբուզի գետոց Մասեաց:
 Յերկնաւոր այցելութեանցն զերբափն եւ մեզ վիճակ,
 Էջ յերկիր սերնդեան մերոյ, յայրարատեանն երկնաճեմ գլուխ:

« Ընդ շրջաբեր ազանոյն աւետաւոր ճիշ ձիթնի,

Տերեւեալ լուսաստղաբժ վե՛հ իմաստից գիտութեան տիպ
 Եւ արնիկոյ հաշա եւ հեշա խազազութեան սեր՝ ՚ի Մասիս,
 Ելեալ տարփմամբ համբարիւ ըզհայրենի հողոյս յատակ,
 Մինչքեա ունէր տակաւին զերեսս երկրին աշխարհածով,
 Եւ հեւափայ ըրինք եւեթ գային տակաւ մեզ յերեսն,
 Ուղղեսցաք սեղան զբժոց եւ հաշտութեանցն սեղորունոյն:
 Անդ յայնժամ նա ՚ի վերուստ զարմանազան զեղակամար
 Չմեծաղբ աստուածեղէն միջոյ գտին իւր ծիրանի
 Լայնաբիճ ազեղնաձեւ լարեալ վերոյ մեր գագաթմանց
 Յօզազին ընդ ամպս երկնից ընդ լուսաւոր անձրեւածինս,
 Եւ յահագին ՚ի վերոյ համատարած ջուրոյն անզքնաց,
 Կըշան մեծ եւ հաշտարան երկնից սիրոյն յողջ հողածնաց,
 Եւ փոխանակ տակալի որոտածայն ամպոց ճայթմանց,
 Որով զերկիր զողջոյց ՚ի բարկութիւն սրտամբտութեան,
 Ի միջոյ խորանայտի եւ զըմբեթարդ վե՛հ կամարին
 Որոտաց քաղցրածայն աստուածափոս բարբաւոյն փող,
 Ազցեցեալ ՚ի լուսելիս զպատուիրանին բնաւոր օրէնս
 Հեշա սիրով եւ խնդութեամբ խոնարհելոց մերոց դիմաց
 Անկեղոց յերեսս յերկիր եւ ՚ի բերանըս հարեղոց,
 Չնոյն նախածայն աւետիս օրինապահ հաստարմանց
 Ամենպուն խոտացեալ անջրբելի գաշամբք ուխտից:
 Հաւատացոց եւ գիտեմք ամենիշխան զնա զօրութեամբ,
 Աբանչելադործ յոր ինչ ոչ հասանեն միտք մտեղաշունչք:

« Հարբին պաղեալ երկիր՝ եկաք իջոք ՚ի հանգրբուանս
 Յառաքին սուն բնակութեան ՚ի Նախնականն իմ գաստակերտ:
 Արդիք ծաղկեալ անգաստանք ետուն բողբոջ մեզ յԱրտի,
 Ինչ ջուկս ցարենոյն ոսկեգլխակ ասոք հասկաց
 Առաքին տաշապեղ բարունակաց շարկեցան ուրք,
 Եւ ողկոյք ծիրանածի՛նք՝ բաց ՚ի համոցն ճաշակոց՝
 Չուարթարար չբոխեալ բաժակ ՚ի հրածորան վե՛ժեալ ուղիք
 Մտաբուսակ յուրափութիւն սրբոկց եղին արքունիկոցս
 Յամայն անապատի խրթմնատեխիչն արխութեան:

« Յերկեւջ Յեանն օրինաց արնան օրիգես, որդւոց որդիք՝

Անկուշեաց, ո՛հ գինեւ, Քամ՝ եւ Քանան մտնուկ նորա:
 Սէր՝ գու նոյն զառածեր ՚ի կրանս զբառերն կայենի,

Զոր մինչ եզրաբքն երկզբին անին 'ի նաևն իւրեանց կանոցս,
 Ընարեաց առ իւր ինչ ընդ հինգն, 'ի կամս անձին հեշտ հանդից,
 Զոր ատեայր անձն իմ 'ի բնուսս ընդ ատելեան Աստուծոյ,
 Զի մի արմատ զանուժեան բուսցի ստտան սանն լամբոյ.
 Բայց եղև, ցայն ժրմերտեալ յաստուածակողմն 'ի հետուութիւն
 Ի վտարանջող խեռ ւտորնհար սրբաականացն իւր օրինաց,
 Մինչև 'ի սպառ մտանալ զերկիւզ նորին եւ սպանալիս.
 Յանկարիչս եւ բընուար մըտաբերել զուղղութիւն,
 Ոչ 'ի վերաց կրտսերոյն եւեթ Սեմայ հարազատին,
 Այլ եւ սոհմին երիցու յարեթական անգրանկածնիս:
 Եւ առ քէն նախանձու հայրագորով նոցն սիրցս
 Եւ առ ռի խրատու սասախց' լուտալ ըզփառալն հայրենիս,
 Զաղ եւ քըքիջ առաւելն ու 'ի հրապարակ զայնս ասնել:
 « Ընդ որոյ եւ անիծաւ 'ի վեժժ փառաց երկնուար հօրն,
 Որ զպատին արարչական 'ի ծնողքս մեր մեզ աւանգեաց,
 Եւ 'ի խրատ սասախց ակի Տեանն ամենայն որդւոց մարդկան:
 Եւ առ խեթ եւ հեռ կորեաւ չորիւք որդւովք ինքնահաղած
 Ի հարաւ եւ 'ի խորթմին եւ մինչ յայնկոցս 'ի սիրտ ծովու:
 Սակոյն յով եւ փախիցէ, զիս խեղք ընդ անձն արկեալ տարցի,
 Արմատ անիծարեր քամ եւ մանուկ քանան նըզով:
 Ամենայն քո ժամանակք եւ յամերտոց անիծցին, Յեր,
 Տեր օրհնեալ, Աստուած Սեմայ եւ Յարեթի իւր ընտրելոց.
 Օրհնութիւնք համարոյ շտեմարանոց երկնից արփից,
 Երկրի ծովու եւ լեռանց յաւիտենից ամգաստանոց
 Եւ բըլըց մըշտընջնից 'ի գլուխ նոցա եւ 'ի խորանս:
 « Ըստակի նըզովից զեր քան գրնութիւն վերնթացեալ
 Յանձըն գլէ 'նբրովք զանեծս եւ ըզհարազոյրս զժօխոց:
 Զաստուածութեան անեալ թեկըն' նորակրօն ստեղծու պաշտան,
 Առ շորհուկս իւր շնթեղոյ խաւար խաղու խաւ Բփերտափ-
 Ամբանոյ գոտազահար ձեռն 'ի վերաց ծագաց երկրի,
 Զանցուցեալ ընտինի սկայիւք ամբարտաւան չփոխութեամբ:
 Նոցա զԱստուած մուսցեալ, ատրեալ մարմնոց սպաս պըզձութեան,
 Դաւաձան եղեալ կենաց, այլ ոչ յուրտտ յերկնաւարին,
 Ոչ զանձինս առ աստուածս երբեք կողեալ հայհոյելով,
 Ոչ զինուք մարդախօշոշ զժօխազէն ըբւք բանակոց
 Համատտհմ եղբարց յարին ճակատեցան քան զպաղան չար,
 Ուրացեալ ըզփառնես միազանգուած բնութեան պայման,
 Ըստ օրէնս արարչագիրս անգրք վազեալ սպարթմանեալ,
 Ի կորով անհաւասար մարմնոյ' մըտաց' հարբաութեամբ
 Ճօխաձանեալ առ սպիկարն, ընդ զըթաղցն' վարեալ զերթ.
 Ընդ անմահին եւ բնութեան իրաւակէլս սուրբ օրինաց'
 Փոխան զիւր կանգնեալ ըզկրօնար զըթահար նըզն զանհմ:

« Զոր ոչ Տէր բըննադատեաց անբաւազօր իւրով բաղկաւ, Սո զպատ մարգն ինքնիշխան ըստրկացոյց կամաց իւրոց : Զօրաւ եւ հանձարով կանանցածինք զոն անըմանք, Բաց անձիւր ըստ պայմանին զոյգ իրաւունք յերկնից բաշխեալ : Անաւազին առանկ ելին առ սէր եւ գըծուծին : Մի, որդեակք, մի գուք բընաւ յայս հայիցիք մորրուծեան նըզովեալ զարմին Գամայ, յորոց երկնից հատաւ բաժին : Իխոր մեթ գըծոհոց արգիներն նախ իջցին ճաճանքք, Երկնապարգեւ քան թէ լոյս 'ի մնայլ գըլուխս ամգորըշաց » :

Զայս ոգեալ սուրբ հայրապետն՝ յարեաւ եւ զայն յերկնս ձըգեալ եւ զահեակն ընդ երկիր՝ կարգաց 'ի ձայն մեծ բարբառոյ, եւ յայչան իբրեւ երկուց աղբերականց գնային առուք :

« Վըկայ ձեզ ունիմ զերկնս եւ զըւսարգի բոլոս աստեղաց, Որով անթիւ զերգ բոբօք զուարթահայեաց պար անխորհէ, եւ զգիշերս այս անաւոր սաջամըջին համեազարգիակ՝ Որ զթուխ թեւորն աստածեալ սըանայ զերկրաւ ընդ արեւմուտս, եւ զերկիր՝ զամենեցուն մայր եւ զայեակ եւ զերեղման, Այս են հաւատք զոր լուսյք ճըշմարտութեան յաւիտենից, եւ օրէնք աստուածեղնիք, ուխտ եւ կըտակ արարչաւանդ, եւ ծըբարք հայրենատուք կընքեալ պահեալ առ անմահին Ամենայն յաւիտեան եւ յազցս աղչաց եւ յաւիտեանց :

« Վըխտութիւն գընեմ ձեզ, մի ստեղծուի յալ մի յահեակ, Երկնաւոր եւ երկրաւոր հօրգ օրհնութեանց վնեկ ժառանգ : Եւ յորգւոց մինչեւ յորգիս եւ ազգաց յորչըս պատանցէք : Բացք է եւ մեծ քարոզել զըզանչեղիս բոլորից հօրն : Յատուածուսս այն մեզ հաւապք, որ կենցաղին ծագեսցէ լոյս : Զքնն 'ի բարձր անհաս խորոցըն խորհրդոց վարուցըս շահ, եւ յանօգուտս ինչ վաստակ ամենխմաստ չիք հաստղին : Իբորըն էից անուի՝ Էնն արարիչ է միջակէտ : Որչափ ոք 'ի վերին բարձրամըտէ լայն շըրջանակ, նոյն 'ի բաց կայ յարարչէն եւ ուժգնադոյն մոլի մըրրկու :

« Մի Արատած ամենատէր ամենախնամ հայր հատուցօղ, Պնդ յայս կրօնս կացէք 'ի պարզ՝ ըստ հաւատոց իւրն մասանց, եւ 'ի ստեռն՝ ըստ հարկի աստուածատէրն պաշտաման : Մի յօգէք, մի յաւելուք, մի կըքկըցէք դամ քան ըզգամ : Պարզն անմահ անապական ընդ սուրբ ընութեան է արարչին, Վըջուածոյն եւ կարկաստուն չկայցէ երբէք անեղծ անփուտ : Եւ որչափ խառնեսցի, այնչափ յեղծումըն մերձենայ, Իբր աղբիւր անխորհըն՝ բիւր վըտակաց 'ի մորուր պըզտոր : Յարարչէն չիք ինչ չար, այլ 'ի մարդոյն առեալ ըսկիզբն : Եթէ թիւրիք, ոչ հանգիցէք, մինչեւ այսրեն դարձիք ընդ կրուկ : Յերկնաւոր բարբերաբէն առ ապըստամբն անկանիք մի,

Մի երկնիցն գրթութեանց հասուցանէք ծանր երազիւս,
 Կարթ ընդ անփորձ իջանել Կուսին արգանդ յանդունդս ազունց
 Ի կեռեացն որսալ զընութիւնս եւ խորտակել զգլուխս փշտափն,
 Չհետ չըջնել մոլորելոց ժողովէլ: Ո՞վ սեր անբաւ,

Եւ յազօտ իսկ քոյդ սեպիլ հիանան միտք մահկանայցս,
 Եւ Երկինք սքօզեալ ըզգլուխն՝ անհաս խորոցդ երկըրպագէն:

« Թէ եւ մահ հասանիցէ վասն օրինացրդ սքթութեան,

Մի վեհերեալ զանգիտէք, օն մեռարուք արութեամբ, քաջք:
 Կահառակ՝ ժիր ընթացեալ ձեր առաջի Հոյի աւազիկ,

Մի՛ նդ այլ խոտոր ճանապարհ չեղիք ուրիք դուք ո՞վ մանկունք:

Աւանց ձեր եւ Աստուծոյ չիք ինչ կարօզ բանսնել ձեզ.

Չըջնասէ որ բայց անձին, եւ չըջնասի թէ ոչ յիւրմէն:

« Չամպարիշտըն բարեյեան թէ ձեզ բտոցդ նըկարեցի,

Թող արիս վըկայէ Հայի ականատես ականջալուր,

Եւ փախուցեալ ի նմանէն առ ան սիրոյ Տեսան օրինաց:

Չբուցեցէ կարճառօտ զորս որոց շատք իսկ չեն տեղեակ,

Եւ կիսոց՝ վեր ի վերոյ հարեւանցիկ եւեթ ուսեալ »:

Մասց, նըստաւ. ըզճակատուն քիրտըն ջընջեք ծերունին սուրբ:

Յունկընդաց ատենին որ ի նշոյի որ Բիւրատպեայ

Ի կողմ հասուն իմաստունք եւ հանձարեպք ժողովըրդեան,

Կեպք եւ ոչ մի յերկոցունց ինչ հաւաստի ապին ի միտ:

Մակաւք սմանք խորագէտք խորախորհուրդք եւ անհրապաջք

Միւս իմն երբորդ յերկոցունց անտի ցնարին յօրինել ձոյլ:

Յայնժամ իշխանք միարան ըզգիւցաբանցն ազաչեն մեծ

Չամենայն յեռու ըզկնի գրաբելական անշիցն զժ

Մինչ ի ծագ հեղձակապաշտ կրօնից Բեկայ եւ յիւր փախուստ.

Չի գիշերոյս գեռ եւս երկրորդ է պահ, եւ ժամք են գեռ քընոյ »

ՀԱՅԿ

Գ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Գ Ր Ո Ի Ա Գ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Գ

ՆԱԽԱԴԻՐ ԱԻԹԻՒՆ

Հայկ պատմ զգալիականն 'ի Սեննայար, զբանապրութիւն Ներքոյքժայ
անդ, զհանգնուեն աշտարակին եւ զատուածանաքն նորին. զիւր վարանջու-
թիւնն եւ զգանալ 'ի հայրենի երկիրն: — Յայտնապէս ազատամբն վասա-
մանք. Հայկ զայրացեալ տեղի ապ իւրովքն եւեթ 'ի մարտն ծանր երգմամբ:
Միտթարի հանգերմելոցն ահնկալութեամբք:

Հ Ա Յ Կ

Գ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Գ Բ Ո Ի Ա Գ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Գ

Լ աւ տնկամբ ամենեքին անբժիժ աչք կան կարկանդակ։
Հայրեն Հայոց յայնժամ Հայկ, գիւլագներն վեհ, խօսել կալաւ։
« Մըտադիւր ըզնապ առից համառօտել յածարափայլո՞ւ-
նայն հոգին աստուածեղին նահապետիս շարժիչ շքեթանց
Ցայէ եւ յիմ բերան բան՝ ուշիմ մըտաց արժանաւոր։
Չի գիտեմ թէ յորմից ոչ յաշխարհին իւրեանց կելայ,
Ոչ տեսեալ ըզբարեկն, ոչ ըզլիններս, եւ անշքեւոր
Արեւաց եւ ծագեց, շտաւեղացն գամտասեան,
Անկեմար ինչ համարին ըզբնէլայ կրնա եւ զտեղութիւն։
Եւ կիսոց ընդ իս գժգմաւ՝ յահ ընդունեալ կան յամբօրին,
Յուսակորոյց յաղթութեան ընդդիմ գոռոզ անկարգչան,
Ասելոյն Աստուծոց եւ թրջամուտն մարգին աղբի։
Եւ ինչ երբեմն իբրեւ ձեզ թուեցեալ խորհուրդն եւ գործ թելայ,
Գտարեցաւ արարչութիւնս ՚ի պաշտօնեալ կերպարանաց։
« Իբրեւ ՚ի աննն Արարտա անեալ զեւեալ ալց արամեան
Խըմեցաւ ՚ի բնութեմին չինից գիւղից գերգաստանաց
Արեւելոց ընդին առ սա եւ լայնափիւ ՚ի սարաղացս,
Յարեւելս եւ յարեւմուտս, ընդ հիւսիս եւ ընդ հարաւ,
Գոհասեաց երկիր՝ արբն առ հազար բիւր ծափիչ բերան,
Որ զգալաւցն լիւրին եւ ըզժողոպցն տոհմականս։
Նահապետացն անդ զարմից անկանին խորհուրդք ՚ի սիրտ,
Գաղաթս հանել յաշխարհին, չորից հողմից արժեւել հաստուած
Չքնախր ընտիք պատանիս եւ զաջողակ կրիտասարգս,
Երթալ չինել պաշտօնել զգարեան կենացն սիրտից։

«Ներքով[ժայ՝ զայն խորհուրդ՝ կամացն 'ի լրումն առեալ պատեհ
 Երկնեալ շարութեան գիւթակախարդ թովեալ սրբան,
 Զանձն 'ի գլուխ գաղթականին մեծի յոռալ մատուցանէր:
 Սիրտ արի եւ քաջութիւն մատանց յաղեղն 'ի տեգ նիզակ,
 Յորս էրէոց եւ 'նդ ամեհիս մարտ ընդ գազանս անապատի,
 Եւ մշտաց առատութիւն, հանճաք 'ի քնարս հայթայթանոց,
 Երկեան տարակուսի ումեք 'ի սիրտ թողուին ոչ:

Գան առհմաց տոհմաց քաջաց սկայից ժողովք միահաւան,
 Ոչ արի արք եւեթ եւ կորովի ժիր պատանեակք,
 Այլ եւ կանայք եւ կուսանք եւ օրորոքք հասակազեղք:

«Տիտանեանն ոչ շատեալ գումարտակներն բազմակոյտ,
 Որ ինքնին կամակարողք զըրոհ արեալ յօժարաբար,
 Բազմահար մարթշութեամբ յուր խեղդից շոգմազ շըրթանց
 Ափշեցոյց եւ որսացաւ այլ եւս անգաւ 'ի հոյճն ամբոխ,
 Մանաւանդ 'ի զըրուանեան տանէ զյոզունս ու 'ի տիտանեանց:
 Յորոց ամ գումարեաց եւ զորս 'ի կողմն ուտիացւոց
 Բնակեալ սեւաք եւ որ նոցա գրացիք Քաստիմն արջախական.
 Ոչ սակաւս եւ յարեթեանց. էր զոր յուսով հրակուրանաց,
 Էր զոր սաստիք սպանակեք անայցուցեալ ամեալ զիրեւս:

«Իսկ 'ի տանէ թորգումայ 'ի նոյն հասեալ շիր քը հանգէս:
 Ի՞՞ եւայր սիրտ եւ արիւն կրցորդ լինել մեծ պարծանաց
 Քաջութեան աշխարհաշէն նսհաստակացն աստաբոխի,
 Անարի վաս չընթատել յերկիր ծնընդեան իբր 'ի մեր գրգիւս.
 Այլ 'ի ծնողն պատկառեալ թանգուզէի տալ զանձն 'ի միջ,
 Գիտելով զյորգութիւն հայրագորով զբժոյցն ընդ իս,
 Եւ ըզիւթ ի ըզի մշտացն յանիծակուք որգուց Քամայ:
 Բայց գիտաց սուսպատանել զիւթեալ խորհուրդ շարին Ներքով,
 Ըցբարին եւ զըքեղ ցուցեալ ինձ գեմս իրացն եւեթ,
 Եւ թէ «տանց քո չբուեմք տանել 'ի գլուխ զայս գործ չքքնալ.
 Թեպէտ յիս գետակն 'ի վեր եզեալ ամբարդ յառիցի,
 Աւելորդ եւ ես 'ի քէն՝ ոչ հասանեմ յամբոխ գործոյն.
 Նա եւ ի՞ իսկ մանուանդ են առ 'ի քէն ակնկալեք.
 Դու ինքնին՝ դու պիտ եւ գլուխ կայցես մեծի գաղթականիս»:
 Այսպէս համեալ 'ի հաւան գիտեութեան միտս ամ խրախուսեաց,
 Մինչ երգմնի լինել 'նրմա՝ տալ ձեան 'ի ձեան արեւելոց:

«Լըւեալ հորս ըզիպովութիւնս ընդ յարեթեանց մերոց 'ի ջու,
 Հաս կարու զաղոյ բնդիկս, անկեալ փարէք զպարանոցաւս.
 Վահ որգեակ, ձայնէր ողորմ, միակ որգեակ ի՞ անգրանիկ,
 Զոր միայն ումի՞մ առ իս ցուղ եւ նեցուկ զաւամ արեաց.
 Յուստերացս անտի ութից եթանիքին թողին ըզհայրս
 Քեցեալք 'ի կոյս հիւսոց յերեանց բաժին ժառանգութեան:
 Եւ մօր քոյ չեւ գեռ արատուք վաղ մեկնելոցն են ցանկեղեղ:

Որ առ որդւոցն հաշնալ անձուկ հիւժեալ յանտիրն ձեպեցաւ :
 Միակ յոյս որդեակի՝ եւ գմե թողուցուս զիս եւ զքո սիրձակ,
 Զհայրենի գաշտ եւ հովիտ եւ բզբըլուրս այրարատեան,
 Զերկնանձեմ զաստուածարնակ զպիտակաբնառ Մասեաց գազալԹն :
 Զըմնայք՝ ի սիրելեացս որ փակել զաշտ իմ՝ ի մահուս :
 Մի, որդեակ իմ, մի. խնայեա ի հատակիս աշտ գողցող,
 Որ յերկնից հասին շնորհաց յայդ արուժեան քո խայտալ շափ :
 Մի շողմիր՝ Ներքովձայ. երկնչեմ ես եւ միշտ խիթամ՝
 Յամպարիշտ եւ հայրանենդ որդւոց Քամայ եւ Քանանու. :
 Մի մըտաբզդ ուղծուԹեան պատրեալ կրեցես ինչ պաւաճանս :
 Իմ՝ սիս եւ քէն աւք տեսնեն ի գուժ նորա բունեալ երեսս,
 Եւ թոյն գանձաԹոյն ի սրբաբն ցարդ կայր լըճայեալ :
 Սկըստի արդ շարժել եւ տառանել ըզժով մտղին :
 Փռուքանել ի թարգմայ ձեռս՝ Յարեթի սիրեցելոյն :
 Այս խորուսը եւ հասուած յիմէն ու՛րտուրը նահապետեն՝
 Կապածեմ թէ յԱստուծոյ ի տար լիցի ձեզ անկանել :
 Վահ, մտայց, եւ մի տեսից զորն խաւար, որդեակ սիրուն, :
 « Իմ ցուցեալ նըմա զխոտամնացս հարկ եւ զպատիւ առ Ժողովոյն,
 Երգուայ յանունն ահաւոր բարձրելոյ սուրբ երկնաւորին,
 Մեանել բիւրբս մահուց քան մտանալ ըզհայրցն Աստուած,
 Կամ խոտորել ի նմանէ. եւ ի վտանգին գալ ի վերայ՝
 Իբրեւն կաշեալ զպիս՝ առ պատերազմ ընդ ամպարիշտս,
 Կամ խոյս այսբնն միւտանգամ ի հայրենի առձեռն աշխարհս : —
 Ներեա, հայր, սրչափ ըզինի մարգարէիդ լացոյց զիս ձայն : —
 « Բազմաց ծընօք եւ եղբարք, քորք սիրասունք, ընրիք, թայրաւ
 Բջիմանց պարանոցք անկեալ լացին աղեղորմ : (Թողք
 Թողք այնուհետեւ ըզսեփական տուն եւ տեղի,
 Եւ ըզհարս եւ զգիրկս մարց եւ զծերունի հաւուց աշխ,
 Զօք եւ զերկին գեղեցիկ, զայրարատեան լերինս եւ զգաշտ :
 Զու յերկրէն հախճաւանոյ յուղի անկաք ըսկայլոյ գոյլմք,
 Աղե բանաղի, կարասի եւ կարաւան մեծ ահագին :
 Հըմուս լեալ զյառաջաւոյն սրփեւել բազմաց ընդ չորս ոլորտս,
 Դեմ կայրք մեք առ ի շեղ ընդ արեւմուարս հարաւայ :
 ԶնալնԹայ յայրարատեան կոհակաւէտ գարեւանգաց
 Իջեալ զարեւելեայ եղբրք ծովուս վասպուրահան՝,
 Եւ ընդ Տօսոյ աստղատակաւ եփեալ ի Մոկս եւ ի Տճորիս,
 Դըտաք բնակեալ ըզհորմանն ի ցըրուելոցն յառաջաւոյն :
 Ըջճըրորեաց անցեալ լերամբարն թափեցաք ի գաշտ անգորր
 Ի միջոց գետոցն երկուց Արածանոյ եւ ԴրկլաԹայ,
 Ուր սահաւք կային ոմանք ցիր եւ ցան տաս եւ անդ նրասեալք :
 Աղբուեալ ընդ այն լայնալիք խորանահար մեր բանակաց,
 Ընանայր անապատն անգէն եւ անդ յափան քըԹԹել

Աւանդ եւ գեղեւք, պէտպէս ընտիր գաստակերտք :
 Ուստի Շիննեար իսկ կոչեցաւ հայրենասուր մեր բարբառով :
 Բիւր խրանեալ վարատականք, գաշտքն մարդկաւ ծով կուտակեալ :

« Յիկզքն տանայք այնուհետեւ Ներքովք զեղբւրն անբարտաւան
 Կանգնել 'ի վերայ սկայից քաջաց բողբոջոանց,
 Հարբատանալ եւ տիրել նախարարաց տանուտերանց
 Որպէս անգ ուրեմն երբեմն յոխորտացեալ գոռոզաբար
 Խրոխտըն Չքրուան եւ Տրտան նախահաւուն զգեմեմքք եղեալ :
 Բեկանէր յիս խուն եւեթ՝ Թափ բրնձութեանն տխտանեան .

Եւ ուր 'ի մէջ բազմակոյտ անհուն խալաց աժոռոքաց
 Սուր 'ի կող ընկերին իւրաքանչիւր մեղեքնեալ սքք
 Ջանայր գուն եղեալ սաստիկ՝ յազթահարել տիրել սլաց,
 Որպէս հրէշք գազանեղէնք երկնից ինամովք ծախն զքրեաքս,
 Ինքն 'ի վեր ամբարձ բազուկ գրորդ եղբարքք եւ զգիւյսզամբք,
 Բրնձանալ միապետել տիեզերաց քառից հոգմոց :

Պատահեալ զամբոխն յերկուս ծըւէնս՝ լոյգեալն տայր յիմ ձեռս,
 Իբր արի գորտվարքի զուգականի իւրում փառաց,
 Եւ տայր ինձ հարկանել զպատերազմունս իւր քաջութեամբ :

« Ի՞մ իբր յօգուտ ցանկալի միամշտեալ ընդ խորհրդոյն
 Աւ 'ի յոյս խաղաղուէտ օրինաւոր հնազանգութեան
 Ընդ միով գրէթով 'ի մի յաշխարհաշէն հարբատութիւն,
 Որքան զի լաւ քան զանիշխանս է միապետ ցուպ ինքնակալ,
 Մըզեցաք մարտ ստեղակս շուրջանակի աւ բտահակս,
 Էր որ ուզովն վրկանդեալ զսոխս յահեղ ճախատամբար,
 Էք զ'ի թուձապ շարժափին փայլակներն թաց ձնայն գրտհիւք :
 Այն իշխանք բազմամբոյք՝ այժմ յիս գումացք ընդ Ներքով թայ,
 Բազում այն է 'ի նոցանց զոր իմ սքքով եւ արեգամբ
 Կըւածնեալ է նրմս 'ի լուծ հարկի ծառայութեան .

Ոչ գիտացեալ թէ ինձէն եղեան յիմ զլուխ պատրաստիցն :
 Ընդ հորգան տալ շաւակի հրտող իմոց ստպատակաց
 Ընդ ծրմակն եւ ընդ խորթնին ձեմեցուցաք զմեր յազմանակս :

« Մինչդեռ մեք զազգս 'ի սամեա ըտորբիւթեան մեւձանկեպք,
 Կա զմանկախն 'ի Շիննեար 'ի գազանաց որս ուրերոց
 Ընդ լերինս եւ ընդ մայրիս բքրտանալոց՝ նդեղալաներ,
 Ի զեանոց սրբեալ զնոսին եւ 'ի ճքձնացն եղեանաւոր
 Եսպահանս ըրժողովուրդն ընդ հոգանեալ իւր մակառեալ,
 Ուսուցեալ ընոցս ձեռս եւ ըզհօգին 'ի պատերազմ,
 Մըբելով 'ի տօթ ու 'ի ցուրտ աւ արեգակազմէս յարգաբել,
 Կորբս մեզ 'ի նորոց մարտիկս հրզոր հրահանգուցեալ :

« Չօք նըմն զէս ամբոխն վարեր 'ի շնորս քաղաքաց,
 Տայր անդէն կտուցանել զմրէք՝ զԱրքաք եւ զԲազանն :
 Հարիւր քաղաք յապալեր գաշտին կանգնեալ տփրանային .

Գեր 'ի վերոյ քան ըզնեան' արքայութեան իւր հանդրասոց,
 Մանաւանդ թէ զբռնակ աստուածութեանն եւ զբանութեան,
 Բարեշնն ծովածուակ յեղբս կրթ յամբն Արածանայ,
 Գարշապք անգրնգահին, հարիւր գրամբ պղծնձակերա,
 Իփս առ խիս աշտարակեայ մահարձանօք եւ մարտկոցօք,
 Որ պատանեալ զանցս օգոյ՝ երկնից գոզես ըսպանային.
 Եւ 'ի միջին ապարանք կրկին 'ի շուք Թագաւորի:
 Բըսանք 'ի նոյն խոկային գլխեր եւ զփու շարաարապեօք,
 Եւ շարաարք արուեստօք հաղար յարգիւնս անէին զայն-
 Ահանգիտս անգու՛լ քրքունէր խանազաննին թիւր գործաւոր
 Որ 'ի վեմն եւ 'ի քարինս բըքոց ըրանց հեւաւարայ
 Որ յատաղձըս կարծրատարք եւ որ 'ի բովս եւ 'ի քուրայս
 Հարոցայ պղծնձոց եւ արծաւոց եւ շէկ սակօյն:
 Հնծէր Արածանի եւ սուր Դըքիւտմ բանալ կրկն
 Ի միանունըս զամենայն պետս 'ի շինին հիւթեալ մըթերս:
 Զօր օրինակ 'ի թերս զարնանազեղ զլուրթ աւուրց
 Աւ փեթակս եռայ զեռայ զաստակ գործօն եւ ժիր մեղուաց
 Խըննեղ ընգանգաստակս յեւ եւ 'ի մուս եւ յերթեւեկ,
 Որ 'ի կազմս մամակերս ապարանին եւ խանձարոց,
 Որ 'ի ներքս 'ի շտեմերանան զանգանեկ գունոյճ ծորանս,
 Վեպ բեան անուղ զքնկերին յտոից նոցա եւ 'ի ձեաց,
 Այլք ընգ օղբս աւառանեալք անօօր հիւթից ծողիանց յաւար.
 Արբունիքըն ծայր 'ի ծայր 'ի մեծ բըզգին աղբան 'ի խարս,
 Անկ մըթազին 'ի թեւս հազնոց ընգ գաշտ երկնից արտայ,
 Հնչեն շարժ մարց եւ մարմանգ 'ի ձայն յորդօր եւ 'ի խրափոցս.
 Չեր են ընգհատ շըզնութիւն յորդարամիտ մեր սատարոց:

« Բիւրասպի Ատգահակ էլիմացազն նահապետ'
 Ի գրգրիս Ժամանակին տեսեալ թէ չիք ըզնեմ սնեւ
 Խորփանելոյ զինու զօրան եւ տիտանեան բուրն բազկին,
 Ուրացեալ զոր գիտերն ըզճընարփան արարչապետ,
 Յարուցեալ պատարազօք եւ ընծայիւք եկն 'ի Բարեւ'.
 Մոգեալ զուշ եւ զուրուշ կախարդէ զփտօրն 'Երբողմայ'
 Գըլխապետ զինքն Թողուլ 'ի շոխութեան գրոհին 'ի փտաս.
 Եւ ըզքոցն ամենայն շըջնիւրով յունկըն նորին,
 Որպիս այն թէ 'ի հրեզն իջեալ ըրանցն արեւելից,
 Արփային լուսաւարաց խորհրդաղոցայ եղեալ հոմուս,
 Եւ նոցին կանառակից աստուածախառն գից բնութեան:
 Զայս նիւթեալ զի կրօնիւքն եւ հանձարեղ Գիտաստութեամբ
 Ի խան կապցէ ի խողին ընգ քառանկիւն ոլորտս երկրի:

« Եւ 'Երբողմ' գիր թէ խաբօզ, գիր թէ խաբեալ 'ի բանս եղեալ,
 Միահսմեալ, մըտեալ 'ի խորհրտ կարկատեն 'ի քրմաց զուր
 Եւ ստեղծոն քեշ զանօրէն խոտարութեանն եւ զանգարփոս,

Չոր քաղաքը 'ի հայհոյել 'ի պղծաշուրթն բերանոյն :
 'Նբերովնայ կանգնել կալ տէր միահեծան ամենախալ,
 Եւ յազգայ երկրի առնուլ աստուածորէն խնկեալ պաշտան,
 Բիւրասպեայ 'ի ձեռանէն կալ առաջին քուրմ եւ զնեպետ-
 նա տէր կենաց եւ մահու ի շտանութեամբ ամենադոր,
 Եւ մարդ գերի եւ ըտարուկ կամաց նորին իբր աստուածոյ-
 Եւ Բիւրասպ ամենիշխան տէր գտտաւոր մշտաց ուսուցաց,
 Ի պաշտան գարձուցանել զամենեստան որդւոյն Քուշայ,
 Ու՛մ Բե՛շ՝ Տէր այնուհետեւ հոչեաց Բիւրասպ, կարգաց քարոզ :

« Եւ քաւքեայ հըզօր եղեալ աստեղագէտ սուր հանձարով,
 Յարկիչըն խաւարմանց եւ վարսամիցն երեւութից
 Գուշակեալ յառաջագոյն զերդ լինելոց նախատեսող
 Եւ մշտերիմ բարեկամ խորհրդակից երկնից խորոյն :
 Եւ միջնորդըն զիւզք յոր եւ կամէր փոփել 'ի կերպ,
 Եւ առնէր սքանչելիս, ափշեցուցեալ զաշքս մարդկան
 Դիւատուր գաւազանսան, ամպոց իշխեալ եւ մըրրբիաց .
 Ծով խռովի, այլք ցածնուն, եւ ըզմտեալս յարուցանէ,
 Չանասնոց ձայնի բարբառս եւ զագուռուց լրտէ կրկիւս :
 Յայս նըշանս պրուեստից պատրեալ զամբոխն՝ ետ կըլանել
 Չաստուածութիւն գուռզին եւ զանբութիւն ամենիշխան .
 Յաւազաց կէզք առ ահէ աստիցն եւ այլք անասն առ յոյս :

« Պատձաք այսմ ամենայնի ներքոյ 'ի միտսն քուշայիս՝
 Էր հաւուսն իւրոյ Քամայ քէնն ընդ արեան եղբարց իւրոց .
 Անիծիչըն փոխանակ՝ ոչ թէ տիրել եւեթ խորհեալ,
 Այլ եւ պաշտան ընգունել . բայց 'ի սկըզբանցն ոչ յայանապէս,
 Այլ մեղմով իմն զազանգն ուսուցանել սայր Բիւրասպեայ :
 Եւ որ մարտի մանաւանդ պատերազմաց ունեղք ուչ,
 Չէր պարսպ լինել խորոցն խորհրդոց մեզ խելամուս,
 Մինչեւ 'ի վեր ահներեւ ելին 'ի լոյս արեգական :

« Իբրեւ տակաւ տակ առեալ երթայր ամէր եւ կանգազէր
 Տիտանեանն աստուածութիւն 'ի խօլադաս միտսն աստիցն,
 Երկզքեան այնուհետեւ զիւազարան չարեաց գըլուխք
 Խրախուսեալ հոչեն զամբոխն մահոյլ 'ի Քաղանէ,
 Պետ 'ի խուրք կարգեալ նոյնն եւ ստիկան զգողոյն Լամուր,
 Չեռն տալ միմանց կանգնել ամբարտապեալ ըուրդն աշտարակ
 Երկնահարթ մեծակառուց եւ հաստահիմն անգընդալիբ :
 Ի պատձառս երեսաց՝ իբրեւ առնել կտպել անուն
 Մեծազորք եւ հրաշակիրտ ազգին իւրեանց հարբասութեան,
 'Նշան կանգնել երեւոյթ մուրեղոց 'ի յապատէն
 Եւ ամուր սոգաւինի աստիցն ընդգէմ ըուրց հեղեղաց,
 Թէ միւսանգամ գէպ տացէ հասանել գալ յերեսս երկրի :
 Չի զայն գեղս համարելին, ոչ պատուհաս երկնահարաւեր :

Եւ անհասարակ ըզգարբան երգեալ վերուստ մեզ աւետեաց
Յերկնածիր կամարէն, ոչ եւս ածել ջրհեղեղ ջուրց:
Իսկ ի զազանիս, որ ապա ժամանակաւ եկն յերեւան,
Ի խորջ սրբոյն բունեալ աստուածընդգէմ՝ մոլորութիւն,
Յայս յանգիման հրապարակաւ համաշխարհի ամպարըշտել:

« Մեծամեծ եւ անհամար արկին ազիւս թրծեալ ի հնոց,
Դիզին լեռնակարկառ առ ձեռն ի գործըս պիտոյից:
Վէ՛լք հատեալ արաստոյք ի լայնածիր կոտեալ գաշտին
Որպէս լեռն իմն ապառաժ եւ երկնագէղ կարկառակոյս:
Հնոցք հայոցք եւ զարքնոցք ունին ըզգաշտն առհասարակ.
Եղանէր ծովս հրբոյն դիզանէր յամպս հասանէր:
Մեծանիստ եռայր զեռայր գաշտն ի վաստակս անբաւ խըռան,
Իբրեւ մըրջմանց որ ի մեծ հեռաստանէ խիտ ժիրածիր
Երկս արկեալ անհանգիստ կրրեն զաւար զառ եւ զապուռ,
Ոմանք յայս կոյս եւ կէսք յայն՝ երթայ եւ գայ սեւաւ կարաւան,
Այր քան ըզկար ծանրաբեռն, ապաքնապեալ ի միտըս իւր
Յակնեկալեալ երկիւզէ կարէճըմեռնն ձմերայնոյն.

Ձի եւ զոտս երկաթի գաւազանին ստիպէր կասկած:

« Գրեմին եւ վեհըս եւ հորս հալուն եւ լոյծ արջն կըպոյր.
Կըպարտուէի ծերպ ի Մեննիս՝ նաւթի տայր ուղիս հրահոս ի լեճ,
Եւ բացարձակ իս անուն յԱրածանի խառնեալ վըտակ,
Ձարմանք նոր, պըզպըջակեալ բըզէր նաւթի կայրակս ի վեր:
Ձայն առեալ ի տեղի կարծրակառոյց պինդ շաքախոյ,
Մածուչեալ ստուարակարկատ ժայռս եւ զազեւսըն խորովեալս,
Յարուցին կոթողեցին յանդընդախոր հիմանց յերկինս
Ամբարտակ մի առաջին չորեքկուսի եւ երկրալիք.
Եւ ի վերայ միւս եւս այլ քան ըզնա գոյզն ինչ անձկագոյն,
Եւ միւս այլ ըզնովաւ, եւ միւս գարձեալ մի զմիով ցուծ,
Ոյց վերջին նուրբ սրբամէտ սլացեալ ընդ ամպս հերձոյր զերկին,
Եւ միւս յարկին ժպմաներ, իբրեւ զյուրան մեծ բըրգաձեւ:
Ինոտս բոլորեալն սենեակք անթիւ, սրահք եւ դահլիճք,
Եւ պատըշգամք եւ գաւիթք կամարակապք եւ սինազարդք:
Արտաբնուստ շուրջանակաւ ելանելք մանուածապատ
Յառաջին ներքնայարկաց ցըզլուխ վերին աշտարակին,
Որ էր տաճար վեհ կըճեայ՝ յարծաթ յոսկի սուրբ զըրրուագեալ:
Բայց ի նմա գրօշեալ ոչ մի, այլ գահոյք մեծ պատառալիք,
Եւ սեղան ոսկեկուռ. ոչ ոք յարանց անդ յերեկօթս,
Այլ քած եւեթ ի բընկաց առեւանգեալ Բե՛լն աստուծոյ:

« Յեա այսորիկ եզին եւ ձուլեցին պատկեր ոսկի,
Կանգուճըս քառասուն ի բարձրութիւն հըսկայածեւ,
Ի նմանութիւն հասակի կերպարանացն Ներբովթայ.
Եւ առին ամբարձին յաշտարակին վերնոյ կատար,

Չի կայցել շուրջ համօրէն քառից ծագաց երեւելի:
 Ի ճակատ իւր տեսիլ նրմանութեան արեգական
 Ընդ չորս հսլմն աշխարհի բոցաճաճանչ փայլատակեալ:
 Վէրացաւ այնուհետեւ ամենայն քօղ եւ պատրուակ
 Խորամանգեալ խորհրդոցն տիտանեան եւ Բիւրաստեայ.
 Որ ըզբուրդն զայն կարգեալ վարժոց քրրմաց եւ արուեստից,
 Անուշուք աղցի աղցի խունիք եւ կրնգրուիք եւ բովնայք
 Ծղխեին օր ըստ օրէ 'ի վառ բորբոք բազին Բելայ
 Յամկարելոս զազիր ձեռացն Բիւրաստեալ եւ նուիրելոց:
 « Աղջաց եւ ազանց փողով մեծաւ եւ հրաշակաւ
 Ի ձայն արնգի եւ Թըմբիկի տաւղի քնարի եւ ծընծրայից
 Քարողեցաւ մերկանդամ աստուածութիւնն տիտանեան
 Բնաւին հանգամանօք զոր 'ի գիւթեալ լեզուէն լուարուք.
 Զարտուղի հանել ըզմեղ յարարչազիր սուրբ սահմանէն:
 Ամենայն աստուածաւանդ հայրենատուր հաւատք եւ կրօնք
 Եւ օրէնք՝ սուտ դամարեալ մրտաց ցընորք եւ բարբառնք.
 Աստուած յերկինս՝ արեգակն, եւ յերկրի տէր տիտանեան Բել,
 Ինքն եւեթ Թագաւոր եւ ինքնիշխան ամենակալ,
 Այլք առհասարակ ծառայք նորին անաշխարհիկիք.
 Ամենայն ինչ նորա, կանայք անգամ եւ կոյս գրտեղք:
 Ամենեքեան մերձաւորք եւ հեռաւորք երկրորդաօրք
 'Ըրմա եւ պատկերին կառուցելոյ բորբանն 'ի ծագ.
 Ում խունի յոսիկ բուրէր բազին ամփ ամփ հարիւր քանքար,
 Եւ յայլում 'ի մեծ սեղան ընտիրք խաշանց եւ արջատոց.
 Եւ շնորհ մեծ՝ Թէ զԲելայ զոտս արժանատցի համբուրել օք:
 « Լուծ անդ եգաւ բընադատ 'ի կորակոր հէք պորանոցս,
 Եւ Ճընչեալ խոնարհեցոյ ըզտանուտեարց գըլուխս 'ի հող:
 Տապալեցաւ պերճ նրսիհ հասարակաց խաղաղութեան.
 Ուր երբեմն հըզօր սկայից իւրաբանչիւր հայրենի յարկ
 Արդարամէտ օրինացն էր ապաստան եւ իրաւանց,
 Հայրական կակուղ ցըլոյն հըպատակեալ որդւոց սիրով,
 Սանձ օրինաց բովանդակ անգէն եւ անգ խորտակեցաւ:
 Պարգեւ աստուածատուր ազատութիւն՝ հարածական,
 Ընդ հաւասար իրաւանց փախըստական երջանկութիւն:
 Անուշակ եղբայրութեան սիրոյն անուռ եւ կապ խըղեալ,
 Տապալեալ գահն Աստուծոյ, հարազատաց գըլոյն սեղան,
 Եւ տիրեալ անձնակամ գողտղութիւն հարըստաբուռն,
 Որ արար իւր խաղաղիկ ըզցըլուխ աղջաց նահապետաց:
 Ի մահ, 'ի գերութիւն որսացեալ զարմ որդւոց մարդկան
 Ի տէգ նիդակ, 'ի լայնալիճըս գըրկալիւր հաստ աղեղանց:
 Գաւազանաւ երկաթեաւ յարիւն 'ի հուր եւ յաւերած
 Փարաւազս անձին տըւեալ կանգնեաց յերկրի զգահ բընաւոր:

Որ զանձն աստուած անուանեաց, յի՛նչ ոչ իշխէր անուշ խրախոյս :

« Հայեցաւ 'ի բարձանց երկնից Բարձրեալն 'ի սուրբ Լեւնէն,

Ուր կայն ինքն յանհաս բարձու սեռն պաշտօն արարածոց,

Ետես եւ ժրպտեցաւ ընդ խօշ շամբուն յանդրճութիւն :

Գուճարեաց զամպրս զիւրեւ մըրրդիպղց մառախլապատ,

Եւ հեծաւ յերիվարսն 'ի Թեւս հողմոց ասպատակի,

Ի ձայն ասեղ որոտմանց փայլատականց ընթացաւ հաս .

Փըչեաց շունչ բարկութեան զհոգւոյն 'ի բուրձն երկնասրլաց .

Փոթորիկեալ 'ի մուսլ մըրրիկ եւ շառագմամբ տեղատարափ

Շանթից հրացան բարկութեանց եւ բարկածայթ քարանց կարկափ

Հար փըղլղ հոսեաց՝ տապալեաց, հարթ եղ գետնի զերոխտ ամբարտակն,

Ինչ նըմին զաստուածացեալն տիտանեան 'ի ծայր նորուն

Մանր փըչքեալ՝ ցան եւ ցիր՝ անհուն զաշտաց ընկէջ տապաստ :

« Բայց ամպարիշտն անասան յամբարտուան մըտաց սրբոէ

Վ կըրտին կուտեր անդրէն զայն ամենայն ժողով եւ նիւթ ,

Միւսանդամ՝ կառուցանել զցոռողութեան բարձր ամբարտակ :

Ելանէր կանգնէր անգրէն քարակարկառ վիմարդ կոթող

Սպառնական դարձեալ խրոխտիւք ընգզէմ՝ երկնից եւ աստեղաց :

Այլ զայս նըւագ ոչ համբեր Բարձրեալն տէր վերին գահուն ,

Թէ յանդրճեալ վերասցի մինչեւ յերկինս բուրձն անպատկառ :

Զօրութիւն աներեւոյթ էջ այց արար ամպարըշտաց .

' Ի մի շունչ սրբամբտութեան կործանեցի՝ յառաջագոյն,

Լըդ միով ակնարկութեամբ ըզխօլ վաստակդ աննեմ դերեւ ,

Ասաց . եւ զմիաշուրթն աղցաց լեզու միաբարբառ

Շըփոթեալ պըղտորեալ հեռախաղաղ ընկըղ անդէն ,

Իբրեւ բուռն մի կորեակ յանչափ փոշի հողոյն 'ի ցունդ :

Խոտվախուծ խրղուըրտիւն եւ բաղնամբոս անլուր բարբառ

Հրկայեցն իւրաքանչիւր տըւեալ շրթանց բաշխ եւ բաժին

Եթանանանից եւ երկուց նահապետաց հանուր ազանց :

Յապուշ միաս եղծեալ եւ զխօսարն մոռացեալ ըզմայրենիս ,

Ձայնն անբուրս եւ անխնայ սրբոց թարգմանրս գողէին :

Վերկերեալ մըռնչիւն , կարկամ հագագ, ճիգն անօգուտ ,

Ձայնք ըզձայնրս բախէին , աստի անտի մըղին աւալք ,

Ոչ բան ոչ միտք 'ի նոսա, ժրխար եւ խոով խառնակութեան ,

Խուժարակէ կարկաշ, խանչիւն խափարածայն եւ խողտախուղս :

« Ի հոգւոցն ամբոխերոց տղմուկն 'ի սիրտարն հարկանէր .

Սուր եւ բաժինք՝ վայրենի գաղանութեան մոլեգնութեամբ ,

Լայր յեղբօրէն քայքայեալ, եւ ամպարիշտ գործոյն ձեռնարկ

Մընայր 'ի կէս ճանապարհին, չէր ոք հաւան 'ի կատարումն :

Երկնից զօրութիւնք բարձին քըրքիջ յաղցն 'ի ժըպիրհ ,

Եւ յիբացն եզին անուն նըմա Բարէլ՝ շրփոթութեան :

Բայց 'Եբբրովթ եւրս քան զեւս ափշեալ գիւթեալ 'ի Բիւրասպեայ ,

Ոչ զիջաւ յաստուածամարտ զուղղութեան բարձր 'ի փրկւոյն :
 Ձեռն արկ միւսանգամ հնարեւ 'ի մի վայր ժողովեւ
 Բցցրուեալ եւ զպառակտեալ այլալեզու շքութանց հերձիս -
 Զամբարձեալ բազկին մահակ ոչ 'ի գրկեոց խոնարհեցոց :
 Բողակապ միութեան զհասարակաց ծանուցեալ խոսա,
 Ետ պատուէր ամենեցուն զիւր եւ զիւրոց վարժեւ բարբառա :
 Աւաղին կամակատար զըտաւ իւրովքն Բիւրասպի,
 Եւ 'ի նոյն ածէր մեզէր ըզբազմութեանն միտս հըլու :

« Ի նախկին յայտնութենէ ժանա խորհրդոցն ամպարըսաց
 Խեցակոյտ խեցակարկառ կրպարաշաղախ ամբարտակին
 Զարհուրեալ իմ փլուզմամբն եւ խառնախօս պատուհասին,
 Սըրտմբեալ ցասմամբ մեծաւ, զօրուն զլատիւ վայր ընկեցեալ
 Զմատուցեալն յորդոյն Գուշայ յիշխանական բարձ գահերէց,
 Բաշխարհին հիւսիստիկով անձկաւ մեկնեալ իմ հայրենեաց,
 Մենացեալ նրտայ իմովքս ոչ հազորդեալ ոճիր զործոց :
 Մատուցեալ մերձենայր անձամբ առ իս՝ յինքնն հանեւ,
 Իբր հրմուտ ասպականի որ զգողեալ որոն որոնիցէ -
 Բքնոյն ցուպ պետութեան սպարապետի մեծի զօրուն
 Հաստատէր, եւ գահ զերկրորդ չորեքծագեան տինգրաց,
 Միայն զի գէթ առ երեսըս մշտերիմ յիւրն պաշտօն,
 Մի 'նզ մէջ հերձուլ եւ խրդել զիրին մեծի զհինեալ ոստայն :

« Բաննդոտս եւ յանաղապ վերայ մրտացս հասեալ կացեալ .
 'Կենդանեա մեզմիտանգը, առ գերել զիս անգ 'ի Բարէլ :
 Պաղատէր խնդրէր յինէն ըզզուտարն իմ ըզշայկանոյր,
 Որ 'ի տիս եկեալ ժաման յարունս ամաց զեզոյ սիրոյ,
 Յորում վազուց էր հարեալ աղապատեալ կրցեալ ողւով .
 Զի անկցի նա գրաւական անշուշտ, սըրտից առհաւատընայ
 Ուխտից սիրոյ երկոցուն նիզակակից ցեղապետացս :
 Եւ նըշան միջնորդ եւ զօգ մեզ ազգախառն խնամութեան
 Զմիաշուրթն ասեր լեզու յիս եւ 'ի յինքն ելեալ միձնակ :

« Բորբոքէր արինս 'ի սիրտ տապաստ 'ի մի սայր սուտերի
 Արկանել անգէն զաստուածն եւ զայսպանաց աստուածութիւնն -
 Սակայն ես սակաւաւոր 'ի ստուարաձեռն ըտպայից մէջ,
 Եւ աստուածոյն գահակալ եւ պայազատ յաջորդք բազում :
 Բայց յուշ ածեալ զերգմընիս զոր ուխտեցի հօրս արտատուաց,
 Եւ երախտեալ քաջութեամբ զայնքան ամացս աշխայժ վաստակ,
 Բանգիման արարեալ եւ բարբառով արիական
 Բքնախկին գաշանց զբրժեւ զյոգ պետութեան տանուտերանց,
 Բքնարուն աղատութեան մարդկան զարթի ծառայութիւն,
 Մանաւանդ զիւրաքանչիւր ազգի գընդից եւ ըզբրժից,
 Բցցրուէն աստուածեղէն ուխտին սըրբոյ եւ զօրինաց,
 Զաստուածըն նոր մըսեղի եւ զնորոգ կարգըն բընձաւոր,

Ոչ կարեմ ես, գոչեցի 'նգ երեսան ընգզեմ, եւ քաւ յիննն
 Յանձն անուղ քեզ զայգտիկ, ընդ քեզ գաշանց մշտանել յուխս
 Հսկառակ Ատուածոց Թարգում Յարեթ եւ Նոյ Հարանց,
 Եւ կոխան ապ ամպարիշա գտողութեան վարշապարաց
 Զիմ ըզբազրբ եւ զիմոցս եւ զՆայրենեաց ազատութիւն:
 Թէ որ գոչին թըշնամի կայցէ յերկրի՝ քեզ տեսիմ,
 Աւաջին զիս ծանկիջր, եւ թէ զեարգ յայսրմ'հետե
 'Խուտար իմ ընդ իս լինիցի հաշա համբուրից զոգ եւ ընդ քեզ:
 « Սակաւս եւեթ մըումըտեալ սխութեամբ լի եւ փըքացմամբ,
 ' Գուցէ, առէ, սարըշասցիս ինչ անաղան ուրեմն երբեմն »:
 Եւ լբեակ, ' Եթէ կենդք եւ թէ մահու չեղէց երբեք
 Յոջ խորհըբոց ապաշաւ, աւասիկ կամ առ աննայնս »,
 Գընց բորք սրբամբուութեամբ: Եւ մինչ կազմէր նա գեւ 'ի մարտ
 Յիմ մերայ, զիտայ թէ յիս գետակն յառեալ առեալ խրախոյս
 Ոչ սակաւ ցեղապետաց՝ յոյժ ընդ ակամբ հային 'ի նա,
 Իխեթի կան եւ գոչ վըտարանջեալ իմն են յիւրմէն,
 Աւ ըզիայ, մինչեւ զնոսա շահեալ անգրին կամ նըւաձեալ,
 Ազա յետայ եւ ընդ իս ապըտամբիս աւցէ խօսել:

« Իմ ոչ եւս այլ հանգուրժեալ յամել բաւել յերկրի չարեաց,
 Զայրացեալ 'ի քէն զլիժուց ոչիքս 'ի ծոցս հանապազոր
 Այրարատեան զբուութեամբք ընդ անորին հանել կառափն,
 Յուշ բերեալ եւ կաթոզի զբընիկ երկիրս գեղ եւ հանգիստ,
 Լբանցն հովտաց եւ գաշտաց հաշեալ սիրոյն յըշատակաւ,
 Զափրահոս ազբերացն եղեմարուխ կարկաջեաց,
 Բազըրասիք զըւարթ հովուց, ծիրանափայլ կապոյտ երկինն,
 Եւ աղբի եւ հոր զըմոց անձկակարօտ ջրեալ տենչիւ,
 Տարփացեալ եւ 'ի նոյեան հօրն իմ բարբառ ագինահիւս,
 Բաշութեամբ յոյս անկերեւ հրտարակաւ կազմեալ 'ի չու,
 Առեալ զբանակն իմ ընտիր հանգերձ բարբ աղբիւ եւ տամբ,
 Ընգածնգօքս եւ եկօք յարեցելովք զիմեալ անկար
 Այսր յերկիրս այրարատեան տիրապարգեւ հաբցս 'ի վիճակ,
 Եւ 'ի գիբիլըս զըգուանաց անակընկալ հօր Թորգոմայ,
 Եւ առ ոտս աստուածմամբիս Նահապետիս աշխարհահօր:
 Ի մերկրտաղն փութորկէ իուճապական յափըշատակեալ
 Ամեհի վայրապատուն արծուի եւ անգըզ լեռնաքանակ
 Ոչ այնպէս խընդամիս տեսանէ զբոյն իւր եւ զգագար,
 Ոչ ջրոտս վարնան գուշակ ալցէ զմարդակ իւր նուրբ ծիծառն
 Ի հրտափոց փախուցեալ արուեստական շքնեալ բոցոյն,
 Որպէս ես աստի գլեբինս՝ ըզյարկ եւ զտունն իմ հայրենի: —
 Որ յետ այնորիկ ինչ՝ մինչեւ ցայսօր, զիտուն է ձեզ:

« Արգ ապըտամբն յարարչին եւ յօրինաց ըզգծութեան
 Երպրհի զմեզ վըտարանջօղ ձայնել ըստ ձեռնն իւր ելեալ:

՚Իուք զատ ընդ Հայկ արարէք ընդ նըշխահէան ու ՚նդ Բէնն աստուած .
 Թող որ կամին յայսմհետէ ելլէ նմա ստրուկ երկրրպագու .
 Ինձ եւ տան Թորգոմայ քաւ՝ զաստուածատես գլուխ երկնաքերձ
 Խոնարհել ընդ զածածին ոտիւք Քամայ եւ Քանանու :
 Զոր յողայն քերէլ յանձնէ զանիծակուս զառն նըղոս ,
 Հասցեն նրմա ՚ի Հայկէն ՚ի լայնալիճ աղեզանէ ,
 Երկնաւորն՝ երկրի Թէ տէր եւ է Մտուած եւեթ հըզօր .
 Պահապանն արդարութեան , յուսացելոյ իւր ապաւեն ,
 Որ եւ զէղու հոգեկիր Հայրապետիս շարժեաց յանկն՝ » :

Յայս վայր եղեն գիւցաղին զեղապատում ճառից գըրուսոցք :
 Յայնժամ Նոյ կրթինազլուտակ հանեալ աղբիւր արտօսարարուղի
 Ինք ահօսըս Թարչամեալ եւ խորշոմեալ զառամ այտից
 Եւ ընդ այն ծընօթիցն յաղի վիժակ Թացեալ զերկիր ,
 « Վահ որգեակէք իմ՝ զոչեաց , աւ այս երկնեաց մայր ձեր ըզձեզ ,
 Զի արարչին փոխանակ՝ երկաթ բազէի բըռնաւորին
 Ի ներքոյ կորացեալ՝ ՚ի ստրկութիւն մըտանիցէք ,
 Պագանիցէք եւ երկիր՝ երկնաւորին փոխանակ հօր՝
 Խուժարուժ եւ դիւազքեաց դըժոխահոտ ժանտ վիբրագի :
 Ամենատէրն ապսքէն սիրեցելոյ իւրում մարդոյն
 Հաղորդեաց պատիւ մասն ինչ տիրական իշխանութեան ,
 Այլ ՚ի վերայ զայսաղերկ հողոյ երկրիս՝ գործել ըզնա ,
 Ի վերայ քարի , փայտի , անխօս անմեղունչ չորքոտանեաց
 Եւ զեանոց եւ սոցնոց , հաւուց Թըռչնոց , կայտառաց ջուրց :
 Իբք հաւասար բնութեամբ մարդ , եւ ինքնատէր ազատութեամբ
 Դարձի ՚նդ քարին զուգեացի եւ ՚նդ անասուն անբան պաճար :
 Որ յանձն անու զգերութիւնդ , եւ մտացաւ եթէ Մտուած
 Նա միայն է իւր տէր եւ Թագաւոր ամենիշխան
 Եւ նոյն ինքն օրէնրագիր եւ որ ՚ի մեզ վառեալ նըշխա ,
 Արժանի արգարեւ ծաւայութեանըն լիցի այնմ :
 Ինքնին նախ Թիկնազարձոյց յերկնաւորէն եւ յերաւանցն ,
 Մերկացաւ կօրոյս յանձնէն ըզտիրազրուին ազատութիւն ,
 Որ լուսոյ բանին ծընունդ՝ որպէս հոգի է նա մարմնոյ ,
 Յարծարծել նորա վառեալ եւ ՚ինուաղեղն շիջանի ,
 Եւ տայ տեղի ստրկութեան , յոր ՚ի փոսար աղճաղքի
 Ալէտանը արութիւն նաւաքեկի յախտիցըն խուժա :
 Իսկ որ յերկինս հայհոյիչ յահաւորին մինչեւ յաթոս
 Շարժեալ լեզու , զամբարտակ զոտողութեան կանգնէ յատեղս
 Եւ ՚ի վերայ զինքն աստուած , զինչ ապիրատ յոր լիշխեսցէ » :
 Հիացունն աստանօր Հայրապետին անկեալ , զոչեաց .
 « Զինչ այն գերեաց խուռն ամբոխ , զոր նըշխարեմ ընդ տեղեկբս
 Զարանց՝ կանանց եւ մանկոց , նա եւ զալեացըն հնացելոց ,
 ԶԵփրատու առաջ մի անգր , առաջ մի մտ ոցոր ընդ Երասի .

Իշխանաց ծիրանիք, խոյր եւ մահան արողեալ առ ոստ ,
 Թագաւորք յոտոփեան պընգեալ կապանս խաւար բանտից ,
 Կէսք յարեւն Թուալեալ , պրքիկալ 'ի խաչ եւ յարագեալ ,
 Գիշափանձ որկորոց ու 'ի խորխորատ ընկեցեալ խոր .
 Ալաճրի առյաք գիեցիկ գլարի հարեալ եւ գետալէժք ,
 Աւաթուր գաղանաց կոխեալ երամ երամ մանկտի .
 Այլք սահեալք 'ի հրապարակս արտօսրալից եւ մերկանգամք ,
 Աշտուճ հացիւքն կարօտ եւ կաթի ջրոյն ծարաւելոյ .
 Գոյք քարշեալք 'ի ծանականս եւ սրախողեաղ երեւասարգք
 Յրուչոց գէշ հաւակերի , հրոց ժանեաց շարակ եւ ջամբ .
 Վաճառեալ յանաշխարհիկս ; յափրշտակեալ կեանք եւ կանայք ,
 Շինանկաք 'ի սուր 'ի հուր այրեացաւեր յաճիւն գատեալ ,
 Տուն Ատուճոց բոցակեղ , աշխարհ քանգեալ եւ աւերակ :
 Չայն առ իս 'ի բարձանց 'ի խորանէն իջեալ լուսոյ .
 ' Զի թէ ոչ արեալիք բըբել յերկրն զգոռոզաց դահ ,
 Եկեցին այդ ամենայն ծագաց մինչեւ 'ի ծագս երկրի , :
 Օ'ն արիք պընգեալք ըզմէն , որգիք Նոյի եւ Թորգոմոյ ,
 Յարբս ըրուք զբուժեան վանել յերկրեդ ըզբընուժիւն .
 Այդ եւեթ է ազա՛ արգար՝ զհինախաղաց խորտակել զէն » :
 Չայս ասացեալ եւ եկաց աստուածախօս մեծ Նահապետն ,
 Մեկաւ ա՛ : 'ի հրապարակն , ընդ հերս ուտակերս ելին քրտամունք :
 « Բարեկեան շըշմարտուժեան անցից , յաւել գիւշադընն հայի ,
 Արդ իրաց ամենայնի բոլորեքեանդ էք խելամուտ ,
 Որչափ ինչ յընարել զարժանն հերիք մըտաց է խմասանոց :
 Արդ արփին երկնակաճառ հասարակէ զընթացս իւր ,
 Եւ սայլին բազմոյթ շքոխն առեալ զարձաւ յելս արեւու ,
 Եւ շինեց հաւաքոսք հընչեցուցին ըզբուս գիշեր .
 Արիք ելէք հանգերուք , վազիւ մարտի ըրուք պատրաստ :
 Յինէն կուտէ ամենայն ինչ առ այգուն կազմ է ճակատ ,
 Դուք ինձ ըզբուցըդ տեսէք ըզյորինեալ սերտ կազմուժիւն .
 Մի յինէն ոք Թերացեալ եւ յանմահէն՝ առցէ 'նդ իս զէն » :
 Ասաց , եւ բնուքն լուսմուս ելին յանձներս մըտայողք ,
 Մեկնեցան 'ի խորանէն յերաբարնչիւր վըրանս 'ի բուն :
 Ի պարգեւ աստուածամէր խորին եւ քաղցր անոյշ քընոյ
 Ամենայն մահկանացու միտք ընդ աստեղքք վայելէին ,
 Բայց վըստամեանն ոչ 'ի նիւհ՛ անկան հրանուտ ականողիք :
 Յերիկէ եւ յեռանգէ Գամոյ մըրմունջ մոլեգնաճառ
 Յունկընն հընչէր գիւտունջ՝ կարեալ զողի նորա եւ զմիտս ,
 Զի բնաւ իսկ չէր ինչ լըւեալ գրեթէ եւ ոչ առեալ 'ի միտ
 Ի Բիւրասապէ եւ հայիկն եւ պերճախօս նոյեան ճառից :
 Թաւալէր 'ի մահիճաճըն տապալէր շանթեր իբր օձ ,
 Ի տատակէ հարեալ քըրտան , նեարգք ուռուցիկ , ջիւք ուժգնապիկ ,

Այք 'ի բոց հրաբորդք եւ քիմք երաշտ երթԹացեալ,
 Եւ մարմնքն իբրեւ 'ի հրոյ առող տաշորեալ յանդամս ողջոյն :
 Մերթ յառնէր ճեմս անդ առնոյր ըսկայաբայլ 'ի խորանին ,
 Մերթ կրկին 'ի կողմ լինէր եւ անկողինքն թուէին վեմ .
 Կողմանէ չբրէր 'ի կողմ 'ի խորհրդոցն երեքածուխ :
 Զառաջին եւ ըզվերջին նոր քարուծիւնս անէր զմբառ .
 « Ես, ասէր, այսպիսիս՝ տեղք Հայկայ տաց օտարի ,
 Ի նորա թողից 'ի ձեռս զշարան զընդաց զընտիր ընտիրս ,
 Եւ որ առ ոռս համարէն յազթանակաց յոյս գեղեցիկ ,
 Եւ զոր անդուստ փառք պատիւ եւ գոհութիւն 'ի բիւր չբրթանց
 Յառաջանձըն քաջաց պարս եւ գեղեցկոսն օրիորդաց՝
 Ուր նուազաց եւ բամբուսնց կայտիւք զարեաց ըզտիրտ բերկրեն ,
 Ինձ յանգորր աղատութեան ըզհայրենիս մեր հանելոյ
 Եւ յամենայն աշխարհէս ողորմանելոյ գլուխ գիւցազանց :
 Պատկառանք կամ թէ երկիւղ ԼԵՐԳԷ Հայկին զայս ամենայն :
 Լնդ նովու թէ լիցիմ՝ քաջ, իհ քիչ ինչ իր 'ի ձեռանէն ,
 Այլ թերեւս եւ յետին, նա ընաւ եւ ոչ ինչ իսկ ուրիք ,
 Կորուսեալ եւ զտերութիւն՝ թէ եւ փոքու՝ զիմ աշխարհին .
 Ուր ընդ փաւ ճոխ ճանապարհ՝ 'ի մեծն իսկ գահ հորգեալ շաւիզ :
 Շատ է որդւոյն թորգոմայ եւ այս քառեամ ծառայութեան .
 Գեղեցիկ յանդրդնութեանց են եւ երկինք նիզակակից » :
 Անց 'ի յոյս ամբոխման նըմս գիշերն եւ չնամացաւ .
 Այգաստեղն 'ի գլուխ լերանց ահա կանխեալ առաւօտեք ,
 Լուսամեւ Աշտուշն ըզկնի զերկինքս փռեւեկեալ՝
 Կարասեալեք ընդ արփին հրաբոց՝ կառայն արեգական :
 Աւ Արբակ նա ձայն առնէր, արկանէին զէնքս զանձամբ .
 Եւ մինչ արտաքս ոտաշէին, ահա իշխանքն զբրտւանեանք ,
 Լնդ Թորս գոգ բըռնի վարեալ եւ սեգն Արնակ առ զարմին յոյս ,
 Եւ ոմանք եւս յարեթեանց եկեալ կուտեալ կային առ գուրս :
 « Օր, ասեն , ահա մեզ այս՝ յանկ ըզխորհուրդ մեր հանելոյ .
 Արեգակնքս նոր ընդ նոր գրչիտով տեսցէ զմեզ եւ զբանակս .
 Եւ ըսպայն կանխաւ խրատեալ կայ 'ի արմին հաւանութեան ,
 Եւ մընան ակնարկելոյ յունից մերոց՝ յառնել եւ կալ
 Միաձայն ազազակաւ խընդրել ըզքեզ, մերժել ըզհայկ :
 Աշխարհակոյս ամբոխին կամացըն չէք կալ հակառակ ,
 Այս օրէն յաւիտենից ըսկայախրոթան է գիւցազանց :
 Միայն թէ գու երգմընի լինիցնս մեզ այժմ՝ աստանօր ,
 Կախաթոռ գահով աւուրս եւ յազթուծեամբ մի զեղծանել .
 Մի եւ գու ինչ վիտական երազեացնս բարձ գերարտւն :
 Արժամայս աւագութիւն՝ քում քաջութեանդ 'ի մէնջ օժիտ՝
 Ի վանել եւեթ արեւալ զհէնն եւ զվերագըն հայրենեաց :
 Զի երեք են ընդ աշխարհ պատճառք կրուոյ յազդս ամենայն .

Բրժնակալ Թագաւորեալ ինքնահրաման գոռողութիւն,
Ճոխութիւն աղերասց նրազ եւ սուղ իշխանութեամբ,
Ընդ գրչեով աղիկամբ եւ ինքնօրէն ընկերահաշտք:

Բէ՛յ զգժն ունի զծայրից, ըզփաւրն Հայկ, մեք ըզփջին » :

Ձայնն յերկինս ամբարձեալ յայնժամ Վըստամ զըւարթամօտ,

Եւ հարեալ բուն աջով յերախակալ սրբոյն մեծի,

« Երգուեալ, առէ, ի՞մ յանուն եւ ՚ի ցասունն երկնաւարին,

Պահեցից ամենեցունց անդեղեւուն գահ միահարթ:

Ազատաց բուր երկրիս օրէնքադիր լինել եւ տէր,

Եւ իշխան գերագահ իւրաքանչիւր յիւրըն բաժեան

Ազատ արձակ աներկիւղ ՚ի գրչեահար միապետէ » :

Ձամենայն լիով առ ժամըն խոստանայր, ածել զեւրեաւ,

Եւ բարեալ զա՛ն ըզբրբաին եւ զաչա՛ն շուրջ ածեալ յաւել:

« Եւ Թէ ինձ ոչ կալ լիցի յուխտի երգմանցսս այսոցիկ,

Այդ սուտերք ձեր գիւցազանց մըտցեն յայնժամ այսր ՚ի սփրտ » :

Հընչեաց խորան զբրանին միարարառ աղաղակաւ,

« Ասրեցուցեր զանձըն քո յաւուր յայսմիկ, Թէ եւ յապտցս,

Թափեցեր եւ զաշտարհս ՚ի յայտ եւ զազա բրժնաւորաց » :

Աննակ լուս եւ զբժօտ, « Ի սփրտդ այս սուր մըտցէ », մըքքմայր:

Յայնժամ Վըստամ ետ պատուէր զորապետաց գրօշու գրօշու,

Հընչեցուցան ըզփահան յիւրաքանչիւր ՚ի խորանայ,

Ձայք նըմին փող հարկանել աւազափող ՚ի բանտարին,

Մին միոյ սպարապետի հանել յառաջ զիւր գունդըն կազմ:

Չորավար առ զորավար ձայն ՚ի բանտարն իւր զընէր:

Ձեղովին կլանէին գունդ գունդ հեծեալ եւ հետեւակ

Խորին լըուութեամբ, Թընդին եւեթ լըսեր ոտից,

Շային զինուն եւ բարբառ փողոյն եւ գողք զորազրչեաց:

Որոտունն իրք ՚ի Հայկայ կարծեալ գիմաց Թորգոմազին,

Դբուզ արեւալ հանեալ ՚ի գուրս եւ զյարեթեանս եր գումարտակ

Միամտս ընդ գիւցազին, բայց ՚ի զընգէն իւր սեփական:

Ի գրաց առաւատուն արեւն ոսկի յերկիր հեղաւ,

Հայկ եւ իւրքն յափրչտակեալ զէնս ՚ի վրանայն ելին ընգոտս

Վարծեցեալ ՚ի բանակին մուտս ինչ կամ հէն ըզթըշնամուոյն,

Վամ զըսայնն անժոյժ ՚ի մարտ քան ըզհրամանն զբրգեալ կանուխ:

Ընդ երեւել գիւցազին՝ բանակն ողջն գող ծայր ՚ի ծայր,

Փոխանակ ըստ օրինի Վեցցէ գիւցազն Հայկ՝ կարգալոյ,

Գոչեաց միարան, « Վեցցէ Վըստամ մեր զորազուխ » :

Խառվցաւ Հայկ ընդ իւրոցն ՚ի մահադոյժ յայն աղաղակ:

« Եւ ո՛ր Վըստամ, ձայնեաց Հայկ, զոր ողջունէք ձեզ զորավար » :

Յոխորտաբար կայր Վըստամ վրանին առ գուրս ՚ի զէն ՚ի զարգ:

Յայնժամ այլ զորազրչեանն առեալ սասչին ըզնս ՚ի մէջ:

Խորտաւայն կըրկնեաց զային. « Վեցցէ Վըստամ մեր զորապետ,

Ելցէ 'ի բայ թորդմեանն յամբաստանսս գընդէ սկսյից » :

Ասէին զայս գուժ գիտօք, զէն ընդ աստարացն շահէնով :

Անդ անէզ հրակային հըրգէհեցան երկկամուռք,

Վըրգողեցաւ միող եւ սիրտ, խայտակն երեսք մըթագնեցան :

Ըջըբասու ած ստակայիս ինչ 'ի տեղւոյնցն ցուցանել :

Կալժ եւ իւրբըն կային կաշեալ գէտակն յայքս նորս :

Այլ նորտ փայլակնարար իմն ընդ երկինս աչս ուղերձեալ,

Եւ ուշիմ կերպարանօք յապրատամբացն հայեցեալ գէմն,

Ասէ. « Մի խառնաձայն ամբաստեցաք գոռայցէ :

Մի ոմն յառաջ մատուցեալ խօսեացի մեզ եւ գիտասցաք

Ըզպատճառս եւ զիրաւունս ապրատամբող յանգընութեանք .

Դա 'ւազիկ չարեաց գըրուխդ յառաջ կապցէ պատմել Վըստամ » :

Իբրեւ խոյ եւ զըւարակ յերամակէ հօտից ուանդեայց,

Անդ յայնժամ 'ի մէջ անցեալ վեսաւն Վըստամ կայր եւ ասէ .

« Աւասիկ ես արգարեւ իրացքդ գլուխ եւ առաջնորդ,

Սակայն ոչ յանգընութեան եւ ոչ 'ի խող արդատամբաց :

Չարիք ոչ այժմ յաշխարհիս մերում գեռ նոր ինչ յայտնեցաւ,

Այս չորրորդ հունձք աւասիկ յորմէհետէ բուսան յերկրիս :

Մինչ զայնքան ամաց չըրջանս, զի ցեղապետ իւրաքանչիւր

Ինքնատէր լեալ եւ իշխան մասին գեանոյ զոր բարձրէր,

Յանկըրգով խաղաղութեան էին բնակեալ կողմանք երկրի,

Ի հարաւոյ հասին մեզ սեաւ մըբըբիեալ մէշօք ամպրապաց :

Խորհուրդ փառատէր եւ զահազըւխ մարտութեան

Եկն անկաւ' ըզքաջութիւն լերանցս արար իւր ապաւէն,

Եւ անդուստ այսր ըզկընի իւր ընդոտտոյց մեզ պատերազմ :

Ձի զէրբողթ յերկրէս քերքեալ, մեծ փըրկութեան պանծապի հայր,

Եւ 'ի խորոց անգընգոց հանեալ ըզմեղ յեղբ 'ի ծանծաղ,

Իրաւունքս տէրութեան ժառանգեացէ մեր հայրենեաց .

Այդ է աւազիկ, եւ ոչ ինչ այլ, մըռտեալ չըմորդ :

« Բայց բընակ գիւցաղունքս աղնըւամփտ վեհ իմն ողւող

Չառնուն յանձն այլում լինել ազատութեանն երախտադիւտս,

Չըրուանեան ցորչափ բազուկքս կան բընիկք, եւ չէն մեռեալ :

Ոչ կան եւեթ, այլ քան ըզձեղ առաւելեալ անհասմեատս,

Ինքեանք ինքեանց բուականք . եւ այս ոչ ծանր ինչ ձեղ թուեացի .

Ձի զոր գուքք ընդ Յիտանեանն՝ ըզնոյն ընդ ձեղ ասնին սղբս :

Ձինչ այլ ինչ է եւ ձերգ, բայց ճօխութեան եւ զահաւ տենչ .

Ո գիտէ զինչ եւ մեզ պահի յետ յազթութեան բըռնութեան ոճ,

Սարկարար ծառայութեամբ մաշել 'ի մարտըս անգազարս :

Ձի փոյթ ազատութեան, թէ նուաճեացի 'նդ այս նիչ անուամբ,

Թէ 'նդ այնու . լաւ մեռանել է քան ըզմին ունել յանձին :

Չոր օրինակ ըզգեշերս 'ի գլուխ լըւօք ամենեքեան,

Սմոպրիշտ թէ բըռնութեանց վասն տակել է Բէլ՝ երկնից,

Եւ Տէր ինքնն վեժտակեալ նրմին ընդգրեմ պատերազմոյ,
 Նոյն սնչուշտ կործանեացի որով եւ է զօրագրիսեալ,
 Յօր խորհուսեալ բանակիս յանուն Խորին բարձցէ նրչան :
 Եւ յերկնից աչա եւ յերկրի զբարպետ ոյն գրողի հաճոյ,
 Ուստի չկայցէ ինչ վրձար ազատութեան գիպեցոյ խէթ » :

Որ անցեալ կայր առաջի գրան խորանին քաջացն 'ի ընկ
 Մատուցեալ գիւցազննն Հայի եւ զպարագին պատասխանի .
 « Ոչ թէ ձեզ 'ի հարաւոյ եհաս մրրբիկ խռովիլ զանգոյրդ .
 Այլ օգ քաջքարանչ վրթթեւ ծաղեկս յաշխարհը ձեր :
 Յուսայիք անցուցանել ըզմահահոտ բելեան խորչակն ,
 Որ խամբեաց եւ խամբելոց էր ըզբողբոջ երկրի համայն :
 Իսկ քառեամ , յորմէհեակ 'ի հայրենիս հասեալ յատակ ,
 Զոր վնաս կամ զինչ տեսե՞ք օձան՝ խօսել մեզ ոչ 'ի ճահ .
 Դուք ձեզնն ամէք զմբառ . թէ բնաւ իսկ չէք արեւելուշոր :
 Այլ թէ եւ գուք ինչ համբառիք , ձեզ աշխարհիս գոչնն ըրբիք ,
 Հընչնն գաշոր եւ հովեք , թէ յորմէ յ՛ր կլին պայման ,
 Մարբեալք 'ի գաղանաց , մրչակութեամբ ծաղկալարգեալք .
 Գոչեցնն չէ՞ք եւ ապաք , քաղաքք պայծառք եւ գաստակերպք
 Առաքինի օրինք վայելցացեալք եւ արուեստիք :
 Տունք եւ տահլք իւրաքանչիւր , համբարանոցք եւ շտեմարանք
 Են վեկոյք հաւատարմիք ճօխ եւ ճոռամ պերճ ըբառութեամբ ,
 Եւ մանկունք ձեր եւ որդիք , կոյք եւ հարսունք , զբարթ փեսայք :
 Գոչեցէ բանակդ ոչնչն ազատագունչ զհիուարութեան
 Ի զէն 'ի զարդ փողկողեալ եւ փայփայեալ որդիաբար ,
 Ի բնէ բարեբարոյ կորովամիտ արգարասեր ,

Թէ գիւթի ոչ 'ի հրապոյրս խարգաւանեալ զտաւծիցի .
 Մանաւանդ գուք իմ արինն , գուք յարեթեան տոհմի սերունդք :
 « Ո՛վ ելաց զամբն քառեակ յիմ կամ յորգացոյ ինչ ամնելոյ ,
 Զմ՝ երբէք կապանցաք յատուածատուր հարցնն կրօնից ,
 Կամ թէ զոք ուրացուցաք 'ի հայրենին իւր արարչէ ,
 Եւ առաք պագանել աստուածապէս Հայկոյ երկիր .
 Եւ տափաւն յալա ձեր 'ի Ներքովթոյ չեմք ինչ ընդհատ :
 Այդ են Հայկոյ պիւճուութիւնք քան գլաղթանակ մարտիս յառաջ ,
 Ոչ երախտիս ինչ հիւքոցք , այլ հայրաբար տանս յօրինուած ,
 Եւ յետ այնորիկ եւս 'ի խորհրդոց նա չյիտեացի .
 Ի շուքաց արգարութեան ոչ չարժեցի թորգոմ , ոչ Հայկ՝
 Տխտանեանցն 'ի ճանապարհ , առա 'ի Նոյի փոխեալ գաւառ :

« Զառաջեալ պատերազմս ոչ հարկ ինչ ոչ կարօտութիւն
 Ժառանգել իրաւամբք ըզտերութիւնն հայրենի :
 Աղէ գուք աջանապիւնք հօր մեր սիրուն եղբորորդեակք ,
 Թէ յերկրէ աստի երէք եւ թորգոման կոչի արդ տուն ,
 Ո՛ւմ մեզ զնէք , ինձ թէ հօրս , թէ թփրտայ հաւուն մերոյ ,

Որ ձեզ եւ Ռիփաթայ վիճակեցողը բաժին չէիւսին,
 Եւ թողգտանայ զԱյրարատ մինչեւ ցԵրասփ եւ ցըՎոզկաս:
 Առաջի ձեր է աշխարհդ. հիմ գուք նուազունք սաս զեզերիք:

« Ասացաք, կրկին գուցեք ձեզ զբրուանեանց զեմ յանդիման.
 Եկանուտ գուք այսր յերկիրս Յարեթի աղք վարաստականք
 Կայք 'ի սուն ժառանգութեան յարեթասերմնն թորգտանայ,
 Որ մեզ հասնալ 'ի վիճակ յարգար բաշխից նահապետին:
 Ձեզ է սնկ մանաւանդ իբրեւ ըզհիւր կալ սաս օտար,
 Կամ թէ յանձն տանուք ընտրել, չբեւ յաշխարհ ձեր հայրենի
 Ի Զարուանդ զոյգ յորըրընեալ անուն գաւառ արեւելից,
 Ուստի գաղթեալ ձեր այսրէն մըտէք յերկիր սոկաւաւոր:
 Ոչ մերժեմ ըզձեզ, քան. սիրով լինիմ սաղընջական,
 Այլ ըզժառանգս հալածել, թողացուցէ զայդ ոչ ձեզ հոյի:

« Թէ եւ յիս այսր ամենայն մեծի շնորհաց եւ իրաւանց
 Ծանր ինչ ձեզ թըւեսցէ խաղաղութեան ուխտս պայման,
 Բաց են գրունք աշխարհիս կրանել ձեզ յուպէտ յաւամ.
 Առ Բեյ խիկ, զի չիք ինչ յաչքս ձեր ընդ մեջ նորս եւ իմ,
 Զարգեղում. հասար երթոյք նրքն նուաճեալ եւ թէկն օճէք,
 Աւէք տարայք եւ զնրշանորդ խառնեցէք 'ի գրոջս իւր:
 Հայի ձեզք հանդերձ ըզնոսս՝ զՎըստամ ընդ Բեյ կաղի սոտիս.
 Եւ իւրովն եւեթ յԱստուած իւր իրախուսեալ եւ յերաւունս,
 Վանեսցէ միահամուտ գոցախա երկրին ժառանգութեան:

« Իսկ թէ սոսկումն է բանդ այդ մըտոց ձերոց սարսափելի,
 Եւ կայք կամակար եւ 'ի Քուշայ կտորիք սուր,
 Նոյն եւ սնդ Հայի 'ի վերայ զերեզմանաց գիտակափդ
 Ի սուր 'ի տեղ քաջազանց սաստկեսցէ զձեռ Քանանու:
 Ներքովթոյ Տեր է սոսիս, բայց իրաւանց եւ վրեժխնդիր.
 Եւ նա գիտէ զոր ընտրեացն յիւրմէ զընդին իւր արոյեան:
 Ահա Հայի, ահա Վըստամ, ճն ընտրեցէք այսուհետեւ,
 Լուիցէ զվերջին ձայնդ Երկինք, չարոյ ձերում եւ կամ բարւոյ »:

Վայրկեան մի խոր լըուութիւն. Վըստամայ գոյիք գիտացն հասան,
 Զարմանք կալան զբաղազունս զի գոռութեան լըւան բարբառ:
 Բարբառեցան անգրէն փողք, որոտացին սկոյլէնց սաւաղք,
 Եւ զնոյն գոգ բորբ բանակն ազաղակեաց երրորդ անգամ.
 « Կեցցէ կեցցէ Վըստամ քաջ, ըսպարապետ մեր զբրուանեան »:
 Ել ձայնն եղեանաւոր յերկինս 'ի սուգ անմահ Զըւարթնոց,
 Մըթացան լուսակերպիցն առ արքամութեան երեսք կայտառ,
 Սըողեցին հողթեւոյն յանաբարական աչացն ըզգեմն:
 Իլ խաղաց ձայնն 'ի գրժոխս. առ մեծ խնդին կարեալ ծաղու.
 Մինչ 'ի խոր անագարամետս յալս ընթանայր տարատարօին:
 Ծաղք իմն այնպէս պետ մահուն նրկարեաց յաչն եւ 'ի բերան,
 Զի այլ իմն 'ի գրժոխս սնդ նոր գրժոխք փեռեկեցաւ:

Իսկ հզօրն յաւիտենից յանալէիոծ խաղաղութեան
 Ժրճանցաւ զխորհրդովք մահկանացուաց եւ անմահից,
 Եւ անգէն զլաւութ լուսոյ Թրոեան ցընցուաք 'ի սուրբ սաճարն :
 Ստիպաք ոմանք յարեթեանք զատեան 'ի Հոյի կոյս լռելեայն ,
 Գունք եւ վաշտ սակաւաձեռն առ վըստամանն ամբոխութեամբ :
 Առ նոցա ձայն կըրկենաց Հոյի՝ որոտաղչ որպէս բանակ .
 « Գեղջիք եւ գուք ընդ մեծի զօրավարիդ ձեր Աըստամայ » :
 Արտար յարտեանսունքն 'ի զայրացեալ եռաց սըբաէն ,
 Առ մեծի սըբոճըստութեան Թընգայր արտիէր լանջըն մաղկ .
 Լինէր վայր մի մըտայոյ՝ վարաղաբար 'ի զէն գըճալ ,
 Եւ իւրովքն անկեալ 'ի մէջ՝ բաղկել զնոսա 'ի սուր սուտեր ,
 Եւ նաճին արիւնտուգ սլաքօք զըռոյթ տալ 'ի Ներքովք :
 Իմաստութեան ուերկիւղի երկնուտրին կալաւ Հըրշտակ ,
 Գերձ իմն այլ վեհազն ոգի շընչեալ յերկնուտա 'ի տիրա նորա ,
 Եւ մեծ եւս արութիւն գիւցազնական յունկնըն աղքեալ ,
 Առ սաստիկ եւրս քան զայն վըրէժ փառացն եւ իրաւանց՝
 Ահաւորին Թողուլ զայն , մտանել 'ի կշիռն արգարամէտ ,
 Թափել մեծաձեռութեամբ զձեռն 'ի մարտէն եւ տալ տեղի ,
 Լըքեալ զնոսա զըրութեան անձանց իւրեանց , զի զլափ աղքեն :
 Ձայնարկեաց 'ի մեծ բանակն առ զըրուանեանսն եւ առ Աըստամ՝
 « Ձեզ ասեմ , տանուտեարք , որք 'ի բանի կայք Աըստամիդ ,
 Եւ որ կամիքք հատուածել եւ 'ի նորա ելանել կողմ :
 Ամեղարկոտ է եւ վիրագ ոչինչ ընդհատ 'ի Ներքովքայ
 Որ զառաքնին պատերազմ արծարծանէ ժանա 'ի յեղբարս :
 Աըկայ ինձ երկնից զըմբեթն եւ որ 'ի նմայն ուղղեալ աթոռ ,
 Տուքնջեան ակըն լուսոյ մեծի աւուրս՝ եւ սա վըկայ ,
 Աըկայ բանակդ հաճօրէն լըցին ընդ իս եւ ընդ Աըստամ :
 Թափեմ ես աւառիկ զձեռս 'ի զարծոյ պատերազմիս ,
 Օ՞ն արիք , հանէք 'ի ձեզ զաղաատութիւն ձեր եւ զաշխարհ :
 « Այլ պայման զայս տամ՝ յընտիր նահապետացդ հետեւեաց ձեզ .
 Օն եւ օն 'ի Տէր երգուեալ , երգուեալ յարեւ որդւոյ իմոց ,
 Թէ բազուկ ձեր զօրասցի նուաճել 'ի ձեզ զաշխարհս զայս ,
 Որպէս ամն ունիք յուտով եւ ձեռն յանձին հարեալ սիւտայք ,
 Ես եւ տուն հօր իմոյ , տուն Թորգոմայ եւ պայազատ ,
 Եղէց որպէս 'ի մարտէս՝ եւ յաշխարհէս իսկ ձեւընթափ ,
 Ըղգլուփս եւեթ մեր տարցուք եւ կորիցուք 'ի ծագս երկրի :
 Իսկ Թէ ձեր ըզյաղթութեանն անկարացեալ նըշան կանգնել ,
 Ես եւ տուն հօր իմոյ հարցուք միայն մէք զախոյրեանն ,
 Որպէս ամն ունիմ յուտով եւ ինձ Երկինք յաջողեցնի ,
 Օն եւ օն 'ի Տէր երգուեալ , երգուեալ յարեւ որդւոյ ձերոց ,
 Եղջիք զուք ի խանդօք ըմբոսք յիմմէ՝ ամանէ ծառանդութեան ,
 Եւ երթեալ կորիջիք ընդ անապատ անհուն երկրի ,

Բզկանայս ձեր եւ զորդիս եւ զաղբոս ձեր եւեթ առեալ,
 Թողեալ իբաց զամենայն եւ զժողովուրդն անպարտական,
 Եւ ըզրոյս եւ զիրաւունս իշխանութեան զաւազանիդ:
 Մերժեցէք զուք ըզթորզում, արգ եւ Թորզում ՚ի ձէնը յուրաստ:
 Մի մնասցէ յերկրիս իւրում ձեռ բաներոց եւ խաղմարար,
 Իրաւանց ձեռն ժըլտտ, մարտից օրամն ապականիչ:
 Եւ Թէ զուք չեւանիցէք, յարեցէ Հայկ վանել ըզձեզ:
 Այս պայման քեզ կառուցէ, Վըստամ, ՚ի ձեռագ ըզգաւազան,
 Եւ երկինք այօր ընդ Հայկ եւ ընդ Վըստամ արտացն գաս »:

Անգ գոչեաց Վըստամ յոխորտ, ընդ իւր եւ կէսք զըրուանեան
 Դոչեցին իբր ՚ի գիմաց բոլոր գընդին ըսկայազանց. (պետք,

« Օն եւ օն ՚ի Տէր երգուեալ, երգուեալ յարեւ որդւոց մերոց,
 Պայման այդ հաստատեցէ ՚ի ձեռս մեր ըզգաւազանս,
 Յանձն առեալ զյետկար ուխտիդ, եւ կընքեսցուք արեամբ մերով,
 Եւ երկինք զատ արտացն այսր ընդ Հայկ եւ ընդ Վըստամ »:

Չայն լըւեալ զիւցազն ուշիմ եւ խելամուտ ուժոյ նոցա,
 Ի Թորզում յանձնապատան եւ յուսացեալ յերկինց բազուկ,
 Մեծաձայն կարգաց յայնժամ առ ընտանիս իւր եւ որդիս.

« Առ իս անցէք Թորզումանք, իմ սեփական արիագունդ »:

Ահնարկեաց հրաման ՚ի չու, բառնալ ըզգէն եւ ըզլիւրան:
 Յական քըթթել վերացաւ ջըւեաց ճամբար իւր համերն,
 Եւ հեռի վըտաւանաւ յամուր ՚ի զերծ վայրի ըրբանց
 Ի մեծի սարահարթի եհար կանգնեաց զիւրն բանակ,
 Բզնովաւ որդիքն եւ պետք եւ սպայակոյտ վաշտուց զըրօք:
 Կանանւոյն անգ ՚ի յարմէ կացին խորանք որպէս յոռաճն,
 Յալ տեղւոյն՝ հեղեղատն, եւ ՚ի Թիկանց լերինք բարձունք,
 Ընդ ձախմէն ՚ի ծովակողմն անտառ նըսեմ Թանձրամայրի:

Ոչ, իբր ՚ի խամ միտս ազգէ զայրոյթ քննուան, ՚ի տար ուրեք,
 Այլ անդ կաց զիւցազնըն վեհ՝ պատուար պարիսպ եւ աշտարակ
 Թորզումեան աշխարհին, ընդգէմ ուղեկցըն յորձանաց
 Հրոսակին տխտանեան իմաստութեամբ ըզգտւոչեալ:

Չհետ նորին անգրք փողկն իշխանիք ոմանք եւ զօրավարք
 Բարեթեան գընդին, Փառնակ, Հըրմանտ, Չարեհ, եւ աղաչէն
 Ընդունել զանձինս եւ զգունդն յիւր լըուութիւնն ՚ի ճակատակ,
 « Գէթ այսու հանցուք, ասեն, ՚ի խեռելոյն ըզքս վըրեժ.
 Եւ յո՞ տարցուք զահ երդմանց որ ուխտեցաք երկնից ընդ քեզ »:
 « Շընորհ մեծ, ասէ Հայկ, արգարասէր մըտերմութեանդ,
 Իայց որ իմ է սիրելի, յամայութեան Թողցէ զիս արգ,
 Միաբան ընդ զըրուանեանս եւ համագունդ յոյժ պընդութեան
 Հարկանել զայդ պատերազմ, զի ոչ ՚ի խոր խոցեացէ մեզ:
 Ողբում զօրականիդ, որ եւ ՚ի ձէնը Թէ մոյց Թափուր,
 Ի վըտուելոյ բանակէն լըցին արեանց ծախք մեծամեծք:

Թէպէտ ընդ ձեզ գլխաւորն զօրապետաւ գընիցէք ուզմ՝
 Բնդ Ներքովթ սիրերիմ՝ մարտից համայն քաղցր է ճակատա :
 Մի եւ ես երեւելիմ ուսիք բաժինս արկեալ 'ի զօրն
 Եւ առ քինալ ինչ օցտեալ 'ի Վըստամոյ սպայէն զընտիրս .
 Ձայք կասկած եւեթ ամեթ ծանրը գրբեմ՝ փառաց քաջիս :
 Յերգմանէդ քաւեալ ըզձեզ . զոր ինձ պարտիրք՝ ես լուծանեմ .
 Եւ 'ի նորոյ պայմանէս ազատ կացոյց ազգ ձեր եւ սիրա :
 Հնպա տեսցէ եւ աշխարհ ըզմիտպունդ նահատակելդ
 Ի վերայ հայրենի ազատութեանդ եւ գաւառիդ ,
 Տեսից եւ ես՝ երբ տացէ Վըստամ ինձ հիւզ մի պանդըխտիս » :

Ձայս ասէ՝ զետրս իմաստուն եւ կարեվէր սըրտին զեղեւալ ,
 Ձի կամեր եւ յարեթեանց ըզկար բազկին իւրեանց յայտնել :
 Եւ երգումն ահաւոր կընքեր մըտացն հաստատութեան ,
 « Մի մըացէ անձն իմ բընաւ եւ մի յիմոցս ինչ դք 'ի կիւզ ,
 Բայց միայն թէ յիս եւ յիմն ոտտնն ուստեմն . յարձակեացի ,
 Մինչեւ հանցէ զայն Վըստամ՝ յուսացելովքն 'ի յաղթութիւն :
 Իմ երբէք թէ խտնեացի անձն 'ի գուպարգ՝ յալ կամ՝ յահեակ ,
 Մի եղէց ճեա Թորգոմայ , հասցի արեւս իմ 'ի Նոյէ .
 Եւ յիմոց աստի թէ դք ձեւըն մըխն կամ՝ թէ եւ մասն ,
 Անդ եւ անդր առցին յինէն հարցս օրհնութիւնք , եւ իմն յորգուց .
 Ատուածամարտ ընդ որդիսն Քանանու կայցի բաժին ,
 Դասացի բողբոջն յերկրես օրդես կըարօն սընակոթոյս :
 Մինչեւ զանձըն ծանուցեալ անկցի Վըստամ 'ի Հայկին ծունկի ,
 Որ բոլոր իսկ յարեթեանց յապայս լեցի ձեզ ուարունայ » :

Ձայս ասաց եւ 'ի խորան իւր մեկնեցաւ սերտ զտըրազին :
 Սակաւուց 'ի նոցանէն , որոց էր սեր սերտ ընդ Հայկայ ,
 Խորհուրդ առեալ միարան , թէ գուցէ չար եւս ինչ լեցի
 Ձըրուանեանց եւ 'ի մոլին թողուլ Վըստամ զելլա մարտին ,
 Եւ զի երգումն յիւր 'ի սեր պատկառելի ետ նոցա Հայկ ,
 Թէ կամայ թէ ակամայ՝ հրամանին յանձն տաին անասլ .
 Եւ ընաբայս քաղութիւն գրբդեր զտրեարն յայն ասպարէս ,
 Եւ Վըստամոյ ջըմալ եւեթ ազատութեանըն շնորհապարտ :
 Իսկ ոչոյ տկն յահէն անեալ լըռեալ կային ընդ գիւցազամբն ,
 Յոյս իսկ խոստմանց Վըստամին երգմնակաւու կարգայր խրտոյս :

ՁԱրմաշիս տեսալ Բնձակ գիտէ 'ի վրանն առ ոտս Հայկայ ,
 Բնդ նոտին եւ Հըրանտ օրդիացեալքն գիւցազին ,
 Վըրգովեալք ընդ հրամանն որ գուժարէր զնոսա 'ի մարտ .
 Յոսս անկեալ սըրտալրտեղցն եւ ըզմընկովքն փարայան :
 Արմաշիս համարձակեալ թորգ աջք նախ ձայն արձակ .
 « Ձիս քեզդ , ո՛ հայր , զիս ազերս Բնձակ անէ քո սիրելին ,
 Բնդ իմ բերտն պաղատի՝ անջատանել մի զինքն յինէն :
 Բամբասեւ չի՛շիտ զծընօզն , եւ ոչ ընդ իրարն հաւանել ,

Ոչ 'ի ուազմբս ձի անուլ, չօձնէ 'նիզակ եւ Թափել սուր :
 Աղերսէ, տես յարտասուն, 'ի գուծ սիրոյս Արմայիսի,
 Մի բարժանել 'ի միմեանց զեղբայրացեալքս առ 'ի սրբոէ,
 Ուր որդիդ է' անդ ունել, ընդ 'նրմին կալ եւ գնալ 'ի մահ » :

Կրօնիեալ Հայի գիւցազն արի խանդաղանեալ 'ի սէր մանկանցն,
 « Ուր հայր ձեր է, ասէ, եւ ձեզ լինել անդ է արժան .

Ծնողասէր միամբանեալ 'ի հլու հանգէս արիաբար՝

Առաւել արժանասօրիք հայրագորով իմ գրգուռնաց :

Իմ եւ ոչ զօտարս յանձին կալեալ քակել 'ի Վլքստամոյց,

Արգ զորդին որոշեցից 'ի խորհրդոց կամոց իւրոց » :

Իակ Հրբանտ, 'ի սէր զըլխոյ սիրեցեղոյն Հայկանուշայ,

« Յես տեր, ասէր գանձագին, ձախ ըզճնկովք, աջ յաջն հրգոր,

Ուրասցին զորդի քո Հրանտ՝ մերժեալ յեղբարցս իմ երամոյց .

Ոչ եւ զիս ընդ 'նոսին ժողովեսցես 'ի յարկսըն քում :

Հրբանտ փեսայ գիւցազնիդ ընդ Վլքստամոյց քում ատելւոյն

Ձինուարեալ ընդ գրօշուք եւ 'ի նորս փառս առեալ զէն :

Մի ստիպեր, գիւցազն իմ հայր, զայս մի հրաման քո սայլծաքել .

Ո՛հ, եւ իբք սպա տեսից զՀայկանուշայ զըստեր քո զաչս » . . .

Մինչդեռ այլ եւս ինչ բազում խօսել կամէր սիրտ ալէտանը,

Անդ աւագեղ կոյսն Հայոց գեղազարտիքն յաւացեալ

Յերեւան յանկարծախի զայր վարդաձով շարժեալ բազուկս .

« Աւասիկ է, ասէր, որում բանիցդ անկ է զարձուած .

Մի տեսցէ զաչս կուսիս՝ որ անսաստօզն է վեշին հօր .

Ոչ շքրուանայ ինչ 'ի փառս, այլ գիւցազնիս ել 'ի գուլար,

Ընդ ատելւոյդ զէն առեալ, ստիպն ընդգէ՛մ հօրս օտիտի,

Ում ոչ զըլխովք զքրուանեանց, այլ տխտանեացն որգիտացին :

Յետ միոյ կորանացս 'ի մեծամարտ քաջացն հանգէս ,

Մի դու կրրկին, ժվ Հրբանտ, հարկաներ զայս սիրտ կարեւոր :

Կորովի միտք, բազուկ քաջ եւ սիրտ արի խընդրի մեղ աստ :

Այդ գաշինք են անշուշտ սիրոյ սրբոտի կուսիս Հայոց » :

Ասաց, եւ ոչ մընացեալ պատասխանւոյն անց եւ Թրտեաւ .

Իբրեւ ոչ անձրն կուսին, այլ՝ ուրու 'նդ օդ շտամնդաղեալ :

« Իմաստութեամբ, յաւել Հայիկ, լըւար զարժանն յարի կուսին .

Արի արգ եւ առաւել արժանանալ արկցես 'ի միտ » :

Եւ Հրբանտ եւ խառնեցաւ ընդ զօրավարսն առ հօր իւրում,

Յոյժ ընդ միտ տարեալ զըստգիւտ մենակըսուին 'ի գեղեցկէն :

Իակ պատանեակքն երկզքին սըջագուրեալ զփմանսն ողբովք,

Եւ մեկնեալ Ընձակ գընայր 'ի գունդ մանկատոյն որում իշխեր :

Այլ որգիք քաջին, Հայկակ եւ Արմենակ, խոս, Մանուսաղ

Բերան եղեալ բանակին՝ առ հայրն իւրեանց բարձին բողբ .

Ձի մատներ անարգաբար ըզփառես իւր եւ զմարտին բախա,

Եւ երգմամբք ահաւորօք կտպեր զբազուկ քաջացն իւրոց :

Եւ 'ի կռիւ խրախուսեալ ընդ անկուշող խեռեալ կողման՝
 Դուչ եւ պատուեր խընդրեին հանել ըզգլե՛սն 'ի սուր իւրեանց .
 « Յանկանել խաղմարարացն ըզգոնասցի ամբոխն », ասեն :

« Եւ զինչ ասեալ էր, սրգեակք, ասէ մեծանձն ուշիմ գիւցազն,
 Ազալնէ տառապել, կամ ողորմով ածել յաղերս,
 Թէ 'ի զէջ գալ ու'ի վըսեր ընդ մըրցական գոմանց մաքառ .
 Երեքեան անարգութիւն, արկարութեան անձին գուշակ :
 Իսկ յառնել քաջութեամբ թըշնամանացս վըժխընդիր .
 Եւ այդ սրբտիս զբժարչի արգարտիս ազգեալ ձայնին :
 Մի նոցին 'ի նուաստութիւն իջուք ինչ մէք հարթ հաւասար,
 Մի պատիժս ինչ չափեսցուք . յանձանց կրեսցեն զայն փաշաման :
 Ոչ կամով արտասուել ընդ յաղթութիւնս առ ապաշորհս .
 Թող կնքեանք լացցեն յետոյ զանմըտութիւն իօլ խորհըրդոցն :
 Ինձ ասցէ Աստուած՝ սրբտի ժողովրդեան իմո՛ւմ տիրել,
 Իծայրիցն փախուցեալ յանգրդեութեան եւ վատութեան :
 Մարթի հրգոր ամբասնալ կամ երջանիկ քան զտեղիս,
 Բայց մեծ է մըշտ՝ զօրաւոր յառնել քան զանձըն զօրութեամբ,
 Եւ կանգնել յազմանակ 'ի բըռնաւոր պատերազմիք :

« Դիւրամէտ է սիրտ ասմին յստգըտանել ըզբըռնութիւն,
 Եւ ոչ յայտ յանգիման նուաձի այնու 'ի շահ օգտին .
 Իշխանութեան՝ յաւէտ նորում՝ սաստկութիւն մեծ է որոգայթ .
 Որտացի ժողովրդըն մարթանօք, մի հարկեսցի :
 Անմահին թըշնամին Թէ պարտեսցի միայն վանեալ,
 Եւ երկնից խընդրեսցի վըժժ, չէ ինչ ինձ փոյթ այնուհետեւ :
 Իսկ Թէ ոչ գոցա պահին պարծանք փառացն առ Աստուծոյ,
 Թոյլ տուք գոցա ճանաչել եւ աշխարհի զիւրեանցն կար :
 Հակառակ ուխտիցն Տեառն, որ ինձ երգուան գաշն հաւաստոյ,
 Զտխանեան բանակաց եւ զբազկին փորձ առցեն ընդ հուպ,
 Եւ ինքնին զոր զբրժեցին տացեն 'ի ձեռս իմ զիրաւունս :

« Գրվաւոր իշխանութեան ազգին Թէ գոյր գոցա խընդիր,
 Թէ ոչ յիս տեղի գոռող ախտին չըփեր կպեր,
 Եւ նենգաւ զաշխարհիս ժառանգելոյ ժըպիրհ սորրտունը,
 Օն եւ ծն, ոչ լըսեր Հայկ . հայր ձեր ումէք ոչ վատթարի .
 Զխրաւունս եւ քաջութեամբ ըզհայրենիս ունել ժառանգ
 Զըզոյր այլազգ յայտ ածել, բայց մատնելով զնոսս նոցին .
 Զի արգիւնըն գուցեսցն զնոցա եւ զմեր ինչ արժանիս,
 Յորժամ յորս մեր անկեալ՝ ըզմեր բազուկս ազերսիցն :
 Զոր նենգին 'ի մէնը ըզփառս յաղթանակի եւ տերութեան,
 Հաստուացն երկինք 'ի նոյն՝ խորամանգեալն 'ի մէնը չաղք :
 Օն գուք իմ քաջք՝ սիրտ յերկինս՝ երգման ուխտիս կացէք պատկառ. » :
 Զայս ասեր, բայց 'ի սրբտի մաքնէր աւելծն 'ի խոր խոցեալ :
 Եւ երունի հայրըն Թորգոմ եւ մարգարէք Նոյ, Մանտան,

Ըզարեալք Թեպէս 'ի սիրտ ընդ նըշխահունն ապախաւոր,
 Բայց ընդ նորն ուխտ խընդամիտք, հոգւոյն օհկանք զերըն օտեսալ
 Պար առեալ ըզգիւցազամբն ըզգարեկէրն ըտփոփէին,
 Մըխիթար մատուցեալ 'ի յերկնաւոր հանգիսազրէն,
 Գողկէն զառաքինի մըտայն հանգէս եւ զգործ, սանդ .

« Դժմեայ եւ խիստ ապաքէն պատերազմիդ ճըզնտկան մարտ
 Քան զճակտան ցարեստան հրտազ սիւղիցն է ժըռըանիդ .
 Բայց ամենայն զըժուարինք արժանի քեզ են յաղթանակ,
 Եւ զարի մեծանձնութիւնդ պըտակեսցեն երկինք անշուշտ .
 Նախ ըզգորդք զայդ հարցես, ապա զքելեան բանակին ռազմ :
 Եւ մեր յոյս յաղթութեան կանգուն կայ միշտ օչաց հանդէտդ,
 Մինչև Հայկ աստ 'ի Թիկունս' 'ի օխտանեսանց է մեզ ամուր .
 Եւ Երկինք հուակ ուրեմն յոշտարակիդ կանդնեսցեն ծայր
 Ըզնըշանն յաղթութեան եւ զհայրենեաց տղատութիւն » :

Այս լուսոյ հանգերձեւոց փայլակն յերկնուստ անկեալ 'ի միտս,
 Ոգի եւ շունչ արփային շարժէր գնացս սիրտ եւ զեղու,
 Եւ 'ի վերինն օթոսոյ զգուշակաց ձայն կրնքեաց Բարձրեալն :
 Ձի զայն անցս աղեակց իբրեւ Հոյոց ետես Հրեշտակն,
 Չհանգուրժեալ Թըշամանոց սիրեցելոյ իւր գիւցազին՝
 Ի գըլխոց Վաշգինակայ սրանայ յերկինքս սրբամբոսեալ .
 Յահաւար 'ի լուս գահիձըն հընչեցին զինուն շախիւնք :
 Տէր 'ի գըղեակ տաճարին նըստեր 'ի խոր խաղաղութեան,
 Ի զըւարթ եւ լոյս պայծառ, որ շուրջ գիւրեւ առեալ կայր բակ :
 Եւ զլուսաղէն Թանձրը մեք եւ մտախուճ մըռայլ նըսեմ՝
 Ընդ որ ինքն 'ի ներքուստ զամենայն խորո յակն արիանէ,
 Արտաբուստ յանմատոյց 'ի սրբութիւն անգր ահաւոր
 Եզական ումիք աչաց չիք Թափանցանց խաղալ 'ի ներքս :

Անց եկաց Չուարթունն արի առ ամուլայարկ սուրբ վըրանան,
 Ընդ մըթին սրահակն 'ի ներքս արար զըսպաս հրեշտակութեան
 Չանցիցն ամենայնի զուր տարապարտ ընդ հայրն Հայոց .
 Քանքատեր Թէ չտեսեր զայս, ամենատես օհնըդ արթուն,
 Եւ կայր պատկառելի զպատասխանելոյն լըսել հրաման :

Լու 'ի լու երկնից ներքուստ 'ի խորանէն եկին բարբառ .
 « Ոչ ինչ անց զերեսագս որ եւ զանէմն իսկ տեսանէն .
 Ահներեւ կան ինձ վըտանք յաւիտենից առաքինեաց,
 Բայց հանգիսից փորձութեամբք ընարի արգարն իմ եւ գիւցազն,
 Որպէս սուրբ ոսկի խարտէշ զըտեալ 'ի բողբոս քուրալից :
 Նոյն եւ քաջին Թորգոմեան հաստատեսցի յիւր բնագաւառ
 Տերութիւն անշարժելի եւ իրաւունք որդւոց ազգին,
 Չանքրաւ ստահակութիւնն յանգիմանեալ եւ ապիկար,
 Եւ անգրէն խեռօզ գընգին ապաւինեալ յարւոյն բազուկ » :

Իսկ Չուարթունն այնուհետեւ ոչ եւս անոյր յանձնն գընտալ

Ի վրասամեն բանակին պահ յերեսաց ժանա զըժօխաց .
 Այլ մընալ յանմահական 'ի զուարթ ակուսբ խրախճանութեանց
 Ընդ առջոյ հասակակէցոս տանարին երկնազուսնար :

Բայց կըրփնեաց անդէն նըմն պատգամն հըզոր 'ի գարբիայն .
 « Ոչ այգորէս . երթ 'ի սոլասոգ ' ասեալ զասարորդ հոգնի մեծ
 Գըլեոյ բաշոր բանակին 'ի գրքժանաց անդընգայնոյն ,

Ձի մի ստոբ սաստկեացէ 'ի սարա զանմեղս ընդ մեղաւորս ,
 Պահեսցին եւ չարագրութիք 'իմ գիւցազին 'ի յազլԹանակ ,
 Վըստամանիք 'ի հոգւոյ հակառակին Թեղեա զբրդեալս ,
 Համայն եւ այնպէս իմով Թաղուն իմամնոցս անշուճեամբ
 Յերուունս Թարգոմոյւոյն վաստակեսցին եւ 'ի պարծանս » :

Յայնժամ Չուարթունն անց Թըւեա սաւառնացեալ սիրա խնդա .
 Խտորեալ սուզ ինչ սակաւ զճանապարհայն գոյք անցաներ (զին ,
 Ընդ Ազին գրթա անմահից , տեսանել անդ զԱստղիկ չըքնալ ,
 Ազք ասնել զերին պայման , յըզել քաջին 'ի մէլեթեալ :
 Հըզոր են բանք իմաստուն գեղոյ 'ի սիրտ առաքելի ,
 Իսկ բոցաթեւ ահեղից՝ մահկանացուի ծանր է անտիւլ :

Ձգեղեցիկ գիւ գիցուհին 'ի միջօրեայ տօթաժամուն
 Ձի այն ինչ երեալ 'ի ջինջ ազբերցն լըւալեաց
 Ըլտաս պօթոյն տաւընիկն զովեր մեղրեացն ընդ հոգնիս :
 Ոսկեթեւ հերք ծալ 'ի ծալ մէտ մէտ ծաւալ ընդ գիւքն իրան
 Ըղպարկեշա մերկութիւն շուշանափայլ պօղէք մարմնոյն ,
 Գեղեցկութիւն ինքնազարդ օփոց՝ լըլնաւ պըճնիւք 'ի վեր :
 Եւ ընդ սուրբ երկնի բնակիւս այլ ինչ չամոյր շուք անգամայ ,
 Որոյ 'ի մէն միտէ կտեղեր չըծորհ սիրահամոյր .

Ոչ զամօժ գիտեր ըղիկդ , զի չցոյր յանրեծ մարմնան ըտողեա :

Ի նսուրբ հասակ վայելուչ զորին նոճի չօճ ճեմելով
 Աւ Թըլեովք հեղատիք քրտնածածան բարաստանին ,
 Ի ժամուն գողարիկ մատաղքն հիւսեր պըսակ Ոուզուքանայ ,
 Ոսկեղեղ գըտեր կուտ քաջն Եղերայ կըբոր Հսպին ,
 Ոլորել յանթաւամ՝ երփնից ծաղկանց ԹերԹեալ ոստոց
 Ընդ զլուս եւ սիրա ՈրբեԹայ՝ մեծին ՔարԹիլ արի որդւոյն
 Հօրեղբոր չըքնազին , որ էր խօսեալ իւր ընկալուչ ,
 Ըղիոյս փափուկ խաւարծի գըրկախառնել յառոյդ նըղար :

Իբրեւ լըւալ 'ի Չուարթնոյն զվերին պատգամն եւ զքաջին կիրս ,
 Ի ձեւացն անկանէին անմահ ծաղկունքն եւ զուարթ ուղեչք ,
 Եւ զլըստակն կիսագործ կտիւսալ զԹըլիոցն մըրտենեաց՝
 Երթոյր անոյր ըղեկւոյն սըզոյ եւ գնայր առ վեհ գիւցազն ,
 Որ 'ի սխուր երեսաց իւրոցն պար ասեալ նըստեր
 Տքրամուզին ձեռն 'ի ծեօտի , եւ մըղընչեր սիրտ առիւծու :
 Գիւրընգիսան եղեալ ընդ հօրն անմահն զուարթ ընդ մահացուին ,
 Իսկուհին գեղեցիկ անց բաղմեցաւ մօտ աւընԹեր :

« ԶԲ, ասէ, եկիրդ, Աստղիկ, ըզլԹըշնամանս իմ անտանել-
Իսկ մըտաց ինչ Թէ Երկինց ես խելամուտ, աղէ խօսեաց » :

Փայտայեալ փափուկ եւ դիրք Թաթիւք զգիւցազներն գրգուանօք,

« ՈՂԲ յուսան, ասէ, յԱստուած եւ յիրաւունս արգարութեան,
Չէ եւ նոցա ինչ զանխուլ իմաստութիւն սուրբ այլեւրօքն :

Դառն են քոյդ երաշխեալք, այլ քաղցրագոյն եկեացեն փառք,
Կտի 'ի սուրբ սիրոյն ձրգեալ ու'ի գուԹ արեան հարազտաց :

Ո՛վ քանի՛ արեանց վշտակք յայրաբատեան խախտին գաշտ,
Տեսանեմ եւ յայնկոյս ծովուն՝ կարմիր ըզճաղալսիս,

Թաւալ անկեալ յապածոյժ եւ դոր խազան քո Թըշնամօք :

Բայց պահին զըլուկք բարձունք կանգնեալ Թիրախ երկնից շանԹից,

ՅազԹանակ դիւցաղինք եւ իրաւանց յազգ Թորոմեայ :

Կըշմարեմ եւ այլ աղէտս ընդ պարճանաց խառնն սոհմիդ,
Այլ Երկինք Թերաքամ զառագաստին բանայ գրշակ,

Որ յաշաց եղականաց ըզհանդերձեալսն գողանայ :

« Բայց ահա նըկատեմ, նըկատեմ յոյտ տիւլ լուսադիժ,

Զի ասելիքն 'ի քո ծոնկս, յառնես փառք մեծաւ գու հաշտ .

Խոչ անկեալ արդ եւ խուԹ ըսկայաքայլ քաղիք ճեմոց,

Յապաղին ըզփառաւրդ մեծ, չունին սակայն 'ի քէն շըրԹել :

Չեղել ոք առաքինի, եւ սորըջացաւ յերկնաւորէն .

Սառամանեաց յաջորդին ծիծաղալիս ծաղկեալ գարունք-

Կա ձմերայնոյն եւ բըբոց ձիւնաբերացն են ծաղկանց փունջք

Վարդապարսակ գարնայնոյն կանխազուշակ աւետաւորք :

Արդ օ՛ն առ քեզ քաջալերս ըզլոյս խնամոց կարօզ բաղկին .

Քեզ յինէն առհաւատչեաց, երԹամ պրտակ նոր բարբել

Ընդ ՈրբեԹ եղբորդիք ու 'նդ Ռուզուքան լուսանըկար,

Որում քաջացն հիւսիսայ խօսեալ ըզկոյսն՝ աւանիկ գան » :

Չայս ասացեալ դիւցուհւոյն Թըռեաւ յանմահ վայնեղապարն

Ի տապ սրբիս դիւցաղին չընչեալ շըրԹանց սիր զփաբար :

Հիացեալ եւ պակուցեալ մահկանացուաց սնկաւ Թըմբեր :

ՀԱՅԿ

Գ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Վ Ե Ց Ե Ր Ո Ր Դ

Ն Ա Ւ Ա Դ Ի Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Վաստ՛ խրախուսէ զիւրան 'ի մարտ: Բնէ առեալ զզատգամն Հոյկոց
կազմի 'ի պատերազմ: Խորհրդով Բիւրասպետայ՝ պատուհասեալ զենու զգտա-
ւնք մի զօրական յերկիւղ ամենեցուն: Յամպրպաց խափանին շնչել զմարան
զոյն օր. սյգուցն իջանն 'ի գաշա աստի եւ անտի: Բնչեան աւազանին ըստ
զինոց զինոց արգելուն զԲնէ շնուանել անձամբ 'ի Նակաս: Մարտ անհնարին
մինչեւ յընդերեկս. զիչեբ տերազին. սկսանի արասնով զաամենաց զանյախ-
զուժենն իւրեանց: Հոյկ սխմ՛ խելամուտ՛ 'ի նմին աւուր յոյտ արարեալ զխոր-
հուրդ իւր՝ հաշտելոյ ընդ արգւոյն Ալպահայ եւ կոչելոյ զնա առ իւր, աւարէ
զՄանուսղ երթալ անել զնա. ելանէ նմա յուզարկ եւ յորս՝ հրահանգել
զիւրան: Հանգչի եւ կերակրի առ Իանանայ հովուի միով. զարջ լուեալ զանցան՝
նորս կամելով ամուս բերէ զնա ընդ իւր 'ի բանակն:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Դ Բ Ո Ի Ա Գ Վ Ե Ց Ե Ր Ո Ր Դ

Արեալ զիւրեւ Վըստամայ զգորագրիւեանըն՝ քաջազէն,
Յուսացեալ ինքնին միայն զպատերազմին յաջողել գործ,
Եւ զընդացն արձանացեալ Հանդէս՝ բարբառ մեծ արձակեաց .
« Հնապա քաջք, սրբաիւ՝ բաղիզք հասանէ մեզ այսուհետեւ .
Տալ բանից պատասխանի խրոխտականաց թորգոմազին :
Յօտարին կասկածանաց աղատացեալք իջնանութեան ,
Ի միոյն փախելիով՝ ի միւսում բուռն անկանելոյ ,
Դուք էք արդ պետք բանակէս եւ զորավարք, գուք երկրես տեարք,
Մէն մի յիւրում տան նահապետ, ի բնագաւառն եւ ի կալուած :
Այրոցիկ կայք փոյտեան , ի մերայ հարց՝ կանանց՝ որդւոց ,
Որ անգուտս կողիզազին արտասուածից յիւրեանց լերանց
Չաշա առ ձեզ եւեթ յառեալ, եւ կարկառեալ ունին ձեզ ահն :
Ըջմտան յամեթ մասնեալիք զինքնահայեաց բարձրացմին .
Մի կարտա ումէք լինել, բալլց քաջութեան մատանց ձերաց ,
Կամ թէ հարին անօրին ըստփայտցէ, որ քաւ ի ձեզնի ,
Արտութեան սրբոց ձերաց՝ աղատորէն մեռանելոյ ,
Քան այնպիսում զոռոզի փջքացելոյ կալ կողիզողել :
Զինչ իցէ չիթ մի ջուր առ յորգահոս Արածանեալ ,
Կամ թէ գոյ մի առ ծովն համասարած աշխարհակալ ,
Կամ նըշղ ճրագի աակացծ առ արեւուն փայլատակունս .
Այն է Հայկ եւ գունդըն իւր, եւ մեր բանակ մեծատարած :
Ձեան յանձնեաց ի ձեզ յեցեալ՝ նըւազութեանց ըղջայցէք ոչ :
Օն առեալ կազմեցէք զառաւտուդ ձեզ այժմ ըղձալ ,
Արդ մարտիք կարգութեցին, արծարծեցին քաջաց արիք .

Յարիցուք Հէծցուք անդէն առաքինիք 'ի պատերազմ' :

Չայս լուեալ մըխիթար՝ բանակն եհար ծափ ըզծափի .
Ինքն իւրովքն եւ ամենայն իսկ գունդաւար գարձան 'ի ճաշ .
Եւ յերկնից 'ի գումարէթին թասէին գար ձիք արեւուն :
Ի սեղան իւր կողէր ըզմեծ իշխանսն յաբեթեանս ,
Ըջփառնակ որդւոյն հանդերձ եւ ըզջարեհ , եւ գքաջն Արնակ :
Անդ 'ինուազո ուրախութեան եւ գործ 'ի ձեռքս տայր նոցա ,
Ոչ սեփական ինչ զընդի լինելով տեր որպէս յառաջն ,
Այլ իբրեւ զինքն եւ ընդ իւր ըզբանակին առհասարակ
Ունել ըզտեսչութիւն , եւ յամենայն պէտս հասանել
Ի թիկունս օգնականի բազկօք ու 'ի ձայն խրախուսանաց :
Անկասկած թըրի չմարթէր վըտաս լինել ընդ այն որեար ,
Կամ մեծարել կամեցեալ առ 'ի զիւրեւ անել զնոսա :

Մինչ պատաղեալ զայսոքիւք թորգոմական կային բանակք ,
Բիւրասպանց գարձ արարեալ յերկրորդ պահու գիշերայնոյն՝
Դրտանեն ըզճամբարն ողջոյն 'ի խոր քուն խորգալոյ ,
Բայց միայն պարեկապանքն արթուն 'ի պահո իւրեանց ըսկեալք .
Եւ Ներքովթ աւազանեօք մընայր գարձին պատգամաբեր :
Մըտանեն 'ի մեծ խորանն , յահեղ ատեանն եւ հրատարակ ,
Կան լուրիկ , չհամարձակեալ տալ ըզհայկեան պատգամանին :
« Անցէք , ստէ տիտանեանն , առէք ահուճք եւ լուիցուք .
Թէ զգաշինս ընկալաւ , աւետեաց մեզ բերեք պատճին .
Չի չեւ տեսեալ ըզըրդիւն փայլման զինուցս եւ զճակատուս ,
Ահարեկ եղեալ գողաց , զանձինն 'ի փոս առեալ ըզլափ :
Իսկ թէ ոչ , նոյն աւետիք՝ արեամբ իւրով չափ եւ իւրոցն
Արցէ զփորձ զանվանելի հրակայազօր մերոյ բազկին .
Ձընջեացի ճեա իւր յերկրէ , մի տեսցէ զայն անն արեւու ,
Եւ եղծցի անուն նորա 'ի դիւցազանցն զըզրութեանց :
Բըռնարար առեւանդեալ կոյան յառազատս մեր քարշեացի ,
Հայկանոյ՞ առ որոյ սեր այսչափ զեջլօք մեք ընդ խնարհս » :

Ըսկըսեալ Բիւրասպ եւ Բար մի 'սա միողէ տային զպատգամն :
Չայն լուեալ սեգ տիտանեանն՝ իբրեւ զփշլապ մի կատաղի
Ի վեր վաղէր 'ի դահէն , եւ « Ըտա է արդ , ստէ 'ի ճեմն ,
Վքճարեալ է խեռութիւն արդ յարբտամբ թորգոմազանց :
Վաղիւ 'ի ճաճանչել Բելայ շողից երկնաւորին՝
Ցեսցէ Հայկ ըզտապ բոցոյ երկրաւորիս համաճարակ :
Որ լափեաց լիզեաց զայնչափ անչափ ըզգաշտս եւ ըզհովիտս ,
Չհարաւոյ եւ ըզմըտից եւ ըզբարձունս առաւօտին ,
Գիտացէ փաղաղել եւ զհիւսիսի , զընել յաճիւն » :

Ըիններեանն յայնժամ արքայ յտըն կայեալ մեծն Ամբարշտայ .
« Տարապարտ իսկ էր , ստէ , սաստաւածանման քեզ զդիւցաղինօք
Փորձ մի փորձել այսպիսի 'նդ ապրապատեցին հրեշտակութեան .

Մարթ էր խնայել ապարէն Թեթեւութիւն զայս առ 'ի մէնջ' :
 Եւ կայր պատմէր զհանգամանն ըսնակին Թորգոմնացոց,
 Ըզբորաց, զօրապետաց եւ զկազմածոցն զէն եւ զօրդ .
 « Ոչ փոքր ուժոյ պընդութեան քաջակորով սրբոյ մատանց
 Պետք իցեն առ մեծամուր զընդի քաջացն այն յօրինուած :
 Եւ յորտ արգէն յուսացեալ 'ի զէն զօրու խիզախէին,
 Վխական խրոխտին պատգամք խիթամ' եւ եւս հարցնին խրախոյս » :
 « Առ վաղիւ, առ վաղիւ, մըընչեաց առիւծըն տխտանեան,
 Տեսցեն նոքա եւ սրգին Թորգոմայ զեյրս պատգամացն » :
 Աւեր զայս, եւ մեծամեծս 'ի խորանին ընթանայր .
 Բիւր խորհուրդք ելանէին մըտանէին 'ի զուլս նորա
 Արեւատրոյզ շըընջմամբ եւ գարձագարձ երթեւեկդ .
 Որպէս յորժամ մեղուաց հոյք 'ի գարնային ժամանակի
 Առ մտալուս մըրրրիւս ետան առ գուրըս փեթակին,
 Գունդ գարձուր բախի առ մուսս ընդ որ ճախրէն սաւանաթեւ,
 Մըզին 'ի ներքս եւ խուժեն, եւ որ խընդրեն կըս յանգետս
 Առեալ զազգ ամպրոպաց' գառնան անդրէն խուսն 'ի գաւլթս,
 Եւ երկայն զընայ հըծծիւն անդ 'ի սրահիցն 'ի ներքնատունս .
 Բիւր իմն 'ի միտըն Բեյլոյ տաղնապէին այսպէս խորհուրդք :
 Կըսանացի յայնժամ զեշխանս 'ի հրաժեշտի կայուցաներ,
 Ըզգիւրասպ եւեթ միայն տկնարկելով կայեալ առ իւր :
 Երկդեան առ վաղուին կասկած խորհուրդ հաստատելին,
 Ի մեծ եւս յերեսաց խանազանն՝ սկայից վայրագ
 Կըրրովթայ վըտահուժիւն, նորանըսան ահեղ հանգէս :
 Ի գազաթանց Տըմորեաց հայեր յերկիր ակն արեւու,
 Ամենայն բեշեան բանակն երկիր կանխեալ պազանէին
 Կախ յերկինս ըսկըզմալոյս կենդանարար ճառագայլթիցն,
 Ազա վրանին տխտանեան՝ իբր աստուածեան յերկրի պատկեր,
 Որ 'ի նըշոյս արփենոյն փայլատակեալ ոսկեճաճանչ
 Վաւեր 'ի զուլս խորանին ոսկի տեսել արեգական :
 Ոտանիկ գունդք եւ զրանիկք 'ի զէն վառաւք 'ի սպառազն
 Կազմեցան բոլորեցան, պար ըզզըմանան առեալ Բեյլայ :
 Որպէս լուսըն արնկաթիւս մայրեաց յերկարըս տատանեալ,
 Մարգիկզէն անտառք բըլուրն ողջն նոյն երեւեր
 Կերտիւտուան ըսկայիւք եւ վարասուր զըլխանոցք :
 Ի Բիւրասպետայ հրամանէ կանգնեն երկուս վեմն անարիս,
 Ի վերայ նոցա միւս այլ, յազմ տափարակ սեղանաձեւ :
 Մարայ եւ Եւիլա տխտանեան պետք ածեն անգուստ
 Ի ստորին խորանաց զարին Չահրատ կապանաւոր,
 Չեւս 'ի յետըս պըրկեալ, երկաթք 'ի յոտս եւ պարանոց .
 Գառանի գեղատըխուր հաստաբազուկ եւ քաջալանջ,
 Մըրագիւր մօրուացըն բոյսք յառոյդ ծընուս այն ինչ փաղփեալ :

Ի վերջին պատերազմին Բեյլայ 'նդ Վրբկանս իւր հոյրենիս
 Զէնընկէց եւ փախըտեսայ զոյր գասալիք առ սեր կուտի,
 Լանջագեղին Նշթինայ 'ի գրտտերայն զըրուանեանց:
 Եւ հետեալ տխտանեանն աստուածութեան նորակրօնից,
 Եւ 'ի սուտ հանեալ զարուեստըս խաղկանայնն Բիւրասալի,
 Խնւս ինչ սակ զուր խորքաւեալ զայն 'ի Թիկունս պաշտպանութեան
 Բընտութեանն Ներքովթայ, եւ ընդ փոխանըս գաշնաւոր
 Նենգանդն հարլատել զարքայական գոտղութիւն,
 Եւ 'ի բազուկ բընակալ զղկարկատուն կեշտն պատիրս.
 Եւ տըւփոտ կիտին չէր զերթապրիս մասնեալ կուտին,
 Որպէս այն Թէ աստուածոյն՝ ըստ պատրանաց քնչին իւրոյ:
 Բայց աստեղք անգաւթք ապա, բախտ աննըւէր սիրոյ սըրտից,
 Զերբակալ ըզնա մասնեալ՝ արկեալ 'ի բանտ եւ 'ի կապանս,
 Կամէր յայնժամ Նտգահակ Թափել 'ի նա զլիքիտուցն քնն:
 Ածեալ մասուցեալ առ անհեղեղ փմարգ բազնին,
 Լուծին յերկաթեաց եւ մերկայն 'ի հանգերձից:
 Կոյր զօրոյր պարկեշտ հաստին արեգական գեմ յանդիման:
 Փնտեկեցաւ յանկարծոյն սրահակ բեշեան վանին մեծի,
 Ի միջին նա երեւէր 'ի բարձրութեան նըտեսալ աթոռ,
 Համակ յոսկի ոպառազնն, արեւ վառեալ 'ի Տահասուն,
 Յաջ ձնոխն՝ սուր երկասրի, յահեակն՝ սակի ձոյլ գաւազան:
 Բիւրասալի արիւնտուշտ աչքը, ալեղք Թանձրամբուաց,
 Քրքրմութեան խոյր 'ի գլուխ, արկեալ լոզիկ, լայն զանկապանս,
 Առ բազնին կոյր տարածեալ ըզթեւան 'ի գլուխ նըւերեղնն,
 Դըժոխահոտ բերանով կերկերամայն խըռպտտ հաղազ.
 Ի գազաթն հեղոյր նորս, կուտեր անէծրս սոսկալիս.
 « Կըզովեալ զու եւ աղց թո, շիջի արեւգ յերկրէ հասոյն,
 Եւ յեշտտակգ 'ի սըրտէ բարերար գից, Բեշն աստուածոյ,
 Ընդ Թըշնամիս անմահից բաժինդ, անուն քեզ ընդ չեղեալս,
 Զընջեպիս եւ յերկրէ կենդանութեան մահկանացուաց:
 Քեզ հանգոյն կորեցին ըսպառնալուս վաստախտարակ
 Զէնընկէցք եւ գասալիք եւ ասըրտտմիք յազթօզ գրօշուց
 Դիւցազնն՝ տիեզերաց տխտանեան տեսան աստուածանման »:
 Ի նըշան հաճոյից եւ երգման զօրն համազումար
 Ըկահեալ նիզակ ընդ վահան եւ զաղաղակ հարին ուժգին.
 Որոտայ կամարն երկնից, լերինք անգրէն գաշեցին խաղք:
 Որեարըն մոլեգնեալ խոցեալ զբազուկան եւ ըզծըզիս
 Արին հանեալ ցատկին եւ լիզովին զարկնս իւրեանց,
 Վայրենի խաղուց մըրցմամբընն տրոփէին պար եւ կալուս:
 Հարկանէ Բիւրասալ յայնժամ Զահրատայ զսիրտ փայլուն սուտերբ.
 Վըտակարուի Տապաղիք վարգակարմիր ներկին զերանն,
 Անկանի արի մանուկն եւ Թաւաղի յարեան իւրում

Զուր Ելիմն սիրական յեփն չբրձանց մընչեալ Թառանչ :

Զոր հանեալ 'ի Բեյլըն' հերձոյր ըզբոր, զընեկը զընդերս,

Եւ գարձեալ 'ի Բեյլըն' կոյս, եւ լու 'ի լու' կարգայր հանուրց .

« Օրհնեալ զիք երկնից զընգին, յաջող են մեզ մարտին հըմոյք .

Ամենայն ապահատարք 'ի Թրչնամեաց տեսանըզ կողմային » .

Եւ լուցեալ ըզգայտակոյտն 'ի ծուխ' 'ի բոց ամպտաբաց

Ճենճերէ Բեյլայ զմարմինն աստուածութեան զոչ ողջակէզ :

Ինոյն 'ի խաղըն կային մինչեւ նրստէր խարոյկն յաճին,

Զոր մոցն առեալ Բիւրասալ զընգէ հոգմոյ զտակերց խըբոսրս,

Բնաւ չըթողեալ յիջտտակ եւ ոչ նըշխար ըստփոփանաց

Եղկելք քաղցր ամուանոյն՝ որոյ սիրոյն 'ի զոչ կորեաւ .

Եւ մըտընեալ ռիութեամբ կըրկին նըրոզս արձակէ զհետ :

Լինէր այս ամենայն 'ի ճամբարին աստրեստան,

Որ անգէտն էին անցից 'ի բանակին Թորգոմայնոյ :

Մինչչեւ կային ստասնեալ ամենեքեան յօտար իրացն,

Ոմանց արժանահաս ըզպատուհաւըն համարել,

Այլոց լուս եւեթ կալ, իւրաքանչիւր զանձնէն 'ի խոզ,

Եւ կիսոց յոգորմ 'ի գուծ խանգաղատեալ հէք պատանւոյն,

Ճեպ միոյ միոյ զընգի հրաման սալարք տային 'ի ճաշ,

Մտանալ զագիտաւոր տեսլեանն ոճիք եւ կազգուրել :

Եւ տապ տալ խորհէին հորգան 'ի մարտ պատերազմի :

Եւ ահա մինչ յանկ հանել կայր երկոցուն կողմանց ըզճաշ,

Եւ ժամ աստի տալ անտի, նըշան բաշխել, 'ի զէն զընալ,

Սըրտընեալ ամենազըն ընդ ամպարիշտ եղուն անգուծ,

Եւ 'ի շիթթըս բանակին Հայկայ՝ զոյն օր կամեցեալ ոչ

Յաւեղուլ եւ զամեհի ազգմին բախումն ըզտիտանեանց,

Թէ գուցէ 'ի ասահակ զեղծին կոխեալ խորտակեացին,

Եւ Աբտաամ 'ի չքքմեղս ինչ լինելցի անպատրաստից,

Ամենարկեաց Հրեշտակին համբարակի սեռու մըրբըկաց՝

Երթալ զամպրոպային շտեմարանաց բանալ ըզգրունս :

Մըթացան երկինք, եւ հողք չորից ծագաց ոստեան 'ի կռիւ,

Քարանձաւք հեծէին, ճարձատէին լերանց մոլորիք,

Եւ անգունաք վտպուրական ամհարար զազանացեալ

Գաշէր վիշապանայն, եւ մինչ 'ի զլուխըս պարեխաց

Իբրեւ զունգ յարգի մըղեղեալ հոսեալ զքերթիուր ծովուն սըբակեր :

Գտուաց երկինք որոտիք 'ի ծոց ամպոց ահազնացայտ,

Եւ ճայթամուսնք փայլատականց ծագաց մինչեւ 'ի ծագո երկնից

Պատաստեալ զնոր աղթամուզ խաւարին զաջըս շտոցուցին :

Փաշին ելեալ ծառացեալ եւ գիղացեալ յերկին կըցէր,

Զտիեզերս ծածկէր յայաց, զերանգս 'ի մի Թամուէր Թոյր :

Չէր յոտին կալ կանգուն եւ յաղթանդամ սկալից անգամ .

Այր 'ի զբանալս իւր տնկաւ՝ զապաւանդակսն պընդելով :

Հօտք հօրանք անգեայք խուճապ խիտ բառաշմամբ իջեալ 'ի գիր, Ի հովիտս 'ի խորշ տեղես մակաղէին կուռ առ միտեամբք:

Բիւր 'ի լերանց արձագանգք խափն ազցի ազցի ձայնիւք:

Իբրեւ վայր մի լըռութիւն գայր փոթորիկն ասպատակաց,
Որոտայր անգրին երկին բոցաշաւիզ փայլատակմամբք,
Եւ շառաք անձրեւաց անկան յերկիր տեղատարափ,
Մառնչեցին ամենայն ծործորք եմակք ձորք եւ խոխոմք:
Յերեսաց երկրէ զփռչին եւ 'ի մայրեսաց լուացին հեղեղք,
Ոգոգեալ տարան գերփեալ եւ զՉբհաստայ կարծիր կոչլակս,
Ըջլետին խոկ նըշմար ողորմելոյն եղեալ անհետ,
Ի լափէլզ շանցըն չբթմանց խնայեալ Երկնից զարիւնն անմեզ:

Անձրեւաց ձայնք ընդ երեկս եւ ամպորոտ լըռն բարբառք,
Լբեղի միայն գոչէր սահանահոտ ուղիփց խոխոմ:

Եւ 'ի մայրն արեգականըն խոնարհել հերձոտեալ ամպք

Արկանեն շաղ մանրացօղ քաղցրածաւալ արփելոյն շողիւք:

Եկն հիւսիս 'ի ծագաց երկնից զըլիւոյն Այրարատայ,

Պարզեցան երկնից երեսք 'ի հշտ արեւ երեկորին,

Քրքրմաղոյն ներկան տամուկ լերինք հովիտք գաշտք եւ անտառք:

Լըռածին շիթք ջօղաւորք 'ի սողարթուց կաթեալ ծառց

Երփն երփըն փայլ ծիրանի հարկանեկն յարեւուն ծայրս.

Հաւք 'ի ձայնն խառնուածոյս գեղ գեղ հանեալ նըւագս յոտոց՝

Ըջթաւուտս հընչեցուցին յողջոյն յետն լուոյ տուընջեան:

Գիշեր ըզքօղ իւր սրփեւաց ըզխապուտակն ասազանըկար,

Արփից բոցք ջահէին 'ի կառտակալ յօրինուածոց:

Սկայից ժողովք 'ի խընջոյս կերան արբին ջրմէլ գիշեր,

Եւ մեծավէհ յորսնջիւք ներհեալ 'ի քուն մըտանեկն:

Թորդունան զօրավարաց շին փակ 'ի նինջ արտեւանունք,

Մանաւանգ վըստամայն, որ զցոյղն 'ի բուն հրաման հանկր,

Խիտ առ խիտ խարոյկ արկեալ յառաջապահըս ճամբարին

Վալ ըսկել եւ պահ ունել այր ընդ եղբօր փոխանակաւ:

Բանակըն բովանդակ 'ի լըռութիւն իմն անսովոր

Ընկըզմեալ իբրեւ 'ի մեծ ահ եւ վարան կայր տազնապի.

Ոստանին որպէս յորժամ մարտիւ պարտեալ պատերազմաւ

Փոխեացք պետութիւն, 'ի կասկածի ընակք ու 'ի խիթի

Ի տարակոյս մըտանեն, զինչ լինելցի մեզ առ վաղու:

Ռամիկ զօրականն, որոց 'ի բանս կին ելեալ

Եւ հրապոյրք զօրագըլեաց զառանցուցեալ զնոսն 'ի գործ,

Վէպք 'ի տախտ ընկողմանեալ, կէպք առ վրանացն նըստեալ գուբս,

Ի ծածուկ գազա առ միմեանս իբր յունկանե ջբրթմընջէին,

Նա զի բաց առ ոստ այգուց տեսանեկն ըզմարտին զուն,

Եւ այլք նըստեալ մըտայոյզ եւ մեծամեծս յօրանջլով:

Թօթափեալ ըզբուն յառնեն ընդ արեւուն տփտանեանք քաղք,

Հեծանին դընդին վառեալ խաւքը յաւանդէն եւ յառազէն :
 Ի կանգնել եւ կալ հանդէպ ճառագայթից արեգական՝
 Թանձրաբոխ մայրեաց հրդեհ իմ երեւեր լըրինն ի գլուխ,
 Որոյ բոց զերկին լիզէ եւ մըրըրկեալ ելանէ ծուխ,
 Ճարձատիւնը հընչեն փայտից եւ շառաչիւն լափօզ հրափն :
 Սաղէս բոց փայլատականց հատանկէն պղզինձ ուերկաթ,
 Գոլոյժի խոնար հողոյն առ արեւուն տապ ցլանայր,
 Եւ շաչիւն կապարձից, Թընգմունք զինուց եւ սապարոց,
 Ոսնասրտիք, եւ սըմբակաց ձեոց գրընդին խառն ընդ խըրիփննջ
 Եւ ընդ գոտ ըստայնց մինչեւ ՚ի յամագ հատանկէն :

Տխտանանն ըստառազէն ՚ի խորանէն ոսաչը վառեալ .

Բիւրաստի եւ նահագուք՝ բարեկաստան աւագործոր
 Պար տակալ ըզնովու բարձին ըզձայն աւհասարակ,
 Կէք սըրտի մըտք եւ այք սուտակասպաս հարեալ պաշտան,
 Եւ բերան արարեալ ըզբիւրաստի՝ մարա դընին .

« Իսկ զեւոր, աստուածաբառ ինքնակալիք գիւշաղն անձին
 Տայնիք Թոյլ զորավարել եւ արկանել ըզչլուխ ՚ի մորձ ,

Եւ զփայլակնոր լուստառ շիւղւցանել տիեզերաց ,

Եւ զողի զմեծամարմին եւ զբազմաձեւուն բանակիս ,

Ուր այշափ կան անչափ իշխանք քո պետք եւ սպասալարք ,

Որոց հաղորք եւ բիւրաւորք չարժեն զանգին կենացք արեւ ,

Որ եւ համայն իսկ ընդդէմ Թորգոմայնոյն զոն բաւական ,

Թէ մայն անձամբ ելցէ քեզ փոյտանն արժանաւոր :

Քաջութին սպարապետ՝ զինքն ըզընդին պահել է զկեանս :

Տէրք ինքնին իսկ գիտէ, ՚ի վտանգել զորագըրկին

Ամենայն ցըրուի ամբոխն եւ ցընդի յոյն իբրեւ ըզմէր .

Եւ ո՞վ կայցէ բովանդակ յաստուածատիպ տեղ գիւցազինք :

Մի, աղաչեմք, մի աներ ՚ի գլուխ ու ՚ի Թագք անյոյս զըմբազ .

Անագորոյն բազք՝ բընաւոր է եւ վեհիցըն քաջազանց :

Աւագոյնձ հասակի եւ լուսաթոյր ծագկեալ այնք

Ազէ գոյնն ընկըրկեացն ըզգիւցաղունձ ոգւոյդ աշխոյժս ,

Եւ տապի տապարեղջ առոյդ բազկաց մանկաղոյք ՚ի վտանգ .

Շատ իսկ ՚ի փոռս են ճակատուգ՝ յաղթանակացք անթիւ պըսակք ,

Մեծ եւս այն է զորութին՝ ՚ի ծառայից ձեռնն պարտել :

Շատ լինի արքայորդիք Բաբ զորապետ մեծի սպայիս ,

Եւ մեզ աներք աստուածօրէն ՚ի գիտակէս լեալ հովանի՝

Ի գընդին ելցէ հրաշից արեագունք նահատակաց » :

Վայր մի կայեալ մըտախոհ՝ անայր չընթող նա խորհրդոյն .

« Ի քեզ, Բաբ, քո հօրք, տակ, քաջաղն ողի եւ դաւազան » :

Բաբ բաճնակին զորագլուխ աշտանակեալ յերկիր շէկ ,

Փող հրամանն տայր հարկանել՝ նըշան կազմից արշաւանին :

Հեծանէր ՚ի ճերմակըն ձիւնափայլ այն օր՝ Ներբովթ .

Փողք եւ սրինգք եւ ծընծայք արուեստականքն կայն լուս,
Բարբառով անհղատաստ գուէր նա ցիւր զօրակարեանն .

« Գունգք երէք ըստուարանն 'ի պահ կայցնն բանակեանոյ,
Բիւրատաքի հայր ընդ նոսա . յառաջեալ գուք իջէք 'ի գաշտ,
Կիտով չափ վերջապահ թնայցե 'ի ձեռն առ 'ի Թիկանց :
Հանպա քաջք, ըրուք արք . ոչինչ յինն պահանջիք նոր,
Այլ ըզբնիկ եւ զքնանի ձեր արուծիւն, զմատանց կորով,
Որով յայնչափ յաղթանակ պըսակեցէք ըզձեր շահաստ,
Եւ զգիւցազինս իրանունս 'ի օարգնիս արտախորեալ :
Անխնայ կոտորեալիք ըզգիմակաց ձեր զամենայն,
Քաւ յարգւոյն թորգոմայ, զոր կենդանւոյն տեսիլիք ունել .
Երկնաւոր Թէպիտ պատգամք տեսլամիք յանուրս յիս բարբառեացք,
Եւ տերութեան իրաւունք եւ նախանձու 'ի մէջ ազգացս
Հրամային ջընջել յերկրէ զձեռս սերմանեալ Թորգոմական,
Չի մի թնայցե Տէտանայ յաղթող սոխն ոչ խոչ եւ խաթ,
Այլ ես ինայեմ 'ի գիւցազն առ գուծ սիրոյն Հոյկանուշայ :
Ո՛ր գիտէ եւ նուաձեացուք ըզնա 'ի մեր բախտի պաշտան,
Եւ առ մեզ մըտազիւր ըզիտյան աշեղ խաղաղութեամբ,
Չոր արեամբ հօրն ծրխեալ ոչ ընկաղայց ես յառապաս :
Թորգոմանք՝ նախ քան զինուք՝ սիրով յաւես ընկերիկեացն » :

Ընդ լրտեւն եւ գոտի արեալ ի լանկին գունգք 'ի բըլբայն .
Չոր օրինակ պատասեալ եւ տապալեալ ըզթումբս Երափ
Յորգազեմ ընդ զառ 'ի վայր փոթորիկի զգաշտս ողորանել,
Ահագին զգրչիւն եւ խոխոլանք զքնան 'ի բայ՝
Իբրեւ մաքնիւն որոտման 'ի ծոց ամոցոց Թաւաղազոր,
Ինքն հօտ անգեայ սուն ծառ եւ վեմ զըլեալ ընդ նոր ձող հորովք,
Ի Թընգիւն սոխն յընթացարն զզրորգի գողմամբ երկէր-
կամ զերդ լեանն Եսնէ հաշունչ հոտ գոմամբ հեղեղ հրեղին,
Բորբոքեալ ուղիք ընթանան բոցածաւալ ծածկել զաշխարհ,
Ի նմա վազս աւեալ 'ի Թիկնգ խաղան գրբին վեմք ապտաւածք
ժայթքեալ յանդընդոյն ընդ որտող սրկորն անեղ,
Եւ շախր առեալ ընդ երկինս, անկեալ 'ի ստոր որտապաշտոյս,
Ահաբեկ Թոգմամբ Թընգեալ 'ի հրահոտան յորձանուտ փէ .
Ամենայն երկիրն շուրջ կայ պահուցմամբ յերկրի,
Նա խաղայ կուտակքն 'ի սաստակուծն յայրեացաւեր
Ընիւց, հանգրբուանաց, անգաստանաց . տեսիլ ողորմ :

Այսպէս ուղի փոյլառականց զինուց զարգուց գայր 'ի բըլբայն .
Ի նմա շաջին երկաթոյ, 'ի նմա եւ գողք նահատակաց,
Ընդ սոխիք նոյնն ու 'ի արոփ երկաթոց Թընգեր գեալին :
Հասին կային գունգապունգ 'ի գաշտն մեծ բըլբուանական .
Անք ըզիտմանն յառաջամարտ յորինկին յապոփ շահաստ,
Ի Թիկանց նոցա կային բացե հարուստ մի վերջապահք .

Բէլ՝ ՚ի մէջ բանակացն երկաշունչեւ ՚ի կողմանէ
 Յոսս մի՝ քաջաց ընտրելովք՝ յասպարիտին հայել վերայ,
 Հըսկայ ՚ի կոյտս ըսկայից, ՚ի բլուրս որդէս սասըն հըլլատս :
 Կազմեալ էր եւ Վըստամ զվերսն զազ քաջ ընդ առաւօտս,
 Եւ մինչդեռ ոսս ամբարձեալ հանգերձէին գոթ թալ ՚ի գաշտ,
 Անդ անգուստ որոտացին բարբառք փողոցըն տխտանեան,
 Եւ բլբլոյն փայլատակունք շըլըցուցին զարփւոյն ճաճանչ :
 Ի պիտակն իւր յամհին աճապարեաց հեծաւ Վըստամ :
 Կայր գուշէր վըշտագձայն իբրեւ ըզգտուրս հարիւրոց,
 Տայր փողոցըն հրաման՝ զընգացն ՚ի մարտ ազդ աննել չու,
 Ինքն ածէր ՚ի վերայ բրբղէր հեղչր ձայն ամբախ,
 Եւ ձրգեալ կարկառեալ զնիզակն արի յառալ ՚ի վեր,
 Ի ներքուստ երկայն շըքոյն անցուցանէր ըզգորըն մեծ,
 Զմեքըն զիտել զորապետ, երգմի լինել մըտերմուլթիւն :

Խաղալին անցանէին գունդ գունդ փողեալ յառաքաղեմ :
 Ի սպառեւ ըսնակին՝ ՚ի ձայն ահեղ ընկէջ հրաման,
 Անգէն եւ անգ փոյթ ՚ի գոյթ ՚ի թըշնամի անգր անկանել :
 Ինքն ընդ որդւոյն պար առեալ ՚ի համհարդիցն իւր իշխանաց,
 ՅԱռնակայ, ՚ի Զարեհէ, ՚ի Փառնակայ եւ ՚ի Հրանտայ,
 Մէն թ հանգոյն ահաւոր ՚ի վերջէ գունդ փոթորիկին :
 Ձայն փողոց անտի բնիւնան ՚ի բանակէն ահագնազորդ,
 Ձայն փողոց աստի զերինս պարտասէին եւ զքարանձաւս
 Ի բարբառ որոտագոչ արձագանգացն բեկիղց,
 Վառէին ըզքաջազանց ոգիս ՚ի մեծ փառաց խրափոյս,
 Եւ երկիրն պատասէր ՚ի գուձանէ խիզախ գոռմանց :
 Անցանէին վըստամեանք սակաւաթուրն ընդ հեղեղատ
 Ար գեռ այն ինչ զիջեալ ՚ի ձորալիւր ուտուցմանն
 Զքանցեալ ՚ի մըրրախաան էր մըռմըռեալ հորձից ցայգոյ :

Ի խոան հեռատանին եւ ՚ի մաքուր ՚ի սեւալ փոշոյն
 Տեսանէն զբնիւնս բանակ զիմեալ յինքեանս ըսկայաբայլ,
 Արպէն սոբայն ՚ի նոսին, յազեղն ՚ի սուրբս յուսացեալք
 Եւ ՚ի տեղըս նիզակաց եւ յասպարացըն թանձրուլթիւն :
 Յակն արկեալ ՚ի բացուստ ըզտխտանեան ճակատուն ուղմ՝
 Անգէն եւ անգ գունդ առ գունդ ՚ի նոյն նըման յորինեցան :
 Դեպ հանգեալ նոցուն կարգի զազեղնաւորն հեծեւազոր
 Յեակուսէ հեռեակ կազմիկ զընգացըն կազմեցին,
 Եւ զայլն եւս այրուձի յալ եւ յահեակ թուոցին ՚ի թեւս
 Ելիմացւոյն Բիւրատապեայ հեծեւազին գեմ յանգիման,
 Ուր աշոյն զորավարէր Արեշ, ձափում գարայեան Բուրդ,
 Դէմ նըմին Գուս եւ Պարգեւ, որմին Յըլաքն եւ Փառնաւալ :

Կուս գոռիք ահեղախորտա հարեալ խրափոյս խաղան յիրեարս
 Պընդակազմ եւ բարձրագէջ եւ յազմանգամ սխալից հասակք :

Որպէս պարփակ երկնաբերձ բրբառք բարձու աշտարակից
 Խրքեալ հիմանց ոտն առեալ ընթանայցէ սեղմ եւ անբակ :
 Ձոր օրինակ նաւք կրկին հարբտակող եւ մեծամուր
 Բրոնաշունչ վարեալ մրրրկաւ մայիզնարար Հանգրին խորոց՝
 Ընդ կոհակս արեաց ծովան լեռնակուտակ եւ փրփրադէղ,
 Բախիցին՝ հնարից անասա՜ եւ ընդ միմետնըս շաղիցին,
 Կաւազին ազազակ, ճախտարակաց ճիչ ճրարնչիւն
 Կառանացն շքիւնք եւ շառայմունք աւազաստից
 Ընդ Ճայթմունըս տախտակաց, լասասափայտից կոփիւն գրլտաց
 Խառնածայն յոգս որոտայ եւ զլլտելիս խլացուցանէ .

Այնպէս հարան 'ի գիւմի եւ խառնեցան ռազմք երկղբեան :

Անդ զէնք բեկանէին, խորտակէին հարուստ վահանք,
 Զախոջտեին ամուր զբահք եւ հերձուին պերձ սազաւարոք .
 Յարենէն՝ 'ի բեկորիցն ոչ երեւէր գետինն յաղոզ :
 Որպէս յայգի առնկախիտ մրրրկախտուն իջեալ կարկուտ
 Անօրե գտերեւ, 'ի կարգաքն վայելու խոռե խրամատ,
 Ծիրանի ճըմլեալ օղկոյղք՝ յառակն 'ի գոյն ներկանի չեկ .
 Հանգէպ անդ 'ի բարկաճայթ թափոյ տեղոց սուր սրլաքաց
 Խրամատեալ ճեղքեցան պատտուեցան ռազմք ամրակուտ,
 Մանասանդ տիտանեանն անօրեցաւ կարծրը ճակատ .

Բազումք անկան գիտապաստ եւ բազմագոյնք խոց փրաւոր,
 Այր ընդ ձիով, երկվար ընդ հեծելով զլորեալ տապալ
 Խառն ընդ զէն, ընդ ապաժոյժ, եւ ընդ արեանցն հասնն զտփա :

Այրասիրտ մարք մանկամարքք եւ կոյս աղջկունք եւ օրփորքք
 Ի բարձանց գիտակաց՝ խրախուսանացն 'ի զընին կան,
 Արիական գոփելոյ բազկաց՝ ոտիցն արոփելոյ
 Ի կայթս եւ 'ի կաքաւ արիւնտոռդ ճեմոց մարտին .

Կոյն եւ խորանք թորգումեան անժոյժք ըղձիցն 'ի հանգիւղոյն :
 Իսկ հայրն հայոց չեղանէր յիւրմէ վրանէն ըստ գուբս անգամ,
 Առ մղձուկըս սրրտին միայնացեալ եւ լերբակել

Ընդ գալուստ հարազատացն խոճոճեր՝ կրք եկեացն,
 Եւ զինչ լինիցի, զինչ ստիցին ըսկայքն հասեալ :

Խորհէր յորդին իւր յԱպահ, որ ոչ կարի անգաւատ բացեալ
 Կըստեր յիւրն Ապահունիս եւ չերեւէր ցարգ 'ի միջի :

Հայեր եւ յելըս մարտին եւ 'ի տախտակըս ծրբագրեր
 Զերկրին դիր, զօրաց զումարտ եւ զօրինակ յաջող կրուտոյ :
 Վըստահ յիւր իրաւունս յարգարամեա երկնից կըլիւն ,

Այլ քաջին թընգայր տիրտ յանհաս փրին զատաստանաց,
 Թե յանկարծ յաջողեցի վըստամ տանել ըզյաղթութիւն :
 Իսկ 'ի գոռ խաղմին գուպար ոչ խորհրբոց էին հանձարք ,
 Ոչ արուեստից յըշատակ, այ՛ ամենի գազանութիւն :
 Տխանեանն 'ի բարձուէն 'ի գաշա մարտկաց սուր գիտելով

Զբաղման որոնքը Թորգոմեան, զառնածն հըզըր եւ ըզիբիւնս,
Ախոյեան իւր արժանի խոյանաղոյ յոտոյ իւրով:

Ոչ տեսեալ զոք ուրեք, ոչ զէնքն ոչ զսլ զք յիւր զընդէն,
Ոչ սակաւ էին զարմանք. այդ տայր Բարսայ եւ սալարայ,
Որ անդէն ոգի տեսալ արիարար բարձեալ իւրախոյս,
Պընդին կուս ըզտազմ իւրեանց ըզխարիտեալ եւ զիւրեանիտալ,
Եւ անբոխ աղաղակաւ ըզմարան անգրէն արժարձանին:

Տխանեանն 'ի կաակածի, գոռչե իւրովքն Հայի 'ի Թիկանց
Անկցի վերջապահն, կամ զբուն բանակն հարկանիցն,
Հեծերոյ վաշտ մի ըբրտես եւ Բիւրասպետոյ զբոյց արձանիտոյ:
Առաջատիկ սքիտեալ արանցն, եւ գույթ յայսկոյս սուրեալ յայնկոյս,
Եւ անգրէն գարձ արարեալ՝ բերնն Բեկոյ զիցին համբառ.

« Թորգոմեան զիւրապին սրբամբտեալ յիւր արհամարհանս
Եւ մասնեալ բախտին զնոսա, զի ծանկիցն զանձանց ըզլաթ »:

Ձայն զբոլոյս տառաքեալ Ներքովք առ Բաբ եւ զարաւարտ,
Անկտակած այնուհետեւ եւ անխրիտ կայր 'ի գիտին,
Առաւել քան զբաւաղան վարկոցեալ զիւրան առ վրաստանանս:
Հար իւրախոյս 'ի գիտակէն իբրեւ ըրձայն մեծ քանակի,
Հընչեցուցեալ որտաղծորտա զահեղ վահանն ոսկիկընդէ,
Խիկարոյն անք Աբամարց գոռչես գոռայր 'ի մնաց ամպարոյ,
Դից իմն հանդոյն զբրտեմին գընդին բապար կայր հովանի:

Իբրեւ հաս բանն 'ի յականըս տխտանեան զբոլազընտոյ,
Ազաղակ 'ի բանտիկն բարձին զայս ձայն ամբտխտխտառ.

« Ոչ Թե մարտ պատերազմի է այս ձեզ, արք, յաբին, 'ի մահ,
Սա՛ պարտոյ իտալ արգարեւ 'ի ձայն զինուոյ քաղցրահընչակի:
Տեսէք ոչք են տխոյեանք ձեր վատ եւ ըրտ կընտանբիք,
Հովիք լըրանց, աւաղակք քանի մի, չիք ընդ նոսին Հայի.
Հանգ ալինգ կայիք, մանկունք, յարքս լըրուք գիտեալք յառալ,
Սուր 'ի վեր մերչարուք, յախուան յամբայր կոտորեցէք »:

Եւ ըզիտըն բանին առ վրաստանանսն զարձուցեալ,
« Ե՛հ ոչ հողք ոչխարայ եւ կամ այծից են այս հորանք,
Կըտրել զնոսա կամ կրթեչ եւ կամ զենուլ հեղ անմարտանչ,
Եւ ոչ անպէն անցուտըք՝ հուղիակարացք 'ի ձեռս անկեալք:

Սակայն դուք այնպիսի էք սինդքար վատաց ժողովք,
Զի եւ ոչ ըսկայն արի համարեցառ արժանի Հայի

Առնուլ ըզձեզ յիւրին զրոշ եւ կալ զըրուե տղ խաժանիդ ».

Գուչին, 'ի ձայն ահեղ իրախուսանաց մղղեալ զձեկատ,
Սախակին տաղնապէն զամենայն զունգս առհասարակ.
Տեղային նեղք յաղեղանց հըզըր զըրկայ, գիւք 'ի պարսից,
Տեսք նիզակք 'ի կորովք բաղկաց քան զբուսըն բարանաց:

Ըջարեալ 'ի Թըշանանան՝ իբրեւ ըզբոց յեղեղանց շաթի
Խաղայր Քըտտամ, ընժանայր 'ի վեր 'ի վայր ընդ սաղմն ուղծն,

« Մի երկընչեք, ժիր լերուք, արի մանկունք իմ զքրուանեանս .
 Ոչ չըրթանց ինչ բարախմամբ թէ վանեսցի մեզ պատերազմ,
 Այլ զինուց իշաչիւն եւ ՚ի թընդիւննս վահանաց :
 Ձգեմ կալէք, նահատակք քաջք, յիշատակաց օր աւստիկ
 Ի կանգնել ըզփառս ձեր առանց ուրուք կալ բաժանորդ .
 Թէ յաղթէք, ձեր են պարծանք, ձեր եւ կապուա ճոխ աւարաց :
 Աղէ մի գլուխ գիւցազանցդ յերկիր առ ոտսն կորացի .
 Տեսէք ղյք հանգիստտեպ կան յառաջս ձեզ ու ՚ի թիկանց :
 Եթէ մեծ է առջի քաջին վրտանդ , քերան եւ վաստակ ,
 Հանգոյն մեծ է եւ չքնազ մըրցանակին պարծանաց փառք » :

Չայս գուէր, եւ նոքա զոտս ՚ի բոյս հարեալ կան պընդակազմ .
 Ձոր օրինակ ժայռք թըրխատեպ յարին ծովուց կու ճակատեալք
 Յանձինս ընկալեալ զալեաց բախմունս, զայսոց գուպար,
 Կանգնին կան անգըրգուելի, զնոքոք գոսան սեռա մըրբրիկք
 Եւ փըրբրեալ մըրրախառն ըսպաւնայիք ջուրց կոհակաց .
 Ի թընդմանցն հեծէ երկիր, շուրջ պարեխաց մըրնչեն անձաք :

Չօրաժար նիզակաւոր գընդին Մագոգ ըսկայ վայրագ,
 Որ հանգոյն թուխ փոթորիկ մուլեալ վարէ զձակասն յառաջ,
 Գայ ճօճէ նիզակ ուժգին, զերդ ումբաքար մննքենայից
 Թառուցեալ ՚ի զունդ Վաշտակայ եւ զՄեղենտի բեկեալ զասպար,
 Զարջախէ գնեղապատակն եւ տապալէ զըսկայն յերկիր :
 Յընգեցաւ ուզիղ նորա զոտիք ձիսն անդ ընդ յատակս,
 Արին զերեսսն լըաց եւ ընդ գետին գոփեք ոտիք,
 Սուղ եւ նորա հառաչանք զօգսն կսծեաց վըրջին նըլաք :
 Խրոխտեր Մագոգ . « Գոգէք քաջք, աղէ թէ մեր շարժին ժիր ձեռք » :

Մինչ գեռ յողորմ տեսարան անակընկալ շար գեպուածին
 Դարձուցին վըստամեանք տկամայ զաչսն բարկացայս,
 Ամարփալ զհատարուն ձըգեալ զկազնին իւր ծայրասուր
 Կոփեք ՚ի կումբ վահանին Հոյի գոգեալ պըզընձապատ,
 Ընդ այնքան ըստուարութիւն անցեալ վարեք թափ ընդ բազկին :
 Վերաւոր յետս ընկըրկէր ընդ քարը տարեալ զերկոյն հեծանն :
 Սոսկալին անգուստ Մոսոք վէմ անարի բուսն պարեալ,
 Հարկանէ՞ զաջ խորտակէ զանրակ ուսոցն Բայգամայ .
 « Բաւական իցէ, զոչէր, եթէ ինչ այլ եւրս պիտոյ
 Արկանել կուր շանց երկրիդ եւ ագաւաւուցք անապատի,
 Չե յորենէ յոյր անարեացդ եւ ՚ի խարոյց յազեսցին » ,
 Կորս յալ կոյս կործանեալ, հատեալ ընկեցք հանն ՚ի բաց :

Իրեն զայն տեսանէին զօրագըլիաց վըստամեան գունդ,
 Չքրուանեանք ըզյարեթեամբ՝ սոքա զնոքոք երանելով,
 Ինախանձ մրտեալ փառաց եւ քաջութեան համատոհմի,
 Անհարին մըրնգնութեամբ հարկանէին մեծ ազազակ :
 Անգուստ գոռայր եւ Վըստամ գեանաշարժին մըրնչերցոյ տիպ .

Յոյ՝ 'իււր զերդ շքեապա մահկանացուք 'ի սազնապ'՝
 Ի վարան խոր մբռանեն սարակուսի՝ թէ ապրեսցին.
 Դըզըզէր աստանէր զճակատամարտն առհասարակ,
 Դերգէին հոգւով, ոտիւք, հըզը բազկոք յառաջադէմ:
 Ի թիկանց աղեղնոււրք 'ի գրկապինդ լըճից կորով
 Ըջնեակն ստուշեալ սարտփս ըզտիւ մըժազնեցին,
 Պարտակաց իբրեւ կարկուտ թօթափեցան յերկնուսս քարինք,
 Տէքք նիզակք մըկունդք շքեալ շտապէին մինչև յարփին:

Ի խառն անդ անանուն անկէլոց նախ մանուկն Ընձակ
 Ըահասակ անցեալ յառաջ եհար տիգաւ զՄիհրան մանուկ,
 Մանուկ խարտեալ զեղեցիկ, հարձորդի քաջ մեծն Ելլամայ,
 Ում մբազն եւ սրբաւ քան զհարազատս էր սիրելի:
 Վարտեալ սրլաքն գրծնեայ յերանսն եւ ել թափ ընդ գաւակ,
 Դեռափթիթ թերթեալ այսից թառամեցան վարդք ծիրանիք,
 Գաշլանջ կըրծից պայծառ պաղաղք 'ի գոյն հարան գալիան,
 Եւ հոացայտ շողոզ աչաց շիջանէին բիքք յարուէ:

Ստահացաւ քրտամընեցաւ եւ ինքն Ընձակ ընդ գործն ժանա,
 Ճըմընցաւ սիրարն համբակ ընդ գառն օրհաս հասակակցին,
 Գոյնք երեսացն շըրլեալ եւ յետս ընդ կրուկըն վերջոտներ,
 Յեղելոցն իբրեւ յուրաստ՝ ըզկեղա յանձնէ վնասուն քերէլ:
 Հոյկեանն Արմայիս, յսին 'ի բարձանց արկեալ իւրոց
 Զկորով բազկի սիրելոյն՝ ցընծայր խայտայր քաջ պատանեակն.
 Այլ վաղեաց մանկանն սիրտ ընդ նահանջունն գալիահար,
 Այլ ընդ այլս ինչ կարծեալ հասեալ նըմս գէպ գըծուարին:

Աըշակեալ Վըտամ յայն կողմ՝ քաջալերէր զորդին, գուէր.
 « Հապա մըս եւս, իմս Ընձակ, այսպէս ահա տես աւատիկ ».
 Եւ չըքնդ նոճիւսձահ հընէր նիզակն 'ի մէջ ուղղից,
 Հարկանէր ընդ սընակուշա ըզխորւճըն քաջ ըզգըրուանեան,
 Զինակիրն սիրելի զելլամացի հէք գիւցաղին,

Որ 'ի հարիւք վարեալ գիւէ գայր առ օրդոյն գիակն ողորմ
 Յընձակեանն անկեալ 'ի տեգ՝ 'ի բանակաց փողոցի անդ:
 Աըրթթիչ զեղարգեամբ հարուած նըմս կըշէր Արբակ,
 Այլ վերպեալ 'ի նմանէն՝ ընդ ծամելիսն հարկանէր
 ԸզՍարգախըն վիթխարի որ զՄիհրանայ պահէր ըզքին:
 Ելանէ սղաքն ընդ կառափըն, տապալի յանգուլն ըսկայն,
 Եւ լեռնաբերձ հասակաւն անկեալ ճըմէ զմտառազ մարմինն,
 Իբրեւ կաղնի երկնածայր խըլեալ հողմոյ լերին 'ի գուլս,
 Եւ կործանեալ փրչիցի զմտառազտունիս եւ զգիրդ շուշանս:

Նետ մի անդ 'ի նմն պահու 'ի շաւարշեան աղեղանէն
 Դիւրաձիգ թռուցեալ մտաամբ, հասեալ վարսէր երէքթեւեանն
 Ի ծղես ալոյ հաստ բազկի տխտանացոյն Յուզազանայ,
 Ոը գիմեալ նիզակաճօճ մահ վըտամեան անէր օրդոյն:

Սայրասուր շէշտն անցանէր ընդ Թամբ բաղկին յայն Թափ արագ, Զի սպիտակ փայլուն յայնկոյս կլանէր չեւ յարման ներկեալ :

Անկաւ նիզակն 'ի գաստակէն, Բնքն 'ի զարման չղաւ վերին :

Որպէս ուժգին փոթորիկ 'ի քաջարարգ մեծ կայրոյս իջեալ յանկարծ՝ տատանեալ եւ վեր 'ի վայր ցարուեալ ցնդի, Ինոյն տիպ՝ տիտանացւոց գրգռողեցաւ բանակին մէջ :

Ընկերիկեւ սկըսան, Վըստամ վանէր իւրովքն ահեղ գոռամբ ,

Զի հողիւ մարԹացան զՄիհրան եւեթ զերծուցանել ,

Զայն ամենայն զի կազմած Թողեալ աւար 'ի Թըշնամին :

Յայն մըղեցան վըստամեանք՝ զի ցրուկեցաւ Տակասն յաւաթ .

Գոռայր Վըստամ . « Ո՞ր եղէ աստուածըն Բէ՛լ, տիտանեան Բար .

Թէ յանդունդս, եթէ յերկինս, զի չհասանէ ձեզ 'ի Թիկունս,

Թէ 'ի ծոց Հայկանուշայ նընջէ խորին քուն քաղցրարուն » :

Ոչ ընդհատ քնչ քաջացեալ եւ սլլ համհարգքն 'ի գրուի սաղմին ,

Յուսացաւ վայր մի Վըստամ ըզյաղԹուԹեան կանգնել նըշան :

Յայնժամ կրկին որոտաց ահազնսմայն Բէլ 'ի գիտէն .

Յայն լուր 'ի սիրտսըն անկեալ տիտանեանց ահ՝ ուղնդին զանձինս :

Իբր 'ի քնոյ զարԹնու էջամ, եւ աչք 'ի յետս 'ի դէ սրգւոյն՝

Զայն առնէր առ իշխանըն Դասեմայ հեղձամըղձուկ .

« Զի կաս նայիս, չէ մեզ ժամ սրբոյ Լոգրոց յաղէս միտանոց,

Որգեկոտոր մեզ հարց երկուց կայ գասնոգի գործել նախձիրս » :

Զայն ասեք, եւ երկոցեան կրկին ամուքըն միտուծ

Դիւազին գազանութեամբ 'ի ջրակեալ գունդն յարձակեին :

Սպասեցան տեղք եւ սըւինք մըկունքք աւտեք քաջացն 'ի ձեռս .

Մեծամեծքս սընդեալ գասեմեանն անդ յահեղ կայքաւ ,

Սատակէր զՎրնդ գաբազան, ըզՊապ Խազգայ, զՎանդ Զազէլ .

Զերեսին աշուարտիս եւ զտպակէնս ամուր գընդին :

Իսկ էջամ, հըզոր առեւծ որգեկորոյս, կոչէր մաընչէր ,

Եւ ճարպոյ զահամըն եկեալ՝ Թէ յո դիմէ գիտէր քնչ ոչ :

Մըտեալ խանձեալ էր 'ի խուճըս Թըշնամեաց արիւմաներկ ,

ԸզՄարխասայ ոտատմեան լախտի . զգազաթմըն հարկանիք ,

Ըզբաստեան Պաշակայ բեկեալ զասպար՝ Ղողիկեր ըզմաթն :

Ապա զսուսերն ահագին շողացուցեալ 'ի պատենից ,

Զարկանէր կոճուպէր ըզսայր տիգաց յինքն երկայնեալ ,

Եւ զտիգօզն՝ էր որ յերեսս, էր որ 'ի փոր, էր որ ընդ կուշտ

Պատասէր ընկենոյր ընդ կեանս ընդ մահ խոց վերասր :

Ընդ նոսին քաջալերեալ խուճէր ամբոխ ըսկայտեկոյս :

Իբրեւ զայն տեսանէին ահաբեկեալ վըստամեան գունդ ,

Որպէս յափըն կոյս ալիք հարաւահողմըն փոթորիկեալք ,

Զպընգութիւն կարծրը ժայռից եւ զխրտատաշունչ տեսեալ հիւստիս

Ըզգիմի բախեալ յոխորտ, յետս հարկանին սահեալ ընդ կըտուկ ,

Բերեսաց տեղի կտուն բուռն ուղարմանցն ըսկայտաշունչ ,

Թէպէտ լըցեալք բարկութեամբ եւ մըտափոհք անգրէն 'ի գարձ :
 Մանաւանդ զի եւ տեղին լըբարձեալունդ աջ Թեւ Բեյլոյ
 Դաւթեալ հեծեղախումբ ընդ Արեշի ասպատակաւ ,
 Եւ խաթանալ 'ի մեծամուր կազմութիւնէն եւ ընկրբկեալ
 Զայրուէին վաստանան 'ի ծովակողմ կոյս 'ի հարթքն .
 Կանկէն իմն որդեկ զընթացս յահեակ՝ զալ անկանել
 Ի տաքնասպեալն յերեսաց կազանաշունչ տխոյնիցն
 Ի գունդ իւրեանց՝ լըկողիւք պատեալ ըզՌոս եւ ըզՊարգեւ
 Որ բոց 'ի գեմն , կայծակունչք յաշտ , հեւք 'ի սրբոփ , քերան ընդ անգամս
 Եւ փայլակն յաջոյ բազուկ՝ Թափ անդ անկեալ վարատեփն ,
 Զերգ կրրիկն գայլ անսըւաղ յեղջերագեղ մըլեալ 'ի հօտ ,
 Ընդ վայր հովուաց զերգք եւ բիրք Թըւչին , խոնջին գամկեունչք՝ 'ի հալ :

Գոռան անգուտս 'ի միջոյ քաջազննն Բաբ , արին Փուրոս ,
 Եւ Լամբր յաչացն երկց բոց արձակեալ՝ մահ 'ի բաղկէն :
 Յաջ յահեակ Թեւէ խոշիւն հարին Արեշ , Բուրղ գարայեան ,
 Եւ միախումբ բանական 'ի վըստամեանց անկան ջղքեր ,
 Որպէս լեաւըն մի երկար 'ի սասանմանց առեալ զըզորք ,
 Ի շինից երգումարդաց գրուի փրուզեալ տասպալեցի :
 Մարան 'ի գէն 'ի գոս մողէր յալ եւ յահեակ ու 'ի միջակայր ,
 Յերկիւս՝ փախուտս վըստամեանց , յարին անբաւ եւ յապաժոյժ :

Կային Վըտամ 'ի Փանակ , Զարեհ Արբակ Անանի եւ Հրանտ
 Ի ձայն մեծ խորտուակէին ու 'ի քաջութիւն անկը բաղկաց ,
 Այլ 'ի զուր . հարկ ընդ ուխտ էր յորձանազն գնալ 'ի քարշ ,
 Եւ գեթ փղբու կողբոտեամբ ընդ հեղեղան անցաշանել :
 Ահհարին մտքաւմամբ իբրեւ յայն վայր ժամանեցին ,
 Եւ ըստուրք երեկորոյ մոյրեաց լերանց արկին ծըմակ ,
 Տփտանեանցն անփորձից շէր համարձակ զհետ մըտանել .
 Մանաւանդ զի Վըտամայն գայր յերեւան գունդ վերջապահ
 Ճակատեալ յայնկոյս ջըրոյն եւ խըլըրտեալ ընդգէմ իւրեանց ,
 Որ առ բելեան վերջապահս յանոյս վըտանդ պահէր անգէն :
 Զեռաղ առեալ՝ փողանըշան խաղաղութեան հարկաներ Բաբ ,
 Կաքա վարժք անցանկէն ելանկէն յանգորր յոյնկոյս ,
 Գրեթե ոչ էնչ վնասեալք 'ի կոյր զիմուցն արձակելոյ :

Գարձ արարեալ Բեյ իւրովքն յամուրն իւրեանց ժողովին
 Զայնիւ աղապակաւ յաղթողական հընչմամբ փողոց .
 Սըբնիւք սուլին , գափին Թըմուկք , 'ի կայծա սողից շառաչեն զէնք ,
 Լուսնանն ջահս ըստ վըրանս վըրանս 'ի բուրն յոտից ջըզլուի ,
 Լուսըլ յոտին արկեալ խարդիկ եւ խընջոյիցն պարսպեալք .
 Գաղջես փայն կայր իչամ 'ի բանակին այն օր 'ի սուգ :

Թափ վըստամեանք ըլււ արբոտում գարձ 'ի ճամբար անդր արարեալ ,
 Որ մըլեմաղիեաց արխրութեամբ 'ի սուգ արտեր ծագէ 'ի ծագ ,
 Կըստակէն 'ի վըրան իւրեանց եւ այր զընկեր իւր արտասուեր ,

Որ զհայր՝ զորդի, որ զեղբայր, որ զխորեւոր ջերմ սիրելի
 Անկեալ ՚ի սուր Տիտանայ ՚ի ճակատու պատերազմին :
 Ի լքեսէ ըզտառանեան մարտամբոխին գոռս ահաւորս
 Եւ զխախուսա վըստամեանց՝ որ ստգնապեալ ընդ հեղեղամ
 Եւ հազիւ ճողպրէին ՚ի սպառնալու ստտակմանէն,
 Ի խորանս իսկ կանանւոյն աշխարհաց դուժեցին ձայնք,
 Ճիչ եւ կոծ, վայ եւ աւազ, սրբաաբախումն աղբողորմ :
 Հայկանոց՝ սիրտ պաշտելի, յողորմ ՚ի դուժ խանգաղակաթ
 Մըխթար երթայր նոցա եւ զարտասուս սրբեր աչաց :
 Եւ հազիւ սակաւս ոմանս ինչ գըտանէր արխասիրտ,
 Որ ընդ իւր՝ տառապելոցն քաջալերս մատուցանէր :
 Իսկ Արտակալ յիւր խորանն, ըստփոփանջ ինքն իսկ կարօս :
 Ի ծնողին իւր սիրելոյ մաշէր հոգովք ծանր ՚ի վըտանդ :
 Ամենեքին, է որ յայս, է որ մեզմով կարգան անէծս
 Հերձուածոյն վըստամեան՝ այր այն էին դառն սըրտուգք :
 Հազիւ քուն ըզլըրթունսն ՚ի նըզովց անտի լեկցոյց,
 Կա եւ կիսոցն նիրհեալ, եւ գեռ բերանք անէծս հանեն :

Չօրականն վերաւոր ՚ի զովասիք գիշերն հանգարտ
 Առաւել զցային ցաւոց զըժնիկ վերացն դառնութեան,
 Աս սրբաիցն զայրուկս ոչ գիտելով զինչ խորհէին :
 Կէզք արբտունջք ըզցունգսալար քըրթմընջէին աւագանւոյն,
 Եթէ զզօրն առ վատութեան ւանհըմտութեամբ կորուսանեն :
 Ի սոսին առաւել ընդ քարշ անուն գայր Վըստամայ,
 Չոր տեսին իսկ քամահեալ ՚ի տիտանեան զօրագըլխաց,
 Եւ անձանց իսկ բիծ յեպեր համարէին զայն փիծ համբաւ,
 Մանաւանդ աւագանին, եւ քան ըզքնաւս անկեզն Արձակ,
 Եւ ըզգաշն ահաւոր զհայկեան ուխտին ածելով յուշ :

Իսկ այլք՝ քամակաբեկ յուսակորոյզք եւ սասանեալ
 Յաւազակոյտ ամբոխէ քաղզէաստան դուժարտակաց,
 Յերկիւղէ բըռնութեան ուժոյ բազկին տիտանացոց,
 Անհարին ՚ի պարտութիւն զայն ասէին ահեղ բանակ,
 Թեպէտ եւ Հայկ յարիցէ իւրովքն ինքնին մեզ զօրավար :
 Եւ կէպք՝ յաւէտ վատասիրտ եւ անարի խառնիճազանջ,
 Գաղտ յինքեաննս շըընջնն փախել զըրուկ յանձնելու տեղեա,
 Կամ ՚ի կողմ ելանել եւ ձեռն տալ տիտանացոյն,
 Բայց ուխտիւ՝ չվարել զինքեանս ընդ գիւցազինն ՚ի պատերազմ :
 Այլ այս խորհուրդք ամենայն եւ խոճոճմունք անգոհականջ
 Լըքեալ լուծեալ պարտասելում թախանձալից խոնջ որբոցն
 Ի քուն թանձր ընկըզմեալ թաղեալ՝ եզնն խոր մտալցանջ :

Իսկ Վըստամ՝ յանձն իւր ինքնին ամթապարտ յոյժ մօլեղմտա .
 Այլ ճընեալ պահէր ըզկերան ՚ի մըտմբեալ սրբան խորոջ-
 Աս երեսըս զուարթամօտ ընդ ամենայն դունգս ընթացեալ,

Գտէր ըզքաջութիւնսն, եւ վնչ զիւրեանցն քարոզէր
Առաջի այնքանոյ բազմամբօրին ժուժկալութիւն.

« Զէ ինչ, քաջք, այսօր սուր այսպէս ընթանայ եւ վաղիւ այն,
Ար վաղիւ մեծ եւս ինչ ակն ունիմ ՚ի ձեր պնդութենեզ,
Ըջնոյն եւ գուք չափ յինէն, բազմապատիկ եւս, ունիցիք » :

Յառատ ունիկ եւ բաժակ զնոցա սեղանս առնէր ուրախ,
Գունդ ընտիր գիշերապահ պարեկապանս հանէր ՚ի ծիր,
Ի՞նչ առ ի՞նչ արկեալ խարոյկ, կարգաւ ըզպահարն փոփոխեալ,
Գուցէ Բե՛լ յանդրգնեացի յանակընկալ զիշերամարտ :

Վ իրաց դարման տայ հրաման եւ ՚ի խորանս իւր առնէ գարձ .
Փաշնէր եւ մուրնէր առ դառնաթոյն սրբոյն զայրոյթ .
Չամենայն փնասուն եղեան ընկենոյր յայլ զորավարեանն,
Որ առ մտաւ թուլակի զճակատամարտն մըզեցին,
Մանաւանդ յարեթորգիքդ՝ ՚ի թորգումեանց կաշտաբեկէք :

Զայս միայն ընդ միայն ըզցայն յարի որդին խօսեր,
Եւ երգնոյր յայդ քաջութեան ուժոյ բազկի դքանելիս նոր,
Մեռանել՝ քան զպարտութիւն եւ զկեզա անուն թաղու որգայն :

Զայս ասէ, եւ միայնուկ ընդ մըտերիմս առեալ ընթրիս՝
Առանց զէն լուծանելոյ խուն մ՝ ՚ի հանգիստ ընկողմանի:
Սակայն բուք, հուսապատիրք, վնաց ՚ի ծերպարս եւ յանասաս,
Խօսեին եղերտակնք զհանգերձելոյ բախտին գուժկան,
Եւ աղուեք եւ շունք ՚ի լուր նոցին ոչբոց կազկանձէին :

Ոգորմ ոգորմ՝ նոցուն քուքք եւ ոռնաձայնք մինչ յառաւօտ
Ընդ բանակն սրբաբեկ եւ կարեվէր ծաւալ առնուն .
Մըզընջին շարագուշակ տաղտուկ հընչեալ յունին առ Վըստամ :

Յառաջնում առուր մարտին, մինչ կազմէին կրրկին կողմանք,
Վըստամ զիւրսն խրատուակեր ; Բե՛լ ըզՉահրաս զենոյր ՚ի գահ,
Թորգումեան հայրըն հայի, մերթ ՚ի մի կոյս եւ մերթ ՚ի միւս
Միտոս ածեալ, եւ յանյաջող հայեցեալ ելա յապայս մարտին,
Եւ յանձին ակնարկեալ առաքինի մըտաց հանգէս,
Թեպէտ եւ յաչս աշխարհի արհամարհեալ եւ ընկեցիկ,
Յեռանէր հոգայն սկամբ՝ զի չէր յերկնից ասեան խոտան,
Ոչ ընդ վայր յերեսաց ամենազօր Էին հարեալ :

Ի յայս խոսամանց Ասորդկանն արծարծանէր սիրտն թառամ,
Ի պայման հայեր ուխտին՝ որ պար բերէր ըզմըջմանին .
Ի սրբաժեշտ բարկութեանն՝ ընդ խեռելոցն հարուած կամեր,
Այլ խնամոս սրբաւս զընգին ըզստատկումն զըջմանոյր :
Թեպէտ յանձն եւ յիւրան էր յոյան, էին սակայն ՚ի բանակին
Քաջազունք իւր սիրելիք, որոց նրմա ծանր էր կարուսա :

Յայս ՚ի ծուխն՝ ըզցատտ գիւցալն հանգերձելոյ նախահոգակ,
Յարեւնոս անդ գիշերի, յընթերեայն ՚ի լուսն ասէր առ իւրան .

« Արգարապէս ապաքէն արի մանկաւոյդ ցասնուցաւ սիրտ

Ընդ ապախառն հետեւեալն . այլ որդրժիմ ես 'ի նասս ,
 Որ կարծել յանգրդնեցան ըզճեռնարեւանն հանել 'ի գլուխ :
 Գարծըն մեծ աստուածաժեծ , զանգարբարին խորտակել զէն .
 Ոչ որ զինքն յառաջ մղել ձեռնն յանձին հարեալ յոտարա՝
 'Կս Վեհին է պաշտանեաց կանաց յեղկինա Զախատարեալ ,
 Այլ զոր քնքըն Տէր ընտրեաց 'ի ասաւարին իւր խորհրդաց .
 'Կս դիտե եւ զուզուծինն մրտաց եւ զսկրս մեր զանարատ :
 Դուք անշուշտ լերուք , ձվ բաջք , յարգարութին ասլք իրաւանց ,
 Զի ոչինչ կարացն յորոց ջանկան կացուցանել ,
 Այլ նոցա բաժին անթ , ժառանգեացնն զիմայն 'ի մերուք .
 Վեհ լիցուք մեք՝ մեծ եւ բարձունք , եւ մի նրկան նուաստից կոխան :
 « Յուէ ինձ ընդ կորուստ քաջայն որ անդ անկանկցին -
 Բայց եւ նոցին շահաւուկ եւ արեաց ծախք մեզ նիւծին փառք ,
 Մանուանք թէ Արտուծոյ , մինչ ծանկցին զարտ բազուկ :
 Եւ զոր ոչն մարմացնն յաճախագունդ կանգնել բանակք ,
 Սակաւուցրս մեզ թերեւս եւ նուազութեամբս անդանեւոց
 Զյազթութեան անհասնալ պարգեւեացնն Սրկինք նշանն ,
 Իբրեւ եկեալ հասցէ մեզ ժամանակեալ ուխտայնն ժամ ,
 Զոր խորխամեք յանձին կալան . եւ եկեացէ անշուշտ ընդ հուպ :
 « Եպոս ամենայն հայեցեալ , ըզքուսմարտակդ անել կամիմ
 Իբրեւ ըզճեղջ ընտրելովք , ոչ աննշանն խաճաղանձին ,
 Մինչ զիւցազաննն հիւսիտի այրին առ մեզ չեւ է հասեալ :
 Մեծապես յորս խոհական վրտաւհութեան լիցի մեզ այս .
 Զի յանկարծ , ճ գիտե , յազեկագծում խազին ժամու
 Ըրբժեացի Բեյ անկանել եւ 'ի վերոյ մեր սովաւուց ,
 Եւ անկազնն անբաւախանս շուքանակն՝ մըրանել ըզմեզ :
 Թող զի սոցա ' նգ տխամեհանսնն ժուժկարել համառտեալ ,
 Յիս դամայ զեմ մըրբրկին , նորոգ թիկանց կարատանաւք .
 Եւ սոցա զիմ թուք ձրդկ՝ չափորժեցից եւ չբաւամ ինչ :
 « Գիտեք զուք ամենեքին , զի կարալի բազուկ զընդէդ ,
 Եղբայր ձեր , ինն Ապահ , յաչացս ելեալ առ սեբ կընթ ,
 Խոժոռեալ սիրտ խակամիտ անցեալ նրտի յիւրն գաւառ ,
 Ոչ բազում ինչ հեռի , յԱպահանիսց աստ 'ի բերինս .
 Զտխամեհանն արշաւան եւ զմեր զուսնորտ ըլեալ անշուշտ ,
 Եւ զհրաման ամնարկութեանն յանկըն նորտ մեզմով ազգեալ
 Ընդ բերան սրտաուխրակացս առ հարազատս արձակելոց ,
 Սակայն ցարգ չերեւեցաւ , եղբայրըն ձեր չէ 'ի միջի .
 Խոս մեծ տեսանեն 'ի պարբս ձեր աչք իմ եւ սիրտ :
 Ժամ է արգ ներումն յիննն զըրանեցոց եւ հարաւութեանն ,
 Զի արժան է եւ նրան երկախտանել ընդ մեզ 'ի շնորհս ,
 Մասն ունել եւ վեճակ յէին եւ հոր վրեժուց խնդիր :
 « Թէ 'ի վ ըրտամ հաւարտը զայս ստապախ չի որ ստապուշ .

Եւ ըզբրոնս աշխարհիս Թողուլ արձակ Բնից հանդէպ,
 Ես ինքնին հայրս խոցեալ, ես հոր ազնոջ գնացի առ նա.
 Այլ ո՛վ Թողից զհայր աշխար, սուրբ զհայրաստեա եւ զհայրազնն:
 Ելցես ապա, Մանուսայ, վաղիս վաղ քաղ ընդ առաւուսս
 Ի սուն նորս զհետ նորին քոյո՞վք արի զտղտտաւոց:
 Զհայրազուծ Թողութեան տըւեալ նշնս զառհասարեաց,
 Եւ առեալ ընձս եւ պսակողն զբանայես զերկիրն շուրջ:
 Յըզեալ զըբ եղբարցս Դհեա հեռախապուեց աստատակայն,
 Եւ հարցեալ յինն զպէջն՝ այցր 'ի Մոկաց գարնուսիք յես:
 Յարուսիք անդաւտ եւ զՅասայ, զԱբրահամի, եւ ըզԴնուհիս,
 Եւ զայլ գունեց կապակեական՝ որ սերտիս զուխ ընդ մեզ պահեալ,
 Եւ հասիք միահապոյն. շատ իցեք քոք ինձ 'ի Թիկունս.
 Ես եւ սուն հոր իմոյ հարցուք զԱթուր եւ ըզԻրբաղիծ : —
 Զայս անգետ ասեր զընդին իւ Բնէլ յայն կողմ բունակաւոր: —
 « Այլ մինչեւ յերկնից անուոյն անն անկիցիք կես սահմանի,
 Եւ զի մի ժըրացդք ձեռք զաստարիք 'ի գնես ինչ խաճիկայն,
 Վաղիւ ընդ աշտուշտ յուզարի քաղիս եւ մեր եղեալ
 Յորս ըզնն եւ զերկվար եւ ըզբաղուկս արկցուք 'ի փորձ,
 Ընդ մարտիցն գեթ պատկեր ըզբառ ոգւոցդ հանել աշխոյժս :
 Ըստ բանին առ վաղիս գիշերափառն յարուցեալ,
 Ըզվանեալ ոգւոյն խանդ 'ի կեղծ մարտին զբրեւեալ գուլար,
 Դիւյազնն Թորգոմեան ժամ ասցր սրտոց եւ կարգութիւն
 Ատոյգանձնն մանկրուոյն եւ պատանեաց քաջարարուկ,
 Որպէս մշտն էր ստերոյժ 'ի կիրթ վարժիցն հրահանգաց :
 Հեծաներ աղտաապանձն հայոց, արի սրգիք քաղին.
 Արմոյիս մանուկ կայտառ աշխոյժ սփուք աշտանակեալ
 Յառաջեալ զամենեքուք ասնձեր զճարտուկ իւր փերպուտ.
 Ինքն անձամբ գեղեցիկազել քան զամենայն խաւք համարի,
 Ի մէջ եղբարցն վասնք իբրեւ բղձարդ ծաղկանոյն 'ի Թուխտ,
 Վաս՛ զերդ ակնն շաղկուն 'ի զբերլխոց ծագեալ գունմար:
 Ոսկեգանդուր ներջ հով սանալ բղխանքարակ ծրփին ուզամբ,
 Գեղեցկեան ասարգարարձ աղցերաց Եմալիք քաջակիրով
 Եւ միւնաթոյր յոր բաղուկք բազրաղն փայլն 'ի նիւս :
 Ըզճանձկնն տանապոյժի առ դուրս Հայկին ասնձեր Գունակ.
 Ելաներ զայր ըսկոյն մեծ, զանգն անձամբ ընձնին սոսկ,
 Զուստօքն ազնիւ եւ կապարիք, սրկիք յաղոյ ձեռնն իւր զտոք :
 Հեծաւ, վարեաց, հնչեցն փըջնիք 'ի յուսս ընծացելոյն :
 Մազականեաց յառաջ փոճորկելով ըզբոլքն խաւք,
 Ի սայլի ըզկնի ես այրումին, ըննաք ինոյն զնն եւեթ կաղիք,
 Ոք վարիք, ոչ գամք, ոչ գահաք, ոչ երապաք եւ ոչ Թախարգք.
 Գըլքանաց զայլննի ծածկոյժ 'ի գլուխս ամենեցուն :
 Հեծաներ եւ Հարկանոյշ անդաւտ արին չըքնաղաղիկ,

Պուստըր մեծի գիւցազինն, ընդ պարս ընարեալ օրիորդաց,
 Ի ճերմակ երիվար զերանսն անեալ ըզգեղեցիկ,
 Ըջաշտեա կապեալ սակի՝ ասմայր վարսեղան ծամակալ,
 Ի թիկունս ըզվերջուն կոյս ըզգեղակրեայ Յաւուցեալ ուսովք:
 Ընդ երկին սուրբ ճակատուն փայլատակեալ մահիկ սակի,
 Ծիրանի արկեալ ամբան ուսընդանուծ յոսկի ճարմանդ,
 Թեւս արիս առոյգազեղս արատքս հանեալ շուշանափայլ:
 Աղեղն սակի եւ կապարճք 'ի թիկնաւէա շաշէին ուսս,
 Եւ նազէր 'ի գեղաւորս՝ իրբեւ լուսին յարփեց կաճառս.
 Խայտայր ձին 'ի ներքոյ՝ ստանձնեալ 'ի կոյսս ըզհրաշագեղն:
 Ընկեր անմեկին՝ գնայր առ նովու քաղցր Արուսեակ:

Հասանէին ըզհայկայ սալասըմբակ գոփմամբ ըզհեա.
 Զրոնածայնն անեալ քաղին՝ գանայր հայեր 'ի թիկունս կոյս.
 Զայրասիրս անսեալ ըզգուսարնն ցընծացան միտքն հայրափնամ,
 Խայտային աստի անտի ալք հանգիպեալ կուսին ալաց,
 Եւ կայտեր երեզք՝ թընգայր սիրս գեղազէշ օրիորդին:
 Եւ մինչ կոյսք որ ըզնովու ուերթատարքք պըշունն 'ի նս,
 Նս զայսձառ ըզըզըզուն թշխաթայր բերս ականողեայն
 Ընդ երկինս ամբարձեալ ծիրաներփեանս այսփց վարգիւք,
 Զվերին աջն հովանի գողցես հայցեր ծնողին 'ի գլուխ,
 Որ երթայր եւ զՄանուալ յեղևս գործոյն ուսուցանէր:

Խաղայր մանուկն Արմայիս երիվարաւն փրքփրբերախ.
 Այր եւ անգրը ճափ անեալ, մերթ 'ի կուսից, հապ յարանց խուճը,
 Յերկոցունց համաթիոց չէր ինչ ընդհատ գեղայն անոխլ:
 Էր զի յառաջ կոյս գուծեալ եւ զպառականն խուճապեր,
 Էր զի գանայր խընդազին առ հաւն գայր կամ Հայկանոց:
 Գանգրադեղ խարաեշ հերաց խաղալք զուսովքն խայտային,
 Եւ մտառալ այսփց վանեալ վարգք կամեին շող լուսաշիթ,
 Հրանըշտլ որպէս յակինթ ընդ սակոյն ջինջ յեանալ ճաճանց:

Վարսագեղ այն ինչ սրփեալ առաւտփն ծայրք արեւուն
 Վարգադոյն ծաւաղէին ըզգազաթամբ լերանցն հայոց,
 Փեռեկէին զթանձրութիւն մայրեաց՝ ըզհաւս գարթուցանել
 Յերք յողջոյն վաղորդային այգորեղոյ լուսոյն ծագման,
 Ի մերեաց զերե վայրի՝ ի ընդրել իւրեանց ըզկերակուրս,
 Հասին 'ի խորս անտափն՝ ուր ցեղայր ոսհ յԱպահուճիս.
 Համբարեալ անգ Մանուալ զհայրն եւ զեղբարսն հրաժարեք.
 Արեալ զիւր արին թաթուլ եւ ըզխրսնէն խորագէտ:
 Երթայր եւ որոճէր ըզհօք խըրտան եւ զոր 'ի գեղ
 Եւ վայելուչ էր խօսել առ սիրալին իւր հարազատ.
 Զի առանց ինչ երկոցուն կողմանց իրեք նըւատաութեան
 Առ հայրն եւ առ աշխարհն ըզհարթուցեալն անել 'ի գարձ:
 Ինքն 'ի մեղղը երիվար հեծեալ գուծէր յառաջընծաց

Ընձնեի զուսովք, վահան յահեակ, յաջում ճաշեալ ներգահք.
Երկրբին Թիկնապահք ըզկնի յաջմէն եւ յահեկէ :

Յոտնաարոքի սալաւարմակ գրընդամանէն յօգս ետայր փոշին .
Գնան ծածկին 'ի մրրբիկն, 'ի մառախուղ սուղեալ լերանց :

Հայկեանց ցրուեալ 'ի մայրին յայսկոյս յայնկոյս յառաջ առաջս,
Ի հաջել հեռագոտել շանց 'ի գզրգից սասպատակին

' Դոստուցեալ բոյք երէոյ վագն վարգին 'ի վեր 'ի վայր :

Անգ քառաարոքի գրույթ, անգ գոռ, անգ ոտն 'ի գոփ, մըկունք 'ի կոփ .
Թունգ առ անառ, բոմբ 'ի բոմբին Թումբ 'ի Թըմբին գանդք արձանաց

Անգ Թորգոմեան լայնալիճըն տասն իրանըս վեթարքս
Եղբերուաց, տասն այծեմանց եւ յամուրաց քօշից վայրի

Մի գհեա մոյ հարեալ նեախ եւ կործաներ տասալ յերկիր,

Եւ աշահիւ գիծաւալ ըզսաստկանգամ ցիռս եւ գոմէշ :

Արմոյիս մանուկ ըզհեա շահաստկեալ վըթաց ասանց,

Ձերկոսին շամբրեր 'ի տեգ, այլք փախուցեալ յայլ գէն մասանին :

Աչս անէր հայել ուրեք ապեւծ' յովալ' ինծ խայտարգէտ,
ժառանգել շուք քաջուծեան զանձամբ ըզմորթ գազանեղէն :

Մէն մի գունգ սասպատկեալ կոտորէին նախճիրս բազում,
Այլք եղեզանց պուրակաց Թաւուս շամբից հարեալ հրրգհհ,

Ձժանեւոր եւ զթաւաստեւ չըրտուցանեն կընճիցըն ջոկ :

Իսկ յաջկանց գաս Հայկանոյշ արեացեալ եւ յաշողեր
Քան զամենայն օրիորդս եւ քան զյորով քաջաց բազուկ .

Սմենայն շիահեան լարին սակափոկ պինգ աղեզան

'Նոյնքանիս տայր արձակել մահու Թառանչս յերէոյ բոլս :

Իբրեւ գոյզն մ' 'ի մի կոյր նա 'ի պարուե մեկնէր կուսից,

Ահա ցըլիկ մի վայրի խոցեալ նեախ յոյժ գանաշունչ,

Դիւահոտ գազանուծեամբ խոզաննատեւք գիղեալ 'ի կուռնս,

Արբեւուշտ աչք բոցավառ, կամակոր ողն աղեղնաձեւ,

Վըթակէք 'ի գլուխըն խոնարհեալ, հուպ առ երկրաւ քերեալ պատ .

Ուրեալ կանգնեալ ազին գալարաձեւ գերգ խարազան, (բաստ,

Փռընէր գայր արշաւասոյր, սրընթացիւք շանց վահանկ ըզհեա,

Մըրբիկ փաշոյն պըտուակեալ զէրէ եւ զայր շուպեր յաչաց :

Փոքրը մի, եւ անկաներ մոլին գազան Թափ յԱրուսեակ :

Գեղեցիկ կուսին հատան գոյնք, գալիանայր եւ Թալանայր .

Հարթուցեալ երփվարին եւ փռնկալով վաղեալ 'ի վեր'

Ոսկեաղբն 'ի ձեւաց գերծանէին երեսանակք,

Յանկանել լիներ կոյսն եւ գազանաց կոխ առաթուր .

Չարհուրեալ ընկերակիւք՝ ճիչ 'ի բերան խոյս առնունն :

Վանէր յայնժամ Հայկանոյշ եւ խոյանայր իբրեւ արծուի

Կորակուուց լիամագիլ 'ի Թըշնամի ցինն յարձակեալ .

Մեկանէր ընգ օրիորդն սիրային եւ ընգ վերազն,

Բուռն հարեալ ձափով զփափուկ միջս կուսին յական քըթթել,

Կորովէ վարեր առվ զքեզարզն 'ի կուշարն խոշոյն :
 Տապալէր գիւտան, 'ի նմա կանգնեալ նիզակն հարուստ ճռէր
 Ի թասել թափել սուտն եւ 'ի թընդել հարսունչ սրբան :

Ձայն բարձին ջընծուծեան բարբ որ անգըն մերձաւորք
 Ընդ ահեղ քաղութիւն հայկանրման գրտերն հայոց :
 Աղջ լինէր գոյժ վշտանգին եւ մազապուր ազատութիւն,
 Սրլանան աստի անտի, յառաջ քան զայլս կորովին խոս,
 Կամեր զէզու առ խընգին զիւսան մարմնով, այլ փոփանակ
 Գիրկն արկեալ փարեր ըզքերըն՝ սիրա 'ի սիրա, իսկ աչք 'ի մուսն :
 Արուսեակ ըզուշանս եւ զմանկրակս այտից թառամ
 Ի վարգազոյն ծիրանի եւ կուտական վաւեր արեան .
 Մըրափեալ, աչք 'ի խոնարհ, յորիորգաց խառնէր 'ի պարս :

Առք հըզոք՝ քաջ պատանեք մինչ 'ի գաղանն հիացեալ շար,
 Ընդ կոյսն հայոց պարացեալ ընդ փրբկութիւն գոհանան մեծ,
 Հաշիւը պարաբարի յանկարծ 'ի շահնդ ճայթէր խոշիւն :
 Ճըշէին պատանեակք Արմայրեանն անդ ամբարիք,
 Ի թաւուծս ինչ անտառին անկանկին ձիաթմափ,
 Այլք եւս ըզհետ, Արմայիս հարեալ զորքն եւ ձին ընդ իւր՝
 Մըրունչէր հարկաներ բողք սուանց գիտելոյ յով .
 Ձին փոշնկայ, կանգնի, ոսանու . մայրեալն 'ի խորս արմնային :
 Տեսանեն ստաթի երկուս յընթացս պատանիս,
 Որ հասեալ ապաւինին առ աշէոր մ 'ի գուրս այրի,
 Ձորով շուրջ ազգատոհմ մի եւ սակաւ ինչ գերզատան,
 Գտեք ջերմեկք ընդ շանց հաջիւնս հընչին բառաչ, խընդրին արտ :

Ծերունին տաղնապեալ բայց զուարթատես գայր ընդ առաջ,
 Պագաներ երկիր, « Ողջն գալուստ քաջացգ է » հարցանէր :
 Յայն տեսիլ ցածնու մըրբիկ արմայրեանն արբամբոտութեանն
 Ըջրողքն առեալ ծերոյն՝ դառնայ հայի խոժոռ յորգինս,
 Որ յանդէսս եւ յակամայս գիտուած լինել զերան երգնուին,
 Ի ձըղեղն էրէոյ՝ նըմա զբարին պատահել յորս :
 Յակն արկեալ աշէորին զգիւցաղնըն հայկ հասեալ անգն,
 Առ ոսան անկեալ երգմեցողը ընա 'ի գլուխ իւր եւ յորգաց .
 « Թող ինձ, քաջք, ազալեմ, ըզմեաս որգացս իմ դակամայ » :
 Երկողքին քորք պատանեացն յԱրմայրեաի ոսս եւ 'ի ձեռս
 Փարեալ անգ առ ձիոյն խաղապատեալ հայցին ներել :

Ծանուցեալ գիւցաղին զի չէր ինչ մեծ խաղմին շըշուկ,
 Գուծ եւս անկեալ ընդ ծերոյն, տառապեալ տանն եւ զըստերաց .
 Կըշանայի արարեալ խաղազութեան կարկաւեր ալ,
 Ընդ առկոյն գեղեցկութիւն շուրջ ըզխայտակն աչս անելով,
 Ընդ հեշտութիւն զոխարար հովանաւոր թաւ պուրակին :
 Ըջգաստ լեալ ծերունացն զհասեալ հիւրոյնն մեծութիւն,
 « Ո՛վ որչափ, սակ, բարի արար Երկինք ինձ յայս պատահ

Բջջաբազանաց ընդունել, Թեպէս վըշաղդ ոչ կամիլ :
 Հանդերուք ազէ վայրիկ մի կաղաւթել զինն զաասաւորդ :
 Հովուական կերակրացս, անոջ պըղաղէ ծառաստանիդ .
 Եւ աղբիւրս ականակիտ՝ որ 'ի կողաց քարանձախ
 Քաղցրածառս կարկաղեալ ըզծարտաւոր հարցե զիտմարք .
 Զովացուցեալ զարեան տապ յարշաւանաց եւ 'ի սօթոց » :

Բաղմեցան 'ի գաղարւտ զտարեալ 'ի ծառայն ըրիվարս,
 Բաղմեցաւ եւ Թորգոմեան գիւցաղն յախուհի իւր արձնի .
 « Աշուտք, սահ, եւ գուք այսօր ընդ մեզ սարտասաղիք
 Աջաճախանդ հովուական յորաց քաղցս այս աղբոցն » :
 Վեց ականալ յեղեբրուացն որմըս երիս գեր եւ փափուկս,
 Տանն ափնս եւ այծեմունս, 'նոյն եւ խորրուզ եւ զիմ մատաղ,
 Զնին, մարմեալ սրբեղին եւ ըւացեալ ցուրս վըտակդ
 Պատեղին անդրին անյօշ զիւրացանչիւք 'ի մարթ իւրում :
 Այլք փոսս հասանիկն՝ հասակ եւ Թիւ ըստ 'նոցան չափ,
 Եւ 'ի նոսս հուք լուցեալ եւ թնուցեալ զհողն տտափիկ,
 Զյայծախանն ականալ 'ի թաց, անգր ըզգատեալ Թաղն չափզս,
 Հող անօր անեալ՝ զխորոյի հրապին վերուստ փանն բարդք :

Ի նրբին ժամու զըստերդ արևուրին եւ ժիբ մանկանք
 Վասեալ զԹանկրն Թրեղին 'նաշի, հարին հայս ձինաթոյր,
 Եւ ականալ պարզեալ ըրիվս հարեալ 'ի կողս անգր հնոցին,
 Հասուցին բերին բազում չափ եւ ըսաւ տիտակ կարծիք,
 Կուտեղին 'ի սակախա՝ բաղմականին առ մեան 'ի միջ,
 Եւ պանիր եւ մածուն եւ սեր, առատ բերս 'ի ծառայ,
 Ի մըրգաց խնձոր եւ տանձ, գեղձ եւ ծիրան արկարս որմոց :
 Զայս ըսպաս հարկանկին մանկափ ծերոյն, աղէկունքն յախ
 Ընորհաշուք վայրջուծեալք, ոչ վայրենիք անտառասունք,
 Այլ եւ ոչ սակայն հանգոյն քաղաքայնոց կարգօք սնտեաց,
 Հըրպանօք պանուձանօք, այլ 'ի բընիկ պարզութեան շարհ :
 Խորովցն բուրի հոս, հոս 'ի նօթի քինս Կէտ ուանոջ .
 Հանն յոչն բաժանն 'ի ճոփ վայելս երտխանին .

Մեծարեաց հոյի զարեւորն՝ եգեալ 'ի շէթն երբուն մի մծ :
 Արին սպա 'ի խոյրեաց եւ Հովուական հոնազանոց,
 Եւ զցաղին այսպէս ըզգիտս հարեալ՝ արին արտրժահում
 Ի վըճիտ աղբերականոց անափ որ անդ գնային առ ոտս :

Յնա ճաղցն ականալ Հայկոյ քաղցր գիմք ըլծերն առ իւր,
 « Զհարցանես, սահ, բնա, ծերունիդ գու, Թի գուք ձկ կք,
 Որ մինգես զինուց չային հընչէ երկիրս 'ի պատերազմ,
 Զեր սրփուեալ այսպէս յանասոս յանհոգս որոսց բերիք պարտալ » :
 Բաղմականն առհասարակ ընդ այս հարցումն գիւցաղին
 Դարձուցեալ ըզգին առ ծերն՝ ըզբանիսն չափանընն :
 Արուսեակ եւ Հայկանոյ, որ ընդ զըստերսն կին բաղմեալ,

Զաղկական հասին զզգուանս եւ ըզգաղբիկ սրբոց մընչին :

Յոգազ եհան ալեւորս եւ 'ի խորոց սրբոն ասէ .

« Այ, տէր, սչ հարցանեմ, զի վազ ըզերս զայս փակեցի
Առ համբաւն չբընջիւն եւ ցանկալիս յաւտանիս,
Յորմէհեակ հաճնցան երկինք աշխարհ սալ ինձ զանառս,
Եւ քաղաք՝ ըզքարայրս, եւ պատմուճան՝ զմաշխրս խաշոր,
Եւ սրբոյդ եւ նիզակիդ փոխան ըզցուպ զայս հոգուական :
Եւ թէ քըննեմ, շներն ամբ քաջացդ հազորդ լինել թողլին :
Եւ զի բնաւ խուզեմ զայսանիս . ո՞չ գիւցաղին Հայկայ ճամբար
Առս առ մեզ հուպ բանակի . եւ զի գուգ շէք 'ի տփտանեանց,
Վճկայն մեզ կերպարանքդ, երեւք եւ բարք աշխրւատոհմ,
Եւ զուարթալից քաղցրութիւն աչաց կուսիցդ եւ մանկըուսոյդ :
Եւ թէ ոչ անդեպ թըւէր արդ 'ի զընդէն մեկնել Հայկայ,
Դու իսկ ինքնին, երգնուք, վեհաղնըն ես թորգամեան Հայկ » :

Ասա յարասասա ցընդեր ծերն եւ ուզի կըրկին խաղայր յաշտն,
Իշաներ ընդ կարմրափայլ այսս եւ մորուս իւր ակէքեկ :

« Թէ սղջին իցէ Հայկայ, կըցեաց . զիմարդ արգեղք զարգիս
Արիացեալ աննրման գիւցաղն 'ի զէն նահատակի . . .

Եւ ես երբեմն 'ի գոյն զէնս զարիական վտակէ տփս .

Տեսիլք իսկ հուր յերակուանս եւ 'ի յագիս իմ բարբադէ :

Գիտէ զայն քաջազնն Հայկ, թէ անցեալցն յիշատակ
Իմրտացն անպուրծ անթափ 'ի պահեստի մընան զանձեալ :

Անցին զինեւ ժամանակք, ցասեաւ ինձ բախանս եւ ես բախոնն,
Եւ յամենայն աշխարհէ կընքեցի զմտոս իմ եւ ըզբնին » :

Մըտախորհ Հայկ 'ի սրբոն կայր՝ ձվ արգեղք է ծերունիս .

« Ալեւորըդ ժիր, ասէ, աղէ ասա ինձ՝ ձվ ես գու .

Ուստի յայս եկեալ երկիր՝ անառաւախիս մայրեացս հիւր :

Երեսացդ ինքնին տեսիլ, խօսից ուանձինըդ կերպարանք

Օտար ինչ դք գուշակէին 'ի վայրաքնակ կենաց ըզքեղ,

Արդ բանքդ եւ վեհ արտասուք՝ խորհըրդոց մասն եղին թաղուան :

Ե՛կ պատմեա կարճ՝ 'ի կարճոյ ինձ զառաջին կեանս հասակիդ .

Օ՞ն եւ յն՝ ոչ 'ի բանակն արարից գարձ, մընչեւ ուսաց

Զձ իցէ 'ի գիտութիւն անել Հայկայ քուսմ ծանօթին .

Ո՞՞ գիտէ, ոչ անօգուտ ինչ եղիցի վըստահութիւնդ » :

Յոգազ ել ալեւորս եւ մընչնելով կըրկներ անգրէն .

« Զքնչ օգուտ ինձ այժմիկ . այլ յոյս մեծ այն էր բարկութեանս
Առեկին իմ թէ այսօր 'ի տփտանեան գոյր բանակի,

Եւ առնոյր զիս Հայկ 'ի գունդն որպիս զիարդ եւ ինչ իցեմս,

Երթայի շիջուցանել ըզբոց քննուցս յարեան նարս :

Այլ արդ ստառմանիք անցին եւ հունձք քրտան եւ հինգ,

Ո՞վ կայ մընաց կենդանի . — բայց ասա 'ի սիրտ ցասուան արգար » :

« Աղէ լուսնուք, ասէ Հայկ, ձվ այն իցէ քոյդ սիւրբիմ,

Գիտաստուօք արդեք ասել թէ կենդանի կայցե անդէն » :

« Մտփակցեր, ասէ ծերն, եւ զբուշեցից զանցս ազեափոցս,
Որ յանկեան ուրեք անցեալ, բայց եւ ձեր յունին հասեալ թերեւս :
Սերունդ 'ի Յարեթայ' հայր զԵլիոս պանծամ ունել :
Յորժամ այր զարամբ ելեալ տիրապետել սկայից քաջաց
Յերապետք իւրաքանչիւր ըզքաշտս յարին ներկանէպք,
Ապա լաւ համարեալ անմրտութեամբ՝ նուաճել զաշխարհ
Ընդ միով տիտանեան գաւազանին խաղաղութեամբ,
Գումարեցայք 'ի Քուչանս 'ի կռիւ ընդդէմ՝ սպարաւորաց :
Մեզ քամեանն Յուգազան զորավարեր 'ի պատերազմ' :
Աւաղի թըշնամուցն 'ի պարտութիւն մասնեալ զրտաք,
Բորոր փուրսին ամբաստան 'ի սպարապետն կըրթեցաւ :
« Չհանգուրժեալ իմ ամօթոյ եւ կորանաց վատթարութեանոց,
Հապ 'ի վէզ եկի 'նդ նրմա, զի անկարողն 'ի բաց կայցէ,
Եւ զայլ ոք կացուացուք 'ի կռիւնն մեծ մեզ առաջնորդ :
Եւ զմով, ասէ դիւազին. « Աւասիկ ես, ասեմ ջընա.
Եւ թէ ոչ, ըզթորգոփանն՝ ուր եւ իցէ՝ կոչեսցուք Հայկ. —
Գիտեք զի մի է միայն 'ի դիւցազունս այր անվրեանդ. —
Եթէ տաց, նրմա եւեթ, ասեմ, տեղի տաց մըտադիր,
Եւ ոչ աւըն վատափն, ոյր պերճութիւն է, ոչ մի փորձ :
Մղեղեկեր եւ փրփրերեր իբրեւ զչազան մի կատաղի,
Եւ հայ հուչ զիս արարեալ՝ սպանայր կորուսա ինձ մօտալուս :
Մուծ մահու զաջըս մըտաց եւ զխորհրդոց սրբոփս կալաւ,
Ըզքայդ արբուն մաքնչէի՝ վաղիւ 'ի վեր դալ ընդ նրմա,
Եւ զյարեթեան խոշտարաց քաջութեան տալ ճաշակիլ զհամ :
« Սիրելիք ընդ գանաշունչ միտս եւ ընդ ինքն անկեալ միջնորդ,
' Հըրոր է, ասեն, այրն առ տիտանեան բընապակին,
Ձի սիրէ զգուտոր սորա, կարող է զքեզ կորուսանել : —
' Ես նախ ըզնա կորուսից, ասեմ, որ զինչ եւ տայցէ գէպ.
Իմ խընդիր արգարութեան է յատենի տիեզերաց,
Մեարի անարժանին լաւագունացն տալ տեղի,
Եւ ինայել 'ի արարապարա երիտասարդ քաջաց արինս.
Ձայո՛ւ եւ 'յերբովթայ իսկ հանճարով խորհիմ 'ի շահ, : —
' Ապքա կային՝ անօգուտ զբտուղութեան եւ ըզբըծոց
Յուցանէին ինձ զիրաւունս՝ առ վաւաշունչ գողոզ արոփոսն :
Իսկ եւ իմ իբրեւ ըզվէմ՝ 'ի ծով անշարժ՝ կացեալ անտոս
Ի մթերեալ սիւքս մըտաց, վրիժուց սուսեր սրբէի սուր :
« Եւ ահա գայր 'ի վերայ հասաներ անգ իմ ամուսին,
Գեղեցիկն ողոյս հատոր եւ կուսական սիրեալ սիրով.
Կառչեալ զարդոս՝ « Ձինչ, ասէ, ժվ սիրեցեալ, նիւթես, զըրուփ.
Յաջրս սիրս թեքես ըզրուսերդ, յայն ծոց, յայն կուրծս. աւասիկ քեզ,
Եւ մերկանայր ինձ ըզլանջըն վարգափթիթ շուշանափայլս :
1032

‘ Հար, ասէր, եւ աստ առ սոսոգ անկոյց մեռեալ 'ի սիրելեացդ,
 Մի յայլում մտանեալ 'ի մեռա, 'ի քարելեան ժամարն շիրմառ :
 Թէ պարտիս, ահա կորեաց, եւ թէ յայլմեա, կայ Ռեյ անգին .
 Գիտես քաղ, քանիս ունան 'ի մահ կընքեաց այն ժամատաժոսա,
 Եւ զկանայս եւ զօրիորդսն զեղեցիկս յինքն տարաւ,
 Կամ իւրոցն հոռանեաց մտանեաց 'ի սիրելիս սղաժութեան : —
 Աստ կուսին Հայոց երեսը շինին, յաշտն Հասանի բոյ : —
 Թէ իցէ ինչ 'ի գրասերս աշխարհիս իմ գեղոց համբաւ,
 Դու գիտես . Իբրեւ 'Ներքովք զայն ըսեցէ, զինչ լինիցի :
 Զի գործես, կամ ես 'ի քնն այրեացեալ յո՞ տանիցիս՝
 Զարեանի զայս արգանգիս երկանց ծընունդ եւ մեռնոք բառեանցս :

« Զայս ասէր արտասուագոյ եւ ըզճընկոճքս ասեալ փարէր .
 Եւ մանկանքս զինեւ եւ զնրմանէն կոչին կոխեալ :
 Անկաւ 'ի մեռաց ինոց սրլոգըն սպրատուք .
 Հուր արին զինաց 'ի գէմն իմ, սիրտ 'ի թունոք, սքրունք 'ի գող :
 Բարձեալ ըզնա գորկատաան, ' Իսկ զինչ, ասեմ, այսուցոք արգ .
 Ոխուծին Յուգազանայ՝ թըշնամանացն ոչ ըտեսցի :
 Յայն ըան մըտին մրտերիմքս, եւ 'ի փոխել զիս 'ի մըտոյ՝
 Պատմէին որպէս մաքնեալ՝ մեծամեծ նա սպանուոյր զըրեմա :
 Յափըշտակեալ անգ զերկաթն եւ ' թոյլ ուրեմն տաք, գոչեմ,
 Եթէ այսպէս եւ թէ այն՝ մահ կնձ մընոց, զքաջին մեռուոյ .
 Ըջնապարզս իմ խնամեացն երկնք եւ գող ասպնիկք :

« Պատեցան խաբանեցին, ճըչէր բամբկնքն կականէր .
 ' Այսր մի տեղի տուր ցաման՝ որ առժամայն է մըլուծիւն , :
 ' Բայց ոչ արգարքն , կըրկնեցի : ' Դու կայ, ասեմ, մինչ առ զողիւ .
 Մի երեւիր բանակին եւ խորհեացոք զարժանն ընդ քեզ , :
 Ի գուն ժամու հողութեանս, — այսպէս բարի է միշտ անսալ — ,
 Ի բարձանց իմաստութիւն էլ մուս 'ի սիրտքս խանեցաւ՝
 Քաղցրաշունչ հողմ՝ հիւսիսակ 'ի հարուոյ փոթորիկեալ ծով :
 Փախեաւ մէզ արբամութեանս, Հաստատեցա խորհուրդ զազմի՝
 Երթալ տարե կորնչել յերեսաց բուռն Յուգազանայ,
 Մինչ չեւ յունկն տիտանեան քիչ չարաբան քրտեալ զինէն :
 Այլ երգուեալ յարեւ քաջիդ եւ յերանեակ հարսինս հոգի,
 Յորոյ շըրթանց քան յայլմէ գըտոյ յարգոր ես 'ի փախուտ,
 Զի առ գուծ սիրոյ նորին ըզհասուածեղն յանձին կաղոյ,
 Եւ առ սազտուկ ըրնութեան անըրջառեալ յախտեմնս,
 Ուր չիք ուրիք իրազանց արգարութեան ոտին կրիւն :

« Եարեմուսաս ապա չըւեալ կոյս հիւսիսոյ կիսաւ եւ մանկամըք ,
 Ընդ լըրինս ընդ ձորս ընդ գետս անցեալ օձիք արբամանկեր,
 Եկի յայս երկիր անկոյ եւ յայս անձա խաղաղութեա,
 Արականեալ ըզգուրս 'ի բուն ընդրեմ՝ փառաց եւ ցանկութեանց,
 Ինչ նըմին եւ ամենայն անփրտապաշտ ըրնութեան :

Ընտրեցի անձին կենցաղ ազատական զայս անպաճոյճ,
 Լաւ համարեալ ընդ խաշինս եւ ընդ անգեայս եւ վայրի ցիւս,
 Նա՛ եւ ընդ գազանս ըզբնակութիւն քան ընդ մարգիւնս.
 Մանաւանդ յորմէ հետէ Բելայ նըկուն եղև աշխարհ,
 Միայն յոյս մընայ գիւցազըն թորգուման, ում՛ ակն ունիօք:
 Եթէ՛ զեղ ինչ անկանի մրտաց ՚ի սիրտ եւ սարընանամ,
 Ի քաղէն Հայկայ զբժգմիմ ընդ բաժանուան անջտակցոս,
 Ընդ որում սիրով կապեալ ՚ի գեուափթիթն էի տեսց:
 Թէպէտ կըրսեր էր անք, ոչ միայն ոչ բերեալ նախանձ,
 Այլ՛ եւ յաւէտ սիրեցեալ զսուրբինի զքաջն աննըման:

« Բայց չեւ գլուխ եւ աւարտ է գեւ չարեացս. աւասփի գայ:
 Զի յեա սուզ ինչ ժամանակ զետերելոյ մեր յայս քարայր,
 Ի կրից սըրտին մըզձկելոյ եւ առ սուղոյն խիտ ատժանմանց
 Արանեանին իմ ամուսին Թեւէր Թուանէր ՚ի գրափտն հոգոց
 Ըզմըթին ստորմիցըս մեզ ցելեալ ՚ի լոյսն երանելի,
 Զիս միայն լքեալ աստէն, զանդարձագիրս թողեալ կրտակ.
 « Բայ շնորհք երկինց, խնդամ՛ յոյժ, զի յերջանիկ խաղաղութեանս
 Ի վայրիս երանաւէտ մեռանիմ ես եւ զձեզ թողում », :
 Առաւել է աւասփի քան զհնգիցոս կինգ այս նաւասարգ,
 Զի անգ նա ՚ի գեղձկական թաղեալ շիրմիդ նընղէ ՚ի քուն,
 Զոր ձորակիդ հայիս հանգեպ, եւ նայնքան ինձ են ամք սահեալ
 Զի սուգ ունիմ՛ եւ սըբամ ըզհատ հոգոյս Նըւարգ անկին » :

Կըրկին աստ լուսոյ ծերոյն արտասը յայլան հոսեցին լիճք:
 Մինչքեա Հայի աչս ամբարձեալ գետակն յայնկոյս ունէր ձորոյն,
 Գերեզման մի տեսանէ յերից ըստուար անկոփ միմոց,
 Ըջրոժու նոճըս արխուր եւ վարսուար ուսին գալար
 Ողբագին արկեալ ըզհերսն ՚ի հոյլ մըթին մանիշակին
 Եւ յայիս մշտակարուզի, որ ՚ի բըլըոյն զնդրք պատեալ՝
 Փախէր լալագին, ողբոց Նուարգայ գոյժ ՚ի բերան.
 Անդ՛ ՚ի մին իսկ ժամու հընչէր Հայկայ յունկըն — Նըւարգ:

« Ո՛հ, գոչեաց գիւցազն ուշիմ, գու ես ուրեմըն Դանան քաջ.
 Ո՛յր չիցէ զհամբաւ լըւեալ քում արութեանդ, ըզՆուարգայ գեղ.
 Այլ՛ զընգայնի զայն քեզ երկինք, զի չեհաս յունկըն տխանեան » :
 Աջ յալ խառնեալ ծերունւոյն եւ ասէ Հայի արգահատեալ.
 « Ընդ մեռեալս համարելիր գու մեզ ՚ի խոսան անթիւ մահուց
 Քսանեմանս ասորոյնարհիկ պատերազմացն ընդ տիեզերս:
 Ո՛վ զնարգ թընգասցէ լըւեալ Հայկայ սիրտ զողջունէդ,
 Եւ որպէս գեղձեացի ունել ըզքեզ յիւր քաջագունս:
 Թեւեւոք գու իսկ ինքնին կըցես առ նա յօժարամիտ,
 Եթէ՛ չէ, որպէս կարծեմ, մեռեալ ՚ի քեզ սըրտիդ կայծակն,
 Եւ արգար միժժուց նախանձ ընդ մերագին բարելական,
 Եւ ընդ բուն իսկ ոստիփդ որ ՚ի գընգի անգ տխանեանց » :

Ձայն լրեւալ արեւորին՝ ըզհոժուութիւնն մտանայ,
 Ձկնն շունեալ պարզէ ճակատ, խայտային աչքն, 'ի վեր վազէր
 Ի գալարի բազմոցն, իբրեւ պանալ թրջել 'ի մարտ:
 « Բայց գիտիցե՛ս, սաէ Հայկ, կամ թէ արդեօք հաւատայցե՛ս,
 Ձի Հայկ քո հին սիրելին, յես ժառանկոց չորհրամայ,
 Յաշխարհին եւ 'ի զորուն պետութենէ մերժեալ 'ի բայ
 Ըստ յայլազեա զբրուանեանց սպախաւոր աւազանւոյն,
 Կայ լրեւալ վահան քաջին, արդ վրտաձեանն հընչէ ասորար,
 Ոչ զորավար թորդմանն էր յերիկեան ճակատամարտ »:
 « Իսկ արդ ո՞վ ասդ », գոչէ Դանան. « Ա ըտամ, կրբինէ գիւցաշն,
 Եւ զբրուանեանք ընդ նրմա բազում, եւ ոչ սակաւք 'ի մէջդ »:
 Ոսանու ծեղն յարն կայ, « Ցար զիս արդ, գոչէ, տար զիս առ Հայկ.
 Ես իսկ ինքն եմ յարեթեան. թորդմոցացն այն նահապետ
 Առ իւրացն նաւազութեան է անգոմեալ խտեալ անըուչա.
 Եւ ո՞վ այն, որ զըլացի երկրիս արգար ըզնա ժառանգ:
 Որդալքա ես, գոյն ինչ թէպէտ, այլ յաւելցուք միա յոյժ նորա.
 Ազն, մանկանք, սաէք ինձ ըզներ եւ զիմ ըզհին կազմեմ:
 Յուգազան — գիւցա՞ն Հայկ — Կըւարդ եւ վրէժ արգարութեան,
 Եղիցն ձեր փոխանակ՝ անձն իմ եւ կեանք անգարաւեա »:
 « Կայ անոս վայր մի, սաէ Հայկ. ոչ իսկ առ Հայկ երթալ խընդրես.
 Աւտով է քեզ սաս Հայկ, անձամբ ինքնին առ քեզ հասեալ »:
 Ձայս ասեք եւ փարեք զալեւորին պարանոցաւ,
 Խառնէր գերիս եւ հինաւորցն արիասիրտ, լային պատեալ.
 Հայկ՝ զի սիրտ այնպիսի առ ինքն եղիս անդ յանկարծուստ,
 Եւրունին՝ զի զսիրելին եւ զմեծարոյն ետես գիւցաշն:
 Եւ որ շուրջն պար բոլոր՝ քամն յաչաց քաղցր արտասուս
 Յայն տեսիլ եւ 'ի լուր գորովանոց յանկերնիկալ:
 Ի հրաման հօրն մանկին հըլու բերն ըզճնան 'ի մեզ,
 Ձերիվարն թամբեալ ունէր անպէ՛ն ծերըն Գոսիչ:
 « Թող զայդոսիկ, սաէ Հայկ, եւ արի եկ միայն ընդ իս,
 Տաց ես քեզ զէն զեղեցիկ եւ քաջամուր քան ըզդոսա »:
 « Այ, սոհ. գիտեմ տացես քան ըզոսին արեւապոյնս,
 Այլ ոչ կարեմ եւ անուրս. ուր զի որբի՞ք նահատակեալ
 Դիւցազանց ակաւորաց ժուժկալեղի մարտոց բազում.
 Այս սուսեր ըլլալովնց սիրտ պատասեաց, հընձեաց ըզդուխ:
 Որով զիւրն ճանաչէ արհամարհուս մկրազն գուժ,
 Սովն տեսցէ մուսանդամ եւ սիրան 'ի փոր իւր գաղապի,
 Ծանիցէ, զի ոչ վտախ փախուսա էր այն առ երկիւղէ.
 Սովն ըզքէն քո հանից եւ զտարածամ՝ Կուարդոյ մահան:
 Հանպա մանկունք Դանանայ, եւ գուք արիք վտակարբաք »:
 Աւեր՝ զանձաշն զանձամբ արկանելով պատերազմի:
 « Եւ գու իմ հասակակից, զերդաստանիս հաղարապետ,

Կացցես, Կոտիշ, պահապան հանգրբուանին եւ զբառերացս .
Խաշինս եւ արջառս եւ պատրուճակս յիմմէ բակէ
Ի ճամբար գիւցազինս օր ըստ օրէ մոռասցին մի » :

Ձինուորեալ գան պատանիքն Հոնակ լԱրաէն 'ի նիւս ձիոց :
Չարմանայր գիւցազնն քաջ ընդ ալեւորն ըսպառաղէն ,
Ոչ ինչ նըւազ քան կրբեմն ընդ հոգուական կերպարանոցն :
Աբանչանան եւ մանկտին եւ օրիորդքն ընդ պատանինն ,
Ընդ աշխոյժ արիական եւ ձիախորիստ հեծեղութիւնն ,
Եւ յանձնիրս հայեցեալք՝ նըշմարեին ոչ մի խորիք :

Ըարժեցաւ փոքրր բանակն, հայկ յառաջոյ հրակայարար :
Ի ձորակն հասեալ Գանան՝ անց յամուանոյն շիրիմ՝ յայնկոյս ,
Ըզգիւնոցն անկաներ, յարտասոււախառն ասէր համբոյր .
« Անք ահա քրսան եւ հինգ, սուգք 'ի մըտացրս չե՛լ, Կըւարդ .
Տըրտում՝ նոճիցըզ հանգոյն՝ Թաղժագին ցանգ կամ ըզխրմաւդ ,
Եւ երբէք Թառաքիմ ոչ, յանգութ մահոռն զիպեալ մանգաղ ,
Որ զգեղեցիկս եւ զգիտանինս եւեթ գիտէ հընձե՛լ տանել :
Ըգհամբոյրս, յեաֆն Թերեւս, եւ զուխտս 'ի ցուրտ ընկալ գամբանդ . —
Արս ըզուրն 'ի պատենից ձըգեալ շիրմին զընէր վերայ . —
Չայս կրկաթ՝ կամ առելոյդ յարինն ներկեալ բերից նըւեր
Այսր առ քեզ առ ոտրս քո ձօնեալ յուսխորդ հերարձակ ,
Կամ անկեալ հողազանդուածս անդ 'ի բազկէ ժանտ ձիւրագին ,
Ես Թոուցեալ գամ՝ գիրկ ընդ գիրկ որեխառնիմ ընդ անձկալիք :
Այդ յերկնից կամս սպաստան , 'ի քաջութիւն մեք խոկասցուք » :

Ձեաղ առեալ հայէր ամբոխն եւ գորովէր յալիս ցաւած :
Մինչ նոքս զայնու էին, գանանեան գաւար կրէց Խաշաք ,
Այրասիրտ կոյս սպառաղէն՝ որպէս սոժօրն էր յորս վառեալ ,
Գայր խառնէր 'ի գունդ աղկանց, սանձեալ զամբիկ մի ամեհի :
Աւ երեսս ըզտութ ալեաց ծնողին իւրոյ պատճառելով
Ընդ քաջացն հարազատից հաստ ըզլծիկունս աննէ նորուն .
Իսկ 'ի խոր սրբախն ծածկէր ըզտապ բոցոյ նորոյ հրատին :
Այն զ'ի գրանիւքն անկանել 'ի գազտ շքրշունջ կուսից հայկայ ,
Լքաէր Թէ իւր տարփելին 'ի բանակի անդ է Յաշկուր :
Ընդ որում սիրով զօգեալ մանուկ յերկիրն արուսայաստան ,
Եւ բընձի հօրն 'ի գաղթել էր բաժանեալ առ 'ին մաննն .
Եւ 'ի գուլթն յայն բեւեռեալ՝ ըզգուրս ընդգէ՛մ եզեալ այլոց :
Չհետ նորս եւ պատանեակն յայրարատեան գիմեալ աշխարհ ,
Եւ ցայնժամ ոչ մուս ոչ գամ զըսեալ 'ի գիւտ գորովելոյն :

Եռանգուն աշխոյժ կուսիցն ոչ ըսպասեալ ողջոյն խըմբին ,
Ձի վարեալ փոթորիկելով անկանէին 'ի բուն բանակն ,
Ըզգինի նոցն գունդ պատանեաց 'ինոյն ըշտապ Թափառանակի :
Յարբեւումն ջեուցանել իւրովքն ըզհետ հասանէր հայկ .
Լքաէին ձայնս ահաւորս ըզվըտամեան շահատակաց
Յաջնապելոցն 'ի մանկատոյն արտանայլոց յառաւուռէ :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ե Օ Թ Ն Ե Ր Ո Ր Գ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վաստ՛ անբոլոր քաղաքներու՛ վառէ զիւրան. իջանեն 'ի մարտ կհաս-
կաուր յերկէ. կուսին պետպէս զիւրոց՝ Արմայիս՛ ընդգիտ՛ աւխտի եւ պատուի
բանաց հաւան, միտ 'ի մարտն. մանկութիւնն 'ի չքանզո գասի: Արուսեակ 'ի
վանդի տեսեալ զհայրն, ազալէ զխօսնայրն խառ. հասանել 'ի քրկութիւն նորս.
զնայեալ եւ նորս իւրովքն՝ վանդի եւ նա: Յետ նորս եւ Արմեակ զբնթե
ամենայն գնդիքն: Մինչդեռ եւ ինքն Հայկ կամի ապարաքն ձայնելոք 'ի թի-
կունս հասանել սրգւոցն, տեսանէ այլ զունգ յիւր վերայ 'ի Կամիարն գիմեալ.
զբաճ սոց ընդդէմ՛ նոցա, սաստիկ եւ զբառէ:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Բ Ո Ի Ա Գ Ե Օ Թ Ն Ե Բ Ո Բ Դ

Քանզի մինչ այն ինչ լալարարդ պահու արխուր այն գիշերին
խանարհեր հաղիւ 'ի նիբհ Վ լատամ ըզզլուի իւր ճանրաբուն
Երեկի ւսուողիկայ մարտին պիտաքս մըուսլ հոգովք,
Ի ներեղոյն Աստուծոյ եղեանաւոր գեւ չարագիւթ
Չ զբուանեանց առաւել քան Թարգամեան քաջորերոյն,
Ի տեւիլ գիշերական յաշրս նորս կերպարանի
Ըզգումնդս իւր զուարժապին զտեւալ գիւնալ կազմ. 'ի ճակատ.
Նըկարե զազմին տարալ եւ զմիտերտես կըսուցին խանուարդս,
Ըզմէն մի զորտեան իբր ապիւծուան իմն ամենիս,
Եւ հրարունչ վիշտաբայեալս ուտել լափել զքնդգիւնակայ:
Ցէք նիդակ նեա քան ըզտեղ քան ըզտարափ քան ըզկարտուա
Իմա եւ Թաննր ըզԹըշնամեզ հոսեալ լմնել զարին սըբոխի:
Իբրեւ զբարբաւ որտանոնց տխրոյնից մընչեկն գազ,
Շաքին զմնուց՝ յանկարապայ փայլատահունչ հատանեկն:
Ինչն 'ի դուրե գընդին քաղայ անբարեքնելի խրտախանեզ
Ճահատամուզ նիբուկին անգիւնահար ըաղկոց մըրցմամբ
Չ ամենայն զմեմաւրս աբեւալ տապաւտ խաղար յառալ:
Չ Էք գիւտունք ընդ գեռին 'ի տեաւ արեանց լուզեկն ուզի,
Փափարտուայ հաղածական գնացին բնչեանք, Ինչն իսկ 'Արքովք,
Մինչ 'ի բերինդն Յետեայ եւ անգըր եւս 'ի սպաւա վանեալ.
Ի տարին Յիտան խնարհ ծուներ 'ի գեռին աղերսաւոր
Յառանեալ գաղալ մատունս հոչցել 'ի ճես իւր գեմեղել:
Ինչն անգուսա կարթեր սյարեն ունել ըզտուն կազմակափան,
Գայր խանեք յաւ եւ յապուա եւ 'ի կապուա վնանայ Բեկայ:

Ի բազմիկ անտի անկոն Արքեւ՝ Վրշնաս Մուշար եւ Գառվ,
Թուսիքի, Նուսպար, ոչ անարդ ինչ նահատակ երկատարադը-
Եւ ետժներարդ 'ի վերայ նոցա քաջազն արին Որսնս,
Որ մուշար զընդին հանդէպ 'ի սուր 'ի տեղ յարժան քաջաց-
Եւ յանկանենն հան ըզբերեն՝ յերկուս հերձեալ զճերկան կտապին՝
Ըզքաջին փրշտիպանի՝ մինչև 'ի կից անայտրին :

Չ յարողուած զայն զլատամեան տեսեալ սայլազն իւր ասեցեք,
Հոտ արեան եւ խայթ անեթ խաբուսեցին զոգին 'ի զին :
Նոյն եւ Հարկոյ մըտերիսք մնեալ յամբար կտարեին,
Չայն պատահ առեալ՝ նըւազ ըզԹրշնամիս ասնել Երկնից,
Եւ մի յանձն ըզլատամեան կամ զեմբանաց ձրգեց ետքր :
Անք քաջն Աննակ եւ Արքակ իւրոյ ծնողին անյանգիման
Հինգ առ հինգ արտոյնան արկին ասպաստ գիտմասալ .
Եւ Աննակ գոչէր . « Ա՛րք, վայ մեզ, ահա տխրանայցեք
Չարի արկեալ յաթ չհասեցեք՝ շարաքաժին ասնին գաղտորհս » :
Անք Փաննակ՝ Չարեհ եւ Հրանտ ոչ ինչ պակաս քան ըզՎատամ
Չըսկայից հընձեալ զերանս ընկնեալին զի յուրս յերկիր :

Գեղեցիկ երկատարադ Բազու՝ Բեկայ զայր խառայեալ
Տասըն հայ բերել զըրուխս, 'ի վարձ պատուոյ կալ զորավար,
Գաղաբար մարտունէր, յեռ եւ յառաջ յերժեակիկ :
Մինչ զԱմբակայ իրզիզ զըսի՝ զքապանեցին 'ի Գապերոյ,
Վարսաժեան տեղ հաստարուն պատուեալ զհարն որոտարալ
Շեշտ անկեալ 'ի գաղտման վարեք, 'ի գուրս ոսանուքն աչքն,
Ընդ ունգուման արինախասան ուրիզն 'ի վայր վեժեալ ջրակեր,
Խաւար յաւիտեանց զաչքն պատեր, անկեալ յԱմբակ
Եւ զըլկոյ նորս փոխան զիւր իսկ կտապին անպէն թաղեալ,
Չըր ձիանն անկէք շաբըտեկին սրբակակիտ :

Պակուցեալ բեկեանցն ընդ կրտկ փերջանեցաւ մեջ Ճակատուն :
Վարչիր իշխան փոսուսք, ըսոյ ասելի խօսեցեցին,
Գեղեցիկն Արժինիկ յարկորդաչքն մագաղալոյ,
Որ Ճորտորեկ կամեցեալ մահուամբ նորս զանձն 'ի նմանէ,
Կամ պարծանս ինչ մեծ ունել՝ զալ քաջանուն յիւր հարսանիս,
Էր տընեալ նընա երգումն՝ ոչ եւս զերես իւր անտանել,
Եթէ գամ մի լու ընէ նորս փոխուստ 'ի թորգումնաց .
Ո՛հ, որւովք չափ, եղիւնն, զայն յուշ ամեալ շահատակէր :
Յանրզգաստս ընդ ահարեկ փոխրտակին յեռա վարեալ,
Ի միտս անպէն հարկանի խառումն իւր մահադաչակ .
Դասնայ զայ գաղանայեալ սորումրուժեամբ ըրցակնայցն,
Որպէս վարալ վիրաւոր որ կայ յոգին օրհասական,
Բայց յիշեալ զըժն եւ զժանիան անդրին զիմն զայ կորակոք
Արինուսչտ հրաշիկ ալք եւ վեժեակեք փայլակնարք :

Չայն բարձեալ գոչէր ուժգին իբրեւ ըզմեծ բանակի գրուս .

«Ո՛ւր, ձկ արք, յի՛կ էք գիտեալ: յամեն ձեր զե՛մ երեսպ երկնայք: Չին ձեզ առա արարեալք առ ձեան, Ի՞նքը՛նամնայ կրտսի՛ք յառակ, Որ բան զե՛կը են հընուտ անցից կրք՛նից եւ կարանայ: Եւ թէ առ ոտորդ իսկ իցին տանքդ, ունէ՛ցիք սիրտ երեսեւ զալ սիրտացդ յառաջեւ, աշևար հարց, մտտող մանկտայ: Դիք զ՛ն գի՛ք զայդ ամենայն եւ զտրակոր անէ՛մ Ի՛մմի: Եուչ ձեզ եւ զինչ վտառութեամբ Ի՛նք վարկեան կորուսանէք, Ըլանձ անուն բարութեան եւ զտերութեան սիրեղբայ: Կուսանէքք զարտաս երկրի, արք սահաւադ նշխուն լի՛նք, Ի՛մերայ ձեր զարդ արծանս ապց՛ զանձնն թորգտեանն »:

Չայս զտայր, եւ անգրէն զարձույտներ զոր զտրեւ գանդ: Եայն հայեցեալ եւ աչքս՝ խորտոյս տանալ գանձան խրանին: Որպէս յորձանք քնչ տրլծծեաց օւղից, յարժամ Ի՛հանգիւպց Ուժգնագոյն շնչեալ մորրիկ զուրս նորս շքրիցից յեաս, Ի՛մըրցել խորցն եւ հողնցն կուսին կահակքն փըրփարակ: Վարչիւր ինքն իսկ շերեւեղ մարդ լիկ, այլ զեւ մի ստեղծի Ըարժեղով բազուկս հարկար, յեսուն փահան, նիքուս յեսուն: Գրնդայն մյաւէս իմն Ի՛գրուի՛ առ Թըշմամին ասանէր զեսաս: Որ յայնքան բընութեանն սչ թէ իսկոյն յեսուս գանձայր, Այլ՛ աննայր սակաւ մի զիսյ յիւք ակազին յարձակմանն: Որպէս յարժամ այդ կըրկին՝ հարաւ հիւսին՝ յազրս կրտսեայք, Ոչ անգին արեւալ անգի մին յեղեաց փախի՛ միտոյն, Այլ՛ կայ վայր մի մըտայոյզ եւ մըտեւեալ ուրբի գեւ: Այսգրուանկ առ զտառլինն զխտառմանն գանձն ըզրեղի: Աշևարչն Պարզեւ Ի՛բուն ձեպասն Ի՛մփլափայր

Կայր իւրով սիրտարք անձանիք ասղին զարկալ: Չհայրենի բարութեան զրարանին արարեալ յաչ՛ Լինիւր զընդին խորամ՝ շունչ, զըրկեք Ի՛խաւան ստորինայ: Ընդ նշխն վարամ եւ թըք յաշն նարին եւ յահեկն, Թեւք կըրկին բախին ասղին՝ երըզեւ սչ ըսկ կայ Ի՛գիմի: Մոզ քուսան յանէ ակեղ եւ անհաղին բաղկաց մըրցմունք, Ըարձն զինու՝ փահանի, կոպին ըարի՛ շքինգ քարկանայթ: Թընդի փախին ընց ստեղք երկուց կուլանց յազմ բախից, Եւ արին ասղանէ զխտառի արանց, ըրցն եւ զնոյ: Ոչ եւս ժուկն զխտառմանք: Ի՛նք հարձեւոյցն յառաքուցն՝ Ի՛մարչի իւրտառանոյցն ի՛նքարեալ զարձեալ ընդ կրակ, Գան կուսին հիղեղարար ըզխտառուկն ընկնայ արգանց, Բեկանի սո՛՛ք, արնարմեան արի արանց ուերիկարաց: Բունն յորձանց սրպէս Թու՛ն սուժամանակ մի զցե՛մ կարեալ, Չայրացեալ սակայն ասղիցն եկեալ կուսեալ զարիւ զարիւ, Եւ խորխուրեալ արարտասն ըզնն եւ զ՛նարրս գեղցից, Հուսկ ուրեղն զամբարտակն ասղալեալ զըրեալ ասմին:

Տխտանեան բուռն յարձակումն ըզգրտամեանս զանէր այսպէս :

Հազիւ փոքրք մի արին Գանթ եւ Վաշտակ եւ Խորիս Գարցք Իւրեանց քաջ նահատակօք հանգարակին ընգրեմ նոցա, Ոսն առ ոսն յետս ընկըրկեալ, եւ 'ի փախուստ ապա գաւնան Ոչ սակաւ ինչ խոտկոտուած ընդ զառ 'ի վայրն խուճապմամբ : Սէր կուսին վարե զՎարչէր 'ի գլուխ զընդին նախամարտիկ, Որ « Ոչ Վարչէր հալածե, գոչէր, ըզմեզ, այլ Արթինէն, Արթինէն գեղեցիկ 'ի մազացուց զբտերսն կոյս » :

Մեզ զըթեալ Հոյ զընգապետ եւ 'ի բերանս անկեալ Թաւալ, Գազիրայ հասեալ նիզակ կըշիս 'ի Թեկն արեան ծագաւ, Բայց անցեալ հարկանէր ըզԳարեղայ Թանձըր ծածրակ . Որ զըրեալ խածանէր զերկաթըն ցուրտ կարծր ասամամբք, Եւ ընդ հերեզ կապուտակ արեանն հտեղ Թափեղ զոգին :

Ենան եւ Գիտակ, եղբարք սիրով անմեկնելիք, Առ սաղմասի փախըտմն խարզաւանեալք 'ի խորխորտա, Երևանն լն աճապարեւ Հասաներ գայր ստին անգուծ : Հուս սեման շանկրէ զԳիտակ 'ի սայրասուր տեղ նիզակին, « Ելէր, առե, աւասիկ », եւ ընկնու զի ցուրտ 'ի բայց :

Ենան գեւ զհանտոփակ խարեալ զըբոյն իւր պաշտպանէր . Այլ Մազայի սասարաւ կոփեալ ուժով 'ի մեծն սասար, Հերձանն զԹանձրութիւնն եւ խորտակէ գետտափն սայրք : Աջ և լուրիքն ցլակին, մընայ ինքն անդ զի անձանթ, Դառնազոյն ըզբաժանումն 'ի սիրելոյն քան զմահ զբտեալ :

Ճակատուն մինչեւ 'ի մեջ այս զըզորգուճն Թաւալէր, Վըստամ՝ Արրակ եւ Աւնակ յակեակ Թեկն 'ի ծովակալն Ամենայն զընգիւք սիրեալ սասարպին մի բըբրակի, Չարաչար վերուստ 'ի վայր հարկանէին ըզբտամեանս Թանձրափտուն անկեալ զմուտք կարկուտահոս անոցոյ նրման . Դիակամք ծածկէր գեպինն հոլովելովք յարեան խոտով :

Իսկ խիզախք հուպ մատուցեալք յանգըննաբար շահատակեմամբ, Լախա ու 'ի սասար խարտակեալ եւ պատտեալ խոշորէին : Վըստամ ինքն երկից մեջեակ այր մթիկապի զմեմեանց ըզհետ հարեալ սասարս ընկնոյր, գուայր գոչէր յարանց 'ի սիրտ՝ Չայն յազթութիւն 'ի ձափում Թեւի անդ յոյս լինել միայն Ի Թիկունս օգնականի միջովայրին իւրեանց բեկման, Չոր 'ի բարձանց կոհակին կորովաբիք գիտեղ աչք :

Իսկ մինչ ետես ըզնոսս բեկեալս 'ի սարա եւ 'ի փախուստ, Ոչ երկեաւ, ոչ վանեցաւ, այլ փրկութեան զընդին 'ի խնամ Բըշտամն գուցէ յանկարծ մինչեւ 'ի բունն անկի բանակ, Մնչկակի մարտնչելով էլ 'ի բըբրայն յազթապար, փութայր կամեր յօգանալ ընդ Ճակատուն իւր միջոցի : Ոչ սուղ ոգի կլանէին բեկեալ սաղմն այն միջպանսքք,

Բայց եւ ոչ վըստամ սահաւս յիւրմէ Թեւոյն կորուսանէր .

Այլ եւ այնպէս դիւայեալ զտաշտը զզրզէր տառանէր զարս :

Յայնմ ահեղ սազնապին վառալոյ անուն զբ զբրուանեան վըհատութեան եւ փոխառաբ զընգայն 'ի ծայր արկանէր ձայն .

Այնքանում բընուութեան անըտութիւն զտեւերն ասէր ,

Թող վըստամ զըլեոյ իւրում ; Թող Թէ պատուոյն զբոցի պաշտպանս .

Եւ կապարձս 'ի գիւտ անձին զարձուցանէր 'ի Թըշնամիս :

Մընընչեալ վըստամայ եւ հուր յաչաց փայլատակեալ ,

Անկանի պախուցածափ սատակէլ զայրն երեւնաւոր :

Չեւ զինուն 'ի նա հասեալ , սեւուկն ահեղ սրտաընթաց

Յանժոյժ Թափոյ յարձակմանն հարոյր 'ի սիրտ սըմբակակոխ .

Փեւեկեալ կըրծից վանգակ , ընդերք հոսեալ լուզին յարին :

Չեալ ափն փոքր մի այլք անգէն , տակայն ահ եւ ստեղծմն

Ունէր զարբ սկայակոյան ընդ զարծն ոճիր վըրագութեան ,

Վամաւոր Թեպէտ չարին ծածկեցաւ միտք յոչ սահաւուց :

Իսկ առաջին վըստամեան աշակող՝ Թեւ արեւալ զԹիկունան Ի մահկանեւ մի զարեւանդ անտառախիտ մացառամոլ ,

Անտասն կայր սահաւին եւ հարկանէր զընդգրկմամբարտո :

Անք Պարոյր եւ Չաւան եւ Փառնաւալ քաջաց զընգօք

Չայն նախնիրս գործէին , զի փոխանակ միոյ զըլեոյ

Տասն այր 'ի Թըշնամոյն դիւթաւալ կայուցանել :

Յայնչափ արին ամենայն ինչ որ զիւրեանք՝ ներկանէր անգ ,

Չի եւ երկինք եւ երկիր եւ գեղեցիկ ակն արեւուն

Վարճորակ 'ի գոյն արեան երեւէին յաչս նոցա :

Արէչ Բուրդ եւ Թուչի յարուեստ իւրեանց ամենահար ,

Նեպք հանուր կապարձից , քարինք ձորոց , հովապ , լեռանց ,

Օգնեցին ինչ ոչ բընաւ առ զբրուանեան կատաղութիւն :

Յափար անուն պատանի նըշանաւոր 'ի զընգապետս ,

Գերանի հըզոր եւ քաջ հորըն սիրուն եւ միտնոր ,

Որպէս զուարակ կորոճէ նախկին սիրով 'ի մարտ գիմեալ ,

Վամ կորին առիւծու երեալ 'ի գաշտ յորս առաջին ,

Ուր ընգ նաւաղանս ժուժկալերն արեւնարբու գէտ՝ սըլաքաց ,

Չի մի եւ ինչն 'ի հարսանեացնն Նոյեմայ զբոցի վըրեալ

Որպէս բազում նախանձորգըն 'ի զբրուանեան հընձեալ երկաթ ,

Ըղջեանէր անգէն եւ ինչն 'ի Չուսանայ քաջի բաղկին .

Ոչ Նոյեմայ զիւրն իրան ըղջեղապէշ տարեալ օժիտ ,

Այլ Թողեալ անգ անգեղաց եւ շանց զմարմնուկն Շիննակայ ,

Շիննակայ իւրն սիւրմի՝ նախանձորգին 'ի սեր կուսին ,

Որ յերկէ կայր անկեալ տարաստ 'ի գաշտն արինըտուչա .

Եւ 'ի գլորին ըլնոժաւ յոգւոց եհան նա գառնահեծ :

Վըստամեան սուրն իբրեւ հուր՝ այսպէս ուտեր զարբունն յաղում ,

Մինչ գրեթէ ահ արկանել եւ 'ի յաղթող մէջ ճակատուն ,

Եւ նոցա չիջևեկ յանգուգն յոռաջագէմնն 'ի կիրթ խողալ :
 Ի դիտէ իւրում բըլըոյն ետես գոչեաց Բէլ՝ իրոխտաձայն .
 Ընթացաւ ձայնն ընդ բանական իբր որոտման ամնոց խօջուն ,
 Կիսոց գող ընդ ոսկերս , այլոց 'ի սիրտսն քաջալեր :
 Ընդ տխտանեան բարբառոյն հընչեաց ահեղ գոռ յանտառէն ,
 Ի թիկանց վըտամեանց յանկարծ 'ի դուրս ոտուցեալ գունդ ,
 Եւ աւղեալ նեաք եւ քարինք , տէգք եւ նիզակք թանձրատարափ :
 Զի գընդեալ 'ի Բաբ՝ Շամիր , Թուրսս , Թուշի եւ Ամարիալ՝
 Այրընաիր գուամարտիօք 'ի սարաւանդն ելեալ յետուստ ,
 Յեղակարծ իջեալ յանտան՝ ըզվըստամեանս ըմբըռնէին .
 Յառաջոյ եւ 'ի թիկանց հարուածք զաշխոյժսն խափանեն ,
 Եւ ինքեանք իսկ առ սահաւ սահաւ խորհին աւնուլ նահանջ :

Միւս եւս ամնորոպ մըրըրկեալ կուտակէր դայր փոթորկելով .
 Սուսառ , Շահէն 'ի թիկունս հասնն Բուրզայ եւ Արշէլ ,
 Թողեալ 'ի բուն ճակատուն զօրապետս ութ 'ի զըրուանեանց .
 Անդրր դիմեն եւ Մագա , Գոգ եւ Մագոգ՝ մարտ ստիպիլ :
 Ո՞ սրտմեայէ զահաւոր զանհուն հարուածս ահեղ բաղիաց ,
 Զանկեալսն թաւաղլըր քաջաց իրանս եւ կտապիունս ,
 Զարինն հեղեղատեալ ընդ ձոր ընդ գաշտ եւ ընդ բըլուր ,
 Եւ զարհաւիրս երկիւղին կամկածերոյ մլտաց տագնապ :
 Որ 'ի թօնուս աշխայնի զլերանց ուղից ունի դճամար ,
 Կամ զթօթափեալ սաղարթուց ըզհորմալար սլըտուակերոց ,
 Հնարաւոր նըմս թերեւս եւ անս թըւել զարիւն եւ զմահ :
 Նահանջին վըստամեանք , այլ ոչ առանց մեծ պարծանաց ,
 Եւ առանց կարթակոտոր զըսկայակոյտ ծուռիս առնելոյ
 Եւ տալոյ խածանել զարինազանդ երկրին յատակ :

Թորգոմեանք 'ի մերձակոյ գարեւանդէն կան 'ի զընին
 Արինաձեւ՝ կաքաւուն եւ վըսանդի արի արանց :
 Պատանեակն Արմայիս հասակակցօքն եւ համհարզօք ,
 Վառեալք 'ի զէն եւ 'ի զարդ ճաճանչողեղ յարեւուն ըյս ,
 Համբարտակեալ , զաւս յընձակեանն կառուցեալ գունդ պարմանի ,
 Եռային յաշխոյժս արեան ընդ բախտ մարտին նախանձարեկք :
 Իսկ 'ի ոսղմին բեկանել՝ 'ի փոխըստի վտանդէր (Ընձակ ,
 Զհատարակ թող ըզտագնապ խաղմին , բարեանն անդ Աներիս
 Բատ անտան ելեալ իւրով համատիօք եւ գէտ՝ կալեալ
 Խաղայր բուն անկանէր յընձակեան խուճի մատաղերամ :
 Նա ինքնն մանուսնոգ յաշտ եղեալ գայր ըզքաջն (Ընձակ ,
 Որ աներկիւղ յուճքէ , բայց յանարի վատուժենէն ,
 Զի նայեր 'ի զընին կացեալ անգուստ զերն Արմայիս ,
 Աննաբար նահատակէր . այլ թօթափեալ յիւր մանկըտոլոյն ,
 Ոչ բաւէր միացնակ ըզգէտ՝ ունել զԱներիտոյ .
 Սակաւիկ մի եւ ահտ մանկանն զըսիս 'ի մեծ սագնապ :

Թընդաց սիրա Արմայիսի, մըթագնեցան արփի աչեր,
 Մտայաւ զհօրն գաղնես, կամ թէ առ ոսն հարեալ կոխեաց:
 Յամենատես երեսաց Բարձրելոյն մեզ մըրըրկեցաւ,
 Եւ հասան փայլատակունք յաղամանդեաց սուրբ աթոռոյն.
 Լբեղի եղև մարնչին խոր հեծութեան ի խորանէն,
 Հեծեցին ջրաբլթունք ընդ բարկացայտ Ահհին շընցուցաւ,
 Եւ ծագք երկնից կըրկնեցին հառաչանաց մեծ արձագանդս.
 Ո՛ր գիտէ յոր գըրուխ սըրտմբաութեանն ընթացցին նեպք:

Այլ անդ յայնժամ սաստկասախչ սուշեալ անդուստ յուրն բարձանց
 Ի գունդ անդր եւ առ իւրան, ոսանայր ՚ի ձի մանուկն հայկեան.
 Ոսանուկն եւ իւր ընկեքք եւ սընային ընդ դարն ՚ի վայր
 Յասպտատի խաղացեալք, սրպէս մըրըրիկ ինչ փոթորիկ
 Որ յամբոց իլեալ ՚ի գըուխ բարձանց անդուստ ընթանայ՝ նդ դաշտ,
 Շառագոյն ելեալ փոշին ամպանայ գէմ արեգական,
 Առաթուր անց նա կոխեալ ըզգիմանդացս առ հասարակ,
 Որ սասանեալ խոնարհեալ տաղատտ անկեալ կան առաջի.
 Այսպէս ընտրիւքն Արմայիս հոսեալ ՚ի գունդ աներխանաց,
 Ընկըրկեր, եւ ըքեղոց սըւեալ խրախոյս դարձուցանէր:
 Հասանէր կայր ՚ի թիկունս ապաւինի իւրն Ընձակայ,
 Եւ յարևն խոնձեալ կըշուէր Աներխայ նիղակ ՚ի սիրտ.
 Որ ՚ի ճախր առնուլ զձիովն՝ յամբըշտակել դերարդն յերկրէ,
 Հոյնն արի արմայիսեան սօսապետով երթեալ շամբերէր
 Չփուշտիպանն Աներխայ զարին Բաթու ՚ի լանջըն լայն.
 Ճախր եւ նա զձիովն առնոյր, այլ առ ՚ի վեր ոչ եւս կանգնել:
 Ընձակեանց խրախուսեղոց՝ այր զախոյեան իւր հարկանէ,
 Ոչ սակաւք եւ ՚ի նոցունց, յարմայիսեանց ոչ դք, ծախեալ:

Արմայիս մանուկն հայկեան, ՚ի կուտակել խոսն տիտանեանց
 Ոչ յայլ ինչ հոգացեալ քան զսիրելին թափել զԸնձակ,
 Որ յամթոց եւ սիրոց նորա ճախրէր թեւաբուսիկ,
 Պար առեալ ըզնովաւ իւրովքն եւ թ առդարափակ
 Բըռնի վարէր գայր ըզնա եւ գերծուցեալ հանէր յանդորր:
 Չհնա նորա եւ որք յիւրոցն զօրեցին թափել գանձինս,
 Քաջաձի ճողորեալ երանելին գային յայսկոյս.
 Այլ յանկարծ օգնութենէ ասախ ոգի առեալ Պարոյր
 Եւ Չաւան եւ Փառնաւալ, զխախտեալ ճակատըն կարկատեն.
 Քաջապինդ մըրեալ մարտին աստ եւ յօջտեալ ռազմին մըրոց:

Հայկեանց տեսեալ զքաջութիւն զանկարծելի զարմայիսեանց,
 Չաղաղակ շընծութեան հարին անդուստ ծախ ըզձակի.
 Հընչեաց դարեանդըն հայկարան, սարք եւ անասաք
 Ի մի ձայն արձադանդաց կոչեալ զյաղթումն Արմայիսայ:
 Արմենակ որ ՚ի վրանի հօրն էր ՚ի սկիզբն արշաւանին,
 Բզդարձն յաղթանակաւ յայնժամ զորդոյն իւր նրկատեալ

Իմնդ 'ի սիրտ, սակայն 'ի գէժն' անն 'ի հօրէն անէր բերել:
Ձի զհրամանն եւ զերգմունն ընդ վայր հարեալ վայր Արմայիս:

Յայն գոչուան ազազակի ել եւ եկաց Հայի 'ի վաննն
Պար ասեալ 'ի ծերունեաց, պատկառելի տեսիլ ահեղ:
Արմայիս առ խնդամա հօրն երեսդ եւ հօրեղբարդ
Մինչ ետես զապականից ծանր հաւան գէժն եւ զվհի ալեաց,
Թափծ գանայր զուարթութիւնն, եւ ջերմալիրմ մարտին քրտունդ
Որ ընդ այսպն վարգափթիթ եւ 'նդ խաղալիս հերաց քանեալ,
Փոփեկն 'իցուրտ աւել եւ ընդ սփերս գնայնն քրտունդ:
Առ խղճին' որ անգին 'ի միտ նրանն վայր հարկաներ,
Չունէր այլ ինչ առաւել յարեան կարմիր զի չիկեոցի:
Բայց արտաքոյ վառութեան աղնըւարտր անց կաց առ խրան,
Առքնթեր Անձակ, 'ի սիրտ վեկոյ բարւոյն մտք իւր մանուկ:

Իսկ մըտին յայն կէրս եմաւ՝ յոր աղայերամ մանկոց կայտօք
Ի խնջոյս իւր խաղամա տեսեալ յանկարծ զդ ծերունի
Ընդ բնամբ հասակին ուխտատութեանն կորացեալ,
Յոյր 'ի գէժն' աշխարհիս է նըկարեալ Թափծ տաղտուկ,
Եւ բարում այն է զի 'նդ խաղ նոցա 'ի սիրտ զըւարձանոց,
Այլ տեսիլն արտաքին երկիւզատան են կերպարանդ.
Նայն եւ հայրն հայոց ընդ բոյս բարի Թոսն իւրում սրտի
Թէպէտ եւ լըրջամա, սակայն երեդք խիտա մըթափն.
« Գովեմ, ասէ, զքեզեքի զարի ուղտոյ բոյսը՝ զայսրձակունն
Ի փորձ մեծ յափըշտակեալ խանգիւ սիրոյ յանըզատակոյ.
Ձի մըտք խորհրդարար Թէ հայեիր յայդ արարուած,
Գոյր անդ քեզ եւ աստա անկց Տեսան եւ հաւաք բարձրը հրամանդ
Ունակազ անխղելի յօգն ուխտագրուած ապրատամբոց,
Ի կոփել առաժուր զերգմունն մեր եւ զպատուիրանս,
Եւ հետեալ կէցս անկուշեալ յաստաւածակոյս ընկենու կողմ:

« Այլ զայդ քեզ շնորհեալ լիցի, մանկականի տխրոյ ընդ խաբա .
Իսկ որ կայքդ այգր 'ի զքնին ամենեքեան զուք պակշտեալ,
Իփթամ ես առ 'ի ձէնը, զուշէ յետալ արեանդ 'ի սիրտ,
Գիտեմ արեւն որպիսի, 'նգոտաուցանէք մեծ ինչ ոճիր.
Որ զի սիրտ քաջ՝ երկտաարգ, 'ի գործ քաջաց տկընկաւոյց,
Յանհարտիցն է Թէ ժուճկալ մըտայն 'ի սանձ կազցէ հաւաքանդ:
Օն 'ի բաց 'ի վրտանդեդ, այր այր 'ի վրանն 'ի բնադրաց պահ.
Ո՛ր գիտէ, անդ մանաւանդ պիտոյսայցին արի բազուկդ »:
Չոյս ասէր եւ ըզկասկած սրտոն 'ի վեր չհաներ 'ի յայտ:
Ունին եզեալ մեծ հրամանին՝ զընան սըքիսն յիւրեանց խորանս:
Ըստ երկնից հասարակածն անցեալ արեւ ջնուցանէր
Սարս հովեաս եւ զարփնոտ գաշտ ասպարէս պատերազմն:
Արուսեակըն զեղեցիկ կասկածաքին եւ սրբաթուճոյ
Դարեւանգին գեւ 'ի ծագ՝ յահեզ հանգէս գիտեր սկսոցն,

Կորովորիւր աչքն 'ի հայր իւր բեւեռեալ Չարեհ հիւցաղն :
 Ահհարին ետես խառնուող արանց զինուց երիվարաց .
 Զինք 'ի նըշյալ արփեմնիս շողան վահանք, զբրահք, սուսերք,
 Եւ ծրփայր բարբառէա գաշան 'ի շահանչա շառաչմանց,
 Իբր արեւուն սկան հանգէպ 'ի մրկանանցն ծածանել
 Վէտ վէտ ալքը պաղպաղին ծիծաղծաւալ ծոփուն երեպք :

Աւ յետին գաղանութեան՝ վայր մի անմուռնչ մարտնչէին
 Ուշ կըտուոյն 'ի գուպար եւ զսփոյեանն մըղել եւեթ .
 Այնպէս բախեալ երկղբին խառնեալ մածեալ կային ռաղմունք,
 Որպէս զքո մի ցուք 'ի սոսիփաքն մոլեգնեալ նախանձարեկ
 Կսփեալ շակատ ընդ շակատ եւ յեց յոգոր մընան յամուտ,
 Զսփարթն ոչ որ կամի զխեթիկը վրեժակս իւր ընկրթիկը :
 Ի մի գոյն փռւայ ներկեալ ամենեքեան եւ զէնք եւ ձիք,
 Եւ 'ի փռւալն, որ ամպացեալ ոլբատացեալ խաղայր յերկինս
 Դիպացեալ սրփոեալ իջեալ 'ի լայնարձակ ռաղմին վերայ,
 Երկաթոյ արխուր նըշյաք, պղնձի զինուցն չէկ ճողճուճն
 Իբր երկնից փայլատակունք յամպ զեռացեալ ընթանային :
 Տաղեապին չբրտն ընդ երեսս եւ ընդ իրանս արանց զընայր,
 Կսթեալ հերացն ընդ խոպոպս, ընդ պերեւեշտար վտասկեալ :

Մոլին Մոսղք եւ Չարեհ 'ի մէջ երկուցն շակատուց
 Պատահեալ իբրեւ կըրկին արջք ամհնիք օրհասականք,
 Արանց բարբառ յօգնոյ՝ յոգնն եւեթ մըտնչելով,
 Սուտբացն ահեղ կոփիւնք յանգըծելի զէնս որտայր,
 Մինչեւ ապա խարտակեալ ընկրթը հրացայտք թըռչին յերկինս .
 Լսփոս 'ի վեր հաստաբեռս առեալ անգէն գաղանաբար,
 Ըջմոնանց վահանս եւ գըտիւրս ջախջախել զընէին գուն :

Ղըթոսեալ եւ պարտասեալ հայրն երեւեր յաչքս կուսին
 Կապոյտ գարգմանափաւ, նոր մողշիկ ձիովն 'ի յայտ .
 Օգնական չէր 'ի թիկունս, իւրպըանչիւր անձին չբաւեր,
 Տետանեան ըսկայակոյտըն գայր իրաներ անգր առ Մոսղք :
 Պաղեցան կուսին երակք յոտից ձեռաց գողցողելոյ,
 Ուտուցիկ ընթըն ելաներ եւ իջաներ սըրտին թընդիւք,
 Աւաղի աչացն ըզմահ նըկարեր զհօրն սիրելոյ :
 Որպէս ծիծեռնըն եղուկ, 'ի ջերմ՝ ըունիկ երբ բերէ բուտ,
 Ըջժողորհր հասանելով մոզեղ յեղեան հասեալ որգուց,
 Իողացեալ սասանեալ բարբախ զթեւալն ճիչ բանայ,
 Յուտարեկ լըբեալ ըզոտյծն եւ 'ի վարան յոյժ տաղնապի
 Թեւածեալ ըջրի թուռչիկ յայնկոյս յայնձկայրեաց գութ,
 Եւ ողորմ՝ ողորմ՝ կարգայ գողցես զաստուած իւր յօգնութիւն :

Կոյն առ անյոյս վըտանգին՝ մերկացեալ զսփոքըն, հերարձակ,
 Որպէս էրն, եւ ազանոյ մընչիւն 'ի շուրթըն մեղմմայն,
 Աւ փեսայն ընթացեալ 'ի գիւցաղին խոտայ վըրան,

Հասաներ եւ ոգի զոգւով ածեալ, նուազեալ գլորեր :
 Վաղեաց քաջն այլ յայլմէ, եբարձ ըզկոյսն 'ի գիրկըս իւր .
 Ի հոտուէս հանգերձէն հարկանէին բոյրք անուշից,
 Եւ 'ի գիրգ ծոցոյն շագին կուսածաղիկ գայր շուշանայ :
 Շինէր կոյսըն գեղանի՝ զանձն 'ի քաջին տեսեալ 'ի գիրկիս,
 Յայտարն կարծիր ցանին վարդք, վարդք եւ շուշանքըն ցօզաթուրմ :
 Ի գորովեալ զբոսանացն ոգի բերեալ օրիորդին,
 Բանայր զաչարն գեղեցիկ ըզմեծամեծ եւ զթոյրաթուխ,
 Սիրելոյն հայեր յերեսս, որ վարանեալ կոյր ըզնովու .
 « Ո՛վ անգութ, արգ եւս, ասէ, չարափոշոջ ինչ սպանեալ
 Հայրն իմ, քո, Զարեհ 'ի խոսն բերսուորաց անկեալ սկայից .
 Որբացեալ 'ի քաղցր հօրէս եկից սիրոյդ քո յառազաստ :
 Օգնեա, քաջ իմ խոս, օգնեա ինձ, քեզ, նրմա, հաս 'ի թիկունս,
 Սարեցո զհայրս » . եւ թալուկ անգրէն զարտուըն գայր աջձկան :
 Դիւցազին քաջն բեկաւ սիրտն 'ի լըսել ըզցճտարին,
 Մանասանդ թիկ զանհրնար ըզհրաման քաղցր սիրուհայն :
 « Եւ զեմրդ, ասէ, չլըւար, ոգւոյս հատոր, զոր 'ի սիւղբանն
 Եւ զայժմուս պատուհասի սասս մերոյ հօրն գիւցազին .
 Ո՛հ, զեմրդ զահէզ երգամմբն եւ զնըղովիւքն անցանիցեմք » :
 « Արմայիս, ասէ կոյսն, ըզթըշնամույն թափեալ զորդին,
 Դիս օձան . ո՛չ շնորհեսցէ Հայի փրկիտիդ բարեկամի
 Հորոյ իւրում, աներոյդ եւ հօր նըւոյն իւր սիրելոյ » :
 « Բուռն է ինձ, գոչեաց խոս, 'ի քէն մի կոյսք իմ գեղեցիկ .
 Եւ զեմրդ այնուհետեւ ես զեմոյ հօր տեսից զերեսս » :
 « Իսկ զեմրդ մեք, կոյսն ասէ, հայտե՛ք ապա յաչքս միւսանց :
 Մի՛ առ այս յառուտուս ապրեցոյ ես 'ի գաղանին,
 Զի սովին՝ որով 'ի քաղցր քո երեսըս զուարթագին
 Գոյր նայել սովին աչք զեմոյ ծնողիս տեսից ըզմահ,
 Թէ տեսից . . . մի փութա, գուցէ 'ի վրէժն ժամանես .
 Դի գէթ թերեւս անկենգան . . . աւակ անգէս բախտիդ, մայրիկ » . . .
 Լըռեաց, անկաւ թալացեալ, թառամեցան ծնօտիցըն վարդք :
 Ի միտս արի պատանուոյն եւ ըզբրբօք մածեաւ խաւար .
 Ոտտեաւ վաղեաց 'ի կայիցն, 'ի զէն յասպար իւր ընթանայր :
 Իբր առիւծ մատակ յորոյ գարձեալ յիւր որջն սիրելի
 Ըզիորինս չեգիտ զոր առ տարաւ գեատրոս անագորտն,
 Դըրըրդէ զլըրինս յահէզ մըրնչին անգէն թուլցեալ 'ի հոսն
 Հետազօտել հասանել առ աւազակն՝ աւանուլ վըրէժ .
 Ոչ ընգհատ ինչ մըրնչելով եւ յոյլոյ խելս եղեալ հուժկուն,
 Զորմայեցն յափըշտակեալ վահան նիզակ ճախատամուլ,
 Եւ սրպէս էրն անդ յայնժամ զբահաւորեալ յիւր անասղին
 Դիմէր 'ի դուրս, զԱրուսեակ թողեալ 'ի գիրկըս նածրչաաց :
 Հեծաւ խոս, գունդ ընդ նրմա քաջն իւր՝ ամբոս ժիր երանդուն

Յիկնապահ համհարդիցն եւ սեփականն ընտիր ազգովի :
 Դուսթ արեւալ ելին անկան որտաւնդոստ ապաատակաւ .
 Մինքր ի խուսըն ճակատու պատերազմին միջակայրի :
 Որպէս ժայռ յաղթ ապառաժ, ջտաք անձրեւաց խըլեալ ւայսոց,
 Թաւարազորը թափով թռուցեալ ի սեպացեալ բարձանց լերին
 Ահագին որոտմամբ եւ սոսկալի թոպմամբ ընգոստ
 Ճտիր առեալ եւ ընդ ոլորաբոս կուս մըսեալ յախուռն երթմամբ
 Խաղոյ գիմեալ իջանէ, թընգան յընթացն անձաւք լերանց,
 Հողմ նորա եւ փոթորիկ կըքէ զմայրիս՝ իւր առաջի,
 Ընդ օտիւքն մըրըկելով ջախջախին թուփք, թուփք տապալին .
 Չամենայն գիմակաց վանէ հանգէպ իւր խորտակեալ,
 Մինչեւ երթեալ ժամանէ ի նըկատեալ վայր բաւն ոգւոյն .
 Հովիւք յաչէն փախրտեայ, խուսնն ճըչիւք հօտք մազապուր,
 Կս ի լիճն անկեալ՝ ճոգփին մեծ հանէ ջուրջ շոյտելոյ .
 Կոյն խոյսցաւ խոս ի գաշտ պատերազմին յարեւնայեց,
 Անդ հընչեաց հասեալ սկային շաչին զինուց ահագնազորդ,
 Դուսթելոյ քառասարովից ի շեղջանքը անկելոց կոյտ,
 Արին յերբեմն ի խրոխտ լանջաց եւ կառափանց ցայտեցաւ շուրջ,
 Եւ հրացոյտ յերկրէ ցընցուցք զայր եւ ըզձի շաղախէին .
 Մանաւանդ անդ ի խուսն բերաւարաց ուր կայր Չարեհ
 Ի տագնապ մեծ վրտանգի յահաւորէն ի Մոսղթայ :

Հարկանէր նիգակաճօճ խոս ընդ ասպար հըսկային մեծ,
 Անցանէր ընդ թանձրութիւն նորա սըլպնն արինարբու
 Եւ ընդ խիստ լանջապանակն, եւ յերակաց իսկ վերագին
 Ճաշակէր ոչ գուն ինչ ումպ շեշտեալ երկաթըն ծարաւի .
 Ոչ զողիւթն մեծ թափէր, սակայն տեղի տայր նա կասեալ :
 Ոգի առին զարեհեանք . խոս՝ է զի սրով, է զի լախտիւ .
 Յաջ յահեակ փոթորկեալ զքաջաց ծաղիկս ընկէց տապաստ :
 Անկանին անդ նիգականն Որմիդդ, Արբոկ, Խտարով հըսկայք,
 Թուրն ընդ մէջ ճեղքէ զԱրշակ, կափ ըզՉեհի ցըրուէ կառափն .
 Ոչ կայ թիւ եւ ոչ անուն կտորելոցն յայնրմ բազկէ :

Սասանեալ սկայազունք պակեան կացին յետկոյս գընգաց,
 Կս զեռուժանն ըսկայից մըրըկեալ պոզէր եւ պըզտորէր,
 Հասանել ջանայր ի սիրտ խրախուսական զորագըրլեաց .
 Չոր օրինակ ի խըւել մանկանց հովուաց ըզբոտոց տուն,
 Ամբոխ ծանր առ վրտանդին անոյսս մըլեալ գազանութեամբ
 Մեծամեծ պըտամբութեան ուղովք ելեալ վան փոթորիկն,
 Չըքտօփ անգրատ անձամբն ի բազմութիւն խիտ յուսացեալ,
 Գոռայ գաշան երկնընթաց ի ձայն փողոց մարտամբոխի .
 Կոյն ի խոս գունդագունդ խընի խուժան ահեղ կանչիւք :

Աղք լինէր Բաբայ քաջի, որ յանտառէն այն ինչ ելեալ
 Չհեա պընդէր հալածելոցն ի վըստամեան թեւին աղոյ,

Թէ յանկարծ որ երեւեալ 'ի սկայազանց Հայկին որդւոց,
 Կամ Թէ նոյն ինքն իոկ գիւցազն ըսկայազորն Թորգոմեան,
 Փրչբէ զմիջ անխնայ 'ի Ճակատուն մեր հասարակ:
 Ձի կաշու, հեծաւ անգէն, ձայն առ Սուտառն սոսկալի
 « Թող, գոչէ, զձախդ ինքնարաւ, արի եկ քաջ ընդ իս յայնկոյս »:
 Հասանէր առ սըրտաբեկան 'ի սրոյն խոռայ կայծակնահար.
 « Վճհ, ձայներ, անթոյգ, այգբան ըսկայք ժուժկալէք ոչ
 Դէմ ընգգէմ մոյ յորգւոցն Թորգոմեան նահապեմն:
 Լէրուք արք, զորացարուք, անպարտելի Բեշայ Թիկունք.
 Ձիք սառ հայկ, գիտեմ ես զայրն. այլ գուք տեղի տուք 'ի գմանէ.
 Աղէ գուք զայլսն տեսէք, մի որ եւ է՝ գա ինձ է անկ »:
 Ասեր, եւ ձիախորտա ելիւք ընգգէմ վազէր խոռայ:

Խրափուտեալ էլլամ, Ասուր եւ զորավարքն զըրուանեան
 Հընգեղէն յոխորտ ըսկայք այր յախոյեան իւր յարձակեր-
 Կափէն զէնք եւ ասպարք եւ երկնաշէն գունտն որոտայր,
 Թընգէր գեմմն 'ի գոփ ոտից գազանացեալ ձիոց ւարանց:
 Անդ խոռ եւ Բար բափեղն 'ի Թոպ Ճակատ ձի առ Ճոպտա,
 Հարեալ զխոռայ սազաւարա ըզարգմանակն ընկենոյր Բար,
 Կարծրակուռ պղծնձոյն ձուլից ոչ ըսանաներ ինչ ամբուլթեան:
 Ձարկ խոռն հաստաբազուկ յասպար Բարայ՝ ձեղքեաց յերկուս,
 Ոյր ընկերկեալ ընդ նորա մըտանէն միւս զորավարք,
 Սուտառ քալ 'ի գլուխ նոցն, երգուեալք յաստաւած իւրեանց 'ի Բեշ՝
 ՁԹորգոմեան գիւցազն 'ի սուգ այն օր միւսմ գընել յորգւոյն:

Գտտեցան քաջք ըզխոռաւ՝ Ձարեհ, Փառնակ, Հրանտ ընդ նոցք
 Ի բըռին կալեալ զողիս չըլտանգեւ ըքքաժորգին.
 Եւս առաւել արին Ձարեհ՝ սեր ընդ սերոյ գուժ ընդ գըլթոյ:
 Անդ յաննըջան յանանուն տիտանացոց բազմամբոխէն
 Թօթափէն խիտ սրեար, զերգ Թըղենեաց վազահասուկք,
 Կամ գեղնեալ աշնան սաղարթք, մինչ 'ի նոսա մոլի հիւտիս.
 Ոչ սակաւք եւ 'ի գընգէ 'ի վըստամեան խոռնազանձէն:

Տխտանեան ազատորգին այլ իմն առեալ զիւրեւ վահան,
 Գոռալով գայր միւսանգամ ընգգէմ հուժկու ձեռքն Հայկոյ.
 Այլ ոչ եւս որ տայր տեղի առ մոլեղին զայրացութեան:
 Ի խաշանց որպէս Թէ գայլ հասեալ փարախ գարանիցի,
 Բազմօրեայ սովալըլուկ, առեալ զգիշերն իւր օքնական,
 Ձհանգրբուանն 'ի քնոյն ընգոսա յարուցանէ շանց ազալակ.
 Անգր արանց ձիգն եւ գամփոսանց 'ի նոյն մի կէտ նըղատակի,
 Անգր Թըւէն բիրք եւ ջահք, անգր ատամունք կափկափնն շանց
 Կըծանեւ 'ի նմանէ եւ զհուղիահարն հալածեւ.
 Կա շուկեալ զղբ 'ի հօտէն, ողորմ բառալ 'ի հէք բերան,
 Խայտալով յանգըղնարար բարձր յատամունան առեալ տանի.
 Աննայն արք զորութեան 'ի խոռ եւեթ ունէն ուչ,

Իժօտոյ եւ 'ի հետուստ աստի անտի ընաւ նետք 'ի նա
 Ի նա նիգաեւք, գեղարդունք, մըկունքք 'ի նա սըլանային,
 Գանչէր ասպարն եւ սաղաւարուն, բըթէին զէնք համօրէն.
 Կա կայտաէր յարեան նախճիրս, գաուն հեծէին անկեալք սըրոյն,
 Թափ բաղչին իւրաքանչիւր մէն մի հոգի յանգունգո յըզէր:

Այլ նիազ էր իւր ամբոխ առ այն անհուն արքայազունսգ.
 Վըտամա՛մ Արբակ եւ Մընակ հազիւ ժուժեն թեւին աջոյ
 Մահուլափ ճըգնեալք 'ի հուսկըն յաղթուժիւն կամ պարտուժիւն:
 Հուսկ ուրեմըն միջխաբուն ռազմին 'ի վտանգ ծանր անկանի,
 Վըտանդի խոս եւ ընտիր ընտիրքն Հայոց առ հասարակ,
 Վըտանդէին սիրելիք յարին զանգեալք եւ յապաժոյժ,
 Եւ բազումք խոց վերաւոր 'գ ոգին իւրեանց ոգորէին:
 Արքայորդին տիտանեան պարածածուկ լայն ասպարու,
 Յաղթ հաջի յաջում ձեռին, գարգմանակ խրոխա ճօճեալ 'ի գլուխ,
 Հարկանէր 'ի նահանջեալն ըզգըրուանեան արին Վիշկին,
 Լուգ ըզգորում, զԱրուխ Հուս, Յեկասն զյոխարտ ըսկայն Հաւուկ.
 Չորեքին անկեալ զոգին հոսն 'գ արեան ըտորորուղի:

Չորսվարքն տիտանեան ձայն ընդ բոլոր բարձին բանակ.
 « Վարեցէք քաջքդ յառաջ, զ'ն վարեցէք, մի գու՛լ դադար,
 Մինչ 'ի բուն բանակս իւրեանց տարցուք զգոսա հալածական,
 ՉՀայի իսկ անգէն 'ի վանին, իբր հաւ 'ի բոյնն, ըմբըռնեսցուք:
 Թող նըտտի անդ նա գրժտեալ, թող թէ կամի այսր եկեսցէ,
 Չեմք ինչ չեմք տը 'ի նմանէն իսկ երկիւլած զանգիտեոց »:

Իսկ պարծանքն այրարատեան արի զիւշազն աղեղնաւոր
 Ընդ որդին եւ ալեւորս 'ի խորանին հաչէր 'ի հոգս.
 Չի հրեշտակ համբաւարեր հասեալ 'ի Տոսպ իւր գաւառէն
 Գայթ 'ի բերան եւ զօձիս իւր պատառեալ կայր անդ պատմէր
 Չարշաւան տիտանացոյն տապառակի գումարտ գընդաւ,
 Չաւերել աշխարհայն եւ ըզնուաճել ժողովրդոց:
 Ի վարան մեծ տազնապի անկեալ յուզէր ոգին ինամտ
 ՉԱպահայ, զՄանաւազայ եւ զգիւշազանցն հիւտիսնիոյ:

Անդ Հայիակ Հայրանըման, զիւշազանց հօրն շառաւիղ,
 Ում ծընօղքն առ զըզուանաց Որդի տնուն կարգային սոսկ,
 Յարմէ սերունդ որգանին ձըգեալ հայկազըն նահապետք,
 Եչանէր 'ի խորանն ըզպատեւրազմն յաին արկանել:
 Տեսաննէ զի զԱրուսեակըն գեղեցիկ գոգ կիսամու.
 Ի վըջաննէ առեալ խոսայ 'ի կանանւոյն տանին խորանս,
 Երթոյ հէքն արտասուազին եւ հարցանն զհայրն եւ զփեսայն.
 Խաարէին առ գուժս ըզսերն. « Աւանիկ մօտ, զան յապահօզս ».
 Չայոս տըրտում ասնն երեք, իսկ որ այլ շուրջն կան հեծնն:

Հարցանէր տեղեկանայր, 'ի վրանն առ հայր գիմէր զիւշազն,
 Արկանէր գայթ զեղեցոցն, « Եղբայրս քաջ խոս 'ի վտանգի,

Եւ բանասերն մեր եւ իւրքն 'ի տաղնապի բնաթինը բեկման » :
 Յառնէր Հայկ սրբամբանալ խոսովեալ 'ի միտս հայրազորով
 Ընդ վրասնդ քաջի որդւոյն եւ ընդ կորուստ առաքելեաց :
 Մինչքեռ ինքնն տաղնապեալ կայր 'ի վարան տարախուսի,
 Զինչ ասնել իցէ 'նդ երգումքն նըզովցն, ընդ աղեաց գուծ,
 « Ընկնցեք զիս, որգեակ խոռ, բուսն է, ասեք, ինձ առ 'ի քէն »,
 Արմենակ պատեալ յիւրոցն կայր գուէր աղէխորով :

« Անց, հայր, ժամանակ ուխտի գաշանցըդ տարածամ՝
 Արժան եր զայն ապաքէն քաջին խոռայ զբռտաւ անել .
 Այլ եւ նա ինչ թէ մեղաւ, առ աղետից յանցեաւ սիրոյն,
 Զի իւրումն աներոյ մերում խնամուոյս հաս 'ի թիկունս :
 Ի տաղնապ ժամուս գուցէ՛ բընաւ մեզ խիղճ ինչ վարանաց .
 Բզմարմին՝ զտկերըս մեր այժմ հարկանէ սուր Տիտանայ,
 Մանաւանդ թէ զփրտ քո, հայր . եւ քեզ իսկ այդ յերգմանէդ քաւ :
 Դեմք եւ աչք քո հայրենիք, մայր մեր Անոյշ 'ի Հայկաշէն,
 Աստուած անգուստ 'ի բարձանց անէնս իմն այլ յունին իմ խօսին .
 Գողջիր, հայր, նըզովեալ որ 'ի կարիս չհասցէ կգոր »

Իջանեմ ես սըլանամ, եւ որք ընտրենն, առ հարազտաս .
 Եւ ո՞վ ոչ Թըռչիցի յեղբոր արեան սեր կամ 'ի գլէժ :
 Քեզ ոչ իշխեմ բուսն ասնել . քո են երգմանցըդ դատակնիք .
 Ընդ բողոք ուխտի արեան՝ զու տեսցես, հայր, զոր ընտրեցերդ,
 Թէ ոչ զիմ սիրտ եւ բազուկ, շատ 'ի գործ այսր եւ բասական » :

Աստ խոհեմ ուշիմ ըտկայն, սիրտ երկիւզած եւ ջերմագուծ,
 Ընդ մըտաց խեթ տաղնապեալ եւ ընդ աղիս, կայր լուռ եւեթ,
 Եւ լըռեխայն թող ասնէր Արմենակայ բնութեան 'ի հարկ,
 Ի թափել զիւրան եւեթ, ոչ անգրազոյն ինչ նըկրտուէ :

Ձայն ասնէր Արմենակ առ իւր համհարզս եւ առ եղբայրն,
 Ար քաջորդին իւր Կազմոս, առ Արմայիտ իւր պատանեակ,
 Ար Բազ եղբորորդին՝ ըստեղն ընտիր մանաւազեան,
 Եւ առ գունդ ընգտնաց, թողեալ սակաւս 'ի պահ բընոյն :
 Գան թափին միահամուս սկայից քաջաց սեփական վաշաք,
 Ընդ նոսին այրանափր խաղան եւ կոյոք կազմեականք,
 Որսիր քաջ՝ այրուձիոյն, հետեւակաց զօրավար Մոկ :

Որպէս էինքն վառեալ՝ հեծանէին տաղնապափոյթ .
 Անդ եւ Դանան ծերունի ստիպաւ զինեալ իւր մանկըտուով
 Խայտայր ընդ իւր ասեղոյն երթալ բախել ընդ Յուզազան :
 Անդ ամուր եւ պընդակազմ՝ յօրինեալ ուազմ՝ յարձակէին,
 Դոպիկն ասպատակաւ փոթորկէին 'ի գաշտ մարտի :
 Անդ սոփց Թընդեալ գրընդին, շողալ զինու, գրօջ սաւանեալք,
 Երկնապող փոշոյն մըրրիկ նորոց իրաց նըշան ահեղ՝
 Զարին Բելլեանց ցամաքեցոյց 'ի սիրտ նոցա եւ յերակունս :

Կարապետ գայր յառաջդ նիզակառճօճ քաջն Արմենակ .

Հայկակ նըմն Թեւակեց, այլք ըստայն ըզկնի փողեալ :
 Արմնեակ զՎին սատակէ մըկընդահար, ըզՄար՝ Հայկակ .
 Անք յառաջնում՝ յարձակել նիզակ նետ վերք միահազոյն
 Առաքեալ մըրրկատարափ՝ փեռեկեցին ըզազմն ամուր :
 Բազմեոյտ անկեալ սկայից Թաւալեցան յարեան ճառագալ,
 Բազումք խոյ խեղ վերաւոր ելին զերծան ընդ փախըտեոյտ .
 Կեպք կային ժուժկալէին արիւնասեր մարտին քաջաց :

Սասանեալ Բաբ առաջի արմնակեանցն զօրուԹեան,
 Խախտեալ բեփեալ եւ տակաւ նահանջէին յետս ընդ կրրուկ :
 Յայն իրախոյս եւ զօրավեպ սըրտասլընդեալ անակընկալ
 Եւ Վըստամ, Արբակ, Աւնակ յերեսնց Թեւին 'ի ձախակողմ',
 Եւ Չաւան քաղ եւ Պարոյր եւ Փառնաւաղ յաջակողման,
 Գընդապետք եւ գումապետք բոլոր ստայիք հարեալ խօջին՝
 Դիմէին 'ի գիմամարտ, անգէն խախտէր օխտանեանց ազալ՝,
 Եւ չըզոք այնուհետեւ խոշոշելոց Թիւ եւ համար :
 Իբր 'ի մոտարս ձմերայնոյն ուղեւորացն կարաւան
 Պատահեալ զընդի գայլոց 'ի վերկանեան պաղեալ մայրիս,
 Մինչ 'իցաւս եւ 'ի կըտողուցրս տըռփանաց մոխ շըրջին,
 Ձեռն 'ի զէն աճապարել վանեալ սպանեալ սարել յուսայ .
 Բաց զհճմակ այլ առ զհճմակ էջ գազանացն հասեալ ըզհետ,
 Ոչ զէն բաւեւ եւ ոչ սիրտ, մահ 'ի ժանիս գայ սպառնական,
 Գիշառփն եղեղի ձըրձեալ անդամք, լափին արիւնք .

Նայն օխտանեանք կորեան անոյտ 'ի հրտակել Թորգոմազանց :
 Տեսեալ Բեյլայ 'ի բարձուէն զորգին Հայկին գիմալ 'ի մարտ,
 Անկանէր 'ի տարակոյս Թէ 'ի նոցունց մի Հայկն իցէ .
 Բանբեր յըզէր իմանայր՝ Թէ չէ, եւ ոչ ինքն շարժէր :
 Ի կոհակ մի հողաբլուր բարձրաւանդակ ելեալ Բաբայ՝
 Գտչիւր առիւծաբար, հրաւեր կարգայր առ վերջապահս,
 Գունդապետք գումարտակ որ անգ առ կռան կային ըսկայք,
 Ընդ առաջ զըրգէր զնոսս 'ի ձայն ահեղ խրախուսանաց,
 Եւ սլացեալ խառնէր 'ի մէջ ազգմն մեծի 'նզգէմ՝ Թորգոմանց :
 ՉաստուածուԹեան իւրոյ Բեյլ հընչեցուցեալ 'ի բարձանց երգ
 Խրոխտածայն 'ի բերանոց ընտրեալ խըմբին որ ընդ նըմս,
 Չաւանայն գոչեցուցեալ փող շեփորայ միաբարբառ,
 Եւ շաջին փայլուն զփնու եւ սսպարաց հանեալ Թընգին,
 Ինքն առաջի յիւր վահանն ահագնագորոք հարեալ զօգանջ,
 Խազայ գայ իջանէ 'ի մերձակայ բլուրն առաջին,
 Խորտիտուել վառել ըզզօրն 'ի տես 'ի լուր 'ի յեշատակ :

Սասականայ զընդին գուպար աստի անտի նահատակաց .
 Սըրտաթունդ կան ըսկայք պատերազմօգք երկուց կողմանց
 Ընդ անլուր կատաղութիւնն, ընդ կոտորած, յարեանցն հեզեղ .
 Չէ յորմէ հետէ եզեն յերկրի եւ զէն առին 'ի կոխ .

Չայնպիսի տեսեալ ումք չէր ստեղծի ճակատամարտ:
 Անկան քաջք յերկուց կողմանց, այլ 'իրեյեանց ետժընպատիկ,
 Չի անարուեստ մոլուժիւն յախուան ընդդէմ՝ մըլէր զինուց:
 Եւ յարանց երեւելեաց սատակէին ոչ ինչ սակաւք

Ձեռս 'ի քաջաց թորգոմացուցն, 'ի շանթառայ որդաց Հայկին:

Արմենակ հարեալ զՀեշայ սրբով զկառափքն կոճապէր,
 Հայկակ զԻեւգատ եւ զՈւլուխ 'ի մի նիգակ շամիրէր ընդ փոր,
 ԸջՊուզան ցրլանջս եհերձ փայլահնահար խոսայ սուտեր,
 ԸջՃիհր անոռն լախաւ տափեաց, մըկընդահար ընկէջ զբայազ:
 Դերեն, յանդուզն Հոբաթայն՝ որ զգիակունսն ձըգէին,
 Չի մի թոյլ տացնն հայկեանց զինազերծել զնոցս կապուտ,
 Շկահելով կազմանն նիգակ դայ պատուէ զԴերեն ընդ ցոյլ,
 Չհզբաթայ խոշոր ժայռիւ զկառափն հարեալ խորտակէ Բազ:
 Չաչալն գիշեր խաւարին փակէ 'ի քուն յաւիանից,
 Ընդ ապուոյն զԵրեանց ոգինն ետուն յաւար թորգոմազանց,
 Որ քարշեալ ըզբնան յիւրեանս, կողոպտեցին ըզգէն եւ զզարգ:
 Եւ յայլոց անկան քաջաց քըսան եւս այր նըշանուտր.
 Իսկ զանանոռն զաննըշան արանց ըզթիւ Երկինք գիտէ,
 Որ ունի զհամար աշխաց եւ զաւազոյ ծովուն անհուն:

Բայց անկեալ տասընպատիկ, հարիւր նոյնչափ զան եւ կանգնին
 Ոստուցեալ հեղեղաբար յաւազակոյտ բազմութենէն:

Ծերունին անգէն Դանան քան զպատանին գաղանաշեալ,
 Ընդ բոլոր մոլի ճակատն, ըզՅուգազան խընդրէ զվերագ:
 Հարկանէ սատակէ զոր առաջին գրտանէին,
 Այլ ոչ հաճ ընդ սինլըբորս՝ իբրեւ առիւծ յանձնասպտտան
 Ձըրդի ջանայ 'նզ ոխերմն իւր պատահէ, որ չէր ուրիշ:

Ի թորգոմեան գիւցազանց արմենակեան խոռեան զընդին
 Անկաներ եւ ոչ մի ոք յայնժամ՝ 'ի գաշտն արիւնոյեղջ.
 Չի հրեշտակն Հայոց թաուցեալ 'ի բարձրագէտ իւրում լեռնէն,
 Չամրակուտ զահեղ վահանն ազամանդեայ եւ զանթափանց
 Կարկառէր զըլնոց նոցին 'ի հոփանի ասպարափակ,
 Չամենայն զէն մահարեր յանձանցն 'ի բաց ընգոտուցեալ:

Իսկ 'ի գընդէն վըստամեան նախամարտիկ քաջորերոյ
 Առնարար զիմամարտեալ անկանէին պեղք անուանիք:
 Ի բարեան սլաքեալ կաղնոյն ընդ ներքին համն հարեալ Բազուկ,
 Թափ ընդ թափանն անցեալ սէգն, անգէն գորեալ փըշէր զափն:
 Սոսկալին Մուսառ 'ի սուր ըզվարձ բազկեր վերուստ 'ի ժայր,
 Հոսս զԱրաստ, Լուգ ըզՉաւէն, Մոսգ զՎենան, արս հոյակապաւ.
 Որ ընդ սիրտ, որ ընդ սորտ, ընդ լերբափողմ շեշտեալ 'ի մկանդ.
 Հարեալ խոցեալ պատառեալ եւ գուռն լայն բայեալ հոգւոյն,
 Ահնարին օրհասիւ յարեան վըտակ արկեալ տապառտ:
 Այլ թորգոմեանք չբային տեսազերծել զԵրեանց անկեալ.

Իսկ յանգուզն 'ի նոսին' անգէն անդ զի գընէր Թաւալ :
Բայց եւ նոցանց ոչ ստիաւք յարին ներկան խոց վերաուորք .
Արմենակ յարմուէն աղոյ վերս ընկալաւ որձաբորամբ,
Անհէն խառ յուսն ահեակ թեթեւ գըծեալ սուր աշտեղւ,
Աբր նեա զարինն Կազմոսի յաղգերն 'ի Թամբ ընդ ասպարաւ :

Պարտասեալ այսպէս լըքեալ սազմէն հայկեան՝ սիրաւ նահանջ .
'Ես զի փոյլուն անդ զինուց եւ վահանացն տխտանեանց,
Արեգականն անցելոյ 'սա երկնականարն հասարակած
Եւ չըրնելոյ յարեմուտս 'ի վաստանեան գընդաց Թիկունս,
'Նըշուքըն ջուրացեալ զայս հայկազեանց չըլացուցին :
Իբր արի եւ հրմուս նաւասպետին ուզեալ ըզթեաւ,
Ոգորեալ ընդ ամեհի ալիս ծովուն ու 'նդ հիւսիսակս,
Ժուժկալէ յոյն անցանել զանհուն խորոցն հատեալ զանգունգո՝
Հասանել 'ի յանկալի նաւահանգիտարն փրրիութեան .

ՍՂՂ ալիք յալեաց առեալ, կահակք ըզմեծ մըքեալ կոհակս,
Մըրրիկեալ ըզսաստափոյտն ըզմահ առ ոտս անդ թէ սպառնան,
Եւ քակտումն եւ ջայթայումն ամուր լտտեալ նաւափայտից,
Եւ կորուստ ակազնելոյ բեռնն փարթամ՝ Թունգարանաց,
Աւագաստ իրուցեալ, չըրնեալ զուզեակս անգրէն գառնայ,
Հնազանգեալ հողմոյն՝ ծովուն, յո եւ ըզխեանսըն գառնիցէ .
Մոյնպէս յետս ընկըրիկէն կըստեալ ճակատք : Թորգոմակահարք :

Մեղարմուէն թորգոմազանց հայրըն հայոց գիւշազնըն հայի
Աւ գուժ որդւոցն 'ի գընին կայր անդ մարտին՝ սիրտ 'ի Թընգոլ,
Յուսացեալ 'ի քաջութիւն սրտի մանկանցն իւրոց կորեանց
Բաւական լինել փրրիկէ զեղբայրն ըզխառ, գառնայ անգրէն :
ՍՂՂ տեսանէր ըզվասանդ իւրոցն 'ի մեջն 'ի բուն ճակասն,
Ի սպառ գըրեալ թէ զբեկումն ալին թեւոյ յանասաըն կոյս,
Չգեղեւել եւ սասանել 'ի ծովակողմն ահեակ թեւոյն :

« Ո՛հ Ապահ, տաս ինձ, սաե, տաս ահա զքո զգալ պակասումն » .
Եւ ամբարձեալ զայս ընդ երկինս, արտասր 'ի ծնօտս առ տաղնալին,
Կարգայ զալն ամենազօր յայն տարակոյս վարանական :
Հայրագուժ գորովք յուզին, արին 'ի բոց եռոյ զըրբուի,
Չըջանայ եւ զերգումն եւ ըզնեքնն Արմենակայ :

Չայնէ զւոյ եւ զՄանիտան եւ ջուլցանէ զմարտին աղէտս .
« Ի կամեն ըզխառ Թափել՝ ինքեանք շաղեալ Թակարդեցան .
Աբք առ սէր եւ գուժ արեան կոտորեսցին ուրեմն աղիքս .
Եւ եռ այսպէս 'ի միում աւուր 'ի սպառ անզաւակիմ .
Իցնն ինչ յիմ վընաս՝ որդւոցս հետեւ եւ անց զուխտի » :
Ատք, եւ լըսէր 'ի Թաղծաղէմ՝ ալեաց անտի .
« Ես չպարտէր ինչ խառ անհարց ըզՏէր մըխել 'ի պատերազմ .
Մեղխասիրտ ներողութիւն առ ճիղմ հասակ Արմայխի
Չեանեքեց համարձակեաց զայս 'ի յանգուզն այդ արարուած .

Այլ վրասնդն արգ 'ի քոյդ անձն, որպէս նըզովք տակը, հայք » :
 Ալեւորըն թորգով առ գուծ թոռանդն սրբատապախ
 Աչք գիտք եւ ձեռք զորդին 'ի փոյթըն յորդորեր,
 Հուր ջող յալացըն ջընդելով հալցեր եւ իւր զէն, երիվար .
 « Ոչ թէ ես ինչ ուխտեցի, գուշեր, եւ վեհ եմ երդմընոյն » :
 Բայց նշք զաղոյն տակալ հանգուցաներ ընդ իւր 'ի վրանն :
 Ասա ուշիմ խոհեմ ըսկայն, « Արդ իմանամ, շատ է, ասէ,
 Արդ քաւեալ իմ 'ի Տեառնէ առ գուծ արեանըս մարտակէց » .
 Եւ գիտէ առիւծարար խըմբիցն 'ի պէտս առաջիկայ :
 Կասկածոս հանդերձելոց պահեալ յիւրոցըն հարիւր այր,
 Զայլըն վտակալ արձակեր արմենակեանց փոյթ 'ի թիկունս,
 Ըջնոսին եւեթ թափել 'ի բերանոց գազան մարտին :
 Անդ էր տակ ընդհանուր աշխարհորէն ճակատամարտ .
 Զի զցաստ եղեալ բելլացոց զհայկեանցն ողջոյն 'ի կուր խաղալ,
 Դրրդէին եւ ինքեանք միահամուռ գունդ վերջապահ,
 Իրքեւ ըզծով կուտակեալ հարկանելով խուան 'ի գիւփ :
 Բայց ոչ կարգ էր, ոչ օրէնք, ոչ ռազմ, ոչ խեղք 'ի գլուխ արանց,
 Այլ յոխորտ եւ խան 'ի խոււըն մոլեղին կառազուծիւն :
 Ըաչիւնք պէսպէս զինուց եւ վահանաց կոփեալ թընդինք,
 Կահաստակց խեղախ գողք եւ խրախուսանք զորավարաց,
 Եւ թառաւք անկելոյ վերաւարաց շինչասպառից,
 Ռազմամուռ մարտուցելոցն եւ ոչ գողցես յուսին ինչ ազգեր
 Աւ զայրացուկըս սրբոյն գազանացեալ սրբամրտուծեան :
 Իսկ 'ի գրուստ էր կարծել ըզքըծոխոց սանգարամետս
 Փեռեկեալ վէհ պատառեալ, եւ որ 'ի նմայն սեաւ արհաւիրք
 Եւ տեսիլ եւ կերպարանք սարսափելիք եւ ժահագէմք
 Եւ քրատմունք գամակոռոչ 'ի լուր եկեալ եւ յերեւան :
 Բելիւնք նախ սրտաբեկեալ յեկեալ հասեալ օգնութենէն,
 Կարծեցեալ թէ Հայկ ինքնին իջանկէ անգր յասպարէս, —
 Այն էր նոցա միշտ մըտաց սոսկումըն մեծ օրհասարեր, —
 Եւ յերեսաց նորամուտ զընդին՝ ահա բեկանէին .
 Յորոց եւ այլք կազգուրեալ շահատակն յալ եւ յահեակ :
 Բայց Ըամիր զերեսին ըզկորովք բիրտն սրբեալ
 Գուչեաց թէ չիք ուրիք Հայկ 'ի ճակատու գիմեալ սկայցից,
 Պինդ կացէք, արըս լերուք, մի ընաւ ուստեք ինչ կասկածէք :
 Զայս տակը, եւ խրախուսեալ ըզթեւն ահեակ մըզէր յասալ,
 Բաջալեր եւ մէջն առեալ կասեցուցին զարմենակեանս .
 Ընդ լինէր պատերազմ տակայացեալ արձանացեալ,
 Ոչ սղբա եւ ոչ նղբա վայրիկ մի տալ գիտեն տեղի :
 Զոր օրինակ գէմ ընդգէմ գիմեալ վըտակք եւ պատահեալ,
 Ոչ ընդ կրուկ գամանս ահիւ, այլ կան ոււնուս եւ կուտակին,
 Մինչեւ հըզօրն ընթագրեալ յափըշտակէ զթեւն ընդ իւրեւ :
 822

Հայկակ եւ խոս. 'ի միջին բակայաբար բարձեալ խրախոյս, Աբանչելիս նորանբշան ցուցանելին յամենայն զէն:

Վբաստամ, ինքն եւ սեւուկն իւր քաջալանջ յահեակ Թեւին Ի վերջոյն յարին Թաթաւ եւ յապատոյժ յոտից ջրգլուխ, Դեմ յանգիման նրկատեալ ըզկորանացն իւրեանց զամօթ Աբաջի բելէանց՝ իւրոցն եւ մանաւանդ Թորգոմազանց, Ի բոկն զողիւրն կալեալ մինչեւ 'ի մահ նահատակէր, Ուխտ երեալ ընդ անձին, անդ 'ի միջոյ պակաս լինել Եւ ոչ զայն կըրել գըրսող. նովին եւ իւրքն ոգւով մըրջին:

Աբանակ եւ Վազմոս զայն որոճն 'ի սիրտ գառնիճ, Զի ահա գրեթէ բոլոր բանակ իւրեանց խառնեալ 'ի ազմ՝ Եւ չբոլոր վանել զՏիտան, զինչ կատարած հասցե մարտիս: Միայն յոյս 'ի հայրն 'ի Հայկ՝ 'ի հաւատար մեծ բանակի. Այլ ուր Հայկ. զաւա 'ի Թիկունքս մերթ ընդ մերթ զարձուցեալ կոչս, Թէ ինչք մեզ 'ի Թիկունս՝ վախճան գործել պատերազմիս, Սովին յուսով պընդապէս ժուժկալէին բուռն յարձակմանն, Այնպիսով գիւցազին արի որդւոց ըստ արժանի, Որոց ընդդէմ տիեզերք շարժեալ Թըւին աշխարհախոմար:

Բայց իւր ուղիցի Թրակեան յորձանք բըռնութեան ջուրց ալեաց ծո. Յազմահարե զմեղմախառն ինչ հողմ, գիմեալ յորգախազաց, (ժուռն Այլ յանկարծ ըստեպ հարաւ Թէ գիւաշունչ մոլի հանդէպ, Կախ ըզկոչ սախալի առնուլ վայր մի, ապա գառնալ ընդ կրուկ. Կամ որպէս ժայռ բազմազոյ ծոգուն յեղերս ըսպառնալից Երգնազարեան ծըփանաց տեւէ ալեաց ոահանաց ջուրց. Իակ ողջն համատարածն երբ յանգընդոց զորդեալ բախի, Ինեբբուտ 'ի հիմանցըն սաստնեալ նախ երերմամբ, Զհազագինն եւ 'ի վերուտա ըզկոծանացն ստեալ հարուած, Խըլեալ անկեալ կուր լինի ամենակուրլ վէհ անգընդոց.

Այսպէս մերձ 'ի քայքայել կան Թորգոմեանք եւ 'ի բեկունն:

Զայն տեսեալ Հայկին, ձեռք կոծեալ զազգերոն եւ հեճանի. « Ձի կալէք, գոչէ, հարիւրքդ իմ պատրաստեալք 'ի հրահոսակ Ի վախճան գործել կրուոյն՝ ըզյազմութիւն առ մեզ նուաճեալ, Երթեալ հարեալ եւ ըզբէլ մինչեւ 'ի բուն բանակն 'ի բլուրն »: Եւ անուշտ այն օր վախճան բախտին Բելայ էր եւ մարտին. Բայց երկինք ոչ հաճեցան այնպէս ընդ փշթ եւ Թեթեւով Պըստակը ըզտրեղին՝ զգիւցազանց հայրըն Թորգոմեանց: Կա մինչ զայնու էր, յանկարծ ամբարձեալ զաւալն տեսանէ Գունդ ըստուար ըսկայախորտիտ բանակեանցն իւր 'ի կողաց Դիմեալ կամէր անկանել եւ ստաակել ըսպառարպուռ Համօրին աղխիւ բընիւ տամբ եւ կանամբք եւ մանկըտով:

Բէլ 'ի գուպարն 'ի բարձանց գէտակն ուշիւ երեալ նրկատ, Եւ ըզբատա լիեալ Թէ չէ անդ տակաւին հաստաղեղն Հայկ

Զյաղթութեան մըրցանակն արգէն առ ձեռն իւր վարկուցեալ,
 Բայց 'ի ապօրին բեկանել եւ ընկերիկել իւրոցն անգրէն,
 Ընդ քաջին գիմուսն 'ի խէթ եւ զիւր ըզթէկն յանյոյս Թողու,
 ԶՅուգազան մեծ նախարար յահաւորաց զորապետաց,
 Այն ինչ բուժեալ 'ի վերէն յոխորա ըսկայ եւ ձեռներէց,
 Արաքէր ընտիր գընգաւ 'ի բուն բանակ Թորգոմազին,
 Ըմբըռնել ըզնա 'ի բոյնն եւ յաղթանակ կանգնեալ անգէն.
 Ապա գառնալ 'ի Թիկանց պատերազմին եւ պաշարել,
 Փակեալ զարմնակեան եւ զվըտառմեան ճակատն 'ի մէջ՝
 Հարուած չար եւ օրահաս ածել Թափել նոցա յեափն :
 Դիւցազն ուշիմ եւ խոհեմ հաստաբազուկն ազեղնաւոր
 Չարանիւթ բեւեան մըտացն հասանէ կայ 'ի վերայ .
 Զոր մըշառն կասկածէր՝ եգիտ 'ի գործ արկեալ յայնժամ :

Յարեաւ հայրըն Հայոց քաջագանգուր խայտան ըսկայն
 Ի բազուկ զօրութեան, եւ զիւր հարիւրսն ընդ իւր յարոյց :
 Անց 'ի զլուփ, եւ զինակիր իւր առ նըմին արին Կոռնակ
 Բարձեալ զտապարն ահագին եւ ըստուար խուրձ մի նիզակաց
 Եւ կըրկին երիվար նըժոյգ 'ի ձեռն . իսկ Հայկ առեալ
 Զահաւոր ըզայնալիճն, արկեալ կապարձս օրհասակիր
 Վարէր գընայր տագնապաւ ընդ մտալուտ վըտանգին գէմ :

Այրափրան Հայկանոյշ եկեալ խաղճն լեալ իրազիկ,
 Գունդ եւ նա զիւր համազունս հանէր, ընդ իւր յանէր խաշաք,
 Արի աջկուռք, օրիորդք եւ առնակոյսք եւ մանկամարդք,
 Ճակատեալ ախոյեանք 'ի պահ վընաց հայկարանին,
 Ուր գեռ մընէր Արուսեակ, խընդրէր ըզհայրն եւ ըզթօանայր
 Անկեալ մերկատիտ 'ի գերկրս մօրն արտօարարուզե .
 Զի առ Թալուկսն զարմանոյ տեղադերծեալ հոլանեցին :

Հասանէ Հայկ 'ի հողիւտն գաշտաձեւ երկայնագոտ
 Որ իւրում բանակեալն առ ստորսոմ գարեանգին .
 Տեսանէ՛ զի ճակատեալ գայր ախոյեանն 'ի հանգիւղոյ,
 Որ զՀայկեան նըկատեալ գունդ, ծանեան զի նենգն ոչ ծածկեցաւ :
 Վայր մի կան ոտնակառեալ, Հայկ գոյթ արւեալ վարէր գընայր,
 Արկեալ վահանք 'ի Թիկունս եւ աղեղունք 'ի ձեռս արանցն :

« Ո՛չ էր շատ, գոնաց Հայկ, քաջաց յայնի բըռնութեան մարտ,
 Այլ եւ նենգաւ հար մարթեցէք 'ի հաղթս ձեր լարել ըզՀայկ :
 Եւ քեզ քաջիք չէր ինչ շատ՝ որ 'ի Քուշանս 'ի հուժիու տես
 Ժառանգեալ շատագունանք, արդ եւ ալիճք փորձես ըզբաղդ :
 Զք հաս, եկ առ աւար ըզթորգոմեան քաջս եւ բանակ :
 Թէ Մասեաց գեղեցկանագք խըտըտեցին զաշս ըսկայնոց,
 Են լի խորանք, ըզմէն միգ նընջեցուցից 'ի ծոց նոցա » :
 Ի մըրբիկեալ բարկութեանն անգ Յուգազան գոթեալ գրոտայր .
 « Միայն առ բնաւն ես աւատիկ . դու մի զալիս իմ լուտար ինչ .

Ալեւոր վերին երեսը են իմ, ներքոյք ժիր խորրատի ։

Չեւ հասեալ առ միմեանս ըստյայտարօտս կրրիկին ազգից,

Էր տեսնել սասկալի զերազուծիւնն աղեղնաւոր

ՉԹորգումեան գիւյտաղն եւ զմանկըւսոյն արժադուռն ։

Տեղալին նեւոյ տարափք յոտորտ ամբոխն հինախաղայ,

Իբրեւ ըզտեղ բլբլախեա ձինարերայցն ձանրայնոյ

Թանձրախուււնն թօթափեալ՝ բարկ հիւսիսի փոթորկելով

Ի վեր 'ի վայր մըբրկայոյդ . այսպէս հայկեան նեւք եւ իւրոցն

Ի լայնալիճ աղեղանց եւ 'ի գըրկաղցն կորովց

Ոստուցեալ, կեսք մըլըրկին, կեսք թօթափին վերուսա 'ի վայր,

Եւ մին մի սպառազնն փրքինք բոլոր արփունն տապաստ ։

Տիտանեանք եւս անվհէր 'ի խուսն իւրեանց զան խիզախեալ,

Այլ որլուքք իւրեանց ընդ վայր՝ է որ ընդ հօղմն ելեալ ջընդին .

Ի որ հայկեանցն զբակնց բըթեալ թօշին 'ի կարծրը մուխ ։

Մըւընէր Յուգազան, զաղանեղնն մուլք զայրոյթ,

Ընդ նըթնն եւ աղաղակ ամբոխն հարեալ խրախուստիան,

Արշաւել զալ հասանել 'ի տեղընկէց հայկեան զընդին,

Աշտիկն 'ի սաստ թափոյ վըստահացեալ քաջարազուկ ։

Չարտանեան ճակատան զողողն երկայն տեսեալ հայկայ,

Տարածեաց եւ զեր հարիւրն յաջ եւ յահեակ պարզեալ 'ի թեւս .

Կահատակ արդն արւեալ զարին Չարմայր՝ լանջք թաւամաղ,

Եւ ձախոյն ըզխորովին Արտաւաղայ բազուկ հըզր .

Ինքն 'ի միկն ամբարձեալ այրարատեան զազալմն ահեղ ։

Ոչ այնպէս թուխ արծուի կորամազիլ եւ կուսկրտուց

Տարածեալ զվարազաթեւսն ճախր առեալ 'ի խրոխա կանչին

Արբաթովչ սուտանէ 'ի կաքաւուց խոյսցեալ տարմ,

Որպէս պանայր հայի բացեալ զերկաթի թեւն յաջ եւ յահեակ ։

Կիզափածօճ խրախուսելի սրբամըտութեամբ զընան յիրեար,

Շկահեալ տեղ ընդ վահան, բերանք անմուսնչ համբուն համակ,

Ի սրբոի զաղանեղնն խուսէր եւեթ մուկնուծիւն,

Վազաղցոյն զարին միմեանց նախ քան զերկիր բմուկ 'ի սուր ։

Որպէս զայլ քանասոր ժանտատեալ զըժոխահոտ

Ի հօփիւնն քան 'ի հօտ խանձեալ սրբէ զսովեալ ժանփս,

Սասպէս ուշ 'ի Թորգումեան կալեալ գիւյտաղն սիւղապանձ,

Կափս տիտանեանն արձակեաց ըզրըլաքեալ կարծրը կաղնին .

Չար հայկեանն առեալ սասար՝ իբրեւ կապար ճըմեալ ընկէց ։

Չերդ առիւժ զինահար քնիտիւնդիր յիւրն ռիւրիմ

Ընդ աշին ոստուցեալ որոտալից ահեղ գուճամբ,

Կոյն եւ մեծն զիւյտաղանց հասարազուկ կորովաձիգ

Դիմեալ յական թօթափել ջընդեր նիզակս երկուս երկու ։

Յերկուսին երկու երկու շամփրեալ ընկէց զիտապաստ այր,

Նրբորդն հարաւ 'ի վահան տիտանացւոյն յոթընդարտիկ .

Երկը երկամ, նոյն եւ պրզինձ, արծամապատ ոսկիկերմէ:
 Թափանց եւ երկքթըղեան. սակայն խուսեալ հրահայն շումթափ
 Եւ զկորովէ ձափն յառաջ ձրկեալ ապրէր 'ի սուր պաշէն.
 Այլ ոստուցեալ ընդ դաւակ երիվարին ընդ ունուլար
 Զարկանէր զքեանի յորսայս, թունգ եւ սուպարն տայր զլւրեւ,
 Յոր ընդ ոսկի ըսկային կանգնէր հայկեան հացին ահեղ.

Զինուցն հնչէր մեծ շաշեւն եւ գզորգ առեալ գանգեր գետինն:

Յարուցեալ պատըսպարի, եւ ընկեցեալ զգրբօղ վահանն,
 Խրլեալ վէճ՝ մի ահագին ձրգէ Հայկին 'ի սապաւարա:
 Զարհուրեալ վէճն սպառաժ եւ յետո ընդգէճ՝ ոստնու 'ի բաց,
 Փղոսկրբեայ զընգակ հանգոյն բախեալ ընդ խիստ ինչ սալաբար:
 Վազէ Հայկ յերիվարէն, որւեալ ըզնա յարին Վառնակ,
 Շոպէ պարեի մի քապնեղի անգ 'ի գետինն հարբտեալ,
 Զոր յայժմուցըս քըսան այր 'ի տեղաթէն շարեր խափակ:
 Ամբարձեալ միով ձեւամբ եւ զգրթով ձախար անեալ պարոէ:
 Ի մաշնչի ժրպիրճ ժայռին եւ սասափել թեւաց հոգոյն
 Սասանեցան ախոյեանք եւ մահ 'ի գեմս ներկաւ նոցան:
 Թորգովանն ոչ սասակեալ յանհնարին սըրտմբառութեանն
 Ի Յուգազան գէպ ուղիղ կըշուէլ զհարուածըն ստիպել,
 Քըսան այր անգ 'ի գընգէն զիթաւալ զիբ ցունգ տայ ստաբատ:
 Ոչ այնպեա, 'ի թմափ ուժգին, զայ փոթորիկեալ վէճ՝ որձաբար
 Ի Մասեայ զերծեալ զըլեոց զըլեալ 'ի գաշա Սարթափախան,
 Պատուհաս շինից, հօտից, հանգըրուանայ մանկանց հոգեաց:

Քաշութեան գունն ինչ ընդհատ յերկոսին թեւս երեւին գեպք
 Յառեւձափրտ Զարմայրէն, յարտաւաղեանն 'ի հաստ բաղիէ:
 Զայն երարձ առ իւրսրն Հայկ. « Մի հայիք, արք, յառ եւ յարտաւ,
 Զանկեղոց թըշնամեաց աղահեղով անուլ կապուտ.

Յուշ եւեթ ձեղ յաղթութիւն, տուք 'ի գոսա Բէլն սասուժոյ.
 Ընդ մարտիս սուպարիսի ձեղ ամենայն լիցի յաւար »:

Զայն տեսեալ ախտանացւոյն անակընկալ ոյժ սընդաւթեան,
 Ոտն ոտն յաջ կոյս խըլքրտեալ՝ ըզսարաւանգն ունել կըրթեր,
 Եւ անգուստ յանքոյթ վայրէ. եւ բըռնագոյն հարկանել զՀայկ.
 Որ 'ի նոյն խաղացեալ կողմ՝ քաջամարտիկ իւրով գընգաւ,
 Ի հտիտասի վանեալ կոյս կըտրէր ըզնա 'ի բանակէն:
 Ըզվերլին մաղեգնութիւն մալեալ վերագն ոստնոյր 'ի մին,
 Մերկացեալ վաղապարտ 'ի յաղթութիւն գայր կամ 'ի մահ.
 Ոտն 'ի ճերմակն ճանձկէն անեալ եւ Հայկ վարէր ընդգէճ:

Մերուճին Դանան 'ի գունգ նահատակեալ արաննափեանց
 Անգ յայժամ՝ ըզգաստ լինի զայս արշաւան Յուգազանայ,
 Որ զի իւրն սփերթի՝ սաքայել 'ի Հայկ սասպատակէ:
 Թողու զայն խուսել ալեւորն, եւ երկգըւմբն արք որգւովք
 Դառն որւեալ կայծակնաբար հասեալ առ Հայկ յասպարթիսն,

Մինչ նորա մըտարակ 'ի կուշտ յարձակէին ընդդէմ միմեանց,
« Ի բայ օն 'ի բայ, գոչէ, ինձ Յուգարան պահի ոտս ».

Առ ընկող ըզբազմաթի ուղոյն աղոյս իմ Գանանոց ».

Եւ սրբով գազանաբար անկեալ կոփէ 'ի խրոփա կառափն,
Այլ գաստակ կին եւ անզոյք քննահատոց հրատաղ սրբափն

Ոչ զօրէր առ ամբոխու գրծոխամուխ գոգեալ պրդինն:

Յուգարան փայլահնահար 'ի գլուխն անդուստ Թաղեալ Թրբով,

Խեղացնոր կործանեցաւ, բարձին որդիքն շնչասաղաւ,

Թալուկ 'ի սիրտ եւ զայցք խաւար մահու՝ աորան 'ի բայ,

Վրիժահան Թողեալ ըզհայի, եւ 'ի դարման չողան ծնողին՝

Որում չեւ եւս 'ի բազիէ անտի կին մահու հրամանք:

« Բարէ, գոչեաց տխտանտն, Գանան եկեալ 'ի գրծոխոց,

Այլ արդ այնոյն յըզեցի, զի մի եւս այլ դարձցի այսրէն »:

« Սափայն աստ աւասիկ է վեճեժերդիրն, կըրկնեաց Հայի.

Դու յառաջ քան ըզնա սանդարամեստ իջես 'ի խոր »:

Եւ շանթահար սաստիկութեամբ բախեր ձիովն ընդ վերագին.

Թընդեր երկիր, կերկերեալ հընչն լերանց խոր արձագանգք,

Չի հանդոյն 'ի բարանէ՝ երկվարին հարեալ կառափն՝

Անկեալ անգին Թաւալէր. իսկ մորին յայլ ոտուցեալ Թամբ

Եկն ամբարձեալ երկողումք ձեռք ըզխարքն սայրասուր,

Եւ կամեր շեշտակի բազիկե զաղոյ գիւցազինն ուս:

Թորգումանն աճապարեալ պողովատիկ մեծ նըրանան

Նծեալ 'ի գըլխանոցն երկաթակու բազմախորան,

Չայն եւ զչրուփ եւ զվերտ վառեալ ձեղքէ զերան մինչև 'ի պորտ:

Ժայլքբեկն արտնգանքն եւ ապաւառ եւ սեաւ արիւն.

Յաջ յահեակ անկեալ կըտրոնքն կախէին զերկվարն,

Որ ընդ նոր բռն հարթուցեալ՝ ընդստ յերկիր ընկէց ըզնա:

Յեջանեւ ահեղ սրբոյն 'ի տխտանեանն սազաւարտ՝

Ծայրն եւեթ 'ի Մաքմասայ գիպեալ խորան գըլխանոցն,

Յնորեալ յուժգին կըտուածոյն եւ բերանսեալ անկաւ յերկիր,

Եւ մայրամած երեսօք արկեալ անդ գիրկս անբաւ դեանոյն,

Պատէ մեզ զաչս եւ ընդ քիթս եւ ընդ բերան ցըռկի արիւն:

Համհարդք քաջին եւ Վոռնակ կապտեն զըսկայն եւ զերկվարն.

Հայի զասպարին բուրգն ամբարտակ բերեալ հանգեպ կանգնէ պա.

« Ո՛ւր իցէ աստուածըն Բէլ, այսպէս օգնէ նա ձեզ, գոչէր. (տուար.

Է՛ր անձամբ չեկըն տանել ըզԹորգոմայ կոյսն Հայիանոյջ:

Նախ ընդ մանուան անցցէ աստուածաբզ սուր, ապա մեծին 'ի սիրտ »:

Չայն ոճիր եւ ըզնախձիրտ տեսեալ զընգին վըհատելոյ,

Դարձուցին միանգամայն կապարձս. հայկեանք պընգին ըզհեա,

Հարկանեն ընդ զառ 'ի վայրն 'ի Թիկնամեջուն նեա, նիզակ,

Չբաւելոց եւ ապրելոց վէրք վատութեան Թըշնամանաց:

Այնչաօք եւ անդ անկանէին բազիկն Հայիայ վերաւորք,

Որ ոչ զենուն ստարուշակք 'ի խոհանոց մեծ սրբոյ՛
Ընդ աւուրս հարսանեաց անդրանկածին պայտզափն .
Ամենայն այն ահաւոր ձեռինն հարուած՝ էր մահ անշուշտ :
Զգիտերտեայն ջիւր կացուցեալ անտառափխ հոգեաց, ձորոց,
Ափտփայ եւ քարածեռ առապարոց եւ խոխոնոց,
Դառնոյին յազժանակաւ, բայց տլէտանջ սրբաբն 'ի ծուփ
Ընդ էլս անցից ճակատուն աշխարհախումբ պատերազմին :
Տեսանեն զակն արեւու՝ մէտ մտա 'ի մուտ 'ի մեծածով,
Եւ զճաճանչս երեկորին 'ի գոյն արեան բոսորատիւ
Սըփոռալ ըզլերամբ կորզուաց՝ Մոկաց եւ Տումորեաց .
Ինքեանք փոշտով յապաւառ եւ յապածոյժ Թուխ Թաթուեալ,
Երբիվարբ ըտպայն, Յալակն Հայկայ ճանճկէն ճերմակ
Դէզագէզ քրբտան փրբփուր վիժեն ընդ ուն, ընդ փոր, ընդ սքո,
Որպէս գետ գարնանազայր խարտեշ պղզվեակս յափըշտակեալ :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Խ Ա Գ Ո Խ Թ Ե Ր Ո Ր Դ

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն,

Արժեւակեանք պարտութեանք զարձ արարեալ՝ բերին զմարմն Հայկակայ եղբօրն իւրեանց. սուգ եւ կոծ 'ի վերայ նորա եւ գիտաբարզին: Պաղատանք հաշտութեան առ Հայկ եւ առ Վրաստ. չլինին լսելի: Վրաստ 'ի հանդարտել փոքր ինչ զազմուկն՝ ինզքէ 'ի Բելլայ գուլ զինուց առ 'ի Թաղուսն մեռելաց: Ենքհի եօթն օր. Թաղուսն սնկելաց տասի եւ անաս. գիտհանք Հայկակայ: Պատգամարութիւն 'ի Բելլայ առ Հայկ՝ յանձն առնուլ զերկուս փայն պայմանն՝ զՏնազանդութեան եւ զԻնամնուայ, եւ երթալ բարեառ. հերքի: Մանաւազ հասանէ 'ի բնակութիւն Ապահայ, ընդունելութիւն նորա: Հանեալ զՔիմանս 'ի հաշտութիւն, հաւանին ապա ի դանել 'ի ծով եւ անցանել յայնկայս առ Հայկ:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ո Ւ Թ Ե Ր Ո Ր Գ

Յաղթանակ դարձիւ Հայկայ 'ի ճակատուն հասեալ տեղի ժողովէն ըզկապուտ, զառ եւ զապուռ ըզթըշնամւոյն, Ջառնաղէն զապաղէն փուլթանակի տուեալ աւար .
Ախոյեան տխտանացւոյն գնայր յերեսաց յաղթող քաջին :
Ինքն ելեալ 'ի գէան հայեր' գեռ կրուռէին հայկազն արբուն .
Սակայն ոչ որպէս յուսայրն 'ի քաջութիւն թորգոմեական,
Այնպէս ետես վըճարեալ ըզփրկութիւն իւրոյ մանկացոյն :
Այլ մինչեւ մերձ 'ի վըտակըն թուխ վանեալք' մըրցէին գեռ .
Եւ յոգինն ապաստանք 'ի տխտանեան թափել ձեռաց
Ըցգիւկըն պատանւոյ մի անկելոյ թըշուառաբար,
Ջոր չկարէր ճանաչել, որոփէր վազէր սիրան հայրենի :
Ջի յնկըրկել Հայկազանց' 'ի Տիտանաց պաշարեր խոռ,
Ի թիկանց եւ յերեսաց եւ յամենուտ զինուց թիրտի :
Այլ նա զվհանն ահագին փարեալ զանձամբըն քաջալանը
Եւ զահեղ վաղակաւորն իրրեւ զփայլակըն մերկացեալ,
Մըտարկեալ զերիվարն եւ զխումբն հերձեալ ըզըրջափակ,
Սըրթաթիչ որպէս արծուի քաջափետուր եւ ճապուաւոր
Ընդ մըրրբիկն դէմ ճախր առեալ, յաղթողաբար սըպաւ յայսկոյս :
Վայ եղևկ տխտանացւոյն որ անդ 'ի թրոյն գիպան զայրուց
Փայլանընթաց շողալոյ 'ի շանթընկէց թափեալ բազկէն :
Անք որին Հայկակ հորդեալ փախուտ եղբորըն սիրայնոյ,
Խփգախեալ Հայկաբար քաջացն ընդդէմ տխտանացւոյ'
Յարանց անտի կորովեաց բազում նախձիրլս կոտորէ :
Մինչ ձըգէր գեռ ընիզակն' յասպար ու'ի սիրտ Վարայի մուխ,

Յայնժամ եւ իսո՞ւ պատահեալ ըզբըջապատ գունդն ելանէր .
Յանցանելն ձիւթափ մըրըրկարար առ Հայկակաւ՝

Իւայն թիկունարն տեղային նիզակախուռն արունց առեւք :
Հայկակ գանձըն մոռացեալ 'ի գութ արեան հարազատին ,
Մանաւանդ զի մի վէրբա փախբատեան տոցէ թիկանց ,
Վահանաւ ձրգէ զահեակն ընդ գեղարգանց խըռանն ընդգէմ՝
Այլ աւանդ , սուգ գառնավէր , ինքըն մընայ մերկ 'ի զինէն :

Ձի կառ , ուր , զընգին Հայոց պահպան Չուարթնոյդ ասպարըզ
Այլ յայնժամ գու գմեծըն Հայկ ընդ հովանեաւըզ պահէր (վէհ —
Դէմ գընգին Յուգադանայ . — հէք պարմանին անպատըսպար
Ընդունի զբարեան մըկունգն ըզձախոյ ստեամբ 'ի կողջս իւր ,
Եւ տապալ յերկարէն անկեալ՝ զերծու նիզակն յափոյն :
Չոր կրողեալ ամհարար զերկաթն անգութ յիւրմէ կըշտէն ,
Մինչ յառնել կամէր եւ զրէժ 'ի վերագէ անտի խընդրել ,
Չոր 'ի խուանն ոչ զք ծանեաւ՝ ոչ 'ի բելեանց առ 'ի Հայկեանց ,
Արինձըն ծիրանի յաղբերահոս զիժեալ վերէն
Իբրեւ ուզն 'ի փապ լերին յորդափազաց վըտակարուզն ,
Վըրկին գըրեալ անդ ընդ արին կենդանութեան լուգի շքնչոյն :
Որովն բարտի քաղատուն եւ երկնաթափչ առ ջուրց հոտանս
Ձանողորմ ասպարն 'ի սիրտ կենացն առեալ զմայրեւորին ,
Ի յորձանս անկեալ գեռոյն սըրխէ զիրանն , ըզլարաս եւ զթեւս ,
Առոյգանձըն պատանին զհեքացն հոպոպս յարեան թըրթըր :

Յայն ազեա տարակուսի պատի զնովաւ եզբարց կորով
Եւ քնաւ բազուկք եւ ասպարջ թորգումակաղն զբուրթեան ,
Պաշտպանել հէք սիրելոյն 'ի գաղանացըն ճիրանոց ,
Եւ բանալ՝ արտօսբազութ հանել 'ի բաց հեծեծանոց :
Իսկ այլ քաջք , Չարեհ յաւեա , եւ ինքն իսկ խոս , վարազացեալք
Մհհարին հարուածովք 'ի սիրտանեանց առնուին զրէժ :
Խոս՝ արին խոս՝ գանձն 'ի բաց եզեալ 'ի սէր հարազատին ,
Ընդ միտ անեալ զի զարին եւ զինանսըն եզ նա յիւր վերայ ,
Ձիարջաւ պախուցաթափ անկեալ բախէր ընդ ձին բարեան ,
Չոր գիտէր իսկ ոչ թէ նա եզբօրն իցէ կենաց գահիժ՝ ,
Այլ ըզնա նըկատեալ 'ի գլուխ արեապըն նահատակ ,
Եւ ճարոյդ զակամբն եկեալ , փոխան գըրխոյ ժանս վերագին
Կոփեալ վազերբն 'ի կառափրն գաղանին , ճնղբեալ յերկուս ,
Չայր եւ ըզձի փահամուռ արեան թաւալ ապր ընդ երկիր :

Բայց յանհուն խուժանէ հրոսոզ սկայիչըն տաքնափառք
Դիմելոց նիզակաճօճ երկայն հացեօքըն սպառնալեք ,
Եւ զի տեսին իսկ խորտակեալ ըզբօրութիւն գընդաց իւրեանց
Չվարտամայ եւ զՊարուրայ յերկոսին թեւըս բանակին ,
Հարկէին վերջոտնել , եւ քան զանձանցըն փրթութիւն
Չանձկալի մարմին եզբօրըն պահպանեալ հանել յիւրեանս .

Եւ հասեալ մինչ 'ի վրտակն էին անցեալ իսկ ըզնովաւ :
Տխտանեանք ըզհետ մըտեալ թորգոմացի քաջորերոյն ,
Ոչ սակաւ հարանս եւ անդ ընգունէին հըզօր բազկաց
ՅԱրմենեակայ եւ խոռայ, զի յետս ընդգէմ մաքառէին
Ձգաջաւանի կործարն տըւեալ հարազատին ամուր պատնէշ :

Իսկ նոցա՝ յազթութեամբն խրոխասացեալ, կամէին ոչ
Լքբանեւ 'ի ձեռաց ըզյաջողուած բազգին իւրեանց ,
Այլ հալածեւ ըզհայկեանսն տագնապաւ մինչեւ 'ի բուն :
Յերեսաց հայկին եւեթ էին 'ի միասն կասկածողք ,
Գուցէ առիւծըն նընջեալ յանկարծ ըզբուն թօթափիցէ :
Մեղէն ահա փախըստեայք 'ի ձախտէն հասեալ հայկայ ,
Ըզբարթնուլ գիւցազինն եւ այլ քան զայն ինչ մեծամեծ
Դոյժ արկին , ըզպարտութիւն յուգազանեանց եւ ըզխորուստ ,
Եւ զանշուշտ գարձն առ նոսա նովին հրաշունչ սրբամըտութեամբ :

Ձայս ամեալ Բագ ըզմըտաւ, եւ զի տուընջեան ջահ լուսատու
Ընդ երեկըս խոնարհեալ՝ տարածամեալ էր օրն 'ի կռիւ ,
Եւ բազում զօրավարք իւր գանձովէրք յոգիսն յեցեալք ,
Ըջտեղի կալաւ առ ջրոյն , ազգ ետ փողոց 'ի գուլ՝ ու'ի գարձ :
Հայկազունք եւ վրտատմեանք ոգի բերեալ գան եւ նոքա ,
Բայց խուժան խոանամբոի՝ բեռամբ թաղծեալք մեծ գիտկան .
Յոյց բըռնի ախամայ իբրեւ վարեալ գայր եւ Վըտտամ՝ ,
Որ թէ յանգուզն արուժեամբ զոգիսն 'ի ձեռս առեալ այն օր
Սպրեցաւ, իւրում որգւոյն երթեալ կալցի շորհ Արբակայ .
Ձի մատակ վագեր հանպոյն առ գութ որգւոց՝ գազանասիրտ ,
Ձամենայն յոչինչ գրելով սրաթուիչ զինուց խիտ թօթափուձն ,
Այնպիսեաւ շուրջ քննու զհարբն մըտմըտեալ մընջեալ փարեր՝
Յահագին հըսկայախրոխտ եւ ջըլապինդ հասակին գէշ
Բարձրապորտ վահան 'ի ձեռս, եւ զամենայն յոխորտ հըրոս
Յայն ձեռնեքէջ՝ գի ջուրտ թաւալ արկաներ զզօր գաշախն տապաստ :
Եւ նոցա երկոցունց ըսփոփուձն այն էր ամօթոյ ,
Ձի ոչ այն օր ինչն եւեթ 'ի պարտութիւն գըտաւ մատնեալ ,
Այլ՝ եւ բոլոր հայկազունք եւ ամենայն զօրազրուխ քաջ :

Ի մտնրախիճ կարկաջուն կացեալ հոսանըս վրտակին ,
Մերկացին յարեան թաթաւ զբահից ձորձոց ըզհէքն հայկակ :
Պազպաշուն լերկամարմին զընէր հասակըն վայելուչ ,
Վարդ ծիրանի եւ շուշան խոանեալ 'ի փունջ թուէին անգամբն :
Որպէս մայր սիրայորգոր փեսայութեան որգւոյն լօգիկ
Դըկարէն նարտ կարծիր 'ի սպիտակի ծաղկեալ հինու ,
Այնպիսի երփն հարկանէր քաջին արեամբ ներկեալ իրան :
Վէքն հաստոյր յառոյգ 'ի կողսն խորամուխ դեռ խողխողէր .
Յայն տեսիլ խոժողեցան քաջաց երեւք, հեղին արտօսք :
Ի յըստակ յորձանս ուզեփոց լուացին զարիւնն եւ զտպածոյժ

Ի սկսածն եւ լայնալանջ մանկան զինուցն, յազմ անգամոց :
 Չորեքին զօրավարք ապա գընդին իւր սեփական
 Վերառեալ զերկայն ասպարս, երկու 'նգ ահեակ, երկուք յաջմէ,
 Եւ կրցեալ առ միմեանս, բարձին զմարմինն յազմահասակ
 ԶԻւրեանց նահապետին, տանել 'ի բուն բանակն 'ի սուգ :

Գոյժ ողբոցն ազազակի եղբարցն եւ կոծ զօրականին
 Հընչեցին 'ի հետուստ 'ի Թորգոմեան ունկըն վրանաց :
 Աըլանան 'ի խորանէն 'Նոյ, Մանիտոն եւ հայր Թորգոմ,
 Լըբին կոյսք ըզվըբանս եւ հոսեցան ճըլիւք 'ի գուրս :
 Իբրեւ ետես հայկ զՈրգին իւր վերաւոր անկեալ 'ի մահ,
 Հասաչեաց գառնագին իբրեւ առիւծ որդեկոտոր,
 Որ ըզհետ որսողաց ելեալ մարտիւ յանոյշ բունոյն
 Եւ եկեալ գըտանիցէ զմանկունան յովազ յափըշտակեալ :
 « Ո՛հ որդեակ իմ հայկակ, Որգի կորին իմ սիրտուն,
 Ո՞ր ըզբեզ գօշեաց խոշոջ գազան՝ լափեաց զարկնդ անմեզ,
 Ո՞ր զէն զասպարգ պատառեաց եւ մըխեցաւ 'ի քաղցր արեւք,
 Զիմ ըզսօսըզ կոճուպեաց, ըզցուք արար կարթահոտոր :
 Ի՞բր արկի զբեզ 'ի ժանիս աշտեից սուր, յորկոր մահուն :
 Անոյ՛ յ՛ մայրըզ մանկըտույս, ակն աղետիցս այսմ 'ինչ կալմը,
 Կամ 'Թէ յայս հրաւիրէիր, երբ բարբառովք արիական
 Եւ աչացդ հըրով զօգիս իմ վառէիր 'ի պատերազմ
 Ընդգէմ բուն յափըշտակօղ չար գազանին ըսպանտողի,
 Եւ գըտտերդ հայկանուշայ ջերմ արտասուք 'ի ծոցդ իլեալ՝
 Զայն յայքս քո բորտըբէին խրախուսիչ բոց զիւշազնափայլ :
 Ո՛վ գու Թուրք Յուզագանու, զընդացեր յիս՝ զի զայս տեսից .
 Սահայն — տեսցէ Տիտան եկեալ նըմին յերկնուստ վըբեժ . . . . .

Զայս մընչեաց, եւ մեծամեծ վիժեալ ընդ այտոս աղի կայըակս,
 Չոգաւ ծածկեցաւ 'ի վրանն եւ լայր՝ սիրտ աղէկեզ .
 Զհետ նորս եւ ծերունիքն եւ հայր Թորգոմ՝ ազրոմ՝ ողբովք,
 Լային եւ համօրէն եղբարք քաջին ուեղբորորդեակք .
 Գոյժ ափն կական բարձին մատաղամարք, կոյս օրիորդք :
 Հայկանոջը լուսածըղի տիգս հոլանեալ անկեալ զմարմնովն,
 Հոյլ 'ի հոյլ հերք իւր ըսփիս 'ի վերաւոր լանջոս մանկանն,
 Աչկունքն առկայժ կըկոցեալ 'ի մահաբուն գէմնն անթարթօտի,
 Դառնալի քան զամենայն հեղըր ողբումն հեկեկանոջք
 Գեղեցիկ կոյան այրասիրտ նոյնչափ 'ի գուժ գորովազեա .
 « Ո՛հ եղբայր իմ, մերմղբէր, ո՛հ լըս աչացս հայկակ սիրուն,
 Մի քան զիս յառաջընծայ երկն արգանդի մօր սիրելոյ,
 Զի՛ Լըբեր ըմայր եւ զիս, յո՛ մեկնեցար յերկուց գըրկաց :
 Ամենայն ինձ քաղցր եղբարք, գու քաղցրազոյն ինձ քան զարեւ .
 Ո՞ւր գըտից ըզբեզ՝ յո՛վ, բալց 'Թէ եկից ըզհետդ առ քեզ
 Յանուշակ հօրըն վըրին 'ի գըզուանաց սիրոյն 'ի ծոց » :

Իսկ որ գեղ ըզգեղեցիկըն Շուշանիկ նըկարեսցէ
 Զկին պատանւոյն, ըզդուստր արւոյն Մեհնդակայ վեհ գիւցաղին,
 Յայն տեսիլ ցաւոց՝ մինչ կայր անկեալ զմարմնովն մահապիլը:
 Զի ճըչեալ միանգամ, եւ հերարձակ 'ի գին գիմեալ,
 « Ո՛հ Հայկակ », գոչէր՝ գլորէր, նուազեալ ոգի անեալ զոգւով:
 Հայկանոյշ զինք մոռացեալ, առեալ ըզհարսն 'ի գիրկէս իւր,
 Զուր խընդրէր, ըզանջազեղ քակէր կամար եւ զպտիճաւանդ:
 Կամէին քաջքն բառնալ յաչաց հիբին զտեսիլն ողորմ,
 'Նա յանկարծ ուշաքերեալ վաղէր փարէր 'ի մերկ իրանն.
 « Յ՛ գընաս, վայեաց ողորմ, կըրկին Թողուս գին ամայի,
 'Քաջք իմ արի, եղևկ գին, եղևկ ըզքեղ, ո՛վ իմն Հայկակ,
 Զինչ ընդ քեզ արարեր զայդ, եւ զինչ ընդ իս ընդ այրեցեալս:
 Որբացեալ 'ի հօր եւ մօր ծոցոյ 'ի քօ գիրկսըդ անկայ;
 Վա՛հ իմ առայդ վարուժան, աւանդ զարեւ քօ ցանկալի.
 Ո՛ւմ լըքեր գին տառապեալս, յո՛ եւ զմանկունս քօ զերկոսին,
 Ըզբաւուկ եւ ըզՅուսակ՝ զիմ արգանդի քաղցրիկ երկունս:
 Ա՛յս եր քօ սիրասուր 'ի Շուշանիկանդ 'ի ծոց իմ դարձ.
 Արդ համբուրից փոխան ջերմոց՝ ցուրտ զաչարգ ցուրտ փակեմ շըր-
 Մնո՛յ յայր մեր սիրելի, եկ տես զՈրգին քօ զիմն Հայկակ, (Թամբ
 Որ Թերեւեալ մայրենի մատամբ նըստեալ արդ յօրինես
 'Կրկարէն փափուկ շապիկս Որգւոյդ քաջի եւ սիրայնոյ
 Մինչ 'ի մարտես քորանագին դարձցի առ քեզ գեղեցիկափայլ.
 Արդ ես յարտօսր 'ի ջերմ լուանամ ըզկապուտակ վերին արիւն:
 Ո՛հ, նըզովք հասցն ժամուն յորում իջերդ 'ի պատերազմ,
 'Կըսովք եւ 'ի գահիճդ, այսպէս եւ զնա լոցցէ իւր կին:
 Տայդր իմ խոս, աայդր իմ արի, ո՛ւր է եղբայր քօ սիրասուն,
 Ի քէն խընդրեմ զեղբայր քօ, 'ի քէն ըզքաղցր հոգւոյս հատոր »:
 Զայս ասեր եւ վերբասին Թալուկ 'ի սիրան հարեալ գլորէր:
 Արուսեակ՝ խոս մեկուսի զերդ մեղապարտ հեծեծեն կան:
 Յակնարկել Արմենակայ բարձին զԹըշուառ գիակն անգէն.
 Թե ոչ, 'ի մուսս արեւուն եւ ցայդ նըստեալ աշխարհին:
 Աջկունք կըրկին լըւացեալ 'ի լուարանսն ջերմօղուր,
 Օծին իւզովք անուշիք լըցեալ ըզվերն ըյնախոց,
 Եւ յորդ արտօսր հեղուին 'ի գեղազէշ հասակն առայդ:
 Վըտուակ մի ձիւնափայլ ըզգեցուցեալ մարմնոյն հանդոյն,
 Հանգուցին 'ի դադաղքն պըսակեալ յուս սարգենի.
 Եւ 'ի սնարից մինչ յանոտտ արկեալ շըզարշ մի լուսամբիւթ՝
 Եդին 'ի վան, եւ ըզցայգն աշխար եղեալ կոծ ջայլէին:
 Իսկ գիտօշն երկնահայեաց գիւցաղըն Հայի հայրըն Հայոց՝
 Ուխտագրութ արգւոցն եւ իւր իսկ մեղկութեանն 'ի պատուհաս
 Ընկալեալ զարկածըն չար, նուերեր երկնից ըզսրբօրին զոհ
 Մանկութեան մեղաց նոցա եւ իւր խղճին 'ի քաւութիւն:

Եւ ազեղօք դիւցաղնական յողջոյն զօրուն խորովեալ գուլթ,
 Զամենայն փոյլթ եւ խնամ երթայր տանէր առ վերաւորս,
 Մանաւանգ առ պատանիսն եւ կորովի երեսասարգս,
 Որ ջիւքն էին բանակին յաւուրն իւրում վեժիւրնգրութեան:
 Արձակէ նոցա ճեպով զԲաւան ճարտար բըժըչկապեա
 Եւ գեղս եւ դարմանս եւ զամենայն պէտս արուեստին,
 Եւ ինքնին անձամբ շըրջի մըխիթարել ըզգըլտաւորս,
 Ընոյն առնել պատուիրեալ պայազապին Արմենակայ:
 Հասանէ՛ թէ ոչ ձեռք, սակայն մըտօքն առ ընթանուրս,
 Բաժանեալ 'ի բիւր կողմանս ձրկտի զոգւոյն ուշ սըրտթախէ:
 Բոցաթեւ որպէս փայլակն 'ի գրանց ճայթաեալ առաւօտին,
 Պատուեալ ըզճոց ամաղց՝ ծագաց 'ի ծագս երկին պշտեալ
 Ընթանայ յական քըլթիթ ընդ անսահման ձիգ սազարեա,
 Եւ անգուստ ընդասուցեալ 'ի սիրտ երկրի անցանէ Թափ.
 'Նոյն քաջին միտք սըրտթեւ ընդ՝ ամենայն խոյանայր կէտ:
 Իսկ արին խոռ յետ այնչափ 'ի գաշտ մարտին քաջարութեանց
 Զօրէն վեժիտապարտի զօգեալ թաքչէր յիւրըն խորան,
 Առ ցաւս սըրտին մըւընէր, կըռէր երգումն 'ի մտի անսուս
 Ի յառնել հօրն 'ի գուպար, ում՝ ակն ունէր այնուհետեւ,
 Մեծամեծ նորանըշան գործել բազլի զարմանալիս,
 Հանել թափեալ 'ի Բարայ եւ 'ի Բեշկանց առհասարակ
 Ըջմահու եղբորն ըզվեժժ, զայն յերեսացն արինս սըրբել:
 Վըստամ խոնջ եւ կիսամեռ ընդ մըտերիմն անկեալ 'ի վըսն,
 Աննայն եղելովքն յուզեալ ծըգիւր միտք այլեկոծ,
 Ոչ գիտէր ես ինչ իրացն նըշմարել ձեռնարկելոյ:
 Յոր կոյս եւ զաւըն յառեաց, ետես գուժից գործեալ եղերս.
 Սակայն ոչ բընաւ ուրիք յանձն իւր կըրթէր զիբին վընաս,
 Այլ՝ 'ի բախան եւ կամ յայլոց զորապետաց գըժիեմ ծուլանս:
 Դեռ եւս ակն ունէր սոկալ տիտանացւոցն բըռնութեան:
 « Պարտեցաւ մեզ, սակ, ճակատս այսօր, սակայն փառք,
 Պընդապէս ընդգիմութեամբ եւ թորգումեանցն ընդ մեզ պարտիւք.
 Միում եւեթ յազթուլթին կորեաւ աւուր, այլ՝ ոչ եւ յոյս:
 Ոչ իւիք ինչ արկածիւ բախտին Վըստամ լիցի նըկուռ,
 Կամ փոխեցի թուլացեալ 'ի խորհրդոց մըտաց իւրոց:
 Բազմութին յազթեաց մեզ, այլ՝ ոչ պարտեաց, ոչ պարտեցէ.
 Ըջվըստամ ընկձեացէ ոչ, բայց թէ քան զինքն հոգի մեծանձն:
 Ի՞ր ինչ Վըստամ վատասիրտ՝ գաւազանիս այսմ արժանի.
 Մոռացոյց կամ թէ յամ՛թ արարից զօրըն զայն ըզմեծ,
 Յոր 'ի բարձ զորազրլի ռզմունեցայ 'ի բանակէն,
 Որ ըզհայի 'ի բաց տարեալ զիս վայնուչ միայն ծանեաւ
 Զօրութեանց ակըր եւ իշխան ընդգէմ Բեշկայ ձեռն ամբառնալ,
 Պաշտպանել հայրենեաց եւ զըրուանեան բարձըր գահու: »

Յ՞մ տարայց եւ զՁերուանայ հօրըն տեսլամբք ինձ աւետիս :

« Բայց ըզոյն ոչ ամենայն զընգաց իշնանք խորհին, գիտեմ, Ձամենայն վնասուն պատճառս յիս ինքն եւեթ կըրթեալ թերեւս, Ձմեծամեծ անկզ գործեան այսր բազկի եղեալ յարաստ : Տիրատեաց թըշնամութեան եւ մտխանաց ժըպիհհ բարբառ, Ձի եւ յիննն ուժացցին եւ սարտուցեալ ելցին 'ի բաց : Ժըխտեացին թոզ նոքս զքաջաչընչօզ վըստամեան զէն . Գիտէ զայն Բեյ, գիտեն զօրք եւ զօրավարք տիտանացոց, Գիտեն զաշտք եւ հոզ երկրիս ասորեստան արեամբ զանգեալք . 'Կս եւ կէս նըժարից ճակասազրին գիտէ յերկինս, Որ բազում անգամ անմէս զուգակըշիս եկաց յերկար ի մտառներս բարձողին՝ ընդ տիտանեանս եւ ընդ Վըստամ » :

Ձայս ասեր՝ կէս մի բանիւ եւ կէս յինքեան մըռընչելով, խորհեալ յամեթ պարծելոյն զօրապետացըն լու 'ի լու . Որչափ 'ի նոյն խոկ կայր յամեր, յատելութիւն վառէր Հայկին, Եւ խորհուրդն անգամ 'ի միտս առ նա կըրկին խմարհելոյ՝ Բան ըզմահ եւ քան զըբժոխըս սեաւ եւ գամն յաշուն թըւեր :

Ոչ վերպեր յոր կասկածեացն ըզմեծամեծ աւագանւոյն .

Ձի գոգ բոլորք ժողովեալ առ Աննակայ զնոյն խոսէին, Յուելեալ 'ի վերայ եւ ըզըբժմիտ վայրենութիւնն Եւ զժանտ սիրան անագորոյն 'ի սատակումներն Վառգոշայ : Ձարմանան գողին օրհնեն ըզվէհ Հայկեանն արթութիւն Եւ ըզինամերմ մարգասեր, եւս եւ ըզկնի մահուան որգոյն :

Բազումք եւս, առ նախանձու զլարեալ ընդ նա եւ մտխացեալ, Կուտական բանիւք 'ի մեծ զըրգանն զայրոյթ զբակայց սիրտ .

Ձի եւ Հայկեան խիտս պայմանին զմիտքս նոցա ասգնապէր աս : Էին էին եւ ոչ սակաւ վատք անարիք 'ի զըրուանեանց, Որ վերջըն պարտութեան զիւրեանց բազկին տեսեալ զհանգեա, Կամէին իմըն զընգօք 'ի տիտանեանն հատուածել կողմ, Գիտելով չափ զի Հայկին ընգգէմ իւրեանց գուան էր աղետեալ : Բայց յերկուս յերիս հերձուածըս պատակտեալք միմեանց ընգգէմ, Հասաստանն եւ ոչինչ, յազմուկ 'ի խոռով հատեալք ու 'ի խէթ :

Ազգ եղեալ սատակումն Յուգագանայ եւ Հայկ յազմօզ, Յարուցեալ երթայր Դանան, այն ինչ կանգնեալ 'ի հարուածոյն, Անկաներ յտարս քաջին եւ ըզհզօր ձեռան համբուրեր :

« Չկամէի գտանել, ասէ, զայս զոժացումն արեամբ որգոյոք, Եւ ոչ ըզկեանս խոկ անձին . բայց գու չէիր քաջք առ նըմս : Թէ կայցես տակաւին յարգար յասման քում յամատեալ, Արտասուաց գուցէ մեծաց եւ այլ բազում գործիցին տոյժք » : Հայկ կաւեալ ըզձեռանէն եւ զմեծարոյ կանգնեալ զալինս, « Ոչ ես, ասէ, կամակար պընգեալ կամ ինչ, ծերութիւք քաջ . Գիտես ոչք, զորոց եւ ոչ զանուանս ասից ես 'ի բերան :

Եւ Երկնից ունիմ շքնորհ զի զմբռերմիդ խնայեաց զարեւ .
 Բեզ յինէն ընծայ կազմած եւ այս սուսեր գուժ վերադիգ .
 Նորք այսուհետեւ վառեալ մըտցես յիմ պատերազմ ,
 Եւ 'ի նոճարն Նուարայ զայս կախեսցես յինէն նըւեր » :
 Եւ տայր ջընա զպողոթանիկ զարիւնտոտ զազակաւորն :
 Հայեցեալ ջընծայր ալիքն եւ զայս անդրէն արձակէր ձայն .
 « Զի Թեպետ եւ մերձաւորս կորեաւ ոտոխս իմ ատելի ,
 Այլ որ երբեմն հեռաւորն էր Թեւ Թիկունք Յուզազանայ՝
 Նա զօգ շքնէ տակաւին եւ մօտ առ իս քեզ սիերիմ .
 Ոչ մեկնեցայց յիմ փարախ , կացից որդւոթս իմով հանդերձ ,
 Յորս արգի աղետոխ գուժ՝ յաւել էջոյց եւ զզուտար իմ ինձ .
 Ըջո եւ զիմ մըղեցից ըզպատերազմ , մտայց աստէն ,
 Կամ տեսից եւ զԹըշնամիդ Հայկայ յարեան իւր Թաթաւեալ » :
 Զուխտըս զայս լըւան Երկինք , եւ զառաջինըն կընքեցին :
 Մինչ զայնու էին գեւ , կանանւոյն զապը , կոյրք եւ հարսունք
 Պարազուխ Արուսեկաւ գան անկանին յոտս հօրն Հայոց :
 Արտասուօք կուսին մեղանըս յանձն ասեալ ներումն հայցեր .
 « Զանոխակալ գըթուժիւնդ առ քեզ կալեալ մեր բարեխօս ,
 Եւ 'ի սիրոգ հայրադորով մէք ապաստան ամենեքին ,
 Հաշտ լինել պազատիմք ընդ մեզ , ընդ գունդդ այրաբատեոն ,
 Մըղել ըզմարտս եւ փըրկել 'ի սպառապաւուս սատակմանէ
 Զցանկալի որդիս , զեզբարս , ըզհարս եւ զարս այսր երամոյ
 Որ յոտըս քո եւ 'ի ծոնկս անկեալ փարեալ կամք Թաւալեալ :
 Ո՛հ , ըզքեզ գիտեմք եւեթ Թորգոմական բանակին հայր ,
 Ատելի մեզ Վըստամ 'ի սիրտըս մեր քան ըզցըծոխս :
 Մընայ քեզ արդ ոչ փայն սարեցելոցս ածել ողորմ ,
 Այլ եւ վըեժ հատուցանել զանմեզ սպանդի քում զաւակիդ » :
 Խառվեցան ազիք քաջին , եւ յարտասուս քեկեալ բարբառ ,
 « Երկուց , ասէ , կայ մեզաց արգտհատել ինձ սաաջի ,
 Վըստամեան հետաուժեան եւ ուխտազանց անոսատ որդւոց .
 Յերկրորդ յայս ողորմութիւն յօժարագոյնս ընթանայ սիրտ ,
 Յուշ ածեալ զի առ սէր եւ 'ի գըթոց սըրտի գըթեցին :
 Յանկարծ՝ Թէ եւ Բարձրեալն հանգոյն առ այն զըտոյք քաւիչ ,
 Որում չէք ինչ ակն ունել զաշտ իմ 'ի յիմս արկեալ Հայկակ ,
 Որ այն մեզաց փոխորէն անկեալ 'ի մտհ կայ վըբաւոր :
 Օ՛չ Թէ յիս եւ առ Վըստամ սիրտ գոյր Քոստուն ներողաժող .
 Այլ լիցի , յորժամ նորս գլուխ բարձրավիղ իւրովցն հանգերձ
 Փոխանակ ընդ ձեր առ ոտս աստ խոնարհեալ անկանիցի :
 Օրինաց արգարութիւն եւ իրաւանց Ցէր 'ի բարձունս
 Զայս կամի , զայս կամի եւ Թորգոմեան վեհանձն որդին :
 « Կողմանքս այսոքիկ , հայրենատուր իմ սեփականք ,
 Ինքնակամ հնազանդեալք իմոյ ձեռին , հրապուրեցան .

Ընդ նոսա չեն ինչ իմ բանք. իսկ տունն Վաղմնայ զըրուանեամբք հետ
Անկուշօղբ ասլըստամբիչք արեւելուշօղբ ողնդըժնեայք...

Եւ զնոսա պարտ է նուաձնել. բայց ոչ արժան ինձ բընապար,
Ախոյեան յարուցելոյս տիտանայւոյն գառզութեան .

Եւ վատութեամբ արերտիւ, չառնու զայդ յանձնն սիրտ Հայկայ :

Չխրաւուան եւ զանձին չափ տացէ նոցա գիտել Երկինք :

Որոյ սուրբ են ճանապարհք, եւ այս ընտրեալ կացցէ առ իս :

Դժբուարակափու պատերազմ է ինձ Վըստամ քան ըզլերբովթ ,

Չայն Երկնից ես հաւատամ, պրտակեսցեն զիս յայս Երկինք :

« Են 'ի մարտիդ եւ Տեան ընտիրը, նոքա զճակատ Տեազն մըզեն ,

Կոցուն բարուկ եւ վերին Հովանին մեծ պաշտպան գընդին :

Իսկ զորդուց հանից վըրեժ, յորժամ ընդ իս տուն Թորգոմնայ ,

Որպէս երգուաքս, անխըլիրտ 'ի բանակիս կացցեն 'ի պահ ,

Եւ սպառեալ Բե'այ զՎըստամ՝ յիս եւ 'ի յիմս յարձակիցի .

Կամ Թէ ես ինչքնին յայնժամ 'ի նա եւ յիւրն իսկ բընաշխարհ :

Իմ զարիւն որգեկիս նուերեալ երկնից քաւութեան զոհ ,

Անգուտ եւ ան ունիմ քինախընդիր պատեհ ժամուն .

Կոյն տացէ, որպէս գիտե եւ երբ, 'ի ձեռս իմ ըզլերբովթ :

Այդ է աւագիկ իմոյ մըտաց կէտ անխախուտ » :

Անդ էին քաջին սերունդք եւ մեծամեծ զօրապարեան ,

Ի բէկն զարմանալեօք զարփական բարբառն ուշիմ ,

Եւ չէլեր որ ձիկ հանել գիւցազն ընդգէմ նահապետին :

Իսկ առեկք Վըստամայ 'ի զըրուանեանց եւ յարթեանց ,

Թեպէտ եւ իրազեկք ամբոխելոյ սկայից սըրտից ,

Չանգիտեալ 'ի հերձուածոցն եւ յերկփեղկեալ զօրականէն

Յերկուս բանակս որերիմս եւ մեծամեծս ընդգէմ միմեանց

Ընդ երկուք ցեղապետք Թորգոմնազինն եւ Վըստամայ ,

Չիշեկին երեւել եւ հաշտ առնել զգիւցազնն վեհ .

Մանաւանդ զի գիտեին եւ զկամուկեր խիտ պարանոց

ԸզՎըստամայ եւ զորդւոյն եւ որ տըւեալ ձեռս 'ի նոսա :

Քանզի ահա եւ կողմանն վըստամեան խումբ կանանւոյն

Գըուե եւ բերան արարեալ աղերսաւոր իւրեանց գառու

Ըգտիկինն Արնակայ եւ զժառանակայ եւ զՉարեհի ,

Յերեսաց Հայկին ելեալ գոյժ 'ի բերան եւ գիտարձակ

Ոգբազին լայահառաջ գիմեալ անկան առ զըրուանեանն ,

Ոգորմել հաշտել ընդ Հայկ , զի մի բնաջինջ բարձցին յերկրէ :

« Թէ արանց քաջաց կանանց ոչ վայելեն այս արտասուք ,

Սակայն , ասեն , յաշխարհի՛ յազգին օգուտ անկ է հոգալ » :

Կա 'ի խրժանն եւ յախորտի կացեալ մերժէ խորխա բարբառով .

« Չիշխանութիւնս ոչ ինձէն առի ես ինձ , այլ ըսպայն ետ .

Ոչ կարեմ արհամարհել ըզբարձն մեծ զոր մատուցին

Ինձ եւ տաննս Չըրուանայ սկայից բանակք եւ սպասալարք :

Ձի եւ զհանրոց ինչ յուսայք 'ի ձեր խորհուրդսդ աւելի,
 Դուք, եւ որ ըզձեզն հրապուրեալ զրդեցին յիս .
 Ահա տեսէք զինչ արժեն որդիք եւ գունդք ձեր գիւցազնից,
 Կա եւ բնաւ խի գումարտակք եւ զօրավարք այն բանակի .
 Ձայդ Վըստամայ անօրինեաց բախա, զի խելամուտ լիջիք եւ դուք :
 « Իցէ ինչ Թերեւս աստուած գիւցազնացեալն Թորգոմեան ,
 Ձի մոյ մայնոյ իւրում անձինն երեւելով
 Ինոտա եւ 'ի մեզ հրաշացուցէ պանչելիս նոր :
 Մեզ անշուշտ յազթուծիւն Թէ պատրաստեալ է 'ի վերուսա ,
 Ո՛չ ապաքէն յազթեացուք, ոչ ինքն ոչ ես, այլ զօրն արի .
 Չօրականին է պարծանքն, մի 'ի նոցուն կապտե ձեռաց ,
 Եւ ըզմի զդք կամ Թէ զանձնն համարի մայն կարօզ :
 Իսկ Թէ մահ եւ պարտութիւն, այսպէս եւ այն՝ մեռանիցիմք .
 Ո՞ր զմառնն երկնաւորի ժըպրհի շըրջել ճակատագիր :
 Մեացուք ապա քաջութեամբ եւ մի այլում ասացուք ըզփասա .
 Վըստամայ գեռ յուսան է դուրի, ոչ անկանի այլում առ ոտս .
 Վահ որ կրէ դուրի ցայդ տիս յուս, եւ խելս 'ի նմա քան զազատա ոչ : »

Ապա գոյն ինչ մեղմել ըզմըմըռուձնն կամելով,
 « Բայց, առե, քանզի յոգունց սուգ են եւ ողբք 'ի բանակին ,
 Ձի Թէպէտ ասարնպատիկ 'ի մէջը հարեալ գըտաւ Տիտան ,
 Այլ ոչ նոցա զին փայտեայ, եւ ոչ մարմին է մեր պզնձի ,
 Ինձ հոգ լիջի՝ վայր մի գու՛ յանել զինուց մարտի գազար ,
 Մինչեւ զանկեալ սիրելիս, զորիս Թաղմամբ վըձարեացուք,
 Քաջազանց շուք վայելուչ, մընացելոցն մըխիթար ,
 Եւ միք զանձինըս զըացուք ոգի առեալ եւ կազուրեալ :
 Հեշտ 'ի հաւան գայցէ Բե՛լ, զի պէտս ունի եւ նա քան զմեզ :
 Օ՛ն արիք աղէ երթայք դուք եւ մարմնոյ տարայք զարման .
 Ոչ 'ի գեպ ընդ մեռելոցն մեռանել եւ կենդանեաց,
 Պիտոյ եմք տան եւ ազգի եւ աշխարհի առհասարակ » :
 Ելեալ զարձան կորակոր Թախանձալից հեծեծանգր :

Արձակեալ ըզբամբըջանին, չեւ գիշերոյն հասարակեալ
 ՁԱռնակ զըրուանեան 'ի մըտերմաց կարծեալ իւրոց,
 Այլ սըրտի մըտաք տենչօզ գու՛ եւ պարսպ առնուլ 'ի գործ ,
 Եւ գլաբեթեանըն Չարեհ Թորգոմացուցն 'ի կողմանէ,
 Արքս քաջս եւ իմաստունս առ տիտանեանն առնէ գեսպան ,
 Դու՛ զինուց առ 'ի Թաղուձն աւուրց երկց մատուցանել :

Ելանն գըձան հրեշտակքն եւ գըտաննն զբնէան բանակի
 Ըմբըռեալ 'ի նմանավէշտ կիրս ահագին կոտորածին :
 Խարուկածին բորբոքեալ լուսաւորնն բոցք ըզձամբարն .
 Ոմանք յողք կային նըստեալ, մըռընէկին առ վերսըն այլք,
 Կէսք ըզկարծեալ աստուածոյն հայհոյէին գուտղութիւն,
 Իսկ այլք անթիւք ամեհիք խիզախելին առ վաղուին օր :

Ընդ բանակ մեծտարած անցանեն ոչ ինչ խրախափոք
 Ընդ անհուն բազմութիւն անաղակոյտ խալ ըսկայից,
 Եւ ընդ կազմըս ահաւոր ըսպառազէն զինուորութեանց,
 Բէլ սակաւիկ զի զիեալ յամբարտաւան բարձրութենէն,
 Ընդունէր ըզգեսպանան 'ի խորանին մեծարանօք:
 Բազմալ ինքն յիւր գահոյս, ճաճանաւուխա վարագուրեալ,
 Ըուրջանակի սրբակապանին աւագորեարն եղեալ երաստ,
 Զահք՝ լրապտերբ բոցաճաճանչ լըրջացուցեալ զարխուր տեօնին:
 Ատենին լեալ յանգիման՝ արին Զարեհ տայր ըզգապառան:

« Թէ իցեք սակաւին կալոց 'ի կռիւք հանապազօրք,
 Թէ արգեօք ըզգիորձ առեալ բախտի մարտից եւ մեր մատանց,
 Թողուլ զերկիրս եւ երթալ իցեք խորհեալ, գուք զիտասոյթք:
 Իսկ 'ի կռիւ եթէ կայցեք ինչ տակաւին ընդ աշխարհիս,
 Եւ ձեզ անկ է տեսնել՝ ձեր առ զաղիւշն կրուիցիմք:
 Զորք ահա եւ հովիւք եւ գաշտ մարտին, լայն ասպարես,
 Լըջեալ կան աւագիկ եւ լեռնացեալ գիակուտիւ,
 Խըրտեղոյ իսկ չիք տեղի արի արանց ուերիվարաց.
 Վըկայ ձեզ զօրավարք հաղիւ ասորեալք 'ի մեր զինուց:
 Զանկելոց հարկ է ապա խորհել թազումբն ձեզ եւ մեզ,
 Եւ օրէնք քաջաց մահուն երկուց կողմանց զայն պահանջին,
 Եւ սրբեւ ռաւոյթիկայ ռազմին բանալ մեզ մըրցարուն:
 Եւ առ այս՝ աւուրս երես գեթ 'ի զինուց պարս եւ գըլալ,
 Ապա յեռայ փրկանգամ զայրոյթ եւ զէնք իջնին 'ի գաշտ:
 Այս է մեր մըտաց խորհուրդ, ակն ունելով թէ ձեզ հաճոյ »:

Զայն յայնժամ՝ յառազաստէն եկն ոչ ողջ պատասխանի.
 « Կարեւոր մեզ հասեալ է սուգ եւ վըշտ երկուց կողմանց,
 Բայց առաւել ձեզ կարծեմ որ կորուսեք զօրդի քաջին.
 Կորուստ այլ ամենայն՝ զայ 'ի տեղին, այլ ոչ զաւակ:
 Աւելորդ այսուհետեւ են խրոխտական բարբառքըք ձեր
 Ինձ լու՛ի լու եւ յասնի՛ մեծամեծար հրապարտիկս:
 Բանքք եւ մեզ ըստ մըտի, քաւ 'ի խօսիցդ յանդրանութեան.
 Եւ զսրգոյ պատուոյ զօրէն ռաւոյթիկաց եւ սիրելեաց,
 Որ գահաճաւ բարձրացելոյ փշտ 'ի վերայ ետուն զանձինս,
 Հատուցցուք մեք աստէն, եւ գուք ըզձեր ծախս անգանոր
 Մի առ մի մանրր զըննեալ աւուրց յաւուրս համարեոյթիք,
 Եւ երկեղն զոր խընդրէք՝ շնորհեալ ձեզ զեօթն օր փոխանակ.
 Թէ արգեօք առ 'ի զմեռեալսքդ տալ հողոյ բաւեացին ձեզ.
 Թէ եւ բիւք ինչ ունիցիք հեթեթիկ՝ խրարեմք ինչ ոչ,
 Մինչ յաւուրբոս եօթանց տիտանացիք ոչ առչին զէն »: —

Զայս ասէր առ երեսս, իսկ 'ի գազանիս՝ օր շահելոյ,
 Զի գուճոք նոր 'ի թիկունս, սւմ ակն ունեք, հասցէ նըմա,
 Եւ որ ընդ Տոսոպ արշաւեալ ժամանեցէ գործոյն յամբո՛ղի:

Մանաւանդ զի յոյժ իսկ զայր 'ի յառնելոյ Հայկին կասկած : —

« Արդ զայդ , յաւել , ի տէրունի գահուս զիմաց տարայք պատգամ ,
Եւ զիւցախաւան կենաց շնչոյս բարբառ եւ բերանոյ
Յարգիխակիզքն արեւէն հաստատութեան ձեզ զաշն ուխտի » :

Յայս վայր տիտանեանն . ըզթեւ բանին ապա Բիւրասայ
Յինքն առեալ եւ ըզյառնել Հայկին կալեալ 'ի մըտին խէթ ,
« Ի եւ այլ ինչ , առէ , բան՝ յառաջիկայսդդ կարեւոր ,
Ձոր բերանովդ առաքելք առ զբուսնեան քաջն Վ քստամ ,
Ար ողջն աւազանիդ եւ առ ամբողջ ըսպայակոյս :

Յոյժ իմաստուն գործեցէք զարիարար մերժելըդ գուր
Ոչհըզարար զամբարտաւան թորգումանն Հայկ եւ զնորա տուն ,
Որ ընդզըգեալ յերկնազէն բընուութենէ տեսունքս բախտին ,
Ձերով բազիզք եւ արեամբ կանգնէր 'ի ձեզ գտող աթոռ :

Այլ եկայք առէք ազէ բովանդակել , ձեզ յօգուս ,
Ձարութեանըդ խորհուրդ եւ զհանձարեզն ըզցծութեան :
Ողորմիմ ձեզ եւ սպայիդ , խընամք զըթոց յիս բարբառին .
Պագէք թագիս այսմ երկիր , զաստուածատեղ տէրս ընկալեալ
Հասատոց իշխան եւ տէր միահեծան տիեզերաց .

Ընդ ջրգով անցէք նորա , յաղքտամբէդ որդեցայք ,
Եւ ապրեալիք 'ի հասեալ նորա զըլխոյն պատուհասէ :

Մէք ապա զարժանաւորս 'ի ձէնը 'ի բնիկ տանուտերանց
Կարգեսցուք յաշխարհդ 'ի մարդ իշխանապետ եւ թագաւոր :
Սասանեալ յիւր չիք զարձօք ապրտամբող ձեռ թորգումոյ
Առաջի ձեր եւ մերով անպարտելի մեծ զօրութեան ,
Եւ բարիս ըմբռնելիցէք գուր յաւիտեանս ժամանակոց » :

' Մեծասիրտ աննենդն Արեակ զարձոց առ այս պատտութանի ,
Թէպէտ եւ խռով ընդ Վ քստամ , սակայն պատուոյ զարմին պատկոտ .

« Ձայգպիսի վատութեան ձայն՝ ոչ մէք ունկամք լըսել կամօրք ,
Թող թէ յարանց տկանըս հեղուլ , խառնել մըտաց նոցա հրտալոցս ,
Թող թէ պետի զբուսնեանց եւ որ զնովու վեհազն իշխանք :

Ընդ մեզ , ընդ ձեզ եւ ընդ լերինս այս եւ ընդ գաղտ աստերտամ
Բախան եւ զէնք գատեսցին եւ ընարեսցեն այսուհետեւ :

Մեր քաջացս Այրարատոյ բարձի կըռիւք են ընդ միմեանս ,
Այսօր թէ կըռուիցիմք , գոյ մեզ վաղիւ գառնալ 'ի հաշտ .

Իսկ իցէ ինչ արկանել օտարտուոյ իմաստութիւն

Ի մէջ երկուց կագերոց մերձաւորաց բան զայրպիսի :

Այլ գրեա թէ չմփարանք՝ կամք կտորիմք մէք զբուսնեանդս ,
Կամ թէ խառնիմք եւս ընդ ձեզ երկպառակեալքս առհասարակ .
Թէ անկեզժ ըզճըւմարիան արիարար պարտ է խոսել ,
Կարող կարծեմ ես ըզհայն՝ ինքնին միայն եւ իւրով տամք
Ձատորնեայդ ըզձեզ եւ զմեզ եւս հարկանել միանգամայն :
Տակաւին ոչ ճանաչէք գուր զայրն , եւ ոչ ես զարմանամ .

Բայց քաջիդ տխուհեան գոնե լինե՛լ գոյր խելամուտ .

Այր, որ ասելի թէպէտ ոմանց 'ի մեր գրբոհ,

Կս եւ ինձ իսկ թերեւս, այլ արհամարհ եւ ոչ ուսկը :

Այդ իսկ ձեր բանք եւ խրբատ՝ ահի մշտաց մասն եւ գուշակ » :

Սրբամբոտեալ առ այս Կերբովձ՝ յոխորտագոյն կըրկինաց անգրէն .

« Բզձեր քաջաց զուգուծին տեսաք ցայտօր ըզքեղեցիկ,

Եւ յապայս առաջի տեսանիցեմք յայտըմհետե :

Օն եւ ծն երգուեալ 'ի հայրն արեւ ու 'ի թաղա տխուհեան,

Չար եւս օջտեալ 'ի հերձուածս յառաջիկայդ տատակեալիք :

Ընդ որդին թորդոմեայ թէ խառնիցիք ընդ ապրատամբ,

Տեսաք ահա եւ ըզձեզ եւ ըզնորայսն համագոծեդ :

Եւ ո՞ր այն զորուծին իցե հայկիդ ձեր միայնում,

Ձի անկեալ 'ինըժարդ հակիցե զմեան տատուածաղբ :

Իսկ զոր ցնորիքդ եթէ հայկ իւրով գըլետով եւ իւրայտով

Ձբընուծին վանել գիտե զի՞մ տխուհեան տիեզերատասա,

Խալազատ միտք եւ շամբուշ, գարձուած առ այդ չունի՞մ ինչ այլ,

Քան զինուք, երբ գուք եւ նա միահամուտ գունդ գումարտակ

Յասպարէս մշտանիցեք . բայց ողջանգամ միայն ելլես

Ի սրոյն Տխուհեայ, զոր սպանուցայն՝ տեսցես աչք » :

Ասաց եւ արձակեաց . գարձան եկին յիւրեանց ճամբար,

Եւ ցուցին իշխանաց հրեշտակութեան զելան եւեթ,

Չայլովք վատախարհուրդ իրատուքն անցեալ վեր 'ի վերոյ,

Եւ քընոյ զվատակարեկ տըւեալ անգամսն հանգչէին :

Բայց կոծ եւ արտասուք ցըժագորգայն ոչ գագարիբ

Ի խորան վաղառնիկ որգւոյ քաջի հօրն հայոց,

Ըջճագիկ մանկութեան տիոց հասակն աշխարհլով,

Ըքբարուց եւ զվարուցն պերճուծին գիւշադնական,

Ըջբրտեայ զարի լանջոյն եւ ըզմատանցն պընգուծին,

Չայրեցեալն Ըուշանիկ եւ զորբ մանրիկ մանկաին մասալ

Որ անդ ընդ հանոյն կային անգեաք 'ի հայկաշէն՝

Չինչ սեաւ օր եւ սեաւ ժամ հասեալ եկաց 'ի գլուխ իւրեանց :

Այլք զայլուր անկեալն ողբո՞մ ըզսիրելիսն կոծէին,

Որ յանբաւ գաշտին ասպաստ հողաթաւալ ընդ ապաժոյժ

Երնէին ընդ նըզովեալ զարմին Գամոյ 'նք ոտխա երկիկց

Խառն 'ի խուռն եւ անծանօթ հարազատից անկեալ իրանք :

Իսկ երկինստն այցելու գթացեալ իմնե յանհուն վատակ

Կենդանեացն 'ի ճանաչել յընարել սրբեկ գիւրեանց մուեալս,

Ակնարկեաց արտեւանամբն 'ի շտեմարանըս թեմանայ

Եւ բացեալ ըզգահանս եւ զգրունս թօնուտ թուխ ամպրոպաց

Յարուց 'ի գլուխս Խայթ լերին, ած քաղցր անձրեւ տեղատարափ

Ընդ երեսս ասպարիսի մարտին եւեթ մինչ ցաշալուշ .

Լըւաց տաբաւ զամենայն փոշի զտարաւ եւ ըզթարափ

Եւ զարիւն եւ զսպաժոյժ եւ զսպաւառ 'ի գիտեանց :
 Ըզգիշեր մինչ առաւօտն մերկանայր ըզարերալից ,
 Ի ծոց լերանց հարածեալ ըզչամանգալ եւ զմառախուճ ,
 Դախ բնիւանք ելանէին , կէդք 'ի մայրիս հարկանել փայտ ,
 Կէդք 'ի կրեւ ձիով , ջորւով , քառահոյով ճորչն չօլ անուրք ,
 Այլք 'ի գաշան իրեալ մահու՝ զանկեալ մարմինսն ժողովն .
 Ի տամուկ երեսս երկրին ուիք զեռ զնային արիւնախառն ,
 Եւ արանց ազի արտօսք 'ի նոյն խառնէր վըտակահոս :

Ի նոյն հարկ եւ նոյն ազէա կանխեալ կային եւ Թորգոմանք .
 Բալց արի հայկեանց իրանք եւ յարեթեանց եւ զբրուանեանց
 Սախտակ 'ի յոս փայլէին՝ յընարեալ ազգին 'ի գեղ բշնիկ :
 Ընարուծեան միւս եւս լինէր նային նըշան , զի քաղք իւրեանց
 Դիւլտաղնաբար կան տապաստ՝ իբրեւ հըսեայ երկասարգ
 Որ զչեղեցիկ յալթանգամարն հոլանեալ 'ի քուն լինէ ,
 Սպանակից երեւմանք նահատակաց 'ի կերպարանս ,
 Իբրեւ այն թէ կենդանեալ 'ի գէն 'ի մարտ խիզախիցնն :
 Իսկ բնիւանք ամենեւին անարգաբար կան գիտապաստ ,
 Եւ սխտանեանն սերունդ գիւտտեով եւ Թըխամորթ՝
 Ըջմեղաց եւ զանիծից հօրն ըզգեցեալք գոյն արջնաթոյր :
 Աւանդին զբոյք համբաւան , եթէ Քամայ յոտ նըզովց
 Փոխեցաւ սպիտակ տեփին 'ի սեաւ ամուխ եւ 'ի խամձող ,
 Եւ երանգ նոյն ընդ զաւուրն սերեցաւ մինչեւ 'ի սպառ :

Իրեալք այսպէս ողբազին 'ի մահահոտ գաշա բարկութեան
 Կրէին սայլք ըզմարմինս , կրէին անգուսա եւ Թորգոմանք :
 Յառաջնում աւուր արկեալ բնիւանց խարոյկըս մեծամեծս ,
 Յերկրորդում ըստ նորակրօն ատգահակեան անյոյս զենին
 Այրէին զմեռեալս իւրեանց եւ ջրտէին շարլ ըզհրատիւ ,
 Զանօզուտ զենըս նոցուն եւ զերթվարս արկեալ 'ի հուր :
 Ծուխ եւ ճննձեր բոցախառն մըրրիկելով կըցէր յերկինս ,
 Գոյժ ջրտելոց խըղելոց , կոծանաց ձայնք յամպս որոտայր :
 Յերրորդում զամբն սուկերց նըշանաւոր հոյակապից ,
 Յորս առաջին Յուգագան բազմահառաչ աւազելին ,
 Ի սափորս սուկեզէնս ու 'ի խըբարգետոյս հաւաքելով ,
 Ըզաւմիկ խառնազանձին ընգաւազեալ ծածկեալ յերկիք ,
 Հատեալ վիհս եւ վերապս անգընգափորս եւ լայնալիբս ,
 Եւ երիցս ունաձայն կարգան զանուանըս զնայելոց ,
 Գիշ ունեղով զալս 'ի խոտնարհ մինչ 'ի խորին սանգարամեաս :

Դաւանային ողբալով քան ըզնոտս զեւրեանց անձինս ,
 Զի վազիւ եւ ինքեանց վիճակ ողորժ արկեալ կայր նոյն :
 Որ այսօր յերկրի շըրջին՝ վազիւ 'ի խորս հողին անյուշ ,
 Եւ 'ի սիրտըս սիրելեաց վազ քան յերկրի մոխրին անհերտ .
 Ո՛վ բուան եւ անողղք հէք մահացուաց ճակատապիք :

Իսկ ողիք մեղսածածաւ սեւածորմիք գնային յանգունգա .
 Կայր Հրեշտակ մահուն խարէր գրոյժ ստրաշէկ 'ի սեւա Զակասս ,
 Առ բարապանըս գըժոխոց նիշ բարկութեան նրզոկէց Ցեանն :

Չայգոսիկ խաժամուժն ըստ հաւատոց իւրոց գործէր .

Իսկ Բէլ՝ եւ Բիւրասպի եւ ոչ ստեղաք յաւադանւոյն ,
 Համակ միտք ամպարիշտք , ծաղր ըզնոսին առննն եւ զիրօնս :
 Բայց միայն թէ աչք խոժոռ մի անկչին ինչ 'ի Բելայ թագ .
 Եւ 'ի բախտ աստուածութեանն , այլն ամենայն քաղցր ժըմոտէր :

Նոցա գործ եւ խորհուրդ՝ ծածկել եւեթ յաչաց ըզգիս .

Իսկ Հայկեանց եւ վրաստանաց զանկեալս իւրեանցըն տոհմայնոց
 Հանգերձեղում՝ յուզարկել յաւիտենին առ յոյս եւ սէր :

Լըւացեալ եւ վրաստակս ըզցեցուցեալ սպիտակափայլս ,
 Եւ ջերմոց կարեւորաց ողբանըւազ գառն արտասուօք
 Ի գազաղս հանգուցեալ , պըսակեալ յոստ մըշտապալար ,
 Անմահութեան նըշանակ , մըրտի՛ նոճոյ եւ տօսախի ,
 Ի միջավայր բանակին համուռ 'ի մի տային ժողով :

Չի մահուն սուգ եւ կրօնից մեծամեծար վայելութիւն
 Ի մտաշցօնս գարձոյց՝ ընաւին կըրից արկեալ թըմբիր ,
 Եւ 'ի մի խառնեալ ձուլեաց այն օր զկողմանսըն զերկոսին :

Աք ծերքն աստուածամերձ , Նոյ եւ որդին իւր Մանիտան ,
 Օրհնութեանս առ միայն անեղն անմահ նըւազելով
 Եւ ազօթս՝ յանցուածոց հանգուցելոցն 'ի քառութիւն ,
 Բառնային այնուհետեւ միանգամայն գըտլոր գազաղս :
 Առաջի Մանիտան ազօթելով մըրմընջաձայն ,
 Եւ 'ի կարգ անկեալ ըզինի աւազանին եւ զօրաց վաշտք ,
 Եւ որ անգ սիրելիք եւ կարեւոր ինչ թայրաթոպ
 Հանին թաղեցին 'ի մօտ բըլըւրն անտառախիտ :

Ոչ Աըստամ եւ ոչ յիւրոց պ մըտերմոց գոյր 'ի հանգէնն ,
 Այլ թէպէտ եւ սիրտ խոցեալ Հայկ 'ի խորին ընկըզմեալ սուգ ,
 Աւաքեաց ստեղայն յիւրմէ գիմաց զվոռնակ զիւր զինակիր ,
 Եւ զհաւանակ ծերունի զհաւատարիմ պառազամուր ,
 Եւ յընարական ընդոճեաց զարին Չարմայր եւ զԱրտաւազ :

Իսկ յաւուրն երրորդի , մինչ յազեցեալ լալեօքն հանգեան ,
 Կամեցեալ հօրն Հայոց զվաղածարշամ իւր որդեկին
 Մեծաշուք հանգերձանօք գյուզարկ թաղմանսըն վըճարել ,
 Ետ հրաման կանգնել կոթոզ 'ի ճամբարին իւր հրապարակ
 Բարձր յերկրէ բոլորածեւ 'ի սիզարոյս հողակոտոյ .
 Եւ զամբոին իւր զամենայն շուրջ բոլորէր ըսպատազէնս ,
 Արնազէն եւ ասպազէն վռոեալ հետի եւ այրուձի .
 Բամբըշտք , գըստիք եւ հարսունք զբըրգամբըն շուրջ՝ 'ի թուխս համակ ,
 Ինքն , որդիք իւր եւ թոռունք 'ի նոյն 'ի զէնս հուպ պար առեալք ,
 Եւ Թորգոմ ծերունի արտասուածոր զողջոյլ ալեօք

Յողորմ մահ սիրեցելոյն կայր առ որդւոյն իւր գիւցազին-
 Հայրապետ Նոյ, Մանիստոն բազմին սրբոյ յաջ եւ յահեակ,
 Պրականալք զիրանունս 'ի տրխորեանդ սազարթ նոճի :

Անդ յայնժամ հասակակիցք հէք պատանւոյն գիաբարձիկք
 Ի վրանէն հանեալ եղին զանշունչն Հայկակ 'ի խարթոխ անգր,
 Եւ ամբոխ բազմութիւնն արանց կանանց եւ մանկւոց
 Դառնահեծ ողորմ ողորմ աշխարելի բարձին կական :
 Հայրըն Հայկ ձըգեալ ըզուր, աչք իւր յերկինս, զենոյր յառաջ
 Որթ մի մատաղ եւ փափուկ, նոյն եւ օգի մի եւ այծի .
 Զնոյն արարին եւ որդիք քաջին Թոռունք եւ մըտերիմք,
 Հարիւրք յանգեայց եւ հօտից անկեալ յարեան Թաւալէին
 Ամահին պատարագ 'ի հաճութիւն մահկանացուաց,
 Գնացելոյն, Թորգոմազանց եւ համօրէն սպային ուղաց :
 Յազգէ մէն մի ողջակէզ Տեան հանէին 'ի սուրբ սեղանն
 Անարժելի վեմաշէն յասպարիսին կանգնեալ 'ի մէջ :

Մինչ վառեալ բորբոքէին 'ի քառադէմ սեղանոյն կողմ
 Բուրանոցք չորք ծրխելով կրնդրուկ զբժու ստալին եւ հարուէ,
 Պաշտօնեայն երկնաւոր աստուածարեալն Մանիստոն
 Զալս ընդ երկինս ուզերձեալ եւ ընդ նըմին զչաստահօրն սուրբ,
 Քարողեաց 'ի Տեան հոգւոյ զքամբանակոս քաջի Որդւոյն .

« Որ ես Տէր կենդանութեան, իշխան մահու եւ զբժոխոց,
 Որով սրբոյ տաճարիդ՝ երկինք զըմբեթ, սեղան երկիր,
 Ընդ անբան զենմանցս ընկալ Քարձրեալ ըզոր՝ մեր զանարին
 Ըզբրտին Հայկայ եւ զուան նորս եւ զմեր բոլորեցունց .
 Զոր ցաւալք եւ մորմոքմամբ յերկնից բազինդ հանեմք նըւէր,
 Պատարագ քաւութեան եւ հաշա լինել սան Թորգոմոց,
 Հովանի սիրեցելոյն եւ Զբրուանոց եւ Յաբեթի .

Եւ տալ եյս յաջողուածոց կասկածազին պատերազմոս,
 Ընկալեալ զ'ինմա զենումըն հաշտութեան ըզքաջիս մահ :

« Կրնա բիւր երանի, զի քաջութեամբ եւ քաջ անուամբ
 Ի վերայ երկնից Սրբոյն եւ հայրենեաց նահատակեալ,
 Եւ ոչ վազեալ ինչ արտաքս ըստ պատուիրան հօր գիւցազին ,
 Անդ ուրեմն 'ի քաղաքըն կենդանեաց պրսակեցաւ
 Զանթառամ գանձեալ պրսակն հայրենասէր նահատակաց
 Անկելոց փոխանակ աստուածասէր ազատութեան :
 Վասն այսր ամենայնի երանեմք քեզ, արի մանուկ,
 Եւ զու զմեզ յերանութեանդ յիշես յաթոռ անմահին հուոյ :
 Իսկ կենացրդ հանգէս, մի ազետից դառն յիշատակ
 Զբրկելոցս յայգալիսի արգար անձնէդ եւ յիմաստուն,
 Քաղցր եւ հեզ եւ մարդասէր, ամենեցուն բարձր ապաւէն :
 Ըզքաղուի քո հզօր գոգչէ գարուց գաշա ուղշոունի .
 Անդ խայտան Թըշնամիք, անդ յողբ նըստի տուն յաբեթեան :

« Եւ գու հայրդդ վեհազն եւ Անոյ մայրդդ հայկազանց,
 Դիւցաղանց ծընօղդ մեծ, ո՛վ որ անգէտ անսկընկալ
 Հասելոյ քեզ սըգոյդ՝ ՚ի հայկազն կանգնիս յուսով
 Իմաստուն պահապան եւ հօգանի վեհ գիւցազինս,
 Դուք քաջի Որդւոյ ծընօղք, ձեր մանաւանդ մընային գիրկք
 Յայտ՝ ՚ի հըւ կամեկասար ՚ի ծնողասէր որդւոյ թափուք .
 Որ ընդբարձքն զանցուցեալ յաստուածակարգ ՚ի սոյն հանգես,
 Իբրեւ միայն հարազատ զուակ Որդի անուան եհաս .
 Իակ աղջին ըզքաջաղն հայրանըման՝ ձայնեալ Հայկակ,
 Զաննախանձ եւ զանյալազ յայլոց ըզփառաւն ժառանգեալ :
 « Բալց վըշտիդ այդ ըսփոփումն յերկնից ՚ի ձեզ հընչէ գզեկէն,
 Ուր եհաս ամրացաւ ըզխրեղեացն առեալ զըզուանս
 Ի ծոց հօր բոլորեցանց՝ հասուցին Նոյի եւ Թորգոմայ .
 Անուն քաջութեան արձան անընիջ յերկրի կանգնեալ,
 Զա՛հ ՚ի գլուխ վառեալ նորուն զինքն յառաջնորդ վերին շաւքին
 Առաջի հարազատացն եւ Թորգոմեան քաջորերոյ :
 Դուք, հայիսզքն գիւցազունք, հօր մըխիթար լիջիք փոխան :
 Հուպա քաջք, որպէս չունչն աստուածամուխ յաւէժակոյ
 Յանմահին ՚ի ծրար կենաց յարփին վերին ամեհոփեցաւ,
 Մօր մահացուաց մատուցուք եւ զերկրաւոր նըշխարս ՚ի ծոց,
 Յօր կոյ մեղ ամենեցուն երթալ ՚ի կէտն ըսպաւունթաց .
 Քաջ լերուք, յարփեմանձ՝ աշտարակին զըացուք զիբարս » :
 Լուռ եղեւ, եւ գաւք ՚ի կարգ անկանեկն յուզարկաւորք,
 Յառաջոյ փոքք եւ տուփք եւ նուագածուք ողբերգելի,
 Ըզչիւնի՛ հետեաց ամբոխ եւ հեծելալն արիագունդ .
 Ընդ որս գային խառնեկն յայլոց վաշտուցըն մըտերիմք,
 Եւ Ամնակ իւրով խըմբիւ առ գիւցաղինն եւ մանկան գութ .
 Գնայր եւ Ընձակ պատանեակ թաղծեալ ՚ի սէր Արմայխի :
 Ամենեցուն կերպարանք սըգոյ, երկաթ միայն զգեցեալ,
 Երիվարք ՚ի սեռւ սըթար, զէնք ՚ի խանար՛ շքրէալ յերկիր :
 Զհետ նոցա պատանիք մանկահասակ եւ սպաւազէնք,
 Դափնեալըսակք, ՚ի շորից բարձեալ զգազազս սարգենաղարգ,
 Թուրն առ քաթին, կապարձք, աղեղն, ասպար, նիղակ, զարգ մեծաշուք :
 Զհետ նոցա Նոյ, Մանիտան, Թորգոմ եւ Հոյի որդուք թոռամբք,
 Հրատն, Զարեհ եւ Փառնակ եւ այլ սիրուն աւագորեար :
 Ըզչիւնի նոցա հայկանոյշ եւ Արուսեակ ընդ բամբըշանին .
 Թող միայն ըզԸուշանիի, զոր ընկերացն արգելին գութք,
 Յօր եւ Առաջիկ ողորմեալ, յեղեմական սլացեալ գրախտէն,
 Յեռ ընդ ուղոց պատանեկին անդ գիրկընդգխան համբուրելոյ,
 Եզիւնընն արոտասուակցորդ զհայկանուշոյ զգեցեալ զերեսս
 Առեալ ՚ի գիրկըն զըգուէր եւ արծարծէր զոգին առկայծ :
 Արջնաղջեստ զընան կուսանըն՝ ՚ի ձեռս իւրեանց ուղէք նոձի,

Արտասուք գանձավիժան ընդ գալիահար այս գեղեցիկ,
 Այլ ոչ ճիշ, ոչ գոյժ կառաչ կականարարձ կոծոյ ջնայեց-
 Տեսիլ մեծ պատկառելի, անմահութեան յուսոյն հանգէս:

Մեռելոց Թառուտ բըլբոյն հանեալ 'ի գլուխ' ետուն Թաղման,
 Առ նրոն եւ զարիւնոտ մարտից նըշան ըզքաղին զհնա:
 Գոչեցին ըսպայազօրք եւ սիրելեաց զհետ նորա պար,
 « Բարեաւ երթ, եզբայր սիրուն, բարեաւ զընդիս մեր սիրային,
 Երթ բարեաւ քաջըզ գիւցազն եւ գիւցազին, քաջի որդի:
 Գամբ եւ մեք հուպ ընդ հուպ, զայս աւետէ մեզ պատերազմս »:
 Կոյսք անդ կրրկին յաշխարահեծ լացին քըքուսանս ազիտորմ:

Ծածկեցին ըզգերեղմանն հարթեալ զքետիննն կուռ եւ արամ,
 Յարուցին 'ի վերայ շիրիմ' ահեղ ըսկայազօր
 Մեծամեծ եւ արաստոյ վիմօք անտաշ երկոտասան,
 Մի քան զմիս փոքրրկացեալ 'ի յուրան մեծ աւարտելով-
 Տընկեալ ուսիս գիտարձակս եւ ողբաձեւս 'ի ներքոյ շուրջ,
 Եւ զնղբք նոճս արտաբոյ' սրածայր գիտակս երկնատըլաց:
 Եւ գրիչ Խորտար քանգակէր, « Հայկակ Հայկոյ գիւցաղին ճնս »:
 Արձան յիշատակի քաջի մանկանն յազգ Թորգոտեաց:

Այսպէս ողորմ վըճարեալ գիահանք հէք պատանեկին,
 Յանգրէն գարձ 'ի բանակսըն գըտանենն զըսպասաւորան
 Ի սպանդից պատրուձակացըն պատրաստեալ խորտիկ պէտպէս.
 Զոր գիւցաղն առատասիրտ ուձիկըս տայր տանել զընդից,
 Անխրտիք եւ անխընայ բաշխել բոլոր 'ի սպայակոյտն,
 Որոց եւ այլ ինչ բազում յըղեալ յիւրմէ ճոխ մատանաց
 Ձիք գինւոյ իւղոյ մեղու եւ ազանգեր ազցս անուշից,
 Ինքն իւրովքն առնոյր ընթրիս, եւ բամբըշանին յիւրեանց խորանս:
 Այլ չեւ վըստամ, չեւ դեռ եւս իւրքն 'ի սոյնս յարել մերձենային,
 Որ կամօք սըրտից իւրեանց, եւ որ յահէ խոժոռելոյն.
 Զի գըժգմեալ կայր մըռմըռեալ ընդ որոց գամ մի առ Հայկին
 Սէր ցուցեալ մըտերմութեան՝ ընդ նորա իրս գըտան հազօրդ,
 Ընդ Առնակայ մանուսանդ, ոյր եւ լընոյր տեւելոյն առի:

Զայն գիշեր գումարեալ զտապանին Բէլ 'ի խորհուրդ,
 « Մերկացայց, ասէ, յատեանդ ըզթաքնութիւն մըտաց իմաց:
 Վըտտամ մանկտողն, ահա տեսէք, ինքնին կալան ըզմեղ աշխատ,
 Ոչ սահաւ տխրանացուց արիւնք ըզձորս ողողեցին:
 Յաղթեցէք, բազմութեան շնորհ, եւ շնորհ քաջաց զօրազըլխաց.
 Բայց անկեալքս ըզմեր կորուստ բազմապատիկ յանգիմանն:
 Առնակայ յայտ առնեն խօսք, զի առ նոսս չքնացին ձեր բանք.
 Իսկ զարգիս եւ Հայկ ինքնին իսկ գըրէտովն մեզ զարթուցեալ,
 Են եւ զրոյցք Թէ հուպ Թիկանց եւս ակն ունի նս հիւստոյ.
 Եւ մեր գունդ նիզակակից չեկըն ցայտար չերեւեցաւ,
 Եւ տոսպականն արշաւան չեհասս 'ի կէտ նըպատակին:

Ի կրօնից հաւանութիւն բրննի նուաձնէ է անհրնար .

Ձայդ գրուի մերոց գաշանց Թողացուցուք Թորդոմացոյն ,
Եւ հրեշտակ արարեալ առ նա միայն բարեաց խոստամբ ,
Ձերիւս եւեթ խընդրեսցուք , զհնազանդութիւն եւ զկոյան ալեղ ,
Ձայլն ամենայն առ յապայն ընձեռեսցէ մեզ ժամանակ :

Վբտտամեանք առ ամեթոյ եւ հերձուածոց գրտան անոստ ,
Սա 'ի վրէժ քննու նոցա հաւանեսցի մեզ' ակն ունիտ' » :

Անողք գեհպետ Բիւրասպ եւ քրքումպետ կրքիեաց անդէն .
« Բաբէ , այնպէս ուրեմն հաստատեսցի գահ գիւցազինդ ,
Եւ շիցէ նրկատութիւն այդ փորձ կրքիկն քում քաջութեանդ .
Իսկ իցէ դք հնազանդեալ եւ ոչ կրօնից տեառն հըպատակ ,
Եւ կայցէ ինչ ակն ընկձնէլ զապերասան ըմբտտութիւն
Յանձնապատան գիւցազին խորհրդական հանձարեղի ,
Կամ խիթալ թէ զիջի բնաւ ընդ վըտտամեան ընկերչակէլ :
Այլ իցէ իրպես եւ է , տէր էք կամոց ձեր եւ ըսխտին .
Ինձ քաւ շիցի Թողանալ ներել նրմա գոյզն 'ի դեհէն
Ձոր ինձէն իմով շքթամբ քարողեցի յատեան նորս .

Մի յայդ գործ զիս տեսցէ տէրդ , եւ զոր կամիս' արա գեպական » :

Ծանր առ այս իշխանաբար դարձոյց 'Եբրովթ պատտախանի ,
« Եւ քո իսկ բերանով հաւատք ասպար են տէրութեանց .

Ապրեսցի Թագին կեանք , խորտակեսցի քաջին վահան .

Այդ ոչ նրմա ինչ եպեր , կամ մեզ զուխտից մասն ինչ մատնէլ :

Ձայն յուսոյն յորդորական հընչէ 'ի սիրտս ակեաաւոր ,
Ձապատում բըրտութիւնն յամով եւ ստէպ նուաձնէլ աղղամբ :

Ոչ 'ի մի հըբոր հարուած սուր տապարին' անկաւ կազնի ,

Արապարն 'ի սըմբակաց ձիոց անցից չիմացաւ ինչ ,

Այլ կակուղ ջուրքն զեռմանց անհատ սահանք ողորկեցին » :

Ձայս ասեր , եւ զխորադէտսըն զԵփլա եւ ըզՍաբա
Ձաթտանեանս , եգեալ նոցա բան 'ի բերան , յըզէր առ Հայկ .

Որք եկեալ ընդ գողուլիս 'ի լուռ ճամբար Թորդոմազին ,

Մուծան 'ի վրանն ուր նըստէր գիւցազն որդւովք եւ ծերունեօք :

Ողորկ ընդու եւ Թըրթրակ Սաբա յոտին տայր ըզպատգամս .

« Ինչքնապալն աստուածանման ոչ մուսացեալ զիւր սէր նախկին , —

Ձխոժողուցն ատենին տեսեալ էած Թափեաց անդէն , —

Թէ մերով ինչ օրինօք յօգեմք բարբառ' ներեսցէ քաջդ .

Ըզտէրն առ քեզ եւ ըզլլատակ քո զառաջին ոչ անտեսեալ ,

Ձայս պատգամ' առանձինն յըզ՞ առ քեզ իւր արժանիդ :

Ցեսեր ից մինչեւ ցայսօր ծառայեցեր ապանորհաց ,

Ծառայեցեր , չիշխեցեր , եւ գղբա զինչ հատուցին քեզ :

Ձոր ատնէ ինչ դք' ըզնոյն եւ զըտանէ յայլոց կըշիս .

Ձի մերժեցար , եւ զորդիդ քո կորուսեր ըզտրանսունդ :

« Ի նանիւր եգիւր 'ի մտիդ ըզլլայրենիսդ յերիւրել մարդ ,

Եւ արդար իրաւամբք արիւել երկրիդ զոր քո հաշուիս :
 Այլ աշխարհ եւ տերութիւն որում անմահ տացի արգիին,
 Նա՛ յերկնուսա, եւ յերկրէս հըզորնն Բէլ՛ նորուն պատիեր,
 Նորա է, եւ նա է տեր : Եկ ազէ գու գարծիր առ իս,
 Եւ յերկց հրամանացս զառաջինն շնորհեալ քեզ,
 Երթ զոր կամես պաշտես զաստուած, բայց հնազանդես տիրող ձեռինս,
 Եւ ասցես ինձ զորիորդ ըզգուտորք քո զե՛մ ցանկալի .
 Արա ի՛մ անգիմամարտա զգրութեամբ ընկձեալ զցոսա,
 Տէր ըզքեզ ՚ի վերայ գրքոց նոցա կանգնեմ յաւե՛ժ,
 Եւ անկտակած վայելես ընդ հովանեաւ մեծի Թազիս .

Դու քեզնն իսկ արդ տեսեր՝ ձեր քանձօն է գրութիւն :
 « Իսկ ապա թէ այսքանոյ ներողութեան կացես անասա,
 Դիտասիր անա եւ զայս առ քեզ սիրոյ նըշան անխաբ,
 Վըստամենց խոտոր խորհուրդք եւ աչք մընան ակնարկութեանս՝
 Համազունգ յիս անցանել . եւ զու յայնժամ զինչ մընաս՝ անս .
 Թէ ՚ի հիւսիս յաւացար, հարաւ հանգեալ կայ մըտընչեալ » :

Արանց զայդ, որպէս օրէնն է գոռոզոց նենդապատիր :
 Դիւցազին սիրան ըսկըսաւ արտփել ՚ի ըննջըն Թաւարծի,
 Եւ բարբառ հատուկըիր, բայց աննազէս զայս արձակեաց .

« Աւելորդ իմն էր առ մեզ այդ փոփոխումն պատգամիդ,
 Ասացար իսկ կանխաւ առ ձեր հրեշտակ երկիցս անգամ,
 Եւ ոչ ըզմիդ անձուք յանձն ՚ի զեղծուցիչ պատեր բանից :
 Բաւ քաջիս ընդ բընասար ձեռամբ ըզերտօտան արկանել զլուսի,
 Առ գիւրբ կամ ճոխութեան զազգ իւր մասնել ՚ի գերութիւն :
 Ոչ այն խոյ է գիւցազն Հայի, ճեռ անգրանիկ Թորգմանձին,
 Զոր գիցես հեղինակ աւագ հօտիս պարարտարոս,
 Զկամն ուսել, զքեզնն ըզգենուլ, զենուլ ՚ի պորտ աստուածութեանդ :

« Կարող են զգաստմանք, յայսր ՚ի վերայ մեծ ապախտեաց
 Որում քո իսկ շըրթունք յախամայ կամըս վըհայնն,
 Եւսելուլ կանգնել աւարտ եւ զոր սպաննաւոր փառութիւն :
 Այն նոցա հոգւոյն պարծանք՝ որով գիւրեանցն յայանն ըզրան .
 Իսկ եռ յայնժամ շնորհ կալոյց աւետալուր Երկինց ձայնին,
 Որ յանգործ գատարկութեանց զերծուցանէ զիս յարուցեալ,
 Յորս ըմբընենաց զիս օրէնք արգարութեան եւ արքնութեան :
 Եւ տացէ նա յայնժամ զպողովատիկ իւր ինձ ՚ի ձեռս .
 Եւ ՚ի մի կոյս Բէլ իւրովն, Աստուծով Հայի սոսկ ՚ի միւսում,
 Ի՛նչուք ՚ի գաշա առ միմեանս, երեմեացուք գե՛մ յանգիման,
 Տեսցուք ըզգլուխըք պահեսցես, ապա թէ զիս իշտան կանգնել :

« Արանց ի՛մ չիք մեր ճակատ, տեսէք գուք զայսա, եւ զիս տեսէք,
 Եւ զարմանք են քաջաց պատգամանիդ ձեր անպատկառ :
 Ի՛մ կամք սրբոտի այն էին, գոռալ մարտի ընդ ամապրէսս,
 Իսկ թէ յոյր ձեռնն՝ չէ փոյթ . ոչ մարդ է ձեզ պատերազմոց,

Այլ Աստուած. այսօր 'ի ձեռքն Վըստամայ զմարտը մըզեալ,
 Եւ ըզձեզ եւ ըզնա մասնէ, յամօթ յոյժ վատթարեալս.
 Վաղիւ ինքնն գիտէ՝ որպէս տայ զձեզ 'ի բուռն Հայկայ:
 Չիք ինչ ինձ 'ի վըստամանց տոչ ձեզ երկիւզ կասկածանայ.
 Վանեալիք մինչեւ առ իս, այնուհետեւ Տէր ինք տեսցէ:

« Օ'ն արիք, Հայկ ոչ 'ի մարդ է խարըստեալ ըզոյս սըբոփն,
 Ձանգիտէ ոչ յուսկէք, բայց թէ միայն յերկնից Տեսանէն:
 Եւ ոչ անտի կասկածէ՝ որ զերկնայնոյն ուրացաւ զահ.
 Որ յԵրկնէցն շերկընէ՝ նըմն Նրկինք են սիւրիմ »:

Ելանեն կոր 'ի գըւտ ընդ խիստ պատգամն պակուցեալ,
 Եւ գարձեալ գալապոզի՝ Թարգմանեցին յունիքն Բե'այ:
 Զըջանայր տիտանեանն եւ գենպետին տայր իբառունս,
 Սնըջանայր Բիւբասափ, սեզ առեալ պերճ նազէր անձայն,
 Եւ խորագետ հանձարով ըզգըժպըհի զանձըն ծածկէր:

Ըզգընէն ողջն Հայկ յուղեալ ծըբէր 'ի սըբոփն խորս,
 Իբր 'ի ծով մըբըկածին անկանիցին այսք յամենուստ,
 Եւ ալիք զալիս առեալ կոհակք զիտհակըն մըզիցեն,
 Եւ համօրէն ծոգափոռք մըբընիցին տհաղմագոյ:
 Մերթ յեկեալ զեսնն ակնարկէր, մերթ յառաջիւ ըսպանայեալս,
 Հապ յեղբարն 'ի հիւսիսի սլանայր մըթօք երազածիւ,
 Հապ ընդ իւրն Մանաւազ, յարի որդին յԱպահոսնիս,
 Ի քաջացն ակընկտընալ գալուստ գետտին ամբանայր ցանգ.
 Զի զանկուտն վըստամանցն նըջմարեր անկանգնիլի:

Իսկ Վըստամ խոնջ եւ վատասակ եւ յուսակուուր յեղից մարտին
 Հայեցեալ յանալընկալ եօթնեակ աւուրց տիտանեան շնորհ,
 Տեսանէր զի ժամ էր այն վաղիւ մարտին նորոգելոյ.
 Այլ զընգին իւր խարտակումն օգնականօքն Հայկապանց՝
 Լըռութեամբ տայր հեծեծել, չիշխել բըռնի վարել զըսկայս:
 Թէպէտ վերին երեսօք զուարթատեփլ զինքըն բերեր,
 Մերսն յարեան ընկըւզեալ ծով անկեալ խորգայր քուն յուսահատ:

Այս ամենայն մինչ տարուբըրք էին յերկուց մէջ բանակաց,
 Մանաւազ քաջ եւ համհարօքն՝ արին Թաթուլ, Ներսէն ուշիմ
 Ըզբերանցն ապահոսեաց հարկանէին ըզձանապարհ,
 Որ յանուն արի որդւոյն հօրն Հայոց կոչին ցայսօր:
 Զի նորա վիճակ հասեալ ժառանգութիւն՝ եւ անգ նըստեր,
 Յորմէհեաէ աշխուժիւքն ըմբատ հարեալ երիտասարդ
 Ի Բերսր ալաղեզ օրիորդ գուտորր Ռահանայ,
 Էր իւր 'ի կինն առազաստեալ՝ զիւցաղին հօր իւրում յանկամս,
 Եւ առ գուժ սիրոյ կուտին առ սոն հարեալ զամենայն ինչ:

Գիտեք Մանաւազ ըզբնակութեան քաջին ըզկայս,
 Այլ մոցեալ յորմէհեաէ եւ մենացեալ օժէր անգէն,
 Զի էին այն ամբ երիք, չեւ էր երբէք երթեալ առ նա:

Ամբռնային 'իւլերինս' ուստի գիտեալ անհարկէին
 Յաղմէ 'ի ծով բըզնունեաց եւ յահեկէ 'ի Հայկաշէն,
 Ի Հարբայ գաւառին գեղապարոյր հովաց պարզուած:
 Իբրեւ անցեալ ընդ անտառ մի ծմականիստ եւ Թանձրաբոխ
 Ելանեն արտաքս 'ի գլուխ զառ'իվայրի միոջ բարձու,
 Երեւէր բըլուրն հանգեպ բոլորածեւ գեղեցկանիստ
 Ըզթիկանց կապոյտ վեմքն իբր 'ի տասաակրս նրկարէն,
 Աս 'ի կողմն անկեալ ընդ մեջ խոսխոտունեաց եւ գընունեաց,
 Յոյր կանգնեալ էր 'ի դագաթն Հայոց քաջին բարձր ապարանք:

Ապարանք տաճարածեւ բոլորաշէն եւ գըմբեթարդ
 Ի կըճեայ 'ի սրբատաշ բոլորչէ սիւնրս կառուցեալ,
 Որ պատէին դրոլրակ դաւիթ 'ի շուրջ սալայատակ:
 Ի միջին կտրկաջանք եւ ըզբօտանք ջուրջ 'ի ջընցուզս,
 Որ իջեալ ժողովէին փոքր 'ի լըճակ կտրակնակերտ,
 Ըջնոճաւ բազմականք 'ի ձիւնափայլ ջինջ մարմարից:
 Բզեսամբքն վարդենիք գալարածոյ սողեալք 'ի վեր,
 Ի վերնայարկ լուսանցոյցս հովանանան տան եւ դաւթին:
 Արտաքոյ՝ շուրջ բարաստանք ցիր ծաղկոյցաց շուրջանակաւ,
 Խուսիք եւ տունկք ամենազցի բազմաբուրեան ծաղկաբերաց,
 Ուր յասմիկք վարպէ եւ յակինթք հօրուտք մօրուտք եւ մանկէշակք
 Բիւր ազգի ազգի նարտ սըփոռեալ կըկեն գերկրին երեսս,
 Եւ բիւրուց երգինց նըկար՝ ծիածանի հարկանէ փայլ:
 Անքր յեզեր սպառուածին շուրջանակի վանգակեալ ցանդ
 Ի կարմիր եւ 'ի մանունց սեանց կըճեից կարգեալ 'ի ծիր:
 Եւ անտի անգր 'ի բաց՝ անթառամ ծագք եւ Թաւաթուսիք,
 Մուրտք եւ նոճք եւ սուսիք եւ սարգենին քաջաց պըտակ:

Իսկ անգուստ արտաքս 'ի վայր՝ փայտք պըտղաբերք եւ մըրդաւէտք
 Խընձորոյ տանձի բալից նըռան գեզձի եւ ծիրանի
 Յարեւուն արեւալ ճաճանչս եւ հոտ անոյշ յօգըս շքեշեալ:
 Ուրք որթոյ գետնանախանձք եւ կէպք փարեալ ըզբըջարեոք,
 Ի ներքոյ յերեսս հողոյն պէսպէս բանջարք, համեղ խաւարոք:
 Եւ 'ի վերին լըճակէն վըտակեալ ջրոյն ականախիտ,
 Ջեռացեալ մեղմիկ խոխոջ գալարածեւ խաղայր գընայր
 Սողոսկեալ շուրջ ըզբըլլոմն եւ 'ի բնուին երեւեալ գէմս,
 Որպէս վիշապ ահագին պարոյրս ստեալ ոլորաապարոյտ:
 Թերեւս այսպէս պատ առնոյր 'ի սոտուարաբուն ծառ գիտութեան
 Ի գրախան անեղաշէն՝ խօսուն վիշապն անգընգային,
 Որ զարտուլ աընկոյն կորդեալ գեեւս 'ի գըլխոյ շոպեաց կանանց.
 Եւ խարաման Պիւթոն զեռուն շողեալ 'ի լոյս արեգական՝
 Յայսպոյն ողորկ նոր քընթըռնոց պատէր զՊանաս ի նըն պարոյր:
 Եւ իջեալ ուղիք գընային խոխոմէին ըզհովտին գոգ,
 Այլ յուզուլ աստի անտի արծաթափայլ հանեալ սոտու

Եւ ընդ կորիս Թաւաշեալ՝ ոռոգանեն զանդ եւ զգարասաւ :
 Ըրբը ջրոյն վերուսա 'ի վայր բազմաճեախ ծառք վարտագեղք,
 Անդ սօսք եւ սարոյք, անդ կազմախ, Թեղօշ եւ շօճ,
 Անդ բարախն, հաշի, սղոշի, նըշտար, Թըմբի, գի եւ խըլեփ,
 Հինաւուրց ծերօն կազնիք կըքեալ ամբն եւ խորշոմեալ,
 Ձհովանիս աային 'ի վտակն եւ ըմպէին առ 'ի նմանէն
 Ըջգորուծիւնըս իւրեանց, եւ զուարթացեալ պարարէին
 Իրբեւ բնաւ անծանօթք 'ի տօթ տապոյ եւ յեղեմանց,
 Այլ համակ յամերախառն օգս ուռնացեալ զարնանաղուարձ :
 Եւ այդեացն բարունակք որ տաշտագեղ զընկեղքն ելեալ,
 Պատէին իջանէին զեզերք գետոյն մինչ 'ի ստորոտ
 Ծառոյ 'ի ծառ փայլ 'ի փայլ ողկուղակց կախեալ զրասանդք :
 Ընդ սոսա եւ ընդ վըտակըն՝ ծագկալից զնալի գետափն
 Ոտից մարգկան՝ ելանել ներքուս 'ի վեր մինչ յապարանան,
 Եւ ձողաբարձ ցանգապատ յորսարանացն զատուցեալ :
 Եւ կամուրջ յափնէ յափն արկեալ բաժնից անջրոգեաց,
 Կամուրջ կըճեայք, ուր եւ մէն մի աւազանք ջուրց խոխոջմանց
 Անդք իջեաց ըտտրերկրեայ 'ի բարձրաւանդ զարե ձորոյն,
 Ուռնեկք ասախ անտի անտառախիտ հովանացեալք,
 Որ զվարտագեղըն հասակաց կան նըկատեն 'ի նայն բիւրեղ :
 Եւ ջրդէժ սահանդն 'ի ջինջ անտի կոնքաց անդրէն
 Ելեալ սրացեալ փախէին ոտնակառեալ ալեաց խաղացք
 Խայտալից կայտուելով ընդ նոյն յատակ պարուրածու :
 Եւ ուրիք ուրիք առ ջրովն այլք եւ անձաւք հովանաւորք,
 Ըրբը 'ի գրոշուս եւ զջըմբեթաւ բաղնիկապատք եւ որթաճնիք,
 Որ 'ի սեք քաղցրիկ օգոյն հողմոյ Թեւոյ սօսափելոյ՝
 Ըարժեալ տատանէին զաղարթագեղ բազուկս իւրեանց
 Յակընթակապ ողկուղքք ծանրաբեռնիս եւ վայրահակս :
 Իսկ արօտք 'ի պարուրոց մէջ գետակին գալարաբերք
 Եւ արնկախիտ գարեւանդք՝ առ 'ի միմեանց ուրոյն ցանկեալք,
 Արձակեալ անդր երէոց բոլոս եւ զասակըս պաճարաց :
 Արեւիք վիթք այծեմունք յամոյրք եզնորթք եզնրագեղք
 Թափ առեալ խաղային 'ի ստորոտին շըրջանապատոյ .
 Անտի կարգաւ ցըվերին մանուածապատ՝ ձիք երիվարք,
 Երբնէք եւ զուարակք Թեթեւ որթուք խայտացելովք .
 Ապա խոյք եւ մարիք, բըրգեղ գառանց բերկրեալ վըտառ .
 Ըջինի այծից՝ նոխազաց հօրանք ուլուք կայտառ զըւարթ :
 Անդուսա 'ի վեր տարմատարմ՝ երփնանըկար հաւուց երամք,
 Լօրից, սալամբաց եւ պարաց եւ կաքաւուց,
 Արօտք եւ փափանք, շնորրք եւ այլ հաւք ընանանիք
 Ձագախառն ընդ խրտատաճայն պատերազմօղ պաղազաց .
 Բապք եւ սպք եւ ձիւնաթոյր պորք եւ կարափք երկայնավիք,

Որ լայնամասերն թեւոք մթխիր՝ հարեալ լուսին 'ի լինա :
 Աղբ աղբ պէտպէս բարբառով կանչեաք ըզմարան հընչեցուցեալ,
 Զերմագութ ամուսնասեր հաւալք տասարակք եւ աղանիք
 Ընդ մարիս վարուժանակք զորգւովք վուժու գորովէին :

Ընդ թաւութ անտառափեա մայրեացն 'ի վեր մինչ յապարանս
 'Նուազաւոր քաղցրափօսիկ սիրակարկալ հոյք օգուպար
 Վարմահըտուց կեանեիաց եւ սարեկաց շքթուսիք սուլիքք ,
 Աստուճակք եւ սոխակք եւ ճըտուական սրածայն ճրպուսնք
 Ըզեւանակն համբրէն զըմերձաւոր բլուրս եւ հովետս
 Լընուին 'ի ժամուն 'ի դայլայլիկ գուսանական :

Կաժիշոք Բերբայ եւ ազափնայք հանգրինձանէք
 Իրբեւ թիթուսիք գարնայնի գեղեցկաձեմ անդ պարէին ,
 Ինքն իսկ բաճբէն երեւեալ յաւերժահարսն գեղուհի :

Այս ամենայն յորինեալ 'ի տիպ փոքու նրմանութեան
 Ագին գրախօփ նախահօրն, ուր պարէին ընդ իւր Հրեշտակք
 Եւ ընդ մօր մարդկութեանս ընդ գեղեցկին յազգես կուսից ,
 Ագինասերն Ատաղղիան վեհից Մոհաց շեմարանին
 Ատերեալ զնրկար ձեւայն, մինչ չեւ քաջիս հօրն խեւեալ :
 Քառասունք, պարտիզապան այգորգ հովիւ եւ անգէտոգ
 Տուարատած եւ խաշարած, ձիազարման եւ կցտապան
 Հըսկէին տիւ եւ գիշեր 'ի պետս 'ի ինամ գերգասազանին :

Երեցուն քաջայն իբեալ յառա բըլըոյն ըզանչելոյ,
 Ընդ որմածըն շքջապատ գուրբս խընգրեալ մըտից 'ի նեղք՝
 Յեւա հասաննն վըտակին խազայեղցն անգր 'ի հովիւն ,
 Յոր անկեալ հանգչեք յերկայն մանուածաւալ մարմաննէն :

Ընդ գետեղբ ահեկի սկըսանէին տալ գոյթ 'ի վեր,
 Համբրէն զբայնովք զմայլեալ եւ սքանչացեալ յամենայն քաջս
 Ընդ պէտպէս չքնազաղիւտ գեղեցկութեանցն յորնուածս ,
 Ընդ օգոցն սըրբութիւն եւ քաղցրաշունչ անտար սիք

Որ ըզթուսիքն ճօձնելով գըոյս գալարոյ շեմեցուցեալ,
 Տանէին բերէին զբազմաբուրեան հոստ անուշից :

Իրեոց եւ անսանոց բոյք բընչէին բառայ պէտպէս,
 Հաւք նըւազս հանեալ կարկաւս 'ի բազմեւձայն լեզուայ չքափնչ
 Եկեւոյն ոջըն հիւրոց կամ երկիւղի տան գոյթ 'ի վեր :
 Զուրցն հոսանք ընդ ջինջ քարինսն խոփոջիք բերեղափայլ
 Խօսեին զբոլոր ափանց խանդազակամ քաղցր համբուրիք,
 Բարեաւ մընալ աստցեալ, ոչ եւս տեսցուք այլ ըզմեմանս ,
 Եւ աջկուսիք յերգ եւ 'ի նուազ 'ի սմափ ոտին կոյթէին պարս :

Ո՛վ քաջայն սըրբից անվանելի կարծր աբութիւն .
 Եթժընպատիկ պըզընձի պարիսպ սծեալ զերիկամանալք՝
 Ոչ լուծան, ոչ մեղեցան յայն փափկութեանց տեսիլ ու 'ի շունչ :
 Քաջազանց փայլեւն զինուն եւ կըմբեկց շալ վահանայ ,

Ընդհան հոգին եւ գրքնդին խորհրդնջամայն ոսնաարոքից,
 Կեդ տեւեւք, ՚ի զարմացումն զերեսցն ամէկին ջոկո:
 Կեդ պըռուցեալ հայեին հանգարուն(Թաց) սրբեալ զոկանջս,
 Այլք հարթուցեալ խուսափեն ՚ի հովանուս մայրեացն ՚ի խորս:

Ի գահի՛ննն սինազարգ առ աղբերացն ըզբօսանօք
 Կայր Ազահ յառաւօտին պահու նըստեալ ընդ սիրուհւոյն,
 Ըստ խընդոյ նորին պատմիք զարեական զիւր քալութիւնս
 Ի Շիննեար եւ յարեւելս ընդ հօր իւրում շահատակեալ,
 Եւ զնախկին իւր պատահումն ընդ գեղեցկին յանգ Ռահանայ՝
 ՅՈրեգայ ՚ի սահմանս եւ յԱրքազայ պայծառ շինից,
 Զայր փոխան մինչ գորովեալ ոսկեծըղի բերեալ բաղիցք
 Ըջաաստք հովուն մանկան արբուցանէր կամն անուշակ,
 Եւ ՚ի գուժ թընգուն սրբան, մեղմ ՚ի չըրթունս ժրփո ու՛ի բիբս,
 Մերթ ՚ի գեղ նորին գիտէր, մարթ ՚ի բոյն զոյգ ծիծեանըկին:
 Եւ խընդրեալ՝ ետ ընթա հայրն, ընդ արութիւնսն սրբարցեալ:
 « Այլ՛ աւազ, զի յայնժամ ընդ Կերովթայ սրբամբանեալ հայկ
 Եւ ընդ բալըր անտանանս, գաղթէր իւրովն ՚ի Շիննեարայ -
 Փախուցեալ գազա եւ ըզքեզ՝ ամուսնացաք աստ յԱյրարատ,
 Յետ բազում բանազնաց ընդ իս եւ հայրն երթեւեկի՛՝
 Հրաժարեալ իմ առ քո սեր ՚ի գըզուանաց հօր գիւցազին »: —

Էր լըւան՛ ոչ միանգամ, այլ՛ միւսանգամ քաղցր էր լըսել
 Զայլովմանակ իւրոյ գեղոյն ՚ի սիրտ քաղին իւր սիրելոյ:

Ազգ լինէր յունկըն նոցա սալաարժանի ձեռն գոյիւն,
 Տեսանն շողին զինու զնըսեմ մայրեօքըն զեւայցեալ:
 Կարկանդակ կորովաբիբ եւ նըշմարեալ զեղբայրն աւազ,
 Ընդ կասկած՝ ընդ խընդութիւն միտք բաժանեալ ՚ի տարակոյս,
 Յասնէր գիմեալ ՚ի հանգիպումն զուարթերես եւ աչալուրջ:

Իսկ Բերար պարկեշտագեղ՝ իբրու հրեշտակ վայրայցն պետ,
 Ըստ նըմն եւ պատշաճի պարզ անպաճոյճ թեթեւ ձորձովք
 Իբր ըզմի վայրի հարսանջն յաւերժից կայր անգ առ գուբս,
 Գեղեցկոսն հասակագեղ փափուկ մարմնով մրայն կարօրայս,
 Զակաս լայնի պողպաղուն, աչկունք փարփատ հեղահայեաց,
 Ի մահիկո յունից ւայտից զըւարթ աստղունք բիբք լուսափառ՝
 Յըլց փայլակն արփեագեղ ծագէր հոգւոյն քաղցրք ժրփո -
 Ծոցն հովիտ լի լուշանին, բերանն յասիկ մարգըրտայեւ,
 Թերթք վարդին ծիր ծիրանի չըրթունք բալըր կիտարայիկ,
 Կըրբեմի համեստ չըրթունք հեշատափակ գեղածիծաղք:
 Զազմեալ գիբդ եւ ողբիկ հերս թուլակի ժապաւինեալ
 Զոտեալ սրփոտեալ մէտ ՚ի մէտ զուլամբ՝ զուսովքն փողակըկեւք,
 Վարդածղես եւ լուսափթիթ թեւ հոլանեալ ընդ թեղանիս:

Էջ Մանասազ ՚ի ձեռոյն եւ ձեռն ՚ի ձեռն արկեալ յԱզգահ,
 Համբուրի սո զաղն երեց եւ նա զձափաս հարազատին,

« Ողջոյն, ասե, քաջիդ եկ » . « Ողջոյն է քաջդ », անդրէն լքե՛ .
 Ողջոյն աըւեալ եւ միւսոցն, առեալ ածէր անդր 'ի դաւիթ :
 Ինըշան մեծարանոց եւ ողջունի բամբիշն առ գուրս
 Կարմրալար շքրթամբքն ետ համբոյր ձեռին քաջի տայգերն,
 Եւ մի անգամ թոյրաթուփ եւ քաղցրանոյշ լուսազեղ աչս
 Ինս բացեալ՝ արկ անդէն զերկայն եւ զեիտ արանեանունսն :
 Մասեան իսկոյն զինակիրք, զասուր քաջացն եւ ըջեղակ
 Արեալ 'ի սիւնսն յեցուցին եւ կախեցին ըզբուեաաց,
 Ուր տղեալ գեղեցկակարգ կային քաջին Արահայ զէնք,
 Եւ զբրտանահար երիվարան 'ի յասպաստանսն վարեցին :
 Ի կըձեայ նքատեալ բազմոցս ըզեռնը տապոյն հանգուցին քաջք :
 Տասն 'ի կէս զինուորեալ կերպ՝ չքնաղազեղ ժիր պատանիք,
 Եւ տասնեակ զըւարթ աջկունք 'ի գոտեւածս հանգրիձածեւ,
 Գեղեցկոտունք, թեղանապք շուշանափայլ խայտան ծըղեք .
 Վայելուք մի քան ըզմի, ոչ քան զԲեբոր դք հրաշագեղ :
 Ոչ 'ի հուժեկու պոտանեկացն դք քան զԱրահ առոյգ կայտաս :
 Ոյր եւեթ՝ ահնարկելոյն՝ անգէն սլացեալ բերն աջկունք
 Ի ջինը տաշտս անտպակ եւ փրփրագեղ ծորան աշխիւ,
 Կէպք 'ի նուազ պաշտեն կարգաւ, կէպք մարմարեայ կանգնեն սեղան .
 Իսկ աշխոյժ մանկափն երթեալ հասուցանեն ուլ մի մատաղ :
 Բեբոր սիրուն նաժըշագն յանոյշ պըսղոց կրթեալ գրափափն՝
 Արկին գալարո 'ի սեղան, զեւրաքանչիւր յիւրն տերեւ
 Ոսկոյ փոխան եւ արծաթոյ, գեղաթղէն շարեալ 'ի կարգ,
 Գեղափթիթ քընքուչ բամբիշն ինքն երգիներանդ սրփուր ծագիւնս .
 Չըգոյր ինչ անդ երեւոյթ, այլ հաստատուն միայն վայելք :
 Մինչ այս մինչ այն, հարցանէր զեղբայրն Արահ զպատերազմն .
 Եւ լքեք ըզհանգամանքս տխտանեան ամպարըշտին,
 Եւ զգիւցազին իւրեանց հոր զարիական սրբափն հանդէս,
 Զոր եւ փոքր 'ի շատե սուրհանդակացն էր զեկուցեալ,
 Առ նոցք եւ զհետուժիւն ստամբակեղոցն վըստամեանց :
 Իբրեւ ժամ էր իններորդ, ըսրբեցան յսկումք 'ի ճաշ .
 Լուսածղի ճափարակեայ բազկօքն անգ կայր բամբիշն աւել
 Եւ առեալ ձիւնակերպիկն եւ գէր ձեաաց մոցուր ստեղամբք
 Բաշխէր զուլըն խորովեալ, արկեալ մասունքս մեծամեծս
 Առաջի քաջի տայգերն եւ որ ընդ իւր արի համհարաք :
 Աջկունքն սակառեք՝ գաշխուրանօք շուրջ պար առեալ՝
 Պաշտեին հաց սուրբ կըսկուծ, համեղ գինի՝ զարանց կորով .
 Իսկ տիկինն ըմպէր միայն զսկանակիտ բրդեւեալ ապրիւրն
 Որ վիժեալ անգ 'ի ցընցուղս կենդանացայտըս կարկառէր :
 Հայեցեալ արքն 'ի պարկեշտ պատկերի շնորհ փափուկ բամբլանն, —
 Ոյր սեթեւեթ զարգ եւ պաճոյճ գեղեցկուժիւնն էր իւր եւեթ,
 Բրբոտունք յայտս եւ 'ի ճակատ՝ կրկին ըզվտառն փայլէին,

Որպէս շաղ շողեալ 'ի վարդ եւ 'ի շուշանս առաւօտուց, —
 Ըջընդին 'ի ծածուկ առ Մանաւազ եւ առ Բնքեանս .
 « Ո՛վ գիցէ մեզ՝ քաջիս ոգւոյ կրցելոյ յայս 'ի գեղ չքքնալ,
 Յոյր 'ի սէր՝ յամենայնէ զք անկանել առնուցու յանձն .
 Եւ զիւցազն եթէ տեսցէ Հայի, արասցէ զայն անբափք » :
 Ապահ Թեպէտ եւ ոչ լքսեր Բնչ 'ի բանից աստի նոցա,
 Այլ յայացն եւ 'ի գիմաց զգտենչալին իւր գուշակէր,
 Այն զի սայգր հաճեր ընդ հարսն, եւ այլք ընդ մեծ ընտրոյն պարծանս :
 Անձկաք բնու հեշտութիւնք 'ի խրափճանի աստ են համայն .
 Աջ 'ի տեսիլ ակնապարար մեծաարած գեղեցիութեանց,
 Որ ընդ հարու վայելէր յասեղ պատկերն եւ 'ի վրան՝
 Կապուտակի վէտ վէտ Խօճնալ խորոց ծովուն վառպարական,
 Եւ ընդ միւս կողմանս յերփն երփն գալարիս բըլբոց, հովապ,
 Իսկ ընդ հիւսիս յաղեար արփիաճն՝ Մասեաց զըլուխ .
 Լքսելք 'ի շքընին խաղափելոյ մայրեացն ոսոց
 Ի մեղքի շունչ հեղասիք բերկրեալ օդոց աստանելոյ,
 Ի նուազրս գեղեցիեալ հաւուց Թըւնոց քաղցրաձայնից,
 Ի բըլուճն, 'ի պոլին եւ 'ի բառաչ հօտից ամբոսոյց .
 Քիմք 'ի համբոս պարզ խորտկաց, անուշահոտ պըտոցոց, ծաղկանց,
 Սերս եւ ողբք 'ի համբոյրս ընտանութեան ազգիս 'ի սէր,
 Յոյր երկտեսըս բնութեանց 'ի ցանկալի գեղ եւ շքնորհ
 Խայտայ բլուրն ապահունի եգեմօտիւրն գրգարան :
 Աղքելքն յորժամ բլուր 'ի կըշտապլնից յայն վայելից
 Սըբտալիք զմայլեալ յազուրդ, բարձաւ սեղանն երազապէս,
 Ըզհրտկոյլակ անապակին բամբիշն առեալ յեփն նըւազ
 Յաշա 'ի ստեղանս վարդամաւրն գեղեցիկ եւ զիրդ ձեռաց,
 Ընորհաշուք մեծարանօք մատըռուակեալ բաժակ՝ զընայր
 Կաժըշտաքն ըզբօսանել 'ի հովանիս վարաստանին,
 Եւ Թողըր զարսըն յնիքեանո ըստ համեստից կանանց օրէնս :
 Անք կարեալ Մանաւազ զարի եզբօրն ըզձեռանին
 Ըսկըտու մերկանալ զնորհուրդ սըրտին օրինակ զայս .
 « Չայսմ որ առ իս մեծարանք՝ շքնորհ ունիմ՝ զամենայնէ .
 Խընդամ եւ ընդ կենացդ եւ ընդ վայրիզ վայելութիւն,
 Եւ զփետմ իմանաս զանկեղծութիւն սըրտի եզբօրդ .
 Այլ իմ եկեալ է առ ժամս 'ի վայելցոց հանել ըզքեզ՝
 Առ յապա վայեցտգոյն եւս ընծայել քեզ զայգոսիկ,
 Փօփաբէն ցուցանելով այլ իմըն մեծ եւս հեշտութիւն՝
 Ըզքերկըս հօր զիւցազն եւ զփարելի յաղթութեան ծոց
 Ի կէտ նըպատակի պատկահամբար ասպարիսին :
 Առ որգի Հայկոյ՝ յոյր սիրս արիւն խաղայ յայն՝ երակաց՝
 Չք երկոյն են պէտք բանից, զի եւ զիմաց հօր է պատգամս,
 Եւ բանբեր՝ Մանաւազ, միշտ աննախանձ քոյզ սիրելի :

« Զհանգամանս պատերազմին՝ մինչև մեք անգ հաք՝ լըար, իսկ այսօր վառթարադոյն ինչ եւս արգեօք զըտանկոյն: Եւ պատճառք, որպէս ուշիմ մըտօք ետես հայր մեր գիւցաղն, Ոչինչ այլ այնպէս 'ի յայտ, որպէս զընդին նիազութիւն. Եւ խորհուրդոյն Վըստամայ համարձակեալ լայն սաղարէս՝ Ընտանի հեռ երկպառակ, չասեմ՝ յայտնի վտարանջութիւն: Երբիկէ եւ յեւանդէ սպասէ գիւցաղն հայր գալըստեան չխօսնադունդ գիւցաղանց արի եղբարցն բանակի. Զօրութիւնք մեր՝ եւ քաջաց զօրագրլեաց աճեալոյն թիւք:

« Այլ կանխադոյն քան զնոսին հասանելոյ ձեզ ակն անեղբ Ըստ քաջընթաց գեսպանացն յառաջադոյն քեզն աղչելոյ: Քեզ արգ յուշ սյառհեռեւ քո եւ քոյին զոմարտակիդ Անթթըն գէթ ընդ նոսին շերեւելոյ, մանաւանդ այժմ, — Զի զառաջինսն կամի՞ք զորձուցանել 'ի մտաւոջոս, — Երբմէհեաէ գիւցաղն հայր՝ գորոգասեր եւ հեշտալուք՝ Խնարհեալ 'ի գութ արգւոյդ եւ զայդ 'ի քէն ինայեալ կարանս, Բայս 'ի մեծ մարտիս պատեհ սրբեւ հնարի գրիծ հետուութեանդ, Եւ ներել հաշտել ընդ քեզ, թէ եւ իցես ինչ յանցուցեալ: Ոչ տարանու մեծանձն արի լինել ըզմեզս իւր խոստովան. Ոչ թէ գրթիւն է ոճիր, այլ 'ի վեփպակըն կալ յամառ »:

« Քաջ իսկ յարես, ասէ Ապահ, եթէ գուցեն ինչ իմ յանցանք. Զի ներուժն ապագին թէ յանցուածոց ինչ լինիցի: Իսկ զի՞ արգեօք մեղայ ես, զի զօրիրօղզդ զայդ սիրեալ Ընտրեցի անել կնութեան, զոր տեսանէքք իսկ աւագիկ, Զվերինն եւեթ գեղ երեսաց, տեսի՞ք երբեմն եւ զՏոգոյն. Սիրտ սուրբ եւ միտք պարզ՝ մինչ 'ի ներքին խորքն յըստակ, Որպէս օւզիք ակնավըճիտ Արածանայ ջինջ եւ պայծառ Հանել 'ի լոյս թափանցիկ զոր ընդ յատակս զեռուն ճապաղք: Ի՞նչ էր տալ սրբտիս հրաման՝ ատեալ զողջովք չափ սիրելին, Իցէ՞ հօր սաստ իշխեցօղ եւ 'ի վերայ սրբաբ որգւոյ: —

« Այլ ըզդուսար ամպարըշտի զերկըրպագուին սիրեմ Բեյլայ. — Սակայն սուտ պատճառանօք եւ առ երես երկըրպագու, Որպէս անշուշտ ամենայն իսկ զըբուանեանք եւ յարեթեանք Զառածեալք իբրեւ ըզնա յանձանց 'ի շահ եւ կամ յերկիւղ, Ո՛ր դիտէ եւ այլք բազումք որ ըզբագին նորա խընկէն: Թէ եւ էրն ինչ գուսոր երբեմն ամպարըշտի, զարգիս օչ եւս. Զի կենաց յորմէհեաէ որգւոյս Հայկայ եհաս կըբորդ, Բացէ յուրաստ կայ 'ի բաց զհեշմակապաշա կրօնից խանակի՝ Զոր տեսեալ եւ ուսեալ յասորեստան ու՛ի Բաքելին: Եւ մի՞ թէ 'ի կարծիս եւ 'ի կընձիռն ազգիան միջ Ճարմանդեակ կախին պաշտմանց եւ հաւատաց ըստոյդ խրափեք. Կամ թէ ընաւ իսկ յուրուք 'ի մարդկանէ գերագոյնից:

Արդ ո՞չ երկինք 'ինանիր փամեանն է յիս օրինակի,
Որ զվայելին գուտար անեալ՝ զնորին զանէնս եւ ժառանգեաց:

« Զերուսանցն արդարութիւն արդ 'ի ձեռին ունեւոր իմ',
Չեղէ լքելի յունկն հօր մերում զուր խոտիւլոց,

Որ յայլում ամենայնի, ոչ առ որդեան թէ մայն,

Այլ եւ առ այլս հեշտալուրն է եւ ներող, ես վեկայեմ,

Տարագիր անկեալ մերժեալ քաղցր յերեսացն անարգարար,

Որ ինձ դառն է այս զբրկումն հայրենի քան զամենայն:

Բայց թէպէտ եւ սիրտ 'ի զզորդ թընդայ վաղէ 'ի լանջքս իմ',

Քանիցս եւ յուշ ինձ լինի յանիրաւի հօր թըշնամանքս,

Յամէ հետէ յորմէ սասակակ հրամանք խանգար մեզ արարին...

Այլ զեղեալսն մոռացուք, լիցին նըմին իակ մոռացո՞նք:

« Ի հաւան եկեալ եւ իմ, յական թարթափ 'ի մի բարբառս

Վառեցից զոր աստ ընդ իս հինգ հարիւրեակ քաջաց ջրեր

Ի շրջաբանակ հանգրբումանս սրփոեալ եւ մնան միայ ձայնիս,

Իմից ձեզ. Բերար չիարէ մեկնել յինէն, ոչ աստ մընալ.

Թէ 'ի տես նորին՝ հոգի կին նախանձու զարթուս 'ի հայրն,

Եւ խոժոռ 'ի սոս գիմօք խեթիւ տեսեալ խոթոտիցէ,

Մեզ չունիմ՝ քեզ խոտանալ, եղբայր իմ՝ քաջ, զինչ լինիցի »:

« Կացցուք, կըրկեաց Մանաւազ, 'ի պայմանին մոռացութեան.

Զառաքին զբժայտանհս յանդոյս զրեսիլի եւ ընդ չեղեալս,

Յառաջիկայ մեծ բարութիւնս ակն կաշեալ արիւարար,

Որպէս հօր խընդրէ պատիւ, եւ այնքանոյ հօր դիւշտոլին:

Յետ մըբրբկաց պարզութիւն. խնամոտ մըշակ թէ զբժարմալ

Յեկեղոցն արկածից պատուհասէ չար ամպրոպաց,

Ընդ երկնից ցատուցեալ՝ յառաւորոյս լըքեալ զարօր՝

Ձեռնթափ յամենայնէ կայցէ 'ի ժիր փոյթ արարոցն,

Յ՞ ըսց յանձն իւր մեղանչէ՝ մնացեալ յօրհնիցն երկնից թափուր:

« Թէ կասկած ինչ բախեալ տաղնապէ զմտաց յառաջիկայս,

Զինեւ հոգք եւ երկինք. աննում քեզ զայդ ես յերաշխի:

Յուսամ՝ նախ 'ի խոհական իմաստութիւն վեհազին հօր,

Եւ 'ի գորովն որդեսէր եւ 'ի խոտառմն աննեմդ շըրթանց.

Երկրորդ անգամ յընդունակ հարապափոք սիրտ բարեխոս,

Յայս սիրտ սիրահարուստ՝ ոչ քան ըզուէտարդ ինչ յեանորդ:

Քաջաց միտք են վրասահ. եկ արդ կաշիք ակնն եւ դու

Աջուշա բարեւոյ յերկոցունց երաշխաւոր հաւատարմաց:

« Յուեղց եւ զերբորդ, զօրտգոյն քեզ եւ սերային,

Ըգբամբըանդ անարտօի զարտահաճոյ վայելութիւն,

Զոր յական եւեթ տեսեալ զվեշաղն մեր հայր հանձարեղ,

Օ՞ն եւ օ՞ն, քաջիդ զընել ինչ չունիցի մեզ ընտրութեան,

Ըգնոյեան լըւեալ հաւատարն մանաւանդ՝ յոր ընծայեր:

Ողջունեալ գուտար արգարեւ յարեթասերմնն թորգոման՝

Ապէ զհօր օրհնութիւն, բացցի տիկնորջ արգանդ 'ի պտուղ :

« Հանպա քաջըզ, մի լիցուք ընդ վայր գեղեր ժամափառառ .
Արի զգունգր 'ի լու կազմեա, տես ըզհանդերձ շանապարհիգ,
Տուր 'ի քո գաւառապետոց որ ինչ պիտայ է քեզ հրաման,
Եւ այգուն ընդ աշարուշտ առաւտօին հեծցուք յուզի » :

« Յայդ ապաստան՝ քաջ է արգ », ասէ Ապահ զըւարթապին,
Յարուցեալ ունի զաղոյ հարազատին ողջազուրեալ,
Եւ նա զիրկս արկեալ նըմին համբուրեցան քաջոր արտասուօք,
« Այս քեզ, ասէ Հայկին փոխանն, հօրն համբուրից առհաւատընայ » .
Փրղձկեցան եւ երկզքին քաջքն եւ յարեան յոտըն կայքին :

Մանաւազ՝ հօրն 'ի մեծ կենդանութիւն զեղուն նըւագ,
Յանկարի եղբարցն Ապահ ու 'ի յազմանակ մարտին քանաւալ,
Եւ քաջքն 'ի նորուն եւ 'ի բամբըւանն երջանիկ բառա,
Ա՛ռ Ապահ զվահանն ահեղ՝ որ ըզսեանէն կախեալ կայր անգ,
Եւ նիզակն արի յաջում՝ գարեանդին զիմեալ 'ի դահ
Եւ բախեալ հընչեցոյց որոտաձայն զվայրսն համբուին .
Եւ ետուն անգրէն նըմա պատասխանի ահագնամեռունչ
Մնձաւացն պահառնեաց եւ անասաց խոր արձաղանդք :

Եւ եկեալ, « Յէջ մեր աստի, ասէ, վաղիւ ընդ աշարուշտ
Կազմ՝ 'ի մի գումարա խըմբեալ զըրացուք ըզգունգր 'ի շանապարհ :
Եւ զի մօտ ետք աստ 'ի ծով, եւ լատք եւ նաւք պարտառտական
Մեզ 'ի խորը Արձիշոյ, իջուք յայն գոգ միահամուռ,
Եւ ընդ ջուր հատեալ զուզիս՝ հասցուք առանց ինչ վատապէլ .
Գունգ, ձիան մեծահանգոյցք թերեւ 'ի գեղ էլլեն առ հայր » :
Ձայս ոչ զոյզն ինչ թեւագրէր եւ Բեբարոյ փափուկ մարմին,
Եւ հօր պատուէր առ Մանաւազ լըրտեսելոյն եւ զիւրն եղբարց :

Ձայն ասէր, եւ զպատուական հիւրսն ընդ սանգուզըն վանգակեալոց
Հաներ չըրջանակաւ 'ի վերնատուն ապարանիցն,
Ուր սենեակք գեղեցիկք եւ վայելուչք եւ հովասունք
Բանպաճոյճ շուք յօրինեալ եւ զարգարեալ շառըրուանօք :
Տախտ արկեալ վեհազն եղբորն ափեծենիք եւ ընձենիք,
Գորպք ազնիւք եւ չքքեղք 'ի կապուտոյ եւ ծիրանույ,
Եւ օժոցք եւ վերմակք՝ նըկարակերա գործ ճարտարաց .
Եւ արանցն ըստ անկիցն իւրպքանչիւր կազմեալ մահէնք :
Մնք ըզհիւրսն հանգուցեալ, մինչ խոնջ յերկայն ասպարթեան
Արեւն 'ի ծովն անկաներ երեկորնեայց 'ի լըւանալ
Չղձանալ 'ի փոշույն եւ 'ի տօթոյն առընջենային,
Եւ պատուէր զոր ինչ կամերըն ոըւեալ ցիւր հազարապետն,
Ընք բամբըւանն աչազեղոյ յիւր մեծանայր 'ի սրըսկտաւան :
Ոչ նստիչոք անգանօր խրունեալ ճեպին տեւաղերծել
Ձանպաճոյճ՝ եւ զիւրնազարդ ամօթագեղ պարկեշտութիւնն,
Եւ ոչ սենեկապանք 'ի կողոպտել զըսկայն աշխոյժ :

Լուսաւոր բոլորեալ լուսին պայծառ շողայր յերկինս ,
 Գեղեզաւոյն ճաճանելով 'ի արնկախիտ թուփս անտառաց
 Յօգոց գիշերայնոյ 'ի քաղցրասիւք քրտմքնելոց ,
 Եւ ճայթռեալ ընդ պատուհանս ապարանից՝ քան զմիջօրեայ
 Քաղցր լուսով եւ համեստ ճառագայթէր զառանհամօրէն :
 Ամենայն մեղստ բնութիւն թրջնոց զեանոց եւ լուզակաց
 Եւ ընգասուն անանոց 'ի լրուութիւն հանգչէին խոր
 Ի հոգոց եւ տաժանմանց , 'ի սրբոտթուանդ կրից կարեաց ,
 Եւ քնաբեր նըրբիկ միայն մընչեն մըրմոնջ եւ հեծութիւն
 Սուր ծըղփոք՝ խաղողեփեացք 'ի գաշս 'ի բլուր եւ յայգեստան ,
 Ար 'ի մուստ աշայնոյ զանձուկան հրծծեն լուս գիշերաց :

Անք բամբէշն , որպէս եւ էրն աստուածաշուք բընիկ գեղով
 Սիրարուն վայելութիւն , բայց երեսզքն արբամօգին ,
 Չեւ մըտեալ ընդ անկողինս՝ առ սիրելին իւր մատուցեալ ,
 « Այսպէս , տե՛ , չկարացեր հանգարտեւ վայր մի ժոյժ ունել
 Ընդ տեսանելիք զարի եղբայրդ եւ զքաջ զօրավարեանն
 Ար եկին բերին քեզ հոտ պատերազմի սկայից գաշափն .
 Գոռ երիվար զմտարին շողի հեռուստ առեալ եւ գիտօղջ ձայն
 Փռնչելով ընդոտս 'ի վաղ եւ խայտալով անդր արշաւես :
 Չայս քաջից երգեաց ասպար . . . . այլ ո՛ւմ եւ յո՛ թողուցուս զիս ,
 Կամ ես որպէս տեսից զբսկեարէիս զերեսս ահեղ » :

Արի բազիչք գիրկս արկեալ կրթինեաց Ապահ յայս կաթոգի .
 « Այ ուրեք այսպէս զըւարթ գիմեալ է իմ եւ խընդամիտ
 Ի բանակ եւ 'ի ճակատ պատերազմի՝ որպէս եւ արդ ,
 Չի հաշտիմ ընդ հօրս , եւ զքեզ ողւոյս հատոր մատուցանեմ
 Ի սէր նորուն եւ եղբարցս . առ այս է կոչ հրաւիրակիդ :
 Ընդ այգն յուղի անկանիւք , եւ գու չմեկնեալ եւ անբաժին՝
 Իբր 'ի սրբոտէս՝ 'ի գըրկացս , որպէս եւ այժմ իսկ աւասիկ ,
 Եկեացես լինել ընդ իս յանգիման հօրն վեհազին
 Եւ քաջաց տայգերացդ եւ բանակին արիտգունդ :
 Անք լղբեղ 'ի հայկանոյ՝ քոյրս արարից ես ապաստան ,
 Չոր 'ի լրոյ եւեթ սիրես , արդ եւ տեսցես եւ փարեցիս » :

Ասէր , սրբեր յոյր ձեռքն , համբուրիք զաչսն յօգաւորս ,
 Եւ 'ի քուն մըտին անոյ՝ որպէս 'ի կոյս սիրոյն 'ի ծոց :

1276

ՀԱՅԿ

Գ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՆԱԽԱԳԻՐ ՈՒԹԻՒՆ

Ապահանք կարելու ինչ զբուցելու շնորհապահ՝ ի վանքն 'ի գալու Գնունեաց կամ Քաղթերունեաց. անդ հանդիպին հօրեզրաբացն եւ զնոցաց նոցա եկելոց. անասնեն զհանգես նոցա: Գունդ մի բնւեան, որ զայնու կողմամբ առաքեալ էր՝ նուաճել զերկիրն եւ անկանել 'ի թիկանց 'ի վերայ Հայկոց, զոյ մտանէ 'ի գալաւ անդր. վանի պատերազմաւ 'ի թորգոմեանց անտի: Դէպք ինչ անակնկալ պատահեալ Ապահայ 'ի վախճան մարտին:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ի Ո Ի Ա Գ Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Ըղերանցն ապահուանեաց լուսինն 'ի մուտս անցեալ զգրվածք, Խորհոտաձայն աւետեկն զիննգանարար լոյսն հաւախօղբ. Ճինճղուկք եւ հաւք զարթուցեալ ճըռուղէին յիւրեանց լեզուս՝ Ողբունել ըզգալուսա քրքրմահանգերձ Աւաւտուն. Եւ արաոյտ անձկակարօտ յակնապարար լոյս այգածին Երգ 'ի բերան քաղցրաբարբառ թողեալ ըզգաշոտ տրփամեւեր : Կափուցեալ զաչս աստեղաց 'ի ճաճանչից արեգական, Լուսաբերըն սիրալիւր մեծապայծառ զըւարթ ակամբն Հայէր միայն տակաւին յարեւելից պատըշգամբն : Զարթեան քաջքն չորեքեան, յօրինեցան ճեպով 'ի չու :

Յեռ ակրապին զոր 'ի սրահ վայրագաւթին զըտին կազմիկ, Յարուցեալ 'ի հեծանել՝ յնդ Կերսեհի յակն անկաներ Ի սին գաւթին սկայածեւ զըսհ զին վահան արիւնաներկք. Հարցանէ զարին Ապահ, զինչ եւ որոյ իցեն կապուտ, Ամնեցուն եւ ոչոց յայնժամ 'ի նոյն գառնային աչք : « Հեծցուք այժմ, ասէ Ապահ, զճանապարհայն պատմեցից ձեզ, Զի թերեւս եւ զբոնուցուք զերկայնութիւն գնացից ուզոյս » :

Երեքին քաջքն յերթվարս ելանէին իւրաքանչիւր. Հեծուցին եւ զբամբիչն, եւ թիկնապահս ընդ նրմա զոյգս Արարին յարի արանց, եւ ժրրազուրս նոյնչափ նաժիշտ : Ի սեւա մի ամեհի հրաշունչ մրրրկոտն հեծաւ Ապահ, Աւաջի կարապետեալ՝ ընդ ճանապարհ ի ընդ կարճոյ, Բիւր անգամ յայտոյս եւ յայն զկարկաջասանս անցեալ վըտակ : Ըստ բըրուրն ելեալ 'ի գաշո՝ զըտին ջուկի մեծ ժիր 'ի չու,

Գունդ առ գունդ լաստեալ վաշտուք եւ ջոկասիւք 'ի զնն 'ի զարդ .
 Սահապետ կայր 'ի վերայ բաղրեցունն արին Գամեր :
 Ի ձայն փողոյ եւ սրնդի խաղացուցին ընդ ելս յԱրձնէ .
 Կուս գնային արբ չորեքին, Բեբոր տիկին գոյզն 'ի բացէ :
 Ի դիւրին քաջնն Թաթուլ՝ « Լուիցուք, ստե, արդ ըզքո վէպ » .
 Յայնժամ Ապահ 'ի միջի նոցա սկսաւ շնուել այսպէս .

« Չեւ լուանի փոխեալ ըզքեմն է իւր երկիցս՝ յորմէհեան
 Ի լերինս յայտոսիկ բուսաւ յանկարծ, ուստի՛ չգիտեմ,
 Սոսկալի ոմնն ճիւղալ, որ ահաբեկ արար զերկիր :
 Հեծեալ զոմն ասէին յուշկապարիկ գեւ Թրխատիպ
 Ի մըթին երիվար, եւ յընգերեկսն յարձակեալ
 Հարկաներ աւար ըզգիւզ զաւան զփարախ եւ զհանգրբուան ,
 Մըշակաց զորան ըզհօտ զանգեայ զմանկոճս եւ ըզկանայս :
 Մինչ չբռնից համբաւի երեւելոյն մեզ հարկաներ,
 Կամ Թէ լոկ հուզկահարին եղեւնաւոր հաստներ ժամ,
 Եւ արի անգամ շինիցս արբ ըզգողի հարկանէին .
 Փեսայք ըզցանկալի եւ զնորամուտ առաջաստիցն
 Ընդգրկէին զամուսինս 'ի ծոց իւրեանց ողջագուրեալ,
 Բջմանկունս առ ըստեամբքն պընդէին մատաղամարք :

« Ի քաջաց վառեալ ոմննց եւ 'ի վերայ գիմալ նոցա,
 Ոչ հասանել կարացեալ արագուձեան զուձեալ ոտինն,
 Ոչ ուժոյ ինչ սաստեւեթեան բուռն յարձակմանն ժուժկարել,
 Եւ կարի յանգըգնագոյնք իսկ արտքեալ գարձ որդարտեկ,
 Ահագին անգըգնական գեւ իմն ըզնա քարողէին,
 Լստ նահանջելն 'ի լերինս իւր աճեցեալ եւ անգացեալ
 Յանգամոց եւ հասակի վիճխարուձիւն լեռնակուտակ,
 Եւ զբերանն անգուտս բացեալ վիճ գրժոխոց առ Թըշնափն՝
 Հուր եւ բոց ծրխախաւուն մըբրեկելով հագագին շունչ :

« Իմ ըզմարգկան, որպէս եւ միշտ, ծաղբ արարեալ զերկիւզ անտափ .
 Յամիկարիշտ 'ի վեթեագործ ըսկայից զքք զփրան հարուեցոյ .
 Եւ 'ի գուժ արանց կանանց եւ ազանրի եկեալ մեանկայն,
 Ոյց ողորմ ողորմ արտար եւ հառաչանց շըվեր ըզբերտս,
 Յաւուրց 'ի մի բորբոքեալ 'ի բարկուձիւն սքրտմըտուձեան,
 Յանգըգաստ, զի չթողուին, առեալ ըզգնոս հեծայ, հատի՛
 Ի տուընթեան տալստժամել՝ 'ի բնակուձիւն սկային սահմանս :

« Յերկայնել ստուերաց լիբանց անտառախիտ գարեւտնոցոց,
 Այն ինչ ձորք եւ հովիտք արտասայան եւ ձիգ ծործորք,
 Եւ 'ի զլուխ բարձր բարձանց վառեր միայն արփեմուտն ըտհ,
 Ճախր իմ առեալ ընդ հովիտուն շնակի երիվարուս .
 Բնդ խոխոմն ինչ նաւրբ եւ նեղ խրքեւ զմըբրիկ սեւա փաթորիկեալ
 Երեւեք՝ գայր ելտնեք հեկչն անձառնիք եւ այլանգափ .
 Երիվար սեւա՝ Թուխ երկաթ յառից զըզրուխ անբաժանուէք ,

Ատարթ թանձր բարգաձեւ ձիովն հանդերձ պատեալ զնոճաւ,
Եւ սլաքեալ երկայն նիզակ՝ ծառ մի բարտի յամալսս կրցեալ:
Զոր գեւ կարծել եւ պատմել չէր անիրաւ ինչ ամբոխին:

« Առ վայրիկ մի զտեղի յանաղինկալ մեր տեսնենք .

Ըջհերս մարմնոցս սովն քրտամունք, սողոսկեցաւ յիս խուն սարսուռ
Սրբամբառութեան արեաց ծանօթ՝ յոգւոցն 'ի սիրտ ընթանալոյ:
Ապա յայս եգեալ ըզմահ, մշտրակեցի ես եւ նա յիս .

« Անճաստուր լեր, գոչեցի, ո՞վ զինչ եւ ոչ եւ ուստ իցեա .

Շատ իցեն վրիժուցդ ոճիրք . զոր տեսանեաք աւազիկ քեզ
Վերջին հասեալ երեկոր, չիք այլ վաղուի քեզ առաւօտ ,
Անբարբառ ամենեւին, եւ փոխանակ պատասխանւոյ
Լամբեալ 'ի թամբն ըզնիզակն, առեալ անտի տեգ սայրասուր
Արձակէր . դայ մտնչելով յօգս անտրի հեծանն երկայն .

Խ՛ 'ի վիզ ձիոյս կըքեալ անց ընդ թիկունս որոտակիր .

Նա թեքեալ երեսանտի 'ի ձախ շրջան առեալ հին գայր

Անհարկն երազութեամբ յանձուկ գաշտին ասպարիսի ,

Ուշ եգեալ հարկանել ընդ կուշտ զիս մերկ 'ի վահանէս :

« Զնիզակս ըզմի չկամեցեալ կորուսանել՝ թէ վրիպիցեմ ,

Մերկացեալ պողովառիկ՝ անկայ 'ի նա սուր ձիաթափ .

Շեշտ հասեալ զծայր ահազին գեղաբզանն յիս կարկառուոյ

Արկի՝ կապուտ կողպուտ յարինասխանձ թողեալ սրբէն :

Տօփէր եւ նա յիմ գաղաթն յայնժամ անդէն սըւնակոթովն .

Որոտաց սաղաւարտս, հրնչեցին սարք լերինաթինդ ,

Կարծեալ այնպէս ի՞նչ եր ինձ, թէ ըզուր մի մեծ 'ի պուխս անկաւ :

Մութ մահու եւ մոլութեան զայս, եւ ըզսիրտս ունէր զայրոյթ ,

Եւ թափեալ յերկվարեա՝ յափրշտակեմ վէ՛մ ասպտաժ

Ի բազմաց անտի առ ոտս, եւ մոյեզին պօրսեմ՝ 'ի նա :

Եդ ընդդեմ՝ զատարն հըզօր, այլ բախեցաւ շուրթն 'ի ճակասն ,

Փակաւիկ մի եւ ահա կործան յա՛յ անդր անկանէր կոյս .

Գազանն ամեհի որ ընդ իւրեւ՝ վազէր մորեալ ,

Ես մըրրիկ տեղատարափ թօթափէի զբարանց կարկուտ :

« Տեսեալ թէ չիք ըստանել զինուց ձեռինս որձաքարեայց ,

Թերեւս 'ի խիտտ հարուածոյն խեղապատակն իսկ ջընորեալ ,

Յոյս իւր յորտ սեւոյն՝ մըտորակ 'ի կուշտ թըռեաւ անդէն

Յապաւէն իւր ընդ սարս, եւ ես իմով ձիովն ըզնին ,

Նա յառաջոյ, ես ըզձեռ ընդ առապար, թուսի եւ մնացաւ .

Այլ անհար էր ժամանել ոտից սեւոյն փոթորիկոյ :

« Զաշտ 'ի վեր ամբարձեալ՝ եզեւ յանկարծ աներեւոյթ ,

Եւ 'ի փապէ մտէ մըրրրիկեալ հուր բոց ելանէր ,

Շային եւ ճարձատիւն եւ կայծակունք հասանին .

Գփտայց զի էր այն՝ ամպարըշտին որը եւ կազաղ .

« Ո՛վ Աստուած հօբն իմ հայրայ, հըզօր Նոյ՛՛ն՝ աղաղակեալ ,

Արշալուստոր վարեալ սլացմամբ ըզճակս ընդ բոցն յայրին բերան,
 Վազս առեալ ըզհրատիւն ոստեայ 'ի ներքս իբրև ըզնեա:
 Քարանձաւ լայնատարրը դրմբեթարդ բարձրաձեղուն
 Ի ճաճանչից խարուկին լուսաւորեալ գրժոխափող:

« Ընդ վազելէն բախեցայ ձիովս ընդ պինդ ինչ զերդ պատուար,
 Եւ ճըչեաց գոյժ իմն ուժգին՝ 'ի գրժոխոց իբր հազազէն,
 Որչափ ինչ մեծ 'ի պատերազմ արի արանց գուցիցէ խումբ:
 Չայն ետուն յայն կառաւ սանդարամեա վեհք անգընդոց,
 Դրդըրդեցան այրք եւ անձաւք, ծերաւք եւ փառաւք 'ի փոր երկրին.
 Էր կարծել ժողով սկայից, նա գցունդ դիւաց 'ի վեր բըղեակալ,
 Զիս անկեալ տապալէր. ստուոցեալ յորժն կացեալ իմ՝
 Ըզխոռոչ տեսի վերադն անդ հոլովեալ Թաւալազոր.
 Զի առեալ զբրիվարիս 'ի լանջս ըզթոպ՝ զհուրն երբ փրչէր
 Ի կրրկուսս եւ 'ի մացառս եւ 'ի կոճեղս առձեւն անդ միշտ,
 Կործանեալ Թառանչէր, եւ ցնորակոծ Թաւալս առեալ՝
 Կանգնէր ապա գեգեւուն եւ սրխալակ իբր 'ի գինւոյ,
 Խարխափէր 'ի խորս այրին եւ 'ի խընգէր գիմէր զինուն:

« Այ իմաստուն վարկուցեալ՝ զանձն եւ զնիզակըս տալ 'ի վտանգ,
 Անարգիւ ապառաժի կորզեալ հատոր մ՝ 'ի կամարէն՝
 Ընկեցի վերջին ուժովս 'ի փայլ զինուն յազօտ փեսիլ:
 Յինչ հարաւ չըգիտեմ, բայց տապալէր նա միւսանդամ՝
 Զարհուրելի հառաչմամբ, եւ սեաւն իւր ոստեաւ 'ի բաց:
 Դիմեալ յայնժամ մըխէի զնիզակս ընդ զրահն 'ի կարաւանդս,
 Եւ 'ի գուրս ձըգեալ՝ տեսի կըրկին վըտակ ըզսեաւ արեանց
 Ի գըլխոյն եւ 'ի կողմըն ցայտելոց հեղեղաբար:
 Գալարէր եւ բաբախէր վեթխար իրանն յազթ անգամովք,
 Ի յետին մըզընչեւն Թափէր զողգիսն յարեան հոսանս:
 Հեծութիւնք մահու սկային՝ իբր հողմ՝ 'ի փապս անձաւափիտ:

« Մինչ ժանտին կացին գոռմունչք, լու լինէին յունկն իմ յայնժամ
 Ճէչ ողորմ՝ եւ հառաչանք 'ի քարայրին միւսում՝ կողման.
 Դարձայ հայեցայ, տեսանեմ կոյս մի մերկանգամ,
 Կայր զոճայր եղկելի գեղձան վարսիւք պըողեալ հասակ,
 Ի սարիս արիեալ պըընձիս եւ 'ի պարեխ կապեալ վեմին,
 Ի սպիտակ կուճ արձանացն ոչինչ ընդհատ մարմին ողորկ.
 Յաղահիցըն Թառամեալ, բայց յաւելեալ գեղն յարտասուան,
 Կամ Թէ գութ եւ գորով 'ի սիրտս անտի հարեալ աստափի:
 Այսք գեղեցիկ փղոսկըրեայք կարմիր 'ի գոյն ներկան նըռան.
 Ըջմեղուակն աջըն եւ գցէմս յիս դարձուցեալ կողկողազին,
 Եւ գրազուկըն մարմաձեւըս կարկառեալ խաղապատէր.
 « Ողորմես ինձ, վեհազն, ինձ եւ հիքի մօրս ողորմես,
 Ես յորտցն եմ՝ Գուրգենեան այսօր ընդ այդըն հափափեալ
 Յաղբեր հացուտ պուրակին մինչ ըզսափորըս լնուի:

Գրթացան յիս Երկինք, ցայս կէս պահեալ զիս անարատ,
 Եւ գջաջազիրդ առաքեալ 'ի փրկութիւն գերույս չբառ.
 Հան զիս 'ի գրծոխոցս, ազախնեցից քեզ յախտեան :

« Պաղատեր փարեալ զծնկովքս եւ ըզձեռք ջերմ համբուրիւք.
 Փոփոզեալ ըզնա՝ լուծի, եւ բուռն 'ի սեռան հարեալ հրաշունչ,
 Որ եւ սա իսկ է ահա, յորում հեծեալս եմ աւասիկ, —
 Զի ճայիկս իմ ընտիր, 'ի բախելոյ զըլեոյն յըսկայն
 Իբր ընդ որմ հարեալ ճակատ, խելացնորեալ կայր կիտամեռ, —
 Եւ հանեալ ըզկոյան 'ի Ձումբ՝ հեծեալ վարեմ ընդ բոցն 'ի գուրս,
 Եւ իջեալ մատուցանեմ զազջիկն 'ի մայրն ջընծալից.
 Որ ուխտիցն օրինապահ՝ ել եկն առ իս անձանբուրէր,
 Զոր տեսէքն յազախնայս հրանոյր ծաւի գեղեցկածամ.
 Ողբմեալ 'ի առուսպանս այրուոյն Բերբոր կալաւ պատուով :

« Ազգ լինէր շուրջ 'ի շէնն առհասարակ այս արարուած .
 Ելեալ արք եւ կանայք արիք եւ վառք տեսանէին
 Զահագին ըզբաղքնելի սոսկավիթխար անկեալն իբան
 Տարածեալ 'ի դեանի, ծածկեալ զերիբ մասն անձաւին՝
 Դեռ եւս ահ եւ սոսկումն յալաց շքնէր եւ յերեսաց :
 Մերկացեալ՝ զըտաննն գազանեղէն մարմնոյ հասակ,
 Թրխամորթ եւ Թաւամազ բաշիւք ստեւովք քըռմեալ անգամբ :
 Տեսանէն եւ ոսկրոտի կուտեալ անբաւ 'ի խինձս այրին,
 Անանոց ւարանց կըմախս, այլ եւ կանանց եւ աղբըկանց
 Զոր խառնիցն անանեղէն յեա 'ի վայելս իւր անելոյ՝
 Էր 'ի կուր քաղցուն աղւեալ գրծոխակուլ ծախիչ պորտոյն :

« Բջրաւոց եւ զխրնգութեան խառնեալ 'ի մի յորդ արտասուս,
 Խաւըն Թըմբիւք եւ պարուք գային առ իս ելանէին,
 Յընծութեան եւ գոհութեանց երգս 'ի բերան առեալ կուտից .
 Եւ զկազմած եւ ըզգէն սկային բերեալ կախեցին անդ
 Ուր տեսէքն՝ յաղթանակ նորանըշան մարտին կապուս » :

Աբխրացան քաջքն երկոզքին, Մանաւազոյ սիրտն կայծեր,
 Հայէին զարմանալեզ մի՝ նդ քաջն հայկեան, մի՝ նդ սեան հըրուս .
 Զի եւ անդ եռայր կայտուէր յարի աշխոյժըս անգամոց,
 Հազիւ ինչ համբերեալ ամհամուղ ձեռին սանձաց՝
 Վըշիռ ընդ այլս ոլորել սալարմբակ զտախքն գոտթ :
 Ըզբասեալ մուացան զերկայնութիւն ճանապարհին .

« Վարծեալս, ասն, աստ անգործ՝ եհար զմարտին ըզբժնեայ ջի՛ » :
 Ի կարճատեւ առւընջնի յովետո իջեալ Քաջբերունեաց,
 Լըսէին Թէ 'ի կողմանց կողմանց գային գունդք արշուեալ,
 Այլալեկեալ արք եւ ոմանք այլալեղուք, ամբոխ բազում .
 Ընդ զբոցն անհաւաստի յերկրայս եղեալ զտեգի ախին,
 Յընթրին պաարաստեցան՝ կազդուրել զարսն 'ի գէպ կըռուոյ .
 Վըտիք հարեալ, խարոյկը լուցեալ եւ ճննձերեալ խորթիւք 'ի հուր :

Եւ ահա 'ի հիւսիսոյ կուսե՛ կողմանց Արեւերանոյ
 Գունոց յանկարծ երևեկին՝ յառաջապահք մեծ բանակի .
 Եւ թըշնամի զապակեանսն վարկուցեալ թէպէտ նըստ ,
 Այ՛ն կասկած զօրու ծանու կասեցուցեալ՝ առին ըզկայ ,
 Եւ աստի անտի լըրտեղք արձակեցան պատգամաւորք :
 Իբրեւ լըւան զհայրենի զթորգտնական նոյեան բարբառ ,
 Անգէն երկիւղ ամենայն յերկուց կողմանց փարատեցաւ ,
 Զուարթացեալ ծաղկեցին երեղք պայծառ սկայից քաջաց :
 Թէ ոչք ոմանք են ծանեան , եւ զօգեալ ձեռն 'ի ձեռն անգէն
 'տրամուս գումարտակին ընդ ապահանս եղին խանուրդք .
 Եւ նոքա թըռեան սրացան 'ի մեծ բանակն , որ ըզլընի
 Առ Հառչակայ խոր ծովակաւ . քերեալ գիմեալ գեղ 'ի Գնունիս ,
 Կուտակեալ գայր զեղքր ծաւալս յորդոր 'ի գաղտն մեծ :

Ձայն փողոյ խրոխտանընչակ զօրին քաջաց խրափուսելոյ
 Խայտալից գրրգեալ վարէր առ քաջն Ապահ եւ Մանուաղ .
 Որոց ըզցաստ լեալ անգէն՝ թէ գիւցազունքն են հիւսիսի ,
 Հօրեղբարցն ընգառաքնն եղբարքն երկու թորգտնոցք ,
 Արին 'տրսեհ եւ թաթուլ , Գամեր գընդին ապահան պեա :
 Վեհազունս ահեղ սեսին՝ գոյրն 'ի Հայոց հօրին ընգհաս .
 Ողջունեն զաջս ահաւորս , յուս համբուրին եղբորագեակք ,
 Հարցանին զողջունն երեց եղբոր մեծ գիւցաղին .

'տքա զպատճառս ուզոյն լըսեն եւ զհաշտութիւն քաջի որդւոյն :
 Խրախամիս սըբաւս անկեալ զպարանոցաւ փաղին նորս ,
 Որ քաղցր համեստ կայր գիմեք պատկասելի եւ մեծարոյ :

Ըսկայիցն եօթանեցունց երեալ ապա 'նգ այլոց հընգիցն
 Ի գարեւանդ մի բըլըոյ բարձրագիտակ եւ սարահարթ ,
 Տան հրաման գընգաց գընգաց իւրաքանչիւր իւրով դրօշուն
 Անցանեւ խազալ 'ի ձայն թըմբեի փողոյ 'ի հանգիսի
 Խաւմք առ խաւմք յերկայնութիւն գեռեալ գաշտին լայնասարած :

'տախտեթաց անցանեկն գունոցք քաջաղոր մեծին Քարթլոյ ,
 Ոյր ամրոց եւ աուն 'ի լեւան Արմաղ յաշխարհն Գուգարաց ,
 Որբեթ ամուր հրաշակերտ յանուն որդւոյն իւր կըրսերոյ ,
 Որում այն ինչ խօսեալ ըզլիտալուքան գեղեցկամաղ՝
 ԶԵգերայ կըրսերոյ հարազատին ըզչուսար երեց ,
 Պատանսոյն սիրուն ճոխայր 'ի յուշ սիրոյ գեղա կուսին :
 Արազտան արին Որբեթ , եւ անդրանիկ նորին եղբայր՝
 Կորովին Մըմիթիթոյ՝ 'ի ըքեղ փառսն զուարճացեալ
 'տրակերտ քաղաքաւըն յիւր անուն պանծացելով ,
 Խաղային պերճն ճեմեք գընգիցն 'ի գըրիս ըսպարտաբեք ,
 Որ մըլունդ չարժեն 'ի հաստ գուգարացի սլաքեալ տաստի :
 Զհետ նոցուն գառք Կըղարիաց ջըմեկոր լեռան եւ ջըմեկաս ,
 Եւ իւսառք որ ունեին զհրդոր ամուրսն զԱսկուրեթ .

Որ յակներս Կուր գետոյն լԱխուրենայ Վանանգայ խումպը,
 Զաւախայ հոյլք եւ Տաշտայ եւ Կանգարացըն լեւնորգեայց,
 Որ սըփոեալ ըզհիւսիսիւ ընդ Գեղամայ ծով ձընեաւեա .
 Գարգարայ եւ Գարգամայ Զսքր նըստեալ ըջղուր գետով,
 Եւ որ գերբրի անգատանսն Շիրակայ յուսեփ երկրին
 Ընդ Երասխ եւ Ախուրեան 'ի գերամգփս հընձէփն սուր-
 Սահք 'ի նիգըն գաւառե, 'ի Կոտայից եւ յԱշտցայ,
 Ի գաշտաց զոր առագեն հրազցան Քասաղ եւ Մեծամոր,
 Ուր ըլոր եզրարց բանակք ափն գումար 'ի ժամադրին,
 Անդուստ միաժողով հարազատին խաղալ 'ի կօշ:
 Անցանն հեփ հեծեալ, հընչեն քաջոյն 'ի յուսըս զհիք,
 Պըզընձի գըլխանոցայ սեաւ գարգամանակք՝ ափք ձիոց՝
 Ի դըրգէլ արի սկայիցըն տատանին ահեղակերպ:

Իկեցազունք գովեն զհանգիսն եւ ջընծայ սիրտ Քարթլայ մեծին:

Գոմարտական ըստ նոցանկ անց յասպարէս քաջին Բարգայ,
 Խայտացեալ երիտասարդք անհուն գաշտաց ծուալերոց
 Ի Կուր գետոյ մինչ 'ի ծովըն Գեղամայ եւ մինչ յԵրասխ,
 Ուր Սեւնիք, Փայյակարան, Արցախ աշխարհքըն բաժանին .
 Զօրավար մեծ եւ յազմօղ խըմբիցն յառաջս արին Շաւառայ:
 Հեաեաեակք՝ հեծեալք Տաւշի, Բարկուշառայ եւ Պարտաւայ,
 Զոր Բարդ յանուն իւր շինեալ յաւեժ փառացըն յիշատակ .
 Ըզկնի նոցին Որոտան, Զաւընգուրայ սկայք ամենիք,
 Իրեղակայ գունդքըն բնակեալ 'ի Գուտական գեղեցկաղն,
 Եւ 'ի Լեւոնըն հովանուս 'ի Իկզափայտ անտառափեա .
 Եւ Բազաց լեւնորգեայք որ զքաղցրարուին ընկնն Մեղքի .
 Հարանգայ եւ Կապանին, ուր մեծ խրոխտմամբ ահեղագոշ
 Ոստուցեալ ըզսեաւ լերամէք կարկաշատահ քարավազիտք
 Երասխ կամար յօրինեկ խորանայարկ ծիածանի:

Ծիրաներփըն կարակնեալ անգ 'ի ջընցուզն ալեայ ջընգաման:
 • Զբահըս փերտա ըզգեցեալք, երկաթակուս վահանաւորք,
 Սաղաւարդք երկաթիք եւ սեաւ փետուրք 'ի գարգամանակ .
 Ըօձէին 'ի ձեռս իւրեանց կըրկին նիզակ յեանաատւր,
 Սուբոյին անցանէին Թուփս եւ մըլայլ ամալոյ նըման .
 Թընգայր երկիրն ընդ ոտիք ահեղասատ հըզոր սկայից
 Երկնից սըրամըսելոյն իւր 'ի բոմբին փայլատականց:
 Իկեցազունք գովեն զհանգիսն եւ ջընծայ սիրտ Բարգայ քաջին:

Խաղային այնուհետեւ խրոխտ Մովսէսնայ, գունդ, սասպատակք,
 Որոց ձիք ըզսեղաւէա մարգագետին լայնածաւալ
 Ճարակէին զՄուղանայ, պատառէին կնքեանք ալփս
 Անգ 'ի գիւրսն հարժարգակ Դարան դաշտի եւ Աղուանից,
 Վըրկանի մեծի ծովուն 'ի մտից ու 'ի Կուր գետոյն հիւսիս .
 Հըսկոյքք անուանիք ընդ հեծելաղն ու 'նգ հեաեաակ,

Որ ըմպէին զԵրասխայ 'ի Կուր խառնեալ ըզսուրբ ալիս :
 Դասապետ յառաջնութայ 'ի գլուխ վաշտուն քաջն Փառօխ,
 Զհետ փողեալ Բազուայ ժիր խումբ եւ Շամախի եւ Ծովգեղեյ .
 Ամեհի ռազմիկք պատեալք 'ի գայլենիս եւ յընձենիս,
 Փոխանակ սաղաւարտի զկալամ 'նոյն 'ի գլուխ արկեալ .
 Վահանք կաշեայք եօթնաթերթք, կազմած 'ի յուս աղեղն եւ պարս,
 Արշափն զերդ ժոյրենի արեւնախանձ գայլաց ճահուկ,
 Մըրըրկեալ փոշի ոտիցն իբրեւ զանուշ յամպս երաներ,
 Երկվարացն իբրեւնջիւնք լըջն ըզջաշան եւ ըզբըլուրս :
 Դիւցազունք գովն զհանգէսն եւ ջընծայ սիրա Մովկան քաջին :
 Հաստաբուն ըզհետ բանակ արւոյն Լեկայ գայր 'ի հանգէս,
 Զորս ամեր 'ի հիւսիսոյ Վըրկան ծովուն արեւմտոյց,
 Լեռնասունք եւ հովասունք գրեթէ 'ի սպառ հետեւտիկալք :
 Սպարապետ զընդին Ագրոն նախամարտիկ անվանելի,
 Ալանաց ըզինի ջոյրք գան աշխարհին եւ Դարբանդայ,
 Ընդ նոսին Լեփիք եւ Ճիզիք եւ գոռ ջոկաա բաղասական :
 Գըլխանոց 'ի կակուղ եւ գիւրագուճ ծառոց սընկոյ,
 Գարգմանակ ըստ պատեհի վարկպարաղի յոսոց տընկոց,
 Այն օր ասախ տերեւեալ, եւ երկաթի թողոյ հիւսկէն .
 Ի թիկունսն լայն ասպալք, զէն՝ անդ եւ մուրճ եւ պարսատիկ,
 Եւ 'ի հզօր երեզունս գետոց իւրեանց ճօճեալ նիզակ :
 Գիրտն յերեսացն վիժեալ առուացեալ՝ գան փոթորկելով,
 Բարկացայտ աջ բոցաշունչք, ճակատք եւ այտք հրակայլակք
 Ծանծից եւ խրթակցաց անգամ իւրեանց ընկենուն ան :
 Դիւցազունք գովն զհանգէսն եւ ջընծայ սիրա Լեկայ քաջին :
 Մեծազօրն ըստ նոցանէ զընդիցն Հերայ գիմէ հրոսակ
 Իբրեւ զուղես ինչ հեղեղաց 'ի Մոսքեհան իջեալ լերանց .
 Արք ըսկալք ահաւորք յազթահասակ եւ ուժգնասիրտք,
 Ի փայլուն պղնձոյ լերանցն յոտից ջըզլուխ ըսպառազէնք,
 Եւ կարծիր գէպք արձակեալ 'ի պղնձակուռ սաղաւարտից .
 Սուրք եւ տեգք նիզակացն եւ ամենոյն սըլպք պղնձի :
 Ամեհին Լաշա 'ի գլուխ զընդին նոցա գայր զօրովար,
 Զհետ ասողեալ Տըփիսեաց, Կուրայ եւ լեռնոտից Կովկասու խումբ .
 Հետեւակ ընթանային, ոչ սակայն պք փոխանակեր
 Ըջիորով զերագութիւն ոտից ձեռացն ընդ այրուձի .
 Տեսիլ գիմաց քայլք ոտիցն անգէն իսկ անդ 'ի հանգիւսին
 Մահ դոզդես ըսպանական արձակէին առ Թըշնափս :
 Դիւցազունք գովն զհանգէսն եւ ջընծայ սիրա Հերայ քաջին :
 Կովկասայ վեհին 'ի մէջ գայր 'ի թիկանց հետի զուգաղ,
 Որ զեռօրին լեռնականս 'ի ձիւնափայլ եւ լուսաձն՝
 Ի բարձանց հիւսիսոյ յափըշտակեալ բերեր մըրբիկ :
 Յաղթանգամ արք երկնաբերձք իբրեւ զհասակ բըրոց իւրեանց,

Եւ 'ի նոցն բարձանց 'ի տիպ' վառէր 'ի գլուխսն սաղաւարտ
 Պղբնձաձոյլ ոսկեճաճանչ իրրեւ զնըշոյս արեգական
 Ի լէրանցն երկեաճնմից 'ի գազաթունսն ցոլացեալ .
 Իսկ այլ անգամքն 'ի մըթին եւ վայրենի ծածկեալ 'ի ճօշ :
 Անդ Արիսաղաց զըլեալ գումարք եւ Արշնդաց ամբոս հուժիու ,
 Ծանարաց եւ Դուալաց եւ լեռնայնոցն ամենայնի ,
 Զոր Փասիս ուռդէ գետ , փտսիանաց մայր եւ գայեակ :
 Խաղաղին արտփեալ 'ի գաշտ , զանձամբ քաջաց շաչէին զէնք .
 Սպասաւոր վաշտուցն 'ի գլուխ Սուրա քաջոտն յանգուզն եւ խրոխտ ,
 Զորով չէր սք երկվոր որ անցանէր 'ի սուր ընթաց' .
 Բայց 'ի ճանճկէն Յոլակէն եւ յԱրպահայ հրարոց սեւոյն :
 Ինքն հուր յանձնէն շնչէր' բոց 'ի շարժմանց , արք իւր նրման
 Զէն 'ի ձեռքս խայտացեալ ինծք ծարաւիք զիմեալ յարիւն :
 Դիւցազունք գովէն զհանգեսն եւ ցընծայ սիրտ Կովկաս քաջին :
 Քաջն Եգերայ գումարաակք' հանգիսին պերճ վերջ եւ աւարտ ,
 Այդ փթիարի լեռնոտինն Կովկասու հովաազունի
 Զ ծովոտմամբ արեւելից ծովուն մեծի աղբանաղեան ,
 Որ զհանանց զանհամեմատ գեղ սնուցանէ 'նդ արեգակամբ :
 Եւ որ անգր 'ի միջերկրայս զարմ միխրամորթ Արտահանայ ,
 Որ ըմպեն զՎուրայ զպանս եւ ըլՇորոտի գետ յորգագեմ .
 Ընդ նոսին Խաղանաց ամբոս եւ Ըսպերայ եւ Աճարայ ,
 Եւ որ բնակք մինչ 'ի Ըատգոմս եւ Պարխարայ եւ Կողայ գունգք :
 Ի լեռնորդեայքն յամրոց Տայոց' յարծաթ Խաղտեաց լուսակարկալք ,
 Ի Սպերայ յարծաթն յոսկին ճաճանցաւէս փայլատակունք :
 Զի ոսկի են զըլեապանքըն , զէնք եւ զթահք են արծաթի
 Ի վերջաւորս եւ 'ի ծոպս ոսկեպաճոյճ ժապաւինեալ ,
 Եւ վահանք ոսկեղէնք' մի մի արեւք ցայտեալք յերկրէ :
 Սուսերք միայն ըսկայիցն յազգեր նոցին Թերաքամեալք
 Յերկաթոյն Պարխարայ յընտիր բովուց պողովատիկ ,
 Պղբընձի սայրք նիզակացն իրրեւ ըզբոց ջահից սրածայր
 Ճաճանցս արձակէին շուրջանակի արփիտհրատ :
 Վարդէին հեռի հեծեալ , շղջողէին զէնք յուս քաջաց ,
 Եւ սպիտակ ձիոց ագիք խրոխտ ճօճէին 'ի գազաթունս .
 Զէր աեւլ' գեղոյն պատշեկ Թէ կորովոյն զանցուցանէր :
 Գուճապետ պայծառ զընգին չքնազագեզն եւ արին Կուշ ,
 Քան զոր չէր ծընեալ հիւսիս զոք պատտնի գեղադիտակ ,
 Եւ երրորդ 'ի բանակին պարծ յետ Հայկայ լԱրմայիսի :
 Դիւցազունք գովէն զհանգեսն եւ ցընծայ սիրտ Եգեր քաջին :
 Այս բաժինք ժառանգութեան եղբարց Հայկայ եօթանեցունց ,
 Եւ այս գունգք ասնտիրականք , որ յաղհարկել մեծ հրամանի
 Վէհաղինն երիցու հարազատին հասեալ կային :
 Իսկ Հայկայ փճակ անկեալ երկիր Մասեաց լԱյրարատոյ ,

Աշխարհն ամենայն՝ որ 'ի հարու Երասխայ կայս,
 Եւ որ շուրջ զԱրածանիւ մինչև 'ի Մոխս եւ 'ի Յմերխս.
 Կահանգ մեծ եւ ընդարձակ, մասն երկցու վն գիւցաղեն,
 Ուր նրստէր հարն հանգերձ օղևարուքն Թորքոմիւ:
 Իսկ Կախնու գաստակերտ եւ զինուէտ Գողթնն գաւառ.
 Եւ Մարսնգ ծիրանածին՝ շիրիմ՝ երկրորդ մօր մարգկուծեանս,
 Կեանքայ սիրեցելոյ կնոռ Նոյի գեր արգարոյն,
 Ուստի շխարէր բաժանել ինքնգարեան սուրբ նահապեան,
 Այն պարպ համարեն կին նորտ սուսն բնակուծեան
 Մինչև 'ի կեանքս ծերունւոյն, ապա 'ի Հայկ անցանկերոյ:

Ի հովիտն լայնալիք եկին լըցան Քաղքերունեաց.
 Ի պէտքս զինուց զրահից արեգական ջրեալ նըշըք
 Ամենայն գողցես ծործորն 'ի հուր վառեալ բորբոքէր բոց:
 Ի սաղմածեւ խաղաղիցն՝ 'ի մեծամուր կաղմուծեմենն
 Ի նշան զօրասկեաց քակեալ ջրուեալ եւ սփեւ խառնեալ
 Յապահեան քաղցն 'ի գանգ՝ 'ի գաղաթս նըստան ջրիք:
 Հնչէր մարգն 'ի բարբառ Թորգոմեական երախանայ,
 Տարմատարմ՝ երամք խորոց իբր յօգալուս մարմանդայոց
 Ընդ երեկս 'ի խորամորս իրեալ յանդրթ ըրածցամբն
 Ի գեղեցիկ եւանգիւն լուծեալ կարգեն հարօրանան,
 Տարածեալ կարկաչաձայն ունին ըզգալա լայնածաւալ,
 Լէրինք բուրք եւ գետափունք հնչեն 'ի վանգ արձագանգաց
 Խնկալոց ուղընի անըմբահոյլ Թեւապարից,
 Մինչև առեալ կերակուր եւ շուրջ հանեալ պարեկապանս
 Կերհեն նիւրս գիշերապահ փոխանակաւ, լըռէ հովիտ:
 Ձայս օրէն սուսաղեցան ջուք եւ հրոտակք եւ սասպատակք
 Դիւցաղանցն հիւսիսայնոյ հաղարուորք եւ բիւրուորք.
 Ընթրէին յիւրեանց առճիացն եւ յապահեան խոհակերոց:

Մեծն Քարթլ՝ ըզփրեղէ զեզօրորգեական իւր եւ զեզօրտս,
 Ձերքս արսն ընդ վեցեմին սալարս զընգիցն հիւսիտական
 Յիւր ընթրիսն հրաւիրէ. գայ եւ բամբիշներն աչաղեղ՝
 Ձարգարել զըւարթ առնել 'ի շորհս անձին զքաղաց խընդոյս.
 Գողթին հիանաղեօք ըզհարսն ընափր մեծ գիւցաղունք,
 Ապահայ սիրտն կայտաեր եւ յաչըս հօրն եղեալ վաստահ.
 Տայր պաշտել եւ նա պատիւ քաղցն յիւրոց սղանդերաց.
 Կերան արբին յանպաճոյճ սակաւապէտ արեաց սեղան:
 Մինչ արեւ 'ի մայր գառնայր, զերեսս երկրին ունէր նըսեմ,
 Ճառ արկեալ խօսեին զպատգամաբեր պատուիրակացն,
 Ձանցս իրացն եւ զհանգամանքս մինչ յայն վայր ճանապարհին,
 Ձծովալու հանգերձերցն եւ զմիագունգ արբաւանին,
 Եւ զի չքոյր այնուհետեւ հարկ անցանել 'ի Մոխս ընդ Տոսպ,
 Եւ ոչ յոյս զընգալ 'ի պէտս յայնրմ մարդէ պարտապնդոյ:

Հաւանեալ պերճ գիւցազունք եւս յանկէին 'ի նոյն խորհուրդ :
 Զբաղընթաց աւերանգական յերեկորեաց հանին 'եզ ցամաք,
 Արձակեալ պընդագեապանս՝ գարձուցանել առ Հայկ զբրոջ :

Աստեղք յերկինս 'ի կայանս իւրաքանչիւր պայծառացեալ,
 Ծայր արձակէր աշաղցս ծագման լուսինն յերս հարաւոյ,
 Լըռութիւն խաղաղափք զայս 'ի թուն քաղցրը հրապուրէր :
 Յանկարծուտ ահա զընդին սոփոյ, ազատ փայլին զինու,
 Աղաղակ 'ի ծովակողմ՝ հուսէ արանց՝ յեղբ անտառաց :
 Տասնեքն որք յԱրահայ յերեկոյէ արձակեալ աղք
 Կանխել 'ի ծով ժողովել կազմել ընտաւ յԱրմիրոյ ծոց
 Եւ որ 'ի գողնն Բերկրոյ եւ զժողերբարն շուրջ սատ անդ,
 Բերկին ձերբակաղեալ Թեթեւազէն մի զրտական,
 Եւ երկո երիվարս, յորս անաղէնք եւ ասպաղէնք,
 Յապահեան տային զընգին պարեկապանս տանել առ քաջն .
 « Ի գմանէ լըւիցեն, մէք 'ի յուզերս մի յամացուք » :

Կոտուցին 'ի գիւցաղանց խորան մինչեւ 'ի թուն գնային .
 Խրանեցաւ առ գուրս ամբախ ըսպասայար եւ զընդապետ,
 Տեսանեն պատանի յաղթահասակ եւ սոթահեր,
 Դիմեք խարտեալ, եւ յահէն կայր սասանեալ անդ եղկելին .
 Զինքն 'ի Սանոց խորուկ յոտս յանգիմաներ, այլ ոչ եւ սիրտ :
 Լեռչկամուշչ ճօշան եւեթ փարէր զնովաւ լանջապանակ,
 Ոչ մի զէն, եւ սաղաւարտն անկեալ զընտոյն եւ կորուսեալ :
 Յարողեալ մտաչէր առ նա Կովկաս ասէրն 'ի մէջ եղբարց .
 Ըայն սեպիլ ասաւոր երեւոն 'ի գոյն ներկան մահու,
 Արտատնուիք բարսիմամբ լանջաց Թալուկ գայր ըզբրբով :
 « Խոտեաց, ստէ, մի զողար . ձվ ես, սւամի, առ ինչ գարուտ .
 Թէ լըւես ինչ յամառեալ, գայար ըզհամ առցես ընդ հուպ » .
 Եւ զահապին ցուցաներ զվարակաւորն Թերաքամ :

Ոգի փոքր մի բերեալ, « Մէք պատանիք էաք, ստէ,
 Ի բեշեան զընգէն երիք, որ գիմեալ գայ պատերազմաւ,
 Կըձակեալք լրտես եւ գետ ուրիշ Թէ կայ հայկեանն ջոկատ :
 Որչափ մէք յապահողոս գործեաք քաջ ասպարէս,
 Ինկառկած բանակն ըզինի մեր արշաւել էր հանդերձեալ,
 Զոր օրինակ եւ եկաք իսկ 'ի Բերկրի եւ մինչեւ ցայտ :
 Իսկ այժմիկ անգուլթ աստեղք 'ի ձեռս արանոց ետուն ըզմեղ,
 Ընգգէմ՝ կալ ոչ իշխեցեալ սակաւաւորքս եւ կամ փախչել :
 Հալածեալ ըզմեղ յանտառն՝ հափն կարան ըզմէն մի այր .
 Երկողքն զինուորակիցքս արտադոյնք կամ խալադոյնք
 Ի կեհարար կըռուեալ անկան Թըրչոց երկնից եւ գայլոց գէշ :
 Որ եւ զըլուխն հատեալ՝ իրան անդ անանուն ընկեցին մերկ,
 Զիս ըզըւտաղս ճամասպ առեալ գերի այսր մտանեալ .
 Ի նին ուժիմ՝ Թէ ոչ 'ի ձեռս անկարեկիր անաղաւտից .

Ձե առ զուժ արեան սիրոյ եւ անմեկն անկայ 'ի վարձ',
 Որպէս հաւ վարուժանակ 'իցանկալոյն ծուլակ մշտեալ.
 Մանաւանդ զի եւ զբառոյն խկ աւարիկ պատմեցի ձեզ :
 Թէ հասցէ յունկն արեւոր հէք ծընողն ողջունին լուր,
 Փրքիսան անբաւ հատուցեալ ոսկի արծաթ եւ կարսոփ
 Արեւուս միոյ փոխան՝ Թափեցէ զիս զիւր միտմոր » :

« Քանի՞ն, սակ զովկաս, բնիւան հրոսակդ իցէ եկեալ.
 Քանի՞ սալարք, ո՛ սպարապետ, եւ ո՛ւր թողէք զուք ըզնոսս » :

« Միտպետ զորագրուի, կրքինեաց Չամասպ, չէ եւ ոչ որ.
 Հինգ են զորավարք իշխանակիցք համապատիւք
 Հինգ հինգ հազարաց իւրաքանչիւր պետ ինքնագրուի :
 Մեծ կէս նոյնն հետեւակ, հազիւ երկը մի այրուձի,
 Դըժուարուս սակրս վայրացս, այլ համակ արք պատերազմօք,
 Ջրգինն 'ի բաց ընկեցեալ եւ պայմանեալ տխտանացոյն,
 Հասանել սատակել մինչեւ 'ի տունն ապահունի,
 Խաչ անկանել՝ հասանել զհիւտապաշտնդ գիւցազանց ոսս,
 Բօգնուժիւն եթէ երբէք խրլըրտեցին այս իշանել :
 Անտի պատել ըզժողովն եւ անկանել յեղակարծումն
 Ի բանակ թորգումազին, եւ 'ի թիկանց տունել աշխատ,
 Կամ կոխել ասպատակաւ սրբով եւ հրով ըզէնն հայկայ :

« Արաջին 'ի զորապետս եւ յաւազոյթ Սերտիս անուն,
 Հինգ հազար ըսպառազէն ամենազէն վառելոց տեր :
 Երկրորդն հինգհազարեան զընգին իշխան քաջն խտան,
 Գունգ ըսկայ երկայնաբուն նիւղակուր սոււերմար :
 Հինգ հազարն երրորդ՝ վահան մըկունդ 'ի ձեռս, յազեր սոււեր,
 Սպարապետ գիտէ 'ի զուի իւր զահաւոր հրակայն Բարբայ :
 Գունգ չորրորդ, հետեւակ երկու հազար ազեղնաւոր,
 Երէքն հեծեալ սպառազէն, ունի զՍաթէն քաջ թագազարձ :
 Բեր 'ի սեր մշտերմութեան պանծացեալ տետունն գիւցազին՝
 Հինգերիւր սպասալար զընգին համակ այրուձիոյ :
 Ի Բերկրոյ յերիկէ 'ի հրաժեշտի զմեզ կացուցեալ,
 Ընդ երեկս էին չուէրոց - զայգոյ վազուին հասանիցեն,
 Թէ իւրեանց արշաւանօքնն խազայցին այս անխափան » :

« Ըստ է արգ, սակ Քարթլ 'ի բազմոցնն ուր կայր 'ի նիտս -
 Աւէք զայրք » : Հասանեն յափըշտակեն զայրն պայտիք :
 Նորս 'ի մահ կարծելով, « Յիս տէր, գօշեաց, մի սատակեր -
 Ի եւ այլ ինչ գաղանի, զոր ձեզ օգուտ իցէ գիտել :
 Թէ երզնուք ինայել 'ի կեանս իմ, ասացից ձեզ այժմ եւ զայն » :
 « Եւ զի՞նչ այն, սակ Քարթլ - եթէ զԹաբուն ինչ արգարեւ
 Մեզ յօգուտ պատմեսցես՝ զանյայտ գաղանին բերեալ 'ի գիր,
 Երգուեալ յարեւ Թորգումայ, հայկայ քաջին, ոչ մնանիս » :

« Իբրեւ լուսնով մի յառաջ 'ի հարկանելն ըզկազմեան տուն, —

Հատկընեալ կհետահագագ շքնուով ասե՛ յաք ըզվայրբքն , —
 էր 'ի բնիկան բանակին խուտարանա ոմն անուն հըսեայ
 Ստեփոյ, արիւնարբու եւ անաւոր գոռոց գոռոզ .
 Երբվար մի եւս իւր սեաւ՝ մոյլի քան զինքն եւ ամենի :
 Զօրէն իմնն վայրասուն նոգաւ հանդերձ յուշկատարիկ՝
 Հարկանէր խորտակէր զարանց ճակատ , զէն զամբակուս .
 Չէր որ ընդգիմակ կարօզ նորա կալ երեսացն ,
 Եւ ոչ զուգական արտալնութաց երիվարին :
 Այլ անաստ եւ ձեռներեց ըսկայաբորոխ յանգըզնութեամբ
 Զամենայն տապալէր կարգ , զօրէն սաղմի մարտից Բեշայ .
 Չհանգուրժեալ եւ ուժոյնութեանն այլոց քաջացն մտապին :
 Խորհեցաւ հանել 'ի բաց , եւ իբրեւ մեծ եւս երկոց շուք
 Բառ կամոց եւ բառ խընդոյ սրբաի նորա տըւեալ 'ի ձեռն ,
 Արձակեաց 'ի կողմանսս լըրտեսել զեւ եւ ըզմուս
 Ըջերանց եւ զանտառաց եւ զոր առ Հայի ճանապարհին ,
 Մարգագաւ աւազակել , ապականել զազքն անտերօւնչ ,
 Մօ գեղեց եւ աւանաց մինչ 'ի գալուստ մեր արկանել :
 Մեր իսկ առ ինքն էր երեցունչսս կէտ եդեալ յԱպահոսնիս ,
 Այլ ստեսնեք աւագիկ՝ զոր խորս 'ի գլուխ հասոցց մեզ բախա .
 Արգ ոչ թէ շահ ինչ ըզձեր խորհի գործէ այլն սրկասոյզ » :
 Զայս լըւեալ երախանին , Թաթուլ՝ ներսնէ եւ Մանաւազ
 Եւ որ այլ տեղեակք իրաջն մեծաձայն բարձին բըրբիջ :
 Մատեաւ Ապահ եւ ասէ . « Ճանաչեցնն թէ տեսանես
 Զքսկային երիվար , զոր գովեցերդ ըզսեան անիդ » :
 « Եւ կարի քալ իսկ » , ասէ . եւ Ապահայ տըւեալ հրաման ,
 Առ գուրս անին խորանին , իբրեւ ետես , ստակացեալ կայր ,
 Ի միտ անոյր ըզկորուստ տհաւորին խուտարանայ .
 Քանդի չցոյր հանել ըզձին , թէ ոչ նախ զսան արին քամեալ :
 Մինչդեռ յայն կային նոքա , համառուէր յունկըն քաջաց
 Զքսկային անօրինի զմարգախոյոջ վէպ Մանաւազ :
 Ելաննն 'ի վրանէն , եւ Քարթլըն քալ ասէ ցգերին .
 « Գիտացեր ըզմեծ օգուսն , ըզթաքթաքուն մերկեալ գաւանս :
 Քեզ յանձն , արիգ Գամեր , կալանաւորդ երիտասարդ .
 Եւ գուք , արք , երթայք 'ի քուն , այգուց կորով մեզ կարեւոր » :
 Ի մոյրտես բարբառնիրս , 'ի կիրճ լըրանց հանին պահսակս ,
 Ետուն զՋամասազ 'ի չըզթայս , եւ խոնջ վաստակ զարձան 'ի նինջ :
 Մինչդեռ բնութիւն համօրէն ներհէր 'ի խոր խաղաղութեան ,
 Բայց մայն յայաց սրբան պատերազմոզ գոռ գիւցաղանց ,
 Եւ լուսին քան զկէս գիմացն յեւ 'ի ծագումն արուսեկին
 Դարձուցեալ 'ի մեջ երկինց՝ յանազօտ ջահ լուսաւորեր
 Ըջըլուր , ըզգաշտ եւ զանտառ , ըզխորաձոր եւ ըզհողիտ ,
 Թարեան ըսկայքն հիւսիսի գիշերախառն եւ հայկազունք ,

Յարուցին լըւերէայն եւ ըզբանակն աշխարհախումբք:

Եւ հրաման տային հապճեալ փութով զարման տանել մարմնաց,
Մնճոտուչ եւ անվերջով կազմ յօրինեալ 'ի պատերազմ:

Գումարեալ սոչարք եւ պետք 'ի վրան Քարթլոյ մեծ գիւցազին,

Անուին խորհուրդ հարկից յառաջիկայն ճակատամարտ,

Միախոհք ամենեքին 'ի մի յայտ բան՝ քաջաց բարբառ,

Չըթողուլ մըտոցն 'ի կամս ըզթըշնամին, սրբել զաշխարհն:

Այլ 'ի մարտին օրինակ չէին ըսկայք միահաւան:

Կովկասայ քաջին սոչար 'ի մէջ անցեալ խօսեր Սուրա.

« Քաջութեան գիւցազանց, տանուտերաց, զորտպետաց

Եւ բոլոր արիագունք ըսպայիս մեծ հաշուիմ ամօթ՝

Համբերել կալ մընալ եւ ոսոխին սպասել աստէն:

Այլ մեր ինքնին հորբան տըւեալ արիաբար ելլոցք գիպան,

Մեկոցք յանկարծակի յեղակարծում պահու զնորք,

Թէ 'ի քուն, Թէ յարթմընի, զբանակն հարցոցք աստակեացոցք:

Երգուեալ յարեւ գիւցազանցը՝ չապրէ ոչ մի, օն եւ օն:

Քայլ մի եւս յառաջ խազալ՝ առ մեզս ունիմ տալ նոցա (Թոյլ) »:

Յայտ միտս եւ գէնս արութեան քաջայանգուզին Սուրայի

Մանկաբոյնք զուարթացեալ արծարծեցան 'ի սպորտապետս:

« Ոչ 'ի գէպ քաջիդ խորհուրդ, խօսել կալու Եգեր անգուտս,

Ձի սանչակ յանձնապատան է յանուութիւն յոխորտընթաց:

Քաջալանի Հուժկու մանկաոյս գունգ՝ հաստարոււն զորութիւն՝

Մեծաոյս եւ սպաքէն, սակայն նիազք առ այն ամբոխ:

Եւ զցոսս 'ի չու երկայն ճանապարհիդ ունել աշխատ,

Մինչեւ հասցոցք Թըշնամւոյն, Երկինք գիտեն երբ եւ յոր վայր,

Եւ զբացոցք ըզնա Թերեւս ըսթափ եւ այն ինչ կազցուրեալ,

Եւ խանիմք այնպէս 'ի կփու, ինձ 'ի խեթի լինիցի բասս:

Այլ կացցոցք ուր եմքս 'իւայն հովտիս, եւ այսր անկեալ ստփն

Աստ զողջին եւ ըզճաշակ առցի զբազկացս եւ ըզգինոց »:

Յայտ խորհուրդ յարեալ աւազք եւ ոչ սակաւ կըրտերազոյնք,

« Հանպա 'ի զէն, գոչէին, 'ի զէն գնասցոցք կազմք յընգունել

Յօրինի մեծարանօք զեկեալ հասեալ հիւրան 'ի յաշխարհս »:

« Եհս, ո՛ քաջք, — գիւցազներն Քարթլ ըզկնի նոցա ձոյն արձակեաց .

Դասնային զընել միտ 'ի զջօնամիտ վեհին բերան,

Ռազմայարգար ճարտարին, ոյր ոչ միտն աչք 'ի ճակատ

Էին հայել առաջի, այլ եւ յետուտ աչք 'ի Թիկունս,

Աչք յաշմէ եւ յահեկէ, զբոլոր պիտոյս խոր նըլտասել. —

« Եգերայ՝ մերոյ եգբօր քաջ է խորտան 'ի յաղթմանից,

Բայց էջէ ինչ յաւերուլ 'ի յոյս, անշուշտ աներկեւան:

Կացցոցք ուր եմքս, այլ ոչ սակայն խրմբեալ զօրէն ռազմի ճակատ .

Յերեւել գիմագրաւ գուցի զընգիցն պիտոյնից

Եւ անուլ ըզհամ մատանց կորովութեան մեր մանկըտւոյն ,

Ի վախուսաւ ընդ կրուկ գարձեալ՝ հարկ լինի մեզ հետաժարել,
 Եւ լինել ժամաժառանգ եւ կամ անյոյս Թողուլ գընալ :
 Ըստ օրէնս արգարութեան եւ իրաւանց պատերազմի,
 Ի գարսնի արասցուք զամենայն զօրն շուրջ զհոգեփառ,
 Յետկուտէ լերանց՝ բլրոց 'ի ձորս յանտառս եւ 'ի զանխուլս,
 Ձանցս ոտից արշաւանին Թողեալ 'ի բաց զհարաւակողմ :
 Որ մինչ հեղեալ 'ի գաշտիս եւ չքտեսեալ զոք յանդիման,
 Տարածիցէ զոտս յանհոգս, ելլուք անկցուք վըճարեսցուք :
 Այդ զըլուծի խորհրդոց ատաղիկայ մարտիս ոճոյ .
 Իսկ իրացն հանգամանք՝ յիմ եւ 'ի ձերլոք պարանոց » :

Ընդ հանձարն իմաստնադիւտ հաճոյական ընթացաւ ձայն
 Ի քանեստին սպարապետս եւ յամենայն աւագորեարն .
 « Այս է, ասնն, խորհուրդ քաջ », եւ այր 'ի գէն ընթանային .
 Ելանէր խալալով եւ Սուրա խրոխտ դիմեալ անգուստ .
 « Իւ եւ է օրինակաւ, ասէ, միայն Թէ մարտիցուք,
 Խրախուտելոց մեզ անշուշտ է յալթուլթեան բախտ օժանգակ » :

Տեսանեն ըզկէս զօրուն գրեթէ կազմիկ պատարաստ 'ի իշու,
 Եւ զփաւ կէսն 'ի հանդերձել ժողովէին ռամիկըստպաք
 Վըբան, կահ եւ կարասի, զաղի բանակին զարուժարթայ,
 Լըսելայն, իբրեւ չիցէ ոք կենդանի շունչ 'ի ուրնդունս .
 Եւ հանդոյն՝ ոչ Թէ զիւրեանց ամփոփիցեն ճամբար 'ի իշու,
 Այլ գիշերի Թաքթաբուր 'ի Թըշնամուլն մըտեալ զակիլ՝
 Գողաբար հարկանիցեն աւար անմուռնչ անոտնաձայն :
 Երկուքք անգամ իրացն խելամուտ խորհրդազգացք,
 Ի սքանչուծն ամենեցուն մեղմիկ գընան եւ անխրոխտիմ :
 Եւ այր բանակն համօրէն 'ի ժիր վաստակ եւ յանջըշունջ .
 Խուռնընթաց որպէս մըրջմանց կուտեալ 'ի շեղ ինչ կարաւան
 Ցորենոյ կամ գարւոյ, յառ եւ յապուռ յաւար խտունեալ,
 Ոչ հըծծիւն, ոչ գըրընդիւն, այլ անհանգիստ շարժումն անխոնջ
 Տեսանել է եւ զեռալ եւ ծածանել սեռս ամբոխի,
 Եւ 'ի ժամս ինչ սակաւ յաչայ անհետ լինի գրահանն,
 Այսպէս 'ի սուղ վայրկենի բարձաւ բանակն համագուտար,
 Ծածկեցաւ եւ անդին հետախաղաղ հետոց մարդոյ :

Ըստ քաջին Քարթլայ մըտաց՝ Մանաւազայ եւ Ազահայ,
 Ի չորրորդ գունդս ըզբանակըն զամենայն ջոկատերցին,
 Ձերկու բիւր եւ ըզհաղար հինգ հարիւր այր ըսպառազէն .
 Ձի երեք երեք հաղարք են մէն միում ցեղապետաց :
 Ձհեծեղազըն քաջաձի զմեծին Բարգայ եւ Մովկանայ
 Հետեւակ հանդերձ հրոսիւք արւոյն Լեկայ 'նգ Հերեան ջոկիր՝
 Կէս մ 'ի գարան 'ի մայրիս ծովակողմանն ընդ հարաւ կոյս,
 Եւ զփաւ կէսն արարին յարեւելից 'ի լեռնամէջս,
 Ոյց ընդ մէջ էր 'ի Բերկրոյ գնունի գեհիցըն ճանապարհ :

Ընդ հիւսիսի սպայակոյտ զուամարեացան Քարթժ եւ Եգեր,
 Յարեւմուտս Ապահ, Կովկաս ընդ այրուձի եւ հետեւակ:
 Իսկ 'ի գլուխս բըլլոց ըզծործորովք խորամորովք,
 Յորըս գոյր Թըշնամույն զըտանել անց կամ ապաստան,
 Հանին կացուցին շոկաս ընտիր հասարակողս
 Ի հորովի լեւորգեայցն Մոսքեկան եւ Կովկասու:
 Զորավարք իւրաքանչիւր ընդ իւրեանց գունդս սրբուցան,
 Մանաւազն արի 'նդ համհարզս ընդ Ապահեան խառնեցաւ խումբ:
 Որչափ յական Թօթափել 'ի լըումըն գայր այս ամենայն:
 Կային ջիբդ գէտակն եգեալ գէտք 'ի գիտակ տեղին գաշտն,
 Եւ չեւ էր առաւօտ զցիշերոյն սեռւ մերկացեալ քօզ:
 Որ կէին ընդ կրկնաթեւ այրուձիոյն Շաւասպ, Փառոխ,
 Ունին 'ի գետին միս գըննն ոտնաձայնի ասպատակին:
 Ընդ նըշյլս աչալըրջոցն լըսելի լինէր ահա
 Տրոփական գոփեալ ոտից արանց ձիոց Թընգիւն զընդիւն,
 Ըսկայիցն արի սրբոց 'ի ցընծութիւն ակընկալեալ:
 Ոչ 'ի տապ երաշտի ուրախութիւն բերէ այնպես
 Անձրեւին որոտաձայն, յամադց լերանց ծոց կապուտակ
 Իջեալ ընդ դաշտ ընթացեալ, ընդ ագարակ, ընդ շինական,
 Ոչ մանուկ տարաշխարհիկ նորեկ դարձիւ զմօր բախեալ գուրս,
 Որպէս խաղփն աւեախ զըւարձացոյց քաջացն ըզտիրտ:
 Ընդ երեսս երկրին արեւ այն ինչ ծագէր կենդանարար,
 Զոր այն օր 'ի բազմաց զըւարթ ճակատ կընքեալ էր բախտ
 Ի յերկնիցն կամարի մի տեսանել 'ի բարձրութեան,
 Եւ յօրանց քան ըզմուտսն էր յառաջ խաւարելոց,
 Դաշտամուխ գունդք 'ի հովիտսն լինէին յառաջապահք,
 Հեռ գհեռէ այլ սահ հեծեալ եւ հետեւակ եկեալ զեգեալ,
 Իբր յորձանս ինչ ընդ խոխոմս ուզեից պըզտոր ջուրց հեղեղաց,
 Որ յաշնայինն ուռուցեալ իջանիցն տեղատարափ
 Ողողանել կլանել զարանց ըզէն արարս եւ զհոգիւղալանս:
 Հայկեան գընդից տրոփեին 'ի լանջսն սիրտք, եւայր արիւն
 Երեւել Թըշնամույն, խառնել ըզձեռն 'ի պատերազմ:
 Իսկ իմաստուն զօրագլուխք չըտան նըշան ըստ պայմանին,
 Մինչեւ յանհոգս յապահոզս ցրրուեալ ընդ գիւր, զէն մերկացեալ
 Տխտանեանց՝ լուծան հարին խորան 'ի ճաշ սպատրաստութեամբ:
 Անք յայնժամ 'ի հիւսիսոյ ձայն պատերազմ եբարձ ահեղ,
 Փողըն Քարթժայ գիւցազին եւ քաջազանցն յայնժմ մարդէ
 Բոլոր կողմանց դու լըսելի՝ գորդք տայր լերանց որոտալով:
 Զցոյ նըմին յամենուտս հատանէին մարտի խօշիւնք,
 Ձայն փողոյ 'ի հարաւոյ, ձայն 'ի յելեց, ձայն 'ի մըտից:
 Ի խրոխտ կանչիւն 'ի չորեցունց զըրգին գիմաց հայկեան հրոսակք:
 Եւ նախ գունդ այրուձիոյն արեւելից եւ հարաւոյ

Յառաջեալ աճապարեալ էլանէին 'ի դարանացն .
 Ընդ արեւմուտս հարաւոյ եւ յարեւելքս տըւեալ գոոյթ՝
 Պատէին ի յանէին 'ի ուհ Բերկրոյ եւ Արեստի,
 Հատանել յայնրմ կուտէ զանգրէն դարձի յոյս փախըստեան :
 Եւ անտի գէպ ուզից ընդ արեւմուտս հանեալ առաջս,
 Ի հոգեան առ տիտանանց մլտանէին ըսփիռ ճամբար,
 Ի ժամու՝ զի եւ այլ գունդք թորգոմական յերկց դիմաց
 Երեւեալ եւ ձի եւ զէն եւ ձայն առեալ անգաղաչ,
 Համախուճք աղաղակաւ յարձակէին 'ի տիտանեանս :
 Լէրիք ընդգէմ՝ գոչեցին 'ի հանգիպոյ շուրջանակի,
 Ահաւոր ձայնք 'ի խոխոմս 'ի խորաձորս երկայնաձիգս
 Թաւալ առեալ եւ գըլըր հոլովելով պըտուակէին :

Խուճապեալ բարե՛լացւոցն յանակրնկալ 'ի գըրգոմանէն ,
 Եւ 'ի յանկարծ տեսլենէ սպառազէն գոռ նահատակաց ,
 Մանուանդ զի եւ զհոգւտիւն յոր կոյս եւ աչս ածէին շուրջ .
 Յամեհից տեսանէին ռազմից զանձինս արկեալ 'ի խեղդ .
 Չբոս եւ անգէն իսկ առ ոտս յերկրէ բուսեալ համարեցան :
 Խառվարուժ տազնապաւ 'ի զէնս , 'ի ձիս ընթանային ,
 Հեծանէին՝ 'ի գիծի հարկանէին արիարար .

Այլ սքրթոցն անդ կէս անկաւ խուճապական 'ի յարհաւրաց :
 Չարհուրելի խառնաձայն գոցմանն ըզհետ գայր լըուժիւն
 Արաւել սոսկալի . եւ զառաջինն ոչ այլ ինչ լուր ,
 Բայց շաչիւն շհահիւն զինուց եւ աղեղանց ճայթմունք լարից
 Եւ կոփիւնք վահանաց , սըմբակազոփ ոտին արոփմունք .
 Արգս յետոյ հեծուժիւն վերաւորաց , թառանք մահու ,
 Եւ արեւմոք հեղեղատեալ ընթանայր գաշտըն մեծանիսս :
 Կախուտս վայր մի խառնամբոխ մեծ կոտորած կայր 'ի տեղուին ,
 Որ հարկանէրն՝ ոչ յայտնի , եւ ոչ իսկ այն որ անկանէրն :
 Իսկ ապա մինչ ոչ սակաւ խրամատէին բեշեան ճակատք ,
 Առ միտեանս այնուհետեւ բախեալ երես մաս առ երես ,
 Ի բաժաց այր այր յայնժամ զիւր արուժիւնսնց ցուցանէր :

Չուարթմունք երկնաւոր , իմոյ տաղից շունչ հրաբերան ,
 Չոգւոյս գու վառեա զխանդ 'ի բոցաթեւալզ սաւառնել ,
 Դու զսքրթոխ իբր ըզքնարիդ 'ի քո մատունս ըզար պընդեա ,
 Չուուրն ասա գու զնախճիրս , եւ ճ հհար նախ զախոյեան :

Պատանին նախ գեղեցիկըն հիւսիսի եւ արին Գոռաչ ,
 Ի հիւսիսոյ 'ի մարզէն ընդ եգերեան գիմեալ հըրոս ,
 Հայհոյութիւն 'ի բերան առ Բէլն աստուած եւ պաշտօնեայս ,
 Յաւըն բոց փայլակնացայտ , վազակաւոր կայծակն 'ի ձեռս ,
 Պատահեալ Սաթենի՝ գուժէր ընդգէմ որոտընգոսս :
 Սաթեն զուր արկեալ նիզակ , սուր անգոգն մերկացեալ գայր .
 Երբեքարք գաղանացեալ կանգնին հանգէպ կոխել վերեարս ,

Ջերդ գարննայ կըռան հեծեալք կոփեն սուսեր յասպար 'ի զըռւիս :
Արք զարամբքն ըզնոյն մոլեալ՝ բազկեն զմիմեանս յերկուց կողմանց .
Ծածկի գետին քիտկամք, գազանք հարեալ գափր առաթուր
Խորտակեն զէն այր ասպար, ցայտեն սրմբակք զարեան բոսոր
Ըուրջ 'ի զէն 'ի զարդ արանց, յերեսս, 'ի յաչա, 'ի զարգմանակս :

Անգ խըռանն 'ի տաքնապի՝ յոտոտս ձիոյն 'ի սասանել,
Սաթենի մերկեալ ձախ ուս, էջ շանթահար նըրան Կուսաշայ,
Հերձ զօձիս զրահիցն, եհար զուս եւ զանրակ . վէր ոչ 'ի մահ,
Այլ քաջին թեւ անկաներ 'ի վահանին պէտս ապիկար :

Յայն ազէտ տարակուսի պատեն ըսպայք ըզգորսպեան,
Ամբարձեալ ասպարս 'ի պահ՝ յետս 'ի գարման գառնալ գոչեն :
Ոչ այնչափ առ ցաւոց՝ քան յամօթոյ կայր նա փոռնչէր,
Բայց հարկէր տալ տեղի, փոխանակէր զինք Մահազան :

Իսկ արին Կուս յաջ յահեակ, աստի անտի շուրջ ըզնովաւ .
Կոտորէր հինգ հինգ այր 'ի վահանացն անպատրաստարս .
Հարկանել կամեր եւ զնա, հերձով ըզրազմն եւ անցանել,
Խուժէին 'ի վերայ վեշապացեալ ընէտան ջոկառք .

Այլ յառաջնոյ խուճապէն եւ յարհարաց անտի նորոց
Ըրփոթեալ էր եւ խոռվեալ ըսկայակոյտ բանակին ազո՞մ :

Անգ մեծըն Քարթլ եւ Եգեր իր ըզկըրկին վայրի վարազ,
Որ փրփուր ընդ երախ արիւն ակամբ մըզին 'ի սուկն,
Քաջալանջ եւ թաւարծի գընդիւք զերդ ծով անհեղադոյ
Յարուցեալ մըւմըռեալ, յափն ընդ պարեխս անկեալ 'ի թափ,
Հասին հարին գիթաւալ ըզգիմակացս արկեալ տապաստ :

« Եկայք փութով ընդ կարճոյ յուզարկեսլիք դուր ճանտապարհ
Առ գիւցազն Հայկ թորգոմեան, որ էր գիմել 'ի մահ անշուշտ » ,
Գոչէին . եւ 'ի Քարթլայ սուր նիզակէն անկանէին
Վին ընդ լանջօրն խոցեալ, Արզուն ընդ թէկն 'ի փխրստի,
Արին խոռեան ընդ ճակատ, եւ ընդ ծոծրակ վառըն Քայտուն .
Սա ճախր առեալ կործանէր ընդ պարանոց երիվարին,
Ոտուցեալ նա 'նդ գաւակն յորսայս յերկիր տախտապարեալ :

Ջերկասյրին ածեալ Եգեր եւ զԱրքարայ զազգըն զաջոյ
Յանցանէն հարկանէ, զտապատանգէն կախին սըրուչքն .

Անտի 'նդ անհակն ընկեցեալ զահեղ փայլակնըն սատակիչ,
Թուցանէ զջըռուս Ունիտանայ, եւ զԱրփային հերձեալ զտապար
Ընդ անհակ ըտախն 'ի կողսն պատառէ զամուր զըրահս :

Մինչ կամէր պատրաստել 'ի դորդմանէն եւ կալ ընգգէմ,
Որբեթեանն հասեալ հացի յերիվարին ականջամէջս,
Ոսանոյր կանգնէր յոտս յետոյ, եւ տապալեալ ճըմէր զըսկայն :

Մըծիթիայ ժամն հարուստ մի ոգորեալ մենամարտիկ
'Պանճոռնի չըսկայն Դըրուսասա՞ ոչ յոյժ ընգհատ եւ ոչ յարուեստ
Կեողք քարինք 'ի ճակատուց կարկրոահոս շառաչէին ,

Երկուցուն քաջացն ասպար փրքնաց յեղէզըն շամբացեալ :
 Մոռնքնեալ քարթնեան մանուկն յետս յետս երթ երիվարաւն ,
 Եւ անգրէն Թափ 'ի Դրրուասոյն զըզըբքեալ բերեալ գերանն
 Ահագին ըրկայմածեւ 'ի հրահային ընկենայր ընծա .
 Այնու բուռն կործանմամբ յետս ընդ գաւակ տասպալէր նա ,
 Ձի ոլորտս առեալ հեծանն 'ի Թաւալել անդ զիրագին
 Ձգեանեալ լինէր կառափնատս եւ խորտակեալս հինգ այր հեռի :
 Մինչ իւրոցն կողոպտել ըզնա 'ի դին հարան խանձեալ ,
 Գոչեաց Քարթլ եւ կից նըմին համբակն արի հայրանըմն .
 « Մի հայքբ , քաջք , 'ի կապուտ , յաղթել տեսեք , մեր է բանակս » :
 Ոչ ընդհատ ինչ 'ի սոցոց ընդ արեւելս եւ ընդ հարաւ .
 Ասպատակքըն բարգեան եւ Մովսանայ գիւցաղարմի ,
 Եւ քաղաշու պընգակաղմ հեռեւակորըն լէկ եւ Հէր ,
 Միագունք խառն յարձակեալ ելանէին 'ի գարանաց :
 Յաջ եւ յահեակ Թեւակցեալ պաշարեին զսոխն յետուտ ,
 Եւ գրոհեալ յասպարէս Թորգոմական բաղկին փառաց ,
 Ձերդ զոհմակս ինչ ամեհիս արիննախանձ գիշոզ գայլոց ,
 Որ 'ի գրուխ ամսոյն Յրէ ներքուտ 'ի համն յաւիւն ջեռեալք
 Դառնացեալ երկայն սովով , փոր եւ սոսորդ երաշտացեալ ,
 Քան յայլ ժամս զայրագին գունդ գունդ յաւար ասպատակին ,
 Ահհարին հանին նախճիրս 'ի խոռեմեան եւ Բաքբայ վաշտ :
 Յետ խառն 'ի խուռն կըռուոյ՝ Բաքբայ վիրագըն սոսկալի
 Փատանին 'ի Թորգոմեանց խրղեաց կրքիին հաստաբազուկս .
 Դու ես մին , արիդ Չուրա եւ գեղեցիկ երիտասարդ ,
 Որ երբեմն առ հայրենի Մուրս ծովակին արնեալ աղատ
 Ձբանուիր 'ի ցանց 'ի կարթ , 'ի գազանացն որոաց հանդիստ
 Ի լիակիր յալին 'ի լիւղ լեալ լուղակաց նախանձաւոր :
 Ձարի սիրան եւ ըզբազուկ եւ զվայելուչ ծաղիկ հասակ
 Յինքն էր արկեալ քաջըն Բարդ եւ ընդ հրջօրս Թըրեալ զօրուն :
 Մինչ յանգուզըն գիմագրաւ գայր՝ լողանալ կարծեալ 'ի ծով ,
 Ի գիւցաղանց արեանց ուխտ ըզկնի երկչուտըն լուղակաց ,
 Մառնչելով յօգս հասանէր 'ի կուշան հարուտս նեղակ Բաքբայ :
 Տասպալէր բաղկատարած ասոյդ հասակըն գեղեցիկ ,
 Իբրեւ սօս զոր խրլեաց մրրրիկաշունչ բարի հիւսիսակ ,
 Եւ անկեալ զուռն սրփոեալ ծածկէ զլըճակն , հեծէ երկիր :
 Սըրսմբտեալ Բարդ եւ Շաւասպ ընդ այն տեսիլ աղիողորմ՝ ,
 Հաստաբուն նոճո 'ի Բաքբայ ճօճեալ ոստեան յարեանն 'ի վրէժ .
 Ձերկոցուն նա զցէմ ունէր , մինչեւ անդուտ խրոխտըն Փառոխ
 Բքնիզակն արձակեալ վարտէր 'ի սիրտ ձիոյն 'ի խոր :
 Ահհարին մոռեալ կանգնէր պատըսպարէր զլորեալ ըսկայն ,
 Այլ ձի կաշեալ ամբառնայր . ընդ երեւելն անդ 'ի բարձունս
 Հարկանէր արս այլ երկուս 'ի մոլիանեան հեռեւակաց :

Այլ յաւէտ ռազմամուկ՝ 'ի Թըշնամեացն պաշարեալ
Յաջ եւ յահեակ 'ի հեռի եւ 'ի հեծեալ հիւսիսայնոց,
Խառվեալ եւ պարտասեալ գարձուցանէր զերեսանակ:

Չեւ վահան 'ի Թիկոնս՝ էր տէգընկէց մի աարսկաց,
Քաջն Բարդ ըսկայազոր՝ իբրեւ ըզնեա 'ի բազմաորէ
Կամ ումբաբար ճայթեցեալ 'ի բարանէ պարբոսամարա,
Ճօճեալ զեղեգնաբունն ըզհողմավար արին նիզակ
Ի Թամբ առջոյ գաւակի ձիոյն վարսեալ նըստուցանէ,
Եւ ուզուկ մի մեծ մըխեալ սըլաքն յերանս իսկ հըսկայն:
Վըցայեր մոլեալ գազանն, ազմրկէր շատ զգբ պըզտորեր.
Ի ջանել ջանայր արին, այլ կայր կարեալ 'ի նիւն ձիոյն:

Ապա յոգիսն ապաստան յանհընարին տանջանաց ցաւ,
Անձին բուռն առնէ, վարն մըրարկ 'ի կուշտ ըզգիւսաբան,
Առաթուր հարեալ անցեալ ըստ խուռն 'ի գերծ, հոգալ տնձին:
Ոչ սբ մօտ երթալ իշխէր յազէտ վըշտին մոլեալ գրաստուն,
Վորովին մինչեւ Թուլի բոււրն հարեալ զեղեգանին,
Եւ ձին 'ի վեր ոստուցեալ, ելանէր գայր սըլաքեալ տէգն,
Եւ արին իբրեւ ազրիւր Թըխատեսիլ ժայտոյ 'ի ծերոյ
Խախոջեալ բըղեալ ցայտեր ընդ ահագին վերաբերան:
Տապալէր Բարբայ՝ մեռեալ Թէ կենդանի, ոչ սբ գիտաց
Ոչ յայտժամ եւ ոչ յապա մինչեւ ցայտօր ժամանակի.

Սակայն 'ի կոյտ ըսկայազանց ոչ եւս ուրիշ հընէր համբուն:

Յայն աղմուկ եւ յահափեարս տխրանեանց՝ արին Մովկան
Ընդ ամենին Լաշայի եւ Արզոնի անվանելոյն
Սուր 'ի կող ամենայն զիմակացաց արշաւէին,
Որպէս բոց համաձարակ ընդ Թաւ խարձից ընթացեալ շամբ:
Անկանէին 'ի ձիոց յերկիր արի երիտասարդք
Իբր յաւուրս ամարայնոյ Թօթափի Թութ 'ի գիտակաց,
Յոր ելեալ մանկափ ժիլ՝ ոտիւք 'ի յոստօրն տրոփեցնին:
Ահաւորն Մովկան յերկայն կաղնին իւր սոսկալի
Էր մի մի, էր եւ երկուս շամփրեալ ընդ օգս անդր ընկենոյր.
Որպէս ձըկնորս որ 'ի ծայր նըստեալ վիմին առ ծովափամբ
Եւ ձըգեալ զերեքարձէնն անհոգ յանքոյթ, շոյտ շոյտ շեշտեալ
Չանմըռուռնչ զանբան պաճարն եւ 'ի ցամաք Թօթափիցէ:

Էր 'ի մէջ հերեան զընգին Գոռակ գազեան հուժկու մանուկ
Միամօր մօր իւրում եւ մընացեալ որբ 'ի հօրէն,
Տեսնամբ խոշորագեղ, սակայն բարուքըն քաղցրութեամբ
Եւ մըտօքն ըզգոնութեան ամենեցուն սերտ սիրելի,
Եւս առաւել խապատայ, զի անժառանգ որգիտացոյց
Չեղբորորդեակն յիւր 'ի գուսար 'ի լուսածղին Սեգայ չըքնալ:
Գատանեակն ինքն անյօժար յարին 'ի կուլ 'ի պատերազմ,
Եւ զի այն ինչ խանձեալ 'ի նորամուտ ամուսնութիւն,

Չիշխեաց ստիպոյն անստատել եւ սայթալել առ պատկառանս :

Խոռեմայ զբաեալ ըզսա խոնջ եւ վաստակ յանհուն նախճիրս Ի հետեւակս իւր, ախաւ հարեալ ընդ պորտըն տապալէր, Ոսն 'ի վերայ արտփելով կըրծիցն հաներ զերկաթն անգուծ, Եւ արիւն խառն ընդ աղիս խուռն ջրովէր խորտիւելով : « ԶԻ՛ ըզքեզ մատուցանեմ, ասէ, Բեյլայ մեծ աստուածոյն, Տիտանայ հաս սուր յարեւք » : Իսկ եղիւլին ատեալ Թաւալ Յապաւառ եւ յապաժոյժ եւ մորնչելով փրչէր զողփն, Երկաթի քուն եւ գիշեր անառաւօտ զաջը մածեալ :

Յայն ողորմ՝ աեսիլ խապատ մոլեալ՝ ճարպոյ եկեալ զպիամբ, Յամբոթին կոյտ յարձակեալ եւ կտորէր յախերական Ըզհասակս արբ արանց եւ զքեղեցիկ պատանեկաց, Որպէս մըշակ զի գերանդեաւ հարկանիցէ խոտ 'ի դաշտի : Առ մորմոք, առ գուծ սիրոյն կամակար զանձն 'ի մահ տըւեալ, « Ո՛վ որգեակ, Գոռակ որգեակ », գոչէր, 'ի խառն անդ անկանէր, Ո՛ գիտէ յորմէ բաղիէ, չեւ 'ի խոռեմ հասեալ վիրաք . Եւ 'ի սող երթեալ փարեալ զհէք պատանեաւն հանէր զողփն, հաղիւ մընչեալ, « Յ՛մ գնացեր, լքբեր զՍեպայգ գեղահեւակ, Որ 'ի կիցս անցից շինին քեզ սըրտաւժունք գէտակն ունի . Իսկ էնձ իբր էր երեւել՝ զքեզ 'ի ծոցոյն բըւնի խըլեալ » :

Չայն տեսեալ գիւցաղնն հեր՝ կըրկին ըզսիրտն ճըմէր սուգ . վեշապաշունչ սըրամբուծեամբ գէմ՝ 'ի խոռեմ եղեալ խազար, Եւ ածեալ պողովատիկ տապար զկառափնն հարկանէ Եւ ընդ մէջ ճեղքէ զըրկայն՝ իրան եւ զէն մինչև 'ի սափնս : Չահազին տեսեալ հարուածն եւ զմեծ անկումն աշտարակին, Գաւնք բնիւան սասանեցան, անդ Լէկ, Արգոն, գրժնայն Լաշա Իբր ըզբաղէս սըրամբոյն անկեալ յերկչոտ հաւփալից տարմ, Կամ զերդ առիւծ 'ի խաշանցըն մոլելով հոց առ քաղտ Կամ կորեանցն յորինակ եւ 'ի կուր գեշ արկանիցէ, Չքակայից քաջաց հասակս մի առ միջ տապաստ յերկիր Ծարաւի ժանեաց սըրոյ եւ նիզակի տային ճարակ : Հարկանէր Արգոն ընդ փոզն ըզլիթխարի սկայն խուլմնայ, Այր մեծ նըշանաւոր ընդ բարեխեան բանակն ողջոյն . Լէկ զՄովան իշխանազարմ եւ զխոռեմեան գընդին հոգի Ի հողաց ընդ ձախ ըստինն, եւ ընդ աջոյ հաներ անուծ, Եւ երկս 'ի մոլեգին մարտկացն ընդ իւր ընկէց տապաստ . Լաշա զվըշնասպ շահինեան Թանճրամարմն կարճ եւ ըստուար, Ընք որով ոչ ամենայն ժուժկալէր ձի պատերազմիկ, Այլ ուղտածեւ երթվարն իւր ահարկու եւ աստկանդամ . Գայր հըզոր քաղին կազին ընդ Թանճր ասպարն անցանէր Թափ, Եւ մինչ չեւ ընդ շաղալիցջ մարմինն 'ի սիրտըն ժամանեալ, Փաշլակէր Թորգոմեանն երկայն սուսերն ընդ ուն աջոյ,

Եւ թիկամբքն հևա զանրակ եւ ըզբազուկ շեշտեալ համայն,
Ընդ նրմին պատառեր եւ զահագին գազանին կողս :

Մի զմիով անգ խառն'ի խուտըն տառապելն թառախազլոր :

Իսկ զալոց հիւսիսական պատանեկացքն կորովեաց
Ո՞ զհարուածսն թըւեսցէ զքաջաբազուկ բազմամբոխին :
Օրինակ իմըն փայտատ 'ի ձեւին գունգ գունգ մայրեւոր
ժողովեալ յանտառախիտ պուրակսն փայտ հարկանիցեն,
Ի խրախոյս ձայնի մանկոցն հընչեն լերինք բըլուզք եւ ձորք,
Կոտորին հաչեն անզոր մայրք հաստաբուն զմիմեամք տապալ :
Ձմարդիկեղէն անտառաց իրանս հանդոյն ջարդէին անգ :
Որ յառաջ խողանացեալ քրտմներ հովիտն յրկայ հասակս,
Ի կանգուն աէգ նիգակաց, գընէր գեանի հարթ հաւասար
Առ սոս արեացն հիւսիսի, արեւելից եւ հարաւոյ :

Բայց թէպէտ եւ ամենայն այս սըխրալի քաջաց հանգէպ,
Երկնաւոր պարգեւաբաշին եւ բողորից բախտիցն տեր
Ի նրժարս իւրոյ կըշոց մասն եւ բաժին հանէր զայն օր
Հայկազինն Ապահայ քաջին փառաց եւ պարծանաց,
Աքանչելի գընել յաջս գիւցայնոց թորգոմազանց,
Արձան մեծ առաքինի նահատակացն 'ի յիշատակս,
Մուրք յամենայն արատոյ տանել 'ի գիրկս հօր զհագին
Լուացեալ յարին տիտանացւոց առելեաց Տեառն ամբարբշտոց :

Ի ձայն փողոց գոչելոյ խրախուտական պատերազմի
Յարձակեալ հինգ հարիւրովքն յարեւմտից մարդէ Ադահ,
Եղբայրն արի Մանաւազ զիւրեւ եւ քաջք թաթուլ, Ներսէհ,
Ասպատակ գեմ՝ Սեբոխոսայ, Բերայ 'ի գաշտ ասպարիսին,
Ձերք փայլատակն որոտընթաց 'ի ճայթմանն թառցեալ ամպոց
Ի մայրիս ընգոստնուցու 'ի թաւաթուփ լերանց բարձանց,
Խորտակել շտեղծիսել լցփել ըզփայտս 'ի բոց հրոյ,
Դըզըրգել պատառել ըզժայտս եւ զլեմս անդընդախորս,
Մինչ 'ի վիհ սանգարամետս երերանաց գող եւ թընգին
Առաքել զահագին զլայնածաւալ գընգին երկրիս :
Վովկասեան սկայից գուգաղ յաջ յահեակ թեւան ահեղախորտոք,
Յաջում ինքնն հարազատ Հայկայ Վովկաս սարսափելին,
Ի ձախմէ քաջայանդուքն եւ մըրըրկոտն արին Սուրս :

Ձահաւոր զայս յարձակումն 'ի հանգիպոյ սանձել կարծեն
Տիտանեան զօրութեան արիստերո ըսպարապետք,
Սեբոխտ հետի մեծ ամբախիւ, Բեր յասպատակ հեծելախուճք :
Այլ ըստ մտել ճակատուն ահեղ ռազմին սըրտմտուութեան՝
Մտովոր ահիւ տրոփել ըսկըսան սիրտք բելեան գընգաց :
Ձոր օրինակ մըշակի՝ որ 'ի բարձանց գարեւանգին
Տեառնէ զսեաւ մըրըրգի ընդ մըկանունս ալեաց ծովուն,
Որ զուռուցիկ անգընոց վարեալ զկոհակսն զամեհիս՝

Փոթորկեալ հասեալ բախէ զցամաքն անբաւ եւ զքարաժայռս,
 Զանտառս, ըզգաշտ, զանգաստան համանգամայն վերդովելով,
 Ըզտուարածս եւ զերկս արդեանց գրչեալ գումամբ վիշապաձայն՝
 Հոյն 'ի տեսիլ թորգոմեանց՝ տխտանացուց հեծեցին սիրաբ:

Անդ 'ի բուսն խաղայման, չեւ առ իրեարս հասեալ կողմանք,
 Զհացի նիզակս ուեղեգնեայս արձակեցին զերազաթեւս.
 Զասպարէզն որ 'ի միջի՝ խաւար ծածկեաց ըտուտերամած,
 Ահաւոր հասան բոմբիւնք 'ի վահանաց եւ պտտենից
 Բախելոյ պաքաց յարանց ճակատս 'ի լանջս եւ 'ի ձիոց.
 Ծածկէր երկիր գիակամք ներկեալ 'ի թուխ արեան վրտակ:
 Ծարհաւրաց երկնից 'ի սիրո՞ բեշեան բազուկէք ընգարմացեալ
 Զէնս անգործ արձակէին, հարկանէին հայկեայք 'ի մահ:
 Ո՛վ, քանի՞ սկայից իրանք ուերիվարաց տապալին արդ,
 Անշնչացեալ ատամամբ խածեալ զերկիրն յոր գան տիրել:

Կողկասեան կորովեաց պեղնաւորք եւ պարսաւորք
 Յերկոսին թեւս, լայնալիճրս մեծամեծ եւ պարս երկայն
 Շէտհեալ 'ի գործ արկանեն, եւ թօթափին 'ի տխտանեայց
 Որպէս կապինք թանձրախիտ 'ի յաշնայնոյ մրրկէն հոսեալք:
 Յահագին շահատակմանց նախ թեւ բեշեան սասանեալ աջ,
 Դարձուցին բեկեալ կապարձս՝ յերիվարացն ոտս ապաստան:
 Անդ իւրով նիզակակցօք Սուրա քաջոտն հետի մլտեալ
 Ըզկնի փախըտեին 'ի դլուխ ձախոյ թեւին իւրոյ,
 Սկայաբար 'ի վար արկեալ զկողկասական՝ հոյն ծայրասուր
 Հարկանէր ըզնոսին առ 'ի թիկանց վէրըս վատաց:
 Յամենայն յարձակման մէն մի այր գիցուրտ ընկենոյր,
 Որ 'ի սուր, որ 'ի նիզակ, յերիվարացն յերկիր տապատտ:
 Չէր ասել, ձեռքն եթէ ոտքն ով զո գրէր երագութեամբ:

« Արք, զեմրդ ոչ շիկնէք — որ մօտ յայն թեւ կայր գուեաց Բեր —
 Ի փախուտս առաջի հետեւակից գտնալ հեծեալքդ,
 Եւ ձրրի անընտուրան տայք կոտորել ըզձեզ յամբայր:
 Մի թէ գէւ այրդ իցե՛. պինգ կացէք, մի զուզմ՝ քայքայէք՝
 Աղէ աչս ածեք ըզձեօք, իցե՛ ուրեք յոյս փախըտեանս.
 Աստ է կալ, բազկօք զոգին մեր գրտանել կամ զանուռ քաջ՝ »:

Յայն բարբառ սրտապընգեալ գառնային փողըր մի տարէն՝
 Անդ Արեթըն խոտրովեան, բոց յերեսացն հատեալ զամօթ,
 Խոյաջեալ բերէր տապար՝ ջաղինւ զկառափրն Սուրայի՝
 Խըզէր եւեթ ըզնորան սաղաւարտին եւ զգարգմանակ:
 Բայց սակուրն 'ի ձեռանէն զերծեալ թուռցեալ գայր հարկանէր
 Ըջքաթին Արտակայ զպըզընձապատ կարծր իրանուռս,
 Եւ ցըրեալ զխելապատակ, ցընդեալ զուղիղըն սատակէ:
 Ընթացեալ փայլակնարար զօգապարիկ երիվարան
 Անց Սուրա, եւ ստակապէս թուպեալ լախախւ զձիոյն խալամ՝

Զափե՛ր տապալ, տապալէ՛ր եւ սասանեալ հըսկայն 'ի նփւան .
 Եւ նըմին կոփ մ'ի գլուխ տօփեալ Սուրայ տափե՛ր անդէն :
 Եւ որ զիւրեան արեք արանց գուն ինչ ընդհատ գաւարեկին :
 Իսկ զընդին տպահանց յաջուած թուի Վովկան սահեղ
 Սոսկալի անահընկալ գիպուած սաստիկ տարակուսի
 Իւրովքն քաջազամբ հասուցանէր տխուհացոց :
 Թուր թափեալ գիմեալ 'ի գոյթ, ոչ զինուոր այր կտորէր,
 Այլ որպէս դը պարտիզական զմանգազն տուեալ յարտ խաշխաշից
 Ի զքօսանըս զուարճասցի մի մի երկու երկու հինգ հինգ
 Հասանել ընկենուլ հասուն զըլուխըս մեծամեծս ,
 Ժազդիւլ 'ի մըթերս արգեանց իւրոյ շտեմարանաց ,
 'Կըւիրեալք այնպէս 'ի մահ տխուհացի խրոխտ կառափունչ
 Թորգոմայ իբըեալք 'ի փառս' 'ի Վովկասեան զըրին սուսեր .
 Որ բըթացեալ եւ անգործ, մինչցեռ գլետինն անէր նըւադ
 Յանարի վեստ ըսկային 'ի Ղուպիլայ պինգ զըլխանոց,
 Իբր ասպիկի փըջեալ ընգ օգս արիւնարբուն թըւէր պողպատ ,
 Քաջին մընայր 'ի մատունն երափօտեալ եւեթ երկաթ :
 Սըրամըտեալ՝ մահ արձակէր սկային Վտհայ զըյն 'ի ճակատ .
 Զմեծ ասպարն անեալ զիւրեւ՝ ձըգէր ըզպիտուն կառափոյ ,
 Եւ նովին վարեալ զինով ըզՂուպիլայն նախ խորտակէր .
 Եւ յամենայն 'ի ճայթմունըս կորովի բազկին շանթից՝
 Մին մի սկալ ճըմըեալ տափէր, կամ սպառըսպուռ տայր ջոխբախանս ,
 Եւ գոչէր . « Հայկին է մարտըս, նա զձեզ նա սատակէ տոս » :
 Աչ արուեստ էր, ոչ հընարք ճարտարութեան անգ 'ի տեղաջն ,
 Այլ իւր, ընգ իւր համայնից գազանեզէն կատաղութիւն :
 Սակայն ոչ ինչ լըքանին, ոչ վերջունեն եւ տխուհեանք .
 Գոռայր Սեբախ, « Քաջ լըրուք, այսօր է օր պարծանաց, արք ,
 Արաջի սասուածանման տեան եւ մեծաց յոյս պարգեւաց » :
 Ահեղասոսս ուժգին բանց ընգզէմ՝ գան վաշտը, կուսին զմիմեամբք ,
 Ամբոխիցն ըստուարութիւն զըլել կարծեալ զոյժ պընգութեանն :
 Որպէս գետ գարնանազայր մինչ ուռուցեալ եւ մըռմըռեալ
 Ահագնացոյս բարկութեամբ գայցէ ալեւոջն փըրփրոտէլ ,
 Զոր 'ի լըրանց բացիկց գողեալ բերէ յուսեր գաշտաց .
 Ցառապի քըրտնահոծ մըշակ եւ շէնն ամենախումբ
 Յարձանայն յարուցանել թումբ ամբարտակ մինչեւ յերկինս ,
 Բառ չափոյ բարձուն սոստիկ գործէ քանդումն եւ անբաժ .
 Սապէս բնիւանք կուտակեալ կովկասեան բուռն թափոյն գեմ՝
 Թանձրակոյտ թօթափէկին՝ այր երեկար՝ յարեան 'ի ծով ,
 Մինչ նըւազեալ սրտաբեկ առնուլ սկրասն ընգ կրուկ նահանջ :
 Իսկ որ ինչ ըսկայախրոխտ 'ի բուն ճակատ միջլուպոյրի
 Հօրամոյն քաջաջըն գործք՝ Մանասազայ եւ Ապահայ ,
 Զունեկին ինչ զուգական յաշխարհափուժս ըսկայազանց .

Եւ ոչինչ վեհագոյն քան զարարուածս հօր գեւցազին :
 Գեր 'ի վեր յեզբօրէն յետեզակալ մարտ Մանաւալ՝
 Ըզլահանն անգրծելի անեալ զիւրեւ ամուր պատենէ,
 Եւ զնիզակն ամեհամուղ մոլեցուցեալ 'ի դաստակին ,
 Հասանէր խորտակէր , չէր խուն ինչ զարկ որ խոց թաղար ,
 Զի առաքէր մահ 'ի սիրտ . կայեալ անվան՝ պուզէր զտոխ ,
 Համայն իւրոցն հովանի գոյր նիզական եւ ասպարաւ :
 Մինչ քրսան այր 'ի կարի յանգրգնագոյն եւ անարեաց
 Արկ տապաստ , մոլեգնեալ անդուատ ըսկայն գոյր հասանէր
 Տիտանեան , սոսկավիթիար երկայնագէզ կուպտար հասակ ,
 Թոխթամիջն լեռնաբերձ եւ խոխարնթաց հետիոտիւք
 Ուս առ ուս եւ գլուխ առ գլուխ Մանուազայ հարթ ընթացեալ :
 Որ 'ի տան Կապուկայ յանկամս յահէ Հայկին նըստէր լըտիկ ,
 Ի բեկեանցն արշաւան վըտարունջեալ ըստամբակին՝
 Խաանէր ընդ հէնն նոցան հանել ըզհինն սիս 'ի հայկեանց :
 Արտ բեկեալ նոխ ըզնիզակն յասպար քաջին Մանաւազայ ,
 Խանարհէր յափըշտակեր որձաքար վէճ մի արաստոյ
 Անորի եւ անարգիլ իբրեւ զերկան մեծ ազօրեաց .
 Յարուցեալ ամբանայր լեռնակարկաւըն լարընթեամբ ,
 Զերկնաբերձըն գագաթմաճ պըտուտեալ , քայլս երես քայլեալ ,
 Փոթորկաբեր հոլովիւք պարսեր յերեսս հայկեան որդւոյն :
 Արահեանցն հինգ հարիւրոց սարսուռ 'ի սիրտ անդ ընթացաւ ,
 « Գընաց քաջն » , առէին . իսկ նա զվահանն արկեալ հըբր ,
 Եւ վերին ասպարն անըւշտ հասեալ 'ի գլուխն սիրելի ,
 Թըբեխն ահագնագորգ կուռ պըզընձոյն հընչեաց բախման ,
 Իբր 'ի շանթից ասպատակ որոտընգոսս թընգայ գեաին :
 Յեսս ընդգէճ յոզնուլարին քաջն 'ի վերայ կործանեցաւ .
 Անկաւ ժայռն ընդ երկիր , կանգնեցաւ ձին 'ի վեր վաղեաց :
 Յարձակել քաջն կամէր գազանալար 'ի Թոխթամիջ ,
 Կորովն անդուատ ներսէ հըրեալ պարեխ ոչինչ ընդհատ ,
 Մինչ սա գեռ յա անօրէն եղերան կայր բըրէր ապուշ ,
 Յուհնապիկ ջըլաց կորով գոգ ումբաձիգ մանգիթոնաց՝
 Շտապեալ ասսակութեամբ եհար զկատափըն վերագին :
 Երկողին ցրակին ալքն , արիւն ընդ քիթս աղբերանայ ,
 Եւ ուղիւն ընդ երեսս՝ ընդ տեսարանս խառն յապաժոյժ
 Հասի զերուզն , եւ ջախջախ ըզքեանի գանգն հարեալ ցըրուի :
 Արին Թաթուլ եւ Գամեր գընգին սալար հաստաբազուկ ,
 Յաւ յակեակ քաջայն 'ի թեւս ահագնացայտ լախտաւ շարժեալ ,
 Տափեալ յարիւն լուանային ըզգէն եւ զայր եւ զերիվար ,
 Զըտկայից ջաղեալ գըլուխս , որպէս թէ մայր մանկանցն 'ի ճաշ
 Ըջ հայտնիւն բաժանեալ եւ զթակն 'ի ձեռն առեալ նըստցի
 Բեկանել նոցա կողին կամ ընդոյլ քաղցր 'ի կերակուր :

Կից կողից Մանաւազայ՝ նահատակին քաջն երկզեան ,
ՅԱպահայ պատուիրելոյ կենաց եղբօրն ըզտուչացեալ :

Ձի ո՞վ այն օր գոյր ժաման անպարտելոյն քաջն Ապահայ
Հասանել հըսկայաքայլ ահեղն(ծաց գնացիցն ոտից •
Յօր վայր եւ շըրջէր զաշըղճ՝ անգէն անգ զբռանէր ,
Ձօր եւ ասեա զէն 'ի կիր արկեալ առ գուժարն մարտացու ,
Եւ հեօի շահատակեալ եւ 'ի հրաշունչ սեւոյն սարափ :
Անձն , ասպարն եւ սաղաւարտ փայլատակունս հատանէին ,
Թընդէր ամուր զըլխանոցն եւ որոտայր վահանն հարուստ
Ի բախմանէ մեծամեծ կարկրտելոցն 'ի նա քարանց :
Ինք գիմեալ գիմադրաւ յառաջամուկս կինճ կատաղի
Յեղեգնուտն ելեալ շամբէ 'ի քաջաղէն որորդ արբուն ,
Ոյց բիւր զիջլ եւ ապաշաւ ամ եւ հըպելն 'ի թաւալոցն
Եւ ըզժանտ զարթուցանել , թող թէ յարեան հարկանել զէն •
Աչք հրացայտ , խղանաստեւ կամակոր ողն աշանակեալ ,
Ըզժանինն ընգ ըստուար սրեալ ողորկ բունս եղեգանց՝
Ի կերկեր բերէ խանչին շղացուցեալ իբրեւ զփայլակն ,
Ի հեռուստ անգամ սըրտից ըսպանացեալ ամեհից մահ :

Ո՞ զպէսպէս մահուամբ անկեայնս յորհասարբր թուեսցէ բաղկէն ,
Այլ ըզմեծ նըշանաւորս 'ի Բեր՝ Խոռեմ՝ զընգաց եւեթ :
ՁՄաւուն նիզակ սատակէր ընգ փողն անցեալ եւ ընգ ծածրակ ,
Տեք ըզթուլի՝ նգ երանս շամիրէ , մինչ յասպատանգարն յարուցեալ
Կայր ածել ումեք ուժգին փայլակնաբեր ձեռին վաղերբ •
Ձախոյ զթեւ՝ զազգր 'ի մի սայր տուպարահար քըշտն զԻբդուչ ,
Անգամէն անգ ընգ ասպարին , իրանն 'ի բաց յայնկոյս զըրերբ :

Սուր սըլացեալ գոյր 'ի թիկունս ըսկայն ջըլա մեծ սաքայեան ,
Անլըթար եւ վերտ վառեալ զրահիւք , սուսեր յաջն երկապրի ,
Ի ձախում եօթընտակեան վահանս պղընձի սլաքեալ 'ի կումբ ,
Եւ զանձամբն առիւծենի զձիրանն 'ի յուսս արկեալ ճարմանգ ,
Խրոխտարար շարժեալ ընգ զըւխ զահեղ ցըցունս սաղաւարտին :
« Այ սպրտամբ Թորգոմայ խեռեալ Հայկին շամշտ զաւակք ,
Էր՝ նենդաւ , թէ արք էիք , 'ի քմին մըտէք մեր յերեսաց •
Ճողպարել խորհեցայք յորգւոց Քամայ գերութենէն ,
Աւասիկ քեզ սուր Քանանու , յո՞ թաքեցես » , գոչէր եւ գաղջր •
« Ահա եւ քեզ նախ բազուկ որդւոյն Հայկայ , գոռաց Ապահ ,
Սատակիչ ճոկանն օրհնեալ շըրթանց 'տոյի հօր հասցէ քեզ » :

Եւ անգէն մըրճով կոփեալ յերիվարին զըւխս զառացոյց •
Ի վերայ զգազանացեալ սեան յըսկային կործանիլոյ
Անցուցեալ որոտընգոտս՝ եւ խորտակէ զվանդակ կըրծիցն :
Անհեղեղ բերանաքաց անկեալ նըման ճանառ ձրկան ,
Ահագին փեռեկ կոկորզն արտաքս երկու թիղ ընկեցեալ
Ձհայհոյիչ ըզբեյապաշտ լեզուն , զհոգին թըքանէր պիղճ :

Իսկ քաջին պակուցանող փայլակնածեւ վազակաւոր
 ՁԵՆԱԿԵՂ ընդ ուս աջը եւ ընդ փայծազն հերձեալ ճեղքէր,
 ՁԵՆԱԿԱՅՆ տհեղ 'ի Թիկունս գիմեալ Բերայ զօրագրելին.
 Ապա եւ զսոյն պատանի բազկեալ 'ի մի սուսերին սայր,
 Մինչ կրեալ ձրգէր զնիզակն 'ի Դարեսի քաջին լերգէ,
 Ընդ Թիկունսն միջակաուր տաներ եւ զսոյ զզնիոյն վեղ.
 Երկզքին միահազոյն խառն ընդ երկիր տօփեցին պուխք:

Սեբոստ միայն մընացեալ 'ի հընգեցունց զօրավարաց,
 Մօրմընեալ յայն տեսիլ ընդ պարմանւոյն քաջի կորուստ
 'Ներսիմոյ սիրելոյն' ընտիր ընտիր սպասադինոք,
 Գայր քննու գառնուԹեամբ տանու վըրժ կամ մտաննել:
 « Եմւշ ձեզ, որք, կանայք որգիք ձեր սիրասունք եւ ապարանք
 Բարեօք զեզուն 'ի շնորհէ տատուածանման ինքնակալին.
 Ո՞չ եւս այլ աչք ձեր տեսցեն զգտրելիսոք եւ զհայրենիս.
 Ամենայն ինչ քաջաց՝ յամրի գընի, վատաց ոչինչ ».
 Գոչէր առ իւրսն գռութեալ ամհաբար յանօր 'ի ռազմ: —

— « Եկ, քեան իմոյ սիեսաւեր, եկ զհայկանոյշ տանել առ Բե՛լ,
 Եկ տարայց ըզքեղ առ նա 'ի հայկաշէն 'ի հարսանիս.
 Մտօկոյն նախ համբուրեացես զու զեղեգանքս սայր կակուզ,
 Յօր արեամբ արտանացոց զըրեմ կարմիր գաղըն սիրոյ » : —

« Այլ զու նախ զիմոյս » — ասել, եւ գիմեցմանն 'ի փոթորիկ
 Արձակէ Սեբոստ արի զնոճի նիղակն իւր ահաւոր:
 Մըխեալ սըւինն 'ի վահանն կարծրակուռ՝ կանգնեցաւ կայ.
 Գայր Սեբոստ ձրգէլ ըզնա. յայնժամ ուժգին մըղեալ Ապահ
 Ձըբնակօթն՝ յեցուցաներ 'ի լայնալանջ կուրծս ըսկային.
 Բուռն յետս հըրայր կործանել եւ հանել զտուն յարպատանգէն,
 Ժուժկալէր հրակայն քաջին ահեղազօրըն բըռնուԹեան,
 Ճտփր տուեալ գառնային երիվարօքն յաջ եւ յահեակն,
 Եւ հարուստ մի պրտուտեալ, ապա յանկարծ որդոյն հայկայ
 Յետս ըզսեան ոտնատրոփ ընդտատուցեալ մեծ ասպարեղ
 Մըկունդ վահան խառն 'ի խուռն յերեսս 'ի լանջսն ընկենու:
 Կային ըսփայք հիացեալ յահեղ տեսիլ ըզբանչելեաց:

Տեսանեանն յորտոյս փըբաւ զերդ մահարձան կամ ամբարտակ
 Յանհեղեղ բարանաց բախեալ վիմէ կամ 'ի հոյոց:
 Փայլակնագեա երազութեամբ անապարեալ գիւցաղն հայկեան
 Ձահադին ձողակաւորն հանեալ ասպար եւ մարտացու,
 Մինչ նա գեռ յառնէր նքստել զերեսանակն օրոնելով,
 Իբր ըզսնթ փայլատականց յերկիր յամպոց սպասառմանէ
 Թօթափեալ զերկամբն սուր եւ կռճոպեալ ըզպարանոցն,
 Ըջկառափն ընդ գաւակին Թանձր հասորոյ ւաղւղ ձիոյն
 Աջկանն յերկիր, եւ ազնն անտանեղէն ջրակեալ Թափի
 Ի սլուխ անգր արեամբ Թաթախ եւ 'ի բերանն հայհոյի:

« Աստ մարմնոց եւ անգամոց քոց 'ի վերայ, ձայնէր Ազահ, Ձեր խննչոյս պարարտութեան խոմբեսցեն սան եւ հարսանիս Յինք, անգեղք եւ ազաւք, գազանք վայրի եւ շունք լերանց » :

Անգ յազատ մերկ տապաւորիլն տայր Ազահայ գեմ գուրթ յառաջ, 'տրով պաճոյճ վահանու պարածածուկ գիմեալ յարձակ, Պատանի մի վայելուչ, տեօիլ՝ հասակ ըսկայակերպ, Ուսուցիկ կուրծք լանջաբերձ, աւոյգաբարձ երանք յերաշխ, Ի գէն 'ի զարգ սոկի վառեալ, արբաբար ճօճեալ նիզակ, Ի խորան սաղաւարտին Թուսչեալ ցըրունս յորդան կարմիր, Յասպարին նըկար ըսկայ երիտասարգ՝ կոյս հափափեալ :

Յանգիմանն ընտլ հայկազնն, վայր մի անգէն կայր մըտախոս. Մօտ եւս տպա մատուցեալ ընկեց բարբառ 'նուրբ մեծմայն .

« Դու իցես արին Ազահ, որպէս աստէն ընթանայ զըսց . Աջըզկանց հրապուրիչ, 'ի մարց զըրկայ տեսանցօղ » :

« Այո ես եմ Ազահ, լրսէր անգրէն պատասխանի, Ես տոյնեան արձանացեալ տիտանացւոցըզ կուտելոց Ի քարել ըզկոյսն հայկայ՝ զքոյր Ազահայ . Իսկ ո՞վ ես դու Որ 'ի կենաց ըզյոյսզ հատեալ՝ մահու եկեալ ես 'ի խննդիր » :

« Վրեմիքնդիր հափափելոց դոմ գեղեցկաց, — միւսըն կըրկնէր, Եւ հայէր եւ ցուցանէր նըմա զգըծած պերճ վահանին . —

Ձայս 'ի յաչս ունիմ՝ յօրե յորմէ յարեայս 'ի կուր մարտիս հասանել 'ի սիրտ սոցուն մինչ 'ի խորանսըն Թորգոմայ :

Եւ զ՞ գուք, յայս ժրմբրտեալք, կոյս մի սիրոյն զ՞ զըրանայք լնծայել սըմն փոխան տիեզերաց տեսունն տենչեց :

Թէ անշուշտ տառուած է Բէլ, զիմ եւ զնորուն հատուցչոյ քնն » :

« Յայգ խորհուրդ, կըրկնեաց Ազահ, զմահ քո եկիր խննդրել անգեղք . Ոգորմես յաւայզզ 'ի գեղ, գարձիր յո քոյքզ աճապարին .

Ձք՝ երազ, ո՞չ տեսանես, սըմբակք եւ սոք են 'ի փափուստ » : — « Իսկ արգ ո՞չ Թօշնեցոյց ըզքեղ Բեբար 'ի գերկրա իւր, —

Ան Թափեաց միւսն 'ի վերայ, — չեհամբ գաշցն 'ի սիրտըզ քո հայրտննեզ փափրատուկանն եւ ուրացողըն մագչեղանց :

Այլ այս նիզակ եւ սուտեր աստուածամուխ վառեալ 'ի Բէլ՝ Մըսցէ այժմ 'ի սիրտզ », ասէ, ձըզէ զեղեղնն հաղմատան,

Որ Թուսչեալ անց զընաց ըզճնծաիւ յազթ տապարին :

Մըզընեալ յայնժամ արւայն՝ արձակէ զհոյնն ապահոճի . Երթեալ վարսի մօտ 'ի կուրնն ելեալ յայնկոյս յարեան ծորաւ .

Մազապուր 'ի հարուածոյն կըշեւ 'ի սիրան ընթացելոյ,

Եւ անգոր խըլել զերկաթըն խորամուխ 'ի վահանին, Ձարհուրեալ եւ յապահեան 'ի սոսկալի սեւայն եկից,

Ընկեցեալ յանձնէ զասպարն, ոստնու յերկիր յափըշտակէ Արատաճ մի կարմրորակ եւ անարգիլ, կայր յընկնուլ :

Վաղէ եւ քաջն 'ի ձիոյն՝ գիմեալ եւ նա սուտերամերկ,

Ձի ոչ քաջի էր գուպար հետեւամարտ ընդ հեծելում :
 Գայր պարեմին անհեղեղ եւ որոտայր յապահեան կուճը .
 Յանկելոցն ապա քաջաց շորթեալ վահան, սուր հանեալ գայր,
 Ձի ետես ըզհայկազնն խոնարհեալ կորզել խարակ,
 Ձոր եւ պարսեալ զհատոր լերին՝ զպատանեկին ջաղկեք ասպար :
 Անքր եւ զայն ընկեցեալ, եւ երկզբուճք ձեռքք 'ի վեր
 Ամբարձեալ վազակաւոր՝ իբրեւ մրըրիկ գայր փայլական
 Ի քաջին գահել կառափն : Առնու կրմբէն եւ զայն գիպուած,
 Ճընգի թուրն անգէն 'ի փշուրս, Ապահ կոփէ 'ի գրլխանոցն,
 Այլ յողորկ կորննթեացն իջեալ սողոպ սրոյն յաջ անրակն,
 Եւ քըշտեալ թեւըն կախէր, եւ պատանին անկանէր քաջ :

Սաղաւարտին թռուցեալ գըլուխ մի հոլանի գեղեցկագեղ,
 Թուի ընտիր կուածոյ վարսից փունջ փունջ հիւսակք, երեպք փափուկ .
 Ձրեհք լուծեալ լուսափայլեն լերկ լանջք եւ սափնք կուսարուսիկ,
 Այլ բալոր առ ետեղ՝ յարեան վըտակ բոտորաբուլի :
 Թառամէր ծոցոյն ծաղիկք որպէս շուշան հովափն հընձեալ,
 Ձոր անգուլթ գերանգին 'ի հարկանել խոտոյն խըզեաց :

Պակեալ Ապահ, տեսանել թըլք գիւրբոր, գոյնըն հատան,
 « Աղէ, գոչէր, ով ես գու » . նա՝ « Տուր տանել զիս առ Բեբոր,
 Ի նորին ընտանեկացն եմ, անգ, ասէ, լուիցես զերաւն .
 Այժմ՝ օրհասին ձեռքք տաղնապեն, մեծն յայս եւեթ ստիպէ Երկինք՝
 Ձի գուք սուրբ էք, Ապահ, Բեբոր արգար, Աստուածդ ըստոյգ » .
 Եւ նուազի շքնչասպառ : Բարձեալ հապձեալ արք ապահեան
 Տանէին առ բամբիշն 'ի վրան նորուն յանքոյթ վայրին .
 Իակ արի որդին հայկայ կայր իբր յերկնից փայլակնահար,
 Այր առ ոտարն թափիցի որոտընգոսս շանթից եռանդն,
 Եւ յերկբայս կայցէ կենացն, արդեօք հարան բընոյն արմատ,
 Թէ իցէ ինչ տակաւին յոյս 'ի յարեւ կենդանութեան .
 Եւ Ապահն անուն հըզօր՝ անդ զառաջինն ծանեալ զահ :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Տ Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Գ

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ի սպա իորտակեալ Թորգոմանց զննացողս բեղեանց՝ Իջնն յԱր-
ճել, եւ վազբալ ընդ առաւօսն նաւեն: Մբրիկ մեծ եւ աղէկածութիւն, սպ
խաղաղութիւն: Բեղեանք իրազգացք գալստեան նոցա՝ գումարին ՚ի ծովքն, եւ
նաւուք ընդզէմ՝ գնան նոցա. նաւամարս սաստիկ. բեղեանք պարտեալ գա-
նան յետս. Թորգոմանք նաւեն յարեմտակողն կոյս ծովուն ելանել ՚ի յամբ:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Տ Ա Ջ Ն

Դ Ի Ռ Ի Ա Գ Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Չարհուրեալ փրօմանացաց 'ի ապառաջսուս սատակմանէն
Ի փախուստ դառնային ըզլեց ժամաւ տուընջեան լուսոյն :
Ըստ բախտի նոցա բարգեան եւ մովկանեանն հեծելախուժք
Ընդ Լեկայ եւ Հերայ հետեւակացն յառաջ փարեալ,
Եւ տեսեալ զի բելեան սալարք կրրկին, Բէր եւ Սերտխա,
Եւ զօրութիւն նոցա մեծ ասպատակեալ հինախաղաց
Սաստկանայր ընդ կովկասեան եւ սպահեան ճակատուն գէմ .
Ընդ հարաւ արեւալ զթիկունս եւ 'ի կողաց հարեալ ըզհրոսն ,
Եւ տակաւ ընդ ահեակ եւ յարեւմուտըս կոյս գըրդեալ ,
Անցեալ էին գալ խառնել նըպաստ յԱզահ եւ 'ի Ղովկաս ,
Եւ զԲերկոյ մերկ 'ի զինուց թողեալ 'ի բաց ըզճանապարհ :
Թըշնամուոյն ընդ այն տեսեալ յոյս մտաւլուտ դառն օրհասին ,
Ոչ սակաւք , հեախ' հեծեալ , 'ի մարտամբոխ անդ 'ի ժամուն
Յուսացեալ յերագութիւն ձիոց ւտախց' առին փախուստ
Ընդ ծանօթ շաւիղն ընդ նոյն , որ 'ի կորուստ երէր զնոսա .
Ընդ որս արի սյրուձին եւ զվերաւորն հանին Սաթէն :
Չհեա նոցին ել Մահագան , ապա եւ այլք մի 'ստ միոջէ
Որ անձին որ հրամայեաց , թողեալ զճամբարն հայկեանց 'ի ձեռս :
Որպէս բողք ախծակք գոռեխք արիւնախանձ հրոսեալ յանգեայ
Եւ բազում հանեալ արեանց սեաւ ճապաղէս' մոլին զնախիր ,
Եւ փարատին փախրստեայք 'ի ծուխ մեծի հրոյն բարկութեան
Չոր 'ի տամուկ լուցանիցէ հովիւ խոշոտ եւ խոտ խրոխ ,
Ոչ ընդհատ յօրինակեղ խոլին քաջացն 'ի ցասմանէ :
Պարանդ ընախր քաջամիոց առնեն սղբա զօրահատոյց ,

Հինահար հալածեւ եւ կրծանել ինչ 'ի թիկանց :

Բայց ոչ նըւազք ինչ քուչացուց, ընդ այրոսի եւ հեռեակ,
Ի խոխոսն եւ խորածորս անկան լերանցն արեւելից,
Առ ահին տաղնապի չմարթացեալ ուշ ընդ այլ առնել,
Կամ՝ յանձուկըն յուսացեալ վայրացն յանձանց պահպանութիւն
Յերեսաց թըշնամայն որ թէ 'ի ներքս արշաւից :

Արահ քաջ ընտիր ընտիր մանկամբ զարին իւր հարազատ
Ի բերան թողեալ կրքձիցն ըզտիտանեանց պահել գաղութ,
Եւ ալեաց եւ խոնջիւղց պատուէր տըւեալ ոգի առնուլ,
Իւր խըմբեալ զերիտասարգս արիագոսնդ առնեւձիոյ
Սպասակ զհետ ելանէր փոխըտեկին պախուցածափ
ժամանել տարածել եւ կրքձառել ըզվերջ նոցա :

Մինչ լեռնամուտ ծակախիթ զնացեալ բէլեանք ժողովեցան
Ի կապանս լերանց յամուրս եւ 'ի ծործորս խոխոմաձիգս,
Որջառոյզ այծեմանց կամ եղջերուաց պէս սարսափեալ
Եւ յահէ հալածչացն յետս ընդ կրուկ ակնարկելով,
Ուստի ոչ ակն ունեին չըլամիտ աչք մահկանացուք՝
Ի բարձանց հասանէր յանկարծ նոցա շփնդ ստատկման :

Մուքեհան եւ Կովկասոյ սկայից կորով հաստարարուկ
Անդ 'ի գլուխս եւ յարեւանս առապարացն դարանեալ,
Անձոռնի վիմն ապաւածըս լեռնաձեւ եւ անհեղեղ
Որձաբար ժայռից հատորս ըսկայաբար դըրեալ 'ի գլլ,
Եւ հարեալ պըսցի արձակեկն վերուստ 'ի վայր
Ի վերայ յապահոսեալ կարծեցեւոյն 'ի սրոյն Հոյկոյ,
Թող թէ բնու յամնահաս Նրկիկի բաղկին 'ի ցամամնին :

Կեք յարանցն արեւախորք յասպար 'ի տեղ խոխոտուսական
Թէ գաթեալ ընդ զառ'ի վեր մշարակեկն յանտեսն սոփս,
Ձի մեռանել թէ հասցէ՝ մեծագնի զկեանքն վաճառել,
Թաւալցուք թափ անդ տաեալ եւ հողովեալ սրտունգոտս
Բարկոտոյտ պարեկքն ահեղ, վիճք 'ի լերին, լերից 'ի դաշտ,
Սոսկալի փոթորկափտան հողմոյ գողգամմբ մըռնչեւոյ
Ճախրընդուրտս իջանելով հասանիին հարկանիին
Ձայր զառնաղէն զերիվար զասպաղէն խառն խորտակեալ,
Անդ շըմէալ ջարջախեալ, կամ իրբու զունդ ցընդեալ յարգի :

Յոր եւ կոյս խուսափին կամ զընեն գեմ, անդ զլառանն
Ըզմբարանս ահաւոր զանգիմամարտ օրհասարեւոյ :
Ոտուցեալ պատիժ խորտկըն պատուհաս գայ լլըրենի,
Ատա տաեալ տանի կառափն, անդ բարձս իրան մահազոյն,
Ատա զբախոյն ցուրր բնալիմի կորուսանէ հետախաղաղ,
Անդ ըզլուտի զերիվարին եւ զվեղ խղճեալ Յուսցեալ ընդ օգս -
Ի զի զչաւակըն շոփեալ ցըրուեալ՝ երկուս Յուրու սրտանս,
Ի զի 'նդ հեծեալքն բախմամբ կամ 'ի բարձանց նըտակող իջիւք

չըմէ կուտակն ահագին՝ զայր եւ ըզձէ համանգամայն,
 էր ուրեք զի գերիվար եւ զվերելակ միահամուս
 Յօփըշտակեալ վեկանգեալ վանեալ յաչաց վանգէր անհետ:
 Վէ՛մ վիճի պատահեալք, յամպոց շայթմաննքս պտտառին,
 Զախոյախուն թուռցեալ բեկորք՝ պէսպէս ցանկն մահուան շուրջ:

Չորսմէն 'ի սեաւ արեանց գընայր վշտակ խոխոխելոյ,
 Անորմ խաղայր խոյտայր յարինայեղց գիակունս Մահ:
 Բամբիւնք վիմայն եւ շայթիւն, հաշմանգամոյ հաշումն եւ շուշ
 Ամբոխին վերսուրաց խորտակելոց սատակելոց
 Յահափեառն յակելեալ, զուշ եւ զուրուշ կորուտաներ,
 Մինչ 'ի մեծ 'ի հեռաստան զգրս կոծեալ ահագնաւուր՝
 Հանգոյն ջրբլէ՛ժ սահանաց ժայռիցն 'ի վիհ որոտալոյ:

Չիք իսկ տակ վերս ըզտոգունց, այլ սատակումն յական քըթթել,
 Զի ճիկ անգամ հանելոյ գրտաներ ոչ գու՛լ եւ օճան:
 Ազազակ գառնակոտոչ զարհուրական հարուածելոցն
 Ընդ երկայն փող մանուածոյ խոխոսմա՛իդ խորածորոյն
 Ուրս առեալ գալարեալ ելաներ զայր արտաքս 'ի գաշտ
 Թորգոմեանց անշուշտ գուշակ անցիցն 'ի ներքս անդ անցելոց:

Ընդ գուժիցն ահա յանկարծ 'ի բերանոյ կըրճից ուստեք
 Զխօթափ 'ի գուրս ոտաչէր մըրըրկաբար սկայն ահարկու
 Թորգուգառ, որ զառաջին անկիւնակալ վէ՛ճն արտատոյ
 Ըզհեմաննն շամբուժեան զամբարտակին Բաբելոնի
 Ինքն բերեալ եւ արկեալ էր անգամոցն յայթուժեամբ,
 Առաջին եւ պտակերին երկիր անկեալ պագեալ Բնչայ:

Յամենածափ 'ի ժայռից սատակչական կործանմանն
 Մագապուր հազիւ գերծեալ եւ ճոզոպրեալ 'ի սուր փախուսա,
 Յուսացեալ զքարակոշիո՛ճ սայթաքեալ վը՛ժ գառ 'ի բարձանցն,
 Եւ դիտեալ ըզհովիտն հայակոյս լի որերով,
 Երասան շըրջեալ յա՛լ կայս, մըտրակ 'ի կուշտ ընդ գառ'ի վեր
 Զօրէն երազաթեւ իմըն թըռչոյ պանայր սաստիկ,
 Եւ 'ի միտս իբրեւ անվընդ ըզփըրկութիւն գըտեալ խընգայր:

Եւ ահա 'ի մովկանեան գընդէն Փառօխ ըսկոյազօր
 Լարեալ զլոյտալի՛ճն, որ 'ի կանգնեան եղճերց քօչից
 Երասխայ եւ կապանեան գըժնեայ սարոցն էր կարակնեալ,
 Ընդ գիրկը մըտանն 'ի բըռնաւոր բազկաց կորով:
 Եւ շայթումն ազէյարմար հատեալ լարին եւ ազկան,
 Զկարծրատոր ոտուցանէ գերեքկանգնեան հոյն սայրատուր
 Ի թիկնամէջս ըսկային փախուցելում ընդ առապարն:
 Եւ գհերձակըն գըժընգակ յոշնայարին շարս հարրոտեալ,
 Ճախր 'ի վայր տանալ ընդ գլուխ երիվարին զուշամբելոյ
 Բերանեալ թաւալ երթեալ, ձին 'ի վերայ արոփեալ սուրայր:
 Ամենայն հովան եւ քլուր հընչեաց յամբոխ ազազակէ

Գընդից գընդից եւ վեհազանց՝ յարեղնաւոր քաջին գովեսա,
Երկրորդ ընա կարգալով գիւցազն Հայկայ նետողն մեծ :

Ձլեմաստոյզ ջոկն ըսպատեալ վիմահոյովքն քարագիւք,
Անանուն պատերազմօղք, դան իջանեն անգր 'ի հովեան :

Անէր զարձ եւ Ապահ 'ի վանեցոյ փախըստեխն,
Հալածեալ մինչ յուզեալուր եւ քարածեռ Ահանց աղբիւրն,
Եւ առաջ մի յայնկոյս՝ մինչեւ 'ի մեծ խորափախն ոփ :

Սըրտառուչ անձն 'ի տիկինն եւ միտք 'ի կոյսըն կարեվէր,

Առաջին գործ զայն առնէ՝ յողջոյն երթալ 'ի տես նորուն,

Չոր յանքոյթս եր կացուցեալ լքել անգուստ զիւր քաղութիւնս :

Իսկ բամբիշըն գեղեցիկ յինչ եղկուծեան գընէր սա՛ման :

Թող զաղեսաըն սըրտաթափ մարտին ժամու վանն իւր քաջին,

Իբրեւ այն ինչ զօրիորդն վերաւոր բերին առ ինքն,

Հայեցեալ ծանեաւ գերեսան եւ ըզնովաւ անկեալ չքչէր .

« Ո՛հ քոյր իմ Բորանէ, ո՛ւր գրասնիս, յո՛ր կերպարանս .

Ա՛յս պահեալ էր հանգիպումն ինձ յետ հընգից ամաց, աւա՛ղ :

Բաց աղէ զքաղցր բերանդ, յունկըն խօսեաց քոյգ Բերորայ,

Կամ թէ թող ծըծեմ շըրթամբքս ըզմնացուած յետին շընչոյդ » :

Եւ փարէր յարեւնուող գիրկան 'ի համբոյր մածեալ շըրթանցն .

Երկնից ակն եւեթ ընտրէր՝ ո՛ր յերկոցունցն էր ապրանաց :

Իջերմիկ ծոցոյն՝ ոգի բերեալ կենաց շիջեալն անշունչ,

Ա՛չս առկայծեալս բացեալ ծախս՝ զայս արձակէր նըւազ աւա՛լ .

« Եթէ գու՛ իցես Բերոր, իմ քոյր եւ զուստըր Ռահանայ,

Դո՛ւ ճիւղազ արեւնարբու հօր քում սըրտի, թերեւս եւ մօր .

Երթ թափեաց 'ի գըրկացս, արդարութեան կամ տուր համար,

Ապահայ գու՛ 'ի հրապոյրս առեւանգեալ՝ հօրդ ըսպանօղ » :

« Եզուկ քոյր, կըրկնեաց Բերոր, մահուն խաւար զաւարդ կապեալ .

Ճընորէ խուճապանօք մըտաց լեզուիդ տալ զառանցել :

Ո՛ր հրապոյրք, զե՛նչ առեւանգ, իբր հայրենի մահուն ոճիր .

Երգնում 'ի գու՛ ծընողին եւ յԱպահայ, 'ի քոյգ արեւն,

Չեմ ինչ պարս յորոց խօսիսդ . հացեկ ինձ աստ երկնից փայլափն

Եթէ յալ կամ թէ յահեակ ինչ գիտեցեմ՝ յորոց քըքու՛սան,

Եւ թէ ոչ ձեռնն ծնողին տանալ զիս ետ քաջին 'ի գիրկս » :

Յոգոց երեւալ Բորանէ, ձախ իւր ըզբերն, սաէ յայնժամ .

« Ապա ներես ինձ, Բերոր, արեան անուան քում վերագիս .

Եթէ շորհան հեքիս Երկնից շունչ 'ի լըրումն ըզձեցրս, լուր :

Գիտես իսկ, իմրս Բերոր, իբր 'ի խաղմիցըն փախուցեալ

հօր մերոյ գիւցազին զԱմրիկ ըզմայր մեր գեղաղէ

Յաջևարհ անգր Մադայի, անգրր եւ զիս իսկ վարեցին

Առնացի ախորժակք, կամք հօր՝ յեղբարց առ 'ի չքոյէ,

Լուր եղեալ մահ՝ ծընողին, զարձաք ողբովք յանդ մեր յՈրեդ .

Եւ ըզքեզ խընգրեալ եւ ոչ գրտեալ լըւոյք 'ի համբաւուց,

Չոր բնիկանք բանասերիկեցին խորամանկեալ 'ի մեր կորուստ,
Հափափեալ Արատայ, յանյոյս ցաւոցն հայր մոռնդնեալ՝
Տըւեալ զանձն 'ի հուր մարտից, անմըխիթար մօր անկեալ սուգ:
Յայնժամ ես, Արտ է, ասեմ, արուձեան սիրտ՝ բազուկ պիտոյ-
Արեան գուժ, շանթիք ցաման, շառագունանք եւ մօր աշխար
Վառեցին բոց յերակունս, 'ի քէն վրեժուց մոլեցան միտք,
Երգուայ զալ կորուսանեւ ռիզեիս եւ քոյր հայրախոշոշ:
Այլ Երկնից դատաստանք հատուցին ինձ զայս աւասիկ,
Արգարուձեան խելամուտ լինել եւ սուտ աստուածութեան »:

Չայս մընչէր եւ նուազէին ոգիքն յարեան հոսեալ հեղեղ-
Արիկար անեկան ըզքոյրն 'ի ծոցն յինչըն ձգէր,
Եւ կային անմըտուչ եւ շքնչասպառ յերկար նըւագ:
Նշնհետայն եմուտ Ապահ յերոցն ուսեալ զանցեցն ըզվեայ-
Չայն բարձեալ ելաց բամբին, ելաց Ապահ 'ի սիրտ նորին,
Ոգբային հեծեծելի եւ երկղբին նաժիշտք տիկնոջն:
Երիցս երաց Բորանէ զաւառն խրփեալս 'ի քուն մահու,
Եւ ըզք իւր յերրորդումն 'ի գատարկ սիրտն ժողովեալ,
Եւ կաբեալ զաջո քաջին իւրով արեամբ գեռ ներկելոյ,
« Ներեսցես քաջք եւ գու, մի ռիս, ասէ, կայլիք ուրուխ-
Մի լայք մի, զի յարժանի մեռանիմ ես ձեր փոխանակ,
Ոչինչ այլ ցաւ սրբոխ քան զոգորմ մայրս անմըխիթար:
Անբաց մըտալ պատէ զբերտ, եւ ճեպին զիս երկունք մահու...
Անիծեալ Բե՛լ եւ Բիւրասպ, աստուածութիւն իւր նըրզվեալ-
Բռնաւորաց եւ զըրպարուից ոչ է Աստուածըն ճըշմարիտ:
Օրհնեալ Հայի եւ իւրն Աստուած, որում զողիս իմ ասանդեմ՝
Իծոց քո, իմբս Բերոր, եւ գու 'ի ծոց քում սիրելոյդ:
Կեցիք երանիկք միմեանց 'ի գիրկս եւ յանմահ սիրտ-
Ես ոգի գանձացեալ իջից 'ի խոր անդարամաստ,
Ըսփոփումն ընդ իս միայն ներուամըն ձեր՝ թէ շորհհայիք »:

Ասաց, եւ ցուրտ արտօսը 'ի սորելոց վիժեալ աչացն
Եւ քիրտըն ցուրտ ընդ մարմինն, արկեալ ըզնօսն՝ եհան զողի:
« Ո՛հ Բորանէ, յո՛վ եկիր եւ յո՛ թրուեար, գուժեաց Բերոր,
Գընաց քոյրդ իմ, Ապահ »... եւ զլանջըն մերկ լուանոյր լուեօք:
Ա՛ռ 'ի գիրկս իւր քաջն ըզնա, ջընջէր ձեռք զաղի վիժեակն,
Եւ համբոյր խանդակաթ աւեալ շքրթանցըն զալկահար
Եւ կաթողի արաստուացն աղբերականց՝ հեծէ 'ի մտուչ-
« Դու ներեա, իմբս Բերոր, ինձ ակամայ վրեժապարտիս,
Թէ յարեան հարազատիդ ներկեալ բազիօք քեզ գիրկս ածեմ:
Ինձ եւ քեզ՝ այս մըխիթար, նա երթ 'ի ծոց մեր Աստուծոյն,
Թոր եւ գու եւ ես ընդ քեզ ժողովելոց եմբ անբաժին:
Ամբիկ տիկին՝ եւ իմ է մայր, եւ մեր պըրշակք միայն իւր տուն,
Դու կըրկին նըմա սփոփանք, պատուոյն՝ կենացն եւ ապաւեն »:

Ի գլուխդ երգուեալ սիրային, տեսիլք առ քեզ զայն 'ի մտայ .
Լքուես զողբալդ արգար, մի գլազմանակ մեր խաւարեր ։

Ձայս ասէ, եւ անկարկէ բառնալ մանկայն զտեսիլն ողբմ .

Տայր ապա՝ լու 'ի լու բամբռն՝ պատուէր գիտարդեւլ,

Եւ երկուց յարանց իւրոց անուլ տանել յԱզատհունիս,

Ի բլուր ի բար ապարանից թաղել յուսեաց անտառակին

Չորրորդի բարձու նոճոյն 'ի հովանի ջուրցն աղբերաց ։

Դիւցազանց փողն գոչէր, ժողովին գունդք 'ի մի վայր,

Կապտէին ըզգիակունս, անուին առ աւար ապուռ ։

Ձվերաւորսն պատեցին, ետուն հողոյ զանկեալս իւրեանց,

Ձոգի զմարմն կազգուրեալ 'ի կերակուր եւ յմտելիս,

Հաւաքեալ զաղի բանակին՝ կազմ 'ի հրաման կացին չբայ ։

Կարեկից առ Ապահ մըտին գումար մեծ գիւցազունք,

Եւ հանեալ յողբոց վրանէն՝ խառնեն յիւրեանց չու հանգիսին ։

Տիկինն երթեալ զանձն հեղոյր զանշընչացեալ քեռն մարմնով,

Եւ յողջոյն հրաժեշտի գելլոյր ըզձայնս աղեղորմ .

« Տայր որ, քոյր, յերկինս ընդ քեզ, ընդ քեզ 'ի մի գընալ տապան .

Ներեա, քոյր իմ, քոյր քաղցրիկ, այսպէս փութով անջատելոցս .

Բարեաւ մընա, երթ բարեաւ, զԲերորայ սերտ ընդ քեզ տարեալ,

Ի գրախախն իմում քունել 'ի հող փափուկ խոր հանգրտեան ։

Անթառամ գարաստանին ուրք վարսաւորք քեզ հովանի,

Եւ վրասկացըն լի ծորանք՝ յորդ արտատուտըս ծաւալմունք ։

Փըթթեացէ երկիր ըզքեւ գունեսան ծաղիկ ծիւծիւրանի .

Գամ ընդ հուռ 'ի ստոյգ աչացս ոտդել ցօղ, կանգնել չիբմ,

Եւ 'ի սիք անուշահոտ բուրմանցն երգինց շնչել զոգիդ,

Եւ ըզկնի անդ գրբկախառն ընդ քեզ յաւեժ նընջել սիրով ։

Մինչ կամեր գեւ ոյլ յերկար զազէտ սըրտին յողբս յեղեղել,

Յափըշտակեալ նաժըշտացն, հեծեալ հազձեալ անկան յաղի ։

Ի ծովեզըն Արձիղոյ բանակն եհաս ասղարիսեալ ։

Յաւազաց անդ ոչ սակաք յերկրին քաջաց զեղծուցելոց

Ի բեկեան զօրապետաց ուրանալ զհայկ, զԱրտուած հայկոյ,

Պինդ կացեալք եւ անյողջողք՝ եկեալ խառնին 'ի գունգն հայկեան,

Ոչ փոքու լինին նըպաստ նաւաքն 'ի չուն անգընգահերձ ։

Անդ զամենայն ինչ կազմ գրտեալ, եւ նըսեմաւ ասեալ ընթրիս,

Տան զանձինս անուորք թնոյ, զհողմն առ վաղիւ մաղթեալ յաբող,

Վաղ քաջ ընդ այգն հատանել զկապոյտ անգունգըս կոհակաց,

Երեսացն յանձուկ ջեռեալ մեծին հայկոյ վեհ գիւցազին ։

Բիւրասպեան մանուկ սատան, որ 'ի բարձանց Լիճն կըզգըցն

Գան զարծուոյ կայր քան զանգեղ սրտեսն ահամբ 'ի մարտըն գէտ

Ի յաղթանակ թորգամզանց եւ 'ի կորանս սխտանացուց,

Դառնահեծ շըչեաց գուժիւ . անգրէն կրբինեալ մըռնչեցին

Անձաւք ըրանց եւ փապարք ափանց ծափուն եւ շուրջ մայրեաց :
 Անտի տաւառնեալ եւ դահազին տարածեալ Թեւ
 Ի վերայ ջուրց մեղանանցն իբրու զճիւղալ չըզլիկանի,
 Ի հարաւ կոյս սրլանայ ինքն եւ ըստուեր իւր այլանգակ
 Յանգընգոցն երես դրոշմեալ ահ լողակաց, հաւուց խուճապ :
 Ի ճամբարն եհաս բեղնան, մինչ յուզարկեալ զմեռեալս իւրեանց
 Ի թուն էին այր 'ի խորանս իւր սըրտմուլծեամբ ծանրալծափոծ :

Ձմաշխաթեան յինքն ամենոփեալ յիւր կերպարանս անգրէն գառնայ,
 Մերկանայ ծրզիս բազուկըս պատանայ լանջս եւ երանս
 Եւ ազգերո եւ բարձըս Թուխ՝ իբր հարազատ մանուկ Քանան,
 Եւ փայլունս եւ պաղպղոնս՝ որպէս 'ի ժամն օծեալ իւղով :
 Իակ զըլուխն չարեաց պատկանդարան՝ հանդոյն կապկի,
 Հերք զերդ սարս խրոււացեալ, ճակաս տափեալ ողնեալ յեակոյս,
 Ահանջք մեծաբերձք, արիւնանիչ աչք յարաճօճք,
 Գիթ տափունչ, ծընօտք ցըցուեալ, լայնի բերանս եւ Թանձրաշուրթն,
 Եւ կըզակ՝ սպիտակ ժանեզք ցըրկեալ յաւալ եւ յունչս 'ի վեր :

Անցանէ մեղմաբայլ, 'ի Բիւրասպեայ մըտեալ վըրան
 Տեսանէ զի սկէր անքունս եւ զմըրազէր յոճիր խոճոճ
 Սիրելեացն Ատուծոյ Թորդոմական բանակին սուրբ .
 'Արտեալ ծունկ ըզծընկով, արմուկն յազգեր եւ ձեռն 'ի ծնօտ,
 Ձմրգական կախարդասար յուլթից մատենանըն Թաւալէր :
 Մատուցեալ ըստ օրինին զուս համբուրէ մանուկ սատան,
 Յունկնըն կամի չըշնջել . « Յայտ իսկ խօսեաց, ասէ Բիւրասպ .
 Եւ յումէ զանգիտես . իսկ մըր էիր զաւուզոս այշափ » :

« Ձատեղի Ատուծոյն իւրեանց անուն, ասէ, հայկեանց
 Յանգըն կարգալով 'ի պաշտամունսն՝ խոյս ետու .
 Եւ զի մի զազէս մահու զկոտորածի մերում տեսից :
 Սակայն ոչ ինչ նըւալ պատահեցի պատուհասի .
 Եղբարք Հայկին եւ Ագահ սատակեցին ըզմեղ 'ի սպառ
 Ի հոգիտարն գնունիս յարինայեղց եւ դեակոյս :
 Չիք պատմել զահագին ըզյարձակումըն դիւշազանց,
 Ձահաւար յաղորւած զօրեղ բողկաց Թորգոմացոց,
 Եւ զարեանցըն ճապաղին յորգահեղեղ գնացելոց ուղի .
 Ձընջեցին ըզմեղ, ընդ այդն այտր նաւն անեղ բանակ :
 Ձողին Հայկայ զարթեացեալն յարուացն արդ դիւշազանց խումբ,
 Լըսեցնն ամենայն ոստիաութիւնք եւ յաչաղանք .
 Ձինչ յայժամ մեղ յայնքանոյ սկայից զընգէն խիզախեց » :

Ի մտընջան գառնութեան յոգոց Բիւրասպ եւ եւ ասէ .
 « Ոչ կարծեմ Թէ մուսայի վըստամ ըզխէթ իւր ընդ Հայկայ,
 Եւ ոչ սա զսըրտմըտութեան ամբարտաւան ոգւոյն ըզքէն .
 Այլ Թէպէս եւ տիտանեան սպառեացէ սուր զմըտամանն ջակս,
 Գաւարտափ տափաւին կայցնն բանակք մեղ անվերկանդ » :

« Միս այս ինչ, դեւն սուէ չար, հատցե զասգնասայ՝ ի մէնջ եւ զտոյժ .
 Ունկըն գիր եւ լուիցեա ի լուր քո չեւ յայտնեալ խորհուրդ :
 Ի հալածել Տեառն երկնից եւ Թօթափել ըզմեզ յանդունդս,
 Յահեզասայայ ի մեր խոսնէն կէզք յօգս եւ յամարս զօղեցան,
 Այլք ի վիհս, յանձաւս լերանց մբտեալ Թաքեան, ի սորս երկրի :
 Ոգի գըժնեայ մբբիկայոյզ ամպրոպային այս խաւարուս
 Ի խոր այրին որջանայ ի մըթին լեառն ի Վասպուտոզն,
 Մի յայնցանէ որ ի մելել անդընգասպոյտ ջուրցն հեղեղաց
 Մատակել զատելին Աստուծոյ զաղցն եւ մեզ սիրուն,
 Յարուցեալ ի նոյեան խոյանային մեծ լասափայտ
 Փոթորիկել զալեաց կոհակարն կուտակել լեռնակարկառ
 Ի կորուստ խորակուլ՝ սիրաւնունդ երկնից զարմին :
 Այլ ի գոչել յորձանաց յորգահոսան ծովուն անեղբ
 Եւ ծածկել զվաւկաս Մասիս եւ զԵմաւոն՝ խրոխս գագաթունս,
 Փախուցեալ սուղաւ յանդունդս ի վերապին իւր խորխորատ,
 Եւ ապա ի վերըստին եկն եւ այսրէն յիւր որջ ծանօթ :
 Ես չերթամ առ նա, զի գեւ գիւի սպաս զայս ոչ հարկանէ,
 Զի եւ ահն իմիք չունի . որպէս գիտեսդ երթ զարթունջեր
 Ելանել թուխ փոթորիկ, Թաղել զթորգոմ՝ ի ծողուն վիհ :
 Կոր իմն եւ մեծ այս քեզ յաչքս Տեառնայ պարծանք եւ շնորհ : »

« Ըստ է արդ, սուէ Բիւրասայ . սանգարամեղք ինձ օժանգակ » :
 Եւ արտաքս ի խորանէն ելեալ հայեր, կայր պըշուցեալ
 Ընդ աստեղս երկնից զըմգին, նըշանք ժամուց ժամանակաց :
 Նըկատեր զի Զըրհոսն ելանէր գայր ի գրանց երկնից
 Ըզթակոյղըն մեծ լցեալ ի յորձանաց լուսոյն աղբեր,
 Տուլն յերկնից զըմբեթ՝ յեղբերսն բազմաստեղք բոցաճաճանջ,
 Խեցգեղեմին ի մառախուլջ եղեր ծագաց արեւմտից
 Լիւզէր լայն ճիրանգն եւ մըխրձէր զըլուփն յանդունդս,
 Եթնարփին սայլն ընդ հարաւ շըրջէր զանիւս՝ քեզի՝ նդ հիւսփս .
 Գիտաց զի եր գիշերոյն զընթացըս իւր հասարակեալ,
 Եւ ընդ ծիր անցեալ արփից երկնակաճառ ասպարիսին :

Եմուս ի ներքս, եւ զհանգիսի արկաւ զհանգեւածըն զահաւոր .
 Տառասոկ կարմիր՝ յոսկի ժապաւինեալ, պինդ ընդ իրան,
 Սեղմ ոսկեձոյլ օղակք կոճկէն ի լանջս առ շէկ գօտեամբ .
 Ծընկօք չափ՝ լոյծ եւ ջախջախ գեղնափայլ Թօշ անդրափարափս
 Յարծաթի լամբեալ խոյօզս ամիտօի եւ զուսպ զանկապանօք .
 Յոտսըն կօշիկ ծիրանի, սրածայր կապոյտ խոյր մեծ ի գլուփս,
 Լայն կանաչ բազմակուզի զնովաւ փաթոյթ հարիւր կանգուն .
 Ի վերուստ լօզիկ սեաւ լայնածաւալ ստորոտաքարջ,
 Թըզեան օձեղք, ճարմանգիւ ականակուս պընգեալ զուլտմբ :

Ա՛ս ի ձեռս ըզցաւազանըն սոսկալի զոպնիսպեայ,
 Ի դիւսաց քերեալ պատկերս եւ ի խորհուրդս ամպարըշտաց,

Եւ 'ի գլուխն զ՛ գալարուն բոցակնագոյն հրաշունչ միշապ
 Յոսկւոյ, յոսկնազէ եւ 'ի փղոսկրէ խայտաճամուկ .
 Յուպ անհզ, զոր էր տըւեալ Դրժոխապետն իւր 'ի պարգեւ,
 Շառաւիղ մի մականին ապրտտամբօզ հարրատուծեան,
 Որ ստեղնեալ ըողբոյ 'ի խոր սանդարամետս յոտս պըակեցաւ,
 Յորմէ մասըն զըրուծիւնք բաժանեցան անդընգայնոց .
 Յուպ՝ զբժոխոց պատկառանք, անմեղ ոգւոց խըրտուկը խուճապ :
 Զայն 'ի ձեռն առեալ հեծաւ փոյլժ 'ի թամբեալ թուխ անդրուվար,
 Միայնիկ գընայր լըրիկ 'ի լըս լուսնին ազօտաջահ .
 Թոյլ էտուն պարեկապանքն եւ յանուանէն իսկ սասանեալ :

Ի գիւէն վարեալ եհաս 'ի Կապուտողն յասպատակի .
 Ահարկու քարանձաւին առ սեամս եկեալ զէպ մըլծին գրաց՝
 Որ հանդոյն տարտարոսին բանայր բերան անդընգական,
 Իջանէ յերիվարէն . եւ պագեալ նախ ոգւոյն երկիր
 Ի վիհս անդ որջացելում, կանգնեալ ամբարձ ըզցուակն յերկինս,
 ԶԱրտուծոյն 'տոյն երկցս եւ զհայկին նոյնպէս հայհոյեաց
 Զանաւն սուրբ եւ ըզբարձրեալ, եւ յալեւորըն նահապետ
 Եւ յօրհնեալ ճնան յարեթեան կուսեաց նըզոյս ունայնաթուպս :

Զերգ Զարպալից կաթասայի որ 'ի հուր մեծ եռացելոյ,
 Մըռընչիւն հեծուծեան՝ լըրինն ընդ փապս եւ ընդ անտառս
 Ահեղ ընթացաւ, զբոսմընեցին օգբ եւ տարեբք :
 Եւ զերկիր գաւազանաւն հարեալ կարգաց երկցս անդամ՝
 Նոքին լըզուաւ պըզժաշուրծըն բերանոյ զԱնգընգեհակեան
 Եւ զանուանաըն սոսկալիս ըզգահերեցըն բարձակցաց :
 Յոյն բարառ՝ սանդարամետք եւ լեռան ինքնին յոտից ջըզլուխ
 Մայրեկք աղբերքք վրտակօք զցողի հարեալ երերկին :

Զհայհոյիչ բացեալ ապա զհազագն ըզվիհ ժանտից՝ ասէ .
 « Ոգիդ գու, մըրրկաց այս, փոթորկարեր ամպրոպաց Քաջ,
 Արի օն առ իս մատիր առ Սժգահակըս Բիւրասպի :
 Ոխերիմ երկնարնակին եւ սիրելեաց իւրոց դահիճ՝
 Թէ իցես գու ճըշմարտիւ, ազէ ինձ հաշտ այսըր մատիր,
 Որ 'ի ջուրըն սատակման համաշխարհի՝ զազքն յողացեր
 Կորուսանել ծովանոյն ըզյակն առեալն երկնից սիրոյն :
 Նոյն զաւակ անիծից ընդ ձեզ եւ մեզ կըրկին լըրեալ,
 Զպետականն հանէ զՔամայ մական՝ տիրել զըլլոց նորին,
 Յօրհնուծիւնս յուսացեալ իսկըզբանէ ձեզ ատելոյդ :
 Արգ ծովուգ 'ի հանգիւղոյ, յոր ակնարկէ քոյդ արտեւան,
 Մեզ նաւն . հապա զարթիր եւ զհին քնուոգ հանցես վըրեժ .
 Ի մըրրիկ հողմոյ մեծի ոգւոյ ցասման քոյ բարկուծեան
 Եւ ջըրուեա, կոծես զնոսին ընդ խուծս, ընկլս ի՞նչ յանգանգս » :
 Խուլ իմն ակեղ մըռընչիւն յուսկըն մոգին գայր 'ի խորոց .
 « Երկընչիմ ես 'ի ծերոյն, որ յամենայն ալեաց ձմերուսն

Իբր ըզվեմ՝ կայ հաստատուն, եւ յոտոխէն երկնից սուկամ՝
Որ վայրիկ մ՝ եւ ջրահեղձոց զիս անգընդոցն ընկենդոց կուր,
Թէ առ ժամ մի ապաստան չէր զատելիս արարեալ վիհ:

Եւ ՚ի պետէն սուկալի գողամ դարձեալ խոր խաւարին,
Ոյր լարեալ կան նեղք յաղեղն ըստանալից՝ թէ չաղովմ՝:

« Եւ սահայն յանգընելոց բախան է նըպաստ, ասէ Բփւրասայ:
Միթէ եւ ձեր թըշնամին կարօզ լինել զօրեանց ՚ի սպաս:
Ոչ յարեաւ յարիասիրտ վրտարաննջօզ զընդդո յողոր
Յանհնարին մըրդիկեալ մըզձկեալ սըրտմըտութեան զայրութից բոց
Ահաբեկըս նըւաճել կամ սատակել բառնալ լուփլէզ:
Ուր են արդ բոհմունք սաստիցն, յայցցանէ ինչ մի թէ կացնց:
Օն արի, եւ ոչ ձըրի աղաչեմք ինչ զերեսըս քո »:

« Եւ զինչ ինձ, կըրկնէր Քաջն, աջոզ եթէ հարից ըստաս »:

« Քեզ կըձնայ մի սուրբ բազին աստ ՚ի լերինըս կանգնեցնց,
Երկրորդեայ Բփւրասայի, ամի ամի հանել քեզ զոր,
Եւ հոյսեալս անուն փառայդ ընդ տիեզերս հընչեացէ,
Եւ ընդ այլ գիսն ՚ի Բաբել՝ պատկեր սակի կացցես ՚ի բեմ.
Խաւնկք եւ նըւէքք ՚ի սեղան եւ գահամունք ելլեն եւ քեզ,
Յաւիտեան Բել՝ եւ Բփւրասայ երախտատու քեզ գաւանեալ:
Արի օն. ոչ թէ ձըրի յաղերս ինչ մեք առ քեզ մտտեք »:

« Երգողի ինձ », ասէ Քաջն. — եւ Բփւրասայ ձըգեալ յերկից

Ըջձայր գաւազանին եւ ՚ի վերայ ծոզուն զահեակն,
Սե՛ւ. « Ունիմ՝ քեզ վըկայ զլեռանըդ զահեղ քոյգ օթեւան,
Ըջծոզուդ խորոց անգունդս՝ հըզօր աջոզ վիժուց զահիճ՝,
Եւ գնեքքին սանգարամետս՝ ուստի ձեռինս է ցուպ պարգեւ.
Գոսասցի խաւարեացի սըմին հանգոյն բախտ Բփւրասայեայ »:
Ասաց, եւ ՚ի հմայս հաւանութեան մընչէր քարայրն:

Առաւօտըն քըքքմագցեստ, վարգասլըսակ, սակի ոտամք
Նաղելով ՚ի թեւս հողմոց դայր ընդ լերինսն հարաւոյ,
Քաղցր եւ զով մանրասիք արձակելով իւր կարուպետ:
Թորդումեանք վազայարոյցք քան զարշալուչ՝ գիշերափառն
Մեքարձեալք ՚ի նաւս հարիւր, եւ մեղմաշունչ հիւսիսակաւ
Տոկ օդոյն պարգեալ ըզթեւս եւ գոգ գործեալ մեծ ուռուցիկ
Ի կապոյտ կոհակաւէտ պիտըն ճօճ փռեալ ձեռին,
Որ զառաջք եւ վիտգիւք ըստասփայտիցն եւ ըզեկոցք
Վէտ վէտ ՚ի լըս լուսնակին պաղպաղելով ծիծաղափետ՝
Մէտ ՚ի մէտ երթեւեկըքն կայտուէին խոխոջսձայն:

Յաղթական երգս ՚ի բերան ասեալ նուագն զլուարթութեանք,
Ծայրայանգս յեղեղելով զօրհնից Նոյն յազգ յարեթեան,
Քամայ եւ Քանանու զարմից նորա կարգալին սուր,
Հայկայ՝ « Քեզ աւետին, գոչէին, քաջըզ գիւցազանց,
Սղբարք քո վեհազունք, Լորգեքք ահա խըմքն առ քեզ,

Բեշոյ բօժ յիւր 'ի բանակս, տխտանացոց 'ի խորանս ահ ։
 Հնչեկն մարտաբառս անձեիւր նուաջ արուեստականք,
 Բուռն 'ի փանդիս Բերոր բամբիշքն վարդահաթ կրտօր մատանք ։
 Աս մեմտանք արշուէին, մի 'սա մտղն նըւազելով
 Ձգիւցազունս եւ զարուծիւն նոցին 'ի գաշարն զընուծի ։
 Մինչ եկին յարին Ազաս, ձայն աւին նաւք ընդ մի բերան
 Մնտփանձ մինչեւ յերկինս ըզքաշուծիւնսն ամբասնալով ։
 Հաւասար հօրն երգեկն, ոչ մտացեալ 'ի նորն հանգես
 Եւ զտակային խաւարանս, բայց լըտեցին ըզբարանէ ։
 Գաշէին ալիք ծոփուն եւ ծոփափունք զանուն քաջին,
 Անք բամբշանն ամեթադեղ պարկեշտուծիւն, սէր պատկառաս
 ՉԱւարազայ ծիրաներփեան զարեւանգից եւ զԱնտասալայ
 Յանեցին վարդ 'ի շուշանս առայգ սյափցն եւ ճակատուն ։

Արեգակն ընդ հայ լերինսն ծաւալէր ծայրակարմիր ։
 Կայր Բիւրասալ ակըն կալեալ արձանացեալ այրին առ զուրս ։
 Ըսկըսաւ խաղճ ոգին 'ի սեսաւ վէսէն խոր մըտընչմամբ,
 Գաղճ գայր սյալն մերբկատ եւ ցըլանայր տակա յերկինս ։
 Ըարժէին ծայրք եւ գիտակք մայրեաց բարձանց եւ հնծեկն,
 Ծուփս եւ մէք, մըրբրեփտան ըզլուփս լերին պատեկն ամուք ։
 Գեղեցիկ սյալն 'ի մըտայլ 'ի մուծ ըզէնսնն ներկաներ,
 Ի հարաւ կուսէ երկինք խոժոռեկն լըթմաստեփ ։
 Ի ծայրեց ծըփանացըն թեւս հանեալ սաւաննաձայն
 Փախեկն հազամազք կարկաշեղճ 'ի ցամաք կոյս ։
 Եւ ահա գիմեալ անգէն գեւն յանգընդոց փոթորկարեր,
 Դիւահոտ չըջեց 'ի գուրս փըշեալ ճըշեւք մըլթին խուժան,
 Ընթանայր մըրբրեկեղճ զերկին զերկիր միահազան ։

Բիւրասալի յահէն արտեալ, մինչ հնծաներ փայծ 'ի փախուստ,
 Յափըշտակեալ զսյն Գաջին, յապուրակի ձի՛ մըրեկեակ,
 Լայն լոգեկն մըտեալ 'ի գոգ, փըքըցուտոց սառազաստեալ
 Եւ 'ի թեւս վարազաթեւս իւր ամբարձեալ ասնէր ընդ օգ
 Յօր հրոտերն 'ի ծոփակաթմ, եւ — գիւտադրծ զարմանալիք —
 Ընկենայր անվըծար 'ի ստորակայ գալստ ոըշտուծի ։
 Յօր սոսուցեալ 'ի բարձանցն ահազնագօջ սաստից գոսմամբ,
 Անդուստ անգրէն փոթորեկեղճ սապատակեր 'ի ծոթն ահեղ,
 Վարեղճ թուփս յառաջոյ թուփս եւ ըզինի յորդորել ամուք ։

Կաթս քըսմեալ կապուտակեր գեղածիծաղ ծոփուն ծըփանք,
 Յանգընգոց անտի ապա խոռճեալ յամբոխ մըրբաստեփ ։
 Ալփս զուեց ըննտձեւոս կուտակեալ կանգներ գիզան,
 Փըրփուր տփ, խըճափտան սաւալ ընդգեմ ժայթքեալ երկնից ։
 Մահէին անցանեկն ըննտկարեառ երկայն կոհակք
 Ցըւեալ սյասն ըզթիկեւնս կորոցամեակ, եւ քիւ անեալ,
 Թաւալեալ բախեկն երթեալ յափուանըն քարածեառս,

Եւ գըրնցուլըն շամանգազ մինչև յաստեղըս սրբակէին :
 Ծովեղէրք, խուճք եւ կրղզիք գուշն մըռունչ որոտաձայն .
 Նա մոլէք մըրբրկէր զերկին եւ զօդ, զերկիր եւ զծով,
 Վէր 'ի վայր ընդ տիեզերս հարեալ վըրգով եւ տըձատեալ :

Ճըչեաց այսն 'ի կայմ' նաւուցն եւ յառազատըս զոյժ մահու,
 Սոււչցին զուզաձայն սրաշփնչ ճըղուգք եւ ճախարակք,
 Ըջեցին եւ առասանք եւ ուժգնապիւրկ պարանոց լարք .
 'Կաւապեաք 'ի նաւաղին կան գոչն ունին անլուր հրաման :
 Քարթչեան ողնափայտի 'նդ միջ ճայթեղով ճարձատէր կայմ,
 Կովկասուն զեկ խորատկեալ, եւ 'ի լամբիցն ոտեալ Լեկայն,
 Տանկին դաղան ալք յափըշտակեալ եւ զքեկաժար :
 Ազահեան առազաստից պարզուածք 'ի ծուկէնս պատտոխն,
 Հաստարեատ պաղպաջունք հոսն կողիցն Մովկանայ,
 Զպըզոր եռանգն ազաազուկ ըմպէ ձեզուն տախտակամած :

Ամնիքեան յայս եւ յայն տաճապէին զիշտ վըտանգի,
 Ըգմի զնոյն մահ առաջի աչաց անշուշտ նրկարելով :
 Մերթ պըտուտեալ ամբարձեալ 'ի գանգաշոտ կոհակաց ծայրս'
 Հայկին 'ի բարձանց 'ի շըրջապիւն բըլըրոցն սեպս,
 Ահն ունելով յամնայն ժամ գահավճ տապալելոյ,
 Մերթ ի ինչ սուզեալ 'ի վէհըս խորափոտ լոյժ վերապաց
 Ի նըրջ զիտկորդ անգընգոց նըկատեին փեռեկ 'ի կուլ,
 Ի վերայ գըլտոց իւրեանց կարկառ լըրինս ջըրամած՝
 Մօտալուտ ըպառանայեք փլանել թաղել անդ կենգանւոյն :

Ընդ յուսոյն նաւուգիցք եւ զարուեստի հար կորուտեալ,
 Թողուն զկարկուրից զերասանակըս վարչութեան
 Յուպէտ յուկամ ըստ բախտի զեգեւել զնալ 'ի կեանս 'ի մահ :
 Խաւարեցան եւ երկինք, կորեալ լուսին եւ արեգակն,
 Յարհակիրս ծովուն խոռնեալ էջ սեաւ սոսկուձն եւ սարտափ .
 Գուշտ Երկնից որոտալիր դոտոց յամպոց կուտակմանէ,
 Եւ հրացան բարկութեանց պատուհապի փայլատակունք
 Ըսկրանն եաւ զեալ եւ յամպրոպաց շանթեկ 'ի ծոց,
 Ըտաւմամբ կայծակնաթափ տեղեալ յերկիր ընց բարկաձայթ՝
 Հարկանել զբարձունս լըրանց եւ զեւնացեալ ծովուն անգուձոցս :
 Ըողան շանթք նաւացն 'ի կայմս եւ զայս արանց շըլացոյցին,
 Մըրբկատարափ կուռ կարկուտ կըռփէր կոծեալ 'ի կուտափունս :

Ար յառաջն միախուռն ընթանային նաւք միայու,
 Աղանեաց պար ձագախառն 'ի ծաղկաձնմ թուուցեալ 'ի մարդ,
 Յոր յանկարծ խոյանայէ յամպոց երկնից կորձ աւազակ,
 Խուձապեալ ջըրուին, եւ այր զընկերի հետս ոչ իմացաւ,
 Այսպէս օցտեալ ջընգեցան 'ի մուլլ երես անհուն ծովուն .
 Աջ մնացին երկուք 'ի մի, զոր խուճք ապին, զոր խփտ ծանծաղք,
 Ար յափունս հեռատանեայս, որ 'ի կրղզիս սահեալ անկան,

Ի տանջանս առհասարակ վայրենամիտ կոծեալ ալեաց :
 Աբին Կովկաս լուս կանգուն, զերգ սեաւ մի ժայռ, լաստին 'ի խելս,
 Անընդոտս, անքթիթ ակամբ 'ի զայրագինն հայէր 'ի գէմս
 Կապուտակ խոժոռ եւ մուտ անգընգապտոյտ խորոց ծոփուն .
 « Անդսրմ գէհ, յինքն սահ, կըլցնս եւ զմեր յանյազ որկորդ
 Չառաջիկայս յաղթանակ եւ բնաւ ըզգուարթ յոյս մանկութեան » :
 Տառապեալ Բերոր բամբէն ըզկերպարոնսն վարգազեղ
 Փոխարկեալ 'ի մահադէմ սպիտակութիւն ցուրտ արձանի,
 Բընարն անկեալ 'ի մատանց, բազուկք եւ սրունք սառնատեսիկ,
 Մարմնձեւ պատկեր անշունչ նրատեր : Ապահ մտացեալ զանձն
 Եւ զամենայն, յայն հոգայր . առեալ զապղեալ գաստակնս 'ի ձեռս,
 Եւ երեք յայտսն մածեալ, զըզուէր զըրգայր եւ խրախուսէր :
 Մինչ անձին գոյզն ըզգացեալ եւ աչս ածեալ հայի զիւրեւ,
 Ի ծովուն սըրամբուութիւն եւ յերկնագորգըն կործանումն,
 Ի գունս ելեալ, փղտկրեայ ճախարակեալ թեւս եւ թոր աչս
 Ի մըմբընեալ բարկացայտ երկնից երեսսն կարկառեալ,
 Ցաւազին ողորմ աղերս 'ի կապուտակ հեղու շըրթանց .

« Ահաւոր բարձրեալըք Տէր տիեզերաց ամենակալ,
 Խստտփանիմ զմեծութիւն անկղ բազկիդ քում զօրութեան :
 Իմ ըզուտան ուրացեալ ըզպաշտամունսն հայրենիս,
 Չբեղ միայն ծանեայ կենաց եւ մահու տէր բնաւին շինչոց :
 Մի յերեսս ինձ հարկաներ ըզմեղս իմ հին ըզտոհնային,
 Եւ մի զնորոգ գաստակերադ յամթ մատներ յուսակորոյս
 Աւաղի գիշըն մնտեաց 'ի քո վերայ խրոխտացելոց :
 Թէ 'ի քէն է սպառնալիքս, եւ թէ վասն իմ, կորեսոյց 'ի քէն .
 Իսկ թէ 'ի քո եւ 'ի մեր գիմամարտէն, յամթ լիցի :
 Ահնարկեալ յալիս, սաստեա կռահակոծ խուլ անգընդոցս,
 Ըզտոտ գեթ զախոյեանսդ արիագունդ փրոկեա զանմեղս .
 Յիս, Տէր, ցատումն ամենայն, պահեա զողոյս հատոր զԱպահ,
 Չբոյզ Ապահ, զի քո է, Տէր, յոյս բանակի հայկեան գընդէդ » :
 Չայս մաղթէր, եւ գերարտօսը ընդ մարմարեայ հոսեր ծընօտս
 Իբրեւ զարդ ազբերակունս որ 'ի սպիտակ բըզկեալ վիմաց
 Վիժանոք քաղցրածորան ծաւալիցին վըտակահոս :
 Բարբաւոյն լոռն շըրթունքն, այլ աչք Ապահ՝ սիրուն մընչէր,
 Իբր առ գութ վարուժանին եւ կամ որգուղն գորովեալ
 Վայիւք յահէն շահնի հընչեցուցէ զվայրսն տառարակ :

Ի բարձանց իւրոյ լերին գետակն իրաց հայկայ կաշեալ
 Եւ տեսեալ հրեշտակն հայոց 'ի Կապուտոզն ըզթիւրասպի,
 Չամբոխումն անտի բնութեան գուշակեալ գաւ նենգապատեր,
 Ա՛ռ 'ի միս ըզմնեքնայս հակառակորդ գըժոխայնոյն :
 Ի բարկութիւն մեծ բըրգէր, փայլատակեալ բոց 'ի յանձնէն,
 Չհղաթեանս օսկեճամուկ լուստփետուր՝ բախեր երկց,

Ձերանն ընդ օգըս կըշռեալ եւ ընդ երկին սաւառաներով
 Ձբոցեղէն նիզակն ահեղ ճօճեալ շիահէր յասպարն ոսկի
 Ի Հայոց հովանին, եւ յՈղբն ժանս գիմել կամեր
 Պատուհաս կոծել զնովաւ եւ սատակել, կամ հաղածել
 Արկանել յորջ իւր 'ի բանս եւ խաղաղել զէկոյ տարերս :

Բայց ածեալ ըզմբտաւ զամենակալ սասախց պատգամն,
 Որ զասպար իւր հովանի միայն հայկեան զըլիոց յըզէր,
 Իսկ 'ի մարտ ընդ զըժոխոց չըհրամայեր գտաւ զբոց,
 Եթէ ոչ յիւրոցն օճան նախաթողոց տացի երկնից,
 Ինքնոգոր չժուժէր անգործ կալ նըկատել զայնչափ վշտանդ :
 Թէ թէ թէ եւ սուր սըլացաւ յերկնից խորան լայնակամար,
 Խոժոռ արբտում երեսզ ընդ զուարթագեղ անցեալ բանակս
 Արոյգ անմահ պաասնեկաց երկնազումար զինուորութեանց,
 Որ խողկեալ հայէին ընդ երեւումն յանկարծատես :
 Յեցուցեալ զասպար նիզակ յազամանդեայ սիւն տաճարին,
 Մուտ առ աթոռն անվըրդով յաւիտեանց երանութեան .
 Աչք 'ի խոնարհ, լուսաթեւք ծածկին ըզլէման եւ զոսկի հերս
 Յերեսաց աստուածեղէն փայլակնացայտն 'ի ճաճանչից .
 Լուսանիւթ բազուկք 'ի լանջուն գեղեցիկ՝ մած ըզմիմեամբք,
 Պագանէ խոնարհ երկիր, ազաչաւոր պարզեալ ծըղիս
 Այսպէս ապա մըրոճնջի կտկուզ բարբառ գաշն եւ ողբ .

« Հայեցար, Յէր, ապաքէն 'ի սառազանս հայկեան զընդին .
 Յորչափ 'ի սուր ապաստան եւ 'ի նիզակ կային մեր իւր,
 Քաջբըս բազուկ առ բազուկ եին, եւ մէք ժուժիկալեցոք
 Համբերեալ պատկառանք յահեղասաստ վեհ հրտմանաց :
 Իսկ արք այսօր բըռնութիւն մըրոյի՝ նդ նոսին անհամեմատ .
 Այս ժայթքեալ խոր անձաւաց՝ մըրրրկելով զերկին զերկիր,
 Եւ հարեալ ընդ միմեանս 'ի սատակումն անձանց նոցա .
 Բամեհի այլն անշուշտ կորընչիցին անգընգասող,
 Եւ ոչ գէթ հող ընկալցի, այլ խորք իւրեանց 'ի գերեզման :
 Յին, Յէր, մի զակն արկաներ այսպէս 'ի քո ջերմ սիրելեաց,
 Որ 'ի քո յոյս ապաստան եւ վասն անուան քում վշտանդեալ :
 Իսկ եթէ եւ զու ինքնին յատելութիւն գարձար քոյրոյդ,
 Է՛ր մեղաց վասն ոչ գիտեմ, առ նախ յինէն զազգըն վեհազն
 Որ ետուրդ 'ի նիզակիս եւ յասպարիս իմ հովանի,
 Ձի այսոց զուպարելոց ընդ օգս ընդ ծով ինչ ոչ զբրն .
 Եւ ապա թէ թըշնամւոյն մերում տացես զմեզ ծիծաղել .
 Եթէ այնպէս ինչ հաճոյ թըւի աչաց անգընեկի,
 Եւ ես յայնմ հետէ մեռայց, թէ գոյ ինչ մարթ անմահի մահ » :

Լըռութիւն խոր յերկինս . ազատախոսմըն օգտութիւնք
 Որ առեալ ըզգահոյիք աստուածութեան պար բազմէն,
 Յոռն կային կանգնեցան, բարկութեան բոց 'ի գեմըն յոք :

Ըզգասառ իւրաքանչիւր իշխանութեան արհեալ ընդ միս,
 Սահաւիկ մի եւ հայկեան գընգին Թիկունք որլանային
 Ըզհրեշտակն Հայոց 'ի խոսն իւրեանց ընդ քարշ յափըշտակեալ :
 Այլ Բարձրեալն ահաւոր , որ զմբռայոյց աչացն բիրա
 Ի յատակարն լուսեղէնս էր սեւեռեալ յազամաննգետոյս ,
 Հառաւեաց զայրագին 'ի խոր յոգւոցն ելանեղով :
 Կացին գզըրգեալ պետութիւնք , ձայնի շքրթանցն սանին գէտակն .

« Ոչ ընդ կիրս , սահ , հեծեմ գըժոխամարտ իմոց որգւոց ,
 Այլ զի զարուեսա խորհըրդոյ ճակատագրեալ իմ հրամանաց
 Ոչ զօրնն աւնուլ 'ի միտ սիրտ եւ հանձար ըստեղծական ,
 Թէպէտ եւ յոյժ վեհագոյնք , որպէս այսօր գուք մերձաւորքս :
 Հայկայ բազում ինչ վըտանգ է տակաւին ընդ ասպարեան ,
 Ոչ 'ի լոկ մարմին եւեթ , այլ եւ 'ի սիրտ եւ 'ի հոգի ,
 Բայց ամենայն 'ի հանգէս արգարութեան եւ իրաւանց
 Եւ փառաց իմոց դարձցի եւ 'ի կորուստ ապըստամբին ,
 Որ այժմ ըզձեզ եւ զերկին խոռվէ զերկիր եւ ըզնոսա :
 Թէ չտամ ինչ ձեզ Թոյլ 'ի կռիւ , արժանի ձեզ տեսանեմ ոչ :
 Եւ կըրեքն յիմ զօրութիւնս' լիցի նըմին շատ 'ի ճակարտ :
 'Կըտողիք եւ գուզնպեղօք գործ վըձարել մեծ եւ հըզօր ,
 Ամենարուեսա հանձարոյն է հնարագիււա իմաստութիւնս :

« Հըբշտակդ Հայոց , — յայսմհետէ 'նդ հուպ այս լինիցի հայկեանց
 Արի՛՛ն , արի Ձուարթունք , երթ առ Աստղէկ յԱզին գայրաստս , (անուն , —
 Ուր ընդ նորեկ Թորդոմեանս զըօսեալ չհայի յօղոցն ազմուկ ,
 Ելցէ արդ երեւեսցի յուզից ծոզուն ստամբակիւց ,
 Եւ զգծնասցի ամենայն , այս է նըմին հասեալ վըձակ :
 Իսկ ձեզ , արի սպառազէնք , եկեսցէ ժամ , եւ է առ գուցս ,
 Յորժամ մեծ եւս յանդընդոց շարժեսցին մեզ մարտից գոռմունք ,
 Անդ յայնժամ տացի բազկացըդ քաջութեան ձեզ մըրցանակ ,
 Ոչ եւս այլ այնուհետեւ ձեզ յակամայս արհից նահանջ » :

Ասաց , եւ յերաշխիս հաստատութեան երգման ուխտին
 Ամբարձ ըզգասազանն յաւէժահրոշ ամենազօր ,
 Համակ ոսկի ձոյլ յսր բիւրք վառին բիւրուց բոցաձաձանչ
 Մեծարփի լուսագունգ քան զարեզակն ազամանդից ,
 Ըարժեցան ընդ նըմին երկնից կամայք եւ սինք նոցա :

Մըլանայր անգին Ձուարթունն 'ի գրախտըն գէմ եղեալ յԱզին : —
 Ատողիկ գուսաղը նոյնան , չքքնազ փափուկ կոյս լուսագեղ ,
 Որպէսի չէր երեւեալ յաղըս կանանց գուստք Եւայի ,
 Անարատ կեանք պըրքոռուէր , եւ մըշտափթիթ լուսաբողբոջ
 Գահեալ ըզրեղըն կուսադեղ յանմահ ձեռացն ստուաճտասեղծ ,
 'Նախամօրն էր փոխանակ 'ի փափկութեան փոխեալ 'ի գրախտն ,
 Եւ յանողը գարուն սիւոցն յաւերժացեալ անեղծութեամբ :
 Զկուսական սիրեալ ծագիկ , ոչ առ առել զպատանեաց գութ ,

Այլ պարմանի զոք տեսալ յերկնացեղիկ անմահ Զուարթնոց
 Եւ 'ի սեր խոցեալ գեղոյն, ըզծորելեզբոս նըշխահեալ.
 Եւ 'ի գըրգեւ անթարշամ զբոցտտերեւ կուտուլթեան վարդ՝
 Զանուշահոտ ցանկալին յանմահից քինս եւ մահացուաց.
 Եւ առ ահի հէք ընուլթեանս 'ի մահուանէ, եւ ստկալոյց
 Քան յանձին՝ առ 'ի ծնընգոցն պարտաստեալ գառն օրհասէն,
 Որ յերկունս՝ 'ի մահ ծընցին, եւ մըշտամեռք յերկիւզ մահու.
 Ըզկնի արգեամբք իսկ անցեալ ընդ փորձ նորին արհաւրդք լի,
 Տեսանել առկայծ աչք զարտափելի մահուն երեսս,
 Եւ զառոյգ հասակըն տալ սուր գերանգւոյն նորս 'ի խուզ,
 Կամ ցաւք ցեցովք ոսկերցն կենդանւոյն ծիւրեալ 'ի հաշ՝
 Մասնեւ զնըշխար մնացուածոյն 'ի գըծոխոց գանդեան եւ երբ,
 Յերկնից աչացն իսկ թերեւ յաւիտենից ելեալ կարուստ,
 Եւ ծնողին բաժին՝ նըզովք, եւ ոչ ուստեք ինչ օրհնութիւն: —
 Այլ գու սեր՝ բուռն եւ հըզոր ես քան ըզմահ գեբել ըզփրտս: —

Վասն այն՝ անմահութեանըն գըրգարան նըմա շնորհեալ
 Ընդ ոգւոցն արգարոց ու՝ նդ Ենովքայ ծերոյն անմահ,
 Եւ մարմին երանաւէտ անապական նուրք եւ թեթեւ,
 Ընդ նըմին եւ հանճար, խմաստութիւն բազմագարեան
 Յորդորեալ կենակցութեամբ ընդ ալեւոր սուրք ծերունւոյն,
 Ուսեալ ըզհին զցօնութիւնս, երկնից մըապըն խեղամուտ:
 Այս կենցաղ անեղծական ընդ աշխարհիս կենաց կըցորդ՝
 Գոյր պարգեւ նըմին ցորչափ փըթթէր հայկեանըն գաւազան,
 Վասն որոյ խնամ մեծ ածէր 'ի գիւշազինըն տերութիւն:

Եւ զի ընութիւն կենասեր էր, հեշտակեաց, հանգըտաւէտ,
 Ատելի արեանց մարտից, յանձն էր 'ի նա սիրոյն համբոյրք
 Եւ պըտակք կապ ծագկաւէտ անխըղելի ամուսնութեանց.
 Ոչ յիւր բարս նախանձելոց զուգից մարմնոց զօգեալ սըրտից.
 Եւ շքնորհ գարմանոյ մարմնոց ազուց կըրիցն 'ի բոյժ,
 Ոգւոց՝ յանգորրութիւն ըզխուովս ածեալ, զմարգիկ 'ի հաշս.
 Որպէս զըսկայան առաջին՝ զՅարեթ Զըրուան եւ ըզՏիտան,
 Յորոց խազմին՝ 'ի Տիտանանց զերծոյց սըրոյ զձեռ Զըրուանայ,
 Եւ կըրկին եգիտ շքնորհս վըրգովից կալ հաշտարան.
 Իսկ մարմնոց՝ զարմանահրաշ յարմատ եւ բոյս թաքուն գեղովք
 Զոր 'ի լերանցն հաշտենից ւազինաձեմ՝ քաղէր հովտաց.
 Նըմա Քերովըն բոցեղէն բանայր փակէր զգրախալին հրացանի:

Ընդ հայկազանց պետութիւն՝ զայս կեանքս կեայր յԱգին գարտատ,
 Եւ փնչ յերկիր իջանէր, իւր օժարան էր Ատեղունք
 Ի սիրեալ Տարօն գաւառ Տարուբերան պերճ աշխարհին:
 Իսկ 'ի բառնալ տերութեան 'ի հայկասերմ՝ գաւազանէն,
 Առ թախիծ լքեալ զԱգին՝ եւ 'ի լուսնին բարձր կամար,
 Ապ՝ անդուստ անց լուսաբեր արուսեկին 'ի պարունակ,

Որ յանուն նորա պահի պայծառացեալ մինչև ցայսօր :
 Ըստ գարշելն 'ի բռանց երկրի եւ 'ի պատիր խաբէութեանց'
 Անտի եւս անգր ոսն առ ոսն աշտիճանեալ ելցէ 'ի վեր
 վերձնեալ ընդ սանգղաձեւ երկնից բոլորս յօգիս վեհից,
 Մինչև 'ի բուն իսկ գըղեակն 'ի վեհավայրն աստուածեղէն :

Չէր Աստղիկ անտեղեակ անցից աւուրցն այնմիկ երից
 Յարգարոց Թորգոմազանց լուեալ յոգւոցն գնացելոց,
 Որ նուազունք հասին յովանէն Քաջբերունոյ եւ Բըղնունեաց :
 Ողջունէր զամենեախն, եւ առանձին զԲորանէ կոյս,
 Չոր նորոգ խոստովանեալ սուրբ արարին նոյեան պաշտօնք :
 Ընդ որս յաւէտ սիրելին իւր պատանին առյոյգ Հոյակակ,
 Չի կարեմէր անգր անկեալ Թախանձալից հեծեր սրբաիւ
 Ընդ ծաղիկ մանկութիւն զոր ռիտրիմ հընձեաց սուսեր :

Չայն Աստղիկ իրրու ետես, շուշանափայլ փարեալ բաղիզ
 Գիրկընգեսան համբուրիւք ողջագուրէր 'ի ծոցն անոյշ,
 Եւ ասեր արտասուազին . « Դ՞ն՛ եւս եկիր գիւշազին ճեռ,
 Ո՞ր սուր անողբո՞մ ըջքազցր արեւդ հատ ասարժամ »,
 Չճր Թողեր հօր քում եւ Անոյշ մօր գիւշազանց ոտրո՞մ ազէտ :
 Ունիմ 'ի դիրկըս զուրուդ, իսկ մեծ եւս էր ինձ սիրելի
 Չբաւոյդ դեղ ընդ գեղեցիկ հուժկու մարմնոյդ միշտ ընդգրրիկել :
 Ոչ մեռար, այլ փոխեցար 'ի ճըշմարիտ կեանս անթառամ,
 Չբրկեցաւ 'ի տեսոյգ երկիր, զԱզին գու զարգարես .

« Լռեսցո զհեծելք, որգեակ . տես զի՞ բերկրանք առաքինեաց,
 Լայնալիւր մարդք ծաղկաւէտք, հովիտք եւ բլուրք գեղեցկաձեմք,
 Ըջբօսանք ահանակիտ զեռուն ալեաց աղբերց գնացից
 Յարափժիթ ափանց ոլորս կանաչագեղ զընդդէլոց,
 Հոժանաւոր անտառք, եւ սեղ գալար յատակըն շատրրուանք :
 Աստ 'ի գոտին գիւշապար ճեմեալ հասակք 'ի բոյս զըւարթ,
 Արկեալ լոյս որպէս զօթոց ըզմերկութեամբ երանաւէտ
 Պատանեակք եւ օրիորդք յառուգագեղ տին, յանմահ սեր .
 Այսր եւ քոյդ յիւրում ժամուն գայ Շուշանիկ ողջագուրել :

« Աստ արեւակըն գարնային միշտ 'ի վերուստ քաղցրահայեաց,
 Եւ կամարք զի՛շերտկան կապուտերանդ աստեղազարդ,
 Երկնք անամոզ անվըրգով, օգբ լուսաներկ եւ քաղցրասիք,
 Յարազուարձ յերկնէ յերկրէ շունչ եւ բուրումն անուշութեան .
 Մայրիք 'ի նուագ հեշտախօս օգապարիցըն գեղցեղեալ,
 Բիւրազցի Թուիք անթարչամ եւ ծիրանի ծաղկանց երփունք,
 Մուրտ եւ սարգ խընկողկուլիկ, յասմիկ շուշան վարդ մանիշակ,
 Մըշտափժիթ ճոխ տերեւեալ աշուն յերանգս հեշտ ճաշակաց :
 Ելեանք անփոռվ աներկիւլ յերկանց ցաւոյ 'ի մահուանէ,
 Պարտաւեալ աստուածայնոյն իմաստութեան ըզբանչելեաց
 Ի կառից Թեթեւացեալ ազից մարմնոյ մահկանացուի :

Է եւ երկնից զի Զուարթնոցն լուսաթեւ սուրբ պատանիք
Մըխիթար կենակից յաստուածակոյս զան կողմանէն :

« Ի գոսին գէտակն եւ գու գիր, 'ի գոսին ըսփոփեցիր,
Զ Է եւ գոյն իսկ սիրելեաց երկնից բաժին է եւ նրսի :
Եւ աստուա ահնարկելով երբեմն յերկիր մտախլլապատ՝
Բարձցես քաջ եւս 'ի նըժարս որ աստ եւ անդ երանութիւնք » :

Զայս ասէր եւ համբուրէր ըզպատանւոյն տիպ փարեղի,
Խրախուսէր ընգելանել 'ի նոր 'ի կեանսն եւ 'ի կենցաղ :
Գայր ընդ օգս յայնժամ՝ սլացեալ Հրեշտակն Հայոց սաւառնաթեւ .
Մուս 'ի գրախան եւ սօսափուն թեւոցն ընդ սիք առաւօտին
Հարկանէր 'ի լըսելն յերեսս յոսկի հերս Ասաւրկան .

Դարձաւ ետես ըզՉուարթունն, ունին երկնաւոր եդ պատգամոց :

« Սիրելեացդ անմահից, Ասողիկ, 'ի սէր կաս համակեալ,
Ասէ Հրեշտակն, այլ զոցս հրաման անդարձ կընքեաց ըզբախտ .
Հաս՝ այլուր տարիւր ըզտերըդ . Թորդոմեանք որգուժք Հայկայ
Յաղթմանակ պերճ կանգնեցին երէկ 'ի գաշարն գժնունի .

Թըշնամին խաւարարնոկ նախանձարեկ ոգւով այոյ
Յարուցեալ յանգընգոց պրդտորէ զօգս եւ զծովոսն խորս
Լնկըզմն զնաւաց տորմիլն որ արդ ածէ գնօսս 'նդ ալին :
Վէհնն աստ ըզմեր կարճեաց բազուկ 'ի փորձ մեղ անպատեհ ,
Զ Է կրրսերն յիւր զօրութիւնս շատ իսկ էլքէ նըմին ընգգէժ .

Սահաւուք զուշնալքէիք գործ վըճարել ըզմեծագօր՝
Է իւրումն ամենահնար ձեռնն հանդէս եւ հանձարոյ :
Արդ առ քեղ են հրամանք . ել երեւես իսեռ մըրբբկաց,
Խաղաղեցի ամենայն . այս իսկ է քեղ վիճակեալ բաշխ » :

Ասացեալ թըռեաւ Զուարթունն 'ի գիտանոց իւրում՝ բարձանց :
Ի մի կէտ այս ամենայն յերկնիցըն ժամս կլանէր յանդ ,
Վայրկենիւքըս սրաթեւ ժամ՝ ոչ չափէ զթուիչըն զերկնաւորս :

Ի պատուէրն երկնաւոր ձեպէր Ասողիկ . թողեալ զՀայկակի
Զբօսանել ընդ անմահից 'ի հեշտանոց բուրաստանին ,
Փոյթ փոյթ՝ ի սպաս կազմէր գործոյն ըստ պաշտամանն իւր օրփնի :
'Լափ ըզփոնթ աշխատութեան՝ ըզքիրան եւ զտապ սրբել յանձնէ՝
Պարկեշտազեղ անգամոցն ըզքեցուցեալ զըւարթ աշխոյժս ,
Լնկեցեալ զինքն յալին բիւրեղափայլ լայն լըճակաց
Լրգանայր լուսնայր 'ի լիւղ . ելեալ ապա շուշուն եւ վարդ
Իրբեւ այն ինչ 'ի շաղից առաւօտին ցօղտտարափ ,
Այնպէս յաւէտ փայլ ըզփայլի թողեալ զՀասակն 'ի ջինջ պազազաջ
Եւ զհոյլ հերաց ոսկեթեւս արձակ հողոյնն հովարելոյ ,
Որ ընդ ուլն յուս փղոսկրրեայ եւ զլուսաթայր թեւք՝ թիկամիք
Էջ ըսփեռ գեղազանգուր 'ի գիրդ իրանըն գալարիւք ,
Արկ քօզէս յատուգազեղ ճախարակեայ ծղղիմն եւ սրումս ,
Ի գաստակն ասպարանջանս՝ ոչ ոսկեղէն ակամեակուս ,

Այլ յերփնեհրանդ յանթարչամ ծագիանց դրախտին անմահութեան :
 Ըզգափուկ ծոցովն ածեալ ըստ լանջազեզ բընիկ կամար
 Պախճաւանդ պընդէր քընդուչ յերկնապաճոյճ չքքնաղ հիւթից ,
 Ըզգարփուքն կարմրերփեան վարդից բոլորս յեռեալ պըսակ ,
 Տերեւեալ սոս ձիթենի նըշան 'ի ձեռարն հաշտարար ,
 Ըզգըլխովն յօգըս Թուշիկ եօթնարփենի կարակնաձեւ
 Ըսք չըզարչ ծիրանածուէն , որոյ տըսուք ուսընգանութ
 Զըզամիքն եւ զերանգք ծալ ծալ 'ի ծուփ ծածանիէն :

Գեղատար Թաթիկն ոտից ծայրիւք մատանց արփեալ յերկիր
 Եւ զբազուկն 'ի Թեւ պարզեալ՝ սաւառնացեալ պընայր անգէն :
 Հեզասիք օգն որ զմբրիկ երկնատեղաց ցածայց վրժուց
 Կարապետ նըմա երկինք առաքեցին աւետաւոր :

Նա յաւաջնում խոյանալն 'ի ցանկալի Ագին վայրաց
 Յազբերացըն բիւրակնեան Արածանւոյ եւ Երասխայ ,
 Թուշեալ գայ հասանէ լըրանցն 'ի ծայրըս Ծաղիկոյ :
 Ահնարկէ միանգամ յերկնագիտակ ծագաց անտի
 Քաղցր աչքն ընդ աղմբիեալ երեսս օգոցն եւ անգընդոց .

Ըզորբոտառուչ Բերբոյոյ զպաղատախառն աղերս լըսէ :
 Ամբարձեալ անգուստ 'ի նուրբ օգոցըն Թեւս սրմնայ 'ի ծով ,
 Սիք չընէ մեզմիչ ոգւոց հարըստահար արտրածոյն ,
 Յաջ յաճեակ վարդիչ օգովն ըզձիթենին Թօթափեալ ոււ ,
 « Հերիք քեզ , այսպ ըստահակ , ասէ : անգունգք կոչեն ըզքեզ » :
 Սօսափին Թեւոցն եւ հաշտ ոտոյն չըրչին , չըրթանցըն շուշ
 Հեշտ 'ի լուր տաբերոյն եկեալ՝ դոյժ հընէր յունին ապըստամբօղ .
 Փախըտեսայ գնայր յերեսոցն՝ առեալ զամպրոպս եւ զփոթորիկս ,
 Եւ երթեալ սուզանէր մըռընչելով յեր վիճ մըռայլ :

Զեօթնարփին Վեհն 'ի բարձանց սըփոէ գցօսին իւր ծիրանի
 Կարակնեալ ընդ ամպս երկինց եւ մինչ յերկիր յալիս ծովուն .
 Անցանէր Աստղիկ 'ի մէջ բազմագունի պերճ խորանին՝

Զիւրոյ շարչին գեօթնարփեան նըմանատիպ Թուշեալ կամար ,
 Տըւեալ հոզոյն վըտնաձեւ ծաւալ յերկին՝ շուրջ ըզմուտովն ,
 Եւ կըրկին ծիր ծիածանք բակ ըզմիտամբք անդ ասնուլին :
 Թօրգոմոզանց յայն պիչ այք երերածուփք յանյոյս պահուն ,
 Յառհաւատեցոյն երկնաւոր՝ հաշտարան հին ուխտին Մասեայ
 Կըրկնադրոյճ՝ հաստատութեամբ , ոգի բերեալ խրափուսեցին :
 Մըռըռեալ բարկութեան ծովուն լըւէր սըրտմըռութիւն ,
 Զիջանէր փըքոցուսոյց ըուրցըն կուտակ եւ ալեաց գողք :

Տեանն զտորմովն Աստղիկ վայրաժատին ցընդեալ 'ի ցիր .
 Գողար եւ ողբ բարբառով յարուցանէ սիք 'ի Թիկունս .
 « Ի՛լ սիքք հեղիկ՝ ճեմեալ մեզմիկ 'ի լուսաճնո՛վ՝ Վարսօք լերինդ » :
 Փեւ պարզեալ նաւացն ետուն 'ի հոգին յաջող եւ խորշ առեալ
 Բողորեալ՝ արշաւեցին ընդ ծագիաձեւ ալիս կապոյտ :

Փարատեալ մուժն՝ եւ արեւ ծաւարէր ջինջ ճաճանչապեղ,
 Ի ըստանէին նաւք զիրեարս համագումար 'ի մի ժողով,
 Քաջ 'ի բայ անցեալ ըստ Լիմն, ափանց հանգէպ խոստոռանեաց,
 Ի ձախմէ թողեալ զԱմբւկ եւ ըզՎրտուց կըզդէ ցամաք,
 Եւ զՄարմէս գեառն մըթին եւ ըզՎարագ սար երկնաձեմ՝,
 Վարագն ոյր ծայր՝ ծիրանի ծիածանին ծրարէր 'ի ծոց :

Ձայն ցընծալից նոր օրհնից հընչեալ 'ի լուրջ երկնից կամարս .
 Ըզմիտանս ողբունեցին 'ի մեռելոց 'ի կենդանին ,
 Բեբարայ զմեծ փըրկուժիւնըն գաւանեալ շնորհ երեաց :
 Իսկ ինքն ոգի արկեալ լինէր երկնից զըթոցըն խոստովան ,
 Ի նոցին եւ յԱպահայ քաջին իւրոյ հանեալ նրոհ .
 « Զի զձեզ երկինք սիրեցին , զբազուկսք 'ի մեծ ինչ նըւիրեալ .
 Եւ ըզիւրծարդ քաջալանջ ընդ առեւեացն Աստուծոյ գէմ՝
 Եւ թըշնամեացըն Հայկայ . ձեր է շընորհ անձանց մեր գիւտ » :
 « Հանգստ , ձայն առին քաջք , կացցուք 'ի մեծ ինչ եւ մեք ժիր » .
 Եւ խընջոյս ուրախութեան կազմեն մակոյդք սաղապաձեմ :

Կաւապեալք ընդ անգունդս անցեալ զըւարթ խոստոռանեաց ,
 Ըզթիկունս ընդ սարաւանդըն զարձուցեալ Բարկաշառայ ,
 Դէպ ուզիդ ծովէին յարեւմըտից դիմեալ հարաւ
 Ի կոր ափունս Բըզնունեաց , այն որ ընդ թուխ եւ ընդ Դասուան ,
 Ըստ սոկ օդոյն յաջողել՝ զոր առաքեաց Աստղիկ 'ի թեւան ,
 Եւ ինք ձախր անտի առեալ դայր 'ի բանակն առ Հայրն Հայոց
 խաղաղասիք գիմեցմանց զընդի եղբարցն աւետարեր ,
 Զծոժուռն մինչդեռ յիւրոց սուրհանգակացն առեալ ըզուր՝
 Անգընդաքակ մըրըրիացն եւ ամբուրից հոգայր ընդ յոյզս .
 « Աւետիս քեզ արանց հայր , գիւցազանց վեհ , արի կանգնեաց
 Ի խաւար արխրութենէդ . քո յոյս յերկինս յամենայն ժամ ,
 Եւ այժմ ահա նա զարձոյց 'ի նոցանէ եւ առ 'ի քէն
 Ըզկասկած տագնապի բըքայրդոր ձըմերայնոյն :
 Հա դիմեալ գան գիւցազունք առ գիւցազունըս գումարտակ
 Առեւեացըն Թորգոմայ եւ անմահից յահ 'ի կորուստ .
 Քաջազանցն արի 'նդ առաջ , 'ի գէպ թերեւս հասցես ժամու » :
 Զայս նօթձեալ՝ յԵգեմ՝ առ իւրսն եւ առ Հայկակ անգրէն սըլցաւ :

Իսկ Բիւրասպ 'ի փոթորկէն յափըշտակեալ՝ հասեալ առ Բէշ
 Աւետիս մատուցանէր զցազանի գործոյն յարողութեան .
 « Լըսնս , ասեր , ըզցոյխն անգընդաշարժ բարկ մըրըրիկդ .
 Ի վերայ թորգոմեանցն սպըտամբից ընթանայ նա
 Կենդանւոյն թաղել զնոսին նաւք զինուք 'ի խոր գըժոխս ,
 Հաստուցեալ եօթընպատիկ 'ի ծոց նոցին վըրէժ քինու .
 Զիննգախոշոջ գաւանացն առ մերսն 'ի գաշաըն զընունի » :
 Եւ պատմեր ըզպոխն եւ զեկան , 'ի մեծ զարմանս եւ յափշութիւն :
 « Օրհնեալ Բիւրասպ , ասէ Բէշ , գու 'ի բախտէ փառաց թաղեա .

Սակայն, նախաինամոզ իմաստութեան է հանձարոյ
 Ըզմբտաւ անել՝ գուցէ այլապէ ինչ գէտք շքրջնային մեղ,
 Կամ՝ նաւայ ինչ փրթմանել եւ կլանել այսր 'ի ցամայք :
 Եկ ազէ, գուհգս ինչ յըզեմք 'ի զօրութեանցս յեղբ 'ի ծովուն,
 Հարկանել յեկն ըզնոսս եւ սասակել համանգամայն :
 Պատերազմ ընդ Թորգոմեանս՝ ոչ ետթեօրեայ գըրժէ գաշինն ։ :

Չայս ասեր, եւ տայր անգէն Բաբայ հրաման ու Ամարփայայ
 Գուհգ անել եւ գումարտակ մեծ 'ի վերայ բովանգակել :
 Ելանեն թուրոս, Շամիր, Արեշ եւ Բուրդ, զօրք, զբաւալարք,
 Ոչ սակաւք ընդ նոսին եւ զբրուանեան զօրապետաց :
 Խաղային գնային 'ի ծով, բանակ անալ բոլորէին,
 Ընդ Սորբ Խարզիթ եւ Խընծոր ծածկեր ծովեզրն բովանգակ,
 Որպէս յորժամ ծովային խոթք արագիւք ճայք հոգումայք,
 Խըճողեալ զամենակող խածիս զբայգ համեղ ճըկամբք,
 Յափնածիր ցամայն ալեայ երամայեալ հարօրանան,
 Տարմատարմ՝ նրտին բանակք, հընչեն երկայն կոր ծովափունք
 Ի կարկաչ ու 'ի կառային անհուն կերկեր ազազակին :

Չիզ գէտակն եզեալ եւ ոչ տեսալ 'ի ջուրց զգը մըկանունս
 Իբրեւ ապա հասանէր եւ անգընգոց խաղաղութիւն,
 Կատկածեալ ընդ այլ ուրեք թէ 'ի ցամայք Թափիցին լատք,
 Չամենայն ծովեզրեայ նաւս առ ետեղ կալան պահակ,
 Եւ կազմեալ 'ի բնաւ պէտս հանգերձանաց պատերազմի,
 Արեշնաւորք կորովք եւ այլ մարդիկ ըսպառազէն
 Իբրեւ ըրբ մի տագնապաւ ելին մըտին յանթիւ մակոյղս,
 Ընդ ալիս խաղազուէտ մերթ Թիակզը բրունավարեալ,
 Մերթ առ 'ի կող կէս հոգմով առադաստից հերձեալ զանգամագս :
 Մընաց Բաբ եւ Ամարփայ 'ի ցամայքին ընդ Արեշի
 Չբրուանեան զօրապետօք հանգերձ միւսով տան հազարաւ :
 Այլք ըզհետ ելանէին ըզթուրոսի եւ զՇամիրայ
 Որոց յանձն էր բոլոր նաւատորմին իշխանութիւն :

Արեգակն 'ի Սիմ լերին վերաթեւեալ բարձր 'ի գագաթն
 Հայեր 'ի կապուտակ ալիս ծովուն վասպուրական,
 Յոյր մանր 'ի ծովափսըն վէս վէս ճեմեալ ճօճէր լոյս միջօրեայ :
 Յերկնաճեմ ծայրից հրեշտակն ունէր գէտակըն Թորգոմեանց :
 Երկզբն վարգին տորմից 'ի հիւսիսոյ եւ հարաւոյ,
 Պատահեն բըզնունական ասփին հանգեպ գէմ Աղաղայ :
 Յակն արկեալ տխտանացւոց ըզթորգոմեան նաւայն հանգէս,
 Խըլըրտեալ ահ ցուրտ յերական, 'ի գէմս իւրեանց մածեաւ գալուկն :
 Կան թուրոս, Շամիր 'ի խելսն, քաջալեր բառանց խրախոյս :
 « Մի՛ վհատիք, արք, վհհերէք գուք 'ի գոցս բազմամբոսինն,
 Չքաշութիւն, զպարծանս անուան յազթանակի գիք 'ի մըտի :
 Յոգնախուււրն գումարտակ ոչ ինչ զօրէ 'ի նաւամարտ,

Նա մանաւանդ շքօթութից լինին պատճառք ազնւոյայրջ :
 ժեր լերուք, արուծիւն, արուեստ զինու, բընուծեան Թափ
 Դաստեպին այսօր ընդ ձեզ, եւ ըզթորգո՞մ կըլլին անգունգը :
 Արուծեանդ չիք ինչ յերկուանք, ըզգինուցդ որ՞ վազուց գիտեմք,
 Եւ զնորոյ սըմբաց, ժայռից կարկոտակոյտ պատրաստ 'ի վերդ,
 Ձոր բերեքդ, ուստի անշուշտ իսկ թըշտամույն ձեռք են Թափուք,
 Ի կարկուտայ խորտակումն ընդ փոյթ տեսիլք զըզանչելես :
 Մարտիդ որ՞ 'ի ձեզ, օրէնն 'ի զօրավարս յուսայ, Հնայա » :

Հնայա — գուաց երկին, եւ գիւնջին 'ի Թորգումեանս .
 Որպէս արջ Յուլ ձիւնեղէն լերանց հրացայտ իլեալ աչք՝
 Բարձրագոյ կարգայ զընկերսն արձագանգը մայրեանց յապուս,
 Նոյն վերագընն մոլեկանք զօժող զընդէջն արկին խրախոյս :
 Ծանեան Թորգումեանք 'ի վառերոյ փայլման զինուց,
 Ի յանգուզն յարձակմանէ արշաւելոյն ըզթըշնամին .
 Կարգեցան կազմ 'ի կռիւ, եւ ուզմ եգին ճակատեցան
 Ընդունել ըստ արժանի Թորգումեան արի սըբտից :
 Ձայն տեսեալ Թորոս, Շամիր՝ փող 'ի նաւացն հարին իւրեանց .
 Գոչեաց փող աւագափող անգուտս Քարթլին եւ Ալախայ,
 Ի յահեղ բարբառոյն որոտաց ծող ուերկնից գումբեթ :

Անդ 'ի սկայսն ամբարտակեալ՝ « Մի գուք ինչ, ալք, գուչըր Քարթլոս,
 Ձանգիտէք 'ի յախուսն անկանելոյ գոցա 'ի մեզ .
 Ի կորուստ գան փութացեալ էբր երասան արձակ 'ի վախս :
 Ի գոցա տառապանս՝ 'ի զօրութիւնդ հայեցարուք,
 Հայեցարուք յերուսուս արգարագաս երկնից աշոյն .
 Ոչ նոյն աջ է որ երէկ յերկրի եղեւ ձեզ հովանի :
 Տեղատարափ մի զինուցդ 'ի ստատակումն է գոցին շատ,
 Կարկըտով երկաթի Թաղել զգոսա եւ զնաւա իւրեանց .
 Փոխանակ մեր՝ արդ գոցա բացցին անգունգըքս գերեղման » :

Չոյս ստեր, 'ի զէն գնային գիւնեալք զալէս պատասելով :
 Ըջբամբին Ալահ 'ի գող յեափն նաւացն եղեալ յամրի,
 Իբրեւ այն ինչ 'ի չափ նեարնկեցի մի մերձեցան,
 Ելեալ 'ի ցուռկ պարտաւճ՝ գուչեաց 'ի ծոնիւ արխազոյն .
 « Ձե՛ք եղէք ցոյս վայր աշխատ խընդրել ձեզ մահ եւ կափարուսն,
 Մէք 'ի գոյն իսկ փութայաք, դալ տալ ձեզ զայն 'ի ցամաքի .
 Աստ աւջիք, եւ անվաստակ 'ի խորս 'ի փոք Թաղիք ձրկանց :
 Հնայա, մանկուծք, գիրկ ընդ ազեղն » : Ատէ, նեափց տեղան տարափք .
 Հընչեցին ալիք եւ խուժք յահագնածայն բարբառոյն,
 Շըչեցին սըլուքք ընդ օգրս . Թօթափին բեղեանք 'ի ծուփս,
 Իբրեւ մարափ զոր առեալ հոսէ հարաւ 'ի մեծածով .
 Անկանին եւ Թորգումեանք յարիւն վերաց ներկեալ զարձանս,
 Եւ յոգինն իսկ ապաստան՝ մարտ եւ յարխըն յարգարին :

Կայծակն յերթից փայլակեալ Շամիր յաչացն աղաղակեաց .

« Տեսանէ՛լ գայիք զերկիր գամբարանոց ձեր կոհակեալ,
 Արգ անջան Թաղիցիք 'ի խորանդուանս ամենակուլ
 Ի ժանիս եւ յորովայն զեռնոց, ընգզոց եւ նըհանդաց :
 Չէ այս գաշտ քաջքերու՞մի գարանամնւա վաստց 'ի քօփն ,
 Ասպարեզ բաց արիական նահատակաց է եւ մահու ,
 Եւ ծովուդ պարեիք՝ զինուց մեզ սատակման մատակարար » :
 Չայդ բանին եւ կարկտեխն 'ի Թորգոմեանս վէմք մեծամեծք ,
 Բեկտին կայմք , խորտակին Թեւք , խրզին պարանք , ապաւանդակք ,
 Խեւք եւ կողք ջախջախին , առաջակողմ եւ պազպաշունք :

Պակեան վայր մի Թորգոմեանք եւ յետոս կոյս նահանջեցան ,
 Խորտոյս հարեալ տխրանեանց՝ զգինն քարանց ցընգեալ հեղեղս .
 Ի նեախցըն շառաջմանց վիջրք եւ մահունք իւրեանց անբաւ
 Ոչ լքեոյց ըզնոսին , ոչ գիւք եւ վերջք լռուցին ինչ :
 Խիթայեալ Թորգոմազանցըն վերջոտեմել 'ի ցամուք կոյս ,
 Թէ 'ի խորուտ ինչ խխտ անզիս եւ 'ի ծանծաղս անկանխցին ,
 Ըզմահ ընդ կեանքս խառնեալ եզին 'ի մտի գազանարար
 Արջաւել պատերազմաւ 'ի բարեխեան Քակատամարտ ,
 Բախել ըզազմ , խորտակել եւ անցանել արիապէս :
 Ընդ խորտեալ ծրփանացն այլիս գարձան անգրէն ընգզէմ :

Անդ յայնժամ ըսկիզբն առնոյր մարտ անհնարին մոլեղնութեան ,
 Որպիտի չէր տեսեալ ծով իսկըզբանէ արարածոյն :
 Երկդքեան կողմանք անփորձ եւ անհրմուտ նաւակըռուոյ ,
 Միայն կատարութիւն զամենայնին լընոյր անզի :
 Ի խառնել Քակատուց բեկաւ վեմացըն զօրութիւն ,
 Բայց եւ նեախց աղեղանց գերեւ եղեալ կային կորովք ,
 Լայնալիճք ընկեցեալք , նիզակ տեգ սուր եւեթ 'ի գործ :
 Յառաջին անդ խառնուրդս անկանեկին սկայք անգրէնք
 Որ 'ի ներքըս Թօթափեալ եւ որ արտաքս յուզիս յորձանաց ,
 Ճողփիւնք մեծ ըզպապուտակ գէմս անգընգոց ներկին արեամք :

Եւ նիզակ քաջին Լեկայ , Սուսառ , արեան քում ծարաւի ,
 Այլ քո բախան 'ի բաց փըչեաց , առ անկիի քերեալ ուսովք :
 Երթեալ եհար ընդ ծոծրակ ըզլիթխարի հրոկայն Ըարուհ ,
 Որ 'ի կող լատապիտայտին ելեալ յայնկոյս տայր պատերապմ .
 Անց ընդ քիմըս բերանոյն օրլաքն ընդ մէջ ճեղքեալ զլեզուն .
 Արփնուուշտ ատամամք խաճեալ նորա զերկաթըն ցուրտ ,
 Գըլլի՛ ի վայր ճախր առեալ գլորէր յայլիս ջուրցըն խորոց :
 Ճօճ առեալ նիզակարունն՝ ընդ կող միւսոյ նաւին 'ի բախ
 Բերանոյն լընգաց մըսուրք զըզըրգելով խորտակեցան ,
 Ծընծօսք քակեալ քայքայէր եւ ատամունքըն ցըրուէին :
 Չայս Ըարուհ մեռանէր ըզգառնութեան մահ անողորմ ,
 Որ ոչ ումք առ իւրովն կենդանեաւ ողորմեցաւ :

Կայր Բուրգար ժիր եւ աշխոյժ եւ բարձրաբերձ ըսկայ հասակ

Առ կայմին սարաւանդեալ գեր 'ի վերայ գրկոց այլոց,
 Եւ զընդվայր սլացեալ աշտէսն յափըշտակեալ ըզթորգոմեանց՝
 Երկդըռուք ձեռք աստի անտի անդրէն յետս առաքէր
 Եւ նոցին զինուք յարի պատանեկաց մոլէր յարկնս:
 Ի հետակն 'ի նա Մանաւազ եւ սպառնական ամբարձեալ գոռս,
 Ի վազել նորս 'ի վեր յօգս ըզլընէ շեահեալ արգանց՝
 Կըշուէր 'ի սիրտն ըզմըկունգն եւ ընդ կայմին կարէր ըշնա:
 Սասանէր յտոց ցըզլուի նաւափայտիցն ամուր մածուած,
 Թեւքն եւ գլուխն անկանէին, պղնձի կորբան թընդէր յատակ,
 Հըսկայն բոլոր ընդ երկինս եւ ընդ երկիր զփայտէն կտիւէր:
 Թուշին քաջ, մինչ ասպարեզ կայր 'ի մջի գեռ ընդ Հերայ,
 Ժայռ մի ժանտ պարսեալ 'ի լանջընն խուծայի պատենազէն,
 Հարուած՝ ոչ 'ի մահ, այլ տախտապար գառէր յորսայս
 Քաջըլանջ պարմանին անըզցայեալ հարուատ մի ժամ:
 Իսկ արին Հեր ընկեցեալ յԱրշամայ նաւ ճանկ երկաթի,
 Ձըբէր մօտ հըսկայարար, բախէին թուռ 'ի թուռ յերեսարս,
 Կորովին քաջին սալար յայնժամ՝ Լաշա շուպեալ անդէն
 Տախտակ մի յազթ եւ լայն, անգր ընկեցեալ կապէր կամուրջ.
 Ինք նախ ոստնոյր 'ի վերայ՝ մերկացեալ սուր զիւր երկաստրին,
 Յաջ յահեակ զամենայն ըզգիմակացընն ստաակեալ,
 Խրախուսեալ որ ընդ նրմայն քաջք՝ յոխորիմ վազէն 'ի լատս,
 Ձնէն 'ի տան իւր վըճարեն, այլք 'ի կողից խելաց կըտուին,
 Եւ զմահոյցն եւ զսինըքորն առեալ գերի վարեն յերեսանս:
 Եւ տեսեալ զայն ակազձուն՝ լի մեծամեծ վիմաց կարկառ,
 Ըջնոցայան առին տեղալ զէնս 'ի նոսա՝ խուռըն քարինս.
 Խառն հարկանեն ջախջախեն փըշքեն կոռապն, իրան եւ ծունկն,
 Թեւճակ, կայմ եւ խառնելիս, կող, պազպաշունս, առաջ եւ վերջն,
 Մեծամեծ ասարկուսի տազնապ ազէտս ածեալ յանկարծ:
 Կովկասայ եւ Թուրոսի նաւք անհնարին զազանուծեամբ
 Յարձակեալ՝ 'ի միմեանըս շաղէին խառնամանեալ
 Կող 'ի կող եւ ձողք ընդ ձողս, ընդ ցուկըն ցուկ եւ լուանք 'ի չուանս:
 Ի նմին ժամունս արք ընդ արս զահեզ մարտի խառնեն ըզձեռն,
 Ոչ եւս տէգ կամ գեղարգն, այլ սուր 'ի վեր առեալ 'ի կուշա:
 Թուրոս մշտեալ 'ի ներքոյ՝ հարեալ կըարէր ըզՊաճոհայ
 Ձքաջի սրունս, որ կայր 'ի ծնօտ ամրակառոյց լատեալ փայտին,
 Ահագին սլաքեալ 'ի ձեռս հեծան՝ պուզէր ըզլուռից մարտիկ:
 Ձայն տեսեալ Սուրա քաջուարն զօրավար մեծին Կովկայ
 Մոլեգնաբար վազվազեալ ընդ կողըն գայր ընդ պազպաշունս.
 Եւ առ մէն մի քայլ մի այր՝ որ յանդըզեալ կանգնէր 'ի վեր.
 Այլեւայլ պատուհասիւ մահու թաւալ ընկենոյր գի:
 Սոսկալին 'ի վեր ոստնոյր նրմա հըսկայն անդ քեզաթուն
 Յահագին վազակաւոր, անձն ըզցեցեալ վերտըս զրահից.

Եւ սաղաւարտ պղզենձի յոսկի պրսակ արտախուրեալ,
 Եւ յազգի ազգի հաւուց Թեւոց պէսպէս նըշանաւորս
 Ընդ խորանարն խաւ 'ի խաւ Թուրքեալ պահոյճ պերճ պետական:
 Յայն տեսիլ՝ զոյն համհարզիցն Սուրայի հատաւ գիմաց.

Մեծեհեր ինքն յերեւել անդ ահաւոր գըլխանոցին՝
 Ընդ լաստին բարձու ծընօս մինչ ոտն ածեալ գեռ ելանէր,
 Եբեր փայլուն նըրանաւըն սոսկալի հարուած յրակայն,
 Եւ զգէր վիզն եւ զաջ բազուկըն կոճոպեալ հընձէր 'ի նոյն.
 Հընչեցին ալիք ծոփուն 'ի մեծ բոմբին յալթ կառափին,
 Եւ իրանն յարին Թաթաւ գոփեալ յայնկոյս՝ Թընդէր ձեղունն:

Անդ սմանք 'ի Թուրոսեան արի մանկոցն լըցեալ չըմբոց
 Եւ 'ի կայսն 'ի Թահազակս ելեալ նաւին, Թաթափեալ վէմն
 Վէրուտ 'ի վայր զգագաթունըս կոծեկն ըզԹորգոմնանց:
 Յամենայն քըթթել ահան խրոխտ սաղաւարտըն Սուրայի
 Յահագին ժայռից ճայթմանց Թընդայր գոռայր եւ գըզըրդէր:

Ոչ նիզակ օգտեաց եւ ոչ տէգ Վովկասայ՝ սպառեալ բեկեալ.

Չահաւոր երկայրին մերկացեալ զիւր պողովատիկ՝
 Ոսանայր փայլակն անկանէր 'ի սկայակոյտ խոււըն խուժան:
 Թուրոս ժամ մի քաջապէս ըզցէմ կանալ, այլ յուսակաուր
 Վազէր, իբրեւ զայծեանն, յիւրոցն 'ի միւս գերծանել նաւ,
 Բայց գերծանէր 'ի ձեռացըն Վովկասայ եւ ոչ մարտին:

Վազիցին ընդ նրմա եւ այլք երեք նըշանաւորք
 Եւ գըլքք վերամարտիկքն, այլ հէքքն 'ի ծով Թաթափեցան:
 Մինչ 'ի լիւզ տաքնապէին, 'ի գիւցազին Քարթլայ նաւէն
 Կեռահար խոցոտեցան, գերի եւ այն վարեցաւ լաստ:

Իսկ Սուրա զազանասիրտ յարինոտոք նաւն ընթացեալ՝
 Թէ գուցէ դը 'ի մարտկաց, ահա 'ի խորը մի գըտանէ
 Պատանի ծաղկահասակ՝ այն ինչ մօրուացըն տիգեալ բոյսք,
 Եւ մրազարդ պերեւելոյք հազիւ գեռ այն ինչ բողբոջն:
 Փարի զձընկովք օտակաւոյն, « Իննայեա, գուէ, մի հարկաներ,
 Կենդանոյն կալ ըզՄտոզատ, չեմ ես զինուոր ձեզ սեմակալ:

Ալեւոր հայր նախե տեր, զայն 'ի սոցին յափըշտակել
 Ըտտիպեաց 'ի միասին ծովել 'ի պահ գոյզն անօթոցս.
 Այլ աւազ, ընդ մեկուկիս զարեւ աչացս ետ փոխանակ »:

Աղետանայր անդ արին, գորովէին աղքն 'ի փոր,
 Մանաւանդ չարժեալ 'ի դուժ գարնանազդ գեռ հասակին,
 Յոր ախա ու՛իչափս էր նորս մեռեալ որդի մի տարածամ.
 Այն 'ի տիրտըն հայրենի անկաւ գորով, եւ տարեցոյց:
 Այսպէս այլք այլուր ընդ այլս արինարու պէսպէս զինուք
 Եւ տարազուք մարտ եգեալ ոգորեկն ամհարար:

Իսկ Ապահ զիւր ընձարերձ նաւն 'ի հողոցն վարեալ 'ի Թեւս
 Սաստկապէս գաղանարար 'ի գըրուասպեանն Արբոկայ լաստ,

Եւ հեծեալ մեծամարմին բուն իրանան 'ի կող նորա ,
 Պատաւեր զայն ընդ մէջ՝ պղզինձ քրեկու սղոցեալ զգերանս :
 Եւ քարանցն իսկ հոսեալ կարկառակոյտ 'ի հակեալ կողմ՝,
 Ըրբէր նաւըն տապալէր , եւ ըսկըցնց գունդ տիրանեան
 Ընդ վիմացն հոլովելոց Թօթափէկն խառն 'ի յանգանգս :
 Ոչ մնայր գրեթէ անգի պտտերազմի , ըսցց թէ որչափ
 Զի սմանք արփագոյնք 'ի գլեւն 'ի ծով կամ անդ յալին
 Ունել լար ինչ զԱրգահայ պտտըսպարեալ աճապարեն ,
 Կամ զԷւրեանց ինչ անդ յանկարծ տպաւանդակ , եւ փրքծանել :

Անդ Արգահ եւ Մանաւաղ , արփնուող խոշոջ գազանք ,
 Սրոյ ճարակ՝ նիզակակուր ըզգլտանդեալն ըսպառնէին :
 Անդ Արբոկ մեծաւ հոգւով բուն 'ի կայմն խնարհելոյ
 Մինչ հարեալ յառասանն հաստարազուկ անեակ ձեւամբ ,
 Եւ զերկայն վազակաւորն իրբեւ զփայլակն ալով Թափեալ ,
 Յեցուցեալ զոտարն 'ի պիրկ ըստուար մայուխ ելանեւեաց ,
 Գուն 'ի միւս Թումբ ամբառնալ վերամբարձիկ նաւին գործեր ,
 Բաջամուխ սուսերաւ շեշտեալ Ապահ շերտեր ընդ մէջ
 Զքրքլանոցն երկաթի , գքաջին կառափն եւ զահեակ ուս :
 Էջ կես գլուխ իրանն յալիս , աջ թեւ գեւ Թուր շարժեր 'ի ջուրս ,
 Զախըն կես գրչիտոջն օւսով կախեալ մընաց 'ի պարանին .

Այնպէս ուժգին յարին մատղեալ մատունքն էին կրուսեալ բըռնի :

Ի միջամուխ լատից կէպք 'ի Թուրստեան ուսեալ նաւն ,
 Վերելեակք 'ի Թակաղակս 'ի ձողս՝ անտի հոսէին վերդս .
 Այլք որ գուն ինչ անջատել եւ 'ի բացէ կող մարթացան ,
 Վերբասին անարգիլ վիմացն ձեռն 'ի գործ արփեալ ,
 Տեղային միւսանգամ կարկուս եւ շանգս տպառափեայս
 Թորդամանցն 'ի լաստափայտս՝ 'ի մեծ տաղնապ տարակուսի :
 Զի ձեղւանց եւ կողիցն , մանաւանդ զի հասցելոց ,
 Զհանգուրժեն տախտակամաճք ընդ վիմեղէն ոքմբացն ընգրեմ :

Անդ յայնժամ հանձարեղ ըզգաստըն Բարք ըզգիսս յերկինս
 Ընդ աչացն ուզերձեալ , « Դու տէր Աստուած հըզօր նոյն
 Եւ Թորդոմայ եւ Հայկայ , դու հաս , ստե , մեզ զօրովիցն
 Ի վարան տաղնապի մահահրաւէր օրհատ ժամուս
 Ի ժըպիրս ժանտ երեսաց ժայռոցս որ մեզ բուսան 'ի ծովս » :
 Ուշ 'ի կուրծս անկեալ կուսեր լուցկիս խըծուծ բազում 'ի մէջ ,
 Որ եւ լի եք առ 'ի պէսս 'ի գոգ միոյն յիւրոց նաւաց .
 Եւ կըպրով ձիւթով նաւթիւ շուրջ 'ի տողոր կապեալ ընդ տեղ ,
 Մատուցեալ 'ի բոց ջահից՝ լուցեալ 'ի կուրս ընկեց թելեանց :
 « Հապա քաջ զնուորակիցք , օն փոխանակ վիմաց կարկո՛ւ
 Հորացան շանթից բարկութեանց փայլատակեւրս տեղացեալք » :

Իսրայելայս առհասարակ բարձեալ մանկանք Թորգամակոն
 Ըջնոյն զէն կայծակնացայտս եւ շունթընկեց հըրձըւթեանց

Արժեւեցին շուրջանակի փըքծօք, արգամբք եւ աշտէկւք :
 Բորբոքեալ տուրդին կայ՛ առաքատս Թեւ եւ Թեւճակք,
 Ապաւանգափք եւ կառանք, ձեղուն եւ զիտ, կզ, պաղպաղանք,
 Եւ յարանց՝ զորս ըմբռնէր հրացայտ երկաթնց սաստակիչ :
 Թորգոմանց ձայն ցնծութեան խրախուսանաց զընայր յաստեղա,
 Աղազակ տխտանացւոց յուսակորոյս գոռայր 'ի ծով :

Յօրինակէն Լամբրայ քաջալերեալ արեազոյնք,

Որ բացեալ զայն երեսին արեւնրուշտ այսր անգր հայեր,
 յամանեւ ճըզնին խըլել ըզհըրձիգ նետօրն խորամուխ,
 Կորզեալ յալին ընկենուլ եւ կամ անգրէն առ զիմամբաս :
 Յանհարից զորձըն լինէր 'ի Թորգոման ուժոյ բազկաց,
 Այնքան վարսեալ սաստիկութեամբ հարբտեկին զէնք մահաբերք :
 Այլք 'ի յուրս յանգընդոցն հանել փութան շիջուցանել :
 Թորգոման փայլատակունք ոչ զըլային գագարեկն .

Յօրովք վտեալ 'ի քաշտեացն իբրեւ ըջաւհա մեծամեծս
 Այսր անգրր գանգաշն, հուր ըզմիմամբք հարեալ ողորմ :

Բոցն եւ ծուխն ծառացեալ կրցեալ յերկինս ամպ Թանձրամած,
 Խաշխն հրատին եւ շաշխն կայծակնացեալ Թանձր կաղնեաց,
 Ճարձատին մածուածոյ կողից ձեղուանց եւ խոր գոգաց,
 Հըրգեհեալ վիրաւորացն աղիողորմ խառն Թառանչ
 Ընգ հաշտն անյուսութեան օրհասական տաղնապիւրց,
 Դիւտխորտս գաղանամիտ այլոց խալացըն խիղճիմանց
 Դառնաշունչ գառնահոգի մըրըրիկելոց սըրտմըտութեամբ,
 Ըզմըրջին աւերածի նըկարեկն զօր եւ ըզժամ :

Պաշարեալ զօրականն իբրեւ մեղուք 'ի ծուխ ու՛իտապ
 Ջօր անդութ հոգուին հրաղէն 'ի փեթակէն հաւածէ ալ,
 Վազեցին 'ի ծոցն 'ի լիւզ ճողօպրել յայլ նառ ողջանգամ .
 Այլ եւ անգր ըզկնի խանձեալ եհաս հըրգեհըն լափլիզող
 Անգուլ տեղացեալ 'ի Թորգոման ժիր մանկըտայն :

Անգ ոմանց 'ի սկայից 'ի սաստկանգամ ուժաւորաց
 Ձեռնհաս զըտեալ կորզել ինչ 'ի հրացան զինուց անտի,
 Արձակեալ յետս ընգդեմ, սակաւք հասեալ հարան 'ի նաւա :
 Ջի եւ արեւ խոնարհեալ զՆըրգուռ լըրանցն ուսովք բարձամբք՝
 Դեպ ուզիլ յաջս բեշեանց ճառագայթից արձակեր տեգո,
 Եւ գետակն 'ի վերայ հայկեանց չըտայր ունել կըշիռ :
 Եւ որ հասինն ինչ, անգէն վազվազակի ջրով խափուցեալ,
 Կամ խըլեալ միւսանգամ եւ անպիտան կան ընկեցիկ :

Ի լատից տխտանացւոցըն կեղք յաճին լուծան 'ի սպաւ,
 Եւ յարանց՝ էր որ յեւանգըն ծախեցան 'ի աշտօրիչ,
 Եւ էր՝ որ հաղիւ այն ինչ խուսափեալ յայլ կարկուրոյս
 Կիտայրեաց կամ ողջանգամս, ընգ յուսակուր զըրազըլեացն,
 Ի հոգըն հիւտի զառաքատիցըն պարզեալ Թեւս .

Եւ բազուկ զօրութեան 'ի թեւճակացն արարեալ գործ ,
 Փախուցեալ 'ի նորինաց կորրտական պատուհասէն ,
 Ըմբռանել փութային զճանօթ ծովափերն ցանկալի :

« Ըստ է նոցա , գոչէր Քարթլ , աւուրս նախնիքը յամս 'ի յամայր
 Եւ ընդ գարբս գարուց գարձուցանել 'ի մտուցոնս » .

Եւ չներէր հրաշունչ լանջոց՝ որ զքաջազինն Արասայ զհեա
 Եւային 'ի որբաջոնն զորեանն եւ զկուրս տանել կորուսա :

Անդ արին հայրանըման հայկեան խոչեմն անսայր խրատուն ,
 Մանաւանդ զի հարազատն իսկ Մանաւազ զայն տայր խորհուրդ :

Յարգարուն փոքր 'ի շատե կահեալ զանձինս եւ ըզմակոյցիս ,
 Ար 'ի շեղ պարզեալ պատասաւս եւ խորշ կիսոյ արեալ հազմոյն ,

Մօտ քերեալ առ ծովափամբն Բրդնունեաց վարեն գրնան
 Ընդ Երզնակ եւ ընդ Վրձուակ՝ գէտ 'ի Ղաատւան եւ կամ յԱւրտափ :

Իբրեւ ժամ երեկոյրին եհաս ընթրեացն խրախճանաց ,
 Յառաքինի զընդակիցս տմանց տեղին խընդրեալ պակաս ,

Տըրտակին ընդ զըրկունն , եւս առաւել ընդ ողորտ մահ
 Քաջալանջն Պանակոյ յաղթարազուկ լաւ պատանուոյն ,

Որ չհասին իսկ 'ի շիրիմս , յիշատակ սուղ աւօրեկիս :

Այլ յանկէտ յաւիտեանս անուն քաջի՝ փառք անթառամ՝
 Ոսկեգէր ծագիէ գըծիւք 'ի վէմս երկրին կենդանութեան .

Ոչ Եփիւր , ոչ Պենտելիկ հանցն հանգոյն արձանս անմահ :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Մ Ե Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

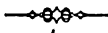

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Բերեանց կալեալ զՆովեզն՝ արգելուն զԹորգոմեանսն 'ի ցամաք ելանե-
լոյ. հարկանեն եւ հարկանին: Ջրաստ եղեալ Հոյկ՝ հասանե ի բովբն 'ի յետն
տաղնապին. ընդ նմա եւ Աւանկ եւ ոչ սակաւք 'ի գովանակելոցն եւ հասա-
ծեալոց 'ի Վրասմայ: Բերեանց ստիպեալ 'ի ցամաք կոյս զարձաղանել զգէնան,
Թորգոմեանք ելանեն 'ի նաւաց, եւ ընի պատերազմ՝ ստատիկ 'ի ցամաքի: Դուսարն
Հոյկոյ Հոյկանոյ՝ ընդ Արուսեկի երթեալ 'ի զնին մարտին եւ տեսեալ ըզ-
հայրն 'ի մասնագի՝ ի վանե 'ի Թիկունս. այլ անդ զՀրանա խօսնայր իւր նշմարեալ
նոյնպէս 'ի տաղնապի՝ սմա օգնե. շահնին իրկինք ընդ գործն: Հոյկ գրկեալ
զԱւանկ 'ի մահուանե, գարն առնե գիրաւօր. հոյկեանք 'ի գլուխ հանեն պաշ-
խութիւնն:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Զ Ն

Դ Բ Ո Ի Ա Գ Մ Ե Տ Ա Ս Ա Ն Ե Բ Ր Ր Գ

Ահափեաք ձեպեցուցին զըշտապ փախուստ տփտանացւոց .

ԶԹըռչարան զամենայն արւեալ 'ի շունչ հիւսիսակին

Եւ զբազկացն կորով 'ի Թիակացն ժիր նըպաստ ,

Ի Սորոյ նաւահանգիստ ելանէին աճապարեալ :

Բօթ 'ի բերան գոյժ ետուն Ամարփալայ զտոյժն եւ Բարայ ,

Եւ ըզէմն ըստուարածեալն հանգիսին Թորգոմազանց

Ի Դատուան կոյս կամ 'ի Թուխ յազԹողարար արշաւելոյ :

Խորհուրդ առեալ արին Բար ընդ զօրավարսն Ամարփալաւ ,

Դեռական 'ի բունն առնէ պընդով խընգրել ընդ փոյթ գունդ 'ի Թիկունս :

Ինքն առեալ անտի զբանակըն կարթէ զցայդ 'ի Դատուան կողմ ,

Եւ ըզԹեւ իւր տարածեալ՝ ունի զժողովն երկայնագոյ :

Ըզգաստ լեալ հայոց Զուարթունն՝ ոչ հանգարտէր ոգւոյն յուզման ,

Զ Կարողիանն աւետեք ետես ըզհայի յանհոգ 'ի նիստ

Անն եգարցըն կալեալ ժամանելոյ ժամն 'ի ժամ :

Ի ծագել արփիսակիցըն նըշուլից առաւօտուն ,

Ամեզ մըթագին գրող արիեալ պատեալ զանձամբ իւր երկնային ,

Զ քերարփին ծածկելով կերպարանացըն ճառագայթս ,

Ի գաղաթանց Սիմ լերանց ածեալ ըզԹեւ իւր իջանէ

Յաճառաւորեալս մայրեալ մըթին լերինըն Գրբգուայ :

Անդ բընաւ իսկ զանգամըն մերկայեալ զաստուածայինս ,

Զ հասարակեալս Դանանայ զչենու զՂոտիշ ծերունւոյն գէմն .

Զ քարաշարարսն հողաթաւալս եւ ըզտաժանս արեխաւորեալ ,

Ու զննի առեալ զանձամբ գիշաւ եւ 'ի ձեռս հովուական ցուպ ,

Արատախորակ օգնի արիեալ յալիս անօր հերայ .

Ալէխաւուն մօրու ըզմերկ մազեղ սրփոեալ լանջք,
 Ալեւոր ժիր եւ աշխոյժ գայ 'ի բանակն յընթացս առ Հայկ,
 Մինչդեռ կայր աւագայնոնն համբար, գազարըս տայր հրաման
 Դիւցազանցն հիւսիսայնոց արիագունգ հարազատացն :

« Արի մեծըզ գիւցազանց արի, սակ, Թորգոմանց վահ,
 Զարթո գըր բիւրաւորս, մոռա զլերինսգ եւ ըզճամբար.
 Այլ իմն երկինք ասպարէս հորգէ փռուաց քեղ առ ծովան,
 Արի հաս քոց ծովաչու եղբարց լորդուց վահան եւ վիգ :
 Ի գընդին պէտս հոգացեալ եւ 'ի բազուկան ես քաջայոցս,
 Թէ այսօր կամ վաղիւ հասցեն առ քեղ ողջ անարատ.
 Այլ փոթորիկ ուռուցեալ 'իցամպէէ Թաւալի մեծ,
 Ըսպանայ ճայթեւ քաջացն 'ի յափնածիրըն ժամանիւ.
 Տաքնապ վարանական՝ Թէ բաւեացեն ապրել եւեթ :
 Բիւրասպեաւ Տիտան գոռող յանգընգայնոց լեալ իրազեկ,
 Մեծատարած բանակըզ հասեալ կաշեալ ունի զծովըզ,
 Ածել խրոխտեալ համայնալինջ յեղս 'նաւազըն աստակուսն :
 Այսմ ըզգաստ իմ եղեալ 'ի հուպ առ իս ծովակողմանց,
 Ազգ յունին անեւ զգիւցազինըզ փուծացայ զի գէպ խորհուրդ » :

« Կեցես քաջըզ Կոսիշ, սակ հրակայն քաջազանդուր,
 Բայց Թէ Հայկայ են եղբարը, որգիք Ապահ եւ Մանաւազ,
 Գիտացեն կալ առաջի բելեանց եւ այսր առ իս ժաման » :
 Առնոյր յայնժամ Զւարթթեանն ըզհրակերպեան տեսին երկնից .
 Փոթեր ցուպն 'ի ձեռին 'ի գաւազան սոկէճաճանջ,
 Իւ մերձեալ 'ի հայրապետն՝ ըզտեսանօզ ոգին զարթոց,
 Հանեալ ըզուսաթեան՝ ոտըն արտփեալ օգապարեր,
 Եւ ակներեւ տանին արփաթեւեալ մաշեր զերգ բոց :

Անդ 'նահապետն այլ յայլմն՝ յառեալ զոգոյն աշս ընգ մարտնոցն,
 Պատմէ զհանդէս քաջութեան իւրոցն 'ի գաշտըն գընունի,
 Ըզկնի զըտն 'նաւալողակ եւ զանգընգոց ծանըր ցատուսն,
 Ըզճակատըն 'նաւակախ, ըզծով յարեանց ծըփեալ ալիս,
 Զըսկայիցն աւագակոյտ բանակ յափին անգ կուտակեալ
 Ի հորուստ Թորգոմայնոց եւ զնոր արեանցըն ճապաղիս .

« Արի որգիք Թորգոմայ, զըրգէ զքեզ արդ փողն երկնաւոր » :
 Զարմանք զհայիեանց ահագինից կալան ըզմիտս յահեղ տեսին,
 Եւ ածիոյժք արի լանջաց պատերազմօզ վաւեր ուղաց .
 Իսկ 'ի սիրտ մեծ գիւցազին եւ գութ արեան ետայր յայնժամ,
 Յօր եւ պատգամք երկնաւորք հարկանէին 'նրմա խրափոյտս :
 Ճեպ անգէն 'ի փոյթըն տայր եւ ձեռն 'ի գործ ամենեցուն .
 Զըհրամայեր 'նրազեղ զահեղաճայն գոռս ասպարին,
 Բայց ոչ 'ի նախանձորզըն Վըստամայ պատկառանաց,
 Ոյր եւ չէր իսկ առ յողովս յաւագանւոյն մնացեալ 'նրջմար,
 Այլ զի մի խրոխտահընչակ զողանջըն շուրջ հովուաց լեռանց

Դարդք արւեալ, աղջ ինչ իրին յունկն ոստին լիջի գուշակ :

Լբակելայն պատուիրակըն Հաւանակ տանէր պատգամ

Սեփական բանակին զօրապետաց վառել 'ի մարտ,

Ձի որ իւրքն իցեն՝ ելցեն 'ի թորգոմեան խառնեացն խուսք :

Հանգէս արտգ եւ հակիրճ ասունք գընդին եւ կազմութեան ,

Թողու կէս անդ 'ի բանակս, իշխան նոցա զքաջն Արմենակ

Եւ զմտերիմն յընդոծնացն զԱրտաւազ եւ ըզՉարմար

Ի պահ ըզտուութեան բընի աղխի եւ կանանւոյն :

Ինքն արի սկայն թորգոմեան սպառազնեալ յասպազն վառ ,

Արկեալ յուս ամրածածուկ կապարձս, աղեղն լիալիճձ ,

Եւ ճօճնալ 'ի ձեռն կրկին նիզակ ճակատամուզ ,

Արնթեր կաշեալ Վոռնակ զճանճաճերմակըն զամեհի՝

ԸցՅոլակն ոսկետար ոսնատորոփ եւ փրփրերբաթի ,

Կայ նա կազմ՝ հանգէպ գասուց, բարբառեցաւ 'ի ձայն անեղ .

« Եհաս անա ժամ, որգեակք, եւ ընդոծինք, գունդ մըտերիմ,

Եհաս ժամ իրաւապէս մեզ մըղերց զկրուոյս ճակատ,

Ոչ 'ի վէշ աղատութեան կամ աշխարհիս ժառանգելոյ,

Յոր զըրպարեալ բամբասեցին եւ մերժեցին զիս բանարկուք .

Ըզբահն ինքեանք գիտացեն , սակայն տեսաք եւ միք, անեղ,

Աքք իմ 'ի ձեզ խընդրեն զՀայկակ, — եւ լըցան ալք իւր արտասուգք —

Երթամք արգ, երթամք պատուով հակիրճ՝ 'ի կռիւ ոչ վաստամեան ,

Այլ ոգւոց եղբարց իմոց եւ որգեկացս անձանց գիւտի ,

Չարուք Բեյ՝ գարտնակալ նըտի արգ օձ յափըն ծովուս :

Չէ այս մարտ վաստամեան, եւ ոչ վըստամ՝ մեզ զօրապետ ,

Յերբամնէս քաւ մեզ երկիւզ, քաւ 'ի նղովից պատուհասէ .

Օ՞ն ելցուք թափեացուք զարիւնս 'ի սրոյն նենգախոշոյ,

Յաճախել հանգիսատեսս 'ի զըրուանեան մարտին զընին

Յարժամ ելլէ կոտորել ըզմընացորդ բազկաց մերոց ,

Եւ երկնից գահուն քինուցն գիւցազանց գունդ վըէժիւնդիր :

Սոցա դուք քաջբոզ ցուցիք զկորովութիւն մատանցդ, ոչ ինձ .

Ըզարտորից արութիւն՝ թէ կամք իցեն՝ տեսցէ վըստամ,

Ո՞րպէս ինչ է քաջազանցն պատերազմ՝ ասնուլ 'ի միս .

Իակ զհանգէս զօրազըլիի նըկատեացն զայն յիս, հանգա » :

Ասեր գալթ անգէն կամեր տալ բոցաշունչ ասպատակին .

Յառաջ մտայի Արմենակ, ըզգիւցազնի փարի զալով .

« Հայր, ասէ, հեռի յաչաց որգւոյդ 'ի կռիւ նահապակեալ,

Ես վըստանդ զանձինդ ըզմ՝ տասն տեսից աստուատ 'ի սիրտ :

Պահեսցան երկինք զբազուկ ըզցիւցազանց նահապետիդ ,

Եւ զասպարգ հալանի որգւոյդ, աղջիգ եւ աշխարհիս » :

Գայր ըզմի եւ Արմայիս մանուկ՝ որ էր մնալոց առ հօրն ,

Երեւէր եւ Հայկանոյ՝ յարտասուաց ցօղ գեղերփնեալ վարդ ,

Չաքն համբուրն անմըտունչ ըզգոռողացն գըլխահար :

Յայն անսիւ գորովազէտ եւ դիւցազնն գեղջոր բարբառ,
 Դարձոյց զերեսարն յայնկոյս, հայրենի աչք լըցան լալեզք:
 Հեծանէր, ձայնք հընչեցնն զինուց, ահա գայր եղանկը
 Ծերունին Թորգոմ այն ինչ իրազգաց 'ի խորանէն,
 Եւ գիմեալ բաղկատարած, « Եմ գնաս, ասէ, որդեակ իմ հայի,
 Առանց հորբոյ յով գընաս, կաց՝ դամ եւ ես, տամ քեզ երգումն .
 Թէ քո եղբարք են՝ իմ որդիք, ես զի մընամ ազաժաման :
 Երանի՛ հօր որ ըզկեանսն 'ի սէր որդւոց գիտէ ծախել .
 Իսկ ես զիմ ըզնըշխարեալ զառամ աւուրցըս խնայելցեմ :
 Օ՛ն մանկուճք, առէք այսր առ իս ըզզէնս եւ զերիւար .
 Ի 'ի սիրտս, է տակաւին, յորմէ արբէքդ արեան աղբիւր,
 Եւ կորով բաղկաց, ծընգաց կարթք բաւական 'ի պէտս որդւոց » :
 Վազեաց հայի 'ի ձիոյն, զպարանոցաւ ճնողին անկեալ,
 « Դիւցազն հայր, իմ կամաւ գողացեալ զանձն յաչացդ, ասէ,
 Գիտէի թէ ոչ ոքիքդ յալեաց պատկառ ժուժկալեցնն,
 Մինչեւ առ քեզ ընդ երեկս որդւովք հանդերձ հասանելի :
 Դարձիր, հայր, դարձ, եւ ընդ իս զօրհնիս սըրտիդ տուր զհայրական » :
 Հազիւ 'ի վրան գարձուցին, որ մեծամեծս հեծէր մընչէր,
 Աւեր որպէս առիւծ 'ի գայրազգէն տեսեալ զսոսի,
 Կամ ընդ պատնէշ շերտափակ ըզբառաւորս հօտի փորտի,
 Զմանկուժեան ջիւլ յուշ ածեալ, եւ ըզնախձիրան արխազան,
 Փորատեալ զօգւոցըն գոռս եւ ընդ անձին ոգորիցի .
 Զի սիրա նոյն, նոյն եւ միտք, այլ գողցո՞րտս տխուքն անգաղք :
 Ոսն ածեալ փուժանակի դիւցազն յարխոյժն ոտանոյր Յողակ .
 Ի վարելն անդ տեսանէ՛ զի մի զժողով ժիր յելեւել
 Ճեպ արեւալ հոսէին 'ի վըտտամեան զզըրդեալ զանչէն
 Սպառազէն գունդ գունդ 'ի կուրկազմ եւ 'ի գլուխ Հրանա փառնափեռան :
 Փառնակ, Զարեհ յարեթեանք, 'ի վըտտամեանց վաղ բարկացեալք,
 Եւ համախումբ ընդ նոսա՝ բըռնի հեծեալքն 'ի նախկին մարան,
 Իբրեւ առին ըզգընդին արչաւանի Թորգոմայոց,
 Պատասեալք 'ի նոցանէն յարեան ամբոխ հեծեղութիւնք :
 Ընդ նոսին եւ Արնակ 'ի զըրտանեանց ոչ սահաւուք
 Մեծամեծ աւագախումբ աշխարհատեարց նախարարք .
 Որ սըրտմբտեալ ոք ընդ Վըտտամ աին ունէին գէտ պարտազոյ,
 Որ զինքն յանհրամաթիւն եպերեկին զօրազրլիի,
 Եւ որ Թերի զքաջի պերճանս, այլք առ քինալն ոչ ժուժեղով
 Ճոխութեան ձեռին վարդի զոր 'ի մեծէ հան դիւցազնէն .
 Միեւոյնք ընդ յարեթեանս, զայն ինչ պատեհ վարկուցեալ ժամ .
 Զի եւ երկուճք սպառնալեաց հայկեան ուխտիցըն ճեպէին,
 Թէ ոչ այնչափ ընդ հայկայ նըկըրտէին մըտանել միս,
 Սակայն զոխիցըն մըլթերս 'ի վըտտամեան Թափել զըլուխ :
 Աւ որում մնալին որդին եւ տոհմային հինգ սանուածորք :

ԳոնԹ 'ի լերանցնն Կորգուաց եւ Գոռն անեղ 'ի Միւմ լեռնէն,
 Գարգու քաղ 'ի Հիզանէ, Մոկ եւ Որսիբ տաննն Կազմուայ .
 Սակայն գունդ կազմեական խաղայր 'ի մարտ իւրով գրօշուք :
 Խոկ Վըստամ մբտեալ 'ի վրանն 'ի մբտերմացն անոյր զբրոյց,
 Իխոր խոցեալ՝ գոյր գուշակ առաջիկայն ըսպանուԹեանց :

Չորս յանկամն ինքն արար ըզյարեԹեանս ընդ Վըստամայ
 Յախն արկեալ գիւցաղնն վեհ, ոչ զարմանայր, այլ ընդ Անուկ
 Եւ ընդ գուճարտ զբրուանեանց՝ խընդայր յանձին սիրտ կարեվէր .
 « Իսկ յո՞ գեմն եւ կամ զխորդ, ասէ, պահէք ըզգուլ զինուց » :

« Մի եւ ընդ մեզ ինչ ափշիբ, ասէ Անուկ, արանցրդ այր .
 Ձայն լուեալ մարտի քաջաց՝ Թէ կարացե՞ն հանգարտել քաջք :
 Աւասիկ մեք 'ի քո ուղղմ ընդ նիզակաւք եւ վահանաւ .

Տէտանեանն նախ ջբրեաց զուխտ իւր ընդ մեզ եւ զչինուց գուլ,
 Ձէն ընդ ձեզ առեալ նորա՝ եւ չհամարի գրբԹել գաշին,
 Բայց եւ ոչ մեք ուխտեցաք Թորգոմացուց չքաալ Թիկունս :
 Թող Վըստամ կայ հաստատուն յուխտին իւրում, ում պէտս ունի .
 Ի քահել մեր յանէն՝ ազատ եւ յիւրն եղաք գաշանց :

Աւաք ցայսր ըզնորայն, տեսցուք եւ զքոյդ հանգիսի չափ .
 Կա զգբրուանեանն գրոհի յամեԹ մասնեաց ըզքաշուԹիւն,
 Եւ յերկրէ եւ 'ի տանն վըտարանգիս ետ ըզնոսա,
 Ինք վանն իւր տեսցէ անձին, մեք գեւ ընարոյ տէր եմք ազատ .
 Չեմք Վըստամք զբրուանեանց ընդ Թըշնամին եղեալ մեր մարտ,
 Արաւել ընդ Թորգոմայ հակառակորդսն մարտիցուք,
 Մանաւանդ Թէ 'նդ հայրենեաց՝ որում որդիք եմք սրբաակաԹ .
 Չեմք յուրաստ, ոչ նա 'ի մէնջ, զի մայր ըզմտունդ ուրասցի ոչ,
 ՄիԹէ գոււ, գիւցաղնըդ վեհ, լիցին 'ի քո սպայիցդ յուրաստ :

Գամ մի զմտորս ազատեսցուք յօտարամուտ վէս սիդեխէն,
 Մեք հանգես լիցի Թէ ո՞վ արժանի գլուխ նըմին պատշաճ,
 Մեք կողմանց 'ի մէջ անցցէ բախտ գատաւոր կամ առնուԹիւն » :—

« Ուր Հայիկ, անդ ոչ մի բախտ, այլ բախտին Տէր եւ սիրտ արի .
 Որ ըզքափ վերին բազկին եւ զիմ խընդրեն, ելցեն առիս,
 Եւ որ ընդ փորձ կամիցի պահապանի տան Թորգոմայ,
 Ոչ 'ի կուր մարմնոյ բաժեանց, գահաժառանգ կամ պերճուԹեան .
 Եղբարք յարեանց 'ի լըճէ՝ ձեւըն խընդրեն, անգրր գիմմմ :
 Արդ եւ ձեր ընդ սրբտիդ գարձցի անուն յաղք Թորգոմայ .
 Այս պայման ըզգբրուանեանս խանեսցէ արդ Հայկին 'ի գուռդ,
 Թորգոմանն յարեսցի յիս, անկցի յարեալն 'ի նոյն համար :
 Հանպա մէն մի գունդ յիւր գրօ՞ իւրում լուիցէ զօրագըլիկ,
 Չօրագըլուխ իւրաքանչիւր Հայկայ լուիցէ, Հայի Աստուծոյ .
 Որք 'ի նայն խրախուսեցեք եւ որք 'ի Հայի, ո՞ն գոյթ ընդ իս » :

Չայս ասեալ եւ տայր անգէն զբրուն հորգան ըզլեռնոտամբք
 Ընդ հոգիտա եւ ընդ մայրիս յանթրունդ ընԹաց հըսկայաքայլ

Թուխ մըրըրկի հանգունակ փոթորկելով յափըն ծովուն .
 Այլ եղով, յանձնապատան մեծամբռեալ զընայր զիւցազն :
 Զուարթազեղ ական տուընջեան յոսկի զորանց առաւօտին
 Յերկիր՝ 'ի ծով կապուտակ կենդանարար այցէր Քաճանչ,
 Թորդոմեանք անգընգահերձ պատասերով զալեաց փըրփուրս
 Ձիւթեալ սեաւ ողնափայտիւք, սպիտակ Թեւոյ Թըւչարանոք
 Խընգափա ճոխ ճեմելով զաւազածիւր ողջունեն կէտ :
 Կոր ափունք անգրէն հընչն նաւաստական ազազակաւ,
 Կաւառաջք վերուստ 'ի վայր տողեալ զերկրան ասհասարակ .
 Կէպ առազաստ ամփոփեն, զըզըրգեն այլք ըզմեծ Թեւճակս,
 Կէպք զահազին լայնաբերձ նաւակամուրջըն համարքեալ՝
 Ընկենու Նըկըրտէին հաստաբազուկ հըսկայաբար :
 Անկասկած անխէթ 'ի սիրա հաշուին զանձինս արգ 'ի բանակն,
 Յերրազարձ խոր անգընգոցըն ծըփանաց 'ի հնչտ հանգիստ :
 Անք յանկարծ յեզակարծու՛մ տարակարծի ահեղ գոռմամբ
 Ելեալ Բար եւ Ամբոփալ ըսկոյակոյտ վաշտիւք սպայից
 Ի մայրեացըն գարանաց եւ ծործորոց 'ի ձայն փողոյ
 Բարբաւով որոտազոչ հընչեցուցեալ զծովափն եւ զծայրս,
 Հասեալ անկեալ 'ի վերայ մըրքիստարափ նեռաձգութեամբ
 Չըտալ Թոյլ՝ ոտն 'ի ցամուք կոխել, այլ անդ յառաջին քոյլ
 Ի նակկին ողջոն երկրին՝ զայն գերեզման գընել նոցա,
 Քաշտի մակոյկ զոր նաւաստի կորուսանել անգընգակուլ :
 Անհաւատ էր Թանձրախուան յորք շառաւմանց տեղատարափ
 Քարանց վիմաց խարակաց՝ զորըս խըլեալ ամհաբար
 Ի լերանցն առապարէն Թօթափէին 'ի Թորդոմեանս :
 Յերեաց կուռ կոփուածոցըն սասանեալ հեծեցին նաւք .
 Ի ցամուք Թէ անկանէր ըբրա պարեխազըն խուան ամբոխ,
 Մեծ խմըն լեռան ապառաժ կարկուտակոյտըն Թանձրախա
 Ի տեղալ անդ կոթողէր արձանացեալ յազցս յաւիտեանց :
 Չսոք բարձրաթուփ յարձակմունք երեքթեւեան սլացից փըքնաց
 Ի հաստաձիգ աղեղանցն 'ի լայնալիճըն ճայթմանէ
 Զարփային խաւարեցին նըշոյս յաւաց Թորդոմացոց,
 Յառազաստըն Թերաքամս վարսեալ ցըցուեալ խողանացեալ :
 Կայր Բար սոսկաժիթխարըն հասակաւ յեզըր ծոփուն
 Որպէս ժայռ սարաւանդեալ որ փըրփորագէղ կուտակելովք
 Ամհնի ալեօք բեկմամբ մեծ գոչիցէ, ձայնէր յոխորա .
 « Այս չէ գաշտ գընունի գարանամուս աղուեսուց որլ,
 Ոչ զինու եւ ամբոխիւ նաւամարտի կռիւ աննըման .
 Զերկոցուն վեճժս հասուջիք վըտարանջօքք եւ ապրասածիք
 Յօրինաց իշխանութեան 'ի մեծազօր տեռնէն Բիւլայ » :
 Մոզկանեան եւ ապահեան գընգին կորովք հաստ աղեղանց
 Եւ յոտալոյ հիւսիսին աճապարեալ նիզակաւորք,

Գուէր Բարթէլ եւ Բարդըն գոռ, եւ զօրագլուխք եւ զօրաժառք
 Միահամուռ գուէրքին. « Ի ընաւ իսկ ժամս եւ 'ի տեղիս
 Միշա է քաջ լինել քաջաց, առջիք եւ սաս ըզմեր ճաշակ,
 Մինչդեռ ձեր ոսն 'ի հաստի, փախուստ առ կռան, վէճք սպաւէն,
 Մերս յերերի տառանման 'ի սարսուտեր մըկանանց ծուփս:
 Հակա քաջք, քաւ ըզկըրկին մեր յազթանակս առնել յամօթ.
 Յճ զարձցուք, զինուք մեզ կայ ստանալ զերկիրս յանիրաւաց:
 Թորդումեան սա թէ իցէ ժառանգութեան արդար բաժին,
 Եւ բընիկ ազատութեան մեզ եւ որդւոց տուն հայրենի,
 Աստէն իսկ առ ետեզ ըմբռնեացուք այժմ՝ ըզցամաքս »:

Ի կողմանց երկոյունց ընթանային նեղք եւ նիզակք.
 Անկանին սասի անտի, այլ առաւել 'ի տխրանեանց
 Յաճախագունոք բանակօք ըզծովեղերր կուտակեոց,
 Յոր 'ի հարկէ Թորգումեանցն հարկանէին զըզ զէնք 'ի խանս.
 Իոկ նոցայն՝ բազում այն էր զի վրէպեալ ջընդէր ընդ վայր
 Ի յողջողջուն երերմանցն եւ յոցտելոյ կարկուրէից:

Թորդումեանց կըրկին վաստակ էր եւ սագնադ անհընարին,
 Կալ 'ի կուէ ընդ Թըշնամուշն եւ զնաւատորմ՝ վարել յառաջ,
 Եւ զկամուրջսն մեծամեծ ձըզել կապել ըզցամաքէն,
 Ձէ լըջք դամ մի նոցա յերերագին յատակաց զերծ
 Ձստս 'ի գաշա 'ի բոյս հարեալ ըզզէնս եւթ առնուլ 'ի գործ:
 Կեպք եւ ոչ կամըրջացն արկանելոյ սպասեալ մընան,
 Ոյց յաղոյ էր վայրն եւ հուն՝ մըզեալ զնաւակսն սաստկապէս
 Պատասեն զծովայտակն եւ զաւազուտ եւ ըզցամաք,
 Եւ վազել ընկենուլ մըրջին զանձինս իւրեանց յերկիր:

Այլուր ձիոց երամակին խըրխիջ եւ գոփ զըզըզէր զըզունս.
 Ոստուցեալ 'ի նիւս նոցա քաջ եւ արփ երիտասարդք
 Ընդ ծանծաղսն ծովամուխ, ընդ խորս պեաց անկեալ 'ի լիւզ,
 Ձէն 'ի կիր արկեալ համայն՝ նըկըրտէին 'ի ցամաք կոյս:
 Էր ուրուք զի վերերեակք խոցեալ անզուտ տապալեցան,
 Բայց երէքն յարեան 'ի հոս 'ի մարտ խանձեալ գիմն յառաջ
 Բոցառունչ աչք ունդամբք, ականջք 'ի ցից, վիզ կարակնեալ,
 Եւ բաշիցն հոյլ ազբախումբ Թաւուցեալ 'ի Թեւս հիւսիտակին:

Պատանի խարտիչապեղ Խարէն անուն յերեւանայ
 Խայտաղով 'ի նիւս ձիոյն յուսով ըզհուպ ըմբռնէր ափն,
 Եւ զիւրումն հրազանայ զխոխոջաձայն եզր երազէր:
 Անդ չըւեաց 'ի հանգիպոյն երեքթեւեանն Արեշի նեա,
 Անց ընդ փող պարանոցին կըտրեալ զմաճառն շընչերակ.
 Ձերիվարին ըզգաւակաւ քաջն յետըս կոյս անկաւ կործան:
 Նա ցանկալի ցամաքին յանձուկ սիրոյ խանգաղատեալ,
 Ձի մի զառոյգ տացէ զմարմինս անզընգոց կուր, բաժին զեւնոց,
 Պատըսպարեալ բուռն հարեալ զերկայն սգւոյն ընդ քարշ զընայր՝

Գնայր ըզրունչն եւ զձերմ ողինն ընդ լայն հոսեալ վերաբերան :
 Կապուսակ ալիքն յարին ներկանէին բոսորաբուզն,
 Աղօսեալ կարմիր հեղեղն հիքին ըզինի զնուրց մըկանունս .
 Մինչեւ յերկիր ժամանեալ եւ ուժամթափ ձեռն անկանէր,
 Անկանէր եւ նա ճակատ զցետնի հարեալ փրփուեր արին,
 Ի գիշեր անծագելի եւ մահաբուն փակէին բիբջ :

Սոսկալին լալա հերեան զընգին սաշար վահան 'ի ձեռս
 Եւ նիզակ ահաւոր ճօճեալ ալոյն, ըսկայսբայլ
 Ընդ կապեալ վազէր կամուրջն, ըսկայք արիք փողեալ ըզհետ :
 Ելանէր թուրոս սեգ յահեղ կանչին նրմին գիմակ
 Պար բոլոր յահեակ եւ յալ 'ի կորովն տիգաւորաց :

Ի քաջաց տխրանացւոց անկանէին կէսք վիրաւոր,
 Հայկեանց խոց գառնային արին Գեղամ, կորովին Մուշկ
 Եւ Արան քաջաւանջ, բեկաէր նիզակըն լալայի :

Յայնժամ սուր փայլատակեալ մըզէր գուշեր առիւծաբար,
 Այնպիսի կոփէր ուժով մակ թուրոսի խրոխա դազաման,
 Զի փըշերեալ ցերտակալն՝ յետս հառանէր ընկըրկէլ հարկ :
 Յանգըմնեալ բարեխախումբն փողէին ըզինի թուրեայ .

Մինչ որեար լի էր կամուրջն՝ սոսկալին լալա դարձեալ
 Բուռն հարեալ յական քըթթեւ կարշնեղ բազկօք ըզտախտակէն
 Ամբասնայր եւ սասակութեամբ ուժոյն ցընցեալ շրջէր 'ի կործ :
 Թօթափին ըսկայք 'ի ծով, անդունցք գուշն բամբ 'ի բոմբին .
 Թուրոս 'ի լիւզ փըրծանէր, տեալ թեթեւ վէրս ընդ արմուկ,
 Այլք 'ի ջուրսն թորգոմեանց եղեն քաջաց նիզակազոհ,
 Թոպամահ կէսք ընդ քաշտեօք սասակէին, կէսք հեղձամահ :

Մոլեղնին արին Բար եւ Ամարփալ առիւծացեալ .
 Աղբային Հիններայ թուրցեալ մըկունդ 'ի մաղեղ սիրտ
 Երուսաղայ զընայ քաջի, ոսկայն վեկեալ անգր անցանէ
 Ի ներքուստ աջոյ բազկին, մինչ վերտուեալ ճօճէր նիզակ,
 Երթեալ հարկանէ յարայն Բարկան մերկ որնակուշտ .

Անկանի յորսայսեալ յոզնափայտին տախտակամածս,
 Հընչեն զէնքն ըզնովաւ, թընդէ մակոյն յոտից զըզուլս :
 Իսկ բարեան տեգ 'ի Հաւասոյ, 'ի մեծ բարդեան լատափայտին,
 Թափ անկեալ, հերձեալ զկորան սազաւարտին երթայ վարոփ
 Ի Տերկան քաջին ճակատ, զէ 'նդ գերկս եղջիրքըն մշտանէր
 Յեգերեան հըզօր լաստէն . եւ սա եւս անդ գըրեալ թաւալ
 Խաւար աղջամըջին ըզպատաննոյն պատեր բըբօք :

Կան զորավորք թորգոմեան 'ի գլուխ նաւաց հարեալ խրափոցս .
 Կըտուին գազանաբար եւ տան մըզէլ զմոկոյիս յոտաջ,
 Այր այր իւրաբանչիւր զառ 'ի քաջացըն տխրանեանց
 Մէն մի սկայ գիտապաստ արկանէին յափըն ծովուն :
 Մանաւազ ընտրիւք ոմամբք 'ի ցուռկ նաւին նահատակեալ .

Յարգունս 'ի նեաս 'ի բարեայ տարափ գրեյեանն անօսեր գունգ :

Իսկ Ապահ յառաջ ելեալ եւ զանհեգեգն արկեալ կամուրջ,
Հրոսանուէր գլորգամօք 'ի գոռ ու 'ի տրոփ ոտին գոգման
Իբրեւ բոց արշաւեր սուսերամերկ փայլահեակերայ :
Ախոյեան գիտէ նրմին ըսկայ Դմաւունգ սոսկավթիթխար,
Յազթ երկայն եւ ոստաղից ճօճեալ նոճի երկամազէն .
Ազահայ զնրրանն ածեալ շեշտեր ըզնայրըն տիգաւոր,
Նա զհեծանն անօգուա արկեալ ցամամք յամբոխ նաւին՝
Հար ուժգին ըզբասայ ըննջս, որ տապալեալ ժայթքեաց արին :
Մինչ կայր ուր 'ի վեր Ապահ, ինչն ընգ նոգու մըտեալ փարեր .
Մեգործ եղեալ քաջին թուր, գրրկախառնէր եւ նա զնոգու,
Ըջփմեամբք ջուրեկին ոտիւք բազիք բընամարտիկ,
Խեղքամահ կորուսանել կամ թէ յանգունգս հոսել զրիւրարս :

Հիացեալ կաջին ըսկայք յամհուծեան գործոյն զընին,
Ոչ որ տանի զյազթուծին, ոչ պարտուծին խոստովանի,
Բոց յերեսս, արին ընգ աչս, անգամք 'ի բիրտն եւ յապաժոյժ .
Մինչեւ ապա երկոցուն մեծաւ գորգով զըլեալ 'ի ջուրս,
Վե՛հ վերապ յուժգին ճողգին բերանացեալ պատասեցու,
Ատի անտի բանակայ գոռայ երկին 'ի մեծ ձայնից :
Մանաւազ զերկայն հացին կարկառ վերուստ 'ի Դմաւունգ .
« Մի, գոչեաց Ապահ, մահու սա երկամոյ չէ արժանի » :
Եւ առեալ տանէր 'ի խորս . « Իբրեւ ըջուն մի հեղձուցից »,
Ատէ 'նգ այեգքն զօղեալ, եւ ստոտիէ հեղձամղձուկ :
Կապուան 'ի ձեռս եկն եւ յիւրսն, աւին հայկեանք ձայն զընծութեան .
« Բերոր բամբիշն, աւտիս . սրբեա զարտօսր, յազթօղ ել քոյք » :

Փրքփրքեալ մոլի Բաբ, վարազարար ցիւրսն գոչէ .
« Ժամ է արգ առէք առ իս, աղէ առէք զոր կազմն կայ
Հուր եւ ջահ նաւթիւ ձիթով եւ 'ի ժըժան բոց բորբաքեալ :
Ճաշակեսցն զոր նոքայն ուսուցին զէն սասակչական .
Խանձոտեալս 'ի նոյն զցոսս եւ սողորեալքս կորուսից,
Կենդանոյն յորս յուսացանն 'ի նաւս իւրեանց հրով ձենձերեալ :
Սուրըն Բեյայ եւ բարեան կերիցէ զայն անգ անողորմ » :
Մեգին հարիւր եւ հազար բիւր նեոք եւ աեղք հուրք բոցաժառ
Թըռեան ընգ օգս հրրգեհակեղ, 'ի լայնալե՛ճ գրրկայ քաջաց
Բիւրաւորացըն Բաբայ եւ յարզնընկէջ բազիէ սկայից :

Քարթլեան զօրն եւ նաւազն օրհասական բարձ աղազակ,
Աւերած վերջին հասեալ ւանդոյք վախճան յարանցն 'ի գլուխ,
Գոյն գալկան հարաւ յերեսս ըսպայակոյտ խառնազանձին :
Չուր գիւցազունք գործեն գուն սաստիկ զերկիրն ըմբռանելոյ,
Ըջկամուրջն ընկննու, արիարար վազել 'ի գուրս :
Աւատիկ վառին պաստաւք, բոցոյն ժանիք խանձին 'ի կողս,

Որ 'ի չնջ զիւթան արիք՝ յարիւն 'ի հուր կան Թաւաղար .
 Ոչ բազուկ եւ ոչ անօթ օգնեն 'ի ջուր պարտեւ ըզհրոս ,
 Ծով յերկոյ գոսայ գիմայ , 'ի հանգիպոյ սուր Տխտանայ :
 Յայն տագնապ հաս Թորգոմեան գիւշտգնն չայկ զբժնէ զընդգ .
 Ոչ այնպէս ինչ գունգագունչ զեռան մեղուք 'ի փեթակէ
 Գուամորտակ կապեալ խըմբեալ շուրջ զըշխոյն յերկնից 'ի գաշա
 Յասպարէս քաջութեան մարտից ընգգեմ ախոյնայ
 Մեծամեծ ուղուք կըրծից , գոռիւք փողոց սըրտմտութեան ,
 Յորժամ հուր հարցի յեռանգն անկեալ 'ի մէջ բամբռննցն երկոց ,
 Որպէս յահեղ բարբառայ ու՛ր շեփորաց գոչին հայկեայք
 Ձեղուին յանտառայ յովտայ 'ի ծովն ասպաատկեալ
 Դիւշտգնն ըզկնի մեծի եւ ճակատեալք 'ի պատերազմ :
 Ի շահնգն ազազակին որ 'ի ծովէ եւ ցամաքէ ,
 Ի փայլուն զինու զարգու հրգոր վաշտուցն եւ ըսկայից
 Պակեան ընդարմացան բե՛լեանց արիւնք պաղեալ 'ի սիրտ .
 Ձերգ յապուշ հարեալ Թըմբրի խաշնագարման այր 'ի լերինս ,
 Ոյր առ ոտան էջ շանթընկէց յերկնից որոտ փայլակնընդոտ :
 Եւ զոր օրէն ուզեալ 'ի գազանուտ անկոխ մայրիս
 Ոգորեալ 'գ արինարբու գայլ 'ի ժանեաց զանձնն Թափել ,
 Յանկարծ նըմին 'ի Թիկանց կօշեսցէ արջ կամ սեգ ախեւծ ,
 Եւ զճիրանսն սայրասուր արկանիցէ յուան ահաբեկ .
 Կամ զամպարշա՛ զոր երկնից հալածեն սիւք աստուածավքէժք ,
 Փախուցեալ 'ի զայրագին բերանացեալ ալեաց խորոց
 Կըմին 'ի կուլ , կարծիցէ 'ի ցամաք զանձնն մազապուր
 Եւ յալթօզ ըսպանալեացն ելեալ յանգորր յորեւ լուսոյս .
 Անք երկիրն ընգ ոտիւքն փախնուցու երրաստատան
 Դըզըրգեալ եւ ասպալեալ եւ ըզնովաւ փլուզեալ յատակ
 Դըժոխակուլ , վեհ որկորոյն անգընդասոյղ յափըշտակէ ,
 Երկնից նեռք բարկացայոք յամարոպային Թուխ ազեզանց
 Ըզնովաւ փայլատակեալ 'ի վերագին ճայթեն ճակատ
 Ի ձայնէ որոտայլ չուր անուի Տեառն զօրութեանց .
 Այսպիսոյ իմն էր եկեալ հասեալ բե՛լեանց առ ոտս օրհաս :
 Հարկանէր Հայկ ըզնոսս զընգիւքն 'ի կողս եւ 'ի Թիկունս .
 Ճեպ եհաս ախտանացոյ ըզյառաջոյն մոռանալ մարտ ,
 Եւ 'ի Թիկունսն եւեթ ըզմիտս եւ զգնն գարձույանն ,
 Ռազմամուտ ըսպային ըստ օրինի կարգեալ ճակատ .
 Դարձան յայնկոյս լաստեցան ընգգեմ նորոգ պատուհասին :
 Որպէս ծով վայրենացեալ յորգեալ ալի , մընեալ փրքփուր
 Վերացեալ իբրեւ փոշի 'նք ոտիւք մըրրիկն արշաւասոյր ,
 Բախիցէ զմեծամարմին նաւ 'ի կողից եւ 'ի խելոց ,
 Եւ զմածուածս ամուր լաստիցն խարխարեալ քայլայիցէ ,
 Կոյն փեռեկէր պատառեր խրամատեր նեա՛ նիզակ քաջին

Ըջբարեան ճակատուն ըզպընդակազմ կուռ սերտութիւն:

Յառաջ քան զամենայն առ հորամոյնըն Մանասազ
Չապց ձայնի հօրն եւ ծանեաւ ըզմեծ ասպարն եւ աղաւարտ.
Սըզին ամբարձ եւ ոստեաւ ինքն 'ի ցամայք ձայն առ Ապահ:
« Աջ, քաջ, հա հայրն եւ եղբարք, ահա բանակ արխազանց »: —
« Ո՛վ լցարդ Թորգոմայ՝ եւ ուստ ուստեք մեզ ծագեցար », —
Հընչեաց տորմիլն համօրէն, որոտացին ասք կորափիտ:

Սոսկալի անուանն 'ի լուր՝ սարտուռ յոսկերս սողէր բնիւանց,
Դալուին 'ի գէմն: Ի վեր վազէր Ապահ 'ի մեծ խընդութենէն
Գե՛գք յառաջ եղբօրն ըզկնի, այլ նահանջին ոտք յետաւ կոյս.
Անկանէր Բերոր 'ի միտ, ձայն առ Գամեր՝ 'Երսեհ՝ Թաթուռ,
« Ի ձեզ յանձն, ահեզ գոչէր, քաջքրդ, բամբիշըն ձեր եւ իւրք.
Յորժամ շունքս յահն սաստիցս 'ի ծովափանց փարատեացին,
Հանեւ հանգուցանել յամուր ուրիք յանկասկածի
Մինչ 'ի դարձ յազմանակաւ ընդ գիւցազին հօր 'ի խորանս »:

Ատք, Թաաներ 'ի ցամայք, զհեռ գիւցազունքն հիւսիսականք,
Ըզկնի գունդք ամենայն ահեղագոչ աղաղակաւ,
Եւ Թոպամբ ահագնագըրդ ըզմեծ կամուրջըն ընկեցեալ՝
Հեա ընդ հեա ելանէին հեծելազօր եւ հետեակ:
Կային ազգիկ երիվօրք կոկողակիլ պերճաստորդ
Խորխընջեալ յոզոզոց կամուրջըն եւ միմեանց ակն ունելով,
Վազէին յընկերան արտաքս՝ ըզբաշս եւ զջլուխըն տատանեալ
Եւ զագին կամարելով, յաշխոյժ կայտերս խայտային.
Յեա երկար արգելանաց զերկիր տեսեալ եւ զմարտի ազմ,
Կիցս ընդ օգս ընկենուն եւ մարտորոտ գափր հասաննն:

Հեա զհեռէ ելեալքըն գունդ լինին կապն սեաւ ասպատակ,
Սպարապետ իւրաքանչիւր աշխարհաբնակ իւրով զօրուն.
Ընդ իւրով զօրափարաւ մէն մի ջոլիւր ջոկատ եւ վաշտ
Ընդ գիւցազին հրամանի խառնին 'ի մեծ մարտի ճակատ:
Գոռաց հիւսիս. « Թորգոմեան ողջն քաջի մեծ գիւցազինդ »: —
« Ողջն եւ ձեզ գիւցազանց իմոց եղբարցըս », կըրկնեաց Հայկ:
Եւ բանակն հիւսիսի եւ գունդն հայկեան գոչէր բորր.
« Կեցցէ կեցցէ Թորգոմեան գիւցազնըն վեհ մեր նահապետ »:

Չայս բարբառ արձակեալ, յաջմէ ձախմէ եւ 'ի գիւցոց
Անկանէին 'ի վերայ բարեան ազգին միահամուռ:
Ոչ գոռամբ ահագնագոչ յամուրց մըթին էջ փոթօրիկ
Վեր 'ի վայր հարեալ ըզլեռն ըզքաշտ՝ փոշէ 'նդ արգին գիղեալ,
Դիմեալ 'ի ծով կապուտակ՝ տասպալել զայն իոկ յանգընգոց.
Եւ ոչ 'ի մայլ Կանգարաց որոտաձայն խաղաղին ուրիք
Հեղեղասատտ փոթօրիկեալ գերփեալ ըզէն զանդ եւ զայգի,
Թաւալեալ վէմն եւ կազնիս մինչեւ 'ի դաշտ ու 'ի ծոց ծովու,
Ուրպէս հարան 'ի գիմի եւ բախեցան քաջազանց խումբք

Ըշկնի մեծին ընդ ճակատ արուեստական սկայակուտին :

Ձերդ աշնային պարիւրըքն 'ի Պարիարայ բարի հիւսիսակ Յերկնաշննն Աղեղնաւոր սաստիկ մաշնչմամբ անկեալ զայդեղք թօթափէ զսաղարթախիտ տերեւ փայտին պըտղաբերաց , եւ հողմաժար պըտուակեալ մըրըրկէ 'նդ երես երկրի խըռեւ , 'տյնդունակ կուռ կառափունք թօթափէին մանկտոյն Բնշայ եւ պատանեաց գեղեցիկ հասակք 'ի սրոյ եւ 'ի նեակից Աղեղնաւոր հըսկայն քաջայանգուզըն մըրցանաց Թորդուտան հաստարազուկ գեղազանգուր պայտղատին Եղբարըքն հանգերձ եւ որդուք եւ համազունգ գումարտակդք , եւ թաւալ յոտս ըսկայից օւերիվարաց խաղայնն զլոր :

Անդ գիւցազանց առաջինն զլմեծամեծ եւ զբարձրաբերձ Ճարակեւ ջըրգի դուխս ախոյնեկց զօրաւորաց .

Իսկ նոցա սոսկացեալ յահագին սրոյն եւ նիզակէն , խուսափեալ յերեսացն՝ ընդ նըմանիս մարտընչէն .

Եւ քաջին վազակաւոր մըտեալ 'ի խուսն հընձէր յամբայր , հասանեւ յորըս խընդրէն յարուրդ սրբոյն տալ ծարաւոյ : Որպէս մըշակ կորովի՝ որ նորաթիք սուր գերանդեաւ խոտ ընդ դաշտ հարկանիցէ կամ զանգաստանըս ցորենոյ , Բարդ 'ի բարդ տաղայէին զմեմտմբ քաջազն գիսկունք :

Յահաւոր բազկէն անկան ըսկայազունք եւս անուանիք .

Խոռեմանն անդ Արշէղ 'ի հասակին յուսացեալ կոյտս , Յազթանգամ իբրեւ բուրդն ինչ համբարտակ կայր կուռ վտռեալ ,

Ազարակաց բազմաց տէր , բազմաշուքի գերգաստանաց ,

Ձորս ընդ իւր էր զինուորեալ եւ ըջնովաւ առնուէն պար ,

Այլ ջօգնեցին ինչ առ մեծ փայլահնարեր երկաթոյն թափ :

Հարկաներ խոսիս կառափին եւ հերձաներ մինչեւ յերանս

Ըզզընձաձոյլ սազաւորան եւ զկուռ վառուածն անգըծելիս :

Կէս ճակառք բախին ընդ ծունկս եւ մեծ զաւակն 'ի կրրկունս իւր ,

Անգէն ինքն յիւր վերայ փլաներ բըլլարըն մըսեզէն ,

Ախոնգանքն 'ի հող հեղեալ 'ի լող գնային յարեանց ողող :

Անտի անգրը պատահէ 'նդ առաջ Արեալըն մըշկանեան Յաստեղազէտ հանձարոյն պանծացեալ պերճ ճարտարուծիւն .

Աին եգեալ քըրմուծեան Արափաթայ մեծ քաղաքն ,

Երգնոյր եւ հայհոյեր զԱստուած 'տյի եւ զԹորգումաց ,

Եւ զՏէտան 'ի թիկունըս կարգաշով իւր խրափուսեր

Ի մըրդիեալ բարկութենէ գէթ թորգումանն ապրել կորեան :

Այլ ըսկայն երկայնատեղ՝ զայն ընդ ճակատն հարեալ շամփուր ,

Եւ 'ի վեր ամբարձեալ , « Արդ նըշմարեան զաստեղազք քաջ

Թէ գրոշմեալ ընթեռնուցուս քեզ քըրմուծեան անգէն պատիւ » ,

Ասէ , եւ զձեռնըն ուժգին ճօճեցուցեալ եւ թօթափեալ ,

Քաղեալ զչօզս ոսկերաց՝ ցընցմամբ ընկեց զհաղար արամբ ,

Որպէս հոգիւ մի զի զցուպ իւր 'ի խեղեղ հօտըս խաչին ,
 Ի մէջ մտերմեղց սկային զընդաջըն տխտանեանց .
 Ուր նա զայլըս ճըմէր եւ յայլմանէ լինէր կոխան ,
 Եւ լիւզէր յարեան իւրում որ ընդ ճակատն հեղեղառեակ ,
 Եւ զոր ժայթքէր գունդագունդ ընդ հայհոյիչ բերանոյն ծերպ :

Ի վերջին գիպեցայ բեշեան խորմեցն անկանեկն

Մագառ , Դարա եւ Տէյաս , Մաւուս , Որմիւց , Արեթ , Դեմուր
 Եւ Վըշնապ ութ ըսկայազունք ահեղք կալեալ 'ի բռին զոգին ,
 Պայմանեալ 'սերբովթայ իւրաքանչիւր մէն մի կառափն
 Յորդուցն ածել թորգոմանն , եւ զհայկ ինքնին 'ի գրլետփն :
 Բայց զերգմունսն տարան հողմք , ջրուռեայ մըրբիկ զքաջայ ջուր .
 Որ սըրով , որ նիզակաւ , որ մեծամեծ բռնաբարտմք
 Ընդ աւազ եւ ընդ կապիճ անկեալ անդէն թաւալէին ,
 Եւ խորակք ներկան եւ ժայռք 'ի մեղաւոր արեանջըն ցայտս :
 Պակուցեալ կային ըսկայք , ոչ կարէին կալ 'ի վերայ
 Հաւատեալ թէ հայկն իցն , թէ յանձնից ոք զեհօղանց
 Իջեալ նոցին 'ի թիկունս 'ի տաքնապին տարակուսի :

Անք կապեալըն Զամասպ եւ ընկեցեալ նաւուցն 'ի խոր
 Զայն ժամուն զտեալ պատեհ զնաւամարտին ափանց ազըպ ,
 Խորտակեալ ըզարիտն եւ 'ի ցամաք առ իւրան անկեալ ,
 Ատեալ նիզակ եւ վահան՝ յանձին չքմիզս 'ի մարտ գիմէ :
 Պատահէ յոխորտընթաց մեծ ըսկային քայլեցն հանդեպ .

Քըտտունք յանձն եւ յաչըն մահ՝ գալունկն 'ի գեմըն ներկանեն
 Մինչ յինքն ետես ըզձօճել յազթօղ նոճոյն ճակատամուզ :
 Հասանէր իբրեւ փայլակն Ազահ բարձեալ ձայն առ գիւշաղն .

« Ենս , հայր , ինձ պահի գա , գա իմ գերի եւ սխերիմ :
 Իսկ քեզ ո՛չ շատ ինչ թուեցեալ լըրտես յիմ տուն գալ եւ գուշակ ,
 Արդ եւ զէն բերես ընդգէմ . » . ասաց եւ զոգ արկ ըզլըկունդն ,
 Հարեալ ընդ սընակուշտն , երբ նա զասպար գէմ տայր նեակց ,
 Թափ ընդ լեարդըն հանեալ եւ բեւեռեր անդ ընդ գետինն ,
 Եւ զընկատս համատիոցն 'ի գէնն , 'ի հոյն տարածանէր :

Իսկ գիւշաղն ըսկայն զարձեալ յաջկոյս՝ առ ոտս եզկտ անդէն
 Եղբարս երկուս հարազատըս պատանեակս ըսկայաջափս ,
 Վայելուչ գեղ փողփողեալ յոսկի յարծաթ զէն միտոյն ,
 Արմեկինք միմանց 'ի բախտ , որպէս 'ի կեանս եւ 'ի մահու :
 Յերկեղէն տարապիական պաղատեկն վահանընկէց
 Ի գութ ողորմ հասակին ինայել յարեւն , ունել գերի :

« Ո՞վ էք դուք , » եհարց գիւշաղն . ահ սոսկալի որոտալուր
 Ըզբարբառ գելցր նոցա . բայց ըսկային հուպ անդր հասեալ
 Ճանաչէ զԼապուհ եւ Վրիւ՝ ըզհարձորդին Ամարփալայ :
 « Սերմըն ժանտ , օճին ծընունդք խարամանի , ճետք անխեղց ,
 Հաղորդք մեղաց ծընողիդ , լերուք յառաջ գուք եւ մահուանն ,

Որ առ կռան նորա հասեալ կայ մտաւորաւ պատեալ զրոբիք :
 Եւջք զո՛հ ի՛մ հայկակիս, զոր Թերեւս հայրք ըսպան կամ գուք :
 Ասեր, միոյն ըզկաւափին Թաուցաներ նրբան փայլուն,
 Եւ միւսոյն ըզգանձակին պատառեալ հասէր ըզփոր,
 Խոխոջեւով իբրեւ ջուր վիժեալ հեղան աղկին 'ի հող :
 Սեւազէմ մահ ըզնորջ սրբութեաց ըզԹեւարն խաւարին :
 Ի ըսզկէն անվանելի իրախոյս ըարձեալ ըսլոր հայկեանց,
 Բայ ընդ եղէզն առնուին արշաւասոյր ճախր ընդ ճակասն :

Անդ նախձիբք եւ արարուածք անհրնարին կայր 'ի վերայ,
 Ի սպառազարու սասակումն ասորեստան գասականին .
 Բայց Ամարփալ իրազեկ ողորմ մահու իւրում մանկացոյն,
 Գայր գուէր առեւծարար առ Բար եւ յոյլ զօրավերանն .
 « Զ՛ի այբաբնք եւ այսպիսիք կամք այժեմանց պէս ստանեալ
 Յերեսաց միրազիս, 'ի մեւմ առն այսր երեսաց :
 Հնապա պետք եւ զօրագլուխք՝ պնդեալ զանձինս համագումար
 Գընդեսցուք 'ի մի ջուլիւր մեծ ամբակուս եւ հաստարեստ,
 Ուս զիցուք, ելլուք գիմիւ մելգանիւյ ճիւղալ գիւնս :
 Թէ հասեալ է մեզ օրհաս, մեռցուք, սակայն արիւարար,
 Կամ ոգի վառեսցուք եւ լոյս մահուս մուծ մըտայլի,
 Որ մածեալ է զլաչարաւ տեսանացուցս . զն արիք քաջք » :

Անայոն մըտագիւր ինկախական իրախուսանցն .
 Ի մի վայր զան ընդ նրմա Բար եւ Թուրոս, Էամփր, Սուսա,
 Ըհհհն եւ Թուշի, Արեւ եւ Բուրզ նոյճիբական,
 Եւ զբրուանեանք ոչ սակաւ՝ երկրորդ երրորդ ըսպատալարք :
 Ըզգրլիտոք մած ըզվահանն հարեալ գործեն ստպարափակ,
 Սպարախիր ազգմ եռակարգ, հո՛ծ ըզմիմեամբք աշտիճանեալ,
 Յահազին կարկառ 'ի տէգս, ընդգէմ միոյ զան գիւցազին :
 Այլ գուգազն ուժգին ըզկնի մըրրկէին Թուխ ամպոյ զունակ,
 Եւ ամբոխ ազգազակին պատառեալ զամպս յերկին կրցեր :
 Ի կռիւ այսպէս սղքս հարկանեն զէմ ընդգէմ կաբու,
 Արիւնտոս ստամբ ահեղ գոփմամբ զցետին Թընդեսցուցեալ :

Յարմէհետե ստպատակն հայկեան զընգին գիմեաց 'ի ծով,
 Արտակակըն գեղեցեկ մըտեալ 'ի վրան նրստեր 'ի սուգ :
 Փախեաւ ուրախութիւն 'ի զուարթ աչացն եւ 'ի գիմեաց,
 Հառաչէր եւ զցերարտոսը աղբերաբար ջընդէր վիժակն :
 Մարմնովն անդ, հոգւով մըտք սըրտիւ առ հօրն եւ առ խաւայ,
 Ի ճակատուն գեղերի յարեանց 'ի մէջ եւ նիկակայ,
 Ոչ այլ ինչ տեսանէ քան ըզվրասանդ իւր անձկալոյն .
 Ամենայն զէն վերացեալ յօգս ամենայն երեքԹեւեան
 Ի յառայգ Թըւեր նրմա եւ քաջալանջն ընԹանալ սիրս :

Ընդ տեփըն սոսկացեալ Թըշնամաներ զանձն անարփ .
 « Իսկ զիմորդ էր, ասե, զնա հնարաւոր աստ արդեւուլ,

Զամահին զայն առիւծ զ'ի ձայն մարտիչն խայտացեալ,
 Զմթընչօրն եւ զպատառօղ յարիւնտազաւս պատերազմի,
 Մանաւանդ ուր իմ եւ իւր հայրն եւ եղբարք շահատակին:
 Այլ թէ չէր նրմա մընալ, չէր ինձ ընդ իւր երթալ 'ի մահ:
 Եւ չեւ ընալ արժանի գրրկաց նորին եւ համբուրից,
 Գէթ հոգևոլ կըցել յերկինս, հանգչել առ իւր կողս 'ի շիրիմ' »:

Այսպէս սուգ արխարագին ըզմնաւոր պատէր խորանս:
 Իսկ արին հայկանոյշ յերրազարձ ծուփս ալեաց կոծեալ
 Արբո՛ւ՛ հոգայ եւ մըտաց, այսր անգր ըզմի անձն հերձանէր.
 Էր զի առ հօր սիրային, առ մէն մ' եղբարց հարազատաց,
 Էր առ Հրանասայ ցանկալւոյն՝ յորմէ հաղիւ թէ մեկնէր հաղ:
 Ահրա վըստահ եւ մեծայոյս 'ի գիւցազանչն քաջութիւն
 Եւ յերկնամուկս ասպարին գըլետոց սըրբոցն հովանի,
 Այլ ըզբարան յեզյեղուկ անյայա բաշխից շահատաղրին,
 Եւ զերկնից ըզխորհուրդ անքընին խոր դատաստանաց
 Յաւ յածեալ, նոր ի՞նչ եւ բուռն յանձըն կըրթէր վըշտ եւ տազնապ:
 Սերտն մեծ ուերիկամունչն ըզբող առեալ կայր 'ի թընգալ,

Կուսապան վարդապարմիր արինս յերեսսն ցոլանայր:
 Ելանէ 'ի խորանէն՝ գէմք եւ աչիռնք 'ի ծովն կոյս,
 Քաղըրասիք միջօրէին հողմն սողեալ 'ի Թանձրափեռ
 Գեղգեղեալ երկայն ծամիցն սամուրից խաղայր 'ի հոյլս,
 Տըրուէր յոյս կոյս եւ յայն 'ի ձինափոյշ ուան եւ թիկունս:
 Կարկառի յայնկոյս ունկամբ եւ զգաստ ողւորն շահանջել
 Թէ շըռուկ ինչ հարցի կամ թէ զինուց խաղմին շըռինգ:
 Զերկոսին շուշաներփեան բազուկան եւ ծղիս հարբատաղեզս
 Ընդ աչաց փայլակնափայլ եւ թոյրաթուխ արսեւանանց
 Ընդ արփին ամբարձեալ, մինչ զի դողցես թէ իսկ անգէն
 Հեղձամբղձուկ հերձանէր ուուցիկ լանջըն կուսաբեղ,
 Ամբըուռնչ հեծութեամբ երկնից աղերս արկանէ շատ,
 Ելոյս 'ի միտսն փայլակել, գուրս ինչ բանալ, հորդել ուղի:

Արուսեակն ցաւագին ամայութեանն եւ արտասուաց
 Զհանգուրժեալ յայնրմ վայրի դայ ելանէ եւ ինչն արտաքս,
 Բտփոփանս յուզել սըրտին կամ 'ի մարտէն համբաւաբեր:
 Տեսանէ զկոյսն Հայոց արձանացեալ թեւատարած.

« Ո՛վ տայք իմ, քաջք տալ իմ անուշակ, արգ անողորմ,
 Օտանձն եւեթ հոգաս, չհայնս 'ի տաւապեալ հարմնրք ըննալ:
 Ահրա 'ի բաղումս բաժանեալ՝ ցաւոց բաժինս հանէ թեթեւ,
 Իմ չբժուժէ յազբերէ միոյ գեմեալ յորդ վըտակաց:

Ո՛ւր յիս այդ արիական յոգունց արանց վեհաբոյն սիրտ.

Ո՛հ, զք՛ արգեզք եղեւ հայրս, եւ զի՛ եղբայրդ եղեւ քո խոո...
 Եւ զբոլոց անգամ չեհաս 'ի ճակատէ պատերազմին.

Հէ՛ թէ քոյդ էր յիս սիրտ, թէ արութիւն յանգամս իմ զլոյդ » ...

Ատէր, եւ բեկբեկեալ Թերահատար գեղջր ըզխօսս :

« Աւասիկ լոյսն երկնաւոր, առէ 'ի միտսն Հայկանոյշ, լոյս յաննիզ բրբեալ շքթմանց, 'ի գեղեցիկ սիրոյ սրբոտէ » . — Ո՛վ միտք մահկանացոյք՝ որ ըզխաւարն ողջունեն լոյս — . Եւ առ հարսնն նազելի՝ « Էր Թէ քեզ այգ՝ զի գործէիր . Եւ յոր քեզէն շիշխէիրք՝ համարձակիս ընդ իս այժմիկ » :

« Այո, կրրկնեաց Արուսեակ, ընդ քեզ եւ ուր եղբայրդ խոս » :

Ուժգնասիրտ կուսին յայնժամ՝ ըզձեռանէն առեալ նրւոյն , Եւ ձայնեալ զԱրեգնազան նաժիշտն՝ եմոյծ 'ի վրան զինուոց . Մերկացոյց յոտից ջրգլուխ 'ի կուսակերպ պատմուձմանց , Զիւր մանկութեան վառապանս ած ըզքընքուշ նուրբ հասական . Յազգերան 'ի բարձս եւ յողջքնն փղոսկրեայ ճախարակեալս Արծաթիս ազոյց կիտուած զանկապանաց ամրածածուկ , Ի Թաթա ոտից գեղեցիկ գիրք եւ մանուան՝ մոյլ ծիրանիս , Ի փափուկ ոսկեծըզի տիգարն բազալանս ոսկեճամուկս , Եւ զուսովքն արկանէր կապարձս ոսկի արծաթաղեզն , Որպէս զըստերք գիւցազանց սովոր են յորս շահատակել . Անխորան սոսկ փետրազարգ ոսկեթիթեղն գլխանոց Ի ծածկոյթ ոսկեթեւ Հիւսից վարտիցն եւ ճակատուն :

Ինքն ապ՝ անգէն կոյս օրիորդն Հայկաբերձ գեղազիտակ Արձակեալ հոսեաց յանձնէն ըզպարեգօտսն կուսաձեւս , Վըտաւակ ներքնակ եւ ձորձ՝ բոլոր զօրէնքն կանաչի : Հօրանէր քաջաբազուկ առդապախոյ տիգըս ծըրեաց , Լանջու լուսաթոյրս արիականս եւ կուսագեղս , Ազգերոս կորովիս եւ ամրաբարձ Թամբուս սրունից : — Ո՛վ պարկեշտ անձնագեղին վայելութիւն արուորական , Ո՛վ աշխոյժ աստեւոր կեանք որ 'ի մարմնոց անտի կաթեր : —

Արնոյր 'ի մէն մի անգամն ըզգիւցաղին հօր սպառազէնս , Արուսեակ՝ Արեգնազան ըսպաս հարեալ օգնեն կուսին . Արկաւ նախ վարսպանակ զինուորական ըզերկ մարմնով , Զանկապան եւ բարձապան 'ի զխոս , յազգերան Թամբայոյրս , Մընապաննս պըզընձիս յորքս 'ի սրունս առյուգագեղս : Ապս կապէր ըզհեփեանն 'ի Թաթագեղ մաքուր ներբանս Ոլորեալ վայելահիւս յոսկէնրկար խրոցս ասղնեգործ , Զխրանան հաստկագեղ եւ ըզլանջօք գեղախամար Եւ զԹիկնաւէտ առ զուսովք զպատենազէնարն զահագին , Եւ զլիախի ծոցոյն շուշանս , կուսածագիկ բողբոջոց բոյսս , Ընդ առնաձեւ արուրին ճընշէր վերտիցըն կարծրութեամբ : Արկ 'ի Թեւան հաստաբազուկս ըզպահպանակսն պընձակուտս , Զհայրենին վազակաւոր կապեալ ընդ մէջ ոսկեգօտի՝ Ոսկեձոյլ՝ ճարմանգաւ առ հարթարդակ պընդեալ պորտոյն , Ըղչկապարձս եւ զայնալիճն ուարնգանութ ձըզէր ակեղ ,

Եւ ըզջուին երկնանքման եւ ըզճական արփիափայլ
 Ծածկէք ծանու երկաթեալ բազմախորան սաղաւարտիւ
 Որ կըշու գողցես հայկեան վե՛հ գաղաթան գոյր համեմատ .
 Իխորանացն 'ի միջոյ սպիտակ ազիք ձեոյ՝ ղերգ բաշք
 Սըփուէին գարգամանակ, զուտովն հեղեալ 'ի ծուխ ծածան ,
 Եւ զթիկամօքն այեայ ծամօցն հոյլ հոյլ գանդբուսապք վէտ վէտ ծաւալ :
 Ըստ անձին լամբէր տապ յահեակ զասպարն 'ի ողջինձ փայլուն
 Ձահաւոր զայնակամոր, իբր օրիորդ մի զհայելին .
 Գէր ձեռամբ բազկին աջոյ ճօճեալ կրկին նիզակաբունս
 Երկայնատեղ սայրասուբս՝ ամեհամուզ սկայից օրհաս :

Ելանէր գայր 'ի վրանէն, սեր եւ ցասոյթ բասրապեղ,
 Սպարապեան որպէս երբեմն երկնից զբուն 'ի գրանցն ընգոստ
 Յերկնաւոր զինարանէն առ զօրութիւնան սալլատամբօզ :
 Ձերթեալքն հայրենի գէտ հրամանին պատրաստ եւ կազմ,
 Վարուանգասապաս մանկրաւոյն սթարեալ 'ի թամբ՝ պընգեալ ըզթանգ,
 Ձողնուլարն ընգ ապեաակ լարեալ, կըշու զոսք սասպատանս,
 Սանձս յամեկին հարեալ կըզակ՝ ճըմկեալ շրուշակ գանդանաւանգ,
 Եւ քարշեալ ձիգ ըզթամբիւ պըրկեալ փայլուն երեսանակք :

Ահնարկէր բակայաբերձ կոյսն առ Խաչաքըն գանանեան,
 Եջոս որպէս էրն զինեալ՝ Արուսեկիւ հեծանել հետ .
 « Ուսիր, ասէ, բաժանել 'ի Յաշխուրեղ գուն մի եւ գու » :
 Յոսնասարոփ սալաւորբակն ոսանոյր եւ ինքն անեալ զերանսն,
 Եւ մըտրակ ձեոցն 'ի կուշտ՝ գաթթ անգ տային փոյթ անգանգաղ,
 Հայկանմանն առաջի եւ երկզբեան ըզհետ նորս
 Որ հոգւովն զօրութեամբ յափըշտակեալ տանէր ընգ իւր :

Աղջ լինէր Արմենակոյ բանն եւ գըրնգիւն երկվարաց ,
 Ելանէր տեսանէր ըզթոյրն աբի եւ գեղազէշ,
 'Կոյնպիսի տխործակացն եւ յալլ նըւազս սշ անծանօթ
 Այրտախրս քաթի գըստերն Հայկայ, Հայոց օրիորդին :
 « Իսկ արգ ղեմբդ, քոյր իմ յով », ասէ յողջը կակուզ բարբառ : —
 « Տեսանել հեռուս եւեթ եւ 'ի ղերծի գճականն, ասէ,
 Տեսանել զհայրն եւ գեղբարս, Արուսեկին հանգիցէ սերտ » :
 Ոչ ուշիմն քաղբոգի խանգիցն իշխեալ կանգնել գիմակ
 Եւ այնքան սիրոյ կուսին աշտպեղոյ գըստերն Հայոց,
 « Ողջ երթայք, ասէ, բարեաւ գարձիջք պարեն թերեւ զըրոյց,
 Թէ ոչ նախ գիւցազն յալթօզ եւ գիւցազանց ընգ նըմա պարք » :

Ի մըրթիկ փառւոյ գաթթէր կոյսն չքքնաղ արիտարբ,
 Արուսեակ կասեծազին, աչք յայս եւ յայն կոյս սըբտաթունգ :
 Ըսկըսան անուզ զօռչիւն պատերազմին, զինուոց շաթին,
 Օրփորդն երազէր քաթ, այլ գանդազէր հարսն քընքուշ :
 Ըստ անտատն ելեալ հասին կային 'ի գահ գարեւանդի
 Որ 'ի թիկանց թորգոմեանց ընգ ասպարէս մարտին հայեր .

Բուճան անձինն եւ Արուսեակ առնէր զխոնկ 'ի սիրելին :

Տեսանեն գալտ եւ ուղղովկ, զէն, երիվար յարին ներկեալ.

Վերաւորք օրհասակնք աստի անտի անկեալ բաղում

Տապալեալ թաւալչոր եւ ընդ ոգիտն ջանացեալ.

Բազմակոյտ զիականց կոտորելոց սատակամահ

Խառն'ի խուռն արանց ձիոց ընդ զէն ասպար նիզակաբեկ

Առաթուր հարեալ ստից եւ սրմբակացն գազանաց,

Եւ զնորք՝ միմեանց յարին սկայք զիշամուխ ահազնատես,

Եւ բարբառ՝ խիզախ խրախոյս, եւ մանրամաղ մէջ մառախուլ

Յերկոցունց կողմանց փոշին յերկրէ յերկինս ամպ փոթորկեալ :

Գային Բաբ եւ Ամարփալ, ողջոյն բելեան վահանափանի

Ընգրգէմ Հայկայ. պատէին զնովաւ Ագահ Խոս Մանասաղ

Որդիքն հօրամոյնք, կազմես եւ Բաղ թոռունք հուժկու :

Դշնդէին 'ի նոյն եւ Հրանտ Փառնակ Չարեհ եւ Առնակ քալ

Իջեալք յերկվարաց, հետի գիմեալ 'ի սպարափանին :

Անք էր յայնժամ նըկասել որպէս կրկին բորբոքեալ բոց

Թուփս 'ի մայրեաց թանձրափոս վիշապաձայն յերեսր խառնեալ.

Յերկոցունց կողմանց մրցումն եւ գուպարած անպարտելի :

Ձի երկուց եւ աշխարհի բոլոր կողմանց քաջք անուանիք

Ճակատեալ գլտանէին գէմ ախոյեան ընդգէմ միմեանց :

Մինչ Բարձրեալն ամենակալ ընդ անիրաւ մընչեալ աշխարհ

Չահաբին յատակ երկրի, զէրինս շարժեալ զբզբոքիցէ

Հարեալ սասառք զպատուանգան երկնածեզուն մեծ աթոռոյն,

Ոչ այնպէս ոստուցեալ բախին կրկին ժայռք ընդ միմեանս,

Որպէս գունդ կրկին սկայիցն պընգակազմ եւ ամրակուռ

Բանակացն հատորք, եկեալ գիմեալ զարկան անգ 'ի գիմի :

Որպիսի գայ 'ի հեռուստ փոթորկաբեր խուլ մընչիւն,

Յորժամ մրբրիկ գիւազունգ յանապատէ ետ ասպտտակ :

Չոր օրինակ սուսափիւն գոչման օգոյն յահէ ընուժեան,

Եւ ճիչ եւ հեծումն 'ի յանդընգաց սրբոս բըզեալ

Յառաջ քան զտատանել սասանութեան ըզքունտ երկրի,

Այապիսի էր մրոմըռումն ոգւոց քաջաց սրբամբունոց,

Եւ ստեղծմն ըսկայաքայլ սարսափելի խրոխտ ընթացից :

Ի փայլուն սպաւազինաց, 'ի վահանաց զինուց կոփիւն

Ոչինչ այլ հասանիցէ նըմանութեան առակ հանգէտ,

Գան թէ կուռ որտաընդոտս կայծակնաշունչ ամպոց ճայթումն,

Եւ շանթից փայլատակմանցն պատասել ըզգլուփ լըրանց :

Իւրով ոգւով բարկութեամբ խաղար 'ի ուղմն Հայկ պարտառջ.

Սահայն եզիտ զառաջեաւ անակընկալ բըռնախոյեան :

Մոլեգին հիկէն հեղեղ արշաւասոյր փըրփրակուտակ

Որ 'ի կապոյտն կոհակաց ընդոստուցեալ սուր թափ տուալ

Դիւեացէ, եւ մեծայազմ բունքս ծառոց գըլեալ եւ վէմն

Եւ աղետազենեալ տանկցի գիմացն հանդէպ Թաւալազդոր,
 Իսկ յանկարծ պարբիս առ ոտսն անպարտելի Թէ պատահեաց,
 Եւ կամ Թումբ ամբարտակ 'ի ճարտարոզ ձեռաց մարդկան,
 Անդ առեալ խոռն մի զկայ եւ մըտայոյդ յանձըն ծըպի,
 Արբէ զզայրուցս 'ի վանեղ երկայնամիտ ժուժկալելով
 Չապառուժին բրբառութեան ըզկութոզեալ ժուլերէ վերազն-
 'Նոյն հայկեան բուռն աժխուժից վայր մի բեկեալ խոյս առ եռանդն
 Յերեսաց յոգնախոսմբ եւ միազունգ բեյեան սկայից,
 Որ յանգուզըն գիմեցմամբ իբրեւ պարբնայ մի հաստամեա
 Միաձոյլ սերտ ըզմիմեամբ մածեալ անքակ յորդոր զային,
 Չըպ եւ զըպ ոտս ամբարձեալ արտփեալ 'ի գաշտըն միահեա,
 Տառանեալ զըլուխս ահեղ Թուռցիկ վերջիւք սազաւարտից:

Այլ տեսեալ զի վայրապար պընդին 'ի գունգ անխորշելի,
 Չեւ յերեար խեթկեալ ոգոր, արձակէին նախ տիտանեայք
 Ըզհացինն առհասարակ երկայնաբունս եւ սոտայլց,
 Որ շըչելով ըշկահմամբ զային յարեան ծարաւ պաղքեայք
 Քաջալանջ եւ Թաւ կրքծից հօրըն հայոց եւ զաւակացն:
 Այլ սոքա զծունկըն աջինս անգէն եւ անդ իբրեւ մի այր
 Ըզքեանի հարեալ, ածեալ զցրլեովքն 'ի վեր ասպար 'ի շէղ,
 Վասնէին յօգս առաւիր զեկեալ արգունսն արինձախանձ,
 Որ սրտթեւ շքփեալ ընթացս անցանէին ըզվահանգք-
 Եւ քիքեանք իսկ եւ իսկ միահաղցն կանգնեալ անգէն
 Բըրդէին բարկ փութորիկ ըզհաստաբունս զիւրեանց նոճին:

Յայն հարուած ահեղասաստ, 'ի սոսկալին աարակուսի,
 Սասանեալ ռազմըն բեյեան՝ վերջոտնէին խոռն մի 'նդ կըրուկ,
 Աբբս ինն 'ի սպարակիր արի սկայիցըն կորուսեալ:
 Ի բազումկան անտառացան վահանքն 'ի մուխ սըւնակութոց-
 Ճըզնին խըլել բեկանել, եւ անհնարին երազութեամբ
 Հանեալ սուսեր խըզեցին մօտակըտուր եւ զան գիմեալ:
 Անկանէր 'ի վերայ եւ գունգ հայկեան սուսերամերկ,
 Կոփէին զազանաբար Թուրք 'ի վահան եւ զըլխանոց,
 Կայծակունք յամպոց հանգոյն հատանէին փայլառաակնց,
 Քարգամանակք խորտակեալ քըշտեալ առ ոտն Թաւալին,
 Սաղաւարտք եւ զըւկք հերձք, ընդ ասպարոց պատառեալ սիրտք-
 Ամենայն զարկուած՝ Թէ ոչ յարեւ մըխեր, սակայն յարին,
 Չըզայր ոք ողջ անվըթար, բայց հայրն հայոց գիւշաղներն հայկ-
 Լեզուի խրոխտունն ամենայն լըռեալ՝ ձեռացն եւեթ խօսեր:

Դէտանին ուշիմն ամբարձեալ եւ քաջըն Քարթլ յեղակարծուստ
 Յայն անձուկ տազնայ կըբորըն գիւշաղին ուղբօրորգւոց,
 Քաջազանց հիւսիսական՝ որոց վանեալ էր առաջի
 Վասհատակացն ըզճակատ յաջմէ Թեւէ եւ յահեկէ,
 Չայն ընկէց վարազաձայն՝ գալ 'ի մի գունգ խըռնել ընդ իւր:

Հասանելին հարազատք եւ զօրաժարք իւրաքանչիւր ,
 Համագունգ խուճք արտրեալ եւ հարկանել սկըսանելին
 Ի կողաց եւ 'ի կիսոյ կընթանց ըզուազմին տիտանեան .
 Որ ըզնուութեանն ոչ ծուժեալ եւ 'ի թիկանց իսկ ահարեկ ,
 Ի ցամաք կոյս՝ կողմ 'ի միւս ըստիպեցաւ առնուլ նահանջ :

Աշնայնի որպէս մըրքիկ փոթորկելով զանկեալ տերեւս
 Պըստուտեալ շուրջանակի գընդէ 'ի շեղ 'ի հրապարակ ,
 Եւ զերգ հոգուին բարկութիւն ըստանական ընկեցեալ ցուպ
 Ժողովեալ զհօան ըտտահակ վարէ քըշէ յո եւ կամփ ,
 Հանգոյն Հայկին բարկացայտ սըրտմըտութեան պատեալ ոգին
 Զվարտանեալս ուազմին բարեան շուրջ յամենուսա վանեալ հանգէպ
 Ոլորեալ 'ի մի ջոյր հալածական տանէր 'ի ծով :

Ատփ մահ եղիկեացն եւ անտի մահ գարանակալ .
 Կիսոցն յանդուգն յարձակմամբ մեռանելով արիաբար ,
 Կէպ բազուկըս տարածեալ ազերսէին 'ի գերութիւն ,
 Էր որ այր ցընկեր գոչէր , « Հար զիս եւ մի թողոր դերի » .
 Այլ 'ի ծովն անտաղէն գարահոսեալք եւ ասպազէն ,
 Կետահար կորնէլէին յարիւն ներկեալ զհապոյտ կոհակս ,
 Գէշ անկեալ զեռնոց յանգունգս եւ պլանդակին ժիժմակաց ,
 Զոր այլըցըն նիւթեցին ողորմ՝ մահու վեժժս հատուցեալ :

Ի շըրջէն հայկեան գընդին ընդ ձախակողմին գէժ ընդգէժ՝
 Խոռ մոլեալ յարեանց նախաճիրս 'ի քէն վրիժուց եզբօրն արեան
 Լուծանէ զըլուութիւնն , առ փառանակեան գոչէ Հըրստա .

« Լերուք արք , քաջքըզ տեսէք՝ անդր 'ի վեր յիջ կան 'ի զընին .
 Ըզգեժժն Աստուծոյ հանցուք , ըզգեժժն Հայկակայ » :

Զի սկան դիպեր նըմա յայնժամ անգէն անգ 'ի բարձուն
 Արուսեակ , եւ օրիորդն Հայոց հայկեան հրակայաբերձ
 Արձանացեալ 'ի բըլրին իբրեւ ըզլեառն ինչ ձիւնեզէն
 Յոր ընդ երեկ սըփոկցի արեգակն շող վարգազոյն ,
 Ի նըշոյլս արեւուն յերկաթ ու 'ի պղինձ փայլակնացեալ :

Ամբարձեալ գէտակն 'ի վեր գոչէր առ իւրն եւ Ամարփալ .

« Ի Բէլ աստուածանման խրափոյտ առեալ ժիբ լերուք , արք ,
 Տեսէք յիջ կան մեզ յաւար եւ 'ի պարգեւ 'ի պատրաստի .
 Հապա միջ այր զախոյեան , եւ մեր լիցին կոյք թորգոմայ » :

Յայն տեսիլ արփիտագեղ եւ յատելին այն գուժ բարբառ
 Խոռ եւ Հըրստա բարձեալ խրափոյտ՝ այր զանձն ըզմի տասընպատիկ
 Կանգնեն հանգէպ ցանկատեր աչաց իւրեանցըն սիրուհեաց ,
 Որ գէտակըն կառուցեալ քան յամենայն՝ յինքեանս պըշնուն :
 Հայկ 'ի լուր անուան որգոյն վաղամեռնիկըն զրուսելոյ ,
 Աըրամըտութեան հուր շանթեռանդն յաղին անկեալ՝ բոց անդ չընէր :
 Իբրեւ առիժ ամենի՝ որ գիտեալ ցուլ պատերազմոց
 Ողորեալ խեթիկէ եղբերքը ընդ հոգմս երկիւրջ եւ հող հանեալ ,

Ոստնուցու 'ի գաշտականն որս ընդ անտառն զառ 'ի վայր,
 Ի վերայ կայծակնաբար նոյնպէս անկեալ Ամբարփալայ,
 Ի յուցեալ զպողոճատիկ հարուածն 'ի գլուխն աշակաբաւ,
 « Ա՜սն քեզ, առ 'ի ձեռաց աստի, ասէ, զի այն Թորգոմայ » :
 Եւ սաստիկ այնպէս ճայթեր երկաթն 'ի պղինձ զըլխանոցին,
 Որպէս միայն իջանէ փայլակն ընթաց նեան Աստուծոյ
 Ի կառափըն բարձրայոն 'ի մալլ ծոցոյ խիտ ամպրոպաց :
 Եւ Թէ չէր զիպեալ յուզւոյ զէմ ամբարձեալ Թըշնամին Թուր,
 Ընդ երկու ճեղքէր պնշուշտ սաղաւարտ՝ զէն եւ յալթ հասակ :
 Թըմբերեցաւ, ընդարմացաւ, զբրբջն անկաւ սեաւ մտախուշ,
 Երբերէր երկին երկիր, տուընջեանն 'ի մուծ Թաթաւէր Զահ :
 Հազել յետս հարեալ եւ խոյս առ իւրան առեալ, անկեալ 'ի գուճս
 Արիւն ժայթքէր ընդ բերանն, ընդ քըթաց փողս եւ ընդ ականջս.
 Սակաւիկ մի եւ անգէն Թըքանէր անդ զոգին չըւառ,
 Եւ Շիննեար եւ պերճուծեանն եւ Թագին փուք յօգըս փըչէր :
 Մըսին իւրքն՝ ըսկայեց գունդ վահանաւոր՝ բարձին 'ի բաց.
 Յահէ անտի վըրգովեալ քակտեցաւ ազգմն տխրանեան :
 Անդ կըրկին ոգի զգեցեալ, եւ սուր 'ի վեր առեալ չըբանտ
 Յափայեան իւր 'ի Սուսառ, զուս հարկանէր նորա զահեակ,
 « Սուր քաջի գըստերն Հայեայ », գոչէր, եւ նա ելանէր խոց :
 Իսկ արին խոռ յարձակեալ 'ի վատըւէր հըսկայն Թուշի,
 Ընդ աջուն որ վերառեալ սուսեր ամէր, խոցեաց ընդ լեարդ,
 Եւ Թաղէր զվազակաւորն 'ի ճարպ փորոյն Թանձրաթաղանթ.
 « Եւ այս քեզ քապըր զըգուանք զոլորիկ Թաթիցն իմ Արուսկան »,
 Ձայնարկէր. եւ նա յորոտայ անկեալ անգէն մեծասարած
 Տապալէր, երկցս աչքն եւ բերանովն բացխրիկի,
 Թաւալէր յարեանն, ոգին հայհայելով խազայր 'ի գժոխս :
 Յայն բարբառ քաջացն երկուց արի կուսին ցընծացաւ սիրտ,
 Իսկ Արուսկան շինէր վարդակարմիր գոյն քընջանաց :
 Խառնակէր այնուհետեւ խոռվէր բանակ՝ ազմ համերէն,
 Յեր լինէր պատերազմ իւրաքանչիւր զորսպետի
 Արանձինն իւրում գընդին մարտիւ 'ի գլուխ գուպարելոյ :
 Տիտանացոց 'ի Թիկունս հասանէին գունդ գունդ ըսկայք.
 Մինչ Հայի այսր անգը ընթանայր իրախուսեւ զիւրսն 'ի մարտամբոխն,
 Եւ սալ ձեռն սակաւուք ոմամքը ընտրիւք յիւր ընդոծնաց՝
 Յայց առաքէր զորովեմն որգւոց իւրոց 'ի տագնապին,
 Եւ քաջն անկան Յըլիկ, Վըրկէն, արին Սուրիկ, Փառէն, Մոռչեղ,
 Կայր միայն ոգիքն 'ի բոխն կանգուն Արբուն ամեհին այր,
 Սոսկալէ սկայք զորաւորք պատեցին անդ ըզհայրն Հայոց :
 Յարեաւ մարտ ահաւոր, անկան զիւրեւ արի՝ նգոծիւք,
 Ինչքն եւեթ կայր ժուժկալէր ընդ բոլորից գէմ ախոյեանս.
 Էր զոր նիզակ սատակէր, զոր բըռնաբար, զոր Թուր, զոր կափ.

Գոյր մէն միում առ ոսոս սօսին, չէր զգրաձիգն ուսնք նըպաստ :
 Որպէս հըրդեհ իսկ եւ իսկ մըրըրկեալ այսոյն 'ի մեծ քաղաք,
 Բոցադեղ 'ի սուր բորբոք յառաջն առաջն բարժանի .
 Եւ 'ի սկիզբն հրայրեցաց, մինչ յօգնութիւն սըրժան ամբօրք,
 Ի հարիւր կոյս սստուցեալ շանդիցն 'ի թեւս սաստիկ հօղոյ'
 Տոչորի հրատ համաճարակ փութօրկելով բոցածաւալ .
 Օգնութեան ոչ ուստեք յոյս, ոչ որ ուսնք ձեռն 'ի ժաման,
 Տալ բոցոյն լափէ զաստեղս, հրաչէկ վառին երկնից կամալք :
 Ի բարձանց անտի գէտ կոյան հայկանըման 'ի շփոթ խաղձին
 Չեռես զիւրան ամենեսեան, եւ հրանտ ըստ աշուն անկաներ :
 Ետես ըզհայրն 'ի վտանդին յահեղախրոխտ խուժան սկայից
 Թօթափեալ յամենեցունց գրեթէ անդք եւ ամոյթ,
 Թանձրախուսուն կարկըտից զինուց թիրախ մեծ նըշաւակ .
 Որ թէ ջեայր որ 'ի թիկունս, 'ի գրունս մահա գիմեր գէւցաղն :
 Ի զայրոյթ վառէր, յամթ, կասկած 'ի միտ կոյան աշաղեղ,
 Ոչ ընդ բան ինչ ածեալ՝ զերեսանակարն թողացոյց,
 « Օն արի, իսալք, ձայներ, արգ հայր ըզպարտաւն պահանջն .
 Արի սուսերգ հայրենի, եւ մի 'կուսէս յամթ լիբիր .
 Ողկաջիբիս Արուսեակ, Հրեշտակ քո քեղ զուարթուն պահպան » :
 Մըտակ 'ի կուշտ արարեալ երիվարացն իլանիին
 Երկդեան թափառնակի սապատակաւ ընդ գարն 'ի վայր .
 Որպէս առիւծ յանասակ որդեկորոյս զազանասիրտ
 Յահեղ մեղնիւն բարբառոյ զուլամբ ըզբաշուն տատանեալ,
 Ագեաւ զիտղ եւ գրամակ ծեծեալ սըրէ զըբրտմըտութիւն,
 Յարձակի մղեգին ընդգեմ գընգի մանկանց հաղուաց,
 Ընդ ջահիցըն թռուցելոց եւ հաստարուսըն գեղարգանց,
 Կոյն մըմընեալ սիրտ 'ի գաշտ պատերազմին էլ Հայկանոց :
 Ի վտանդիցն հուզ սապարէս՝ ըզհօրն յալ թեւ ետես տազնալ,
 Այլ անգէն յահեակ թեւին յակն անկաներ իւրըն շըբանտ
 Պաշարեալ 'ի տարակոյս բարեխտտան քալ պարմանեաց .
 Կայր քըթթեւ մի ահան 'ի խորհըրդոց մըրըրկեալ մեդ,
 Եւ թողեալ զհայրն՝ 'ի թիկունս առ անձկալին իւր սըլանայր . —
 Վահ չըքնալ կոյս իմաստուն, որ զայս ըզմի նըւազ եւեթ
 Ոչ մըտացք հարցեր խորհուրդ, այլ 'ի մնասող սըրտեդ մոյն : —
 Ամենակալ բարձրեալըն Տէր, հայր ամենայն արարածոց,
 Որ յերկնիցըն գահէն հայեր յակն մի թօթափել
 Ընդ երես տիեղերաց, եւ յասպարէս մարտին յայն կէտ
 Սեւեռեալ ունէր ըզնուրք զամենատես ահանըն ըբրտ,
 Անգոսնեալ յերաւունս արարչականըն հայրութեան՝
 Յողոց եւ ընդ բախտ կուսին, եւ ըզցըլուին սահեղ շարժեալ՝
 Տատաներ ընդ նըմն զերկին՝ զերկիր՝ զմոլոց անգոսնադ,
 Եւ հեծութիւն ընթանայր 'ի հանգրին ընութեան 'ի սիրտ :

Արժամայն զաչարն խրփեալ, ապա 'լբաց զարձուցանէր .
Երգեցորդ երգումն ահաւոր 'ի հայրաբուն իւրում էին,
Չրպասիկ ըզմարտին գլուխ, մինչեւ աղէիկն հատուցեց
Չհատուցումն արգարութեան յաւիտեանից դատաստանաց:
Լուսերամն երկնից մանկտի թեւաքօղն տըրտում զերեսս:

Չոգաւ հայկանոյշ 'ի տարփելին, չարաւ չոգաւ
Եւ 'ի չար ժամու երկնից 'ի տեառնակոյս 'ի կողմանէն:
Այլ սրբտի արութիւն, այլ քաջութեան ձեռաց կորով
Յաջողեալ նրմա յանդեզ աստուածաշորհրճն պարգեւաց,
Հասանէր խոշարաւ իբր ուսուցիկ ենչ փոթորիկ,
Ձթընամոյն անկեալ զընդամն՝ ըզբարկացայա թուուցեալ նիղակն
Հարկանէր կործանէր ըզտիտանեան ըսկայն Չարմիհր:
Ապա զհայկեան սուսերին շոգացուցեալ զփոյլական թափ,
Հընձէր ըզհառափունըս Սուրինայ եւ Աղկունայ
Եւ զթուլեայ խրոխտացելոյն, բարեկացի սեգ պատանեաց,
Որ ըզարմանին պաշարեալ չառնէին թոյլ կըլանել շունչ:

Փարատեալ 'ի սիրելւոյն զեղեռն, այլ ոչ յագէր մոլեալ .
Գլուխս եւ լանջըս հերձոյր, զհարըստայեղջ տաշէր հասակս .
Իբր առիւծ զարանամուտ զաղբերակամբք 'ի թաւ մայրիս
Փայլակնարար յեղն ոստնու յեկեալ զպատուքն արուցանել,
Չուր եղուկն օրհասին մըրցեալ ընդդէմ՝ կարգայ թիկունս,
Պատառեալ վերագըն դուժ ըզփոր նորա՝ ձըրձե զընդերս,
Չարեան լսփե զանապակն արբեալ զմայլեալ 'ի համ ու 'ի հոտ .
Պատուհաս սյապէս յանկարծ կոյսն 'ի բեկեանս անկանէր յորս՝
Չոր Երկինք յաւուր յայնմիկ մատնեաց յայն սուր փայլակնասուր:

Անդ ելանէր նրմին դիպան քաջն Աթիւնեաւ մոլեալ Վարշիր,
Չերծանէր զինքն յամօթոյ եւ զՄադայի կոյսն յատելւոյն
Ի մի սուր սայր ընդ գըլխոյն ըզոյս եւ զտէր 'ի բաց երեալ:
Իայր ընդդէմ յանդըգնարար 'ի հայհոյիչ լեզուի գոչեւն
Վարազ վրսեմական, երրորդ իշխան յագգին իւրում .
Սուր 'ի վեր, «Աստուածըն Բել հարցէ զարեւոգ», գոռայր եւ գայր:
Օրթորգն աճապարեալ շեշտեր 'ի սուր ըզվիզն ըստուար .
Ի թղթոցն իշեալ հազագն 'ի կոկորդին մնացեալ անխուզ,
Թաւալէր կառափն յահուր եւ հայհոյէր գեռ լեզուն խուժ .
Ողբն ընդ գեղ մանկութեանն 'ի ստուերս մահուն էջ դառնահեծ:

Ի տաքնապող վրսանգէն զերծեալ հրրանա եւ գունգըն իւր,
Խրախուսեալ յանակընկալ նիղակակիցն յանկարծահաս,
Հարկանեն ըզաչհինեան գունգն հալածեալ ձիգ ասպարեզ:
Հայկանոյշ հրանա անմեկինք՝ ազգըր առ ազգըր կող առ կող
Մազառեկն միաբան եւ զոյգ միմեանց պաշտպանէին:
Չարհուրեալ շահինեանց եւ մերձաւոր սալարաց ջոկ
Ընդ գիպուածն յեղափոխ, արկանէին գոյժ առ միմեանս .

« Վըճարեալ զըլլալն Հայկին՝ աւափի աստ հասեալ կայ մեզ » .
 Եւ կեդք . « Երկինք սխերիմ՝ երկրորդեցին զմի անձն Հայկայ » .
 Եւ ցընորք խուճապական անկեալ զնորք՝ հեղ 'ի փախուստ :

Բայց 'ի վարան տաղնապի գիւցազնն Հայկ կայր յանհարին ,
 Եւ մղէր գուպարած ընդ ամենի գընդին մըրցեալ ,
 Ասպարեւ Հաղիւ գըլխոյն անտառամըւ լայն վահանան :
 Քիրան յանձնէն եւ յերեսացն հեղեղատեալ ուղեխնահատ ,
 Սաղաւարտ եւ վերջաւոր զարգք զագաթան մածեալ փոշաւ ,
 Յոտից ջըզլուխ իւր յարին եւ յապաժոյժ Թուխ Թաթուակալ .
 Կորովին Կոռնակ քաջին կայր զինակիրըն մեկուսի ,
 Զամենին Հաղիւ սանձեալ Յուսի հրաշունչ սանձակոտոր :
 Խըրիւնընք անասունն մըտացի եւ մըտերիմ ,
 Փըրփրէր գափր հտաններ եւ ստամբակեալ ըմբոստանայր .
 Սլանալ կամեր 'ի Թիկունքս գիւցազնն սիրեցելոյ
 Եւ ընդ նըմտ հարկանել զԹորգոմեականն պատերազմ :

Ո՛վ աւին արփեհարատ՝ երգոց տաղիցս յորգոր մատանց ,
 Ե՛մ առեալ զիս վարես ըլխոնքս ահա եւ զպարտասեալ :
 Երկնաւոր միթէ զուարթուն իցեմ ես կալ զըուցել ընդ քեւ
 Ահատական բարբառով զարեական գործոց հանդես
 Այնչափ անչափ ըսկալից նահատակացն վեհազանց :
 Այլ ըզՄոկիան եւ զՎոզկաս Թորգոմեանս ոչ ունիմ լըռել
 Զհարազաւարս գիւցազնն , որ զսայրսնայն ընկեալ պատուար
 Եւ 'ի խրտաւուն փառուխ եւ 'ի քաջոտն յանձնեալ Սուրա ,
 Դիմեալ եղբորն 'ի Թիկունս հասանկին վճատանդելոյ :
 Զերգ կըրկին զըժոխահեռ վարադք յորտորգըն սաստկանգառք ,
 Որ աջք արեւնըռուչտ եւ 'ի խանչին կերկերամայն
 Փըրփրերափ սուր եւ սպիտակ բերին ժանիս զինուց ընդգէմ ,
 Եւ 'ի հեռուստ 'ի փախուստ անկցն եւեթ տաղնապի ճեղ ,
 Այնպէս անկեալ 'ի վերայ՝ փոթարկին ստակ արհաւիրք մեծ
 Զքունգըն ցանեալ ջըրուկցին Թիկնագարձոյց վարտական :

Ո՛ր ձայն զվանդեալան երգեսցէ յերկուց բազկացն ահաւորաց .
 Օրինակ իմն 'ի վայրէ եկեալ պոռտ բարկ հիւսիսակ՝
 Մըրըրկեալ եւ վեր'ի վայր հարեալ ցընգէ զկալ մըշտակի ,
 Զունգ յարգին հոսեալ անգոց գաշտաց լերանց ցիր սալ 'ի շէք .
 Ստպես հոգւով բարկուժեան քաջոցն հեղան հակառակորգք :
 Ողի աւնայր գոյցն ինչ Հայկ , որ յայն ժամուն զամ մի եւեթ
 Արժանի ողորմութեան վայր մի ցուցաւ 'ի կեանս իւրում :

Գըձձեալ փետեալ վեկանդեալ հալածական գայր փախըտեալ
 Ընդ Վարաժ քաջ եւ ընդ գունգըն գերջանեան արին Առնակ ,
 Զջր ըզհեռ մըտեալ վանեն Թուրոս՝ Շամիր եւ ոկայսիցոս :
 Գունգ նըւալ սինլըքոր , յարին Թաթաւ եւ յապաժոյժ ,
 Հաղիւ այր Թէ ժամաներ զանձն 'ի ժանեաց Թափել մահուն :

Իսկ Աննայ՝ զինուք կոչո՞ւ՞մ՝ յահաւորաց պատեալ սկսելոյ,
Ի վինել կայր մասն եւ սուր անձինն՝ ի ձեռքս Թըշնամունչ,
Կամ օրհասին, եւ մահու չարաւ յոչոչ անկանել գէշ:

Իբրեւ զայն տեսանէր Հայկ, աբէ հրակայն անընկճինք, —
Որպէս ամպրոպ որոտալիք փայլակներէ բացէ լւանկաս
Մըտախոհ մըմըռեալ ՚ի բարկութիւն նիւթեալ սըրբին,
Մեծ եւս ոյժ ըզգեցեալ ՚ի տապ շողիցն արեգական,
Նքիտեալ որայցն սըրտմըտութեան իւր նըշաւակ,
Եւ անգուտ մըբըրկելով ՚ի փոթորկին վարազաթեւս՝
Եւքս չար այնուհետեւ հանեալ ճայթմունս՝ սըբուէ շանգիս, —
Դարձուցեալ զաչս եւ ըզմտս ՚ի գերարփին վերին ճաճանչն,
Ընկըվեալ զոթիցն բոց ՚ի մեծ սըրտին անգընդոց ծով,
Ձայն առ Կոռնակ արկաներ. « Մաստ յիս շոյս զարին Յուլակ »:

Ելանէր յոտնատրոփ սալտաըմբակն անգրակերպ,
Եւ զփայլակն սուսերին շողացուցեալ զերկայն եւ լայն,
Խորտառձայն կանչիւք գոռայր, ճօճէր զասպարն արփիտափայլ,
Հասանէր անկանէր իբրեւ ըզսեաւ մի սուր մըբըրկ
Ի յուսակաուրն Աննայ եւ խորխորն թաց ըսկայից մեջ:
Մեծատուար վահանան ՚ի խուան արգանց պահեալ ըզքաջն,
Յառաջին ածել նրանին ՚ի մի շերտեալ սայր սուսերի
Կոճոպէր ըզկառափունս Պերոզ Նիխոր եւ Մըրուանայ,
Երեքեան պղնձափուռ եւ գիւտարփառ անուանի սկայք:
Ժամանել ՚ի սա եւ նա գուն վիթխարիք գործէին խուք.
Սա կայր շուրջ պըտուակէր ըզկենախուզ փայլականն ահ,
Նա ՚ի խուան ամբոխին յետկոյս տըւեալ խոյս ամբանայր,
Սակաւիկ մի գէթ ոգէ կլանել կըռւին՝ անձին ըզգալ:
Համախուճը ջրլիւրն յայնժամ քաջալերեալ ւարին Վարաժ,
Աղաղակ խրախուսական՝ անգնանձայն հարեալ գոռիւք,
Հպածական ըզՇամիր ասնին զթուրոս ընդ զառ ՚ի վեր:
Այսպէս առիւծ գարանակալ ըզլի գաւթիւ սովալըլուկ,
Յոր շիշիէին հուպ մասջել արուարագոյն հոփուաց մանկունք,
Մինչ սըլայք օրհասարեր ՚ի կուշտ առեալ ընդ կրուկ գարձցի,
Անք սպա ըսլոր շինին խրախոյս բարձեալ յառնեն խիզախ,
Ձայնք գոռան, Թըռչին քարբիք, զէնք եւ մահակք եւ վառ խանձոքք:

Ատո յա՞րձէ կուտէ հայկեանց պատահէր Բուրզն գարայեան,
Փախըտուայ երթեալ իւրոնն ազնւոգորջ ասպատախու
Առաջի պարուրեան գումարտակացն Հաշտենից:
Երթային Ճապաղէին նետս ՚ի վերայ հայկեան գընգաց,
Ճընգեցին միահամուռ եւ ՚ի ջրկատըն գիւշալին: —

Ո՛վ ասպարք աղամանդեայ սուրբ երկնային Հայոց Զուարթնոյն,
Զ՞ի ԼԵՔԵՐ ըզբո գիւշալն ՚ի հոփանուդ անպաաքսպար...
Ա՛յլ գու զհետ գեղեցիկ պացար կուսին մեզուցելոյ

Ընդ անհունն ասպարէզ ասպատակի պատերազմին,
 Ի մեծ եւս հարուածոյ զՋերմագուլթ հօր պահել ըզբիբ,
 Քան զքաջին սիրտ՝ լաւ հարուեալ զյաղթանակին հարկանել ոտս: —

Ուներիմ՝ մի գայ քաջին նետ եռասայր յազգրնն աշոյ,
 Ընդ կարանն 'ի ներքս անկեալ թանձր 'ի թամբին գիպի բարձից:
 Ո՛վ սուգ թորգամայ, եւ արտասուաց օր խաւարին .
 Ո՛վ գըրկացըն կորովեաց՝ յորմէ սլաքին ոստեալ պարծանք,
 Թէ գիտեր . նետ ընկըրկեալ ըզյաղթութեան ճեմն րոխց ճոխ .
 Թէ ոչ, օր էր այն վերջին Բե՛լայ կենաց լատուածութեան:
 « Ի՛ վերին գատակնիք, զցուարըն թողեալ զհայրն ըմբռնես », —
 Հեծեն Զուարթուչք . ձայն առ նոսա, « Կացեք մնացեք երկայնամիտք »:

Չիմանայր քաջն յեռանդան անդ գուպարին, չըզայր ցաւոց .
 Իսկ 'ի ճօճել նիգակին փախրստեից ճակատամուչ,
 Եւ արմըկանն 'ի գիպել՝ վարսեալ եղէգնն բեկանի .
 Յայնժամ զազգ առնու վերին . եւ տակաւին չհամարեալ յինչ,
 Զյաղթութիւնն յառաջ վարէ, նախ վըճարել քան ըզնրսեմ,
 Եւ մի զցուռն յաղթական 'ի պըսակէն հանել թափուր:
 Այլ վերացըն ժանտացեալ յերեկորին 'ի զով օրոց,
 Յերաշխեպ դանակըսկիծ կըտուտք 'ի սիրտ՝ յաչս անկեալ մեգ,
 « Կարեվէր եմ ես, — սակ մեղմով առ իւրսն՝ որ մերձ կային
 Զօրովարք եւ զօրագլուխք վաշտուց վաշտուց հոյեալք 'ի մի,
 Եւ յորդուցըն գիւցաղին արին Ապահ եւ Մանաւաղ, —
 Ի ձեզ, ի՞վ քաջք, տպաստան, 'ի ձեզ բանակս եւ յաղթանակ »:

Եւ ըզմին չըրջեալ յանքոյթ, պատին զիւրեւ աըրտում սալարք,
 Տեսանեն զի թուփ արինն ընդ պաղպաղուն պղպղբէր զհնա:
 Ի գընգէն հաշտենից ըզՊարեա քաջ եւ ըզՇաւարշ
 Եւ զՎոռնակ կապարճակիրն առեալ ընդ իւր կամեր գընտալ .
 Անդ ընդ ողորմ պատահարն հեծեծելով արին Առնակ,
 « Վասն իմ, սակեր, ի՞վ գիւցաղն, յիմ փըրկութիւն առեր ըզվերք .
 Ճանաչեմ զիս պարտ բաշխի, քո են իմ կեանք այսուհետեւ:
 Ո՛հ, չմարթեմ ինչ 'ի ցաւոցըդ փոփոգել, ոչ դալ ընդ քեզ,
 Փոխանակ աչացս աղբերց՝ ըզսըրտիս ուխտ հեղից վերիք .
 Ես 'ի վրէժ քո սլանամ եւ 'ի լուանալ արեամբո ըզկեղտ »:
 « Իմ ոչ վասն իմ ինչ, սակ գիւցաղն, յարեւրդ զըթացեալ,
 Այլ վաքն քո, երթ ո՛վ քաջ, որպէս գիտես ծախես 'ի փառս,
 Յոր Երկնիք ողորմեցան առոյգ տիրոց եւ մանկըտոյգ .
 Ասարիկ քեզ առաջի եւ գինի փառաց հանգիստարսն »:

Բանքս 'ի սըրտին՝ խոյանայր Առնակ ըզհետ յաղթօղ գընգին .
 Ի վերայ պարտելոցն անկանեին վարազաբար:
 Կըրկին նոր երեւեալ մարդ Առնակ 'ի գլուխ նահատակաց,
 Զայն բարձեալ գոռայր խընդրէր ըզհարկանողն գիւցաղին .
 Զէր դք այն որ ցուցաներ, ոչ որ խրոխտեր զպարծանան առնուչ:

Միտումը հարկանէին խորտակէին ըզպատերազմն,
Եւ իբրեւ բոց 'ի մայրիս մողեալ մաշին ըզտիտանեանս :

Երթայր Հայկ մեղմեցայլ, հեծեն միայն արքն ըզնովաւ,
Հեծէր եւ զգօն երիվարն եւ խեղամուտ վըշտի վտանդին,
Ճեպընթաց հանդարտաբայլ ինամուտ փութով տանէր 'ի բաց :
Յանցանել զգարեւանդին՝ հարցանէ Հայկ ըզբարտերէն,
« Չն եղև, զի յանկարծոյն աներեւոյթ լեալ՝ ոչ տեսի » :
Տան նրմա զբրոյց հակիրճ, թէ 'նգ խաշաբայ իջեալ 'ի կոխ,
Սաստիկապէս ըզթըշնամին վարեալ սուրան 'ի յազթուութին :
Յանցանաց դրստերն անդէտ սիրան հայրենի յալիս ծրփէր,
Ի տազնապ խրուան մարտին չէր ինչ իմիջ եղեալ ըզգաստ :

Գուժիկանք առ Բէլ՝ եւ Բիւրասպ հասեալ էին յառաջադոյն
Հայկայ սրոյն յառնելոյ եւ պարտութեան պատերազմին :
Մինչդեռ կազմեր գումարտակ կուտել թիկունքս կորանացն,
Եւ Բէլ՝ ինքն, ոչ եւս խրատուց աւազանւոյն իւր ունկընդիր՝
Ինայելոյ զաստուածատիպ գրլուփն, անձամբ խաղալ կամեր
Պատահել թորգումայնոյն ակոյնինն իւր վայելուչ,
Բաբեանք նրկուն խորտակեալ եւ մազապուր 'ի սրոյն Հայկայ
Անգր 'ի բլուրն հասանէին անկանէին 'ի բուն բանակս :

Ձայն բոթ ակընկոր ընգ Բիւրասպին յակն արկեալ Բէլ՝,
Մըռնչեալ՝ 'ի սիրտս իւրեանց հայհոյէին զճակատագիր :
Ի խոր խոցեալ՝ ծածկէին ըզվէրան 'ի գէմն արեաբար,
Մըխիթար եւ քաջալերս եւ փարաւազըս տան զորուն՝
Ձոյգ ընգ մեծ զորավարեան . « Մերթ այսպէս սուրն ուտէ մերթ այն,
Վազիւ չար եւս ընգ կառափն հանջիք վրիժուցն ըզփոխորէնս » :

Վայր արին Բաբ եւ պատմեր զմիոյ միոյ զորապետաց
Չարութիւն քաղութեան, եւ զնահատակն առաքինիս
Պարգեւաց քարոզէր քան արժանիս պատուհասի :
Մեծապանծ օձանաց հըզօր կըռուոյն երաշխաւոր
Ղեկտիս տայր եւ նըշան հաւատ ըզվէր խոց գիւցազին .
« Սակայն բանակք հիւսիսի յաճախագունդ քան զքօ ծառայս
Եւ Հայկ ըզբուն թօթափեալ եւ յարուցեալ զըլխոյն 'ի մարտ, ...
Որում տէրդ աստուածակերպ թէ 'ի գիմի երեւեցիս,
Են փոշի ամարայնոյ հոզմով 'ի ցունդ հալածական » :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

ԴՐՈՒԱԳ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Դարմանի Հայկ 'ի վրանին : Ապահ առեալ զայ զԲերբոր զկին իւր եւ զԱրուսեակ 'ի հանգրուանեն ուր անկեալն էին 'ի մարտին ապահու. հաշտ ընդ հօր իւրում : Գիշեր : Արամ զայրացեալ ընդ հետաւթիւն Առնակայ եւ իւրոց զնպոցն՝ յուսահատ ինն կատարութեամբ յորդորէ զԻւրան՝ պինդ կալ : Հայկ կարեղէր՝ ննջէ, հսկեն առ նմա 'ի վրանին եւ արտաքոյ ապահ ունին : Բնիւած պահանգք զիշերոյ նիւթեն գաւ 'ի վերայ Հայկայ եւ ձեռն 'ի գործ առնին :

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ի Ռ Ի Ա Գ Ե Բ Կ Ո Տ Ա Ս Ա Ն Ե Բ Ր Ո Ր Գ

Յաղթական օրհներգութեամբ զան ժողովին հայկեան բանակ
Ի կողմանց կողմանց 'ի գաշա մարտի առւրջըն առաջնոց :
Տընծութիւնն 'ի սուգ փսիւեր 'ի գոյժ մեծին վերառնութեան ,
Ջոր զեղեալ էր 'ի յագունց՝ զօրավարացն իմաստութիւն :
Լբօեր ընդ այլս հայկանոց ըզգտանութեան աղետին բօթ .
Դեմք 'ի գոյն հարեալ գալչան , լոյսն արփինի ներկեալ 'ի մուկ ,
Եւ յաղթութիւն իւր խաւար 'ի մեծագեղ աչաւն պատեալ :
Ի բանակսն ճեպեցան կասկածագին վարանամբս .
Օրիորդն իւրում միասուն խրզնիւ խարեալ եւ խելամուտ ,
Տըրամագին գնայր , չըգիտէր աչաց ծնողին իբր երեւել .
Յասպարէս մարտին կամեր գտնալ 'ի վեհժ եւ կամ 'ի մահ :
Ոչ ըստ իւր ինչ փութոյ յօժարութեան , ոչ ըստ խոռայն
Շարժէր յնծացս ահագին բանակն յաղթօղ խոնջ եւ վաստակ ,
Յոր եւ բազումք վերաւոր յամիաց եւ քաղ գունդալարաց ,
Թեպէտ եւ յոյժ ընդ կարճոյ հատանեկն ըզճանապարհն :
Երկողքն գնային յառաջ , եւ լըսէ խոռ յարի կուսն
Չհարեւոր հանգամանս եկին իւրեանց անգր 'ի զքնին .
Վարանէր ընդ միայնուկ Արուսեկին անհեռանալ :
Մըկեթար մատուցանէ քոյրն օրիորդ արխաւերս ,
Թէ վարձ անգրէն 'ի բանակն իցէ անգէն արարեալ կոյսն ,
Եւ խառն ընդ հօրըն խրզնի վանխընամ հարսն իւր զըզմանայ :
Արփինուոյն սկըն լուսոյ գտնայր 'ի մօրն հանգչել 'ի ծոց ,
Չիւր ըզգին պայծառ ցանեալ ոսկի եւ վարդ ծերաներփեան
Յերկնեց զըմբէթ խորանարդ ու 'ի գլուխ լըբանց վարասարաց .

Եւ տամուկ սըխուր գիշեր հողածեւօքն 'ի մուծ Թաթաւ
 Ելեալ գայր 'ի ստուերանիստ խոր անձաւաց ծմակին ծերպից :
 Աստուատ սքա, Հայկ անգուատ Թիկնապահօքն հասին 'ի բունն .
 Ոչ փողոց գոչիւն, ոչ ձայնք ինչ ցընծուծեան, պարտեղոց գարձ :
 Աղջ լինէր իբրքն քաջին Արամնակայ եւ որ ընդ իւր ,
 Ընդ առաջ ընթացեալ գումարին կան 'ի տարակցս ,
 Չհօրեքքանց ըզգիւցազանցն հիւսիսական զեկս ողջունել
 Եւ գրանակըն մըշտայաղթ, Թէ աշխարել հօրն ըզլըտանդ :
 Չամենայն ինչ մոռացեալ բոլորեցուն՝ աստի անտի
 Պար ըզլոցն առեալ քաջիւ, բերեն 'ի վրանըն յանձանձել :
 Կայր գիւշազն 'ի Տոլակին որպէս Թէ բնաւ անախտակիբ ,
 Ողջունէր, խայտակն երես, յաղթօղ աղով զամենեսեան .
 « Բարեաւ, ասէր, ողջանգամ եւ յաղթական գալուստդ առ իս .
 Եղբարք իմ քաջազունք, ողջոյն բանակդ արիագունդ .
 Ողջոյն եւ մեծ երանի պըսակելոցն արեաց յԱզին
 Ի վերայ մեծի եւ սուրբ անմահ անուանըն վկայութեան :
 Յաղթանակ կրկին քաջացդ եւ գարձ ողջամբ՝ մեղմնաց ըզցաւս .
 Չոր ոչ այլ ինչ համարիմ քան երկնաւոր սիրոյն խըրտա ,
 Եւ մեծի պարգեւաց անշուշտ առ մեզ առհասարեայ .
 Եւ ձեր այնպէս համբուրեալ, մի դուք եւ մի օրս այս տըրտմիք :
 Ոչ մոռացի Տէր ըզլոց, աչ զուխտ իւր սուրբ եւ զօրհուծիւնտ .
 Ոչ ըզթորգում, ոչ ըզհայկ, զարգարութեանց իւր պաշտօնեացս :
 Օ՛ն առեալ ամենեքին յերեանց հանգիստ, եւ Հայկ յԱտուտա՞ » :
 Ասէ, վարէ զձին յառաջ . յառաջ կայ Քարթլ Հարադատօքն ,
 « Ոչ, ասէ, այսպէս, մի քաջք, ըզհանգիւղումնրս կամեաք :
 Խընդամբ ընդ բեկուծն հասարակաց մեր տանլոյն ,
 Չոր հըզօր բողիկոյ յաւէտ եւ ըսպայիս խոստովանեալ ,
 Ա՛յլ 'ի կերըս գիւշաղինդ իցէ ինչ մեզ ժամ մի անբոյժ :
 Պատերազմ ապաքէն քաջաց է կեանք առաքինեաց .
 Եւ մարտք վիրօք չափ եւեթ՝ Թեթեւ 'ի աոցժս համարիցին ,
 Եւ փառս յայլն յաւելուցուն յարիական մըրցմանց ըսպիս .
 Այսմ յերկնից մէք ակն ունիմք վեհիդ ւարեաց քոց փոփարէն :
 Քեզ զարգիտ խնամոցն են պէտք եւ զարմանոյ, յայն փութացաք » :
 Պատեալ յիւրոցն եւ իջեալ յիւրն խորան բարձր 'ի գահօրս
 Մերկացեալ յարիւնամոք զրահիցն հանգչի սկայն ահաւոր :
 Ծերունի հայրն թորգում զպարանոցան արկանն գիբիս ,
 « Յաղթեցեր, ասէ, որգեակ, զի գեղեցիկ ես ինձ արեամբք .
 Վէրք առանց յաղթութեան՝ իցեն քաջի առն անարգանք ,
 Յաղթանակ մերկ յարենէ՝ չեն ինչ փառք քաջ չահասակի ,
 Ընդ քիբան եւ 'նք ապաժոյժ՝ արեաց նազին յաղթական ձեմք :
 Սկայազմնց ընդդէմ, որգեակք, դուք մարտուցեալ եւ յաղթեցէք .
 Օրինացն աստուածայնոյ եւ հայրենեացդ աղատութեան

Ի վերայ նահատակեալ, հարց եւ որդւոց եւ ամուսնաց :
Այսպէս որդիք Թորգոմիս, որդւոց որդիք հեղին զարինս » :
Ատէր եւ ջերմ արտասուօք թանայր ըզննօտսն զալուորս,
Փարեալ մի՛ սա միջէ զնորեկ որդւոլքն եօթանկըսմիջք :

Իսկ գիւցաղին գիտեալ զիւրեւ, հարցանէր ուր իցէ Ապահ .
« Տեսի գնիզ զայլուզ, որդեակք, ըզնա միայն նըշմարեմ ոչ » :
Կան եղբարքն եւ որդիք եւ մշտերիմք փարաւազնն,
Թէ անշուշտ յամրէն ըզնուզ առեալ ընդ հուպ հասցէ եւ նա :
Արմենակ լըռելեայն զհարսնէն եհարց զԱրուսեկէ .

Խոս ընդ ճամբարն անհանգիստ յուղէր թէ ուր է, զի եղև :
Ոչ գիտէր ղք ասել ինչ . հէք պատանւոյն մըլնացան աչք,
Սիրա հատեալ ըզհետ նորա եւ անմտաց ՚ի մնաց չանկեալ :
Ձարեհ աներ իւր խոնջ եւ բեկ մոռացեալ զինքն ՚ի մեծն հոգայր,
Դու Չանան մայրըդ կուսին կաս արտասուօք զհորդ ըստիպես .
Խնդրեաց վահան երիվար, հեծեալ անգէն թրտեաւ անհետ :

Իսկ Բաւոն ժիր ծերունի բժշկապետ կայր ըզհայկիւն
Հանգերձիւք հանգրիճածեւ հանգուշն ՚ի վեր մարդեալ ծըղիս,
Մերկանայր յարինտող ձորձոցն ըզվերբս գիւցաղին,
Չկարողէ եւ զյաղթանդամ զամբարարձ ազգրն եւ զողբս .
Հայկանոյշ առ նըմին արտասրագուծ կազմ ՚ի սպասու :
Ալեւորն ճարտար լուսնայր շընչէր քամէր զարինն,
Ի խոր ըզվերն զըննեալ՝ եզիտ հատեալ զերկաթոյն սայր
Մինչ ՚ի միջն լըսներանգ որ զկենդանեաց պատի զոսկերբ :
Ի սիրա խոցի ալեւորն, ըզհասաչանսն կըլանն է,
Եւ ըզցաւն ըստ օրինին օծեալ ամոք ըսպեղանեօք,
Հրամայէ մատուցանել քաջին առ ժամն արդանակ յ՛ոյժ,
Կերակուր ՚ի կազդուրումն ասնուլ այլոց ամենեցուն :

Դիւցաղին հրամանաւ բըռնագատեր ինքն ելանել
Տեսանել ըզվերաւորսն բանակին ըզյոզնագէմն,
Չաւնոյր ծերն յանձըն թողուլ, չներէք եւ այլ աւագորեար .
Բայց գիւցաղնն կարեվէր ստիպէ յանգուլ ձայն ջաւագին .
« Աւաւել վոյելուչ, ասե, զըլծոյ են անաւաքք
Վասն անկեաց անօգնական անմըխիթար տառապանացն .
Արժանի եւ ամենայն խնամոց, զի են մեր բազուկ հաստ
Վաստակել, զընել զանձինս, հեղուլ զարինս ՚ի մեր վերայ :
Իսկ անտես եթէ եղեալ, հայքւնքն յերկինս ելքն բողջք
Տեղալ անտի կայծակունս ՚ի գլուխըս մեր փայլատաակամիջք,
Եւ աչի եւ աշխարհի գըտանիջիմք միք պարտապան » :

Արմենին յայնժամ ընթրիս որդիք ուեղբարքն գիւցաղին :
Իսկ Աւնակ, սիրտ եռանգնոս, արտավաղիկ, դու զի՛ զործես .
Արաջիտ ինչ կան երախտիք փրփրէիդ ՚ի գաշտըն բըղնունի :
Աւնակ ընդ կիրբս սիրոյ եւ ամեթոյ պատկառանաց

Ջերմագութ ընդ թորգոմեանն, եւ 'ի վարստա՛ր օյժ եւ պրզոր, Գա՛մ մի զարստ իւր եւ զկարիս կրօնալ 'ի վերջալ մեհապնն, Արտասուեալ ընդ քաջագունսն եւ ընդ տիկնայսն առ գահայիւքն, Ոչ եւս այլ սիրեաց կալ վասնել աղէտս անդ 'ի նանիւր • Ջիւրսն յընթրիս 'ի խորանսն ժողովեալ անոյր անդէ՛ճ, Մեծ իմն այլ կըշեւլ տրիտուր՝ քաջին վերաց սրբո՛ւ սփոփուածն, Եւ գէտակն, հրծծէր յայս, բարեպատեհ ունել ժամու։

Հայկանոյշ կոյսն միայն կայր անմեկին հօրն յանտօրց, Շապիկք 'ի ծուռնկս անգրիճեալ, եւ թեղանեօք հանդուշն ամբոփ լուսածղի թեւք հոլանեալք, եւ ապարօշ 'ի ճակատուն, Թոյրս(Թու)ս եւ զանգրօգեղ վարսօցն հիւսակք ընդ ծամակալ Չահեակ ուսով զկաթնորակ բարձու լանջօքն հասեալ վիտ վէտ • Կանթեղաց ջահից ճաճանչ ազօտափայլ սրփոեալ զեւրեւ, Յօղաւոր աչացն բիրք աստուածարեալք սիրով յերկինս, 'Երատեր անդ 'ի մահիճսն, գիրդ եւ գէր սպիտակ ձեւածքն Ողջէր զցաւս բարձից պատկանելոյ հօր գիւցաղն, Հապ շըրջեր ըզջեղեցիկ աշն 'ի բարձանց՝ յերեսն 'ի վեհ։

Կային քաջք եւ գովէին զանհամեմատ եւ զայրօտերտ Դըստերն Հայկայ զքաջութիւն եւ զօրերօրն ինչնին ըզկոյս, Դիւցաղն փառք Թորգոմայ 'ի հանգիտի մըրցարանին։ Կա շիկնէր 'ի լոյս ճակասն ամեթօգեղ պարկիշտութեամբ, Իմտ զերկայն ըզթարթեւանս աչացն արկեալ՝ կոյր անմբուռնչ։ Ինք՛ մըտացն իբրեւ ըզփուշ ինչ խայթահար զգափկիկ վարդիւ Կայր 'ի սիրտն կուսական մըխեալ • « Թե հօրս յօգն 'ի թիկն եր իմ իջեալ 'ի ժամուն, խոցեր ինչ ոչ նա զվերս զայս • Ընդ այս նախ կուրծս անցանել ընթացելոցն եր սըլլօքաց »։ Խոստովան կամեր լինել հօրն եւ թափել զերդնին մըրուր, Արտասուաց աղբերօք լուանալ ըզրիծն յոտըս նորս, Ի գթատեր սրբաէն լըսել զքաղցրը շըրթանց ներող բարբառն • Այլ ամեթոյ պատկառուկք եւ պարծանաց ընկերկին խեթ։

Յեա ընթրեացն ժամանէ գայ ծերունին ճարտար Բաւոն, Չամկնայն գործի զանթ թե զարուեստին բերեալ օճառս • Կայ խոնարհեալ 'ի վերայ մեծի աղբերն խոցելոյ Մըտագիւր ուշով բոլոր ամենահնար ճարտարութեան։ Չարխառն ըզմայցանեալ յունից կամորսն արկեալ 'ի վայր, Եւ 'ի լանջուն թաւամաղ սրփոեալ մօրուքն իւր այնգարօք, Ընդ ճակասն եւ ընդ ահօս այտից զարեօք բըրտունք վե՛ժեալ։ Երկգրումք կաշեալ ձեռքն ըզթանձրամիս յաղթ անգամոցն, Շուրջ ճընէ ճըմէ խախտել ըզհարթստեալ սայրն անօրէն։ Ապա ուր սուսերաւ զվիրաբերանն պատանեալ, Ունեւեղօքն եւ սըցանօքն գուն գործէ կորզել ըլժանտ, Ջան տարեալ խնայել ըզցաւս վեհապնն սիրայնոյ •

Այլ 'ի գուր. յամանեալ կրուեալ նրստէր երկաթն անոսա :

Որդես վե՛մ ըսպիտակ որ զկապուտակ հոսէ վրտակս,
 Ի տանջանս հօրն հայկանոյ՞ ծորանս աղէ քամէր յալաց,
 Անդ 'ի գէմնն արիական գառնակըսկի՛ծ նըկատեալ յաւս :
 Հեծեկն եւ քաջազունք շուրջանակի զնովաւ բոլոր .
 Աբմնակ առիւծարար մաքնչեաց զաջ հօրն ողջազուրեալ .
 « Վահ հայր, ո՛չ սիրտ իմ գընաց 'ի գնալց յինէն հեռի գուպար .
 Յես, յես թող յայս սիրտ մըխեր սըլպքն արեան քում ծարաւի » :

Ի գործոյն յերկարելոյ տաղտապեալ քաջն թորգոմեան,
 Ի կարճէլ քան զիւր զիւրոցն վիշտ զիւրեւ տառապելոց,
 Ջարի զձեռնն ձըգեալ, մըխեալ մատունս 'ի վի՛հ խոցոյն
 խըլեաց զերկաթն սխերիմ, կորզեալ յանկարծ ընկէջ 'ի բաց :
 Հիտցեալ որ ըզնովաւ կային ըսկայքն առհասարակ,
 Ինքն իսկ Բաւոն սքանչացեալ ընդ արուժի՛ն ուժգին սրբոխն,
 Ընդ զաւոյն համբերութեան անհընարին ժուժկալութիւն :

Առաւել զըննեն զարտճանի սլաքեալ ըզկարժն արեւնարբու,
 Առաւել մորմոքէին ընդ երաշխեպարն գիւցազանս :
 Հանեալ Բաւոն խանթեփար աղնիւ 'ի կոնքսըն արկանէր,
 Եղի ջրօրին ողողելով լուանայր ըզվէրն եւ զապաժոյժ
 Եւ զսրեանն աղբերարար վրտակացեալ կարմիր կալլակս
 Յանողում կեղեքելոյ 'ի ժանտափուշ սլաքին սայրից .

Լընոյր մեզմ ըսպիզանեօք բըժըշկական տածող գեղոց,
 Եւ 'ի կառւ պատեալ մաքուր, թողոյր ըզնա 'ի քնոյ հանգիտտ :

Բայց քաջացն աւազորեար կան 'ի վարան յոյժ տազնապի,
 Ալէկած մըրբիկ 'ի գէմնըն նըկարէր յուզեալն 'ի սիրտ .
 Ըջմբաւ ածեալ զանբաւ մարտիցն ծախսս վրստամեանց
 Եւ զաւուրն, եւ ըզմեծի գիւցազին վէրսն կարեւոր,
 Եւ զկապած հանգերձելոց 'ի զըրուանեան չար հերձուածոյն :
 Ջոյս 'ի միտսըն յածեկն, ոչ 'ի բերան քաջքն խոհեմք .
 Իսկ անգէն անդ առ ժամն երկիւզալից երեկորոյ
 Հոգայքն զերկոցունց եղբարցն, ըզխոռ եւ զԱպահ քաջ,
 Եւ զհարսանցն պարկեշտից՝ զԱրուսեկէ եւ զԲերդայ,
 Ի խոյզ ընդ միմեանս եւ 'ի խընգիր անկանէին : —

Չի՛ եղին, Ջուարթուն ոգի, ներքն երկղբին գեղեցկանազք : —
 ԸջԲերար, անդ 'ի գառնալ զինուց բեշեանց առ գունգն հայկեան
 Եւ 'ի ճեպել թորգոմեանց 'ի կուր մարտի յափն 'ի նաւաց,
 Ըջբամբիշն ածեալ լաստիւ 'ի ծովափին տեղի անջըլթ,
 Հանին քաջն երեքեան եւ հեծուցեալ փոյթ յերկիւր
 Հեծան սրացան ընդ անտառս՝ ընդ ամայի ձորս եւ հովիտս :
 Ի տառորտ հասին լեբանց 'ի քարայր մեծ հովանաւոր
 Ի բըլբոց եւ 'ի ծառոց վարսաւորաց անտառախիտ .
 Ջոյք բազեքն գալարի եւ որթատունկըն տաշտապել

Ելեալ պատէր, եւ մամուռ եւ լոռ ըզվէմարն պաճորճէր :
 Վըսակ սուրբ ակնավըճիտ կարկառահոս առ 'ի կողաց
 Ընդ ջինջ քարինս եւ ընդ մարդ մանուածաւալ խոխոռածայն
 Մըրմընընտղ հասանէր ըզլըռութիւն քարանձակին,
 Ահամայ գողցես ողջոյն տըւեալ չըքնազ վայրին հրաժեշտ
 Եւ անմեղ բնակչացն՝ 'ի ծով գնայր ընկըզմէլ զինքն եւ զանտանն :

Առաջի այրին գաշտ գալարագեղ՝ տանն 'ի գաւիթ,
 Անդ հողիւ մի ծեր նըստեալ յաշխատութեանն հանգչէր տապոյ,
 Առող եւ զուարթ ծաղկէր կեանք 'ի կայտառ գէմարն կարմրերգինն :
 Կառուցեալ մերձ զորթապատ մեծափոր կուժ անոյշ գինւոյն,
 Կաղզուրէր զաւեացն ոյժ. գըստերքն եւ կինն՝ ոճն 'ի յոստայն,
 Այլ ոճն յիւ միւսն 'ի վաստակ պիտոյից տանն եւ սեզանոյ,
 Մանկըտւոյն այլ դը 'ի խնամբա մըտադիւր բերնն պարապ :
 Ի հեռուստ գառանց բառաչ պոչիւն որթուց հընչին լըրանց,
 Յոստափիտ ծառոյն 'ի թաւս հաւք եւ թըռչունք երգինանըկաբք
 Մէն մի զնըւագս իւր յօրինեալ գեղցեղէին քաղցրածայնիւք :

Իբրեւ լու եկել գըրնդիւն ոսփց տրանցն, երթվարոյ,
 Եկն ել 'ի գուրս մայր եւ գըստերք, կոյրք գեղեցիկք եւ վայելուչք.
 Գիրկընկալ միով մանկամբ մին մէն նոր հարսըն առնակին.

Աներկիւզ զարմանք կալան զինուցն 'ի չող եւ 'ի շաչիւն :
 Յոսն եկաց աւելորն, ընթացաւ քայլս ինչ ընդ առաջ.

« Ողջոյն, ծերունիդ, ասէ Ներսէհ. մի խոովեօջիք,
 Այք եմք մէք խաղաղութեանն, ոչ բերեմք զէն եւ ոչ ազմուկ
 Յերջանիկ քօ ցանկալի հանգըստաւէտ մակաղասեկս » : —

« Ողջմբ քաջացող գալուստ, կըքէ շըպետ քաքստեալ ըզյանն.
 Ոյք իցէք սակայն ազէ, զինչ իրք իցեն եւ յո գիմեալ » :
 « Ոչ ուրիք, ասէ Բաթուլ. վերին խընամբն արդ այսր առ ձեզ
 Ի կարիսս առաքեցին. ընդունիցի՛ք զմեզ ժամս ինչ հիւր » :
 « Իսկ զէնչ ընդ ձեզ, կըրկնեաց ծերըն, գեղապանծ այդ օրփորք.
 Առեւանգեալ թէ բերէք, ձեզ Արտասոյ տուն եւ քարայր
 Ոչ լիցին ասպընջական յեյուզակաց եւ ազաւէն » :

Գօզ վարգազոյն սրփոնցաւ 'ի պատկառոտ բամբըանն երեսա :
 « Մի, ասեն, ինչ զանգիտեր, ծառայք եմք առն քաջազնն,
 Զիւր ըսպաս հարկանեմք մեծամեծար իւրում ախի՛նոլ » :
 « Եթէ ձեր ինչ իցէ զչոյրող հափափեալ, յաւել անգաղթն,
 Եւ թէ առեանըդ ձերոյ, տեղի աստ չիք ապաստանի,
 Եւ ոչ ալք խաղաղութեանն էք որպէս գուրդը խոստանայք :
 Խնայեցէք զալիս եւ գյարիլըս յապշոպէ եւ 'ի խաղմից.
 Ի ձեռին իշխանութեան գիւցազն հայկայ եւ որգեհացն,
 Ոչ ձերդ ոճիր եւ ոչ մեր գաւակցութիւն գըացէ շըմորհս » :
 « Վա՛յ բարի ծեր ուխմաստուն, կախալ ըզձեռն յօգէր Ներսէհ,
 Յորոց գուգ կասկածես՝ չիք եւ չիք բնաւ ինչ 'ի միջի,

Այլ մեծի գիւցազին բամբին եւ հարսն հարազատ
Փափուցեալ հանեմք առ թեզ 'ի մարտամարտի ուղղմէ յանգորր :

Եւ ձեզ փառք մեծ եղիցին յիշատակել երբեք յապայս ,
Ձի Արասայ տիկին քաջի , մեծին Հայկայ գիւցազնորդայն ,
Հիւր երբեմն օթեցաւ 'ի հոգեւականսրդ աստ առ ձեզ » :

Ի հնչեւ մեծահրաշակ պատկառելի սիրուն անուանց
Խնդութիւն ծագեաց յերեսսն գեղեցիկ գրասերցն եւ մօրն .
Ամզ եւ մէք փարատեցան եւ պարզեցաւ ծերոյն ճակատ ,
Խայտոցեալ աչք տեղք , « Հրամայեցեք , գոչեաց զըւարթ ,
Ձեր է բոլոր ազգատին ձեր Ատատայ հիւզ եւ փարախ » :
Մատուցեալ ձեռն կարկառ իջուցանել յերիւարաց ,
Ոստեան անդէն քաջն յերկիր . մինչ ըզժառոց կապեն զժիւն ,
Խնդազին առջոյ աղկուանքն իջուցանեն զԲեբոր բամբին ,
Ընդ անթօղք մբտեալ տանին , եւ իսկուհին մարգասէր սիրտ'
Քան իւրոց նաժըշտաց նոցա թողոյր զքաղասն զայն :

Արկանէր Ատատ եւ կինն աթոռս արանցն առ գրանն այրին ,
Եւ զԲեբոր իւրոզքն աղկուանքն տանէին 'ի ներքսազոյն
Կիսա առ գուրս անդ յօգնեաց 'ի ձինամիտյլ տախտին պարթիս .

Առեալ ջուր լըւանային զփափուկ բամբջան զտասն քնդուլ :

« Բարի , սաե մայրն , եկիր , տիկին եւ գուար իմ նազելի .
Հանգիր աստ , ոչ ստեմ՝ որպէս են իդձք հեշտ հաճոյից ,
Ի հիւզին հոգեւականի ուր գտանիցին կամք քո բոլոր .

Այլ հանգիր՝ որչափ զոյ հնար , հանգիր 'ի սեր քոց սիրելեաց ,
Եւ յոտին քու՛ օրհնեացեն Երկինք ըզտէրս եւ զքերպատանս ,
Հարսն ազնիւ օրհնեոյ գիւցազին հօր մարում Հայկայ ,

Որում Ատատած յաւեցէ իմաստութիւն եւ քաջութիւն
Ընդ բարեաց խաղաղութեան՝ զոր պարգեւեաց մեզ յաւուրս իւր » :

« Ոչ այդպէս , կրկնեաց բամբին . իմ չիք երբեք ուսեալ , մայրիկ ,
Ձամենայն առնել ըզկամս , յամենայնի խնդրել զհաճոյս
Իբր ըզմի յարձակասուն թեթեամբս գրասերց ճոխից :

Ձեր բարիքդ երանաւէտ մեր են անշուշտ երջանկութիւն .
Ի ծոցի հանգրուանիդ 'ի մեջ գրասերցըդ սիրայնոյ
Մտանամ ըզկէշտս ահա տառապանացս իմ անցելոց ,
Եւ զերծանիմ յերկիւզէ կասկածանացս որ առաջիս :

Այս իսկ մեծ է ինձ չքնորհ քոց երեսացդ եւ այդ ալեաց » :

Գեղեցիկքն վայրենիք ըստ բնակութեան , ոչ ըստ սրբոի ,
Փարեցան զտիւք ծընկդ զձեռք բամբջանն քնդըլելոյ ,
Գըզուէին ըստ աղկական փաղաքշանաց եւ չքիտէին

Իւ եւս այլ յոյս բերցեն զանձուկ սիրոյն խանդակարօտ :
Հայկին զարմատելոք ընդ կէս առնի կէս կուսադեզ
Կերպարանուն վայելուչ եւ 'ի զքստուցն հանգերձանս .

Սաղաւարտ համակ ոսկի , թեթեւ , 'ի շուք իւր ճակատուն

Գոյնագոյն հաւուց թեւովք 'ի վերջաւորս սաւառներով .
 Զբեհ անօտ' ուայ թիկանց՝ գողարիկ լանջաց նուրբ պահպանակ ,
 Ի ներքոյ վառակ ողորկ փայլուն 'ի ծունկերն փողփողեալ ,
 Հանգրիճեալ ստորոտ քղանցիցն ծալ 'ի ծալ եւ հովահար ,
 Գալարուն աթիֆեալ ծիրանեղարգ ոսկեճամուկ :
 Ի գեղեցիկ զարշապարսն մոյկ կարմիր ի շնանական՝
 Ծիրանի ոսկենըկար փափուկ խրացիւք շուրջ պարուրեալ
 Ըջթաթիւքն ձինաթոյր եւ զգիրդ բարձիւք բոլորաշէն :
 Ըջճրղեգ շուշանագեղ՝ շապիկքն իջեալ թեղանաւոր ,
 Ծաղկերանդ ժառագինեալ շուրջանակի մինչեւ յարմուկ :
 Յամենայն ընտիր ընտիր 'ի համագամ տանն ուսձիկաց
 Մատուցեալ բերին եգին իւր առաջի ջինջ 'ի սեղան .
 Լօջ սուրբ ըստ ձին ըսպիտակ ու 'ի զօրութիւն խիւայ երկրի ,
 Վոգի , սեր , կաթն եւ մածուն , պանիր համեղ եւ կաթնարուզն ,
 Եւ խորխի քաղցր մեղու թափանջոյլ եւ ծաղկահոտ ,
 Զուր սառնորակ սրբաւհամ 'ի մերձակոյ խոտուն առուէն :
 Եւ բազմեալ խրախ լինէին , ունկն յալեւորն եւ յերեսեան
 Որ նովին համովք պատուեալ եւ փրփրածին լի բաժակեք
 Սառնահամ անոյշ գինւոյ՝ խոսին զանցից մարտամբարին .
 Մերթ ընդ մերթ հօգ եւ արարք եւ կեանք ծերոյն խառնին 'ի զբոյց :
 Իսկ Բեթար՝ միտք ալճծուփ յեղբր ծովուն , եւ այք յուզալ ,
 Քեռ սուգ ուառաթիկաց հոգ նըկարեալ 'ի դեմուն լուրջ :
 Հանգուցեալ այսպէս ջրմեծ ժամն սուրնջեան ըզբօսուին ,
 Ակն ունեւ 'ի յաղթական զարուստ քաջին եւ ըսպայից ,
 Զի չուեսցեն ջրնծովեամբ միահամուտ 'ի բուն բանակ ,
 Զոր թափուր յարի արանց կարծեալ՝ բամբշանն ոչ անկասեալ ,
 Եւ զի պինդ 'ի ճիշդ պատուէր գիւցաղնորգոյն կային անվրեպ :
 Մընչեին մերթ ընդ մերթ երեքեան քաջք ընդ իւրեանց բախտ ,
 Որ հեռի գնոսս վտարէր յասպարիսէ շահատակաց .
 Բայց հրամանն մեծազօր եւ գուլթ եւ սեր ըզբանչելոյն
 Տիֆնոյն երջանկազարմ՝ ցածուցանէր զոգւոյ մըրբիկ :
 « Երանի՛ , գոչէ առ արսն ուրեմն Ատաս , ձեզ երանի՛ ,
 Որ զայնքանոյ գիւցաղին ըզպատերազմն հարկանէք ,
 Եւ բամբշան այսպիսում՝ նըւոյ նորին կայք 'ի սպասու :
 Ո՛ւր են առուք մանկութեան երիտասարդ տիոցս ամաց .
 Անցին , իբրեւ ըստուեր ամպոյ թուուցեալ ընդ գլուխ լերանց ,
 Իբր երազ գիշերի յանգոյութեան փախուցեալ վեհ :
 Ալէ տայր ինձ ոք զայն եւ յաւելոյր տասընպատիկ ,
 Դրնեւ զանձն իմ եւ զարիւն 'ի փառս որդուցն թորգոմայ : —
 Աստուած հարցն մերոց , Աստուած 'ույի եւ Յարեթի ,
 Դու շարժեա զսուր գիւցաղինն եւ զայնալեճ առ պերբինան ,
 Որ եւ քո իսկ թըշնամիք են 'ի հարկէ , եւ մեր ընդ քեզ .

Առաջի իւր քոյդ իջեալ հալածեացեն հրապունդ Հրեշտակք,
 Մի տերեացեն անօրէնք եւ ամսարիշաք ժառանգութեանդ
 Աշխարհիս այրարատեան, սիրեցելոյդ ասն Թորգոմայ : —
 « Զիջէ ե ինձ, ասէ ցնա կինն, եւ ամօթով եմք յահն հիւրոյս,
 Զի մանկախն չէ աստ եւ հօտդ՝ հասուցանել բուժ մի պարարտ.
 Զի նըքթեալ Թերեւս աղնիւ տիկինս եւ քաջքդ՝ եւ չասն ինչ » :
 « Ո՛հ, կրրկնեաց ծերն, ուշ եւ աստ կրրկին՝ ի կուրծս ինձ անկանի,
 Կարօտիմ գարձեալ տիոցս իմ արութեան եւ սթափ ծընկաց.
 Այլ մինչեւ ես առ նոսին, իւրեանք առ մեզ այսր հասանեն,
 Եւ գալով իսկ գայ ժամն երեկորոյ հանգըրուանաց » :
 Մըտախո՛հ լրօնի բամբիշնն արձակեաց անգրէն բարբառ.
 « Օրհնեալ գուք՝ հայր ծերունի եւ մայր՝ հոգայք մի յաւելորգս.
 Ես այլում գէտակն ունիմ ժամու այլում ժամանելոյ » :
 Ի Թիկունս կոյս հայեցեալ ծերոյն, « Ահա եհաս », ասէ :
 Անխարիեալ ամենեցուն, տեսանեն կոյս մի օրիորդ
 Յառնազէն ժառեալ՝ հասեալ հասցնալելով երիվարու,
 Վարսնական երկիւղիւ Թափտանակի անկեալ ստերիւր :
 Վայր մի նախ զերեսանակարն պինդ քարչեալ առնոյր տեղի,
 Ապա զաչարն շուրջ անեալ, քաջալերէր վարէր յառաջ.
 Նայեցեալ տեսանէին Ներսէհ ուշիմն, արին Թաթուլ,
 Կերպարանք Թուէին ծանօթ. եւ ընդ առաջ ելեալ ծանեան
 Զի Արուսիկն էր ահա՝ խոռեան խօսեալ կոյսն ընկալուլ :
 Խուցեալ միծարանք հրակրեցին զինքն առ Բերոր.
 Յոտն եկաց սա բերկրալից, եւ ձեռն՝ ի ձեռն յեռեալ միմեանց,
 Յեղեկացեալ զիրերաց երկողին ներքն գեղարուք՝
 Գիրկընգիտան ըզմիմեանս ողունեցին խանգաղակաթ
 Լուսեղէն որպէս Զուարթունք յերկնից ծագաց նոր հանգիպեալք.
 Պակուցեալ կային քաջն ընդ պատահումն Արուսեկի,
 Զիշեէին հարցանել, կարգի բանին ակրն կայեալ :
 Հիւրասէր գեղեկեցն խընգութիւն եղեւ կրրկին,
 Մանաւանդ զի այնպիսիք առաքեցան յԱտուծոյ հիւրք.
 « Այսօր, ասեն, օրհնութեանց երկնից բացան մեզ ահա գրունք
 Ի վերայ խաղաղական վայրիս եւ հէք տաղաւարաց » :
 Մանկագոյնն ի յաջկունս մատեաւ մատոց ջուր յոտարն գիրգս,
 Եւ նոյնպէս գըզուանք ըզցեղեցիկն հանգուցին կոյս :
 Զարմացեալ հովուին գըտաբըք եւ ընդ միմեանս հըծծել առնուն.
 Ո՞նն ընդ մին եւ ո՞նն ընդ միւսն հաճեալ ի գեղ եւ կերպարան,
 Մին զայսու հանգերձանաց գովեալ տարազ եւ մին զայնու :
 Առաւել փափիկի Թըւէր կոյսն առնակոյս եւ պտակառտ,
 Իսկ բամբիշն հըմուս եւ փորձ սիրտ եւ տիկին արի ժրագլուխ :
 Ապա լրօնն ի նմանէն առ Բերորայն պատմեալ խընդիր,
 Զբահաւոր անցաւ մեծի կուսին Հայոց հայկանուշայ,

Չարշաւանն ըսկայազոր եւ զխորանայն 'ի գաշտ մարտին .
 « Այլ յայլմէ լեալ չհայեցաւ, սաս, յիս կոյան անհաղաւք,
 Ոչ տեւեալ ապա եւ իմ զարհուրելի խաղճին տեսեան
 Եւ 'ի ծագ գարեւանդի անգ սոսկալի մայնուծեանս,
 Դարձուցեալ զերեսանակս՝ ընդ որ եկին զնալ կարծելով,
 Իսկ 'ի կիցս հասեալ երկից ճանապարհաց 'ի խոր մայրւոջ,
 Ընտրեցի զճին որ տանել աներկեւան թուէր ընդ ահեակ,
 Եւ 'ի սրտի մինչէի. « Աւ մայրս, Երկին, կացո ժաման » :
 Բայց ուզին, որպէս կարծեմ, խտտորելով մեզմով ընդ աջ,
 Յեա բազում մոլորական շքրելոյ՝ բեր զիս այսր հասոյց :
 Սակայն զուխտ պազատանացս ոչ թէ հարին Երկինք ընդ վայր,
 Ըստ որում տեսանեմս՝ առ իմս ահա հասուցին զիս .
 Դուք արդէն իմ էք, եւ մեր այսուհետեւ լինին սղբս » :

Հարցանեմ՝ թէ գիտեցէք ինչ ըլխառայ զքաջէ որգւոյն .
 Եւ Բեբոր, թէ գիտեցնս ինչ զԱրասայ 'ի ճակատին :
 « Մինչեւ ցոյն ժամ, սաս, զի էջ 'ի մարտ վեհն օրերոգ,
 Անգ էին ամենեքեանս, եւ յազմութիւն իսկ մեր թըւեր » :
 « Եւ մէք այգչսփ ինչ, սանն, ըզքաջորգւոյն գիտեմք խառայ,
 Եւ ակն յուսով կամք կալեալ աւետաւոր յազմանակի
 Դիւյազիննն թորգամայ յազմաբազուկ նահապետին » :

Ըզբանիք այսպէս սղբս զակնկալեալ ժամսնն զըլին :
 Ընդ երեկս 'ի մերձակայ հընչեաց լեռնէն փող եւ սրբինդ,
 Զանգեոց խառանց բարբառ զանգիւն հանին վէմք եւ անձաւք :
 « Աւտիկ են քոյքդ, սաս գործեալ առ կիննն ծերունին » .
 Եւ վազեալ բերկրապատար մայրնն մեզմիկ ժամեղք ընդ քիմս :
 Եւ ահա եկին հասին որգիքն աշխոյժք եւ փեսայն իւր,
 Պար առեալ ըզըւսակիզն հօտիւ, զանդւով պարարելով :
 Այծից մաքեաց եւ կովուց պարպատեին կաթամբ ըստինք,
 Բառաւով զզորգիւ լինոյր մարդնն խաղաղ կանաչազեղ :

Ի չքքնազ կերպարանաց եւ 'ի փայլման զինուց տեսել
 Եւ 'ի լուր նորոյ ձայնից զուս եւ զականջալ կառուցեալ,
 Խորտակին հարթնութն եւ կուտակեալ խուռն ըզմեմամբ
 Եւ գրոհ առեալ զբրթցելով տաւազէին յիւրեանց փարափս :
 Թանձրանայր պոչիւն բընչիւն կուռ ազազակ խիտ ամբոփին .
 Եւտին մանկտին եւ ազկունք, գոշխուրան՝ գոշ՝ կըմոց 'ի ձեռս,
 Եւ զայծից եւ ըզմաքեաց քամին զըստինս եւ զերընջուց,
 Ի բաց զորգիւնն մոցեալ՝ զորս հոտ կաթիննն հրապուրէր,
 Եւ բարձրանայր անգ ողորմ ողորմ՝ ամբոխ ազազակին :

Կային հիւրքն հեշտաբար 'ի սղբանչելի զընին տեսեան,
 Մոռացեալ վայր մի զհոգ կասկածագին սրբալից իւրեանց :
 Գեղեցիկ ասպընջականքն հանգրիճեալ բազուկս 'ի վեր
 Փըրքրապէզ գաշխուրանաւ մատուցին կաթնն նոր հիւրոց :

Կայր առևտր տանուակերն յեցեալ 'ի ցուպն ոսփնադեայ ,
 Հայեցեալ 'ի կիթն առատ ու 'ի ժիր մանկախն՝ խնդայր 'ի սիրտ :
 Յաւելուկ կամեցեալ յազնիւ հիւրոցն գահամուռն ,
 Մըտեալ 'ի բական բմբռնէր հանէր ուլիկ մի գէր փափուկ .
 Եւ 'ի ձգեւ սուսերին որ առ գօտուով իւրով կտիտեալ ,
 Ազաւէին Արուսեակ Բերոր խնայել յիւր անտանիկ ,
 Մի զինուկ զի կըշտասպինդ 'ի մեծարանագ եմք վայելեալ :
 Ոչ լըսեր ծերն . « Այլ եւ մեզ , առէ , պիտոյ լինի յընթրիս .
 Թէ եւ գուք լինիք հազորդ , մեծ եւս այն մեզ շնորհաց պարգեւ » :
 Զնոյր մորթէր մըկըրտէր , հորին հրաման ապր ըզխարոյց :

Ըստուերը հովանաւոր մայրեաց բարձանց երկայնեալ ,
 Եւ լերանցըն բըզնուռեաց անկեալ 'ի ծով ծըփէր ծըմակ ,
 Զհիւրասէրն հանգրբուան , զմակազատեզս պատէ նրտեմ :
 Արուսեակն եւ Բերորայ սիրտ յուսուցիկ լանջըն թընդայր ,
 Աչք յակամայս ըզբօտեալ 'ի շինական տեսիլս 'ի նոյն ,
 Իսկ ունկամբ եւ մըտք 'ի հեռաստան կային գեգեր :
 Եւ անգին գտփիւն յանկարծ սալաւըմբակ ոտնաաղտոփից
 Ըզքերինսըն գըրդեղով որոտալիբ գայ հասանէ :
 Թափին ընու գոյիք երեսաց քըհքուշ կուսին , փափուկ բամբըլան .
 Բըբըլեալ Բերոր՝ մընչիւն մեղմ՝ մըրմընջէր . « Ո՛հ , Արզահ » . . .

Ինչն իսկ քաջն էր երկզըումբ Թիկնապահօք յիւրմէ գընգէն :
 Ի վանէլ բեյեանց 'ի սպատ 'ի ճակատուն մեծի աւարտ
 Դարձ այրէն արարեալ 'ի գիւտ 'ի տես գայր անձկաւոյն .
 Ընդ բազում գար ու ձորս անցեալ՝ ստ աղօտ իւր հըմտութեան
 Եւ ըստ քաջաց զինակրացն՝ եկեալ եհաս առ ցանկապին :
 Իջանէ յերկվարէն քաղցր եւ զըւարթ հեշտ ողջուիլ .
 Աւ ծերունիին եւ առ իւրսըն բոլորեալ շուրջանակի .
 « Յաղթանակն առ հայր պիւցաղն , յաւել , առ իս իմ՝ փարեղին » :
 Եւ զողջունէն Բերորայ հարցեալ՝ ետես հուպ զԱրուսեակ .
 Պատկեր գիմաց եւ հանգերձք ոչ ինչ վայրի անտատանունդ .
 Լըւա՛լ խնդաց ընդ սիրոյն մըտերմագոյն ընկերութիւն ,
 Զոր շնորհեալ էր տփկնոյն Սրկիկք խնամոտ հայր անմեղաց :

Մեծարեալ 'ի զուարթաւատ անոյշ բաժակս՝ ոգի առնու ,
 Գոհութիւն լրտէ բազում 'ի բամբըլանէն զծերոյն բարոյ ,
 « Աւ որ , առէ , Տէր ստաքեաց գիս եւ ըզներդ իմ սիրելի » :
 Որ յառաջն զերեսին քաջըն տեսեալ ազնն հովուական ,
 Աւ գիւցազունըս կաշեալ եւ սըխրացեալ կային ցոյնժամ ,
 Արդ զԱպահ տեսեալ , ընդ գեղըն հիանան որդայն Հայգոյ ,
 Ընդ հասակն ըսկայսրերձ 'ի մանկութեան ծաղկեալ յատառ ,
 Ընդ վեհ եւ ահաւոր պատերազմիկըն կերպարանս ,
 Յաւալըն խայտաղց եւ 'ի գիմաց զուարթածաղիկ ,
 Ի բարուցն համայն քաղցունց՝ յողք չըրթանցն յանկիւն 'ի սեր :

Զօռիւք փարեալ եւ զձեռք՝ խայտան կայտան մանկան ւաղկունք,
ԶԻ զարին տեսին որդի վեհազին հօրն հասարակաց :

Արաչէր ալեւարն ըզպատանին գիւցաղնորդեակ
Մի գնալ նօթի, զուշն ուտել, ոյր հօտ անոյշ բուրբեր ճինձեր :

Ընորս ունի, փութոյ քաջազն ըզբամբըանին հեծուցանել,
Եւ շնորհս կրկին մատուցեալ նորք հանգերձ ասնն եւ ծերոյն,

« Ոչ մոռացուք, ասէին, մինչև իցեմք մէք կենդանի

Ըջբարոյրդ Ատատայ եւ զփրելեացդ ընտանեկաց .

Թէ մոռացի գառն ըզմայր, երէ զլերինսն արօտական,

Եւ գետոյ հեծութիւնք ըզտարփելի ծովուչըն ծոց,

Ապա եւ մեր ի սրտեսն անկցի Ատատ եւ քարանձաւս :

Եկեսցուք զարձեալ այրին ըզմեծութեան մերկանալ մութ .

Ատեկաց աչք հըսկեսցեն, եւ հայկեանն այց արացեն ձեզ » :

« Ոջ կաց, հայրիկ, կըցեաց Ապահ, եւ ձեզ անոյշ լիցի ուլիկդ,

Եւ յեշեա զմեզ ի նըւագո ուրախութեան լի բաժակիդ » :

« Ոջ երթայք, զհեա գաչէր ծերն, ո՞վ փարազունքդ Թորգոմայ,

Եւ մի ուրուք հայր եւ մայր լացցէ զորդին, հարն ըզփեսայն » :

Անտի գաթ ալեւալ լուսով երեկորին գան մերձեանն

Նտառնկեցս իբրեւ երիս քաջի սկայի հուլ ի բանակս,

Անդ հանգիպեալ արին խոռ նոցա ի մուտս անտառակին,

Հատկըլեալ քրրանախոնջ յոտից ցրզուս փռուով մածեալ,

Տեսանէր ըզհարազաւորն, զբտանէր եւ զԱրտանակ,

Եւ զարձուցեալ զերիվարըն ճանապարհ զնոյն հարկանէ .

Հարցանէ զհօրին Ապահ, լըտ աստիկ աղէկիզմամբ,

Լըտ եւ խոռ զանցս այրին, գան ի ճամբարըն նըտմաւ :

Մանաւազ եւ Արմենակ ընդ հօրեղբարըն գիւցաղունս

Միաշունչք ի մի խորհուրդ՝ բարեպատեհ վարկուցեալ ժամ

Կատարել ընդ վեհազին հօր զԱպահայ զմեծ հաշտութիւն :

Մուծին զնոսա ի խորանն, ուր ջահք եւ շրաք բարբաղէին :

Հայկանոյ՝ ոտըն զոտամբ արմուկն ի ծոռնի ձեռն ի ծնօտի

Նըստէր անդ ի սնարից, զերդ գիւցաղին պահպան Զուարթուն,

Աչք ի գեւտին սեւեռեալ, սիրտ ի մըրըրիկ ի բազմածուփ :

Յաւագին զաւս ամբարձեալ հօրն Հայոց ի գահոյից,

« Ոջ եկիք, ասէ, որդեակք, առ իս իցեք ամենեքեան » :

Անդ առ օտան անկեալ Ապահ, զամենայազմ կալեալ աղջն

Համբուրեաց եւ ասէ . « Ո՛հ, ոջ եմք մէք, վեհազին հայր,

Ոջ եւ գու լիցիս որդուցդ ի հովանի կենդանարար :

Ո՛վ, ո՞ սայր թէ ամենայն որդիքդ էին ի վտանդդ առ քեզ

ԶԻ արեամբ իւրեանց զնեսցեն շիթ մի զարեան սիրելոյդ հօր :

Տնորդ դք եւ ինձ տեսանել զեղբարսն իմ ասա զամենեկին .

Այլ միումըդ զնացելոյ, զոր առ Երկինք՝ յոր զըրեալն էր,

Դարձուցին փոխանակ ըզմիւսդ առ քեզ, ոչ անարժան

Դրանել զանձն եւ զարեան 'ի քո վերայ, ծընող վեհազն :
 Յանհարկից իմն էր նրմա գամ մի զանդարձ չբզնալ ուզին,
 Սրմա չիք այտուհետեւ հնար միւսանգամ օջտեւ 'ի քէն :
 Ընկաւ, հայր, զոր 'ի գերիսըզ գարձուցին զխորուստդ Երկինք :
 Թէ ոչ իմ ինչ հայտուածոց, սակայն լուկեցեա գէթ հեշտարար
 Դիւցազննրդ փառաց եւ գորովցյ մեծի սրբտիգ,
 Լուկեցեա որ սքեււրդ սիրունք եւ մեծարոյք, զոր բարեխոս
 Առ քեզ քոյդ առնէ որդի՝ առ սերտ զըթոց սեր հայրաբուն,
 Որ եւ զիրկին յազթանակ պատերազմացդ եւ զերեքկին
 Քեզ աղերս առաջի մատուցանեն վըստահութեամբ :

Ո՛հ, լուկեցեա եւ անմեղեա, նըւոյդ որ յոտարդ խննարհեալ
 Ոչ վասն իւր ինչ՝ այլ վասն իմ՝ կողկողազկն արատոր հեզու » :
 Յասեղն զայտ եւ Բերոր 'ի գիւցազննն ոտս անկանէր
 Եւ զահաւոր սկեւրեկն համբուրեր զաջն սոսկալի :

Տեսանէր ժողովն ողջոյն զաչս երկոցուն արտասուալից,
 Յերկուանաց խաւարէն 'ի լոյս յուսոյ ելանէին :
 Չի նկատեալ առ ոտս ըզնուն, սիրարն փրզկիկ հայրազորով,
 Ենողական յուզին խրնամքն եւ յարտասուաց ջընգի կայլակս .
 Գրիկս արկանէ զխարշեկ բազուկսն զորքեկին պարանոցաւ
 Եւ լայ քաղցր լալիւն, լային ամբոխն առհասարակ .
 Իսկ հայկանոց յիւր 'ի յոյր 'ի ձիւնաթոյր ձեռացն թաթա
 Ըզբողեալ ըզվարդադեկ այտեցն ցոլ՝ ողբս հարկանէր :

« Հօտա յոտն կացէք, առն վեհազն, արիք, որդեակք .

Չոր Երկինք յարուցին զմուսւրութիւննրդ ձեր առ իս,
 Յարուցից եւ հայր զազիւզ իմ յամթոյ եւ կորանաց :
 Մի բնաւ ինչ յիշեցին անցեալ գնացեալ ամբն քառեակ,
 Մի թուեցին յաւուրս տարեաց, մի ժամանակ գրեացէ զնոսս,
 Զընջեցեն եւ Երկինք 'ի զբարութեանցն գիւանէ,
 Որպէս հայր ձեր 'ի սրբաէն, եւ որպէս զամպ եւ զմտախուճ
 Չոր գիշեր փրչեաց եհան 'ի ծմականխոս լերանց խորոց,
 Եւ ըզունչ իւր առաքեալ առաւուտուն՝ մաշեալ ջընջէ :
 Եւ փոխանակ՝ բիւրուց բիւրք յաւելցին ձեզ գնունի արեւք
 Բարձրեցին եւ Թորգոմայ եւ աշխարհիդ ջահել 'ի փոռսս,
 Ի փոռսս հայկայ հօր ձերում եւ 'ի պարծանս անձանց ձերոց : —

« Ողորձո՛ւ յաշխատեալսդ 'ի բազմօրեայ ճակատամարտ .
 Խանջ եւ վաստակք 'ի հանգիստ աղէ զարձիք ամենեքին,
 Չօրանալ յառաջիկայսդ, հէն թէ ուստեմն ինչ եկեացէ :
 Առաքինեաց ասպարէս ծրփմանց է ծով կամ առապար,
 Արին՝ քան 'ի յաջողս՝ 'ի ձախողակս է աննրկուն,
 Երկինք թէ զիս ինչ ընկձեցին, ձեզ հիւսիսի շորհեցան պետք,
 Գուք ձեզէն պաշտպանել զընդիդ անձանց հերիք էք այժմ :
 Իմ կամք սրբտի՛ այդ խորհուրդ, մինչեւ զարձիք բախտն իմ առ իս,

Վըստամեան մինչև գըլուխ խոնարհեցի առ ոսոս Հայկոց ։

Ելին արք, մնացին 'ի խնամքս գիւշտօղին ափննացն երեք,

Օրփորքն Հայկանոց Արուսեկէւ՝ բամբըշտօնն հանդերձ :

Իսկ ձա գրան խորանին 'ի յընգածնայ ընտից պահակք

Ի դընգէն արմնակեան, յորոց կային պարեկապանք

Եւ արտաբոց բանակին հըսկել 'ի յեւլս թըշնամայն :

Հայկանոց ամենադեղ՝ սիրալէր գիրկս արկեալ բազկօք

Ընտրեկ հարսին իւրոյ զըստնափայլ եւ գիրք ուլամք,

Համբուրեր ընդ նրան 'ի վարգափթիթ փոքրիկ շըթնանս .

Թըւէին երկու զմիմեամք 'ի գութ գորով փարեալ սատրակք :

Ապա ծանկ առ ծանկ առեալ նըստուցանէր, ընչէք զարտօր

Որ գեւ հատեր առ փըղձուկ սըբոփ բամբըշտն յիւրաց անտի,

Փոյփայլեր փափուկ ձեւամք, զըդուէք սփոփէք քաղցր բանիւք :

Արուսեակ կայր կաթոգի զմայլեալ ոգւով 'ի սէր՝ կուսին ,

Ընկալեալ եւ ինչն ողջն ըստ արժանի մըտերմութեանն,

Եւ ողք չըքմեղանս ընդ խափս յանկարծ լըքանկոյն :

Առաջին պահ գիշերոյ սահեալ զընայր խոր լըսութեամք

Ընդ կապուտակ ձեմարան սասեղախուռն երկնից զընդին .

Համբոնն կային 'ի քոն արք երիվարք եւ անասունք,

Հաւք ճըղոցք անտառաբնակք՝ մացառաղօք եւ ծակափիթք :

Վըստամ եւեթ 'ի վըսնին ընդ Արքակայ եւ մըտերմաց

Որ զըրուանեանն 'ի սոհմէն, որ յիսերթմ ազնուաղեանց,

Ի յոյզս 'ի ծուփըս սըբոփ՝ մըտաց աննիրհ մոլեգնոտեր :

Որգունակ 'ի մեծածով, զի հակառակ սատուտ անտուտ

Այլք 'ի ներքս ամբոխիցին խոով յանդընդոց յարուցանել .

Յոր գիմել ամին ոչ գիտելով խուլ մըտընչեն ալիքն երկմտ ,

Ամնայն խուլք եւ եղերք լըռն գեռեւս 'ի կասկածի,

Յերեսաց հասանկոյ մըրրիկին անձաք հեծեն 'ի խոր՝

Յամենուտ աղընկալեալ սեւա կոհակացըն խաւթելոյ .

Նոյն ըզՎըստամ յոգըողգուն տագնապէին 'ի սիրտ խորհուրդք :

Մերթ 'ի միտս յիմարութեան խորհէք առնուլ զիւր մըտերքմն

Ելանել առ Բէլ հատուած, եւ մերթ կազմել կորովեաց գունդ

Հարկանել գիշերամարտ տիտանացոյն զմերհեալ ճամբար ,

Չարութիւն մինչեւ 'ի մահ 'ի հանգիսի տալ մըրջանակ .

Մերթ առնուլ զիւրսն եւ երթալ 'ի խորը ուրեք ինչ կողմնչել :

Եւ մերթ ափեւանայր եւ զատամուռն կըքձըտեր

Ի վերայ հորն Հայոց, որգւոց քալին, գիւշազն եղբարց ,

Յարուցանել զըսկայս խք, 'ի սուր մաշել վրանացն 'ի քոն :

« Այսպէս ուրեմն, ասէ, միք յերկուս ձախատս յոր մըղեցաք

Վառք պարտեալ, եւ Հայկ իւրովն յերկուս յերիս կախա յաղթակօտն :

Ինչն անկեալ վիրաւոր, սակայն մեր քալք առաքինիք ,

Չօրավարք արխախուսք, մերոյ կողման պարկուպ պատուար .

Ի սուր ըստանկան գեղ 'ի հոփա անկեալ ու'ի գաշտ:
 Ի բերան մասնեալ սրբոյ զնոսա 'ի ծախ, եւ քնքեանք կան .
 Հաստք, յամբայր 'ի մարտոս վասնեցոյք եւ սպասեցոյք,
 Եւ հոստանն առաջիկայ մեզ ակներեւ գուշակաւոր,
 Եւ այսմ ամենայնի շարեացապարտ գրլուխ Արձակ .
 Տեսէք եհն որ մերձեցաւ առ մեզ ըզհետ պատերազմս,
 Եհարց որ ըզմեզ' մտեալ թի կենդանի սրգեք իցեմք .
 Ձիւրեանց շունքս հարցին, ըզմեզ եւ ոչ թ' եմք 'ի միջի:
 Ահա սիրտ ամենայն ընդ Թորգոմեայ գնացին որգւոյն,
 Վազիւ եւ արգիւնքն յայնաստիս երեւեցին:

« Ձեհնչ այլ ինչ մընայ մեզ, քան թէ կամոյ թէ ակամոյ
 Երթալ յոտս անկանել ամբարտաւան յաղթականին .
 Ձի եւ թիկունս իւր զեղբարն ըստուարացոյց' գոնեզ հիւսիսոյ:
 Այլ նախ առ ոտս ինձ պատասեալ բերանասցին անգունեք երկրի,
 Եւ 'ի վեհ խոր ընկրցին զայնծաղիկ Վլատամայ գլուխ,
 Քան թէ զկորանըս սորին տեսանիցեմ' հեծեծեկի:
 Որ ենն ընդ 'Կերթովթաւ, գեթ ընդ միով բըռնաւորաւ,
 Իսկ աստ աճեալ յորացան ահա գոռոյք մեզ գլլխահարք,
 Մանկտի խօլ եւ աւանգող եւ քան ըզհայրն ծանրագոյնք .
 Գեթ հանձար գոյր 'ի նոսա' մեծարել զայր ըստ արժանի:
 Արբազ, Արբազ, յանձնըք սես . այսօր ես կամ', վազիւ գընամ .
 Ձառոյք տես հասակիդ եւ զգոռալդ որդէս մեծարեաց
 Ի պըսպէ Հայկանուշին եւ Արուսեան' գիտես քան զես ոչ »:

Լուս եղին վայրիկ մի . հեծումն յերաստ անգր ընթանայր
 Որդէս խուլ մըրբիկ աշնան յանտառախիտ մաշնէալ մայրիս .
 Մանուանգ զի եւ մնացեալքն մըտերիմք սակաւաւորք
 Իբր յանոյստ եւ առ երեսս եւեթ կային յետ պարտութեանն,
 Ձրոց կասկած իսկ 'ի միտս անկեալ խիթի էր ստամբակին:
 Որգին միայն կայր նըմա, բայց պատկառոտ 'ի վեհազնին
 Եւ զանգեա յարուծենէ գիւցաղնացեալ իւր մանկըտուցն:
 Թող ըզսերն առ Արուսեակ իւր ըզձայլն զոր աշխարէր,
 Եւ յոյս Հայոց օրիորդին արփեաղեթն Հայկանուշայ
 Ըստ կամոյ ծնողին իւրոյ' երկրորդ սքըտին ակընկալիք,
 Ձոր նենգաւ խորամանգեալս ասէր, կային 'ի մըտին խիթ .
 Խոս եւ Հրանտըն երանիկք զինքն առնէին նախանձաբեկ,
 Եւ ոչ նըշյլ ինչ սպոս այնուհետեւ ծագէր 'ի միտս:

Հուակ ուրեմն ծերունին Պարգեւ բարբառ զայս արձակեաց .
 « Սիրտ յեանգն հարեալ ցասման բարգէ 'ի վեր ծուխ զարամեւր,
 Ուռուչիկ սքրտմըտութեան փուք յաչս 'ի գլուխ մահկանացուս
 Գուամարեալ զամգն եւ ըզմեզ, իբր 'ի բարձունս լըրանք մըրբիկ,
 Ձըտայ 'ի բիք անպըտոր ըզհանձարոյն նըկատել լցա:
 Վասն որոյ' ասցուք տեղի, Թէ եւ արգապ քում բարկութեան,

Ձայտ գիշեր՝ սեպուք վաղև զի ծնանկոյն արգանդ իւր խոր,
 Ձինչ բարայրս մեզ նիւթէ՞ միտք եւ կամ բարտ երկնահարուեր։
 Եթէ փորձ քաջ զօրավար է տխանեանն, ոչ մտաւոյի
 Ելանել ընդ առաւանն եւ ՚ի սասս Հինիւ հրտել։
 Արգիքն եւ սկայք հիւտախաւսէր յերկոյ մեծոց ճակատուց խանջք,
 Ընդ ծով եւ ընդ ցամաք վտառակարեկք, ինք կարեմէր,
 Արմենակ իւրով զընդաւ ոչինչ ընդգէմ հրտ խուժանին.
 Հարկ է զի մեզ առաջի բազմի փառաց մեծ առարկէլ,
 Եթէ ոչ ըստ երեկին հանգիտասեռ կայցուք եւեթ։
 Թէ ալեացս ոչնէ խորհուրդ ՚ի մարտ, իմն այդ է աւազիկ։ —
 Բայց խորհուրդ էր մտառի ժամաղաճառ գեղերանայ։ —
 Ի խորոց սրբան նախ յարուց Վ ըստամ ել գանաղաքն,
 Արտ լուս եւ մեծամեծ վիժեալ արտաւր սրանաձեւ,
 Մըւնչեալ զայրազին, ՚ի բարկութիւն բըրդեալ սակ.
 « Ինձ չիք այլ ունել ըստաս քան ճակատու տխանայւոյն.
 Եթեմերորդ ահա կընքեալ օր եւ խնդրէ զիս տխանեանն,
 Եւ Թէ ոչ, ես ինքն ըզնա. Թող յայամհետէ անձամբ կըքէ։
 Վաղև իմ է պայմանեալ կարգ հանգիտի եւ բաշխից փորձ,
 Այ զիմ տեղ այլում Թողից, եւ ոչ խառնեմ զբարտս ընդ Թարգամ։
 Թէ մահ, Թէ յաղթանակ յայտ ՚ի ճակատ գրեցին ստակք,
 Իմ իսկ են երկողքն, եւ ես պատրաստ առ երկոսեան,
 Աւրն քաղի յաղթութիւն Թէ չէ ՚ի ձեռս, անշուշտ է մահ։
 Ելլուք դամ մի քաղաւթեամբ յերեքազին սասի կենաց,
 Յամբժոյ Թաւցեալ զոգիտս եւ ՚ի յնարիչ կարծօղ ծըքմանց.
 Այ Թողեալ ստիքն, բայց մարմին հող ՚ի գալստ մարտի։
 « Հապա իմ քաղք, պընգեսուք միտալար ՚ի սոյն խորհուրդ,
 Ըարժեցից հոգևով իմով ես զհամօրէն բանակն ընդ իս.
 Եւ Թէ նդգէմ ինչ հնարիցի Արնակ օցտել ըզցանդս յինն,
 Ձի եւ ըզկեանն արգ ճանաչէ յիւր գիւցազինէն չնորհեալ պարգև,
 Գիշերոյտ արփիք վըկայ, ՚ի Վ ըստամոյ զլուխ օն եւ օն,
 Սոնքացեալ տեսցէ կառափն ըզխըստութիւն գաւաղանին։
 Դուք իմ մըտերինք, պատրաստ կալէք զօրս առ վաղի,
 Եւ գու զմերսն, Արբակ, զարբի զլուսնոյ Տըմորեայ եւ զխորզաւային։
 Արիք ելէք ՚ի հանգիտս. Վ ըստամոյ չիք ինչ այլ խորհել
 Եթէ յինչ եւ յով լուծցի առաջիկայս իրաց կընձիւն.
 Եթէ ոչ գը ընդ իս, սակայն Արբակ եւ ես մեացուք։
 Եւ լուծաւ երախանն՝ առհասարակ լուս գընացիւք։
 Թորդունան փառքն եւ պարծանք եւ հայկազանցն յաղթանակ
 Ձերք աըհալ ինչ կերակուր ՚ի գողողին նըստեալ ՚ի սիրտ,
 Կամ ՚ի ընծարն մըզմաւանն՝ անգոհական հեղձամըզմուկ,
 Այ տայր ըզհանգըստեան անուղ նըմա զընոյ պարգև։
 Իսկ Հայկ ՚ի վէրս եւ յերկունս ՚ի տրխուլից անգ զիշերին

Անդորր սգւոյ եւ սրբո՛ր վայելէր սուրբ խաղաղութեամբ :
 Սերելիքն հրօհին առ իւր, գուտար եւ նըւանքն նազելիք .
 Արուսեակ առ գահայից քանոն, Բերոր առ անտփէք,
 Հայկանոյշ սնարիցն առ բարձ, ձեռք իւր գողտրիկ 'ի գաստն հըգոր :
 Էր զի հըսեոյն վերաւոր զարթնոյր հեծէր առ ցաւ ազգերն ,
 Ապա դամ՝ մի պատուաստեալ 'ի քունն եւ յեա խոր լըուութեան
 Երկնաւոյք տեսեալ երազ՝ խօսեր յանուրջս ըզտեսլենէն .

« Դաւ է գաւ , գաւառաննեոյ Բէլ՝ մասն եղև ահից սրբո՛րն ,
 Հուր բըղիտեոյ 'ի խաւարէ մաշել զխորանըս Թորդոմեոյ :
 Զք խընգրեն . յազթուութիւն . այլ՝ այգ վատեոյ է յազթանակ .
 Զք խընգրեն . զանձըն Հայկոյ . յարեոյց ես արգ ձեզ աւափի :
 Արեք ըսկայք , ելէք քաջք , զարթիւր ասպար , կոչեա զորդիս՝
 Ձայն տուք հիւսիփ , տուք ձայն խոռայ Վարմնեակոյ :
 Յարեան կանգնեցան կացին բանակք պատենազէնք
 Սպասազէն վառեալք 'ի կոխ . ո՛ւր են նըշոյք զինուց նոցա .
 Զք եղև . խաւար ծածկեալ , խաղան հանգոյն սեաւ զէշերոյ :
 Յարեալց ես , հասից նոցա , Տէր ըզհըշեալակ իւր առաքէ
 Աւաթի երեսոց իմոց առնել ինձ հովանի :

« Ո՛հ գուտար , երկնաւոր ես գու զուարթուն փայլահնամեւ ,
 Դուն զիցես զանձնը սերուն 'ի վերայ հօր քոյ սիրելւոյ . —
 Քեւ փըրփեցաւ կարեմէր անկեալ քո հայր անպատըսպար :
 Սեպայն , մհ գուտար իմ գու , զք եղև քեզ , քա՛ն՝ մի լեցի .
 Աւաթի ես 'ի վերայ քոց եւ անձին իմ առերեայ .
 Ո՛չ լըես , գըլին յերկինըս նըկատեալ ժամուն անիւք » :

Աստ լըեալց , եւ 'ի խորոց սրբաէն Թառանջ մի մեծ եհան :
 Պակուցեալ եւ սասանեալ կան երկողքին մատաղ հարսունք ,
 Ծափ 'ի ծափ լանջս 'ի Թընդան ըզլըւաթեւ հարեալ գաստակս ,
 Աջս բացեալ մեծպմեծս յառեալ յերեսըս գիւշազին .
 Իսկ աչեզն ամենագեղ կոյս օրիորդն Թորդոմեոյ
 Յակնակառայց 'ի սեաւ բըբայ շիթս արտասուաց շար մարգարիտ
 Ընդ ծընօտան իթուցեալ իբրեւ առու մէջ շուշանայ ,
 Եւ զբազուկն ոսկեծըղիս վերամբարձեալ յերկնից աստեղս ,
 Յան եկայ անգ ուր նըստերն 'ի սնարըս հօրն նիրհելոյ ,
 Զայս ազօթս հատաչալից ինքն առ ինքեան մատուցաներ .

« Երան՞ արգեք իցէ , հայր , զառանցելոց յեշտակոց ,
 Եթէ տեսիլ երկնաւոր՝ հանգերձելոց ինչ յայնտութիւն :
 Աւա՞ղ , այս քո գուտար ապախաւար մեղանչական
 Ոչ գրտաւ ինչ արժանի փառացք այգմիկ եւ պըսակոց
 Ի սահակալն աւուրց իւրոց յորս եւ սոսկուձն է ակնարկել :
 Իսկ Թէ ինչ յառաջիկայըն տագնապն ըզքեղ կասկածք ,
 Թէ յապոյցս ինչ խընգրելոց է Թըշնամին զանձըն քո , հայր ,
 Վա՞շ ես անգ 'ի քո վերայ , ես փոխանակ քո , հայր , յայնժամ :

Այժմէն զանձն ուխտեմ 'ի զրհ, առ 'ի քաւել զոր անգլխեաց,
 Եւ անարժան գովութեամբդ յողի հարեր զիս մեծաժէք:
 Բաւ երկինք 'ի գիւցազն գըլխոյս վըտանդ սւեղեան անբաւ.
 Այլ թէ 'ի քո ներելոյ նիւթեաց ինչ գազա Սանգարամեոք,
 Արնայն յիմ գըլուխ եւ աւասիկ առ ամենայն,
 Յիմ կառափըն բառնալ զարգար վըրժուցըդ պատուհաս.

Դու ինձ ըզհայրես պահեա, պահեա զգըւարթ Թորգոմեաց լոյս:

« Ո՞ աայր, հայր, ըզժամըն զայն, փոխանակել զոր ետուր կեանս
 Բնդ միում իտէ կայլակի գիւցազն արեան քում աղբերաց,
 Թող թէ 'նդ քաղցր հորդ արեւուք, իմ՝ աշխորհիս եւ բանակիք,
 Եւ գամ մ'ի գառն 'ի գահճէս թեթեւանալ մըտաց խըզնիս: —

« Այլ գու հայր մահկանացուաց եւ անմահից ամենափայլ,
 Դու եւ հայր եւ հոր մերոյ 'ի սուր փըքնաց անկելոյ ցաւ.
 Որպէս նա 'ի մեզ 'ի ծնունդա՝ հայեաց յորգիդ քո գըթութեամբ,
 Հայեաց եւ 'ի բանակըդ զինուորեալ յանուն քո սուրբ.

Բջլաղթօղ քեւ զորացեալ բազուկն 'ի գա գարձո փուկով.
 Դարձո զողի զըունչ գորա, զի մի մնացեալ անապաւեն,
 Ի նենդող հարցի զինէ հայր ընդ որդես՝ մայր առ մանկան.
 Լի էր բանակս ապաքէն, լըցաւ եւ այլ այր իրաքով,
 Սակայն վհճըն գիւցազանց անկեալ զընի յոյժ կարեմէք »:

Ձայս ասէր, եւ առ արխուր եւ թանձրամած սըզոյ միգին
 Յեցուցեալ գըլուխ 'ի սնարս ընդ հարսներոյն նիրհէր 'ի քուն:
 Եղբարք քաջին եւ որգիք, թէպէս 'ի տուէ խոնջք եւ ժառանգք,
 Անհանգիտաք եւ 'ի նինջն, իբր 'ի սաստասկ ու'ի փուշ թաւալ,
 Դային միայն ընդ միայն եւ մերթ երկուք եւ կամ երկք,
 Որպէս զիարդ ինչ գէպ աայր, մերած քաջին առնէին սոյց.
 Եարուցեալ բերէին եւ ըզԲաւոն ճարտարապետ,

Այլ նա զքուն քան զքարման օծանելեաց եւ սպեղանեաց
 Լաւ վարկուցեալ, մըրգովել չկամեր գհանգիսան երկնապարզէս:
 Դառնային լըռելեայն ամենեքին անգրէն 'ի վրանս:

Բանակն համարէն նընթէ զերկրորդ պահ գիշերոյն.
 Դու միտցն ճանճաճերմակըդ գիւցազն ըզքոն Յուլակ,
 Երիվարդք քաջազարմ սերունդ քաջազն երիվարաց
 Ձոր Տուարածոյ սընոյց տափ 'ի Բիւրափնեայս եւ ընդ Շուշար.
 Դու արքուն եւ ցաւագին առ լի մըրդիդ հըռիկեր գու:

Յուլակըն մտերիմ վարզանըշան եւ լանջադեղ
 Խորմէ տեսեալ էր հեաէ զարիւն քաջին, զհեծումն առեալ,
 Եւ ածեալ հփւանդագին 'ի թորգոմեանն ըզնա ճամբար,
 Տըրտում եւ թափածայլց 'ի սէր նորա կայր սըրտակեղ:
 Ոչ 'ի ձայն եւ ոչ 'ի ծափ փայփայելոյ իւր սպասեկին
 Տընկեր զպանջս, ոչ բուս առնոյր. հեծէր արկեալ զըուխ 'ի վայր.
 Արտատուք ըյնակայլուպք թօթափէին նուազեալ աչացն.

Ընգճբառասար կասկածազոյն կըթոս ոտամբ գափր հասանէր :
 Մերթ գաննայր հայեր 'ի գուրս ասպաստանին յառկայծ նըշքլ,
 եւ ընդ այն սուղ խըրիւնջէր կերկերածայն նուրբ հաղագաւ :

Ի լուծեան խոր գիշերոյն 'ի Թանձր անոջ քուն բանակին
 Երկար նըւագ գուն գործեալ հաներ Թափեր զըրլոտն պախուց,
 Ընդ աստեղքը կլանէր . եւ սուր ունդամբը հետազտեալ
 հասանէր 'ի խորան սփրեցելոյ իւր գիւցազին :
 Խընդրէին պայիկքն ունել, գազանանայր Թըւչեր ընդ օգս,
 Կիցս ըտեպ արձակէր եւ սոսկալիս, եւ չըրջեալ շուրջ
 Հուզ երթեալ վրանի քաղին կայր յեակուսէ մահճացն առ փեղկ :
 Փռնելելով յուրաց երեալ եւ գցեղապանծ գըրխարկեալ բաշս
 Ի փոշ Թաթաւեր եւ ջերմոնջերմ հեղոյր արատար :

Առ այլքանի մընջեան տեսեալ Թէ չիք դարձուած ինչ 'ի ներքուստ,
 Ողբանուագ արկեալ սիրոյ վընջիւն մեղմիկ գափր հասանէր :
 Ըզաստ ընայ, երաց գիւցազնն զաշս . « Ե՛հէ, ասէ, Յուակ,
 Ի՞մ Յուակդ երախտաւար, այդ քո է ձայն եւ քոյին արոփ :
 Ի՞ Յուակ, ուրախութիւն քաղիս սըրտի, մարտից պարծանք,
 Ոչ այգալէս կամէի գոփել առ իս քեզ աստանոր,
 Այլ 'ի մարտի՝ առաժուր սըմբակակոխ խորտակելով
 Երկեղծ՝ վահան՝ նիզակ, զիմ եւ զքո խորիս վիրազաց զըւտի :
 Անու՛մ 'ի միս, իմ արիգ, ըզվեշտոս քո 'ի կիրս իմում .

Ձարիւնս սետեր, հոտ արեանս ըզսիրտ եւ զմտաբոլ արբամեցոյց .
 Չիք քո մեզ ինչ, քաջքդ, ոչ . գու հանապաղ տեսանըգ փոխան
 Տըւեալ զանձնըգ քաջպանջ եւ յայնքան կոխուս ասրեցուցեր . . . .

Ո՛վ, քան ըզՎ ըստամ գու մըտերիմ, ոչ մտաւցոյց :
 Օ՛ն գու մի լըքանիք, մի զսիրելոյդ կայքի զքեզ ա՛հ .
 Դու գարձեալ տարեալ վազիւ զիս առ սոսիս՝ հանցես ուջամբ .
 Այլ երթ գու դարձիր այժմիկ, դարձիր Յուակ 'ի քո հանգիստս » . . . .

Այն ինչ բանքն 'ին 'ի բերան, յափըշտակէր 'ի քուն խորին :
 Առ այս բարբառ ընգեղասեք յորոց եհան մեծ մի Թառաջ
 Էրէն իմաստուն, իբրեւ ոգի խուն ինչ ասեալ,
 Ընդ մըուսլ արխորութիւն եւ ընդ զըւարթ որբտի կայտեա,
 Այլ անմեկին կայր անգին, մըրմունջս հանէր խանդաղանայ :
 Ելանէր օրիորգն հայոց արի՝ ասնել ըզնա,
 Իբրեւ յես հոր գիւցազին պատակասելին իւր ընտանեակ .
 Ձի եւ էր իսկ ըզըքնազ ըզիցոյն ըտեպ տարեալ 'ինիւս :
 Փաղաբուշ ողբեական ձայնս յեղյեղուկս արի նա պեսպէս .
 Հեղ եւ գցան հայեր Յուակ, չըմաստանայր եւ ոչ փոռնչէր,
 Թոյլ տայր գիր փափուկ ձեռին՝ զինքն գըղտել մեղկաշուշափ .
 Փոփարէն արկանելով ձայնըս պեսպէս աղերասաւորս՝
 Պարտաւեր ներել նըմա կալ յամել անդ առ սիրելոյն :

Քանիցս եւ կոյսն նըմա զասպաստանին ցուցանէր կազմ՝

Հեծեր մեղնէր, աստաներ եւ Թօթափէր բաշխէն ըզըլուի,
 Աւաւել երթեալ խրթեալ մըխէր 'ի փերկըս խորանին:
 Մերթ ընդ մերթ ցըցէր զահանջս իբրեւ 'ի շփնդ ինչ հեռաւոր,
 Եւ գարձեալ աղինկորեալ հիւանդագոյն գարբ հարկանէր:
 Կուսին 'ի ցնջ խորանին կապեալ ըզնս պարուանդաք,
 Պատուիրէ պահանորդացն խոտ աստառ արկանել բուտ.
 Ի միտ առեալ զի ցաւած վըշտահար սիրան էր անսըւադ:
 « Վահ Յօլահրդ ցանկալի, զհայրն աշխարես ըստ քեղ եւ գու,
 Ընդ հօրն եւ գու տառապիս, եզուկ զիս, քեւ չափ ոչ գըտայ
 Ես գուար անագորոյն եւ ապաշնորհ », ասաց, գարձաւ,
 Եւ աշխուհքն արփիազեղք յարտօտրածին ծըփէին շաղ,
 Որպէս արեւ ակնարկեալ 'ի ցօզալից ամպոյն ծոցոյ:

Ի վըսնըն մըտանել մինչքեւ կամէր առ գիւշաղն հայր,
 Ըըշուկ յունկն ազցի, շըչիւն 'ի ճամբարին հեռաստանէ:
 Ի համր եւ խուլ գիշերին պահակապանքն ըզբանտփան,
 Աղք ոտից ինչ գըրնդիւն եղեալ, միակնոց ձայն արկանն,
 Հաննն գէտ եւ գուշակ, անտփ վըրդոյն այն հարկանէր:

Չարհուրեալ 'ի բազկէն Հայկայ բէլեանց 'ի գիշերին,
 Յերեսաց գիւշաղանցըն հիւսիսի եւ բանակացն
 Որ եկեալ արեւագունդ հաստ արարին զհայկեանց Թիկունս,
 Եւ 'ի տեսել ահաւոր ըսկայախրոխտ աւուր կըռուոյն,
 Հանին շուրջ յաճախագունդ եւ ուրնդակազմ պարեկապանս
 Ընդգէմ գիր եւ տախտակ կողմանն ուստի շարժէր կտակած,
 'Աոցա գլուխ կարգելով զՇամիրն աշխոյժ եւ ըզԹուրոտ,
 Չամոյսն զերկոսին յանձնապաստան զօրագըլեաց:
 Խիտ առ խիտ արկեալ խարոյկ, նըռտեալ պահն գիշերապահս,
 Չէն եւ ասպար եւ կազմած եւ երկվար առն առ նըմս:

Իբրեւ խոր խաղաղութիւն տիրեաց յերկրորդ ցայտութեան պահ,
 Ըզցըլեալ երկոցուն առ 'ի սաստիկ անապակաց,
 Եւ սըրտիցըն զայրացեալ 'ի բըռնադատ տըքնութենէն,
 Եւ խելացն՝ յարեանն ուղից գառնութենէ ծըրեալ շոքոյ,
 Անդ Շամիր զայս առ Թուրոտ ըսկըսանէր արկանել ճառ.

« Յաստարէս փառաց մարտի յաւերժայազլթ արփ սկաղից
 Թէպէտ եւ մեր իսկ երէկ գիւշաղնարար նահատակեալ,
 Սակայն Թօղ զի կատարածն Հայկայ պըսակ ետ յազմանտակ,
 Ոչ պարծանս ինչ քաջութեան մեք անձանց մեծ ժառանգեցաք.
 Ամենայն ուրնգութիւն սըրտի, ձեռաց ոյժ եւ կորով
 Յոչինչ համարեցաւ առ առիւծուն եւ սեղ կորեանցն:
 Այս իսկ մեր այժմ աստանօրոս տըքնութիւն գիշերապէտ
 Իցէ ինչ արժանի սկայից ըստ մեզ ոգոց, բազկաց:
 Ո՛չ այս գործ է ապաքէն սին խալամոյ իշոյ մեծի
 Որ կանճոխոյ կայ 'ի ծայր՝ խըրտուիլ հաւուց Թըռչնոց երկնից .

Նա վառվար եւ քան զայդ, որ զի շարժի գեթ ձայն անէ,
 Զոր եւ գործէ ինչ. իսկ մէջ, նըսացուք անգործ եւ անխըլիքս
 Զերդ գոյեակ մի առ մանկան 'ի պահ՝ զի քաղցր 'ի քուն լինի:
 Տէր ծն քաղցր Թուրոս, ահա մեզ օր առնել անուն,
 Եւ կանգնել յիշատակ անմահութեան ընդ արեգերս:
 Որ ընտրեացն ըզմեզ բախտն 'ի գլուխ գընդին գեղեցապահ,
 Բերեալ մատուցանէ առաջի ժամ բարեպատեհ »:

« Զինչ բախտ, ասէ Թուրոս, եւ բարեգեպ ժամանակ զինչ.
 Բան մի 'նդ միտս իմ հարկանի, թէ արգեզբ այն իցէ եւ քոյդ »:
 « Եւ ո՞ր այն իցէ, ազէ հան մեզ 'ի վեր, ասէ Լամիր,
 Եթէ նոյն իսկ ինքն իցէ՝ որ 'ի վերուստ ինձ աղչեցաւ,
 Յաստուածոց անտի անշուշտ գիտացուք զայն թելադրութիւն »:
 « Հայկ անկեալ, կրրկնեաց Թուրոս, գընի վերեալ 'ի ճամբարին՝
 Որ բովանդակ խոնջ աշխատ 'ի քուն թաղեալ կան ուրի գինւոյ.
 Թէ առեալ ըզգունգըս մեր անկցուք 'ի մէջ, զինչ լինիցի »:
 « Ո՛վ աստուածոց տեսութեան, գոչեաց Լամիր այլ 'ի յայլմէ.
 Արդ Բելայ եւ բանակին իւրում եհաս այցելութիւն.
 Օն առեալ արի, ո՞վ քաջ, հանպա 'ի գործ, զի յապաղեմք »,
 Ասաց, եւ մոլեգին իմն յարեաւ ուրախութեամբ:

Այլ անսա, կրրկնեաց Թուրոս, եթէ յանկարծ չաջողեցիմք,
 Եւ ըզգունգս առ ամբոխիւ կորուսանեմք մեծի զակշին
 Որ կուտակեալ յարիցէ միանգամայն 'ի մեր եղեան,
 Որո՞վ ապա երեսօք կացուք Բելայ մէջ յանդիման »:
 « Տէր է մեր եւ բանակին Բել համբոյն, յաւել Լամիր,
 Մահայն մեր իսկ է գունդս 'ի մեր ձեռին իշխանութեան:
 Որ դարձ մի այսպիսի քաջայանդուզն արիցէ 'ի միտ,
 Փառքըն յու՛շ պարտի զողինս 'ի բաց եւ զմահ յաչաւն գընել,
 Յաղթութեան կանգնել նըշան կամ մեռանել արիարար,
 Եւ ոչ զերեսս ինչ ուրուք՝ կալ տեսանել այնուհետեւ:
 Ըստ հոգմոջն փոփոխել տարուբերին եւ առագաստք:
 Ո՛ւր կամ երբ, բայց վըսանդօք, քաջութեան դարձ ինչ կանգնեցաւ.
 Ո՛չ վաղեւ ճակատք իցին եւ անանուն թերեւս անկցուք:
 Քաջի աչք յայլ ինչ չհային, բայց 'ի պրոսակըն պարծանաց
 Առաջի յաւիտեանց, իւր թէ շնորհին պերճ յաջողութեմք.
 Պիշ զահն յայս եւ դու կաջիր, ծն անգր 'ի բաց մերժեալ զերկելդ:

« Ոչ յարուան ինչ խօջարար երթալ ասեմ մեզ 'ի վերայ.
 Լուր զինչ կէս եղեալ է իմ, եւ որպիսի հարս իմացեալ:
 Եւ ըզկէս թէ բանակին կոտորիցեմք, չհամարիմ ինչ
 Արժանի վըճարեալ գործ, մինչեւ մընայ Հայկ կենդանի.
 Որ թէ յանէ 'ի վերացն, տմահադոյն եւս ոստնուցու,
 Վերաւոր իբրեւ առիւծ հարկանողին իւրում 'ի վեճի:
 Հաստաբուսըն բանակի մեծի նա յայս իմ է հանդոյն ».

Ամենայն զնա միայն կորուսանել լիցի մեր ջան :

Եւ թէ մեզ ինչ ընդգրկեմ վերջն հանդերձ իրբարեանցի,
Արիւժ է, բայց կարեմք, գոյ ինչ հշար 'ի պարտութիւն :

« Զգրեմք մեր զայս առաջեսցուք ընդ գիւրն 'ի կողմ 'իւր պահանկաց,
Յոյց եւեթ եւ երեսոյթ առնել միայն հրասող հինի,

Մեզր որսալ հրապուրելով զոր զորավար զուշ եւ զուրուշ :

Եւ փախուսա պառաճառեալ յահէ նոցա եւ յերեսաց,

Օցաւ եւ վարտաւ հեռի զնոսա 'ի ընդ իւրեանց,

Եւ առանց ուրուք 'ի մէջ անկանելոյ մազ մի գրլիոյն

Կամ արիւն շիթ մ' 'ի քրթին' հարուսա մի խաղ առնել զնոսա,

Մինչեւ քրթինըս կասկածեալ' հուսի ձեռնթմափ գարձցին ուրեմն :

Իսկ 'ի քուն թէ 'մբռնեացն մերքն ըզպահանկան' արկցին 'ի սուր,

Եւ անգուստ իսկ ապա խաղմին սոցի սկիզբն եւ պառաճառ :

« Երջեմամայն աշողանեան ընարիւք քաջաց նահապատկաց
Ընդ զանխուլ ես ափափայ կիրճա եւ խոխոմն անտառափոխոս
Յամային անկայց բանիսկ եւ 'ի խորան վերաւորին .

Իսկ որ անդ ինչ կայ լինել յիմ պարանոց, յիս յերաշէի,

Երգուեալ յունին աստեղացս, ոչ գարձայց, ոչ տեսցես զՇամփր,

Թէ զուսերս այս ոչ բերից վերադին քեզ ներկեալ արեամբ » :

Յարեաւ Թուրոս փարեցաւ զպարանոցաւն Ըամփրայ,

« Բաշ է այդ, առ, խորհուրդ, ըրս մեծ ծագեալ 'ի մնայ վշտացս » :

Եւ կայեալ վայր մի յուսել . « Մեղառապեղ թէ զպղանին

Չիցին վերք կարեւոր, եւ 'ի վերայ քս զարթիցէ : ...

Ոչ ընդ փաւորդ նախանձիմ, այլ ընդ վշտանդդ անկազայն .

Ոչ թողում զայն 'ի քեզ, որ զի այն ինձ անկ մանաւանդ'

Որ տիովք եւ հրմաութեամբ անցուցանեմ ըզքեւ անշուշտ » :

« Հայի թեթեւ վերք անդի չտայր 'ի մարտէն, կրկինաց Ըամփր .

Իսկ թէ քոյդ զըսցի կասկած, ապա եւ նա կայցէ անդ ոչ,

Ընդ այլն 'ի ձեր կոյս եւ ինքն աճապարեալ վարազարար .

Եւ ահա յանրոցս իրայն երկուքին զոյգ զըստն վշտանդք :

Այոք 'ի յոխորտըս ձեռնարկ' աչ թէ հասակ ի ընդգրկ հասուն,

Այլ աշխոյժք եւ կորով առոյգ աստեայ յանդընթեմութեան » :

Ի հնդնի կայր Թուրոս, ըմբոստանայր' չունիլ յունին

Զորավար երանել ըտուերամարա գումարտափի .

Ձեռն յանձին հարեալ ժառէք 'ի գիւլազին սպանութեան փառս : —

Մննա, որ ոչ գիտեր' զինչ այնքր զինք իցին արեան,

Որպիսի երկնազոր փարէր 'ի գլուխն յայն ասպար,

Եւ որպիսի երկնային եւ երկրաւոր ըսկիւր Հրեշտակ : —

Սպա զլինճակ հարցանեն, ընկինուն փայտ եւ զաւաղան,

Եթէ ում հասանիցէ սրբոյն բաժին արեւն Հայկայ .

Եւ Ըամփրայ երաներ նենդապատիր բախտին նըսի :

Զորքնափր լինի Ըամփր, առնու յիսուն այր գարձակից,

Հուժկու եւ ժիր եւ աշխոյժ ըսպառազէն երկոտասարգ :

Այլք վստեալ 'ի զէն յոսպար' հեծանէին ելանէին
Թուրտօն ընդ տափարակն 'ի յայգապահ հայկեան ճամբար,
Անջըռնչ լըռութեամբ մերձենային գազտագողի :
Գտտեցին ըզթորգումանն լուռ բանակ՝ յայգամարտիկք,
Որդանակ շքնագայլք գիշերընթաց հուզկահարեալ
Գան լինին զորաժողով ըզխորանօք արաբացւոյն ,
Որ կասկած թէ եւ 'ի սիրտ' յանոյշ քընդոյն պարտեալ նփրհէ .
Ունաձայնք սըրտմտութեան քաղցի նոցին առեալ թաւալ
Գնայ 'նգ անապատն լըանփստ' ոլորտացեալ շուրջանակի ,
Դըժնէ հինին գիշախանձ գազանութիւն քըսամընէ գհերս :

Գիշերոյն այն ինչ երկրորդ յերկինս եր ժամ երկրորդ պահուն ,
Ատեղք յերաբանչիւր յօրինուածոց պայծառացեալ
Փարտաւէն զտըրուութիւն խաւարարորբ աջամաղջին .
Ամենայն շունչ անկեալ խորգային խոր քուն թանձրութեան ,
Ըսկեն պարեօք առ խորոյկս արմենակեան արթուն համբակք :
Երկվարք տփն նախ ըզթըշնամւոյն գալըստեան զաղք ,
Յայն կանգնեն զականջս 'ի կոյս , գափր անհանգարտ հասանելով :
Որեարն ըզգաստ լեալ՝ ձայն միմեանց ետուն , 'ի զէն ընթանային ,
Թըւեան քաջուտըն գուժիակն 'ի բուն բանակն առ Արմենակ :
Աղք լինէր եւ թուրոսի թորգումական գընդին շքիթ .
Յայնժամ վարէր տազնապաւ , ըստ նըկատեալ գայր խորհըրդոյն ,
Յինքըն կոյս ըզբաղել եւ ճնորել զուշ քաջացն եւ զոյժ :

Տխտանեան հրոսին շըրշունչ լու լըռեղեայն լինէր 'ի վըսնս ,
Թէ զուշէ հարեալ շըռփնգ յոյժ 'ի խորանսն թորգումայ ,
Եւ ինքն իսկ վերաւոր ըսկայն արի հայրն հայոց
Ոտտուցեալ շահատակ մեծաւ սըրտիւ քաջազն ողւոյն
Չանձն 'ի բայ ընկենուցու , տայէ 'ի խոան աղմըկին զուհ :
Մինչ տարէ 'ի տար գեւ հէնն ընդ պարագայս կայր գեղերեալ ,
Աւնոյր այր իւրաքանչիւր վառէր ըզզէն իւր եւ զվահան .
Տանէին 'ի ներքս ձի , գաթ թալ յընթացս երտգամէտ
Յայրագապահ գընդին 'ի կողմ , անգր արշաւել մահամուռ
Ամենայն վեհին որդիք եւ սպասալար գուճգ պայտալատ ,
Անգր համբէն գիւցազունք հիւսխաւձեմ Սոյլին արփեց ,
Անգր եւ Փանակ եւ Հըրանտ , Չարեհ Վարնակ քաջ զըրուանեան ,
Ըստ կարի ժամու շտապին եւ տազնապին տարակուսի
Մարտի պատրաստելով գումարտ խըմբեալ , յարգարեալ ռազմ :

Այսպէս յորժամ արեգակն ըզցլուի իւր սուրբ պատեալ ծրարէ
Ի Թուխ մեզ երկնի գընկին՝ որ ընդ նեառնն եւ այծեղիւր ,
Բաւքք եւ միւնարեք ստաւանեօք ծածկեն զերբինս ,
Հառմէք եւ գամբուռնք ըսթափք 'ի լուրջ գիշերապահս
Ելատիկածոք հըռկեն հափն՝ մակաղեղոյն 'ի ջերմ փարախ ,

Ի մայրեաց բոլորածիրս գայլոց վռհմակ սովալըլուկ
Գան շքրջին թաքթաքուր գարանակալք, ձեռ ընդ պորտով,
Սուր սով զազխան խածատե, արեան երաշտ զանգուծ որկորս .
Ըզգաստից շանցըն ունգանք ւականջք զարթնուն, զարթուցանեն,
Ժիր մանկտի հանգրրուանին կարապետեալ նոքօք 'ի վատնգն'
Անմուռնչ մեղմնթացիւք ըզվայրան տանն գարանայրոյլ .
Եւ յոր կոյս եւ գտանիցի արինարբուն զօզեալ հըրոս,
Անգր 'ի նոյն ձայնիցըն գողք թըռչին, քարինք, բիրք եւ ժանիք .
Ամօթ հինին եւ երկիւղ լինի յերագ ոսոս ապաստան :

957

ՀԱՅԿ

Գ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

ԴՐՈՒԱԳ ԵՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Ն Ա Ի Ա Դ Ի Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Իրազեկ եղեալ նենգին Հայկանոյ՛լ՝ գնե՛ զանն 'ի վերայ հօրն . առարդ մարտօցեալ՛ գերի գնայ : Հայկեան զօրացուիք զարևեալք 'ի պատիք արշաւանէ գիշերամարտին բելեանց՝ գան զպարտեալք ընդդէմ՛ վշտամոց . եւ զՀայկանոյ՛լ մռսեալ կարծելով՛ եւս առաւել սրամօրն : Առնակ՛ զլուխ կոտց յայս յանգիւնս վարանդութեամբ նշկահելոյ զնս . զհասեալ եւ զմտալուս աղետան հասեալ՛ յարուցանէ զբազումս 'ի հետաւթիւն : Յելլանելն՛ 'ի գուրս՝ պատահէն վշտամոց եւ սրգւոյն . յեւթն վանդ սոցս երկոցուն , եւ գիւցազնական առաքնութիւն Հայկայ : Բանակն՛ սղբան զՀայկանոյ՛լ :

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ձ Ն

Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ե Ր Ե Ք Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Ձայն շքուկ եւ գրքնդիւն լքտ եւ կոյսն Հայկանոյշ
Ար գուրս Հայկայ խորանին յանգրէն գառնաշն 'ի Յուակէն :
Այն ինչ լղմէլ գրէրաւ 'ի գլուխ սարողն Տրտրեաց
Լուսինն արծաթափայլ պայծառ ծագեալ յանրաւ երկիր
Ձով եւ տամուկ ճառագայթս ըզրանակաւ սրբուէր Հայկեանց ,
Օրփորգն արի պըշնու եւ տեսանէ , սիրտ 'ի Թընդոլ ,
Իբր յամեաց' ըրանց 'ի անարս' ամերայնոյ փայլատակուիք ,
Ելանէին Թըռէին 'ի լուս զլանոց զբահից փայլելիք ,
Վահանաց' սաղաւարտից ճաճանչք , շոգիւք պէպէս զինուց :
Եւային զեռային երփնից երփնից նըշոյք 'ի վրանս ,
Եւ պարզեալ գեռ լուսեղէն հոսէր 'ի կողմ արեւմտոյց ,
Փայլակն յերկինս ընթանայր , ծրփէր խայտայր երկրին երեւք :
Ձոր օրինակ գարնայնի մըրբեկոյոյլ իջեալ հրախ
Խուան 'ի խուռն Թօթափէ սպիտակ տարափ ծառոց ծաղկանց ,
Փոթորկին 'ի Թափ շինոյն յարեգականն 'ի ըջր շողողք ,
Իմա առ իմա սապէս սուսերց եւ կըմբէից ցայտէն ցոյք :
Վաղէք սիրտ կուսին , շխորէր կալ մըտանել առ հայրն 'ի վրան ,
Ելանէր Թեթեւ սափքն 'ի ծուփս անձայն փայլատականցն ,
Հարցանել զինչ իբք իցեն , յորմէ կուտ հէնըն դայքն :
Ի խորանան հասեալ եղբարցն եւ գիւցազանցն հրախայնոց ,
Թափուր եւ ամայի գտանէ զտեղին յարի արանց :
Յառաջեալ սրբատարոփ 'ի գեհ վրանայն Փառնակայ ,
Յանկարծ 'ի խորանէն ըսպառազէն 'ի գուրս ոսաչէր
Հրանտ արի պատանին 'ի քնայն գեռ այն ինչ յարուցեալ ,

Աւաւեւէլ փաղփուան գեղով եւ զէնք ոսկի զառեալ զեւրեւ,
 Որպէս վարսամ բոցատեակ 'ի մուսլ մըթան յերկնից խորոց
 Էարժեալ ընդ ակեզերս՝ բըռնաւորաց յահ ուի գողազմն :

Նայեցեալ կոյսն յահաւոր 'ի տարփելի յայն կերպարանս,
 Սիրուն թընդիւք զուարճախաւուն բարախեւ, գողազմն ծունկք :
 Լըւեալ զիրան 'ի սիրելւոյն, « Ո՛հ Հրանա, ասէ, եւ գիշերոյն
 Միւսանդամ գեղեցիկ վըտանգ կենացըդ ցանկալեաց » :
 'Նոյն ընդ նոյն եւ ուշ 'ի կուրծրս մեղանացն անկեալ նրմա
 Զոր առ գուլթըս նորին նըշկահելով առ հայրն յանցեալ,
 Որ ինչ սերն այլ եւս յորգոր գեղձէր ոգել՝ գելոյր բարբառն :

Ալէկոծ մըտաց կուսին Հրանա անգէտ եւ խընդալցեց,
 Զաջն ընդ աջն խառնեալ ձըգէր 'ի լանջըն սըրտաթանդ,
 Եւ արկեալ զահեակըն գերկս ըզվարագեղ պարանոցան,
 Ըստփոփէր՝ գըլխակոր կայր նըշմարէր կոյսըն զերկիւր
 Առ սիրոյն եւ առ խըղճի մըտացն 'ի գուլթ հօր յուզելոյ :
 Առ քընդելի պատկառանս կուսի՝ քաջին զայն ունելով,
 « Գնամք մեք զանել ըզննդաւոր հինին հրոտակ, ասէ շտապաւ,
 Եւ Աստուծոյն Յարեթի բերեմք այսրէն պերճ յաղթանակ .
 Չեն երկինք ձեւընտու զաւաճանող բըռնաւորաց :

Դու սիրելիք դարձ առ հայր, դարձիր առ հայրն վերաւոր,
 Դու պարծանիք եւ մըխիթար նորս սըրտին որպէս եւ իմ :
 Եւ ոչ ժամ մի կալ առանց քո Հայի ունի եւ ոչ Հրանա .
 Դարձ 'ի ծոց սիրոյ ծնողիք՝ նըմին 'ի խնամս եւ բամբջայնոյն,

Ի քաջին եւ յալոյց ըզմարտակուի ծածկեալ վըրգով :
 Յայսրէն դարձին, ծն եւ ծն, ինքնին առ հայրն եւ 'ի քո գերկս
 Եռանդուն թըռեայց 'սթճնել ըզյաղթուլթեան նախ զուստիս :
 Մի լեցի քեզ գերեկի խաղաք խաղալ մեզ միւսանդամ,
 Յայս 'ի քոյն պուխ եւ 'ի մեծ սեր մեր ըզքեզ երգմեցուցեալ .
 Գըթոցս առ քեզ՝ փոյթ եկիցո ահա քեզ այս 'ի գրաւ անտուս » —

Ընդ բանին եւ գիրկ ընդ գիրկ՝ ոգի յոգի խառնեալ անձկով,
 Զերմ համբոյր տըւեալ վարդից չըրթանց կուսին՝ կամեր գընալ :
 Մարտու ընթացաւ յամբժագեղ մարմնոյն անգամս,
 Մանր եւ մեղմ իմըն ժըփոտ 'ի ցօղագին աչարն փայլեալ
 Իբրեւ շող ամպադոյն 'ի գարնային թճնից 'ի գրտեա,
 « Օ՛ն եկից եւ ես ընդ քեզ, ասէ, 'ի վտանգդ, է եւ յիս սիրա,
 Գիտեմ եւ ես գիշերի որպէս 'ի տուէ պատերազմել :
 Խաւարին թէ նեաք 'ի սիրագ ելցին, ընդ այս անցնն թող նախ-
 Այժմ առաւել յերտուի, քան զոր երբեմն, առ քեւ մարտեացց » :
 Զայս ասէր անտեղեակ 'ի գըժոխոց նիւթեալ զաւոյն :

Ի գըրկաց սիրոյ կուսին քակեցաւ քաջն սոսկալեզք .
 « Զինչ խօսիս, ախ, քաւ քեզ այդ, ասէ, Հրանա գեւ չեւ է խօսեալ,
 Ինձ քան զայդ լըսել՝ բացցի գետին կամ շանթք անկցին 'ի գրաւտա :

Արի եւ ազն գաւ երթ առ հօր ցաւոց հանգիր մահճօք .
 Պատուիրեա եւ պարեկացն լակել առ գրան պահ ունելոյ » :
 Չեւ հանեալ ըզբանսն յանկ , սլանայր ծածկէր 'ի սասուեր լերանց'
 Ի հանգէս ախոյենից առաքինեացն խոյսցեալ :

Գեղեցիկ կոյսն յարտասուս ցընդէր յոգին իւր ծովածուփ ,
 Բաժանէր զաչս եւ ըզսիրտն 'ի սիրելիս իւր յերկոսին .
 Դառնայր հայէր հօրն 'ի վրան , եւ զհետ Հրանասայ 'ի հրոսըն կոյս ,
 Աջք յերկինս եւ ձեռս 'ի կապ 'ի գեղուն լանջալն՝ կայր անմուռնչ :
 Լբունին ծագումն 'ի հանգիւոյ փայլէր 'ի գեմանն գեղեցիկ ,
 Ի ձեռիսան ոտրիկ եւ ջինջ , յաչս եւ 'ի ծնօտս արտասուսութարս .
 Միտք եւ սիրտ ցաւած անձինն 'ի վեր յերկինս ազալափէր .
 « Արտուած հօրն իմոյ հայկայ , ցոյց ինձ հորդեա զչառեղիս ուղ » :

Աստ 'ի միտս անկանէր յերկնից բարբառն հայրենի ,
 Ձոր 'ի տեպեան գիշերին խօսէր յանուրջսն յայտնութիւն :
 Յանձն իւր ասէ . « Իրազացոյ ծանու վերի գիւցաղինս հօր
 Դիմեալ գայ հէնն 'ի վերայ՝ կորուսանել զբանակս 'ի քուն ,
 Եւ հարկանել զապիկարնն վերաւոր 'ի խորանին :
 Հանգա սիրտ , այժմ է քեզ ժամ արկանել զանձնդ հօր փոխան ,
 Տալ 'ի մէջ , եւ գողանալ յաչաց նոցա զմեծ պակասումն ,
 Ի հատուցումն երեկի արգարութեան հօր իրաւանց :

Գեղեցիկ յանգընութեան՝ երկնից բազուկ է զբարձրն ,
 Երեւոյթ իսկ գիւցաղին շատ 'ի սոսկումն է թըշնամոյն » :

Եւ Հրեշտակ իւր առ նրմին շըշնջեաց յունկըն կուսին գաղա .
 Երկնաւոր հրամանն անմեղք զօրիորդին ձեպէին բախտ ,
 Ձի կարգեալ եկեացն անգուստ Հայկայ ճոխ բարութիւնք ,
 Յածուցեալ երկնից ցատումն , յաջողուածոց բացեալ զբրունք :
 Ի խորրս սրբաին եւ ձայն իմն այլ մընէր առ նա ,
 Դիմել Հրանոսայ 'ի թիկունս , յարկածից ջերմ կողն անբակ :
 Սահայն լայս՝ եւ ոչ ինք ջինքըն մեղմ էջէտր ասել յայնժամ :

Չայս խորհուրդ՝ միաքն 'ի սրբանն հապճեալ փութով յափրչաակեալ ,
 Չգեղեցիկն եւ զցանկալին առ խոհականս ինչ ունելով ,
 Դէպ անդէն իսկ եւ իսկ ուղիղ 'ի զինարան հօրն թըռեալ ,
 Արի ձեպով զբախյաբերձ անձամբն ըզզէն նորա եւ զզարգ .
 Սազաւարս պողովատիկ 'ի գլուխ , ասպար պղընձի յահեակ ,
 Եւ նիզակ կրկին առեալ ճօճեալ յաջում ձեռնաստմուղ ,
 Սանձեալ մի յամհից երիվարացն գիւցաղին
 Եջանէր հայկանբման կոյսըն սլացեալ զընայր 'ի հէնն ,
 Եբբեւ թեթեւ խոյտալով այծեամն օցսեալ յերամեկացայ ,
 Որ 'ի ժապ եւ 'ի կայտիւս ընդ գաշտ ընդ բլուր արշաւիցն ,
 Ընդ հոտոյն հետափարեալ՝ երթալ 'ի գունձոց նոցա խաւանել :
 Ոչ գիտէր կոյսն եղով՝ թէ 'ի Հրանոսայ պնդէր օրհաս :

Ըստ գիպաց ըզհետ նորա գլոթեալ գային յարեթեան խումբ ,

Իբրև յիսուն առ ընտիր ջուհաս, 'ի գլուխն գումարեա
 Բաջաձի արին Հոռէն, գիւնալ 'ի նոյն հինին հրատակ:
 Իբրև հարուստ մ'ի բողե անցանկին ըստ վառն Հոյկոյ
 Յաջմէ զայն ունելով, գէտակն եղեալ նըջմարէին
 Ընդ գառ 'ի վերն յահեկէ եւ 'ի Ծարծորն եւ 'ի ձորակ
 Ըողման զինու եւ գրահի, գրլխանոցայ եւ վահանայ,
 Որ մեղմով խրչրբակով վերտանէին լուս անըջունջ:
 Յորակ զահանջըն սրբեալ կանգնեալ 'ի վեր գաբբ հարկանէր:
 'Կիզկաւ նըջանոցի պատուէր սոյ կոյսըն պարեկայ
 Վառ եւ կազմ 'ի զին լինել եւ կալ սպասուն իւրեանց պատկառ.
 Իսկ վաշտուն, որ 'ի տեպլ անգրբ նորոյ զինուց փայլման
 Ստեալ էին անդ ըզկայ, խաղալ ըզհեա իւր անխարկէ.
 « Դաւ է, սակ, յամենուստ, վէճակեցաւ մեզ գործ մեծ, արբ,
 Ի վերայ գիւցազին մեռչուք կենաց, մեռչուք 'ի հօր »: —

Ոչ ծանեալ ոչ ով իցէ, քաջին արգի կամ թէ եղբայր: —
 Ձայն սակ, եւ սասպատակ 'ի գրուածանից տայր 'ի ջոգեր,
 Որ էին Ըամիր յինիւքն. որոց զողինս 'ի ձեռս առեալ
 Մութ ածեկ գային յարեւ խոց կարեկէր վեհ գիւցազին,
 Ի քաղբ եւ հեշտ բարձր արեւ հայաստանեաց աշխարհին մեծ:
 Ոչ թողին սոքա մերձիկ 'ի վրան նորա եւ 'ի դակիչ,
 Աճապարեալ մինչ բացաղոյն էին՝ ընդդէմ՝ յարձակեցան.
 Հայկանոջ յաջում թեւին, Ըամիր անգուստ իւրոցն յաջմէ,
 Որ եւ ետ անդէն աանուլ նոցա զտեղի, կալ արնզակազմ,
 Զի զտեսիլ կերպարանաց զինուց Հայկայ տեսեալ չքանան.
 Երեքումբք աջքն ինքնին Ըամիր չկարեր կալ 'ի վերայ:

Զուարթման սուրբ, յարգից վեհից հասեալ փայլակն 'ի մտոյզ գիշերս
 Լոյս ծագեա, զի զմեծ մէն գէթ տեսից գործեան գուպարածիս:

« Այ նենգաժոտ գաւաճանք, գիշերազնոց ազուեսոց ջուկ,
 Ըզճամբար գիւցազանց՝ հաւուց գազարս համարեցոյք »,
 Մաքնեալ կոյսն, արձակեաց զաշտին եւ իւրքն ահատարակ:
 Ըամիրեան զընդին երեք անկանէին յահեակ թեւէ,
 Ի բազկէն Հայկանուշայ Սոյինն ըսկայ ստակավթեար,
 Եւ յայոց՝ Ուխտած եւ Վուրկ ընտիր քաջ մեղաջոք:
 Արձակեալ գեղարզն երկրորդ, զի ցուրտ յերկէր ընկնումին
 Զարին Արտուան եւ ըզՎ ըջնասաղն կորովի.
 Բայց վերուոր անկաներ եւ 'ի հայրենաց քաղն Չարին:

Բուռն յայնժամ 'ի տեքս հարեալ յարձակեցան մտ թորգովմանք.
 Սասանեալ յանգուզն երթմամբն ձախոյ թեւ բեկաւ բեղեանց.
 Կապարձրս գարձուցեալ պատճառանոք իրր 'ի փոփուստ՝
 Դարձեալ արբին 'ի հեռամուստ յանխարձ ուժով բափին մեծաւ:
 Անդ էր խառնուրդ ստեղակի, զինուց կոփեան եւ խորտակումն.
 Հայկանոջ հօրն տեղաւ շամփոքր 'ի սիրտ ըզՊայտուն քաջ,

Ի ձրգել ձեռքն ըզքն՝ կրտուեալ յերկաթսըն լեւաներ .
 Մերկացեալ սուր 'ի վերայ Բուրգար ըսկայն գայր ահաւոր ,
 Փղբըր մի եւս , կենաց կուսին խղզեալ տակէն եր ոսկեթեղ :
 Այլ անգէն ընկեցեալ նորա 'ի բաց ըզտգարունն ,
 Եւ հանեալ ըլլծորգամեան պոզովտաթին իրբեւ գիպալանն
 Արտաբայթ սաստկապես կոփեալ 'ի գլուխըն վերագին ,
 Ըզքըլլեանոցն երկաթի եւ ըզկառափնն պատտուէր :
 Իբրեւ զայն անտանէին տխմանեան թելըն ձախակողմ ,
 Չյերկուացեալ այնուհետեւ՝ եթէ նա ինքն է գիւցազն Հայի ,
 Չերտանան տակալ ձեռքն պատուցածափ յանհետ փախուսա .
 Ըզհետ նոցա Հայկանոյ՞ զազանացեալ սրբամբուտութեամբ :
 Իսկ Ըամիր յաթում թելին իւր ահաւոր արարուածովք
 Դղբըրգեալ զհոռնն եւ զիւրան , արի որեար ընկեց սապատա .
 Այն են Հօրոյ եւ Վալին , Իսուծա , Մանէն , Տարբանն ահեղ :
 Զամենայն բեկեալ մրկունք , ըզարնակոթ եւ զբիրտ արգունա ,
 Սուր 'ի վեր տակալ վաներ հարուստ 'ի վեր 'ի վառնըն կոյս .
 Ինքն եւ ձին յարին թաթախ , եւ սեաւ գետին ներկեալ կարծիր :
 Որպէս առեւ շաղգակեր 'ի ծմախ հովտայ սսվալըլուկ ,
 Չանգէլոյ զբտեալ ըզլոկ մի անհոգիւ արտաական ,
 Դեղու զձեռն յալ եւ յահեակ , լիզէ զլեզուն յարեան ծարաւ ,
 Ոստուցեալ եւ խոշոյէ զգէր զբարանն ողորմապէրս ,
 Եւ լափատեալ՝ ժանտ ցրուով՝ մօրուք եւ թաթքն յարին լուանան :
 Սեմնայն հարբուք հոռնն զիւրան չբուէր սրբաուրնդել :
 Եւ ահա նոր իմն յանկարծ սաստիկ զինուց հասաւ փայլուն
 Ըամիրայ յերեւին աչա , որ մշա արթունք թաւալէին :
 Գահահապն եր գիւցազին գունգ խազացեալ 'ի գլուխ բըլբոյն ,
 Ճակատեալ 'ի գարեւանդն հանգէպ լուսնին ճաւանչելոյ :
 Բաղքն յոգիսըն մըրնչէին տալ սապատակ , ձեռնն խառնել .
 Չիշխէին հեռանալ 'ի կարեղէր նահապետին :
 Իբրեւ զայն ետես Ըամիր , եւ զիւր զահեակն հարածական ,
 Դաւթ տընեալ գառնայր անգրին յետո յաղոյ թեւ թորգամուցուց .
 Յայնժամ ըզհետ մըտանէր նոցա հոռնն քաղաքերեալ ,
 Հարկանել զայն ու 'ի թիկունքս հասանել աղոյն իւրեանց :
 Հայկանոյ՞ յինքն աւժամոցն եկեալ 'ի մեծ մուլութեանն ,
 Եւ զբնառս անեալ զմախոյ թեւ իւր վանեալ վարատական ,
 Ուշ 'ի կուրծս անկաներ 'ի վառնին հայրըն վերաւոր .
 Իսկ լայեղեալ իմն անգէն դարձուցաներ երեսանակ ,
 Իւրովքն հանդերձ պատտակեր 'ի հրոսոյ գունդըն շամբրեան :
 Սղբա գիտոյն 'ի գիմաց հարկանէին , այլք 'ի թիկանց ,
 Մինչեւ հոռնն եւ ահեակ ժամանեալ թեւ թորգամուցի ,
 Ստեալ 'ի մէջ ըզԸամիր եւ ըզթիկունսըն ծեծէին :
 Չերգ հուժեկու մերկամարմն մանկաթի գարբնայ հասարազուկ

Զատորաշէկ շանթ երկաթոյն 'ի փքայորդիւր բորբոք բովոյ
 Արեւալ բունն արցանօք՝ կալեալ ուժդին 'ի սալն անոսա,
 Շուրջ բողբեալ եւ ծրղիս պարղեալ 'ի վեր քաջակորով
 Կոչխոճեն կարծրը կոխմանց ուռանցն ուժեղ եւ կուռ թոսմամբ,
 Կայծականց թրուչին ըսիխ խուռնախիտ ցոլք փայլակնացայոք,
 Առուացեալ քերտն ընթանայ 'նդ անդամս առոյգ ժիր պատանեացն .
 Ի նոյն տիւղ նըմանութեան սկայիցն հարուածք կոծեն գկորբանս,
 Եւ ցընցուղք փայլատահանց ըզգիշերին հերձուն խաւար:
 Անդ էր աճեղ դիւցաղանց խոկ սրխրալի մոլեալ աւիւն,
 Սուրբ ընդ սուրբս շլահէին, պատասէին կրմբեայ վահանք,
 Գանգէին սաղաւարաք, որոտային բուրբ եւ անձաւք
 Ի խորութեան գիշերին մըռուտ եւ խուլ ձայնից թընդիւրք:
 Յարանց աննըշանից անկանէին բազոււք տասպատ,
 Զորս եւ ոչ զբուցէ համբաւ, զի էր լուծիւն յերկուց կողմանց .
 Շամիրեանց՝ զի մի եւ զայլս ինչ յարուսցեն յանձանց կորուսա,
 Եւ հայկեանց՝ գուցէ զարթնու հայրն 'ի խօշունն 'ի խոր քընոյն:
 Հայկանոյշ թաթաւ 'ի քերտն եւ յապաժոյժ, յոյնեալ բազուկք
 Պարտասեալ՝ հաղիւ ըզգէնսն բերէին զմեծի սկային,
 Զթէթեւարոյնսն նորա թէպէտ եւ էր առեալ զանձամբ:
 Ըզմտաւ ածեալ թէ աչք ամենեցուն յինքն եւ եւ զէն,
 Զխառնիխուռն խորհեցաւ պարղել զմարտին կընձինն եւ զկարժ,
 Մի մեռանել վարկաբարաղի դոյնն աննըշան ինչ մահ 'ի խաւն .
 Նըւաղեալ ետես ըզհէնն եւ զյաղթանակն յիւրուս՝ ձեռին,
 Շամիր եւեթ ամբառնայր ըզխրխա գրլուին յանոար ըսկայս:
 Խիթացեալ թէ թըշնամին գունդ վարատեալ զարձցին ընդ կրուկ,
 Գարձոյց յալ կոյս զերիվարն եւ մըտրակեալ եւ մեկուսի .
 Մեռանել թէ հասանէր՝ հրապուրէ յանձն հըզօր բազուկ:
 Հրուէր զայն առ ինքն հաշուեալ եւ Շամիրայ՝ զհեա երանէ,
 Ընդ իւրեւ եւ այլ երկուք հեռեւելով քաջք ամեհէք:
 Ի ազմին քայքայելոյ հռէն ուշիմ՝ լեալ երկիւղած,
 Պինդ կալ զիւրսն խրախուսէ, արխապէս ունել ըզգէմ .
 Կացին քաջքն միակամ՝ 'ի բան արի զօրավարին,
 Որոց ոչ ժուժկալեալ սակաւաւոր ոսոխին ձեռն,
 Ի փախուստ ձեպէին, հալածական տանէր հռէն:
 Գառնայր Շամիր եւ սատէր երկուցն իւրոց հեամաբաաց,
 Խնքն դայր սուսերամերկ ըսպառնացեալ զբաւերն Հայկայ:
 Օրիորդն քաջ մեծաւ ճախրեալ ուժով թափէր ըզթուրն
 Ի կառափն, այլ՝ խոնջ եւ մուծն եւ բարկութիւն զաչսն կալեալ,
 Հար զերկաթն՝ 'ի բուն կաղնի որ անզն կայր յաջմէ կուսէ .
 Յայն թափ 'ի խոր հարբսեալ, զի անհնարին էր 'ի կորղել:
 Շամիրեան թըրոյն ընդգէմ՝ անզն կուսին եղեալ զատար,
 Զօրհատն հանդէպ նըկատէր, այլ՝ զքաջութեան ընտրեաց ըզմահ:

Զերիվարն ընդոստուցեալ եւ 'ի թամբէն թափեալ յերկիր ,
 Ահագին ողն դբճնեայ յերես դաշտին վէմ արաստոյ
 Գընգալի խըւեալ զօրէն մատաղերամ մանկանց խաղու .
 Ամբարձեալ յական քրթթել 'ի շամիրեանն ընկեց ճակատ :
 Խոյս 'ի մի կոյս առեալ նորա , գլուխ 'նխքարայ զժայան ընդունի ,
 Թաւալի գըլն'ի վայր յերիվարէն նա 'ի միւս կողմ ,
 Եւ ջախջախ խեղապատակն երկիր անդէն զգետնի հարեալ ,
 Արիւն եւ խէբ ընդ ոընդունան եւ ընդ գագաթն հեղեղատէր :
 Իբրեւ միւս վէմ անարդիլ յափըշտակել կայր օրիորդն ,
 Հասանէ հարկանէ Շամիր զխորան սաղաւարտին ,
 Յաջաց կուսին կայծակուճք թօթափեցան լուսացնցուղ .
 Հարուած մահացու , գըլնանոցին սակայն շնորհ ,
 Զի առեալ զայն բրթեցոյց եւ ընդ ճակատն անկաւ սոցոս :
 Ի վայրենի բախմանէն զընորակոծ լեալ Հայկանոյց ,
 Ընդ երկիր յալ կոյս գորէր եւ մառախուղ պատէր մահու .
 Կուսագեղ զիմաց տեսիլք , քըրտնաթուրմ հերք գան յերեւան :
 Գուն գործէր յառնել անձին ինչ հրամայել , սակայն 'ի զուր .
 « Հայր , ահա ես քո եմ զոհ » , մընչէր 'ի սիրտ ուղըմագին :
 Իսկ պահուցեալըն Շամիր բերանաբաց կայր հիացեալ ,
 Հաւատալ ոչ կարէր աչացն երկց վըկայեց :
 Յիմարեալ եւ սոսկացեալ յանկարծագէմ 'ի սքանչելեայն ,
 Եւ զահի հարեալ մեծի եւ զամօթի , էլ 'ի ձիոյն
 Կալ եւ կապ ունել ըղնա՝ շառագունեալ պատկառանօք :
 « Մի , սակ , ինչ երկընչիր , կոյս քալ , Շամիր է անոյեանդ .
 Այս օրէնք են մարտից , ոչ թէ ինչ նոր բախտի զխուած .
 Քալի մահ կամ գերութիւն , եւ լաւ քեղ զայս կարծեմ քան զայն ,
 Եւ Շամիր՝ որ ինչ լաւն է , մի եւ մի , արասցէ քեղ :
 Քալալերեա , դուսար Հայկայ , զի ոչ որ այլ զայդ արուձիւն
 Ընդ այդու գեղով յոգի եւ 'ի մարմին իւր բերկրէ :
 Այդ անուն փրօկեաց ըզքեղ եւ փրօկեացէ , մի զանդիտեր ,
 Եւ մի առ շիփս ունիցիս ըզպարտութիւնդ 'ի Շամիրայ :
 Առիւծու մէք յորս ելաք , այլ արժեացէ զայն այս երկն » :
 Տեսեալ կուսին ըզհրակայն՝ զի փայլածուն աջօքն երկբ
 Կայր պակշոտ եւ ճարակէր զանդամըս իւր ըզքեղեցիկս ,
 « Լաւագոյն զոր մարթիցես շնորհել , սակ նըւաղ ձայնիւ ,
 Սպանանել է զիս աստէն » : Անդէն զսրբոխն եկեալ թալուէ ,
 Թաւալէր անկանէր ոգի զոգուով աճեալ անմուտն ,
 Զ իւր ընդ գործն յանձըն հարոյր , մաք ընդ սըրտին տայր պատերազմ .
 Երեսաց մոյնք գունատեալ , քիրտն ընդ մարմինն ընթացեալ զուրտ :
 Առէին այր ցընկեր . « Սա թալալեալ եհան զոգի ,
 Շամիրեան զարկուածոյն կուսին կառափն ոչ հանդարտեալ .
 Զի թէպէտ եւ չիք արիւն , սակայն դըրրեալ խեղապատակն

Եւ ուզի՞նք անգ 'ի ներքս խորփարեալ՝ փքչեաց զոգին :
 Բայց գիտին իսկ այսպիսի՝ մեծ եղիցն տեսաւն մերում :
 Ունեին ըզմին, մղեալ կիցս ընկեցեալ նա ստակախ
 Խորխնըմամբ 'ի վեր վազէ, յասարտի մեաց զերծեալ
 Օգասըաց սուր փախտտեայ յիւր ասպատանան երթոյ ծամօք :
 Յանցս իւր յոսիցն որոտ՝ Յուսկ խորխնը եհար խախալ :

Զօրիորդն որեսպառ 'ի հիւքարայ կապեալ 'ի մին

Եւ զսանձիցն առեալ Շամիր, Կարին ըզնիք, գնային զանկոխ :
 Դուսար Հայոց, աւակ, զի գործեցեք զայգ ընգ հօր սիրած :
 Երկնաւոր զուարթուն Հրեշտակըն՝ հայկազանց ամուր պատնեշ,
 Աջ 'ի սուր վառեալ հրեղին, տհեակ յասպար ագամանդեայ,
 Յերկնաձեւ սարոյ լերին ԹՅ զմեծ վրասնդն տեսանեք,
 Սիրտ կուսին՝ սիրտ հօրն Հայոց ոչ զայս կրեք գառն երաշխեալ :
 Այլ բարձրագահ գէտն արթուն՝ երկրաւորայ բախտն անօրն,
 Որ 'ի նժարս արգարագատ իմաստութեանն եր հարթ կըշտեալ
 Զանձանուէր կուսիս զոհ 'ի փառս հօրն գիտցաղն,
 Ի մեղացն քաւութիւն աստուածակարգ իւրում պատուոյ,
 Եւ զքաղին սըրտի ձենձեր յազատութիւն կրօնից անձանց,
 Եւ որ այլ անգուստ գայցին ասացնիք նորուն համպեայ,
 Զայս ընկիւրն շքրիւոյ Թորգոմազանց գրնեղ բախտն,
 'Կա կալաւ նա՝ զաջս Զուարթնոյն, ըզգաստ ուղտն ընկեց Թըրքիք,
 Զբզանալ յօրիորդն՝ 'ի միւս հրտակն ակրնկաւոյց :

Զի Թէ ոչ, ոչ մի սերովք, այլ բիւրոց բիւր ըզլ բոցեղն
 Կուսին 'ի վեգ առաքել, սիրեցեցն զայս վեր ինայեալ :

Իսկ մից մինչ գուն գրնդին՝ զինու շխհիւն՝ արանց բարգաւ
 Ընգ ազաւ եւ խուլ լուսւ Հայի 'ի հեռուստ 'ի խորանին,
 Բարուցեալ 'ի նիստ՝ Թէ զինչ է հարցանեք, մեր Հայկանոցը :
 « Ոչինչ իսկ իցն են, ասնն . պարբակապանքն իցն ըզմեպ .
 Հայկանոցը եւ առ Յուսկ եւ ոչ գարձաւ այսրին առ մեզ,
 Թերեւս 'ի քուն կամ յանձին ինչ պիտա երթեալ խանջն օրօրոք » :
 Զայս ըզկուսէն ժբբազուի՝ կակազէին քուն ընգ արթունա :

Այլ մինչ տակաւ տըսպագոյնս ինչ անոյրք քաղն աղբէրն զաջ,
 Զայրագին իբրեւ ախւճ 'ի գահոյիցն 'ի բայ վազեալ,
 Կանգնէր կայք . « Արեք առ իս, գուր, ըզնես, հոպա Կոստակ » :
 Ըրուր Հայեք յորմս 'ի կաղնած, շանթիք յալայն հաստնեին
 Եւ բոց բարկութեան 'ի բորգոքեալ հոցն սարտի :
 Հասանին ըսպատեակք՝ հաղիւ ունին չգիտել 'ի գուր .
 Արուսեակ եւ Բերոր զահի զգոգի կային հարեալ,
 Փարկին զտիւր զմնգոք, յորք արաստուայ բոխեալ աղբիւր,
 « Ինայեա, պաղատեին, 'ի մեզ եւ յանձն ըր զնգա,
 Մի վերագոք զմնեկեք զանձն առ խորտուիւր արկեսն 'ի վասնդ .
 Ըզգաւակագ օրացուցես, ըզմեզ, զաշխարհս առհասարակ » :

Երգուեալ 'ի գլուխի գիւցազինդ, յօրհորդի կուսին 'ի գլուխի,
 Չեն ինչ եղեալքն արտաքոյ, զինուորքն իցեն ռամկերտապօք
 Այսր եւ անգրք գեգերեալք ըզբոյս 'ի պէտա անգրոււարաց,
 Սոցառազն զխորանաւ ժուեալ պոյնիք զիշերազեալք:
 Ո՛հ, 'ի բոււն ահա շարժանցրդ խախտեացն պատանք ազգերդ,
 Եւ բացեալ զխորանն՝ ալբերացաւ արեան ժուակ »:

Ի բանից աստի ողբ եւ սիրային պարկեշտ նրանց
 Ձեզ նըստաւ զնհազն եւ ձայնքն հեռանային գաղաթեալ լուս:
 Այլ քաջալանը ըստոյն բախեր Թընգոյր կուրք մըջըրիկեալ,
 Ելանէր եւ ի իննէր զերգ մեծամեծ փուքս գարնաց,
 Որ 'ի բոց չքնէն հրատին կայծակնարձարձ օր գիւրաւուս:
 Հանգուցին 'ի գահոյս՝ ծըղմեալ ըզգին կրկապնից:

Յառժաման գամայր Հոռն 'ի շամբրեանցն հաղածելոյ .
 Անցանէին ըզգրոււոյն տեղեան եւ ոչ ուրիշ գրտին
 Ոչ մտեալ ոչ կենդանի զոր խնդրիկն գաւլարն անգեա .
 Գըտաննն զսագարն եւ ի թի բեկ եւ կոչում յարեան 'ի ծով:
 Թընցաւ անըտա մեռեալ կամ թէ 'սա բախտի զերժ 'ի բանսն,
 Եւ ինքեանք փութացան կասկածային անգր անկանել,
 Ի վրան զքան զնին զընթացն 'ի բոց ոլորելով:

Իսկ Թուրքոսանն տապառակ զիշերամերտ հրուեալ հինին
 Երեւեալ աստի պարեկապան զընդին հայկեանց՝
 Արկ ազնուկ չքիթի շաղաղեալ նեաըս միանգամ,
 Եւ զողջն նոցա 'նկաւեալ 'ի գեղարքեանցն կորովեաց,
 Ու թ ընտիրս 'ի շահաւան կորուսեալ այր անգ առ ետեղ,
 Առ ահի սքրտին ընդ իտղ զհամբոհն դունդըն վաննելոյ,
 Կեղծեաց փախուստ 'ի հայկեանց որ կուս միմեանց հառն ըզմի
 Գունգ առ գունգ զընթի բոլոր գրուեալ բանակ ըսկայալոր,
 Եւ Հըրանտ ըզմի նոցա, լուս տապառակ սրփուեալ ըզհետ:
 Կա խուսեր յայսերոյ եւ յայն, մերթ երեւեալ եւ մերթ ծածկեալ
 Ի ծործորս բըբոց՝ փեղկից լերանց՝ յանտառ ու 'ի ձորս,
 Այնպիսի արուեստիք եւ հնարաւոր խեղք մանկաւ
 Ըջհայկեան զընդին հրատակ աշխատ սանել զքաղցուցեալ,
 Որ ոչ ինչ կր ընգհատ յոխորաընթաց արշաւանի
 Յանձնապատասան արութեան եւ 'ի փառացըն Էլմփրոյ:

Ծանոցեալ Թորքոսանց զանտարութիւն խնդրի կնիկն,
 Կամին յարձակ արձակ խնդրալ պատել եւ պաշարել,
 Ձերբակալաւ ունել, 'ի սուր սայր սուսերի սպասել զայն ջոկ:
 Ի թիթացեալ կեղք 'ի նոցա մեղքնեաւոր խուսափանաց,
 Կասկածաւորք 'ի գարան ուրիշ զանխուլ անկանելոյ,
 Ի խորհուրդ գումարեալ, մանկութեան ժիւ աշխոյժ հասակք
 Ի թիթախն հասանել կորուսանել ըզգունգն ուղայն .
 Բալոյ կըլարք զնին 'ի մայրաւ անգրեկ ծաղկեալ գըլուխդ:

« Ապաքեն չէ պարս, ասեն, չէ արժան ձեզ նրման սկայից
 Ոչ գիւցազանցս ոչ արի սպայակուտիս երկիւզ վեհեր,
 Այլ եւ ոչ անսալ մանուկ յանգաւսն ուսոց անժոյժ արեան,
 Ուր կասկած եւ խեթ 'ի մտի հասանական գուցէ վառնդից
 Յերեացս գիշերոյս, գազանորդայթ եւ գաւանաց,
 Ձինչ առ կռոււնս թէ գարանք, զինչ յառաջոյ թըշնամոյն հաղթք :
 Ուր զի եւ բնաւ քաջութիւն ծածկեալ 'ի մութ աղբամբլին,
 Թէ զանարի որ եհար, թէ համբուն զըք 'ի սկայազանց,
 Յանարդաց որ 'ի բազկէն անկանկիցի, թէ 'ի քաջէ,
 Կորիցէ շիջեւափառ թաղեալ 'ի վեհ խոր խաւարի » :

Յայս խորհուրդք փորձ հանձարոյ հըպատակեալ ամենեցան,
 Գունդ յարի մանկըւսոյ ստուարացուցին գիշերապահ,
 Եւ գարձան 'ի բանակս, ոչ մի յերեանց կորուտեալ զըք,
 Բայց միայն յարմնական գընդէն հարպիկըն կիշիենեանց
 Հարեալ զունն աջոյ 'նեախ' գնայր ընդ գարձնալըն ժրաւոր :
 Դառնային քաջքն 'ի հինէն, գային 'գ իրեարս հեծեծեալով,
 Ձինչ խաղն էր եւ զխարդ յահէն գնային փախըտապան,
 Որպիսի զգիւցազնըն խոց եւ ըզբնագիրըն գառնիցին :

Վըստամայ զայրուցս ընդգե՛մ բորբոքէին Աննակ եւ Հրանա,
 Վընաս մեծ եւ ոճիր եղևնաւոր զնովս կուտեալ
 Ձերկոսին ճակատամարտ զուր կորուտեալ տարապարտուց,
 Ձիւրնձանախն եւ զերեւել յերկինսն մեծ հըզօր գուպար,
 Ձանոսալն կալ զանյարբի 'ի ցայգակախ յայն՝ աղբիկի :
 Էր եւ բաղում ինչ բարեկ հիւտախախտմբ թորգամազանց,
 Այլ եղբորըն գիւցազին մեծանձնութեանըն նախանձորք
 Եւ յիմաստուն խորհըրդոյն պատկասեւելով կան լուռ եւեթ :
 Արբանազեանց սիրտ 'ի զիջ՝ առ տոհմայինն անդրէն մաեք,
 Զյարեթեանն ընտրել յառաջ քան զըբրուանեան տարապընն :

« Որբոմեցան մեզ երկինք, յաւել Աննակ քաջ զըբրուանեան,
 Փարսառեալ զաւայցըս մեզ եւ լցս երկէ ծագեալ պայծառ,
 Ձինչ ընդ մէջ իցէ 'նդ Հայկ, ընդ թորգամանս եւ ընդ Վըստամ :
 Ընդ զըստերն իսկ վեհազին գեռ հիանան մաք ընդ մեծ սիրտ :
 Օ՛ն եւ զն, թէ սքանչելիս ըզցայգս Երկինք ոչ ցուցցէ զիւր
 Պարգեւեալ հորն քաջաց զանակընկալ բըժըշխութիւն,
 Մի մնացուք առ կուռ վազուին ընդ չիկընձիթն Վըստամաւ :
 Ընդ նա եւ ընդ բազայն՝ Աննակայ սիրտ անկիցի կըրձի՛մ :
 Սկայաղունք միթէ մեզ պահպանեմն 'ի բանակիս :
 Թէ ոչ այլ, բայց ցըբուտեցի ըզըբրուանեանս այր 'ի սոսկին,
 Տեսցուք ո զլըր առցի փորձ ըզպերձութեան զոր սպառնացաւ :
 Ի կապոյսն 'ի վեր երգուեալ, չեղէց Աննակ՝ թէ ինք Վըստամ :
 Անուն իւր վնս սալըստամբ, բուսոյ բարուցն արգելնք զիւրոց » :

Ի ճամբարն հասեալ զըսին խոր լըուութիւն աղբարատեւիչ,

Որպէս յետ երկար ջայռէց լըռէ 'ի սուգ տուն մահակիր :
 Ժողովեալ առաջանին 'ի վերաւոր զեհին խորան
 Հարցանել զողջունէն, ընդ որս եւ սեզն արին Անանկ'
 Որ փոխարէն արեւուն ու 'ի վրէժ քինու ճոխացեցցին
 Էր սրբաբ մըտօք արևեալ զանձն իւր 'ի խնամս հօրքն Հայոց,
 Դրժոխեալ զբառանն ըզխոցուածոյն զայրազին վէր .
 Լքան զպատճառաւն, լըռեն զոր 'ի մասնէն ինչ գիտէին
 Ձեզելոց ճըշմարտութիւն, ըզմեծ եզեւն անգիտացեալ :

Ուսանին 'ի պարեկացն ըզժիւս կըռին յայլմէ կուսէ,
 Եւ չտեսեալ անգ 'ի վրանին առ հօր իւրում ըզՀայկանոցը,
 Յայլոյ խելքս լինէին Հրանտ եւ եղբարքն Հարապատք :
 Ընդ բանակն 'ի վեր 'ի վայր յուզեալ եւ ոչ ուրիք զըտեալ,
 Կոչն զՀռաէն եւ անցից տեղեկանան ամենայնի,
 Ո՛րպէս զք հայկազէն նահատակեալ 'ի զլուխ զընդին՝
 Ոչ ուրիք զբառանէր, ոչ ինքն եւ ոչ մարմին մտեալ,
 Երբժարն արինաներկ եւեթ զարձեալ կայր յասպաստանն :

Ի ժիւս առին դիւցազունք ըզնննդ պատիր ցայգակըռուոյն,
 Կնիգազգրաւ համարեցաւ բոլորեցուն մեծն օրիորդ,
 Ձայնափոխ զէն եւ գիտին առ տխարանեանն հարեալ տւար :
 Սուգ առեալ հօրեղբարց ըզցուտար իւրեանց աշխարհն կոյս,
 Եղբարքն ըզբոյր գեղեցիկ ըզսիրելին եւ զանըման,
 Հրանտ զամուսին նազելի եւ զարափելի սրբաբն հատոր .
 Համբօրէն յարեթեանք զաւետեացն յոյս սոհժին պարծանս,
 Ձըբուսանեանք բազում զկուսին ծողիկ կենաց զաղաթարաւմ .
 Ձէ չէր որ որում չէր անձկակարօս եւ պաշտելի :

Ո՛ր ձայն, ո՛ր բան բաւեսցէ յղբարդական ջայռէցն աշխար,
 Մանաւանդ 'ի կանանոցն հեղձամղձուկ լալիս եւ կոծ,
 Որ առ ճըլոցն ճընշման հինինային զմիմեամբք ջուր :

Հրանտ 'ի վրան իւր մըտեալ ընդ փռչի 'նգ աղբ զայր յասակին,
 Ծառի ըզծափի հարկանէր եւ ըզբըլուխ իւր ըզչեանի,
 Իբր յերկուց աղբարականց գերաշխարան բըղխեալ արտօսր
 Ուղեօրէն ծաւալ ծորան, ողորմ ողորմ յոգւոց ելելալ .

« Ո՛վ ժամ յետին տեսութեանս, ո՛հ սիրահուր բազուկք եւ թաթք,
 Որոց ասոպ ետանգնուս հարեալ յընգերբս փարեցաւ .
 Ո՛վ համբոյր բոցաշունչ եւ անձկայրեաց սրբաբ սիրոյ,
 Ձոր բերան 'ի բերան եւ շուրթն 'ի շուրթն մատուցի :
 Հայրեանձիք, աւազ, այս ուրեմն եր այն զըլխակորեալ
 Անմըտուանչ կերպարանք՝ զոր անողորմ ցոյց ինձ լուսին .
 Ըզբեալինն այնպէս ուրեմն հրաժեշտի տայիր զողջոյն :
 Թէ 'ի մտարս գիտեաց ոգիդ, ընդէր ընդ իս չնէր 'ի հէնն .
 Ետ, ետ, վահ, չետու քեզ թոյլ, ետ 'ի գըրկացս 'ի մահ յղջի :
 Իսկ ըզհայր պահպանեցեր, զի՛ չկուցեր եւ զիս 'ի նոյն,

Ար ինեւ մարտընէկեր, որպէս երկէ տանէկեր գարձ,
 Կամ թէ գեւ խանգաջր յինէն, մեռանէկ եւ ես ընդ քեզ:
 Զինչ սոց հօր պատասխանի՝ այսպէս զոգւոյս ըջքեալ զհատար:
 Յմ՝ գիմեմ՝, միւր զբառանեմ՝ դանէ զմարմնեդ աբեմաներկ,
 Գեղեցիկ եւ անձկալի շուշանախոյլ շաղջ անգամոց,
 Որ 'ի պաղ հարեալ մահու կան սարածեալ հովտոց ընրանց:
 Անգեղք արգեղք եթէ գալլք լափեցն զոյն շարածանիք.
 Խնայեցէք, անագորոյնք, երկնեց զբրկայն են փարեղի:
 Ո՛վ հոգիք արփեանեմ, մ՛կ աղանետեկ իմ երկնամտիչ,
 Ար եւ զիս, կռչեա եւ զիս առ քեզ... բոց նախ, մ՛կ մեղութիւն,
 Սովին բաղչաւ 'ի գրծափս յընեմ ըզլուփ շարեպարարս.
 Վըստամեան թէ խեռութիւն չիք 'ի միջի, կոչք հոցիանոյլ.
 Վըրդով զբանոց՝ գաւազրու՛մ զիւցազին մահ՝ շարժեանց ինչ զոյրն.
 Եւ սակայն, այդ աննոցն եւ միւս աղեղք՝ իւր են արգիւնք »:

Յաւք սրբաին 'ի խելն հարեալ՝ զոգէ 'ի գուրս գազանաբար,
 Դեպ զիմեալ ուզիլ 'ի գիրքս Վըստանոյ՝ նիւթեալ շարքս.
 Պատահէ նըմին 'գառալ ընդ զբրուանեան աւազանայն
 Անակ քաջ՝ առաջին 'ի փառաւարս 'ի տահի անդ,
 Ոչ սակաւ քան զփառանկեանն յոգի հարեալ ընդ պատահարն,
 Ար երպխափս զիւցազին շնորհահատոց սրբախ ընտեալ,
 Ի նախանձ բարիութեան բրբղեալ քնու հեծիւ ընդ միան,
 Եղեանց աննոցն բանասերով ըզնս զլուփ.
 Զի եւ հայկեան գաշանց ուխտին կայր աչքն մեծ փեակք զինքեանս:
 Այսպէս փառք 'ի հոց փառեալ եւ բոց 'ի հար մեծ յաւերս.
 Կամք էին հանել ընդ սար, ընտրեաց սակայն խոյստառափէլ:

Արեալ ըզձեանէ հրանայ եմուս 'ի հրապարակն,
 Ուր բանիւ իւր գումարեալ կային գողցես մահանուս.
 Զբրուանեանն աւազարեար, որ իրքեւ զինքն տաղակոցեալ՝
 Բարկացեալ 'ի Վըստանոյ՝ հասեալ էին յարեստութիւն,
 Արձակուրդ խնդրեին յահէ երգանոց թորգանոյնայն:
 Անք Վաշտակ եւ Պարսք, անք եւ Վարած եւ փառնաւալ,
 Անք Սըլուք եւ Զաւան մեծամեծար ըսպարապետք
 Բազմկոյտ զօրախորք զբնգապետք նոցն հանգերձ:
 Իսկ կըրարք որգիք հոցիին աղատօրին մեծանձնութեամբ
 Մեկուսի յայնձ առնեն ըզնոր ապխառն սըզայն.
 Եւ թէ զինչ հասանիցէ յորժամ ըսկայն զարթնուցու հոցք:

Անուակայ խէթ գանաութեան 'ի մտի կաշեալ ընդ այլ ինչ շատ
 Եւ զարգի սպանալիւքն Վըստանոյ յունին իւր հասեալ,
 Այն զի թէպէտ եւ Անուակ իսկ ընդզըզեալ անկուշեացէ,
 Արցէ զլափ հարրատութեան գաւազանիս իմ մեծատառս,
 Սեաւ անգրք մաւախշապատ մրրիկեալ հոգի իւր միտք եւ սփրս,
 Կանգնեցաւ եկաց ըսկայ 'ի հրապարակ սկայափառան.

Ձեռն շարժեալ եւ սակ. « Ձք է մեզ այս, մի քաջազունք,
 Իբրու աղայք խաբ եւ անժող նըստեալ միայն լամբ ըզբեպանդս:
 Աղէ դամ մի կրթիցուք յակըն շարեացս, հասցուք զաղբիւր.
 Մինչև կայ նա, մեզ երբեք պատերազմս չամենիցի դուխ,
 Այ զնասուց ապիրատ 'ի մենջ եղևոն կորնիցի:
 Ի մեծանձն սրերոյ յիմաստալուք ունկն խախմ'

Եւ յարգեսնցն ականատես՝ որ յանդիման կանդ աւազիկ
 Ուժգնասիրտըս քան ըզմեզ եւ պերճագոյնըս բարբառեալ:

« Ո՞չ քաջազայք տակ օգովք խաղաղական ջրովք ըզքառեալ՝
 Աշխարհանազ ընթանայր լի առաջատա նաւ հայրենեաց,
 Աւ սափս քեղեացն ուզիչ յորչափ նըստեր գիշարներն հայի:
 Ո՞ր աղէ մնլորահող՝ խաբէութեան, ո՞ր ոգի շար
 Փոթորիկ անկեալ մըրբիկէ զծիծաղութիա շնեմալ ակնս,
 Եւ զմեզ մարձ 'ի խորտակել կայցոյ' լինել անզգնողակու:

Ձքնչ այլ, մի քաջք, աղէ դամ մի սասցէք եւ զնարեցի.
 Ձք յինէն կայք լքեւ: այլ գուշեցեց բարձրաբարբառ
 Ձր 'ի սակասակս ընթեանում՝ լուսանըկար գրոշմալ մըտաց:

« Ո՞ 'ի վերայ երախտեացն այնչափ առ մեզ եւ առ աշխարհս
 Յարուցեալ զուռաղայեալ ամբարտաւան շքիացութեամբ
 Արամարէկ եւ մերժել յիշխանական զուաղանն
 Ըզգիւցազնն թորդաման եւ զարժանի նըմն սրգեակս:
 Եւ ո՞ ձեռն յանձնն հարեալ խորգաւանակ շորթեաց հնարիք
 Եւ արհաւ դիւրեւ ըզխառս՝ ըզտորդ խըլեաց՝ աղայապիտ.
 Եւ զինչ այլ, զո՞ր շորհ վեկայս կայցոյ իւրումն քաջութեան,
 Բայց կըրկնն պատերազմունս անարգաբար 'ի պարտութիւն:
 Ուր զի տեսէք զարժանի զպարճանս աղի զրազրլիկն
 Նախ ընգրէ՛՛ Յուզականոյ եւ յերկկեանն յաղթանակ մարտ,
 Տեսաք մեք, տեսն Տիտանք, տես եւ յերկնից ակն արեւու:

« Եւ զըթափրտ գորովոյ միանգամայն ժանտն աղեաց
 Առ զօրականն եւ առ մեզ՝ զօշն վեկայք ձայն մեծամայն:
 ՁՎառազայ քաջի զոգիւնն շարամահ ունիմք վեկայ
 Ինքնօրէն յասպարիտ մարտն յեւանդ սատակելոյ.
 Վըկայ եւ զքրաւորըն յերկոսն ճակատս անկեալ,
 Յարպիտ վայելեցն խընամն 'ի յանըզ զըթութեանց:
 Ի սպայնն, 'ի ձեռն բազումք զյոգունս ողբայք արեանառուս,
 Հարազատք, ջերմ սիրելիք մըտերմագոյնք եւ թայրաթողք
 Շտոք յերկոսն եւ յերբորդ կըսիւն 'ի մահ կան տարածեալ:
 Դուք ինքնն փոխանակ եզիք նորս զանձն եւ ըզզուխ.
 Ո՞ 'ի ձեռն ամենեցուն բան եւ բարբառ մի զուժութեան
 Մըրժեթար լըւաւ երբէք 'ի կարկամեալ շըթանց անտի,
 Կամ աղերս կամ սփոփութիւն սիրոյ 'ի գուժ վըշտակելոյ:

« Մինչ թա թեկն, ամէր, գեռ ըզպերութեան 'ի գուխ զքիդեա,

Երէկ 'ի սոսկալի ճակատամարտ պատերազմին,
 Ուր զբրտանանք իսկ գողցես զինուորեացան առհասարակ
 ճակատա առ ճակատ աւազակայորն խուժանի,
 Ե՛լ ինչ ուրէք երեւեցան, թէ ոչ Հայկայ եւ կամ եղբարցն,
 Այլ իւրում զօրականին գէթ 'ի թիկունս նիզակակիցյ.
 'Նա զօղեալ 'ի խորանի 'նդ հարազատի որգւոյ իւրում,
 Աին աւետեաց սաստիման մերում ունէր եւ բանակին:
 Յարեաք մէք ապաքէն 'ի ձայն մարտին արփաար.
 Ո՛վ հերքեաց զինքն 'ի գործոյն ասպահապետ իւր պաշտաման
 Որպէս նա զգիւցազնըն Հայկ չարայաչազն մտխանդ,
 Եւ թափուր ըստ արժանի յամենայազմ մընաց բաղին:
 Զինչ այլ ամբարհուսա՞ւ անձնապաշտին մեզ հաւատափէ:
 « Իսկ մը փոք եւ ըզու յանգիմանել ձեզ բաւեացէ
 Զանորէն զանագորոյն եւ զչարասեր արբոն հեշտանս
 Ընդ մեծի գիւցազնըն կարեվէր այրէն դառնալ,
 Ընդ կորուստ չքնաղ կուտին՝ ոչ Արբակայ պարգեւելոյ.
 Ի սրբոն եղեանաւոր գեւն իւր 'ի բուն բուռեալ զբժոփա,
 'Նա եւեթ գիտէ զայն, եւ ճանաչն սանգարամաք:
 Ի թաքթաքուր հասելոյ գիշերամարտ մեզ հրոսակին,
 Գունդ 'ի գաւ գարանակալ զբրգեալ զբրժել վեհին կենաց,
 Խաղան ինչ նա բնաւ 'ի տեղաղին, կամ առ ինչ զէն,
 Գաւ հազարդ լինել ճըզանց եւ վաանգից արի սպայիս:
 Ո՛չ յայտ արար ապաքէն՝ զի չքցաւ ինչ, չէ իւր փոյթ
 Թէ բանակս ողջն 'ի սուր 'ի հուր մասնի արտանայայն:
 Դ՛ աւագիկ եւ ոչ ըզգլուխըն նըզովեալ զանիծապարտ
 Ի վրանէն հան փանդամ՝ հարցանել գէթ՝ զինչ իբրն իցին:
 Ապաքէն-ուր չիք գահու հրամանատար ճոխ պերճութիւն,
 Անդ եւ ոչ մի փոյթ ոգւոյ փըքոցուտոյ բարձրայանին:
 « Իսկ զինչ անդ ընդ արժանի իւր զաւակին անոնք խորհուրդ,
 Ասացից եւ զայն. մեծաւ զըւարթութեամբ զբուն մտացեալ՝
 Կայր խորհէր թէ տտելին իմ Հայկ ահա կայ փրաւոր
 Գըձձեալ փետեալ չարազան գարձեալ 'ի սուղ պատերազմն,
 Թերեւս յոգիսն իսկ ապաստան, — ո՞ սայր զբոլոր զիմ թըշնամփա.—
 Սկըզնածին ցոլք արեւուն ընդ աւետեաց տուրնիւնան լուսոյ
 Բերեալ վազիւ մտաուսցէ կըրկին 'ի ձեռս իմ գասազան
 Ի շխանութեան՝ բանակաց զօրապետեալ պատերազմա:
 Եւ թէ դք, թէ եւ Աւնակ իսկ նըշխահէ ներքուստ ցրտոյս,
 Տեսանել տեսցէ նա զաստ բարձու ձեռինըն Վըստամոյ:
 Յայնչադի անչափ ընկճելոց՝ եւ ոչ յայտ ուրն 'ի մի խնայեաց-
 Այլ իմ աստ աճիւնասցի գլուխ թէ զանձին ինչ խընդրեմ վեթմ:
 Ի մերձէս ասնելոյ եւ կամ յանմփա լրուութենէ
 Ըզմահանն տակալ 'ի ձեռս, արգ եւ ըզմեր կըուփէ կտապին.

Ո՛վ անբրաւ լըննութիւն, ապախտաւոր սիրա չարագեւ.

Արդ եւ գաշին իւր զըրժեալ, չիցէ նովին իսկ մահապարտ :

«Այլ թողեալ զայդ ամենայն, յուշ ձեզ հայկեան ուխտին պայման

Ընդ որով մեծեալ պանդոյրն ըզմեզ համուռ ած 'ի կորուստ :

Յառաջիկայ 'ի մարտէս իսկ ձեռն 'ի գլուխ եթէ ելցուք,

Որպէս յայտ է որում գամ մի աչք իցին 'ի ճակատուն,

Կորեալք մէք. անգուստ անգին զից ամբառնայ գաշն ահաւոր,

Մտալուս զտուրք պատին ըտպանայիքըն պայմանեալ.

Հարկ է աալ տեղի Հայկայ բազմապատիկ զօրացելում,

Եւ հարեալ իւր զախոյեանն, ըզսակ ուխտին պահանջիցիմք :

Իսկ արդ յանձին ունիցիք վճարանդի դնալ յաշխարհէս,

Մերկանալ 'ի ստացուածոցդ՝ յիշխանութեանց եւ յամբոխեդ,

Երթալ կորնչել կանամք որգւովք յաարութիւն,

Գամ յանկոխ յանէն երկիր կուր գազանաց անապատի. —

Ձայդ երկնէ ձեզ գիշերո, եւ զայդ վազուի ծնանիցի օր :

« Ըբրթամք մերովք ըմբռնեալ կամք յորոպայթ 'ի խեղդ մահու,

Եթէ վաղ չաճապարեմք անցուցանել ըզպատուհանն,

Ըջվաւսամ եւ զուխարո իւր 'ի մեր զըլխոցըս թօթափեալ,

Յառաջին ըզցօնութիւնն արարեալ գարձ ու 'իցուպ հովուին,

Որում Երկինք են զիդ վահան, եւ ոչ զերծցիմք 'ի ցասմանէն .

Ոչ զերծցուք, ոչ մէք միայն, այլ եւ բանակս աշխարհազօր :

Ընտրեալն Երկնից իսկ է նա, հրզարն ընդ իւր, զի յերկուսնամք .

Միոյ մեղաց արմատոյն՝ բողբոջ գառինք են պատահարս :

Մերժեաց նա զՀայի իբրեւ հիւր, փոխանակեալ զինքն 'ի տեղին .

Իսկ արդ ո՛չ եւ ինքն օտար է ընաւ յերկրի սասի մերմէ .

Միթէ Հարք եւ Մասեաց սարք՝ Մոկաց լերանցն իցին անձաք :

Իսկ յազգէ՝ ամենեքին մէք օրհնութեան որդիք՝ Նոյի,

Յարեթեանք եւ զըրուսնեանք, ո՛չ հարազատք իցեմք եղբարք,

Եւ նոցա նախապատիւ իսկ քան ըզմեզ անգրանկութեամք :

Ընդարձակ հատեալ նրմա մինչեւ 'ի տուն Սեմայ սահմանք .

Արդ թէ մեր Սեմայ է աուն, զի հալածեմք անտի զԵպեթ,

Իսկ թէ սա տուն թորգոմայ, 'ի հայրենեացըն զի զըրկեմք :

« Օն, զի կայք, քաղք, զի խորհիք. այգն ահա զայ մեզ ժամանէ,

Եւ վաղեւոր զօրապուլիս խընդրէ 'ի կէս պատերազմս :

Մէք զըլուխք ըզցօնութեանն, ըստ մեզ գայցին եւ յարեթեանք,

Ձրս արեան իսկ առուք, համբոյրք սիրոյ զփնտմեմք ածեն :

Ազէ քաղքդ կամիցիք գեռեւըս զայրջդ զայդ վըստամ՝

Առաքինի բանակիս եւ գիւցազանց ձեզ զօրապետ,

Որ պետութեան արձանի եցոյց ինչ ոչ զարծ քաղութեան,

Եւ ոչ միտս ինչ եւ ոչ սիրա իշխանութեան բարձր գահու .

Ոչ զօր կանս եւեթ կորոյս, այլ եւ ըզոյս հանգերձեւոց :

Եւ ո՞ր յոյս յայնպիսուոյն. եւ ուր չիք յոյս, ո՞ր սեր կամ ահ :

Իսկ Թորգոմեան սիրտ եւ մտք եւ զգուծիւն հրզոք բազկոց ,
 Յառաջնըմ իսկ ծանօթ ամենեցուն , տեսէք եւ այժմ :
 Ո՞ր ոգի մուրուծեան ըզխելոս մեր մբրբկեալ տարաւ
 Յանբրջական երազընն խարճալեալ յոյս 'ի պատերա :

« Ստորջնացեալ եւ ազաշաւ բորոք զերկիր նըշմարեմ արդ ,
 Եւ երեք ձեր կորակեալ՝ զայդ գուշակեն . սակոյն Թազ զայդ .
 Ո՞վ որպիսի սեր սքրտից եւ միամիտ մշտերմուծեան
 Ազապատանք եւ համբոյրք տիրեն յորհնեալ ազգաստե՛մին ,
 Որպիսի գուծ եւ խընամբ առ միարուն ազանց սերունդ ,
 Մանաւանդ առ հնազանդեալս եւ ընդ ձեռամբ նուաճեալս իւրեանց :
 Այդ եւեթ երկզքին չե՛ին արգեք մեզ բաւական
 Յափըշտակել 'ի ծոցոյ զոգիսս ասնուլ տանել գերի
 Աներկմիտ մեծաց բարեաց համաշխարհի սկընկալեօք :
 Եթէ երկինք 'ի վերուստ լքսել զձայն ինչ առնէր զէւր ,
 Ձե՛նչ քան զայդ կըշտամբանաց գոռայր բարբառ յայտն երեսացս ,
 Վըստամայ 'ի զգարով , հոյկայ մեծին 'ի մեծ գըրուսա :
 Յայտարեանց վերայ քաշոյց այսուհետեւ մեռչի անձն իմ » :

Անգանօր տիրեր վայրիկ մի լըռութիւն խոր ահաւոր ,
 Որպէս յօգս անըջանը կասկածաւոր հանգարուծիւն
 Կարապետ մօտալուս յանկարծաթափ բարկ մբրբրկի ,
 Չոր 'ի ծոց իւր անուշեալ ոււուցանէ փըքոյրդոր :
 Լըտե՛կ ապա մընչիւն անդր 'ի սկոյնց լինէր ժողով ,
 Այր այր իւրաքանչիւր յօնից , գըրխոց , ձեռաց շարժմամբ
 Աբրտակեզ բանիւք շըրժանց արգարացոյց զբանս Արեւոկայ :
 Կա եւ այլ բաօիր պէսպէս կուտէին առն 'ի գլուխ ետեր ,
 Էր որ ըստոյդ եւ արգար , էր ոչ սակաւ ինչ տարապարտ ,
 Որպէս սովոր իսկ լինել 'ի բամբարանս է ատելւոյն :
 Եւ բազումք՝ գահասեր գոռոզութեան բունեալ ոգի
 Յինքն ասէին նըշմարել , եւ խէթ անուստ կասկածանաց
 Կուաճելոյ զազինս յիւր ձեռն 'ի ճոխանալըն պերճութեամբ :
 Իսկ պայմանին արհաւիրք ընաւից առ գուրս հատեալ պտտեր ,
 Ելանել տամբ եւ որգւովք վըտարանդի զընալ յերկրին .
 Այնչափ քաղցր էր ընակութիւն այրարատեան վեհ աշխարհին :

Պատանին անգուստ Հըբրանտ խօսել ասնոյր մերմընդի .
 « Յայժմ ըզոտոժս հասարակաց արկեալ Առնալ քաջ 'ի համար ,
 Լըփընք արգ լինին եւ զտանձին ասն Թաքզանայ՝
 Ի շարեաց գըլխոյն բըզեալ , կըրթեալ յերեւն հասարակաց :
 Ո՞չ դիւցազինն ապաքեն վերանութեան ինքն է պատճառ .
 Ձի իւրանն անսացեալ մեծի եւեթ հոգւոյ՝ քաջին ,
 Եւ զանձն եւ զողիւն եւ զիւրան 'ի քայ ընկեցեալ ընաւ ,
 Չըրուանեանցդ երախտիւ խընդրեաց կըշեւ անդ 'ի մարտին
 Դիւթընցդ յապըստամբէն եւ օջտելոյրդ հետուծեամբ :

Ի կըռուեն յարժանաւոր մեծ փրքիութեան քում 'ի վերայ,
 Ամսակ քաշ, ճէ սնոք եհաս նմա փրքիներն զլեծագործ
 Յանքերին զատաստանաց Երկնից, զոր ոչ եւ քաջք ինքնին
 Կարացե՛ կամ Թէ ընաւ իսկ կամեոյցի լինել յարատս:
 Իսկ որ անգուստ 'ի վերայն հասեալ մեղ մեա մահահրաւեր,
 Ոչ այսմ եւեթ նորափայծ նորեկ սրբո՛ր յամուսնութեան՝
 Որ զայնպեմ զաննըման կորոյս չքնաղ կոյս սրբորդ,
 Այլ եւ տանըն թարգմանց եւ կարեկէր հօր դիւցաղին,
 Այլ եւ ձեղ գեղեցկասեր գործաղէր ըստոյսզանց
 Եւ բոլոր ըսպայակոյս մեծ բանակիդ եւ աշխարհիս,
 Եւ որ անտին հոսեացն անընկալեալ շարեաց կտակածք,
 Ոչ կարեմ լըռել 'ի սպաս, եւ ոչ ճառել ինչ լայնադոյնս.
 Դուք տեսէք եւ կընքեցէք զճիւղ զարկի յեղբոց գեմս:
 Յայտնապէս զանձն իւր 'ի հօրն եւ փրքիութեան կոյսն գոհար,
 Իսկ հօր, 'ի վերաւոր ծնացին խնաման 'ի սպանդ զարեալ,
 Հայցն 'ի ձեր, եւ նա 'ի հօր սիրոց սեզան մատեաւ նըւեր:
 Իսկ զե՛մ Թէ զինչ կորուսի, գուք սիրեցէք, գուք դիտացե՛ք »:

Ատէր, եւ արտասուաց ի յուցանիւր յորդանեղեզ,
 Մըզվէր գէլոր սիրան 'ի լանջս եւ ձայնն 'ի շարժելի գալիահար:
 Ըկայեցի աչք աննայն արկին արտասր հրակայրակ,
 Որպէս մըրտիկ 'ի հնացի արձակեկն սրբոկի թառանջք:
 Ինչամուս իբրեւ լինիւր Ամսակ միտաց հրապարակին,
 Ըզբանին առեալ անդէն Թել 'ի վերայ կընքիւր այսպէս .

« Ի՞մ սրբո՛ր կամք եւ խորհուրդ անզրբողելի այն է միտաց,
 Թէ ընաւոր զօրութեամբ շապարհին գիւցաղն այսօր
 Ըստ արժան բաւականի առաջնորդել մեղ առ վաղիւ,
 Կամ Թէ ոչ Երկնից արկեալ զան յարգար անըն յերաւունս,
 Եւ յերում աշխարհին եւ 'ի գընդի մեր տառապանս,
 Կարկառե՛ առ ինքն եւ մեղ ըզմասն հըզօր 'ի սքանչելիս,
 Ոչ եւս ճն եւ ճն կայցուք ընդ նիզակաւըն Վըստանց,
 Ոչ ասպար իւր հընչեացե՛ այլ եւս առ մեղ 'ի պատեկապո՛մ,
 Քաւ, մի լիցի: Իսկ արդ զինչ անեւ իցե՛, ասաքինիք:
 Թէ առ Հայկ մտալիկն յարերս, ոչ լըւիցե՛ խրոխան անաղղեալ՝
 Մինչեւ տեսցէ յոտալն զտտինս. եւ վեհազինն արգար են սիգ: —

« Եթէ ոչ ժաման մահուամբ սուր զամենայն հասցե՛ դիտպանս,
 Քակեացուք սպա զբանակս եւ ջըրուեացուք յանձնելու աշխարհ,
 Սըջատեալ սրօշեսցուք 'ի վըստամեան գալանց ուխտից,
 Տացուք առ ժամըս տեղի բարեխկան բըռնաւորին:
 Զի Թեպէտ եւ ասպարտակ մինչեւ 'ի սիրտ երկրիս գիցե՛,
 Եւ զբաղուկան տարածեալ ամբոսիկացե՛ զառաքարեալս,
 Ունի՛մ անն առաւել Հայկաւ հանդերձ վանել ըննս,
 Վըստարել մինչ 'ի կաղաղն իւր 'ի Բարեխ՛, մինչ յեղբ երկրի՛,

Քան Վ ըստամաւ առ վարիւ եւ մաւ վարիւ կանգնել նըշան :
 Եթէ դամ մի առաջի նորա մասնիւնք 'ի տարտութիւն ,
 ժառանգել իրաւուն համարեացի յազմանակաւն
 Ըզպարեակցա եւ զնըւաճնալ որով ազեղամքն իւր 'ի ծառայ ,
 Եւ հայի զերգանալն ծանունց տահանջեացի զպայմանն 'ի մեծը .
 Իակ ըզմարաւն յապաղել , ոչ անկանել է յերաւանց :

Դուք արիք արգ զհարունք՝ որ ինչ արժանն է զուք տեսիք » :

Արազակեաց միարան սկայածորով խառնեալն ամբոս .

« Ի կենդանի մի էնն Ատաուած երգուեալ 'չոյի եւ հարց մերաց ,
 Այնպէս եղիցի որպէս շքրթունք քո խոսեցան .

Մի տեսցի զմեզ նոր արեւ , Թէ 'նդ Վ ըստամայ տեսցի ձեռամբ .

Եւ կարճոյ շանապարհ լինի 'նդ ժանախն հանել կառափն » . —

Յայն բարբառ որտայ երկինք 'ի գլուխ Կապուտաղին .

« Չայնակից է մեզ , տանն , Վ էհն 'ի բարձանց անմատուցից » :

Ի վրանէն մեծէ որ եր դահլիճ մեծի հրապարակին՝

Խոււն 'ի գուրս զեղուն ընդատ մըրրրկածուփ սրբամըտութեամբ

'ի զգակ վահան 'ի ձեռին զայրացելոց ըսկայից գունդ ,

Ձոր օրինակ բոռոց ամպ , 'ի զբրգբռել խըւել բունցն ,

Ի կողմոյն բարկացայս փոթորկելով սըւնայ փառայն ,

Ի ձայն փողոյ խրախուսի հընչէ երկիրն ահագնաբոյ ,

Ի խընդիր Թըշամույն գայ սըւնաւոր սեռա առդատակ :

Գըտաննն յանկարծուսս անդ 'ի հանդէպ գրաց խորանին

Սպտաղէն 'ի հրապարակն արձանացեալ ըտրորձեւ .

Ձեկքնին Վ ըստամ զայրագին , երկկամունքն 'ի գող սաստիկ ,

Հուր յաչացն հատանելով եւ բոց շքնչեալ 'ի հագաղէն :

Չախ ոսն յառաջ կարկառեալ եւ 'ի մատունս յեցեալ աղոյն ,

Կայր շարժէր ըզխորխա գըլուին եւ աատանէր սէգ զարգմանակ

Ահաւոր սաւառնաթեւ յամբարտաւան 'ի պապաթան .

Սըլաքեալ ակեզ կազնի ճածեր յաղունն երկայնաձեղ ,

Դըժոխոց իբրեւ ծածկոյթ յահեակն ապար շքրարալոր .

Եւ զաւակն անօրէն առ նըմն զղոյ 'ի սուր վտակալ :

Այսպէս կայր Կայէն բրազէն մըտեալ երբեմն յոխ ամբարդշտ

Ի նենգատ զաշտին՝ արեամբ հարազատին արեանալոյ ,

Մըբարձեալ ըզբարձրայոն եւ զլըբբենի ճակասն յերկինս

Ար բարձրեալն ունին ահաւոր սալ սըտութեան պատասխանի .

Կամ Թէ այսպէս 'ի ճայթել մըրրրկածին Թուխ ամբարալոյ ,

Ի սպառնալ հրացան ցամբնց եւ հեղեղոց երկնատահան ,

Բարձրագէզ կային ըսկայքն այն անձունիք լերանց 'ի գլուխ

Խրոխացեալ կարկառեալ զազաթն եւ աչ ընդգէմ երկնից ,

Չայնասուր որտաւայն լինել շանթից փայլաատակմանց :

Իբրեւ այնպէս զայն տեսին , սկայից ինչ ոչ խառնեացն միտք ,

Այլ բարկութիւն արոխական Թընգմամբ ըզմեղան Թօթափէր :

Ի մահ անդրը իւր եկեալ տեսանէին զՀայկին ոտիս
 Յայն չափ եւ յայնպիսի հուտակելոյ սկայից խրտան:
 Յայն ահեղ նա կերպարանս՝ յորտտազուց կերկեր Հազագ
 Ի սրբոտարոցի Թաւարծի կըրծից խտեւ կալաւ յայնժամ:
 « Որ բռնիք եւ ինքնաձեռն յանձն իւր շորթեաց ամբարհաւաձ
 Ի միտքան ինքնանուկը այգչափ սկայից ըզչաւազանս,
 Եւ նըշան յաղթութեան արձանացոյց արիտար
 Պատերազմ կըրկին, մասնեալ ի պարտութիւն ընդ Թորգոմեանց,
 Կորուսեալ՝ բայց յանրաւ բարեխղիւս արեանց անգունգս,
 Եւ ի բազկին ծածկեցան վերաւորաց հատակօք գաշաք,
 Չոր բիւրուց բիւրք Թաղելոյ չժամանեցին զաւուրս կրիս. —
 Որ վտակաւ ըզնազանգ եւ զուխտառահ՝ զիւր գումարտակս,
 Բաշաւէրեալ խաղաղոյց յերկիւնս մարտ պատերազմի,
 Ինչն եմուտ զգեցաւ՝ ոչ կրեւեալ նոցին ի գլուխ,
 Մինչեւ չեր ուրացեալ ուրուք արգեամբք առ ի նմանէն,
 Եւ առ իւր օգտի զնոսա մասնեաց ի սուր սայր Թըշմաւոյն. —
 Որ զբրգեաց մըշեաց ըզՀայի յորկոր մահու մարտամբոխին
 Ի վերայ եղբարց՝ որգւոց, եւ զՀայկանոյշ առ հօրն ի սպանգ,
 Եւ անցեալ ի բաց նըտփ եւ ըզկորուստ նոցա տնէ,
 Աղէն կայեալ ըզբըւամբ ամեւ ըզցուպ իւր պետական,
 Չոր չգիտեմ՝ մը ի ձեռեաց տտփ Թափեալ հանեալ բազուկ. —
 Որ հինին գիշերամարտ յահեղ խրտաուիլ խուճապակիս
 Անոսա մնացեալ անկըցորդ եկաց ի մեծ ստեղծի վտանգ
 Գերափտաւն պարծանաց խալ խտեպմիտ արշաւանիք,
 Եւ զբանակս եւ զանձն եւ զիւրսն ի սպառազուտ մտանեաց կորուստ,
 Չայգոցիկ ամենայնի ոճիր չարեաց զարծօն վըտամ՝,
 Աւտսիկ կայ, եւ յերեսս իսկ առի ձեր ամենեցուն,
 Աըտեցեք ի գըււիւրս ձեր, եւ ընդ կառափնըդ հատուաղիք,
 Մանաւանդ ճարտարափոս կըրկին Թըրթրակ ճոռո՞մ ընդուք:
 Անկանի վըտամ՝ վերագ, բայց ոչ ի սայր սրբեալ ընդուք,
 Այլ ի սայրըս սուսերաց եւ ի սրլաքըս գեղարգեանց:
 Ո՞վ այն հըզօր յայդ ձեռնեքեց՝ ազէ կայցէ մեզ յառա՞մ:
 Մաընեցին ըսկայք գումար կարկափելով ահեղ ցասմամբ,
 Վաղակաւորք եւ նիղակք չբիահեցին ընդ մեծ վահանս.
 Չոր օրինակ լըրթաղոյն ահագնատես ամպոց գուպար
 Յանասաւաց նըսեմաստուեր՝ ի ծմականիտա քարանձաւաց
 Ելեալ գիղացեալ ի Կանգարաց մըթին լըրինս,
 Եւ անգուստ որտաւով ի գաշտս ի բլուրս ընթանայցէ.
 Դըզբրգեալ շարժեցաւ ըսկայախորտաւըս գումարտակ,
 Ի միջոյ մալլէ անտփ ստեան կըրկին փայլտաակունք,
 Հրանս, եւ Աընակ՝ որ գուէր. « Արիք ըսկայք, ըն արիք քաղք,
 Օ՞ն եւ ըն, այս վըրջին օր է վըստամեան իշխանութեան,

Գոտորութեան ցոյց վերջին, վերջին դիւր կենաց լուսոյն ։
 « Աւտօիկ մեք 'ի վերայ մեք, սակին եկեալքն 'ի վեպ,
 Թէ սակցին շքութունք, արդ զենք անկեպ 'ի սիրտ մեք խտեղցին,
 Եւ 'ի սուրբ սրբան քաջացդ ընդամուսոյս լուսոյցին ըզկեղա » ։

Չոյս սանն եւ Իգլակ 'ի վեր սանեալ Ամանկ, Վբտամ
 Յարձակէին, եւ Հրանտ սուր առ Արբակոյն հանեալ սուտեր ։
 Ամանակայն փոթորկարեր շեշտեալ ժելուանդ յաստարքն կուտք,
 Ոչ զորեր անցանել Թափ սակոյն Վբտամ ոչ հանգուածեալ
 Շանթահար բրանութեան բաղկին՝ զըմեալ անկու յարոյսա ։
 Շառաչեցին 'ի վերայ նորա զբաճք զենք եւ վահան ։
 Տրոփեալ զտան իւր ալ Ամանկ յանկեղցն կուրծս եւ զմանն յալ Թեւ,
 Յաստարքն ձգէր զաշտն հանել, զոչէր վերադառունչ ։
 « Զօրավարնս մեզ վաղիւ եւ առ յապա Թապաւարնս ։
 Պայմանին Թորգանական մինչ շեւ եկեալ ժամակր ժամ,
 Հասին քեզ զառաստանք յերասակչիս վերին բաղկին » ։

Իսկ Արբակ գիտեալ 'ի Հրանտ ընտանութեան յաղթ հասակու,
 Յետ սասի անտի բախմանց՝ կոփեալ սասար յասար նորին
 Կործանէր ըզնա յերկիր յաջո բաղկին իւր 'ի վերայ,
 Եւ ծընկով 'ի կուրան յեցեալ՝ սուր ամբասանացք մըտել 'ի կող ։
 « Վաչ, զոչէր, քաջք արժանի մայն կուտի զբտանն Հոյկոց,
 Ո՞ր արդ ըզուդ պոտասալ » ։ Իսկ իբրեւ զոյն ետես Ամանկ՝
 Որ զչեզարգն հանեալ կամեր 'ի Վբտամոց շանկիւն 'ի սիրտ,
 Խորովեալ աղէքն 'ի գութ պատանեկէն քաջին Հրանտոց,
 Աղաղակեաց ։ « Դարձո զման, ապա Թէ ոչ՝ չեք կալ ընդոյր » ։

Սասանեալ ժանտին (Նմակ) կական բարձեալ ըջր զհօրն աղէտ,
 Աղաչէր զեղայրն երեց՝ մի հարկանել, խնայել 'ի Հրանտ ։
 Թուլացաւ անկու անդէն բարձրագոյնուկ Թեւ Արբակոց,
 Հայեր 'ի հոյրն 'ի գեանի տախտապարեալ, եւ ըզնուա
 Չահաւար զամենի սկայն՝ աեդ ասիկալի կանգնեալ 'ի լանջս,
 Մըռնչեաց զազանօրէն ։ Իսկ ընդ ծընգով նորան Հրանտ
 Գեղցր, գալարիք եւ Թօթափել կամեր յանել ։

Ձայներ Վբտամ առ որդին ։ « Հար, սքեակ, հար եւ մի զքնդար » ։
 Վերայցել երեցս Արբակ զարխմտախմ վարակաւորն,
 Երեցս ասեղն բարբառ տիգուարքն զոյն ընկշմնաց ։
 Մեծաբալ կարգաց յայնժամ Հրանտ ։ « Ձե՛ կաս աղէ Ամանկ,
 Հար զվերագդ, եղբայն կեանք իմ փոխանակ ընդ աշխարհիս ։
 Ձե՛ է զարեւ տեսնել յայտնեակ ինձ յեա զբրկանաց » ։

« Այլ նախ դու մեղցիս », սակը, ըզմուրն Արբակ շարապոյտեալ ։
 Եւ Ամանկ զոչէր անպաւստ ։ « Հօր քո 'ի սիրտ վարան զերկամբ » ։

Տեսեալ Հրանտոց զի առ գութ իւր 'ի Վբտամ խնայի Ամանակ,
 Եւ մեղքնեալ 'ի յիշատակ Թըշմամնաց սիրց կուտն,
 Յահեակ կոյս զինքն չքրնալ՝ ետես եւ զհոյրն ըզփանտակ քաջ

Իբր առեւծ որդեկոտոր զէն առեալ զայր յԱրբակայ սիրտ,
 Եանր ամօժ եւ զայրոյթ զարթոյց զազիսն իւր զամենայն.
 Ահեկաւ մղզմալ զԱրբակ ընդ կուրծս՝ անզէն զըւտաց ըզնա,
 Յալ մղզան գեանայն աըւեալ՝ զաղեալ՝ ՚ի վեր կանգնեալ իեփոյն
 Եւ Թուոյեալ ՚ի զքեանեանն հարաւ Արբակ փոյլափնաբար:
 Թափ ըզթուրն եւ « Աւասիկ քեզ, ասէ, այրն Հայկանուշայ ».
 Եւ ըզսայրն եղեալ ՚ի փողըս պատանւոյն՝ կտմէր մըխեւ:
 ԳուժեացԱրբակ, « Հայր, աւանդ » Վ ըստամ՝ անգուստ, « Որդեակ իմ, մհ ».
 Մընչնեաց եւ առ Աւանակ. « Ըստ լիցի ձեզ արինս իմ արդ »:
 Եւ լինէր այս ամենայն ՚ի սուղ վայրիեան ժամանակի:
 Ըզյանկարծ յեղափոխումն եւ ըզքաջաց իւրեանց կորովս
 Յակճիւս կալով նըկատեալ ըսկայակոյս բազմաժողովն,
 Որոց չէր օրէն խառնել միմեանց ՚ի կռիւ մենամարտիկ,
 Անգանօր ՚ի տառաքելի Հրանտայ զԱրբակ՝ յառնել ՚ի նա,
 Բարձրագոյ աղաղակաւ խրափոյս հարին, կայծա եւ դոփինս.
 « Հարեք, քաջք, հարեք զըստս, յաջողութոց բարձրն սատանք »:
 Հընչեաց բանակն ամենայն, բարբառուցան լերիէք եւ բլուրք:
 Յայն խանչիւն մեծակարկալ արտաքս հոսին ՚ի խորանաց
 Համօրէն ըսկայք ջահիւք եւ լաղսերքը ըտցաճաճանչ.
 Եւ լուսին ջահաւորեալ յարեւելից մարզէ փընզին
 Եւ սըգուեալ ըզլոյսն աղօտ ՚ի բանակեալ վըանաց ճամբայն,
 Ընդ տարերջն երկայնածիփ խտունեալ ըստուերս ճապաղ ճօճէր:
 Հայի յայնժամ կայր ՚ի ճարտար ձեռս արեւոր Երեւոյն Բաւոն,
 Զոր եղբարքն եւ որդիքն բազմահոգ էին ձայնեալ,
 Գուն կըրկին վերին ՚ի գիւտ հնարից զընել եւ հեծիծել:
 Անք յերկնուտս զօրովն յանգաման հեղեալ ու՚ի սիրտ քաջին,
 Յայն խօշիւն չարաշըշուկ ոսանոյր գիւցազն ՚ի գահոյից,
 Մերկանդամ բացաղլուխ վազէր ՚ի գուրս ՚ի խորանէն
 Իբր ՚ի հէն մի հրասանուէր. ոչ որ ունել բաւեք զըսկայն:
 Մըսանէին ընդ անթովքն որդիքն քաջ խոս եւ Արգահ.
 Նա զոգցես սատուածարեալ իմն ՚ի բարձանց եւ այլ յայլմէ,
 Բուան անէր խոց աղցերն եւ ընթանայր յաղմուկըն կոյս:
 Չայն ահեղ բարձ ՚ի բացուտս. « Զիս զըրուտանեանց խընգրէ ապշոպ,
 Խընգրէ զըլմուխ իմ, աւասիկ է ձեզ զըլուխս եւ սիրտ անդէն:
 Այլն կարէն խաղճարարք » ՚ի փորձ յեափն զարհուրի Հայի...
 Այլ, բարէ, զի՛նչ նըշմարեմ »: Եւ տեսանէ ջահիցն ՚ի բոց
 Ժողով մեծ ըսկայախորտա եւ ՚ի միջի անդ ըզքեանի
 Զարկուցեալ գառապեալ Վ ըստամ Արբակ իւր օխերիմէ,
 Եւ ՚ի վերայ զախոյեանն հարեալ նոցա գազանացեալս:
 Ահագնաթոյ բարբառով կարգաց անդէն. « Անասեք, արք,
 Զի է, զի՛նչ էրք իցեն, զի՛ Վ ըստամայ յիմում՝ բանակս,
 Եւ գոյք Հրանտ քաջ եւ Աւանակ, զի՛ գործէք զայդ գուք սատանօր,

Ի խորանս խողազուծեան իցի ինչ ձեզ յարբան խանձել :
 Ըզըւրէինն 'ի վեր առեալ եւ փռնչեալ կրկնեաց Առնակ .
 « Զատեղիս քո զոհեմք քեզ սասանօր, տեր մեր դիւցազն » :
 Խառնեցան միտք քաջին, եւ զաշարն իւր արտօզարայիս
 Ընդ երկինս ամբարձեալ՝ ընդ մեծ ոգին իւր ոգորեր .
 Բուռն անձին արարեալ, « Թե տեր իցեմ ես սասանօր,
 Եթէ իմ իցե ինչ սաս, տակ, 'ի ձեզ իշխանութիւն,
 Որ ինչ յինն եւ որ 'ի ձեզ մեզան գոբա թողեալ լիցի,
 'Ներեալ գոցա, թոյլ եւ զուք տալիք երթալ, արձակեցէք :
 Մի եւ մի դք յաշխարհէ ժողովորդեանս առ բնալ ինչ
 Ի Հայկայ տեսէ երբէք ըզմահ, եւ մի յորդոց 'նրա,
 Այլ ըզիեանս եւ ըզբարիս ըստ արժանի մեր մեծութեան .
 Այս լիցի մեր հասուցումն առ տեղիս անձանց վերժուց :
 Կեսց Աբսամամ, ինեւ կեցջիր . հարցես զՏիտան, ժառանգեացես » :
 Լալազին գռչեաց Հըրանա . « Գիտեցին, հայր, զմ կեցուցեր,
 Զըսպանողն ցանկալի գըտերբդ քոյ թափեր 'ի մէջ,
 Բիւրուց պարս չարեաց զըլուխ, բիւր վրեժապարս մահուց վերապ .
 Ի վնասուն իւր նիւթեց կորեալ մեզ կոյալն Հայկանոց » :
 Յայն անուն սիրապատար՝ միտք գիւցազնինն ցնորեցան,
 Անկաներ թալուկ 'ի սիրա, զարի որդինն իւր հարցաներ :
 Եւ լուեալ սուզ ինչ սակալ զազէտ եւ զվշտոր զբանդին,
 Հայրազուծ զալարեցան տղիքն եւ ծունկք հարան զցողի,
 Հազու հազ որդիքն ուժեղք ունեին զհայրնն յառնկոյս :
 Յարասուռ փրզձկեալ գիւցազն, 'ի ցաւազին ականողեաց
 Ը ի թա արկաներ մեծամեծս հեկեկալով հեղձամբղձուկ :
 Ի լալիւն մեծ եւ սկայեց ցընդեր իւրնձոյն բաղմածողով,
 Թընդեր երկիրն 'ի ձայնէն, մըւընչեցին լերիք եւ ըլուրք :
 Վային Հրանա եւ Առնակ վերացուցեալ զէն, զաւէին .
 « Ակնարկեա հարցուք յոգի զվերազդ եւ այլ ոչ կրկնեացուք » :
 Դիւցազնինն մեծամէր փրզձկայր 'ի սիրտ, առասանայր,
 Աչք 'ի վեր կարգաց յերկինս, « Ընկալ, Երկինք, զսհ կամաւոր » .
 Եւ գարձեալ յԱռնակ՝ ձրդեալ ըզձեռն տակ . « Գաւ, մի լիցի .
 Ըստ Երկնիցնն պարգեւաց՝ անդեղ պարգեւք են գիւցազանց :
 Այգափսում թեպէտ արեան այդ 'ի սրխուր, — լահ Հայկանոց, —
 Միանգամ շնորհեալ գոցա զիեանսնն՝ կրկին լիցի շնորհեալ .
 Ատա այժմիկ եւ առ յապայս ժամանակայն յաւիտեանց » :
 Ընդ բանին թողան ազատ, եւ թօթափեալք կէն 'ի բաց՝
 Ըափառուկ ըզնորք անկեալ կրկին ամօթապարտք,
 Ի բաղիէն քաջաց պարտեալք եւ 'ի սրբան վնչ գիւցազան .
 Որ 'ի վեր ապա 'նդ սասեղս ուղերձեալ զաշարն եւ ըզփաս,
 « Աին անվրէպ հասուցման արգար կըլոյ փոփարբնաց
 Անգուստ յերկնէ, ոչ այլ ուստեք, մէք եւ 'նրա կապուք », տակ :

Դարձաւ Հայկ գառնավէր քան 'ի մարմին խոցեալ յոգի,
 Կերարտասր ընդ ցաւագին երեսն իջեալ զհւցազնական
 Սողոկէր եւ ընդ մօրուացն պերեւեշարս գանգրագեղս:
 Ձայն տեսեալ Յոլակայ, իբրեւ զհւցազն անցանէր մօտ,
 Բարձրովից դարբ Հարկանէր ողորմագին խրրիւնջնելով,
 Իբր առ ինքնն գառնայց տեառնն աւաց կարգաւ Հրաւեր:
 Անկանէր քաջին 'ի միտ, եթէ կուսին վերջին Հրաժեշտ
 Անք եղև 'ի Յոլակայ, ձայն ողբագին բարձեալ ասէ.
 « Ձի եղև Հայկանոյշ, 'ի քէն խնդրեմ զգուսարբս, Յոլակ.
 Ըջլեակին բարեաւ մընայն քեզ եւ ոչ հօրս է ասացեալ:
 Ձի արդ, ս՛վ քաջ, ոչ գու գէթ տուեր 'ի նիւագ արի տարար,
 Ձի այսրէն եւ բերեիր պրծեալ ընդ քեզ եւ զօրիորդս.
 Երթիցես այգուշն ընդ իս առ զհակամբնն մեառնել,
 Եթէ ոչ զարիւնն անբեժ հանել ընդ գլուխ պարտոխաթափ »:
 Կայր Յոլակ զըլեակորեալ զերդ մեղապարտ, յոգոց հանէր,
 Եւ ըզբաշտն գեղաշուք արկեալ ընդ թուխ թաթաւեր հող:

Մուծին ըզքաջն 'ի խորան զհւցազնեղբարք իւր եւ որդիք,
 Գուամարեալ կային անդ եւ համօրէն ազատանին:
 Անք եւ զհարսունարն տեսեալ լալահառայ եւ կըրծարախ,
 Խորագոյն գառն յեշատակ կորուսելոյն գառնայր 'ի սիրտ.
 Անք ճայթմունչք ճակատահարք, կոծ եւ աշխար ծափ ըզծափի
 'տր շարժեալ' արտասուագոչ լային ողորմ ըզլիցան Հայոց:
 « Ո՛հ զբարեկ, հեծեաց զհւցազն, յո՛ չողար գուսարը շարաբատ
 Թողեալ այսպէս ամայի զհայր քո եւ զմայր երերակց,
 Եւ գերեւ զոյսդ արարեալ քո զամենայն եւ զտան հօր քոյ:
 Ի քուն չողաւ Հայկանոյշ, ասացին, ոչ հաւատացի,
 Ձի եւ շէր իսկ քում սըրտիդ այգպէս ըզհայրըդ լքբանել:
 Այլ՛ գու, գուսար, ելեր գնացեր 'ի քուն մահու՝ քուն երկակթոյ,
 Ի գըրկաց աստի զքեզ քուն յափըշտակեաց յանըցան 'ի մուծ:
 Արմենակ, որդեակք, գուք ո՛ւր էիք եւ գու Հրանտ յո՛ կայիր »:

Յազիտորո՛ 'ի ձայնիցս հայրագորով խանգաղանաց
 Եւս քան զեւս յորդորեցան ողբք եւ արտասր երախանին.
 Մանուանդ Հրանտ յուշ ածեալ ըզքեղեցկին սիրոյ հրաժեշտ,
 Ըգժամըն զայն ըզվերջին՝ յոր 'ի միմեանց բաժանեցան,
 Ձայն արկեալ հեկեկեկէ՛ որպէս մանուկ մի լայր տըզայ:
 Հաս Բաւան բըժըշկապետ, եգիտ ըզվերըն ժանտացեալ.
 Իբրբառ մատուցանէր՝ յանձն եւ 'ի մեծ խնայել աշխարհ.
 Պատանաց գեղոց դարման եւ հնարից գամս ածէր խնամով:
 Կային քաջընն թախանձեալք եւ պատմէին կարգ ըստ կարգէ
 Ձանցս հինին խարգաւանաց, ըզգաւ նիւթեալ կինաց իւրոց,
 Զօրիորդն նահատակ անձնանըւեր շահատակեալ:
 Խնդամուս լինէր ուշիմ զհւցազն ըսկայն լարեալ հազրեցն,

Եւ զի հօրն 'ի փրկութիւն մատնել կուտին ըզկեանքս իւր :
 Խաւարէր ամենայն աշխարհ նրմա, վայրենանայր
 Առ ցաւոց խարեալ սրբօրն՝ առ գութ զբառեր զի այնպիսւոյ :
 Զպատմուճանսն պատառէր, իրզէր զպատանս ազգեր ժպին,
 Զքնկեոյր զբազանսն, դբասերն ըզկնի կամեր երթալ,
 Խարխարել եւ զվերն ինքնին՝ մահու բանալ անձինն գուան :

Արիւնն ընդ ազգր ընդ սրբունս աղբերահոս զբառականայր .
 Գբատմնեալ կային ըսկայքն ամենեքն 'ի դոյն գալիան,
 Բերառն ցուրտ յարի մարմնսն հարկանէք բոլորեցունց,
 Եւ արիւն նոցն 'ի պաղ զառաքատիւ մածեալ սրբօրն,
 Ըզվերջին կորբոտեան տեսանէին եկեալ օրհաս
 Բանակին եւ աշխարհին, բախտին Հայոց եւ կրօնից սուրբ :
 Հասանէին 'ի վերայ Հիւսիսախումբ գիւցազանց պար,
 Կարկառեալ ձեան հարազատ սիրոյ կայան ողբանոց,
 Եւ պէսպէս ըզգօնական ձայնիւք սփոփեալ արգահատան,
 Եթէ կըսկիծ այնպիսի լըսէ յազիս հօր մըխիթար :

Անկանէին անգր եւ Նոյ եւ Ծերունին Թորգոմ յայն բօծ .
 Երկղբումք ձեռքըն Հայրն ըզգլուխ Ծեծէր, փետեր զալիս :
 Ինքն իսկ սուրբ Հայրապետն յարտասուս փրզձկեալ անմտունչ,
 Հաղիւ ինչ հազ զանձն պընդեալ կայր քաջալերս մատուցանէր .
 « Թէ ոչ յանձնըզ զընդաս, սահայն որդւոցդ եւ մեզ, ի՞վ քաջ,
 Աշխարհիք սահայն մեծի, ամենայն ասն քում ողբմաւ,
 Տեսունն կենաց եւ մահու նուիրեալ Երկնից զարեւ զբառերդ :
 Կա զբաւակուանքդ մնացեալ պարգեւեացէ քեզ յամբրամս,
 Մի գու 'նդ քեզ 'ի զբժոխս իջուցանես զամենեանս » :
 Զայս ասեր, զի ամպ ընդ կոյսն արկին Երկինք եւ ընդ աշտ իւր :

Մինչ ունին 'ի կրից անտի հանգաբոնից գիւցազին ափն,
 Իբր առիւծ նեռահար կօշէ յանկարծ, գոռօզ ըսկայն,
 Զէն, նիզակ եւ աղեղն եւ զմահահոտ խընդրէ կապարձա .
 « Առ ժամայս եկայք ելլոուք հանել ըզվըճճ անբեծ արեանն,
 Օն եկայք որդիք Հայկայ, զի՛ կայք, արիք, ձի կալէք օն .
 Հեծայք իշխանք յերիվարս, հընչեացէ գոռ վահան քաջիս,
 Փող հարէք, խրախոյս բարձէք, արձակեցէք գրօջա, գոռթ սուք .
 Արմենակ, արի արա ուղղմ յարգարեալ գունդ 'ի ճակատ .
 Զի՛ կայ, խոռ, նիզակն 'ի ձեռագ, 'ի գազանաց սիրա զի՛ չմոգի,
 Որ զարիւն արբին զբոյ քեռ, զարիւն անմեղ հօբք որոջին :
 Օն մարտի մընցէք յառաջ- աւասիկ Հայրդ, իմն որոջակ,
 Աւասիկ ըզլայնալիճն եւ ըզքեզարգն առեալ գայ զեւր .
 Արի, Յրակ իմ արի, արի կոչէ զմեզ Հայկանոց » :

Զայս ասեր, եւ յանկողնոցն ոսն անեալ ժիւր իւր յերիվար .
 Ոսանոյր ըսկայն ամհէի՛ բոլորեցուն յաճ ու՛ի զարմանոր .
 Իբր 'ի ստոյգ խազմից ըսկիցքն զատամունսն կըրձեռեք,

Երբեկամունք գողային, 'ի մազեղ լանջւոն թընդայր սիրո,
Բարեկուծեան յաչացն 'ի թոյ թօթափէին փայլատակունք:
Այլ ոգւոցն ոչ ուժընգակ՝ անկաւ իրանն անդ 'ի գահոյան,
Եւ սըրտին գառնութիւն ողջոյն յարտօսըր ըւծանէր:

Ողբային կապանաւ եւ լի խորանն առհասարակ.

Արուեսակ ճըչէր. « Աւաղ զըրկեալս 'ի սերտ սիրոյդ գըրկաց ».

Բերոր, « Եղուկ ինձ ըիւր հաղար, եւ զիւրդ այն ինչ ծանուցեալ՝
Կորուսի աստէն եւ աստ ըզքեզ ըզապոք իմ զանուշակ.

Այս խոստուածն էր, իմն Արահ, քաղցր ինձ 'ի ծոց քեռ քո հանգիստ »:

Եւ կանանւոյն 'ի ժըանաց ելանէին ձայնք մինչ յարփին.

Կոծէին այսպէս սոքա զչըքնազադեղ կոյնն ընդ մեռեալս:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

ԴՐՈՒԱԳ ԶՈՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Ն Ա Խ Ա Դ Ի Ռ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Հայկանոյն անեալ 'ի բանական բնւոյ եւ կացուցեալ յաստեաննորս՝ մի-
ժէ զհրապուրանն: Բնւոյ կամեցեալ շահել զԹարգամեանն եւ սրտալ զՀոյի
խորամանկ խելոք, ընտրէ զարնեալ 'ի պատգամաւորութիւն խօսել ընդ նա
հաշակաւ իբրեւ փորձ վերջին, Թողացուցանել նա զամենայն, եւ ինչորչ
փոյն աալ զգուտարն յօժար կամօք 'ի կնութիւն եւ 'ի գրաւ հաշտութեան: Եւ
Հոյի զգեալանութիւնն եւ հեղքէ, եւ նուիրէ 'ի մահ զգուտարն: Այսամ՝ յե-
րոցն յուտարեկ եւ առ Հոյի երախտապարս, ծանուցեալ եւ զպատարանն փա-
մայ, ուրանայ զմելորութիւն իւր. եւ թէ ոչ սրախ, սակայն մազքն զարնեալ
առ Հոյի, զարնուցանէ ընդ իր զամենայն սրտանկանա: Հանգերձ Հրանտա
երթան փրկել զՀայկանոյն:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ի Ռ Ի Ա Գ Ջ Ո Ր Ե Ք Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Ս քննչեա այս ընդ Հայկոյ բանակ եւ վրանն անցանեն անցք,
ՋՀայկանոջը անջքնչացեալ 'ի շահասուն առեալ տեղւոյ
Գընայր Շամիր, Թուրոսեանց մընալ ընդ աջ կոյս ճամբարին՝
Դարձեալոց 'ի ցայգահաիւ պատիր հինին արշաւանէ,
Ի ստորոտ բեշեան բլլլոյն, ուր դադարեալ առ զով ազբեր,
Ըջեկոյն, իբրեւ մոռեալ, հանգուցանէ 'ի սեղ գալար:
Լըսէ յանկարծ հեծութիւն իբրեւ զմընչիւն սուրբ ազանոյ
Ի Թաւամ՝ եւ 'ի գունատ՝ սակայն անոյշ չբրժանց կուսին,
Ընթացեալ անգէն 'ի վտակն եւ զսաղաւարտըն լըցեալ ջրով,
Սըլսկէ ցոյ զովազին ցանեալ 'ի գէմսըն գեղեցիկ,
Կապ ճարմանդ եւ կարաւանդս հատեալ զբահիջըն Թուլացոյց:
Ոգի բերեալ օրիորդն եւ յարուցեալ լինէր 'ի նիսա,
Յականակիտ ծորանաց անտի տային ըմպել նըմա:
Արձակէ լայն ինն երկոյն եւ խոր Թաւան՝ յուլոց ելեալ,
Ըջնուազեալ եւ գեղաձեմ լուսարմնաց բիրտ անէ շուրջ:
Արտ գլուխըն նազեղէ՝ ձեռացն 'ի Թաթըս խոնարհեալ՝
Արեալ ծընդացն 'ի վերայ, երբաւի կայ մշտայոյժ
Ի ծուփըս մըրըրկեալ սըրտի ալեացըն խորհըրդոց:
Ի բանակ իւրեանց մըտազն էր զի առ հայրըն սըլանայր,
Էր զի յիւր բախտ, եւ 'ի միւսն՝ յոր կայր նըմա գընալ ճամբար,
Պընգեալ գանձն արիւազես առ ամենայն երկնից հրաման:
Ի հինին ըստուերամարտ ասպատակի գարձեալ Թուրոս,
ԸջՇամիր գոյ գըտանէ 'ի լեւնտափնն եւ առ ազբերն:
Խընգացեալ ընդ որտն մեծ զոր արարին անակընկալ

Փոխանակ արեան քաջի վե՛հ գիւշազին զոր խընդրէին,
 Արեւալ հանին 'ի բնագիրան 'ի մուտս երրորդ յայգադահուն :
 Դղբորգեցաւ բանակն ողջոյն, վրան առ վերան ձայն տան միմեանց .
 Յարեան ի իջանք, յարեաւ Բէ՛լ, հընչեաց բըրժւրն յոտից ջըզուփ,
 Ընդ հոյանուն աւարին յիմարեցան առ խընդու՛թեան :

Վըճարեալ այնուհետեւ համարէին ընդ Թորգոմեանս
 Ըզջործ պատերազմին մեծաւ փառօք յազթանակաւ,
 Եւ Բէ՛լ ըզյանկալին իւր յաստուածոց պարգեւեալ բառոս,
 Ընդ ձեռամբ նուաճեալ իւրով զարհամարհոտ կոյսըն Հայկայ,
 Յորում հարեալ կայր տակաւին՝ ոչ այնչափ սիրան 'ի սեր բորբօք,
 Քան թէ միտքն ամբարհաւաճ գոռոզութեամբըն սոնքացեալ
 Ի հեճուկս ապըստամբին կացուցանել ըզկամբս իւր :

Ձի մերժուածն հօր ազկանն 'ի խոր խոցեալ ըզգիրա նորա,
 Եւս քան զիւրս մըրրցիկեաց զամբարտաւան ոգւոյըն փուքս,
 Ըզբաւմբ անկ զօրիորդն եւ ոզդբով որսալ 'ի սեր,
 Նովաւ եւ զհայրըն ձըզել 'ի հեշա կամակ ընդելութիւն :

Անգըստին 'ի Բաբէլէ սոյն իսկ կամացն էին խորհուրդօք .
 Արգ եւ պատկեր իսկ կուսին ազօտացեալ 'ի մտացն աչաց,
 Եւ արութեան քաջութեան զոր լքսեր կեանք զինուորաբար՝
 Ձառքկանս սիրոյն ըզխայծ անհամեցոյց 'ի նորա քիմն :
 Նա՛ թերեւս եւ վըկայել նըմա եւ հօրն իսկ կամեցեալ,
 Ձի ոչ այն գուժ բընատար եւ ատելին իցէ Ներբովթ,
 Թէ խոռեալ, յընչաց քերեալ, յերկրէ անգամ կցեն քերքել :

Գոհութիւն մեծ Էամիրայ մատուցանէ եւ Թուրոսի,
 Եւս 'ի մեծ աւագութեան հանէ զնոսա բարձ եւ 'ի գահ,
 Երիվար ոսկեսար եւ Թուր շնորհեալ ոսկեհանգերձ,
 Եւ արանց զընդին իւրեանց առատապէս բաշխեալ պարգեւս :

Կանանւոյն առ ժամն 'ի վրան մուծին զաշեղ կոյսն օրփորօք
 Բազում շքբով ճոխութեամբ ազատօրէն մեծարանօք,
 Առ Թամիրայ գեղեցիկ կուսի գըստերըն Ներբովթայ
 Առ նորուն բամբջայնոյն, օրիորդացն եւ նաժըշտաց :
 Անուին ծաղկահասակ մատաղերամ ազկունք ընթա,
 Ձերծուին յարի անձնէն զահեղակերպ պատենազէնան,
 Եւ 'ի պայծառ իջուցեալ 'ի լոզարանսըն լուանային :
 Աբբեկին յարենէն, յապաժուժէն եւ 'ի փոշւոյն,
 Հիացեալք ընդ գիտակին վայելութիւն բարեհասակ,
 Ընդ մէն միոյ շնաշխարհիկ անգամոց գիրգ առագութիւն .
 Եւ ընդ գեղ գիւշազնական բոլոր անձին կուսին Հայոց .
 Եւ թէ՛ սրպէս այնպիսի անգազին մեծ ոյժ պընդութեան
 Յայն մարմինսըն բնակիցէ, եւ այնպիսի սիրա տախճու
 Յայն փափուկ կուսին 'ի լանջս 'ի վարգափառըն կաթնորակա :
 Ելեալ 'ի լուայեացն իրրեւ յայեաց ծովուն ատաղիկ,

Չատուցեալ իւր քոթանակս եւ պարեգօտ պարզ անպաճոյճ
 Ըստ ընտիր Թորգոմական ակորժակաց՝ զայն ագանկեր .
 Ձի զխնորք 'ի ճեպ փութոյն գոյր գուշակել անխելթ սրբօրին
 Ձիւրսն յանձնէն մինչ մերկացեալ՝ ըզմահաւիթն ըզքէնոյր զէնս ,
 Թէ երբէք զանիծակուր զարմին Քամայ զմեղաւորաց
 Յանարատ մաքուր մարմինս ազգին սրբոյր , զըստերն Հայկայ ,
 Ըզչապիկս եւ զպատմուճանս հասանիցէ մատուցանել :

Ի բոլոր զբաւերան Ասուր կոյսն աննրման՝ կայր սրբարացեալ
 Ընդ բազում եւ մարգասէր գութըս խնամոց օրիորդացն ,
 Ուր Թածիրըն գեղաղէշ կայր առ նրմա մրխիթարեր .
 « Օրիորդդ գեղեցիկ , մահկանացուաց յանմահից գից
 Այս բաշիք եւ բաժին պատերազմաց են ընդ երկնուս ,
 Որպէս երկնիցն հրամանք Ճակատադրեն իւրաքանչիւր
 Ի ժամէ մըտիցն յաշխարհ մինչեւ 'ի կէտ ելիցն աստի ,
 Յանուշակ գրանէ լուսոյ ջրգուրըս գառնն խաւարին :
 Մեր իսկ շատ կան վախճանեալք սրոյ կամ առ ձեզ 'ի գերութեան :
 Սըրբեա զարտասուրդ գեղեցիկ կոյս Թորգոմայ .
 Թերեւս այս քոյն նրեհ գուռն լուսոյ բանայցէ մեծ
 Աշխարհին ձերում եւ մեր , հօր քում եւ քեզ արժանի բասա » :

« Ձգերութիւնս ոչ աշխարեմ , եւ չըտայք մուտ իսկ եւ տեղի .
 Որ անձամբ զանձնն գնիցե՛ վատութիւն զայդ ճանաչէ ոչ ,
 Այլ մ՛հ » ... ասաց կոյսն , եւ գերաւ խօզն 'ի հագապին :
 Եւ յետ խուն մի լուսութեան յոգևոց ելեալ ասէ զարձեալ .
 « Ընդէր ոչ 'ի սուր անկայ եւ վճարեցայ 'ի գերեզման » :
 Եւ յոգիս իւր արծարծեալ՝ ծիրանածիլ վարդիցն Թերթը
 Ի գիրդ այտիցն շուշանս եւ 'ի ծնօտիցն վառ առին .
 Եւ ոչ այլ ինչ յայնմհետէ 'ի նմանէն դը լուսւ բարբառ :

Ներքոմիջայ հրաման անժոյժ տըւեալ ըերել ըզկոյսն Հայկայ ,
 Ինք նըստեր 'ի մեծի յարբունական վրանին գահլիճ ,
 Մեծամեծք բազմեալ ծերք , երիտասարդք եւ Բիւրասպի ,
 Յանթիւ 'ի ջահ եւ լապտեր լուսաւորեալ պերճ հրապարակ ,
 Ամենայն ինչ շողջղէր յոսկի , յարծաթ , 'ի ծիրանիս
 Եւ յականըս պատուականս , ինք տիտանեանն մանաւանդ
 Թագ 'ի գլուխ մի զմիով եօթնտկամար երկնահանգէտ ,
 Ի նմա երկոտասան աստեղգասանց նրմանութիւնք
 Եւ արփից եօթանեցունց յոսկւոյ՝ յականց շող փայլ 'ի փայլ .
 Ի միջի զըմբեթին՝ արեգական ոսկի պատկեր
 Ձայս աստեղին խըտորդեալ ճաճանչապեղ ճառագայթիւք .
 Գաւազան ձոյլ 'ի ձեռին համակ ոսկի ականակիւս

Եւ 'ի ծագ գըլիսոյ նորա գունտ տիեզերք բոլորաշին :
 Գային գեղազեռակ եւ բազմահոյլ նածիւշք տիկնոց
 Բերեկն ըզկոյսն Հայոց ջահ ու 'ի կանթեղ բոցանըզդ :

Ըստպէջ գունդ պար առեալ յաջ եւ յահեակ եւ 'ի Թիկանց'
 Կային առ գուրս, մշտանէր յատեանն 'ի մեծ կոյս Բարգամոյ
 Ի կուսից ծաղկապերթիթ գեղապարից աջկանց երամ
 Ընտիր ընտիր դասերաց Բարեկշիւնի եւ Ասուրաց,
 Յոր լուսաբեր իբր յարիկից փայլէր 'ի բոլր հայն օգիտդ:

Չոր տեսեալ ամենայն մեծամեծար աւագ սեպուհք,
 Ալեկոսաց, մերուանեաց եւ անմերուաց ազատագունդ,
 Չի ամենայն մեծամեծ գեղեցկութիւնք տիեզերաց
 Խաւարեալ ծածկէին յահեղ տեսիլ գլխաւորն Հայկոյ,
 « Կարկեսցին, տան յերեանս, բերանդքն սուս՝ զբարանեալ
 Անօգուտ ըզպատերազմն առել. զի Թող զայն ամենայն,
 Ի վերայ սորին եւեթ ամբարտաւան չքքնալ գեղջ
 Մեծ եւս արժան գուպարած՝ համաշխարհի կրուել ուժով:»

Անք եւ Բիւրասայ ընկրղլ կորոյս ըզեկան 'ի սեր տեսեան գեղցն,
 Եւ լքեալ անհնարին նախանձարեկ ուլալ ընդ Բեյ՝
 Թանգուղէր, զանիւլանայր՝ խօթապատճառս կեղալ 'ի սուս:

Իսկ որ զամաց երկեթեանց տեսեալ զկուսին գեղ պատկերի
 Անք ուրեմն 'ի Բարեկշիւն եւ էր 'ի գութ սիրոյն ջնեալ,
 Եւ ազատ յիշատական ապա վայրաց հեռաստանեք
 Եւ այլոց գեղեցկաց գիւրապարաստըն յրգիութեամբ
 Պերճութեան նիւթէր յայնժամ եւ գահու շահ գիւսին խնդիր,
 Իբրեւ անք անդրէն ըզքեզն յակն արկանէ զանհամեմատ
 Չաւարտեալ հասակի զութասանամբ փափուկ տիոց,
 Ուռձացեալ բարգաւաւձեալ մարմնաց անգամս սուրդ կայտաս,
 Անրման վայելլութեամբ գիւցաղնայեալ վեհ կերպարանս,
 Յիւր 'ի բնիկ 'ի պարզ պաճոյճս հայկականաց կուսից կերամբ,
 Յիմարի ցնորի՝ եւ մերձ պատկասելին Թէ չէր տեսան,
 Կամ 'ի շամբուչ միտսըն խեթ՝ յատեղութիւն գաղղ կուսին, —
 Բաւեա պարկեշտ գեղ պաշտելի, — ս գիտե յինչ մշտաբերէր:

Գայր նա գեղեցկանալ տահարակեալ սակց ճեմուք
 Երեւեալ ամեթագեղ եւ պատկաստոտ համեստութիւն
 Յանգիման հրապարակին արխափրա կերպարանոց,
 Ամենայն զարդու փոփան գունտի գունտի փերեւեթից՝
 Հանգուշն ամփոփ ըզխուսափայլ զիւր գեղ բընիկ զեցեցեալ եւեթ՝
 Յոր զեղջր գեղազանգուր յակընթացոյ ծամիլքն ծուփք:
 Ինքն յԱրտուած իւր եւ յանձին աստղինի միտս աղատտան:

Խօսել կալաւ բրնձաւորն աղու եւ գագ բան հրապուրող.
 « Ո՛յր աստեղ քաղցրահայեաց գարձաւ 'ի մեզ ակն 'ի յերկնից,
 Ո՛ր բախտ՝ որ վեճակ բարի ածին ըզքեղ, կոյս գեղեցկիկ,
 Այսր առ մեզ յափրշտակեալ եւ զմեզ առ քեզ մերձեցուցին:
 Այն որ զինչ եւ իցէ, բարերար մեզ է ապաքէն,
 Հասարակ սիրեաց ըզմեզ որ զքեզ մինչեւ յիս ամբարձեալ՝

Պարզեւէ չեղ գուազան միակեծան տիեզերաստան,
 Ի վերայ կանանց հանուր ազանց երկրի զըշխոյութիւն,
 Եւ մե՛ջ չքքնաղ զըրիորդ ըլթորդոմայ գուարար տարտերա :
 Այս ամենայն զոր լքեալ եւ տեսանես ըլմեծ Թազաւս,
 Յիմաստուն կարծեմ 'ի սիրա արժեն հըրանտ մի փառնակեան :

Իբր երեկի արեւ հարեալ 'ի ձինտփայլ Մասեայ ճակատ
 Դեմք շինեալ կոյսըն պարկեշտ ամէր անգէն պատափանի .
 « Թէ աւ այդ համարիցիս զիս 'ի չո ձեռադ արկեալ զԱստուած ,
 Խարիս յոյժ . ես պլլում իմիք մեծի քան զայդ զըլիտոյս
 Անն ունիմ յանքընիս 'ի Բարձրելոյն դասաստանայ :
 Օրինապահ արարչին զըստերց օրէն չէ Թորդոմայ
 Մեհրաման աւ 'ի ծնողայ անն ինքնակամ կամք երթալ .
 Եւ Բըր յուրաստ կամ 'ի սիրոյս եւ ըզնորայն մասնեմ յամեծ :
 Ատեղին տատուածութեան՝ կուտիս 'ի սէր Բըր յանկիցէ ,
 Ում չիք ասունչ անմահ՝ 'ի գեղ յոգեխանիք՝ իւ սիրէ, զհնչ .
 Եւ որ սիրէ զցեղեցիկ՝ զհարգ ասեայ զՆնն արարիչ :
 Յանուշակ 'ի կոյս սրբոկց եւ կոյս մարմնոց սէր ամուսին՝
 Փեսայս ընտրեմք զըրս եւ յանմահ զըսոյսք յերկնից սուրբ առաքատա :

« Այլ Թող զայդ, զմի հայրենի սեղան երկնից եւ զմի պաշտօն
 Եւ 'ի միում ասըն սիրա ըզտերութիւն միակեծան
 Չմարթեմ ես նըշխակել, եւ վարանգել 'ի տխտանեանցդ
 Ի բազմաստուած, մանաւանդ Թէ յանաստուած կրօնից 'ի կեշտ .
 Եւ որպէս յանաստուած, նոյն եւ յանայր եւ յանազատ
 Ի զըժոխոց կանանցոյդ 'ի գերութիւն նախանձաղցի :
 Դըշխոյութիւն այն է մեծ, 'ի միում սիրա Թազաւորել :

« Չանպաճոյ՞ն սոսկ եւ ընկ կենցաղ զազգին իմ զհայրենի
 Գաւ վիշէ փոխանակել ինձ ամենայն շըւայլութեանց
 Եւ անառակ ընդթաւթեան պերճապաճոյնըն Բազելոյ,
 Չըր ամբարձրա հարեցաւ եւ անկոյց հարըստահար :
 Թորդունան զիւշազանց պատերազմեղ պարզութիւ
 Այն է ոսկին, իսկ պաճոյնք եւ մեծութիւն, փառք եւ պարծանք՝
 Արութեան ամբն սրբոկց, անարատից կորով մարմնոց,
 Կամեարար առաքինեայ ազատութիւն տատուածամիք
 Յամենայն 'ի զընտուար կարեայ հոգոց եւ 'ի մարմնոց,
 Մեռանել 'ի վերայ հայրենաւանդ սուրբ սեղանոց .
 Ում չիք սոսկ յայրից լինել 'ի գեղութիւն է ծննեալ միշտ :
 Եւ զըստերց Թորդոմայ վայելցութեան շուք, զարգ եւ գանձ՝
 Գեղ նոյնն անսեծեւեթ, եւ ճըլմարիտ անփոխանորդ
 Սէր սըրտի հոգեկըցորդըն սիրելոց մարմնոց 'ի զօգ,
 Հայրենեաց՝ որպէս երկնից, պարկեշտութեան գութ անմեկին :

— « Բէ եւեթ 'ի վայրենի բնակեն լերինոց այդ ամենայն,
 Կըրկնեայ Բէլ, այլ եւ 'ի գաշաղա Շինեկայ եւ յԱսարոց :

Գամ մի գու հպատակորէն մտախր ազէ առ իս կարկառ
 Զաջըզ զայդ լուսակերպիկ՝ հաւանութեան ձեռն յերաշխի,
 Աջ՝ որ եւ զհայրդ եւ զաշխարհ կապեացէ յիմ թագիս 'ի բախա,
 Եւ մեր քեզ լեցի շնորհեալ ըզհայրենեդ ունել պաշտան,
 Եւ կամ այլ՝ որ զինչ կամօս, շնորհեալ 'ի սեր քո զամենայն :
 Անյապազ եւ վասն այլոյ խեթի մըտացդ հոգասցուք մեք » :
 « Ըզպաշտանն իմ հայրենի, կըրկնեաց անգրէն կոյսն իմաստուն,
 Յաշխարհիս իմում ու ի սան պաշտեմ փառք պերճ պանծանօք
 Ընդ մըտերիմս Արտուճոյ եւ սիրելիս նրմս եւ ինձ :
 Այգաբխիս բազմաց լըւեալ ուխտից գաշինս ինչ 'ի սկզբան,
 Ի հոգմս ապա եւ 'ի յամպըս հարկեցան խընգրել զնոսս :
 Կուսիս, քան, ձեռն ոչ անկեալ հիւտուցու զհայրն 'ի թագիդ շուք :
 Իակ վասն որոյ հոգ յանձին ասես ունել, չեք ուրուք կար,
 Կար ուրուք չեք հոգալոյ կամ մըտանել երաշխաւոր :
 Իմն այդ է, եւ այտի գըրգուել ինչ դք մի խորտեսցէ :
 Այլ ինչ զին մի հարցանեք » : ասէր, գառնայր արփաբար :
 Պատկառեալ եւ նաժըշտացն 'ի վեհ անձնէն հրեշտակագեղ,
 Յերեսացն աստուածափայլ, շուրջ բորբեալ մեկնին ընդ իւր :
 Թոյլ եւ Բէլ՝ ետ ելանել, զի որ վայելն էր ընտրեսցէ :
 « Առէք խորհուրդ՝ եթէ զինչ արժան իցէ, — ասէ ցատեանն,
 Որ յայուռ կըրթեալ կային 'ի համարձակ գեղն եւ պայքար . —
 Ոչ կամիմ՝ բընաբար հըրօր 'ի կոյսն արկանել ձեռն,
 Ատելի կուսին է բանդ եւ առաւել յաչաց հանն :
 Այլ իմ այս է խորհուրդ : Իսկըբանէ կըուուոյս մեծի
 Գիտուն է ձեզ՝ զի երին արկուք գաշինըս հաշտութեան
 Աղբատամբ եւ բիրտ որդւոցըն Թորգոմոյ իշխանաբար,
 Ըզպաշտանն յանձն անուլ զաստուածութեան մեր եւ զիրօժից,
 Մուծանել 'ի մեր լուծ ծառայութեան զխիտ պարանոցս,
 Եւ տալ մեզ յերաշխի կնութեան ըզգուսարըն հայկանոց :
 Զառաջին շնորհեալ թողաք նրմս զպայմանն եւ ոչ լըւաւ,
 Ինձ այժմիկ հաճոյ թուի, յանսկընկալ գիպուածին այտ՝
 Աւաքել եւ թողութիւն զփւան եւս անել ուխտից սահման :
 Զոր ընարէն պաշտել եւ կալ տէր աշխարհին իւր ինքնազըւի,
 Զանզուգական կոյսդ եւեթ արկղերաց տալ արկնութեան
 Երկոցունց ազգացս 'ի կապ սիրոյ յարբան խանել զուսակ,
 Եւ լըւել մեզ 'ի մարտես, թափել ըզձեռս յամենայնէ,
 Եւ խեղք՝ սիրոյն բըւամբ կանգնել տակաւ ըզիսմըս մեր :
 Որ զիւրձեաց չուսաւ զարուեստ, ոչ գիտացէ թագաւորել,
 Եւ որ սեր ոչ պատճառի, չէ գըժընդակ ժանտ սխորթի :
 « Բէ ոչ, երգուեալ յանմահից արեւ 'ի փառըս գիւցազանց,
 Յանհաշա քէն նախնոյն իմոյ Տիտան Գամոյ եւ հարց իմոյ,
 Եւ 'ի սերըն նորախանձ՝ յերկնատեղաց 'ի բոց սրբափս

Փոփոխեալ այնուհետեւ 'ի մոլեկան ասերութիւն,
 Ի ծագել տուրքնային վազել թահին արփիական
 Յարեայց եւ աստուածարար 'ի սրբամտեալ բարկութիւն մեծ .
 Աւաղի աչաց նորա եւ յանգիման արեգական
 Իմով ձեւամբ յիմ սուտեր փողոտեցից ըզդուտորն սեգ,
 Եւ ըզնա եւ զտուն նորա զաշխարհս հարից աստակեցից
 Զօրութեամբ մեծաւ իմով եւ բարձրացեալ հըզօր բազկաւ,
 Եւ ըստրուկ նուաճեցից ըզգրոհն յիմ թագ եւ 'ի բազկն,
 Թէ յայլաքան 'ի ներող քաղցրութենէ եւ սպանակեաց
 Ոչ կակզասցի խրստութիւնն, յերկիւղէ գէթ սաստից աստի » :

Կըրկնեաց ատեանն 'ի մի շունչ, — բաղուտք 'ի մտաց հաւանութեան,
 Կէսք մարտիցն առ տաղաուկըս կուռ անհետ պատերազմաց,
 Այլք ոմանք առ ահին ընդ միտ մըտեալ սուտակասպապք, —
 « Աստուածապէս խորհի տերդ . ե արժանի կոյսն անըման
 Ի բնաւին պայմանաց առ սեր նորա զիջանելոյ,
 Եւ զբոլոր թագ գաւազան եւ զտիեղերս 'ի գըլխովն
 Ընդ նըմին փոխանակել եւ արկանել առ ոտըս իւր,
 Թող թէ զտուն մի Թորգոմայ՝ զքարածեռ վախըս վայրենիս » :
 « Օն առեալ, իմաստունքըդ հանձարեղք, ած 'ի վերայ,
 Ընտրեալքդ հրեշտակութիւն մեծ արձակել փութանակի:
 Բար իմ ձեռ եւ Ամբարիալ դեպպանութեանն ելցեն 'ի գլուխ,
 Ընդ նոսին եւ իշխանք մեր փառաւորք երկրոտասան :
 Եւ 'ի հանգէս արքունի ճոխապաճոյճ չքքեղ սպասու,
 Յոր մըտցէ ժառանգել ըստ արժանին կոյսըն չքքնազ,
 Հանգերձեալն իջցէ եւ քոյր օրիորդին՝ իմրս Թամիր,
 Տիտանեանըս կոյս ընտրեալ պայծառ գասուքըն նաժըշաք :
 Զի թերեւս եւ զօրապոյն 'ի լար չըրթանցըն գեղեցիկ
 Ազգեսցեն բանք ողոք 'ի կախարդել գերել զգգիս,
 Եւ քաղցրալուր 'ի փրկել ըզգեզանի կոյս Թորգոմայ
 Հընչեսցէ 'ի վայրենին ունկըն բարբառ կուտիս գողարկի :

« Հապա մի յապագէք », սսէ, եւ զայս արեւալ հրաման
 Ինք մըտեալ 'ի ներքապոյն սենեակ վըանին եւ պակշտեալ
 Առ պատկեր գեղոյ գրատերն Հայոց ցնորիւք շամբեալ մոլի :
 Այլք՝ պատկառոտ մանկեակք, շըրթունք երկթերթ վարդ 'ի շուշանս,
 Զինջ այտից դունեան ըտլըք, հօրան վարսից խոսողեալ հոյլք՝
 Ուլք 'ի բլուր ձեան խայտացեալք յուս եւ 'ի լանջըն փղոսկրեայս,
 Թեւք ողորկ լուսածղիք՝ փորոց ուլունք ճախր 'ի ճապուկ,
 Անձինն հասակ՝ նաճ իմն 'ի ձեռ՝ ճոճեալ 'ի բուն գեղապարոյր,
 Այս ամենայն յաշարն կան, եւ գուշակէր մի՛ ստ միտի :

Մեծ խընայ Թամիր չքքնազ ընդ նորակարգ հրեշտակութիւնն,
 Զի զԹորգոման հրապարակ քաջաց ցանկայր յոյժ տեսանել,
 Ցուցանել եւ նոցա զինքն, եւ ահն ունէր շըրթանցն 'ի խեղցս

Ըմբռնել ըզնոսա, գործոյն մեծի կանգնել գրուի
 Երկոցունց արի ազգապէն խնամութեան եւ հաշտելոյ :
 Զի եւ գութ էր անգըստին անկեալ նրմա 'նք կուսին Հայոց,
 Եւ ընդ հօրն կեանս երկիւղ՝ յառաջիկայ պատերազմէն :

Անդէն վազմադակի պատասաւորեալ 'ի նաժըշտոց
 Եւ 'ի հարիւր ազախնանց, գայ 'ի սենեակ իւր մշտանէ .
 Լըւանայ զգեղեցիկ մարմննս յաճառ եւ 'ի բարակ,
 Օծանի յիւզս անուշունս յոտից մինչեւ 'ի գլուխ վարսից .
 Արկանի փափուկ բեհեզըս նըրբանիւթ բարակամանս,
 Ասղնեգործ եւ նրկաբն գիպակ յերանսն 'ի ծաղ ծաւալ,
 Պըճընաւոր ծիրանի սոկեճամուկ սոկետըտուն, .
 Գամար սոկեկիտուած յականակուռ ճարմանդ ընդ մէջ,
 Եւ կարմիր կօշիկ թամբից 'ի գեղեցկոտըն գարշապարս :

Ապա ջըջունս արձակեալ եւ խոպուլիս գազաթան զարդ,
 Զուզաթուրմ հիւսս սոկեթել ընդելուղեալ 'ի փողջուկ,
 Զապարօշն ածէր զոսկի զականակապ 'ի վարսակալ
 Ի ճակասն 'ի վերայ թագազանգուր ծամիցն հերայ .

Արկանէք յայն ըզմահիկ գոհար քարանց լուսաճաճանչ,
 Եւ ճեղանակ սոկեման 'ի կողմանէ փունջ ծուպ 'ի ծուպ .
 Գինգ յոսկի գարշապահանգս ականակուռ յականջս յեռեալ,
 Բողբեր յոսկիմանջլ պարտոնոց քայտս եւ մեհեւանգս .

Առնոյր ըզգերգ իրանաւ կըշտապանակ եւ շղաշատեա,
 Ըզբաղիք ճախարակեայ եւ ըզժըղեք բուլբարեղ
 Ապարանջանս եւ քօղէս սոկիս ակամքը մարգըրտայեռս .

Եւ անոյշ լընոյր հոտովք ըզծոյն եւ զձեռս եւ ըզհանգերձս :
 Ըզնոյն գրեթէ պաճուճանս եւ զեղաղէ Հարիւր նաժիլոս
 Զարդարէք, թող զերկայն ըզպատմունճանն եւ զքանկապանս,
 Որոց փոխան մերկ էին բիւրեղ սըրունք նոցս եւ բարձք,
 Եւ կոճիկէն հանգուն իջեալ ծընկովք եւեթ չափ պարեգօս :

Քան զնոսին թեթեւագոյն եւ յորսական ձեւ եւ 'ի զարդ
 Հարիւրեակ մի զգեցուցեալ կազմ՝ յօրինէր աջկիւնս ընտիր .
 Փոխանակ պարեգօսին՝ ուսընգանութ ճարմանդեալ
 Երկնագոյն շղաշատեա, եւ 'ի թիկիւնս սոկի կապարձք,
 Ի գլուխըն սազաւարտ դազաթնագաշն համակ սոկի,
 Եւ ջըջունս յերմինց փետրոց չուրմանակի արձակեալ վռոս .

Ոսկեպղեպ գեղք սոկեհիւս՝ հոյլ զկաթնաթոյր ստեալ ուլըմբ
 Որպէս թուի թեւք ազաւուց 'ի Մեհեկի միւս սուտանեալք :
 Հեծան կէն մեծ հանգես, եւ հինգ հարիւր ոպտուպէն քաղ
 Տեղաւոր վահան 'ի մեւրս թիկնապահ ըզինի նոցս,
 Գըմգապեռս նոցին Տեղաւորն յարեթեան . — հաւ խօտեցաւ : —

Այլք եղև Հայկայ եւ յիւր բոլոր բանակ գեապանայն եկք .
 Մինչդեռ ջաղեալ կածէին զամենազեղ կոյսն ընդ մեռեալս ,

Մեջուշա, ստեն, դուժեւ զան ըզհանգամանս ոճիր մահուն
Եւ փրկանս արկանել զփականացեալ մարմնոյ կուսին :

Ընկալան ըստ օրինի գեղարարէն բազում շքեօվ
Ըստ արժանի եկեղցոյ աւարտութեմբ ազատանոյն,
Ի վրան մեծ՝ 'ի խորհրդոց տաճար հայկեան կարանաւորին :
Ի ձախմէ գահուն Հայկոյ ետուն նոցա բարձր կարգաւ .

Սըջլիանցն պարբ 'ի ներքս առ դրան կողմն յոսն 'ի սպասոււ,
Գրլխապահ ստրուագինոց զաղբ զարտաքին ունէին գրուան .
Թորգուման աւագանին յաջմէ տողեալ բազմի սկուսմբ :

Ընասնի արութեամբն վառեալ Հայի ըզփրա իւր մեծ,
Եւ զօրէն պատուոյն 'ի շուք մեծարանոց արկեալ զանձամբ
Աւանց ըզբաւս ինչ վերացն հրեշտակոցն առնելոյ յայտ,
Յատեան անգր եկն եմուտ յընթերակոց 'ի խորանէն
Յեցեալ մեղմ 'ի գուազան՝ յոսկի նիզակն երկայնատեգ .

Ողջունեալ զպատգամաւոր ազատագունդն՝ անց բազմեցաւ :
Աքանչացեալ կայր Թամիր ընդ մեծամեծ գիւցալանց պար,
Ընդ եղբարսն թորգուման եւ ընդ տոյգ քաջին կորինան .
Իբրեւ վէհն յայանեցաւ Հայի, արեւ ծագեաց յաստեգաց ըլլս :

» Լւելցո՞ւք, ստե գիւցալն, ըզնորածեւ զեսպանութիւնդ .

Թեպէտ եւ տեղ մերժեցոք, լըսել զարձեալ հարկ առնեն գէպք :
Մեզ զինուց մանաւանդ եւ շուտափոյթ մարտի թուի ժամ,
Քան յայտնի եւ վայրտար հրեշտակութեանց զարձագարձի » :

Յասն եկաց Բաբ եւ սահ . « Ոչ անօգուտ ինչ կարծեմ ես
Ըզպատգամս համարեալիք՝ լըւեալ վասն յոր անկցին մեզ ճառք .
Վասն արի աշագեղց դրտեր քաջիք՝ Հայկանուշայ » :

Յայն անուն անձկաղի՝ աջակողման բոլոր երաստ,
Հայի ընդ նոսին, յարտասուաց ցընգեալ փրղձուկ աղիողորմ՝
Լացին կրակի՞ծ մորմոգմամբ զաւարդուկ մահ դրտերն Հայոց :
« Յիրաւի են, յաւել Բաբ, ողբոց ձերոց աղէպք, սակոյն . . . —

Աւաւել բարձրանային կահանաւոր աստ հեկեկանք . —
« Սակայն զի՛նչ, ստե եղբայր կուսին երեց, քաջն Արմենակ,
Սակայն ձեր 'ի գուժ գըլեալ յեղեռնաւոր աղունըս մեր,
Ըցցիակն անգին կուսին ս' գիտէ ի՞մ փոխանակել

Կամ փրկանս ընդ գըլխոց ձերոց կամք արկանել մեզ » :

Խտաղի բռնեանն անդ սկուսմբ եւ այր յընկեր ակնարկէին .

« Չի՛նչ մտեալ, կրցէ Բաբ, եւ մը փրկանք գըլխոց քաջացս,
Որ գահութիւն անմահից, 'ի ժամուս աստ ող է եւ կոյտգ,
Որպէս ող մինչեւ ցայտօր են եւ մեր գըլիւք եւ եղիջին
Յամայր ամս երանութեան յարիս 'ի մեր բարձրացեալ ուսս . —
Երանի թէ եւ նա՞՞ զոր ընդ մեռեալս արտասուէք զուր : —
Երգուեալ 'ի զօրութիւն մեծ աստուածոց, յարեւ Բելայ,
Կենդանի կայ Հայկանոյշ առ մեզ յաջոյ դէց պահպանեալ » :

Յանկարծածին ջրն՝ ութին ջրացեալ յայլս Թորգոմանց
 Ի խիստ իմն այլ փոխեցաւ մառախլապատ խոր արբամուծին
 Եւ 'ի սուգ անհնարին դանաւհոգի անմուռնչ սրբոց :

« Արգ ուրեմն, կրկնեաց Բաբ, աւետիս ձեզ, խորանք Հոյնոց ,
 Անք արփենի շնչէ կոյսզ , եւ ինքնակալս աստուածանման ,
 Որոյ Թեզեա եւ կորով բազկի , սրբոն արի խրտոյս
 Յանմահից տիպ դիւցազանց , բայց եւ աղեաց գուծ յորգառատ
 Իբրեւ ծովու լայնուծին եւ խորուծին յերեսս երկրի ,
 Եւ հանձար իմաստուծեան հանգոյն անեղ բարձանց երկնից ,
 Հանցաւ շնորհէլ ըզկոյան՝ ոչ թե մահուամբ , այլ կենդանեաւ ,
 Ձեզ քաջաց Թորգոմացոց եւ ընդհանուր ծագաց երկրի
 Վերտանալ ըզնս յինչն եւ յաթոռոցն տարարձեալ ծայր
 Բարձակից զըշխոյ տիկնանց , տիեզերաց բամբոջն վեհ :

« Ինչգրէ միայն՝ ըստ մեծի սիրոյն առ քաջ ազգ Թորգոմաց ,
 Ձի զոր բախտըն տիտանեան՝ աստուածք ինչնին մեզ մատուցին ,
 Հանուծեամբ հաւտնութեամբ եւ զուք ըզկոյան յանձն առնիք տալ ,
 Ի մէջ ազգաց դիւցազանց տարրասցի սեր զոգ հաշտութեան :
 Ձեռնթեմոսի մէք յահաւոր 'ի մտապուտ պատերազմես ,
 Դուք զաշխարհ ձեր կաշեալ աղիկամի եւ ինքնորէն ,
 Եւ պաշտան՝ զոր եւ ընտրէք պաշտել յերկրիք Թորգոմական :
 'Կա զիջեալ աւագիկ՝ Թողացուցեալ ներէ քաջիք
 Բզգաշինսն զերկոսին որ 'ի սկզբան կրուոյն խնդիր ,
 Ձեզ յանձին ունել մընայ զերրորդըզ զայգ եւ վըձարել :
 Այդ Բեշայ են աւագիկ աստուածառար հակիրճ պատգամք » :

Անգրանիկ դիւցազն ուշիմ խայտակն ըսկայն քաջագանգուր
 Արին հայկ անէր անգէն մեծանձնութեամբ պատառաւմի .

« Գոհուծին նախ առ 'ի մէջ առաստամիտ ձեր պարգեւիդ ,
 Ձոր կամիմն աստուած պաշտել , ունել զերկրիս իշխանութիւն .
 Ձոր ինչ ուրուք ո՛ւմ շնորհէք , կամ զինչ Թողուք՝ յոր հարկեցոք :
 Ձոր բերէքդ աւետիս , 'Երբովթայ՝ ձեզ եւ տան ձերում .
 Քաջութիւն՝ իմաստութիւն աստուածացեալ տեսանըզ ձերոյ
 Ոչ եւս 'ի չափ մարդոյ գրտաւ , որ զվատութեան խնդիր հանգոյն
 Դիւցազանց առաջի եւ սրբոսի հօր ընտրեաց զընել :

« Բարեպաշտ առաքինեացս աւետիս այն էր յունկն եւ հօր ,
 Թէ յանկարծ ըզքաջութեամբ մահ ըզքրտտերըն Թորգոմաց
 'Եթե՛նիք յատնիս , եւ զչէշ անկեալ գազանակուր
 Գայլոց ւարջուց անառախ ըզկուսագեղ մարմնոյն անդամս ,
 Յամպարիշտ քան անկանել 'ի ձեռս ու 'ի գիրկ խոհերտկան
 Աթորէն աստուածամարտ եւ բընաւոր վերագիդ :

Եթէ մի արկաք արտասր 'ի կենսաբաւ կուսիս օրհաս ,
 Բիւրս 'ի գլուխըն բընեցոցդ ուղես յայգախի ձեզ կենդանեցն :

« Բայց ունիմք 'ի պատրաստի՝ ոչ զարտասուս եւեթ հեղուլ ,

Այլ եւ զարին ըզբարտից, պարանոցաց եւ զերակաց :
 Ոչ միայն զանպարտից զպատիր պայմանդ յանձն ինչ չյարեմք .
 Այլ եւ ոչ . Թէ ողջ այսրէն մեզ զօրիրոզբն գարձուցեց
 Եւ ըզմուս եւս երկուսին Թողացուցեալ մեզ ըզգաշինսք ,
 Ըզիբձիցս ասեմ սրբոյ եւ զհայրենեաց պատուութեան ,
 Եւ ոչ այնպէս ինչ ըզձեռս 'ի զինուց մեք աստի Թափեմք ,
 Զոր ատեալս է 'ի վանե՛լ ոչ լոկ 'ի մէնջ, այլ յաշխարհէ
 Ըցցողուն եւ զանաստուած զհեշմակապաշա իւր յօգեալ քէլ :
 Այդ եւ մեր առ ինքնակալց աստուածացեալ սուղ համարօտք » :

Ամարտիւ յարեաւ արքայ ծանրացասուածն մորրկեալ միտք ,
 Մեզ մըթին՝ սրբամբնութեան մատարուկ բակ զաջգին ատեալ ,
 Թաւամաղ կուրծքն ելաներ եւ իջաներ իբր պեղաց ծով
 Որ ուսուցեալ սահիցի կուտակազեղ 'ի խուլ հարաւ .
 Բայց պընդեալ զանձն ըստ կարին , ասնձակոծեալ զոգին ասէ .

« Սակայն , Թէ որպիսի բերցէ վազիւ ձեզ պատերազմ ,
 Ո՛ր գիտէ , զի այգալիսեալ խրափուտիցէք վըստահութեամբ :
 Թող զերկու կռիւն առաջին , ուր համբրէն ձեր զօրութիւնք
 Այցին գրեթէ 'ի հանդէս , եւ կորակոր անտի ելէք ,
 Այլ եւ 'ի մարտ երեկի՛ք 'Թէ որպիսի յաւելաւ ոյժ ,
 Դուք ինքնին ճորտար գիտէք , չիք եւ լինել յարգեանցն յուրաստ ,
 Կա եւ ըսկայդ մեծ հիւսիսի խառն ընդ նոսին զձակաս մըղեալ ,
 Ոչ ունիք ասել Թէ պարծ ինչ յաղթութեան ասէք նըշան .
 Եւ վէրք իսկ զիւցաղինդ ոչինչ զանխուլ են առ 'ի մէնջ :
 Եւ սակայն , ոչ ամենայն հարաւոյ սպայ , եւ զեր քան զայդ՝
 Ոչ զիւցաղն աստուածատիպ ըզպատերազմն անձամբ վանեաց :

« Ի բողոսկ Թէ յուսայք , ոչ զամենայն բաղկաց երկրի
 Ի ինչ ձեր ատեալ ըզհամ եւ ոչ ըզտեսուն ամենայաղթ :
 Յարգ մարմին անգըլուի կանգնեալ կացոք մեք յասպարեզ ,
 Խնտատուն եւ հանձարեղ գըլուին յորժամ վազիւ ընդ այցն
 Ի մարմննն պատշաճեալ յօգեցի , անդ ասեմիք զըսկայն ,
 Եւ զբաղկին իւր արժանի հանգէս 'ի զէնըն ռազմահաստ :
 Իրաւամբ զինուց՝ կուսիգ 'ի զերութեան ըմբընեալ սակ ,
 Զոր արգար օրինգը կարէ 'նդ գերին անցուցանե՛լ
 Առ բողոսմ քաղցրութեան , առ նախնի սեր ձեր եւ կուսիգ
 Անտես առախա արարեալ աստուածազօր տեսանըս մերոյ ,
 Մըտաղիւր յօժարութեամբ եւ մարգտեղ կամօք ընարեաց
 Վըձարեւ , յազգս երկուսին զեազազութիւն տընկել 'ի խոր :

« Զոր ըմբատ չարեքամեայ վըտարանջեալ զըլացայք ցարդ ,
 Աստուածք եւ աստեղաց բաշխք եւ բախտ տեսան աստուածանման
 Ահա բերեալ մատուցին ինքնին 'ի ձեռս իւր եւ 'ի ծոց .
 Թէ արգեզք բաստ մեծ եւ ձեզ համարել զայն եւ երկնաձիր
 Արգ արժան իցէ՝ զըրանի հարկն համբուրեալ յորգորամիտ ,

Եւ ոչ երկնից հրամանաց խեթկել ընդդէմ, կիցս ընկենաւ:
 Դուք ձեզնի տեսէք զի ձեր կարձեալ է ժամ առաջիկայ
 ժամանակեալ ցառաւտ, եւ 'ի ծագել տուընջին լուսոյն
 Սուր եւ ակզ այնուհետեւ արասցեն զատ ընդ Բէլ ու 'նզ Հայկ,
 Ոչ կաշեալ փոյթ Թէ Վլատամ, Թէ Հայկ կայցէ մեզ յանգիման »:

« Բարևոք, կըրկնեաց Հայկ, եւ կարի քաջ գու խի քեզնի
 Կուարութեան սակաւաւոր գընդի սպայիս ետուր զիրանս:

Ձի այսու նիազ բազկայ տառապանօք որ ինչ գործեան
 Ընդ ձերոց բիւրաւորաց վըճարեցաւ երեկ 'ի կոխի,
 'Իուք ինքնին վըկայել պարտիք արդար ձեր գովութեամբ,
 Թէ որեւոր քաջ արդարեւ սկայից 'ի մարտ էք արծանիք,
 Ճըջմարտի քաջութեան Թէ կայ 'ի սիրաբա ձեր շինորհ:
 Եւ կարծեմ 'ի պատիւ եւ 'ի պարծանքս բանակիդ,
 Թէ Ներքովք պատգամօքն եւ զուք ջանիցըդ ճըջմութեամբ
 Վըկայէք յայտնաբարբառ՝ որպիսի խէթ սըրտի կասկած
 Պաշարեալ է զնա եւ զձեզ արագայիցն հանգերձեղոց,
 Եւ զի փոյթ է Ներքովքայ՝ Վլատամ Թէ Հայկ ելցէ զիտանս:

« Իմանա՛ք յինչ ակնարկին ըսպանայիք ձեր եւ գաջիք
 Ի վերայ վըտարանգեալ 'ի ձեր ճիրանս օրիորդին.
 Անմեղին արեամբ զըստերս ըզցուիքս ձեր կամիք գընել.
 Անօրէն վատախորհուրդ բընուտորաց գործ վայելուէ:
 Բայց որպէս Թորգոմայ փրքիւութեան յոյս՝ ամուր մարտկոց
 Ոչ 'ի բազուկ մահկանացու եւ ոչ յերանս առն ըսկայի,
 Ի վեր 'ի վեր կայ կառուցեալ յաջն այն ակեզ ամենազոր,
 Որ զերկնից բարձանց խորանքս զոչընչիւ լարեալ գարդեաց,
 Եւ զերկիր ոսկի լարիւ նըրբիւ կախեաց ըզնրմանն »:

« Դուք ըսկայք՝ 'ի բիւրաւորս գումարտ խըմբից ձեր ապաստան,
 Կոչեսնիք 'ի Թիկունս եւ զգիւտախորտս ամեղարամեսու.
 Թորգոմեանց ակն յիրաւունս արգարութեան սըրբոյ, եւ յայն՝
 Որոյ Թիւ ըսպառազէն բուլից զընգաց եւ բանակաց
 Արաւել է քան զանթիւ եւ զանհամար արփից կոճառս,
 Ճըջմարտութեան զօրավիգն յուսացելոց եւ սըրբութեան
 Յերեսաց ամպարիշտ գոռոզահար մորթութեանց:

« Վէրք մարտից քաջութեան արի ըննջաց են նըջանակ.
 Ես զանգամս 'ի պատրաստի ունիմ՝ մտանել՝ ոչ մի վերաց,
 Այլ յօշ յօշ կոտորելոյ յաստուածնեղէն օրինաց սկր,
 Եւ առ գութ ազատութեան աղքի՝ սոհմի եւ աշխարհի:
 Թէ յերկնից այսպիսում ժուժկարութեան կընդեցաւ մահ,
 Ո՛վ մահ վեհ քան զիննայն որ առաջի գընէք բարբալ:

Թէ մարտիկ իցէ որ զգաւ 'ի հօր կենաց մերժէ զինուք,
 Չոր կարօն է տիտանեանն ըսպանացեալ անցուցանել
 Ընդ ազատ կոյս օրիորդն ըստ իրաւանց մարտի՝ գիտանիք:

Սուր՝ ոչ այլ ինչ զոր ցանկայ սիրա վերագին արինախանն :
 Քաջ բարակ Ներսիս որսարգ մարմին գերեաց եւ ոչ ոգին ,
 Եւ այն ոչ յաստեզայ բաշխեց եւ ոչ Թէ բախտի սուրբ ,
 Այլ անքնին Բարձրեջն ամենագէտ սուրբ գոտաստանը ,
 Որ բառայ գիարգ կամք զնրժարս 'ի լուծ ու'ի մեա կըշուց ,
 Չորոյ մեր կացցուք եւ գուք զհասարածին տեսանել էր :
 Եւ Թէ գուար է Հայկայ՝ Թորդունան կոյսն իմ Հայկանոց ,
 Գիտասցէ աղատորէն սալ քաշուծեամք ըզգարանոց
 Ներքովժայ սրայն՝ փոխանակ իւրում փառաց , հոր , Լաշխարհին ,
 Եւ ոչ այլ ինչ կրեւք ընդ անձն իւր սալ անցուցանել :

Ընդ անձն տանձ՝ ընդ հոգին եւ ընդ մարմին սուրբ կուսական » :

Յոան եկաց յայնժամ Թամբր կոյս գեղեցիկ եւ հանճարեղ ,
 Նաղչէի զինքն յօրինեալ զարեկեալ 'ի գէմս , յալս , 'ի շարժուածս ,
 Չայն արկեալ քաղցրաբարսառ սաէ 'ի մեծ հրապարակին .

« Թէ չկրեմ գրեղ աղաչել 'ի բերանոյ զըստերդ ըզհայրդ ,
 Չի պղծնձով եւ երկամոլ Լազամանդիւ եռասպակի
 Պատեալ է ձեր երկացուն ըզսիրս առ գուծ անձանց ձերոց ,
 Յերկոցանց 'ի հայրենի աղքացս անուն զձեզ ազիրսնձ ,
 Յանուն հարց մարց սիրելեաց եւ ամուսնացնն պաղատիմ
 Որբացեղոցն յորգաց , յարանց իւրեանց եւ փեսայից :
 Տաչի եւ ինձ աստանոր յաննել Ատոգիկ ձեզ զփշաղանցդ ,
 Որպէս նայն երբեմն ընդ հաւըս մեր Յիտան , Չքրուան , Յարեթ ,
 Հաշտարսր խաղճի սկայից 'ի յամուրեղ զարեանց հեղեղս :

« Դուք անկեալքդ սղորմ մահուամք յարինստոգ ասպարհին՝
 Դուք բացեք զանջնւացեալ շքթուանս ձեր , խոսեցարուք .
 Նա վերք ձեր իւրողքանչիւր՝ մէն մի բերան ստտ փեռեկեալ ,
 Չայն բարձեալ օղբեացն՝ ըզկարծրուծիւն կակզել սըբտից :
 Ո՛վ ցերբ ոչ գազարեացն գիւցազն արեանց ուխք ծիրանի
 Ողբել զհովիտս ըզցարտս եւ ըղբերնս երկրի զանբառ .
 Գըթացարուք աղաչեմ , մեզ եւ անձանց ողորմեցայք :

« Ածեք արէ զփրտաւդ ուշիմ՝ եւ քանիտն փառք եւ պարծանք
 Չօրիորդիւդ առցէ բակ միջնորդ այսչափ մըտանել մեծ ,
 Չօգ սիրոյ խաղաղութեան 'ի մէջ աղքատցս գիւցաղանց :
 Նուադեացն ըփսս բաճառնք եւ քնարք զարուցս հնացկոց ,
 Նաղեսի գեղ փշեղալ քաթի արանցն սիրարհու ,
 Հանճարեղ ինտատուծիւնն 'ի գրուտ աղքաց քարոզեացի ,
 Չըսք ընդ հորդ՝ որ զաշխարհաց երկուց ըզիեանալն նիւթեցեք ,
 Գիտեղով սալ տեղի գիւցաղնարար ճակատագրին ,
 Ի մըտաց յամուսութեան փոխել ըստ ոգէտս հարկի աւարց .
 Ի լուսադոյնան ժողովեսլ է յամենայն ժամ զովելի :

« Նա եւ յանուն կուսական ազգին բառնամ առ ձեզ բողբ ,
 Եւ յանուն չըքնաղ գեղաց կուսիգ ձերոց սամ ձեզ երգումն ,

Յազգըս մեր զըթացարուք 'ի Թորգոմեանդ խնայեալ ծագիկ :
 Յորոյ 'ի սէր եւ 'ի բախտըն սրբառուուչ ազէկիդեալ,
 Ես ինձէն անձամբ իմով այսբ հասեալ կամ կոյս սխտանեան .
 Մի խամբէք տարածամ ըզնա 'ի ցաւս, 'ի հեծուութիւնս,
 Եւ յոր այլ ինչ սոսկալի, որ մեզ 'ի գիցն անմահից քաւ :
 Ի պատիւ փառաց կուտիդ ոչ անպատեհ ինչ եւ զըծնեայ
 Անկէջի արկած յուսեքէ՝ երգուեալ յարեւ հօրս եւ 'ի գլուխս .
 Յիս ինքն, 'ի հովանի Թեւոց իմոց յանձն օրիորդն,
 Իմ առեալ զայն յերաշխի, Թէ իմ փառաց հասցէ վըզեան :
 Եւ Թէ իմ հօր գիւցազին էին ինչ միտք ձախդակի,
 Ոչ ըզմեծ հրեշտակութիւնս, ոչ ընդ սըմին զիս առաքէր :

« Ա՛յ յայտի ինչ ուրեմն անարգ Թըւեցաք մեք կոյսք Շիններայ
 Յաչըս ձեր, խորշէլ մահու չափ հրածարեալ բացէ 'ի բաց
 խառնելոյ 'ի մեզ ըզցուսորըզ եւ մեզ քոյր ողբունելոյ,
 Այն որ երբեմն 'ի միջի մերում սընեալ եւ զարգացեալ,
 Եւ յարբունըս հասակի գեղոյ 'ի գրան մեզ պարակից :
 Աւանդ, ոչ գիտեաք Թէ զի փարսախք եւ վըտաւանք
 Ընդ մէջ անկեալ քանի մի եւ ամբ քառեակ ընդ մեր եւ ձեր՝
 Այսչափ յայաց ձերոց ըզմեզ օտարախորթըս հանկեցն :

« Արգ կուտիդ պատիւ յիմ գլուխ, 'ի սիրս մեծանձն հօր գիւցազին .
 Այլ տակաւին զամենայն եթէ զիրաւ եւ զանիրաւ
 Աղմըկեալ, եւ սպառնալու յանձանց 'ի բաց եղեալ զղզորմ,
 Ի նոյն կայցէք եւ մնայցէք յետասօրս կամս ըմբոստութեան,
 Եւ զներող քաղցրութիւնս աստուածանման ինքնակալին
 Ստիպիցէք 'ի գառնութիւն այնուհետեւ զանալ ընդ ձեզ,
 Փաշաման յանձնէ կըրեալ անձամբ անձին զընիցէք մեզ .
 Անպաւն ըստըրջանօք ոչինչ չահեալ՝ բայց զսպարաւ :

« Չնախկին պայմանս երկոսին զարգիս ներհեալս՝ յարուցանէք .
 Չարթիցէ 'ի սուր հօր իմոց յայնժամ արգարութիւն .
 Եւ չգիտեմ, մուծ զաչս ունի, զինչ եւ ընդ կոյսգ անցանիցէ,
 Չեմ ես այնո՞մ երաշխաւոր, ոչ Բիւրասպեայ նընթէ նախանձ :
 Տեսանեմ աւասիկ 'ի սուգ սըրտիս գառն արտասուաց,
 Ձի հարկաւ պահանջեալիք զերրեակ գաշինն համանգամայն
 Ի սուր սայր սուսերաց, 'ի տեզ նիզակ, 'ի շէփնդ լարից :
 Եւ ոչ երրորդն 'ի պայմանս 'ի գլուխ ելեալ առցէ վըճար,
 Բայց 'ի միջոյ Թէ բարձցի՝ յոր նըրկատին ակնարկութիւն
 Տալ ըզկոյսն, եւ աշխարհի զբոլոր բարեաց նօթնիչ օձան :
 Ի քս ձեռս են, ո՞վ գիւցազն, այն պարգեւաց տուրք եւ զըրբեանք » :

Չայս խօսեցեալ նըստաւ պերճ, զարմանք կալան զարեարն ողջոյն :
 « Ըննորհ մեծ ունիմ, ասէ Հայիկ, երկիւսուոր նախ այցելուին,
 Որ սփոփանս ինձ եւ զբասերս 'ի նըկատեալ վըտանգիս վըճար
 Ըզքեզ կոյսրդ գեղեցիկ եւ ըզմեծանձն պատրաստեաց :

Եւ քեզ չընորհ, որ ընտանի քեզ եւ սրբոք բնութեան սեռիդ
 Մարգասէր քաղցր կամօք առնուլ ըզգուսորբս հաճեցար
 Ընդ Թեւոյք քուճոք խնամոց եւ 'ի հըզօր քում երաշխի,
 Բաշայոյս 'ի հոգնիդ իմաստութեան եւ զգաստութեան
 Թէ անարի եւս դք կազցէ անդ օրիորդ յակաստանի:
 Ազաչեմ, կոյսըդ չըքնազ, ընկալ փոխան սերտ գոհութիւնս,
 Դէր 'ի մտի՛ հաւաստ Թէ ոչ միայն չհամարիմք ինչ
 Ըզիշոյս մեր անարժան ընդ քեզ նըման ազնիւ սրբոքից
 Պարկեշտից օրիորդաց կենակցութեան եւ բնակցութեան,
 Այլ՛ ըզքեզ, Թամիր, ըզքեզ հաշուիմք ըզիշոյսը նազելի
 Այնպիսում հօր անպատեհ, լաւագոյնին արժանաւոր:

« Բայց ոչ 'ի շնորհս ինչ երեսաց քոց սըխրալի օրիորդիդ,
 Ոչ 'ի շնորհս ամենայն սիրոյ կենաց յաւիտենիս,
 Ոչ կարեմ՝ յանձն առնուլ բարեաց ազգիդ ամենէ խընամ,
 Եւ սիրոյ մատըն լինել իմում գրոհիս երջանկութեան,
 Օգտի հանուր տիեզերաց, նա եւ ձերում իսկ աշխարհին:
 Ինձ զիւրդ զաչբս մըտաց կափուցանել իցէ այդչափ
 Չբտեսանել զի կարծեալ խաղաղութեանդ յինէն նըպաստ
 Չամպարիշտ գոռոզութեան յերկրիդ ձերում արկցէ զարմատ,
 Ոտն առ ոտն յարամրի ապա 'ի մեր մուծեալ գաւառ
 Աըփոռեալ տակախ տարածիցի առհասարակ ընդ տիեզերս,
 Յերբ զարեւ հայրըն տեսցէ խարհութեան եւ բըռնութեան,
 Պատրանօքն յապուշ առնել եւ բըռնաբար նուաճել գերի:

« Եւ զիւրդ իցէ ազէ, զի հաշտութեան բարեաց օճառ
 Մեզ եւ ձեզ երկուց ազգաց եւ աշխարհաց երկպաքանչիւր
 Եմ՝ գըլխոյս եւ 'ի գըստերբս քարշանաց պահանջիցի:
 Թող ուրասցի մեզ յառաջ, ընկեսցէ նախ Կեբըովթ 'ի բաց
 Զանաստուած եւ զանօրէն նորակրօնից խորհրդոց նենդ,
 Եւ գըռնաւոր զինքնատեր հարբատահար ժըլատութիւն.
 Զքեզապետ իւրողբանչիւր եւ զտանուտեր ծանիցէ նախ
 Ինքնիշխան գըլուխ եւ տէր միահեծան՝ երկրին իւրոյ,
 Կոյնպէս, եւ առաւել, ըզմեծ աշխարհս Թորգոմական
 Տոհմ եւ ցեղ նախամեծար, յազգ յարեթեան նախապատիւ:
 Իջէ 'ի գերախանչ փըքացմանէ սրբոքի, մըտաց,
 Եւ մարդ՝ մեզ հաւասար՝ գիտացցէ զանձն եւ ըզբնութիւն,
 Յայնժամ, յայնժամ եւեթ, տակ առեալ հաստ բողբոջեսցէ
 Կանգաղեալ յերկիր 'ի խոր անձկալին մեզ հաշտութիւն սուր:
 Զէրհոտին յայնժամ տըւեալ իմ նըմա զձեռս հաւանութեան,
 Մատուցից միով զոջոյն խաղաղութեան, զգուսորբս միւսով:

« Իսկ փնչել նա յամպարիշտ պընդեալ խորհուրդս՝ ոչ հատանի
 Ի սիրելեացն երկոցունչ կոկողավիզն վերագաց,
 Յազգի մարդկան հարուածոց, գոռոզութեան եւ սըսութեան,

խաբանք պտտրել զմտքով յանդիտութեան պահեալ խաւար,
 Բընուութեամբ 'ի ծառայս գերեալ ըստ կամս ասնել նըկուն,
 Ինձ օն անդըր փարգասս, եւ յազց որգւտըս քաւ լիցի
 Միամտեւ մըտերժանալ, զաւակ եւ սոհմ 'ի տուն խառնել
 Ասեււոյն արգարտսեր իրաւագատ երկնից ականն,
 Եւ Թըշտամւոյն մեծամեծ երկնապարգեւ բարեաց երկրի:
 Յապըստամբէն Աստուծոյ եղէց բոլոր սամբ ապըստամբ,
 Եւ զանունդ որ ինձ կոչէ՝ գրեցից անձին 'ի մեծ պարծանս:
 Եւ մը այն քարոզքն իցին, փոզոց հըւչակ, որ զհակառակ
 Ծաղրելի զիմաստութիւն մը երգեսցին յապայս ազանց:—

« Այլ զըստերս 'ի զեժիւրնգիրնն 'Երբովմոյ գիպեսցի մահ,
 Ըջժանտ սերն յատերութիւն զազանութեամբն զարձուցեալ,
 Որպէս սովորն է յաճախ յանաւրբ աըւփոտ սիրտ ինքնատէր:—
 Օն լուիցէ երկնն, երկիր, եւ գիշերոյս լուիցեն աստեղք,
 Լուիցէ Թորգոմ եւ Տէտան զոր հաստնեմըս զաստալճիւս:
 Մեռցի Հայկանոյշ, Երկնից ձօնի եւ աշխարհիս:

Երկնաւորն հայր որ 'ի սայր սուտերց մարտի պատերազմն
 Ա՛ւ յինէն զորգեակս Հայկակ, ոչինչ ընդհատ զիմ սիրելի,
 Եւ զսա նըմն նըւիրեալ պարգեւողին 'ի ձեռս ասանդ,
 Վարկայց Թէ եւ ըզսա ծախեաց անգութ մարտին ժանիք:
 Ընդ այլքան բարեաց ազգի եւ աշխարհիս 'ի սպանդ փորեալ
 Զենցի զոհ Հայկանոյշ ընդ հօր փառաց եւ պարծանաց.
 Անդ յայնժամ երգեսցին ըզնս տաւիգք փոզք եւ փանդուռք
 Յայժմուս, 'ի հանգերձեալն եւ յախտեանս անկէս գարուց:

« Եւ Թէ զտիրա քո հարցանես, տխտանեան կոյտըզ գեղեցիկ,
 Անհրար քեզ չիմանալ՝ զի ոչ 'ի ձեռս ինչ հօր է ընու
 Հնազանդել 'ի գոյն հրաման, տինս խառնել կուտի հրապոյրոս
 Յոր սաստիկ եւս քան ըզհայրն ատեայ գարշի բացէ 'ի բաց:
 Եւ զոր կանխեալ ասացիս, Թէ Հոյիւց դուսար է Հոյիւմոյշ,
 Պատարազ ինքնանուէր հանուր բարեացն յուսացելոյ
 Կամակար եւ զիմագրու մեռանիցի, եւ Թոյ մեռցի.
 Յինէն կուսէ հա 'ի սեղան հանեալ մեռցի Հայկանոյշ »:

Ընդ յետին բարբաւոյն կանգնէր կոյր յտուն պոյրագին,
 Եւ ելեալ յասնէնն՝ մուս 'ի խորան իւր հոպ ըշտապ,
 Եւ անդ սիրան հոյրագորով փըղձկէր 'ի յորք ջերմ արտասուս:
 Թորգումանն հրապարակ փոքուէ 'ի մեծ հեղձամեղձուկ
 Հեծեծմամբ հեկեկալով ասասացեալք հասան յոյլբուսն,
 Ոչ այլով ինչ ըզարբոյց զովացուցեալ զարեխորշանս,
 Բայց միաբան բազմութեամբն յարուցեալ ազազակեն.
 « Պատերազմ, սուր 'ի յարեւ ըսկըղբնաչար Թըշտամւոյն, մահ,
 Աւ ասուլին մարգկութեան, սա սխեղիմ սան Թաղաբոյց,
 Աւ անորին բընաւորն եւ սա գուտն աստուածամարտ -

Յարութեանց հանգիստարան տեսցուք այդուն մէք ըզմեանս» :

Լուծանէր երաստըն մեծ, եւ կար 'ի գլուխ վայր մի բնիւնաց
Մնացեալ անգին 'ի տեղոյն իբրեւ յերկնից կայծակնահարց,
Կամ զերգ նաւ առ ըզձակերտն իւր հուպ քերեալ նաւահանգիստ՝
Ի վտանգից յուսայր 'ի կէտ եւ 'ի վըշտաց հտեսաւ պըսակ,
Փոթորիկ յանկարծաթափ յափըշտակեալ անգրէն 'ի խորս
Եւ գեշեր աջամըզին շուք՝ պաշարեալ կոյր մաւախլով:
Ոչ երկին եւ ոչ երկիր նըշմարիցեց սրտի խրախոյս,
Եւ ոչ թէ յով առաջի կայցե գիմել յաջ կամ յահեակ.
Ի վարան մեծ տապնապի պսպէս կային ընգարմացեալ:
Եւ հարուստ մի տակաւին անգ տատամնեալ 'ի միտս իւրեանց,
Ապա ելեալ մեկնեցան իբր ակամայ, հիւանգաբայ,
Եւ ասրտամ գանգաղանոք եւ չբըշմամբ այր ընդ ընկեր,
Ոչ այլ ի մէք միտ եգեալ՝ բայց ակընկոր ծանր ամօթոյն:

Իսկ հայիկեանք՝ զայս 'ի խորանս երթային տալ անասըր քնոյ
Աւաւառն հանգըստեան՝ առ գէպս այդուն յանեւ ըսթափ.
Նոյն եւ որգիք գիւցագին՝ հարցեալ ըզհօր նափ զողունէ:
Հեծեկն ընդ քեան արկած այր այր 'ի վրանս իւր առ միմեանս,
Այլ հօր վըճով չբերեկն՝ բայց արտասուս եւեթ ընգրէմ:

Վըստամայ ծով գառնութեան մաղձին պիտ 'ի սիրտ յուղեալ
Ընդ ետեր պարտութեանն 'ի նախանձորգ կրրիկն քաջացն
Եւ ընդ կիրըս մըւմըտեալ սըրտմըտութեան քինու վըթօւց,
Երթեալ նըստեր 'ի վրանին ընդ զուգակիր իւրում որգւոյն.
Ծամեկն երկրգեան լըփի ըզմաղձ սըրտից իւրեանց:

Մըշեալ հուպ ասպ հայրն, յողւոց ելեալ յօգր բարբառ,
Ըջձախող գէպս համօրէն անցից աւուրցն առեալ 'ի մեջ,
Չամենայն ազնեալ զյոււոյ գրունս առաջի իւր գըտանէր:

« Տես թէ յոյս յուսացաք, ասէ ցասմամբ եւ սըրտարեկ.
Ի մերաց աստի յարեաւ մեզ առաջին գուռն խիղախ,
Այլք կային հանգիստեսս. հանս որ խաղանց մեզ 'ի թիկունս.
Արգիւնք վըկայ մեծագոյ՝ զի ուծացան ամենեքեան:

Ո՞ լըսէ այսուհետեւ ըզվըստամայ ձայն ասպարին,
Ո՞ նըշան առնու եւ զէն՝ կապել ըզինի իւր ասպատակ:
Թէ պընդիմ 'ի միտս յամուս, ապըստամբն յայտ յանգիման,
Եւ զոր ընդ այլ անցուցաք՝ ընդ իս ելքն մեծ եւս այգանք:
Այլ թէ նա իս եկեցեան եւ յաղթեցից զօրապետեալ,
Ամենայն ինչ ընդ կենացս՝ հայիկայ լըցին շնորհք եւ պարգեւք:
Իսկ զի՞նչ առ ձեռն այլ կայցե արիութեան եւ հանձարոյ.
Սուր 'ի պորտ անձին առնել, յանձնէ զքինուս խընդրել վըրէժ,
Կամ կարակոր 'ի կորուստ առնուլ զընալ զայս ծանր եպեր,
Եւ թողուլ առեւեաց զասպարէս զայս լայն եւ արձակ:
Երկրգին վատութեան եւ անաղաթ ոգւոյ խոճոճ,

Այդ ոչ յազմել թըշնամւոյն, այլ ըզնորուն պաշտել է զյամն,
 Թէ այսպէս եւ թէ այն՝ կորուսանել զիւր ատելին:
 Իսկ արդ ինձ զի՛նչ այլ մընայ գեր՛ի վերոյ թըռչել այլոց,
 Եւ թէ ոչ հաւասարել, գէթ հուպ մտաշել մեծ սոսիփս »...: —

Ատ ըզից խուն ինչ առեալ, ապա գոչէ յեղակարծուսա.
 « Արուժեամբ յազմել անձին եւ որերմին հըպարտութեան .
 Թէ քան զանձն որ չամբառնայ, չմարթէ պղտ կալ գեր ՚ի վեր:
 Մի վճատամ ՚ի չիք լիցի յայտոց ձերոց եւ աշխարհիս,
 Կայցէ բարձրք քան զանձն եւ քան ըզձեզ արձանացեալ,
 Քաջութեամբ ձեռներեց, մեծաւ սրբաիւ անընկճելի .
 Վէհից վեհ աշխարհի տէրն՝ ոչինչ ընդհատ տէր է անձին:
 Հայրենիք, խաղաղութիւն, ազատութիւն եւ օրհնք սուրբ,
 Ձեզ վճատամ, զայրոյթ, քէն, փառք, ձեզ ամենայն ինչ ողջակեզ .
 Ատելութեան յազմէ սեր, եւ ատելեացն իւրոց վճատամ:
 Ձըրուան հայր իմ Ձըրուան, լըքեր եւ գու զորգիդ, ո՛ւր ես,
 Ո՛չ գու իմ իրթան, մըտրակ, ո՛ւր եմ քո բանք, ո՛ւր գու ինքնին »:

Ձայս ատեր ՚ի բազին անգրը կառուցեալ զաչս ու՛ի պատկեր,
 Ձոր կանգնեաց նահապետին՝ ՚ի վրանի անդ հըսկայածեւ
 Յօրէ յորմէ վտարանջեաց ներբուստ ձեռին թորգոմացւոյն,
 Իգր ՚ի շնորհս անբրջական տեսեան նորին եւ խորհըրոց,
 Ըզնաննոյն յանձն իւր զողի եւ զարութիւն զարթուցանել .
 Յոր եւ ազոտ լապտերին անկեալ նըշոյլ լուսաւորեր:
 Ի հոգոց անտի նոցա, ՚ի լուսութենէ խոր գիշերին

Անկաներ աչաց մարմնոցն երկնառաք նիրհ թեթեւ թըմբիր:
 Ձոր տեսեալ աննիրհ պանս եւ ըզբրտին պատարաստութիւն,
 Ժամ պատեհ զայն համարեալ փոփոխութեան բախտին հայկոյ,
 Կանգնելոյ եւ զերաւունսն, եւ գիւցազին իւր գընել շուք,
 Կարակնեալ յունից շարժմամբն՝ որ զամենայն տանի բերէ,
 Ակնարկեալ կոչեաց առ ինքն ըզբրտանեանցն արթուն հրէշտակ .
 « Երթ, սակ, ՚ի գրտիսն Ազին առ նահապետ ազգին առ Սեմ,
 Վճատամն եզեռնաւոր այժմ ՚ի նմանէ չէ ինչ զանխուլ .
 Հակառակ հրամանաց յարեաւ Երկնից խեռեալ ստամբակ,
 Այլ պատերք գըժոխոց թակարգեցին զինքն յորդայթ,
 Ձի նըստի, զն փութացի զանգընդայնոյն լուծանել խաբս,
 Որդոյն փառս գընել, գարձուցանել այսբէն առ մեզ .
 Արի երթ ազէ փութա, համառօտեալ են ժամանակք »:

Մըլացաւ էլ Ձըւարթունն, եգիտ ըզՍեմ յակն Նրատոյց .
 Որ զէ այն ինչ յարգարոցն հասեալ ողւոց ՚ի մեծ մարտն
 Լըւեալ ըզքոյժըն նըստեր յոգւոց հաներ քանքատելով:
 Կայ հրեշտակն ըզքժոխոց ուսոյց ըզնենգն եւ զվեհ պատգամն .
 Ըտտիպեաց տագնապեցոյց եւ վերացաւ յերկնից խորանս:
 Ճեպեցաւ եւ Ձըրուան, գիմեաց ՚ի վրանըն վճատմոյ .

Տեսեալ զինքն անգրի անգէն, եմուտ 'ի նա, եղև հոգի՝
 Ի ծանօթ կերպարանաց անտի խօսել մեծ եւս հրաշիւք,
 Ոչ յերազ գիշերական ըստուերակերպ ուրուականօք:
 Երեւի նիրհեալ աչացն Վըստամայ տեսիլ հանդ.
 Դըզըզդէ խորան՝ բազին, շքնլաւորի գրօշեալ պատկերն,
 Աչս ածէ, գլուխ տատանէ, ձեռն եւ շըրթունս շարժէ յայս ձայն .

« Ո՛վ Վըստամ, գըժոխք 'ի ծոցդ, այ հէք, կարես նընթել համբուն .
 Զք եղև քեզ, զն՛ կամաց երկնից գիմակ գործեցեր զայդ,
 Որ մինչեւ անգր 'ի կայեանս երանութեան դայ խոռվել զիս:
 Զք արինչք անկեալ յերկիր, զն՛ տարածամ խըզեալ ոգիք,
 Ընկըրկեալ եւ յազթուծինս Երկնաւորին յիւր առեւնաց:
 Խարեցին սանգարամեօք ըզքեզ, որգեակ, խազ արարին,
 Ընդ թըշնամիսն Աստուծոյ եւ մեր՝ առնուլ զէն 'ի կորուստ,
 Ի տեսեան քընոյ գըլխոյդ անըրջանալ զիս համարեալ .
 Վնհ որգեակ . ես հակառակ վերին կամացն ակնարկութեան
 Եւ 'ի մեր աղօժ կուրացեալ առ յի խըրատ քեզ եւ պատուեր:
 Աքի արգ ծանիք ըզհայր եւ զնահապետ օրհնութեան քոյ .
 Զայն զոր գուռ տեսեր Զըրուան՝ ըզցայտեցին ժըպիրհ գըժոխք,
 Քամ էր նա հայր անիծից եւ ամպարիշտ զարմին արմատ,
 Արըստամին յերկնից Վեհէն եւ սիերիմս հարազատատ,
 Ածել փառացս ազամասուկ, կորուսանել զիս եւ Գթարեթ:
 Ահա սուրն անիծից փայլակնացեալ դայ 'ի բարձանց,
 Օն փախիք դու 'ի նմանէ, զինդապատիրն ուրացեր Ամ՝,
 Պատասուս զուխադ ընդ գիւին՝ ընդ անգընդոց, 'ի վեր հայեաց՝
 Ուստի էջ առ իս պատգամ եւ առաքեաց առ քեզ հրեշտակ » . —

Եւ նայեցեալ Վըստամայ՝ ետես ընդ ամպս երկնից կըշիւ,
 Վըշիւ մեծ ոսկեղէն կախեալ յերկնուստ յաջն արարչին,
 Որ զմիջոյ լըծոյն առեալ բառնայր 'դ երկինս եւ ընդ երկիր:
 Ետես եւ 'ի նըժարսըն բախտ կըրկին սեաւ եւ սպիտակ
 Մէս 'ի մէտ խոնարհեալ, եւ ապա թուին էջ 'ի գըժոխս,
 Եւ սուտեր կայծակնացոլ զայն տակաւին վաներ յանդունգս,
 Անդ սուգաւ եւ ոչ եւս այլ երեւեցաւ յօգ արփենի:

« Օն յերկինս, ասէ Զըրուան, հայեաց եւ տես զէլին բաշխոյս .
 Անգրանկին հօրս Թարեթի եւ տան իւրում անգրանկութիւն,
 Եւ տան Թորգոմայ յառաջահաս պատուին պարծանք,
 Եւ հայկայ կլին պարգեւք՝ բախտ մեծ յազթօզ անպարտելի
 Երկնայնոց եւ երկրայնոց եւ սանգարամեառականաց:
 Վայ որ խոչ անկցին ընդ ոսն յազթանակի փառաց իւրոց .
 Աքի էլ փուծա, Վըստամ, մուտ ընդ գրօշու վեհ գիւցաղին,
 Թորմէ զինանսդ ստեր շքնորհ, առցես զերկիրդ եւ զամենայն .
 Նորայ է, նըմա արևեալ յարգարարաշիս հօր մեր աջոյն:
 Ահա եւ ես ելանեմ յերկրէ աստի 'միջոյ ձերմէ,

Եւ թողում ըզցա եւ զձեզ յատուածազոր ձեան ըսկային .

Արի եկ ընկալ, որգեակ, զաջոյն սիրոյս եւ ըջոսն ըր ։

Ձայս 'ի քուն լըւեալ Վըստամ' եւ տեսանէ զքրօշեալն անգրի

Ձի գիմեալ ոսն 'ի յառաջ, բարուկ ուխբան գերի կարգաւեալ
Գայր առ ինքն, եւ անգ տապալ անկեալ փըշտեր 'ի բերք մատունս :

Ի ձայնէ կործանմանն յարեաւ Վըստամ, զարթեաւ Աքրակ .

« Այ այ ի՛վ, գոչեաց Վըստամ, բարէ տեղի նոր գրանչելի .

Ողջունեմ, հայրըդ մեծ, ընդ նըշանիդ եւ ըզպատգամսդ .

Մանեայ զխաբըս գըծօտոց, մշտք կամաց լինիմ յուրաստ .

• Բո եմ, հայր, եւ եղէց, լիցիմ եւ քեւ ընդ Երկնից հաշա » :

Ձայս բարբառեալ, կայր որգւոյն սոսկացելոյ պատմեր զտեղին .

Եւ վեկայ հաւատարիմ սանոյր զանհեա մանրեալն արձան :

Բտանձեալ անգէն զասպարն եւ ըզնիզակն աւեալ 'ի ձեռս'

Եւ զընաց ընդ որգւոյն 'ի մըտերիմն ըսկայսիցոյս :

Ձայն արար ժողովեաց եւ զոր չետեսն յատենի անգ .

Կայր 'ի մէջ, հեծեր պատմեր ըզքըծօտոց գաւ եւ խաբխանս,

Ձհաւաստի հօրնն պատգամ, զառ 'ի յերկնուստն ըսգաւանալիս,

Ըգըշանն յայտնաբարբառ որ տակաւին խօսեր 'ի վըանն,

Եւ զխորհուրդըս սըրտին՝ յուրաստ լինել 'ի պատրանաց,

Մերկանալ ըզմտս յանձնին զամբարտաւան եւ զխառասեր,

Խստաովան ըզմեծութիւն եւ զքրաւունս հայկայ լինել .

Ձի է Ատուած ընդ նըմին, եւ ինքն եւ տունն ընդ Ատուծոց .

Համտոս՝ արխարար յաղթել անձին եւ Արնակայ :

Եւ կընիք ջերմ եւ ազոյց գընէր խօսիցն 'ի փորձ նոցին .

« Չիք ձեզ Վըստամ՝ ահա հայկ, հա եւ Արնակ . ձեզ մին յընտիր .

Դուք լուծեալք յորոց առ խն ուխտից գաշանց ապերտակց » :

Գայթ 'ի գայթ 'ի հաւատս՝ 'ի սեր նորս սկայից գատան

Ձըմնայր այլ ինչ քան զայն՝ թափել յիւրմէն, գաւեալ 'ի հայկ :

Աջ անգէն հաւանութեան ձըգեալ 'ի մի ձայն կարգային .

« Կեցուցեր զանձն եւ ըզմեղ, արգ յով կամօսն ըզմեղ տարբեր,

Միք ըզքո՝ գունդք մեր ըզմեր, յոր կոյս շարժիմէն, անցանն ըզհեա » :

Եւ անգ վայր մի սկայից խումբ յեց 'ի նիզակ կայր մըտափոս :

Իսկ Աստղիկ յանմահութեան Արին գրախտի լըւեալ համբաւ,

Թէ օրիորդն թորգումայ տնեւալի կոյսն արժիկայեր

Առ սեր հօր զանձն եղեալ գերի զընաց բախտին թըշուտա,

Ի կասկած վարանելոյ գաւն աղետից ըսպատանալեաց

Խաւարեր յաշըս նորս զուարթարար լոյս գրգըզբանին :

Յոգոց ել, զուրթն յուզեցան եւ փրբկութեան նիւթէր շարակ .

Եւ զի մի առ սեր գըստերն հիւանդասցի հայկեանն հանգէս :

Ձթափանցիկ մըտաց փայլակն յայսկոյս եւ յայն ցըրացուցեալ,

Հուսկ ուրեմն զայս եւեթ ետես յելի աղագս կընար,

Յանձին եւեթ ձեռն հարեալ, եւ ոչ յերկնից հարցեալ խորհարդ .

Ոյր հրամանք ոչ ներկին խառնել նրան յարանց ապշուսս,
Իսկ ինքն ակն ունէր գործոյն լուռ անարժան երթալ յամբողջ :

Ընկեցեալ անդ 'ի գրախօսին ըզկերպարանսն կուսազեղ,
Մանայի զցենոյր տեսիլ զերթաստարգ քաջ պատանւոյ,
Սպառազէն 'ի զէն 'ի զարգ, վահան նիզակ 'ի ձեռս արի.
Արեղն եւ կապարձք արկեալ Թիկանցն սիգածնմ,
Լինէր Տիգրան յարեթեան քաջին Հրանտայ հասակակից
Եւ սիրելի յառաջին հրեշտակութեանց Բելլայ 'ի Հայո :
Եփն եմուռ 'ի բնակ հայկեանց, մինչդեռ եկին բեշեան գեսպանք :
Հրանտ 'ի մուծ սուգ արքամութեան առ գոյժ մահու չքքնազ կուսին
Եւ յալեաց ցաւոցն 'ի ծուփս եւ բարկութեանն ընդ Վրտամոյր,
Մենայեալ 'ի վրան իւրում հեծեր, մարնչէր, չերթայր յատեան :

Իբրեւ լու 'ի լոյս լինէր ընդ առաջին բանս առեկին
Ողանդամ Հայկանոյր 'ի փառանեան անկեալ ճիրանս,
Հօրն ապա եւ գատակնիք արիական կուսին 'ի զոհ,
Մառախաւզ մահու ստուերաց պաշարէ զաչքս պատանւոյն :
Մհնարին լի նախանձու սրբամբուութեամբ քինու զիթոնց
Լու զառաջին մահուն բոթ քան զաւերփս կենացն ընտրեալ,
Ձերկոսին ձեռան 'ի գանգուրքս խոպոպեացն արկեալ զըլիոյն
Մըռնչէ զայրագին, հեղու ցաման ցուրտ արտասուս :
Յոսն 'ի վեր վազէր, անոյր ըզսպաւարտն պղծնձակապ,
Չածէր այլ ինչ ընդ միտ՝ քան զի առ կոյսն երթալ ուղիդ,
Ընդ հուր ընդ սուր ընդ բանակս եւ ընդ պարիսպ անցանել Թափ,
Թափել հանել զանձկալին, կամ առ նըմին զընալ 'ի սպանդ
Առաջի աչաց իւրոց կամ Թէ 'ի գիրկսն սատակել :

Իբրեւ այսպէս յարուցեալ 'ի մեռելոց 'ի կենդանիս
Սպառազէն ոտանոյր արտաքս որպէս առիւծ զորսդի հեռ,
Պատահէ անգին նըմին Ատողիկ 'ի կերպար Տիգրանայ
Իբրեւ զըք 'ի Թիկնապահ զընդէ բեշեան գեսպանութեան :
Ձեռն 'ի ձեռնն խառնեալ զանուանս ետուն, ծանեան զիբեարս .
« Եմով այսպէս », ասէ Տիգրան . « Իսկ մաս ես գու », կրկնէր Հրանտ : —
— « Աստ եմ 'ի գունդ փրշտկականաց, ժամ որսացոյ քաջիդ 'ի տես .
Իսկ գու յով աստ 'ի ժամու խռովեալ այսպէս, ազէ ասա » : —
— « Օն պատմես ինձ հաւաստի, կրկնեաց Հրանտ, ո՞նչ է կոյսն իմ » : —
— « Ող է քաջ, ասէ Տիգրան, եւ ընդ իմով պահպանութեամբ .
Յառէ ինձ, իմս Հրանտ, ընդ եղուկ բախտ քո սիրայնոյդ,
Մանաւանդ զի եւ տեփն աչքս ըզխօսեալ կոյսրդ չքքնազ,
Թէ յորձ անկար գու, յորպիսի ձեռս մասնեցաւ նա » : —
— « Ոչ ցաւոց եւ ոչ խօսից է ժամանակս, ասէ Հրանտ, այլ, —
Եւ ինչէ ինձ հնարաւոր յալեաց ծաղուս յուսակորոյս
Ահն ունել այգըմ ձեռին 'ի քո սիրոյդ, — այլ օգնութեան » : —
— « Եւ որմամ օգնութեան, ասէ Տիգրան, յո՞ եւ կամ յինչ .

Դու ինքնին իսկ գիտես, զի սաղակացեալ 'ի Խախտանանց,
Յամուարեալս Բնկայ գնացեց, ոչ ինքնագրու կամ զինուորեալ,
Այլ 'ի կամքս հրամանի զառամ երկչոտ հօր Երուանայ:

Եւ կամ 'ի գլուխ փրշտիպան զօրաց կանանցն 'ի խորոսձին:
Որ ինչ 'ի ձեռս է ասա. Թէ զանայցեմ ինչ սիրելոյդ: —

« Աստըստին իսկ 'ի ժամէ աստի զընամ ես աւասիկ,
Կրկնէ Հրանա, առ Հայկանոյշ, փրկել ըզնա կամ մեռանել:
Առաջորդ ինձ եւ քաջայն իմ ընարելոց մշտանիցես
Դեպ ուզիզ 'ի վրան նորա ասանել ըզմեզ ընդ գողուզի:

Արգարեւ իսկ եզբայր լինիցես ինձ հօգեկըցորդ,

Եւ Հայկայ գիշաղին ընդ հարազատ Թըւեալ որդիս:

Ի սպասու ծառայութեան գիտեմ բընի կաս գու Բնկայ:

Ոչ անիրաւ ինչ խնդրեմ, այլ զըթուծեան սիրոյ սատար,

Թափել ըզկոյս մի ամբիծ եւ անձնամասն 'ի ծնողին գուծ:

Մինչ գիշաղին Թորգոմեան կայ եւ զարեւ մեզ տեսանէ,

Եւ բազուկ իւր բարձրացեալ 'ի չարագու գլուխ Ներքովձոյ,

Ոչ ուստեք ինչ եկեացն երբէք քեզ ահք պատուհասից:

Եւ ինքնին գործն է արի սըրտի քաջիդ արժանաւոր: »

« Զինչ քան զայդ, ասէ Տիգրան, նախանձելի առաքինեաց
Նոր եւ չքենազ հանգիսից յօժարութեա նահատակի:

Զի յերկար 'ի քաջութիւն զիս խրախուսել լինիս աշխատ:

Իմ ինքնին յայդ էին կամք սիրեցելոյդ կարգալ հրուեր:

Յերկնուսա ուրեմն աղցեցաւ երկոցուն մեզ քաջըզ խորհուրդ:

Աւասիկ ես, ըն արի, պատրաստ ընդ քեզ 'ի կեանս 'ի մահ: »

Երթային եւ խօսէին եւ սիրա հրանտայ Թընգեր արոճեր:

Զայս ամբարձեալ տեսանէ յահեակ կուտ գունդ մի սկայից

Մեծաբայլ ահեզ շքքով պատկանելի գիմեալ յայտկոյս:

Միտ եդ հայեր, եւ ահա Վըստամ, Արբակ 'ի գլուխ զընդին,

Վմենայն աւագորեար հետեալ կզմանն ըսպասողէնք:

« Իսկ յ՞ քաջքդ », ասէ Տիգրան: « Առ ոստ Հայիկն, ասէ Վըստամ,

Արկանել ըզգէնըս մեր, հաշտել ընդ իւր արդարութեան,

Մեռանել 'ի վերայ նորա եւ տանն եւ իրաւանցն,

Եւ Թէ կենօք, Թէ մահու, լինել քաջին շորհահատոյց: »

Քանզի Վըստամ 'ի բանի իւր արարեալ զամենեսեան,

Եւ ժողովեալ զայր՝ ըստըրջանս յանձն առաւ յորա գիշաղցն,

Մերկանալ անդ զամենայն ըզահերութիւն, ըզուք եւ զցուպ,

Եւ բնու իսկ ըզխարժիտ ցնորից անգամ իշխանութեան:

« Մեռանել, քաջք, Թէ կամիք, 'ի գիշաղին Հայկայ 'ի փառս,

Օն եկայք, ասէ Տիգրան, ընդ իս, մեռցուք 'ի փառս

Ի վերայ գրատեր նորուն՝ որ կենդանայն 'ի չար ժամիս

Պատասուզ զազանին անկեալ հեծէ ազիզորմ:

Մեք ինքնին անդր ընթանամք Թափել ըզնա կամ սատակել:

Օն առեալ, որ գիւցազին հասուցանել ցանկայ շնորհս,
Հապա զհետ ելցէ մեր» . ասէր եւ գնայր ոգւով յառաջ:

« Հապա Հրանտ, գոչեաց Վըստամ, աւասիկ մէք զորգւով քաջին »:

Պակուցեալ կայր եւ Թըմբրեալ Հրանտ, աչացն ոչ հասատայր,
Թօթափեալ իբր 'ի քնոյ գիմեր անգէն պատանին ընրմ
Եւ գիրկընգիտան ընդ Վըստամ եւ ընդ Աբրահ եղեալ գուէր .

« Ո՛հ ես նախ առ ձեզ անկայց, քաջբող: Խընդրել շնորհ հաշտութեան .
Աբգ եղբարք եմք հարազատ սիրոյ, զանցեալքն մոռացեալ,
Ձամնայն մեծ փրկութեամբն եւ կամ մերովս քառեալ արեամբ »:

Չայս ասէր՝ գեմք 'ի յաջկոյս, զհետ խաղային եւ վըստամանք:

Չի պատեհ ցանկալի քան զայն նոցա չէր ակն ունել

Հանգիսիւ մեծաւ արգեամք լինել Հայկայ 'ի սեր նախ հաշտ:

Ի հրաման անխարկութեան փութանակի վառէր Հրրանտ

Չիւրան 'ի քաջաց . գընդէին իբրեւ հարիւր առն ջուկատ,

Հարբատ սկայք ամեհիք, ամենեցուն ողիք 'ի բռին,

Հեռի գիմաւք . եւ Արտղիկ 'ի դուռի գընդին կարապետեալ,

Խաղայր հոգւով եւ շնչէր քաջացն 'ի սիրտ հուր բոցավառ:

Ար ընդ կարճոյ ժամանել 'ի Ներքովթայ բըլըցն Թիկունս

Կանանկոյն խորանաց 'ի գեհ ուր էրն Հայկանոյշ,

Ի բնագիր հայկարանին իջեալ 'ի վայր լեռնագաղան

Ի հարաւոյ հասին կուսէ յեղբր միոյ ծանծաղ լըճի .

Հաղձեպով 'ի նաւս ելեալ մայրեւորին եւ որսարգաց,

Եւ սաստիկ Թիափարեալ ընդ ջինջ նըշղլս լուսինն ծագման

Նըկարելոյ 'ի խաղաղ յապակեղէն 'ի ջուրցն երեսս

Շըրեակայ մայրեզ բըլըոց անտառախիտ վարսաւորոք

Ծածանեալ 'ի ծուփ ծայրից կոհակացեալ վէտ վէտ արեաց,

Որ 'ի գոփիւն Թեւձակացն մէտ 'ի մէտ ճօճեալ ճեմին,

Նաւակք ինքնին եւ սկայիցն կերպարանք ըսպատաղէն

Պատկերեալ 'ի ջուրն հանգէպ ընթանային արշաւատոր .

Չրահք ասպարք եւ սաղաւարոք 'ի լոյս լուսնին փայլ ըզփայլի,

Բեկբեկեալ գարգմանակք 'ի մըկանունս երկայնեալ ջուրց

Խրոխտ տատանք, եւ քաջացն ընդ արշաւանն երկեղագին

Տըտփէին ըստ մերձենալ սիրոք յարի լանջսն Թաւարծիս:

Ըզլըուութիւնն հատանէ Վըստամ, բայ . « Ինձ գործ մի անել

Առաւել ձեզ գիւցազանցդ արժանաւոր հարկանի 'նդ միտս,

Եւ գըրեա թէ ոչ քան զայս ինչ առաւել բազմափտանք »:

Ողորմել ողորմեմք կուսին, Հայկայ եւ քաջին այս,

Աղատել ըզթորգումայ դուսար յանարժան գերութենէն .

Օն եկայք, մեծ եւս Հայկին եւ ընդհանուր տիեզերաց

Երախտեաց մարթեմք հընար, եւ պարուրեալ արմատակաւոր

Չայս եւ զայլ խաղից շըշուկ, ոչ զՀայկանոյշ Թափեմք եւեթ,

Այլ զտղջն ըզքերութիւնս, զհայրենի տուն մեր եւ զաշխարհս:

Քաջազանց իբրև ըզձեզ՝ զինչ անհընար, զինչ զբուսարին,
 Փոխանակ 'ի խորանըս կանանկոյն անկանելոյ
 Ի շափել զօրիորդին, գեպ ուղիզ շքջել ըզգէնագ
 Ի վասն անգրը ներքովեան, անգ վերագին խըղել զարեւ,
 Ընդ նըմին եւ զամենայն գոտղութեան բուսըն կապանս :
 Ոչ նիսալ ինչ յայս Երկինք մեզ զորավիզն են 'ի բարձանց » :

« Թող անգր 'ի բաց, ասե Հրանտ, ըզքաջութիւն զայդ առ Տխան,
 Քաւ մեզ նենգ այգալիսի. զի ճըշմարիտ քաջաց օրէն՝
 Առ սասիս եւ առ վերագս անգամ պահել արգալութիւն -
 Առ ոճիր շատ է դուն կար, բարեգործին ոյժ մեծ պիտոյ :
 ՆերքովԹայ զհատուցումն հատուցեց Տէր մերով բազկոք
 Դեմ 'ի գաշտ պատերազմին առ գէմ կալով մեր ախոյեանս .
 Եւ զինուց զօրութիւն եւ Բարձրեղնյն կըշիոք արգար
 Չափեացնն իւրաքանչիւր կողմանց զարժանն իւր եւ զերառ :
 Իսկ կուսիս Թորգոմայ իրաւապէս հասանեմք, քաջք,
 Ի Թիկունս անմեղութեան եւ սոյիկար տաւապանաց,
 Թափել կորել յանիրաւ 'ի կապանաց բընութենէն,
 Չըր 'ի քուն գիշերոյ եւ զաւագրուժ մարտաճրօխիւ
 Հրոսակ եկեալ 'ի վերայ եւ հինաբար տարան գերի :
 Կա մանաւանդ ոչ մարտի պատերազմի գնալք գերեթափ,
 Այլ զըստեր միտլ ուժգին 'ի զրիկաց հօր սալշափելոյ,
 Եւ կուսի մ 'ի խօսելոյն աւելանգեալ եւ հախտօխեալ :
 Եթէ յայտմ ասպարիսի հանգիստողքի նահատակաց
 Անկանել հասանիցե 'ի մէնջ, ով մահ երանաւէտ .
 Իսկ 'ի միւսուժ՝ նենգաւորք եւ գաւաճանք վտոք անարիք
 Ի շքջիւն՝ յերգ եւ յառակ լիցոք աղչաց եւ յաւիտեանց » :

Աժ Թափեաց Արտալի Տիգրան կանդնեալ յառաջըս մակուկին .
 « Առ վըստամանքգ խորհուրդ քաջիգ Հրանտայ պատառօմանք՝
 Թէ հնարաւոր ինչ գոյր այդ, եւ ոչ յաւէտ բազմարկածեան,
 Թող Թէ զի չէ իսկ այնպէս . այլ զի խորանըն ներքովԹայ
 Ի միջի անգ ճամբաբին՝ բարձր 'ի գիտի հարեալ բըլքոյն,
 Յամենուսա ամրածածուկ յանթիւ վըանաց ծանր ըստպէ .
 Ուր խորուպին ոչ այնպէս . Թէ եւ յամուր 'ի բնէ վայրի
 Եւ ալըւատ գոգ անմատոյց, այլ մեկուտ յեզքը զանջին,
 Եւ զարգիս գունգ ընթովաւ պահակերաց սահաւաւոր,
 Ի գինի եւ 'ի քուն 'ի շուայտանաց խոր ընկըղմեալ :

« Եւ գործոյս այսպէս մարթանք ըստ իս գիւրով սաճարեցի,
 Թէ երկինք յաջողեցեն եւ յանմակից գը ձեւընտառ :
 Ելանեմք ընդ առաջարն յանտառն որ հուպ է անդանօր .
 Թէ 'ի նոյն ըստառազին 'ի կանանոցն յարձակիցեմք,
 Աղաղակ եւ գոթ եւ ճիչ նոցա լիցի մաւրն գործոյս :
 Այլ զի ես յառաջեցեց մըտից 'ի ներքս իբրև ծանօթ,

Տանկեց պատճառանոց ըզկոյսն առ Բէլ հանկից արտոյքս :
 Բէ ՚ի քուն կան պահանորոց, ահա վճարեալ է թեթեւով .
 Բէ արթունք, չունին լինել ինչ իրազեկ եւ զքեմ ունել,
 Մինչեւ առեալ զօրիորդն ածեմ ՚ի ծայրս պարսկին,
 Ուր շաւիղ մի այսր ՚ի լիճս է նուրբ կածան առ ՚ի թաւալ :
 Առաջինն ՚ի կորովիսդ որ անգ՝ սրասցի մեծ աւարան,
 Մնացելոցքս քաջութեամբ պատերազմեալ ընդ յարուցեալն
 Ի վերայ մերոց ոգւոցս եւ թըշնամւոյն առ ՚ի խափան,
 Զի տացուք օրիորդին պարապ յանդորր ելանկեց :
 Զայս չքրթաւք չափ, սիրտն յուսայր քաւ յարենէ հասանել յանգ :
 Հաճոյ թուեցաւ ըսկայիցն, եւ գովեցին ընդ մի բերան
 Զհեթեթանսն Տիգրանայ ՚ի հնարագիւտ ելս հանգիւսին :
 Այլ միայն միտքն անվրէպ ծիծաղեցաւ զնորոց յերկնուսս :

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր ՈՒ Ա Գ Հ Ն Գ Ե Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Ն Ա Ի Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Յայտնի բեւեանց հայկեանցն ձեռնարկութիւնն . ընդ Հայկանուշ Հրան
և.ս գերի ըմբռնի: Յետ կրկին հրաւիրանաց առ Հայկանուշ՝ անտաւ ըս բե-
ւայ անմեկնելի 'ի սիրոյն Հրանուայ, սրամտեալ պատառահաս մտհո հրանց 'ի
վերայ պատանուոյն եւ զկոյնն 'ի խիտ կապանս . ուք դարձեալ փրանգով հր-
պուրեալ 'ի գաղտնի հրամանէն բեւայ եւ անյողողող կապեալ, նսկի զմտիք
Աստուծոյ, եւ աղօթէ փրկութեան հօրն եւ աշխարհսն: Պնոյն եւ նայ անձ
աղօթս 'ի խորանին Հայկայ: Հաշտեալ Աստուծոյ՝ շքջէ զբարան Հոփոյ 'ի
անգր. առաքէ նախ զՀրեշտակ իւր՝ ցուցանել նման եղևւոյ եւ մեկնցն տե-
ւեամբք, թէ զի արքն պսակին եւ վաղքն պատառահասին . եւ ապա յետք բժշ-
կել զնա 'ի վերացն:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ի Ռ Ի Ա Գ Հ Ն Գ Ե Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Ո՛վ գիշեր յոգնատըխուր՝ յաւիտենից մըլթոյն հանգէտ,
Զճնչ եւս այլ 'ի ծոցդ յըզի կըրես երկունըս Թորգոմայ.
Երգես, քընարդ երկնային, քաղցըր լարիդ կամք 'ի լըսել,
Ասա զի եղև արգեզք ամենագեղ կուսին Հայոց:
Յաֆն 'ի միւս 'ի ցանկալի ժաման կոցեալ քաջացըն գունդ,
Մեզմով ելանկին ընդ զառ 'ի վերն երազափոյթ
Ընդ Թըփուս մացառամու կողքս ժեռոտ գըծնեայ բըլըոյն,
Աջափայ գնալով յանյոյսա ընդ սըմբակոց ձիոց անկոխ.
Մօս 'ի յիւս անտառակին 'ի նըկատեալ խորանսն հուպ
Աւնուին ըզտեղի, զւընգունս անգամ՝ ունել անշունչ:
Անց առ աչս արին Տիգրան յառաջ յանհոգս հանգարաքայլ,
Ի խոր քուն Թանձրութեան ըզզահապանսն նըւազունս
Եւ եւս յուսթեալ բըժժանգը՝ մըտանէ գազտ 'ի վրան կուսին.
Եւ խորհեալ 'ի փըրկութիւն իւր եւ 'ի ստոյգըն Տիգրանայ՝
Փոփոխեալ 'ի կուսական գեղոյ բնութիւն, հուպ մագուցեալ,
« Հայկանոյշ », գաշըն ձայնէր, որ կայրն եւեթ հոգովքն արթուն :
Ըըշնջեալ յունկն ըզհրանոյս եկս եւ գըաջաց գաւոյն արուեստ,
Եւ կաշեալ ըզձեռանէն բերէ 'ի գուրս ընդ նաժըշտոց,
Որ ներբողջայ յառազաստ համարէին նըմին հրակեր:
Զաչս ընդ երկինս ամբարձեալ եւ մընչէր կոյսն ողորմազերս.
« Ո՛հ, Տէր, այսու գիտացից Թէ ներեցեր զառ հոյր յանցանս
Եթէ արդ 'ի ձեռաց ճողորեցայց ամպարըշախ
Ի գիրկըս գորոկոյ ծնողիս, 'ի սէր սիրեցելոյս :
Իսկ Թէ ոչ, յամենայն ակնարկութիւն կամացդ յորդոր

Կամակար մեռայց, եւ ոչ եղէց այլում, քեզ ժըխտողին,
 Միրայնոյ հօրս ասեւոյն եւ որում յիս կախին ոգիք:
 Չարարից յամօթ ըզծնող, զազգ եւ զհօտեանն իմ ընկալուչ ։
 Իբրեւ ետես հրանտ ըզկոյսն, առ խընգութեան եւ երկիւզի
 մայլոյ խեւ իմին լեալ, ծունկբ ըզցողի, սիրտ 'ի թընդոջ,
 Ամենայն մարմնովք զոխայր, գիմագրաւել ոտայել կամբր
 Գիրկս արկեալ յափրշտակել, բայց ոչ կարաց յափշութենէնս
 Թէ զինեալ էր կոյսն, իմիք ոչ կարօտեր յանձին նըպաստ,
 Զի արի սըրտի վահան է անվըկանդ՝ անմեղութիւն:
 Այլ քաջացն հոգ 'ի գերբկացն էին կուսին փափուկ ոտից:
 Դիմեաց Գոռ հուժկու հըսկայն 'ի վըստամեան մանկանց խըմբէ
 Ի գրուս շաւղին զառ 'ի թափ, ապուհալ ըզկոյսըն սըրտատարօփ
 Սըլանայր մըրըրկարար քաղցր աւարան 'ի շալակին:
 Ճիչ բարձին ահարեկեալ ազկուձիք, գարձան փոյթ 'ի փախուստ,
 Անգէն ընդոստ 'ի խոր քընոյն յարեան կացին պահակաց գապք,
 Գոյժ կանանց 'ի ներքուստ, արտաբըւստ գողք թանձրանային ։

Իսկ Թուրոս, Էամիր, Սուսառ՝ ժիր զօրապետքըն տխտանեան,
 Հըսկելով զուարթնոց հանգւոյն 'ի զցուշութեան բանակին պահ,
 Ձայն իմըն ջուրց եւ խօշիւն 'ի լըուութեան հաւախօսին
 Յետկուսէ բըլըոյն առեալ եւ լըձակին 'ի կողմանէ,
 Էր աըւեալ գիշերադէտ պարեկապան գընդին պատուէր
 Երըջել ըստեպ պահարկել 'ի ճամբարին ըլլոր կողմանս:
 Եւ Սուսառ խըմբեալ հարիւր մ՝ 'ի պատանեաց, այրումն սթափ,
 Իջանէր ընդ արահեաըն՝ լըրտեսել զթիկունս բըլըոյն,
 Զմնչ ընդ անցք անցանիցեն, թէ հաւաստիք ինչ են կասկածք,
 Եթէ խըրտուիլ ինչ արգեզք ցայգականի ցնորից խուճապ ։

Պահակերըն կիսարթուձք 'ի ճիչ կանանցըն յարուցեալք,
 Մինչ հաղիւ զցաստ լինէին զաչաըն շըփեալ՝ զինչ էրք էյեն,
 Մինչ այս մինչ այն՝ Գոռայ ստանձնեալ ըզբեոն անգին թուանէր 'ի թափ
 Եւ վըստամ՝ եւ հրանտ եւ այլ քաջք կամէին ըզկնի փողել,
 Բայց անգէն պարեկքն յայն վայր խուճք առուկին գիշերապահք:
 Ոչ տեսին ըզցողօնն, այլ ըզթլիբըն թորգոմեան.
 Զէն զարգ օտար, եւ զիւրեանցըն յապուշ մտըս տատանեալ:
 Ձայն գընէր գընդապետ նոցին, բառնայր խորտա ազազակ,
 Ընգ գուժին՝ նետ եւ նիզակս հանգերձ գընգաւն յայն ցընգեր կողմ՝
 Ի գէն աահասարակ 'ի գէն 'ի վտանգն ընթանային ։
 Բուռն առնէր հարկ անողորմ ընգդէմ գառնալ եւ վըստամեանց
 Քաղութեամբ պատերազմեալ՝ ոչ վատութեան շըրջել թիկունս.
 Զի եւ այն եւեթ հընար թարթափելոյ կայր թըշնամւոյն
 Եւ տալոյ Գոռայ պարապ 'ի թուուցանել զկապուտըն մեծ:
 Ի խոան անգ խազմամբոխին աներեւոյթ լինէր Արտազիկ
 Զարհուրեալ 'ի սոսկալի շհահմանց զինուց, 'ի սեւաւ արեանց ։

Սուս յոյս 'ի սիրտ Թէ եհաս փափաքելի դործոյն յամբողջ .
Ձի անեղ եւեթ աչաց ջինջ ապանենացն յայսնի տեսիլ :

Մոլեգին գազանութեամբ կրուէին անգ հայկեան ջոկաս
Ի վերայ փրկութեան կուսին Հայոց անձանց իւրեանց,
Մանաւանդ Հրբանտ Ալբասամ Արբակ 'ի տեղ նիզակ 'ի սուր
Եւ ըստուար բռնադատութե շատ ժիր որեար տան դի Թաւալ :
Գընդադուտըն մինչ Դարս բերան բացեալ անազնագոչ
Խիզախեր եւ որոտայր խրախուսել զիւրան 'ի մարտ արի,
Որձաբար մի շառաչեալ ընդ օգս 'ի քաջ բազկէն Հրանտայ,
Գայր նըգեալ խընդր զժըսուրն եւ զտամանց Թափեր ըզլար :
Արիւնտո լընգք խածեալ փեռեկ ծնօտիք զվեճըն ժըպիրհ,
Եւ անկեալ հեղձամբղձուկ անգ Թաւալըր կոխան ոտից :
Անհարին ուժով Արբակ յարձակեալ ոչ մի մի շամփրեր,
Այլ երկու երկու յոխորա տիտանացւոցըն պարմանեալ,
Եւ լանջա եւ փոր պատառեալ Թափեր զընդերսըն եւ զաղիս :

Իսկ Ալբասամ ամեհի վարազացեալ սրբամբուութեամբ
Եւ ժանդիս շողացուցեալ զվազակաւորն արիւնխախնձ,
Հընձէ զգլուխ ըսկայից, ընդ որս եւ զխրոխարն Բարշամայ :
Գագերայ զըրուանեանց փեսայացեալ երիտասարդ,
Եւ այն ինչ նորահաս սիրով խազայր անգ խայտացեալ
Յամենայն 'ի զբժուարին յանկարծագէպ գործ քաջութեան,
Երգուեալ իւր սիրուհոյն՝ անգուլ անհատ նոր եւ չքնազ
Անուր ըսքանչերեաց զըրոյս յըզել զանձնէն համբաւ .
Եւ յայնժամ ըզմահուն էր լըսելոց գայտ եղկեկին :

Ալբասամեանն ահաւոր սուսեր յերկուս ճեղքէ զկառափն
Ընդ աչամէջս ընդ կըզակ ցըսըրտագուրսն 'ի մէջ ըստեանց :
Տապալըր իրբեւ ժայռ մի երկնաբերձ եւ շանթահար
Ի բարձանց գըրեալ ահեղ մըռընչելով յանգընդոց Թափս,
Խըքն յերկիր, հոգին հեծմամբ իջեալ 'ի խոր սանդարամաս :
Ձայն տեսեալ սիտանացւոց եւ զայնպիսի սկայից քաջաց
Ընթափձիբըն կտորեալս, յահէն սակաւ մի վերջոանին :

Հրանտայ կրուոյն ջերմութեամբ արձակեալ ծոռնիք Թեթեւացեալ
Եւ ետանգն արեան 'ի սիրտն եւ յամենայն սըփուեալ անգամս,
Կոյսն 'ի միտս իւր անկանի սիրելին յուս Գոտայ Թուոցեալ,
Թաւալցըր զանձըն հոսէ 'նգ զտո 'ի Թափին նըրբակածան
Ըջկի սիրեցելցն, վահան եւ սուր փայլակն 'ի ձեռս,
Բոց շընչելով հագագատփիւս, աչըն շանթից հոյ կայծակուիք :

Յառնեն տագնապաւ հրսկայք 'ի շփնդըն համբաւուն
Գունդ յազմուկ անգր հասանեն եւ 'ի Թիկուճըս պահանկաց :
Ալբասամանք կան տակաւին ամեհաբար մարտին ժուժկալք,
Եւ բազումք քաջութեամբ անկանէին արիտպես,
Պինդ կալով 'ի հրամանըս Ալբասամայ զանգիտելոյն՝

Թէ դուցէ տիտանացաց ամբոխ ինչ մեծ ըզհետ իւրեանց
 Արշաւեալ 'ի հալածեմ' առնիցեն զգրաւն ձերբակալ,
 Կամ 'ի վասնդ անկցի կոյսն 'ի մարտակախ զինուց շաղիւն :

Սակայն ճվ մահկանացու միտք խաւարին, զի շտեանեն
 Յորմէ շարժեալ զան կուսէ արկածին գեմք օրհասարեր .
 Ահա Սուտա իւրով զընգաւ իջեալ եկեալ հուս 'ի լըճակն
 Ի յուսոյն 'ի գերեւ մինչեւ ցայն վայր հեռագօտիւք,
 Ձայն իմն ուժգին սուլելոյ լըւեալ՝ գիմէ գուժեալ յայն կողմ :
 Կըշմարէ զկոյսն 'ի Գոռ որ տաղնապաւ զայր զբրտնալիք,
 Ազգ 'ի շքիւն սաստկութեան պանէր իւրեանցըն նաւաստեաց
 Ըստ ձայնատաւ նըշանի խոսամանըն կազմ լինել 'ի չու .
 Գուցեաց Սուտա . « Անա կայ եւ թող 'ի բաց, այր դու, զաւարդ .
 Զի թէ ոչ, զերկոսին միանգամայն հարցուք յոգի » :
 Ընդ բանին եւ պատեալ ըզնա վաշտեւըն պաշարեր :

Եք Գոռ ըզբեանըն գեղեցիկ, եւ հովանի կաշեալ զսապարն՝
 Իբրեւ առիւծ 'ի վերայ կորեանն 'ի մարա մաշնչեր գոտայր,
 Եւ որ նախ մտ եկըն խրոխա Սասանն՝ ընդ լեարգ խոցեալ սրբով
 Արկ . եւ զԳուամնայ զաջըն թըրափն հանգերձ ընկէց,
 Թուլեայ զազգըն կոճապեաց եւ Միզանայ զձիոյն խաղամ-
 Բայց բեկեալ անդ սուսերին՝ մընաց 'ի ձեռնն երախակալ :
 Կենդանոյն գերի գնոտ վարել Սուտա զուն գործեր մեծ,
 Եւ նըմին իսկ իրի կորեան հրակայքն իւր երեքին :
 Այլ սրբամբտեալ 'ի Գոռայ յանհընարին զապանութեանց՝
 Որ կըծիկ ընդ վահանաւ վեմն անարխա զըլէր 'ի գէն,
 Եհար ինքնին ըզկառապին եւ 'ի գետին ընկեց սապատա :
 Մեռանէր Գոռ հէքն արի, եւ հովանի կուսին զսապարն
 Ունէր գեռ, գեռ տատանէր զերախակայն յերես երկրին :

Օրիորդըն կոյս անգէն եւ անհրմուտ վայրացն ելեց,
 Յարուցեալ վազվազակի խորհէր զվահանն աանուլ Գոռայ
 Ի վերդս 'ի գիւլս սպաստան արիարար գէթ անկանել .
 Բայց դուցեաց Սուտա . « Ի կոյսըզ մի որ ձեռնն մըխեացէ » .
 Եւ առ նա ձայնէր . « Արիք օրիորդ մեծ՝ լըր անձնատար » :
 Ո՛հ, ոչ զէն, ոչ երեկար, զի գործեսցէ կոյսն ընդ հարիւրս .
 Գառ առեալ զճանթմ անձամբըն ձերբակալ առնեն անգէն,
 Եւ զաւոյն լեալ խերամուտ՝ հանին 'ի ձի մի անկերցն,
 Եւ Սուտայ հրամանաւ առին գնացին ըզնա տանն այր
 Եւ զԳոռայ զըւսին եւ զկապուս, ընդ որ եկինն անգրին ընդ նոյն :

Իսկ զընգին գեռ գեգերեալ զստորտափէք բըլբոյն իւրեանց,
 Ահա հրանա թափառնակի անգր իմանէր զայր տաղնապաւ .
 Մոլեգին արիւնտոզ, բարբոթին այք ունին եղեալ՝
 Տեսանել եւ լըսել ըզփրեւելոյն ինչ հաւաստի . —
 Զինչ եղեր, եղուկդ ուրբմ, յորժամ փոխան գիտաւ սկանգ .

Ընդ փոշի 'նդ արիւն Թաւալ իրան անդոււն եւ անըմար,
 Եւ յանկարծ շուրջ ըզքեւ ամեհի ջոկըն Սուսառայ: —
 Հէք պատանւոյն յաչա անձկալին նըկարեցաւ Թրազոհ գիտին
 Եւ ընդ այլս անդ խառն 'ի խուան անկեալ յարեան իւրում տապաստ:
 Եւ լըաւ, « Լէր զէնընկէց ո՞վ դու », գոչէր Սուսառ զիրագ,
 Եւ առ իւրքն տայր պատուէր զի կենդանւոյն կալլին ըզնա.
 « Դա է դա սիզեխն, ասէր, օրիորդին աչագեղջ »:

Իբրեւ զայն ետես լըաւ արիասիրտ պարմանին չուստ,
 Երկինք յաշտն մըթացան, յերկրէ բըզիեաց մըռայլ մահու.
 Աւիւն իմն այնպիսի կամէր մոլել անդ 'ի տեղւոյ,
 Զի մըզեալ զանձն առ ցաւոցն ընդգեմ՝ զինուցն՝ մեռանել:
 Բայց գէտակն անգր 'ի գիտին եւ ուշ 'ի կուրծս արկեալ սըրտին,
 Գուցէ կոյսն ող իցէ, լըքաւ լուծաւ ընգարմացաւ.
 Քայլք սոչըն կառուցեալ, Թօշնեալ բազուէք, Թուր սասպար լուռ.
 Եւ օրինակ իմն յանուրջս 'ի քուն կամէր ոք ընթանալ
 Կամ յառնել եւ կամ գոչել, եւ կարկամեալ մընաց անշարժ,
 Ի նոյն ախլ, եւ յաստուածուստ իմն զոգցես պատուհասէ
 Ըմբընեալ եւ տարտամեալ կաշկանդեցաւ անգէն Հըրանտ.
 Ի ժիտ ձեւրս Սուսառայ մասնեաց ըզնա սէր անձկալոյն:

Որպէս ցին արի մարտիկ, կաածագ կըտուց եւ ճապառար,
 Ընդ որիս դոռ մարտուցեալ յահեղ կանչին 'ի ծագ լըրանց,
 Արիւն ըզլիզս ոռոգէ, շառաչն Թեւք արինաթորք,
 Եւ փետուրք արինաներկ գազանաբար խըլեալ Թըռչին,
 Հուակ ուրեմն ճողպրեալ 'ի ժանտ կըտացայ եւ 'ի մագլաց,
 Մինչդեռ սուր 'ի սլաց Թեթեւ գիմն 'ի բոյն՝ յոյս փրդկութեան,
 Մնգուստ ահա 'ի գիտէն 'ի լեւնախիթ իւր կազազին
 Թագի անկեալ սեաւ սարսագի մեծամագիլ 'ի նա պասկուճ,
 Եւ ցնորեալ յափըշտակէ տանի յանգութ որլ մահագործ.
 Այսպէս հըզօր պատանին 'ի Սուսառայն անկաւ ճիրանս:

Կապեալ ըզնա, եւ զգիակունն 'ի խորափիա ընկեցեալ վիհ,
 Յընծութեամբ գառնայր մեծաւ 'ի տխրանեանց անգրէն կակիշ,
 Երկուս՝ միոյն արարեալ փոխանակ որս յանկարծագիւտ:
 Թէ չէր խուն մի շուժափեալ Սուսառ, այլ անդ եղեալ գեգեր,
 Խանջ հայկեան խըմբին՝ մահու կընքէր օրհաս ճակատագրին:
 Տակաւին ընդ փոխանեանս 'ի վէջ կային, ընդ գունդ ըստուար,
 Որ երթայր եւ Թանձրանայր, նոյն եւ 'ի վանս աղմուկ շքմօր:
 Այլ Թորգոմեանց հուակ ուրեմն արկեալ վահան հասա 'ի Թիկունս,
 Խորտաբար ընդ ապառաժն ընդ որ ելինն՝ իջանկին.
 Բայց նուազուճք եւ պարտասեպք եւ մինչ յոգիսն ապաստանք:

Առ ըշտապ տագնապին յախուան անցեալ զճանապարհայն,
 Դիմեցին ելին անկան հապճեալ փութով կազմ 'ի քաշտիս,
 Եւ Թիտէս արկեալ 'ի վար մըղեմնաբար՝ պատաստեին

Փռքփրկէն զսառնորակ զապակեղէն ջուրոյն մածուած .
 Լիւզէն մակոյկք ալեացն ընդ մըկանոսն խոտոյածայն ,
 Եւ սահեալ անցեալ Թեթեւ ելանէն յափն 'ի Ծանծաղ :
 Դազարեաց եւ պահնակն զՀեա պընդել փախբառէն ,
 Զի 'նդ բորըն լու լինէր բնիկան բանակ կուսին կարանք .
 Զոր առ Ժամըն ապր հրաման ունել 'ի խեա գեղահոլ Բէլ :
 Ըջիքնի հասանէր Սուսա հրանտաւըն գերելով .
 Հրամայէր ընկենուլ եւ զնա կապեալ ոտիք ձեռք
 Յայլ խորան մի մեկուսի յամուր 'ի պահ ըզգուշութեան :
 Մենաւոր եղուին Հրամա 'ի բանտակալ վրանին կապանս
 Ըջըզթոյս ցընցէր բազկացն եւ հառաչէր ազիզորմ .
 « Ո՛վ կոյսդ անձկակարօտ , ոգւոյս հատոր , իմն Հոյկանոյշ .
 Զք եղեր , զք եղել քեզ , մեռեալ իցես Թէ կենդանի ,
 Ի բանակ հորըզ գերծեալ , եթէ գերի վարեալ այրէն :
 Զինչ առնել իցէ , կամ զինչ լինիցի քեզ յեռ փախբառեանդ .
 Ո՛վ բարեա զբժարչի , ձեռն 'ի բարի առնել արկեալ՝
 Եղեալն նիւթեցար 'ի մեծ կենաց նորուն վառանդ :
 Ո՛ր ես գու վերին խընամք աստուածեղէնըն աեաշութեան ,
 Աւ իմք յանցանաց գատիք այսպէս մէք անողորմ .
 Զէր 'ի գեպ զործոյս ձեռնարկ՝ զի պըսակէր քոյք յաղաւած :
 Ինձ Թերեա յերաւի զյանգրգնութեանս ըմբոյնել վարձ ,
 Իսկ ամբիծ կոյսըն չքնազ , այնպիսում հօր զուտոր սիրայ ,
 Զէր միում քաղցր ալաց ակնարկութեան քում արժանի » :
 Զայս հեծէր՝ առ վըռն յուրաստ հէքն յերկնաւոր լեալ աջեղուէն :
 Ի նըջին Ժամանակի Թամիր ողջոյն հրեշտակութեամբն
 Եկն ետեալ 'ի ճամբարն , երեք անկեալ եւ կորակար .
 Եւ աեաեալ եւ լըւեալ զբըլթոյն չեփթ եւ ըզըշուկ ,
 Իրազեկ եղէն անցիցն յայն 'ի սուզ Ժամըն անցելոց :
 Ի ծուփս 'ի հողըս աղբամութեան սուզեալ լինէր Թամիր ազնիւ ,
 Երկուցեալ վաւըն կուսին Հոյոց՝ իւրումն հասակակցի ,
 Ընդ որում զութ եւ սեր անկեալ իւր անգըստին 'ի Շինեկոյ ,
 Եւ զարգիս 'ի նոր աեաիլ զեղոյն կրիկն խանգազատեր :
 Լըւեալ Բէլ զելլա ձախող գեապանութեան պատգամանոյն ,
 Ի խոր խոցեալ փըւընդայր առ սեր Հոյոց օրիորդին ,
 Մանաւանդ Թէ 'նդ Թըշամանս իւրում փառացն եւ զօրութեան :
 « Պատերազմ Թորգոմայ խընգրէ որդին այն ապրատամբ ,
 Աւաթիկ ես 'ի վերայ նորա 'ի գաշտ պըսակարեր :
 Ներողամտ քաղցրութեան չարտր երեսս իմ գիւշտղին ,
 Լըցաւ ել երկայնամտ համբերութեան չափ եւ զեղաւ .
 Սուր Բելայ եւ նիգակ արբեացին նախ յարին Հոյկոյ
 Եւ 'ի սկայիցն արննէ զօրաց իւրոց , զօրապետաց .
 Եւ անկեալ երկիր լըրինըն Թորգոմայ պաղամիցն

Տխտանեան մեծի սրբւոյս Քամայ Թագին սաստուածութեան,
 Եւ ըզիտաւ պարանոցս եւ զերոտոացեալ գոռոզ գըլուխ
 Ընդ երկրաթուանդ տրոփեալ քայլեւք ոռոցս ընկճեալ կորացուացին,
 Առնուլ յանձն ըստրդիօրէն ծառայութեան պինդ սամեակս:
 Չեւ զտիասնեանն թելայ տեսին բազկի բուռն հարուած.
 Աւ խուն զէտո ըմբոսասանն, 'ի մեծամեծս ընկճին ոգիք:
 Բայց այժմէն, Թէ ոչ սիրով, ահիւ ըզտուտը սալըսամբին
 Գիտացից յառաջագոյն 'ի կամս իմ սատ առնել 'նրկուն:
 Աստափի այտը կըրկին առ իս գարձաւ բախտ իմ այտըն.
 Օն ածցի այտըր, — գռչեաց —, Հայկանոյշ կոյսըն Թորգոմայ »:

Իսկ օրիորդն ամայի բազմատըխուր յարգելանին
 Արմուկն 'ի Թունկ' ձեան 'ի ծնօտ 'նրատեալ ողբայր արտօտրալից
 Ձբբ հօրն եւ մօր հասոյց սուգ, զոր Թորգոմեան գընդին մեծի,
 Եւ հրանայ իւր սիրելոյն, զոր ոչ գիտէր Թէ զՅ եղև.
 Ըիթք 'ի լըճաց լուսոյն պըզղթիք Թօթափէին մարգըրտահապք.
 « Ընչիցնս, առէ, կենաց սիք, Թէ անկար 'ի սեր կուսիք.
 Ո՛վ մահ նախանձելի քան զվարանաց կեանս իմ Թըշուաւ,
 Որ չգիտեմ զինչ եւս ընդ ին անցանիցն անցք յառաջոյ:
 Այլ մտեալ Թէ կենդանի՝ անշուշտ լիւր ո՛վ իմս Հըրանա,
 Մըտագիւր տաց զանձն 'ի գիրկըս սեաւ մահուն քան յոտիփիք »:

Անոր յայժեամ հասեալ արանցն՝ առեալ զաջիկըն տանէին.
 Գայր կոյսն արիարար, ահեղ բեմին կայր առաջի,
 Թանգիման բարկացայտ լըկտի աչաց պակշտելոյն:
 Ա՛ռ ընկիւրքն բըռնաւորն իշխանարար խօսել սաստիւ,
 Այլ եւ խանն ողբով. « Թեպէտ եւ քեզ ինքնին, առէ,
 Աւ յանցանս էր մարթ ունել ըզարահնար փախուստք 'ի մէնջ,
 Բայց ես զայդ նոցս գրեմ գիւտիանգար գըլխոց վընաս,
 Ժըպըհելոյն հանել ըզքեզ 'ի գիւշական գըրկաց մերոց.
 Եւ այնպէս համարիմ Թէ չէ հնար յայդ մըտարերել
 Ու՛մ արժանին է Թելայ եւ գիւցտիտան իւրոց կենաց:
 Արգ գու զայն ինձ ասա. զէ՛նչ ընտրեցեր 'ի սըրտի քում,
 Ըզմեղ, եթէ զհրանա »: « Ձհայրն իմ, առէ կոյսն, ընտրեցի:
 Ազն ասա գու յիս զէ՛նչ հրեշտակութեանց պատառտիանիս
 Ըզգիւշաղն հօրս ընկալար եւ զԹորգոմեան արի սպըլին.
 'Կորս զինչ սիպք են՝ պատրաստ առ ամենայն կամս եմ 'նորան:
 Թէ նա զսեր Արտուծոյ՝ զպատուոյ իւրում՝ զփառաց գրոհի
 Եւ զիմում անարատ անփոխանորդըս կուսութեան
 Մոռացաւ առ գուժ գըտեր, եւ ես զիմ անձըն մոռացայ.
 Թէ նա նուիրեաց Բարձրելոյն առ սեր 'նորս ւազատութեան,
 'Կուիրեցայ եւ ես. ո՛ քաղքըր քան ըզիեանս անձկալի մահ,
 Արժանի գըտեր Հայկայ եւ Թորգոմեան վէհաղն ազգի »:

« Հայրն քո, կըրկեաց զէրպն, անմըտացաւ, շաննու 'ի միտ

Ոչ զանձին, ոչ զաշխարհին իւրոյ զօգուտ եւ զգիրկութիւն :
 Արդ թեզ մընայ գեղեցիկ կուսիգ ըզիեանս հօր քոյ զընել
 Եւ ըզքոյդ եւ զաշխարհիդ, Թէ յանձն առնուա իմ հաւատար
 Ելանել բազմալ 'ի քահ միահեծան մեծ տերութեանս,
 Տիեզերաց կալ տիկին, չորեքծագեան առնուլ պաշտան,
 Իբր ընդ սսկի արեւուն լուսին յերկինս արփիափայլ :
 Ձհամօրէն ծովս եւ զցամայք եւ ըզկըզգիս ազգաց ազգաց
 Ձհեռաւոր եւ զմերձաւոր տեսանել յոտարգ խոնարհեալ :
 Կամակար կրթօնս եւ ցուպ հօր քում 'նօթձնել եւ աշխարհիդ,
 Աշխարհիդ եւեթ ասեմ, եւ ոչ ումիք այլ ընդ երկնաւս,
 Ձի 'նս միայն պերճասցի ազիկամբ տէր ինքնօրէն,
 Որպէս միքս 'ի Հարաւ ու 'նդ քառակողմ ծագս աշխարհիս,
 Եւ պաշտել զոր կամիցին ինքն եւ երկիր իւր սեփական :

« Թէ 'ի խորհուրդս մշտացդ եւ 'ի սրբօր զամենայն զայս
 Ընտրեցեր, գիտեա զինչ տացես առ այս պատասխանի :
 Ուշիմ լէր, տես քաջ 'ի քեզ, Թէ զերեսին զայդ շահեացիս,
 Թէ արգեօք զանձն եւ ըզհայր քո եւ զաշխարհիդ կարուացես :
 Երգուեալ յարեւն տիկեհաս եւ յոր անտի Թագիս 'նըշոյլ,
 Օն եւ օն, յատելութիւն փոխեմ ըզսերն առ քեզ, առ հայրդ,
 Առ որ գուծ ողորմ բերեալ ցայժմ ես 'ի շնորհս քոյ երեսաց,
 Խնայելով մըզեցի մարտ, չիջեալ զըլեռովս իմ 'ի գուպար
 Ձօրայեմամբ մեծաւ իմով եւ տիտանեան բարձր բազկաւ,
 Եւ 'ի կեանս հօր քոյ տըւեալ պատուէր խնայել զօրսպետացս,
 Որպէս վըկայ են սր աստ եւ սր հեռին ամենեկեան,
 Եւ հարկոյ անողորմ այնուհետեւ զԹորգումեան տունդ,
 Ըսկըսեալ 'ի բանակէ աստի ծնողիդ սոնքացելոյ :
 Այս սուսեր ըզքազցր արեւն յաշացդ հատցէ, սատակեացէ
 Ձամենայն ճեա սերմանեալ յորգւոց այտի Թորգամայնոց,
 Եւ ապա իսկ, ո՛ գիտէ... արդ տուր ինձ գու պատասխանի » :

Յայն անգրէն զարձուած կըշուեր կոյսն իմաստուն եւ տըրտախոտ :
 « Ընտրեցի քոյ ես... ըզմահ. — իսկ զաշխարհի, զհօր փըրկութիւն
 Ի վըեժիւրնդերն երկնաւոր, 'ի հջօրն առնեմ աջ սպաստան,
 Յաղեղնն հաստ եւ 'ի բազուկ ու 'ի գրքկալիբ 'նորս կորովս :
 Գաղանաց եւ տախիք անգամ մուխ են քինու եւ մըււրմամբ :
 Ո՞վ երբէք 'ի մարդկանէ դը բըռնաւոր գիտաց սիրել :
 Ոչ էր ինչ շատ քեզ յաթոռք եւ յառազատս հրաւիրել զիս,
 Ձիս գուատր Հայկայ՝ Թորգամայ եւ ըզՆոյի զաբրարն երկնից,
 Այլ եւ պաշտան յուսացար հրապուրել զիս կառուցանել
 Փոխանակ Աստուծոյ՝ հօրն օրհնելոյն իմ Յարեթի,
 Եւ ընդդէմ աչաց երկնից ամպարըշտել յաւակնեղով :
 Տի՛ օն անգր 'ի բաց տար. գու իսկ քեզէն տեսեր աչքդ,
 Եւ տեսցես, զի Թորգամայ չեն գեղեցիկ միայն զըտարք :

Այլ եւ արիք եւ մշխեալք 'ի հուր վըշտաց արեանց մարտի :
 Որ ըզմահ արհամարհել ոչ գիտէ, չէ նա սերմն Հայկայ :
 Քաւ լըցի մեզ եշանել 'ի նուիրական հարցոն յարկէ,
 Յերկուտոր օրհուսթենէն, եւ յամպարիշտ մշաանել տուն :
 Թէ 'ի քէն չէր այլ իրաւ բացուտ 'ի բաց հրաժարելոց,
 Այդ եւեթ գոյր բովանդակ 'ի թըքանել մերժել 'ի սպառ
 Զայսպանելի գրոյդ ըզփառս աստուածութեան եւ տերութեան » :

Մոլեգնեալ վերագն ասէ . « Հրանտ 'ի սըրտի քում որջացեալ
 Հրանտ տայ քեզ բաջազել ըզգիւթեալ ձայնս բարբառոյդ .
 Եւ սակայն » . . . Եւ ակնարկի առնէր ածել ըզպատանին :
 « Սակայն զինչ, կըտեաց աղէիկն՝ Հըրանտ անկաւ 'ի խաղճի անդ . . .
 Երանեմ նրմա, նա յիմ վերայ մեռաւ, իմ մեռաւ .

Ոչ կորեաւ՝ որպէս կարծեսդ, ինձ 'ի վերին պահի հօր ծոց » : —
 Եւ մեծամեծ գեղազէշ աչեզ կուսին ականողիք

Լուչէին յարտասուս՝ որ ընդ փափուկ այտոնն ջուլեալ
 Առաքինի սրբոին եռանդն՝ եւս առաւել փայլէր ըզգեզն :

« Երանի էիր եւ դու, կըրկնեաց գոռոզն զայրագին,
 Թէ սատակեալ էր Հըրանտ . այլ արդ ջուլցնն աստուածք եւ զնա,
 Եւ տեսցնն աչք քո զի Հրանտ 'ի բոլին իմում՝ կայ կենդանի,
 Որպէս ճընձղուկ զոր թէ գուն մի ճընչեացես՝ մեռցի յազարագ » : —

Յայն բարբառ՝ կապեալ 'ի ներքըս մատուցին զերեսասարգն,
 Երկոցուն սիրելեացըն կառուցեալ ակն 'ի միտեանս,
 Աչք աչաց պատահեցին եւ սիրոք սրբոնց խանգակաթեալ : —

« Աւագիկ քեզ յանգիման քո տարփաւորն եւ տարփածուն .

Ոչ եւս ասեմ՝ իմ՝ ձեռին, այլ 'ի քո ձեռս է աւագիկ
 Արձակել 'ի մահուանէն, եւ կամ մասնել ըզնա 'ի սպանդ :
 Արդ ընարեա 'ի մէջ երկուց, ընդ կեանս Հրանտայ եւ կամ ընդ մահ » :

« Ոչ նոր ինչ, ասէ կոյսն, այլ 'ի վազուց իսկ իմ ընտրեալ,
 Արդ եւ կըրկին ընտրեցի սրբոի կամաւ, ընտրեմ . . . ըզՀրանտ :
 Որ միանգամ երկոցուն նուիրեալ են սիրոք սեռն սիրով,
 Ըստ մերոց աստուածատուր սուրբ օրինաց չեն անձանց տեսալք .
 Եւ որպէս ինձ լուազոյն է մեռանել քան յոյլ զընալ,
 Նոյնպէս եւ Հրանտայ գիտեմ անշուշտ թէ լաւ իցէ

Յարեւէն իսկ անկանել քան թէ յինէն՝ ահիւ յուրաստ :

Անմեկնէլք երկզբին 'ի քո մեք ձեռս եմք աւասիկ,
 Յաշխարհէ կարես հերքել, այլ 'ի Հրանտայ սրբոնց զիս ոչ :

Եւ թէպէս ըզՀրանտ հանցես յերկրէ աստի կենդանութեան,
 Ոչ հասցես 'ի սըրտէ աստի՝ յանմահ ոգւոյս շնչոյ,

Ուր կենդանի լինելոց եմք յաւիտեան մեք առ միմեանս » :

Հըրանտ, յանհընարին կիրքս սիրոյ եւ երկիւղի,
 Մէր առ կոյտն գեղեցկայտ, երկիւղ 'ի քաղցր արեւ նորա,
 Իրախոսեալ գուն եդ չըմալ քան զայրատիրտ աղէիկն 'ի վայր :

Չաչան ընդ երկինս ամբարձեալ, « Ո՛վ քաղցրաբուր, սսե, բարբառ .
 Բարբառ սիրոյ եւ արուժեան . հապա խոշոջ վերայ զ՛ կաս,
 Զ՛ի զմեր ոգիսն ասնջես եւ սպանանես չար քան ըլլամս՝
 Զանորէն յանկըն կուտիս հեղեալ հրուէրդ եւ ըզհրապոյրս :

Աղէ սպան աստէն ըզաս, իմոյ աչաց իսկ յանդիման,
 Զի տեսից ըզյուսահաս մայրգնութիւն բռնաւարիդ
 Ոչ եւս ակն ունել սրբոյ սիրոյ կուտիս աչագեղոյ :
 Եւ կամ սաս առ գեղեցիկ ոտքս նորա փոզտես գիս,
 Զի եւ գու եւ նա տեսիք, տեսցնն սիրոջ ընգ ակեղերս,
 Զոր բուռն անձին ասնէ սէր, եւ ոչ մասնէ զսիրա նորա քեզ .
 Եւ զի յայս կուտիս գեղեցկասէր եւ գեղազէշ՝

Առաւել այնուհետեւ լինիցիս գու գարշ եւ մտիդ : —

« Ոչ վտանամ ոչ, կոյս չըքնալ, ժանտին յազերս անկանելոյ,
 Եւ ըզձեռս ուսեալ 'ի սուր' աստ յազաչանոս աստանել .
 Եւ ոչ անգութ ինչ բանիցրս պազատել ներուսն 'ի քէն,
 Զի եւ քո՝ նոյն սիրա արի, նոյն քաջութեան, գիտեմ, բարբառ » :

« Մեղուք, ո՛հ, ածէ Թափէ կոյսն, արուժեամբ մտցուք մերով,
 Յամօթ, 'ի քարնկէց լիբբ երեսոյ ժըպիւրհ ժանտին
 Եւ ամպարիշա բռնազատ աստուածուրացն հրամանաց .
 Անդ յերկնից երանութիւնս, յԱզին գրախտին 'ի սրբակապանս,
 Յառազատս գրգարանաց հարանարտնին անմահական
 Անդ մերոյ սրբոյց ոլոր պըսակեսցի սէր գըրկապինդ » :

Չայս ասէին երկոքեան եւ յարաստուս լուծանէին .

Լայր եւ Թամբր գեղեցիկ եւ հրապարակըն գորովալ,
 Բայց միայն 'ի Ներբովժայ, լ'ի Բեւրասպի Աժգահական՝
 Որ նըսաէր լընոյր գեղով կուտին 'ի սէր բոցատուր :

« Աղաջուր գու պատանեակ եւ 'ի մըրուր զմընեալ աըւփից,
 Ո՛չ էր շաա, կըրկնեաց Տիտան գառնահամբոյր հրաշունչ բարբառ .

Զի զԲե՛լայ սիրուհին եւ զյակն առեալ անդ 'ի Բաբէ՛լ
 Ժըպրհեցար յանգըզնեցար քեզ կենգանեաւքս խօսել կին,
 Այլ եւ իբիս պատուհասի կուտեր 'ի գլուխ քո գառաստան՝
 Ձեռն յանձին հարկանելով յոզալ ննգաւ շորձեւ յինէն,
 Զոր բախտն իմ եւ աստուածք բերեալ 'ի գիրկս իմ մտաուցին,
 Արդ եւ լու'ի լու ժմերտեալ ճամարտակես աղեղնաբան .

Քեզ քանի՛ ոգիք իցին 'ի փոր սրբոյդ, աղէ սաս :
 Օ՛ն եւ ծն ինձ հատուցեն նոյն երկնաձեմ արփիք անմահ
 Որ զայս Թագ եւ գաւազան հիւժեցին յիս տան Տիտանայ,
 Եթէ ոչ մահու բաժին ես գու եւ հայր քո հին եւ նոր » :

« Իսկ գու իւ, սսե հրանա, արգարութեան սուրբ իրուամբք
 Ըզբըռամբ պարծիս ամեալ այսօր ըզկոյսըդ հրաշագեղ,
 Զի եւ մեր 'ի քէն հանելն իցեմք գըրծողք եւ ասպրապք :
 Ո՛չ գու ննգաւ ասպքին տարար գերի գաւաճանեաւ ,

Իսկ զանիբաւ ըզգողնդ յարեաք առնել մէք գրաւածափ .
 Ոչ կրրիին խարդաւանք այլուր կեղծեալ ըզգատերազմ,
 Եւ այլուր գունդ 'ի վերայ զքեզ հարկանել եկաք 'ի քուն .
 Զանձն 'ի վերայ հօր մասնեալ օրիորդիդ, ոչ շինեցար
 Զայնպիսի առաքինին զերի վտարել 'ի քեզ գառով,
 Եւ 'ի կամս իսկ անօրէն քում բռնութեան խառնել հրապոյր: —

« Պարա էին ձեռքս այս արձակ լինել, յայնժամ գոյր ցուցանել
 Քեզ եւ ամենայն ըստայտեղոյս հրապարակիդ »

Որպէս արժան է խօսել առ որ ըստ քեզ գոռոզ մերաք,
 Թագաւոր պերճացեալ 'ի խոյր, 'ի ցուպ, 'ի գունդ զօրոց:
 Ինձ բաժին մահ է, գիտեմ, սակայն զու գեթ զամ մի յինէն
 Ազէ լուր գու զայգոսիկ, եւ ես մեռայց այնուհետեւ »:

Բըրգեալ 'ի մեծ բարկութիւն սրբամբռութեան բռնաւորին,
 Բուռն հարեալ բոցակնազոյն ըզսոսկալի տեղէն, առէ .

« Ի բաց կացէք 'ի ժաննեդ . խօսեցայց նախ ես նիզակաւս
 Արք 'ի սիրա քո եւ ապա յանոյս կուսիդ ըստ արժանի »:
 Գունդ պայկաց փարտանցան, Հըրանա արի կայր քաջալանջ,
 Կայր անշարժ եւ անյողողդ, սուղ ինչ անգամ խըրըտէր ոչ:
 Իբրեւ առ վերադն 'ի վեր ըզմահազն աշտէն սուսմ,
 Թօթափեալ զանձն 'ի պայկացն կոյսն արի սիրաբարբք՝
 Աըլանայր երթայր փարեր ըզսերեւոյն պարանոցաւ
 Վարդածիթ Թեւոք կափեալ, եւ մեզմաձայն մընչէր մըրմունջ,
 Այլ լու լինէր . « Ո՛հ եկ մեռցուք 'ի միտսն միմանց 'ի գիրկո .
 Այլում լինել քաւ յինէն, մինչեւ գրեցի ըզքեզ յԱզին »:

Մըռնչէր բռնաւորն 'ի տեսանել ըզտերն այնչափ,
 Այլ Թովանայր անկաներ բազուկ նորա մարգարտոշ:
 Ոստնոյր Թամիր գեղեցիկ՝ սոսկացեալ յոյժ եւ քըտմընեալ,
 Զարհուրեալ ընդ մեծ վըտանդ ամենազեղ կուսին Հայոց,
 Բուռն եհար ըզհօր աղջն ողորմագին ազերս գիտօք:
 Ի նախանձ քինու բըրգեալ 'ի լուս սիրոյ՝ գոչեաց մերադն .
 « Ի միմեանց ըզգոտս բաժանեցէք վաղվադակի,
 Հատէք ընկեցէք զկախարդ սիզեխդ յաջաց խմոց
 Յանգարձ հեռաստան՝ մինչեւ 'ի միւս աշխարհն իւրեանց .
 Եւ զօրոքոտ կաթողիդ 'ի խիստ երկաթըս պահեցէք
 Ի մեծ եւս բարկութիւն, Թէ յինքն եկեալ չըզգաստասցի:
 Եւ գուք իմ քաջ նահատակք, աստուածորդոյս Բեկայ պաշտպանք,
 Ի ծագել արուսեկին պատրաստ լերուք կազմ 'ի գուպար .
 Այլ զինուք խօսեցայց ընդ ապըտամբ Թորդուման ձեա,
 Մինչեւ երկիր տիտանեան աստուածութեան պաղցէ Թագիս
 Ընդ ոտիքըս խանարհեալ ըզբարձրավիզ գուլս սիզանեմ »:

Յափըշտակեալ քարշէջին ըզհրանա 'ի մի կոյս առ 'ի մահ,
 Եւ ըզկոյսն 'ի միւս կողմ, որ երթային եւ հայկին

Առ միմեանքս սիրալիք աչքք, մեծէր կոյսն « Ո՛հ կեանք,
Ո՛վ քան զորհաս գառնագոյն՝ Թէ եւ առ սուշ ինչ՝ անշատումն » :

Մեռանի Հրանտ, արի կոյս, եւ քաջասիրտըս մեռանի.
Ձայն քո քաղցր յանյուսուծիւն վերագին՝ կոյ նըմին խրափոյս,
Եւ ոչ այլ ինչ լռելի քաղցր 'ի շքութանցն է հեծուծիւն,
Բայց՝ « Վասն քո, Հայկանե՛ջ, եւ առ քո սեր մեռանի Հրանտ,
Թէ առ գուն մի ուրանալ մարԹէր ըզսերդ, իւր արեւ կայր » :

Իսկ օրիորդն լուսադեղ կայր 'ի բանտին 'ի գիւլահոլ,
Ձգեղազէլ բազուկան արի եւ զտըս իւր արկեալ յերկաթս,
Ի մահաւ նրատէր 'ի մուծ եւ 'ի գալուկն հարեալ մահու,
Եւ կրքին աղբերակունք դառն արտասուքն հեղեղատեալ
Յերկայն Թուխ արահեանանց՝ ոռոգելին զլոյսս անուշակ,
Իբր առու մանուածաւալ պղզաբջջացեալ յանդ շուշանոց :
Ողբայր եւ մըրմընջեր. « Աւաղ Հրանտ լերգահատոր,
Ձխնդդ աստի պատասխիս, եւ Հայկանե՛ջ ոչ մեռանի :

Աւաղի ամենատուրք աչաց երկնից ես արխեղծ, ես,
Ա՛յլ ըզմեղաց իմաց դու տարար յանձին ըզգատուհաս.
Քեւ եւ 'ի սեր քո յանցեայ՝ 'ի հայր գիւշազն անօրինեալ,
Երկնիք, որում մարդկան չեն գատաստանք եւ իրաւունք,
Ի գլուխդ իմ սերաբուն հատայց 'ի ծոցս ինձ հատուցումն,
Ի ծոցս ինձ հատուցումն դառնաթոյն քան զմահ պատիժ :
Ա՛յլ արգար են Երկնիք, չանազանեմ եւ ես ըզհետ.
Լցս իմ Հրանտ, զամ առ քեզ, ոչ շատ աստէն ինչ յամեցայց.
Թըռչեմ 'ի ծոց քո եւ անդ, այժմ՝ ասացի, անդ 'ի քո գիրկս
Անթառամ պըրեացի ամուսնուծեան մերոյ պըստի » :

ԳըԹասէր կոյսն Թամիր ըսպանալեացն ահիւ սարսեալ,
Եկն յանկարծ եմու առ կոյսն սիրեցեալ 'ի վրան բանտին.
Գիրկս արկեալ խաղապատեալ աղբրսափառն պաղատեր,
Եւ զերեսն եգեալ յերես կուսին Թանայր ջերմ արտասուք :
Հուսկ ապա նըստեալ հանդէպ՝ հեկեկափառն արձակեաց ձայն .

« Եւ իմ սիրտ ընդ քո սըրտիդ, մի գու սերտիւ սիրելի կոյս,
Վարեմէր կոյ խոցեալ անագորոյն Հրանտոց բախտին .
Յիրաւի են արտասուքդ որչափ եւ զայրն աշխարհեցես .
Ա՛յլ անգարձ գիցն Հրամանք հասին նըմա յերկնից աստեղք
Ձոր չի՛խեն յաղթահարել մահկանացու բազուկք կամ մտք .
Թէ հնարից ինչ գամք էին, Թամիր առ քեզ ոչ պախտէր :
Իսկ առ ինչ անմըխիԹար սուչ անօգուտ, ոչ իմաստուն .
Նա գու ինքնին եւ որ զամ մի մըտաց տեր իցէ անձին՝
ՉմարԹէք յուրասս ինչ լինել, զի եւ նա ինքն անոյցս զանցայց
Չմանկական յանգըգնուծեան չափ 'ի հրոսին այոր 'ի ճամբար,
Եւ եւս առաւել 'ի խրոփտաձայն ճառմ պայքարս
Յատենի աստուածանման ահեղ գիմաց գիւշադինս հօր,

Եւ նորուն ժամու չարի սրբամբառութեանըն պատահեաց :
 Որոց 'ի մէնջ են պատճառք, անձանց դիցուք մեղ, մի սչլում :
 Ապա Հրանտ աւելայանց իւրումն անկաւ արութեան սպանդ,
 Եւ առ քեզ սիրոյն մեծի՝ քան անիրաւ ինչ բռնութեան .
 Օրիորդ իբրեւ ըզքեզ մեծանձն եւ քաջ՝ պարծեացի յայդ :

« Այլ անկար 'ի սիրելէոյդ . միժէ վճարեալ է պատերազմս .
 Ո՞չ ապաքէն որպէս ցարդ ըսկայք 'ի սուր անկան մարտից ,
 'Նոյն եւ նրմին 'ի ռազմի մընայր ուրեք գլորել տապաստ :
 Համարեա թէ եղեւ, եւ ոչ այսչափ սիրոյդ փառք :
 Իբրեւ ըզմարզն առաջին որ առ կընոջն սեր կորեաւ ,
 Տուր, գրեալի՛ր՝ թէ առ սերդ ըզսիրտ ընդգէմ մըլեաց արգանց
 Ի հինահար արշաւանին . զինչ ունեիր առնել յայնժամ :
 Իբրու զքեզ չքքնազ կուսի՛ մի՛ սիրելիք ինչ պահասնն .
 Եւ որ սիրէ զմեզ սերտիւ, յերջանկութիւն մեր զորաւոր ,
 Սիրեացի եւ առ 'ի մէնջ հարկաւ, եւ զտուգ փարտատեցէ :
 Իսկ 'ի գառա սիրելեաց՝ հայր իմ՝ գլեախն կայլի անդի՛
 Ատառածագորն ինքնակալ փեղեղեաց միահեծան :

« Ո՛վ կոյուղ գեղեցիկ, ըստոյդ 'ի բնն սըրտիս սիրուն ,
 Դուսար եմ հօր վեհազնն, եւ զգութ իւր եւս 'ի քեզ սիրեմ ,
 Ողորմեա քում անձինդ, եւ 'ի թամիրս 'ի յիս գըթա ,
 Եթէ իցէ արժանի անկեղծ սիրոյ սեր փոխարէն .
 Ողորմեա հօր քում եւ մօր եւ աշխարհիդ թորգամական :
 Թոթոզ են բանդս եւ նիսազ պատմել ըզհօրս առ քեզ արուփումն .
 Թող զոր անգն 'ի Բաբելոն, յորմէհեաէ ետես առտէն ,
 Ոչ գազարէ զարմանալ՝ խօսել զիւր աննչն եւ զմեծարմաս :
 Մի գու ինչ 'ի դիւցաղն հօրէս առ քեզ կասկածեր չար .
 Այլ՛ Բիւրասազ, ո՛հ անողոքն այն Աժգահակ, գենպետ անգութ
 Եւ յատառածաքն իւր մոլեալ, աստ է մեզ խելթ, նա կարասցէ
 Ձըզել լարս ինչ որոգայթ քաղցր արեւուգ . գըթա 'ի քեզ ,
 Ի հայր՝ 'ի մայր քա գըթա, մի զերկասին անգաւակես :
 Յուշ քեզ եւ սերն յոր սընսք ընդ կուսիդ անդ 'ի Բաբելոն ,
 Եւ տեսի արդ ըզքեզ յայդ վայելուշ գեղ հասակի .
 Իբրեւ միոյ հօր սերունդ եւ զմիոյ մօր լուծեալ զերկունս ,
 Իբրեւ քոյր, եւ տաւել, չմարթեմ եւ ես մեկնել 'ի քէն :

« Գեղեցիկ բանիւ չըթմանոց եթէ լուսցէ ոչ պատերազմ ,
 Այլ՛ 'ի կիւլ միւսանգամ իջցն 'ի գաշտ ափեճք կըրկին ,
 Չամենայն որ եւ ըզժամ ստական ոսկերք իմ՝ քըսմեափուշ
 Ընդ վեռանդ կենաց քոյ հօրն եւ իմ՝ քաջացն դիւցաղանց :
 Ո՞ գիտէ ում յերկոցունց պահի անգարձ ճակատագիր ,
 Իւրովն կընքել արեամբ զերկուց ազցաց բախտ եւ նրսի :
 Եթէ հօրն իմ՝ չողորմիս, ողորմեա հօր քում վեհազնն ,
 'Նա՛ եւ ինձ իսկ ողորմեա, թէ արժանի եղէ սիրոյդ :

« Մի միայն 'ի քաջութիւն հորդ հայր, այլ եւ յինումս,
 Այլ եւ 'ի գունդն այն նրազ ու 'ի հասարակուն յոյս զբութիւն :
 Աշխարհաւ միով փոքու նա ճակատեալ կայ 'ի վանք,
 Սա զօրու փեղեղաց գումարտակեալ աշխարհախումբ :
 Զի թէպէտ ճակատագիր բախտին անյայտ անգիտելի,
 Մարդկօրէն իմաստութեամբ՝ նուազըն շափն անկէ կոխան :
 Կորիցէ յայնժամ անշուշտ եւ փրկութիւն 'ի քում հօրեք,
 Ընդ նրան եւ հայրենի աշխարհիք մեծ պաշտութիւն
 Եւ կրօնիցք եւ պաշտամանց՝ Հինն 'ի յարեւ քակեալ քանգի,
 Որ միով բանիւ շքրթանցք ընձեռեսցի ձեզ պատըշաւ :

« Ողորմաւ, գուտար այրասիրտ, ողորմաւ հօրք եւ աշխարհիք :
 Որպէս լըւայ հաւաստեալ՝ 'ի գերութեանդ յահուր վըտանդ
 Մասնեցեք զանձն 'ի փրկել 'ի ցայգակիւ խազին ըզհայրք .
 Եկ հայկանոջը, եկ սիրուն, եւ զհաստատուն եւ զլիւսկի
 Ընորհեա հօրք եւ աշխարհիք յաւեժացոյս ըզփրկութիւն :
 Պարգեւեա ինձ իսկ աստին ըզխնդալին հեշտութեան բառտ,
 Յընծութեան առ իմ գիւցազն ընթանալ հայր աւետարար,
 Որ յուսով ժամէ 'ի ժամ սիրա 'ի բերան խանգակարտ
 Աին կեակ սպասե անժոյժ ուրախարար այսմ անեանայ » :

Կայր զերես 'ի վայր արկեալ կոյսն հայոց ողորմազն,
 Ընդ գեղինն յառեալ ըզբիտ հայէր խոժոռ անքթիթ աջք .
 Հուակ ուրեմն յոգւոյ ելեալ՝ առն 'նք արխուր եւ ընդ զքժու .

« Ընորհ ունիմ սիրոյդ, այլ կրօնքդ օտարոտիս տան քեզ խորհել :
 Արդարեւ իսկ սիրոյ հօրք եւ քոյ սիրոյդ իսկ նըշանակք
 Եւ զքեայք աներկեան՝ տունս եւ երկաթքոս կապանայ :
 Որ այսչափ այսպիսիս 'ի գրաւ զըթոյց ցոյց մեծարանս,
 Յայս արար՝ զինչ յետ նուաճմանն ունի առնել կարողութիւն :
 Դուք 'ի Հրանա յանգաւզն սիրա եւ մեծ խրախուսէն տեսանէք,
 Իսկ ես սեր, եւ ճըշմարիտ սեր, կատարեալ եւ սեռն սեր,
 Եւ զսիրոյն զայն բաժանումն եւ ըզփրկումն իմ արտասուեմ :
 Այլ ակն ունիմ 'ի բանիցք՝ եթէ ոչ շատ յերկարեսցի .
 Կա զքնայ չար ժամու հօրքդ պատահեալ սրբամբաութեան,
 Յուսամ թէ ոչ մի եւեթ կը մեղ այն ժամ աննիտանչ .
 Միւսում իմիք այլում ես հանգիպեցոյց զընալ ըզհետ .
 Առ այլում տեղանայ՝ ես առ ոչինչ զբրեմ համբուն
 Զերկրաւոր ցանկալիս, ըզթագ եւ զգետուս եւ զմեծութիւն .
 Որ ըզսեր ոչ ճանաչէ, չաանու 'ի միտ նա զոյս բարբառ :
 Իսկ արժանի թէ չեզէց առ անձկալին ժամանելոյ,
 Բազքք ինձ մութ սրգոյ սիրոյս քան զիննայ լոյս առ տանելոցն :

« Անկրօն կեշտից աշխարհի եւ գերութեան լինել հաղարգ,
 Թող թէ կալ զըշեոյ գոռոյ ամպարըշտի, չաանում յանձն
 Միտի պատճառանք հօր փրկութեան եւ գաւառի :

Եթէ դոյ յերկինս Աստուած, Աստուած նոյեան եւ յարեթեան,
 Աստուած հարցն իմոց սըրբոց՝ որ զճըշմարիտ դենի պաշտօն
 Եւ զօրէնս ազնկամի ազատութեան եւ զիրաւունս
 Տընկեալ ՚ի միտս ՚ի սիրտ մարգոյն, յայն ապաստան ՚ի հզօրն առնեմ՝
 Եւ ոչ այլ ինչ հոգամ, քան զի գըտայց հաւատարիմ
 Խորհրդազօք, շըրթամք, ձեռք միշտ ազախին հաճոյարար
 Անորատ իւրում պաշտման երկնսպարգեւ ազատութեամբ:
 Ձայդ աւագիկ աւետիս տարջիր առ հայր քո, Թէ սիրես »:

Առ այս ոչ այլ ինչ Թամիր գարձոյց անգրէն պատասխանի,
 Բայց միայն յորգավըտակ ջերմ արտասուս, եւ ել ՚ի բաց,
 Ասելով ՚ի մշտի, քաւեալ եմ ես այսուհետեւ
 Որ ինչ անչք ընդ ապառուսնրգ հայր եւ գուսար անցանիցին:

Ձայս ամենայն լըւեալ Բէլ, մեռանէր սիրտ իւր ժանս ՚ի նմս,
 Խղէր, հատանէր զամենայն յոյս անընկալեալ:
 Եւ զընկենուլն յերեսաց իւրոց ՚ի սպառ արարեալ յայտ,
 Փոխանակ գեղաշուք օրիորդացն եւ նաժըշտաց
 Տոյ հրաման պընգեւ ՚ի խիստ միայնութեան ՚ի գիպահոջ,
 Եւ յամենայն բանակէն ընտրել բերել կին մի եւ այր
 Խորանապահ աամիկըսպաս անտոհմ անարգ զըժոխերես,
 Եւ զնոսին կարգել նըմս ՚ի պաշտօնեայս արգելանին,
 Մանուանգ Թէ պահապանս եւ չարաշուք նըմին զահիճս:

Այրն էր Վախտանգ ոմն անուն զաւակ քաման, ընութեան վիժած,
 Թըխամորթ հընգիկ ճիւղ խաւարամութ զաղբաթորմի,
 Ձաղխմալ եւ սթամհեր գըլուխ յեակոյս ողնեալ սրամէտ,
 Ճակատ նեղ, սուր տափարակ՝ մինչ ՚ի գազաթըն գրեթէ խոռ,
 Կըցոյսն մեծակամար, աչք կըկոցեալ յականջըս կոյս
 Եւ պըտուք նոցա կանաչ զըժնէհայեաց եւ բըլլացեալ,
 Աըրամբտօղ զազանութեան ոգւոյն պատկեր գըռմեալ ՚ի նմս.
 Կոպըրն լնչի Թանձրաթազանթ եւ իբրեւ վեղ կրայի խորշում,
 Փոխանակ արտեւանանց արիւնըսուշտ ժապաւինեալ:

Բիթ շտապոյն զընգածայր տափունչ ՚ի վեր կորացեալ կոյս
 Երկուս ցուցանելով մացառամոլ ոընդանց անձաւս:
 Ահանջ մազեղ եւ սրաձեւ, երեսք ծիւրեալք երթեացեալք,
 Ծընօտիցն աստի անտի ոսկերք կըրկին սեպացեալ ժայռք:
 Մօրուք քարձ եւ ցան եւ չիր իբրեւ զքոսոտ ասր ոչխարի,
 Շըրթուքը ըստուարք եւ որժգոյնք բանան բերան լայնափեռեկ,
 Մահահոտ ժանգոտ ժըփիք սեաւ քաղքնելի վիհ զըժոխոց.
 Ձայն ՚ի նմին նուրբ եւ սուր՝ իբրեւ ըզճիչ մանկան աղայոյ,
 Կամ զկանչէն անտրական անտրական պըսղաղի:
 Կըզակ ՚ի տափ՝ սազի ուղ, բաղուկք եւ լանջ մահու կըմպիք,
 Փոր եւ զաւակ փոս կաշացեալ, աղցերք եւ բարձք ոսկերք երկու՝
 Մեակըց ցամաք խոտուք, յորըս գոգչես ՚ի փայտոտունս

Ամբարձեալ երեւեր այն անձունի մեծ բարձրութիւն :
 Ոտք սուրտի խորտաբորս կոշիտտուն բազմանկիւնի,
 Եւ սուկերք բլթամատանց զբմբեթացեալ կանգնեալ սղունք,
 Ազտեղի ճիրանք Թաթիցն իբրեւ զարջուցքն վայրենեաց :
 Բոլոր անձնն վռտիս եւ ազազուն եւ Թաւամազ .
 Թէ պարզ հայի որ՝ ըստուեր գիտէ զժոխոց եւ ուրուական ,
 Թէ 'ի ձի գերանգազէն՝ անշուշտ երգնու Թէ ինքն է Յաս :
 Դարք վաղեմիք մայր նրմա զտեաւ երգեցին գեւ գեհնին ,
 Եւ զնա ինքնն նահապետ զարմից կապիաց յոգնատեւից :
 Ոչ ընգհատ ինչ հերատուկ կինն էր Զատուկ գեւախախարզ ,
 Դալկահար եւ Ժահագեմ Ժանգատեախլ եւ մոխրամորթ ,
 Զոր յետ ընգգեմ վարգենի զօրականին հնննէր կատակ :
 Թէ գիտէ որ նրկարել 'ի միտս անսուկ ինչ մըսակոյտ
 Կառուցեալ 'ի վերայ փրզանքման սոխց երկուց
 Յորս յենուցուն փոխանակ բարձից կրկին տիկք ուուուցեալք ,
 Ի նսսին սսին ազցերըս խրոուացեալ եւ խեղճթիւրս ,
 Յեակուէ բարձեալ գաւակ մի լեռնաբերձ կուտակեալ
 Համեմատ յողին սապատ կանգնեալ 'ի Թեկնն զբմբեթարգ ,
 Եւ յառաջոյ մեծափոր մի որովայն յառաջազրթ
 Տղընգեր փրչեալ խանչացեալ փրբոցուուոյ այսամբ պաշար ,
 Եւ Ժողեալ 'ի խոնարհ մինչեւ յերսնս հոսեալ 'ի կէս ,
 Թուլատարր երկու փղի ստինք՝ Քօճեալ պորսող չափ 'ի վերուստ .
 Ի վերայ կորաբամակ եւ գերախանչ հըրնի Թիկանց
 Երկուս ուստ աղեղնաձեւըս կամակորս եւ բըրբացեալս
 Մինչ 'ի լայն 'ի Թանձրամորթ մեծ ականջացն խաղցոն ,
 Ուց ըստեք ջիւք 'ի ջընցուլս , եւ բըլթակք կախ՝ քօճըն փոշտ .
 Թեւք կըրկին ծեքածուս եւ տուըն տուըն քըրքըտեալք
 Բզձարի եւ ըզքուհոտ անկեալ անթոցըն փապարգ ,
 Եւ 'ի ծայրսըն մեծամեծ ձեռս անարգել արջանքմանս :
 Ի կլափէն ուլան խըպիպ խոյլ ուուուցիկ զերգ բակեղէթ
 Ի կոր լանջըն Թաւարծիս իղեալ մածեալ եւ տարածեալ
 Իբր 'ի գաշտ 'ի գարնային ըզքոմիջոյ անկեալ կոտոփ :
 Կըզակ 'ի վեր գալարեալ եւ կորակաուց պինչ 'ի խոնարհ ,
 Իբր յողջոյն եւ 'ի համբոյր զօրովանաց երթեալ միմանց :
 Ի միջին ջըրկեալ բերան մի Թանձրաշուրթն եւ կազուտակ ,
 Եւ կեռիք զերգ մահարձանք աստ անգ 'ի նմա ջըցեալ ցանցառ .
 Մինչ յորսայս անկեալ խորգայր բերանաբաց քուս մահաբուն .
 Զոստայինն առեղըն սարգ տորգս 'ի նոսփն մըտեալ հննոյր :
 Ի շըրթունս անգ Ժըպիրհ տրհամարհոտ ծաղուն ծեքուձն ,
 Եւ պերեւէտք ըզնոքք տիգեալ պատեալ խողանտուե .
 Իակ բարբառ 'ի հագագէն իբրեւ ըղխուլ հողմոյ մըքնէնն
 Որ յանձաւս եւ 'ի մայրիս վախուտ լերանց Թաւաղից :

Երեւոյք եւ ծնօտք թանձր եւ լայն իբրեւ խոժոռ կոպսար կովու,
 Յահնկակապիւնս անթարթ կոպոցըն գունդք առկայծ աչք խած եւ խեղ,
 Ի վերուստ՝ ՚ի տեղի յօնից երկու փունջք ասուեղէնք,
 Կընձրոեալ ճակատ քուածեւ անդուստ զաչօք կըրկնեալ կամար,
 Կառափըն սեպացեալ իբր առապար լերկ եւ կրահող,
 Սահաւ ինչ եւ անօր արագատակ հերաց մացաս
 Յիքեան բերելով իբրեւ զշնայ ցունդ աստ եւ անգ: —
 Որ զանհեղեգս այս ամենայն ունի մըտօքըն նրկատել,
 Հաւատասցէ թէ ետես ըզվարդենին զարհուրելի:

Իսկ որչայն աներեւոյթ ազնւական նոցին պատկեր՝
 Ի բարոց անտի նոցուն փայլէր գիմայըն զուգական:
 Վախտանգ բիրտ եւ խըրոխտ եւ անուպայ եւ բարձրայօն,
 Խուժ եւ դժմիկ մացառամբտ թըշնամանօզ եւ հայհոյիչ:
 Վարդենի մուստ ժանտաժուս արհամարհոտ եւ բարկասիրտ,
 Մախացօզ եւ զըրպարտիչ փապըս շողմոգ շուայոտտ արբշիւ,
 Կըմանեացըն Վախտանգայ ցայգ եւ ցերեկ ցանկալի խազ:

Ըզտսին ետուն ընկերս Հայկանուշայ զաւու եւ զցիւր
 Աւ նրմա եւ ընգ նրմին նըստել, յառնել, ուտել, նընջել:
 Յորս յանկարծ ակնարկեալ ամենագեղ կոյսըն պարկէշտ,
 Ձերեսս ՚ի թաթարն ծածկէր, հարկանէր ողբըս դառնապէս,
 Յուշ ածեալ զընտիր ընտիրըս պատանեաց սան հօր իւրոյ,
 Եւ զվարդափժիթ օրիորդսըն թորգոմազն հասակակցաց,
 Մանուանգ զբեար չքքնազ եւ զԱրուսեակ կոյս սիրային,
 Յօյց յանկարծոյն մըրըկին բըռամբ խըլեալ ՚ի բաց անգր ընկեցաւ:
 Չքերեքմանաչըն դանդիւն եւ զգուժ մահուն բնակակցութիւն
 Լաւագոյն ընտրեալ քան զայն ընկերութիւն բերապատիկ,
 Ձի՛ գժոխոց կարծէր զանձն ՚ի դիւանոտ սանդարամետս,
 Աղիտագոյն վիշտ՝ սուկումն հրեշտակապտիպ կուսին աչաց
 Ըջնոցին էր տեսանել զառ ՚ի միմեանս համբուրից սերս՝
 Բաւականըս զամոյլի լընուլ զըժոխս արժան ընակչօք:

Ի խորոց սըրտէ յերկնից ունկըն հաճել աղաղակէր
 Ընգ կամաւոր նըբիրումն, եւ յայնց կենաց թափել մահուամբ.
 « Առաջին կոյսն անմահից աստի կենացըս տենչանօք
 Մայր եղեւ դառն օրհասի մահուն եւ բիւր աղետարեր,
 Ես հայրենի աշխարհիս մահուամբս եղէց ծընօզ կենաց:
 Եւ ըզկեանս եւ զկուսութիւն՝ քեզ, երկնաւոր, նըբիրեալ, հայր,
 Ակնարկեա քաղըրութեամբ, Երկինք, ՚ի հայրըն մեր դիւցազն,
 Առաքեալ զաջ քո հըզօր՝ բուժեա զմարմնոյն եւ զհոգւոյն վէրս,
 Ա՛ռ զաչացս յինէն զարեւ՝ խառնեա ՚ի լոյս կենաց նորս:
 Որպէս խոնջ ուղեւորի յաշխատութեանց տապոյ, փոռոյ,
 Ի սառուեր ծըմաչ անտառաց կամ քըւաւոր ժայռից՝ է նինջ,
 Կամ ծըբեալ ծանրապաղտուկ լաստափայտի՝ նաւահանգիտս,

Այսպէս քայքայ 'ի կրից կենացս է մահուն քուն եւ ստուերը շիրմին :

Այսոքիկ մինչ 'ի ճամբարն գործէին գեռ տխրանեան ,
Թորգոմական բանակաց ըսպայից գունգը տային զանձինս
Ի սակաւ մի նիրհ թեթեւ յառաջ քան զելս արուսեկին ,
Ի ծագել այգուն լինել պատրաստ 'ի մարտ արիւնահեղ ,
Մեռանել ամենեցուն եգեալ 'ի մտի արիաբար ,
Կամ զքինուց ըզմթերեալ վրէժս առաջնոց վերջնոց չարեաց
Միտխուան հանել թափել 'ի չարանիւթ ծոցոյն Բելայ .
Ձի վըստամեանցն ապաշաւ 'ի ճամբարին չըրջէր չըշունջ :
Հօրեղբարք կուսին ուեղբարք արշաւանին մնային գարձի ,
Հագիւ սանձեալ ըզՓառնակ որ գումարել յորգին կամէր .
Ձի մի ամբոխ գուպարած արասցէ մեծ գործոյն խանգար :

Եւ ոչ Հայկայ գիւցազին փակին 'ի նինջ արտեւանոնք .
Տարածեալ անկեալ 'ի վրանն ըզցահոյիւք խարուեալ մարմնոյն ,
Սուգ առեալ աղէկիղէր ընդ աչագեղ դուտարն թըշուառ ,
Ձոր անմահին Աստուծոյ մեծաւ ոգւով ահա ձօնեաց
Ի սեղան հայրենաւանդ լուսակրօնիցն պաշտամանց ,
Ի բազին աղատութեան թորգոմական վեհ աշխարհին :
Միրառն մեծ հայրազորով մեծաւ բոցովն խարուկեալ
Առ գուլթս անզուգական եւ ցանկալի կուսի զըստերն ,
Եգեալ զերեսս 'ի բարձին ողորմ ողորմ հեծեծանգը ,
Ամբուռնչ եւ անբարբառ զանն արտասուաց հոսեր հեղեղս :

Լուսաթոյր այլերն սուրբ՝ Նոյ , Մանիտոն եւ Հայր Թորգոմ ,
Պար առեալ կան յաղերս 'ի պաղտաանս 'ի մըխիթար ,
Ինայել յոնձն , 'ի հզօրն յուսալ 'ի հնարագէտ աներն անյուսից :
Ոչ լըսեալ ցաւք անհնարին՝ ողբ ձայնից ըսփոփանաց ,
Նա՛ յաւէտ իսկ զայրանան իբր 'ի սրբոյն անկարեկիւր :
Եւ յողայ սրբոմրաուլթեան եւ 'ի վըշտաց եւ վաստակոց
Կետահար աղցերն վէրք օրհասաբեր զազանանայր ,
Ազըստամբ 'ի դարմանոց բըժըշկական լեալ արուեստին :
Արտասուալից Բաւոնի անկանէին ձեռք 'ի հնարից ,
Օճառ բըժիժ եւ հեթեթ ընկեց , յերկինըս վերազեղեր :

Եւ Հզարդ հայրապետին զբազմազարեան բազուկան յայնժամ
Ընդ երկինս ամբարձեալ արտասրաթոր հանգերձ աջք ,
Աղազակէր մեղմական մըրմունչ յաթուրն Բարձրերցն .
« Ո՛վ որ զինն ապրեցուցեր 'ի համաջունչ ջուրցն ծըփմանց ,
Եւ ետուր չընչին փայտին հրամանն պահել զանդունգս յինն ,
Հոտոտեցար 'ի գըլխոց Մասեաց 'ի հոռ պատարազիս
Ի խորան վրանաձեւ ծիրաներփեան պերճ կամարիք ,
Անք կտիեալ ըզցրրիկալիւր եւ զլայնալիճք աղեղն ահեղ ,
Եւ զաշխարհ համօրէն ետուր ինձ տուն ժառանգութեան
Տիրազուրկ երից ցեղեցրս բաժանել վեճակ արգար ,

Հայեաց եւ այժմ հաշտ տկամբ յաղօթըս լուս շըրթանցըս, Տէր :
 Լուր, Տէր, ունկըն մատտ 'ի խընդըրուածս ուր առաքեմ'
 Ի խորանսդ լուսեզէն՝ յոտս աթոռացդ սըրբութեան .

Որ զժառայգ ընտրեալ ըզքո հաւատարիմ յերկիւղ քո սուրբ՝
 Օրհնեցեր յորոտաձայն ամպոց երկնից փայլատականց,
 Եւ ետուր զքո զօրհնութիւնդ 'ի գաւանօզ քեզ յայս շըրթունս
 Արփուել 'ի գլուխն Յարեթի, Սեմայ, Հայկայ՝ քոց սիրելեաց,
 Եւ զանէծս 'ի ցասմանէ շտեմարանացդ գառնութեան
 Ի բաժին աստուածամարտ եւ անօրէն որդւոյն Քամայ,
 Դու եւ արդ, յաւիտենից Տէր անյողդոզ եւ աննախանձ,
 Հասաստեա 'ի քո գանձուցդ ըզնոյն անէծս եւ զօրհնութիւնս
 Ի վերայ գագաթանց իւրաքանչիւր կողման գըլխոց :

« Հաս 'ի Թիկոնըս Ծառայիս՝ կանգնեալ յանյոյս կործանմանէն .

Այլ ինչ չիք տկընկալիք՝ բայց 'ի քէն, Տէր, միայն հըզօր,
 Որ ըզգէժ անարգանաց աստուածական հանցէ գահուգ,
 Զօրհնեց եւ ըզկրօնից քոյինսաուր սըրբութեանց
 Զիմքնատէր ազատութեան նըմանութեան քում պատկերիք :
 Յետ այսչափ գառնազէտ վըշտաց սըրտի, մարմնոց ցաւոց,
 Արժանի ողորմութիւնքդ հասցեն սըմա 'ի քաջաւերս :

Որ վերացեալ բարձրացեալ խրոխտանայ գլուխ ամբարտաւան
 Ընդգէմ փայլակնացայտ ահաւորիդ բարձր աթոռոյ,
 Կորացի 'նդ ոտիւք սորա, խորտակեցի ալ ամպարիշա
 Որ նիզակ ընդգէմ ճօճէ հրեշտակախումբ քոց բանական
 Զօրութեանց արփից փայլմանց երկնականառ բուլից վէհից :

« Դու եւ ըզգուսարըս Հայկայ եւ զփարելին մեր զՀայկանոյշ
 Մնարատ 'ի քարուականն ածեալ Բեկայ 'ի պըզծութեանց,
 Թէ պահես եւ կենդանի գորովագութ հօրն գըրկաց,
 Որ նուիրեալք է 'ի տեղան մեծի փառացդ 'ի հոտ անոյշ, —
 Զի ոչ իմիք կարօտի ամենազօր աջ աննիադ, —
 Կըրկին եւա օրհնեցուք զամեներան անուն քո սուրբ,
 Ըջբազըր առ սիրելիս, զառ առեկեալ ահաւոր, Տէր » :

Զայս մաղթէր մեծ նահապետն եւ յորդահոս հեղոյր արտօսը
 Ընդ խորշոմն այտից կորիս, ընդ ձիւնաթոյք ալիս մօրուացն,
 Իբր ըզփայլակս ազբերաց 'ի սառնահալ ծորեալ լերանց :
 Ընդ նըմա հեծեծելով լային Թորգոմ եւ Մանիտոն
 Եւ երկզքին գեղեցկայտ բամբըանք՝ Հրեշտակք պահպանք Հայկայ :

Բարբառ մեծ զիւցաղինն՝ անյիշաչար, անոխակալ,
 Որ շնորհեաց կեանս ոսոխաց եւ առեկեաց անուան իւրոյ,
 Եւ զենուան ինքնանուէր անձին կուսին 'ի վերայ հօր,
 Եւ ձայնն աղետաւոր՝ զի պատառեալ եւ ըզհօր սիրտ,
 « Զօհնեցին Հայկանոյշ յաստուածայնոյ փառաց բազին », —
 Եւ աղօթք խընկանուէր նահապետին եւ կոյս շըրթանցն,

Եղին այս ամենայն յարարչականն հընչեցին գահ :
 Եւ գարձոյց զաչս իւր հըզօրն ըզգըթուութեանց իւրոց 'ի Հայկ ,
 Եբաց ըզգրուես երկնային ապէնիազ գանձուցն առ նա՝
 Չանըսպառ ողորմութեանց շնորհաց իւրոց եւ պարգեւաց :

Ի գըլխոյ յաւիտենից եւ անմատոյց լերին սըրբոյ ,
 Յաթոռոցն 'ի բարձանց փայլակնացոյտ ոսկի ամալոց ,
 Չայն առ իւրսն ընթացաւ ընթերակացսըն վեհադոյնս ,
 Պաշտօնեայս աստուածեղէն թաքուն մըտացըն խորհըրդոց :
 « Զօրութիւնք առաջակացք աստուածակարգ իմոյ գահուս ,
 Թեպէտ եւ չիք ինչ հեշտային բարձրանըկառ աչացս հանդէպ
 Քան զօրութիւն ակոյտեան ընդ չարութեան առաքինեալ
 Եւ ընդ հարանըս կենաց առուզեկան մահկանացուի ,
 Որպէս տեսին աչք իմ ցայժմ 'ի Հայկ վեհադն իմ նահատակ ,
 Բայց նորա թէ ժուժկալէ է ճըգնութեան 'ի հանդիսի ,
 Զինքն յանգորր հանել հանդիստ՝ իմ եղեցի ստոյգ փոխարէն ,
 Եւ 'ի կէտն աննել ժաման պատկահամբար նըպատակին -
 Զի եւ երկրորդ բերկրութիւն հանդիսադրիս սըրտի՝ այն մեծ ,
 Վրէժխընդիր ամզարըշտաց եւ անիրաւ յառնել ժամանից ,
 Եւ յաղթական զհամբերող զառաքինին իմ ակոյտեան
 Ի վերայ կանդնել նոցուն աւերակին եւ փրատակի :

Ժամ է արգ եկեալ հասեալ յանկէա ոլորտս յաւիտենից
 Ի խրախոյս խընդութեան վառել զարին զիմ շահատակ :

« Դու Հըբշտակ պարգեւատեա , իմոյ գանձուցս շնորհարաշէ ,
 Արի փութա երթ առ նա , եւ 'ի ցաւոց նորա մահի՞նս
 Արաջին պարգեւ ըզքուն արկցես յանգաման , յարտեւանունս ,
 Եւ ջըլացն արկեալ թըմբիր սքանչելադործ նոր զօրութեամբ՝
 Առեալ զողին թառցեալ ելցես յիմ խորհըրդոց մըտաց դիւան -
 Եւ անդ , իմ հրամայեալ , գիւանապետըն Զըւարթուն
 Ի տեսիլս անցելոցն առ հաստատել զհաւատս նորա
 Եւ 'ի յոյս եւ 'ի խրախոյս վռուել ըզտիրան հանգերձերոց ,
 Ցուցցն նըմա զամենայն ըզնախեկիցըն հրաշակերաս ,
 Եւ զնըկատեալ բախտն եւ փառս աղջին իւրում ուխտեցելոց ,
 Որ նըկարեալ 'ի պատկերս յապայ ժամուց պահին նըմա :
 Պահին նըմա եւ զարմին , թէ յարութեան անդեգեւուն
 Ժուժկալէ մարտիւ 'ի տեւ ընդ բըճնաւորն աստուածատեաց ,
 Զատեղին աչացս ասեմ զըսկայն Կերթովթ եւ զիւր սերունդ :

« Այս ոգւոցըն զօրութիւն . իսկ 'ի պընդել զմարմնոյն կորտիւ .
 Ի նետէն բըժըշկել զոր խոցեցին իմ թըշնամիք ,
 Հըբշտակդ իմ այցելու քաջին՝ տարցիս յինէն պատգամ՝
 Եւ Ասաղիկ կոյս երկնակրօն՝ ըսարըշնազ գարձեալ յԱզին ,
 Արգ իմով հրամանաւ եւ զօրութեամբ անվերջական
 Իջէ փութանակի , եւ շնորհելով նըմա յինէն՝

Արուեստիւք իմաստութեամբ աւաքեսցե՛ք զարին իմ՝ այր :

Զի այգուցն աստուածամարտ գոռոզն ինքնին իւրով գրվեով
 Ըարժեւոյ է՝ ի վերայ նորա ՚ի կուխ մեծ գուպարած :

Իսկ հայկեան օրիորդին ՚ի մութ պատի ճակատն եւ գիր » :

Լուս եղև, եւ լուսութեւ սրովբէագունգն ակըմբահոյլ
 Մըսերիմբ Հայկայ՝ զանմահ եւ ըզբարձրեալն արքայութիւն
 Օրհնեցին, ըզջօրավիզն եւ զպըսակիչ առաքինեաց,
 Եւ խընդանցին լուսեղէն երեսք նոցա ՚ի յոյս զըւարթ :

Կսակածեղի մնային սակայն ելլց իբացըն խորհրդոյ,
 Որ ՚ի մըտաց գիւցազինն յանմղկեղի հաստատութիւն
 Եւ ՚ի սիրտն արիական կայր սպաստան նահատակին .

Զի զպատարուն զընծութեանց յօրինեսցեն յայնժամ ըզտօն,
 Չայն յերգ արձակ եւ ոտն ՚ի պար, ձեռն յամենայն արուեստականս :

Մնիրհ ակն ամենատես, Չըւարթնոց աչաց արուանունը
 Մնքթիթ պիչ ՚ի յերկնից պատըշքամբաց էին ՚ի Հայկ :

Գընայր գայր սաւառնութեւ Հրեշտակն երկնից պարգեւարեր,
 Յարեւելից էջ ՚ի գրանց ընգ աստիճան երկնից կամբար,
 Եւ հասեալ ՚ի պարունակ լուանին՝ անգէն առնոյր ըզկայ :

Հայեցեալ ընգ արեւելս եւ զարեգակըն տեսանէ
 Զի գայր ամբառնայր առ ՚ի ներքուստ անբաւ երկրի,
 Եւ զմթթին երես լուանին լուսաւորէր ճառագայթիւքն :

Ակնարկեալ անտի՝ խոնարհ զհայկեան խորանսըն նըշմարէլ,
 Կըկտակ զի երկիր ընգ լոյս յըստակ եւ ընգ խաւար
 Կայր յերկունս ՚ի շամանգազ եւ յերկեան տարակուսի :

Նըշմարէր նախ ձիւնափայլ սպիտակափառ Մասեաց դագաթի
 Արփնեւոյն ըսկըզքնալոյսըն նըշուլից դեռ անհաղորդ,
 Բընիկ իւրով սպետափառ ալեաց փայլմամբըն ցօլացեալ :

Դարձուցեալ յահեկակողմ ըզբատեսիլ աչացըն բիբա,
 Ըջրանակացն երկոցուն մեծատարած հայի խորանս :

Մնգուստ սաւառնեալ հոլութեւեան կայտառ Չըւարթնոյն՝
 Խայանայ քան զարծուի եւ քան զբազէ սրաթեւ ճախրեալ,
 Իջանէ ՚ի լուս բանակն որ գըտան նընջէր զառաւօտին :

Նուագաւոր եւ քաջամատն արուեստականիք երաժըշտաց
 Երգէին ժայն առ Հայկ ՚ի ծերունեացըն հրամանէ
 Քաղցրաձայն մեղմիկ մըրմունջս յորդորականս ՚ի յոյս հաստուն,
 Յառ Աստուած վըստահութիւն եւ յարութիւն առաքինի,
 Ի ներհ աչաց հանգըստեան մեծի հոգւոյն վըհատելոյ :

Ի խորան անգր առ գիւցազն եմուտ Քերովըն աներեւոյթ .
 Սարսուռ ընգ անձն ընթանայր աստուածարեալ նահապետին,
 Որ ոչ ինչ նըշմարեալ երեւելի մարմնոյն աչքք,
 Բայց տուեալ ըզսասափիւնըն՝ խելամուտ լինէր ՚ի սիրտ,
 Թէ ՚ի վերին զօրութեանց եկն դք եմուտ անգր ՚ի վըբան .

Ձի անց ընդ անձն իւր Հրեշտակ, եւ յապուշ միտքս կտայ հարեալ
 Մարտափեալ, եւ ակն ունէր պցելութեան ինչ Բարձրելոյն :
 Ձի ոգիք գերամաքուրք երկնացեղիկք աստուածամուկք
 Հաղորդ գոն, գիւրեաւ առնուն զաստուածեղէն զօրութեանն ապ :
 Անկանէր նախ 'ի վերայ նոցա յերկնուստ խոր ԹմբուԹիւն .
 Կերհեցին ծերքն երեքեան յաԹոսս իւրեանց ըզքնող անկեալ,
 Արուսեակ 'ի սնարից, եւ յանտօից քաջին Բեբոր,
 Եւ Բաւոն բրժըչկապեա՝ զլուխ 'ի քանուն գահոյիցն յեց :

Մատուցեալ ՋուարԹոյն 'ի տախտըս գիւցողին ծանրաԹափծ
 Ջըզգայունն 'ի նորապահնչ ձեռնն արուեստ ընգարմացոյց :
 Եւ ահա քուն մի խորին, Թանձր եւ անոյշ, եղբայր մահու,
 Իջեալ յաշտն Թմբորեցոյց, ոխրան եւեթ յինքն էր կենդանի,
 Եւ յուրնգունսն շունչ ըզհուր արծարծանէր կենդանութեան :
 Իակ զաննիւթ զանքուն ոգին յափրչտակեալ Սերովքն անգէն,
 Ի խորս երկնից անգընգոց լուսաԹեւօք Թուցեալ սրտաւ :
 Աւ երկնաւոր տաճարին կացուցեալ գուրըս գիւսնի
 Խորհրդոցն յաւիտենից արարչտկերտ Էին մրտաց,
 Աւանգեր զինքն եւ զպատգամն 'ի մեծ ՋուարԹուն գիւանապետ
 Որ անգէն ակընկալեալ մընայր Ղեմեալ ընդ անգաստակս,
 Եւ Թեւածեալ ինքն անդուստ ճեպէր 'ի նոր վեհին հրաման :

Ուահ մինչ յայն գործեալ աշխարհս՝ ոչինչ ի միջ ըզգայր գիւցողն .
 Եւ անգէն առ ոսկեձոյլ՝ ականակուռ տաճարի գուրս
 Եգիտ զանձն, յոր ամենայն ինչ շինուածոյն յոտից ցրզլուի
 Փոխան քարի ազամանդ, ոսկի 'նդ պղնձոյ եւ երկաթոյ :
 Աւ սեմովք՝ Հրեշտակապեա մի մեծ ահեղ եւ վեհափառ,
 Գեղ եւ մոյն յերեսս յանգամս առոյգ ծաղկեալ պատանեկի,
 Ոսկեվարսք գանգրագեղ գալարք զուսովքն փաղփապեալ,
 Աչք մի մի արեգակունք յաներեւոյթ Թափանցիկ խորս
 Անցելոց եւ ապառնեաց ժամանակացն յաւերժից,
 Ըզքանութիւն այրական նըկարէին յոնքն եւ ճակատ .
 Եւ հանգերձ ըզլուսանիւթ գեղովն արկեալ զանախտութիւն :
 Ի ձեռն ոսկի բանալի ականակապ անեղաչէն

Կայր յայնժամ՝ անդ 'ի գաւԹին առ գահար սեամբք շրջանակաւ :
 Մատուցեալ քաղցր եւ համբոյր գիմօք եւ բուռն հարեալ հեղեկ
 ԼըւսաԹեւ փափկամարմին բաղկզն 'ի գաստըս գիւցողան,
 Եւ հանեալ ընդ աշտիճանն, « Ըզքաստ լեր, հայրք հայոց, առէ .
 Այս տաճար հրաշակերտ խորհրդարան է անեղին,
 Ուր յաննիւթ գըծեալ պատկերս ամենարուեստ Էին մտամբ՝
 Գանձեալ պահին, նըկարեալ իմանալեաց մրտաց հանգեալ,
 Ամենայն աստուածեղէն հանձարոյն սուրբ խորհրդոց տիպք,
 Կախազղք եւ որ կանս եւ նըկատեալքն հանգերձելոց,
 Եւ որպէս ընդ հայեկիս օրինակաւ զան յերեւոյթ

Ի հոգւոյն այլս մըտաց՝ զորս արժանիս արասցէ Տէր
Մըտանէլ ի ներքս յառել, որպէս եւ այսօր ըզքեզ, քաջ:
Եւ տեսանին — նոր քեզ զարմանք — ոչ անիրան, անկերպաւոր,
Այլ անձնաւորք կենդանիք՝ մարմինքն եւ ձայնքն բարբառոց:
Ձե նախ աստ էանալ աճնուն եւ գալ ի կերպարանս,
Ապա ի դոյ ելեալ ճախրեն ի սիբ օգոյ յերկնից ի լոյս:

« Ի քաջաւերս արուժեան, ի հասաստել ըզքաւարս քո
Նախեկցն հաւատովք, եւ զապառնեաց բանալ ըզքրունս,
Թէ զի արիքն յաջողին, զասաց ընգդէմքն պատահեն,
Խմաստոյն պահին պըսակք, անըզգամին մեծ պատուհաս,
Հրաման եհաս ինձ այժմիկ յամենակալ բարձր ի գահէն
Մուծանել ըզքեզ այսր ի վեհաձայրս հանգիստարան,
Եւ ըզքաւարս պարծանաց աղցիգ մեծի ցուցանել քեզ:
Որոյ լիցիս արժանի, թէ անսայթաք եւ աներկմիտ
Արաքինի նահատակ տոկաս յաւէժ աղցաւգ ի կիւիւ
Մեզարիշտ գոռոզութեանց եւ բըռնազատ նորակրօնից:
Եւ որգիք քո եւ թոռունք ըզնոյն պայծառ պահեցեն շնորհ,
Մինչեւ հօրն իւրեանց քաջի եւ իշխեցօղ գաւազոնին
Նբմանապէս տարեալ փոյթ խոհեմընթաց արիութեան՝
Հայրասերք հայրենասերք մի շունչ եւ մի վառիցին միտք »:

Առեալ այնուհետեւ լուսածրզի Քերովքն սուրբ,
Արկանէր զոսկի փականսն յեմըս փակաց, զարձուցանէր.
Դըրգեցան ազեքն ոսկիք, որոտացին ալք տաճարին,
Երկրացիկ փեռեկեցան գրանգք ի ծրինիսն ազամանգեայ,
Եւաջի իւրեանց բացաւ գուռն ոսկեզէն բարձրակառոյց,
Եւ մըտեալ նոցա ի ներքըս՝ փակեցան ինքնին անգրէն:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

ԴՐՈՒԱԳ ՎԵՇՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Դիւանագետ Հրեշտակին մտնեալ զՀայկ հողաօրէն 'ի տանօր խոհրդոցն Ատուծոյ՝ եւ 'ի յառաջագոյն եղելոցն սկսեալ 'ի հաւաստ շքմարտութեան առաջիկայիցն հանգերսնելոց, համառօտս իմն ցաւցանէ նմա զերեսիլ երեսիլ բախտս ազգին, 'ի միտ առնուլ եւ իրախուսել՝ զի առաքինեաց պահն յաղաւանք, իսկ անարի ծուլից՝ հակառակքն :

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Վ Ե Շ Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Մինուած էր պերճ հոյակապ անկազնաւ զարմանալի,
Անկեանդ քան զազամանդ եւ յաւիտեանցն յազմական:
Առաջին մուտքն սրբահ մի գըմբեթարդ բարձրաձեղուն,
Լայնածիր, երկայնածիւղ, որ ընդ ոսկի գրունս այլեւայլ
Յայլ անթիւ եւ անբաւ հաներ գահլիճըս զանազան:
Լուսամուտ երգք երկնապիշ՝ կաթեն շող անգր աստուածահոս:
Հիացումն անկաներ 'ի միտսն 'նոր' մեծ գիւցազին.
Ձեռն 'ի ձեռն Ջըւարթնոյն շուրջ հայեցեալ եւ տեսանէ
Ի տախտակս իմանալիս սրբախ աչացն յանգիման
Աքանջելիս կենդանագրեալ զիսկըբանէն արարածոց:
Ետես նախ ըզխանձարուբս երկանց ծննդեան տիեզերաց.
Անորոտ Չինն 'ի մի թեր, խաւար եւ վիհ անթրունդ անունջ,
Թոհ եւ բոհ մութ խաւ 'ի խաւ մանուածապատ 'ի խոր անգունգա.
Եւ 'ի միւս՝ Էնն անեղ, յաւեժալոյս ծերն հինաուրց,
Պատարուն բուն ճըմարիտ, առոյգագեղ, բարութեանց հայր,
Չորութիւն, հանձար անհոն, հոգի թուցեալ յանեղ ափին,
Իմաստութեանն ընդ աջէն՝ եւ յահեկէն Գեղզն պառչեկք.
Որ ձգեալ զամենազօր զարարչագործ բազուկան յայն կոյս,
Ահեղ յունիւքն ակնարկեալ յանգոյութեան վիհ խորխորատ՝
Ի թափուր յամուլ արգանդ համապարփակ մըալլ միզին,
Արձակեր զօրեղապէս անգր ըզհրամանն ամենահար,
Յերրորուն հութենէն սերմէն սիրոյ յորոյ տըւեալ
Ի համբոյրս յազապատանս կանխանըկաս արարածոյն:
Յանգընգախօր 'ի վեհէն տիեզերասոյլ կոյր խաւարի

Ի սաղմաբոյն իբր 'ի մըզանց գայր ելանէր 'ի գուրս աշխարհ :
 Զոր յերկից 'ի նախասկիզբն եւեթ պարզ նուր թոյլ տարերաց
 Թըրեալ էր եւ զանգեալ ամենարուեստ հըզորին ալ :
 Զի յերկուց ոչինչ 'ի նոր բարգեալ իրան յօգի քան զժի :
 Եւ աւելին քան զերիս՝ արարչակերտ մեծ զօրութեան
 Աւելորդ էր 'ի պէսպէս էից սեպիցս անթիւ խառնուած :

Հուր հոգին կենդանարար թեւապարփակ ըզլայ ընտթեամբ
 Գըրգայր տածէր, յաստուածային ջերոյն տապով անեալ յեռանգն ,
 Իբր ըզձուս 'ի թուխս հաւուն նըստեալ՝ ջերմին մօր ընդ թեւալք ,
 Զարկեալ սերմին զօրութեան 'ի կենդանայն յաւիտենից ,
 Յորմէ անգամք եւ հասակ մեծամարմին տիեզերաց
 Ունէին բըզխել զեռալ եւ յօգանալ կանգնել 'ի վեր ,
 Կամ զերգ բուն ոստ եւ ըստեզն աճունաճիւղ պըտկել ծառայ՝
 Արձակել եւ բանալ փըթթել սրփուել եւ տարածել :

Ընդ յերուլ թազանթապատ անգընդամած աղջախըջին
 Յաստուածարուզին աղբերէն ծագեալ յայտէր լյան համասփէս
 Քայքայել զաշխարհակուլ ըզերըթնի մութն ըսկըզբնազայ :
 Անմահից ընդ նըմին գապք, սաւառնաթեւ լուսազարմից ,
 Լոյսք զըւարթք հոյտնէին շուրջ զաթոռովն արարութեան :
 Եւ կիսոցըն բարձրակիւ ստամբակութեամբ ապարթանեալ ,
 Ի նըսեմ փոխեալ տըխուր, հալածական թօթափէին
 Ի մոյլ վերտալ անգընդոց անէ անծինըն խաւարի ,
 Որ մերկացեալ կեղեւեալ արտաքոյ մնայր տիեզերաց
 Յերեսաց լուսոյն գնացեալ փախըտտակուն յանհետ կորուստ :

Ընդ երեւել նըշուլից անգըսնկածնունդ գեղոյ լուսոյն՝
 Հրաբորբոք փառէր տօթով տիեզերաց լյոծըն զանգուած ,
 Անտի ձեռքն արարչագործ գընտեալ ըզբոյլըն բիւբուր
 Զաստեղազարգ կամարին բոցաճաճանչ լուսաւորաց ,
 Եւ զանուանցըն յորթորթումն 'ի կերպ գիմաց նոցս կընքեալ :
 Ընկենոցր մեծագորն ահեղ ուժով կարօզ բազմին
 Ընդ երեսս երկնից ցանեալ, զանազանեալ փառք եւ հասակ ,
 Ըստ պէսպէս խառնըւածոյ տարերցն երկց եւ յօգուածոց :
 Եւ սահմանս իշխանութեան չափեալ նոցին իւրով քըլու ,
 Թաւաղջոր թըռչել յանկեա եւ յանպարոյր սապարփոն ,
 Եւ պատել միանգամայն փարել զմիմեամք գաբուց 'ի գաբս
 Սիրելութեան համբուրիւք 'ի գիրկընդփառն աղապտանտ :
 Իսկ խըմբից գասուց նոցս գեղեցկակարգ բուն յօրինուած
 Ոչ յերկրէ երեւի, այլ յանսահման ըզլոր երկնից
 Ի գընդին միջակայրէ, յաստուածութեան վեհ աթոռոյ :

Զահաւարեալ փայլէին իւրաբանչիւր յիւր գառակարգ
 Օթեւանք արեգական՝ երկոտասան աստեղաստունք,
 Արեւակն ընդ նոսին երկնից հըսկայն ճոխ ճեմելով,

Աստեղաց եւ այլ կաճառք, բոլլ բազմաստեղքն եւ ջիբ արփիք,
 Սայն եւ բազմոյթ եւ շամփուղքն եւ յարգողին ծիր կաթնաթոցր,
 Որ մի մի ամենեքին արեգակունչք փայլակնացայոք:

Եւ զնոգք մանունց առեալ լուսաւորաց պար բոցավառ
 Թօթափեկոց Թոռցեկոց հրոյ կայծականց պէս 'ի նոցունց,
 Զորս ընդ իւրեանս յափըշտակեալ՝ պատին զհանուրց միջնակիտաւ:

Արփուէր լընոյր զընդհանուրս եւ նուրբ արփին ճապաղ ձեւով
 Յանդընգասոյզ մինչ 'ի ծագս անտարրափակ տիեզերաց:
 Գունգք անթիւք փայլակնացեալք յոգնահորով գարս յաւիտեանց՝
 Ճախր առեալ ընթանային ընդ անյատակ անդունդս երկնից:
 Ոստնուին 'ի նոցանէն հրոճըգութեանց կայծականց շանդք՝
 Վարտափոյ ահեղ տեսիլք յանհեա փախուստ մոլորականք
 Յամենայն 'ի կայս 'ի կոյս, եւ հրահոսան փոր նոցա լոյծ
 Եռացեալ գողորեալ յորտա ուժգին Թընգմամբ եւ շառաջմամբ,
 Եւ 'ի շունչ բոցոյն շողք՝ վեր ցրացեալ շամանդակեալ՝
 Դառնայր պայր իջանէր անդրէն 'ի նոցնս անձրեւ հրեղէն,
 Եւ բնութիւն եւ արար զընդի զընդի իւրպքանչիւր
 Յազգ ազգ 'ի նոր խառնըւած ու՛ի կերպարանրս փոփոխեր:

Յանհամար յօգուածոյ նախնի տարերցըն զանգուածոց
 Թուլացեալ ըսփեռ տարած եւ ոգեսպառ հրոյն բընուութեան,
 Եւ կիսոյն 'ի ներքն 'ի խոր Թաղուն մարմնոցն ամփոփեալ սիրտ,
 Ուժանակ սկընտէրին տակաւ հրատապ զընդդին երեք
 Ըստ միոյ միոյ բնութեան եւ մեծութեանն համեմատի:
 Ըստահակ խոտոր ընթացք յօրինաւոր սահմանին չափս,
 Ի հեղուկ գան նուրբ սըղոխք, հոսանք պընդին 'ի կարծրութիւն:
 Սկիզբն առնուն եռալ զեռալ կարկաջասահ ջուրց խոտորանք
 Ընդ երեսս երկրի մերում որ կայր ընդ այլս անկերպարան,
 Եւ սըլուէր օգն ըզնովաւ ծրարեալ զանբաւ գունտն 'ի ծոցին:

Սակայն հուրն յանդընգային սանդարամետրս զըժոխոց,
 Ընդ նըմին սըղոխքն անօսըր գարանեալ յընգերս երկրի,
 Ոչ կային աակաւին, ոչ գիտէին գուլ եւ գագար:
 Այլ ներքուստ անհընարին բուռն ցոլմամբ սլացեալ 'ի վեր,
 Երկնաբերձ յարուցանեն կանգնեն զուզխիցըն մըկանամբք
 Բարձրայն լըրինս հրակայս, սարս եւ բըլուրս եւ գարեւանդս,
 ԶԹմանն եւ ըզՄասիս, զԱթլաս, զԱլլպիս եւ ըզՎովլաս,
 Ժայտս եւ խուլթըս ծայրասուրս կարծըր պարեխս եւ սեւա խարակս,
 Փոխան մայրից պալարի հրաշեկ հերք վարսաւորեալս
 Իբրեւ փունջ ցրցունք ծամոց կամ ձեղանակ ընդ գագաթունս,
 Հուր եւ բոց ցընդէր 'ի ծոցս, եւ գետս հոսեր հրեղէն ուղիփոց:
 Յարոց էր որ սասանմամբ ահագնազգորդ յինքնն փլուզեալ,
 Սուզանէր անդրէն յանգունդս, եւ էր դարձեալ որ միւսանդամ
 Բարկութեամբ որտաընդոստ գլուխ ամբարձեալ յառնէր եւ կայր:

Եւ անգէն գաշտք եւ հոգեւոր, խորտոմբ եւ վեհք եւ խորածորք
Ընդ ողուն թիկանց երկրի լայն պատառմամբ առնունքն գագ:

Անդ յայնժամ ամպք լըրթապոյնք բարձանց՝ ի գլուխը կուտակեալք,

Զուր եւ հուր ՚ի վերուստ որոտային փայլատակմամբք,
Զուր եւ հուր ՚ի ներքուստ լինին անգրէն անդ ձայնատու .

Եւ յորձանք ուղիփնահոս հեղեղածուփ յայտ կոյս եւ յայն
Թաւալցուր յափշտակեալ լերինս եւ բլուրս եւ քարածայտս ,

Ըզգաշտն ՚ի սար փոխէին եւ զառապարն ՚ի հարթարգակ,
Յոփս անկեալ՝ զաշխարհածոփն կուտէին, ծովակս եւ լիճս:

Մեծանայն ինչ զբտեալ եւ յըստակեալ սրբերք մագուր ,
Եւ մըրուրն յանգունգս ՚ի խոր իջեալ յատակ անդ ընկըզմէր:

Յայնժամ սեռն եւ վըճիտ, կենսացընցուղ, արփիահարստ
Թափանցիկ յերկիր ցայտեալ արեգական ծագէր ճաճանջ .

Եւ երեւք արծաթափայլ անծայրածիր ծովուն ալեաց
Իբր հանգէպ ջինջ հայելի ապակեղէն՝ արձակէր ցոլս ,

Չանբաւ էին մեծութեան տըպաւորեալ յինքն ըզպակեր ,
Նըշտիքն անգրէն յետս ընդդէմ շողիք յերկնից զունս ծիծաղեալ:

Սկիզբն առնոյր լուսոյ ստուերաց կարգ տըւընջտան եւ գիշերոյ ,
Մաւաւորն վարդագէտ՝ եւ երեկոյն ոսկեղեմակ

Բանսրխալ օրէնս ոճոյ զմիմեանս առեալ յաջրգէլին:

Բոյսք եւ թուփք գալարագեղ եւ անառապ ծառք երկնուղէք
Զերգ լու յեղաիւր եւ ՚ի մարգ եւ քարաբոս ՚ի վեճ մամոււ ,

Կառարոյս, կենդանարոյս, սպունգ, քարատունի, թընջուղք բոկայք .
Կանգնէին անդ ըզգլուխս , եւ երկնըմայ Ծայրից գիտակք

Սոսափեալ ՚ի բարձրաբերձ բարձունս օդոյ ճապուկ ճօճին
Յընթանալ արշաւասոյր փոթորկոյտոյղ սոփց մըրբկաց .

Վայելուչ անդ հասակաւ գեղով նազէր արմաւենի:

Փըջանայր ուանոյր տակաւ անգընդափակ ծովուն յատակ ,
Եւ ՚ի լոյս ելանէին աշխարհի հին սանգարամետք .

Աճէր ցամաքն , այրք անձաւք փապարք եւ սորք խոռուղէին ,
Իանդիսըն ջուրք սուզեալ ժողովէին յանգունգս ՚ի վեհս:

Անդ գարունս առաջնոյ կենդանախումբ զարմ անգրանիկ՝
Խեփորք ազգիազգիք եւ խեցեմորթք եւ գաղտակուրք ,

Անարի ձուկն եւ վըշապըն կայտուէին եռալ զեռալ:

Հաւ թըւոցուն եւ սարմատարմ՝ օգապարիցըն թեւաւորք
Թեւածեալ ՚ի ջուրց անտի սաւառնէին յօգս եւ յանասաւ:

Խոտ բանջար բոյս գալարոյ կանաչազգեստ պըճներ գերբիք
Եւ թըփուս մայրիք ըզլեանն եւ զքարեւանդ զարգարէին:

Յերկրորդէլ գարուն՝ երկրորդ ազգ շընչաւոր կենդանասեր
Խըլըրտեր ՚ի մէջ կըրկին կենաց ծովու եւ ցամաքի ,
Յափն ուղիսից ՚ի յամբ ՚ի խարձ ՚ի լուստարգ ՚ի գէճ պուրակս ,
Ընդ գետս, ընդ լիճս, ընդ ճահիճս, ընդ մեծածոփն համասարած ,

Ընդհանր նշանք ուժ վերապ մոզէս տիտեան եւ սալամանդր,
 Սողունք զեռունք թեփամորթք խեցեպատեանք լերկամարմինք .
 Է որ յերկիր խաղացեալ, է որ լիւզեալ ընդ օդս երկնից,
 Քառընթացք երկոտանիք պատենաթեւք թաղանթաթեւք,
 Ի կրկին սըլացեալ թեւս եւ չորեքուք սաւառնացեալ:
 Մեծամեծք յաղթահասակք սոսկավիթխարք եւ անարգիւք,
 Եղբերիկք եւ ճիրանեղք բըռնածանի վըրժակաղէնք,
 Երեւոյթ ճիւղալ հըրեշք յուշխապարիկ խառնազաղանք,
 Աւ այժմու մերով արգեամբքս նըկատեալ՝ զարհուրագինք:
 Որ եւ է զի զանտառաց եւ ըզհովտաց կանաչութիւն
 Ի վըսեր եկեալ միմեանց՝ միմեանց արեամբ ներկանէին,
 Եւ էր ուրեք զի զկոհակրս փըրփրացայտ ծովուն այեաց,
 Ոյր մաքնչիւն գազանացեալ ընդ վայրենի ժըպիրճ խանչիւնս
 Վերազացն գոչելոյ՝ զմայրիս զանձաւս թընդէր եւ զվէմն:
 Ըստ բախտի՝ զեռ արհարացն սկըն մարդոյ չէր 'ի նըկատ,
 Եւ ոչ սիրտ 'ի բերտն վաղել ընդոտ սարսափելիքք:

Յարուցեալ մերթ ընդ մերթ անգընդային հըրոյն մոլութիւն
 Ահեղ թընդիւք տատանեալ զյաղթանգամ գունտըն գըղըրդէր,
 Պատասեալ վիհն ահագինս, եւ ընկլուզեալ հետախաղաղ
 Թաղէր կորուսանէր խորասուզեալ ըզսերմըն ժանտ
 Ըզճիւղաղացըն զեռնոց եւ զայլանգակըն կայտառաց:
 Միւսանգամ երկիր նոր, 'ի վեր բըղեւէր նոր գար երրորդ,
 Անարի չըրքոտանեաց պաճարեղէն հարստի տոհմ
 Անձոտնի եւ անհեղեղ 'ի ջի՛ եւ յոսկրր սաստկանգամ,
 Զորոյ չիք դք երկրածին պատմել զարարն եւ զկերպարանս:

Ի վերայ նոցա յառեւէր գայր ապա գար յետին չըրրորդ,
 Յարգանգէ անգընդոց երկրին երեւք նոր նորածնեալ .
 Ընդ նոսին բողբոջին նորատեսիլ բերրի բուսակք,
 Ծաղկանց եւ գարաստից գունակ գունակ փըթթեալ սերունդք:
 Յորենոյն ոսկեգիսակ ատղք հասկաց ծով ծածանեալ,
 Հաճարն եւ գարին, թեղօշ, սարոյ, սօս, զի եւ նո՞՞:

Տաշտագեղ ողկուզալի որթ յուսս ոսկին յակինթ փայլուն,
 Ձիթաստանք, տանձուղք, գեղձի, թուզ եւ ծիրան, նուռն եւ խընձոր .
 Ծիրանի ծիլ ծալ 'ի ծալ թերթեալ վարդին տիպ վառ 'ի վառ,
 Ըուշանին անուշահոտ լուսաթաղանթք, ձիւնիկ յասմիկք,
 Մանիշակ պարկեշտագեղ, ոսկերտղօշ փափկիկ բըրբըռմ:
 Գեա՞ վշտակ ընդ գար ընդ ձոր սազապաճեմ զեռեալ խոխո՞՞
 Առողեալ 'ի զով ծորանս արբուցանել զբոյս գալարի,
 Եւ երկին զուարճացուցեալ 'ի ցօղ զըւարթ արփեցընցուլ:

Սաւառնեալ վարաղաթեւն արծուի սլանայր ընդ ամպս երկնից,
 Աճող հիւր նորեկ՝ ծերպ վիմի, եւ արագիլ խընդրէր իւր բոյն,
 Կռուռնի հաւփալ եւ տատրակ, լոր եւ արտուտ թեւէին յօգս,

Աղանկաց պար ձիւնացեալ, սիրամարդին տրտուն սեպտը .
 Եւ սոխակ զանաաւախիտ մըթին մայրեաց պատուեալ Թաւուս
 Գարնային երաժիշտ՝ մանուկ գուսան ծաղիկեալ գրաստեղ,
 Որոճայր մըմընջածայն զերկնային երգն յէջն ուսեալ,
 Յոտս մի նըստեալ սազարթուն՝ անձկակարօտ հանել գեղգեղաւ :
 Անայութ, միեղջերու, փիղ եւ արջաւ, ոչխար եւ ջիւս,
 Այծեամն, յամոյր եւ խարբուլ, եղջերուք վիթիք առինք Թեթեւք
 Լայնասփիւռ ընդ գաշտ ընդ բլուր արածէին վրտառ վրտառ .
 Սալաւըմբակն ոտնատրոփ լընայր զերկնիս վըրընջմաճք :
 Իսկ առիւծ օսկերաշ, արջ անտիպար, դայլ եւ յովազ
 Կըտտէին գարննակալ մայրեաց 'ի Թաւուս եւ քարոնձաւս,
 Կենդ եւ գաւ երկնելով 'ի սիրտ՝ պորտոյն առ վրտանդի :
 Օձ եւ քարք, կովագիաց, քարաթոթոշ եւ օձասանդր
 Քըմնափուշ բազմազաւար սողիք 'ի ծակսն ճեպէին
 Սարդ 'ի տաքն ընդ օգա՝ 'ի կախ, եւ խիւս գնայուն ցղի ընդ գերբուկս :
 Զըկանց եւ լուրակաց կայտառք երանդք խայտախորիւ
 Զեւէին ըզլուծական կոհակս 'ի դաշտաքն կապուտակս .
 Ընդ նոսին փայլուն կարապք եւ օսգ եւ բաղ եւ հօգտմազ
 Շողացեալ վարդէին 'ի մըկանունս ճօճեալ տընաց :
 Հեշտանուն քաղցր համբուրիք գեղապարեալ ամենեցուն
 Առ միմանս այր ընդ ընկեր յամերբախան օգս անուշից
 Միխաւան եւ հեղասիք չքնջմանց գարուն ժամանակի,
 Յօր արեւ կենդանարար 'գ երկնից զընդին միջնաշաւիզ
 Ճեմ՝ զընայր՝ զերխտագործ ճառագայլից տապ յընդհանուրս
 Յաջ յահեակ միտիքչիւ անայլայլակ արւեալ ծաւալ :
 Բեհմովթ յերկրի Թազաւորեր, լեւիաթան՝ յաշխարհածով :
 Էնն էից արարչական զըւարթ բրբօք յիւրն արարած
 Կալեալ գետակն հեշտաբար եւ խընդամիտ ժըմտեք սըրտիւ :
 Երազք անդ նորոյ երկրին ընդ անասուն պաճարաց հոյսս,
 Ի պանծալի արնկախիտ 'ի փափկութեան գըրգարանին
 Քառավըտակն Ադինայ, յանմահ 'ի կեանս երանուկս,
 Անդ զակամքք Արածանայ Տիգրիս Ճարթի եւ Նրապոսայ
 Քաղցրածորան ծաւալքք աղբերահոս սահեալ գետոց .
 Յանթաւաճ 'ի ծողկազարդ գարնանաղեղ վայելըութիւնս
 Հասուչին մատախք եւ չընչով կանգնէր եւ կայր մարգն առաջին,
 Տիրական բանիւ պատուեալ եւ կենսակէք անմեռ ոգւով
 Զատուածաղբծ պատկերին ճակատ յերկինս ամբարձեալ վեհ .
 Առ նըմին կոյսն կայտառ, ամենագեղ ճեմեալ հասակ :
 Այլ աւանդ, ոչ 'ի նոցուն գէմս երեսաց խընդայ ստեղծօղն,
 Զե 'նդ կանգնէն եւ գլորին . անդէն առ ոտսն գարննեալ
 Սողայր ոտիս հին վըշապն, 'ի պատարանաց սողոսկեր ծառ,
 Վեշապն հին՝ որոյ տըտունն ընդ քարշ տանէր զարեկըն բոյս :

Անկանին երկնիցն հեւրք 'ի հրապուրող վայրն սրտոզն ,
 Օձաթամբ շաշակոզն ըմբոյննելով ըզմահ մարմնոյն ,
 Եւ անհանձնաբ բարբառով սուսերբ խրզեալ զողւոյն արեւ :
 Անվերեպ յաւեժադոյ խըրատ որդւոց նախառտեղծին ,
 Ընդ բերան մուտ մարմնոյ մահ , եւ ընդ բերան եւ մահ ողւոց :

Մահացեալքն կենդանւոյն յանմահական կենաց գրախտէն
 Ելանեն տարազիր յերկիր մահու եւ անիծից ,
 Եւ հրապուրչ լուսակերպիցն եւ բոցանիւթ սուրըն ցանկէ
 Զբրբանաց մարդկուժեանս ըզցանկալի շըրջաբողորս :

Տեսանէր անտի յառաջ՝ կրրկին սեղանս 'ի բացօթեայս ,
 Մին ցանեալ սոփն արգեամբք , եւ առ նըմին այր երկրագործ ,
 Միւսըն լի գեր պատարուձեակք , եւ առ նըմին համբակ հոգիւ .
 Երկոգին բազինք ծըխեալ 'ի հուր 'ի բոյր ողջակիցին :

Էնն էից կայր 'ի վերոյ 'ոցա՝ զերեսուն զուարթալոյս
 Դարձուցեալ 'ի խաշնարածն , 'ի պատարազն անուշահոտ ,
 Եւ զյետոյս տըւեալ թիկանցն 'ի հողագործն եւ յեւր նըւերս :

Անդէն առ սուրբ սեղանովք եւ սուրբ աչաց անառն յանդիման
 Յառնէ վայրագըն մըշակ հարազատին իւրում գըժխեմ ,
 Աչք հրաբոց , կապոյտ շըրթուք , եւ ռոտախիտ լուսն մ 'ի ձեռնն .
 Յայն 'ի զէն զայն զառեալ զարիւնարբու զիննգախոշոշ ,

Հարկանէ զկառապն անմեղ , տապալ ջախջախ տայր պատանեակն
 Իրբեւ զժաղկի ծիրանի ճըմլեալ եզին բիրտ կըձղակաւ ,
 Ի բոսոր արեան թաւալ՝ ներեր գահձին քաղցրր դիմոք :

Ի վերայ կային ծընօղք մանկանն եւ զհերսըն փեռէին ,
 Լուսնային զապագոյժ վերին աչաց ջերմ ազբերք :
 Էն սիրով ողջագութեալ զոգին ամբիժ առեալ գընայր ,
 Զանիծից քինուց գըրոյժ՝ 'ի վերագին կընքեալ ճակատ .

Արիւնն անպարտ բերանացեալ՝ յերկրէ յերկինս գոչեր բողբ :
 Գազանն երբ եւ տատան 'ի խոր անառբս թափառոտ
 Զերդ վայրի մի որս յարեանըն նետահար վըէժ սատակելր :

Անոր 'ի միւս կողմ հոյեցեալ եւ անանն գիւցազնըն վեհ ,
 Զի աւանդ եւ գաստակերտք կանգնեալ , քաղաքք , շէնք կառուցեալք ,
 Կոթողք՝ բըրգուիք եւ գըմբէթք , բերդք՝ աշտարակք եւ գիւտանոցք
 Պերձացեալ բարձրայտակ խրոխտանային յերկնից կամբոս :

Անդ ճարտարք ամենայն հայթայթէին գիւտս արուեստից ,
 Կարակին 'ի ձեռս կային ճարտարասփոք տային հրաման :
 Փող եւ քնար՝ երգս եւ գեղանս գուսանական ծնանէր Յովթալ ,
 Հայր եղեալ երաժըշտից յարուեստականս պէսպէս գործեաց ,
 Կուսագաւոր մատանց՝ պարուց հընչէին ձայնս այգիք եւ բլուրք :

Կայծակունս 'ի շունչ փըքոց արծաթեղով մըրձոտ թօթէլ ,
 Կռէ կոփէ ձուլէ զերկաթ եւ զէկ պըղինձ յարօր ու 'ի խոփ ,
 Ի բերս կահ տանց ըսպատու 'ի պէտս , յանօթ պատերազմի :

Արտորայք ահօս ահօս քրտնին հատկօք 'ի սիք օգոց,
 Եւ մարմանդք եւ բուրաստանք ծառայ ծաղկանց պըճինն երբինիւք :
 Գեղեցկոսն եւ լուսածղին նըստեալ 'նոյնմ առ սուր բինան
 Երթայր զայր նուրբ կրկոցաւ ընդ ձինաթոյր ազրին առէրս,
 Եւ զմըմուննըս անոյը շըթմանցն ընդ սուր սըւելքս բարտրին
 Ու 'նդ ելեւէջքս ձինափայլ թաթիցն սոխց զաշնաւորէր :

Յօրաննս մարդկան սերունդք եւ անտպատք փոխին յապտտ,
 Շէնք եւ զիւզք աւանանան, լայնին աւանք 'ի ճոխ քաղաքս :
 Յալէզորդ նահապետացն 'ի յարեգեան գընդէ անտի
 'Կախահաւ 'նոյի Ենտվք՝ արգարագործ եւ իմաստուն,
 Յանկալի լեալ յաշ Երկնից, յամպ լուսափայլ 'ի Թեւա հողոց
 Թեթեւ Թառուցեալ յափըշտակէր յանմահից կոյս 'ի գրտեան Ագին :

Օջտեալ սրգւոցն Արտուծոյ 'ի նզովեալ գեղ գըստերց մարդկան
 Անանորէն գիմնցմամբ անարգել հրոս ճակաճանաց,
 Ի հուժկու վարար վաւաշ եւ խարըտի անխուզ խառնից
 Երանէին կանգնէին հանգէպ երկնից համբարտակեալ
 Հասակաց կոյտք, վէս հըսկայք, սասկալիթիտար արք անուանիք :
 Ի նոցանց, պըղծաշաղախ եւ մըծղընեայ մոլի վըրնժմամբք,
 Ամկարիշա եւ ապիրատ գտողահար բըւանց գտիւք
 Ի բազում անկեալ արեանց եւ արտասոււացըն ճաղգափոխ
 Գիճացեալ ողողեալ ապականէր երկրին երեզք :

Զձեռանէ ձրգեալ գըստերն՝ Արգարութիւն զխաղաղութեան,
 Մեկնեալ թաղծագէմ 'ի գիւր գաշտաց՝ Մասեացն 'ի գըւի,
 Անդ վայրկեան ողբագին յորգիս մարդկան ակընկաւոյց,
 Ոսն յերկիր արոփեալ Թըռչէր յերկինս առ Էն՝ խիտա գտատաղ :
 Երկինք սուրբ՝ տիգը աշայ հայեր յերկիր խոժոտագէմ :
 Սըամըտութիւն բարկութեանն երկնասահան յորգ անձրեւք,
 Պատասմամբ շտեմարանաց յանգընդային սանդարմետա,
 Եւ անգուտ երկնապող եւ յորձնեանդն ուղիւց զըւկմամբ,
 Եւ թափից անգընդասոյղ ծոփուց հիմանցըն կուտակօք
 Ուռուցեալ յատակք զյորձանըն գերետօք հեղեալ երկրի,
 Ողողեալ լուանայր ըզժահ խահերտկան ժանտագործացն,
 Ի խորս անեզր եւ անունը ծոփու 'նկըզմեալ ըզընակ եղերս :
 Ամնայն ինչ կորուսեալ բայց 'ի յուսոյ յարգարոյն սիրտ :
 Եւ վարսամ մի ահաւոր զհեղեղաբեր հրաշէկ արտունն
 Հոսեալ ճօճէր սպանանալից յաշեարհակուլէ համատարած :

'Կահապետրն 'նոյ նախնի բարեպաշտօն արգարութեան
 Հայր երկրորդ՝ Իւրովքն եւեթ ընդ տապանին լատտ եւաւցարի
 Ի ծանծաղ ելանէր յարեգնաճնմ Մասեաց զազաթն :
 Ուր 'ի սեղան արգարոյն բոլորանուէր ողջակիզայ
 Հուր յերկնից հատեալ թափեալ ըզպատարագան ուտէր բոցով,
 Եւ զքըլեոճք փըրկեւոցն Էին գօտի ծիրանածունն

Կըշիւ հանգեալ նըշուկից արեգականըն ցլօ հատեալ,
 Սըփոեալ կամարանայր իբրեւ զազեղեն լայնալիճ,
 Զէրգ կամուրջ անեղաշէն՝ որգւոց մարդկան ուղ ընթացից
 Ելանել յազգից երկրէ 'ի հաշտութիւն սուրբ անմահին :

Անք 'ի մարմանգս Ակոուայ հայրապետին ծաղկաւետեալ
 Ուրք ծիրանի ողկուղիւք զուարճանային յակընթափայլք .
 Եւացեալ տաշօք խազմըղով, անապակաւ պարզեալ փըրփրեր :
 Յընծայր սիրտ ալեւորին, զամրեալ զըւարթ լի բաժակդ
 Զէրանուանս ալեզք ծաղկեալ 'ի քաղցրաբուն խոնարհէր նինջ :
 Զարթուցեալ երկնաւոր տեսլամբք՝ զանէծան աստուածուսոց
 Արձակէր թուք 'ի ժպտիւրհ խըլըրգենի լըրբենի գէմս
 Լէպեշտի կըրտսերոյն իւրոյ Քամայ եւ ծընընգոցն ,
 Երկնից յաշայ ելանել անկեալ յէկն սուրբ երեսայ ,
 Ի Սեմայ եւ Յարեթի մըտանել լուծ ծառայութեան :

Ընկայից անտի գազուձք հատուած 'ի գաշտըն Ընններայ
 Անցանէկն կանգնէկն զամբարտակին բուրդըն կոթող
 Ընդգէմ երկնից , այր բարկութեան բըրգեալ հազմ հարթ գընէր գետնի ,
 Եւ միաշուրթըն լնզուաց յանկրցելի ծըւէնս հերձմամբ
 Պատանաւք յանհընարին , եւ այր զարամբ յազմուկ 'ի շփոթ՝
 Յէր ընդ ջեր ելանէկն յերկրին 'ի կայս հազմահողով :
 Կերբողթ վայրազըն վերագ՝ բարձեալ յաստեգս ակն ամպարիշտ ,
 Գըրլուկ շարժէր եւ բազուկ յերոց վերայ հոնացեղից : —

Յայն տեսիլ՝ հայրըն հայոց , հուր բոց ընդ աշտըն ցլօացեալ,
 Յազգերէն ձըգեաց ըզուրն եւ զըրնաւորըն հարկանէր ,
 Քաղցրաժըպիտ թէ Զըւարթունըն շարգելոյր զաջ գիւցաղին ,
 « Զայդ մի 'նդ ուրուս , ասելով , այլ ճըշմարտիւ 'ի Ռըշտունիս : —

« Մինչև ցայսր , յաւել Սերովըն , հասարակաց մարդկութեան զարմ ,
 Մի տուն եւ մի ազգասոհմ 'ի մի սըրահ նըկարակերտ :
 Ատախ անգը՝ յանսահման յանթիւ գահլիճ արոհի տաճարդ
 Ըստ լնզուաց իւրաքանչիւր , զորոց ահա 'նթեանուս զսնուանս
 Ի գրանգեացըն բարաւորս 'ի լոյս ու 'ի մութ քանգակեալ գրողմ՝
 Ըստ լուսաւոր հանգիսից կամ խաւարին գործոց իւրեանց :
 Կտի գրոհիդ յարեթական ճակատագիր փայլէ եւ բախաց՝
 Եւ 'ի նմս նախամեծար քոյոյ տոհմիդ՝ յոր մըտցես արդ :

« Թէ նախէքն արգեանց իրաց էր ճըշմարտ հասաստութիւն ,
 Կոյն ապա եւ ապանիքն՝ որ յառաջոյ քեզ պատրաստեալ :
 Բարիք , թէ կամակար կացիլիք մըտք գու եւ յետինքդ
 Յառաքինի ճըգնութեանդ արիաքար մըրցեալ 'ի մարտ .
 Եւ շարիք , թէ վէհերեալ՝ ըզբաշուութեամբ եւ դիրաւամբք
 Եւ զսիրով հայրենեաց վատախտարակք անէք ապախտ :
 Յեղբուց որք յինքնիճեան կամս ապաստան կան յաստուածուստ՝
 Զայս պահին պայման անշարժ , զի պըստեաց՝ պատժոց կըշիւք

Ընարող կամացն արժանի յարգարտեմա չափին նըժարս :
 Եւ զոր ցայսր տեսեր, չէր ինչ լուսոյ բանից կարօտ
 Առ մերձ 'ի քեզդ ունելոյ զանցից իրացն ըզքիշտօակ
 Անաբօտ կերպարանօք ծանօթական գուշակաւոր :

Իսկ որ արգ ինչ առաջիգ կան հանգերձեալք՝ եօ պատմեցից » :

Ձայս ասացեալ եւ շարժէր 'ի մեծ մի գուան ոսկեաձայլ,
 Յորում էր ՀԱՅԿ 'ի ճահատն ոսկեքանդակ գրտմալ գրծիւք :
 Ի ձրգել ձեռին Չուարթնոյն յաղխս երկբաջիկ զըննափականն՝
 Ինքնին բացան, առաջին երեւելով Հայոց գիւանն :

Ի մուտս անգ ետես վեհազն ըզճերունի հայրն թորգամ,
 Ձի զհարազատն Աբքանալ աղու շըրթանք եւ իրաւամբք
 Ողբեալ արձակէր յիւրօձ զծովովն հիւսիսի,

ՁԱյրատան հայրենատուր սեփականեալ յինքն զաշխարհ՝
 Բերս անուն եւ 'ի փուսս յորջորջելով տուն թորգամայ :

Անտի անգրը նըկատէր ահեղ սկայից ճահատամարտ,
 Դաշաք եւ ձորք յարանց հեղեղս թաթմաւալ, սարք 'ի բոսոր,

Ախոյեանք ըսպառազէնք թանձրաթմաւալ զփմաւմբք տապատս :
 Կոյս մի վեհ արփիտգեղ 'ի փայտակոյտ մեծ խարուկի

Մերկանգամ կապեալ, յոր ալ զըժոխազէն հարկանէք հուր,
 Եւ շողայր սուսեր անգութ 'ի պարանոց մարգարտափայլ :

Գեւաւ արի սիրտ քային, 'ի գող եղև թէ զինչ իցէ :

« Ձոհ մի մեծ, ասէ Բերովքն, յազատութիւն ելցէ սզգեդ » :

Հայրական միտքն յայնժամ նըկարեին աչացն հանգեղ

Ըզգուստոր իւր սիրասուն մասնեալ 'ի ձեռս փրագին,

Թեպէտ եւ ոչ նըշմարէր ողջն զերեսուն կիսափծ :

Ձհայրագութ աղեաց խորով ոչ հովեցին արաստուաց ուղիք :

Բայց լըւեալ ապս կրգին 'ի թարգմանէն խորհրդակիր

Անօրինեալ ըզփոյն առ հայրն, ոգի աւնոյր հայրն Հայոց,

Միտքն առ իւր ասելով 'ի գրստերէս քաւ այդ վընաս :

Եւ ետես անգէն ըզնա յափըշտակեալ ընգ ամբս երկնից :

Ոչ յամեալ 'ի տեսիլն՝ անգրէն գարձոյց ըզնա հրեշտակն,

Եւ եցոյց այնուհետեւ աշխարհ մի մեծ շէն եւ խաղաղ

Յալեւոր Մասեաց սարցն հօք հոփանի լայն տաւաղեալ :

Արօպք 'ի հօտ լուսակիցն, 'ի բառաչոտ ծածկեալ անգեոյս,

Ահօք փն փն գեղածրփեալ յասկեղարսից փունջ ցորենոյ,

Փայլ երգին երգին առեալ այգիք յողջուղաւէտ ուս սաղարթուն,

Եւ 'ի կութս եւ 'ի հընժանս անոյլ ուղեից զըւարթացեալք :

Դրբախաք եւ զարաստանք ծաղկեալ պարտեղք բուրաստանաց

Յերանգ երանգ ծիրանի, յանուշահամ հասոց 'ի բոյս :

Մարգախիտ քաղաքք եւ գիւղք, շէնք օրինք հանդարտացեալ

Հընչեին 'ի պարս եւ յերզրս հարսանեաց կոյս ամբից,

Ի մընչեան պարգիշտ հարսին, 'ի փեսային ձայն իրախձանաց :

« Օ՞ր աստի գակն անգրք բարձ, քաջաղերեաց, ասէ Սերովին,
Ահա գունդ առայգարարձ պատանեկացըդ դիւցազանց,
Որ աստուած յասպարիզէ մարտիդ գընան սրփովն ընդ Սայլն,
Եւ լընուն ըզփիեզերս, որդիք են քո Լորդուց որդիք-
Ձանարինն աշխարհակալ ձրգեալ բազուկսն ասրածեն
Մինչեւ յԵրասխ ուղիսալուր յորձանահոս կարկաջածահ,
Մինչ 'ի մէջ երկուց ծովուց եւ 'ի Վաւկաս սառամանուտ-
Հարազատ Թորգոմական բերեալ արեաննն հանգուցիւք
Առ քո՝ հորդ եղբորորդեակս, ընդ որս սիրով մըտերմական
Համատոհմի գաւակօք ազգախառնեալ լինիցին մի :

« Անդրանիկդ 'ի մէջ եղբարցնն գիւցազանց Արամանեակ
Աւաջին ինքն հասանէ 'ի սեփական լեռնն ազգային
Սպիտակափառնն Մատեաց արփիաձեւ՝ գըլեոյն 'ի շուք,
Եւ մինչ յեզր Երասխայ յորգահեղեղն կարկաջից :
Հայրաբարն իշխանութեան անալէկո՞ծ խաղաղութեամբ
Չազգն ուղղն միապետեալ, եւ քաջութեամբ լի հանձարով
Հըզօր եղեալ անուանի չորեքծագեան դիմաց 'ի սփիւս-
Մինչ զի գո՞դ, որ ոչ գոյզն է խընդութիւն սրբաի ծնողի,
Ըզհարբն իսկ զանցուցեալ ըզգիւցազամբ՝ առ արտայքինս,
Ձանունն եւ զհովանին սրփոնեցէ մեծ գազգին գըլեով :
Եւ կարգաց աստուածապաշտ եւ հանգիսից բերեալ նախանձ,
Որտէ միակրօն ուխտից նուիրաց վայր եւ սահման,
Եւ զանիտու յորո՞ձս 'ի լուս՝ խորհրդարանն սրբանըւր,
Տընկեով սազարթագեղ զհովանաւոր սօսեացն անսառ-
Անդ յափին 'ի հայկական հըզօր գետոյն գարեւանդի,
Որ անուն ժառանգեցէ զըքնաղ Թոռինըդ զԱրմաւիր :

« Ոչ այդ եւեթ եղիցի պարծանք Թոռինըդ սիրայնոյ
Որ 'ի հօրն եւ 'ի Թեւոցդ արդ հովանի գերդ գաւազան
Ընձիւղեալ նորաբողբո՞ջ շառաւիղեալ վերաթեւէ-
Այլ յորժամ հասցէ յարս, եւ յինքն առցէ արիապէս
Չաշխարհինն երասանակս 'ի գողգոջուն հօրնն ձեռաց,
Դիտութեանց եւ արուեստից կենցաղօգուտ աշխարհաշէն
Հայր եղեալ, զայրարատեանն եւ զկովկասեան գոռոզ լեքինս
Երփներանդ սառաարակարկառ վիմաց իւրեանց կարծր արձանաց
Հարկատուս իւր կացուցէ 'ի պերճ պայծառ աւանաց շէնս,
Ի կառուցըս բերգերոյ ամբոցայնոյ եւ զըղեկաց,
Ամբարտակաց եւ բրդգանց աշտարակաց երկնածայրից,
Չարգարին տունք, տպարանք եւ ձեմարանք եւ հրասարակք :

« Արաւել քան զոր յիւրմէն՝ նախաշակիլ յորգորական
Օրլեակ կացցէ զկընեաց 'ի յօրինուած պէսպէս գունից-
Եւ նախ՝ հայրանըման որդուցն իւրով՝ Մմտախայ,
Չոր կարակին, լար եւ կանգուն ճարտարութեան յաստի մատունս

Ազանես 'ի մեծածախ հաստահեղոյս եւ հոյակապ
Ի կերտուածս ամենազեղ եւ պատարուն գերգաստանաց
Պարապեալ 'ի լայնանիստ աստուածային Մասեաց ստորոտս ,
Որ անուամբըն վեհազին մինչ յաւիտեաննս պանծասցի :

« Բայց ոգին հայրենագութ եւ կրօնասէր յաւեաց ծերոյթ
Դարձ աննէ աւազիկ 'ի հայրենին իւր բուն օստան ,
Եւ ընդ հաւուն սիրելոյ ճօճեալ սօսեաց պերճըն ճեմոց
Ընդ հովանեաւ 'ի նուիրական վայր պաշտամանցն՝ յօգ քաղցրաբոյր
Կարօթի սիր շնչել , եւ անդ ըզբուն հանգչել մահուն :

Ո՛հ , մի մայրոյդ հովանիք թառամեցին քաջիդ 'ի գլուխ ,
Եւ ծաղիկք ծիրանիք պարունակեալ պրտակեսցեն :

« Զհիւսիսի լըճին ակունս տես անգր 'ի բայ խրունեալ շինիւք
Եւ գեղեցիկ օրերով , յորս 'ի թռուսնսք պատանիք

Տես դիարդ նազի խայտայ սեդ եւ անձնեայ եւ գեղազէ ,
Գեղեցիկ հօր շառաւիղ գեղեցկազոյն բողոնեալ զաւակ :

Որ 'ի հարցն եւ հայրենի առաքինեաց պայծառ հանգէս
Յաւերուցու եւ զհանձար առատութեան սրբոթի , մլտաց ,
Բղէզովի ճոռոսըն ճոթի եւ ըզբանից կորովութիւն :

Աւազիկ կայ պերճաբան յառննի մեծ հրապարակի
Խուռնութաց ամբոթից , որ կան յակճիւս եւ յոան 'ի մտան
Յարուցեալ 'ի տեսանել եւ 'ի լըսել բերանաբաց ,
Հրապարեալք ըզմայլեալք ճարտարախօս իմաստից յուխն :

« Կապարճք մահաշըշուկ եւ հաստ աղեղըն գրկալիւր ,
Կըշանակ ոչինչ պակաս կորովութեան ամրոտ մատանց ,

Հընչեն անձինն 'ի շարժել ըզթիկնաւէտ քաջին ուսովք ,
Բան ըլլար կարծիր շըրթանցն հըզօրագոյն ճայթել շըթինդ

Աւ անըզչամս որոց դամ մի չուժեն բանք իրաւանց սուրբ ,
Աւ ոխերիմըս զարմին . աղեղըն պինդ լի լայնալիճ՝

Որպիսի ոչ ոք ըզկընի քո զօրասցի լարել երբէք :

Յերեսաց իւրոց փախչին հիւսիս եւ գրունք արեւելից ,
Եւ անցեալ լընու ծնընդովք եւ բարգաւաճ գաստակերտիւք :

« Յորժամ 'ի լոյս եւ յարեւ ելցէ կենաց այրըդ չբքեղ՝
Սիք ծըժել ըզհրաշազան վայրիդ , Սիտակ անուն լիցի ,

Եւ պարծանք նահապետիք յաւերժացի տուն սխակեան :

« Յայս վայր՝ անարին նահատակաց ելցեն հանգեղք ,
Թէպէտ եւ ոչ անքիրտն . այսուհետեւ արին եւ սուր

Յեզըր տեսցես վեճակեալ հայրենատուր քում աշխարհիդ .
Այլ առ ազգ օտարածին , եւ ոչ որդւոց քոց ընդ իրեարս :

Ամպարիւռ այս կատաղանք մարգախոշոշ եղբայրազաւ
Առաջին մարգասպանին՝ ոչ բնաւ երբէք եւ ոչ ուրեք

Ի տոհմիդ քում հարազատ երեւեսցի արեանառուս :

« Ո՛վ է գա գիւցաղն անպարտ , որ սըրածոխչ գեր քան զարծուի

Սաւառնեալ խոյացեալ 'ի հոլաթեւառն յաղթուծեան ,
 Եւ 'ի Թոփա երեքթեւեան սլաքաց հընգից բիւր աղեզանց ,
 Կախանձու հայրենեաց ւազցի սլանայ յաջ եւ յահեակ
 Վանեկ զհէն օտարամուտ , եւ ըզսահմանսն հայրենիս
 Եւ զեզրուն աստուածաշնորհ ըզհայկազեան Թռուցեալ տանեկ
 Ընդ հիւսիս եւ ընդ հարաւ , մուտս յարեւու մինչ յԱլիս գետ :
 Ահն 'ի Թիկոնս Թըշամեացն անկեալ պընդեալ հինահալած՝
 Փախըստեայ տանի զվերագս հոյն մինչ 'ի ծոնն ասիական :
 Արամ անուն սիգասցի քաջիգ յերկրի 'նդ արեգակամբ ,
 Յարամեան անուն սարսեալ օտարք ըզնոյն յազգս հաստատեն .
 Իսկ քո աուն , սիրտ անմուաց , 'ի քոյդ հայկեան պանծայ կոչումն :
 Քինացեալ ասորեստան ելեալ ջընջել ըզհայկեան ճետ ,
 Սասանեալ նըստի յահէն , շնորհէ զըլնոյն շուք տալարօ :

« Կա զարեամբ քըրտամբ գընեալ զեազաղուծեանն պարունակ
 Ոչ ընդ վայր 'ի հեշտասեր զինչպիտուծեան վատնէ կորուստ ,
 Այլ 'ի կարգաց պետուծեանն 'ի բարեգորգ պերճ յօրինմունս ,
 Գիտուծեանց ուսմանց 'ի կիրթս եւ հայրենի ճոխ զբարուծեան .
 Ոչ բանիւ եւեթ՝ որչափ արձանս 'ի քանդ ծաղկեցուցեալ
 Ի գըծածըս վայելուչքս տոհմային նըշանագրաց .
 Չորս եւ մինչեւ 'ի վախճան կալցի անձուկ սիրով յաւեժ
 Եւ զթաղեալն յաւերածս իւր յարուցեալ եւ նորոգեալ
 Պահեացէ գեղայօրէն յաւիտեան ազց Թորգոմածին ,
 Ի ճըղքբիտ հանեկ պատկեր ըզբանաւոր զչաստից ծընունդ ,
 Խօսել ընդ աչս , ըզսիրտ եւ զմիտըս նըկարել գեմ՝ յանգիման .
 Ձանմըտունչ ոգւոցն ձայնս յերկայն անեալ 'ի շունչ ու 'ի հունչս՝
 Աւաքել առ հեռաւորս եւ յետ մահուն իսկ բարբառել :

« Յ՞ բանակքդ արշափն ազանեգրօք 'ի հարաւոյ
 Յայս կոյս լերանց Թորգոմայ յարուեստական գիմեալք մարդէ .
 Այրասիրտ եւ կապարճեալ բամբէշն 'ի գլուխ գընդի նոցա
 Հեշտ պատին եռացմամբ մարգըրտագեղ լանջքն ոււուցիկ ,
 Այտից շող , աչք ազանոյ վառեալ 'ի լպիրշ հուր անմաքուր :
 Դարձեալ սեր բաբելական տըռփանաց , քաջըդ , միւսանդամ
 Մըխի յաշխարհ քո զինուք . ըզքեղ , Արայդ , ըզքեղցիկ ,
 Ըզքեղ խընդրեն՝ ոչ սուրք նիզակք , այլ բազմաբիւր բուռն բազուկք ,
 Բազուկք տիկնոջն մոլեալք 'ի վայելուչ գեղ հասակիդ ,
 Կարկանտեալ սիրոյդ փոխան ըզտերուծիւն աշխարհակալ :
 Գոյժ 'ի քո գոգոյդ յերկինըս զըգուելիդ արկանէ Կուարոյդ
 Գիրկս ըզքեւ վարգածըլիս պատեալ յիրանդ եւ պարանոց ,
 Սակայն քո զայնալանջ եւ գգեղեղէշ կուրծագ ամհհի
 Ի գոչել մարտի փողոյն առեալ 'ի ջերմ ծոցոյ նորս ,
 Ի գըրկապինդ գորովոյ գեղափըթիթ քաջըր որգեկիդ ,
 Եւ մասնեալ 'ի սայրասուր ժանտ երկաթոյն սլաքեալ ժանիս ,

Աջգտնեալ առ սուրբ սիրով ըզգաւազան միահեծան ,
 Անկանխս, սրբառէր քաջ, եւ ողջախոհ առաքինի .
 Ոչ յարեանդ իսկ շիջուցեալ ըզկաթոգին բոց հրաբորբոք,
 Որ յանգամըզ անտրին քան յառաջից կաթեալ խանձեր ,
 Մոլեգնեալ յաւիւն ցնորեալ՝ Յարալէզ գէցն ածեւ 'ի գիրկս ։ —

Ատաննօր սիրա գիւցազինն աղէկիղեալ գորովագութ ,
 Եթէ զմահ վասն Երկնից եւ իրաւանց արգարութեան
 Եւ առ սէր քաղցր ամուսնոյ՝ կարէր գրել 'ի լուսառութիւն ,
 Համարէր եւ զպատանին քան զամենայն հէք եւ եղուկ :
 Այլ խրախոյս բարձ Զբարթունն . — « Ո՛վ գեղեցիկըզ վեհազանց
 Զաւակ մարմնով, արփային հոգևով ծնունդ գեղեցիկազոյն ,
 Զորով Երկնիք 'ի վերուստ գորովեսցին խանդակաթեալ .
 Անարատ եւ զու նրմին զերկոսին գեղըզ պահեսցես ,
 Եւ Գեղեցիկ քեզ անուն յորջորջանաց կազցէ պարծանք ,
 Մանաւանդ առ գեղեցիկ եւ սուրբ մահուն քոյ յիշատակ :
 Ընկալ, ի՛վ, ընկալ այժմէն ըզնախահօրդ եւ զիմ՝ զարմանս .
 Ոչ կազցի անպատուհաս անկեալ արիննըզ վարդազուն ։ —

Ընդ երկուքիւն լուսութիւն յայնրմհետէ խաղաղութեան ,
 Դարք հանգրստուէտք առաքինեացն քաղցրընթացք .
 Յոր չիք զինուց շառաչիւն՝ չհնչէ 'ի վեպըս քաջազանց ,
 Ի միանունս ուղից ազգաց լուզին Թեթեւք, ծանունք սուզին .

Ոչ այնպէս անդ, այլ՝ զորմեալ յերանդ ոսկի փայլեն անուանք : —

« Իսկ աստուած՝ մը լեզու, Թէ եւ հրեղէն եւ երկնաւոր,
 Զարին Թըւել բաւեսցէ մի՛ ստ միտք զմեծ գիւցազունս ,
 Որ 'ի կիրթ այգախեաց օրինակաց նախանձաւորք՝
 Զհետ կարգեալ քան աւազիկ երկոյն հանգէպ քո գումարտակ :
 Մանաւանդ յորժամ այրըդ սեղ եւ տեր՝ քան ըզբնաւս
 Թագազկապ պըսակաւոր զըլուխ սեպուհ պարծ երեւի
 Բարձր 'ի բեմ՝ աշտիճանին արքայական ըզկնի կանգնեալ :
 Արուձեամբ քաջութեամբ հրգօրացեալ գեր 'ի վերոյ
 Հեշտասեր եւ Թուլամիտ ասորեստան բըռնաւորին ,
 Վրեժ հանէ քոյովք ողևով զամբիծ արեանըն զԱրայի :
 Անցանէ զանցանէ զարի նախնեացն պանծանք
 Մինչեւ 'ի շուք եւ 'ի փոքըս Թագակալ իշխանութեան ,
 Ի վերայ գոռոզ գըլեոց ահեղ բաղկաւըն տերձայեալ :
 Ի կորովս արդարութեան եւ մարդասէր սրբոյ խնամոց
 Կարկառեալ ըզգաւազանն առ ընդհանուր այլազն արքայս
 Իրաւասէրըս շուրջ զիւրեւ կողմանց կողմանց, Քըմեալս 'ի բռանց .
 Որ բուռն հարեալ եւ կախեալ ըզնրմանէն՝ կանգնին 'ի փոստս ։ —

Անտի անգրը գիւցազունս յուով տեսեալ Թագապաւձոյձս ,
 Անէկին աչք նոցա զանց, որքան զի յինքնն զօշոտէր
 Քաջազն ոք վեհ եւ ահեղ, խաբարիշապեղ երիտասարդ ,

Երեսօք վառեալ վարդից գունեան զըւարթ, մեղուակն անոյշ,
 Անձնեայ եւ Թիկնաւէտ, առոյգաբարձ եւ գեղեցկոտն .
 Որ 'ի ձեռաց աննրման խորագիտին աչագեղոյ
 Արի քեռըն իւրում պրակաւոր բամբռանն Հայոց
 Զէն առեալ, եւ համբուրեալ ընդ գեղեցկին սիրոյ երգմամբ
 Խընգրելոյ զքէն վըրիժուց նորա եւ զիւր եւ զաշխարհին
 Յառնէ իւրմէ, — մի հայրենեաց սեր յաղթական բնուից տրուիմանց, —
 Սպասազէն վառեալ փայլակն 'ի ճաճանչից շող արփենուոյն,
 Ի գըրկաց նորա սլանայր անգէն՝ զարի երանան ածեալ
 Ի նիւս բարձրը բոցաշունչ վարազաթեւ գուժ Վելչապի,
 Ի ձիւնեղէն սառնաշէն լերանց Սայլին սեգ շահատակ
 Յարձակէր ընդ արեւելա 'ի տէգ նիզակ խոյացեալ շեշա
 Աւ Վելչապ մի անարի հաստահարուստ արիւնըուշա,
 Որ շանթէր գալարէր մանուածապատ 'ի քընթըռնոց,
 Եւ զեռասայր ըզլեզուն գաւտղ՝ սըլաք սուր խոցոտիչ
 Արձակէր գէտ՝ գիւցազին, որ 'ի վերուստ էլ 'ի Վելչապն,
 Եւ հերձեալ զերկամակուռ պատենազէն Թեփամորթ լանջոս,
 Ի տէգ շամփրեալ նիզակին՝ յարեան 'ի ծով արկ հեղձամահ,
 Եւ զանմոջ արեանց ծարաւ ժանտին յափոյց յարեան իւրում.
 Ըուրջ տապաստ անկանէին արիազունդ խուռն ախոյեանք:
 Գիւցազինն 'ի հարաւ այնուհետեւ սրովարեալ կոյս,
 Եւ մատնեալ 'ի պարտութիւն ըզբըռնութիւն բարեխական,
 Զոխերթիմ ըզթըշնամին Հայոց ըզհին առնէր նըրկուն:
 Յամենայն սոսիաց ազգին առեալ վեժժա այսգունակ,
 Եւ վանեալ վըրկանգեալ առհասարակ շուրջանակի,
 Ոչ զահ միայն զիւր եւ ըզհոյն մեծ սոսկալի սարասփական
 Ի սահմանսն հայրենիս կանգնէր նոցա խըրտուիլ խուճապ,
 Այլ եւ յայնկոյս 'ի հեռի հելլենաստան առաքէր ծով:
 Ի հանճար մեծիմաստ, եւ պերճախօս շըրթանց լարիւք
 Ոլորեալ ըզհանուրց եւ յինքն ըզփրտըս կախարգեալ
 Ըցնափնեօք հայկազամբ զանցուցանէր զամենեքումք:
 Իւզ եւ մեղըր ծաւալեալ ծորեին գաղթը, լերինք Հայոց,
 Կարգօք եւ ճոխումթեամբ պերճապայծառ պրսակաւորք
 Աշխարհն եւ հանքին արիազունդ առոյգ հասակ,
 Գաւառ այնուհետեւ էր գիւցազանց Հայոց երկիր:
 Ինքն արգարեւ ցանկալի արքայութեան օրալ շըշգրրաեալ,
 Տենչալի գեղեցկութեան, գեղոյ շնորհաց վեհ յօրինիչ,
 Կըտնդոցաց յաղէբախս եւ 'ի փանդուռնս երաժըշտոց
 Յերգ 'ի պար գեղաձեմիկ ոտից կուսից, մատանց բամբռամբք
 Ամահացեալ, կայր գիմօք զուարթատեփիլ, խայտային աչքն
 Ընդ բախտ երջանկափառ համաշխարհին բերկրապատասղը
 Եւ ընդ շուք եւ հեշտութիւն Թորգոմասերին արի ծնընդոց .

Որ Թէ պաշտել գիտէին ինչ քան զերկնի Ցէր արարող,
Ըջնոյն իսկ ինքն ըզգիւշազն տանուին մեծ՝ յանուշա պաշտան :

Ձայս ցուցեալ Քրոմբին, զանունն յայանեալ Տիգրան մեծ երուան

« Հիլան, յաւել, 'ի բքրքմացան լուսաթաղանթ առաջատէ (գեան,
Վարդապետկ կուսին սիրոյ զըւարթագեղ Առաւօտուն
Արեգակն ըզծիրանի եւ զհերսպանծ ամբանայ գլուխ
Ի վերայ ծայրածաւալ յորձանայ ջուրց կապուտակաց,
Լուծանել ըզտարակոյս տարտամութեան երկանց բնութեան
Ընդ լոյս եւ ընդ խաւար պատերազմեալ երերածուի,
Երկինք երկիր ծով անհուն յակնապարար լըրջանան շող.
Նոյն ծագէ աւագիկ Վահագն արի ճեա վեհազին :

« Տես զխորդ վառի հրաբոց բոսորային յերեսս արին
Արփախոյլ փայլակնացոյտ աչք, հերովք ոսկեվարեալ.
Յայն անհաս գեր 'ի վերոյս անցեալ սլացմամբ ամենեցունց
Արութեամբ քայլութեամբ անեղծախոս շահատակմանց,
Ձի զբամբունսն գողթնացիս զերգեցողացն պարտասել,
Եւ զփողոյ համբաւուն լըռեցուցեալ խոնջ արձագանգս,
Անհասառ զըուցաց ազանց անհզ գործովքն հանգիսիւք
Տալ պատճառս իրաւացիս, եւ նիւթ պայծառ յաւերժահրաշ
Ընծայել զարմանազան եւ քըմազարդ առասպելեաց,
Եւ պատկեր հասակաչափ հրսկայածեւ աստուածատիպ
Ի պաշտան առնուլ ազգացն հիւսիսի անիւ սարեալ :

« Բիւրուորքք Թորգոմոյ լերանց՝ վեհազնրդ գու Վահէ,
Ի վերայ գումարիս մակեդոնեան իսլ համբակին .

Եւ 'ի պարտել բանակաց արեւելից ծագաց երկրի
Առաջի աշխարհաւեր ընգվայրապար գոռ գոռոզին,

Աշխարհազօր ամբոխութեամբ քոյգ հայակոյտ նահատակաց
Կաս գու տակաւին, եւ ժուժկայլն՝ սիրտ քաջայանջ՝

Ընդդէմ փաղանգահոյլ եւ ձիախրոխան ասպատակի
Թագակապ զըլիոյն 'ի շուք աւաղակօղ յեղուզակին,

Առ սեր ազատն Մասեաց, եւ անկանիս հրակայաբար,
Եւսձիկել՝ Թէ ոչ անգլին մեծ ասպարիք լոյն հովանեաւ,

Գէթ յազթանգամ հասակիդ յահեղագոյն մարմնոյ իրան .
Որ եւ անգ 'ի մահուն՝ առ ոխերիմսն հայրենեաց

Մահ չընէ տեսիլ անհղ, խոժոռ աչաց անգք զայրագին :
Եւ 'ի հողոյ տապանիդ՝ սրտի բազկի հանես ժառանգ

Ըզվերջին շառաւիղ գիւշազն արեան ըզմեծն Արդուարդ,
Որ մեծաւ քոյին հոգևով գեռեւըս կայ հանգարժէ

Քաջազն գիմամարտ ընդ մակեդոն պինդ ակոյտանս :
« Որում հանգոյն Թէ դային ըզհեա արի արբ զորութեանց,

Մընայր տակաւին հայաստեղեցրդ պերճ գահոյք
Անդրադոյն քան ըզքրասն գարուց աստեղց ճոխ ճախրազայտս,

Յոր բաւեաց առաքինի մեծ հանճարով՝ եւ քաղութեամբ
 Բարգաւաճ՝ ի հեշտ արեւս արգարասէր խաղաղութեան,
 Եւ ի շաշին շղթալ զինուց՝ առ հինավանգն եւ առ գոռու
 Կաքաւեալ միայն եւեթ յարինաճնեմ ճահ սասպարէս:

« Եւ յամայր ամարդ տեսեր ինչ ոչ ՚ի քո հուակ պայազտաս,
 Ընդ որ աչքդ ակրնկորեն եւ շիկնեցին երեւքդ յամեթ:
 Եւ որ ծագ ծայրից բարձանց փառաց աղցի եւ ամթուոց,
 Մինչեւ արիւնդ անապակ խաղայ յերակս երկրիդ պետաց,
 Ի գըժոխոց ըզգայեւլոյ ժանտիցն երից քո սուրբ կայ տուն:
 Ի տարրապաշա ցնորից, յաշխարհակալ անյագ պապքոյ,
 Յընտանի եւ համատոհմ այր ընդ եղբոր պատերազմաց:

« Այլ աւագ, չիք ինչ անմահ եւ անյեղի՝ նդ արեգակամբ.
 Արեւմուտք խուարեցին ընկլան զարեւ հայաստանեաց:
 Այլ աւագիկ վերբաթին յառաւօտին լուսածին գրանց
 Յամենազօր ՚ի ծագաց արեւելից խաղացեալ զայ
 Նոր նըշքլ՝ աշխարհիկ պարթեւն այր՝ ճեռ արշակունի
 Ի ծննդաց քետտուրտական զուակ ՚ի քոյգ խառնեալ սերունդ,
 Ոյր նախահայր՝ յերկինս Սեմ, յերկրի Չըրտան անուն պատուեալ:
 Փոխի տունն արքայազարմ, բայց աղն արին քո տակաւին.
 Որ օտար ինչ՝ պարթեւին, ՚ի քում ոգւոյդ խորթ եղբւլոյ: —

Անդ գիւցազնն տեսներ, զի պաշտամանց օտարտեաց
 Թագաւորն եւ իւրքն երկիր պագանէին. « Չի՛նչ այս, սահ.
 Մըւընչէր, եւ ընդ երեսս արիական եւ զնհափառ
 Արտասուաց յորգաժըտակ բըզնէր ազբիւր գառնափժան,
 Եւ նուիրականն յողբա Արմաւիր վարսագեղզն հեծէր սօտեզ:

Յետս ընգզէմ զարձուցեալ Չըւարթնոյն զաշս իւր զերկնայինս,
 « Այդ է, սահ, աւագիկ յերկնից ու՛ի քէն օտարութիւն,
 Չարտուգի անկանել յոգւոյ քումմէ եւ յարարչէն:
 Պըզժութիւն կուամը գրօշից եւ գեւապաշա մոլորութեանց
 Իբրեւ գետ յորգեալ էլքէ ՚ի Բաբելէ՝ նդ երեսս երկրի.
 Բայց ընդ քում երկնահանգէս այժմ արութեան եւ նախանձու,
 Ախոյեան աստուածընգզէմն յառնել Բելայ եւ Բիւրասպեայ,
 Ագք քո եւեթ եւ տուն սուրբ ՚ի խոհերաց անտի միտացէ,
 Մինչեւ կացցէ ՚ի ձեւին ընտրականի քում զուակիդ
 Գաւազան իշխանութեանն արգարատէր իմաստութեամբ.
 Որպէս զի եկ Պարթեւին աւանդագրութ տարրատրոփի
 Յանպաշտօնս եւ յանմահեանս ըզհայկազանցդ հասանել գրոհ:

« Այդ կըրօնք գիւցափեւար ընդ իւր յաշխարհ քո մըրանեն,
 Այլ լուսնի արեգական իմաստնապոյն եւեթ ցընորք:
 Բայց ըզկնի հս գան կանգնին աստի անտի աստուածոց լոկք,
 Արամուտք, հեփեսա եւ Յիւր գիք, Ապոլոն եւ Հերակլէս,

Բարշամին, Կարոյ, Բահայ ընդ Բաթնիքազ եւ Փարսթայ.
 Ոսկեմայրն Անահիտ ոսկեածինն եւ ոսկեհատ,
 Աւ Կանէ եւ Աքտեմա, Ափրոզիտէ եւ Աթննաս:

« Եւ սակայն, փոխարէն սուղաճառաճ քրտն գարուց
 Հարազատ քում զաւակից, եւ փոխանակ պինդ ունելց
 Ձմարգասեր արգարամիտ բարեգորով սիրտ իւր բնիկ,
 Եւ զքնատուր աստուածազիծ օրէնան 'ի նոն մարմնաքանդակ,
 Պահեսցեն ըզնա Երկինք սուրբ յուրաւապալտ եւ յամբարիշտ
 Ի զոհիչըն նըւերաց՝ 'ի մարդպղեն արեան տպանդից
 Ի վերայ պրզծաշաղախ գիւաճննձեր բազնաց կրոց
 Մարգածախ մնէլոց գից՝ արիւնարբու շաղգտկերաց.
 Ձորս մարգիկ, մերկացեալ յանձանց ըզար գազանուծիւն,
 Եւ զքնցուցեալ գից՝ վայրենիս եւ մարգախանձս սուսույանեն:

« Աւ նովաւ եւ կարգ մեծ հասաստեացի եւ Թաղի շուք.
 Արքունեաց, ըսպայից, քաղաքանւոյ եւ աւանաց:
 Ի հուժկու եւ յեանգուն քում մերմանէզ զըտեալ զաւակք,
 Տանուտեալք եւ նահապետք ազգի արեանքք քում առուք
 Ընտրեսցին 'ի բարձրագահս՝ երեւեալ մէն մի Թաղակալք,
 Թագաւորքն պերճացեալ յազատախումբն ազգայից շոխ »: —

Ետես Հայկ յորեարն ըսկայ մի անճոռնի ստկալովԹխաբ
 Աւ ծոզուն ապքանաղեան՝ լեառն նըստեալ 'ի մէջ լերանց,
 Ոյժ եւ կորով անտխար, խոժոռագէ՛մ զբժնէհայեաց,
 Յոր միայն հօրն Հայոց իշխեն պըշնուլ աչք անԹարԹափ:
 Բուան անգեզ հարեալ վիմաց եւ պատասեալ ճեղքեր ըստ կտան,
 Եւ յըզկեալ եզնգամք ըզկարծրութիւնն իբրեւ տախտակ,
 Ըջքունոյք զբրէլ մատամբն ըզքնորից մըտաց պատկերս:
 Ի Թըշնամեաց իրակ զըզուէ՛լ Թաղեր ընդ յալթ ստպաւաժիւք,
 Կամ ըզհետ պընդեալ 'ի ծովն, յափանց իրլեալ քըւրս եւ լերքնա
 Ըզկընի նաւայն 'ի խոր հետս անդընդոց ձիգ ընկեցեալ,
 Փեռեկեալ յաղարն վիւք՝ կլաննէ ըզկայմըն փախըտտայտ,
 Կամ կոհակք փրփրատեսիլք աշկոծեն ջրբեր փարսախս:

Այլ 'ի մարմնոյ 'ի հողի շքընեալ ըզնա Հրեշտակն ասէ: —
 « Հայեաց այժմ ըզքամոքըզ ծով գործեալ զնալի նաւուց
 Աւագաստեալ ամբոխից, եւ 'ի ցտոնք զպիս փոխեալ
 Լատից ուղ արկեալ խրոան սըմքակակոխ երկվարաց՝
 Ոյց լատիք Թըւին խըրխինիք եւ զոտթեւոց ասից զօփիւնք.
 Տոբնընի՛ զարփույն նըշոյս յերկիք անքաւ նըռեմատտուեր
 Ձեռագործ խաւարաւ տերատարափ նետից ամնոց,
 Եւ 'ի դուրս ասպատակի արչաւանին զարի աքընոյգ:
 Արտաշէս եղիցի դա, փեր 'ի վերջէ կանգնեալ զանոտ.
 Գահուն Պարսից, եւ զըլիոց նոցա զմակունն արքունականն.
 Ձարհաւերս զինուցն 'ի Թրակ եւ մինչ յՅլլագ արձակեալով:

Եւ առ արձին արուեստից ճարտարութեանց բերեալ նախանձ,
 Ի պրզիննս եփիւրացիս, 'ի պաղպաղուն կու՛՛՛՛՛՛՛՛ պարտեանս
 Անազործրս ճարտարաց արասցէ նա 'ի սուն Հայկաց:
 Յետ այսչափ պարծանաց հեծէ հանձար բրնձամեհին,
 Թողեալ բան եւ սուսկ Թագաւորաց հրուշակելի:

Նշուակ փառք անցաւոր. բըռունք երկրի, այդ է վախճան ,:
 « Համբարձցի յաթոռ նորս Տիգրան որդին իւր անգբանիկ,
 Ի արտիկէլ ոսին իւրում սասանեացի ծով եւ ցամազ,
 Սարոսեցին գլուխք Թագակապք եւ ձեռնամած կապցին 'ի սպաս,
 Եւ պայիկ գօտեպինգ հետի գնացին զերթվարան:
 Հոռովք ամենայաղթք ոչ զօրեցին ունել ըզգէմ,
 Թող թէ զիւր, եւ ոչ միում զորաքարին զՄիհրդատայ:
 Առաջի բաղկի նորին աշխարհակալն այն մեծասաստ
 Կործանեացի բրնձութիւն ըզգբօջս եւ զգլուխալն կորուսեալ:
 Ասորքք ինքնակամ ըջին 'ի ցուպ իւր անձանուերք,
 Հոռովոց գիակամք լցեալ ըզժով եւ ըզքամաք,
 Ի ծովէն Վըրկանի գլալթօզ աշոյն հովանի լայն
 Ազիտեացէ մինչ 'ի դազաթըն ձիւնափայլ ի իբանանաւ.
 Յնփրատայ եւ Դրկլաթայ յասորնտիան միջազեռաց
 Եւ անդուստ 'ի Տիարոնէ մինչեւ 'ի ծովն տաքանազանս
 Ի Պոնտոս, 'ի Թրակիս եւ Յաւանայ բոլոր կզցիս:

« Ընդ անթիւ աշխարհաշէն եւ բարեղարգ պերճ յորինաւանս
 Կանգնեացէ եւ հանձարոյ մըրցանակաց Թատր 'ի հանգէս
 Գուստանոց, բանահիւսից եւ երգեցիկ նըսալածուաց.
 Յոյց 'ի պարս յաղթօզական նաղի որդին իւր Արտուազգ:
 Սակայն հուսկ ուրեմն անխոյթ արհամարհոտ գոռոզութիւն,
 Օտար յոգւոյ քում արեանդ առաքելնի արութիւնէ,
 Փրուզցէ զահեղ ամբարտակըն զայն փառաց եւ զօրութեան:
 Զի ոչ 'ի զօրս եւ 'ի մարտ պատերազմաց կայկայի զահ,
 Այլ յիմաստ իրաւասիւր արիացեալ 'ի սիրտ ժաժկալ:

« Ապրատամք աւազիկ զաւակ գորին օտարախորթ
 Թըշնամուոյն հինի յաշխարհ իւր մատընուռ գայ մշտանէ: —
 Աշխոյժ եւ եռանդուն նարուն սերման ձեռ Յրտուապք
 Յափըշտակեալ յաթոռայն, Թեպէտ յակի կապեալ չըթոյցս,
 Այլ հոգւով ոչ վարակեալ եւ ոչ մեծան ընկձեալ սրբութւ,
 Ոչ ինքն, եւ ոչ որդիքըն հօրամոյն գերեալք 'ի 'նի',
 Ոչ երկիր պազանեն բազին բրուանըն սոսակալեաց:
 Բջնորս վըրէժ քինու՛ հանցին ապա ծով եւ ցամաք,
 Ալքք ակափականք եւ լեւկատեանք, Հոռով՝ սըջախոհ,
 Ընդ նոսին նիզակակից՝ երկնից բարձունք վերամարտիկ:

« Երեսուն այնուհետեւ հանձք, երեսուն սասանանիք,
 Փեռեկէն երկնից կամարք առ պերճապատկ Աւագ պատմին:

Արեգակն արգարութեան ուխտատուութեան լուսոյ բանի
 Եւ բնածին օրհնոց աստուածատուր նախնի շնորհն
 Միայնոյ ճըշմարիտ կրօնից սրբոյ եւ պաշտաման,
 Հընչէլոյ երբեմն 'ի Սին որոտաձայն փայլատակամբը,
 Յերկնաճեմ 'ի կուսէն իջեալ ծագէ յերկիր խաւար,
 Անբարսս յտեց ջըզլուի մի միայն կոյսն ամենազեղ
 Զինն էից 'ի սեր գեղոյ իւրոյ ձըգեալ յարգելոյն յիւր ծոց:

« Սկիզբն անէ տարեկանաց նոր ոսկեղէն գար յիւր բոլոր
 Իսկարուն ազատութեան մարմնոց ւողաց 'ի խիտ կապից.
 Եւ միատուճմ հարազատ եղբայրութեան մարդկան ազգի:
 Ի պարգև աստուածավերժ նահատակից քում արութեան
 Ի քո սուն նախահրաւեր շողն Երկնից ձիր յառաջագեւտ
 Առաւօտ երեւեալ 'ի Հայս՝ ծածկի մըտոյլ ամառվք
 Ի թիկունս գոտազացեալ զըլնոց լերանց ծըմակայնոց,
 Ըննախ ծագման թողեալ ըզփայլ յարքայից զլուի լուսադրտակ
 Եւ մանեակ վառեալ յակնթ նախավկայ կուտից զուլամբ:

« Ողբոց ձայնք գերաշխարան հընչեն 'տիկնք՝ գաշտք Մարանդոյ՝
 Եւ բըլուրք կականալիք բըղեւն վեժակս աղի վրասկաց.
 Աբըտնի թաղին Հայոց անդ մեռանի կեանք՝ Արուաշէս:
 Այլ տես նախ յայսկոյս զբրոջս փողփողեալ զընդից զընդից,
 Սաւառնեալս արծուէնըկար ազունէնշան վէշապազլուի,
 Ամբոխիւ այրուձիոյ շուրջ զԱխտերեան սլացեալ գետով
 Ըղկնի քաջին ծերունւոյ հաւատարիմ բազբատունւոյն.
 Առ որում արքայորդին մանուկ եգեալ զզլուին 'ի կըշխոս՝
 Յինքն հանէ ահեղ մարտիւ ըզհայրենի ժառանգութիւնն
 ԸջՀայոց գահին կապուտ 'ի յեկամուտ աւարողէն,
 Ոյր ակըն ժանտ ըզվեմս հերձոյր, բազուկ ըզսիրտս արգ պատասէ:

« Այս գերեալ մանուկն 'ի լար կարմիր շըթմանց աշագեղոյ
 Ալմնաց օրիորդից յայնկոյս գետոյց 'ի գարեւանցն,
 Ոսնոս 'ի սեւաւըն գեղեցիկ եւ իբր արծուի սլացեալ ընդ ուխտ
 Ինքն եւս զիւրն զոսկեօղ եւ շիկափոկ ձըգեալ պարան,
 Շէկ ոսկի գեղածըզ թեւոց մանեակ ոլոր սըւեալ
 Ի փափոկ կուսին 'ի մէջք՝ առեալ զընայ յիւրըն բանակ.
 Ի հարսանիս անդ տեղան երկինք ոսկի եւ մարդարիս:
 Երկիրք Հայոց լինի դրախս՝ ամենազան փըթթեալ բողբոջս,
 Արուեստից եւ գիտութեանց այնուհետեւ ծաւալեալ լոստորփէց.
 Զանբաւ գունտ երկնի չափեալ, զլըս եւ ըզմուտոս լուսաբոխից,
 Եւ զըրբջան աստեղատանց անկազմ՝ անոճ՝ թափառելոց
 Յաւոյց կապեալ՝ յեթնեկաց՝ յամոց՝ տարեաց 'ի բոլորմունս,
 Եւ զՀայոց միջնաշխարհն ուռուցելոց առադատեից
 Ակազձուն յանթիւ վաճառքս շեմելի կազմեալ նաւաց,
 Ընդ առգիւջ խողիսնը երակս երկրին զնոցա թռուցեալ ըզթեւս:

« Անտի անդրը հայակոյտ գումարտակաց սրացեալ նըշանք
 Ծածանին մինչեւ 'ի հողմս Եմաւոնի եւ մինչ յականս
 Հինգոսի եւ Գանգեսյ՝ խընդրել ըզլըէժըն՝ խորովու
 Յանօրէն ըստամբակէ 'ի սասանեան բըռնաւորէն :

Գեղանըշոյլ արեւու գիւցաղարմին նենգ մահաբեր
 Ած խաւար տանըզ Հայոց, տոհմն արբունի անձիտեալ իմն,
 Ի շէրինըս Թորգոմայ կոխեն գոռոզ ոտք վերագին :
 Ի մրտից մարդէ հասեալ գայ պըսակին ժառանգն արի,
 Որպէս մըրըրիկ փոթորկեալ զփոշի եւ զխօւս ամաբայնոյ՝
 Յան եւ ջիբ հոսեալ ըզհէնն, ըզհայրենին սըլբէ զաշխարհ :
 Տեսցեն զայն Յլիս, Պիտայն ոյլմբական եւ զարմասցին .
 Սակայն ո՛ր այն իւր նուագող խօսուն փանգուանն ոսկի երգովք
 Տալ ըզմեծն անուն յաւանդ լըրինաթինդ արձագանգաց :

« Ճաշանչ նոր յականց թագին յարբունական ծաւալեալ գահ,
 Ազա հոգւոցն անմահից ըզքերարփին ծագեալ նըշոյլս .
 Քանզի լըյս իմանալի արեգական Ճառագայթից՝
 Որ 'ի վիհ սանգարամետս արկեալ նիրհէր յանձին Արթուոյն,
 Յարտաշատեան անդընգոց ծիրանածայր սըփռեալ պայծառ
 Ի յորձանս Եփրատայ զհայտերոյն կընքէ ճակատ :
 Յիւզ թագեալ յերկնից յանոյշ ու 'ի սին լուսոյ՝ գարձեալ ընդ կրուկ
 Կայտուէ գայ Եփրատէս 'ի տես հրաշիցն առեալ ըզկայ :

« Դրօշելոցն արշակունեաց օտարաբուն եւ եկամուտ
 Աըտութեան պտտկերք, բազինք հեշմակապաշտ գիւտապաշտոնք,
 Ա յասկիր ձօնեալ բարձունք անդընգային կուսմոլութեան,
 Ուրուպաշտ իղձք անտառաց, գիւտապտիր յուռթից արձանք,
 Յաստուածամուխ 'ի բազկէն պարթեական՝ փլուզեալ փըշին :
 Արեւելք զարեւմտիւք գըրկախառնեալ այնուհետեւ,
 Եւ 'ի գրանց արուսեկին մինչ 'ի խըրթինն գիշերավար
 Աջ 'ի յալ կարկառելով՝ տոհմք ազանց սոգք միահամուտ
 Ի մի հաւատ փըրկական բանին՝ գ միմեանս համբուրեսցին :
 Ո՛վ ժամունէ երանութեանց, եթէ կայցէ բախաին նըխհ :

« Այլ ո՛ր լանջք, ո՛ր բաղուկ պաշտպանեացէ յես Տըրդասայ
 Ծովածաւալ տերութեանդ 'ի թըշամուաց պաշարելոյ :
 Աւագիկ պտուակաին լուծեալ քակտեալ եւ քայքայեալ
 Պընգուկազմ ազիք ամրութեանց յօգից ջըլաց եւ ոսկերաց .
 Ձըզձըգեալ աստի անտի բաղուկ կըրկին հաստահարուտ,
 Մինն ահա յարեւելից, յարեւմտից միւսն աւագիկ
 Յերկուս ծըւէնս անկարկատ ճեղքեալ զաշխարհը պատառնն :
 Ի ներքուտ անտի կէսք յայս, եւ ոմանք յայն ձեռն տան կոյս,
 Եւ այլոց ընդլըգեալ՝ միայն յանձինըս հարկանեն :

« Քաջութեան, իմաստութեան, տես՝ յարբունեաց փախսան շընորհք .
 Ձինչ օգուտ 'ի մարմնոյ քաջակորով զօրութենէ :

Յորժամ զլուսինն տիրական եւ հոգին շունչ կենդանարար
Թափուր 'ի նմա գասնինցի յարութենէ եւ հանձարոյ :

Աւագիկ շառափղ թագապաճոյճ զարմին քաջաց,
Աքիլէսըն պահլափկ, սիրտ եւ բազուկ զոյգ Տըրդասոյ,
Կորինն արշակունի, մեծն 'ի Բահլէյ մինչ 'ի Թուլիս
Մըրրկածուփ վարեալ այեօք յովկիական ծագ աշխարհաց
Իբրեւ արլ մի շրուշտկեալ վըտարանդի բացընկեցիկ :

« Միւսանգամ փողոց բարբառք, ձիոց խըրիփնջք, ոտից գոփին,
Շողին զինուց եւ մըրրիկ փոշոյ յերկինս ամալ ցըլացեալ
Հրաւիրեն 'ի գաշտ Ձիբաւ զաչս եւ զականջս եւ զորի սիրտս,
Որ զթնդգին իւրեանց տորոփ բախմամբ 'ի շքինդ անգըր խառնեն :
Ճակաս ահեղ . արեւելք ընդ արեւմուտս ահա բախին .

Հայրն երկրորդ լուսոյ Հայոց՝ աչք 'ի բարձունս՝ ձըգեալ բազուկս
Ի սարոյն Նըպասական զԵրկին՝ զտարերըս գամարէ

Մարտնչէլ խառն ընդ որդիս լուսոյն առ ռազմըն սեւազունդ

Մոխրապաշա ակոյնինց ատրուշանացըն Զբազաշի :

Թագադիրն ասպետ 'ի նոր ձոյլ երկաթոյ շանգից 'ի պատկ
Ատարչէկ արտափուրէ զլուսինն հրապաշտ աստուածամարտ
Յարուսասան 'ի վրիժագործ արմանց 'ի Հայսըս բարձրացեալ :

« Այլ ալէտ . 'ի շուսուութեան գարուն միայն առաքինի
Տեսանես հանգեալ ըզքաջըն Գաղաւն կամսարական .

Դա եւեթ, առ սէր ազգի եւ տերութեան եւ Հայրենեաց,

Դա զփառս առ ոտըն կոխէ եւ զամենայն պատիւ եւ զբարձ,

Կէտ հըզոր կալ միութեան օցտեցելոց, ձըգէլ ընդ իւր

Երթալ յարեւ միանալ 'ի Հայակոյտ գունդ զօրութեան :

« Թագաւոր այնուհետեւ խաղաղասէր ըզքօն յիմաստ

Յերկնից պարգեւեալ արամբ զուգիւք աստուածայնոյք,

Կորոգէլ նըկըրտին զարին ազգին զհին երակաց,

Եւ զոգւոյն ոյժ կազգուրել՝ գրոց գիտութեանց անեալ եռանգն :

Երեքեան զերբեակ Էին հանգէս 'ի գէմնըն Ճըչգրտեալ,

Զօրութին, իմաստութիւն եւ հոգի հուր կենդանարար .

Կորաստեղծ ծագեն ճաճանչ ակնապարար մըտաց աչաց

Ճայթուեալ 'ի վիհ խորանդունդ խաւարակուլ արգիտութեան,

Դուռն երրորդ եւ հաստատուն բացեալ լուսոյ թորդովագանց :

Կայ Սահակ յիւրմէ 'ի մեծ ոգւոյն շնչէ 'ի սիրտ ազգին .

Բըթաղեալըն կենդանւոյն յԱնյուշ բերդին եւ զչըքացեալն

Բըթոսորով մինչ յարքունին կանգնեալ 'ի գահ յարուցանէ .

Եւ զմանուկն արբայ՝ զըզուեալ 'ի գոգ զըթոցն իւր հայրենի,

Զէրդ վերին հայրն ըզչըուայլ եւ զաւոլոց ելեալն համբոկ,

Թափէ 'ի սուր ճիրանանց՝ յարքայութեան գահիճ լեզուաց :

« Սակայն ինքն եւեթ մընայ փառաց հըզոր արհամարհատ,

Մոռացող անձինն 'ի խոր, առ հայրենեաց սիրոյն անձուկ,

Աւ 'ի դիմի հարկանելոյ սերտ միաձոյլ պինդ բընուածեան
 Դաւակից յանձանց կորուստ եւ տիրանելոց ազատանոյն ,
 Եւ բազկին սասանական ոտընիբլթի սըպըրգելոյ
 Ի բախել եւ տապալել զարքայութեանն ամուր զըբեակ :
 Բարձրացեալ դարս 'ի գարուց գահն' 'ի վայրկեան ժամանակի
 Ի վերայ կործան անկեալ քաջ եւ արգար հովուապետին ,
 Ընդ աթոռոյն վախճանէ ճըմբեալ եւ զնա եւ զոուն նորուն .
 Այլ ոչ զոգիսն եւ ըզմիտս՝ որ կան խօսին եւ կըշտամբեն
 Ըջքակտիչ եւ զխորուսիչ զըժոխասէր զուգից գուճարս :
 Բոց փըշեալ անգընգային 'ի սասանեանն հայհոյիչ փող ,
 Բորորքեալ լափիչ խամբել ըզզարգ գըտխաին անմահութեան ,
 Շիջանի աւադիկ յիմաստաբուզին ծորեալ ազբերց
 Ի շըրթանցըն Սահակայ , եւ 'ի վտակացըն ծաւալմանց
 Յաւաց նորա կապակեալ առ ինքնաբուն հըզօրին ոտս :

« Լեբինք սիսականք , Լեբինք մըռայլք գոռոզացեալք ,
 Մի կաթեաց 'ի ձեզ շազ երկնից եւ մի յաստեկաց շոյ .
 Ի ձէնջ միշտ ըզքայանցաւ հրոյն սոչորման բորբոքիչ հողմ :
 Ո՛վ տենչ գահու քինաւոր , զ՞՞ր ոչ տապես միտքս մեռոտ .
 Դու զակեաննն եւս Հիպպիաս եղբայր սոցս սերես երէց ,
 Տըւեալ սըմին անգրանիկ ըզնախամօրն երկանց ծընունդ :

« Յետ սըրտեռանդըն բըխմանց աւաց սըբբոյն ցամաքելոյ ,
 Վ երբտօին հրովտուեալ ըոց , նոր 'ի կնոջէ առեալ պատճառս՝
 Յայրատեսց 'ի գըտտերէ մեծ իշխանին սիսականի ,
 Որգունակ նախուստ երբեմն 'ի վատըւէր գուտոր Անդովկայ
 Եւ որպէս միշտ հանապազ 'ի հին զինէն յարանց 'ի մահ ,
 Ի Սինի լեռանց 'ի նա փըշեալ կըրկին փուգք զըժոխոց ,
 Շ իջանի գարձեալ արեամբ արգարոյն այն եռացելով
 Եւ հեղձով յերակաց յարի սըրտէ թոռին իւրոյ
 Մամգունեան նահատակին , եւ արծրունւոյն հեղ Վահանայ :
 Տես զխնորգ դիւցազունք փուծան ճեպին յարտազեան գաշտ
 Լըւանալ յարեան վըտակ ըզհին մոծեալ բիծն յիւրեանց զարմ
 Ի գրուժան գահճաց ազգին , 'ի սկըզընաւար ուրացելոց :

« Աւադիկ եւ հովուապետն ոգւոց իջեալ յամպ լուսեզէն
 Ի բարձանց , ցուպ 'ի ձեռին ոսկի՝ մեկնէ զօգիս յայծեսաց
 Ի հօտէ լուսատուին , եւ սեաւ քօշք , քաղք , նոխաղք լըպիրշք
 Ոգորին ընդ լուսակիզին ոչխարս եւ խոյս եւ ընդ մաքես ,
 Ճաղպախին հանեալ արեանց ողողանեն զմիմեանց ճակատ .
 Ընտանի հարազատաց մարմնոյ 'ի մի ազգ պատերազմ ,
 Ոչ հոգոյ . քանզի եւ ոչ ընդ մըտերինս ոգւոյն է մարս :

« Անք զու մեծ ոգիդ Վահան , մամիկոնեանն յերկնից եկեալ
 Վեհ հոգին յեզբորբոքի , կաս սակաւին շնչաւորես
 Չաղպգ ողջոյն ըզկիսամեռ , շարժես յիմաստ ու՛ի քալուժիւն :

Զհիլենական դու զպարծանքս Զերմագրանց չքթողցես մի,
 Ոչ արամբք երեքարիւր եւեթ, այլ նա եւ հարիւրովք
 Եւ երեսնիւք չափ գրգռողեալ ըզտասանեան բըւանց բանակս,
 Անդ 'ի գաւառ Շաւարշան բարեբաստիկ քան ըլլակոնն՝
 Զարեանց տոհմիդ հանցես քէն ընդ բազմաբիւր պարսիկ գրուփս :

« Գիտասցես առ սէր ազգի եւ հայրենեաց եւ հաւատոց
 Ոչ եւեթ մեռանել, այլ եւ կանգնել պերճ ախոյեան,
 Ըզքոլին որոտալուր յազթողական շեփորայիցդ
 Յունիւրն փողել պարսկայնոյն տաղնապելոյ 'ի բարձ գահին,
 Ընըշանս ըսպառազէն թորգոմական գընդի քաջաց
 Պարծանոց պըսակաւորս յասպարիսին բերեալ 'ի ձեմ՝
 Առաջի կորակնեալ աչաց իւրոց եւ ըսպային,
 Հոյակապեալ անուն յազցն Արիական զփառաց գրոհիդ :
 Դա եւ զազգդ աւազիկ, որ արդ յոգին էր ապաստան,
 Կենդանեաւ կանգնեալ իւրով տըւեալ զհողին իւր յարուացէ :
 Յետին շունչ գիւցազնութեան ազգիդ 'ի ծոց հազիւ պահեալ՝
 Ելանն աւազիկ ընդ Վահանայ մեծի հողոյն :

« Պատանդեալ միթէ դառնայ շունչ, եւ մեռեալ յառնէ երբէք .
 Բայց ոչ ազգք մարդկան հանդոյն առնն միում յերկրի շըրջին ,
 Որ մեռեալ դամ մի անկեալ՝ ոչ եւս կանգնի երբէք 'ի լոյս ,
 Այլ իբր ըզփայտս անտառի, որ մեռանին իմն ըզձըմեռն,
 Եւ յառնեն դարնանեաց գալարացեալ կենդանութեամբ ,
 Եւ քոյդ աղն այժմիկ թէպէտ եւ ցամաքեալ գօս եւ խամուր ,
 Անգամք գեռ եւս ոգելից կան տակաւին խաղան կայտուն ,
 Որզան կարշնեղ ներդապատ աճառապինդ օձ մի վիշապ
 Կոտորեալ պատառ պատառ եռայ զեռայ յերես երկրին ,
 Քան յոգոճնց կենդանութիւն՝ մեռելութիւն ազգողադոյն :
 Պերճութիւն իշխանական, բազուկ հըղօր եւ սիրտ արի
 Լըքանեն ինչ ոչ ըզնս, թըմբբեալ՝ մընան յարեւ դարնան .
 Յայնժամ մայրեաց օրինակ կանաչացին սաղարթադեղ,
 Կամ ըզհին խորին ընկեցեալ առոյգ տիովք ելցեն 'ի լոյս ,
 Կամ արծուի նորափետուր յարփին կամարըս ճախրեսցեն :

« Արդ բազմաց 'ի նոցանէ չտեսեալ յերկրին գահ արքունի
 Ար որ ենն իսկ ծընեալ, անբաւականք ամեձեռն հաղք
 Ի տանել բերել ըզմեծ ազգ այնպիսի վեհ զօրուոր ,
 Յարեւմուտս անցեալ նըստին մինչեւ յաթոռ հոռվական :
 Բայց ազգային միութիւն, արի արանց ոյժ եւ կորով
 Ոչ եւս այլ 'ի լրութեան ազինդ ուրեք նըշմարեացես .
 Զի եւ արին անսպակ եւ միատարր մնացէ ոչ,
 Ի խառնել եւ 'ի ձուլել տոհմից տոհմից 'ի զարմ հայկեան :
 Յողով ուրեք զօրութիւնք ոգիք Հայոց ծախին վասնին
 Ըահ ու'ի փառս օտարածնաց եւ ապաշնորհ օտար տերանց :

« Միւսանգամ հարաւաշունչ խաւարահողմ անապատի
 փոթորկեալ 'ի Թեմանայ սրմբակակոթի ասպատակաւ
 Օյտէ քայքայէ վայրավառփն ցընգեալ ըզհայս :
 Յղատցի բազում անգամ կայծակըն հին գիւցաղնական ,
 Աւկայծեան 'ի սիրտ քաջաց կամ թէ նիրհեալ ընդ անթեղաւ ,
 Յառնէ խրղել զսամետէս եւ ելանել յազատութիւն .
 Այլ լուծըն ծանր անհեղեղ զըժոխաթափ 'ի զընկենուլ ,
 Եւ մի ձեռնն թէ շինէ , միւսն աւերէ , քակըն կապի :
 Հարազատ բազուկն , ոգին հայկական մերթ ընդ մերթ զարթնու
 Ի խընդիր քինու վըրժուց բիրտ բռնագատ անիրաւաց .
 Բայց հոգի հայրենասէր իրաւափառ սուրբ նախանձուն
 Եւ ամենայն բարեաց մայր՝ եւ գայեակ սեռն սիրոյ զօգ
 Ի մահ մատնեալ եւ լուծեալ , եւ վըկայեալ անդ եւս յարդեանց՝
 Զի մարմնոց քաջութիւն՝ ջըլաց կորովք օգնեն ինչ ոչ ,
 Ուր ոգւոցն արուժիւն , բարք եւ կրօնք կիրթ ոչ կայցին հուռ :
 Եւ զլուսոյ բանին փայլակն , երկնապարգեւ միայն զհաւատս ,
 Ի խաւար գարձուցեալ կուրացելոց աչաց խորիւսփ ,
 Ի ձեթան գէշերամարտ սուր 'ի միւսանց արկանեն կողս » : —

« Հայրն հայոց կայր կորակոր եւ ոչ ունէր արտասուաց ժոյժ . —
 « Բարձ 'ի վեր այժմ՝ ըզջլուխդ , հայեաց 'ի նոր փառս աշխարհիդ ,
 Բարելին սկիզբն չարեաց , դահիճ ազգիդ քում Բարելին ,
 Յաւելոյր Սերովբըն սուրբ , այլ յարութեան յոյս 'ի Բարելի :
 Մնացէ անդ 'ի Բելլայ գիւցակրօնից սերմն ամպարէշա ,
 Եւ գեաճնսնն ժանտաժուռ զըժոխարմատս արկչէ յերկիր :
 Խնայելոյ սակայն Երկնից յազցըն սեման՝ որպէս 'ի քոյդ ,
 Որ ըզքեզն եհան անտի , նոյն կորզեսցէ առ 'ի նմանէ
 Եւ զարգարըն Թարայեան յիւր 'ի հաւատս եւ գիտութիւն ,
 Եւ յաւատեաց զաւակէն ընտրեսցէ ազգ սուրբ սեփական :
 Ի սոցունց 'ի զըրուանեանց աստի եկեալ 'ի քեզ պատուաստ
 Խառնեսցի յազգ քո երբեմն , յառաջ քան զտոհմ՝ քետաուրական ,
 Ի կրքիկն օրհնութեանց շառաւիղաց ընդացեալ ծառ .
 Բազարատեան հայրենաւանդ անուամբ շըքեզ զարմ բարգաւաճ
 Մերեղն անմահից . զարմ անուանի եւ հոյակապ ,
 Աղն աստուածապաշտ եւ նահատակ յառաքինիս ,
 Տոռն՝ երկնից նոր նըշուլիցն 'ի քեզ ազբիւր եւ պայազատ .
 Աւաղին նախապատիւ քան զհամօրէն նախարարեանդ ,
 Թիփուրէ մեծ , բազուկ հըզօր եւ շօք 'ի խոյր արի գրօհիդ ,
 Մինչ ոչ սուսք թագ անուուլ , բայց 'ի նորա ձեռաց , իշխել :
 « Պատուաստարդ քաջաբեր յարմ եւ 'ի բուն ազգիդ պըտկեալ ,
 Բողբօջեալ արձակեսցէ սազարթ եւ ստեղըն գեղազէշ
 Ի հովանի վայելուչ կրքիկն ազանց Հայոց եւ Վրաց :
 Իբրեւ ծառ նըռնենի աւետաձայն օրհնից ցօղովք

Ծիրանի ծագին 'ի գլուխ ինքնին 'ի ընէ բերեալ ըզԹագ,
 Արդ 'ի լըս 'ի բարեշեանն առցէ պըսակ բըռնաւորէն .
 Գըլուխ Թագապիտակ նոր պատշաճեալ յիրան ազգիդ,
 Զբորութեամբ կենդանակիր յինքն ըզլուծեալուն առեալ անգամս,
 Ի հասակ վայելագեղ առյայանձին պատկանեսցէ,
 Եւ նորոգս արքայութիւն տեւեալ բաւէ 'ի կատարած :

« Կա եւ մեծ իմն եւս ասանն խընգասթիր հայրըդ հայկազանց,
 Զի յաստեղաց 'ի պարեւ, 'ի բարեւ ժամանակաց
 Զպգ ոմանք յազնէ այսի գայցն 'ի լըս արեգական .
 Մինն ահա յարմաւենի, յուս սարգի միւսըն պըսակեալ,
 Երող նա՛ զանհետ 'ի վիհ սուղեալ ազգիդ յարուցէ վեղս,
 Իսկ ապա ոս, սա եւեթ յայնչափ անչափ 'ի հայ անուանց,
 Ահրտ 'ի սեր հորդ բորբը եւ 'ի վերուսա արեալ հոգի,
 Երգեսցէ գիւցադեարար ըզքեզ 'ի մատըն հայերէն
 Յազնափա երկնապարից զուգաւորեալ կրտընդոցաց : —

Աստանոր զարտօսրալիր աչսըն սրբեալ գիւցազնըն հայր,
 Խընդամիս եւ զուարթերես 'ի զափնեղարզն ակնարկէ գլուխ :
 Իսկ Գերովքն 'ի կարգն անկեալ՝ հիանըմար եբարձ ըզձայն .
 « Դարձո գաւարդ՝ զայրըդ տես, բազմահողով գարուց 'ի Թագ,
 Այր երեւեալ ճըլմարիտ եւ առաջին Թագածառանդ .
 Անդ 'ի տոհմ բազրատունի, զարի Աշտուղ սըմբատեան :
 Ար նըմն որդին Յըմբատ, ոչ ինքն եւեթ արժան Թագի .
 Այլ եւ այլոց կապելոյ . եւ արքայից արքայն որդին
 Զոր գիտեալ ըստ նըմանէն՝ մեծ ահաւոր անուն Աշոտ,
 Փայլակըն մարտի, զազգին եւ զհօր խընգրեւ վըրէժ .
 Քաջութեամբ եւ Շահանշահ յորերջանոց փառաւորեալ :
 Անդ եւ ան արեգին անցէ երկրորդ ըզհայ հոնդուլ,
 Եւ արքայ մասնեալ զարեւն անձնանրէր յազգին փրկեանս,
 Կարկանդով ըզգլուխըն սուրբ 'ի բարեպայտա շանթա հարուց :

« Ի նոցանէն եւ լեւանք երեք, կրոկին Թարուք, Հեթումք,
 Արիւծաբոջք, ամեհիք քան զառիւծունն 'ի գաշա մարտի .
 Ոյց 'ի մեղիցն իսկ արեւու Թուրքեալ գայ Թագ արքայաչն
 Ի նախագահ աթոռոց 'ի պետական հարրտութեանց
 Աշխարհակալ օծութեանց եւ սրբութեանցն առաջատարի .
 Եւ կայսերց աղատախումբըն կալ եւ կառ կան զառաջեալ :
 « Ի գընդի անդ գիւցազանց եւ այնքանոյ ճոխ սփրճանաց
 Եւ զու զաչս ստեփանն, մասազ բամբիշն, առ քեզ գերես,
 Կազելիզ Զապել՝ միայն Թագաւորեալ Հայոց զըշխոյգ,
 Ոչ գերկրի սոսկ եւեթ՝ այլ եւ գերկից աչս եւ ըրբիրտ
 Խըտտըղեալ 'ի գեղ ոգւոյգ եւ գիրդ մարմնոյգ, եւ գըրազդ գա-
 Յերկրի՝ հեթմոյ միայն, եւ 'ի յերկինս՝ Աստուծոյ աստ :

« Հընգերեակ գարուց ամաց ընդ բոլորեպ այս վեհապընք

Կացուցեն յոտին զանունն եւ զգառս ազգին Թորգոմական ,
 Որպէս կազնի Հաստարմատ եւ երկնաբերձ ընդդէմ այսոց
 Կարեալ սոկ եւ կանգաղեալ նոքօք՝ յաւէտ բարգաւաճի :
 Այլ օրինակ իմն ըզկալ մըրրիկ՝ զօրան եւ ըզգաղիչ ,
 Ի չորից գիմեալ Թեւոց գեւ ՚ի վերայ փոթորիկեալ բարկ ,
 Յարուցեալ կրրկին սատան չար տանգ Հայոց յերկրին Ամուր ,
 Զծիրանի եւ զգաւազան , զայր եւ ըզձի եւ զզօրութիւն :
 Իմաստից եւ քաջութեան եւ սոհմային սիրոյ գաշանց
 Յամպեալ խորշակահար , եւ Հայաստան աշխարհ անդէն
 Ի ծըւէն հերձեալ ծըւէն անկրթելի պատառեսցի :

« Ընդ անփրաւ եւ անփոտ կրրկնակապէն վաճառն Անւոյ
 Վաճառի եւ Թագն Հայոց ՚ի սպանդ գերի վտարանգեալ :
 Եկամուտ հինից հրրոպք՝ ասպատակաւ աւարառու
 Ի ձեռաց միմեանց զԱնի որպէս ըզբող քարշեալ տանին .
 Արտամուտեալ գետինն Հայոց , ‘ Ոչ քեզ , ասէ , եւ ոչ նրմա , .
 Եւ զԹիկունսն Թօթափեալ՝ տապալէ զայն ահաբազգորդ :
 Կո զօրութիւնն երկնաւոր հազար եւ մի բնակեալ տաճարս
 Ընդ եղեւնին մըմըտեալ զարթուցէ անդ զսուկերս տերանցն
 Ի ծոց նոցա նիրհելոց . որ ՚ի խլբրտեղն գող առեալ
 Քրտամբեալ կանգնեսցին , եւ ՚ի ներքուստ մոնրէեալ ՚ի վեր ,
 Զբարկութեան յուացուցեալ զոգի՝ փլուզեալ կործանեսցն :

« Երկնային յուսն ՚ի մըտից Բեբրիկեցւոցն ՚ի ժայռս ալեաց
 Խորտակեալ Զախախտն՝ յերընջակայ տալորի բոց :
 Պաւազանն՝ արքայական փըշրեալ յԱնւոյ խոր փըլտտակս ,
 Պերձ Թագին նըշըլ անցեալ սուղեալ յամուրս Կապան բերդին ,
 Եւ Սեկուանայ յեզբ երթեալ հողին կըմախք արքայութեան : —
 Տես անդ խուռն զԵրասխաւ , վըտարանդիք եւ գետամոյք ,
 Աղածրի մանկոյ երամ , պատանիք , կոյպ եւ գոյն ալիք ,
 Քո են որդիք գերեալք ՚ի Պարսս , յորս անխայեաց վերագին սուր » : —
 Հօրն Հայոց գարձան աչք ողբմնագին արտասուայեղ : —

« Դոյրքն նըշխար մնացուածոյ յետին շքնչոյ եւ զօրութեանց
 Ամենայն Հայկափրտ արիական վեհ հանգիսից
 Կախանձու Հայրենասէր արգար օգւոյ վըժխընդրութեան
 Յօլացեալ իբրեւ ըզծուխ հոցի ելքէ եւ ջընգեցի
 Ի Մեղրի եւ Հալիձոր , գաշտ Մարանգայ եւ Բարկուշատ .
 Եւ անգուստ ՚ի վեր յաթոռն բարձրացի անմահ սըբրոյն
 Իբուտձըս բողզել ստուգակըշիւ քինու վըիժույ :
 Աւագիկ ՚ի Հաբանդ կանգնեալ Սիւնի գիւցազն ահեղ ,
 Ի վերայ լերանցն Հայոց արձանացեալ յոխորտ ըսկայ ,
 Ամբարձեալ ըզձախան անկըքելի ահեղափրոխտ
 Դէտափն ունել ՚ի բարձանց շուրջանակի որսալ զտոխս :

Անդ եւ կրօնին զօրավարք իւր՝ աննրկունն Մրթիթար,
Եւ որ զխաչն 'ի սուր, ըզնորն սուրբ փոխն 'ի սաղաւարտ
Անդ օծեալն զինաւոր Էին արին աէր Աւետիք:

« Աստանօր նորոգեալ պերճապարտիկ յաւիտեանց գար,
Յստնեն կան աւագիկ զիւցազնացեալ նոր քաջազունք,
Երեքեան երիւք եւեթ արի արանցն հարիւրովք,
Սիրտ՝ բազուկ անընկճելի զոյգ հաստաբուռն բանակաց,
Ամեհի լանջս աւագիկ զընեն ընդգէմ թումբ ամբարտակ
Հեղեղեալ աշխարհաւեր ուղիից թափիցն սասակութեան
Այլազգեաց եօթանց բիւրոց կրճատելոցն թըլփատաց,
Բարկաճայթ որոտալիբ եւ մահացան սքմաց շանթից.

Կամ զերգ յազթօղ սկայն Մասիք ըզմինապատ տայ լայն թիկունս
Դիւառունչ սրբամբուլթեան մուտ սքրբրկաց, եւ անշարժ կայ:
Որոտնն պակուցեալ՝ կաց լրեցոյց ըզմեծ դոռումն.

Հարիւր եւ քառասուն եւ ութ զորօջ վարեալ գերի
Փողփողն ըզհեա քաջայն յազթանակի շքեղ նըշանք:
Վեհազինն անուն Դաւթի գրոշմեալ յոսկի յարծաթի գրամ՝
Փառօք 'ի ծագս ընթանայ տիեզերաց, յեզք յաւիտեանց:

« Աշխարհ այրարտեան, կազցես ազատ գու բարեփառ,
Ոչ յազանն ելցեն Մասիս աւարաբաշիք յառ եւ յապուռ,
Մինչ կանդուն թումբ ահարկու համբարտակեալ կազցն հանգէպ:

« Այլ՝ աւակ ստտանօր, — հեծեաց ինքնին Սերովքն սուրբ,
Եւ լուսաշիթ կայլաիզ երկինց՝ հրանիւթ լի եղեն աչք, —
Ձե՛ն 'նդ ուղիից մեղաւորաց խազան յաշխարհ քո ծաւալին
Գերութեան պահ կապանք զբժոխազնեայք մարմնոց ազուց,
Աջամուռ զանըջլ անգիտութեան խոր խաւարի,

Պատրանօք եւ բռնութեամբ գարուց 'ի գարս յաւերժացեալք.
Մինչեւ ընդ միտս խմաստուն եւ հայկազար՝ գիւցազն հոգւոյն
Եւ զպերճ լեզուն հայրենի՝ զեգեմաշունչ օրոյն հընմունս,
Ըգբարբառ եւ զգրպրութիւնըս մոռանալ սուզեալս 'ի վին:

« Այլ՝ Երկինք ոչ մոռացին զայն, եւ ըզքեղ մոռացին ոչ,
Տուն թորգոմեան՝ զըւարթ լուսոյ եւ ամենայն բարութեանցն հայր
Անրապառ ապենիազ գանձուցն ազբեր պարգեւաբաշի,
Աւաքեսցն 'ի ծոցոյ քումմէ քեզ զիւրն Մրթիթար,
ՁՄրթիթար հին հայկացի ցուլեալ նըշլլ երբեմն յազգէգ:
Անեղն ըզնա գիտէ ակն 'ի Մասեաց, կարգան Չըւարթունք,
Երկնեն աւագիկ երկինք երկիր ըզծնունդն մեծ,
Երկնէ Ալիս, Կարբրա զվեհազնն իւր նոր եւ չքնաղ՝
Որ ընդ կրկին ճիւղազան վերադայ մըտեալ 'ի մարտ,
Յազգային վառեալ հոգի եւ 'ի հոգին սասուածեղէն՝
Երկնազնն բազկաւ հարեալ նըկուն աունէ 'նդ սոխիք գրոհիք,
Չոսկեթեւ սահեալ գարուց եւ զստանցեալ ծամանտկաց

Չաստեղս արգիին եւ զչըրջանս հըզօր բաղկաւըն գարձուցեալ,
 Ոււճազարգ 'ի յոյս ճեմել աղատօրէն հըսկայաբայլ:
 Վերբասին իջնէն յերկնից գիւշազնորգիբը եւ մեծ թոռունք,
 Ծագեսցեն Արամ, Տիգրան, Արայ, Տրդատ եւ Վասմշապուհ,
 Լոյս Արթունն եւ Կերսէս, Սահակ, Մեարոպ, Վարդան, Վահան:
 « Ի Պելլուպայ նախ ինչն 'ի մարզ ուր ներքին ալը Հանգրին ալեաց
 Կանգնէ տաճար, զոր 'ի Սեւան աւետեցին նրմա Նրկինք,
 Յալէկոծ, այլ յանյողգողք 'ի կարծրը վէճն Նրկնաւօրին,
 Ի հոգւոյ իւրմէ մեծէ ծընեալ անդ հոյլս արի որդւոյ
 Եւ ժառանգս անգեղեւուն կարծրը մըտացն 'ի ճեպ ճըզանց:
 Այնմ հոգւոյ եւ նըկատեալն յՆրկնից երգիչք հատչի փայլակն,
 Ջոր Տաշիր եւ Թրակ յըզն 'ի մեծ Ուխտին մայրաբազաբ,
 Մինչ 'ի ծոց մօրն Ագրիոյ եւ յեւզանեան ուղեից ոլորս,
 ԸջՀանգրին խորովըն անցեալ 'ի նախ Դիտին Սիւնեաց 'ի գիրկս»: --
 Դիւանապետ Ջըւարթնոյն ոգեւով զայս՝ եկին հասին
 Ի նոր մի գուռն ոսկեղէն, որպէս թըւէր, գարուն նորոյ:
 Դիւշազինն ըղղուարթագեղ աչան 'ի թիկունս գարձուցեալ կոյս՝
 Աննարկել միւսանգամ, յողջոյն յետին, 'ի փառս որդւոցն,
 Ի վերջին աւետեացն ընկըզմեալ յոյս անձկով տարփման՝
 Անցանէ յամրաբայլ ընդ յանդիման իւր բացեալ զուրս,
 Եւ յինչն եկեալ, ահա չէր ինչ եւ ծածկէր անսխլն ողջոյն:
 Ջարթուցեալ իբր 'ի խոր քնոյ՝ զբասնէ զանձն յիւրում զահոյս,
 Ջօրացեալ հոգի եւ միտք եւ 'ի խրախոյս վառեալ Նրկնից.
 Բայց 'ի տեսլանցն եւ ոչ մի ամենեւին ինչ ոչ յեշէր,
 Այլ որչափ թէ զի օրհնիք պահին նրմա եւ զաւտակին
 Կըւփամարտ թէ ժուժկայնն ընդ բընուութեան եւ պատրանաց:
 Կարեղէր երաշխեպ մարմնոյն՝ լինէր խէթ խոցոտիչ
 Չըմարթել մըղել անձամբ զառաջիկայ զմեծ պատերազմն
 Ամբարբըշտին գէմ ընդգէմ գիւամուրը բընակալի:
 Այգածին սիբ զովարար յարեւելից եկեալ զբրանց,
 Որ յայլ նըւագո հեշտ շընչէր 'ի քաղալանը ըսկային սիրտ,
 Բորբօքէր ցաւոց զայրուցըս, տառապէր յանձն իւր գիւշազն:

ՀԱՅԿ

Գ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

ԴՐՈՒԱԳ ԵՕԹՆՈՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԳԻՐ ՈՒԹԻԻՒՆ

Բժշկի Հայկ սրահները: Վաստ իբրզքն գարն արարեալ յայտլոյ արչաանէն՝ խոտովան լինի առ ոտս Հայկոյ զէքաւաւանս նորս: Հայկ ներէ զմնայն ամենեցուն, եւ լեւելայն սպարս արարեալ զուխտան եւ զերզմանն, երկուսը զինուք սպառազմեալ եւ քաջալերեալ զզգարն՝ խաղայ 'ի կոխ: Ի ջանեն նոյնպիսի յորդորմամբ եւ բելեանք, բախի պատանքազմ: Հայկ եւ Բէլ բազում անգամ ինզրեն զէրեարս, յայլեւայլ գեւմն խառնանին 'ի պատահելոյ: Կամ հանդիպեալ անջատին: Անկանի Դանան ծերս պատանքազմալ իբրզքն: Երեկոյն եւ կասկած բելեանց տագնապելոց վախճանն առնէ կուսոցն:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Կ Ի Ռ Ի Ա Գ Ե Օ Թ Ն Ո Ի Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Առաւօտ վարդակարծիր ծագէր ընդ դրունս Արին գրախտին
Ծիրանի ճառագայթից սրբուեալ երանգ զբլբլովք բարձամբք •
Երփնազարդ գունիւք խայտայր վայրն անմահչիցն փափկութեանց ,
Հեշտախօս հաւուց բարբառք յօգս հրնչէին գեղեցեղաձայն ,
Կարեւանոք բազմաբուրեան ճեմեալ բուսովք զընդրչէին :
Ի յերկնից արեւելից սաւառնացեալ գայր հոլաթեւ
Հրեշտակապետն զուարթուն մեծին Հայկայ վեհ սասիկան :
Ընդ նըշոյլս արուսեկին յանմահութեան մուս 'ի պարտեզն
Առ կոյսն Աստղիկ գիցանոյշ բրժբշկութեան հոգւոց , մարմնոց •
Հոգւոց , խաղաղելով զսրբոց մարդկան զամբոխից յոյզս
Եւ 'ի հաշտ հաւանութեան անեալ միմեանց 'ի կամս Երկնից •
Եւ մարմնոց , բազմապատիկ թաքուն սքանչելիցն զբուժեամբք
Չբամազան արմատոց , երփնից ծաղկանց եւ սազարթուց
Հեշտասուն զբրգարանի եղեմական բուրաստանաց :

Եկեալ զբաւանէր ըզնա 'ի խորըս սըրտմութեան
Ընդ զբժպըհի ելս անյաջող յանձնապատան արշաւանին :
« Արի , ասէ , կոյս չըքնաղ եւ իմաստուն , արի փութով ,
Պատգամ է այս երկնաւոր այժմիկ առ քեզ , յաջողեացիս •
Օն ճեպեալ գու քեզ յԵրկնից պարգեւելով մեծաւ շնորհիւ
Գալ ընդ իս 'ի զորն Տեառն եւ բրժբշկել զգիւցաղնըն Հայի
Ամենահար անձարովք 'ի գառնաթոյն նետից վերաց ,
Չոր անմահչն ատելիք խոցեալ ըզնա , խրոխտեալ պանծան :
Այլ զի մի մահկանացու սիրոք ընդ տեսիլ մեր խռովեցին ,
Կամ յօնիւք յաւակնեսցեն ընդ երկնաւոր այցելութիւնս ,

Վասի կերպարաննոր փոխարկեալ զանձամբ՝ այնպէս մատիցուք մերձ ։

Յառնէ կոյսըն գեղեցիկ 'ի ծաղկերամիդ սրբակապանէն ,
Սրբեալ զաչարն յարասուաց , եւ խաչապեալ զուարթառեալիւ ,

Ժողովէ 'ի հովտայ եւ 'ի բլրոց թուփ զօրաւոր ,
Չողկուզուկն աստուածային եւ զխանթեփար եղեմական ,
Խաւարծի անուշահոտ՝ զազաւնարօս եւ զտերեփուկ .

Պէտպէս արտօսրր ծաղկանց եւ սպրասամ անուշահոտ ,
Բջրեւեկն հոյզ մանաւանդ եւ ըզուեաին շոճւոյ լերանց ,
Չոր եւ զազանք անառի առնուն վերաց դեղ զարմանոյ ,
Եւ ցօղազանդ յօրինէ քաղցրածաւալ ջինջ ծորանօք
Վեղանի անմահարար ազինաբուզն ջուրցն ազբերաց ։

Մերկացեալ զերկնային ըզկերպարանսըն կուսագեղ՝
Ծրզպէր 'ի ձեւ ալեւոր բբժշկապետ ծերոյն Բաւոն ,
Եւ Չուարթունն 'ի ախպ աւոյդ պատանեկի՝ ժիր արբանեակ ։
Ճեպեցին արտաքս ըստ գուռն հարաւոյ զարաստանին ,
Եւ Քերովբըն ըոցասուր երաց նոցա զցանկըն հրոցանկ ։

Մինչ զիւցազնըն դեռ վերած զանձամբ եղեալ 'ի տեսնէնն ,
Ծերունիքն երեքին արթունք եւ պետք եւ զօրազուփիք
Ժողովեալ միահամուռ անգր 'ի խորան խորհրդական ,
Հողային ընդ քաջին վէր , ընդ եւս մարտին առաջիկայ ,
Ակըն ժամ 'ի ժամ կալեալ մշտից 'ի ներքըս Բաւոնի .
Որ յետ սուղ ինչ նիրհելոյ՝ թողեալ ըզհայկ 'ի քնոյն հանգիտտ ,
Եւ անձար՝ անյոյս , 'ի իննամ արի մանկոտոյն սպուժեալ յամբր ,
Անդ Աստղիկ եւ սուրբ Չուարթունն եկեալ 'ի ներքըս մշտանենն ։
Յընտանի ծանօթական ձեւ մատուցեալ կուսին յառաջ ,
« Արդ ուրախ լեր , հայրդ հայոց , ասէ , Երկինք ամենահայր
'տր չբքնազ գեղս անվերեպ բբժշկութեան ցուցին աչացս ,
Չոր ընդ լոյս աշալըրջոցն աստ 'ի լերինրա քաղեալ դամ » ։

Հայեցեալ յազգերսն՝ 'ի բարձս եւ 'ի բոլոր իրանն ամեթ ,
Սըխրանայր 'ի միտս ընդ գեղն արիական եւ ընդ կորովս
Որպիտի չէր ինչ տեսեալ յօտար բողբոջըս զիւցազանց ,
Ընդ սրմին ներեալ թերեւս ըզկուսութեան զուգեալ ծաղիկ ։
Կայր զուարթ երեսօք՝ քամեր ըզհիւթ պէտպէս բուսոց ,
Օծանէր փափուկ ձեռքն յազգըս ուտանի ու՛ի հոյզ շոճւոյ
Ըզպատաստեալ վիհ վերին եւ զամենայն ցաւս անդամոյն ,
Թուրմս 'ի ցօղ խառն յապրասամ 'ի խանթեփար եւ յողկուզուկ ,
Յանուշահոտ խաւարծին՝ 'ի տերեփուկ՝ յազաւնարօս ։
'տր իմն ազցումն իմանայ քան զբիրտ ձեռաց քաջն 'ի մարմնն ,
Չի հրամանն արարչական ընդ ծեփեղոցն ըսպեզանեաց
Հասեալ խոցոյն , եւ իսկոյն ըզխոր խրամատըն կարկառէ .
Խիթք ցաւոց կրակըծելք անդէն 'ի բաց փարատեցան ,
Պատասուածն ըսպիացեալ յիւրն հաստատի անգրէն բնութիւն ։

Կայտառ եւ խնդագին վազէ գիւշազն 'ի գահոյնց.

Ձէն խնդրէ, վառի կազմի ահեղակերպ տազնապափոյթ,
 Ձթաւամազ լանջքըն զբահ, 'ի խրոխտ գրուխն սաղաւարտ
 Բազմախորան եւ ճօճուն վերջաւորք սաւանազարդ.
 Վահան 'ի ձեռս, ահաւոր նիղակ յաջումն հաստաբազուկ,
 Փորձ փարձէ զուժոյ մարմնոյն թէ զուգիցի 'նդ ոգւոյն աշխոյժս.
 Ճեմ առեալ գոռայ դոչէ ձայն տալ վառել զբանակն համուռ,
 Կազմ ունել զօրավարաց պէտս ամենայն պատերազմի:

Աշեւորքն եւ պետք յապուշ կային մեծաւ զարմանալեզք
 Ընդ նորագործ գիւշազինն ըլբանցելի առողջութիւն,
 Որ ընդ ճամբարն համօրէն 'ի ջընծութիւն մեծ լու լինէր:

Չուարձակից 'ի գէմս յայնժամ Չուարթունըն սուրբ, եւ ալք անմահ
 Յերկնային վառեալ 'ի լոյս, եւ յալակերպս անձամբ բոլոր,
 « Հասպա գիւշազն, ասէ, քաջ, արի զարթիր արգ խրախուսեա
 Ի բազուկ Երկնաւորին, փառաց նորա 'ի վրէժ քինու:
 Յանմատոյց 'ի օրրբութիւնս ելին յաթոռն արարչական
 Հեղուժիւնդ երկնայնամիտ առ քո հետաօզ եւ ապրատամբս,
 Առ անձին քում ռիտերին անխակալ ներողութիւնդ,
 Եւ գրտերդք սիրայնոյ կուսին Հայոց արեան նրէր
 Ի սեղան ազատութեան եւ աշխարհիդ սուրբ պաշտամանց:
 Վասն այգր ամենայնի՝ արգարամէտ երկնից նրժարք
 Կըշտեցնէ քեզ փոխարէնըս բարեաց այժմ եւ առ յապա.
 Եւ ոտիքդ ահա պարտեալ 'ի մեծ սըբաէդ նուաճին 'ի քեզ:
 Փոխանակ միոյ նեռիս՝ զօր խոցեցար վասն անմահին,
 Ի վրէժ նեռ մի յաղթական արձակեցես ամպարըշտաց,
 Յիշատակ յաւիտենից յազգըս ազգաց. օն զօրացիր »:

Մինչցեռ բանքն էր 'ի բերան, ներբանք ոտիցն հատան յերկրէ,
 Կեղեւեալ անկանէին 'ի նոցանէ սուռ կերպարանք.
 Ծերն 'ի կոյս գառնայր չըքնազ, ինքն յերկնաւոր Հրեշտակ զուարթուն,
 Եւ թափանցելի իբրեւ լոյս վերասլացեալ ծածկէին յօգս:
 Հայկ ըզձեռան ամբարձ, գուէր « Ոգւոյն ընդ ձեզ Չուարթունք երկնից ».
 Հիացումն եւ զուժ գորով անկաւ 'ի սիրտ ամենեցուն,
 Եւ խոնարհ պազին վերին պանչելարար խնամոյն երկիր:

Դիմէր թօրգամ ծերունի, զչեւցազնորգւոյն փարէր զամձամբ,
 Առ խնդրին լայր 'ի վերայ պարանոցին. « Ո՛վ որգետակ Հայկ,
 Բանդի, ասէ, շնորհեցին զքեզ ինձ Երկինք եւ աշխարհիդ,
 Աքդ եւ գոյզն ինչ հայցեմ առ 'ի նմանէ կենաց նըշխար,
 Տեսանէլ եւ զպաղժանակդ առ թըշնամիս քո եւ նորա »:
 Աղք եղեալ եւ Բաւոնի՝ 'նթացաւ եհաս 'ի պանչելոնն,
 Ետ փառս Երկնից որ ոչ զինքն եւ ոչ զարուեստն արար յամեթ:
 Իակ 'նոյ մեծուն Հայրապետ ընդ զըւարթ աչս արտօսարբուխ
 Համբարձեալ ըզուրբ գաստական յերկինս հընչէր զուշտի ձայնիւ.

« Օրհնեալ Էն ամենազօր՝ բարձրեալ յաթոռ լոյս անմատոյց,
 Զոր ամպով փայլատականց աեսի սքողեալ Մասնաց 'ի գլուխ
 Եւ 'ի ծոցոյ եօթնարփեան խորանայարի երգինից վբանին,
 Որ յարոյց մեզ այժմ՝ յերկրէ փառաց անուանին վրէժխրնդէր,
 Յերեսաց ինձ հայրանենգ ըստամբակին առնել իրաւ,
 Հաննէլ 'ի լոյս արգարութեան զբարբառ շքութանց օրհնարանից :
 Տեսջիր եւ զու, Հայկանոյշ, ըզգրրկութիւն Բաւականին :
 Օն բացիր այսուհետեւ եւ զու Մարանդդ իմ փարելի,
 Ինձ ըզգոգ ընգարձակեա զհասարակաց մերդդ գրրկաց,
 Գամ եւ ես վազ մըտադիւր 'ի լայնատարր 'ի ծոցդ հանգչել Ծ :

Ի նըմին ժամու գային հասանելին անգր 'ի ճամբար
 Վ ըստամ՝ իւրովքն յանյաջող 'ի մոլեկան արշաւանէն,
 Աւ հարիչ անագանեալք յայսկոյս լըճին մեալոյ միմեանց,
 Մանաւանդ զուգից քաջացն եւ կուսանին աշտգեղոյ,
 Զորս յով ուրեք թէ չողան կամ զի եղեն՝ ոչ զք զիտեր :
 Ընդ առաջ պատահեալ նոցա Փառնակ, Զարեհ ՎԱնակ,
 Արմենակ արի եղբարքն, եւ ըզմիմեանց հարցեալ զոջոյն,
 Խնդրէին ընդ միմեանս ըզԳոռ, ըզՀրանտ եւ զհայկանոյշ,
 Զերեսին ըզցանկալիս՝ յորս յենոյր յոյս արշաւանին :
 Աւ ըզգնմն ուրեք տեսեալ, ոչ աւետիս լըւեալ ուստեք,
 Զօճիս պատառելին 'ի ձայն ողբոց գուժի գռչման :
 Մառախուղ մահու ստուերաց պաշարեալ զաշուն Վ ըստամոյ,
 Դրնէր սուտեր ընդ պորտով, կամէր երթալ անդ զիւրովին :
 Արմենակ վազեալ ըզսուրն յափրշտակէ ձախոյ ձեռամբ,
 Եւ աջով զահեկէն առեալ նորա յետս ընկրկէ :

Ոչ ըստոյդ ինչ ծանուցեալ զիրացն ոչ յաջ եւ ոչ յահեակ,
 Զամենայն ինչ գրաին խառնակութեան սուղեալ 'ի վիճ,
 Եւ թէ այսպէս եւ կամ այն, համարելին զկոյսն 'ի կորուստ,
 Եթէ ոչ երեսնցին ուստեք Երկնից այցելութիւնք,
 Կամ հարեալ այն օր զբանակ Բեշայ մարտիւ պատերազմի՝
 Յոր փութային, թափեացնն ինքեանք զքերին, թէ անդ իցէ :

Յետ խառն մի խոր լըուութեան 'ի միտս եղեալ 'ի ճեղ ժաման,
 Եւ զայն կէտ առ յաստուածուստ ինչ վարկուցեալ բարեպատեհ
 Քառութեանն Վ ըստամոյ եւ հաշտութեան ընդ զիւցազանն,
 Այնպիսի, որպէս եւ էրն, արինազանդ եւ վերաւոր,
 Բազմագունք բարեխօսիւք առեալ առ Հայկ մուծանէին :
 Կամեցեալ գէթ գովութեամբ՝ ըսիայազօր քաջին փառաց
 Բաժանորդ երեսել առ հայրադութ ցաւած սրբօրն,
 Եւ զփաշաման մըտացն ողբ տալ առ Վ ըստամ՝ առհաւատչեայ,
 Մատուցեալ զքաջայանդուզն եւ զանվեհեր պատմէր ձեռնարկ,
 Զառաջնորդին եւ զարանցն զամեհի գազանութիւն :

« Թէ Երկինք էր կամեցեալ ընդ քաջութիւն ուժոյ բազկաց,
 Եւ սրբոսից գալ արութեամբ յազատութիւն օրիորդիդ,
 էր արդ սոցուն առնելով վըճարեալ, մեծոք զիւշադանց:
 Այլ կամ քումդ առնութեան, զոր պահելեոք յարուցին արդ,
 Կամ վերին զօրութեանց պահեցին զայն երկինք աստեղք: »

Ըզկորուստ որդեկին եւ ըզնըւոյն իւր սիրայնոյ
 Ապուշ Թէ յո՛ խընդրեսցէ, կական բարձեալ ողբայր Փառնակ:
 Վըշտակից լինի նըմա գիւլազն արի, ոչինչ նըւալ
 Քան ընդ զըստերն ընդ կորուստ քաջի հորոյն հեղեալ արտօսը:
 « Իսկ եթէ ոչ նախ արդեամբք էր իմ առ սիրտըդ հօր խօսեալ,
 Արդ ոչ, ասէ, իշխէի բերան բանալ 'ի վիշտդ անբաւ:
 Կամեցան Երկինք յոգի զմեզ զերկոսին հարկանել հարս. »

Ոչ ուրուք է ինչ մեղ. սէր հօր կորոյս ըզհայկանոյշ,
 Մեր աչաց կուսին Հայկայ յոլոր սրբոսից կարթեաց ըզհարնատ:
 Ե՛կ ինձ, քաջըդ, նուիրեսցիր Երկինք եւ գու զըջոյն ազեսդ.
 Անք երթեալ առ սէր կրօնից Լազաաութեան՝ զըտոյուք զնոսա.
 Ո՛չ յայս սէր արիասցուք եւ մեք զարիւնըս մեր ձօնել:
 Կամ Թէ, ո՛ իսկ զիտէ, աստէն իսկ աստ առ ոտս առ մեզ
 Դարձուցէ զերկոսեան ամենագոր աջ աննիազ: »

Անք Վըստամ ընդ որդւոյն անկեալ առ ոտըս վեհազին,
 « Աւասիկ, ասէ, առ ոտըս քո Վըստամ, քաջազանց քաջ.
 Խոնարհեալ կայ Վըստամ, այլ առաջի վեհ գիւշազին,
 Առաջի գերարուն աստուածատիպ վըսեմութեան,
 Դա մանաւանդ վեհից Վեհին, այն որ բնակեալ յանձին քաջիդ՝
 Զամենայն առ ինքն ածեալ բարձունս եւ յոտս իւր նըւաճէ:
 Գտհութիւն անպի քաջիդ, ոչ զի զկեանս ինձ պարգեւեցեր,
 Զի բազուկ անվրկանդ՝ որ բուն առնէ ինձ յոտըդ գալ,
 Արեւուս նոյն փոխանակ՝ անգուստ յատակ մըղէ մըթին,
 Եւ ինձ կեանք այսուհետեւ անդ զըժոխոյ պահին 'ի Թափս: »

« Եւ Թէ ձեռքս այս ոչ հատին զաչացս արեւ եւ զըմնչ լեզուիս,
 Ի տալ քեզ եւ աշխարհիս էր միայն զայս դաւանութիւն.
 Ի պահել՝ զի ծախեսցի բոլորանուէր 'ի փառքս քո,
 Զի Թըշնամբք քո հատցեն, մի քեզ նուիրեալ ալ բարեկամ:
 Թէ քաջիդ մինչեւ յարիւն մըխել՝ սրբօրիս գոյր վայելուչ,
 Ի փառս ես ինձէն գրէի թայ զանկաննըն յայդրո՛ւ բազկէ.
 Զի ոչ ումեք է բառնալ, թայց որում եան, ըզկեանս յինէն:
 Այլ շնորհք, զի Թէ պահես զարիւնս 'ի ծոցս եւ յերակունս,
 Արժանի առնես ընդ քեզ յարդարութեանց քոց պատերազմ՝
 Ուր ես ինձէն կամեար եւ մըտագիւր յօժարութեամբ
 Քամեցից ըսպանեցից զարիւն զոգի զըմնչ եւ ըզկեանս
 Ի վերայ իրաւանց Թորգոմացի արի ծնընդոց: »

« Գոխանակ առաջին շամբուշ եւ խօլ յանդըմնութեան

Յոր յոգւոյ մոլորմանէ խարդաւանակ լեալ զառածայ ,
 Ընկալ այժմէն նըշանակ անձնադատիս ըստըրջանաց
 Զարտասուս քաջի՝ զարիւն վիրաց որ գեռ իսկ կայլակեն :
 Ըզրնան 'ի փրկութիւն կուտիք չեղէ արժան հեղուլ ,
 Ընդ այս զեղ իմ, դիւցազն , եւ ապաշաւ անհընարին :

« Եւ փոխանակ անկուշող լեզուին՝ լինիմ արդ խոստովան
 Ամենեցուն լու 'ի լու եւ ապառնեացն յաւիտենից
 Ըջքեզ միայն անգրանիկ , վեհնց քաջաց գլուխ եւ աւարա ,
 Եւ միայն իրաւամբք արժանաւոր եւ պայազատ՝
 Ոչ միայն լայնածաւալ Թորդոմական պերճ աշխարհիս ,
 Ոչ եւեթ գաւազանին մեծի սպայիս այս զօրութեան ,
 Այլ եւ ցրպոյն արբունի գընդի քաջացս զբրուանեանց ,
 Ում արժան ամենեցուն է տալ տեղի եւ հրաժարել՝
 Ուր Վըստամ ինքնին առ ոտսըդ ոչ մական եւեթ գընէ ,
 Այլ եւ զարիւն եւ զարեւ , որ ոչ եւս այլ են սիրելիք՝
 Ի արիտուր պարգեւողիդ եթէ ծախեալ ոչ վառնեացին ,
 Ոչ քեզ ընդ միտ ինչ մշտանել եւ յաջս քո գառնել շքնորհս ,
 Այլ 'ի նուր արգարութեան եւ զտտելին ինձ իրդել ըսս » :

Ընդ բանին հանեալ զտուերն ոսկեհանդերձ զօրագլխի
 Պետականն հանդերձ վարդիւ առ ոտս արի հօրն եդ Հոյոց :
 Արասուք քաջացն անգէն 'ի խընդութիւն փոխեցան մեծ .
 Իսկ Թորդոմեան դիւցազնն յայնժամ փրղչկեալ ցօղչոյն աջք ,
 Զամենայն սրտին 'ի Թաւ լանջըն զբախեալ ըրիւուն ամբօս ,
 Զէ 'նդ նըկուն ոտիս հաշտութիւն փառք են եւ օգուտ ,
 Բարձր եղբրց խորտակելոց զըլեայն փորձող գշտնացեաց :
 Ալ սիրոյ կարկանաւ յարոյց ըզքաջըն եւ սակ .

« Ընկալայ զարբեցըդ գարձ , զի եւ Երկինք իսկ ընկալան ,
 Յոտս՝ ոչ իմ , այլ Թորդոմայ , այլ իրաւանց Երկնաւորին .
 Արդ 'ի գիւտըս հաշուիմ եւ ըղկոյս գուտար իմ զՀայկանոցը
 Եւ ըզհրանտս որդիացեալ , զի քաղցրացան վերին խընամբ .
 Օն եւ գու եւս այնպէս եկ գողջիք ընդ իս , քաջըդ Փառնակ » :
 Եւ զուրն անգրէն առ Վըստամ արիւտայն մեծանձնութեամբ
 Դարձուցեալ ըզհեա կըքեր . « Որպէս դիտեսդ երթ 'ի գործ արի .
 Ընդ սըմին եւ զոր կարծեսդ ինչ կորուսեալ քոյ են համեցն » :
 Առ Վըստամ , եւ 'ի պատեան իւր արկանելն ընդ միտս տակ .
 « Մեռցի Վըստամ , այլ ցուցեալ՝ զի չի արժան անարդ մահու » :

Յայնժամ որդիք դիւցազնն , եղբարք եւ պեռք Թորդոմեանից
 Ձեռն 'ի ձեռնն Վըստամայ եւ Արքապայ զըթովք յտեալ ,
 Ոջոռնէին ըզմիտանս , եւ հաշտութեան սէր միաձայլ
 Տարբանայր 'ի մէջ քաջացն եւ երկոցուն կողմանց զարմոյ :

Դիւցազնն սակայն վեհի գըրջմար ինչ հին արգար ցատեան
 Ի ձարի սրտին յոգւոյ իւրում մեծի պահեալ 'ի խորս ,

Ի Թեթուս իսկ մատուցեալ Թերեւս մրտաչըն զքրուանեանց,
« Որ ինչ, տակ, յիրականց էր բանակին խաղաղութիւն,
Վըճարեալ է աւագիկ, ընդ այդ ուրախ եմ եւ խընդամ».

Իսկ որ ինչ 'ի վանեկ ըզպատեարազմն առաջիկայ,
Մինչև ցայժամ դուք ձեզէն 'ի փորձ մրտէք բախտի զինուց,
Ոչ ումէք զարգին 'ի ձէնը 'ի սոյն գուպար կարգամ հրուէր.
Յուշ լիցին գաշինք ուխտին, արդ իմ բաստ յիս է սպաստան,
Վահան Հայկայ՝ փողոց ձայնք զըրգեսցեն զինս եւեթ 'ի մարտ,
Ձե եւ կըռուոյս փոխեցաւ պայման՝ յետին հրեշտակութեամբն,
Ի Թորգոմ՝ ուր Հայի եւեթ կագոյ վիճոյս կըրթեալ պայքար:
Հանդիսագիրն 'ի վերուստ Երկինք ընդ մեզ 'նիդակակից,
Ձըրուան ընդ այլս հանդիսատես մըրցամարտիկ սպարաբխս.
Թող՝ Երկինց Թե են հրամանք՝ 'ի հայրենեաց Թաղինք փլատակս,
Ընկըլքէ Հայկանուշիս ըզմեզ 'ի խորս իւր կախարում»:

Միախուսըն մեծ գոռմամբ ձայն վըստամեանք բարձին անգէն,
Ձըրուանեանք, աքբանաղեանք եւ պարագլուխ նոցին Արմակ.
« Քո եմք եւ մէք, ով զիւցազն, 'ի մեռանել եւ կեալ ընդ քեզ,
Ըզգիրտ զայդ զաստուածամուկս եւ զգիւցախառն ուր այլ զըտցուք.
Մի է մեզ պայման մընալ ընդ քեզ, վանել զըրբժող վիշապն
Որ սիրոյ կերպարանոք սողի յոգի զմեզ հարկանել»:
Ի բանակն համօրէն միաբարբառ եղեալ գոչեաց.

« Պատերա՛ղմ՝ 'ի Տէր երգուեալ, խընդրել ըզվէժժ Երկինց այսօր,
Թափել հանել զոխս եւ զքէնն Հայկայ, Հրանտայ, Հայկանուշայ»:
Ած Թափեաց Հայկ. « Պահանջել եւ զՀայկակայ մանկանս արիւն»,
Եւ լըցան արտասուօք աչքն հայրենի շուրջ բարկացայտք.
Եւ ոչ այլ ինչ յաւել, ոչ յաջ եւ ոչ յահեակ բարբառ:
Իսկ Փառնակ ուխտէր երգնոյր՝ որգուոյն փոխան տալ զանձն 'ի մահ:
Ելանէ Հայկ 'ի վըանաց 'ի ճամբարին մեծ հրասարակ,

Ուր ողջոյն կայր ժողովեալ ըսպայն եւ պետք քրօշուց զօրուն.
« Այժմ՝, տակ, համագունդ բովանդակեալ բոլորեցաւ

Միագումար միութիւն երկնախրախոյս մեծ բանակին,
Լըրութիւն մարմնոյ զօգեալ 'ի մի գըլուխ Թորգոմեական.
Գոհութիւն անմահին, որ եւ զելլիցն արտացէ շնորհ:
Անցեալն ամենայն լիցին, ով քաջք, մեզ մոռացո՛ւք.
Ընդ իս գուք ամենեքին հաշտ ընդ բընաւսըն լինիջիք,
Մուրհակ մոռացութեան կընքեալ 'ի սիրտ անյիշատար.
ՁԱստուած միայն տէր յերկինս եւ զհայրենիս գիք սաս 'ի մտի,
Անդ 'ի վեր 'ի բարձունս արիական միտըս սարայք,
Թէ յորոց արգարութեանց նահատակիմք մէք 'ի վերայ,
Եւ ես ձեզ երաշխաւոր յաստուածակոյս 'ի կողմանէն
Յաղթութեան, Թէ միախոհ եւ միակրօն համակ ձուլիւք
Ի մեծի առաքինեաց կայէք ընդ իս 'ի հանդիսի:

Ձի մարմնոց քաջութիւն, ոյժ պընգութեան եւ սիրտ խիզախ,
 Ոչինչ բընաւ զօրեացն, եւ ոչ բանակ յաճախագունգ,
 Թէ ոգւոցն առաքինի կորով եւ ջիւք չեցեն անգ զոյգ :
 'Կա բազում' այն է զի սոքա ինքնին եւեթ ազգել գիտեն,
 Իակ նոքա՝ մերկ 'ի սոցունց' չարդեացն բընաւ ուրեք :
 Ձերկոսին այժմիկ ահա պինգ 'ի ծոցի կայեալ մերում,
 Երթիցուք միախումբ առ թըշնամին հասարակաց,
 Ընթասցուք արութեամբ, հայրենասէր լի նախանձու .
 Օն, քաջք, արիք դիմեսցուք առ ատելիս անմահ սիրոյն :
 Այլ 'ի սեզան անեղին եւ զօրութեանց Տեառն անկցուք նախ,
 Բըմիայն յաղթօղ բազուկն ազերսել մեզ 'ի զօրավիգ .
 Ամենայն բարեաց ըսկիզբն եւ յաղողւած ձեռաց յերկնուստ :
 Չայս ասեր, եւ 'ի սեզանն երամովն շարժէին կոյս,
 Որ վեմք բոլորածեւ եւ եւակարգ փայլուն կըճից
 Ըզմիմամբք կայր կատուցեալ 'ի ըոյնատարր ասպարիսին,
 Պըսակեալ 'ի ծաղկաւէտ վարսագեղ թաւ ջովոց պաճոյճ :
 Գումարտակք եւ զօրավարք եւ սպարապետք պատենաղէն,
 Հեծեալք եւ հետեւակք, պար բոլորեալ շուրջնակի,
 Նոյ հայրապետ ալեւոր եւ Մանիտոն վեհ պաշտօնեայ
 Ամահին բարձրելոյ եւ միայնոյ միում Էին
 Հուպ անցեալ առ սուրբ բազման եւ լիաձեռն արկեալ այրեն
 Խունկ կընդրուկ զմոռուս ըտաշին եւ ըզբոլոր բոյրս անուշից :
 Բորբոքէր սեզանն եւ ամպ անուշահոտ գունգ բարգ 'ի բարգ
 Ելանէր ծառանայր յոսկի թաւալս ոլորտապոյտ,
 Վէրանայր գիզանէր յաստեղազարգ երկնից կամարս,
 Բանակին Աստուծոյ հաճոյանուէր ուխտիցն գրոյժ :
 Մըտազիւր հաւատովք ընդ բարգութեան անոյճ ծըխոյն
 Ուղերձեալ ամենեցուն ըզմիտս իւրեանց եւ զսիրտ յերկինս,
 Առ ամենայն զօրութեանց կարդան բարձրեալն զօրապետ :
 Ո՛վ գարուն երանութեան, ուր միախոհ միտք ընդ սրբաբն
 Միաբան կային սերտիւ ակն յանգիման սուրբ արարչին
 Սեւըն սիրոյ հաւատոց մատուցանել աննենգ պաշտօն :
 Մանիտոն յայնժամ 'ի ձայն արուեստական երաժըշտաց
 (Պոզնահոյլ բանակին ըսպայակոյտ պարակցութեամբ
 Երգս առեալ պաղատանաց՝ զայս նըւագէր յունկն անմահին .
 « Որ զառաջին ապըստամբն աստուածութեանըդ հայհոյիչ,
 Չաթոռոցըդ վեհից ընդգիմամարտ գարանակալ,
 Ի բոցաթեւ բանակացըդ խորտակեալ 'ի սուր հրեղէն
 Եւ սուգեալ կործանեալս 'ի յանդընդոց սանգարամետս՝
 Արկեր զահ քո սոսկալի խուփն 'ի բերան տարտարոսին,
 Աստուած մեծ հըզօր բարձրեալ ամենակալ Տէր ահաւոր,
 Անօրէն մանուկ Բանան վազեալ զեգեալ քո սահմանք .

Եւ ամեալ ոսն ամպարիշտ՝ 'ի բաց ըզնուփրն տապալեաց,
 Զանդընդոց բանալ բերան եւ զըբժոխոց փեռեկէ վիհ,
 Ըզցայուել զհայհոյութեան ծուխ մինչ յաթոռը բարձրացեալ:
 Փոխանակ երկնից յերկրի արուսեկին բունեալ արդ աստ
 Անաստուած գրողութեամբ յահեղ սաստից քոց ընդվզել,
 Փոխանակ ընդ երկնաւոր սրովքէսխումբ քում բանակաց
 Զհայկեանս այժմ ընկալ քեզ գունդ, զսղջ 'ի ճակատ սոցա կրնքեալ
 Վրբինելով օրհնութեամբ ընդ ուխտադրուծ վերագին գէմ:
 Արկ ըզթեւըս քո, հըզօր, գըլխոց սոցա շուք հովանի:
 Դարձուցեալ գերեսըս քո 'ի ժպիրհ խեռեալ ըստաբակաց,
 Զօրուծիւն բըռնութեան իւրեանց լըբցէ վնաս 'ի սպառ:
 Աւաբեա գնետարդ քո հուր 'ի կապարձից փայլատականցդ
 Յերեսաց երկրն լիզել ըզբըռնաւորս եւ զամպարիշտս:
 Օրհնեսցին գքեզ, Տէր, անձինք 'ի փրկութեան քում ցընծացեալք,
 Եւ 'ի վեճժ քինու փառաց մեծիդ անուան եւ աթոռոց »:

Ձայնք Թըմբկաց, շեփորայից եւ միսխուռն արուեստականք
 Եւ սըրտեանդն աղաղակ պաղատախառն աշխարհադու
 Հընչիցին ելին յաստեզս 'ի կաճառեալ գընդին կամարս:
 Շարժեցան զօրութիւնք երկնից ծագաց 'ի ծագս իւրեանց
 Աւաջի ամենակալ յունիցն եւ շուրջ զանթուռնդ գահոռն:
 Հայեին յակնարկութիւն նորա՝ խաղալ Թափել յերկրի:
 Անժալիտ եւ անվըրդով դիմացն աչօք նա խաղաղէր,
 Եւ հրաման անէր միայն վառել ըզհայկ գիւցազն 'ի զէն:

Յայնժամ սըացեալ զինպետ զօրուն երկնից 'ի զինարան
 Ամենայաղթ հըզօրին յաւիտենից 'ի պատերազմ,
 Եւ յորմոց անտի ու 'ի սեանց ագամանդից՝ ուր կան կախեալ,
 Յափըշտակէր զբահ մի կուռ համակ ոսկի պատենաղարդ,
 Սուսեր պողովատիկ 'ի Թիկնամէջս ամեալ զնովաւ,
 Լիալիճ մի ոսկեղէն աղեղն ակամբք ընդելուզեալ
 Որ շողողս արփից հանգոյն արձակէին փայլակահարաւ:
 Կապարձս՝ երկնաւոր զինուորութեանցըն լի նետք մուխ
 Ընդ սպըստամբ զօրութիւնն յորժամ մարտեան գուպարայաղթք:
 Վահան մեծ ահաւոր երկրապարփակ եթընտակեան
 Ոսկեձոյլ՝ ակնակուռ, յոյր երեսացն 'ի սըրբափայլ
 Իբր ելից ծայրակարմիր ծագման նըշոյլք արուսեկին
 Արփենիցըն ճաճանչից հատանէին փայլատակունք:
 Կիզակ հաստ առ նըմին եւ ստուարարուն, եւ տեղ կանգնեան
 Ի ծայրին շէշտ ցողացեալ իբրեւ վարսամ օրհասաբեր:
 Եւ գըլխանոց՝ սաղաւարտ երեքխորան լեռնահանգոյն
 Ձայլ ոսկի, եւ պըսակ ակնանկապ շուրջ բողբեալ,
 Եւ ոսկի փունջ փունջ ցըցունք 'ի գագաթամն արձակեալ վառք
 Իբրեւ ոտս ինչ ծառոց սաղարթադէղ սաւառնամեւ:

Ամենայն՝ երկնահանճար ճարտարաց գործ անձեռնհաս :

Թուխս առեալ հրաբուն Չուարթնոյն յառաւօտին երկնից գրբանց ,
 Իսկայիցն վառելոց գայր իլանէր անգր 'ի Ճամբար՝
 Չլայնալիճն օրհասարեք շողացուցեալ Հայկին տեպիլ .
 Իբրեւ զաստղ մեծ սահեալ, որ 'ի մըւայլ մութ գիշերոյ
 Իստոր յերկիր թափիցի՝ քարշեալ արտուն երկայնաձիգ,
 Եկն առաջի զգէնսն եգ թորգոմածինն զիւցազին .
 Հընչեցին ահեղ շառաք, շառայք 'ի ցոլս յաչս ցայտեան ,
 Պակեան քաջ սահասարակ, սիրող 'ի լայն լանջս ելին 'ի թունգ :
 Հայկ միայն անխրոով, զըւարթագին աչք իւր եւ սիրտ,
 Սըխրացեալ կայր ընդ նորոգ այցելութիւնս ըզբանչելոյն :
 « Չայդ ահա քեզ առաքէ երկնից արքայն, առէ Չուարթունն ,
 Եւ զդոգ գրմն առ 'ի քէն պահանջէ գործ արժանապառ .
 Ամենայն 'ի քեզ երկնից կան արքունիք ահընկառոյց » :
 Սոաց՝ Թրուեաւ սըլացաւ ընդ ամպս երկնից փայլահոբար ,
 Մինչքեռ ձայն 'ի հիացումն՝ 'ի գոհութիւն բանային պետք :
 Հայկ ըզնոր ըսպառազնան 'ի ձայն նուազաց խորխոտահընչակ
 Վառէր հապ, արկեալ 'ի գլուխ ըզսաղաւարտուն զահաւար ,
 Ըստանձնեալ զոսկիկըմբէ վահանն յահեակ կըշէր բաղուկ ,
 Կիզակըն սոսկալի յաջում ձեռնին երկայնաձած ,
 Կապարճք 'ի յուս ճեմ՝ առեալ հրկայարար 'ի մէջ քաջաց,
 Փորձ փորձէր՝ հանգէս առնէր երկնապարգեւ հրաշից զինուցն ,
 Գըտանէր ամենեւիմբ ըստ իւր անձիննն պատշաճեալ :
 Յընծայր 'ի սիրտ եւ խայտայր յիրան եւ յոյժ ըսկայազօր ,
 Երկնային իմն երեւեալ վեհիցն 'ի մէջ զիւցազանց վեհ :
 Վառէին ամենայն կազմիւք մարտի շտապ տագնապաւ ,
 Որդիք՝ Թռուոնք իւր զեւրեւ եւ ընգոծիւք շուրջ 'ի խորանս ,
 Եղբարբըն զիւցազունք եւ որ գարեւալ բանակ նոցա
 Ընդ Ճամբարն հայկազանց, այլ եւ Ճամբարն վրատամեան
 Յայնրմ կուսէ վառէին, ըսպատալարք եւ սպառազէնք .
 Հարսունք, գըստերք մատուցանեն ասպար նիզակ եւ սազաւարտ ,
 Կապեն զսուսերան, համբուրին յուսով անգրէն գալոյ 'ի գիբրե .
 Խումբ առեալ լատին 'ի գաշտ, եւ երեքեան սիայից բանակք
 Լինէին բովանդակեալ մի գունգ Հայկայ եւ Արտուծոյ .
 Իբրեւ կազմ 'ի չու մարտի գըտանէին միահամուս
 Հեծեալն յիւր կարգ եւ հետեւակ ոսաղմալ իւրով զօրազրբեաւ ,
 Ձըգեալ Հայկայ զնորն յուսոցն ահեղ շիահամբ ըլլայնալիճ՝
 Եւ նեա մի եռասայր 'ի կապարճիցն, ընդ գիբրեւ եմուս .
 Լի քարշէր պինգ 'ի կորովս արի բաղկայըն հաստաձիգ ,
 Եւ 'ի ըսկնգըն սոսկալի լարին թունանէր երեքթեւեանն ,
 Իկապուտակ ասպարեղ երկնից զընայր եւ բոցանայք ,
 Չերգ ասուպ մի սրաթոփչ հերձեալ զարփին յափօս հրեղեն՝

Ի բարձրագունից կամարին անհետ լինէր խորս անդրնդոց :
 Հայրապետն եւ զիւցազունք աչօք Թեւօք առհասարակ
 Զհետ կարկառեալ գոչեցին միաժողով բազմամբոխիւ .
 « Կեա իբրկուժեանն Աստուծոյ եւ յաղթուժեան լուսոյ նըշան
 Ընգգէմ խոր խաւարին բըռնաւորաց ամպարըշտաց » :

Անք յայնժամ զիւցազն ըսկայն աշտանակեալ յիւրն ճերմակ
 Ի Յուլակն գեղապանծ, 'ի վեր միջովք չափ բարձրացեալ
 Ի վերայ գըլխոյ սկայիցն՝ հեղոյր զհոգին յամենեսեան :
 Ձայն առեալ կարգայր խրափոյս առ մեծ բանակն աստուածախումբ .
 Որպէս Երասխ՝ անրապառ խաղայ հոսանք ընդ դաշտ Շարուր
 Աբրուցանեւ ըզգալարի, զմարդ եւ գերէզնն ծարաւուտ,
 Ի նոյն տիպ լայնակայլակ աղբերահոս յորդ վըտակք
 Բըղեակ ծաւալս առնուին 'ի ճոխարան լեզուէն ծորանք .

« Համօրէն աշխարհ, ս՛վ քաջք, յերկուս այսոր կայ բարժանեալ
 Առաջի ձեր աւազիկ, — ս՛վ աւազանք արաստուելի — .

Ի մի կոյս՝ սակաւք ոմանք սրտապատիրք եւ բըռնաւորք,
 Ի միւս՝ արգէտք եւ գերիք, Թըշուտական ջրիկր անբաւ .
 Կենդուժեան՝ հայր Բիւրասալի, տիտանեան Բէլ՝ գոռողուժեան,
 Իսկ դաւեալք եւ ըստրուկք՝ որք կամօցինն, ոչ ես, ոչ գուք,
 Ուրացեալք նախ զանկապուտ լուսոյ մըտացն ազատութիւն
 Եւ ըզբնիկ ազնւական ոգւոցն ոլորս մեզկեալ քակեալ
 Ըստ Քամայ եւ Քանանու՝ մեղապարտ սերմնն զեղծամիտ :
 Խորամանկ խաբից գամք՝ զտգիտութիւն հարեալ տածեն,
 Բըռնութիւն՝ զըստրըկութիւն, եւ երկողքն զմիմեանց ունին,
 Մըտաց՝ ոգւոց եւ մարմնոց գերութեան լուծ, տոռն եւ խաւան .
 Հարկաւ ծառայ է արխմարն, ըստրուկն հարկաւ եւ անիմաստ :
 Գոռողութեան՝ այգ են ամուլք, բերդ եւ զըղեակ, գոզին եւ կայ,
 Եւ գոյն իսկ աւազիկ բանակ Բե՛լայ եւ տէրութիւն :

« Այ՛լ ձեզ ահա երկնազէն առաքինեացրդ քաջազանց,
 Անեղ անմահին նիգակակցաց վեհ զօրութեան,
 Առաքելոց 'ի բարձանց եւ վառելոց յողի եւ սիրտ,
 Որպէս տեսէք աւազիկ ձերովք աչօք մերկ յանդիման,
 Ձեզ, ս՛վ քաջք, մընայ երկիր՝ յերկուց անտի ժանտ վիբրազաց
 Ելանեւ յազատութիւն, 'ի պատրանաց եւ բըռնութեանց :

« Աղէ ածեք ըզմըսաւ՝ հանգիսիդ ոյք կան 'ի զենին .
 Կանայք՝ հարսունք եւ զըստեք դարեւանդաց Թիկանցդ 'ի դէտ,
 Հայրենի գաւառք ըզձեզք, յո՛ եւ զտոխց շարժէք զընթաց,
 Եւ աշխարհ ընդ քառակողմ՝ ծագաց երկրի յուրբոս անբաւ :
 Ի ձեզ՝ գնացեալ ժամանակք ւսպանի ժամք խանձարրապատք,
 Պատարասեալ յախտեանք անթիւ գարուց հանդերձելոց
 Որ 'ի մնայլ ծոցոյ երկանց տինդերաց ելքն 'ի լցս,
 Ի Մասեաց վեհ գազաթանց 'ի ձեզ են արգ ակընկառոյց .

Ի ձեզ արդ գէտակն 'ի ձեզ ունին յերկնից աստեղասանց
 Եւ 'ի բարձանց խորանին 'ի կապուտակըն կամօրաց
 Արարիչն իսկ ինքնին եւ երկնաբնակ Չուարթնոց բանակք,
 Անն անբըթիթ պիշ 'ի ձեզ, 'ի ձեզ սրբօրէք կան աստասան,
 Ազատութիւն յաւիտեանս, կրօնք ամենայն յաւիտեանց :

« Ըզձեզ ոչ 'ի յազթուծիւն ածեմ ես այսօր, այլ 'ի ծահ,
 Յանշուշտ մահ, եւ 'ի սըրբօրց այսի ունիմ ական աներկթօս
 Քաջբար գիմեւ ձեզ ընդգէմ մահու իրախուսելով,
 Աներկիւզ անթարթեղի հայել 'ի ժպիրհ երես մահուն,
 Ծաղբ իսկ առնել ըզնովաւ եւ 'ի նա ինքն անընկէց կալ:
 Առանին քաջք անվեհեր, ոչ թէ պարտեալ նըկուս լինին,
 Մէ պարծանք քաջութեան՝ ոչ հարկանելն է, այլ կրուուել:
 Անդ հանդէս, անդ արութիւն ձեզ գիւշազանցը վայելուչ-
 Թէ եւ տապաստ յասպարէզ անկցուք մարտին առհասարակ,
 Քաջազանց ոգիք սակայն յազթողարար կանգնին անմահ
 Ի վերայ գիտկանցն անեղ տեսիլ յաչա աշխարհի .

Յազթանակ մեծ է մեռանել վասն իրաւանց ճըշմարտութեան,
 Եւ անպարտ արեանցն հեղեղք գնասցեն գերթիւլ զտիտանեան գահ :

« Այլ ծն անգր. համարիցիք եթէ լըբցէ հարեալ ընդ վայր
 Երկինք սուրբ դեր նահատակս, յաստուածամօրտըն ձեռն տալ՝
 Որ նիզակ եւ լիր լեզու քան ըզըլաք շարժէ յերկինս:
 Չուզղից 'ի իրքբացեալ սիրան ուռուցիկ ըզղէնըս ձեր
 Խորտակել ըզթանձրութիւն գընդաց նորա եւ զասպարաց .
 Սըրբութեան կրօնից լիցի՝ ւազատութեան մատն աշխարհի .
 Որ ըզձեր բազուկ եւ սիրտ ունին վերջին արդ պակւէն .
 Ի գերեւ ինչ լինիցի այս յոյս յերկնից ակընկալեալ:
 Իսկ արդ տեսաք զփեռեկէլ մըտայլ մըթից գիշերայնոյ,
 Եւ մեզ գրուիք անհ բանան լուսոյ զուարթնոց առաւուտուն .
 Իցեն ինչ երկեւանք ծագման աւուրըն յազթութեան :

« Տխանեանն ամբոխ է մեծ, աւազակոյտ, այլ ոչ անեղ .
 Գընդի ոչ 'ի բազմութեան է զօրութիւն իւր անվըկանդ,
 Ընդ հըզօրս է քաջութիւն առաքինի նահատակաց:
 Ձեր պահաս իսկ գունդք 'ի թուոյ սասանեցին զաստուածամօրտս .
 Ի մի ձեռն ամենեքեան այժմ աւազիկ գընդեալ գումարա
 Ելանէք ինեւ յԱստուած՝ յարգարութիւն ձեր խիզախեալ,
 Ընդգէմ ծանօթ հրոսակին, որ թէ յազթեաց փեղբայց .
 Այլ ոչ տակաւին այրարատեան ձեր աշխարհի,
 Ոչ հայկեան գումարտակիդ, ոչ թորգումեան սրբօրց, բազիւց,
 Ոչ ազգի ազատագունդ 'ի սեանց երկնից յեցեալ նեցուկ:
 Բազմաձեռն այլ եւս թէ գոյր բելեան բանակ, ո՛ տայր ինձ տա .
 Ի մի յոյս պատերազմ ըսպառեին ամենայն մարտք:
 Ոչ Երկինք են զէն ւասպար, զէնչ այն մարթուչ կալ հակառակ,

Մի՞թէ Հայնկ ձեզ զորագլուխ ըզյաղթանակդ արկեց յերկայս :
 Օն իմ արիւն Թորգոմեան, եղբարք, որդիք իմ վեհապուհք,
 Գունգք արեաց 'ի թիւ որդւոց, Հայպա Չըրուան, 'ի յաղթութիւն » :

Օրինակ իմն յերկեկ հրոյ կայծակունչք 'ի կրակարան
 Ծածկեալք 'ի գաղաղի՝ շիջեալ թըւին, փոխեալ յածուխ .
 Ի քըքըրեն եւ յարծարծել դոյզն ինչ օդոյ՝ վառ ցրանայ,
 Եւ հըրգեհ հոցատուցը հարկանե շուրջ յեղեգնախոհեւ,
 Ի նոյն տիպ նըմանութեան քաջալեր բանիքս հարին խրախոյս :
 Հընչէր այնուհետեւ ահաքնածայն վահանն Հայկայ,
 Փոքք գոչեն, լերինք ամնաւք յարձապանգաց կըրկենն 'ի վանգ
 Բլքետին բարբառ քաջին ըզյաղթութեան եւ զեփորայց,
 Չերկվարաց խըրխընջին՝ որ կայտակալով յառնցն 'ի զափր
 Աւ 'ի փառս յաղթանակին՝ ողորունէին 'ի խրոխտ վաշ վաշ
 Չառաւօտըն ծագեալ եւ ըզմարտին նըշանն յորոտ :
 Դըզըրդէր դըրդէր բանակն ըսկայախումբ, գունգք խաղային,
 Մասին լեանն եւ հոլաթեւ Հըրեշտակապետ իւր րոցասուր,
 Հայկեան նըշանն սաւառնեալ 'ի գլուխ նոցին հովանանայր,
 Գոչէին երգ միաձայն, նըւագէին արուեստակունք .

« Յարեաւ Աստուած օրհնութեամբ : շըրթանց սըրբոյ Հայրապետին,
 Ի շարժեւ նորս գողան հիմունք երկրի եւ սինք երկնից .
 Յարեաւ Աստուած եւ յարոյց ընդ իւր զլերինսն Թորգոմայ,
 Գոյժ արկէք զայդ 'ի Բաբել, գոյժ զայդ 'ի տունըն Տխտանայ,
 Բօթ 'ի գաշտըն Շիննեար, յաւանն 'ի շէնս որդւոցն Ասուր,
 Բօթ 'ի գրունս Բաբելոնի եւ յաշտարակըն Քաղանէ :
 Հողմուռուցիկ յերկնից ցամանց, երկնատեղաց բարկութեանց շանթք
 Միւսանգամ ահա դիմեալ գան փոթորիկեալ 'ի վերայ ձեր,
 Տէքք նիզակք թորգոմացուց, նեպք կապարձից քաջին Հայկոյ .
 Գոյժ արկէք զայդ 'ի Բաբել, գոյժ զայդ 'ի տունըն Տխտանայ :
 Համբարձաւ Տէր 'ի բազուկ աղեղնագրօշ վեհ դիւցաղին,
 Տապալեսցի ամպարիշտըն բարձրացեալ իբրեւ ըզբուրչն
 Ի վերայ ծագաց երկրի, գըլխովն յերկինս ըսպառնացեալ .
 Փըշքեսցի անօրէն պաշտօնն, հասցին նըմա նըզովք,
 Հարթ երկրի գեյն գողոզ գըլուխ խրոխտեալ առ համատահմա,
 Անդընգոց կըլցին զայն վեհք, իջք 'ի խոր սանգարամեստ :
 Բացէք գըժօխք ըզերանգ, ըզխաւարին լայնեցեք ծոցդ,
 Ահա ձեպեալ գան ըսկայք պարարտք յագուրք քաղցիդ գըժնեայ .
 Գոյժ արկէք զայդ 'ի Բաբել, գոյժ զայդ 'ի տունըն Տխտանայ » :

Ըջնոյն եւ սարք երգէին եւ ձայնատու բըլըրց բարբառք :
 Անդրանիկ թորգոմազանց հայրըն Հայոց դիւցաղն ըսկայն
 Ի բարձուէ Յոլակին ածէր շուրջ աչքս րոցավառս
 Ի գումար հաղարաւորըս Թորգոմայ, զե միակամ
 Խաղանն զիւրեւ քաջալանն 'ի հովանի մեծ սասպարին

Եւ 'ի մեծի եւս հոգւոյն իւր զօրութիւն թեւապարփակ,
 Որ ընդ նոսին հաղորդեն եւրս քան զեւրս մեծանայր,
 Եւ յարձակ ծաւալեն բոցոյ նորս հրացայտ թըբիչք,
 Զարակել յաճին զընել զամպարըշտաց կանգնեալ զբլուխս:
 Ո՛վ, մըշակի հարք եւ մարք՝ այտօր մնալոց են անգլաակ,
 Քանի մանկուճք որբանալ, քանի հարսուճք առաքաստեալք
 Ի նըսեմ եւ 'ի արխուր դասն այրութեան թուխս համակել:

Չքանակն 'ի շուն հատանէր զիւցազն յերիս խումբ մեծամեծ.
 Մի առաջ՝ որգիքն եւ արք նոցա 'նդ արին Արմենակաւ,
 Գուճարտակն հիւսիսադունդ զմեծըն Քարթլիւ առաջ երկրորդ,
 Միւս մնացորդն ամենայն երրորդ առաջ 'ի Վըստամ քաջ,
 Ի վերայ բողբոցուն պարագլուխ ինքն ըսպարապետ:

Ի հանդիպոյ կողմանէն՝ յաստուածամարտ բըլբոյն բարձանց
 Յարուցեալ եւ Բէլ կազմեր ըզբազմաբիւրսն տիտանեան,
 Աին ունէր եւ սասար զընդի փոյթ 'ի թիկունս հասանելոյ:
 Ամենայն զօրավարք եւ պետք 'ի գլուխ զընդոց զընդոց
 Սպառազէնք 'ի պատերազմ, եւ ինքըն Բէլ՝ 'ի գէն 'ի զարգ
 Շողացեալ, հեծեալ 'ի շէկ ձի ամհի եւ մարտորոտ:
 Արեւուն ոսկի պատկեր ականակուս 'ի Ճակատուն,
 Երփնեբանդ վերջք յերկաթի զըլնանոցէն պերճ փողփողեալք:
 Գունդ գունդ բարբ բովանդակ երկիր նրմս պագեալ խաղան.
 Բէլ իբրեւ լեռուն հրահոս եւ բոցաշունչ փայլահասցեալ
 Կայր ընդգեմ այգածին նորանըշտ արփին ծայրից,
 Յորգորեր ըզմեծամեծ զօրագրլիսանն եւ զգօրն ողջոյն
 Ի սքրտէն հանեալ որոս ահեղագոռ զայս ինչ բարբառ.

« Եթէ խըսի մի խոտոյ վայրի եւ ծիղ մի եղեգան
 Կարասցէ կալ առաջի փոթորկայոյց սեաւ մըբրդկաց,
 Կամ թէ որմ մի խարխուլ՝ վարկպարտի հովուական ցանկ
 Հանգուրծել երեսաց յորձանազատոյս սաստից ուղից,
 Ապա եւ խեռ ապըստամբ թորդոմեան ջոկ ձեր առաջի.
 Որ եւ գուք չէք լոկ միայն, գունդ բազմաձեւն հասցն նըբատտ:
 Միայն գուք յարբս լերուք որպէս մինչեւ ցօրըս ցայտ մեծ,
 Չզարծանաց գուք նախ պըսակ ճեպ աուք ինքնին յափըշտակել:
 Յիշեցէք զաունս հայրենիս, ըզկին ծոցոյ եւ զքաղցր որգեակս,
 Կա եւ զինչ եւ զըստացուածս եւ զարարոցը գերգաստանս,
 Եւ ըզփառս ալլըւնական զօր վատութեամբը կորուսիք:
 Յուշ ձեզ սասուտս եւ պարգեւքըն մեծամեծք, բարձք եւ պատիւք,
 Զոր յինէն զըտանիցէ ձեր քաջութիւնդ յաճախադոյն.
 Մի շանց լերանցդ հիւսիսի անկանիցիք գէշ եւ ապուս:
 Աւագիկ մարգտ առաջիդ, աուն թօրգոմոյ, յան ձեզ յուտար,
 Կանայք նոցա եւ զըստերք, կոյք գեղեցիկ, ձեր են կապուս:
 Զիք ինչ այլ ձեզ յայսմհետէ, բայց միս եւեթ, Ճակատամարտ.

Եւսա ժամ այսօր, ի՞վ քաջք, տարեալ յաւարտ պրտակեանքիք
 Ըզլաստակրս բազմամի շըգանց ձերոց եւ զարուժեանց :
 Յանժահից քաջաց նախնեացըն զօրութեանց շուրջ պար առեալ
 Եւ 'ի բիւր աշխարհանազ յաղթանակաց հըզօր բազկին՝
 Ընդ ձեզ եւ բախարն Բելայ իջէ այսօր 'ի պատերազմ :
 Ձեր եւ իմ վերջին իցէ այս գուպարած եւ յաղթանակ :
 Ի նուաճել ձեր զանկուշող զածոծ գոռողըն Թորգոմնայ,
 Արաջի ահին ձերոյ կարկեսցին ծագք տիեզերաց,
 Եւ երկիր՝ ամենայաղթ պագցեն դօշուց գընդաց ձերոց :
 Օն մի յամօթ առնիջիք զբարգեալ պրտակս յաղթանակացդ,
 Յաւեճիք եւ զոր ընդ նոյնս այսօր պահին ձեզ քաջազանց » :
 Չայս ասեր եւ հորդան ընդ զառ 'ի վայր տայր բըլլառիկն,
 Չայն առեալ բանակն ողջոյն, փողք եւ ծընծայոյք հաննն նըւագս .
 « Մի արեգակն յերկինս աստուած, մի տիտանեան Բէլ յերկիր տեր .
 Ահա տէր, աստուած ոհա մըշտապաշտօն ամէնիշխան,
 Լուս լէր երկիր, խոնարհեաց, տէր մեծ ընդ քեզ անցցէ Տիտան :
 Թորգոմնան գըլուփք 'ի կոր կործանեսցին բարձրաձգեալք,
 Պագանել երկիր անմահ թաղի փառաց գըլխոյն Բելայ :
 Ձք՝ թորգոմայ դուք լերինք, զի՛ կայք նազիք պերճք 'ի բարձունս .
 Բարձր 'ի կամարս է գընդին երկնից ճակատ տիտանեան վեհ,
 Հայեցաւ յիւրոց բարձանց, հարթ հաւասար գեանի եղան .
 Լուս լէր երկիր, խոնարհեաց, տէր մեծ ընդ քեզ անցցէ Տիտան :
 Ո՞վ է որդին Յաբեթի, ի՞վ այն զածածըն Թորգոմայ,
 Որ կայ գըլուփ ամբարձեալ 'ի մէջ այնքան լայն ճակատուց
 Մածեւոց 'ի հող փոշույ գարշապարաց բարձր հըզօրին :
 Ահա գայ սուր տիտանեան փայլակնացեալ բըշտել ըզքեդ,
 Եւ ուղիք սաստիկ բարկացայտ 'ի հարաւոյ իջեալ լերանց
 Չթորգոմայ գերփեղ զամուրս եւ զօրութիւն յուսոյ երկրիդ :
 Յուսացեալք յօհնութիւնս եւ 'ի նըզովս անիրաւաց,
 Յանբարբառ կապոյտն երկնից, ում զի՛ պիտին նետք քո եւ տէգք,
 Ձք՝ կըրծից լանջք թաւարծի, զի՛ ճարպալէր ազգերաց թամբք .
 Հուր ահա 'ի հարաւոյ շընչեալ մաշէ այր զէն զաշան .
 Լուս լէր երկիր, խոնարհեաց, տէր մեծ ընդ քեզ անցցէ Տիտան » :
 Չայս 'ի բերան առեալ երգ՝ աւետեկին ըզյաղթութիւն,
 Բայց ոչ բըլլաւք կըրկնեցին, ոչ սարք 'ի ձայն արձագանգաց :
 Խաղային իջանէին իբր յաղթութեան 'ի ծոց յուսով
 Այրուձի, հեռեւտիտմբ պատենագէն փոշնչեալ ըսկայք :
 Հեզեզատ իբր յաղթաջուր յուզից բարձանց խոխոշեւոց,
 Մայրի՛ շէնս՝ հատորս լերանց յափըշտակեալ թաւալագջոր .
 Չերգ ձինապիւս հոսոյ գըլեալ ընդ պատառուած փշածին Մասեաց,
 Իջ մեծամեծ ըտտամբ թընդիւք յարձագանգաց 'ի մընչիւնս,
 Սընթացիւք մոլի ցասամբ գերփեալ սուզեալ զպարխալ՝ զապատ .

Իբրև ծով ալեզք ծրփեալ եւ ծածանեալ վէտ վէտ 'ի նշքլ՝

Որ մէտ 'ի մէտ կուտակզք ահեղ գոչէ յաւաղածիրս .
Գան 'ի գաշտըն ծաւալին , անտառացան երկրին կոհակք
Խուռն 'ի տէգըս նիղակաց որպէս մայրիս ինչ Թանձրտխիտ ,
Եւ բոց հրոյ սրամբառութեան անհուն պղքնձոյն եւ երկաթոյ
Լեղաջինջ ըսպառնայ զայրարատեան լափել ծաղփիս :

Գնայր մօտեր եւ գունդն հայկեան զերդ Թաւալեալ ամպ լըր(Թաղոյ)
Յամպաչու պարունակի համատարած օգոց երկնից
Խաղացեալ 'ի Թեւս հողմոց սեաւ արհաւրօք փայլատակամբք
Պըտուակեալ որոտացեալ 'ի գաշտս 'ի բլուրբս բըզնունեաց :
Ի մայն ահեղ բարբառոյ կազմեր 'ի մէջ հայկ զԱրմենակ ,
Բզմեծըն Քարթլ յաջմէ Թեւ , զՎըտամ՝ յահեակ Թեւ ճակատուն .
Առաջի հեռեւազօրն , եւ հեծեղազն յետուստ կուսէ
Եւ աստի եւ անտի յերկոսին Թեւան 'ի Թոխս ածեալ .
Բանակին Ատուծոյ հովանի մեծ ինքն 'ի վերայ :

Պատահէր ընգգէմ անկարգ ամբոխ հրոսակ տխտանացւոյն ,
Որ զըթար եւ զԱմարփալ արի իւրեանցըն համհարզք
Ի միջոցին էր կարգեալ ռազմին իւրոյ խառնամբոխի ,
Յարե(Թեան հանգերձ գընդաւ սակաւաձեռն վաշտկանաց :
Յաջ Թեւին կային քամանք՝ արիւն եւ յոյս զարմին իւրոյ ,
Եւ բիւրասպեան բիւրաւորք այրուձիոյն 'ի տափակողմն .
Ի Թեւէ ահեակ կողմանըն գումարտակըն զըրուտնեանք :

Դուռն առեալ յերկոցունց գնային կողմանց փոթորկեղձ
Դէմ միմեանց ահեղ գոռիւք , եւ երկողեան բախէին ռազմք .
Ձոր օրինակ բարկաշունչ ոգի մըրրկեալ 'ի ծոց գեանոյ
Տառանէ զմեծամուր եւ զհաստանգամ երկրիս հասակ ,
Եւ պատառեալ գըրորգամբ ընդ տպառած սարս ելանէ .
Սասանին տիեզերք եւ համօրէն քըսմի բնութիւն ,
Ի Տըւնոր առ հեմոսիւ կամ ընդ Իդնով Ապեննիխաց
Առապար անտառախիտ լեբանց հերձեալ յերկուս հատորս ,
Ընդ իրեարբս բարախեալ՝ զող առ զմայրեաց Թանձր Թաւուսս .
Վէճք հատեալ Թաւալին 'ի նոր հովեա , նոր խորածոր .
Այսպէս ահա բախեցան ճակատք կրկին բուռն ըսկալից ,
Սպպէս գըրրգեալ հարուածեալ տապալէին քաջք 'ի կողմանց :

Կամ յուէտ իմն յանկ եւ մերձ տանել յառակ օրինակի ,
Որպէս ինչ տեսին բընակք յազ(Թամարմին մուր աստեղծ
Հինգերորդըն կամարի աշտիձանեալ բարձանց երկնից ,
Իգրեւ յանձն իւր պատառեալ 'ի հրոյ սըրտին՝ ոտտեաւ 'ի հաստ ,
Ահաղին կամ գիսարձակ վարսամն յորժամ հըսկայ Թափառ
Թափ անկեալ 'ի պարունակ գեղապարոյր գընդի նորուն ,
Եւ Թընգամբ ահագնագորդ 'ի Թոպ՝ յանթիւ ցընգեաց բեկորս ,
Որ ցայսօր յաներեւոյթս հետազօտեալ կան երեւին

Տաղանային մեծի վրկայք՝ յոր զգրքդեցան՝ կապոյա խորանք,
 Սարասփին ընթացաւ ընդ թեւս երկնից անհասութեան,
 Ընդ ընթանուր գունդ արփից աստղանրկար պերճ զբմբեթին.
 Յայս նրման էր ահաւոր գփպուած երկուցըն ճակատուց
 Պընդակազմ ըսկայակոյտ երկամակուռ խիտ բանակաց,
 Կործանուան եւ զարհուրանք նոյն եւ վախճան կատարածի: —

Ձուարթուն Հրեշտակդ Հայկազանց, իմոյ տաղից սուրբ ոստիկան,
 Տուր մտանցս զօրութիւն՝ կրտռնդոցիս աղէքախաց
 Կըւաղաց քոց արժանի մեծի հրաշիցս հարկանել ձայն:
 Եւ նախ զայն ասա թէ որ կողմ էր որ ետ տեղի պարտեալ,
 Կամ որ թեւ, որ առաջի բեկաւ յանդուգըն յարձակման: —

Ոչ էր կողմ որ պարտեցաւ եւ ոչ ուստեք խորտակեալ թեւ.
 Որպիտք գամփուռնք կրրկին, որ ամէնէ վայրենութեամբ,
 Յին բաշխւք, հրացայա այօք միմանց ըզկլափն յափշտակեալ,
 Գիրկընգիսան սգորմամբ ոչ զերերաց քակեն խածուած,
 Ձի եւ կարեն ոչ, առ աղետել ծնօտից նոցա եւ ատամանց,
 Կայլակէ արին ընդ ցուռկս, գեռ ձըգձըին նոքա զիրեարս.
 Կոյն ռազմունքն երկոգին կային խառնեալ զազանարար:
 Յարին ներկան ծիրանի՝ յատակք երկրին եւ այք մարտկաց.
 Արին հրաշէկ՝ անապակ է բարկ սաստիկ եւ ահաւոր,
 Կոտորած եւ նախճիրք գինեհարեն սրարբեցուցեալ:

Թէ բոլոր շնչտեալ շուառունք թանձրատարափ շաջան բելեանց
 Ի քաջաց հայկեանց մըխեալ սիրտս ըմպէին զարին սկայից,
 Ոչ մընայր յական քըթթել 'ի գունդն հայկեան շունչ կենդանի:
 Այլ առ յախուան արձակմանց եւ մոլեղին՝ հազարք եւ բիւրք
 Ձօգ եւեթ վիրաւորեալ, զուր ծարաւիք մաշնէն արեան.
 Այլ եւս հազարք բիւրաւորք յանդըծելի վերտալ զբահից
 Բըթացեալ, եւ յասպարաց, թօշնեալ ընդ կրուկ թօթափէին:
 Իսկ 'ի հայկեան շառաչմանց 'ի կորովի եւ գիպածիդ՝
 Անօրէր բարեկական ռազմ ճակատուն պատերազմի.
 Օրփնակ իմեն գամէշ 'ի ծուծս առեալ փողոց քըթացն
 Ըզիթթոցսն ռայրասուր զբողոց, ցնորեալ եւ գանգաւեալ,
 Թափ ընդ լերինս ընդ անտառս առեալ լընու զօգ կառանչիք,
 Այնպէս հաչն հառաչն սրաքացն 'ի տեղ գլորեալ ըսկայք:
 Ընդ մոյր սակայն կրրկին եւ երեքկին մըզեալք յառաջ,
 Կուռ կանգնին 'ի ձայն ահեղ զօրավարաց խրախուսելոյ,
 Իբրու զլեանեան վըշապին ամբոխակոյտ զըլիոց անտառ,
 Ձօր 'ի սուր ու'ի հուր մաշեաց վեհ վահագնին յաղթօղ բաղուկ:
 Անդուստ խուռն բազմութիւն ըսկայախրոտս մոլեղնութեան,
 Արութիւն եւ կորովք բազկաց աստուստ ժուժկալէին:

Բայց գունակ իմն 'ի Հանդրին համատարած անդընդոց խորս
 Մոլեղի հարաւ եկեալ 'ի լիքական անապատէն,

Եւ անգուստ 'ի հանգիւոյ բարի հիւսիսակ արփիածին
Մըռընէալ 'ի Տայգետայ, 'ի շանթային իջեալ բարձանց,
Զյունականն աստի անտի միմեանց ընգգէմ կուտակին ծով,
Կան գտնէ վայրեններն փրքփրեալ ալիքըն լեռնաքերձ,
Ոչ մի կորճին սայ տեղի, մինչեւ հիւսիս գոռ բարկացայտ
Անդրառին յԱզախտարաց մըրրկածին մըթին լերանց
Գրոհ արեւալ ասպատակին, վարեալ զբանակ իւր յառաջոյ,
Իջանէ համագունգ ուժովն 'ի գաղաքն կոպուտակ,
Եւ վեր 'ի վայր փոթորկեալ վանեալ զհարաւ ամպրոպաբեր
Փախըտտեայ հալածական կարկէ յանձաւս խոր լիբիոյ,
Անկանին յոխորտ ալիքն ազազակաւ յափըն լիբեան:
Նոյն արին մեծըն Բարթոլոս ճակատամուղ բարձեալ նիզակ
Եւ քաջըն արխագունգ հիւսիսախուսմբ նահատակօք
Խոյացեալ զայրագին 'ի ձախոյ թեւ տիտանացւոց,
Բեկեալ զուզճին պընգուժիւն եւ յետս ընգ կրուկըն խուճապէր:
Յետս ընգ կրուկ նահանջելով մոլեղնաբար ջընգէին զէն.
Կային էլձա՛մ եւ Աթուր եւ զըրուանեան վեց զորագլուխք
Գոռային գրգրգէին զբանակն ողջոյն ձայնիւ խիզախ,
Զոտս 'ի լոյս հարկանեւ կալ, մի զձակատուն քակտել ըզուսով:
Արին Բարթէլ եւ սոսկային Կովկաս ընգ հինգ գիւցաքն եզբարց
Անգ հողմով սրբամըտութեամբ եւ աստեղութեամբ ուղտոյ խրեանց
Դրուգ արեւալ շարժէին փոթորկաբար ըզգունգան յառաջ,
Որպէս այս ինչ ուսուցիկ անկեալ 'ի ծոց սեւա ամպրոպոց
Մըրրկելով թաւալցար ասեալ վարէ յերկնից 'ի գաշա:
Եհար Բարթէլ երկայնաճաճ նիզակ 'ի խրոխարն Սաւալան,
Այր թուխ, ձարի, նրկնահասակ, ցամաք հիւժիւ, նըզար, թիւ ուսօք,
Այլ զօրէն իմն իբր ըզհուր եւ զբոց արագ, բուան, առեւի,
Անվեհեր աննըկուն շահատակեալ նախամարտիկ.
Անցեալ սրլաքն ընգ սընակուշա քաջին վարտէ զնա 'ի գետին:
Մինչ Արդուխ բուան ըզբընոյն հարեալ խրել կամբ յերկրէ,
Իբր յամպոց փայլուն անկեալ սուր Կովկասայ հար ըզցազաթն.
Ոսկերք գանկին ջախջախեր եւ կառափին խելապատակ,
Երկորքն աչքն ցրուկեալ յառաջ քան զինքն անկան յերկիբ,
Ուղիղն հստեր ընգ երես, ինք տապալէր 'ի Սաւալան:
Այսպէս մէն մի հարազատքըն գիւցազունք հիւսիսագունգ
Այր զախոյեան իւր յերկիբ ընկենուին անգ դիտապատա:
Վըտամոց 'ի բարձունգակ զարեւանգէն եղեալ գետափն
Ի գիմուան ըսկոյաջալ քարթլեան քաջաց 'ի ձախ թեւին,
Խրախոյս բարձեալ զուն սաստիկ գործէր եւ ինքըն վեփանգել
Զաջակողմն ներքովթեան՝ ըզտիսանեանն հուժկու մեծիտի,
Եւ հաւասար քարթլեանանց՝ մըղել յառաջ անցանել կոյս.
Զի զթիկունըս թըշամուոյն աստի անտի պաշարեացն.

Եթէ հար ինչ գոյր պատել զայնչափ բանակ ծովածաւալ :
 Բայց ըսկայք տխտանացուց կան պընգապէս ունին ըզքեմ՝
 Եւ թիւրասպէան այրուձին աղեղնաւոր քաջն Արեշաւ
 Բուսըն գէտ կալեալ նեռից յարի գըրկացըն կորովեաց
 Կամին զայրն հեղձուցանել ընդ Թանձրտառուըն տարափով :

Բայց Թէպէտ եւ ոչ սքա խաղալ վանել ինչ բաւէին,
 Նախձիրս յոյժ կոտորեալ եւ ճապագիս հանեն արեանց,
 Զօրէն պըզտոր հեղեղաց գարնանազայր գիմեալ ուղեից :
 Մանաւանդ իբրեւ Սարա եւ Եւկիա հըսկայք ասկը
 Վառաւալ յերկաթ եւ 'ի պղինձ եւ խելգարեալ յանգըզնագոյնս
 Հարկանէին 'ի հայկեանց, մին ըզՍուրգայն սոսկափթիթար,
 Միւսն ըզՎահէ պատանի քաջաբազուկ խորտիշագեղ,
 Որ յԱրեան աւանի Թողեալ ըզմայր, զհայր ալեւոր,
 Ինք միտօր մօր իւրում, մեծ նախանձու քաջի անուան
 Ի լըսեւ ըզձայն փողոյ խաղմին՝ գիմեալ եկն 'ի բանակ,
 Եւ զիւրոց համատից սըփուէր հասակս, անբաւ օրայ :
 Աւ սոսկալին Սուրգայիւ անկեալ յարեան իւր ներկանէր
 Ոսկեծամըն գեղ Վահէ, զերդ ծիրանի կայտառ ծագիկ
 Յառապարըս խորտակեալ 'ի վայրենի ջուրց բըռնութեանց :

Ի գեղանի պարմանեաց զոյս երգեսցէ իմ կըաւընդոց
 Որ յայժմամըն խեթկեցան յանագորոյն մահուն վրիժակ .
 Այլ քո, Վահէ, զանցուցեալ զամենեքումք 'ի գեղ ու'ի սիրոյ,
 Արժանի քոյդ յիշատակ կաջցէ յամայր յաղց Թորգոմեայ,
 Յայր 'ի փառս ազատութեան եւ սուրբ կրօնից մատեար 'ի զոհ :

Իբրեւ զայն տեսիլ որորմ յակն արկանէր արին Արբակ,
 Կըրիին վրիժուց քէն 'ի սիրո՝ երկուց փոխան եհար երիս,
 ԸզՄիղանն ազատազքի եւ ըզԳոնգաւ եւ ըզԼահզով :
 Առաջինըն գընդապէտ հըմուս մարտից պատերազմաց,
 Միւս երկուքն առոյգ ըսկայք, եւ ոչ անարդ ինչ զօրականք :
 Իսկ Վըստամ հոյրըն շամիբէ զամենին նախ Մեհրաա ընդ փոր ,
 Որ գիւսխրոխա յարձակեալ բերէր նիզակ 'ի սիրո սրգոյն :
 Աւ նըմին զհատուն վազակ 'ի գործ արկեալ յերկուս ձեղքէ
 Մահանդայ զգըլուի եւ զՄըրուսն ուսընգանութ շեշտ պատառեալ
 Յահակէ յաղիտոյ հերձու, կէս Թոքք 'ի մի կոյս կէս 'ի միւս,
 Եւ բազուկ քաջին Թըրոփն անկեալ խոցեաց զոսս Արբակայ,
 Որ 'ի Թիկունս կայր հասեալ սիրեցեղոյն ազաժաման .
 Անգին եւ նա 'ի բերանս հարեալ լինէր սըմբակակոխ :

Իսկ մըր է Բեյլ, մինչքեռ այս գործին նախձիրք յերկոսին Թեւս :
 Ոչ ուրիք, եւ ամենայն ուրիք, եւ մըր եւ հասանիկ
 Փեռեկէ քոյքայեալս եւ հերձանիկ զգունդ աազմամուղ :
 Որպէս ուղեք ինչ յորձանաց յո եւ գիմին յորդահեղեղ,
 Ոչ զերկիր միայն կահուղ եւ զբըրբիր հողըն խրամաստն ,

Այլ եւ զԹիկունս պատահալ զժամարդ լերանց ահօս ահօս,
 Եւ նա զազմըն մեծամուրս հեղեղատեալ զարխ յարեաց:
 Կայր հայեր տխարանեան գիւցազն 'ի Թեւա իւր յերկոսին,
 Զհրկոսին միանգամայն կտրօս իւրուքն ետես բազկի.
 Այլ յուշ բերեալ ըզմօտել քարթլեանց 'ի բլուրն 'ի բուն բանակ,
 Վեշապաձայն որոտմամբ մըրակ 'ի կուշտ յայն կողմ գիմէ.
 Եւ զօրուն հեղեղ ըզհետ. սասանէին դուն ինչ քարթլեանք:
 Որպէս նաւ մեծ հաստաբետս, որ ծիծաղի պտամմամբ ալեաց,
 Բայց յորժամ լեռնակարկառ անկջին 'ի նա կուտակ կոհակք,
 Դողումն յոսկերսն ընթանայ, հեծէ մինչեւ յալըն ներքին.
 Կամ ամուր որպէս պարխպ, որ բաշտիցըն սոկացեալ
 Որմբաձիգ եւ քարընկէց մնէքնաւոր մանգչիմեսց,
 Իսկ իբրեւ յինքն որտայ լեռնատարափըն պարտափի՝
 Ահնջ բարանն որ ըզժայսա 'ի խոր ծոցոյն տեղայցէ մերզս.
 Սարափեալ գողայ, շարժէ զգլուխն երկնաբերձ յամպոց միջայ,
 Եւ խորհի վայրկեան յերկմիաս՝ եթէ եկեալ իցէ օր իւր.
 Այսմ ինչ հանգոյն ընդ քարթլեանս անցանէին տուժից տաղնապք:—
 Հաս անդրանիկ զօրութիւնըդ Թորգամայ, հայրդ հայոց հաս,
 Եկ ուշիմ արի գիւցազն, հաստաբազուկ նիզակաւոր,
 Թէ չկամիս զոգուցդ արին տալ փոխարին գիւցազն եդբարցդ:—
 Ի վրասամեան կողմանէն, յոր էր գիմեալ նա 'ի Թիկունս,
 Ականեր ըզմըրրիկել ալջ Թեւին իւրոյ շտապաւ.
 Դարձոյց զձերմակըն ճանձկէն եւ մըրակեալ Թանի յայնկոյս:
 Սօսափին սրնթացից օդոյն կանխէ յիւր երեսաց,
 Լճկընի հասանէ ահեղ կանչին գոռ բարբառոյն,
 Օրինակ իմն որտուռն յամպոց ճայթեալ փայլահնացայտ:
 Ինքն որպէս Թուխ փոթորիկ 'ի խոր վըհէն մընչեալ Մասեաց,
 Ոստուցեալ յայրարատեան 'ի գաշտ՝ նըշան Թօղա հեռոյն
 Ըզխրլեալ ծառս ընկեցեալ, վեմըս զլորեալ, կործանեալ շէնս.
 Սոսկիւն այսպէս գիւցազն 'ի փոքնչեալ վազըս Յողակին
 Հարկանն բախէ գրլէ զամենայն խոչ խուժ տապալեալ,
 Եւ սասափի աւերածիւ ծածկէ զերեսս անհուն գաշտայ:
 Ոչ այնպէս բարկաճայթ արագ եւ խփո շաչեաց կարկուտ
 Յանգաստան 'ի հասկ հասուն, յոզկոյզ ծաղկեալ այգեստանի,
 Որպէս ահգ եւ նիզակ եւ գիւցազին պողովաստիկ
 Ի Գաղերայ՝ Մսողբայ յընտիր ընտիր երիտասարդս,
 Եւ փըշրէր մտորէր զհաստակն եւ արկաներ զերկուս տապալատ:
 Թէ բաւեաց ոք 'ի Թըւել զԹափեալ տերեւս 'ի պարիպըցի
 Ի գառնահոտ փըջմանէ պաղեալ շընչոյն խփառ հիւսիսոյ,
 Նա եւ զանկեալան յահաւոր բազկէ անտի արկ 'ի համար:
 Զերդ շեղաքնաց ամպրոպային կայծակնաթափ փայլտաակուճք
 Որտաընգոտս բարկութեամբ շանթակոծեն զգոռոզ բարձուես,

Պէտ գունակ շողեալ երկաթն ըսկայարերձ հարկանէր գլուխս :
 Դիթաւալ տապալէին 'ի մէջ անհուն կոտորելոց
 Ի դընդէն զըրուանեան Մասխուգ, Մեւոգ, Չեհ, Ալէշեր,
 Ասպահան եւ Նիխտար՝ խուսաղ հրակայք մէշապագոյրք,
 Անուանի եւ գոռ մարտիկք, պատուարք զընդին արուսացաստան :
 Եւ զԴեկանն արքայազարմ ծերանածին ծընունգ քաջաց,
 Գլխ'իվայր առեալ թաւալ ոտն յասպատանգ, միւս ոտն ընգ օգս,
 Ի ձիոյն մինչ կործանէին՝ ընգ ազըռմէջս հարեալ սուտերք,
 Ընգ արանսն պատասէր ընգ մէջ յերկուս մինչեւ ջըզլուխ :
 Վէս մի անգէն անգամոյն անկեալ 'ի գաշտըն կայտուէին,
 Եւ միւս կէսն յերիվարէն ընգ քարէ վարեալ չարակոչկոճ
 Ըզփոշին եւ ըզքարինս 'ի թուխ արիւն իւր զանգանէր :

Իբր 'ի սօթ ամարայնոյ տապ խորշակին 'ի ըոյս զաւար
 Թառամէ զոգին առոյգ, կան կորակոր գլուխք վայրահակ .
 Իսկ ապա շալ ջօղագին զնորք յերկնից կաթեալ ամպոց՝
 Արծարծանէ զիննդանութիւն, կըքեալքն յարիխ կանգնին ճակատք .
 Այսպէս մանկունք հիւսիսի քաջալերեալ առեալ զոգինս,
 Մըքարծեալ խրտատական ըզնոնարհեալ գըլուխսն 'ի վեր,
 Եւ եղբարքն գիւշաղին Բարգ եւ Մովկան սկայից ամուք
 Իբրգէին յառաջ ըզուաղմն իբրեւ ըզբոց յեղեգանց շամբ :

Մակաւիկ մի եւ ահա սկայքն երկողքն մեծ ռխերիվք
 Տիտանեանն եւ թորգոմեան պատահէին անգէն միմեանց,
 Այլ 'ի թիկանց յանկարծոյն ազազակի գոռ մարտամբոխ
 Ի գընդէ մեծէ հընչեալ, որ ընգ փոշի փոթորկեալ գայր,
 Հայեցեալ տեսին բեշեանք զի Մահազանն էր եւ Սաթէն
 Չօրաւարք իւրեանց գընգիւք, որոց 'ի գաշտըն գընտնի
 Ի քաջաց թորգոմացուց փախըտական իբրեւ զայծեամն,
 Ընգ Բերկիի եւ ընգ Տոսպ այսրէն գարծեալ կային 'ի կռիւ,
 Վոտորեալքն յամբոխութիւն մեծ աճեցեալ զճանապարհայն :

Խառնեցան յայն թեւ բեշեան, անկանէին զարոմն Հայկայ,
 Ի գէպ ժամու հասանէր անակընկալ այն օգնութիւն :
 Հայկեանք, թէ եւ նուազունք քան զոխտանեանն անհուն ամբոխ,
 Ի ներքոյ հօր գիւշաղին աչաց, թեւոց լայն հովանւոյն,
 Չբրք պատկուճ կորակառուց պատերազմոց եղեալ կանչինս,
 Ձագախառնն տարմատարմ՝ հարեալ խրախոյս, գիմալք 'ի մարտ,
 Յանաւաք հաւուց երամբս խոյացեալ կըռուին անէղ :

Եւ արծուեաց զոր օրինակ ընգ տառեղունս է գուպարած,
 Ռազմ 'ի գաշտ կարգեալ երկնից գաղանդէն կատաղութեամբ,
 Վոտորեալ եւ թօթափին խուռն արագլացըն հոլք առ հոլս
 Առ արծուեղըն սակաւուք, երկինք արիւն անձրեւն յորդ .
 Այլ եւ յանդօր անգ 'ի զարմին չէ ինչ ընգհատ բարկութեան հուր,
 Դագարեալ խուտափական վայր մի՝ անդրէն գառնան գարծեալ

Յօգային ճակատամարտ 'ի նոյն յամբայր 'ի մեծ նախնիրս :
 Սըմին հանգոյն եւ ընկեան բանակին գունդ էր որ մըրոյնք ,
 Եւ ջողիր էր որ վայրեկ տեղի աըւեալ սգի առնոյր :

Ըստիպէն արի սայլաք՝ մի կալ գըլալ, մի դադարել .
 Այլ վաստակ էր անհնարին , աններելի շտապ տաքնապի
 Յերեսաց սըրտամբուլթեան աատուածազօր նահատակաց :
 Նոր գընդաւն յառաջ վարէր Բէլ ըզլաթէն եւ զՄահադան
 Եգերայ Լեկայ Հերայ գէտ՝ յանգիման , որ զերդ ամպրոպք
 Եւ հեղեղք ըրանց իւրեանց վըրդովէին ըզգաշա մարտին :

Դէտակն յաջ կոյս ամբարձեալ տիտանեան քաջի եւ տեսանէր .
 Որ զի գունդն Սըմնիակայ զուզմն 'ի միջին մըրրիկէր բաբեան ,
 Իբր անկեալ 'ի մանրամաղ Թանձըր փոշի ամարայնոյ
 Անիւ մեծ քառահոլով սըընթաց կառաց շամանգաղէ :

Չայն նըպաստ բաւական ձախոյ Թեւոյն իւր վարկուցեալ ,
 Ինքն ընարիւք վառելովք սլանայր որդւոյն 'ի գորտիկ :
 Չայն տեսեալ քաջին Քարթլայ , 'ի հինգն արկեալ « Բաբէ , տե՛ ,
 Թըւին քարինք եւ հող երկրիս մնզ յարուցեալ 'ի համարտակ .

Որչափ եւ կոտորեմք , նոյն 'ի գեանոյ բըղնեալ յորդն » :
 Սոսկային Կովկաս նոցա եգ աղաղակ յահեղ բարբառ .
 « Սղէ եւ այսըր մատիք՝ որպէս 'ի գաշա քաջըրունի .

'նոյն միջ ասա , կարծեմ՝ եւ գուք վառք 'ի բընմե եւ վատասիրաք ,
 Մըրըմանց հանգոյն եւ անգեղց՝ որ յուսացեալ յամբոխ եւեթ
 Աւ քաղցու յանգըզնիցին 'ի հզօրագոյն զիմել ապուռ ,
 Արանձին սակաւաւորք 'ի գիակունս խանձիլ գիտնն » :

Ուշ 'ի կուրծս արարեալ Հայի , զի համօրէն գունդ սաթնեանն
 Չարժէ եւ ոչ մի Ներքովթ , եւ բաւանդակ են հարազտաթն
 Ըզգէմ՝ ձախոյ Թըշնամւոյն ունել Թեւին գումարտակաց ,

Չերեսանակս յահեակ կոյս շըրթեալ սուրայր ըսկայաբար
 Ի Թիկունս ըուն ճակատուն կամ՝ ահնկին , ուր պէտք կոչեն ,
 Կամ՝ վիրադին 'ի խընդիր տիտանացոյն՝ իւր ոտիմն :

Ներքովթայ եկեալ հասեալ 'ի միջովայր ուղղմն իւրոյ ,
 Փոխանակ խրախուսական ձայնից արփ շահատակաց՝
 Դառն հեծութիւն անկելոց , վիրաւորաց լքակ մընչեան ,
 Եւ ըզմընչիւն սըրտաբեկ փախըտակիցըն փլըւզելոց ,
 Եւ զերկիրըն ըայնպիւր գտանէ յիւրոցըն գիակամիք

Լեւնացեալ հանգոյն գերեկաց 'ի սրոյ մանկիանցըն թարգմտոց :
 Տեսանէ մանաւանդ զԱլպահ եւ զՍուռ զարի եղբարս ,
 Իբրեւ զոյգս ապիւծուց՝ որ յամտերունչ խաշանց 'ի հօտ
 Ընդ սալաժոյժ Թաթաւեալ յարեանց նախնիրըս մըլիջնն ,

Ի վըեժ քինուն Հայկիակայ տասընդատիկ ըւալ յիսաթափ .
 Չամենայն գունդըն Հայկեան ծածկեալ 'ի սեաւ Թանձըր փոշի ,
 Իբրեւ զամպ մի լըրթագոյն յիւր 'ի վերաց փոթորկելով .

Եւ ըզբնաւ ըզըողին պաքեալ պղնձոյ եւ երկաթոյ
Մէն մ'ի ճակատ ջընդեալ շանթ եւ 'ի քամակ իւրոց քաջաց :

Ձարքային իբրեւ ըզձայն խրախուսելի լըւան լըքեալք ,
Եւ զտեսիլն արկանէին յակըն զահեզ զպատկասելի ,
Դառնային քաջաբերեալ , առեալ ըզկայ պընդեն ըզուազմ :
Ձամեհին մըտորակեալ շէկ , ինքն 'ի սկայից խոյանայր խուսք ,
Յահագին նրանէն քաջաց աննըշանից ոչ սակաւուց
Թօթախէին կառափուսք , սակայն արի ախոյեանացն
Արձանացեալ կան կանգուն անընկճելի յահէ նորա
Եւ 'ի սրոյն զարհուրանաց 'ի շանթաձիգ բարկութենէ :

Ընդ առաջ պատահէր ծերունին անգ արին Դանան ,
Ձին եւ թուրն Յուգագանայ' հրացայտ աչաց զայրըն մատնեն ,
Որ զալեւզթ հասակի' զգարախ եւ զցուպըն մոռացեալ ,
Ձմանկութեանն ըզքեցեալ տիս , զոյդ գիւցազանց շահասակէր :
Որպէս զձ հնացեալ վըշապ , որ զծերութեանն ընկեցեալ խորիս ,
Նորոգեալ 'ի հասակ եւ 'ի մարմին առողութեան ,
Կայտափէց ելեալ 'ի գաշա , թաւալեալ ըոց պանողիս ,
Եւ գտնաւթոյն ճաշակօք զընդածին հուրըն բորբքեալ :

Ընդ Բելայ յակն անկանել' մըտորակ 'ի կուշտ եւ զէն 'ի վեր
Ի ըոց կալ գոչէր առ այլ յախոյանէ անտի իւրմէ :

Այլ կորովք ծերական արեւորեալ զողջջջ ըազկին
Վըթոտեալ 'ի պղնձապատ բեկանէին ասպարն ոսկի :

Վըտանգի հորըն կասկած եւ բարկութեան մըրըրկեալ հընոց
Ըջձոնակ զորդի ծերոյն բերէր , գոռայր գայր հասանէր ,

Ընդ մէջ կամէր անկանել ծնողին իւրոյ եւ վիրազին :
Մըտորակեալ ընգդէմ նորա գայ զըժպըհին գիմեալ Մաւար

Կաշքմբուան երիտասարդ , եւ « Ձննչ իցէք դուք արժանի
Սեկհամուզ գեղարդան վեհին քաջացըն գիւցազանց » ,

Գոչէ , ճօճէ զգայիտոնն ըսպառնացեալ 'ի սիրտ նորա :
Մնտի նա , հոնակ աստուատ 'ի մողեզին զաղանայ սաստ ,

Ձըլապինդ քաղկաց ուժով միանգամայն անկեալ յերեար ,
Վարսէին ըզմիմեանս 'ի շեշտընկէց տէգ նիղակաց .

Երկողեան անկեալ հոսն ընդ ջերմաջերմ' արեան զօգիս :
Ի տաքնապ որդւոյն գիմէ ծերըն գուժիւ աղէխորով ,

Դիմաքրաւ որպէս ծիծառն ընդ հրատուր մարդակաց ըոց
Մերտ 'ի թուսգ , ճիչ 'ի բերան սաւառնալթեւ սըլանայ

Ձեռըն սալ քաղցր զգեկից կամ մեռանել անդ ընդ նոսին :

Մնգ յայնժամ շխահեալ եհաս առ քեզ , Գանան , բեյեանն հացի ,
Խարտակեալ թափն 'ի վահանն' անցեալ ընդ ափն երթեալ եհար

Ըջձակատ զըլխանողին , եւ ոսուուցեալ յասպատանգէն
Խառն 'ի խուսն 'ի մեջ գեռինն ընդ գիակոռն ընկէց ըզժերն .

Յահաւոր հարուածոյն գնէին աղբն անգ կիսամեռ :

Հօրն 'ի վասնդ խելայեզեալ գազանացեալ սրբամբուութեամբ
 Պատանին Արտէն եւ քոյրն արխատիրտ Թռեաւ խաչաբ,
 Եւ տարփաւոր իւր Յաչուր 'ի գերդ կողիցն անանջբարպետ :

Գուն բառնալ գործէր Արտէն զհայրն 'ի խազմէն հանել 'ի բայ,
 Զերկղբումն արկեալ խաչաբ ըզզղնձին իւր Թանձր հոգանի
 Ընդդէմ նեախց եւ արգանց մըրրկատարափ Թաթափելոց,
 Առիւծ գտայր առ ոստիս եւ սուսերաւ փայլափէր շուրջ :
 Ընդ նորա եւ ամբոխին մէջ ամհհին եմուտ Յաչուր՝
 Պահպանել ըզսիրելին, որ ձայն բարձեալ գուչք առ նա .
 « Եթէ զիս փրկիել կամիս, Յաչուր, եղբորս ձեռն տուր
 Աղատել Թափել ըզհայրն, ապ' եկ մեռցուք 'ի միտան » :
 Զայս տակը, եւ հարուստ մի զգէմ կալեալ ցընդման զինուց,
 Եւ զասպարն անտառացեալ նեոխք՝ ձրգեալ Հօրն հովանի,
 Ըստ քարշել Յաչուրայ եւ Արտենի տանել 'ի բայ՝
 Եւ նա յետ ընդ կրուկ խաղայր բոցանազոյն պարագիտեալ :
 Հանէին 'ի մարտէն ըզնահատանն ալեւոր քաջ .
 Սահայն նա յոգիս պարզել 'ի վախճանին շունչ ապաստան
 Արիւն սեաւ ժայթքեալ ընդ քիթս եւ ընդ բերանըն գունդագունդ՝
 Ըջծաղկեալ ալեայըն Թոյրս 'ի յապաժոյժ ներկաներ Թուխ :
 Մի անգամ եւեթ բացեալ զաչս եւ տեսեալ զերսն առ իւրեւ,
 « Իմ 'ի վերայ իրաւանց մեծին Հայկայ սիրով մեռեալ,
 Որգեակք, սակ, ձեզ սահայն եղբոր եւ Հօր զոչնն արփանք,
 Թէ յերկինս ունին է արգար՝ լըսող ձայնի մահկանացուաց » , . . .
 Եւ անլոյս մըթից գէշեր ըզծերունւոյն պաշարեր բերս :

Արտար յաչս փըզձկալի, մըրբիկ 'ի լանջս բարկութեան,
 Հարազապն երկողին ընդ Յաչուրայ սլացան անգուտս
 Հետիոտս 'ի խառն ամբոխ խուռն իբրեւ կինձք օրհասականք՝
 Որ մըզիցին ընդ շամփուրս առ կատաղի գազանութեան .
 Պատառեալ ըզգունգ քաջացն, ուր խոռ Վպահ նախձիրս սաստիկ, —
 Մոյնն խոռ մանաւանդ՝ վրիժուցն յուշ քէնք եղբորն ուխտեալ, —
 Ընդ արիւն ընդ ապաժոյժ առիւծք 'ի կլափն 'ի Թաթ Թաթափ,
 Ի սկայից գործէին խուճք՝ որ զտիտանեանըն վերագաւ
 Պատեալ 'ի մահ մրտազիւր գիմնն առ զէնըս Թորդամեաց
 Ի վերայ փառաց Թազին եւ զիւցախառն իւրոց կենաց
 Մեռանել, պահել ըզնա յարիւնախանձ հայկեանց զինէն :

Անդ Յաչուր եւ երկողին վարազացեալ հարազապ քաջք
 Այնպիսի յարձակեցան յախուռն, եւ զայն ածին հարուած
 Ի խուռն անգ բազմամբոխին, որ չըթուէին Թէ մարդք իցնն,
 Այլ գեւք Քաջք արիւնարտուք 'ի բազմակոյտ գիտեանց զեղ
 Ծարաւեալ շարաւածուծ յաղբերս արեան տիտանացուց :
 Ոչ Թէ ուր իցնն գիտեն եւ ոչ Թէ զոյս հարկանէին .
 Մոլութեան իմն ալիւն 'ի սրբամբուտեալ բարկութեանէ

Անկանէր 'ի սիրտ 'ի միտս, որ հոտ արեան սրարեցուցեալ՝
Առ յուսահաուր զայրացուկս 'ի մահ անձանց ընթանային :

Սիրեկեացն Յաշկուր կամեր իմն երկոցունց, թէ զոյր հընար,
Պարտականել. սակայն տեսեալ զբանգազուշեալ մուկեզնութիւնն,
Հատեալ եւ ինքն 'ի յուսոյ, նա եւ յանձնէն իոկ ելանէ :

Առաջի երեսաց արի կուսին իւր անձկալըոյն
Դիմագրու նահատակեալ կանխեր 'ի մահ սիրտ գառնազէր .

Արտէն թուր բեկ, սաղաւարտ ջախջախ՝ վահան պատառատուն,
Տասն ասեալ վէրս՝ ընդ արեան զոգիտն հեղու 'նգ տասըն բերանս,
Ձայն բարձեալ քաջալերէ, « Յուշ, քոյր, յետին հօրըն բարբառ » .
Եւ մրկունդ վերջին 'ի սիրտ իւր ընկալեալ անգ տասալի :

Իսկ խաչաք, անպարտելին խաչաք, ըզբնու սրբախն կըսկիծ
Ի յետին գարձուցեալ գազանութիւն՝ զայր անկաներ
Ի վերայ սիւսյակոյս եւ պընգակազմ՝ զընդին Բեւայ,
Կամեցեալ իմն հասանել 'ի տիտանեան հըսկայն անհոլ :

Հարկաներ սատակեր 'ի խըմբէն հինգ այր ահաւոր,
Մահ խընդրեր փառացի . « Այ վաչք, գոչեր, տիտանեան ձեռք,
Ի ձեռաց միոյ զըստերս հօր Յարեթի սատակիք,
Եւ չի՛սե դը 'ի ձէնը առնուլ զոգիտ իմ գառնացեալ :

Յիս առ քեզ, Դեբրովթ, Դանան գայ հին եւ նոր վառեալ վերժուք » :
Ի իւրացունք ըսկաչք ամօթ համարէին մատչել 'ի վէգ
Ընդ աջկան մի հետեւակ, մեռուցանել կամ մեռանել :
Իսկ ամբոխըն խաժամուժ խառնախուժան ըսպայակոյտ
Ժուժկալել կալ առաջի ոչ զորէին շանթօզ բազկին :

Այլ բախան որ այն օր զօրհաս կընքեաց չորիցըն համարեանց,
Ձքուչացի ցըլոյ վերժուկս պինգ կորովեալ լի լայնալիճ՝
Եռասայր երկքթեւեան նետ մի թուուցեալ, ոչ գիտեմ՝ ուստ,
Ի ձախոյ սախն հարկաներ օրիորդին այրասրբախ :

Չգաստ լինէր օրհասաբեր ժամու կիտին հուպ եղելոյ,
Առ անկեայն իւր հարազատ գարձեալ, որ գեռ յոգիւնն կայր,
« Այ եղբայր իմ սիրասուն, ահա եւ ես ընդ քեզ առ հայրն »,
Ատեր, յոգուց ելանէր, եւ 'ի ստենէն կորզեալ զհերձակն,

Ըզփնամարք գլորեալ փարեալ, շուրթն 'ի մընչիւն կիտահազադ,
Ըջլերսմ՝ ոգիտն ընդ արեան թափեալ ծոցոյն խառնէն 'ի մի :

Անգ Յաշկուր այլ 'ի յայլմէ, մոռացեալ զանձն յանհուն նախճիրս,
Ըջբարբառ լուեալ յանկարծ զօրիորդին սիրեցելոյ,
Վիտուար եւ յամենայն մարմնոցն արեամբ ազբերացեալ,

Անդր 'ի ձայնըն փարելի խելացնորեալ գառնայ գիմէ,
« Ո՛հ խաչաք, այս ուրեմն եր զօր յեւանդն 'ի խօրանին
Ընդ միմանս եզաք ուխտ՝ խընդրել ըզքեզ կնձ 'ի հօրեդ .
Ա՛յս մեր հարսանիք, ամուսնութեան այս ստագաստ .

Մեռանիմ, սակայն խընդրեալ զքե՛նքս վերժուց հօր քոյ եւ զքոյդ » .

Ասեր, անգէն տապալէր եւ նա զնորօք գիտածաւալ :
 Հասանեն գիտեալաբուք, նա դեռ յասպար պտտաբարէր,
 « Ոչ առջիք ըզսիրելիս յինէն », մտնչէր օրհասական :
 Այն ինչ բանքն 'իս 'ի շքրթունս, հարին նրմա զհառափրն օրով .
 Թաւալէր գրլուխն եւ դեռ ըզյետին խօսալն պտպալէր :
 Յայն տեսիլ ազեսակոծ ամենեցուն գեղուն սիրտք,
 Եւ ազիք գալարէին եւ ընդ արեանցն հեղին արտօսր :
 Արմենակ եւ Մանաւազ գազանացեալ սրրամըտութեամբ,
 խոռ անգուտս եւ Ապահ 'ի բարիութիւն վրթժակազէն
 Վերըտօն միջամուխ 'ի խոր լինին ճակատամարտ :
 Բան ըզբնուսըն մանաւանդ ահեղ Փառնաղըն յաբեթեան,
 Յազեաից անտի Կընչեալ 'ի միտան ողորմ օրգեկին ձայն
 Եւ 'ի սիրտըն նըփարեալ կրակըժագին մահուն պտակեր,
 Բուրբակ պալարեակապ ոսկեխընձոր վահան 'ի ձախ
 Եւ յաջում երկայնաստուներ ճօճեալ նիզակ մի սայրասուր
 Իբրեւ զբարտի աճեցեալ օտ վրտակօք բարձրացեալ ջուրց .
 Յառաջեալ զամենեկումք սպառազէն վերտ պահպանակօք :
 Տեսանել ակն ունեկին քաջազունք նոր ինչ եւ չքքնազ,
 Այլ հասանէր 'ի ժամուն կայծակնութեամբ գիւցազընն Հայկ .
 Որ 'ի խընդիր արշաւեալ Բելայ 'նդ ճակատըն խոռոտբոթս,
 Յահեկի միջեւ 'ի թեւըն վրտամեանց հարեալ խրտօնոյս,
 Եւ արարեալ գարձ այրէն, տեսանէր գայր զրանան անկեալ
 Յայն ողորմ կերպարանս, եւ զգառնութեան լըւեալ ոճբրս,
 Սրրամըտութեան արտասուք 'եւ զորովոյ յարի սրբանն
 Պըզպըջեցեալ եռաց 'ի վեր, զերդ վերաւար մեղնչէր օտփւծ՝
 Որ զթընամին պակմեալ 'ի վեճտ արեանըն խողայցէ,
 Եւ 'ի կուրծարն քաջալանջ սիրտն հաշելով հաշիցի իւր :
 Ձիախրոթս գոռիցն 'ի սաստ տեղի սային սկայք ամենայն .
 Մըտրակեալ ընդ տիտանեան գոռոզին դէմ խայտայր Տարակ
 Ահընգուն եւ ամհին կոկոզավիզըն գեղալատ,
 Բոց ընդ քիթանն շընչելով ճախրասըլաց սրմբակատրոփ :
 Համագունք ազատակոյսն յաջ եւ յահեակ պտտէին թեւս,
 Հանդերձ արի Փառնակաւ՝ որ գայր քի՛նուց խընդրել յապուրդ :
 Եւ սրակոխ արարեալ յանհուն ամբոխն որ 'ի միջի,
 Այր զախոյեան իւր յերկիր տապաստ դի յուրտ ընկենուին :
 Չոր օրինակ անարի եւ լեռնաբերձ իրան վիշապ
 Կորովով ահեղախրոթս եւ յարձակմամբ լեւիտման,
 Չառաքիլ եւ զյաղթմանդամ այլ լուզակաց մըտում ըզհեա,
 Սըրտաբեկըս խուճապեալ արտասք՝ ժանեօքըն սատակէ,
 Վըկանդեալ զեռօժանն ողորն վանեալ պուզեալ եւ պըզաբեալ,
 Կապուտակ ջուրց մըկանուճք կարմիր 'ի գոյն ներկան արեան .
 Թօքրպոմեանն այսպէս վեհազն հատաբազուկ նիզակաւոր

Ի սկիսից անաւորաց պնդեալ 'ի ջոկըս ջախջախէր .
 Հրախաղաց ապաժուժին վըտակք յերկիր ել ծովացաւ :
 Չահագին բազկէն մնացեալսն տագնապէր հոյն 'ի փախուսա ,
 Չիք լինէին յերեսաց ոգւոյ քաջին սրբամշտութեան .
 Իբր անպոչ թուփ գումարտակք որ 'ի լերանց իբր 'ի հնոցէ
 Ծրխեալ երեալ մըրըրիկ՝ ունին զչապոյտ երկնից կամարս ,
 Ի շնչել ջերին պարզզ հով հիւսիսի հային մաշեալ :
 Չայն տեսեալ 'ի բացուստ եւ տխտանեան հըսկայն արի ,
 Եւ զփոքրեմն իւր հանգէպ , շարժեալ իւրոցն յողորմ 'ի գուժ՝
 Չայն ուժփին բառնայր 'ի բաց յիւրմէ զամբոխն փարատել :
 Պար տեսեալ ինքն երուէր յիւրոց աւագ զորագրելոց
 Յաջ յահակ չիկ զազանին յերկոսն թեւսն կազմելոց :
 Բախէին անգ 'ի դիմի աստի անտի ջոկատ ընտիր .
 Տխտանեանն անտի 'Ներքովժ , որպէս ըզեսեւ ինչ սարաւանգ
 Կարկառեալ 'ի ծովու , զգարուց բազմաց բարձեալ վըտանգ ,
 Ամպք 'ի դուփս իւր եւ մըտուս մըտալ մըրըրիկք , որոտք եւ շանթք ,
 Ար ոտսն արք մըմըրեալ զազանացեալ գոռան սպառնան ,
 Ինքն յեցեալ յոյժ յաւիտեանց՝ աներկեւան արհամարհէ ,
 Խաղայր յառաջ : Իսկ աստուստ անեղ հըսկայն թորգոմեան հայկ ,
 Փորատոզ գոռուժեան՝ զերգ բոցաշունչ լեռառն հրահոս ,
 Որ աշնկէց բարկուժեամբ մըւընչեալ ծուփ , շանթի զջայուէ ,
 Եւ հրազէզ քարինս եւ գունալս բոցալաւ պնդեալ յերկինս
 Յանգընային 'ի վճէն ցանէ յաշխարհ շուրջ ոքմբայարս :

Ի խաղալ նոցա ճակատ առ ճակատ՝ այլք առհասարակ
 Ահաւոր եւ անուսնի գիւցազունք քաջք ըսկայազորք
 Յայս եւ յոյն փարատեալ կոյս , եւ սակոցեալ կային անմուսնչ .
 Սարտափուն զակերպն եւ սարտալի դնացին քըստմունք ,
 Եւ կողանցն երկոցունց 'ի մեծ տագնապ սիրտք 'ի թընգոլ
 Սարտափանին բարախմամբ 'ի թուարծի արոփէին լանջս :

Երկդրին գոռ սկայազունք տեսն զփոմեանս ան յանգիման .
 Ոչ արի երիվար՝ յես ձմբայնոյն երկար գոմոց
 Չարտին իւրոյ գիտեալ զալար լերինս՝ այնպէս խայտայ ,
 Եւ զհոսանս ականակիտ՝ յոյս ծարաւոյ եւ խորշակի ,
 Յոր ոսնատարփ բաշարձակ եւ խրոխտաձայն եւ բարձրավիզ ,
 Արիւծն որպէս թորգոմեան , խայտակըն զգուփ քաշադանգուր ,
 Տընծացեալ բերկրէր անգէն տեսեալ ըզբաշտն արիւնալից ,
 Եւ զինքն 'ի նմա հուակ ուրեմն ընգ 'Ներքովժայ գէմ յանգիման :

« Աբգ գըրի գրեզ , սակ Բէլ՝ , աղըստամբօզ ճեա Թորգոմայ ,
 Ատանոր այժմ՝ իսկ վախձան քաջի սկայից լիցի կըտուոյ
 Ի սպառեւ սեւա երակաց կարծրր սըրտիգ՝ ազնիքդիզ զէս » :
 Ատացեալ՝ արձակէ զհարուստ կազնին բուսն թափով ,
 Չբր ասպարն երկնամեւիս տեսեալ 'ի շեղ ցընդեաց 'ի բաց :

« Զքեզ Թորգոմայ դիւցազին ոչ պայազատն արի խընդրէր,
 Գոչեաց Հայի, այլ նիզակս օրհասաբեր յաստուածոյդ սիրա .
 Առ ընկալ զողջոյն սորա, Թէ այսպանել կամիս՝ ուսիր » :
 Եւ 'ի նոյն սոսկալին ճօճեալ հացի Թըռեաւ 'ի Բէլ,
 Եւ հերձեալ զվերին շըրթունս ամրածածուկ Թանձր ասպարին,
 Զգըլխանոցին հար խորան, զըրուեաց ըզգարդ եւ զգարգամանակ :
 Երկրորդ Բէլ քաջին 'ի սիրա գազանաբար կըշուէ գեղարգն,
 Այլ յերկնաւոր վահանին յազամանդեայ յանդըծելի
 Ահագին գործեալ Թընգմունս իբր որոտմանն յանգունգըս զգորդ,
 Մահացու սայրըն բըթեալ եւ զալարեալ ոստեալ յերկիր :

Տիտանեան մինչ ուր հանեալ կամեր Թափել փայլահնարար,
 Ըանթառաք բարկութիւն զընայ երկրորդ տէգ Թորգոման :
 Մոռնելով զոգ պատուեալ յերկվարին վարսի ճակատ .
 Ամհին սըմբակաբորտա վայրենացեալ յերկինս վազէ,
 Բաշք կանգնեալ տասանին, զողորկ նոճին ճօճէ խալաւն,
 Անկանի գաւակ յերկիր, եւ զանճոնձի սկայն ընկենու :
 Որ շառագոյն երեսօք, հրացայտ աչօք մինչդեռ ճեպէրն
 Ի նժուզին նիւս ստուլցեալ զառնալ անգրէն առ տիտյեանն,
 Խուժեցին խուռն անհեղեղ ամբոխաստատ յորգոր սկայնց,
 Եւ խրարոց ընդ մէջ անկեալ յանձինս առին ըզպատուհանն,
 Ոչ Թերեւս ինչ անհաճոյ եւ տիտանեան լեալ գոռողին :

Անդ էր ապա մնըտուածն եւ մարտամբոխ զարհուրելի,
 Որպիտի չէր ինչ ուրեք երեք տեսեալ ակն արեւուն
 Յորմէհեաե կառուցաւն ըզտիեզերըս նրկատել,
 Զոր ետես այն օր կացեալ 'ի գլուխ լերանցըն Ըուշարայ,
 Խանարհեալ 'ի մուտըս կոյս՝ տարփեալ 'ի մայրըն մանամուտ .
 Եւ Թըւեր քօզ զերեսօքն արկեալ անհիցըն պակուցմանց
 Զամալ փոշոյն՝ որ յամենայն զընդէ մըրրկեալ յերկին կըցեր :

Սաստկանայր գործ գառնութեանն ընդ ուղմն ողջոյն ծագէ 'ի ծագ,
 Ի վրտակս յորդահեղեղ գնային արեանց գաշտք եւ հոփտօք,
 Անկելոց զօրաւորացըն պակասեր հողոյն գետին .
 Խառն 'ի խուռն շեղձակոյտ վիրաւորաց եւ սպանելոց
 Լիւզէին ընդ ապաժոյժ եւ ընդ զինուց գլորեալ բեկորս :
 Դիականց եւ խոցելոց գամ՝ քան ըզգամ՝ բարգեալ զբահանք
 Ըջմիմամբ գիզանեին, եւ յանկանել վիրաւորաց
 Փոխանակ երկրի զանգամս այր զընկերի զչոշիոճ մարմնոց
 Կիտակեղան տատամբ գազանութեան խածանեին :

Ճիչ եւ կռինլ Թանձր եւ Թառանչ սրրտաթափեալ խոցտանոց,
 Եւ մըռունչք հեծութեան նահատակաց տիտյենից,
 Ընդ գուժից ազազակի ամբոխելոյ մարտիկ վաշտուց,
 Խիզախ եւ գոռ սպանալիք նիզակաճօճ խրախուտանաց
 Խառն ընդ շաչիւն եւ շկահիւն զինուց, ճայթմանց կոր ազեղանց .

Ընդ կոփին սաղաւարտից եւ ասպարաց յերկինս ելեալ,
Գնայր խառնէր յամպոյն 'ի ծոց 'ի սեւադունգ անգեղց կարկաչ,
Որ ժողովեալ ցընծային յուսով մեծաւ հուպ վայելից
Ի խորաձան սկայից մարմնոց, զոր սուր ակամբն հեռուստ գիտեալ
Եւ զբազում աշխարհոց անցեալ խննջոյս յորինելին :

Ոչ ինչ ընդհատ 'ի սլաքաց հայկեանց եւ սուր ծայրք ճաճանչից
Ի մշտիցն արեգական հարկանելով զաչքս բեշեանց,
Եւ փոշին սեւաւ տապախարչ վարեալ յերկնից 'ի հրամանէն,
Եւ հոգմով բարկ հիւսիսի մըրրկատարափ փոթորիկելով,
Ի գերեւ ելանելին բիւր բազմացունդ զինուցն ընթացք,
Իսկ հայկեանցըն գէպ ուղիղ 'ի խրոնելոց քաջացն իրանս
Արկեալ ժանխա՝ յազէին յարինս ու 'ի ճարպ մարմնոց սկայից :
Որչափ շատ ջոկր տըւեալ եւ գունդ 'ի գունդ հոծեալ կապեն,
Թանձրախուռն Թօթափեալ՝ Թաւալ անկեալ խաղան զբլոր :

Ի սուկմանէ արհարաց հայկին ունդբարցըն գիւցաղանց
Եւ յազեափց անկելոցըն սասանեալ եւ զբզբրգեալ,
Ըսկրասն յետս ընկլրկիլ տակաւ ճակատըն տխտանեան :
Հիկէն հեղեղ յորձնեռանդըն զլաթաւալ իջեալ ուղիփից,
Եթէ լեռան ինչ վիմեղէն անգէն առ ոտոն ելանիցէ,
Ձգումբռեալ բարկութիւնն անգրէն ընդ կրուկըն նահանջեալ,
Պատասեալ յաջ եւ յահեակ՝ փախչի երթայ 'ի տարակոյս :

Ձայն տեսեալ սկայն տխտանեան, եւ 'ի հարսու կոյս եղեալ գէտ,
Ձի քարթլեանք բեկեալ ըզձախն եւ տագնապեալ յառաջամուտի
Տանելին հաւածական, անգուտա եւ թեւն իւր ղախողմ
Ըզմիջոյ ճակատուն ըզմերջոտնելըն յակն արկեալ,
Եւ յահարին 'ի վըստամեան եւս 'ի գընդին զազանութեանց
Ի տագնապ անապաւէն տարակուտի շտապեալ կային,
Սկըսանէր եւ ինքն ընդ կրուկ առնուլ նահանջ ըզգոնաբար .
Ի միջի գուցէ յանկարծ զինքն արարեալ շուրջ պաշարմամբ
Եւ 'ի կողաց հարցէ գունդ միջաղայրին արմննակեան :

Յայս ամենայն հայեցեալ, եւ զի նշուլից արփենւոյն ծայրք
Ի թիկունս ըսպառըսպուս ծածկեալ լերանցըն ըզդունեաց,
Մեծամեծք անկանելին 'գ երես գաշտին ունրկայն ըստուերք,
Թանձրացան եւ արհաւիրք մարտին 'ի մնայլ մըրջարանին,
Խթացեալ թէ եւ յախուան իւրոց գընդաց բազմաժողովք
Առ ըշտապ տագնապի խուճապանացըն ըզփոթից՝
Խառն 'ի խուռն նըսեմաւ այր այր զընկեր սատակիցն,
Փող ահագին որոտմամբ տիրաբարոզ եհար զարձի :

Քաղցր հընչեաց յունկն ըսպային, եւ հապ 'ի բաց զարձան ըշտապ,
Երթեալ ժողովեցան բըլրոյն իւրեանց շուրջ առ ոտամբ,
Տանելին եւ գերեւալս յանըշանից կապեալ ոմանց :
Հայկեանք խուն մի եւս ըզհեա վարեալ նոցա յանդրէնաբար,

Եւ կրծեալ ոչինչ սակաւ 'ի ցան եւ ցիր փախաւեկոյն ,
 Որտապէս բարբառով ուշիմ քաջի հօր զիւցաղին
 Յետս 'ի կոյր մարտէ 'նկարկեալ երթանային զհախապուս :
 ԵտքԹեան արին Տիգրան , որ կանանւոյն տխտանացուց
 Գումանպետ էր պահակաց ընդ Թափրայ եկեալ առ Հրոյի ,
 Չոյր առեալ ըզիերպարանս Աստղիկ ըզՀրանս զՏրգիաց 'ի Հրտան ,
 Թանգրէն դարձ հրեշտակութեանն 'ի թանակին ըսեալ շքուակ ,
 Եւ յանտուս շքթուանս յաղունց « Տիգրան նենգիչ , Տիգրան գահիճ' .
 Չոյր յարթուն զխապոս ոմանց անտեալ գաւոյն են առաջնորդ ,
 Հատուպի նրմա զեւթ 'ի գլուխ նորս շարեացապարտ » ,
 Պակուցեալ պատանւոյն յանմեղութեան սրբոյ եւրում ,
 Եւ առ խեթ կտակածանայ զընտկային շարանիւթի ,
 Որտմ գիւր էր զոր կամերն արանել մեղաց եւ պատժի պարտ ,
 Չըբրտեալ այլ ենչ հնարքս փրփրութեան անոնց զըլիտոյն ,
 Մինչ զազմեալան կին այլք՝ առեալ զգիւղերն իւր օգնական՝
 Փախուցեալ 'ի վրանս հայկեանց առ բարեկամս հատուած զընայր ,
 Ընդ գունդին փասնակեան 'ի շահատուս յոյսմ առեալ զէն՝
 Չգանուութեան սուրոյն զայրուցս ընդ տխտանեանց հաներ կտաւոյն :
 Ի վերջին մարտամբոյն պատահէ քաջն Արշէլ նրմա ,
 Մըտերիմն եւ սիրելին իւր 'ի մանուկ տեղ իւրեանց ,
 Երբեմն իւր զինուորակեց 'ի տխտանեան գունդ փուշտպան ,
 Այժիմ՝ զուր տարապարտուց միւրժեալ ըննա փրփրոյն խեթ ,
 Եւ զըբրեալ ընդ գասականս Մահազանայ եւ Մաթենի ,
 Ընդ որս եկեալ կայր այսրէն ընդ հասելոյն 'ի Գընուանեաց :
 Այն ինչ յիրեարս յարձակելին զազանացեալ մեղեմութեամբ ,
 Մեքարձեալ գետակն ուշիւ՝ ծանեան զմիտանքս սիրելիք .
 « Դու ցանկալիք իմ Տիգրան , — Դու իմ Արշէլ հաւայ հատար » ,
 Կարգալին առ միտանս , եւ ձայն բարձեալ լայնն ուժգին .
 « Բաւ ինձ , ասեն , յարենէ քումնէ , են են այլք կարի շտտ
 Ի յաղուրդ սրոյն ծարուսոյ , 'ի քաջութեան բարեկաց հանգես » :
 Պատեցան ըսկայք իսկոյն իւրք անոպայք բեկեան զընգին ,
 « Այ տիրազրուժ նենպաւորք եւ արանց վտար զուք , գաշէլով .
 Ի տեանէդ փախաւտականք եւ գաշնաւորք գաւաճանայ » :
 Եւ զիսեալ յարիական առաքելնի քաջ պարմանին՝
 Չերկոտեան իսկ խընգրելին ասնել անգէն նիգակի ջամբ :
 Նոցա ձեռն 'ի գէն խիզախ , սակայն զանձինքս մտայեալ ,
 Արշէլի զասպարըն մեծ անեալ զքրլեով սիրելեցոյն ,
 Չառննայն զմահացան վանեալ վիթեակ արիւնտարու .
 Չնոյն Տիգրան 'ի սիրելին ցուցեալ Արշէլ գումթ եւ գորով ,
 Բաշութեամբ արիտարս միտանց փոխան զանձինս երեալ .
 Հանին տակաւ 'ի ծանծալ 'ի մահապատ արեանց զիրեարս :
 Մըտեալ 'ի հովանիս հացուս մայրեաց զով արուսակին ,

Ի ծանկի անգ առ ազբեր ականակիւս շուրց վիժակաց
 Զողացեալ ոգի առեալ 'ի հրաբորբոք խաղժին տապոյ,
 Զիւր քաջութիւն յարշաւանն Արքերանոյ պատմէր Արշէլ,
 Եւ Տիգրան զգիշերախառնն թորգոմեան քաջաց հրոսակ
 Ի փրկել ըզհայկանոյշ եւ զոր յիւր զուրի գուժեալ վրտանգ :

Արշէլ անգէն 'ի վընաս խորամանգեալ բռնակալին
 Ընթացեալ մըտօքն, « Ես յայն, ասէ, հանեմ զիւրն, Տիգրան,
 Ի գաւեւ ըզկեանըս քո քինախընդիր կասկածանօք,
 Կամ թէ դք 'ի թորգոմեանց 'ի կերպարանսրդ ծրպտեցաւ » :
 « Ըլտեսեւան յըշմարտութիւնն, Արշէլ, չունիմք լինել յուրաստ,
 Կըրկնէր Տիգրան, զի բելեանց եւ թորգոմեանց տեսեալ ըզնոյն,
 Եւ վեկայ են զըրուանեանք՝ որ զիս երգնուն լեալ առաջնորդ :
 Եւ թէ անկեալ 'ի հինին լինէր դք անգ տիգրանակերպ,
 Ոչ այն զըուցաց ինչ գոյր մուս, ոչ պատուհաս ինձ ըսպանայր :
 Այլ անուշտ եմ ես, Արշէլ, յանմահից դք յերկնից զուարթնոց
 Կամ հրեշտակ չըքնաղ կուսին զայն հնարեցաւ 'ի գերեթափ .
 Զի եւ դեզն այն եւ հասակ եւ արի սիրա՝ էր արժանի :
 Եւ ինձ իրն 'ի միտ երեւք թէ երեւէր, թէ խընդդէր դք,
 Օն եւ ծն 'ի փրկութիւն օրիորդին գնէի զոգիս,
 Յիւր 'ի ծոց սիրոյ ծնողին սոզին զըրկզքս 'ի գիւր փոխել :
 Այլ աւանգ, ոչ ըզքաջաց պըսակեն մշտ երկինք ըզման » :

Գովկաց Արշէլ ըզմիտան յորդոր. « Ինձ եւս, ասէ, սիրտ զայդ պահեաւ .
 Ո՛վ զի՛ այնպէս յանձնասթա ինձ 'ի խաղժին պատահեցեր,
 Ուր յանգէտս ըզթըշնամիս կոտորեւով իմ յանխընայ՝
 Եւ յարեւդ արկանէի յանկարծ ես սուր, եւ ապա յիս :
 Բայց ոչ քեզ, ոչ ինձ 'ի դէպ յետս 'ի մարտէն կալ վատութեամբ .
 Այլ նըշան այսուհետեւ սիրոյ մերում մեզ առ միմեանս
 Լեցի ջոզս այս մըրտենի, նոր մեզ ցըցունք 'ի սաղաւարտ » :
 Ատէ հատեալ ուս կըրկին 'ի թփոց ազբերն անթարշամից,
 Արկանէ զմին 'ի խորան զըլխանոցի նորա, զմին յիւր :
 Ձեռն 'ի ձեռն կաթոզի յեռեալ յիրեարս ողջագուրմամբ,
 Եւ զողջոյն երեկոթին տըւեալ գնացին այր 'ի բանակս,
 Որ մեկնեալ 'ի Տախատէն եւ 'ի Տամբարան էին դարեալ :

Պատահէ Տիգրան քաջաց թորգոմացոց ժիւ մանկըտոյն,
 Որ 'ի հայկայ հրամանէն 'ի Տախատուն բարձեալ մահուց
 Ըզցիակնըն Դանանայ հէք ծերունոյն եւ զորդեկաց
 Տանէին . « Տուք, ասէր, գոցա, դիւցազն ազէխորով,
 Տուք գերեզման առանձինն 'ի մեծարանս ընտանութեան
 Ալեւորիդ եւ սիրոյ, եւ 'ի գովեստ անուան քաջացդ,
 Որ զարիւնան 'ի վերայ թորգոմեական հեղին երկրիս,
 Եւ 'ի վերայ իրաւանց որդւոց սորին ժառանգութեան .
 Եւ մնացորդք տան Դանանայ գրեացին ընդ բուն մեր ընդոծինս » :

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

ԴՐՈՒԱԳ ՈՒԹՈՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

Ն Ա Խ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գիշեր ուրախակց հայկեանց եւ թափածոցն բեկեանց: Բիւրասոցի ան-
դրտին յառաջին տեսնենէն Հայկանուշայ սիրոյ նորին վերաւոր, 'ի պահու անդ
մարտի աւաթն փորձ փորձէ որտալ զնա 'ի կամս իւր: Անյոյս լեալ եւ յամօթ,
զբոյն զբէլ մանկաւ՝ պատճել զԹորգոմեանն 'ի կարեւոր փափկագոյն մասն
կուսին: Բէլ անհաւան 'ի վազուէ մարտն եւեթ հոգայ: Թմախը զաւատր Բեշայ,
զգաստ լեալ շար խորհրդոյն Բիւրասոցի' աղերսէ զհայրն արգահատել կու-
սին: Նենին լասաք եւ կամուրջ 'ի վտակն առ գողուղի անցս 'ի պաշարուն
Հայկոյ. աղօթիւք Նոյն ելանէ հեղեղասն եւ տանի զնոսա: Բիւրասոցի մու-
անգամ փորձիւ յուսահատ լեալ 'ի շար կամացն, իրատու դժոխոց եւ հանու-
թեամբ Ներքոյն մարգարոհ կատարէ՝ օղնականութիւն 'ի դիւաց գտանել 'ի
յաղթութիւն պատերազմն, առ 'ի կորուսանել ընդ պլլս եւ զՀայկանոյլ, որ 'ի
Քրիստոս զհոգն զերեսնք արանելեօք: Այսմ ամպարչտութեան իրազնկ լեալ բա-
նակն հայկեան՝ յարեթեանք եւ զբուսանք միաբան հաւատոյ միահանու
պատերազմ՝ ինչքն ընդդէմ անպարկիշտ բռնաւորին: Հրուդէն ոմն 'ի նոյն պատ-
նուս վտարանջեալ 'ի Բեշայ անցանէ առ Հայկ:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ի Ո Ւ Ա Գ Ո Ւ Թ Ո Ւ Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Հինաւորաց երկնից հըսկայ շեկ պատանին արփապեղ
Առոյգանձըն բոցավարս եւ լուսազգեստ ոսկեգրոշակ
Փուլթայր 'ի ծոց մօրն անկանել յանհուն արեանցըն զարհուրեալ
Եւ յօրէն յորում հոտս գաղանուծեանց նախճիրս անթիւ :
Վարդազոյն ծիրանածուէն քղանցք հանդերձիցն՝ հետոյն ըզկնի
Քարշեալ զերկնից կամարան եւ զսահգին երկրիս տղամբ,
Ի վերայ լեռանց բարձանց թռուցեալ ըսփիւ ծաւալէին :
Բանաէք երկզքին ընթրիս առնուն, զիրաց գարման :

Թորգոմեանք զուարթամիտք ընդ յաղթուծեան մեծի աւուրն
Յերկարէին զերեկոյն 'ի քաջուծեան միմեանց զըրոյցս,
Յերթխանս իւրեանց նուազօքն ուրախուծեան զըւարձացեալք :
Սմննայն զօրտգըլեանն անկանէին անդ 'ի համար .
Իսկ յորժամ 'ի գիւցազնն թորգոմեան հասանէին
Յանձնեայն գեղապատշաճ՝ քաջազանգուր խոյտակն ըսկայն
Հաստազեղն հաստաբազուկ կորովածիգ նիզակաւորն ,
Բան 'ի բերան պահտեալ՝ բարբառ շըրթանցըն հասանէր .
Էր որ ձեռն 'ի ճակատ առ սոսկալին ձըղեալ սարտափ ,
Արկեալ զսփն ոչ ամբառնայր յերկրէ գողմամբ քըստմընսփուշ .
Էր որ աչք՝ գաստաղգը երկնաթըռիչ կայր հիացեալ,
Խընգուծեան արտասուաց ցօղեալ վշտակըս քաղցրաբուզն :

Թորգոմայ եւ գիւցազնն որգիք կասկած արկեալ 'ի միտ,
Գուցե գկոյան առեւանգեալ Բեյ փախիցն յանոյս մաքսէն,
Աղաչէն զհոյճ պաշարել ըզբուրն եւ զեղս փախըստեան :
« Ոչ վատուծին զայդ Ներրովթ սանէ, սսէ գիւցազն արք ,

Այլ եւ ոչ ծածկի յաշացս եւ պարեկացն այնպիսի չու-
 Եւ ոչ 'ի ծագս աշխարհի եւ 'ի սարսուած փեղէրաց
 Արքեպի, Թէ փախնուցու, յիմոց ձեռաց, Թող Թէ յԵրկնեց-
 Հասանեմք զանեմք Թափեմք հանեմք զոգինս եւ զօրորդն :
 Ի՞մ ոչ այդ են խէթք 'ի սիրս ծընելաւեր կասկածափորձ,
 Այլ բըռնութեան ինչ քարշանք եւ ծանակամք փառաց զբտակրս :
 Միտձայն կուսին եղբարք յայնժամ ըզհայրն սանեն վտասահ .
 « Քանզի քո պատկառելի եւ անընդել հօրդ եղելոյ,
 Եւ զազխիկդ Թերեւս եւ մեզ չափ ոչ Կանաչեցես .
 Կըռուեսքի բուր ուժովն, ոյժ ոչ յարի սկոյնց ընդհատ ,
 Եւ մեռցի քան եթէ զանձն իւր 'ի պարշտսն ինչ մասնեացեց : » :
 Խընկաց հայի՝ 'ի Բաւականն եւ 'ի Հրեշտակն ըզկոյսն յանձնեալ :
 Իսկ ընչեանք Թախանձալիցք ծըրբեալք ընդ ցուս եւ ընդ հարանս ,
 Ընդ տեսիլ յիշատակի ծովածաւալ արեանցն ուղիկոյ,
 Երախանս երախանս առեալ սոս անդ 'ի ընին գումար ,
 Կէսք յերաստուն մեզմաձայն ողբան յահէ բըռնաւորին ,
 Արձակին նըզովս 'ի նա , եւ կէսք զանձինս անիծաննն .
 Այլք կարօտին հայրենեաց , 'ի սեր որդւոց , տան , սենեկի ,
 Ասորոց եւ բարեխանք նոցա 'ի սիրտս անկանին գառք .
 Վըշտապին հային յերկինս , տեսանն զամպս յայնկոյս Թաուցեալ
 Զերեազ շողոզ արփից՝ երեկորին զով հիւսիսիւ ,
 Կամելին անդր նոքք 'ի Թեւս հոգմոյն յօփըշտակել :
 Հասանէր գայր 'ի վերայ եւ այլ տեսիլ գտան 'ի ժաման ,
 Յուշարար հարցն աշխարհի եւ ծանր իւրեանց նըժգեհուութեան ,
 Կաթոզի սըրտաուութեամբ՝ տառապելոցն հանել ըզգորտ :
 Տեսաննն յանկարծ կընկանց տարմ որ ըզցուրտ լերին Ցայոց
 Խուճք առեալ Թողեալ՝ տողեալ յերեսս երկնից գիծ սեւանիչ ,
 Թեւ 'ի Թեւ հարեալ , բանակ 'ի բանակ խիս եւ կուս խառնեալ ,
 Կարկառ կընչմամբ եւ հրքձուիք անցանելին կարեաշտաձայն
 Ի Քերմին չըւեալ մարմանդըս Տիգրիսի եւ Եփրատայ .
 Սըրտաուոչ մորմիցերով արտասուտախանս երանի տան :
 Մինչեւ գառլուն բըզնունի հընչէր գուէր գեռ տակաւին
 Ի գոռո ահեղ հըսկայից եւ 'ի շաչին զինուոց նոցա ,
 Բիւրասայի վտակովք ընարիւք զընդից անդ 'ի բըլբն
 Ի պահ Թողեալ կայր 'ի ընին բանակետեզն ըզցուցութեան :
 Ամենեցուն միտք եւ աչք մեծի մըրցմանն անգր յասպարեսս
 Սըրտաարտի կային յատեալ՝ գոռոզ մարտին մնացեալ երկոյ .
 Իսկ չարագիւթ քաղզէին այլուր էին միտք իւր եւ սիրտ :
 Այնառոզ կըս 'ի գիմացն գուշակեալ ուղղին Բելոյ ,
 Եւ յահաւոր լըռութեան յուոց միայն զինք նըկատեալ
 Յամայի վրանս անտերունչ ընդ չքքնազին Հայկանուշաց ,
 Որպէս ինքն եւ օրիորդն եւեթ իցին յերեսս երկրի .

Տըստանաց յոսկերսնն հուր ժանտ բոցակի՛ծ տուրեցաւ,
 Որ բսկիզնն առ լուցանել յառաջնն՝այ 'ի տեսլենէն :
 Սեւեռեալ 'ի նմա մրտաքն եւ ոչ ինչ այլ նըշմարեթ ոչ .
 Չի եւ ցայն ժամ չէր տեսեալ ինչ այնպիսի գեղոյ պատկեր :
 Աղձատեալն գագաշոտ եռայր 'ի ցնորս խորհրդոց,
 Մոռացեալ զերկիւղ՝ զպատիւ անձին՝ զմեծի աշխճանին,
 Չամենայն ինչ առաժուր կոխեալ առ սէր կուսին Հայկայ :
 Եւ բան զայս խորամանկեալ առ գուրս երթայ խորանին գաղա,
 Ուր օրիորդն հրաշագեղ կայր 'ի զերծի ուրեք պահեստ :
 Անք Վախտանգ եւ Վարդենի տեղի աըւեալ մեծարանաց,
 Մըտանէ 'ի ներքս . « Ողջոյն . առէ, քեզ կոյս չընաշխարհիկ .
 Յայնչափ ահա գիւցազանց ես միայն ես քեզ ողորմիմ ,
 Որպես եւ ոչ հայր քո գժացեալ՝ մասնեաց 'ի սուր Բեշայ զարինգ :
 Պաշտելի օրիորդիդ եզուկ սրբաին . զի աստ գիտեմ
 Արգելեալ ծըքիս 'ի ծով մեծ մրտակոծ գաւըն պտուտից :
 Ոչ ինչ կոյտգ անիրաւի, զի բախեցան ռազմք երկիզին ,
 Եւ որ չէրն ինչ յերկուանաց՝ 'ի գլուխ ահա մեզ երանէ :
 'Եւբրովթեան լեզէ բանակ զՀայկայ զառոյգ երեասաարգս,
 Անդէոց իբր 'ի գաշտի բոյլք բազմաբիւր ըզգեղ գալար ,
 Եւ զսակաւ վախճանին բօթ , ըսպաննացեալ 'ի 'Եւբրովթայ ,
 Արասցէ կատարեսցէ, յաղթօղ տիգին վարսեալ 'ի ծայր
 Եւ ածեալ այսր հրուշակաւ յաղթանակաւ ըզհօր քոյ գլուխ :
 « Եւ յես այնորիկ զինչ . — զինչ այլ, ո՞վ կոյրգ գեղեցիկ ,
 Բայց զի նոյն անցէ սուսեր եւ ընդ մատաղ հասակիդ սիրտ ,
 Հատանել խրզել զոստայն ըզլուսատարր հինեալ կենացդ :
 Իսկ տեսնց ես ուրեմն ըզսիրաշարժ արտեսանունադ
 Ի լոյս փակեալ արեւուդ, եւ զուարթ աչկունսրդ խաւարեալ,
 Ողողեալ զայդ ծոց արեամբ՝ ըզլուսաթոյր, ծիրանագեղ,
 Ըցդհար այտիցըդ վարդ 'ի գոյն գալկան հարեալ մահու ,
 Ըջփափուկ ըզգիբդ շուշանգ 'ի կապուտակ ներկեալ երանգ :
 Եւ որ մեծ քան զամենայն, զայդ եւ զայդչափ ոգւոյդ շնորհ ,
 Չարի սիրտդ առաքինի, զանհամեմատ մարմնոյդ կորով
 Ընդ գեղոյդ անզուգական ձուլեալ 'ի մի անձրն չըքնազ,
 Տեսնց բարձեալ յերեսաց երկրէ, յերկնից, յաչաց իմոց :
 Ո՛հ ոչ, չեմ բաւական 'ի միտս անգամ տեսլանդ այդմիկ .
 Եւ զոր ցայգս ողջոյն ազգէր յիս յանմահից դք աստուածոց,
 Աւցելուն քո եւ պաշտպան, տանել այժմիկ խորհեցայ յանգ :
 « Յերեսաց ըսպաննացեալ սրոյն ախտանեան յոյս փախըտտի,
 Չօր յականեմ շողացեալ դիմեալ յարեւդ, այլ ինչ քեզ չեք ,
 Բայց թի՛ յիս հաւանութեան կարկառեալ ձեռն՝ իմ լինելոյ .
 Հեծեալ այնահետեւ 'ի սրաժըռիչ օգապարիկ ,
 Այրընտիր ըսպառաջէն պատեալ ըզմեզ գունդ մի յիմոցս ,

Ելանեմք ըստ բանակս, եւ տուեցեալք ինձ յանմահկն
 'Արշանագործ զորութեամբ հասուցանեմ զքեզ յիմ աշխարհ,
 Որ ոչ նըւազ ինչ քան ըզձերդ է բարութեամբք, քաջ որերով:
 Կամ Թէ ուր եւ աչացըզ ցանկալեաց Թուեսցի հաճոյ,
 Յանժանօթ յանհետազօտ 'ի կայս 'ի կայս ծագաց երկրի:
 Ամենայն ուրիք ինձ վայր փափկութեան հեշա եւ զբրգարան,
 Ամենայն ուրիք ինձ դահ արբայութեան, փառաց պըսակ,
 Անձկալի եւ փարելի գեղեցկագեղ օրիորդաւ:
 Օ՛չ Թէ 'ի գիրկըս խառնելիր, սուր քան զարծուի սըննամ Թեթեւ,
 Թեւա ինձ սեր բուսուցանէ քան զփայլականըն բոցաԹուիչ:
 « Յառաջնամ վայրկենէն՝ յորմէ տեսին աչք իմ ըզքեզ
 Ի դահլճճի խորանին, ուր քո տեսիլ գեղզ փայլման
 Չամենայն ընկլոյզ ետոյզ ըզըզ կանանց իմ առաջի,
 Երեւեալ իբր արեւակն յարփես երկնից գիշերաձնճճ՝
 Ըզկամարաց գունբեթին զհապոյտ խորանս եզ անապատ,
 Անգըստին 'ի կիտին ընդ քեզ ոգիս իմ կապեցաւ:
 Եւ ահա զամենայն ինչ առ քո սեր կոխեմ առ տան,
 Ըզփառս եւ զմեծութիւն եւ զգաւազան արբայութեան,
 Եւ զոգուց մարգկան ազգի, զրեւոյն անգամ, զիշխանութիւն:
 Իսկ արդ զ՞ յապագիցես. չէ ժամս յուլից գեղեբանաց,
 Ոչ ծըմմանց. արի արի կոյսըզ չըքնաղ, արի այժմէն.
 Ահա ձեզքս այս աւասիկ խորտակեսցեն զերկաթըս քո,
 Չանօրէն լուծցեն կապանսդ յառոյդագեղ բազկացդ ուտոյց »:
 Չայս ասէ, եւ գողգոջուն գաստիքն, անձամբքն զօփալով
 Մերձենայ 'ի կուտագեղ բոլոր բիւրեղ բարձիցն ուղքս,
 Բաստ մեծ եւ հեշաութիւն զայն իսկ եւեթ իւր համարեալ:
 Իսկ կուտին՝ զոտսըն 'ի ներքս յինքն ամփոփեալ ստանատեսիկս,
 Եւ մարմանն ընդգաւ մերժեալ արի զմոլին չամբուշ,
 Չաղու բիբան արտասուելիս 'ի կոնք վըտնին իբր ընդ երկնս
 Ամբարձեալ, լըցեալ հոգւով, երեքըն վարդք կուտածաղիկ,
 « Հրեշտակն իմ զըւարթուն երկնաւոր հօր, — մընչէ մըքմանը, —
 Որ պահեսցըն զիս ցայտօր 'ի Բաբելէ եւ այսօր 'ի վըտն
 Ի ճապոնցըն 'ի բարովԹոյ, 'ի յայս եւ գաղտ սրոպայթից,
 Եւ արար զիս արժանի այժմ առելի յայս իւր լինել,
 'Նոյն եւ 'ի քէն փրկեսցէ՛՛ գարձուցեալ քեզ յառեւութիւն,
 Մինչեւ զոյգ տիտանացոյն արեանս եւ քեզ բերել պատուք:
 « Չմի՞ զք իմ կեանս ազաչեալ, զի զոլիզժ պոյման ըյոյ պահանջիմ,
 Եւ կամմին ունիս Թէ յանձն ըզԹողութեան ասից զամեթ-
 Ինձ մեծապես է այն մահ, եւ ցանկալի քան զընդ ձեզ կեանս:
 Այլ յառաջ քան զերկնաւոր տեսուչն՝ սաստէն իսկ ունիմ ինձ
 Օգնական եւ վրէժխրիդիր ըզհատաաղեզն հօրքս բազուկ,
 Եւ ըզնեալս կապարձից սըրամբտեւոյց յուս քաջաղինն:

Ոչ զիս նա մտանն 'ի մահ, ոչ, որպէս գուշ սըտես յարեւդ,
Այլ 'Ներքով, Թերեւս յառաջ իսկ քան ըզնա գու ինքնին գու
Բերարապիդ. գիտեմ ո՞վ ընդ այդ անուամբ կայ բայայցեալ:

« Սըտեցեր նոյնպէս 'ի գլուխ քո՝ գուշակեալ տան Թորգոմայ
Ի հորուսա ըզխատարած ելից մարտի պատերազմին:

Յորչափ զոյ 'ի մէջ երկնից եւ երկրի զոգ արգարութիւն,
Եւ իրաւանց տէր՝ Ատառած, եւ պահապան յատեղս երկնից,
'Կա վահան եւ վիզ 'ի ձեռս է խնոյ հօրնն զիւցազան:

Եւ ո՞վ այն որ կըշտիցին 'ի պարտութիւն ընկնել ըզնա:
Իսկ Թէ առ քէն ինչ վրիժուց յազմողական զինուցս՝ ընդ մեզ
Յոխըս մըտեալ՝ ընդ արինս հանէք զնիւթեալ սըրտամտութիւնդ,
Սակայն եւ այնպէս մեռայց, ո՞հ, յազմանակ արգարութեամբ
Եւ կուտութեամբս 'ի վերայ փառաց անուան վնհալինս հօր,
Յարտութեան եւ 'ի կրօնից պերճ աշխարհիս Թորգոմական:

« Եթէ այդչափ ակներեւ տեսեր զուեր Թորգոմայնոյց,
Եւ զյազմումըն տիտանեան, անզընգային գու տեսնողք,
Ազէ յոր խորշ աշխարհի ապրել ապա յուսացար գու,

Եւ զորսդ կարծեցեալ Թաքուցանել գաղտագողի,
Ուր զի ոչ հասանիցեն տիտանացոյ սէգ գողողին

Յազմական ոտից գոփիւնք եւ հրուտ սըմբակք երկվարայ:
Թէ 'ի գիծի գոթիւլոյ նորա նըկուն լինիցի հայկ,

Ո՞ր այն յայնմ հետէ զիւցազն որ կարիցէ կալ առաջի:
Եւ ոչ զայն աներ զընտաւ, Թէ իմացի յանկարծ 'Ներքով

Ձի Թափել ըզզոհ նորա 'ի սրոյ նորին մարթեցեր գու:
Արդ մեր ուրեմն առ մեզ բախտ. գու իսկ քեզէն վճիպեցեր

Պարտութեան բարելացոյն եւ բերանոյ քում սըտութեան:
Ձի որ սուան է առ բուն էն, սուտ է համբուն եւ առ մարգիկ,
'Նոյն յառակ նըշաւակի, եւ նախ զըստերըս Թորգոմայ »:

Կախարդըն կիւսահմայն կայր յամօթոյն շառագունեալ,
Քան 'ի զայրից՝ մանաւանդ 'ի առափանացըն խայթուածոց

Ըջգողի հարկանէին երկկամունքն 'ի զոփալոյն:
Դըրդաւեալ Թաթոփախս պատաշխլով ան 'ի վերայ:

« Ազէ յանձըն լեր, սիրուն կոյս գեղեցիկ, եւ մերկայքր
Ըզքաջութիւնդ անպատեհ ազգիդ, գեղոյդ եւ հասակիդ:

Գամ մի ուշիմ լեր ընտրես զարեւ լուսոյս, զանձինդ օգուտ », ...

« Ընտրեցի », սակ կոյսն արիարար. — « Եւ զինչ », կախարդն. —

« Ըջմահուն զըժոխ երեսս, անուխ կըմախք, գերանգի սուր,
Ըջանգիուն անզընգային, զերբ եւ ըզժախ, ցեց մեցամէս,

Եւ այլ ոչ եւս ըզքեզ եւ զնըմանիս քո տեսանել:
Ի՞բր արգեղք շամբեալ մոլիս եւ գամարեալ կաս 'ի ցընորս:

Ձի որ Բելայ քաջազին ըսկայազօր երկրակալի
Չըկալաւ յանձին լինել, զըժոխեմ քըրմիդ քեզ յանձն սոցե »:

Մտացեալ եւ գարձոց 'ի բոց զերեսուն զարագին,
Ձայն երեսս արփիագեղ, զաշուան եւ զանձորն լուսակամ:

« Այլ եւ այլ, սակ քաղցեայն, դիտեմ ես առջ խօսել ընդ քեզ.
Դու զոր յերկնց անմահից եւ ստորնական անզընգայնոց
Ինձ շնորհեալ գաւազանաւքս զբուժին մեծ՝ դիտես ոչ,
Իւ ընկապանեալ ընկերիեմ զամենայն որժ եւ ըզիրով,
Պարանեմ յիս ըզբնաւ շունչ կենդանի, Թողում գարձեալ,
Տագնապեալ մինչեւ 'ի խոր սանգարամես՝ այսրէն կոչեմ՝... »

— « Ձոր ցնորեալ 'ի քեզ պարծիս ըզբուժին կարօզ ձեռին
Հրաշակերտին միայնոյ, կարկեաց ազէ եւ համբաստիչ » :
Ուժգնասիրտ զայս բարբառեալ կուտին Հոյոց, եւ ընդ սանին
Ոստուցեալ 'ի բազմոցն վազէ հրաբոց իբրեւ սահմ,
Շաւչին շղթայքն 'ի ձեռան ուժգին եւ յտարն պարուանդք.
Վախտանդ 'ի ներքըս պընգեցաւ, Բերասոց արտաքս աճապարէր:
Այս կորանք եւ սխուժին միմեալ 'ի սիրտ կախարագասոր
Կայր մինչեւ ցընգերեկս աւուրն այնմիկ եւ մինչ 'ի սպառ :

Յառաջում պահ գիշերւոյն՝ երբ մեծամեծ աւազանին
Առ Բելայ կային բազմեալ, եւ ուշ 'ի կուրծս անկեալ նորս,
Ձի ուշ որպէս ակն ունէր 'ի մի միայն ճակատամարտ
Վըճարեցաւ պատերազմն, այլ առաւել էլ կոր 'ի դուռի,
Առ կասկած երկիւզի առաջիկայցն վարանեալ,
Սրբամբնեալ մըռնչելով առ մըռերիմըն բարբառէր .

« Չիք ինչ բողբ հարկանել, ոչ ըլլըրտեւ աչ ըլլազկէ
Քաջացդ իմոց եւ սպային, իրացն ըզմեզ խօսեցին ելք :
Ոչ ըզերտիսուն Թարգոմայ զամբարտաւան ընկձնցոք գլուխ,
Ոչ 'ի մեզ զմբարտաւժին նըւանցոք զգրտեր նորին,
Այլ եւ բազում վնասանիւ լիցի Թերեւս մեզ պատերազմն » :

Յայնժամ Բերասոց որ 'ի սիրտն մըռմըռէր մեծ բարկութիւն,
Ընդ նըմին եւ ըստըրձոք շամբուշ կըրկցն կըտղանայ
Այն զի 'նդ կուտին զառաւել յանգըզնութեան ոչ փորձեաց փորձ,
Մատուցեալ մեղմեանդք սակ, զխոճոճն 'ի խոր ծածկեալ,
Քըննելով մարժանդք ըլտիտանեան սըրտին անզուճոս .

« Ըզպատերազմդ հարցն աստուածք եւ անըղկանդ սուր գիւցազնդ,
Ձի Թէպէտ եւ ոչ այսոր, սակայն անշուշտ առ վազել այդ :
Իսկ յաղազըս կամակոր եւ յեցամիտ որսիկ ազկան,
Շատ իսկ է եւ անլորդ այսչափ զխորհուրդազդ յերկարել :
Անն ունել տակաւին առ 'ի նմանէ հաւանութեանց՝
Ի քարէ կամն է կըթել եւ 'ի վիմայ սոր ըստանալ,
Թակարգեաւ ջուր բերել, 'ի հուր գըզել, աղալ 'ի ջուր » :

Ապա զմիտսն յիւր նըժարս եւ յիւրայոցն սծեալ յաւել .
« Լեզուն ոչ սակ կուտի եւ սիրտն այս, բոյս է բարբոց .
Դիւցազնդ աստուածանման Թէ 'ի տեղի ես ինչ էի ,

Այժմէն յայսմ իսկ գիշերին, Թորգոմացոց արեամբ տապեալ,
 Ձըգէի բընաբար զաղջիկն աչեզ ինձ յառազաստ :
 Թէ կամայ Թէ ահամայ հըպատակեալ յանգչէր անխէթ,
 Եւ ամենայն ինչ անգէն այնուհետեւ ասնոյր վըճար,
 Բեւեռով Թափեալ բեւեւ, եւ արկեալ կոյնն 'ի մատանակ » :

« Վա՛յ քաջիգ, կրրկնեաց Ներբովթ, զիարգ փութով եւ գիրազնի
 Հարթեցան քեզ առապարք, եւ ամենայն ինչ ել 'ի գլուխ .
 Ձի հեշտեալ ըզթորդոմեանսն կապեցեր 'ի քո շըկոյթ :
 Ո՞ քան զիս հըմուտ հըզոր բուռն բազկիս այս օրինաց,
 Այլ ընդ բան եւ ընդ գործ քանի գիտես են վըտաւանք .
 Բան խըստիւ՝ ոչ ել 'ի հուն, օձ 'ի ծտիկէն ել Թովուրթեամբ :
 Ոչ աղի՞՞ գերի կամացս, այլ կին սիրոյ 'ի գերիս ընտրեմ՝
 Ոչ անհօգի մարտին եւեթ, ոչ գեղ առանց սըրտին կենաց :
 Ձերկին զերկեր եւ զանգունգս եւ զըժժօխոց սանգարամետս
 Նըկատեն աք Բիւրասպեայ, սակայն եւ ոչ ըզտիրա մարգոյ :

« Ընդ բազում փորձ հանգիսի անցեալ իրացըգ գուշակեմ՝
 Ձի ոչ սրպես գուշ կարծես՝ օրիորդին է սիրտ ընդ մեզ, —
 Ձի եւ զիմ երեսօք սարգիտտայն ձըգեմ ծածկոյթ, —
 Սա 'ւտսիկ ուչ իմս ընդ նրմա . հեշտ ցանկալեաց՝ քան ըզգայելս
 Գաղջրադոյն է յոյս գիւտին յակընկալիս ժառանգութեան .
 Ըզբընաւ ցնորից պատրանըս լուծանէ այս գիտութիւն :
 Այլ իմ Թէպէտ եւ յաչաց ելեալ է կոյնն այնուհետեւ՝
 Ընդ քինուց անհազորգ մեծի սիրոյն առ հումանին,
 Հաւաստել սակայն չկամիմ զատելութեան նոցա բազայս,
 Որ եւ օգնէ ինչ ոչ մեզ յառաջիկայս ճակատամարտ :
 Ձի կամայ Թէ ահամայ Թէ եւ անջի կոյնն 'ի հաւան,
 Թորդոմեան սակայն վերազն երբէք զայն մեզ ոչ կըլանէ,
 Ոչ Թափէ զձեռն 'ի կըռուոյն, ցըծագս երկրի պընգեացի զհետ :
 Եւ ձըգիցեմ ըզկորիւնսն Թորգոմայ զառիւծացեալս
 Յիմ աշխարհըն ծաղկաւէտ եւ մինչ յոստան արքայութեանն » :

« Եթէ այդչափ ատեցեր զատելոյց գուտար, ասն Բիւրասպ,
 Եւ արծան իսկ եւ իրաւ, արգ ուր ապա իւր պատուհասն :
 Եթէ երկինք յապաղեն տակաւին զհօրն 'ի գլուխ պատիժ,
 Իսկ առ իմ աստուածատիպ անմահից դու գըծեալ պատկեր
 Ըտարկիգ, ապերախաին, ոչ ընդ կառափըն հանկցես :
 Ահնարկիքըգ մէն եւեթ, նա եւ լուրթիւնգ իսկ բաւական
 Առ 'ի գնա յայն ինչ մասնեւ որ քան ըզմահ չար է կուտին .
 Հատուացին անարգանացգ 'ի ծոց նորա եւ հօրն վըժէք » :
 Չայս նիւթեր, զի առաջին 'ի լաշխարէն ինքըն լիցի,
 Կամ անխէթ 'ի Ներբովթայ յինքըն միայն տարջի զաղջիկն,
 Որպէս յունկն իւր խօսեր մոլեգնութեան լըկնեալ աւիւն :

Առ այն լուռ լեալ ախտանեանն՝ ընդ իկըն ընդ ունչս քըրթմընջեր .

« Բերմութեան իսկ եւ իսկ վայելուչ միտք, սիրա եւ խորհուրդ » :
 Բարձր 'ի ձայն ասե ապա . « Ձեւ ընդ ոտիւքս կորացեալ
 Բարձրայտն գրուիք որգւոցն Թորգոմայ եւ սեզ լերանցս ,
 Ոչ ինչ այլ արժանի համարի Բեյ խոհից որո՞՛ :

Ձառնայն 'ի բայ եգեալ՝ այժմ 'ի մարտիս անացուք վըճար :
 Վազիւ յառաջ քան ըզմուտս իւր գիտեսցէ անն արեւու .
 Ձյազմանակ սրոյն Տիտանայ , զՀայկ եւ զքանակ իւր գիտապասս
 Ընդ երեսս անկեալ գաշապ , ըզխորածորտ արեամբ զնացեալ :
 Եւ որպիսի յամփոփել ճառագայթիցն իւր արփեննից
 Գիշերին տըխրատեսակ պատէ խաւար զերեսս երկրի ,
 Բզխորանսն Թորգոմայ պաշարեսցէ սուգ եւ երկր :

« Ելցեն արդ պընգազեսպանք յիմ երեսաց ընդ հարաւ կոյս
 ճեպ տալ այսր եւ այլ զընգաց վերջապահացն բանտկիս ,
 Ոյց չըզդեմեմ որպէս ոչ բաւեաց մարտիս գուշ խօթնօրեայ
 Հասանել յօգն 'ի Թիկին նուազեալ եւ խոնջ զօրականիք ,
 Գերիկել զքանակ եւ զերկիր ապըտամբացդ հեղեղաբար :
 Ելցեն եւս աստ այժմիկ ընդ լեւան ընդ բլուքս եւ ընդ անտառս
 Գուգաղ մեծ 'ի վանտպան ռամիկըսպաս 'ի մարդկանեզ
 Եւ 'ի խըմբից ռահվերայց , հարկանել փայտ ատաղճ բազում ,
 Գործել կամուրջ , լաստ , յարեւմուտըս կոյս բըրբիս 'ի վըտակին՝
 Ի զանխուլ վայրի յաւաց , 'ի զընթացն ուղեկցըն փոր :
 Ձի յականսն կոյս Թէպէտ անցի զընդի կայ հուն տեղի ,
 Կապուտողն եւ զարեւանք իւր ոչ ծածկին 'ի Թորգոմանց :
 Թող զի անգ եւ սահաւ ինչ է մեղ գիւր հեղեղատին
 Միախուճք ասպատակաւ ծանր ամբոխի գութել յայնկոյս ,
 Անկանել յանրդգաստ եւ յանպատրաստ հայկեան զպիշ :

« Ձի վազիւ ընդ այգն յերկուս առաջըս մեղ մըղեսցի մարտ .
 Մի ճակատ առ ճակատ , գիմիւ 'ի գաշտ ելեալ գիտան ,
 Միւսըն զանխուլ՝ ըզլաստեալն անցեալ ըզնուրք յառաջամուխ ,
 Ի կողաց եւ 'ի Թիկանց հարեալ զքանակ Թորգոմացուց՝
 Տիրել համայն եւ բողբ բընի նոցս եւ ճամբարին » :

Պատուիրեալ զոյս՝ արձակեր զուսգորեարն առ յինքննէ ,
 Եւ մեծասաստ հրամանին ամնոյր զոյգ գործն ըզխտաարուճ :

Թամիր կոյսըն գեղեցիկ լեալ յեղբօրէն Բարայ տեղեակ
 Ափօրէն առաջարկի գուժ խորհրդոցըն Բիւրատպեայ
 Մասնելլ զպղծիկն ըմբաստ 'ի զեղև զօրուն խայտառականս ,
 Եւ մրտախոհ լըռութեան ցասուցելլ չօրըն քինու ,
 Բարկութեան եւ ամօթոյ պատկառանաց հուր բոցափա
 Ցայտեալ յերեսն եւ ըզփրան երգիծուցին ըզկուսական ,
 Յուչ եւ իւր խոստուճն եղև զոր յասենին երգուտ Հայկայ :

Մըլացեալ անդէն առ հայրն՝ արտառուագին յասն ամփանիք ,
 Հեկեկայր հեղձամըղձուկ ըզհայրենին փարեալ ծընկովք ,

Ար մըզձկեւ սրբոսին շխարհի ոգի կըսնել, յօգել բարբառ :
 Համբուրե հայրն ըզճակատ գեղոյ գըստերըն սիրոյնոյ
 Դիրկս արկեալ՝ յարուցեալ նըստուցանէ առ իւր 'ի սախա .
 « Զինչ էցէ այդ քեզ, սահ, գուտար իմ ազնիւ, գուտար սիրուն,
 Յումն զինչ կրեցեր, եւ մըլ այն որ 'ի կոյն իմ ժըպըհնայնի,
 Իսկ այլում վասն եթէ ես յաղերս եկեալ պաղատանաց,
 Որպէս զի ոչ լըուէ քո քաղցր սիրտ, սաս շին համարձակ
 Զամենայն, բաց 'ի գըժմիս վէս ազնիանէ թորգոմազին .

Զի նորս կընքեալ է արդ այսուհետեւ խիստ դատաստան » :

Տիտանեան կոյն իբրեւ զայն լըսէր, նուազէր եւ թալանայր,
 Յոգւոց ելեալ, « Հայր, սահ, ապա եւ զիս ընդ իւր ըսպան » :
 « Զինչ է խօսիս, գուտար, կըրկինեաց անգէն Կերթովթ . համարեցին
 Զազնիկ մի թորգոման՝ ինձ արժանի փառաց ըսպանդ » : —

« Ոչ, սահ, այլ քան ըզմահ չար ինչ թերեւս տացէ գործել
 Բարկութիւն սրբոմըտութեան քինախընդիր տեսանըզ վրիժուց » : —
 « Որում անձամբ, սահ Բէլ, արարեալ զանձն իւր արժանի,
 Որպէս արգար իսկ ջսամննս՝ որում եւ գուն վըկայեցեր :
 Ինքն ընդ իս ոչ կամեցաւ, ոչ կամեցայց եւ ես ընդ նա .
 Չեցէ այս իրաւակիւն քինու արիտուր մեծ պատուհաս » :

« Այլչափոգ 'ի քէն, հայր, սահ, մեծանձնութեանըզ վայելուչ .

Այլ վատութեան զոր յաւել խորհուրդ 'ի նոյն խրատաստու չար,
 Ոչ առնեալ ինձ 'ի բերան, եւ ոչ քեզ անկ ինչ եւ պատշաճ .

Մի, աղաչեմ, 'ի ցաման սրբոմըտութեանց լըսեր նըմս :

Յիս, հայր, յիս . ազէ հայեաց գու միանգամ մըտաք քոյովք,

Յ՛ր փափուկ մասըն սրբոսի զամենայն տուձ հարցես կանանց,

Զ՛ր անկոսի եւ անմատոյց ամուրըս մեր եւ ըզզըղեակ :

Մի զազցին ըսպառքսպու ժառանգեսցես զատելութիւն,

Որ քաջի սան իմաստնոյ լինիցի գառն քան ըզմահ :

Մայր քո քեզ յուշ լիցի, որ զմեզն երկինեաց յուշ Էամիրամ .

Կոյս էին եւ նոքա, եւ կուտութեան ըերին ծաղիկ .

Մի զընորհս երեսաց նոցա յամօթ առներ այսօր,

Եւ մի զիմն ըզկուսի գըստեր ըզհորդ գիւցաղանց :

« Քանի աղէտք են կուսի մասնել ըզվարդըն կուսագեղ

Ի լըլիանս եւ 'ի փեռուղն ճիրանաց ոչ սիրելոյ,

Թող ապա թէ ասելոյն, թող թէ շամբուշ մըլեզնելոյ

Ըսպային շուսյոտո գըրկաց . ո՛հ, սարսափիւն զայ զսկերբօս,

Եւ քըսմին հերք 'ի մարմինս իմ անգամոց խօզանացեալ :

Յուշ քեզ, հայր, յուշ հանապաղ աշխարհի բախտ մըշտ յերերի .

Թէ յանկարծ եւ այս քո գուտար անկաւ 'ի ձեռըս թըշնամուցն,

Մատնեսցի յայդ քարշանս . ո՛հ հայր, քանի ես խընգալից

Ես ինձնի 'ի ժանտ մահուն՝ քան 'ի նոցին անկոյց 'ի ծոց :

Արդ եւ ձեռք եղուկ կուսին կան 'ի կապանըս կաշկանգեալ,

Եւ ոչ զայն ներէք նրմա, զի արարեալ անձին անձամբ՝
Հանցէ յազատութիւն ըզշտատաստան իւր եւ զպատիւ :

Եւ ոչ զերեսսդ կարէ ինչ ազատել հէքն եւ թըշուառ :

« Եղիկէւոյն թէ չողորմիս, քեզ եւ փառաց քում ողորմեա :

Ձոր քեզ քամ մի եւ թագիդ քում վայելուչ նըկատեցեր
Առնիցէն արդ արժանի սինլքբարաց խառնազանձին :

Մակայն ինձ ողորմեա . ես ընդ նորա տառապիմ, հայր,
Փարեղի ասեմ՝ խնայեա զազդ մեր 'ի ժպիրհ թըշումանացդ :

Ի քո կոյս գրտերէ զժանր ամթոյդ շիկըս շքից :

Մի 'նդ նրմա 'ի նըշաւակ յայն առականս եւ զիս մասներ :

Ձինչ այլ պատիժ պատուհաս կամիս՝ հրաման սուր ատելուցդ :

Ամնայն մահ չարալուք, գահին՝ գըժնեայ, քաղցր է քան զայն :

Մի ստիպեր երանել բախտին Հրանտայ զկոյս տառապեալ :

Գերի է, սակայն կին մարդ, սակայն աղջիկ կոյս, օրերդ :

Ձոր եւ գիտես քալ, հայր, զի զիս իմ իակ առեալ է յերաշխի :

Ի մեծ փառքս քոյ երգուեալ լու 'ի լու հօրն եւ ասեմին՝

Անարատ յիս ապաստան զօրիորդին գիտել պտտիւ :

Բիրաւասեայ՝ զիս եւ ըզքեզ միանգամայն ոչ տամ կտիւն :

Ձայս հեղցր եւ յորգարուղի ջերմ արտասուաց ազերս ազրիւր
Ընդ գեղեցիկ երեսաց վարդակորմիր այտսն հրաշէկ :

Տխտանեանն արիւնախանձ ձեռք ըզթամ գրտերն եւ զուս

Փայփայեալ, « Յայդ ձայն, ասէ, զՇամիրամայ դուստրն ծանեայ
ՁՇամիրամայ զըրուանեան՝ զորոյ եւ զտիպ բերես չքեալ :

Դու երթ արդ 'ի հանգիստ, եւ մի քո սիրտդ հարցէ զքեզ ինչ :

Յիս պատիւ քո, դուստր . աստէն բազումք բազում ինչ տան խորհուրդ :

Բայց ոչ մըտաց ներքովթայ եւ ոչ սըրտին թէ ի յիտեցին :

Ի գրտերս աղաչանաց դարձուցանել չկարեմ զերեսա :

Ըչրողքդ եւ ըզմըտաց լըռեցո ծուփս, երթ անկտակած » :

« Ոչ, յաւել կոյան, յերեսաց քոյ զընամ ոչ, թէ չերգնուցուս » :

« Երգուեալ քեզ, ասէ Բէլ, 'ի քոյին գլուխ, 'ի հօր քոյ թագ » :

Ի համըրոյ աղոյ ծնողին արեալ հրաժեշտ՝ զընաց Թամիր

Ի խորանս իւր խընդամիտ ընդ երախտիս սիրեալ կուտին :

Ձօրականըն պարտասեալ, որ ընդ յարկաւ, որ բացթիտագ

Անկեալ 'ի քուն խորգային ընդ աստեզք լուսակարկալ :

Խիկ անխոնջ գունդըն քաջաց, մայրեւոր, հիւան ասագազաթծ,

Բարձեալ յուս սայրասուր երկայնակոթ կացին, փայտաս,

Տապար ուրազ եւ խիզար, ուռունս եւ թակ եւ կարծր սեպս,

Ճախարակս եւ գելիկոնս, շաղափ, խարտոց եւ խարաբուզ,

Խազացին անմըտուչ, ընդ այլ կամեւ կարթեալ իջին

Ի ստորտարս բըլրոյն եւ 'ի հովիտ տեղիս վայրացն

Յափն 'ի վտակին, զմեծազօր բընաւորին հրաման 'ի գործ

Արարեալ՝ Արշակաւ Ճարտարապետ ատշնորգաւ

Մեծն պետեան եղելոյ ռահմիրայեց քաջն Արեշի :

Երկնաբերձ եւ ստուարարուն անկեալ անգէն տապալէն :

Նըշքարի կազնի Թեղշ շոճի սարոյ սոս կազամախ

Նոճ հոյն եւ զի սկայարար ուժով շէշտեալ շերտակատոր :

Լեւնանայր տասղձ բազում, զոր եւ ճեպով արագափոյթ

Լաստս հարկւր մի գործեալ, արկեալ 'ի ջուրն ողորակապ

Չօգէն զափունան երկոսին . մընչնն ալիք կարկաղասահք՝

Աղատաքայլ ընթացիցն ընդ սիւրբիմըն սըրամբտեալք :

Ապա գհաստ եւ գհարուստըն յանտառաց գարէ 'ի դար

Վասպէին արկեալ կամուրջ մեծ ձողաբարձ պահանգտկապ,

Եւ զերեսըն խորտաբորտ կոշիտուտուն՝ հարթեալ հողով

Վուռ հարեալ ողորկէին գնալի ոտից եւ սըմբակաց :

Ընդ երբի պահ գիշերոյն պըանչեւարուեան յանկ ել վաստակ :

Գունդ հայկեան գիշերազէտ՝ յոյժ 'ի բացեալ վըսուանօք,

Չմարթէին զաղջ իրացն առնուլ՝ ըստոյգ կալ 'ի վերայ,

Մանաւանդ, զի եւ յոգնեալք եւ կոշկոճեալք եւ կիսարթունք :

Չայն գիշեր կասկածագին՝ արի գիւցազնն թորդմեան

Անբրկիւղ անխէթ անհող նընջէր ըզքուն երկնապարզեւ

Յանվըկանդ արուծիւն յեցեալ սըրտին եւ մեծ հողայն :

Հայապեան Նոյ եւեթ առ խորանօքըն գիւցազանց

Տակաւին աննիրհ շըրջէր 'ի ճամբարին լուռ ճմմարան

Ուր սեզանըն կառուցեալ կայր անմահին յաւիտենից :

Աստուածակիր գլուխ ծերունւոյն ալեօք փողփեալ արծաթափայլ

Գիշերոյն այնմ էր մայն նա լիալիւր լուսին պայծառ :

Շուրջ հոյէր պարագիտել ըզքազցրաբուն վըանօք արանց,

Խուն ինչ 'ի խուլ լըռութեան՝ լըսէ մընչիւն վիրաւորաց,

Աւկայծեալ ըզհրասս ետես գիշերապահս՝ յանցանել մերձ :

Առնու մեզմ իմըն խօշիւն յեառուտ կուսէ ոտի բըլըոյն,

Չմարթէ կալ 'ի վերայ հաստատութեամբ ազօտ իրին,

Եւ յանօջ քնոյ քաջազանց յարուցանել զգը զեմաղէր :

Չերեկի ցայգութեան զարկածիցն յուշ ամեալ վըսանդ,

Չերկոսին գողցող գասասակս եւ զաչս ողորմ արտօսրալից

Ամբարձեալ յաստեղախուուն 'ի կապուտակ երկնից կամարս,

« Դու Տէր, ասէ, սըրտաղէտ եւ քըննիչ կոյր երկիտմանց,

Ամնտկալ գու հըզօք պահպան Նոյի եւ Թորդոմայ,

Անբուն ակն ամնատես, գու 'ի գըլխոյգ արարածոյ

Նըկատես յայտ յանգիման, ձեռօք զըննես մանրակըրկիտ

Չոր ինչ մեզ նենգաւորէ քո թըշնամին հնարիմաց գու .

Յերեսաց քոց առաքեա զմըրբիկ հոգւոյդ եւ ջըրուեսոյի » :

Չայս ասէ, եւ մնացեալ 'ի տալաւար իւր ծերունին

Ի ծիրանի գորգս 'ի նինջ զալեւոր գլուխըն խոնորհէ :

Եւ ահա զմէջ գիշերաւ աննիրհելի այցելուին ակն

Որ ըսկէր 'ի փրբրիութիւն բախաին Հայկայ եւ խորանայ,
Զյոնն ընկէց, շարժեայ գըլուխ, ձգեայ բազուկ անգիմահար
Ի մըլժին ըշտեմարանս լոյժ անդընգողն Թեմանայ:

Յարուցեալ հարաւահողմ, արշաւասոյր ամպոց երկնից
Ընդգեմ շնչեալ՝ կուտակէ զնոսս 'ի սնարս Կապուտաղին:
Եւ ահա փայլատակունք եւ որսամունք ցեղուն զերկինս,
Եւ դոմմունք ահագնաթունդ գըբրդեալ զերկնըս պատտանն:
Ռահճիրայքն հաղիւ մինչ գործն յանդ ելեալ անգրէն գարձան,
Հեղեղասաստ անձրեւօք յորգաժըտակ ուղեփց զընացք
Զգազաթն ըզանար զուս եւ դիզա ողողէին զմեծի լերինն,
Եւ ընդ ոտան իջեալ խաղան կարհաջահոս գետք զայրացեալք:
Յայն ձայն աղազակի զարթեալ եւ Թուխ նիրհեալ վըտակ,
Մըմմըմեալ 'ի զայրոյթ սըրտմըտութեան կոծէ բախէ
Զամենայն լաստ եւ կամուրջ՝ այն ինչ արկեալ զերբով անձամբ,
Փըլուզանէ քանդէ քակէ, եւ աղխաղխեալ վարէ սաստիկ
Մինչ 'ի գաշտ բարեխաստան եւ մինչ 'ի ծով մեծ արտալին:

Եւ Բելբասային Աժգահակ 'ի քուշաստան զտեղին տըքնէր,
Ի գիւէն խանգարեալ եւ 'ի զըստերն հարեալ Հայկայ:
Յնորակոծ մըտօք սըրտիւ յաշազեղոյն մոլեգնի գեմս.
Եւ զի էր յանձն իւր վըստահ՝ Բեխայ զաղբիկն յաշաց երեալ.
Զայն գիշեր կամի զլըտղուցսն կատարել, կարթել ըզեալ.
Գաղաազնայ կորնչել 'ի տիտանեան գաւժ երեսոց,

Եւ պատրել զամենայն ըզյոյս սնտօի զանխուղ սըրտին:
Մեծամեծս ընթացեալ 'ի խորանին ճեմ՝ ըզճեմի,
Զհամօրէն մարթանայ հընարս առ ինքն անգըբ կոչէ,
Եւ ըզընաւ զօրութիւնըս դժոխոցն սպըստամբից.
Եւ նոքօք սպառազինեալ եւ զգիւթականն առեալ ըզցուպ՝
Ի լուս մըլժան Թայթայցուն 'ի գեղեցկին զընայ վըրան:

Հայկանոյշ Թարսցեալ ցըմեծ վախճան յանձուկ սիրոյն
Երեսոց Հրանտայ, յողորմ նենգախոշոշ մահուն պատկեր,
Հուակ ուրեմըն խոնարհեալ զպարկեշտ գըլուխն յաջո բազուկ՝
Կէս 'ի նիստ եւ կէս 'ի կողմ եղեալ նընջէր քուն Հրեշտակի:
Կանթեղ մի ցայգանոց աղօտաջահ սրբուէր ճաճանչ,
Թոյրաթուխ գանգուրք վարօնցն ծալ 'ի ծալ ըզլայս լանջօք
Ծաւալեալ ծածանեկն՝ Թասուն կըրծիցն ընդ երեւէջս
Ի սըրտին տաքնապէ 'ի հինինալ հանեւ յոգւոց:

Յայնժամ գայր կայր սառլի իւր 'ի տեպիլ անըրջական
Կենդանի երեւութիւք պատկեր անձին կերպարանայ
Տարփեղէ վազազբաւ քաղի խօսնաուն իւրոյ Հրանտայ:
« Ողջոն, ասէ, ցանկալիք, նիրհնս յանհոգս աներկեւան.
Աւաղ գաուն անջատմանս, եզուկ գեղցոյք քօ զըբկանաց:
Ես արդ կամ յերանելի կեանս յաւերժից լուսապըտակ,

Սակայն քեզ գառնազէտ ողբոց եղուկ, իմն Հայկանոյշ,
 Բեք վրտանդ մեծ ըսպառնայ, եւ ինձ ընդ քեզ, չար քան ըզմահ :
 Յերանուէտ անմահից կայեանս շքուկ այս ընթանայր :
 Եւ իմ քեզ աճապարեալ ազգեւ գաւոյն լինել պատարաստ :
 Զարուծինն գիտեմ զարբոխդ եւ ըզմտացողդ պնդուծինն,
 Բիւրասպի Աժդահակ սակայն կախարդ կիւս այլերոյ ։ . . .

Հասանէ յայն բան Բիւրասպ, եւ պակուցեալ յահեղ տեսոյն
 Պահնակաց վերանին, եւ 'ի ցըպոյն ընդարմացեալ,
 Մըտանէ լրօնի 'ի ներքս, եւ յասն 'ի մատն անձայն գնալով
 Բզգիեղկիւ խորանին գաղտագողի կայեալ Հայէր :
 Սըրտաբախ եւ յիմարեալ մըտօք 'ի կոյան ամենագեղ :
 Եւ լրօն՝ զի զինի կըցեալ վերջին բանիցն ատէր Հրանտայ .
 « Բիւրասպի՛ Աժդահակ, թող անդր 'ի բաց, ժլ իմն Հըրանտ,
 Բզմոլին զայն այլերոյ . զոր ազձատեալ այլեացն էր անկ
 Առ նա գնաց պատասխանի . խորամանկեալ նորայն պատիրք
 Ուժեցեան թերեւս առ այլ՝ ոչ թորգոմայ գուտոր, ոչ քո հարան,
 Որ յԱտուած խրախուսեալ եւ սըրտեանգն 'ի սիրելին .
 Ոչ գոյ յիս երկիւղ եւ ոչ 'ի միտջէ իւր սպառնալեաց :
 Իսկ գու քաջդ, իմրս Հրանտ, աղէ զիմրդ եկիր այսրէն,
 Ո՛րպէս յայն կեանսըն կեաս, երբ իցէ գալ եւ ինձ առ քեզ :
 Կաց վայրիկ մի այլ, մի գնար . տուր ցիս ըզձեռնըդ, զաջդ հըզօր,
 Բեր առ իս, մտաիր, ըզցուեալ համբուրեցից ըզիտելի » . . . .

Յայն բարբառս կողկողագին՝ յառնէր Բիւրասպ 'ի գարանին,
 Եւ մեղմիկ մատչէր յառաջ . գոչէ յայնժամ՝ Հրանտ 'ի տեսին .
 « Ա՛յ, աւասիկ գաւաճանն, զարթիր, ծն, զի՛ կաս 'ի քուն » : —
 « Աւասիկ գաւաճանն », յարէ եւ կոյսըն յերազին :
 Եւ մինչ չեւ զաչուն բացեալ, կախարդասարն Բիւրասպի
 Կարգացեալ զՍանգարամեան եւ զհարապետարս գըժոխոց,
 Եւ հարեալ զիւթական զարմանագործ գաւազանուան
 Բզցուէ իւր զուս եւ զթիկունս, յանրըականն 'ի Հրանտ փոխէր :
 Կերպարանք նոյն եւ հանդերձք նոյն եւ զընացք ոտից ճնմոց,
 Բովանդակ անձին չարժմուք, ձայն եւ բարբառ զոյգ եւ հանգոյն :

Զարթուցեալ 'ի տեսլինէն աչագեղ կոյս օրիորդին,
 Տեսանէր ան յանդիման զնոյն որ յանուրջս հասակ եւ դէմք
 Սիրելոյն իւրոյ Հրանտայ եկեալ կայեալ անդ կենդանի :
 Յառաջք երեւութէն զճըշմարտութիւն չունէր ընտրել,
 Իբրեւ քուն ընդ արթունս՝ անթիթ ահամբ կայր հիացեալ :
 Կակուղ ւողջ բարբառով կերպարանեալն յօգէ Հըրանտ .
 « Ե՛ս գաւաճան, նս քոյին Հըրանտ, բարէ, քեզ զի՛ եղեւ .
 Ո՛չ ճանաչես ըզքոյ Հրանտ, որում եւ արդ սեր խօսելիր :
 Դու գըլնոյս համբոյր տենչաս, ես գաւելին չնորհեմ քան զայդ .
 Եկ արկցուք զիրկըս մոռեանց, եւ զայսչափ գէթ յագեսցի սեր » :

Զայս ասեր, եւ հրաբորոք լրիտի աչք գիրկըս սրփռեալ՝
 Դիժէր 'ի կոյսն, որ դրազուկան ընգգեմ՝ ձրգեալ, « Սակայն, ասէ,
 Սակայն զայդ ինչ կենդանեան ոչ յանդրոնէր ընգ իս հըրանա-
 Այլ աղէ դամ մի զայն ասա. հիմ այս յանմահ կայնեիցն եկք » :

« Առ ինչ այլ, ասէ ցընորքն, այլ 'ի վայելքս ցանկալուոյդ.
 Այլ 'ի տես թո եւ 'ի սէր եւ գիրկընդփառն ընգ քեզ լինէլ.
 Անողորմ զըրկեաց օրհաս, բայց արդ Երկինք պարգեւեցին:
 Երկորոք անգամ 'ի փըրկել 'ի մըթերեալ սիփցն ըզքեզ.
 Անձկալիք իմ, մհ, վասանգ մեծ մըռմըռեալ գայ գազաթանգ
 Ի տիտանեան դոռողէն, թէ 'ի կապանալդ յամես գեռ.

Գեղեցիկ արեւուդ ամցն խաւար՝ նոր առաւօտն:
 Ի ծաղիկդ քո ինայեա, լուր Բիւրասպեայ փախել ընգ եւր
 Եւ ապրել յերեսայ եւ 'ի ժանեայ չար գազանին:

Զայս կամիմ եւ ես, եւ զայս, ներեսէ սէրդդ, ասմ հրաման,
 Կա եւ ոչ ես ինչ եւեթ, այլ եւ Երկինք 'ի գուժըս իւր.
 Եթէ գու քեզէն չանասս, ես իսկ բըռնի տարայց առ նա:
 Անողք ճակատագրին ընգ իմ գըլուի կընքեցաւ բախտ,
 Չիք ինձ զարեւ տեսանել, գու զուր առ սէր իմ կորընչիս.
 Անմահից այլ ինչ քան զիեանս՝ եւ քան զքո կեանս ինձ քողջըր չիք » :

Երկզքումք ձեռքն երկից կոյսն զականջս, երես գարձայց,
 « Եւ գու հըրնա իցես, ասէ, եւ 'ի հըրնասայ սիրոյն այդ բողք.
 Այդ խորհուրդ. ծն անդր 'ի բաց, քան 'ի սըրտէ իմ սիրելոյն:
 Ընգ գիւթիւ բարբառոյդ ծուարեալ սպըրի Բիւրասպ վըշաղ,
 Կըրրոնի գեղք եւ զեւուն գու թիւնաբեր խարամանի » ...

« Իսկ արդ, ասէ ցնորական տեսեամք զեղեկեալ մոլին կախարդ,
 Ի գըրկաց թէ Բիւրասպեայ դարչիս մերժիս գու խօլ պանդոյր,
 Իմ գուժք ոչ կարեն թողուլ ըզքեզ յորկոր ժանտ վիրազին:
 Եկ 'ի գիրկս իմ սիրոյ, սիրատենչակ իմն օրիորդ,
 Իմ իսկ առեալ փախուցեալ ապրեցուցից յանմահս ըզքեզ » :

Կարկառեալ զայդ ընգ բանիս ձեռն 'ի կապանքս երկաթեայ,
 Մոզական արուեստին կիւսահըմայ գըժնն հնարիք
 Անգէն ինքնին պարաւանք յանձնն կուսին թօթափեցան:
 Եւ մոլոյն գիրկս ըզփափուկ արկեալ միջով օրիորդին,
 Ի տապոյն բերանն հոծեալ, երկկամունքն հարեալ զըտի,
 Եւ քիրտն քաահոտ ընգ զողջոջուն վիժեալ անգամս,
 Գարէր առ ինքն եւ չամբշեալ յայրատ աչքըն վաւաչէր:
 Սողսկեալ սարսուռ ընգ անձն օրիորդին, 'ի միտս եղեւ,
 Գաղցր յուսով լի եւ սիրով լղղեւողեալ աչն ամբարձ յերկինս.
 « Աստուած հօրն իմոյ Հայկայ, գու ինձ, ասէ, կաս 'ի թիկունս.
 Առաքեալ զքո զօրութիւնդ » : Եւ թօթափեալ ըսկայարար
 Որցէր զանձըն, զընկենոյր զայրն ընգ յաստակըս խորանին,
 Ի վեր վազէր յորն կայր առիւծարար 'ի խըշտեկէն:

Թաւալ անկեալ եւ երես արւեալ գրչորս ընդ մէջ գեափն
 Բիւրասապի շքըջեր անգէն ըղկերպարանսն 'ի յօձ երկայն, —
 Զի գիտեր զիշապանալ՝ երաշխաւոր զրուցեն մեզ զէպք, —
 Զհօր իւրոյ զցեցեալ ըզգէմս առաջնոյ Հին խարամանոյն,
 Զքաւառունն եւեթ պահէալ ըզբիւրասպեան հոգին 'ի փոք,
 Ըանթեր գալարեր սողեր կայտուէր եռայր զեռայր,
 Հորժեալ աչքս հրացայտ, պարոյրս ոլորս ոլորաացեալ,
 Եռասայր ճօճեալ լեզու շքէր սուլէր գայր սողսկեր
 Առ թաթս փոխ գեղեցիկ կուսին 'ի կերպ աղաչաւոր .
 Իզժ լինէր խաղապատել՝ քրծինքս տալ մեղկաշառափ,
 Գէթ փորել 'ի արուփելի մաքուր ջինջ գէր գիրք գարշապարան :

Ուշ 'ի կուրծս անկաներ օրիորդին զիշապուն Հին
 Եւ պատգամն եգեմական արարչեղէնն ըսպառնալեաց,
 Խածանօղ օձըն՝ կուսին գարանակալըն ներքանի,
 Եւ սքմա՝ չարանիւթ թիւնեալ գըլխոյն առնել ըսպաս .
 Ան եկըն տէգ մի որմայց 'ի ժանաածուա վարսել կսկորգն :
 Անգ Բիւրասապ զիշապանայր, կայր 'ի վերայ կանգնէր թաթից,
 Ստկալիս բացեալ երկուս թեւս, աչս, որկոր արիւնըտուշա,
 Բոց ընդ երես շքնչելով կուսին, եւ յետս յետս ընթացեալ,
 Եւ վրանիկ ըստ փեղկ անհետ ելեալ, առեալ զիւր կերպարանս,
 Մաձձ գառնաթայն որոճելով գնայր 'ի խորանս իւր գըլխակոր :

Գակուցեալ կոյսն անվէներ, կայր մըտայոյզ եւ խելամուտ
 Ազցելոյ նրմա վտանգին յանըրջական քընոյն տեսիլ :
 Արկանէր 'ի միտ . « Հարից սովին ուղտիս 'ի սուր նիզակ
 Ըզվախտանգ եւ զվարդենի եւ սրբացայց 'ի խորանէս :
 Սակայն շուրջ կան պաշարեալ պարեկապանք, թէ եւ 'ի նիրհ,
 Եւ զահագին հատանել անցանել կայ ինձ ըզճամբար » :
 Ըզանտփն ապա թողեալ յոյս, առ Արտուած իւր տպաստան,
 Թաղծագին՝ քաղցր եւս երես՝ նրսուէր անգրէն իբր 'ի կալմաս,
 Եւ ոչ եւս այլ փակէին կուսին 'ի նինջ արտեւանունք :

Սկզբնաներհակն Արտուծոյ Սանգարապեալըն զըժտոց
 Որ յերեկի ճակատուն հանեալ ըզգլուխ իւր քապընելի
 Ընդ վիշն լայնախոր հրահոս դոռոզ Գրրդուա լըրին,
 Լայն կըզակ թանձրամօրուսն 'ի վիրապին յեցեալ ծընօտ
 Եւ եղիւրքն ամբարտաւան 'ի մաւյլ ամպոց ամբարձեալ ծոց,
 Թանձաձձ աչակաքաւ ականողեաց հրագունտ անուղք
 Զբխարեր զերկոցունց ըսկայախորիտ ռազմից մըլըցանս,
 Արհատուրեալ 'ի թորդուեան բազկաց պարեանցըն ճապաղեաց,
 Ի խորթնին ամբոփել արփուհարտ պայծառ Զահին
 Ի ներքին սուղեալ եւ ինքն 'ի տարտարոսըն տաղանապաւ
 Ի խորհուրդ ըզչահերեց կոչէր իշխանսըն տերութեան :
 Եփն պեղքըն խաւարին 'ի մեծասաստ հրաման գումար,

Բազմեցաւ ահուհի մեծ եւ հաւար մառախլապատ -
 Գամ մի զաչաւն շուրջ ածեալ ընդ մեծափառ սեաւ հրապարակն,
 Հեծեաց նախ Աղբնդեհական 'ի խոր սրբոն մաշտա լանջաց,
 Ըզկերին սակայն երեսուն զուարթագին ջուշեալ սակ:

« Այ, ոչ հեծութեան է տակաւին մեզ բախարս մեր,
 Այսպիսի մինչեւ զինեւ աեւից ահեղ եւ զգաստ կաճաւ,
 Ատեան մեծ՝ երկնից անգամ պատկառելի բըռնակալին:
 Խուն մի երէկ ապաքէն սասանեցաւ բանակրս մեր
 Տիտանեանն աստուածամարտ, զի յարեաւ, Հայկն թորդովեան -
 Եւ եղբարք անիծեալ թորդովեանից ւարի որդին
 Յաւելեալ, հաստ ըզճամբար իւր արարին մեզ սփերթի՝
 Վըստամ, Վըստամ անգամ, 'ի հարկէն մեզ հաւատագրուծ՝
 Որսացեալ 'ի հրապարս Երկնաւորին 'ի հարաւորս,
 Փոխեցաւ 'ի խորհրդոց մըտացն եւ ձեռն եւ յապըստամն:

« Այլ թեպէս եւ չիք ինչ յոյս 'ի զբրուանեան մեզ զաւակոց,
 Որպէս եւ ոչ յարեթեանց օրհնարանեալ Երկնից տահին,
 Կա եւ Առնակ, միտք յեղիղուկ, վէրս 'ի նմանէն աեալ յոյթի,
 Զքիւրափառ սկայից բանակս առ 'ի նմանէն վարսանլեցոց,
 Սակայն եւ մեր յաղթանակք բազմահամբար կան 'ի բըռին -
 Անթիւ գէշ 'ի թորդովեանց անկեալ զաշտաց, Հրանտ կենտրոցաւ,
 Պատանին ծարպակթիթ Հայկակ 'ի հող, սուգ թորդոնոց,
 Հայկանոցը 'ի կապանս 'ի ձեռքս մեր մասնեալ յար:

« Զօրացեալն 'ի մենջ Բիւրասայ արար, առնէ յար հասանէն,
 Բայց եւ նորա կորեան միտք այժմիկ ըզհէս աչեղ կուսին,
 Դըժոխոց՝ յոյս եւեթ պահին ախաին մըրուցք եւ ոխք:
 Արդ 'ի մերմէ ստափ մեզ անգընդական զօրութենէս
 Սուպեղ մընայ Բելայ ձեռն 'ի թիկունս օգնականի -
 Են իսկ են արժանաւոր Բիւրասայ եւ Բել մեր ախոյեանք:
 Զայս խորհուրդ՝ իմ հաստատեալ, զինչ թըրի ձեզ իշխանք մահու:՝
 Հրապարակն ահեղ մընջմամբ ետուն վըճիս հաւանութեան,
 Որոտաց անգարամեղք մինչ 'ի խոր վէհս, յայն անգընդոց -
 Վէրբսոնն Դըժոխասպեան աեալ ըզթեղ բանին՝ սակ
 Առաջին ամբարտաւանն հակառակորդն Բարձրերոյն:

« Այլ ոչ ճրթի տաց Բելայ եւ Բիւրասայ զիմ օգնութիւն -
 Խընդացէք ընդ իս, ծն ծափս ընդ իմ հանձար հարցնն Դըժոխք:
 Եւ ընդ այն՝ զոր ըսելուցք էք արդ յինէն աեախա մեծ:
 Եհաս ժամ, ճոխք եւ իշխանք, աստուածութեան իմոց եւ ձեք
 Պաշտօն վէհ քան զերկնից ինքնակալին ժաւանդելոյ:
 Յերեսաց իմոց կլցէ հրեշտակ մանուկն առ Բիւրասայի,
 Մանուկն իմ ծոցոյս զբըռանք եւ սպասաւոր կամակատար,
 Առ Բիւրասայ՝ որ արդ ցամամբ ընդ կոյսն է մեզ պատկանդարան,
 Աեւեղ նըմա, նովաւ առ տիտանեանըն մեր զվեցաղն:

Զորավորն 'ի պատրաստի աւասիկ կայ իւր առ վաղիւ
 Յանապարտելի յանվըկանդ բաղիկ աստի եւ պետութեանս .
 Բայց պայման՝ զայս պահանջէ Անդընդեհակետ մեծ զօրութիւն .
 Զի զիտյսն Թորգոմայ զպարկեշտապեղծն Հայկանոցը
 Յազել զինուլ մեզ ընդ գերին եւ 'ի սեղան մեր հանել զոր ,
 Մատուցեալ ինձ պատարագ եւ խաւարին իշխանութեանցս :
 Երկնից լիցին համօրէն անգեայ եւ խաշն եւ պատուաւակ ,
 Եւ 'ի գրմբեթըս տաճարին արձագանգեալ բարձր ալէլուք ,
 Ինձ յաշա եւ ողջակեղ ճննճերեսցի արիւնաւոր
 Ամասհին խրոխտացեալն 'ի մեր վերայ մարդըն պատկեր ,
 Սղաւնացեալն ըզգլուխըս մեր կոխել Թըռչել 'ի մեր խորանս :
 Լափեացնն զբժոխք զարին այր ըստանգի , հոտտեսցին
 Ի հոտ անոցը ճննճերոյն՝ յողջակիզին բուրեալ ծըխոյ ,
 Յարիցէ Անդընդեհակետ , անդ յարիցեն Սանգարամետը ,
 Յարիցեն զօրութիւնք իմ 'ի Թիկունս յայնժամ Բելայ :
 Անդ Հայի սեսցէ զօրութիւն իւր , միւսանգամ սեսցեն Երկնք
 Ըջբողուկ իմ համբարտակ . վաղիւ վախճան լիցի մարտին
 'Նեբրովթայ 'նդ Թորգոմայոյն , Սամայելին ընդ Մատուցոյ » :
 Այն ինչ գեռ բանքն 'ի բերան էին , հընչեայ ստեանն ողջոյն
 Եւ բարբ Սանգարամետը ծափ ըզծափի ձայն ցընծութեան .
 Ոչ յագէին գովելով ըզմեծ խորհուրդն եւ ըզհանճար ,
 Եւ անկեալ ամենեցուն իւրաքանչիւր 'ի գահոյնց
 Երկիր պագին 'ի խոնարհ խաւարասէր գոտող Թագին ,
 Եւ զաթունն ապըստամբօզ բարձրացուցին գեր քան զերկինս :
 Երասարն լուծանի , Սանգարապեան արբեալ զմայլեալ
 Ի ծափաձայն փառաց զբրուստ երախանին եւ գահաչցաց ,
 Սէք առեալ ելեալ զընայ պերճ 'ի գաւիթըս տաճարին :
 Զարբանեակըն Բիւրասպեայ ձայնէ զմանուկըն սիրելի ,
 Ահեղ հրամանաւ առաքէ յայն հրեշտակութիւն
 Թելագրեալ յունկըն նորին ուսուցանել զգործոյն հընարս :
 Բիւրասպի արարեալ յօրիորդն գարձ ակընկոր ,
 Եւ մըտեալ 'ի խորան իւր զայրագին եւ տաղնապեալ
 Յամօթոյ ու 'ի կըտղանաց սըռփիցն 'ի քուն չկարէր լինել ,
 Մանաւանդ 'ի մելեգին ցանկութենէ քինու վեժժուց
 Յայն նըստս անարգութիւն առ սոս աղկանն անկանելոյ՝
 Բազցին եւ ծարաւոյն զայսղն եւեթ կըլեալ իւր Էսմբ ,
 Եւ յերկիւզէ յայանելոյ ժողիւրհ գաւոյն յունկըն Բելայ :
 Յարուցեալ 'ի գահոյնցն անու զահեղ մահանն 'ի ձեռս ,
 « Ե՛կ , սակ , իմ զօրութիւն , եկ անհարից գու ինձ Խարակ ,
 Արի շարժեա զամենայն ըզբժոխոց ինձ ըրանութիւնս ,
 Ճաշակել գէթ դամ մի զիտյսն , եւ սատակել այնուհետեւ » :
 Հապ զօգային եւ զվերնտո գեւաղն կուէր , մերթ զանդընգոց ,

Ընկենցոր ըզգաւազանն յօգս եւ կալեալ ծեծէր զչեանն ,
 Ի մի շունչ գեհնահաճոս ժայթքէր հարկուր սգով չայհոյանս :
 Ոչ գոյր բան եւ ոչ բարբառ եւ ոչ ուստեք այցելութիւն :
 Մոռէր, ոռնայր գելցր եւ փըրփըրեայր, եւ արտասուէր
 Աս զայրուցըս ցաւոյն եւ կատաղի սըրտմըտութեան ,
 Եւ անկեալ թալացեալ՝ ոռնին 'ի յերկիր եզ գեանակոչ :
 Մըւընչիւն խոր հեծեծման լըտէ 'ի վէհ սանգարամեաս ,
 Եւ ձայն առ նա 'ի ներքուստ , որ զայս յրատակ ազգէր պատգամ .
 « Մի զուր զիս այր գու տագնապեր , Երկինք սիրեն ըզիտակք վորք ,
 Աիրելին իւր հրանա է մեզ պատերազմոյ՝ անգ բարեխոս ,
 Հազար բեր սպառազէնք , ազամանգեայ զնովու վահանք ,
 Եւ նիզակք բոցասուրք՝ յոխորտ մտաին փուշք անթափանցք :
 Խցէ ինձ իշխանութիւն գորս կենացն , այլ ոչ շքքոյն :
 Լըւիլիր գու հրեշտակիք՝ զոր յըզեցիս գըմին իրի » :

Մանուկ սասանային , որ մշտ որոայր պատեհ ժամու
 Ըղիւթեալ չարութեան վարգապետէ նըմա զարուստա ,
 Ելեալ գայ նոր յանգընդոց գեսպանութեամբն պերճացեալ :
 Մուտ եկաց սիգապանծ . « Ձի վայրսնկեալ կաս կորակոր ,
 Վատութիւն այգպիսի , ասէ խիզախ , 'ի քեզ Բիւրասայ :
 Եւ հըզօրք արկարացան միթէ առ ձեզ սանգարամեաք
 Հասանել 'ի զօրամփօն . օն արի կաց , 'ի մտար լըր :
 Ժամ է արգ հանել ըզքէն անարգանաց քոց յաջիւնեկ ,
 Եւ նովու 'ի Հայկայ եւ յատելացք ամենեցունց ,
 Եւ մինչեւ յերկնից սասեղըս բարձր անել ըզփառըս քօ
 Տխանեան հանգէպ գահուն եւ համօրէն տփեղերաց :

« Կըպաստից կարտի քոյգ եւ նորտ պերճ գաւազան ,
 Ոչ ըզձեզ մոռացաւ նիզակտից ձերգ ապուէն .
 Զօրութիւն գըծոխոց ահեղ եւ մեծ Սանգարապետ
 Զայս յըզէ պատգամ առ ձեզ եւ գաշնաւոր յուխտ մըտանէ :
 Զհամապունգ զօրուն բանակ երկրաւորաց ամբընգայնոց
 Դիւցապանց եւ գից վէհից՝ յատալիկայգ մարտ 'ի թիկանս
 Աս վաղիւ ձեզ պատարասեալ , թէ զմի պայման զայս հատուտիք .
 Ի ծագել վազորգայնոյ լուսոյն զոհել ըզցուստը Հայկայ
 Եւ զքերթն առհասարակ գից գիւցազանցն անգընգական :

« Եթէ զմիք եւեթ պաշտան սասուածեական պատուոյ 'ի կորգ
 Կուրիտիք անգընգեհպետ իշխանութեանըն խուսարի ,
 Զի գրաջպեալն 'ի պատկեր սասուածեղէն , զմտքն հաղածին ,
 Եւ զփոխան նըմին յաստեզս հրաւիրանաւ ճակատագրեալ ,
 Զկնուցուք պատարագ արինընծայ յիւր 'ի սեղան ,
 Եւ ամենայն զօրութեանց երկնից՝ երկրի եւ անգընդոց ,
 Ի բոյր անոջ ճննձերոյ հաճոյական ողջակիզին
 Արշուշտ է ձեզ օգնականգ եւ յաղթութիւն 'ի թըշնամեաց :

Օն արի, յայս՝ ահաւոր անունն ըզքեղ շնոյն՝ հրաման ,
Քոյք վերէժք, եւ փրկութիւն գուշակելեացն յահէ սաստից ։

Ասացեալ, որպէս սովորն էր Բիւրասպայայ զուսս համբարել,
Գիրկս ածեալ շքնէր յոսկերսն ոգի քննուց ւարեան պասուք,
Եւ զջըժոխոց օձաթոյնս 'ի ծոց նորա թափեալ լընոր :

Նախանձու չարահումութեան ցանկասիրի սրբոսն ընդ Բէ՛լ՝

Թէ գուցէ 'ի դուժ 'ի սեր զարձքի գեղոյ չքքնաղ կուսին ,

Եւ ոխիցն կորանաց հեշտ եւ կամակ լըւեալ պատուեր

Եւ կասկածոս երկիւզի գաւոյն 'ի վեր ելանելոյ ,

Մանաւանդ զի յանհարին յաջողուածոյն յուսողորոյս ,

Ի կիցս յեփն եզերաց չորրորդ պահու գիշերայնոյն

Ընդ առաջին ծայրարձակ լուսոյ նըշոյլս աշալքըջոց

Վազայարոց կանխէ Բիւրասպ առ տխտանեանն առաւօտեալ ,

Որ որդւոյն իւրով Բաբու եւ ընդ աւագ սոյլարանին

Բօթ լըսեր զհեղեղասաստ ցընդման լաստիցն եւ կամըրջաց ,

Եւ խորհուրդ առեալ՝ զվազուի յօրինելին ճակատուն կարգ :

Յատենի կացեալ կիւսին բանդագուշեալ կողողարան ,

« Եթէ գոյ յերկինս Աստուած , գոյ եւ յերկրի անշուշտ , ասէ .

Թէ լուսոյ , եւ խուարի . եւ տիեզերք հասան յերկուս .

Նա զհնարագ արար գերեւ , տապալեացէ եւ սա զնորայն ,

Բազուկ ընդ իւր առ բազուկ 'ի վեր եկեալ եւ բուռն յոգոր :

Անմասոյց Թէ առ 'ի մէջ բարւոյն Աստուած ընտէլ յերկինս ,

Չարին հուպ առ մեղ են Արհմըն եւ Շիւս եւ խարաման ,

Հապա , Լիլիթ եւ Ներիգ եւ Չաքիահ ընդ Աբիտար ,

Պուրան , Բիլէթ , Պէմն , Չապան եւ Սամայիլ սանդարասպետ ,

Մեծ զօրութիւնք անգընդոց՝ իշխանականք ոյց ընդ լուսնիւս ,

Աստուածք երկրի եւ ստորից , ընդ երկնայնոյն գեմ միշտ կաճառք ,

Եւ յաճար ընդ բընութիւնսն յաղթօղք 'ի մարտ պատերազմի :

« Գիշերայն առիս Բիւրասպ հրեշտակ եհաս 'ի նոցանէն ,

Եւ պատգամ՝ յունկն իմ ազգէր աշխարհականն Անգընդեհպետ ,

Յուխա մըտեալ՝ ամենայն սպառազինք տալ մեղ թիկունս

Եւ զպատերազմըս վանել , գաշինս եզեալ զայս 'ի միջի .

Չօրութեանց բնութեան պաշտօն ազնիւ , գիւսաց եւ գիւցազանց ,

Եւ պատեւ վայելուչ սաստուածութեան քում երեսաց

Ձօնել նոցա 'ի բազին յարին 'ի հուր եւ յողակել

Ըզպաշտօնեայս Աստուծոյն երկնից՝ զիւրեանցն զոխերինս ,

Չհայկանոյչ եւ զայլ գերին , զորս եւ մարտին հարկանէ սուր .

Ոչ մեծ ինչ պատուհաս պահանջելով նոր առ 'ի մէջ ,

Այլ յիւրեանց փոխել նըւեր զօրէն մարտի գրեխաբընդի ,

Խարբախել զահ եւ ըզուք սաստուածութեանք եւ տէրութեան ,

Չօրոյ զլորտըս ծաւալացն ակն արեւուն տեսցէ միայն՝

Ի միջ թեւէն ելեալ 'ի միւսն անգէն մըտանելով :

« Մինչև ցմբբ ատեղին աստուածանեան ճեղ գիւցաղինդ Արեւ տեսցէ եւ զարփին շնչեսցէ սքե կենդանարար, Ոչ սագնապաւ խննդրեսցէ յիւրմէ զըլկայ եւ հոգնն զիտ՝ Թող զայդ, մինչև յերկիր այդ վտաշուէրդ արկանէ ստուեր, Կեանք Բեկայ եւ բանակիս մեծի հանգիստ՝ կան 'ի վշտանդ Յերեսայ գազանորոգայթ հրասող հինիցն յեշուզակաց։

Հաս լիցի մանգամ զյանգընուծեան գիտել ըզգործ։

« Եւ ըզցայգս իակ մշտեալ, չըգիտեմ ոչ, առ օրբորքն, Եւ ո՛ գիտէ յինչ 'ի միաս եւ յոր խորհուրդս զբրժանաց, Արձակեալ են ըզնա 'ի կապանացն երկամից։

Առաքեալ ըստուգեցէք, իցն՝ Բիւրասաղ արգարախոս Յաստուածակոյս կողմանէն եկեալ ձեզ այր աւետարեր։ Ահ եւ հոյն աեանրդ սասակց եւ Բիւրասաղի գաւազանին Ոտնակապեալ է զաջիկն առկայացեալ յիւրում զընգան, Եւ զԹըշնամին հալածեալ զխտաց Թաղի վն՝ գիւցաղինդ։ Այլ ոչ այնպէս փոփոխին՝ դ արեգակտեք ժամք որպէս բախտ։

« Գունդ կոշեր տեքդ 'ի Թիկսնս, ահա ճակատք անվանեցիք Ամմահից գից գիւցազանց ատեալ ըզմեղ կան յերաշխի, Եւ զմարտիգ պարտուծին եւ զանարգել քո յաղքմանակ։ Ե՛կ գու զամ՝ մի սուր 'նոցա յարեանցն ուշից հոս պարտել, Համազանդ տեսանիցես զնոսա ձեանքն քում մարտակից։ Զայս ինձ այնպէս ետուն բան, հաճոյ եղեալ զարանց ինձ տխտ, Որպէս եւ գիցն անմահից, լիցի եւ քում անխարկուծեանդ »։

« Ի՞մ երեալ եր 'ի մշտի, կըրկնեաց զիրազն տխտանեան, Յետ աչացն Հայկանուշայ յայտ յանդիման ցուցանելոյ Ըզցուի հորն արկնազանդ եւ զերկելեացն հարազատոյ Գեղարդեանցս 'ի տեք վարտեալ, լուացեալ զերտուարն յաղածոց, Զարամահ սատակել զարհամարհոտ յամուսուծինն։

Այլ զի այնպէս արդ հաճոյ Բիւրասաղի հոր Թուեցաւ եւ գից, Զինչ մատուցուք գոհուծինն մեծի ինամոցդ առ Թաղիս բախտ։ Աւետիքդ եւ անմահից գիցնն պատգամք գերին ըզմտոս, Եւ յինէն արեալ օճան ճեղ կատարել զիղճրա իւրեանց։ Զիւրդ եւ ձեզ Թըւիցի, խահմազարդ ըզցան տխտեք »։

Արժամայն 'ի նոցանի կեպք ետուն ձեան հաւանուծեան, Եւ կիսոցնն նախ ընդ քիմաքն քըրթմընիկեալ եւ ընդ միմանս, « Զի՞ զաւանցեալ բարբանջէ կախարգասար կիւտք արևուր, Զինչ զըզեալ բանգագուշեալ ցայրաջընորդ երազատեա։ Ո՛ր այն իցեն օգնականք, իւ կարտինն սիրոքս եւ բաղուէք Յաներեւոյթ աշխարհին ընդգիւ՛ արգեանց մեղ աւետեալ », Բայց պաշտօն վեր'ի վերոյ բրնադապին զայն աննելով, Եւ նոգին միամըտեալ անկան 'ի նոյն խորհուրդ կամաց։

« Զառ 'ի մենջն, յաւել Ներքովք, ահա լըւար, հայր Բիւրասաղ »։

Սակայն գու տեսիր՝ դիմորդ զամբոխն 'ի հաշտ անցնես համբոյր,
 Թէ անգուտա յատուածոցն իցէ հրաման պատասխանայդ,
 Եւ 'ի կամաց հաճոցից ակնարկելոյ խնամոց նոցին
 'Նոր զոհիք կըլէ զնոռն 'ի սեղանոյ նոցին 'ի սպանդ » :
 « Զինեւ հոգդ, յիմ պարանոց, կըրկնեաց մոլին կիւսահամայ,
 Ոչ միայն ըզխաւանդանձն, այլ եւ զիշխանորդ զըլխովին,
 Եւ զինքնին զատուածատիպ տերդ 'ի հաւան ամեւ հրաշքն » :
 Եւ ելանէ յատենէն կախարչն յարուեստ իւր խրախուսեալ,
 Զոր գիւթեալ ուսոյց նըմա զբժոխայնոյն մանուկ ստատն :

Աւաւտ վարդակարմիր մասաւք բանայր ըզպատուհանս
 Այգածին առոյգ լուսոյն յերկնից ոսկի պատըշգամբն,
 Զվարսագեղ ծիրաներփնեալ գլուխըս լերանցնն թորգոմայ :
 'Նկարեն թեւաւարից զլարթ 'ի թուփ գեւ զարթուցեալք
 Ի մայրսու եւ 'ի մայրիս՝ ծակս 'ի վիմայ սալարիւց,
 Բերեւով ճրուուղելով զնոր կենսաբեր լոյսն այգորեն,
 Եւ 'ի շուքս գեղցեղեալ գունակ գունակ նուագաց ձայնից
 Օրհնեղգին զանգրանկածին նախ նըշուից արփւոյն ծագող :
 Բանայր եւ Բիւրասպի զբժոխահոտ ժըպիւր բերանն
 Ի հայհոյանս Բարձրելոյն անմահ անուան յերկնից աթոռ,
 Եւ ձայնէր ըզժողովուրդն 'ի պըզժութեաննն նոր պայտուն :
 Տայ հրաման, եւ փայտակոյտ շեղ 'ի խարոյկ արկանել մեծ
 Ի հրապարակ բանակին, եւ ըզքերին ըզլծայտեալ
 Ածել մերկ 'ի հանգերմից 'ի մըրտենի պըսակեալ ոստ :
 Ընդ նոսին եւ զիցոյն Հայոց տեւազերծեալ գոգ մերկանգամ :

Օրիորդն ընդ այգս այգուն քուն ընդ արթունս կայր ընկըմեալ
 Ի կասկած երկիւզի բընամահուն 'ի Տէտանայ :
 Ի տեսիլս խորհըրդոցն նայեցեալ եւ նըկատէր,
 Ի մի կոյս՝ ըզգածամ մահուն երեսս եւ զարհաւիրս,
 Եւ 'ի միւս՝ ըզքիրարուն ծոցն Հրանսայ յոր թըռէր յոյսն :
 Որպէս դք՝ զի Արագած լերինն 'ի մեծնն սարահարթ
 Ընդ ալմէ ակնարկիցէ 'ի խորանգունգուն սոսկալիս,
 Ժայռիւք պատասելովք զբժոխատիպ պեռեղեալ վիթ,
 Սեւս ուղիւքնն գոռացեալ վայրենացեալ ըտպանալից :
 Եւ չըրկեալ զաչըն յահեակ՝ հայեպի գրախա գեղածիծաղ
 Խայտացեալ քաղքը եւ անոյշ զլարթ օգոցն 'ի շունչ ու 'ի բոյր,
 Բաղմանննուկ հաւուց թեւոցն յերփնից շողին ու 'ի զայլալիկ,
 'Նարտիւք գունից ծագիանցն կըկըլտիք 'ի բոյս գալար
 Ծըլարձակ թողբոլազարգ մարդ ճոխանն՝ զընդըսեցեալ :
 Եւ յայդիս նըրազուարձ եւ յասրագեղ կայտակալ 'ի հօտ :

Մինչեւս թոյն մըտաց խորհուրդս հիացեալ կոյրնն ծըպեր,
 Քարեղցառ յանկերծակէ յափըշտակեալ 'ի խուժ պայկաց,
 Մերկ կապուտ եւ կողագուտ 'ի կուտական արարեգօտից,

Եւ 'ի ձեւ քրեկերու մահապարտի վարեալ 'ի սպանդ,
Այն որ 'ի գումթ կենաց հօր մասնեցաւ յայն 'ի գտան օրհաս -
Եւ իբրեւ զկցն ձօնի նուիրական զոհ 'ի պատարագ,
Ծիրանի վարդից սլորք Թագ ըզվարտիքն հիւսեալ 'ի զլուխ
Պայսն գայր մարգարտափայլ, 'ի լանջուն սիրտ արեական,
Այլ ոտիւքն մարմնաբայլ պարկեշտազեղ բորբ անձամբ,
Եզկուծիւն եւ արտասուք ըզբընիկ գեղն առաւելեալ:
Բզկարմրոյս անսիլ գիմացն եւ զբրտ աչեղ արտեւանանց
Ի քերտուն Թաթաւուչս, 'ի պղպղջկա լըճից լուսոյն՝
Մերթ յերկիր խոնարհեալ կուսանըկար պատկառանք,
Եւ մերթ յուսով խընդալից 'ի լուսեղէն բարձեալ կամարս:
Գան ժողովին անգր ըսպայք եւ զօրովորք առհասարակ,
Գունգ եւ գունգ գրօշու գրօշու վառեալք 'ի զէն համակ 'ի զարդ,
Յօղանխուսմբ գուսանականք կայծառաձեմ նըւագոտաց:
Պար զողորմ առեալ կաջին տեսարանաւ լուս ահաւոր,
Ամենեցուն սիրտ յերբ 'ի նորանշան իրին վարանս:
Զի Թէ զՉահարտ մեղապարս պատուհասեալ տեսին երբեմն,
Այլ գերին անյանց զինչ, զինչ սիրային կոյն աշագեղ -
Յոր 'ի գումթ խանգաղատեալ մորմոքէին պատանեաց սիրոք,
Բայց պահուցեալ ահաբեկ՝ նըզողէցին գաղտ զպէւտրս,
Եւ Հրուզին քաջ յարեթեան հայհոյէ զԲէլ՝ եւ զԱթգահակ:
Նոյն ընդ նոյն բանայր 'ի վեր փեղզ խորանին մեծի Բելայ,
Արքունիքըն վեհաժայր բանայր կարծեալ աստուածութեան -
Բէլ բազմեալ արեւափառ յաթող վրեմ՝ ոտկեճաճանչ,
Համերամ՝ աւագանին շուրջ ընդ աջն եւ յահեկէ:
Թամիր մոյն գեղեցիկն 'ի մարմնի կոյս եւ 'ի հօգի
Ի սաստից հօրն անն ածեալ եւ զարհուրեալ 'ի կախարդէն,
Մենացեալ կայր արրամալից ընդ նաժըշտացն յերում վրանին,
Յանհրնարս անկեալ իրացըն զարտասուաց շորհեղ ոգորմ:
Բիւրասպի արկեալ զանձամբ զօրէն պատուոյն եւ զբրբմութեան,
Բուան հարեալ զահաւոր զքրժոխատուր զաւագաննն,
Ճոխաճան պերճիւք կանգնեալ առ խարուկին՝ բարբառ արձակ -
« Բանմահիցն աստուածոց, — լուարուք ազինք՝ ազգք եւ ըզուք, —
Յաստուածոցն անմահից պատգամաւոր առ իս եհաս,
Ըզդոսս զոհել խընդրեն գիք երկրաւորք, սանգարամեղք,
Մանաւանգ զապրտամբին Թորգոմայ զկոյսըլ կամակոր
Աւաջի երեսաց աստուածութեան ինքնակալիս,
Եւ գտանել զնոսս Թիկունս անշուշա զինուչք եւ յալթմանակ:
Թէ գուցէ դք անհաւատ 'ի ձեւ շըրթանցըն Բիւրասպեայ,
Արդ երկնից լուիցէ ձայնին եւ յանգընոց սանգարամեաս -
Աղէ գուք, գիք գիւշաղունք, գուք պատմեցէք ըզներ պատուէք: »
Ամբք անգէն պատեն զերկին եւ տառանի բելեան բըբուր -

Նա վճշկութեամբ գիւթութեամբ, ըզձապատում նոր արուեստիւ
Նախ յամուց երկնից ածէր ձայն եւ սպա յերկրին խորոց .

« Եթէ զմեր խնդրես բազում, զին մեզ զչերիք եւ զճայիանոյշ,

Ձոհ մատաղ եւ գեղաւոր, նոյնչափ եւ մեզ ընդունելի » :

Մըռնէիք Սանգարապետն եւ զաւետիան իւր հաստատեր .

Սոսկացեալ եւ պակուցեալ կան ժողովուրդ, պեղք եւ իշխանք,

Մերթ յոտեալ զաչս՝ ի բարձունս, մերթ կարկառեալ զպիտնոյ յերկիր :

Ազատախումբն առ Բեշայ միմեանց յերեսս ակնարկէին,

Սքերացեալ ահիւ մեծաւ կէպք ընդ նըշանն ըրբանելի,

Եւ կիսոց ընդ արուեստըն զարմացեալ կախարդասար :

Ըուրջ զայր մոլին զխարուկան, հարոյր ցըպով զերկին՝ զերկիր,

Դիւթեր երկջրս բարբառ, մոգէր վճշկաւ զուշ եւ զուրուշ :

Ի նորին ակնարկելոյ վերագային գազանութեամբ

Դահճարար գիմեալ պայիկք ՚ի պատրաստեալ զոչս ըսպանդին,

Ի ձեռաց նախ եւ յոտից թօթափէին ՚ի կապանաց,

Ձըրէին հանկին փայտակուտին բարձու ՚ի դուփս .

Չըտայր կոյսն ՚ի կուսական անգամըս իւր մերձեալ թոյլ,

Ինքնին արիարար ՚ի գիզափայտ անդր ելաներ,

Եւ կայր առիգածեալ եւեթ իրան ամօթագեղ .

Չամենեցուն աչս եւ սիրտ ՚ի սեր անձինըն զօշոտեալ,

Մարմարեաց իմըն պատկեր արձանացեալ անդ լուսեղէն,

Ահեակն ՚ի լանջալ եւ զաջոյ զհուսածաղիկ մատանց ստեղունս

Առ ամբարն տատանեալ ՚ի նըշան զուն մի լըռութեան,

Լըռագեղ աչիւնըն յերկինս՝ ասէ գողարիկ յըստակ ձայնիւ,

Որում յօգուտ իւր եւ ՚ի կամս իւրեանց գալոյ լըսն յուսով .

« Մըռագիւր մեռանիմ, եւ նըկերիմ սիրով ՚ի սուր,

Ոչ Բեշայ եւ ոչ գիւաց, այլ միայնոյ երկնից էին,

Արտուծոյ հօրն իմոյ եւ արարչի մարմնոյս տղւոյս,

Որ ընկալելի զկամաւոր ըզկոյս զոհիս զայս պատարագ

Փոխարէն հայրենեականգ ազատութեան եւ հաւատոց,

Ըզկոյս ծաղիկս սպրեցուցեալ ՚ի բնագատ զըրժող գաւոյ :

Ըզմարմին եզծանելի, ոչ եւ զոգի սպանանէ սուր,

Եւ խարոյկըզ պատրաստեալ ըզկուսութեան ոչ խամրէ վարդ,

Այլ հրտներկ բոսորդեղ յիմոյն Հրանտայ թուսլանն գիրկս :

Չէլցնմ ինչ՝ մինչ յերկշտ հեշտախօսիկ արտուտի չափ,

Որ մեծ սըրտիւ կազ ՚ի կազ ընկենու զանձըն պարտ բաշխի

Արաշի որորդին կամ գամիլըս շան յերկայն ՚ի մարգ,

Չբատուհաս զինուն ճայթումն յինքն ՚ի բունոյն գարձուցանել :

« Ցեսանեմ աւասիկ, զի այս զնիումն իմ հաշտ անէ

Չերկինս, ըզհայրս եւ զաշխարհս եւ զթորգումանն քաջաց բանակ :

Ոչ թէ ձեզ ՚ի զոհէս թիկանց նըպաստ, այլ թորգումայ .

Բայ խարուկիս ծագեալ յալըս թըշնամեաց տան գիւցազին՝

Մերկազոյն հզաննոց զաստուածամարտազ զստեղծ
 Եւ ըզհորս արգարութիւն, առ արնգադոյն զօգել ընդ իւր
 Ի սեր սուրբ, 'ի տասակումն բրանաւոր ամպարըշտացդ :
 Աւասիկ երկնամտութիւն շրջապէս ջինջ հասանէ սուր
 Ի վերժուց արգար ցասմանն յանաստուածից ընդվզեալ զլուսն .
 'Նեոք մահահոտ պղեզան նորս սլացեալ 'ի սիրառն ձեր ,
 Եւ փայլալին Տեառն եւ վիհ հրոյ ծըծըմբոյ քեզ , զլուսն կախաբզ :
 « Դու միայն , զու կոյս թափիր , ոչ ինձ հիջին ասեմ 'ի գում .
 Այլ ձեզ եւ հօր քում , ազն , ո՛ր ես շնորհել ունին ինձ փայտեան ,
 Զանորէն լըսել խորհուրդն , որ ինձ ըզմահա զայս նիւթէ ,
 Զոր առ մի այր չե կուտի , Թող Թէ խօսել 'ի սպաշակոյցա -
 Խորհուրդ ' որ ձեզ ըզթաքում բացցէ գիմացն պապարուակ . . .
 Ո՛հ , յունին երկրի չհասանէ անմեղութեան ձայն նեղագորա . . .
 Այլ ես առ քեզ գամ Հրանտ , առ քեզ եկ էլ յողջոյն քում սիրածիդ . . . »

Ի բարբառ յետին գումին սարսեալ նըշան տայր Բիւրաստի ,
 Առեալ անգէն 'ի խորոյն արկին եւ զհէք Հրանտայ գետին .
 Յայն տեսիլ ողորմ՝ կուսին սիրառն գելու , անկու նուազեալ ,
 Նոյնժամայն գուէն շեփորք , Թըմբուկք գափին , աւլին սրբինք
 Եւ ծընծայքն զզաննն , եւ միտաւորն նուագարանք
 Իւրաքանչիւր յարգարեալ պէտպէս ձայնիւք եւ արուեստք
 Բարբառեալ յօգս հընչեցին , եւ ծածկեցաւ կուսին Թառածը .
 Այլ պատասեալ ելանէր զերկինս մինչեւ 'ի սուրբն ամթա :
 Ընդ նրմին սլանայր Զուարթունն իւր պահապան 'ի գունտ երթից ,
 Ըղլուազարդ արքունին Զուարթնոց 'ի սուգ սեռս ներկանկր ,
 Արկանէր գում անմահին՝ առնէլ ըզիցոյն զերեթափ :
 Որոտաց Տէր 'ի բարձանց Մասեաց յայնժամ 'ի մնաց ամբարտ .
 Առաքեալ ըզնեա իւրոյ սրբամլաութեան շանթ բոցաթեւ .
 Քըստմունք գնացին ընդ սսկերս բարեւաջի սկայտուտին ,
 Իսկ Բիւրասայ եւ տիտանեանն անխէթ անոտս 'ի սպառնալոցն :

Արարեալ նըշանացի յմիւք կիւսին զըժոխալն ,
 Բազուկք կարկառ , ձեռք 'ի վեր յաշտին ճակատ , գեւեք յետս կոյս ,
 Ահաւոր լեալ լըուութիւն , եւ մեծաձայն գոչէր Բիւրասայ .
 « Կըզովեալ ձնեցի զղլուխս զոցս գիցն անգընկոց
 Բանակին նիզակակցաց եւ տիտանեան Թալին բախտի .
 Առէք հսպա մատուցէք 'ի փայտակոյտըք ջահ բորբոք » :
 Եւ ինքն ահա մերկացեալ երկասրբի սուր պողպատիկ
 Շողացեալ 'ի լոյս այգոյն , զայր հարկանել մի առ միոյ
 Զըսպանդից սիրտ , զառաջին հեզուլ զարեան մարգարունի :
 Այլ գեռ կայ շարաւահատ ոլիզծ բերանով նախ օրճութիւնս
 Հանկ մըրմունել դից եւ Բեւոյ , առն առ առն երգս ասեալ 'ի նուագ ,
 Բազմաձայն ըզհետ գոչին փողաքք եւ աղջք արուեստափանք :
 Ի կուսին գեզեցիկ եւ մանկըտոյն Թաղտմեական

Հայեցեալ յողորմ տեսին 'ի խոյթ լեռնին Զբարթունն Հայոց,
 Արամըտեալ սաւառնեցաւ իբրև փայտին հողթեւօք .
 Արլացեալ 'ի գինարան երկնակաճառն զօրութեանց,
 Անդ ընդ իւր առեալ զՀրեշտակ նենգախառչ օրերոգին,
 Տազնապաւ եւ բարկութեամբ զուեր 'ի զին 'ի զարգ ահեղ,
 Երթալ գինել սատակել ողջոյն զբանակըն տօտանեան :
 Յարմէ՛նեան Բեյլ եւ Բաբեյլ եւ տէրութիւնն ամպարըշտեաց ,
 Ընդ զայր հարին զայն Հրեշտակք՝ մեկնեալ յերկինքս տքրամութեամբ :

Հայեցեալ ակն անվերեալ 'ի սրբամըտեալ խորհուրդ Զբարթնոցն ,
 Ես կոչել . « Գովեմ , առե , զլեռնամաղ 'ի գորհնն թորգոմեան՝
 Յիմ սիրելին , յոր եւ եք կարգեալ յանբուն պահպանութիւն :
 Իսկ արդ ո՞չ համազոյնց երեսանակք ոսկի բաւր
 Այսր յաթոսս անշարժ կապեալ՝ աստուած վարի ամենայն ինչ :
 Կարծիցէք ինչ գուք ընդգէմ անջինջ զըծեալ ճակատագրիս
 Նրկատեալ հրօր կամաց կարօզ լինել կացուցանել :
 Արդ 'ի միտ առեք խորհուրդ . կոյսն եւ գերին յիմ զինու փասս ,
 Արագատեալ պատրուակ մըտաց Բեյլայ եւ Բիւրասպեայ
 Անբար ըստերարաց՝ պատասեցի յաչաց երկրէ .
 Եւ աստին աստ ամենայն ամբոխակոյտ Հայկեան զըճից ,
 Երբեմն իւրոց ատելեաց եւ միտելոց 'ի տխմանեանն ,
 Թերեւս եւ արգ իսկ արգեօք զայթի զայթի զաւանելոց ,
 Բընաւ իսկ հեռ խաղաղեալ եւ հետաութիւն՝ հասցին 'ի զբաւ :
 Ոչ ձերու՞ք է նիզակի զայն սիրերմս իմ խորտակել ,
 Այդ սպում մընայ պահեսա , ձեզ ժոյժ ունել վայրիկ մի եւս » :

Խնորհեալ Զբարթնոց լուսանիւսակ գրլուփս եւ աչս
 Ի յատակ անգր ոսկեղէն , տեսիլ պարկէշտ , եւ փարկի
 Դաշն եւ սղք բարբառով ասնն յաթոսս արգաննեղեայ .
 « Քաւ մեղ քաւ յանմահեղ խորհուրդ ժողիւր՝ ստամբակութեան .
 Այլ զի կամն հասարակաց մեր եւ մարդկան հօր համարեալ
 Ըզջութ եւ զլեւժ ապիրատ մահուն՝ 'ի զին խիղախեցօք » :

Երկզբեան յայնժամ Զբարթունքն եւ արբունիքն երկինց ողջոյն
 Անկեալ առ ոսս աթոսաց արարչական վե՛հ գրթութեանց ,
 Լրացանցընցուլ արտասուօք աղերս արկեալ պազարկին .
 « Սահայն կոյսն 'ի հօր գիմաց եւ իւրօվանն ահա մատեաւ
 Ի պատարագ եւ զինաւ . ընկալ ըզբօհօնն կամեաւր
 Նրկերեալ 'ի սեղան օղորմութեանց քում տեսչութեանդ .
 Արբեցո զկոյս օրերոգն 'ի զըճընգակ պատուհասէն ,
 Գէթ ծերունւոյն թորգոմայ շնորհեալ զթոռնեակըն ցանկալի ,
 Յամեթ ու 'ի շափառուկ աստուածուբաց Քանան մանկան ,
 Եւ զընդի թորգոմայնոյն 'ի քո բազուկ յոյս եւ խրախոյս :
 Յանբընն խորհուրդ կամաց քոց շատ լիցի միւս գերութիւնն ,
 Հաճոյ թէ այնպէս ինչ աչացք է , որ զանգունգրս նրկատեն » :

Ձի հոգւոյ գեղ եւ մարմնոյ կուսին յանգոյց 'ի սէր իւր սուրբ
 Զարթունեացն վերին ըզլուսագունդ գինուրուծեանց
 Զաստուածազարմ պատանեաց սրբասէր աչա արփեազեղ :

Անդ վայրիկ մի մրտախոհ մահացուաց հայրն եւ անմահից,
 Անթարթափ արտեանամբ փակելովք յանձն իւր ժողովեալ,
 Կառոյց ապա յերկոսին Զուարթունան ըզբիթ իւր եւ ասէ .
 « Կուսին յանցումըն քուեալ, ձեզ փրկելոյ գուշ եւ պատուեր » :

Չըւարթնոց պագեալ երկիր եւ խոյացեալ 'ի բըզնուծիս,
 Գան թափին 'ի խոյթ լերին գլուխ ամպայարկ, աչք 'ի խարոյցն :
 Ելանէր անդ ընդառաջ 'նոցին Աստղիկ արտասուակց .
 Կերկերեալ հեկեկախառն հագաղաւ, փրզձկեալ սրբութեւ,
 Զըզորէ յոգեւ բարբառ, այլ՝ գէմք եւ աչք եւ կերպարանք
 Ձի զօրիորդն աշխարհի՝ ասնէին յայտ գուշակաւորք,
 Վբտանդին լեալ իրազեկ, անգր առ Հրեշտակն հայոց գիմեալ՝
 Գոյթ եւ բողբ հարկանել, զազատութիւն շնորել կուսին :

Եւ Զուարթնոցն ըզփրկութիւն կուսին 'ի նա ինչն ապաստան
 Արարեալ՝ յընտանեգոյն բնութեամբ մարմնոյ հիւթիւ սեպի,
 Խընդագին մընայր Աստղիկ ժամուն՝ յայտնել զիւր զօրութիւն :

Գողզկաս փայլուն 'ի ձեռս եւ յաչա իւր բոց զբժոխահուր,
 Հանգրիձեալ ծըղէք 'ի վեր ել 'ի խարոյկ հրտանն Բիւրասող,
 Հարկանէր մի առ մի զերթասարգըս գերութեան :
 Գաշտօնեայքն եւ արբանեակք մտաուցեալ ըհս 'ի գիզափայան ,
 Եւ ժաժ, խըռիւ եւ կրկուտըս բորբոքեալ կանթեցն 'ի լոցս,
 Հուր անտի հարին նոքա, սուրն աստի հաս կուսին 'ի սիրտ,
 Բոց ճարակեալ ծաւալեալ՝ վըշտագձայն գայր շահելով :

Հայկանոյշ բերեալ ոգի, երթեալ զմարմնով զեղեալ Հրանտայ ,
 « Վահ, մընչէր, այս էր յերկնից պահեալ կրկին մեղ հանգիպում » .
 Եւ 'ի սիրոյն սեղան զանձն եւ զսիրելին նուիրեալ 'ի զոհ ,
 Կայր 'ի գուձն արփասիրտ կոյսըն չքքնաղ, գէմք զուարթագեղ,
 Աչք ընդ երկինս կառուցեալ եւ ձիւնաթոյր տարածեալ թեւք,
 Անարատ անմեղ առոյգ գեղեցկութիւն՝ կոյս օրիորդ՝
 Մայրատուր երկաթոյն մընայր 'ի գիրգ փող կամ 'ի լունջս :
 Եւ ասոս կացեալ յաջմէ ժանտ գահձին սիրտ գիւսագործն,
 Վերացուցեալ զերկասյրին մըլեւ 'ի կաւրծարն լուսափայլ :

Յակնն քըթթել սրացեալ Աստղիկ սոկեճաձանչ ամպով յօրտ .
 Եւ նովա պարածածուկ եւ խոյացեալ գայ իջանէ,
 Գիրկընգիտան 'ի նա փարեալ յափըշտակէ զկոյս օրիորդն .
 Եւ Զուարթունքն յաներեւոյթս յաջմէ նորին եւ յահեկէ
 Մասուցեալ զլուսաթագանթ ըզհոլաթեան սոկեփետուրս՝
 Վերառեալ թուուցեալ ընդ օգս՝ յաչացն որցեալ սփտանոցոց,
 Եւ անյայտ ոլորտս առեալ յեակոյս լերանց երկնածայրից՝

Հանգուցին 'ի բանսկս Հայկայ, 'ի վրանքս կանանւոյն :

Ձահի մեծի եւ զցոզի հարեալ բելեանն ըսկայակոյտ

Սարափեալ սասանեցան ընդ նորահրաշն ըզբանչեիլս :

Բիւրտապի կիւսահրմայ 'ի խարուկէն ժազեալ անոսա,

« Այնքան հաճեալ աստուածոցն, ասէր, ընդ զո՞հ պատարագիս,

Զի զենմանցըն հաւասար եւ զկենդանին առննկալեալ :

Այլ ինայեալ 'ի գեղ մարմնոյն, յափրշտակեալ տարեալ յինքեանս՝

Ի սպասու կալ նոցին յերանաւէտ երկնից խնջոյս » :

Լու եզեալ խառնամբոխ ձայնից փողոց եւ նըւագաց

Ի բլրոյն եւ 'ի բելեան կարաւանէն յունկըն Հայկեանց,

Եւ բոց եւ ծուփ ամպխառըն ցողացեալ յաչս 'ի բացուստ,

Թըւեցեալ իմն եր պաշտոն այլանգակաց առաւօտին,

Եւ ոչ ուրուք զբտակաւ յերին վերայ հասեալ ըստոյք :

Իբրեւ ամպըն զԱտորղիաւ փարատեցաւ անդ 'ի խորանս,

Ըզբանչեիլ երեւումըն մերկ տեսեալ բոլորեցուն,

Ցընծալից հուպ ընթացեալ եղբարք կուսին եւ հօրեղբարք՝

Գիրիս արիեալ համբուրին ընդ քեռ իւրեանց եւ ընդ զբտոք :

Գրո՞հ առեալ առհասարակ թորգտմագանց աշխոյժ խընձոյք՝

Մատուցեալ շուրջ 'ի վրանաց նըկատէին զփըրկութիւն մեծ,

Այլ ըզփրկիչն ոչ ուրեք : Անդէն Բերբր եւ Արուսեակ

Ընդ այլոց հասակակից մանկամարգացըն պար առեալ,

Ոգնագուրեալ փարէին ըզբանկալի օրիորդանս,

Եւ առ գուժըս սիրոյն խանգազանաց եւ խընգուժեան

Քաղցր արտասուս քամիին ընդ գեղեցիկ ծընօտս յաչտցն :

Ըզըւշան այստ 'ի վարդից ներկէր շողիւն կոյսըն պարկեշտ,

Քիրոս ընդ ճակատ շաղ կաթէր, ընդ փունջ վարսինց եւ ընդ անգամս :

Կաժըշտացըն մատուցեալ ողջունեին զոտս եւ ըզձեռս,

Որ վասն Երկնից յանձն առին եւ հօրն Հայոց կապանս եւ մահ :

Ապա լուացեալ ըզմարմինսն 'ի ջերմաջուրս լոգարանաց,

Զգեցուցին ըզկոյսն սմբէժ հանգերձ պայծառ երեւելի :

Այլ անգամոցն եւ հասակին գեր զառաջինըն փայլեալ լոյս՝

Ամենայն զարգուն յաղթէր, որպէս ոսկի ակն արեւուն

Յետ առխուր թօնուտ երկնից մըթին ամպոց եւ անձրեւաց

Ծագեալ յերկիր՝ ելանէ զբոլոր գեղով արարածոյն :

Ելանէր անձկակարօտ գուստըն աչեզ առ գիւցազն հայր,

Անկանէր փարէր զյաղթօզ հոտաբազուկ շով նորա :

Պատեցաւ կաթոգին եւ նա զփափուկ զբտոքն ուլամբ,

« Ըըշմարտիւ ըզցուստորդ իմ գարձեալ 'ի ծոցս, ասէ, զըգուեմ » :

Եւ առեալ 'ի կորովի գիրկըս բազկացն հայրագորով,

Անձկալից համբուրէր զըթովք ըզգլուխն երկնահանգոյն,

Յօր ինուսայ եւ Բիւրական զունեան լերանց վառէին վարդք :

« Դու վասն իմ, ասէ, ետուր ըզքաղցր արեւդ, որդեակ սիրուն,

Եւ իմ կեանք՝ քո փոխանակ, գուտար, եւ փոխան ընդ աշխարհիս :
Ոչ առցէ, ոչ, յառազատս ըզքեզ Ներբովթ, կոյս Թորգոմոյ,
Կենդանի է Տէր յերկինս, եւ հայրդ յերկրի Թորգոմեան հայի :

Ընդ բանիցս՝ առ մեծ խընդին ողբոց եւեթ հընչիցն ձայնք .
Անդ Նոյ՝ մեծ նահապետ, անդ Մանիսան եւ հայր Թորգոմ՝
Յետ արտասուաց գոհութիւն եւ փառս ՚ի վեր տապելին
Օրհնեղբենից նըւազբ առ բարձրեալ Տէր նըշանագործ :
Լըսէին յորիտրդէն ապա զաւարն եւ զքիշերոյն
Բովանդակ զանցս պէսպէս եւ զփրբկութիւնն Աստուծոյ զմեծ :
« Մինչ առ սուրն անաբոյոյն գեռ պատրաստեալ կայի, ասէ,
Հիացեալ աչք մըտօք սրբալւ յերկինս եւ ՚ի սէր հօր,
Յոյց ՚ի փառս ՚ի զոհ նուիրեալ, պատեցան ամպք որտաւանցիք,
Երգաբիկ գիրկս Աստղիկան յափըշտակեալ՝ Թեթեւ հոգմով
Կամ ՚ի Թեւս իմըն Ջուարթնոց, Թառւցեալ աստէն առ ձեզ զբայոյս :»

Ընդ ճամբարն համօրէն հարկանի շփնդըն համբաւին .
Ըջվերջին կատարութիւն կատարելին առ հպարտի,
Մահու չափ երգնոյր որեարն ատելութիւն առ Բիւրասպի,
Առ Ներբովթ, առ կրօնքս իւր, առ բընաւար գոռզութիւն :
« Արդ ահա հաւատացաք, ասեն, անշուշտ, ամպարիւղք են,
Երկնից ատելիք եւ Թըշնամիք ազգի մարդկան .
Մեզ կապոյան ՚ի վեր լճկայ, մի տեսցնէ աչքս արեւ զվազուի,
Մի գլխանայս եւ մի զորդիս եւ ըզբըստերս, ըզհայր եւ զմայր,
Եւ մի աչք մօրն Անուշայ տեսցնէ ՚ի մեզ ՚ի նոր որդիս,
Թէ չխընդրեսցուք միախումբ զաստուածուբաց ժանտին վըրէտ :
Տապելին ընդ նիստ փոքու խափանածոյն ջեռեալք ՚ի հուր,
Ըջմիմեամբք յերեւել սանձակոտոր լինէին քաջք,
Չայն բարձին միախուռն առ Թորգոմեանն ազազակաւ .
« Ձի կաս գիւշազն, աւասիկ ծագեաց արեւ ՚ի Թըշնամանս,
Մի մըտցէ՝ մինչեւ տեսցէ ՚ի նիզակաց քերտըն սրբրեալ
Եւ լուացեալ ՚ի սեաւ արիւն աստուածամորա անօրինաց .
Տար հապա զմեզ, տար ՚ի կիւիւ, յանդիմանեա մեզ պատերազմ :»

Ելանէր Հայի առ նոսա . « Դուք արդ ձեղէն, ասէ, տեսէք .
Ձի ցելաւ ընաւ առազատս մեզմիխութեան անըզտալին .
Երբ եւ մէջ աստուածացաւ, զէնն պատկեր զեն իւր ՚ի սպանօք,
Մարգաղոհ եղեն գիւաց, գիւղին ճենձեր գեհնահազոտ .
Չարութիւն՝ ում չիք երկրորդ, կատարեցաւ արդ աւագիկ
Աններելի առաջի աչաց երկնից եւ աստեղաց :
Անհաշտ այտուհետեւ եւ աննըւէր մեզ պատերազմ,
Բառնալ յերկրէ զամպարիշտն եւ զգաւազան իւր եւ զպաշտան :
Յուշ ձեզ, քաջք, զի՝ նգ մեզ Աստուած, ընդ ձեզ ահա Թորգոմեան հոյժի
Մի շուշտ ումիք կալ լիցի յօգնութենէ յուսոյն երկնից :
Փիք լերուք, հապա ՚ի զէն՝ ՚ի զէնս երթայք վառեցաբուք .

Այժմ իսկ ըզձեզ յասպարէս տարայց քաջաց եւ յազմութեան,
Առնուլ աստ յերկրի զպրսակ մըրցանակին, կամ անդ յերկինս » :

Ըզբարեկին ըսկայք ընդ սուր հանել փոխան զբէլեան գերին .
Դիւցազննն ազգ եղեալ, սաստեաց հանգոյն չամպարըշտել :
Կերակուր առեալ սպային եւ կազգուրեալ սիրտ եւ կորով,
Ընդ փայլուն զէն եւ ընդ զարգ ելանէին ըսպառազնէք,
Վառէին կազմէին յահեղ զէրջին Խակատամարտ,
Քան զմարմին՝ զոգինն 'ի մեծ վառեալ զբիժուց սըրտմըտութիւն :
Չէր գոգցես ոք քան զոք հաւատացեալ յԱստուած Նոյի,
Ամենքին 'ի մի յոյս ակընկալեալ օրհնից ծերոյն,
Յարեթեանն եւ զըրուանեանն 'ի մի հոգի խրախուսեալ սուրբ :

Հրուռքն ոմն 'ի յարեթեան տոհմէ անուն՝ զօրավար քաջ,
Ի գընդէն մագոգեանց, տեսեալ զոճիւր գործ Բիւրասպեայ
Եւ սքանչելի զփրկագործ այցելութիւնն 'ի Հայկանոյշ,
Յուրաստ լինէր յանօրէն անաստուածիցըն տխտանեանց :
Յերկնաւորն 'ի կենդանին գարձեալ յԱստուած իւր հայրենի,
Ի բանի խորհրդեանն եւ զհինգ հարիւրսն իւր արարեալ,
Առեալ զնոսն հատուած գընայր առ Թորգոմեան գիւցազնըն վեհ :
Եկն եկաց արձանացաւ արիարար լուրջ երեսօք
Աւաջի մեծ ըսկային Լազատախումբ նախարարաց,
Եւ խօսէր զիրաւունս արգար իւրոյ նըշխահնդն .
Եւ յայն ըզբանըն կընգէր, զի Ինն Աստուած էր ընդ Հայկայ :

« Իսկ չեցէ այդ, ասէ Հայի, առ գրօշ բեյլեան նենգ ուխտագրութիւն » —

« Ոչ զիս սաստ ըսպառնալեաց եւ կամ անձին ինչ ածէ շահ,
Առ Աստուած զուխտըն պահեալ, ասէ արին, առ քաջըդ գամ :
Եւ գամ ոչ վատարար, պակասելի կենացս 'ի դիւտ,
Այլ յաւերժիցըն կենաց եւ անթառամ լուսոյ պսակին,
Մեռանել քաջօրէն ընդ Յարեթի հօր պաշտաման,
Ի վերայ իրաւանց արգարութեան ազգացս երկուց,
Ում պաշտպան եւ ջատագով զգիւցազնըդ Հայի գրտի եւեթ .
Բայց յուսամ թէ ոչ մինչ չեւ ընդ կախարգին հանեալ կառապին :
Արի՛ծ 'ի զայրագլի մինչ 'ի ժանեացըն խառատումն
Կըրծէ զխազեամս եւ մաընչէ առ ընկեցեալ կուրս 'ի քաղցին,
Եւ առ սէր ազատութեանըն սատակի սովալըլուկ » :

Ընկալաւ մըտագիւր ըզնա սիրով վեհազն արի,
Ետ նըմս եւ բարձ յառաջ ընդ մեծամեծ զօրագըլեանն,
Եւ ընկատին իւրում գաս ընդ քաջազէն գընդիցն 'ի կարգ :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

ԴՐՈՒԱԳ ԻՆԵՈՒՏԱՍԵՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Դժուրք զւարժացեալ 'ի բարուն մարգարոհին՝ յարուցանէ զանգրիւ սկսյան ընդդէմ Հսկայ, եւ Երկինք 'ի վերայ նոցա զարդարոցն գունդ: Մտն նոցա. պարտութիւն ամպոշտոց: Բարկացեալ գժտխտոզեան ելանէ Բքին ամենայն զքրութեանն 'ի վերայ Հսկայ, եւ Երկինք անգուսս խաղց 'ի թիկունս օգնականութեան Հսկին. պատերազմ նոցա եւ պարտուծ գժտոց: Մեան հայկեանք ընդ բելեանս 'ի կռիւ. կտորած անծ: Հայկ եւ Բել Խնդրն եւ հնարին պատահել փմեանց: Բիւրասպի Աժգահահ պարտեալ, հալանեալ եւ կապեալ արկանի 'ի հնոց ծծմբոյ: Փանձակ հայր Հրանտայ մելգիտար մարտուցեալ մեռանի 'ի նեոսց Բեքոյ:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ի Ն Ն Ո Ւ Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Արքայադոյն յորժամ հեղման արեանց ոճիր մարգալտհին
Խախտնալ ըստրարուզն լայնակոյլակ աղբերջն վէժք
Ըզփայտակոյտն ողորեալ ծաւակեցան վշտակահոս
Ընթացեալ կարմիր ուղիւիք զեղեալ 'ի գուգս, 'ի փոսս երկրին,
Եւ հարաւ շարաւահոս ապաժուժին ջերմ զաղջեղք
Ի սընգունս օգային այսոց զիւաց մարգախանձից
Եւ 'ի խոր սանգարամետս 'ի գունդ 'ի գունդ խաւարուտէր,
Ձայն աըւեալ միւսանց խընձղիք, կապեալ ջուկըս խընձոյնց,
Ընդ նոսին զարթուցեալ եւ ամբարիշտ ըսկայնց ջոկք
Եւ յարուցեալ հոգեգէշ ընդ սաւոյին մարգասպանին,
Ձեւ լուսոյն ծայրակարմիր նըշյմք սըփուեալ յերես երկրի,
Ձանազան երեւոյթ եւ սոսկալի ճիւազ տեսլեամբք
Գազանաց անապատի, քանաապրիկ զայլոց եւ շանց,
Կորակոր անձամք զըլխովք, եւ գիշախանձ սըրեալ ժանիս,
Երեւեալ առ խարուկին, 'ի շեղմ արեանցն հարեալ ցըտուկ
Եւ ծըծեալ անչաբարտր լափելոյ 'ի վեհժ ըլեւոյլին,
Քաղցր 'ի քիմարն քան ըզքնու զայն համարեալ համոց ճաշակ:
Իսկ ընդ ծագել ճանձանչից այգոյն կորեան հաղձեալ փախուսաւ,
Մինչ տախալն գեւ վառեալ խարուկին ըոց ծախեր ըզզոհն,
Ըզըրթուանն արփնըուշաըս լիզելով իջին յանգունգս,
Եւ արեան բորբղեցաւ պատուք 'ի հոյլս տարտարոսին:
Հոտոտեալ Սանգարապետն սեւազունդ աւազանեան
Ի ծուխ եւ 'ի ձնձներ աստուածասպան մարգալտհին,
Ի հոս բուրման անուշից խոհերական պըըծոց սընգանց,

Պարտեալ եւ բերկրեալ ընդ գրծարիշա արեան նըւերս
 Աստուածագիծ պատկերին 'ի մարդազաւ իւրեանց բազինս,
 Էտչ ածեալ այնուհետեւ զխոստումն ուխտին առ Բիւրասապի,
 Ի տաքնապ եւրս մրտեալ 'ի պանչելեացն երկնից հանգես'
 ԵայցելուԹիւն Թորգոմեան զընդին 'ի կոյս զըտակնն Հայոց
 Թափել հանել 'ի ժանեացն ըզջանկալին մեծ պատարագ,
 Ընդ միտ եւ զայն ինչ տարեալ ըզրոշկահելին Հրուզնեայ,
 ՄոլոԹեամբ խուճապական գըլեալ 'ի չար գազանուԹեւն,
 Ոչ եւս այլ 'ի խորհուրդ՝ ոչ, — զի չէր եւ ժամ իսկ ասեմից, —
 Այլ 'ի գործ իւր հրամանին եւ միաշունչ աւագանեայն
 Ես կոչել գրծոխաձայն որոտագոչ փողոցն Հընչմանց
 Զամբոխն 'ի մեծ հրապարակ անզընգախոր ապարանինն:

Անք յոտին կարճ 'ի կարճոյ զխոստումն անուուս յուշ արարեալ,
 Եւ ըզժամըն տաքնապող՝ յոր կայր բախել ճակատամարտ,
 Ընդ իշխանս իւր հաստատե, մի ելանել առ ժամն 'ի կոխ
 Ամանից աստուածատիպ զից զորուԹեանց զեմ Թորգոմեայ,
 Այլ սկայիցըն գիւցազանց նիզակակից արբանեկաց:
 Թե սկարասցին ինչ նորս, կամ շարժեսցին նոր ինչ Երկինք,
 Եայժեամ՝ ինչեանց ելանել, առւեալ հրաման՝ կազմ առ այն կոլ:
 Եւ բանին եզեալ կընք, « Ահա իմով, ասե, հնարիւք
 Եւ վեհիս զորուԹեամբ յայս փառս հոտեք, ճօրք գրծոխոյ,
 Գահերեցք, տանեակոյք, փառուտրեալք իմ գիւցազուք,
 Զի պատիւ աստուածական ընկալարուք յերկրե պաշտան.
 Կա՛ 'ի վեր իսկ քան զԱստուած. քանդի պատկերն աստուածագրով,
 Եւ 'ի նմա՝ ինքն իսկ Որէն, գաւազայեալ ձեր բլանտար,
 Ձեզ ահա զնաւ ժարգն, հաստանցոյք հաս անուշից:
 Ես ժամուս մնայի այսօր, զոր մեզ երկնից բերին աստեղք,
 Եւ ցայս կէս անագանեալ՝ ըզյորձակումըն ձեր կալոյ:

« Զի՛ կայք, ելէք յն արիք առ հակառակն աստուածուԹեանդ.
 ԵրԹոյք հսկապ յարուսիք նոսի զարքունեաց մեր քաջազանս,
 Վասեցէք կազմեցէք զնոսս 'ի ձեր զին զորուԹեանն:
 Իուս Վային, նախաձեռն ինչնամտաոյց գիւցազանց պեա,
 Եւ գու Ցիտան, զորագուխ աստուածամարտ նոյնն գրտուց,
 Դիք 'ի մտի գհեւ եւ զնախանձ, զաստեղծիւն ըզԹըձմանց
 Զհին եւ զնոր, եւ քաջ ըրուք ըսպաւըպուս խըզրեղ վերե՛ս):
 Զցայտեալ յայժեամ՝ տաքնապաւ յարուցանեն Սանգարամիւք
 Ըջկային եւ զկայնեանս, ստեղծիԹիւս պայից ծընունդ
 Ի խառնից որդուց երկնից ընդ մեղաւոր զաւախս երկրի,
 Ըջհին քէն ըշտախահարն եւ զարգալոց ատեալ 'ի ծոց:
 Դըրգեն հաննեւ եւ ըզժամ՝ մեղանչական իւր սերընդոք,
 Զարմ անիծից՝ չընչելով զաստուածախոս ժերունւոյն պես:
 Փըբացեալ 'ի գրծոխոյ շունչ՝ մըրընչեալ արարութեամբ

Եշանեն ողբերն նախ 'ի յանդընդոց յերեսս երկրի,
 Որոնեն ըզշիրինս եւ զչերեզմանն՝ առնուլ զիրանսն :

Վաղեմի սկայք զարմացեալ ընդ ահաւոր կան փոփոխումն
 Երեսոց կերպարանաց նախածանօթ անբաւ երկրին
 Ի բոլորդ անդընդաբակ ծովապատիժ հասեալ զըրրդից :

Այր զընկեր ըզքնագաւառան յորում կային չն հարցանենն .
 Դաշտացեալ զբախն զլերինս, եւ ըզհովիտսն սարացեալ,
 Զխորածորս հարթեալ, ըզգիւր մարգաց սուզեալ յանգունգս 'ի վին,
 Ընթացցն ընդ այլ յատակ հորգեալ գետոցն ճանապարհ .
 Ընանիստ քաղաքք եւ գիւղք հիմն 'ի յարեւ աւեր կործան
 Սասանեալ հետախաղաղ . սչ կափարումք եւ ոչ սոսկրք .
 Զամենայն ինչ բարկութիւնք խըլեալ գերփեալ հեղեղաատաս՝
 Վերիվայր էին հարեալ ըզքնաշխարհի գէմս երեսոց :

Յազմանգամ իրանք յաճին փռչի մեղեակ յօգրս լուծեալք,
 Ըերիմք՝ դամբանք՝ որ յօտար գըլեալ աշխարհ, որ յունլ ծովուց :

Իսկ ապա խրոխտեալ 'ի միտս իւրեանց ասեն քամահաբար .
 « Թող ըզմարմին ծարեւիս երկնիցն Աստուած յիւր վըսարէ .
 Մի յանգամս ինչ յօգապատս իցէ, յոսկերբս ջըլածիգս
 Ոյժ պընգութեան ըսկայի . ոչ ապաքէն 'ի մեղ յոգիսս ,
 Որ 'ի գէն զօրութեան մերոյ գիտեմք ըսպանանել ,
 Մեռանել ոչ բնաւ երբէք, դամ մի զմարմնոյս ընկեցեալ խորի » :

Չայս խոխտեալ զանիրան անձինս զողկսն վառէին
 Ի բըռնութիւն գըժոխոց, 'ի սպառազէն զինուորութիւն :

Զամենայն գէն եւ զըրահ, որ ըստամբակ երկնից զօրացն
 Ի փունել սեաւ բանակին հալածական յանգունգս երկրի
 Առաջի երեսոց յազթօղ ոտից փայլատականց
 Երկնուոր եւ լուսագունգ զինուորութեանց Բաւականին
 Ըստ անձին բարձեալ տարեալ էր 'ի ներքին սանգարամեսս ,
 Զայն առեալ զանձամբ սգւոյ սկայիցն՝ յարեան կացին 'ի մարտ ,
 Ուրուարար եւ օգախիտ իրանս եւեթ յօգեալ առ աչս ,
 Որպէս ուսանն օրինակ 'ի գըժընդակ վարդապետացն :

Ուզգիւռնմըն Դիւցընկէց չետես ինչ զոյգ յլաննեան դաշտ ,
 Աստուածամարտ մինչ ըսկայք գոտոգք հեյլէն երածըշտից
 Կատուցեալ ակըն ժըպիրճ 'ի զըրուանեան որզւոյն գըղեակ ,
 Եւ զհասակսն անճոռնիս անդ համբարտակ կանգնեալ ընդգէմ՝
 Ընդ ձեռամբ նոցա զմեմամբ Թաւալէին կարկառ յերկինս
 Հոգանուան Իտէ, Աթոս, երկայն Ոսոս եւ Պելլին ,
 Եւ յորժամ գիշըն գարբնօղք գըժոխերեքըն շըրլակնեայք
 Ետառայր շանթըս հրացանս յորոտ մանեալ փայլատականց
 Լինէին Արամազդայ նըպաստ 'ի կոխ ախտանացուց :

Հայեցեալ ընդ նոսա լերինք Հայոց եւ սսկացան ,
 Զյօնս արկին , կալաւ գողումն, եւ միայն սուրբ Մասեայ գըլուի

Լուսաճնո՛ւ՝ օ՛րժ անեղին անխուզ ակամբ յայնչս գիտեր •
 Եւ շարժեալ ըզտթ ճակատն՝ եհան յողւոյ խոր մըռնչիւն :
 Գու՛մ առնին յ՛նձալքիարս կոյս կամ 'ի բլուրն եկեալ Բելայ, —
 Ընձալքիարս զիւցաղնանուն՝ զոր Կապուտոզն ողէ ուսով, —
 Ձերդ զօրիք մեծատարած կապոյտ լեբանց ահաւորաց,
 Կամ իբրև զամպ Թըլխայորդ խաւարամած ահագնատես
 Կուտակեալ 'ի գլուխ բարձանց, — մըռեալ զօղն յանտառափխաս :
 Յայն տեսիլ՝ յուշ 'ի հրաման արարչատուր պատուիրանին
 Ձուարթունն Հայաց, զօրութեանց երկնից Թըռեալ փող ազգարար :

Հայեցաւ 'ի նսաս Բարձրեալքն տեր վերին գահուն,
 Ծիծաղեցաւ ըզնորօք, եւ զարձուցեալ զաչաց շողող՝
 Ըզհրեշտակն ետես մահու եւ զպաշտօնեայ վրեժուց երկնից,
 Եւ զողւոյն զիւցաղանց անարատիչն զոտիկան :
 « Երկնախրափոյս բանտիկն ընդգիմնողէն, առէ, Հայիոյ
 Սղբս մեր հին ռիւերիմբըս յարուցեալ կան գիւտաբոխօք •
 Որոց զէնք զբժոճազէնք դիտեն ազեւլ քաջացն յերան,
 Եւ սոցայն չբզօրեացէ ինչ 'ի նսաս ստնանեւ երկաթ :
 Հասկա ժամ առեալ ինչն եւ երկնաւոր մեր վեհազունք
 Ի ճակատ ընդգէմ նոցա՝ նահատակացս 'ի զորափոյն :
 Օն արիք գուք ի՛մ Ձուարթունք, ակնարկութեանս պատգամաւորք,
 Երթայք հանէք զնսաս վտանայս անգընդազալթ գընդին գիճակ » :

Ահեղից հրատուն սեռիցն յայնժամ՝ սլացեալ սաւառածութեւ
 Ընդ անհուն սապարէս արփիանուէրն կամարոց,
 Աւ արգարն Աբել՝ եւ Սէթ՝ առ ընտաւ Հասին նախնի արգարս,
 Աւ գիւցաղն Յաբեթ եւ Սեմ՝, առ քաջողունս երկուցն աղանց,
 Աւ ոգիսն կատարեալ՝ արարչութեանն մերձաւորս,
 Ի կայանս երանաւէս, որ 'ի գարառս գերակայից
 Յաշխարհիս մեր սահմանաց 'ի Թեւակոսի աստեղատան :
 Երկնաուպ ձայնին խրափոյս զարթոյց զբրգեաց ըզգունդ նոցա,
 Բայց յառաջին արգարոյն եւ առաջին յանցաւորէ՝
 Ի մարդկութեանն զարօրց 'ի սկըզբնահայր նախաստեղծէն •
 Ձի մի 'նգ որգիսն 'ի գուտար մըռեալ Թայցի յարիւն նոցան,
 Որում յայնժամ լալ եւեթ եր անկ զըլխոյն եղեռնաւոր :

Յառնեն կան զուարթագին բողանգակեալ զունգ զուճարտակ
 Ատեւիտն իւրեանց 'ի վրէժ եւ Արտուծոյ՝ ժանտաղբոճաց :
 Ագուցին նոցա Ձուարթունքն յայնժամ 'ի շտապ սաղնառափոյթ
 Սպառազէննս զօրութեան իւրեանց յերկնից զինանոցէն •
 Իբլը բււրտոյ ճառագայթեալ երեւեցան 'ի գրտան երկնից
 Իբրև զաստեղս մեծամեծս ատուտին աչալքոյրոյ :
 Ճակատեալ 'ի բարձանց 'ի գունդն երկնից առեալ կաճառ,
 Կամար 'ի կամարէ եւ աստեղաց յաստեղս անգուտս
 Ըջրնացս ընկայոյրայլ պարզեալ յընթացս ստատութեան

Պէս գունակ ընդ սանդուխտ իմն ահաւոր աշտիճանաց,
 Գան Թափին 'ի Թորգոմեան մարզ 'ի գըլխոց Մասեաց իջեալ,
 Ի Թիկանց հայկեան գընդին հասեալ սաքրին լերանցամկշս :

Երկնածոյլ վահանն հայկայ հընչեաց սասուա սրտասաձայն,
 Ազգ անդուատ անեւելով գոչն բեշեան փողոյն խրատոյս :
 Խաղան հրաշունչ բարկուծեամբ իջաննն կազմ կրքիին բանակք,
 Յօրինեալք եւ ճակատեալք նովին սրով երէկ ուղղուեւ,
 Բայց միայն զի եւ Բիւրասոյ ընդ իւր բիւրուն ել 'ի հանգէս :
 Չայնարկեալ Տիտանեան՝ գընդի գընդի տայր փարաւաղ
 Կամակար գիմել 'ի մարտ, կալ մաքառել արեաբար,
 Իփզակել յօժանդակս որ են ընդ մեզ աստուածք երկրի :
 Թորգոմեանն օն առեալ կարգայր իւրօցըն քաջաւերս,
 « Ձի երկնիցն ընդ մեզ Աստուած ցուցն գրազուկն եւ զայս նըւագ .
 Լերուք արք, մի գեգեւիք իմ նահատակք, ճեպ 'ի ճակատ » :

Ի խաղալ գրօշու գրօշու, զխումբն ընտանի տեսեալ զիւրեւ,
 « Ի բախելն, ասե, ո՞վ քաջք, ընդ ամբխին տիտանեան ուղմ՝
 Դէտակն եգեալ մըզեացուք ուր սկայախրոխտ քաջացն 'ի խան
 Իբր յամուր ինչ աշատակ կայցէ վերագն արձանացեալ :
 Մեռցուք զամ մի քաջուծեամբ, զողիս զանձինըս կեցուցուք,
 Եթէ հաս Ժամն 'ի վերուտ՝ անկցուք մեռեալ, այլ ոչ պարտեալ,
 Եւ նըշխարս, հողս եւ լերինքս 'ի սարբիւծիւն եցնն Բելլայ .
 Կամ որպէս ձայն երկնաւոր 'ի սիրտս այսօր հընչն անըւշտ,
 Ըջմասանցս եւ զկորովի գըրկացս 'ի նա ցուցեալ զազգուձն,
 Վարտեսցի մեզ խուժանն եւ պըսակիւնք յաղթանակաւ :
 Գիտէք քաջ ամենեկին 'ի ընաւ մարտից հանդիսի փորձ,
 Ձի յախուան անկարգ գուգաղ, 'ի կործանել միոյ գըլխոյն,
 Տըտի ցըրուի որպէս ծուխ յափըշտակեալ 'ի փոծորկէ,
 Կամ զերգ կարչնեղ ինչ վըշտայ բազմոտանի յոգնածեւեան
 Բոլոր բնակն բուան անգամովքն 'ի հատանել գըլխոյն հողեալ .
 Հանգս զայն եգեալ եւեթ կէտ առաջի՝ սպաս արասցուք
 Մարթանոք որաւ ըզնս միայն անեւել նիզակակուր » :

Հողիւ մինչ զայս տասցեալ, 'ի նմանուծիւն Թուխ մըրբիկի
 Որ իջեալ 'ի մուտա լերանց ըզգաշտ եւ զծով վըրդովեցէ,
 Տապալին վեմք որձաքարք, խըլին մայրիք անասուախիտք,
 Հանգոյն գրո՛հ՝ հորգան տըւեալ 'ի մըրցարան իջին մարտին :
 Ամբխուծիւն նոյն խանակ 'ի տիտանեան ուղմին ճակատ,
 Նոյն յարգար եւ յօրինի առ Թորգոմեանսն կազմուծիւն :
 Աղբախումբ բեշեան գուգաղն ըսկայակոյս լտտեալ բանակ
 Գայր խաղայր ծաւալէր, ունէր ըզգիւր եւ ըզհովիտ .
 Ձերգ ծով անեղք անդըրտ յասպատակել ջըողոզ աստիցն
 Ուսուցեալ յարուցեալ յանգընդապատոյս անուանջ խորոց
 Եկն անկաւ 'ի ցամաք՝ զիզեալ զմորովք բըլբովք լերամբք

Հասանել կրլանել զապրբը գոյից արարածոյն ,
 Նոյնպէս հեզան եռացին ըզթորդոմեամք տխրանայիք :
 Եւ զոր օրէն հիւսիսի փոթորկաբեր փրբոց սուլմանք
 Յարուցեալ 'ի շատայ սազնապ զամպս 'ի ծողաց վարեն լերանց
 Աջաւակ ընդ կապուտակ երեսս երկնից գումարքն գան
 Մըրրբիկեալ բըբայորգոր . զսդ խաղացոյց զեւր գունգառն Հայկ ,
 Յորգորեալ զեռեալ յառաջ ընդ հուն տեղիս հեղեղատին ,
 Որ գեռ այն ինչ խուն մի էր 'ի զայրութիցն ցածուցեալ :
 Զինջ երկամք եւ պղնձք արանց պատեանք 'ի յուսս եւ զէնք 'ի ձեռս
 Իբրեւ 'ի Թուխ ամբուռեց արձակեին փայլատակունս :

Որ միանգամ զահագինս ձայնից գըրդամնց գուծաւորաց
 Աւ ըզփորձ զերկրաստան գեանատան շարժման գընացս ,
 Զի հիմունք տիեզերաց Թըւին ջաղեւել եւ պատասել ,
 Նա Թերեւս ընդ միս եւ սիրս իւր նըկարել իցէ բաւակ
 Զօրինակ ահագնագըրդ գոռոց կոփոց Թողոց ճայթմանց
 Երկախումբըն բախելոյ հրեկայաբորոխս կուռ բանակաց :
 Ամբոս պղաղակին գոյժ մինչ 'ի յամպըս Թանձրանայր ,
 Եւ արեանցն ճապաղէք յերկուց կողմանց վըռակայրեալ
 Ամարտացն այնոցիկ էին հեղեղք յորգոր ուղեից :

Արի սկայն տխրանեան յոսոց միայ գիտանոցէ
 Նըկասեալ զեւր կողմ վըռիս մըրրբիկեալ յընտք քաջաց լաշտար ,
 Գոռայր հոռեր , խոյանալ 'ի Թիկունս անգըր նըկըրտեր :
 Յոր կոյս սակայն եւ չըրջէ զայս , անդ տեսանէ զըրբեալ փայլածն
 Ըզհայկեան սուսերին , եւ ըզբիրս հոյնն այրարտեան ,
 Զհողմատուն եւ զմըրրբկոտն , որ Թագ անկեալ փոթորկաբար
 Ըզհասակս արի մանկայն իւրոյ գաշտաց սըփուէր տապատտ :
 Որպէս չիք յերեսաց փախելլ երկնից փայլատականց ,
 Եւ խուսելն անմըտութիւն , զի յապաւենդ հասցէ յանկարծ ,
 Եւ ուր անըրթն համարիս՝ անգէն առ կուն գըրոցես կորուստ .
 Այսպէս որեարն արուստան բաբելոցի նահատակք
 Յանփախուսս եւ յանհրաժեշտ անկեալ պատեալ շուրջ պատուհաս ,
 Ըմբըռնեալ կան 'ի ժանիս պողպատիկ սրոյն Թորգամոյ ,
 Եւ 'ի Թեւըս բոցաթուխ ճակատամուղ հարքեան հացոյն :

Աստ Սաբա եւ Եւփլա տխրանացի զօրափարք ,
 Անդ սեման նահատակաց սպասալարք էլամ , Ասուր ,
 Ի միւս կողմըն Մագալթ՝ ոչ յանն առեալք զոսկի , զարծամթ ,
 Այլ յարիւն ծարուսալք տխրանացոյն տեսան ասելեաց ,
 Գոգ եւ Մագդո յանարգիլ սկայնից կորովս յարեթական
 Ի ջան մըտեալ ունեին զամհամուղ բընուութեան գէմ .
 Այլ զօրէին եւ ոչինչ առ Թորգամեան սիրան եւ բազուկ :
 Բըթէին , ծալէին , բըլանային զէնք սայրատուրք
 Ի զրահան աստուածամուխս եւ յոսկեձոյլն երկնից տապար ,

Անարատ ըզթորգումեան որդւոյն թողեալ մորթ գեղեցիկ :

Չայն տեսեալ տխուհեանն, ոչ գիտէր յոր վայր ժամանել,
Տառամեալ յանձըն լինէր 'ի մեծ վարան տարակուսի:
Երկոցուն սկայից զերեար խնդրեալ եւ ոչ զըտանէին.
Որչափ եւ Հայկ գուն գործէր ցըտել ըզապշին եւ անցանել,
Անհարին ծովակուտակ էր բազմութիւն ամբոխակոյտ,
Որ սակայն հուակ անգ ուրեմն ըստիպեցան առնուլ նահանջ
Եւ առ վայր մի բեկանել առ ոտս արի Հայորեոյն,
Համագունդ խոր բանական յետս յետս հարեալ եւ զըրորգեալ:

Իբր անբաւ փրփրատեսակ վայրենացեալ ալեաց ծովուն
լեռնացայտ հոհակեալ կուտակքն գան կլանել զերկիր,
Այլ պատահեալ հաստաբետ անվանելը պարեխ ժըւփ,
Յոր բախեալ բըռնութեան պըտոյոք յանձինըս խորտակեալք
Եւ զիջեալ 'ի մըռմըռեալ բարկութենէն գառնան ընդ կրուկ:
Բայց միւսանգամ տարուբեր եւ գարձագործ էրթեւեկիւ
Խրախուսեալ գային այսրէն յորգահեղեղ 'ի թորգումեան,
Եւ յանգրէն կըրկին 'ի վան փլուզեալ զիւրեառք ընկըրկէին:
Այսանակ սքա մըրրկեալ իբրեւ ըզըտց յեղեգանց շամբ
Յասպարեան ընթանային շահատակեալ յարանց անառատ:

Յեակուէ բըլըոյն յայնժամ եւ մեծ լերինն լնձաքիարս,
Չոր երկինք լնձաքիարս եւ Վապուտոն երկիր ձայնէ,
Սեւագունդ ճակատեալ անդընգային սկայից հրոտակ
Ի գուրս ցըրկեալ խաղայր գայր անեղընթաց Բեյլայ թիկունք:
Եւ աստուտ 'ի թորգումեան՝ ռազմին կըռանց՝ տայր գոյթ յառաջ
Երկնային սպառազնեացն հինախաղաց լաստեալ ճակատ,
Իբրեւ զամզ լուսաճաճանչ վառեալ հանգեպ արեգական:
Չի նըշոյլք փայլակնացայտ եւ երկնաուտ ճառագայթից
Ի հրափայլ աչս եւ երեսս եւ յուս նոցա ցըլանային:

Չերգ հողմ կըրկին, հիւսիսի եւ հարաւոյ, յերկնից 'ի գաշա
Խառնիցին ընդ միմեանս ասպատակեալ անեղ գուամբ,
Հեծութիւն եւ մըռունչ սըրտմըռութեանն եւ խիզախմանց
Ի բացուտս գոյ լըսելի, յահ ու 'ի գազումն արարածոց.
Ազա խկոյն փոթորկեալ մըրրկին տարեք տիեզերաց,
Գոչն լերինք եւ մայրեք՝ զազն առեալ խոր անձաւք եւ ծովք
Սոսկալի հաննն թառանչ, թընգայ երկիր լայնածաւալ,
Մտալուս հասեալ վախճան արարածոյն կատարածի.
Ի գիպան ելանել միմեանց դընդի սկայիցն 'ի մարտ
Ահադին քան զօրինակըդ գոչեցին օք սարսափեալք,
Ի զըրորգեալ 'ի թընգել դոփմանցն ոտից գետինն անբաւ,
Հարթ եգան բլուրք բարձունք, եւ առադարըն գաշտացան:
Վայնենեանց եւ քամեանցըն դիւամեղ կուս ճախաբուն
Վամ էր թափողն անաւոր 'ի թորգումեանն անկանել ռազմ:

Աստուսա յանուն անմահին Աստուծոց Սէթ հարեալ իբրևոցս ,
 Ըջհարել առեալ զԻրեւ զեղբայրն երեց , զորքին Եմազ ,
 Զամենայն գունդ գիւցազանց նախնեաց Սեմաւ եւ Յարեթիւս ,
 Զառաջեք անկանէր նոցա , եւ յանձն իւր ընկալեալ
 Ընկրրիկեալ բեկանէր ըզյարձակմանն ըստնուծիւն :
 Յակնարկել անդ զարիւնտուշտ աշտ գըծնեայ իւր սպանողն՝
 Գըժգըմնեալ եւ սոսկացեալ հեղն եւ ըղջան հարել անմեղ ,
 Ի Թիկոնս անցաներ հարազտան խուտափելի :
 « Զք տարուցեալ , ստէ Սէթ , 'ի Թըշնամեայ աստի քափնուս .
 Ոչ անձին ինչ քինահան վերժուց մեզ բանք են աստանօր ,
 Այլ երկնից եւ սիրելեաց երկնից՝ հայկին եւ Թորգոմի » :
 Եւ մեծաբայլ 'ի գեթի գըրգեալ յառաջ նա Կոյննին ,
 Զստեղախորտոս սաղաւարտն սրբունձի աստանելով ,
 Բոլորի յահեակ բազկին ըւանաստեղլ բերեալ աստար ,
 Եւ սուսեր հինգիանգնեան յարում ձեռին փայլահնարեր ,
 « Հոտ արեան , ստէ , զազան արիւնտխանձ մարգարտոշ ,
 Հարեալ 'ի քիմնդդ զինէ միւսանգամ՝ զաջ քո զամպարիշտ ,
 Ելանել զալ յանգընգոց այսրէն յեղբարցդ եղբոնասոր :
 Ոչ հովիւ ուլից գառանց , ոչ խաշնարած գըտցես մահան ,
 Սայրասուր աստուածամուխ զէնք այժմ ըզքնջ հարցնէ յոգի :
 Եւ ոչ որպէս Լամիքայ լուծեր վըրէժուս կենդանեալ ,
 Տացես եւ աստ ինչ պատիտս յանգէտս յանկամս 'ի գարանէ ,
 Այլ ահա՝ գե՛մ յանգիման , եւ տեսնեն աչքդ 'ի պատուհան
 Որ հասեալ յանօրէն 'ի քո կառափն եւ 'ի քոյոցդ՝
 Հոսեացէ 'ի տարաարտուն կոր 'ի գլուխ եւ շառափնաս » :
 « Այ շամբուշ աղաջուր , կըրկնեայ Կոյնն , արդ գիտացես ,
 Զք բազկին այսմ ահաւոր՝ լաւ է լինել գառն ասաթի ,
 Որ 'ի միակ հարազատն ոչ անինրեւ խնայեաց երկնից :
 Թէ զմեծ գունտն երկնից արկնէք խըարոց ընդ ձեզ , հասցէ Կոյնն :
 Ի ու պակաս 'ի յագուրդ գըտար արեան պատքեալ ոգւոյս .
 Ասա 'ի սիրտ քո իմ զէնն ընտանի հին ճախրասըլաց » :
 Ի նոյն բուռն հարեալ իսրելեալ մեծայաղծ վէ՛մ մի անձաւնի ,
 Ապառաժ՝ որ 'ի սկըլբանց հիմանց երկրի եւ անգընգոց
 Ամբարձեալ ողն անհեղեղ հըզնի գըծնեայ կայր 'ի գաշափն ,
 Եւ պարտեալ ահեղազոր Թափով բազկին արկ յախոյեանն :
 Իբրեւ շանթի մըրըրկելոյ 'ի Թուխ ամպոց փայլահնայայտ՝
 Ըհահեաց ընդ օգրս խարափն , եւ արգարոյն որոտաց կուճի
 Ի կոփիւն ուժգին ժըպիրհ ումբաքարին հանեալ ձայթիւն .
 Որպէս Թընդեալ գըզըրդի յասակ գետոնոյս 'ի սեանց հիմանց
 Յիջանել ըզնովաւ ամպրոպային հոյն շանթակել :
 Եւ Թէ չէր երկնամուխ անվըթար ձայլ զէնն ամբախուս ,
 Ոչ վահան եւ զբահ եւեթ , այլ եւ ինքն անձըն գիւցաղմն

Պատառ պատառ կոտորեալ փրչընեալ ցընդէր 'ի բերւր բեկորս :

Աչք հրատոյտ պատրապարէր կայր նահասակն աստուածազօր ,
« Արի , ձայնէր առ Նիզակն երկայնաստուեր ամհամուզ ,
Երթ խընդրեա զբեկնիցըն վընժ , զեմ եւ զսիրոյ հարազատիս ,
Եւ եւ հան զպարտոթաթափ քէն հառուցման մերոյն Հայկայ » :
Եւ զօրէն հաստածիդ 'ի սըմբաձիդ ճայթեալ բարան ,
Կամ Թէ բոց հասեալ յերկնից 'ի շանթընիկց բարկութենէ ,
Արձակէր 'ի կորովի ծըղեացն ըզուկնըն սուկալի ,
Որ երթեալ եհար ըզխորտաբն ճակատու պղընձի ամուրս ,
Եւ շուպեալ Թըռոյց յօգս ըզըրլիանոց պերճ գաղաթան :

Մինչ նա գեռ զերկայնաթեւն հանեալ կամեր ըմբռնել զայն ,
Վէմ անարի պտուտեալ Սէթ 'ի զըրութիւն աղոյ իւրոյ՝
Հեռ ընդ հեռ վաղվազակի զայն ասպարին հար Թանձրութիւն :
Խորտակեալ վանգեալ հազար հատորս 'ի չիք գարձուցանէր ,
Որդէս այն եթէ չիցէ ընաւ ինչ երբէք 'ի բաղկին ընալ :
Ընդ նըմին՝ լանջս 'ի ձարի խողանաստեւ գազանային
Թողեալ հըսիցն , ընկըրկեալ 'ի գըժընգակ ժանտ հարուածոյն ,
Ի գուճս անկեալ բերանեալ , եւ լայն Թաթիւքն յեցեալ յերկիր ,
Ձյարամուր Թըքեալ զոգիս ժայթքէր ընդ քիթս եւ ընդ ստորդ :
Գոռայր գիւցազն երկնային եւ ոչ ոգի տայր կըլանել ,
Մօտ հասեալ՝ եւ զահաւոր զիւր միողնին աստուածամուկս
Վերտանեալ զահէր կոփէր ծեծէր երկցս 'ի զբահ զարգու
Վառուածոցն երկաթակուռ , զոր ջախջախեալ եւ պատառեալ՝
Ի բազում ցընդէր շարքոց վայրավառնեալ շերտակոտոր :
Ձի Թէ գոյր աներան սգւոյ սկայիցըն մեռանել ,
Էր բիրիցս անգամ վերագըն աստակեալ եղբայրազրաւ .
Այլ 'ի զինուց մերկանգամ շքնալն եւեթ գնայր մազապուր :
Ի չըքնաղ արարուածոց երկնացեղիկ սուրբ վեհազին
Խրախուսեալ պընգասրտեալ որոց զիւրեաւըն քաջազունք ,
Հարէլ , Ենոզս եւ Կայնան ընդ Յարեգի եւ Լամբըայ ,
Այր զսիրոյեան իւր յերկիր կործանելին ահասարակ :

Ըզտովին պահու մինչ այս 'ի գունդըն գեռ զործէր սեթեան ,
Ամբարփշտ Գամ ընդ իւրեւ ըզսիրտաննանան առեալ համհարզս ,
Ըժբանան , ըզբուռ , Մեաթիմ , եւ ամբարձեալ գետակն 'ի վեր
Իբր ըզլեանն ինչ ահաւոր ամպոտպային մառախլապատ ,
Գլուխ շարժեալ՝ անթմապարտ գայր սերընգովքն համուռ կուտակ .
Ուշ ունէր նըկատել որսալ զՅարեթ գիւցազն եւ Ղլեմ
Գըտանել 'ի ճակատուն եւ պատահել նոցս գիպան .
Որոտայր գայր , 'ի ներքոյ Թընդէր գետինն ոտից գընդին :
« Տախաւին եւ գուք անտ իցեք , առե , եկեալ հասեալ ,
Յուսացեալքդ յափըշտակել զանկրաւ հօրըն զօրհուրթիւնս ,
Եւ զչաւազան տփտանեան 'ի բընձուկալ բաղկէ աստի :

Ահա ձեզ ցույ այս նիզակ, ընկալարուք 'ի սիրտըս ձեր ։ . .

Եւ արձակէր զահագին հեծանաձեւ ձեռնն մըկունդ

Ծայրասուր սըլաքեալ 'ի գիւտագործ զորութենէն ։

Ըզնոյն անդ եւ որ զլերեան էին առնեն միահաղոյն .

Մեաւ ամպ մըթին խաւարի յերես գաշին գտայր գընայր ,

Այլ փըշեր բեկանէր զինուցըն սայր մեղանշական

Յանվըկանդ յանգըծելի ոսկիակուտ սըրբոցն սապարս ։

Մինչգեա սուր հանեալ գային , շքեցին յօգս երկայնաձօձ

Երկնաւոր ճակատամուկ նիզակք ազգին յարեթական ,

Յանիծեալ հրոսին սոսկումբն , սոսկայն զան սուտերամերի ։

Բախեցան եւ սղքա նոցա զգեմք ամհարար .

Գոռին ընդ ամպս ընթացաւ , եւ մանրէին զերգ զապակի

Ոսաուցեալ զէնք գըժոխաղէնք 'ի շանթս 'ի բեր կայծաբնացոցս

Յերեսոց երկնամուխ փայլուն պղնձոյն եւ երկամոյ ։

Իսկ աշուք սըրբոցըն մէն մի խորտակեն բընափոյեան ,

Եւ զանիրան պատասեալ բընութեան զէն՝ պողեն վանեալ .

Խընդութեան հարեալ խրխոյս արգար գընգին միահաձուտ ,

Գրոհ տըւեալ եւ սուր 'ի կոխ անկանէին յամպարբըտ ջոփս ։

Ի նրմին ժամանակի զնոյն օրինակ եւ սեթեան վաշտ

Անաբար նահատակեալ սասուածագոր երկնից զինուն ,

Նրաի նոքս եւ սասուտս մըղեալ սղքա զխաւարին գունգը

Ըզթիկունսն հարկանելով , խորտակէին սատակէին

Ահեղ գոռիք եւ կանչիք , յերկնարանակ զորուն հըրձուտն՝

Որ յարփիցըն կամարաց 'ի հանգիսին զընին կացեալ

Եւ հաղիւ հաղ թէ անձանց բուռն առնելով ունէին ժոյժ ։

Զօրացեալ զէնըն լուսոյ՝ հալածական թաւալցըրըր

Զխաւարչուտսըն ասներ ընդ ըստօրոտ Գապուտաղին ,

Փետեալ չըրուեալ զէն եւ զարդ մեղաւորացն արկեալ սապարս

Մինչ 'ի գրունս հայոց ձորոյն հոփոց լերանց առապարաց ,

Եւ վանեալ ըզնոսս վըկանգէին ըսպառսպուտ ։

Մին թափուր 'ի զինուց անզօր ոգիքն եւ անմարմին

Իբրեւ ծուխ կորեան անհետ ամօթալից եւ մըթաղցածք ։

Յահագնագըրդ թընդմանէն Սամդարտպեան 'ի վեր վաղեալ ,

Ոսաուցեալ գիմեր 'ի գուրս պարտեալ գընգին իւր օժանդակ .

Բանային փետեկէին անգունգք խորոցն ըզթի՛հ բերանս ,

Եւ կըլեալ զամօթապարս եւ ըզգըձձեալ ըսպառսպէնս

Զինաղերծըս մերի կապուտ եւ կողոպուտ 'ի զորութեանց ,

Յամենայն զարգուէն , նրկուն 'ի խրոխասական պերճ պաղծանաց ,

Մեղստէր բանտին խաւար սուղեալ ծածկէր հետախաղալ ։

Արգարոց զապ որ սկայինն ամպարըտաց եւեթ ընդգեժ

Հրամայեալ էին ճակատ , գուլ անդ առեալ՝ կեղք ելանեն

Յերեսանց կայանս առ փափաք խողաղասէր օթեւանացն ,

Յաղթական ճեմեալ փառք յաստեղազարդ 'ի կամարին .
 Եւ կիտոց գոռ մարտասէրք վազուեան աշխոյժք վառ եւ բորբոք
 Նովին զինու եւ զորդու բարձանց 'ի գլուխ արձանացեալ
 Ի զնին գուպարայաղթ կան թորգոմեան նահատակաց :

Ձայրազին մաքնչեալ մոլի կատաղութեամբ պահակ մահուն ,
 Բջջեանի զոտսն տրոփեալ, չառնէր համբուն խօսից անգամ
 Բջվանեալ եւ զիտրակոր ըսկայազանց գունդն արժանի .
 Այլ ժահահոտ բերանովն արձակեալ թուք մի մեծ ուժգին
 Ընդ երեսըս քամոյ եւ զայննի պանծացելոց ,
 Իբր օձահար մաղկատեալ եւ մազասկաթ ճըչեալ ճիւղազ,
 Ձայն 'ի մարտ առ միախուռն անգընդային իւր զօրութիւնս
 Առնէր, գոչէր կերկերաձայն . եւ յետս ընդգէմ կրկնեն անգրէն
 Աքձագանք խաւար խորոց, եւ տարտարոք ձայն տան 'ի մարտ .
 « Թէ զբժոխս ոչ զէն առաք յերկնից գուպար, տարցուք յերկիր
 Չնորագործ բռնութիւն գրժոխազէն փայլատականցս ,
 Ո՛ր գիտէ եւ որոտմանց Երկնաւորին անպարտելիս » :

Ըսկըսան փոքք բարբառել, գափել թըմբուկք գումբ 'ի զումբէ ,
 Խումբ առեալ զբրգէր զեռայր բոլոր բանակն անգընդական :

Հընչեցոյց գրժոխապետն անգուստ եւ զեւր աւազափոցս .
 Ձի անձամբ Անգընգեհակեան 'ի գլուխ սաստիկ իւրոյ սպային
 Խաղայ 'ի մարտ բովանգակ գրժոխաբարկ բիրտ բռնութեամբ :

Ագանի զհիազարհուր ըզսազաւարտըն գրժօխոց,
 Ընդ որոյ մըթին յարկաւ ծածկէր բանակ յաճախագունդ :

Ձանարի եւ զհաստաբուն անձու նիզակն երկայնաստուեր ,
 Որ հովանին էր բուր անգընդախոր մութ աշխարհին :

Արկ զանձամբ սոսկալթիթխոր զամենայն զարդ եւ սպառազէնս ,
 Իւ երբեմն յերկնից 'ի դաշտ մարտեալ ընդ ուզմ միջայէլեան .

Եւ զարբանեակն համօրէն ըզնոյն վառէ զինուորութիւն :
 Հորգան տըւեալ ելանէ յանգընդային 'ի կազազէն .

Միրա երկրի ահափեա թընգիւք գողաց զբրբրգեցաւ
 Ի ներքին ալս եւ 'ի վէհս որոտ խորոցն ընթացուցեալ ,

Ձոր օրինակ մինչ յորժամ յաստուածասաստ մըռընչմանէն
 Երերեալ եւ տատանեալ մեծամարմին զընտոյս յատակ

Պատասէ զթանձրութիւնն, հերձու զերինս եւ զառապարս :

Ելեալք յերկրի բըզեւեցին կանգնեցան գիք աստուածակերպք
 Ի դաշտին Երեւաբոյս գումարտ խըմեալք 'ի պատերազմ՝

Ամբարձեալ ալքս ժըպիրհ եւ խորխա ճակատս յաստեղս երկնից ,
 Սպառնալից շարժամբ գըլիոց յահագնազէն գեղարգանց ճօճ :

Ձորովորք գրժոխագունդ ասպատակին յառաջմտնուիք
 Այս անուանք . ի լիւանք մարտից, մըրեզնութեան եւ նախանձու ,

Ոխակալ ցասման քինուց, առելութեան, սպանդից արեան ,
 Ժըլատ հինից հրոսակաց, աւարառու գողութեանց ,

Բորբորիտըն պայղակման եւ անհաւատ անշոյտ սրբոյց :
 Զորս 'ի կարգ 'ի յարգ անեալ ստտուածամարտ զորագրելին՝
 Ընդ գրօռու գրօռու գրնգաց 'ի ճակատուն յորիներ սազմ,
 Հրոսոզ երթմամբ արշաւեալ հինախազաց տապառակա
 Հասանել անկանել ըզթորգոմեայ կլանել բանակ :

Ի լեռնէն ազամանգեայ յայնժամ բարձրեալն ամենակալ
 Ի ծայրիցն բարձրութեան հանգրատուէտ բարձրագահաց
 Ի վերայ բացեալ նոցա զբուսալիւր աչաւն մեծամեծս ,
 Սըրամբեալ 'ի հոգի եւ տատանեալ ըզցլուին ահեղ
 Յահաւոր ըսպանալեաց սաստ յոր երկնից գողացան սիւնք ,
 Աւարել խորհէր 'ի մտի զսրբամբտութեան փայլական բոց ,
 Եւ 'ի սուղ ինչ քան որչափ մահկանացուի քըթթել ական՝
 Սասակել ըզգրժոխոց բանակ , զԱյուր եւ ըզԲարեյ ,
 Հրատոչոր խանձոտեալ գոխորտ ճակատ , զայր եւ ըզգէն :
 Այլ ոչ իւրումն արժանի համարեցաւ զնոսա բազկին .
 Գործ 'ի ձեռն ընտրեաց տալ պաշտօնէիցն իւրոց Զուարթնոց՝
 Լուսագունդ եւ հրազէն արքի մանկասյն զինուորութեանց ,
 Զպարտութիւն եւ զխորկոր նախ ըզփախուտ սանգարմեաց .
 Եւ սպա 'ի ձեռն Հայկայ կանգնել գործոյն գլուխ եւ աւարտ ,
 Զի Թորգոմեանց անբաժին ճեսացն պարծանք յանընտուեր ըլս :

Տայր հրաման այնուհետեւ ամենազօրն զբութիւն
 Արժամայն անգէն առանց ինչ ամենայն յապագութեան
 Զերկրացիկ բանալ զիւր գրունա լայնատարած զինարանին ,
 Հապըշտապ վառել ճեպով 'ի զէն 'ի զարգ ըսպառազէն
 Արխագունդ պատանեաց ամենայաղծ իւրոյ սպայի :
 Բիւրք բիւրուց եկին հասին լուսերամեց հոլեալ բանակք ,
 Զինանոցն երկնից անգէն լիահամբար՝ կողտպեցաւ .
 Փող հարին քառագիւմի ակեղերաց երկնից ուրտոք ,
 Գուլեցին վաշտուց շեփորք , աւագափողն յերկնի գրեկէն :
 Փողփողեալ գրօջ սաւառնեալք , եւ ամբարձեալ նըշանք յերկնս ,
 Գունդ գունդ եղնն լաստեցան , կացին ռազմի ճակատամարտ
 Ի հրաման զբապեալին երկնից մեծի բանակք անմահ :

Իւր առեալ հըզօրն 'ի բալին շանթն որոտող փայլատախմանց
 Ըցցասման պատուհասի բարկացելոյ սրբամբտութեան ,
 Հորգան տայր սապատակի զօրան վերին զինուորութեանց :
 Կատապեալք Վեհին անեալ մատուցանեն կառս սոփեզէն ,
 Մըտանեն ձիք բոցաթոխէք հոլաթեւեան քրովբեպառնդ ,
 Սերովբէք սաւառնազարգ աշտանակեալ ժիւր կառավարք ,
 Ի Թինդ ոտին գոփելոյ 'ի տրոփական գոհար սըմբակ
 Ընդ շափիկայ գիմեալ գաւիթ անգրրգուելի սուրբ տաճարին՝
 Ընծանայր ելանէք . փեռեկէին ինքնին հանգեալ
 Դրունք երկնից յականց վանեայն՝ յոսկի ծըրնիս ճըւընչեցս :

Բարապանք բարձու գրանդեացն առկայեալ կան հիացեալ,
 Խեղամուտ լեալ զի Որ Էնն ինքնին հասեալ անցանիցն,
 Յէր աշխարհի, Վ դիտե, 'ի յօրինուած կամ 'ի կորուստ.
 Անդ առ գուրսն սասանեալ կան գտեալինդ 'ի սպաս հարկի:

Արշաւեալ ահեղախորտ երկնից բանակն ընդ աստարեզն,
 Ի հրեղէնքն կամարայ գուլթեալ խաղայ զայ իջանէ
 Յարեւելից 'ի մարդէն 'ի յարգողին ուսհ կըճասալ,
 Յարփային անգաստանաց կալորային ուղ լուսահեա,
 Ի շքնկին անտի կամար, յարեգահանն ըզկնի պարոյր:
 Եւ անցեալ ընդ գարնային գուան յաշխարհիս մեր պարունակ,
 Ի գոտիս անտի աստեղց մնորընթաց բարձրապարից՝
 Ձոր ահան չիք նրկասեալ. անդուստ ազա յարտախուրին,
 Ի մեծին փառազնոտի, յարկին բուրբ յոգնսպատիկ՝
 Որ բեկտեալ բազմահասուած զընի յերկինս աներեւակ:
 Ի ծպաւորն իջեալ ապա եւ 'ի լուսնի սլացեալ շըրջան՝
 Որ մըթին գէմս 'ի յերկիր՝ Թիկոնս 'ի լոյս երկնից ունէր,
 Ձօգ եւ զհողմ՝ մրրկեալ անգուստ, զամպս 'ի փոշի սոփց ասնուոց,
 Ի լեւանն ելլցն արեւու յարփիաճեմն հօւպ յԵփեանն,
 Ընդ գագաթն այն լուսափայլ եւ ընդ Վաւկաս եւ Արագած,
 Ընդ աստեղաց ճեմարանս եւ փերելից ոտիցն հանդիստ,
 Ահա դիմեալ հասանէ անհուն բանակ, զէն եւ ասար
 Վերուստ դաշտին Արայի յարայեան սար 'ի սուրբ Մասիս:

Գայր զօրութեանց արարողն եւ յազմութեացն թագաւոր
 Տեսանել ըզճըգնութիւն փերջին մարտի պատերազմին,
 Եւ պարգեւել յազմանակ սիրեցելում իւր դիւցազան:
 Այս այն էր զոր երրորդն ըզկնի Սեթայ եւ նախահօրն
 Հոգեկիրն երբեմն երգեաց կանխանըկաս ակամբն Ենովք
 Աստուածարեալն 'ի գրախորին ազենային անմահութեան.
 « Եկըն Տէր 'ի բիւրաւորս հրեշտակաց հրարուն զուարթաց
 Մըտանել 'ի գատաստան, ամպարչտայ տալ համառօտս,
 Արժանի 'սա գործոցն ամեալ կըշտամբութեան ծանրը զըմբազ »:

Ճակատեալ գրդին դասք անգրնդայինք 'ի պատերազմ
 Յօգնական 'ի զօրաժիգրն Տիտանայ, յեղեան Հայկայ.
 Մասանցաւ 'ի ներքոյ նոցա երկիր, եւ գուժեցին
 Ճիւք սաստիկ հեծութեանց վայոց լեւանց շուրջանակի:
 Ձգեանի զդան Անգընդեհաբեա արոփեալ հրաման տայր բարկութեան.
 Ձգայտեալ անգէն գրժոխոց ժայռքեն 'ի վեր հուր մըրրըրիեալ,
 Մամրուս, Գըրբուս եւ Գոռոզ լեռինք շքնէն մէջ մատախուղ,
 Բոց եւ ծուխ ցոլանան եւ հրահոսան խոխոռնն ուղեք.
 Ալէսաստ ծով կոհակեալ վասպուրական լեռնակուտակ
 Գոչէր սարսափելի, զպին եւ զջամբը կամէր կըանել,
 Եւ բնութիւնք 'ի հիմանց տոպալէին հիմն 'ի յարեւ:

Միայն սարն այրարատեան, ուր կային կառքն աստուածակիր,
Անյողազ կայր 'ի կային եւ անազտ պայծառացեալ:

Յայնժամ բազուկ առ բազուկ հովառակորդ իւր Թըշնամոյն
Կառուցեալ հըզօրն երկնից, ծածկեաց զգագածին լուսաճեմ
Լէրին իւրոյ սրբութեան եւ զգորութեանց իւրոց ճամբար
Սրահակու եւ վրանաձեւ վեհ խորանաւ միգով իւրով
Մառախլով եւ լըթադոյն Թանձրատարած մըլուղլ ամպովք:
Եւ գոռայր 'ի հանգիւոյն, փայլատակուն՝ անգու՛լ որոտս
Արձակեալ ընդ հարաւ, շանթահարեր ըզջլուխ բարձանց:
Ընդգէմ որոտ կըրկնէին ահագնազորոք Մասեաց անձաւք:

Լքսէր Մանգարապեան ըզքինգ ծանօթ սրբօրն իւրում,
Առնոյր գուն մի անդ ըզկայ, եւ զլուսակնեալ յոնն ընդ երկինս
Արկեալ սուգ ինչ յերկիր՝ խածանէ զըւրթըն կապուտակ:
Հողքէ եւ մըրթիկք ընթացան, իջին անձրեւք տեղատարափք,
Եւ հեղեգս յորգախազացք Թաւալէին յուսոց լերանց:
Ըցրանակարն տիտանեան անդ 'ի բարձուն Թուխ փոթորիկք
Պրտուակեալ խըլն տապալ եւ հոլովին բացուտ 'ի բաց:
Իսկ 'ի խորանըս Թորգոմայ ջեր ջինջ եւ օգ էր հեղափք:

Զօրավարն խաւարին՝ « Օ՛ն, յանգընեալ գոչէր, յառաջ,
Օ՛ն անգըր քաղք, փարգաստ կապարձս 'ի ձեռնարկէս գարձուցանել,
Թեպետ երկինք 'ի հիմանցն 'ի մեր վերայ տապալեացի,
Եւ լերինք երկրի եւ վե՛զք ըզգագածամբըրս կոծեսցին:
Ոչ այս փորձ է հանգիտի ձեզ առաջին նահատակաց:
Մեծագոր բազկին զինուց պերճացելոյ սեզ գոռողին:
Մեծութեամբ ահնց իւրոց ըսպանապետաց մեզ զ՛ն կղեւ,
Ո՛ւր նորս յաղթութիւն, զի աւասիկ տակաւին կամք:
Զայս նըւազ՝ մեր իսկ Թերեւս յաղթանակին է մըրջանակ:
Հակա 'ի զէն »: Եւ յառաջ կոյս մեծամեծըս սըննդէին
Յասպարէզ շահատակեալ, 'ի սկայսիկոյս ճակատամարտ:

Անդ ըզհետ փայլատականց եւ ըզբոցոյ հրացան շանթից
Առաքէր Տէր գուգազին ընդգէմ հինին անգընդական
Ըզհրոսակ բանակի լուսերամին բիւրաւորաց:

Ոչ քուշաստան որերոյն ինչ գիմամարտ 'ի պատերազմ,
Զորոց պահեալ էր Հայկայ զմերթին պարտութիւն եւ զյաղթանակ,
Այլ վանել զանգարամատ, ըզցունդ եւեթ պահել հայկեան:

Միջայլ ըսպարապեան երկնից 'ի զլուխ գումարտակին,
Սազուարտ ահեղ զվարսիւք 'ի վերջուարս օսիք վտռեալ,
Ազամանդ յահակն ասպար, յալ կորովի ճօճեալ նիզակ,
Ինք բոլոր հանգունաւոր ահեղահրաշ պերճ վարսամբ
Հրահայաբար ընթացեալ ընդ կապուտակ արփային գաշա,
Եւ հրոսակն որ ըզլընկ սըփոռեալ տըտանն 'ի նմանութիւն
Որ զըրիւր պատիցէ մասն աստղանըկար երկնից զընգին,

Հրաշէկ շողմամբ սուր՝ արին բրնակարայ գուժեալ 'ի սիրա :

Ձկնա նորա հրեշտակախումբ իւրովք խաղայր զասականօք
Հայոց Ձուարթունն . ասպար մեծ ակնանկուս յարի բաղկին
Հայաստան աշխարհին հովանի լայն գիւսասարսուս .

Մահահոտ արինախանն լի սըլաբօք կապարճք ոսկէք
Ի Թիկունս շաչեն՝ զտեսամբ ոսկեճամուկ ակնանկապ
Ձքաջալանը արծաթափայլ ծոցոյն ըստեամբք ուարնգանուծ .

Եւ սուսեր փայլակնանման յաջոյ բաղկին փայլ շողացեալ՝
Յամպս ըզըղկանն արձակէր եւ 'ի կապոյտ երկնից խորանս ,
Սեւագունգ ոսոխին արհաւիրս յայս եւ 'ի ճակատ :

Ոսկեփունը գիսակացըն գիրանամբ գեղազանգուրք
Ծաղկէին որպէս յակինթք 'ի ցօղ բըրտանցըն թաթաւուցք ,
Եւ ժարտիցըն խոպոպէք ոլորոս առեալ գալարածոյք

Ընդ ոսկի գըլթանոցին ժերջաւորօք՝ յուսս Թիկնաւէս
Մանր ալիք ծովու վէս վէս եւ ջուրց գանգրուսա ծաւալէին
Յարեւան 'ի ճառագայթոս ծածանեալ գեղածիծաղ .

Այլ աորաշէկ աչք շանթիս փայլակնարոց հրոյ կայծականց
Աւ ոխերիմսըն Հայկայ Թօթափէին եւ յԱստուծոյ :

Այլ իշխանք, պետք, զօրագուրք եւ զօրավաղք զօրուն երկնից
Սպասազէն գուճարտակօք յալ յահեակ Թեւս եւ 'ի Թիկանց ,
Ձխուրեալ 'ի վերայ Թեթեւ ամպոյ ւաղճ՝ երկնաւոր
Հողմավոր սրացեալ խաղայր գայր ի շունէր 'ի սուրբ Մասեաց :

Բարեխատանն հէն եւ գանգք հայաստանեայք խառնեալ ճակատ՝
Բոցաշունչ վիշապաց մաքառէին գազանութեամբ :

Արնազէն ասպազէն հանուրց վառեալ սպարապետաց ,
Ձանհնարին մէն մի զբաղկաց կորովս , սրտից ըզքաջուծին
Ի հանգիսի արարեալ՝ զերկիր յարին ողողանեն :

Իսկ գիւշազնըն Թորգոմեայ եւ սոսկալի սկայն տխտանեան
Քան զմարդկան ընութին 'ի վեր նահատակեալ յանաւազ գունգա ,
Եւ ըստ պէտս որ ըզբազուկ նոցին հայցէր՝ զատ յիրերաց ,

Բազմաձեւն եւ հաստաբուռն բանակաց մէն մի նրման՝
Գոռս եւ Թընգմունս եւ շաչունս 'ի շփնգ շանթից հանեն ճայթմունս
Եւ նոցին իսկ գիւտիրտիս ուղմամբուրցն 'ի սարսափումն ,

Եւ յուսազունգ անմահիցն 'ի նոր տեսիլ ըզբանչելի .
Ուց ըզկայ սուն մի առեալ աստի անտի կան 'ի զընին
Արինագիծ կաքաւու սկայնցն ոտից ահազնագզորք :

Չայն յանկարծ եբարձ իշխանըն խաւարի, պետն անգընդոց .
« Ընդ գրօշուք անպարսելի սանգարապետ ինքնակալիք ,

Աստուածոյն աստուածոց , լերուք յոգի զօրութեան , քաջք :
Օն յաւաջ , եւ ըզքոյլ եւեթ լինել պատրաստարար
Ի զըրկալիւր աղեղանց կապարճելոց նենգող մանկաոյն ,

Որ 'ի ժերք 'ի ծոց ամպոյգ մեղ վատաբար գարանելոց՝

Միայն կարեն ըստնանել ինչ ձեզ ընդ խաբս յանըզատոխց .
 Եւ մի ակն յայլ ինչ գընել, բայց ըզբնէլայ եւ զվեր ստոխ
 Յանժըկանոգ հարկանել զէն, զհողազանգուած մտելաշունչս՝
 Որ գիտեն ընգոնել եւ ոչ տալ ձեզ ազգոգ հարուած :
 Օն յառաջ, վահան 'ի վեր, սուր եւ նիզակ 'ի սիրս հայկայ » :

Մմկալու Չուարթնոցն ջոկք իրբու լըսն զայն փարաւազս ,
 Իքեանք լուս ասպատակեալ, եւ յերկնաւոր զօրովարացն
 Յանժըուանչ ակնարկել՝ տարածանին յալ յահեակ Թեւս
 Ամարտայայոյ փոթորկմամբ, իբր ընդ լերինըս մազեալ մեք :
 Անմահից եւ մահացուաց հայրն լըսէ յանկոխ սարսյն
 Զլուտացոգ եւ զերոխտապանծ վէս բանսարկուին ճոռոմ խորտոյս ,
 Առաքէ զուանչ ոգւոյն, փարատէ զամոն եւ զմահախուղ
 Յանձնէ իւրում բանակին, եւ փայլեցին բոցածածանչ
 Զուարթնոց հոյք լըսափետուրք յոսկիազէն փազփոզեալ զարգ :

Գեանտքարչ ծանրութեամբն յերես երկրն սուրային գեւք ,
 Այլ 'ի կոյսս ընկայտերոխս լեռնակարկառ եւ երկնագեղ
 Անձոռնի հասակացն յոխորտընթաց ամբարտակեալ
 Ի վերայ հանուրց գըլխոց եւ իրանաց ընկայալանց ,
 Հրտանուէր զըզըրգմամբ գոռոզ մարտի հարեալ խօշիւն ,
 Զեռն արկնն, ասպար 'ի վեր՝ զէն 'ի խոնարհ, տեղալ արդունս
 Մուկրս հրոյն գըծոխոց 'ի Թորգոմնան զընգից կաձառս :

Ի ձայն անհզ բարբառոյ՝ Միքայելի բարձեալ իրտոյոս ,
 Տիրանուէր բանակին երկնից հրաքերձ զօրացն պեւ ,
 Դըրգէր յայնժամ մտ յառաջ ըզլըսաթեւ մանկըտւոյն խումբ
 Ի վերայ Թեւոց հոզմոց 'ի Թուիչս օգոց Թեթեւութեան ,
 Վահան ընգգէմ 'ի խոնարհ՝ յարձակելոցն սըլաբաց
 Ի շացումն այլաց լըրբից 'ի շողալեաց ագամանգին ,
 Եւ 'ի գընգին Ստոուծոյ հոզմնի մեծ ամրապահեստ .
 Զէն մահազոյժ շեշտակի հրաշէկ շանթեալ կոպիէին Թոսզ
 Յանգընգագուանգ ասպարաց կումբ, յամուր կորդակաղն գըծոխոց :
 Անգ էր գոռ եւ բարկութիւն անպարտելի ակոյննաց ,
 Որպեսի շեռես երկինք յօրէ անտի յորմէ մարտեան
 Բոցեղէն Զուարթնոց բանակք ընդ ասըստամբ հրեշտակին զբոս
 Հոռելով ըզնոսա 'ի տարտարոս խաւարակուլ .

Պատերազմ էր անարին, զի ոչ մարմնք, ջիւք եւ ակերք
 Իին մարտկացն, այլ օգիք եւ ոյժ եւեթ, մահ ոչ ուրիւք,
 Բայց ցաւ ամօթ պարտութիւն 'ի վերնամարտ անմահ՝ զինուց :
 Ոչ դք այլ 'ի մարմնագէն զբոսկանէ անտի ետես
 Զանհիւթաւոր զօրութեանց գումարս գընգիցն գուպարած ,
 Բայց միայն 'ի հոգեմոուխ սուրբ այլեւոր նահապետէն ,
 Ոյր աղօթից բոցաթուէչ սըլացեալ յերկնից ի ինչին Թեւք
 Ըջհրարուն զարմ հրահոսակ ընդ գըծոխոց գէմ գըրծանաց :

Ի՛նչ ի՛ վէպ դալ հնարեսցի ազգ ազգ մարտից, պարտից, յազմից .
 Բոյլ ի՛ բոյլ երկինից աստեղք թէ աչք էին անդ ՚ի ժամունչ,
 Տեսանել ոչ բաւէին ըզբնաւ եզեալս յերկուց կողմանց .
 Սմինայն ծառոց ակրեւք ըլուրք եզեալ համագումար,
 Եւ հանուր հողմունք եւ սիք՝ շունչ կենդանի խօսել ՚ի նոյնս,
 Ի հիւժոյ բանիցն յազմեալ՝ ոչ բովանդակ հասցեն շառել:
 Դու սահայն, հրեշտակդ հայոց, գէթ ՚ի մասնէ գու ինձ ոգեա
 Զոր ինքնին ՚ի տեղադրն գործեսցր անձամբ դըլխով՝
 Ընդ մեծի սպարապետին լուսեղինաց գատուց բիւրուց,
 Մի գնորհչդ զայդ զըլանար սիրեցելոյ քումըդ դրոհի:
 Բնիշար զորագլուխ սամայելեան ազգիկ վաշտից,
 Որ ոչ ՚ի գահ դժոխոց, ոչ յարարին ասելութեան
 Տայր ումէք ըրիկորդք ամթռ աստուածընդգէմ բարձին պատուոյ,
 Եւ յեա բուռն ՚ի կռիւ յոգոր ընդ անմահին եկեալ յերկինս՝
 Պարզեմալ զանոռն էր պիղծ զիւր տիւսանեանըն ՚յերբովժայ,
 Աստուածանալ ՚ի նըմին, տիրել ծագաց տիեզերաց,
 Ի հոգի եւ յամրութիւն զինու զրահիցըն խիզախեալ,
 Փռթորկեալ զերդ մուծ միբրիկ զայր թորգաման քաջին յեզեան,
 Յայր հայեցեալ՝ տեսանէր ՚ի կորովի հասաղլը բազկէն
 Դիակամբ ծածկեալ ըզգաշաս եւ ըզծործորսն ծով արեանց .
 Ճօճէր կըշտէր զայր ահա զցրժոխաթոյն նիզակն ահեղ:
 Ընդգէմ՝ նըմին խոյացաւ հայաստանեայց արի սրովբէն,
 Ի ձեռին փայլահնահար սուսեր եւ աչքըն բոցալուռ .
 « Գրոտի արդ ըզքեղ, ասէ, գլուխ առաջին իմ յիսերիմ՝
 Ոչ մեկունդ միքայելեան արկ ամհին քեղ ահ եւ անձ,
 Ոչ բարկացայս հըզօրին աջոյ հրացան փայլատակուճք՝
 Որ ՚ի հուր սանդարամեալս շանթահար զքեղ խանձողեաց .
 Արդ նորին սաստ այս սուսեր հասեալ ՚ի քեղ վըճարեսցէ »:
 « Աստ իցեռ եւ դու, կըրկնեաց վիրք հայհոյիչ ոգին յահուրդ,
 Տապգէ գու շիտիտի, գանգուրագեղ քաջդ վարձակ,
 Երգեսցիկդ պարաւոր նուագող երկնից ամթռոյն շուրջ:
 Աղէ դու նախ առ ընկալ զԲնիշարայ զեղարգեան համ,
 Եւ գեղձան խոսողք վարտիցդ ընդ ազբ գայցեն սաս եւ ընդ խուղբ »:
 Դիւսխորոխտ անգէն ուժով անդընդայինըն բըռնութեամբ
 Արձակեաց ըզհեծանըն սըլաքեալ մահաշըշուկ:
 Ընկալաւ զայն կորովին բազկաւ Զուարթնոյն կուրբ ադամանդ,
 Իբր ընդ վիճի զապտիկի հարեալ ՚ի բիւր ցլնդեաց փըշուրս:
 Զայդ ընդ նըմին ահաբեկ վաղակաւորն հրաբերան
 Էջ կափեաց հրեղէն աջոյն ՚ի խորոխտ կառափնն փերագին:
 Առ ցառոյն ՚ի գուռն անկեալ՝ մըռնչեաց հարիւր գլնդեց հանգոյն,
 Կամ՝ իբր ալիս մայկգինըս խառվախուժ եւ փըրփրագեղ
 Ըզծողըն աշխարհակալ, որ կոշիռնեալ ՚ի մնայլ միբրկաց

Տաղնապեալ կոհակակոծ ընդ ժայռս յափուանն զօշիցէ :
 Տեղի վայրիկեան ետ ընդ կրօւկ , խածեալ զշքրթօւանս , իւրովն հանգերձ .
 « Զի քեզ , քաջք 'ի սայր լեզուի , հենգներ անգրէն արի Զուարթօւանս ,
 Այսչափ յոգի կրտընգոց նըւագածուի հարկանիցէ » :

Իսկ երկնից մեծ զորագլուխ հրեշտակապետն 'ի նմին պահու
 Իբր հեղեղ ինչ հրեղէն յինքնակալին անգընգոց գե՛մ
 Շարժեր զբանակն , ինքն յանձնէն եւ 'ի զինուց բոց շքնչերով .
 Եւ նիզակ ընդ ասպար շիահեալ գի՛մէր յայն գեղուզեալ :
 Իբրու զլեռանն զլ՛ծմանն նա կայր անգէն սարաւանդեալ ,
 Ըջագաւթն ընդ երկինըս կարկառեալ զամբարտաւան .
 « Եկ , ստեր . շէն այդ բազուկ եւ քաջի զէնք ինձ անծանօթ ,
 Որ եւ այլ ուրեմն երբեմն բարկաճայթ հանգերձ շանթիւք
 Ուժգնագոյն եւըս մատանց՝ զարբա կարծեաց սատակել գօւնդ ,
 Բայց ահա կա՛մք աւասիկ մեք տակաւին . հէ՛ կաս եւ գու ,
 Այլ՛ երկնապարծ գոռողին ծառայ եւ սարուկ գու եւ գերբի ,
 Իսկ ես տեր միահեծան տիեզերացս եւ անգընգոց :
 Օրն այն մեծ բարենրշան ընկէց վէճակ ընդ իս ու 'նդ քեզ .
 Մնազատ ծառայամիա իշխիցէ սարուկ անաշտարէիկ
 Մտաջի կալ երեւել ինքնակալու թագաւորի » :

Ասացեալ , եւ արձակէր զաշտէն հրեղէն ըզրրբրկոտ .
 Այլ՛ 'ի կողաց ընկալեալ ասպար լուսոյ սպարապետին ,
 Մայթաքեր զայն յայնկոյս անգընելի շիահմամբ արեկ ,
 Որ արեան գնայր ծարաւի մըւընչերով ընդ օդ ունայն :
 Բարկացաւ քրովքին սըրբոյ սըրտմըտութիւն . « Պանգոյք , ստե ,
 Երեկնց՝ երկրի նա է տեր , եւ յանգընգոց սանգարամտոս ,
 Ոյր բանտեսց բազուկ հըզօր ըզքեզ 'ի նմա խաւարարգել ,
 Եւ փոխան փայլատականցն արդ 'ի ճակատդ տապէ՛ զոյս ,
 Ի ճակատդ աստուածացեալ , աստուածորդւոյ եւս եզեալ հոյք » :
 Եւ արձակէ զերկնաձայլ՛ զոսկեկուռ զէնըն բոցաթօնչ ,
 Ընդ նըմին հազար հազարք եւ բիւրք բիւրոց տեզ եւ նիգակ
 Արգն աշտե սըւին մըկու՛նդ եւ բոցաթեւ նետից տարափ
 Հրեշտակափուռն բանակին շքեալ շիահեն գե՛մ զըժօրոց :

Ընկալու Մանգարապետն ըզսոսկալի գեղարգան սոյր
 Ի լայնատարր ճակատ լեւնակուտակ խրոխտ կառավորին :
 Իբրեւ բիւր հոգ՛ մըրբրկեալ եւ զգումարտակ ճըշեաց այսոյ
 Որ բարկաշունչ գոչիցեն ընդ նեզ եւ նուրբ ծերպըս վէճոց .
 Եւ առեալ ճախր 'ի թիկունըս կոյս զարկաւ զլուսի ըզքեանի ,
 Մըւընչեաց հեծեծագին՝ երկողքին ձեռքն 'ի ճակատուն .
 Մըւընչեցին յողորմ թաւանչ եւ խորք խորոցն անգընգափան ,
 Զի բնաւ զէնք ստուցեալք՝ մէն զափոյեան արկին տապաւան :
 Միախումբ անդ լուսաթեւ սպառազինացն զումարտակ
 Զարաշար ըզխաւարուս ռազմն բեկեալ տարածանն ,

Որ վերջոսնին մեծ ասպարեզ՝ այր 'ի հարուածսնն տազնապեալ:

Ի վերացն Անդրնդեհէպեա պատըսպարեալ յարեաւ եկաց .

« Երկնաւոր ազամանդին բըթեցան զէնք մեր այս , ասե ,
 Զօրաւոր այլօճառք ծն անզցեն 'ի մէջ արիապէս
 Խորտակել զասպար նոցա , զթորգոմական ճըմել ճակատ » :
 Զայս գոչէր , եւ առաջնորդ գիմեալ զընդին խրախուսելի ,
 Բուն հարեալ յափըշտակէր 'ի գիւլ ըզլեանն ինչ ահագին :
 Խըլեցան անգէն յերկրէ բըլուրք եւ սարք , ոտք , գարեւանդք ,
 Գահաւանդք եւ հրբուանդանք 'ի բազմագոչ ծովուն արիանց ,
 Որձաբար վէմք ապառաժք եւ սայրսուր ժայռք եւ խարակք ,
 Եւ 'ի գլուխ հայկականացն տեղային մըրըկատարափ .
 Որոց թէ չէր հովանի աստուածամուխ Զուարթնոցն ասպարք ,
 Այն տիւ յետին էր Հայկայ , եւ մըրցարան պատերազմին
 Բանակին թորգոմազանց մըշտագիշեր խոր գերեզման :
 Ի գագիլ զինուցնն թոխլս՝ հայկեանց բացան աչք ւատրնեայց ,
 Եւ վեհագոյն զօրութիւնք բնութեան՝ գ իրեարս 'ի կռիւ մըրցեալք ,
 Թէ թէ գլորդ տիեզերաց առ ոտս հասեալ անդ մօտալուտ ,
 Տապալել համագոյնից 'ի նախասկիզբն անգընդոց վէս :

Թաւամուր նըսեմաստուեր լերինք Հայոց հաստակմունք
 Երկնաւոր սկայինցն 'ի մեծ բարձեալ վահանս տատանէին .
 Զոր անդրէն ախոյժ Զուարթնոցն կաշմբուան անյաղթ բազուկ
 Թօթափեալ 'ի թըշնամիս անդր ընկեցեալ արձակէր կուտ :
 Էր զի լերինք պատահեալ լերանց ընդ օդս պայթեցին ,
 Էր զի փրուզեալ ըզգըլթով զըժոխահեա յոխորտ վաշտուց՝
 Զաւանդէն եւ զջորական խորտակելով անդ առ ետեղ ,
 Եւ թաղեալ կենդանւոյն կորընչէին անգընդասոյղ .

Մինչ զբրբուել մընացելոցն եւ ապա տեղի ձիգ ասպարեա :

Ետես յետս ընդ կրուկ 'ի կայիցըն նահանջեալ 'ի շտապ տազնապ
 Սամայելի եւ Բե՛լիար փոխըստական զընդին 'ի գլուխ
 Ի կռիւ կան ամկաւին լեռնակարկառք եւ երկնաբերձք ,
 Եւ զայն իրանն յաղթանգամ կանգնեն ասպար եւ մահարձան :
 Զայն առ իւրան ամէնէր երկնից ըսպարապետն ահեղագոչ ,
 Հետ ընդ հեա ձեռն 'ի կապարձս՝ 'ի լայնալիճսնն ոսկեղէն ,
 Մըսանեղ ընդ աղեղն եւ 'ի գըրկացըն կորովեաց
 Լխածիք զազգոյ մատանց հրացայտ ցատումնն թուուցանել :
 Բոցասուր հրեղէն նեախց 'ի թըշնամին ընթանայր գետ
 Զանեղին ուտել լափել զհակառակորդսն բարձրայօն :
 Երեւաց տեղատարափ հրահոս ուղիւիցըն շառաւմանց
 Արարտամբ բանակին թիկունս ընդդէմ գարձուցեալ յետս ,
 Երկնազէն ազդեցութեանց հալածական երթ փախըստեայ :
 Զօրութիւնն յայնժամ ահեղ ամենակալ արարելութեան
 Ի բարձանց անտի ծայրից արփիաճեմ զըլծոյն Մասեաց

Եւ ըզմայն իւր առաջի բոց երեսոցն 'ի մարտին գտ :
 Որոտաց նոցա երկոց՝ յերկոց գիմաց աստուածութեան ,
 Երկոց առաքեալ ըզինի նոցա փայլաստեալունս
 Սըրտմըտութեան հրոյ եւ նեաս ամենայտքի աղցն շանթից ,
 'Նեա մի հըզոր զորութեանց , իմաստութեան մեւ նեա երկրորդ ,
 Եւ երրորդ նեա այլ՝ հոգւոյ յաւերժ անմահ՝ կենդանութեան .
 Սպասարարու անգ զըժոխոց խորտակեցաւ յանգընութիւն :

Միջորեկ քամակախոր եւ ունաձայն վայոց ճըշիւք
 Սոււնաբայ իշխան մահուն եւ Բելխար , գունեք խաւարի ,
 Ի լերինորն սրանային 'ի Մամրուտայ եւ Գըրգուտայ :
 Զհեա պընդեալ հասանին երկնախորափոյս յալթօզ բանակք ,
 Ընդ հրաշունչ եւ բոցափռ բերան բորեք խորխորտոյ
 Մըղեալ հասն ըզնոսին 'ի զըժոխոց սանգարամես .
 Անմահին զորապետն առ կուսանն անկեալ նիզափաճօժ ,
 Ճեպեալ զնոսա տարնապեր արեագունչ իւր պարմանեք :
 Ցեանալ զի ստուար բանակին նեզին անձուկ խորոցն ծոցք
 Որ ահագին պատասմանց լայնածիր չոխն պեակքմանք
 Ոչ բաւեն սակաւին անգընգասոյց կլանել ըզնա ,
 Ի սեզ հըզոր գեղարգանն՝ որ 'ի ձեւին՝ բախեալ զերկիր ,
 Փոսացոյց վերապ մի միհ անգընգախոր եւ անյտակ ,
 Դարահոտ եւ զըլի՛իվայր անգք ըզնոսա թօթափեղով :
 Եւ հարեալ ոսնատրոփ աստուածազոր առոյգ բարձիւք՝
 Թաւալ առեալ տապալէ լերինս ըզհեա նոցա զերտեղք ,
 Եւ 'ի սպառ ըզբոցաշունչ խընու զորհորըս զըժոխոց ,
 Շիջուցեալ եւ զըզցայեալ հաւրն եւ ըզժուի անգընգային
 Աղբերարուզին վտակեք ծոփացելովք ցարգ 'ի Գըրգուա :

Յերկնախումբ բանակին՝ հայկեան զընդին գեա պահապան
 Ի գաւազրուժ զըժոխոց՝ ընդ Հրեշտակին հայոց ձեւաժք
 Թողեալ վաշտ մի Կապուտոզ լերինն 'ի կողարն մեծանիսա ,
 Զարգարոց ոգինս առեալ ընդ իւր երկնի սպային իշխան ,
 Զայն որ յեա զաստուածամարտն վանելոյ սիպից եղեան
 Ի բարձանց նըստեալ գըլուփս՝ 'ի կտտարածն եղին գետտին
 Հայաստան աշխարհին արգարութեան աշխոյժ մարտոց ,
 Սըլանայր խաղայր նորք , զուգապարկց երկնապուտորք ,
 Որպէս երամս աղանեաց ողբափափառ սոււտանեւոց ,
 Անգք 'ի ծագս այրարատեան աստուածաբարձ բարձրք Մասեայ :
 Անգուսա յերկինս ըզինի հետոց անգւոյ կաւայն արարչակիր
 Թալթական փառք 'ի ձայն աւազափող շեփորայից
 Ի պէսպէս գեղջեղաձայն նուագս անմահից երաժըշտայ
 Պերձանօք գեղեցիկանալ գունգ գունգ սողեալ անցանկին :
 Զի զերկնից եւ զթորգոմայ վանեալ ճակաս արիաբար ,
 Զսանգարամես զորութիւնս , եւ փոխանակ թողեալ իւրեանց

Ախոյեան երկնից ըզհայկ աստուածազբէժ պատուհասին ,
Կալ տանել ըզյազթուութիւն , պըսակ առնուլ զանեղծութեան :

Իսկ ըսկայիցն երկոցունց դազանարար խառնեալ ռազմունք
Գոռային ընդ միմեանս , իբրև հըրգեհ բոցածաւալ
Տոչորեալ զԹաւուտ խարձից՝ ընդ լայնութիւն մեղեալ շամբին :

Ի ձախուժ Թեւին Կերթովք վիշապաձայն որոտալով
Չաւնարուեստ զինուց ազգ 'ի գործ արկեալ , եւ յորդորեր
Չիւրն ամբօս ծովակուտակ զաջոյ Թեւովքն Թորգոմեանց ,

Հարկանել զայն 'ի կողաց , եւ ըզԹիկամբ գալ պաշարել :
Իսկ արք սկայն մեծըն Քարթլ հանդերձ եղբարբընն գիւշազամբք
Խրտեւածեալ ըզմանկութեան հիւսիսագունգ արբունն հուժեկու ,

Քաջութեամբ ունին ըզչէ՛մ ըզզըրուանեանըն զուզալին ,
Չըտալ Թոյլ գալ սքփուել տարածանել ընդ արեւմուտս :
Չյանգընեալն առհասարակ արկեալ զի ցուրտ հովին տապաստ ,

Ըջիբզտի պատանեալն զումարտակ աննն նըւալ :
Եւ Կովկաս վեհալն 'ի խուան անդ Թուրտի գիպեալ քաջին ,
Շընչասպառ ընդ նոքոք անկեալ նոցին ժիր երիվարք ,

Իջեալ հեռի կըտուէին ըզյազթուութեան մըրցանակէն ,
Ծարաւի արեան նըման սովալըրուկ կըրկին գայլոց
Որ 'ի մատաղ եղբրուի վերայ 'նգ միմեանըս կօշիցին ,
Եւ յարեանց բըզնեալ հեղեղ լըւանայցնն զմարմնս իւրեանց :

Ի կըմբեայս հաստ ասպարոցն զէնս յորով խորտակեցին ,
Քիրան ասպածոյժ վըտակեալ ուտգաներ զանգամնն առոյգ :
Կան արի նիզակակիցք ըզքանչացեալ շուրջանակի
Ամհեհայն ըսկայից ընդ արարուած նորանըւան .

Որոց քաջ պատահեալ քաջի՛ տեղի տան 'ի միմեանց ,
Եւ այլ այլուր արշաւն յարին խանձեալ մըրցամարտից :
Աւսղ կոյր եւ զաչացու մարգկան երեւք առ հանգերձեալս ,
Որ զբախտին ոչ նըմարեալ ճակատագիր՝ խընդայ 'ի զուր :

Չի յասակուն 'ի վեր ահա գրոյմեալ կայ քեզ , քաջըզ Կովկաս ,
Վայրն եւ ժամ՝ յոր 'ի բազկէ Թուրտիք քեզ օրհաս կընքեալ .
Սակայն չեւ է առ գուրս . 'ի շնորհս եղբօր քում երեսոց
Դիւշազինըն Հայկայ եւ մեծի այսր աւար պատուոց

Յամեցոյց Տէր , զի քաջին մի լուսափայլ պերճ յազթանակ
Սիրելոյ հարազատիք մահուամբ 'ի Թուխ ներկանիցի :

Իսկ քաջալն Հայկ 'ի միջի անգ ճակատուն Թորգոմական
Հայրանըման ծընըդովք , արմենակեան հանդերձ զընգաւ ,
Իբրև բոց ինչ լափլիզող ընդ անտառաց Թուխս ընթացեալ ,
Չաւնայն ընդգիմակաց ուտէ զբարեանըն մարդատունկս :

Երկուս առաջ յորդորեալ ըզբոզմնգակ միջ ճակատուն ,
Հարկանել ըզտօտանեանն յաջ եւ յահեակ Թեւոքն խաղայր .
Չ'ի մըրաց կասեցուցեալ խորամանգեալ իւր խորհըրդոցն ,

Եւ զքամեան ջրերն յաջոյ թուէ անոռի զբրգուեցուցէ :

Գորովն խոռ եւ Ապահ եւ Գագմոս քաջն արմենահեան
Առաջի աչաց ծնողացն քան ըզկար խրոխա պատանեաց,
Քան ըզկար հողածին մահկանացուի շահատակեալ,
Մէն մի հայկ յահէ ցնորից պակուցելոցն երեւէին :
Ի բազկէն խոռայ Սուսան՝ Ըահէն անկան պետք զորազուփք,
Առաջինն սուսերաւ ընդ մէջ հերձեալ փայլահնահար,
Եւ Ըահէն՝ որձաքար եւ անհեղեք ապառաժիւ :

Ըզճակատն խորտակեալ, ցնդեալ զուզիցն ընդ մէջ յատակ -
Մարնչէր խոռ . « Չեւ եմ չեւ վրիժուք յազեալ հարադատիս ,
Ուրուին եւ գուք եւ քաղցր աչաց Արուսեկին լերուք ձօնի » :

Պատանեակն արմենահեան անէ արի նիզակին կուր
ԸզՎրիւ եւ ըզՄաւուն եւ ըզՎարէն հուժկու մանկոռի :
Ամհէն անդ Ապահ զհատու վաղակն առեալ 'ի կիր,
ԸզԿառափնն ճեղքէր ըզՄասխուգայ դաժան սկային,
Տեղաւ ըզՎին ընդ երանսն խոցոտեալ ընկենոյր ցուրտ ,
Եւ զասպարն 'հիւքարայ պղնձի՝ լախուլուն պատանեալ
Ջախջախէր ընդ նովաւ տախտապարեալ եւ զինքն բախցն :

Իսկ ըզհորն գիւցազին ո՞ բաւեսցէ զհայկայ երգել
Ձըսկային շահատակին եւ զահաւոր բազկին հարուածս .
Որ զեղք վագր արինարբու խանձեալ 'ի հօս մեծ բառաչառ
Ոչ ըզսով եւեթ լընու՝ յափուցանել զիտէ զպատուք ,
Այլ ո՞ղջն ընդ լայնասփիռ սուարած գազանն մտելեան
Կեղեքեալ եւ ցըրցըտեալ ողողանէ յարեանց հեղեղ .
Կամ թէ որպէս բարկացայտ մըրրիկ յամպոց սուր ոտաուցեալ
Ի կարնուտըս մայրեաց, կապուտ թողեալ մերկ կողոպուտ
Ձստողն գեղ 'ի սաղարթուցն եւ 'ի մըրգոց, եւ անցանէ
Հասանել ասպատակաւ 'ի մեծ ոճիր եղեանաւոր .

Պատանիք քաջայանդուզն ականաւորք ընտիր ընտիրք
Ի հողմոյ սըրտըտուծեան զինու սկային թօթափէին :
Այլ այն չեւ եւս էին գործք նահատակին այնմ արժանիք ,
Փուծայր 'ի մեծ ինչ՝ ժաման յարեւ քաջն բեկայ լինել :

Յաջում թեւի տիտանեանց եհաս սակայն յուսոյն իւրոց ,
Ում գէտակըն կալեալ հայէր արի սկայն թորդոման ,
Ձի բեկաւ այն առաջի բուռն ըսպային եւ Առնախոյ,
Որ յայնժամ զըրուանեանցն յառաջագէմ շահատակեալ
Խառնամուխ 'ի քուշացիան իբրեւ ըզգեւ մի կատաղ՝
Ոչ միայն մէն մի զըսկայս, այլ եւ զըրկատարն գիմակացս
Հարեալ փուղեալ տապալեալ 'ի սուր 'ի տէգ եւ 'ի նիզակ ,
Ի բազում արեանց նախճիրս ուողանէր զառքստորեան ,
Յամենայն վազ գիմազբաւ մի մի այլր գի արկեալ թաւալ ,
Եւ վազիցն ոչ գոյր չափ, ոչ օրինակ եւ ոչ համար ,

Զի Վլաստամն իսկ նախանձորդ պարտեալ յառնէն զանձն իւր ետես :

Եւ Բիւրասայ, որ անդ էր այն օր ինքն անձամբ, եւ այրուծին Ղեկըսաւ առ սակաւ սակաւ ընդ կրուկըն նահանջել

Յերեսաց կարկըտահար տեղատարափ նետոյց ւարդեանց :

Անոր ՚ի դէպ եհաս ժամու եւ հրուգին քաջ իւրով վաշտուն, Փռւծացեալ ինքնին հանել զանպարտ արեանցն ըզքէն վերիուց

Չանօրէն մարգազոհին, զաչադեղոյն տառապանաց :

Իբրեւ կորձ կորակառուց լիամագիւլ յափըշտակօղ խոյանայր թեւատարած սլացեալ զընդան ՚ի կիւսահմայն .

Հատանէր ըզնա յաջոյ թեւէն անձուկ իւր լաշկարան

Ի ստորոտ Վապուտողին ՚ի մալլ մայրիս վտարական,

Որ եւս ՚ի մուծ թաթաւեալ աւուրն էին կարճատեղոյ :

Կա զթիկունան անդր ՚ի պուրակս հաստ արարեալ՝ սրբտապընդէր խրախուսէր որ ինչ զիւրեան արիք ուրիք մի սորորել,

Վալ ՚ի կայի անյողգողք՝ ունել զչընդին հրուգենայ գեմ :

Բայց վեասնդեալ տաքնապի յաշիոյժ քաջացն կորովաց :

Արք զօրուն, որ զիթաւալ ընդ զառ ՚ի թափսն անկեալ խաղան,

Ընդ նոսին եւ քաջն Արեշ արիաբար կըռուեալ անկաւ .

Ո՛ր կապարձըս զարձուցեալ՝ առապարաց, պրակաց, ձորոց

Յեր վայրացան ելանեն . մընայր միայն մերկ ամայի

Նրիւք սրբտեայ եւեթ արամիք ամեհագոյն զըլտապահօք :

Դիւթական արուեստիւ արբանեկին իւր զորութեամբ

Ներքուստ բոց ՚ի յատակացն ՚ի վեր բըղնեալ զբժօխական,

Հըրգեհօք յական թօթափել հարեալ լուցին զմայրեացն անտառ :

Ընդ նըմին եւ ձայնք տհեղ գզորգից թընդից եւ սասանմանց,

Ճիւ բարձեալ բոլորաբար գոչէին վեմք, լերինք եւ բլուրք,

Եւ հանգոյն իմն ընդ միմեանքս կոծելով հերձեալ ձայթեն :

Ինքն մտորակ ՚ի մըրրկոսն երիվարին արարեալ կուշտ՝

Անցանէր ձիարշաւ ընդ հուրն եւ արքն իւր երեքեան :

Հրուգենեան զընդին տեսեալ զայն, շքրոուցեալ յահէն հարթչին .

« Լերուք յորգին զօրութեան, շահատակեալ գոչէր հրուգին,

Ժիր լերուք, արք, խրախուսեալ յԱստուած Կոյի եւ ՚ի մեծն Հայկ :

Թե զքժոխոց իսկ անգանգս արար Բիւրասայ իւր ապաստան,

Օ՛ն եւ միք ըզինի նորա, նըմին անգէն պատահեսցուք » :

Իփղախեալ սկայից՝ քաջաւըն ձիաթափ անկանեկին

Ի հրատ անդըր բորբոքեալ իբրեւ զարծուխ յաղթ մեծաթեւս

Որ ՚ի մեջ փայլատականց ամպոց առեալ ձախր ՚ի թըւան,

Եւ ընդ ոլորտըս մըտեալ շողացեալ յօգրս խաղայցին :

Գիտէին ինչ ոչ ինքեանք, սակայն հրեշտակն Հայոց արթուն

Եւ Չուարթնոցըն զօրութիւնք, աներեւոյթ գառք լուսեղէնք,

Որ կային յառեալ ՚ի կռիւն անգ ՚ի գիտի Վապուտողին,

Մափաձայն եւ բերկրաբերձ ողջունեալ զերթն արիսական,

Ըզգահանարն զերկնաւորս արի արանցն արկեալ զքրքեալ,
Տանկին անգլանելի ամրածածուկ հոգանացեալ :

Ի հնոցէ անտի արտաքս այն ինչ եղեալ եւ հասանն
 Ի բերան նեղ եւ անձուկ կըրձի մոլ խորածորոյ
 Յայս եւ յայն կոյս սեպացեալ ապառաժուա քարածայսիք :
 Անգէն ուշ 'ի կուրծս անկեալ յարեթաղարժ 'նահատակին ,
 Փախըստիչն կըրկնուղից զարան 'ի վերայ կացույցանէր
 Յեւս 'ի մուտըս կապանի կըրձին 'ի գահ ըզցուշութեան .
 Եւ , « Հըզօրիչց Հայկոյ հաս ինձ 'ի Թիկունս , գոչեալ յերկինս ,
 Ըզգազանն անգառաղից արգել փակեա մեզ 'ի կախուշս » ,
 Եւ մտորակեալ զերիժարն օգապարիկ եւ ամենի՛
 (Նդ խարակն 'ի վեր Թաննել , հայել ընդ որ զըտանիցէ ,
 Ելաներ կանգնէր 'ի քիւ մի մեծ վեմ պազանձաւին
 Ի վերայ կարկասեալ անգընգային ինչ խորագոտի :
 Չգիտնելն անդ 'ի Թափան ըզԹիւրտապին կիւս Նժգահակ ,
 Եւ զգարահաս դահալժ ընդ վտխ հոսիլն մի ասնկ :
 Գոյ պըսցեալ ընդ օգս՝ յարեւըն կախարգին սպառնալով սուք .
 Ի Զուարթնոցն հոգիանիւթ բարձեալ 'ի Թիւս իջանէ գոյ
 Պէս գունակ ընդ արամ գետին եւ ընդ յատակ ինչ զտա 'ի վայր :
 Ի տեսիլ ահագնադոյն ըզբանելիւս եւ մալութեան
 Պակուցեալ սասանեալ ընգարմացան կիւսին համհարգք ,
 Պաղեցան երակք նոցա , երիվարոց կապեցան սոք ,
 Յերեմից զք սպառաղէն համարեին իջեալ 'ի վեժ :
 Չերեսին 'նա Թիկնապահարն 'նախ 'ի սայր մաշեր սրբոյն ,
 Ապա կըշէր ըզիղակն 'ի քաւգէին սիրտ ամպաղէշս :
 Ի սասուխն հաստարուն երկոյն հացւոյն զօրից երկից
 Չարհուրեալ սոսկապէս զամբին 'ի վեր վազէ հրաշունչ ,
 Եւ 'ի սիրտ իւր ընկալեալ զոչ իւր հարուածըն՝ տարալժ .
 Տապալի եւ Բիւրասպ յերկիր յահեղ զըզօրգեալ Թունդ :
 Մնեացեալ եւ յամիրայն յուտոյ հատեալ յօգնութենէ ,
 Գեհնահաս բերանով եւ բարբառով զըժոխալուր
 Զամնայն սոնգարամետս եւ զօրութիւնս անգընգական
 Ի Թիկունքս ձեւընաու տաղնապելոյ կարգայր ժամուն :
 Եւ զարուեսարն զընտանի զնըշանակերա 'ի ձեան սոսկալ ,
 Յուպ սրխրապարժ մօտ Թէպէտ չէր , այլ՝ մըշտ առ իւր ստաման մանուկ՝
 Եւ ընութիւն օձախան օձորովոյն եւ օձամուխ՝
 Ըստ համբաւուց վազեմի ստուգապատումն աւանգութեանց ,
 Իբր անկեանն էր 'ի գետին՝ վշապանայր անգէն Բիւրասպ :
 Երկայնէր ուն եւ սոսորդ , զըլուխ եւ վէհ արեանց բերան ,
 Եւ 'ի նմա մահու ժանիք , աչք 'ի ճակատն ըոցապիկք .
 Հանէր Թեւըս մաշկութեւս իբր ըզնաւոյ ինն պտապատս ,
 Զ իրան՝ ըզգիտր քընթընեցոյց , 'ի քառընթաց արներ Չիրանա ,

Ըջարան քարէր պարոյրս խոյտարդէա մարմնոյն 'ի ակա .
 Գայարեր շանթեր մերնէր , մերթ ըզչետին խարաղանեալ ,
 Մերթ 'ի վեր կանգնեալ ողորկ աբաունն իբրև նոճ հաստաբուն ,
 Մինչ յամպ օգոց սուսանին թաղանթամաշկ վարազաթեք .
 Ընդ քիթս եւ ընդ որկոր զբժոփացեալն հազադի
 Հուք եւ բոց շնչէ ցանկ հրահոս լերին որպէս փրօպ ,
 Յաշացն ահնակապճաց հասանէին փայլատակուհք .

Եւ վշապք այլ եւս մանունք յուսոցն ըզվիզըն ամարձեալ
 Ըբէին ճրջօղ սուլիք՝ ճօճեալ լեզուս սուք եռասայր :

Սի՛ն զերախըն խոր բացեալ՝ կամի կլանել զարին հրուգին ,
 Որ ձրդեալ զտէզն 'ի լանջաց դեմթաւալ անգրուվարին՝
 Սկայարար հարոյր 'ի զլուխ 'ի կուրծս 'ի կողս Վժգահակոյ .
 Ընդ բոցաշունչ կայծակունս վշապին ժամս հապուստ մըրցեալ՝
 Որ զերգ մըրբիկ զայրազին հնոցի հոսեալ 'ի կողորդին ,
 Գնայր քրբոսան ուկիք ապաժոյժ ընդ մազեղ լանջս , յաղցերսն առոյգ :
 Տետեալ ապա զի չաղցին 'ի գիւտարին գաղանըն զհնք ,
 Ոչ այլ գառք ինչ գոյ հարկոյ , ձեան 'ի թամբին ձրդեալ ճամբրուկ ,
 Յոր պղնձին եին սարիք 'ի կալ եւ կապ մարտին գերեաց ,
 Յայն խեղցին աճապարեալ , կըրհեալ հանգոց իբրև շուպան ,
 Ի վերցոլուոյց ուլնն հրարուգն արկեալ ձեպով , կըղծեալ ուժգին ,
 Ընդ անութ առեալ քարէք երկվարուն հեղձամըզձուկ :
 Ո՛վ զարմանք . զոյք նըմին խափուցաւ հուրն փորատեալ ,
 Խըքեալ ուրգք ցընցուգք եկց պարանոցին ընդ երկայն փող .
 Ըխթաներ եւ գիւթական բոցասալար մայրեացն հըրդեհ :

Չահափեա ճիւտոն ընդ քարչ արկ 'ի հրադեղ փէ՛ ծըծըմբոյ ,
 Որ յանձաւս ինչ փապարաց ուրեք անգէն 'ի խորխորին
 Ի պախմանց եւ պատառմանց աշխարհակուլ հեղեղաց ջուրց
 Կայր յոյնժամ՝ բերանացեալ 'ի մեջ լերանց գոյզն 'ի բացեալ ,
 Եւ պըրկեաց անգ 'ի սարեխ քարանձաւին շղթայակապ .
 « Հայկանոյ՛ 'ի խարուկէն , զոսայր , կապէ գեեղ սաս 'ի հնոցդ » :
 Եւ զի քի յանկարծ երբէք խըզեալ զիսպանսն ելցէ յորջն
 Միւսանդամ՝ ապականել զերկիր յարին եւ յըզձութինս ,
 Մերկացեալ ըզցին եւ զարգ յանձնին , հանդէպ անգ արտոյեան
 Սկայակերպ փռեալ կանգներ զինքն յայրին զուրս խըրտուկ խուճապ :
 Յահէ անտի ստեղացեալ՝ փեմտառեալ կաց անխըլլիրտ :

Չայն առ իւրսն ամներ անգուստ առիւծարար եղեալ գոչին .
 Գան հփացեալ ընդ եղեպուն , անունն զանկեալ սկայից կապուս ,
 Ըզվիոյն ինքըն հրուգին զանձամբ արկ զէնս , հեծաւ 'ի ձին :
 Առեալ տաներ ըզնոսս եւ զգըժոխոց եցոյց պատրանս ,
 Չերկնաւոր արջերութիւնն եւ ըզբիւրասպ 'ի փէ՛ հրեղէն
 Չի հեծեր եւ բոց մըրնէր լուգեալ 'ի փէ՛ ծըծըմբավառ :

Պար կըրձուիք զխստակարեկ զգրապետուն առեալ վաշտուն ,

Վարձ արարեալ գան ըստէպ առ զօրն ընդ նոյն կապանն անձուկ ,
Ինք զանխուլըս վայրացն որոց տեղեակ էին հրմուտ .

Եւ եկեալ ժամանէին 'ի Թորդոմեանն յազԹող ճակատ :

Ձայնք հընչեցին աւետեաց 'ի զըրուանեան նախ 'ի Չոլքր ,

Անտի շփնդ համբախն ընդ երկոսեան հարաւ բանակ :

Ձայն առեալ ցընծութեան հայկեան գօշին գունդք ընդ երկինս .

Աւետիս մեծ յազԹանակ ընդգէժ կրրկնեն լերինք եւ բլուրք ,

Եւ 'ի սիրտ տխտանացոց ընկենուին գոյժ բօթալից :

« Ո՛հ աստուածոց ըստեղծօն , սսեն 'ի հենգն արկեալ զԲիւրասոյ .

Հօրն ըզկնի աստուածութեան՝ ծն եւ զցընկնեալ աստուածորդին ,

Ուր ծննդն է աստուածոյն՝ հապ եւ ծննունդն անգր իջցէ » :

Բայց խընդութիւն Թորդոմայ փոխէր յայնժամ 'ի մըլժին սուգ :

Արեւն անցեալ զցարգածամբ լերանց Սասնոյ եւ Շատտիսու ,

Բջրեալին ճառագայթան առ իւր կոչէր գառնալ 'ի մայր .

Այլ ոչ գուլ էր ոչ գազար արիւնտխանն զինուոց մարտին ,

Մոլէր սուր , նիզակ եւ նեա ընդ մեծամիգ ռազմին ճակատ ,

Եւ քան զնոսա բարկութիւն սրբամբողութեան անընկճելի

Յանհնարին քէն յիսութեան գազանեւոց տխոյեանից :

Յարեթեան արին Փառնակ , յոգի եւ սիրտ հայր կարեղէր .

Եգեալ այն օր յաչս ըզմահ , մի տեսանել այլ եւս արեւ

Յեա ճրագին շիջանեւոյ ասն՝ միածնի իւրումն ուտար ,

Ընդ բանակին տխտանեան ընդ լայնալէր երկայնութիւն

Որոտեակ յուզեալ անձին մահ անուանի՝ զբասանի ոչ :

Ինքն անժիւրս կոտորէր՝ որգոյն արեանըն փոխանակ ,

Ձայն վըրէժ հասուցեալ վազազրբաւ ոգւոց նորին .

« Արգ մշտագիւր մեռայց » , ստէ , եւ յարժանին իւր տխոյեան

Ի գեղարգնն ստեղծի բեշեան բազկին զանձն ընկնուտ :

Չեւ 'ի նա հասեալ՝ եհար եւ սատակեաց զԱրշամ , զԹեմուր

Եւ զՊառակըն կատաղի , սկայս անձնապահ տխտանացոյն ,

Եւ այլ եւս հինգ իրանս յաննըչանից արանց քաջաց :

Չվերջին աշտն առաքեալ յեալին որգով Բեկայ 'ի կողս ,

« Արտ ուրեմն , ստէ , մեռայց , ծն առ զաւակս յըրեա եւ զեա » .

Եւ կորզել աճապարէր անարգիլ վէժ մի սպասած ,

Որ անկեալ յաւիտանից եւ այսրը կայր անդ 'ի գետմին :

Մինչ կըռուեալ գեւ ոգորէր ընդ զժժուրէին խըրեալ խարակ , —

Յիւր 'ի միտսն խըրում , իսկ 'ի բնէ խութ ինչ ջեց ժըւից — ,

Հաս տխտանեան մեկունգն ըստուար , Թափանց ընդ ողքն կորով

Ընդ գետին վարսէր ըզքաջն , եւ ոչ եւս այլ յառնէր կանգնել :

Այսպէս զափամբ Նիլոսի մըրցի տխտեան ընդ աւիճուան

Որ ըզարմ եւ ըզաւակ ըզոյս բուռոյն իւր անձիտեաց .

Աչքն բոց , կոկորդ փեռեկ բերանաբաց , կարկառ ճիրանք

Ճակատեալ կայ յաւազին 'ի խորիստ վիրագն ամհարար :

Չափ առեալ զլայրին առիւծ՝ 'ի մի եւեթ խոյանայ վազ,
 Բամահեալ զթեփոտ մորթոյն եւ զեփա առ խիտ արասն ճողփին,
 Զպատենաղէնսն եւ ըզկողան 'ի մի հերձու հարուած ժանեաց:
 Թեքթեքեալ մոյլին նըհանք ճապուկ ճոճիւք կոծէ զտըտունն,
 Ահաւոր ընդ երկինս արձակեալ ճուշ գառնակոտոյ,
 Փըրփրերափ գազանացեալ կազմ 'ի գօշեւ կայ զոխերինն՝
 Ըգճապուռնն սոսկալիս մըխեալ 'ի փոր սէգ ոսոխին:
 Երկիր յարին ճապազի, գետափն յահեղ հընչէ գօշեւն,
 Դեռ եւս յերկայս յաղթանակ, գեռ եւս յոգիւրն կայ ճըգնի:
 Այլ 'ի գոռս արիական լանջաց մունչից անգանացայտ
 Ոստեալ առիւծ՝ արկ տապաստ, զոսկերսն երկկ, ճըրձեաց զաղփս,
 Պատանեալ ըզսիրսն՝ արրոյց զարեանսն ւպատեք եւ զբարկութեանս:
 Խրախուսեալ ւարժանեք տիտանեան գունդք բարձին ըղձայնս.

« Թեպէտ եւ չէ վայելուչ ընդ Բիւրասպի հօր սա կըշուել,
 Եփեացէ հեռ ընդ հեռ որ զարժանին լուծցէ վըրէժ:
 Ըզինամին որս այս տարցի, եւ վազուի այգ ըզինամիտսն,
 Ուր փեսայն է ճեպել, եւ կատարել անդ հարսանիս »:
 Դիւցաղին Հայկայ լըւեալ ըզգառնաղէտ զոյն մահու բօթ
 Եւ ըզմեծ ոճիր վնասուն ընդստուցեալ իւրում գընդին,
 Երկզքումք բախեալ ձեռք զաղցերսն՝ եհար ծափ ըղծափի,
 Գօշէր աբեւժաբար, վարազախառն անկեալ կամեր
 Հասանել վիրազին թափել ըզգէն վըխժուցն 'ի ծոց:
 Թեպէտ եւ զմութ տեսներ տարածամեալ երեկորոյ
 Մինչ 'ի գլուխս էլեալ մածեալ բըլրոց բարձանց եւ անտառաց,
 Ոչ նախ կամեր ինքն առաջին գուշ առնուլ կալ 'ի գուպարէն:

Իսկ Բեյլայ զսուգ կորըստեան ասպաւինին իւր Բիւրասպեայ
 Եւ զստակմանն ւարժանս յաբեթասերմ մեծ իշխանին
 Շատ առ այն որ համարեալ, ձեռս 'ի ոսղէն ելեալ 'ի գլուխ,
 Եւ զի մույլ երեկորին մի առաւել վրասնագեսցէ
 Զվայրացն անփորձս, ետ հրաման՝ խաղաղութեան հարկանել փող:
 Ինքն 'ի նոյն՝ ուստի զայգոյն էջն՝ 'ի բըլուր գարձեալ ընդ կրուկ,
 Ելանել 'ի միջոցի անդ ամբանալ խորհի սպային.
 Յեա անբաւ կոտորածի՝ գեռ տակաւին ամբոխ սաստիկ,
 Որ խուսեալ հեզան զեզան՝ պատ ըզբըլըոյն տուեալ իւրեանց,
 Եւ 'ի ծաւալս առաջից զառըստորեան համայն լըցեալ,
 Մինչեւ հասցեն բովանդակ ոյց ակն ունէր եւ այլ գընդաց,
 Եւ յանձն իւր զայրանայր ընդ գանգաղկոտ յամել չըւոյն:
 Տեսեալ սափայն զի չեմուտ 'ի ճամբար Հայկ, ոչ ընդ ջուրն սնց,
 Մընացոյց եւ ինքն ըզզօրն իւր ընդ բըլրոյն ըստորոտով
 Ամենայն զինու զարգու վառեալ գրօշուք, զօրագըլխեք,
 Ի Թորգոմեան գիշերախառն յարձակմանէն երկիւղած: —
 Հայկ 'ի մարտին ասպարէս, անտի տիտանք, աստի հայկեանք:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ք Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Գիշերօթ բանակաց 'ի բացի. նշան Ստաուածուստ երեւեալ յո՛հ եւ յերկեւջ ամպարչապոն: Ի գծոնաց սպառազինեալ թէ՛լ՝ քաջաւերի յազմել: Ընդ այդն խառնին երկրքեան բանակքն. քաջութիւնք թորգոսեանց եւ ճնուանդ նորին ինքեան Հոյկոյ: Ընկրկեալ տխտանեանց՝ զօրանան ընդդէմ կոլ միւտանգամ. վանին գարձեալ եւ գնան ժողովին պատեն զքլուրքն՝ ուր էին աճրանայ թէ՛լ ընտրիւք: Հոյկոյ գերեքանկիւնին իւր կազմեալ՝ խաղոյ ընդդէմ նոցա 'ի բլուրն: Ատաուած զմահն առաքե առաջէ Հոյկոյ 'ի վերաց թերաց: Վրտամ մեծ ինչ առնել կամեցեալ կամ մեռանել, անկանի քաջութեանք: Ներձեալ Հոյկ զառաջն բերեանց, ստտակէ նեախ զթէլ, հալածեալ եւ զաճրին, գառնայ գոյ: Գահութիւնք առ Ատաուած, հանգերձ մարգարեախառն նապօր Նոյի: Ազոս ողբունեալ ամենեցուն զՀոյկ տանուաւերական զլուխ եւ գնա Հոց ըստ պայմանաց օրինուար իշխանութեան, եւ զայն գիշեր 'ի հանգիստ եւ 'ի իրախճանս անցուցեալ անդէն, ընդ առաւօտն գառնան 'ի Հոյկաչն, եւ որձակի բանակն:

Հ Ա Յ Կ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ք Ս Ա Ն Ե Բ Ո Ր Գ

Մահապետըն թորգոմեան ջերմ արտասուաց յորդ վատակոջ
Ջհարի գըթոցն հատուցեալ առ Փռանակայ քաջին մարմին,
Ընդ ապրացու վիրաւորսն տայր հրաման բառեալ պատուով,
Եւ տանել 'ի ղակիշն յիւրում վրանին հանգուցանել
Առ վաղիւ՝ յոր վըճարել ուխտեր ըզկոխն եւ ակն ունէր :
Ամբարձեալ գիւցազնն հայր 'ի գիտկոյտ բեշեանց կարկառ՝
Ձայն արար առ գունգարն, « Մի գէ՛մ՝ դը գիցէ գցայգս 'ի ճամբար :
Աստ Աստուած, աստ հայրենիք : սիրօղն աստէն արձանասցի » :

Ինքն իւրովք ձեռականօք առանց ինչ կապ լուծանելոյ
Ապառազէն 'ի բացի անցուցանել կայր զայն գիշեր,
Ոչ հայ առնոյր եւ ոչ ջուր, արուսեկին մընայր ծագման,
Բոց մարտից յաղճանակի վառեալ 'ի լանջսն թաւարծիս,
Եւ զի մի գիշերագնաց գերծցի Տիտան որս անձնապուր :
Չնոյն առնէին ընդ նրմա բազում աւագ զօրազրէնեան,
Այգուն իզձք լինելով 'ի գառնութեան ձեռնարկել գործ :
Որպէս գայլք գիշերընթացք որ առ հօտից գարանեալ գոմս
Ըզպապեռեալ եւ զպապակեալ լիզեն լեզուս 'ի հոտ մարմնոց :
Իսկ այլում զօրականին ոչ ինչ զանձանց արգել գարման :

Յեցեալ առհասարակ յարիւնտաթոր նիզակաբունս
Ըսկէին առքնութեամբ այնպէս ըզցայգն այն ահաւոր
Ի միջի անդ հովտին արիւնտուդ ծովացելոյ,
Լուզիլոյ զինուք արանց, տեսլեամբ մահուց եւ արհաւրօք :
Որ եւ ոչ գագարեին ինչ վայ աւագ ձայնից հընջմուռք,
Թըւէին գեռ եւս անգէն մըզել ըզնոյն արւընջեան մարտ :

Խայտալին սկայք ամենիք եւ քաջախիտք ընդ ստաժոյժ ,
 Որպէս առեւծ բաշաւոր , արինասեր եւ քաջաշունջ
 Ի նախնիրս անհուն հօտից եւ հօրանաց կոտորելոց
 Ըզմայլեալ յարեանցն 'ի բոյր' բոսորայնն կայտակ անձամբ :

Տիտանեան պետք եւ իշխանք 'ի Թորգոմեանց զանգիտեալ ,
 Հայկ անփոյթ զարշաւանէն՝ իակ գործածաց ընկեանց 'ի խելժ ,
 Վաստակեալ առհասարակ գունդք հուսկ ուրեմն եւ զբաժառք ,
 Ո՛ր անգէն յառնկելիսն յեց 'ի նիգակաւն ներհնչցին ,
 Ո՛ր զգեակամբք անկելոյ սկայից յանջոյթ մշտն 'ի քուն :
 Արի գիւցազնըն խոհեմ , խայտակն ըսկայն հայրըն Հայոց
 Բացեալ զաշն յարինալից 'ի գաշա անբաւ կոտորածին ,
 Արտասուս բլբլեալ ընդ այսս յանպարտ մուշեալ սրոյն 'ի զոհ ,
 'Կա եւեթ արձանացեալ բախախն Հայոց կայր գէտ արթուն ,
 Եւ աթօք Հայրապետին մեծի երեալ ընդ Ազնն գրախ
 Եւ ընդ գունն արեւելից յաթոս Արբոյն՝ հրակեր յերկինս :

Լուսաթիւջ ստկայն բանակ ամենազօրըն զբուժեան ,
 Բոցանիւթ Զուարթնոցըն գունդ՝ սաւանանթեւ իրեալ անգէն ,
 Զերդ հրեղէն գէտ ծաւալեալ 'ի կոհակէ Կապուտողն ,
 Ընթացեալ զեռայր գայր 'ի բացօթեալ հայրեան ճամբարն ,
 Եւ պար առնոյր շուրջ ըզնփաւ՝ ծայր 'ի ծայր ծուպ 'ի ծուպ խառնեալ :
 Ի սրարշաւ հիւրն գարոց զմեծատարածըն բանակաւ
 Բոլորակ մի մեծ հրափայլ եւ հրապարփակ շքրտազարոյր
 Պատ առեալ պարունակեալ մանեկածեւ գայր յերեւոյթ ,
 Զերդ զահագին եւ զանյայտ ջրքնոյ շքնչանն Արտախաւրթն :

Յսակացան յոյն միտայիշ տիտանացոց ըսկայից աչք ,
 Զմարթացեալ համեմատել գիշերադէտ արկեալ հրատից :
 Եւ անմահ զորութիւնք Զուարթնոց երկնից ցայգապաշտանք
 Գունդ առ գունդ կաճառեալք յերազանչիւր յօրինուածոց
 Ի վերոյ դադաթեան հայրեանց գրբեոց լուցեալ ըզընհս
 Խարուկածին զերդ բորբոքեալ բոցս յերկնից գաշաըն կապուտակ ,
 Լըրջամիտ սքքնութեամբ աստուածապահ սկէկն զընդին :

Զայն տեսեալ ըզքանչելի ամենազօր ձեռին նըշան ,
 Տայր սակաւ մի զանձն եւ Հայկ անօտք քնոյ յեց 'ի մըխանդ :
 Զակն 'ի վեր մերթ ամբարձեալ՝ նըշանորկ մի ահեղ վազաժ
 Միգատարր եւ լայնասփիւս վտեալ արտամբըն ստակաւս ,
 Ընդ կապոյտ խորանայն անգընգախոր ձեւեալ կամարս
 Ի կողմացոյ սայլաթափին 'ի ծիւրն երկնից սեղ ընթացեալ ,
 Տարածեալ պարզեալ զարտուն նիգակածեւ վազախաւոր
 Ի ճամբարըն տիտանեան յահարկութիւն ամպարըշտոց :

Բեկեանք գէտայն 'ի խոնարհ 'ի լուսեղէնն օդամանեակ
 Բակ առեալ ըզթորգոմեան արի արանըն բանակաւ ,
 Կառուցեալ 'ի վեր յերկինս աչս 'ի տեսին Հիասարասփ ,

Հանկէն անձանց եղևոքն կարկառեալ յայնր՝ կուտէ :
 Տաղմապեալք 'ի սոյն վարանքս հասարակ գիշերաւ չափ,
 Անտի անգր անկեալ 'ի քուն խորին եւ Թանձրք խորզային .
 Բայց Բեկայ պարգև քընոյ յարեւանունսն իջաներ ոչ,
 Ձի եղևալ կասկածա՛հար զեկեց մարտին կայր մըտափոծ :
 Առաքէ 'ի բուն բանտին 'ի գլուխ բըլըոյն բուռն հրաման,
 Հանել անտի արձակել գիշերախառն ըզկանանին ,
 Չճանրազին աղի եւ ըզկահ եւ զամենայն սարուփարթայ .
 'Նոքա էլին, եւ անկեալ 'ի չու խորոյր մեծ կարուան :

Ոչ ընդհատ ինչ 'ի Բեկայ Սանգարապեան յանդունգս 'ի խոր
 խեթա՛հար ցամամբ քինու զընտաւ անեալ զիւր պարտութիւն,
 Եւ զի զէնք եւ զրահք Հայկին յերկնաւորացն զօրութեանց
 Ջըրգեղեալք՝ են 'ի սլաքացն մարգէլայնոց անգըծեկք ,
 « Թէ մեր, առէ, բըլթեցան անթք մարտի առ Միքայէլ ,
 Փըշրեցնն սակայն զՀայկին, եւ կամ Թէ գէթ ունիցին առկ » :

Ըջփերասպեայ զարանեակն ապա զմանուկ իւր սփրելի
 Որ ընդ կորուստ կախարդին կայր մեկուսի յոյժ կորակոր,
 Կոչեցեալ՝ աոյ զգըծոխոյն ահեղ 'ի ձեռս ըսպառազնս ,
 Եւ սուտեր, գեղարքն, առպար ձուլեալ 'ի քրոյս անգընդային :
 Առաքէ առ սխտանանց պեան 'ի վերայ կապեալ պատգամ .
 « Առ Կապուտաղն աղեղն հըզօր խորտակեցաւ Արիական,
 Սակայն Հայրըն Բիւրասպի ոչ ընդ մեռեալս երկրի նընիէ,
 'Նա 'ի խոր սանգարամեստ ընչ երկրաւոր գէջըն յակումբ
 Կենդանուց ել խառնեցաւ, եւ չէ աստուած ըզքէն անփոյթ,
 'Նա զայն առ քեզ առաքէ զպարգևըս զից վեհապետին » :

Ըստանձնեալ գիւին զաւանդն եւ զհերպարանս ժանտին Քամայ,
 Գայր ուր նըստէր սխտանեանն 'ի սարահարթն իւր իշխանօք .
 Իբնէ զկաղմածն առաջի, զհրեշտակութեանըն աոյ պատգամ :
 Մինչ 'նա գեռ սպիւռցեալ բառնալ կամէր ձայն առ խընդին,
 « Հայր, զիմօրդ եւ կամ ընգէր զիս մոռացար մինչեւ ցայտօր,
 Ձի եղին եւ յո՛ չոգան ուխտք զըծոխոց, ո՛ր օգնութիւն » ...
 Սեռա ողին եղևալ անհեռ ծածկէր 'ի մաշլ գիշերին մութ :

Բէլ անգէն 'ի վեր վազեալ՝ պերճ արարգեւին ունէր չընորհ,
 Երգնոյր յունին անգընդոց զերգումըն սուտ եւ զանկատար .
 « Լըւիցնն արդ զայս գըծոխք, սանգարամեստք եւ տարտարոսք,
 'Նա չուիցնն եւ երկինք, եւ որ յանուան Բարձրելոյն զահ .
 Երկիւղ եւ ոչ մի բնու 'ի միտս ի՞մ ծընանի, Թող Թէ 'ի սիրա :
 Օ՛ն եւ ծն, վաղիւ ընդ այգն, եթէ կենօք եւ Թէ մահուամբ,
 Բայց կենօք մանաւանդ անշուշտ յուոյ քան Թէ մահու ,
 Չախանեանըն Բեկայ հանից 'ի լոյս ըզյաղթութիւն,
 Եւ զյաղթթեան զածածի զկորանս որդւոցնն Թորգոսայ » :

Բուռն հարեալ զպողոթատիկն եւ ըզլրկունդ նորապարգև,

Փորձ փորձեր, հանգէս առնոյր 'ի զէնս երկուց Թանձր ըսկայց
 Յիւրմէ գրնգէն վերս վառեալ պահպանակօք անպարտելի :
 Չմին կոփեալ ընդ գրչանոցն պողպատեայ՝ ձեղքեր յերկուս .
 Թափ միւսուսն 'ի լանջլս զարգն անցուցեալ կողմն 'ի կողմանէ՝
 Արկաներ տապաստ . կային ամենեքեան հարեալք զահի .
 Ոչ զք ձիկ իշէեր հանել ընդգէմ՝ կենաց տեսն եւ մահու :
 Չարի սկայից սիրտ 'ի Թունգ հաներ վերջին այգոյն խօսնակ .
 Չարեզակն 'ի սարոյն ձայներ արծուին յոտորտ կանչին .
 Իբրեւ փոզ գոչել մարտի զարթուցանել ըզնահատակս :
 Արուսեակն 'ի կատարսն համբառնայր բարձանց Մոկաց՝
 Գոյժ յայնկոյս յարուայիկ գաշտ, տալ աւետիս լերանց հայոց :
 Առկայծեալ ջահք աստեղաց նուազեալ տակաւ շիջանէին .
 Վարսաւորն ահեզ միայն կայր տակաւին երեւեալ գեռ
 Ի հասպուտակն ասպարէս հրկայպբայլ ճօճեալ 'ի ձեմ ,
 Ոչ յերեսաց պատկառեալ իշխանական ախան տուրնջնան ,
 Ոչ ճաճանջիցն արփենից կամեր զօղել 'ի ծով անհուն .
 Ոխերիմ ազդեցութեամբքն 'ի ախտանանց չղպացեալ գլուխ :
 Եւ մանեակըն բոցեզէն պարայածեալ զհայիեան գրնգաւ՝
 Գայբայեալ լուծեալ սրփուեր յօգսն տակաւ Թափանըչալ :
 Լուսանիւթ հրարուն սրովբէք հրեշտակախումբ այնր ջուկոյ .
 Սկըզննապար արիական առեալ գասու զհայոց հրեշտակ .
 Փող 'ի գրչոց շուրջ բարձանց հարկանէին աւագափող ,
 Չաստուածազօր բանակին վառել զօղին նահատակաց :
 Եւ գիւցազիննն վահան զարձոյց 'ի նոյն պտտասխանի
 Աւ Չուարթնոցն շեփորից ձայնս , « Աւասիկ մէք 'ի հրամանդ » .
 Դբբրդէր ճամբարն ողջն , 'ի զէն 'ի զէն , նըշանք 'ի վեր .
 Ոստնոյր հայի 'ի Յողակն օգասպարիկ ճանճաճերմակ ,
 Որ ուս տըւեալ խոնարհեալ սիրեցելում կայր վեհազին :
 « Արի Յոչակ իմ կայտառ , արի եւ մի զանգիտեր ինչ .
 Դարձուցից այսօր յաղթօղ զքեզ առ Անոյշ եւ Հայկանոյշ .
 Որ քեզ բուռ ջամբեսցէ իւրով փափուկ եւ գեր ձեւամբ ,
 Իբր ինձ հօրբս խորտիկ մատուցանէ ցանդ 'ի սեզան ,
 Եւ քեզ զարի կախեսցէ 'ի պարի՝ անկուած իւրոց մտատանց » :
 Բէլ՝ զէտակըն նորագունդ զօրուն եկից եզեալ անասք .
 Ըուրջ հայեր նըկատել ըզյարուցեալ փոշին տոկց .
 Լըբաներ 'ի խելթ մըտացն յահէ աւուրքն զնայեղոյ ,
 Որ կայեալ էր մանաւանդ ըզլըթուցեալ եւ զխոնջ բանտին :
 Այլ վերին երեսօքն եւ 'ի նոր զէնսն խրափուտեր .
 « Այս արեւ , իմ քաջազունք , բախտի Թագին է 'ներքովթայ .
 Տեսցէ այսօր եւ ցուցցէ սա զյաղթանակ ձեր աշխարհի :
 Պինդ եւելթ կացլիք յուխտիդ , եւ լաւ անձանց համարեսցաք
 Մեռանել քան զպարտութիւն առաջի բուռն մի մարդկան

Լէւնականաց սակաւածեռն հոգևաց խումբի հուշկահարաց :
 Արք էիք մինչև ցայսօր , արդ եւ զանձամբք անցընք 'ի վեր :
 Շատ և ձեզ ընդ ուշ տանել՝ որոյ զընդի էք մորականք ,
 Յէր վերայ 'ի գուպարած առ ապրտամբորդ մատուցեալ » :

Ձայս ստեղ եւ ըզձականորն յասպարէս մղէր մարտին :
 Խաղայր գայր իջանէր անկարդ հրոսեալ սկայից ամբոխ
 Խառն 'ի խուռն եւ յանգուզն յարձակմամբ շահատակեալ .
 Զօրապետաց գոռային սաստկացեալ ձայնք անհզագոջ՝
 Վաշտանալ զընդիցն 'ի ուզմ , 'ի ճակատու կազմս յորինել :
 Խումբեցաւ պատերազմ , մահու՝ կենաց յետին օրհաս :

Խաւարին Բէլ՝ Թուփ զինուք յամենին սեաւ ամբարտակեալ ,
 Վառերուք ընտրիւք ըզկնի՝ գայր որպէս լեռան ինչ ահագին
 Կայծակնահար խանձառեալ սարաւանդեալ 'ի մէջ բըրբոց :
 Զերկածի զմտախի՛լապատ ըզգրծոխոցն սաղաւարտ
 Ագուցեալ 'ի գլուփ վերջք նըշանաւոր փողփողելուք ,
 Պըզընձիս Թիկանց լանջաց բազկաց բարձից պատենազէս .
 Գօտի գմբղով , յահեկէ Թանձր զբառին սուր երկայտի ,
 Ի ձեռին արջ նիզակ ամհհամուղ , յահեկն ասպար ,
 Եւ ընտիրք յարմէ քաջին եւ 'ի ձախմէ սկայք սիտանևանք :

Ձայնարկէ Հայկ 'ի բանակըն Թորգոմեան 'ի Յոլակէն .
 « Ի մօտոյ եւս է տեսեալ ձեր զԹըշնամուրդ երեսս , ո՛վ արք ,
 'Այն նորք են որ երէկ , ձեր իսկ սուսերբըզ ձանաշին :
 Օն եւ ծն , ճըշմարտիւ , ոչ Թէ կանայք , զբոտերք , մարդիկ
 Կան ձեզ այսօր 'ի զընին 'ի շուրջ գիտակ տեղեաց մարտիգ ,
 Այլ երկինք 'ի վերուստ , բիւրից բիւրուց աչք արփեննիք ,
 Եւ վերին գընտին Չուարթունք 'ի կամարաց վեհագունից ,
 'Կա եւ Բարձրեալն իսկ ինքնին յամենակալ բարձր աթոռոյն .
 'Արք զհարուածուրդ Թուեսցեն , զոր զԹըշնամիս Երկնից հարջիք » :

Ձեւ ըզխօսսըն յանդ հանեալ՝ յառաջ զորդէր ռազմին ճակատ ,
 Ձայն ինչ ժիր ոյժ եւ զոգի եւ զհաստաբուռն ըսթափ բազուկ
 Ի մէջ անցուցեալ 'ի մեծայաղթ արութեան գործ ,
 Իբրեւ այն Թէ գեռ եւեթ 'ի կոիւ մըտեալ ախոյնեաց :

Ձիկէն խուռն մի շոգի յուանդնապտոյտ յորձանից սան
 Փողեալ հրաբուզն բըռնութեամբ շարժէ զգործեաց կազմած հըզօր ,
 Ճախրաւայաց մրբրկութեւք հերձեալ զանգունգրս փըրփրադէզ
 Չահագին վարեալ ըզուսա ընդ ամենի տանել ալիս ,
 Կամ զերկրաւ ըզմեծամուր զաղխազխեալ կառս յափըշտակեալ
 Ընդ հորդեալ շաւիղս անուոցն երկաթակուռ հարթ արահետ
 Թռուցանել փոթորկաբար յանհուն զաշտաց սուր ասպարէզ ,
 Միտք անիւ արշաւանացն յանասատելի անդունդս ափշին .
 'Այն եւ զոյգն ինչ բերանոյ սպարապետին ցընդելի շունչ
 Զօրութեամբ մղէր ողոյ զբանակն անհզ կազմ 'ի նպատակ ,

Ի Յողակին ոսս՝ Յազ[Թու]թեան հորգեալ զանկոս Գաջութեան հետս :

Իբր յարեանց ելեալ ծովէ ակն արեւուն արիւններանդ
 Ծագէր այն օր Թորգոմեան վառեալ զընդիցն 'ի հանգիսոց
 Յերես իւրեանց եւ 'ի զգեստ զինուն զարգուն փայլառակեալ :
 Թէ զնոսս գուն ինչ նեղէր ընդ ըբրտ աչացն խոցելով,
 Այլ պղնձոյն եւ երկաթոյ բոց ճաննչից արփիտացոյս ,
 Մանաւանդ որ 'ի փայլուն ջինջ ասպարոց զեռեալ շոքին ,
 Յոլա հատեալ ճառագայթից յապակեղէն իբր 'ի ծովէ՝
 Ըջնոյն ինքն իսկ զարեգակն աճեցուցեալ ըբւրս 'ի ըբւրոց ,
 Յամենուսա ըզտեանեան ճակատուն աչս հար չբլացոց :
 Երկրքեան առ միմեանս հասեալ բանակքն բախեցան ,
 Յազթ հասակաց ըսկայից ամբոս հրոճուս պատերազմոց ,
 Մեծամեծք իսկըբանէ յաւիտենից արք անուանիք :
 Որգունակ յամպրոպացն 'ի մաշլ ծոցոյ Թափեալ շանթի ,
 Ի Թուխ Թեւըս փոթորկին Թուուցեալ յերկիր որոտընգոսս
 Ի վիմարգ մըթերանոց յանգընգահիմն 'ի հաստարեսս
 Ձընգանարգել սեաւ լուցիկաց ըրմբաձիգ հրազէն ճայթմանոց ,
 Ի հեռուսս՝ հուր հոտոտեալ խանձ առեալ լուս մըռուս Ժանտին ,
 Ընգզեմ՝ գոչէ որոտամբ եւ զըզըրգէ զիւր զոյսագիգ ,
 Պատառէ զտիրտ անգընգոց եւ զապառաժսն տապալեալ
 Յընդէ յամպս հասորս վիմաց իբրեւ փոշի ցանեալ յերկիր ,
 Ծուխ բոցաշունչ , մեզ ծըծմահոս 'ի զըժոփոց անտի զցոյտի ,
 Մասանին յահեղ ցասմանցն երկինք երկիր սարսափտեան .
 Այսանակ 'ի պատահելն գոտացին միմեանց ճակատք :
 Եսաաշնում՝ անգ յարձակել անհընարին եղեն խառնուրդք .
 Ձի ոչ ազամ եկաց , ոչ կարգ ինչ յօրինի շահատակաց ,
 Այլ՝ ամենայն վեր 'ի վայր հարեալ վըրգով եւ ազմբեկեալ
 Ի կողմանցն երկոցունց վարազախառն յարձակմանն .
 Ահագին պահուցանող կր տարազուցն ոտամանց տեպիլ :
 Անգ 'ի խառն ըսկայակոյտ մարգիկ զընգազըն ազմբարանց
 Բերանոյ սրոյ եւ 'ի սայր գիպեալ արգեանցըն բոցաթուխի
 Արի հասակք անգամայազթք կործանէին տապալ յերկիր :
 Իսկ ո՞ նախ 'ի Թորգոմեանոց հար զտեպեան , Ոգիգ Զուարթուն :
 Արմայիսըն գեղեցիկ , արբուն նոր այն ինչ գեռ հուժեղս ,
 Պատանեակ սրտեայ եւ քաջ ընգ Ընձտեայ հասակակիցն ,
 Որ սիրելիքն անմեկինք էին յարի ճակատամարտս ,
 Իբրեւ կըրկին առիւծուց կորկնք առոյգ եւ քաջալունջք ,
 Ի վայրի խաչին նախձիրըս խայտայեալ արիւնտխանձ :
 Մանկական յոխորտանք խիզախք 'ի զէն փայլակնընթաց ,
 Պաշտպանեալ զայն միմեամբք եւ առ իրեարս հարեալ խորտայո ,
 Քան զանձամբ՝ ըզբրայնոյ միմեանց զըլխով արկեալ զտապարս ,
 Կարկառեալ ըզտէգս յառաջ 'ի զլուխ զընդի ծաղիկ մանկայոյն :

Եւանդիստ աշխոյժ արքուն՝ սոքա հարին նախ զախոյեանս ,
 ԶԱնդրեան ըզհարձորդի բարեխիւան բռնաւորին ,
 ԶԱնդրեան որ գայր խրոխտով ընդդէմ երկուցն համատիոց .

Ի բազուկ իւր կորովի եւ 'ի գեղարգներն քաջամուտ .
 Յուսացեալ , սաստանելով զվագրակերպեան ձոյլ գրվանոցն ,
 Յարձակմամբ թափով զաշտէն յարմայխեանն առաքէր սիրտ :

Ճիչ երարձ ընձակ առ գութ սիրեցելոյ պատանեկին ,
 Ըզվահանն արկեալ ընդդէմ՝ կանուխ զհարուածն յինքն ընկալաւ ,
 Ի տէգ նիզակ առժամայն շամփրեալ ըզսիրտ ըսկայ մանկանն :
 Խարտէջ վարսիցն զանգուրք եւ վարդ երեսք հոգեալ յերկիր ,
 Զէնք ոսկի , փառք պատանւոյն , յարին՝ փոչի թաթաւելով ,
 Դեռափթիթ հասակին , աւաղ , արեւըն խաւարի :

Որ զքոյըն ափնիս ինչ 'ի հունձս հասկաքաղի զլացսւ մանկան ,
 Յորմէ մօրն՝ հիւժեալ այրոյ՝ խիւս 'ի դարման կամեր տանել ,
 Արդ զբժարչին այն յեշտասկ գահիճ նրմա լեալ չարաշուք ,
 Կըպին փետէ զմրտաց խիղճն , եւ 'ի զբժոխս ընդ քարչ ճեպէ :

Վարազու խանչիւն ահեղ անդ առ սըրտին ցաւս արձակեալ
 Բազլահա առւիտղ իւր գաղտ եւ սաստկանդամ սկայ մոլեկան ,
 Սուր հանեալ վերացուցեալ գայր պատասեւ զհամբալին յաղթօղ :
 Մանուկն անդէն հայկասերձն եւ հայկասիրտ հաստաբազուկ
 Ձայն եգեալ առ սիրելին՝ զփոխարինին պարոս իւր թողուլ ,
 Մըտանէ կորիւնն առիւժ ընդ միջ սըրոյն եւ ընձակայ ,
 Սուտանէ յահեկէ փայլահարար ածեալ ընդ ալ ,
 Հեշա 'ի քօգ սաղաւարտին եւ փողպպաա զրեհին օձեաց ,
 Գաբժրլից իրբեւ զի ոք 'ի բլուր Կարեղ հար խաւարծիս ,
 Այնպէս յերկիր ընկենու զահեղ կառափն եւ զահապին ,
 Գաղանային առամամք բերանարաց օլեռեքեալ վիչ .

Զհետ զիթաւալ թընդեալ եւ յաղթ իրանն ունէր մեծ արտավար :
 Յանկանել զօրաւորին յետս ընկըրկի տիտանեան վաշտ ,
 Ձայն բարձեալ գոլնն հայկեանք յայն գործ մանկանցն քաջութեան
 Փարաւազք գալար սըրտից , յոսոխան անկաւ մուժ շափառուկ :

Ամբարձեալ Արմենախայ գէտափն յայնկոյս արեանց գաշտին ,
 Եւ յայլոց 'ի մտալուտ մանկան վտանգիցն զանգիտեալ ,
 Վարէ գայ մրարակ 'ի կուշտ , եւ 'ի տեղի անգր անցեալ մօա
 Առ որդուրն քերեալ ըզգեղաղէն համբուրէ գլուխ :
 Զերկվարն 'ի խուռն ամբոխ մըզեալ սկայիցն տիտանանց՝
 Հասանէր ըզփնի եղբօրն եւ Մանաւաղ , սիրտ առիւժու ,
 Մընթեր ունելով զմանուկըն , Բազ զիւրըն կորին :
 Երկոցուն հարազատից ոչ արժանի թուեցեալ ինքեանց
 Խաժամուժ խուժանին անարգ գըլուխք սաղաւարտեալք ,
 Զոր քաջաց թօթափնն ձեռք զերք թըզենեաց վաղահասուկ ,
 Եւ մանրեն սրմբակակոխ որպէս օրան ըայն վահանակ ,

Ի բարձրաբերձ կառափունըս գե՛մ կալեալ ընթանային :
 Ձմարացին զարի Մագայն, ըզկուռ վառւալ յերկաթ Մարաց ,
 Որոց ոչ ինչ համարեն յաչքս իւրեանց ոսկի արծաթ,
 Հարկանէր քաջն Արմենակ եւ զԹԹնեսօն զէւր փուշտօպանս ,
 Ըզմիմեամք տապալ յերկիր կանգնէր գիտց խաղաղակոյտ :
 Մանաւազ ըզգրբուանեանս պետս ըզԴադեր, գՅեկտան, զՄտադ .
 Արին Բազ առ հօրն ընթեր մատուցանէր տէգ եւ նիզակ :
 Յընկերրկեւ խրմբի սկայիցն ըզգանգաղեալն յետամընաց
 ԸջՄըչկան մըկընգահար շամիրէր ընդ լայն Թիկանց Թոռոց ,
 Մինչքեռ նա զերեսանակս անվարժ տըրմուզ երիվարին
 Կամէր դարձուցանել ըզխրստերախ բիրտ անասնոյն :

Ի խոան անդ կուռ ամբոխին ոչինչ նըւազ մըխեալս յարեւն
 Չայլ կորինս ե տեսնել եւ զհարազատքս գիւցազան
 Ձհիւսիսախումբ քաջաղունս, եւ զընդոծինս հօրքն Հայոց ,
 Ո՛ր 'ի մի, որ 'ի միւս կողմ, յաջ յահեակ Թեւս եւ 'ի միջին :
 Ոչինչ պակաս Չարեհ, Արնակ, Արբակ, Վըստամ 'ի մի կողմանց,
 Ո՛ր 'ի սուր, որ 'ի գեղարգն, որ գիւսգին մոլեալ վազերբ .
 Եւ արիւն ջերմաջերմ ողողանէ զձիոց աքեացս :

Այլ իբր 'ի պարզ գեշերի յիւրաքանչիւր կայանս աստեղք
 Անաղտ փայլեն վառմամբ եւ ըզմիմեամք պայծառացեալ,
 Իսկ իշխանին տուընջեան եկիցն յարեւելից երեւելոյ,
 Այն շողող աչեր շչանան, կան փայլակին եւ չքծագեն .
 Սոյն օրինակ 'ի մտանել գիմաց Հայկին յարեաց գուպար
 Մեծազոր փայլմանցըն փառք նրսեմացան նահատակաց :
 Յանբաւիցն եւ յանորտտ բուռն բազկին գործեալ նախձիբս
 Ահն եւ հոյն շուրջ բակ առեալ պատէր զնովաւ լայն ատարթոլ,
 Ահն եւ հոյն 'ի սպառնայից սուրբ երեսաց ցայտեալ վեհին,
 Երեկի եւ եռանգի սոսկումն ըզսիրտսըն Թօթափէր ,
 Ոչ որ ահեղ զարկուածոցն 'ի խօզ սկայից գիմագրաւեալ :

Տիտանեանն իբրեւ ետես Բեյ զորձ կորինսըն Թորգոմոյ
 Ի բոսոր ներկեալ արեան եւ յապաժոյժ հուժկու մանկատոյն,
 Բարկուժեան բոց 'ի սրբաէն յերեսս եւ յաչսըն ցողունայր,
 Մըռնչէր առիւծաբար, ընարիւք ցանկեալ Թիկիտապահք՝
 Արձակեալ զերեսանակս սեւին մըղէր զանձըն յառաջ .
 Ճօձէր գայր զահեղ Թոռուցեալ գրլխանոցին պերձ դարգմանակ
 Եւ զնիզակն ամհամուռ . իբր ըզսեաւ մահ խաւարաբորբ
 Տեասնել համարեցան հանդէպ ըզնա Թորգոմեանք քաջք,
 Այլ ոչինչ յարուժենէն կասեցուցեալ զըրգուէին ինչ :
 Առ սրբաին մըղձով նա լուռ իբրեւ զամբուս ինչ մըլժագին,
 Որ զորտ, շանթից ցասումն անմուռնչ 'ի ծոց իւր բերիցէ,
 Ոչ ուրէք որ գիտելով յոր զլուխ գանձեալ գայ պատահասն
 Եւ յանկարձ ճայթեցեալ ցայտէ հրացան փայլատակունս .

Նոյն նըմին ընդդէմ ելինքն արի արանցըն տրոփէր սիրտ :

Ինքն 'ի տէգըս նիղակաց քաջ զախոյեանս ընկէց տապաստ ,
Դիաթաւալ խաղացին յարի 'նդոծնաց անտի Տարբան ,
Եւ Գիշկէն եւ Գորութ , նա կայր գուայր ընդդէմ բերուց .
« խայտաջէք ' հօտ անհոգիւ գըտեալ գայլոցդ Թորգոմայ ,
Այլ աւաթիկ ցուպ հոգուին եկեալ փըշրէ զգլուխս եւ զժանիս ,
Ընդ կառափն հանել ընդ ձեր զոր լիզէցէք սկայից զարիւն » :

Կափ մի հըզօր անհեգեգ զառ 'ի սեւեկան ձրգեալ Թամբէ ,
Չհարմայի քաջին հարեալ զսասար ' ճըմէլ զինքն ընդ նովաւ ,
ՉՄանասայ գըլխանոց հարթեալ , տափէ զգագաթն 'ի նմին ,
Եւ 'ի սիրտ արւոյն Մուշկայ կոփեալ յորսայս տախտապարեալ
Տայր ընդ քիթս եւ ընդ բերան ժայթքել արեան կարմիր հեղէղ .
Արաթուր սալարմբաւ ոտնատրոփին կոխեալ եւ զնա ,
Չհահազին վաղակաւորն անդէն Թափեալ ճնդգեր ընդ մեջ
Ըզիւրնգակայ խորխարն գըւխ ' աստի անտի կախեալ զուսովքն .
Եւ յայնկոյս ածեալ բազկէ զըսկայն հաւուկ յուսոյ յանութ ,
Եւ աջը Թիկամբըն հեռ ըզկէս մարմնոյն ընկէց յերկիր ,
Դեռ կայտուէ Թեւն 'ի գեանին , եւ ինքն յահեակ տապալի կոյս .
Եւ կորովոյն Դեմեոփ տըւեալ ժրպիրհ սայրիւն ըզգոր ,
Թափէր զազիս զախոնդանս խոխոյնձայն զեռիք 'ի դուրս .
Այս ամենայն քան ըզփայլակն եւ ըզանթ բուռն երազ գործեալ :
Հեծեցին լանջք Թաւամազք , ճեռք Թորգոմայ 'նդ խոշոյն ժանտ ,
Այլ հազիւ առ այրնաիրարն փուշտիպան բաւեն սալարս
Որ զիւրեւըն մոլէին սուզ ինչ սակաւ ընդհատ յերմէ :

Թորգոմեան գիւցաղն ահեղ նիղակաւորն հաստարազուկ
Ամբարձեալ գետակն 'ի վեր յայն ահաւոր 'ի մեծ տագնապ ,
Խրախոյս որպէս բանակաց անհուն զօրու մարտամբոխից
Միաբարբառ գոչելոց բարձեալ , արկեալ ձի Թափ ընդ այն ,
Ուստի կայրն յաւեր գընդաց տիտանացուց եւ 'ի սպառուած ' ճախր
ատեալ զայ խոյանայ յորան առաջի իւր պատրաստակ :

Որպէս Թէ ցին , անգղ , որոր 'ի մանր հաւուց մոլեալ երամ
Ըզարաթեւ յանկարծ ըզկորձ կորակըտուց եւ ճապաւաւոր
Նըշմարիցին ոստուցեալ յանձաւախիտ ժայրին ծագաց ,
Յահաւոր տեսլինէն սոսկացեալ այր իւրաքանչեւր ,
Եւ ակն ածեալ պատկառեալ առ 'ի յանգուգն յարձակմանէն ,
Խոյս առեալ Թողու զորսն լըքանէ գլուսոյն իւրոյ .
Այսպէս համայն Թորգոմեան ըսկայքն 'ի Բէլ մըտաբերեալք
ՁեռընԹափք 'ի դուժ ժանտէն , եւ յամբոխին բացեալ փողոց
Քառատրոփի դուրեալ ոտին տան Յոյակայ ճոխ ասպարէղ :
Անց հայրն հայոց քաջալանջ , յաղթ իրանին լայն հովանի
Ծածկէր զօրգինս յերեսաց օրհասաբեր պատուհասին :

Ձայն առ իւրան եւ տիտանեանն արկանէ անդ Թողուլ միայն

Ընդ բնիկ զինքն ոսոխին, գայ ձիաթափ փոթորկելով.
 Խաղաղին մեծ ախոյեանքն աստի անտի յարձակ յարձակ,
 Երկոքին ընդ երանօք սկայից զազանքն յերեսաւս հասեալք
 Թոպեալ ճակատ ընդ ճակատ՝ ընդհարան անդ այր ընդ ընկեր,
 Եւ երկնից զէնք փայլական ընդ խաւարին զէն գլծոխոց :
 Վ ի մեղէն եւ երկնաբերձ որպէս լերինք հաստակառոյցք
 Դըզորդեալ ՚ի շարժմանէ միմեանց վերայ տապալեցին,
 Այնպէս անկան մընչելով ցամամբ յերեսար սկայքն երկոքեան :
 Ոչ կըրկին գազանացեալ բարկութեամբ ցուլք գիմեալք ՚ի կռիւ
 Այնպէս կոփեն ՚ի խալամարն յոգորելն եղբերքք ՚ի գաշա,
 Ոչ լեռնակոյտ ինչ հատոր ապառաժի գըլեալ Թաւալ
 Թափ անկեալ որոտընդոտ ՚ի խորափիտ վիհ անյատակ,
 Այնպէս ՚ի Թոպ Թընդեցոյց երեւք ըլլծափս իւրն անզընդոց,
 Որպէս ճայթմուչք եւ բամբիւնք սկայիցն յախորտ պատահելոյ :
 Տիտանեան սեաւըն ցնորեալ ՚ի կոփմանէ պինդ կառափին՝
 Ըռնչանան ւէս ճախր առնու, խաւար մածեալ զարտեւանամբք :
 Բըթանայ բեշեան սըւինն ՚ի յերկնաձոյլ ծաղեալ վահանն,
 Հայկին Թափ անցեալ սըլաք՝ եւ ընդ ասպարըն գլծոխոց -
 Ճօճեր գայր զընայր հայկեան հացին կախեալ ըզնրմանէ :
 Ի ճախրեւ երկվարին եւ ՚ի գառնալ այսրէն յայտելոյ՝
 Չայն արի սկայն Թորգոմեայ ձըդէ հանէ կորովակի -
 Բայց տեսեալ ըզախտանեան՝ զի չտայր տիգին իւր ասպարէս,
 Եւ զըրբանն անզընդային շողացուցեալ գայր ՚ի վերայ,
 Մերկաց յոսկի պաանինի գերկնապարգեւ պողովատփին,
 Եւ վերբափն շանթընկէց բաղկօք բախին յերեսարս ըսկայք :
 Ոչ ունի գլծոխազէն սուրն երկնամուխ ասպարին ժոյժ,
 Որպէս վանակըն փըջըեալ շերտակոտոր ցընդեալ ընդ օգս,
 Իսկ ՚ի ժանեաց աստուածատուր Թրոյն պատառի զէն գիւանուէր :
 Տիտանեանն աճապարեալ յանճոռնի լախոըն սոսկալք,
 Վ երացուցեալ մինչ կամեր կոփել Հայկին մակ գազաթան,
 Թորգոմազընն փուլծացեալ իբրեւ զփայլակն հարկանէ շեշա
 Ի շոգիւն սուտերին ըզբուռն լախտին գերկաթափուռ,
 Չերգ կայծակըն շանթեանօգ շտապինաթափ եւ բարկաճայթ
 Կոճոպեալ ըզգուռնն ընկէց, եւ ՚ի չըրելէ ձեւինն ըլլծափ՝
 Բըթով Թիկամբըն գահէր Թուրն ՚ի գլծին սերս գըլխանոց :
 Երթ շընորհ կաջիւր բախտին զանազանեալ օրհաս ժամուգ,
 Չի բըթոյ գիպաւ գիմին խելապատասկըզ գիւաձան,
 Ապ՝ եթէ ոչ, չըմընայր գըլուխ անգ յուսըզ Կերբոթթոյ :
 Չայն վարան յանկարծագէպ տարակուսի յակն արկեալ Բէլ,
 Չի անթոցն երկնամուխ փըջըէր ընգդէ՛մ գլծոխոց զէն,
 Չայրագին իբրեւ ըզխոց մըռնչեալ արլ օրհասական,
 Հայհոյեաց գերկին՝ գերկիր, ըզհրապուրիչ սանգարամեաս,

Եւ գիւտգին զանձն ընդգէմ՝ փայլահնաբեր մըզէր սըրոյն :
 Յայն վասանդ տագնապի գիւցազին հօրն սըրտաթունդ
 Ի վերայ հասանեն՝ աստուատ արին Բաբ ամէհի,
 Անտուատ հաւատարիմն ծերունին աշխոյժ հասգող
 Տիտանեան բընաւորին Թիկնապահաց զընդհըն պետ,
 Որ շտապեալ զարքայորդունն հաս 'ի մօտոյ ճեպ ըզճեպի',
 Եւ ըզըլուին ալեւոր ընդ երկոցունցն փոխանակ
 Ընկեցեալ այրարատեան վեհ վրէժխընդիբ սըրոյն ընգգէմ,
 Եւ արձակեալ գողցողուն բազկաւ մըկունդ 'ի գիւցազն հայկ,
 Աին ունէր գէթ խափանել վայրիկ զմոլեալն յերկնից աւիան :
 Այլ ըզուր սըլքն 'ի գերեւ անրունասողուն եղեալ ասպար,
 Ահաւոր բազկան հասեալ կողեր ծերոյն 'ի սազաւարտ .
 Եւ ըզկէս զըլեանոցին եւ գիտաափին հանգերձ ոստոյց,
 Բապիտակ ալայ նըման Թուլցեալ բաշիւքըն գիտարձակ :
 Տարածեալ հէք ծերունւոյն գերկոսին Թեւ անկաւ ասպաստ,
 Եւ ընդ Թուփ արեանն ըզձերմ Թափեր զողես Թասուն ծոցոյն :
 Պատեցան յական Թարթափ 'ի ձայն բարեան խրափուսանաց
 Ընտիր ընտիր սպառազէնք ըզբարեղեան Թագաւորաւ .
 Ընդ Թորգոմանն եւ ընդ նա հեղեալ զեղեալ կուտակէին
 Իբրեւ զուղես ինչ յորդագէմ եւ յորձնեաւնդըն հեղեղաց,
 Տալ զանձինըս մըտադիւր ուրախութեամբ 'ի կոտորումն
 Ի վերայ կենաց քաղին ըսկայարար նահատակեալ :
 Կէսք 'ի վըսեր եւ 'ի վէշ եկեալ 'ի կուփ կային ասասիկ,
 Կէսք զտաածեալ՝ գարձըն(Թաց իբրեւ սահեալ յափանց ալիո,
 Ի վասնգէն ընդ քարշ տանել հանել 'ի բաց գործէին գուն :
 Յայնժամ եւ հօրն հայոց ճեպք, եւ ընդոծիք ինքնանըւերք
 Ոչ Թողին ըզտրեցեալ զուփըն մոյսն, յաջ եւ յահեակ
 Յամբոխ անդր 'ի բուշաստան անկանէին 'ի խառնակոյտ .
 Անդ ահագին ելին գոգք, նախձիբք յամբայր կոտորածի :
 Անդ սուտեր Բաբայ քաղին ողւով վրէժուցըն մըրբրեկեալ
 Հասանէ իջանէ յերանս արւոյն Արտաւազայ
 Դիմագրաւ շահատակեալ մանկան սաւրկի Թորգոմազին,
 Եւ անցեալ ընդ առաւուշան յերկիր զհամբակըն կործանէ :
 Մըզմատանջ ցայրացնոր անկաւ 'ի սիրտ սօս պատանւոյն,
 Խուսել կամեր, կաշխանդեալ ոտն յոտանէ լկարաց փոխել .
 Կամ առակ իմն յօրինակ, ակնարկելովն որպէս եւեթ
 Կախարդեալ վըշապ օձին զարծուի հըզօր ընդարմացոյց,
 Եւ կամ բարակ որսական առկայացոյց զորս խուսափուկ :
 Սակայն անկաւ պարծանդք յայրարատեան երկնին յատակ .
 « Արեւ յարեւ հօր մերոյ », գոչեաց, ընկլաւ յանլըս խաւար :
 Թորգոմեան սիրտ գիւցազին յողորմ բարբառն եւ 'ի տեսիլ
 Խարոճեալ, հուր բոց շքնէ՛ . 'ի սուսերին ասպալին սուր

• **Պայարիս եւ Բարչամ, Նարատ, Սահանգ, Վահ, Ալեշեր, Անհի սկայք յաղթանգամք եւ զօրովորք անվանելք, Որոց էր լեալ երգմլնի՝ զկանայս, զորգիս մի տեսանել, Եթէ ոչ թորդոմական հարիւր կառափն 'ի ձեռս իւրեանց. Եւ « Ըստ իցէ զո՛հ այսքան, գոչէր, 'ի վրեժ Արտուազայ » :**

Իսկ զայլ աղքս աղքս մահուց 'ի գիւցապնէն յայլ ըսկայելց, Ըատ է՝ լրեռս իմ՝ հրեշտակ, 'ի յաղթանակ փութամք քաղնն. Կարկաջուն ընթացեալ արինչք 'ի ձորս եւ 'ի խոխոմն՝ Աղջողաբոյն խօսեսցին առ ունին եւ աչք մահկանացուս :

Որպէս շութափ երիվարք, որոց ըզինին եւ առաջի 1 խնիցին երազութեան եւ կորովց ժիր մըրցակէցք, Բաջամուզ փոյթ ուրեն զսպարիսի ուզոյն ընթացս ժիրածիր յորգոր զուարթուն գտթեալ ընդ գաշտ սանատորոփ. Հով առեալ բաշք սաւառնին, քերան 'ի փըրփուր պըզպըջակէ, Թընգէ գետինն ընդ ստիւք, փոշին ելեալ ծառանայ յամուս. Սոյնպէս քաջացն 'ի մարտին գիտեալ նախանձն 'ի նախընթացս, Եւ ամօթ առպքինի առ 'ի յեանոց արկեալ 'ի միտ,

Անհարար զուպարին առ գիմամարտ խազմին վրտանգս :

Դիւցազնին ահա եղբարք՝ հիւսիսագունգըն քաջարունչք Ալըն պէլ յայն օրինակ 'ի խառնամբոխ անգ Խակասու, Յայն որգիքն, արբուն առոյգ, ըսկայազունչք քաջամարտիկ, Յայն Առնակ եւ Վըստամ, ընդ լայնածիր գաշտին երեսս Ինկինունին գի տապաստ, եւ 'ի կողմանց երկոցունց արք Գեղարգանց 'ի տուրեւառ յարի մատանց սատուցելոց Տան եւ առնուն վէր եւ մահ 'ի փառս աղջի եւ հայրենեաց : Արբակ զայն օր մանաւանգ, զոր օրինակ եւ գերեկին, Բաջութեամք գազանամիտ 'ի վեր քան զբան եւ զկար մարգոյ Ըահտտակեալ, եւ նախձիրս անբաւ գործէր յոտիս հայկայ, Ահն եգեալ հայեցեալ յուսով մըտացն 'ի հայկանոյշ, Արժանի սիրոյն լինել եւ վեհազնին որգիութեան :

Հիկէն 'ի գաշտըն Ըարուր զինչ գուշի հնոցի ծրեխալ Յորգարորք յերկրէ ծոցոյ շամանգազեալ ցուանայ մէգ, Եւ իջեալ մածեալ նըստի յերեսս հովախն եւ անտառաց, Սապէս փոշին եւ արեան քըրտան շոգի մըրցօղ սկայելց Ի գընգէ անտի ելեալ եւ ըզըլլտովըն մըրըրկէր : Հայկազանց հուակ ուրեմն յաղթանակէն գաղթք քաջազէն. Ըստ օրէն՝ մինչ թանձրախուռն 'ի թեմանայ խըմբեալ մարտի թեւակուռ բանակ անհուն, 'ի լայնանիստ մարդ ասպատակ Լիզալինչ ըզքեզ գալար ծախէ սպառէ անգութ ժանեք, Վարդաբոյն տարմին բերան զըժոխորկոր աստուածառօք Իսովանըն հայէ խածին՝ անհետ մաշեալ ըզգարմըն ժանս, Տիտանեանն այսպէս ամբոխ 'ի թորդոմեան վրտանը սուտեր :

Ընդ բազկին՝ խրատոյս 'ի գործ արկեալ, « Հարեք, գոչէր Կովկաս, Կոտորեցէք ըզբարեչ, մի Թողուցուք որձ 'ի սերունդ » :

Յայն աղէարս գառնապին սկայն տիտանեան զաշս ամբարձեալ Ի վարեն՝ 'ի խուժանէն, կայր լինէր յանձն իւր մշտախոհ, Թէ դարձեալ գիտեալ 'ի Թուր Հայկին մեռցի արիաբար, Թէ խոյս արեւալ ապրեսցէ եւ կեցուցցէ զաշխարհին յոյս, Ձհոյակապ Թագին փառաց եւ զպարծանաց արքայութեան: Ձի ոչ անձին ինչ Թէ եւեթ են քաջութեան՝ անուան խընդիրք Ի գուճարս զընդի աստ աշխարհօրէն պատերազմիս, Այլ ազցի եւ ազցի Թագաժառանգ գաւազանաց. Կամ գերութեան եւ լքծոյ 'ի կորագլուխ խիտ պարանոց. Եւ զի գըլճոյն յանկանել՝ ցըրուի մարմինն քայքայեալ: Այսմ արարեալ նորա միտ, անխայէր յանձն՝ ոչ վատութեամբ, Եւ անգուստ վերջոտնեալ, զընտիր ընտիրն առեալ ջոկատ, Ուստի էրն իջեալ 'ի բլուրն կոյս կարթէր երագափոյրթ:

Բարեշեան զըձձեալ զուգազ վայրավատին եւ բազմացունդ, Յըրուեալ լինէր պատերազմ յերես գառին եւ ընդ հովիտս: Տաքնապեալ 'ի գիմաց առ 'ի յանդուգըն խիզախմանց Արի որգւոյն Թորգոմայ, յոր կոյս սորել ոչ գիտէին: Տիտանեանն հասեալ բըլըոյն 'ի ստորոտ՝ ձայն մեծ արձակեաց Ի բանակըն վարատեալ վիշապաձայն որոտալով, Գալ ընդ կրուկ յեռահարել, եւ խիտ առ խիտ պատել ամբոխ Ըջբըլուրն, ուր ինքն ընտրիւքն ըսկայախրոփստ տիտանացուց Ելանել ամբանալ 'ի միջոցի խորհէր սպային, Կոծել անդ 'ի բարձանց ըզհայկ, կամ գէթ գիտեակալել Եւ պարտասել զամենին զտիւժացեալ Թորգոմեան գունդ: Յայնս 'ի վարան տաքնապի Թերեւս եւ յոյսն ակընկալեալ Հասեալ, անգուստ եւ աստուստ պընդեալ ըզհայկ հեղձուցանեն:

Իբր ըզծովու ծըփելոյ սահանս 'ի հոպմ ինչ փոթորիկ՝ Խոռվեալ եւ զըզորգեալ սուբայր բանակն յորձանահոս, Դէմ եգեալ արեւալ գերեսս 'ի ձայնն ահեղ եւ 'ի բըլըուր, Դարձուցեալ 'ի Թորգոմայ զէնս ըզթիկունս ասպարափակ. Համայն եւ այնպէս ըզմահ մեռանէին վատաց բազումք Հարուածով անարգութեան նետից Հայկեայց եւ նիզափայ:

Հասին ահա պատեցին զլեռնակն ողջոյն յայս կոյս եւ յայն, Ընդ որ մուտ կայր Թըշնամուոյն վերեք 'ի գլուխ բարձունդակին: Կարգն առաջին 'ի ներքուստ սուսերաձիգ վազակաւորք, Եւ որ լախաիւ վառեալ զաջս եւ որ 'ի տեգ յեսանասուր, Այրընտիր ըսպառազէնք վահանազրօշ ասպարաիողք. Կարգ մի՝ ստ այն նիզակաւոր, մըկընդաւոր եւ արգընկեց, Կարգ մուտ այլ՝ գեր 'ի վերոյն՝ ազեզանց լեճք, պարսից ճախրանք. Աստի անտի այրուձին 'ի նոցին Թեւս յօրինեալ ռազմ:

Եւ լինէր, տեսիլ ահեղ, իբր ամբայեալ ընրդ 'ի բերդի
 Մարգկեղէն պարբսպաւ եւ մշտեղի ամբարտակոյ
 Կուռ վառեալ յերկաթ 'ի պղնձ 'ի սպառազէն կարծրածածկոյթ,
 Մինչ թըւել պղնձի պատուարս եւ աշտարակս երկաթակուռ.
 Եւ տրտեսեան բռնուտորն իբր 'ի գըղեակ միջնարեզի
 Հատընտփր նահատակօքն անդ 'ի միջին պատըսպարեալ:
 Ամենայն զին սայրասուր, տեղք եւ նիզակք կարկառեալ կան,
 Լայնալիճք լըցեալ մշտեալ ընդ գիրկս, եւ նեղք ձիքք 'ի պոյսփս:
 Աստ խոհեմ արիասիրա եւ անձնագեղ սկայն Թորգոմեայ
 Խայտակն 'ի վեր աչս ամբարձեալ եւ տեսանէ յերկնից կամար
 Չեւ զարուեսակն օրակշիռ յուզոյն ժաման հասարակած:
 Ոտն աւեալ էջ 'ի ձիոյն, եւ զանգրազեղ խաղողեալ հերքն
 Յուարս նորա խայտային իբրեւ զուլոց սեաւ երամակս:
 ԸզՅօլակըն բոցաշունչ ասայ 'ի Կոռնակն հաւատարիմ,
 Ձայն արկեալ առիւծարար՝ գընդէ զիւրեւ միահամուռ
 Ձկորիւնս՝ թոռուսս՝ ընդածինս իւր եւ զեղբարսն քաջազունս,
 Եւ 'ի մէջ արձանացեալ բարբաւեցաւ աղասորէն .
 « Յու ձեղ, արբ. յերկէն յոյսս, յաղթանակել քան մեռանել.
 Անձամբ զանձն 'ի թակարդի փակեայ զազանն անգառազիլ,
 Վաճառեայ Աստուած 'ի ձեռագ, առ 'ի նմանէն կորեաւ փափաւս:
 Այսոր 'ի ծագ ամբարձմանն ամենատես ակն արեզին
 Հայեցեալ 'ի միջակէն երկնից տեսցէ զԹորգոմեայ փառս:
 Որգիք զօրութեան, Թորգոմաստան երկրիս որգիք
 Օրհնելոյ յամենեքան անմահ շքթանց, եւ երկրորդ հօր,
 Այժմ իսկ ընդ հուպ յաղթանակ պըսակեսցի մարտին ձերայ »:
 Ձայս ասէր, եւ ուշ 'ի կուրծս արկեալ արի խոհեմ բախոյն
 Կորահար խելքս խառնէր ըզքուշացին փըւզանել բերդ:
 Անգէն աշխոյժ քան ըզբոց երազամիս ըզգաստութեամբ
 Ջուրէր ըզխումբ քաջի սկոյնցն 'ի ձեւ եռանդիւնի,
 Ձերրեկի միութեանն 'ի հարց ուսեալ զմեծ զօրութիւն.
 Ինքն 'ի գլուխ 'ի ծայր շեշտեալ գեմ անմատոյց առգլին Բելոյ,
 Յաջմէ իւր՝ երկք յեղբարցն, եւ Արմենակ, Խառ կորոմիք,
 Ընդ ձախմէ միւս երեքեան, եւ Մանուազ, Արաշ, Կազմս,
 Հրոտակին այլք յեռակարգ տողս երկայնեալք ըզնիմ առաջոյր.
 Ընգոծնայ քաջամարտիօք նոյնպէս փակեալ ձեւն 'ի յետուսս
 Յանկեանէ յանկիւն, 'ի միջն արին Չարմայր նոյնն գըրուփ,
 Սեպածեւ առգլուս զամուրսն խրամատել կուռ ճակատուն:
 Ձերդ մայրեւոր հանձարեղ յանտուախիտ ըրանց սննարս
 Հարեալ փայտ ըզկարծրատարր եւ ստուարաբուն կազնեայ կամար,
 Հնարեցաւ ըզսուր երկթն 'ի պատուել զհաստայր կորովս,
 Թանձրութեան արմանցն 'ի սիրահարեալ ձեղքեալ հերձեալ ընդ մէջ:
 Տայր հրաման եւ Քարթլի հարազատին եւ վըստամեանց

Ընտրելովք գընդաց կազմել ըզկնի իւրեանց խիտ իսկառուռն .
 Յանկանել յանկարծ ումիք 'ի նորածեւ աազմն գասուց՝
 Զայլ որ անգէն 'ի տեղին փոխանակել հասպտակ փութով ,
 Եւ զընդերն զայն համակ յորէն կարգին պահել անմահ :
 Երկայնեալ արին Քարթլ աստի անտի գրանակն ողջոյն ,
 Զհեծեղազն յալ եւ յահեակ ընդ երկոսին Թեւաըն Թաուցեալ ,
 Ճակատ անեղ լուսնածեւ ըսա կորափիտ յոգնեալ բըլըոյն
 Պաշտպանեալ զհայկեան խըմբին եռանդ ոճով խաղայր յառաջ :
 Հայի գիւցազն 'ի շեշտածայր Ծագ եռագէմ՝ աազմին նորայ .
 Ուտոք չափ զհամօրէն սկայիւք 'ի վեր ընդ ամպս երկնից ,
 Ամբարձեալ քան զԵմանան 'ի կոյս լերանց գլուխ անաւոր
 Ի մըրըրկաց եւ յամպորոտ ազատ շանթից փայլատականց ,
 Կապարձք յուսս եւ լայնալիճն ասկի շահեալ մահու շաշիւն ,
 Սուր յազգեր , նիզակ կըրկին ճօճեալ , ասպար արեւափայլ :
 Եւ զսոսկի զգարգամնակն 'ի գագաթան տասանելով ,
 Քիբան 'ի ճակատն ոլուն ոլուն՝ իւ հայրն երկնէր զազգըս Հայոց ,
 Հանգարաբնթաց ճեմելիք հըսկայաբայլ յառաջ խաղայր ,
 Բոց շնչէր ակէն եւ վահան , բոց սաղաւարտն , աչք , անձն ողջոյն :
 Որկէն միով ինչ շարժմամբ բուն լըծակի մեծ կազմածին
 Միտշար եւ միազօր համանգամայն 'ի նոյն պատկառ .
 Գան եւ գնան Թակք եւ ուռուիք 'ի ճարտարին արուեստանոց
 Անսրխալ եւ անվրեպ ըզնըկատեալն յանդ հանել գործ .
 Կոյնգունակ մեծամուր պատրաստութիւնն հըզօր աազմին
 Պընդակազմ՝ անքակտելի որպէս ըզմի այր կամակար
 Միաձոյլ միակարգ միահաղոյն սլանայր հանգեալ
 Ըզկնի հետոց գիւցազին , զի էր հոգին եւ շունչ վարիչ :
 Յոտնաբարձ խաղալ սկայիցն անաւորաց Թընգայր երկիր
 Եւ ձիոցըն սըմբակաց խըրխընջեղաց պաշտպան վաշտուց
 Որ իբրեւ զազգ յազթութեանն առեալ տային խընգամիտ գւտթ :
 Ի մասնէ վիճակին նոցա ձեացեալ Յուլին արի ,
 Դիւցազին սոս երբվարն անխարան պերճաստորդ ,
 Ողջուէր փոխանակ 'ի ձայն խոխոզ , գափր հատանէր ,
 Ընդ ոգիւրն կըտուեալ 'ի վեր վազէր ասնձակոտոր
 Խոյանալ 'ի յազթանակ անգր 'ի ձեռացըն Կոռնակայ :
 Հայեցեալ յայնժամ՝ Բարձրեալն ամենակալ յերկնի գղեկէն
 Զի հասեալ էր օր եւ ժամ աստուածամարտ ամպարըշտին
 Եւ անթիջըն՝ Նոյի եւ օրհնութեանցն երկնաւորաց ,
 Յանմահիցըն գընգէն կոչէ Հրեշտակ զոմըն զուարթուն ,
 Սպասաւոր գառն օրհասի մահահրաւեր հոգազարմից ,
 « Յոյս վայր , ասէ , ամենայն պատուհասից ըսպանալեզ
 Չեկըն յիւքն տպըստամբն յամենազօր գաւազանէս .
 Ինչ մի այլ մեզ մընայ , վերջին սարսափ երկրածնաց՝ Մահ :

Անկցի ճիւղն յայնս իւր, տեսնել ջոր վայր ընդվզեալ
 Ի սաստից երկնատեղաց սրբամբուռութեանն սպարթանէ .
 Եւ թէ ոչ, զի գիտացից թէ վըճարեալ է 'նդ իս ու'նդ նա :
 Արի զարթո հան զերեւոյթ վերագն ահեղ՝ մեղաց խուճապ,
 Ելանել առաջի քաջիս Հայկայ սուրբ երեսաց :

Մըլացեալ պատգամաւոր Զուարթունն ոստեալ իբրև փայլափն ,
 Ընդ խորանգունդ վիհ Մասեաց եմուս յերկրին սանգարամեա
 Ի սահման ամենակալ արքայութեան ժանափն Մահու .

Երկիր մունջ, աշխարհ անմունչ մուր մըլայլի եւ լքուութեան ,
 Որ ընդ մէջ արփին լուսոյս եւ խաւարի գրանց գրծոխոց ,
 Յաւիտենից անծանօթ աննապարար աստեղցն աչաց .

Բարսպանք՝ մեղք, ջաւք եւ տանջք, եւ հեծք առ գրան դարանակալք :

Ընդ տեսնել գրծենէին զօրահասին յերկնից Հրեշտակ,
 Չեւ զպատգամն առեալ՝ ետես ըզցանկալի ծանօթ հրամանն :
 Վազէ թըռնու յերիվարն աղջամբղին եւ սոսկալի,
 Որպէս կայրն իսկ հանապազ սպառազէն կազմ յայնարկութիւն .
 Եւ « Յով » եւեթ հարցանէ . — « Հանդէպ Հայկին ըզլեբրողթայ » ,
 Ասացեալ Զուարթունն սուրբ, զաչս եւ զերեսուն դարձուցեալ՝
 Մըլանայր 'ի գիտկոյս նեխաշաղիկ խորխորաւանն ,
 Յարհաւազն 'ի հոգեգէշ ժահից հոռոց սլացեալ 'ի բաց :

Ելանէ Մահ 'ի խորոց երկրէ յերես նորա 'ի վեր
 Առաջի յոխորաբնթաց արի սկային ուղղփն 'ի գլուխ :
 Ինքնն սեաւ գիշերատես հեծեալ 'ի ձի թուխ քան զխաւար՝
 Ի մըլգտագոյն վարազութեալ՝ քան թէ սլացեալ սըրբակատարով ,
 Մարգարէմ հիւծ աղաղուն կըմախք եւեթ , գոս ոսկերօք ,
 Այլ ուժով ամենայն յազթօղ հըզօր բուանց զօրութեան .
 Կապուտակ ծածկեալ զբահեք յոտից մինչեւ ցըջօր կառափն ,
 Ի գանկն ահեղ գըլխանոց ամպրոպային եւ միգատարր .
 Գերանդի մեծ սայրասուր 'ի ձեռս՝ հընձել զխուժան մարտին ,
 Եւ նիզակ սլացեալ շեշտեալ 'ի տիտանեան սիրտ մահադոյթ :
 Հրեշտակն օրհասի կարապետեալ ընդ օգս հանգէպ ,
 Զուարթունն Հայոց եւ Հայկեանն 'ի գիւցաղինն ալ եւ ահեակ՝
 Ասպարք մեծ ազամանգիկ շղեալ 'ի ձեռսն եւ սուրբ հրաբոց :

Թորգոմեանք՝ ոչ ըզժըպիրհ տեսնելին ճուազան տեսիլ ,
 Ոչ զերինաւորս . այլ երկինք բացին զբն՝այ զաչս եւ զլեբոցն
 Ի մահուն խոժոռագէմս եւ յերկոսին հրազէն Սերովբա :
 Իսկ տիտանեանն եւ ամբոխն , որ վազագոյն իսկ պակուցեալ
 Մըլայոյղ ընդ կազմութիւն կային հայկեանց նորատեսիլ ,
 Իբրեւ յակն եւ ըզխուճապն արկեալ տեսին զարհուրագին
 Անրեսաց զընգին Հայկայ յարձակ յարձակ գտութեալ ընդգէժ ,
 Սոսկացեալ սասանեցան , եւ ցուրտ սարսուռ քրտամընտափուշ
 Ի սիրտ իւրեանց եւ յոսկերսն ընթանային առհասարակ :

Բայց սոնքացեալ՝ ՚ի խրժփան եւ յախորափ կացեալ խիզախք,
 Վըզանուտ ողնդըժնեայք յաւեաահրաջ գէմ զըրուժեան:
 Կայր Համիր ահաւոր սարաւանդեալ ՚ի ճակատուն,
 Զերեսին կայծակնացայտ յակնակապիճարն մեծամեծ
 Թաւաւէր արիւնըրուշտ աչս ՚ի ճիւղքն քապնելի,
 Խելամուտ լեալ զի պատրանք ինչ ցընորից չէր երեւեզք.
 Կայր սակայն առ երեսս, արիաբար կարգայր խրախոյս:

Երթալով երթայր ճակատըն թորգոմեան ահեղակերպ
 Եւ ՚ի բլուրքն մերձենայր, Հայկին հեծեալ Մահն յառաջ,
 Նորակարգ ռազմն ըզկնի, եւ զհետ նորա սպայն համազունգ:
 Ահաւոր խոր լըռութիւն եւ յերկոսին անմոռնչ կողմանս,
 Միայն ահն եւ հոյն Մահուն եւ սօսափիւն կարապետեալ
 Ի գիտոց ազեղնաւոր սկային ընգգէմ տխտանացուց.
 Մոռնչէին նեաք յուս քաջին, մոլէր թրուէր սուսերն եւ տէգ,
 Իբրեւ ամպ գոռայր վահանն ոսկիկըմբէ փայլակնորոտ:

Ճամանեալ ՚ի զէնքնկէց մի՝ համասփիռ ճապազեցին
 Թորգոմեանք նիգակ գեղարգն աշտէ մըկունգ տեղատարափ,
 Եւ ձիք եգեալ ազեղամբ կորովալէր մըտեալ ընգ գիրկս,
 Վմպ նետից ըզթանձրախուււրն ցընգէին խաւարաբեր՝
 Զքուշացի ճակատուն զամբոխութիւն գոյլն անօտրել:
 Որ ահեղ գոռիւք քաջաց եւ ՚ի շաշին պէտպէս զինուց
 Թանձրաթափ փըքինս ուարգունս թօթափէին վերուսա ՚ի վայր:
 Ոչ ումէք ՚ի նորահնար ռազմէն ստնանել ինչ մարթացեալ
 Նս ՚ի շէշտ անկեալ ձեւայն եւ սրբամէտ յօրինուածին,
 Սակաք ոմանք ՚ի քարթլեանց ելանէին խոց վերաւոր.
 Իսկ ՚ի բլուրն անկեալ խաղան զի թաւալգլըր սկայից ամբոխ:
 Թէ զօգոց անգուլ հաղադ, զմայրից՝ զալեաց խօսուն բարբառ.
 Սոցէ լեզու, զհանգամանն ոգել մի մի չբաւեսցէ դք
 Զարուժեան նահատակաց քաջին Հայկայ, թող թէ զնորայն:

Յերկոսին թեւս հեծելազնն մըրըրկեալ իբրեւ ըզբոց
 Ուտեր մաշէր զբերատակեան ձիամարտիկըն զօրութիւն.
 Քաջն Որսիբ անդ նիզակին արարեալ ջամբ արկ գիտապաստ
 ԶԱրբոն արի հեծելապետ աջոյ թեւին տունեւձիոյ,
 Եւ ՚ի ձախում կորովին Պարգեւ տիգաւ հարեալ ըզլեարդ
 Դի թաւալ տապալեցոյց զամհի Բուրզըն գարայեան:
 Յերկոցուն զօրապետաց կապուտ մնացեալ հեծելախուււրն,
 Էր մեծի շիթի ապմուկ եւ շտապ խուճապ անգ անպատում:
 Ցաքնապաւ մըղեալ յայնժամ զինքն արի սկայն ճնտ թորգոմեայ
 Եւ ըզցունգն որ ընգ իւրեւ, եհաս եհար ՚իսայն ՚ի տէգ
 Զանօտրեալ պատնէշ Բնլայ եւ զվերջակաց զօրուն նետիւք:
 Ահապին գիտեալ թափով եւ շէշտ ընդ մէջ հերձուլ կամէր
 Պատառել զվահանափակ նիզակաճօճ խիզախեալ ռազմն:

Որ յերթիկ նըկատենք որտալ պատանձ ինչ մեծ Վլաստամ,
 Ծանրագին զիեանալն ժառանգալ՝ յարեան զգործանն ընկըուզանել,
 Անկերեւ տեսեալ անգին ըզգառս Հայկոյ զնախաննորգին
 Որ անշուշտ կանգնել զընայր 'ի տխտանեանն ըզյաղթմանակ,
 Առ մըզձուկ կըրից կարեապն մըթացեալ յաշաքն աշխարհ,
 Մերկացեալ զազակաւոր, աստար յակեակ շողացուցեալ,
 Չայնարկեալ առ իւրն Արբակ, հըստայաջալ զիմեալ գաչէ-
 « Թողութեան պարգեւքն Հայկոյ եւ կենաց՝ արդ զիս ստատակեն,
 Ոչ զարեւ լուսոյս, Արբակ, այլ ըզխաւոր յաշացս հատեալ :
 Վլաստամայ՝ շատ իոկ եղև կեալ 'ի շնորհաց Հայկին այսչափ,
 Պատանիք, կարես պաշտոն տանել նրմա, կեցցես ընդ իմ-
 Հասուցի զարգարութիւն, ժամ է անձին արդ հրամայել,
 Եւ սըրբել յառից Հայկոյ զհարթ ընթացիցըն իտչ եւ խութ-
 Մեծ քան զայս այլ ինչ չքմաց ինձ հարկանել նրձն ըզգառ » :

Չայս գտաւս, եւ զիմագրաւ շահատակեալ 'ի սկայից կոյս,
 Խրամատել յոզայր ըզուզմն եւ հասանել 'ի տխտանեանն,
 Անկեալ Թափ զարին Հայկաւ՝ վարեւել ըզտուն 'ի սկային սիրա,
 Եւ զխտապատ անդ հոգել հանգեալ աշաց Թորդոմտակն,
 Արժանի 'սա քաջութեանն եւ խրտտանաց մահ զեպեցիկ,
 Պատուհաս զանարգանացն անձամբ յանձնէ պահանջելով :
 Պակուցեալ եկաց Արբակ եւ գունդն 'ի գէպն անակընկալ,
 Բարբառ 'ի փողըն կտուեաւ, լիզուք 'ի քիմըն կրքեցան :

Անկնին Գերգիս երիցս ընդգեմ զիմէ բուռն սափին,
 Խուսափեալ ծածկի յամբին յախայնին հարուածոյ վեղ,
 Օրինակ իմն ինձ հընգիկ երիւք վաղիւք յորսն ստաուցեալ,
 Ի զանխուլտ ամեթապարտ երթայ թափի թէ գերեւի :
 Ի սկայից նա խուռն 'ի շեշտ փայլակնահար ցայտեր շանթիս,
 Չերգ տերեւք կարկըտակոծ թօթափէին բեխեան մանկափն
 Ըզմիմեալք թաւալազըր՝ մայրեւորաց զեզ փայտակոյտ,
 Յոյր 'ի ծագ ամբառնայր Վլաստամ ցնորից տեսիլ խուճապ
 Այսակիր մողեգին՝ յանձին ւայլոց զանգեալ յարեան,
 Մահ չընեալ, մահ ստաուցեալ յաշաց ու 'ի սուր պարզուտանն,
 Մինչեւ աշտին տխտանեան բըռնաւորին նըկատեալ զայն՝
 Մըռընչեալ 'ի բարձանոյ՝ 'ի կարուանգան իխեալ նըստաւ :

« Ո՛վ մահ փարելի, գաչեաց, դըժմիք՝ առ զիս յինկն » ,
 Ցապալեալ Թեւատարած 'ի զիտկոյտ բըլոյն ծայրի-
 Չըրով բակոյք անողրմ պատեալ յոշ յոշ կտաղեցին
 Չէն եւ գրահ եւ զանգամն, մինչև չքմեալ երկուս 'ի մի,
 Եւ ոչ որդին ճանաչել կարել ըզխայր չարակոյցանմ,
 Որդին արտատուելի՛ զոր հաղիւ հազ տանին համհարոյք
 Չըտալ զանձն ընդ հօրն 'ի մահ եւ զքէն վըխթուն հանել զարեան-
 « Թոյլ սուք զիս, գաչեր, 'ի մահ կամ զբարկութեան սիս 'ի թափեղ » :

Չայն անգուստ որոտաձայն գոռաց գիւցազնն Յորդովնայ .
« Ինձ կայ ինձ, Արբակ, վերե՛ժ հօրդ աստ առ սոս իսկ մօտալուստ » .

Ի բարձանց անտի բլրոյն կայր տիտանեան փողէր խրափոյս ,
Մի քակել 'ի պընգակազմ՝ ամբութենէն, մի խարխարել,
Մի զպարիտան եւ զաշտարակս հասել զամուրս իւրոյ զահուն ,
Մի զմահարձանս 'ի հարթ տալ զբարեշական պերճ ճորտութեան :
Ախոյեանք անգ 'ի գուպար կային՝ զոգին 'ի բռնի կաշեալ
Չորեքին մեծ ասնուտեարք եւ զօրապուկը Բամանց, Սեմանց,
Եւփլա եւ Սարա խրոխոք, եւ արին Հուլ, եւ Հուս հրակայ,
Մէն մ՝ իրաբալ զղոյ մեծամեծ սպայից զընգաց արբ հաւասարք :

Ի չորեքին 'ի նոսա փայլակն անկեալ գիւցազն ասէր
Անողորմ եւ շանթահար սըրոյն ճարակ տայր իսկ եւ իսկ .
Եւ այլոցն թեւակցաց՝ այր զտիտան բուռն մըզեալ,
Եւ վարեալ յառաջամուկս ծայրիւ զընգին 'ի բլնեան ռազմն,
Ահագիկը անգ 'ի տեղուրն եղին խառնուրդք հիազարհուրք :
Անք հանդիպոյ կարապետեալ գերանգազէն մելեալ Մահ,
Եւ արին իբրեւ ուղեկց հեղեղատեալ ընդ զառ 'ի թափս :

Մահուլափ նահատակաց բնկեանց ըզմահ ընդ կեանս խառնեալ,
Գուն մոլեգին գործեին ոտից նոցուն անկանել խոչ,
Սատակեալ յորդորամօտ փոխան փառաց եւ տեղութեան :
Անք Ըամիր նախահաւակ 'ի գաւազրուժ գիշերամարան ,
Ի վերաւոր հօրն Հայոց գիւցազն մահ նենգափաշտը,
Յարգար վերին պատուհասէն յասպարակիաց մըզեալ 'ի գլուխ
Ըգլետին թափել աշխոյժս ընդ սայրասուր եռանդեան գէմս,
Ըերտեալ փայլակնահար 'ի սայր սըրոյ Յորդովնայոյն
Եւ հոսեալ՝ կոխան զընէր առ սոնատրոփ սկայեցն աթուր,
Տալ՝ Երկնից յակն տակոյն՝ զխարգաւանացն արժանի վըժժ :

Ճան զբազառ . ո՛վ այն խափան որում երկինք են առաջնորդ,
Ո՞ գփայլական կապեացն զորոտընթաց օտից գոփին :
Ըեշտակի թափանցանց բեկեալ փլուզեալ անդէն Հայկոյ
Սայրասուրն եռանդինի զնիզակախուան ասպարափակ,
Դու՛՛հ տըւեալ առեւծաբար գիմեալ խազայր եւ ելանէր
Ի վեր 'ի բլուրն 'ի վերայ տիտանացուցըն գոռոզն :
Եւ հըզրին վարէր աջ՝ նըպտտակին ընծա 'ի կէտ,
Որպէս տեգ երկայրի հաստաբազուկ թռուցեալ ձեռաց
Պատառեալ զօզըն թեթեւ գիմն հանդեպ յիւրըն թիրախ :

Ճակատն իւր հո՛ծ տարածեալ պատեալ ըզբլերըն աստի անտի,
Ընդ աչս՝ ընդ սիրոս հարկանէ զբարեշացին խոռվեալ բանակ :
Սոսկելին երեքանդին թափ անգր յայնկոյս անցեալ ռազմն,
Ստորին կիսովն ըզթիկունսն տազնապէ զբըռնամբարակաց,
Եւ վերին կիսովն, Հայկին հանդերձ ասէր զընգին 'ի գլուխ,
Չհատընտիր ըսկայախրոփտ ըզվիրապին քաշաց ըլլիր ,

Որ զողբին առեալ 'ի ձեռս եւ 'ի կըշիս եգեալ ըզգլուխս ,
 Ի վերայ նահատակեալ կենաց իւրեանց տեսան եւ Թագի ,
 Դի Թաւալ Թօթափեին 'ի շառայմանց հայկեան նեախց ,
 Կարկրտահար իբր ըզՆոյնս արինարուզն Թանճրատարած :
 Օջտեցաւ ռազմն , եւ ըսչքայեալ մարտնչին գունդք ըուշատաննեայք :
 Տփտանեանն ըզկերպարանս տեսեալ Մահուն զահանգելի
 Զէն 'ի վեր առեալ եւ յինքնն գէպ ուղի գոտթեալ Թափով ,
 Խորտանա՞ց գլժոխային ծաղու մըռայլ մըթար դիմօք ,
 Աին յանգիման նըկատեր ըզմտալուս զիւր օրահաս :
 Կայր համայն ըստ արժանի իւրում սըրտին անգեգեւանն ,
 Կայր Ղոկատին կանգնեալ 'ի մէջ իբրեւ ըզբուրդն բարելեան :
 Թեւեւ յահեղ տեսլենէն բազուկք Թօշեալ եւ զողջոթոս ,
 Տակաւին աստուածամարս սըրտիւ հոգևով կայր 'ի կըռփեւ :
 Ոգորեալ երկնախրատոյս եւ վեժխընդիր զընգին գիմակ :
 Ըգնիզակս ըսպառեալ , առեալ տեղայր նեախց տարափ ,
 Գոռայր խանչէր խրախուսէր օրհասական իբրեւ վարազ՝
 Ի բաց զողբարն զընեւ , մի առեււոյն տալ ըզպարծանս
 Իւրեանց անձանց տիրելոյ , գնալով գերի շինեալփառք :
 Այլ անդ ժամն աստուածակարգ , տիրահրաման ճակատադիր ,
 Յարիկնի յօրակշիտ ճօճանակէն չափեալ օրհաս ,
 Հընչեաց անդ 'ի վայրկեանն 'ի գըմբեթարգ երկինքն կոնք
 Յունկն Էփն եւ անմահից , եւ եկն եկաց ակնյանգիման
 Նըկարեալ ըստուերագիծ գրողմեք 'ի ծիրն հասարակած
 Ի լուսեղէն խորանացն 'ի բարձրագունդ երկինց կամար :
 Խընդացին երկնաքնակ վեհից Զուարթնոցն երեսք եւ աքք ,
 Իսկ անեղն արարչութեան յաւիտանից Էն ինքնաբուն
 Զկենասէր բիբաւն պարկեշտ գարձոյց 'ի բաց յայնկոյս երկինց :
 Աբարձ Մահ ըզգեզարգն 'ի տիտանեանն հարկանել սիրտ -
 Զայն յերկնուստ յունկն իւր եղեւ . « Մի գու զայդ մի , այլում պահեալ » .
 Եւ նս քըշտե զկառափունս , հընձէ զհասակս այլոյ սկապից ,
 Իբրեւ զո՞՞ անկանեկն զամարայնոյ սըփուեալ տապաստ :
 Իսկ գիւշազն յայնժամ հայկ , աղեղնաւորն Թորդոմեան
 Որ 'ի շըշտ անկեան ռազմին եւ հայաստան զընգին 'ի գլուխ ,
 Զպորտով երկինց կարակնի տեսեալ զարեւ՝ յիշէ գիտաուածն ,
 Աբարձեալ զաչս ընդ արփին յամենակալն անհըզօր՝
 Կարգայ սըրտին յօգնութիւն , եւ 'ի Թիկունս արկեալ զտաղօք ,
 Զաներեւոյթ վահանան եւ զարութեամբ սպառազինեալ
 Զքաջալանջ կուրծս հոլանե Թանճըր եւ սուր շըշտայ զմտուց -
 Բունն յահաւոր յահագինն հարեալ յոսկին իւր լայնալէճ ,
 Ի Թիկնուէտ կապարձից ուսոցն հանեալ շփնդ բշկահճան ,
 Զըզեալ նեա մի եռասայր երկքթեւեան եւ քաջամուխ ,
 Յաղեղն արկեալ հաստաձիգ , յառաջ վարե հըսկայաղօր :

Արծաւի գոռ պատերազմով շնորէ պլլում որս յիւր սահմանս ,
 Յոխորտ կանխցնն սաստիւք եւ ճապաւաւոր մազաշնն անխ
 Լիբրաբեկ խաւածական վանեալ զյանգուզնն ձեռնեղծեց .
 Եւ ոչ Հայի Թողար հըզօր՝ ձեռն յախոյեան իւր արձակել :
 Անցեալ Հրոհայաբայլ՝ գէմ յամպարիշորն ըրնաւոր ,
 Կարշեղ բազկաշնն ծըղեօք ընդ գիրկս եմուս կորովալիբ ,
 Արտատեան ճարտար մատամբընն լի զզըզգիկըն քարշեալ պինդ
 Եւ ըղարն արծաթափայլ պայռեօքն հանգերձ առ ըստեամբք հուպ ,
 Բոււքն գէտ 'ի սիրտ կալեալ անգննազու տխտանացւոյն՝
 Ի կորովեացն ոստոյց Թըռոյց նեա փըրկութեան հայաստանեայց :
 Լիւթիձն հընչեաց ճայթիւն , անկզ սոսկումըն գոռոզին ,
 Անմահին ճայթեաց վըրեժ , վըրեժ քինու սուրբ դիւցազուն ,
 Քըռնեցինն օքք եւ տարերք , տխտանեանց սիրտք սարսուսարսափ .
 Եւ յաստեղ եհաս ձայն ետ , մեծ յաղթութեան արեկ շախն :

Որ 'ի վըրին կամարաց լուսազարմից Զուարթնացն պարք
 Ի զքնն կտրին տեսլեանն՝ հարին անգէն ծափ ըզծափի ,
 Ծափ ըզծափի հարին ջոկք սրովբէազունդ 'ի Կապուտողն ,
 Հընչեցին խորանք բարձունք անեղաշնն վեհ տաճարին .

Անդ յաղթօզն ամպարըշաց բարձրեալըն Տէր ժըմտեր ընդ քինս :

Յերկոցուն բանակաց սիրտ՝ ակընկալեաց արոփեր կասկած .
 Սաւառներ օրհասաբեր փըքքնն ընդ օգ սուր սըլացեալ ,
 Տէր յերկնէ զհոգւոյն փըչումն 'ի Թեւան ըլլինի իւր առաքեաց :
 Հաս անխոտոր բախեցաւ ընդ ամբակուս սըրտին տախտակս ,
 Ընչա ընդ մէջ Թափ անցեալ սայրասուր սլաքն հընչեաց յերկիր ,
 Եւ վըրազնն տխտանեան՝ աստուածընգգէմն ամբարձեալ գլուխ՝
 Ըջեանի զարկուցեալ յորսայս անգէն փըչեաց զոգի .
 Յասակս երկրի մեծամարմին հոգազանգուած Թընդաց գունս :

Ըջըզըրօզն առեալ 'ի խորքս գողացան սանգարամեօք ,
 Ի մըռնիւն հեծեաց անկզ Սանգարապեան յիւր անգընգոց ,
 Երկրապիշ աչք յոգւոյ եւ Քամ խորին հառաչանօք :
 Ելաներ հեծեծազին աստուածատեաց ոգին գոռոզ ,
 Դարբին երկնից որոտաց ըզգասակնիք յաւեժ մահուն .
 Ի շունեն Աստուծոյ Թուոցեալ եհար ըզնա կայծակն ,
 Էջ բազմամայ մեղանացնն ծանրութեամբ 'ի խոր զըժտփս :
 Սամայել ծիծաղեցաւ զնովաւ եւ « Չէ ինչ , ասէ , խխտ .
 Յայժժ՝ արտաբոյ պաշտելի արըայութեան տաճարիս զիս ,
 Արք 'ի մօտ ընթերակայ , զի ծանիցես ականատես
 Որ զի է ինչ քան ըզբէլ յաներեւոյթս աշխարհի վեհ » :
 Բէլ յամբաւ խաանն ամայի՝ ցանկայր գառնալ անգէն յոչնն
 Զօր 'ի կեանն յերազէր 'ի վարձ անթիւ չարեացն կից :

Աւտեղքըն ցընծութեամբ Թուոցեալ անգէն Հրեշտակն Հայկոյ
 Եւ Սերովքն իշխան Հայոց 'ի Կապուտողն երկնահանգէս ,

Խընթութեան լոյս արտասուզք գիրկո ըզմեռանք փարեալ արկին :
 Եւ պահպան գընդաւն ողջոյն Զուարթնոց քըրքիջ մի բարձեալ բարկ
 Ի վերայ մեծի բեկման գոռոզացեալ ամպարըշտին,
 Թեւածեալ սաւառնեցան 'ի լուսեղէն խորանս երկնոց,
 Փութացեալ երթալ խառնել յանմահից պարս երախանաց,
 Եւ զաթոռով անեղին կարաւս եւ կայթրս յօրինեալ
 Խրախճանաց ասնից մեծաց՝ գեպք յանթառամ՝ բոլորեալ փունջս,
 Հրեշտակն Հայաստանեայց ոսկի քնարաւ գասուցն 'ի գլուխ,
 Ըջհօրն Հայոց գիւցաղէն նըւագեցին բարձր յաղթանակ .
 Զոր 'ի պատկ ատրեկանացն ամի ամի զօրքն խըմբն,
 Զաւարքինեացն օրհնութիւնս յունին անմահին քաղցրացուցեալ :

Իսկ հայրն ոչ գուլ՝ ասայր ոչ գագար արխախուսը յաղթօղ գընդին ,
 Հապ 'ի նիւան աշտանակեալ Հրացայս սոխըն 8րտկոյ ,
 Զհետ պընդեալ փախըստեայ տաներ գրեւլայ սպային ամբախ :
 Որոց այնպէս յակն արկեալ մեծ ահագին մարտի ոճիր,
 Զարութեան սըրտի քաջին եւ զօրութեան մատանոց հանգէս
 Կեպք յերկիւղէ մօտալուտ առ կուսն հասեալ ըսպառնաղեաց,
 Այլք զհարկաւ պատուհասի բըննագատին վաղեւ անահ,
 Աբեղիեալք եւ խոռվեալք բազմավըրդով տասանութեամբք,
 Անձնապար տաքնապաւ յո եւ գըտին առին փախուսա ,
 Ակընկոր եւ ձեռս 'ի գլուխ 'ի շառափնատ մութ թաթուաւ :
 Կային Բաբ, պեպք եւ իշխանք արխաբար հարեալ խրախոյ ,
 Զարջային եւ զհօր մարմին գոնէ չմասնել թող լեք յաւար ,
 Այլ 'ի զուր . յորձանահոս բըննութենէն վարին ընդ քարը :

Սոսկալին Մահ ընդ Հայկեայս մըտեալ ըզհետ պախուցածափ ,
 Զահագին գէնն երկղըտմբ կալեալ վրախ բուռն բազկք
 Մինչ 'ի հարուստ ասպարէս գիրան եւ զգլուխ խըզէր սկայոց :
 Հանդիպեալ 'ի հեռուստ ակընկալեալ գունդն եկաւոր,
 Զեղեւոց եղեոն ուսեալ՝ զարձ 'ի փախուստ աննէն ընդ կրուկ ,
 Եւ շտապ տաքնապ տարակուսին թեւս 'ի սրանալ բուսուցանեք :
 Ոչ գըւլայր, ոչ գագարէր վարել ըզհետ Մահ անոգորմ ,
 Բազում վասնեալ վերաւորս արկեալ տապաստ շարախառափար ,
 Անհանգիստ մինչ 'ի Բաբէլ՝ հաղիւ յագեալ թողջր գնտա :

Ի վարտաեղ ճամբարին ընդ այս ընդ այն հալածական
 Ընդ լերինս եւ ընդ բըլուրս ցիր եւ ցան գէպ երեսաց,
 Սապատողն երկայնավիզ ուղտերամակըն Ներբողջոց,
 Որպէս հին հրաշապատում աւանգապահ գըտցն համբաւք ,
 Յերկուսուք ահէ սաստից դըժոխագէմ Մահուն տեպեան
 Ոսնակառեալ եւ մանեալ յարձան վիմի ձեռովն խրեանոց
 Կան մընան անշարժելի հրաշունք զեղերք ծափուն նըշմար ,
 Զերդ կարաւան բըքախեղք 'ի Ռահվային պագեալ հոփա :

Իսկ հօրն Հայոց զաւելորդ խնայեալ յիւրոցն աշխատութեան ,

Ձընդացեալ 'ի տարապարտ արիւն վատաց վարատեաց,
 Եւ ըզկնի փախըստեկն շատ համարեալ զահ իւր եւ զհոյն
 Եւ զխուճապն ստոռւածաշարժ յամպարըշտացն անկեալ խանաթ,
 « Այնպէս նգա քնացեն, ասէ, ինքնահալած մինչ 'ի Շիննեար » :
 Խորհասաձայն փողոց հընձմաբ ազգեցութիւն առնէ զարձի,
 Եւ ողջոյն բանակաւն առեալ անգէն վայրկեան ըզկայ,
 « Գոհութիւնըս նախընծայս Երկնից, ասէ, մատուցանեմ,
 Եւ երկրորդ՝ հարազատացս հիւսիսախումբըն դիւցազանց,
 Ամենայն առաքելի զորավարաց միում միում,
 Եւ բոլոր արիագունդ ըսպայիս քաջ նահատակաց .
 Վերձեմեալքդ, յԱզինայ լուարուք եւ դուք, եւ ձեզ շքնորհք :
 Եւ զգրբջարան ճակատուս յիշատակ մեծ կանգնեղ 'ի շէն
 Եւ անուն կարգալ նըմա ՀԱՅՔ ըստ կոչմանն՝ ետու հրաման » :
 Եւ ձըգեալ զայն յազթօղ յայնկոյս, « Եւ բըււրն ամպարըշտաց,
 Ուր անկաւ Բէլ բըւնամարակզն, յորժորջեսցի մեզ Գերեզմանք .
 Ձի կափարուժ հայաստան իւրոց լիցի բուսնց անմակալ » :

Ասաց եւ սրինգք եւ ծընծղայք, թըմբուկք՝ փանդիգք՝ գալարափողք
 Ձհեո գոչեցին, եւ հասեալ 'ի տիտանեան հոգեալ վերագ՝
 Ելաց դիւցազն . եւ բարձեալ զգիակնացեալ աստուածըն Բէլ,
 Ձիւր եւ զքաջաց քըրանաթոր պատեալ ճակատս 'ի թուս ոստոց,
 Եւ զճամբարըն տիտանեան յաւար մասնեալ յազթօղ զորուն,
 Յազթանակ հանգիսիւ 'ի բուն բանակս առնէր չու գարձ,
 Հող ածեալ վերաւորաց՝ տայր առ Բաւոն տանել ճարտար :

Իր հարուստ մի արեգակն անցեալ զերկնիցըն կուտակզք,
 Հաս 'ի բունն . 'ի ձայն նուագաց թորգոմական զգըրգին խորանք,
 Դիւցազին հօրն հայոց պըսակազարդ յազթօղ գընգին
 Ընթացեալք ընդ առաջ, ամենեցուն նախ պարագլուխ
 Հայրապետըն սուրբ՝ այն օր լցս ընդ ալեացըն բակ աւեալ,
 Մանխոն՝ սըբբութեանցըն պաշտօնեայ իւր հանգերձաւ,
 Ծերունի հայր վեհազինն, եւ ցանկալին գուտոր առ նըմա
 Հրաշագեղն Հայկանոյշ, եւ այլք ըզկնի խումբ պարաւոր :

Բարձրեցն մարգարէն, հաւատոցն հայր, մեծ նահապետ
 Կարկառեալ ալ ողբունի աստուածային խաղաղութեն,
 Ձեռս՝ աչ եւ ձայն ընդ երկինս ամբարձեալ՝ կայր անազակեր .
 « Օրհնեալ հըգօրն եւ անմահ Աստուած Սեթայ եւ Լամիքայ,
 Աստուած հարցն իմնց սըբբոց, որ ցոյց աչացս իմ կենդանեաց
 Ձ. յազթանակ գիւցապինդ եւ զհաւատոցս արգարութեան,
 Եւ զնըղոփցս հուր 'ի զլուխ ամպարըշտեալ ըստամբախին :
 Օրհնեալ գու հարր կոչեսցիս հայոց եւ ազգք յանուն քո ՀԱՅՔ,
 Որպէս կանխաւ կընքեցին Երկինք յանեղծ արձանագիրս,
 Եւ գու իմըս պերճ Մասիք՝ քեզ կոչեսցի անուն Աղատ .
 Այսուհետեւ մեռայց եւ ես, երթայց առ հարս յազատ Մասիս

Եւ 'ի քեզ 'իցանկալիք' 'ի քեզ Մարանգ ծոց հանդրատեան :
 Որ բոցով երկնից Մասեաց էջ ընդ զո՛հի խառնեցաւ բոյբ' :
 Եւ զվերջինս իմ ընկալի զայս պաղատանս նոյն ինքնն Ցեք » :
 « Մի մեղցիս , գոչեաց վեհազն , անմահ կեցցես հայրապետ սուրբ ,
 Օրհնեայց յերկնից եւ օրհներգու տան եւ վրանացն Թորգոմայ ,
 Որ յազօթից քոց Երկինք յաշողեցին զայս յազթանակ :
 Աւետիք օրհնութեան ցօղց շրթմանցդ փրթմեացի
 Անթարշամ 'ի գլուխ որդւոցն Թորգոմայ ծաղկեալ յաւերժ » :
 Ալեւորըն Թորգոմ զպարանոցան անկեալ պատէր ,
 « Տեսի գեք ող եւ յազթօղ , ասէր , որդեակ իմ սիրաբուն ,
 Քեւ զառամ տիոցս այլք իջցեն ազատ 'ի գերեզման .
 Առնում արգ զանունս յազգէս , կեցցեն 'ի գլուխ իւր քոյդ պառակ » ...
 Եւ խնդութեան արատաւք գերեալ ըզխօսսն հեղձուցին :
 « Այս քօ է , հայր , յազթանակ , կեցցես յորգիք եւ որգիք քեզ » ,
 Վերկնեաց Հայկ . եւ գուտարն կոյս զարկնաթոր ձեռան համբուրք
 Ծիրանի ծաղիկ շրթմանք , գրգուէր 'ի վարդ վառեալ երեսս ,
 Ոչ այլով գիտեր զսրբոսին շնորհակալու Թափել փրզձուկ .
 Այլ 'ի նմին սրբոսէ Հրրանս ընդ հրակայլակ աչն երուէր :
 Ամբոսին առհասարակ՝ որ զձեռս որ զտանս օղջագուրեն ,
 Կեպ հիացեալ կան ընդ գէմնն , եւ կեպ 'ի զէնն ըսկոյտադր
 Ըանթընկէց գոռ վիրագին եւ հայրենեաց ազատարար ,
 Առ խնդին եւ առ փրզձիկալ արատաւաց նոր իմ երեւցթք :
 Կաթոգի Արուսեկին այք օղունեն զաչսն խոտայ ,
 Եւ Բեբոր զալ սիրելոյն զրդէր փափկիկ Թաթիցն 'ի սեբ :
 Մէն մի երթեալ 'ի վերայ ստառկամահ կան գիտկանն ,
 Պշուցեալ ընդ յազթանգամ պակնուն հասակ ստեղծութար ,
 Ընդ գրծնեայ կերպարանս եւ ահաւոր աչաց տեսիլ ,
 Եւ ընդ մի միայն հարուած բուռն բազիկ գիւցաղանց հօրն ,
 Որ կործանեաց զահագին ըզհաստամեսս զայն աշտարակ ,
 Եւ « Ձխորդ անկաւ հրզօրն , ասեն , զխորդ տապալեցաւ
 Ամբարտակն բարեխանս եւ սպանօղ լեառն Ըխներայ » :
 Ծանրաբայլ գեղեցկակարգ գրնայր հանգէն 'ի հրապարակ ,
 Բոլորեալ ըզսեղանով անմահին գունգն ըսպատազէն :
 Լիաձեռն Մանիտոն ծըխէ բուրումն անուշահոտ ,
 Հայկին ընդ ծերս առ բազնին , պաշտէ Հրզօրն մեծ գոհութիւն
 Ոչբարեխայ կործանմանն եւ դարձրութեան լեբանց Հոյոց :
 Նահապետն երկնազգեցիկ առ 'ի վերուստ հօգւով զմայլեալ ,
 « Եկայք , որդեակք , պատմեցից , ասէ , զոր Ցեք ցոյց ինձ կանխաւ » .
 Եւ զեղեալն եւ զլինելոցսն նըկատեալ ողւոյն սեմօք ,
 Արձակէր զատուածախօս լեզուին շարժումն յերգ նորագանջ .
 « Օրհնեացն զամենագօրն յերկինս ըզՑեք զօրք Բարձրեցն ,
 Ձեզ , Երկինք , ուրախութիւն ընդ կորըստեան ամպաբլշտայ ,

Յօգեացնն աստեղք յերկիր շող շաղ ըզքն արգարութեան :
 Առէք նըշան, սարք Մասեաց, բարձրացուցէք փողոց բարբառ,
 Քանիք զձեզ ընտրեաց Յէր 'ի Թըշնամեացն ահ ու'ի կորուստ :
 Բացէք գրուան, ես տամ հրաման, գան նըւերեալք՝ եւ ես անեմ,
 Դիմեալ գան ըսկայք երկրի յագուրդ սըրոյս իմ ծարաւոյ .
 Խընդան գան միահաղոյն՝ ծով կուտակեալ Թըշնամանօք,
 Ողբասցեն կոծ մեծ եւ յեսս հայհոյելով գարձցին ընգգէմ' :
 Եբաց Յէր ըզգանձըս իւր, եհան զանօթըս բարկութեան,
 Ձի գործ Տեառն զօրութեանց է 'ի յերկրին քուչաստանեաց .
 Եկին հասին ժամանակք իւր, հասուցէք 'ի գլուխ գորս,
 Ձի նիզակ ամբարձ, լարեաց աղեղն 'ի Սուրբն երկնաւոր :

« Հա՛ քեզ հայկ իբր ասիւծ 'ի յորձանացն Արածանայ .
 Ձայն ազաց լեզուաց պէսպէս 'ի Թորգոմայ վերայ լերանց ,
 Ձայն աղանց Թագաւորաց միահամուռ գումարեղոց :
 Տէր զօրութեանց ես հրաման ազաց ազաց սպառազինաց
 Գալ յերկրէ հեռաստանէ եւ 'ի ծագաց հիմանց երկնից ,
 Ժողովել զամպարելարս տալ 'ի սուր ջընջել յերկրէ :
 Աստիկ օր Տեառն մեծ հասեալ իւրով նահատակք ,
 Որդւովք աղեղանց, արի որդւովքն Թորգոմայ ,
 Ի զօրութեանց բիւրաւորս անհընարին լի ոխութեամբ
 Ստակել ըզմեղաւորս 'ի վըժժիւնդիր սըրամըտութեան ,
 Յանապատ 'ի նոցանէն գարձուցանել ըզտիեղերս :
 Եւ մնացեալքն կորիցն իբրեւ զայժեամբն փախուցեալ
 Ի վերայ լերանց իմոց, լերանց կորեանցըն Թորգոմայ ,
 Այր յերկիրն հալածական, եւ ըմբռնեալն 'ի զոհ սըրոյ :

« Ձի աստեղք արփահաճա եւ զօրութիւնք երկնից Չուարթունք
 Ի բարձանց ճակատեսցին զանօրինաց Գոռոզ ըլբոջն,
 Ի ներքուստ հայկ Թորգոմեան եզբարբք Լորդւովք յերկրէ աստի
 Գումարաակ անդր արասցէ զըրոտընթաց զիւր ասպատակս,
 Ըզգլուխ կոխել գոռոզից, ըզբարձրայօն խոնարհել զաւս,
 Եւ պատմել աստուածամարտ բըռնաւորաց ըզմեղս իւրեանց :
 Ձի երկինք զայրասցին, սոսանեսցի 'հիմանց երկիր,
 Վասըն Տեառն զօրութեանց սըրամըտութեան զայրացութեան,
 Յորժամ օր վըժժուց նորս, մըլթերք ցասմանն, եկեալ հասցէ :

« Ամբարձան մինչեւ յերկինքս գառաստանք քո, մինչ յաստեղս,
 Ամբարտակ փառաց Բաբել, կործանեսցիս հարթայատակ,
 Լըջին տունքք աղաղակաւ, անգ հանգիցն գազանք վայրի,
 Համբարուք, յուշկապարիկք 'ի քեզ բընակք, գեւք 'ի կողբաւ :
 Կործանմանդ քո գզորք շարժէ զերկիր, եւ գոյժ քո յազգս .
 Փախըստեայ փախըստի պատահեսցէ հալածական,
 Եւ գուժկան սուրհանգակ առցէ զգուշակ համբաւաբեր,
 Գուժեւ ըթ 'ի Բաբելոն, եթէ անկաւ կորեաւ հըջօրն,

Եւ ծով վասպուրական գոչմամբ արեգն՝ եկուլ ըննա:

« Ըզքին քաւգետյքդ եւ շնթօզք բարբառեցան ամբարտաւանս,
Ազք, ասնն, որ ասալին, ազք որ յաւուրցն յաւեաննից:

Այլ 'ի կոր կործանեացիս յեօին ազգաց անկեալ 'ի կօք,

Ի՛ հրահոս լեռանըզ շիջեալ 'ի պերձութեան բարբ փայլից

Եւ 'ի սաստե սպառնալեաց, մնացես խանձող եւ մոխիր ցտբա:—

Ձի՛ գագարեաց պահանջօն, եւ տաղնապօղ լըռեաց ժրգիրհ:—

Ձի՛ խորտակեաց Տէր ըզլուծ մեղաւորի, զլուծ իջեանաց,
Խըզեցան գոռողութեան պարանոցացն սամետէք:

Սատակեաց բարկութեամբ զազցս անհնարին սուր անխընայ,
Հանգեաւ յուսով ամենայն կրկիր, գոչն սւրախութեամբ:

Ձի՛սրբ անկաւ արուսեակն յերկնից՝ ծագեալն ընդ առաւօտս:—

Հըրօրին նեա Թորգոմայ, նեա կորով՛ի՛ զոր զարթոյց Տէր

Ի սիրան 'ի վէս՝ 'ի կապարձիցն եւ լայնալիճ ազեղանէն,

Յայն անկաւ խորտակեցաւ որ առաջէրն յազգս պատգամ:

« Ասացր 'ի մտի՛ ելից յերկինս, արկից յաստեղս աթոռ

Յերկնածնմ՝ նըստայ լերին՝ 'ի Թորգոմեան Մասեաց 'ի տար,

Ձըգեւ 'ի գլուխ հիւստոյ լերանց բարձանց ըզլուսպանս,

Անդ 'ի վեր ելից քան զամպս, եզէց նըման որտաղին:

Արգ աւազիկ 'ի գրծօխս եւ 'ի հիմունս իջես երկրի,

Տեսեալ ըզքեզ զարմացին եւ շքեցնն եւ աստացն:

Այս այն այր է որ մըրրկեր զերկիր, շարժեր ըզբանաւորս,

Որ յաւեր գընէր գերփեալ ըզտեղերբս քառապող՛,

Շինանիստ քանգէր քաղաքս եւ զերեզարձ շաներ զերեաց,

Սուր յարիւն նոցա Թանայր եւ 'ի գիւտց զօհէր բազին:

« Յեղապեաք հանուր ազանց պատուով ըզքուն նընջն մահու

Այր 'ի ասն իւրում, եւ գու լերանց անկէս զի աստատս,

Խանտ եւ գարշ ընդ գիտեաներս բազմակոյտ կոտորելոց

Սրով որգւոց Թորգոմայ եւ իջելոց 'ի վէհ կրկրի:

Յանգընգոց սանգարամեաք 'ի պատասհել քեզ գառնացան,

Կանգնեցան միանգամայն բոկայք երկրի՝ ազգաց իշխանք,

Որ յարուցին յաթոռոցն զամենայն ըզպետս ազանց:

Տացնն քեզ առհաստրակ պատասխանի եւ աստացն:

Բմբըռնեցար եւ գու՝ սո մեզ, արկար 'ի Թիւ մեր համարոց:

Ի գրծօխս իջին ահա փառք եւ խայտալըգ քս բազում,

Մէջս ընդ քեւ տարածեցնն եւ ըզքեւ որզն յարկից գեաւան:

« Ձօր Սուրբն երկնից խորհեցաւ՝ ո՞վ իցէ այն որ ջրբուսեցէ,

Եւ ըզձեանըն բարձրացեալ մւմ է 'ի բաց գարձուցանել:

Թէ 'ի Թեւս երկրի փախնուս, մանուկ Գանան, հասցէ եւ անգ

Սուր Տեառն՝ ուսեւ յԱբարիմ՝ լերանց ըզքեզ շուրջ մինչ 'ի ծով:

Ի հրամանս իւր կայր կընքեալ, ամպարըշտին լըցաւ կորուստս,

Անկաւ Բէլ, ջընծացնն այսուհետեւ արգարք 'ի Տէր:

Ջերկիր ժառանգեսցեն, եւ օրհնեսցեն յերկինս ըզհայր,
 Ըզհայրի եւ զՅարեթի եւ ըզԱննայ Սուրբն եւ զհայրայ,
 Մինչեւ լըսըն ճըշմարիտ եւ երկնաւորն ազատութիւն՝
 Չոր ճեպին աստուածութեանն արգանդի կոյս երկն եւ տարերց,
 Իցե զնկնզն զբժոխոց եւ զբընութիւնն լուծանել: —
 Օն ձայն առեք օրհնութեանց բանակին Տեսաղն նուազածուք »:

Ատանօր հոգիաշունչ հայրապետին լրօնաց ըզու.

Ջուրբրգող արօւեստականք զհետ հընչեցին յօրհնեց նըւազ,
 Գեղեղեղեալ առ Աստուած, առ հայրն հայոց ձայնըս պետպէս:
 Եւ տարեալ զյաղթօղ վեհազն յիւրն հանգուցին 'ի մեծ խորան,
 Պար առեալ ողջոյն յաւադ 'ի ցեղապետ տանատերանց,
 Ռիշխանաց պետաց վեհեց, յարիազունդ զօրտաղլխաց:
 Եւ հանուրց աւազանոյն՝ աշխարհախումբ սպային ձուլիք
 Յարեթեանց եւ զբուանեանց 'ի հասարակ հաւանութիւն
 Ի իրառուէ աստուածազգաց նորին սըրբոյ մխարանեալ,
 Ըզցիւցադնն թորգումեան՝ զերեցն յօրդին նահապետին
 Ողունենն ըզհայրըն հայի մխարարոս մեծ հըռչակաւ
 Իշխան ազատըն Մասնաց, հայրնեանց հայր եւ աշխարհին,
 Կահապետ հայաստանեաց թորգումազարմ բոլոր ծնընդոց,
 Գաւազան ասնախրական յօրդոց որդիս եւ 'ի թոռունս,
 Եւ զեղբարսն եօթնեանն՝ ըզցիւցազունս բսկայազօր՝
 Բըզեչե մեծ եւ կուսակալ յիւր ձեռանէն 'ի հիւսիսի: —

Ծերունի սիրա թորգումեան՝ պայազատացն ընդ շուք բերիբեր:

Չոր կանխան ուշ արարեալ 'ի պատրաստին ունէր Գոռնակ
 Մեծ զինակիր գիւցազին, փառացն իւրոց նախանձայոյզ,
 Աւարտմասն յանկածէ պատերազմին բեշեան կապօս
 Չարբունի գաւազանն եւ զթագ ոսկի ակնակաւս,
 Ընթացեալ 'ի խորանէն առեալ 'ի բարձ ոսկեճամուկ
 Եւ ածեալ կայր զառաջեւ, իբրեւ անշուշտ վեհին բաժին:

Տիգօք աչաց ակնարկեալ թորգումածինն հայր վեհազոյն,
 Կարկառեալ եւ զյաղթօղ բազուկն 'ի ձեւ հրաժարելի,
 « Բան ինձ, առե, յանձն տոնու զատելիք զայդ օրէն եւ շուք,
 Ա ինքնակալ մխահեծան արքայութեան նըշան եւ կնիք.
 Առաւել իցին ինձ փառք՝ առ ոտն հարուլ եւ ընդ աթուր
 Կոխել զայդ, եւ ըզբընիւ յայդ պերճացեալան յերկրն բառնալ,
 Որպէս ուխտեմս աւասիկ, քան յանձն երբէք մատուցանել:

« Գետութիւն՝ այն կաջցե 'ի տոհմ եւ յաղց իմ հաստատուն,
 Որ նախնի նահապետացն էր հալթական ջրպոյն սահման,
 Օրինօք եւ պայմանօք ընդ իս եւ 'նդ ձեզ գաւամբք ուխտից:
 Բըռնարար տիրել մարգում չիք ոչ ուստեք իշխանութիւն,
 Եւ ոչ մարդ մարդոյ երբէք կաջցե գերի 'նդ տրեղակամբ,
 Էին հօր դամ մի եղեալ ազատ որդի, տեպ տիրական

Անձնիչեան կամք հոգևով մըտօք սրբախել եւ զօրութեանդ ք :

« Իսկըզբանէ հրպատակ՝ որդիքն էին, հարք՝ Թագաւոր .
Յաճել զարմիս եւ սքփուել քառաւարիայ թեւոյ երկրի
Եւ տակաւ ընդ նոսին տարածանել ի շխանութեան
Այժմ, եւ առ յապա, եւ յազա ազգայ յախտենից
Հրպատակք յորդիս լինին, եւ Թագաւորք՝ նոցա ՚ի հարս :
Ի վերին յամենակալ սուրբ աթոռոյն են այս հրամանք,
Եւ այս կամք Բարձրելոյն եւ բազմելոյն յայն անսասան :
Ո՛ սա պայմանդ խոռեալ յաւին ապարթանեալ վաղէ արտաքս,
Ազրատար է յարարլին եւ Թըշնամի ազգիս՝ վերադ,
Ձըրպարտիչ Թըշնամնաօղ աստուածեղէն արքայութեան
Յօրմէ բոլոր պետութիւն եւ գաւազան բաշխի՝ նք հանուրս :

« Անուանեալն ինքնակալ եթէ անձամբ անձին առ ջուղ,
Բընաւոր է ահա, եւ իրաւանց ազգին զըրիօղ :
Թէ յազգէն առ, նա է աէր գաւազանին աւանդելոյ,
Եւ զիմար ՚ի վեր քան զտէրն ամբառնայ զանձն աւանդառուն :
Ինքնակալ կոչմամբն յուրաստ եղև զազգիւրն իշխանութեան,
Եւ ջըրեաց զիրաւունս հաստատութեան գահուն իւրոյ :
Ըստահակ ախա ոխերիմ արարչագիր ընութեան կարգի՝
Յամբարտաւան ՚ի ստամբակ Արուսեկէն բըղիեալ յերկիր,
Եւ զօղեալ Թաքեաւ ՚ի ստուերս աջամըղլին անգիտութեան .
Գերեալ նախ զոգիս մանկաւ ՚ի տղայ տիոց գայեկելոյ
Աընոց կոյր զամբարութիւն, պատրանք հօրն խաւարի,
Ձազաատար եւ զազաա զուգափառ ազգ արկ ընդ լընով
Արեամբ եւ խաւարաւ զըրեալ օրէնս համարենից
Սարդիութեան, արխամարութեան, եւ լուտայաւ շուրթն հոյհոյղ :
Ձըրպարտեաց զանարաս Երկինս հանգէա իւր եւ զօղոց :

« Ինքնատէր է մարդ անձին՝ ազաա յախաից լինել շարաց .
Եւ որ յոյնմ ազաա շիցէ գերութենէ, չէ անձին աէր,
Եւ մերժի յիրաւանց ընկերութեանն ազատութեան,
Որ ըզնա բուռն օրինք անձակոծէ արգարապէս,
Եւ զհետեւելոյն՝ ընդ գազանս անապատի գրնէ գրածին :
Մի՞ դք աէր աստուածարար, անանօրէն մի՞ դք Ծառոց,
Ինքնակամ մի՞ դք մարդոյն օրէնըսգիր եւ վեժժիւնգիր :

« Ամբարձեալ ըզմարդ քան զմարդ՝ ձեզէն ՚ի ձեռաւն տայք մական,
Եւ տեսեալ վիս հըպարտին զեղբարն առ ոսաւն խանարչեալ .
Վէհ ինչ զանձն ամբարհաւաճ համարեսցի քան ըզնոսա .
Եւ ՚ի ձախտան ընթերցեալ ըզնուստութեան մըտազնն գրտմ,
Պերձառցի աշխարհանալ . եւ ուր Երկինք կամին եղբարս,
Լիկիք գուք նըմին ըսարուկ, ինք գրժպըհի առ ձեզ գոուց,
Բարժանի մասնեալ ձեզէն ՚ի գերութիւն Ժանա բընութեան :
Որ առնուն կանգնեն անձանց գըրուիս, իշխան կամ Թագաւոր,

Եւ ասնն ըզքնի ուրեմն եթէ յերկնից առ ճոխութիւն,
 Անձն իւր սուրբ՝ աստուածարեալ, շիջէն հանգոյն կուսմովից սուտ,
 Զի նրասեալ աաշեն քերեն կրուեն կոփեն ըզգիսյա եւ զքար,
 Եւ անկեալ ապա երկիր նոյն գրօշնրցըն պագանենն :

« Իշխանութեան արժանի եւ աշխարհին պեա եւ վարիչ
 Կա միայն, որ առաւել բերցէ յանձին զարարչին գէմն,
 Բարեխեր եւ բարերար կամք առ մարդկան ազգ համատուն,
 Գորովեալ զըթովք առ իւր պատկերակից եղբարցըն սէր,
 Որ առջժ մեծ քան զամենայն զիւրոցն հաշուի սրբախց կորուսա,
 Որ զըժոխոց զոյգ ասեայ զեաւարասեր անդընդոց բոյսս՝
 Ոչպատարանս եւ ըզիյոր միտս, ըզսաստ բըռնի եւ զգերութիւն.
 Որ ճօթն է եւ փարթամ գերիվերոյ բնաբուն շնորհիւ,
 Խորագէտ, ժիր, հանճարեղ ճարտարութեամբ աջող հրմուտ,
 Իմաստուն, արգարասեր, արի, ժուժկալ, առաքինի,
 Զանձն եւ զարիւն նըւերեալ՝ ի հայրենեաց եղեալ բազին :
 Ըուք բարձի՝ ազատ քան զայլս յախտից լինել եւ ճըզնասեր,
 Ոչ իբրու զրեյ՝ ի լուսութեանց ազատ իշխան յանձին հաճոյս :

« Աւագիկ, ազգ թորգոմեան, որում եւեթ է հնազանգեւ
 Աւագիկ, անաւագաց, եւ այն յանձանց եւեթ բարի,
 Առ ի կեալ, առ բարւոք կեանս, ի զարգանալ եւ կատարել,
 Ծագ պետական բարձրութեան, բարութեան ծայր եւ հանճարոյ :
 Դա իշխան կազցէ ազգի եւ բազմամբոս ժողովրդոց
 Առննիւ աւագանւոյն, աշխարհաձոյլ հաւանութեամբ .
 Եւ նըմն իշխան՝ օրէնք աստուածային եւ մարդկեղէն,
 Համառօտք լուսոյ մըտաց եւ պիտոյից կարգի բնութեան :
 Ինքն իսկ էնն օրէնս ունի զճըջմարտութեան իւրում գոյին :

« Այս գաւազան հայրենի սրբազանիցն հայրապետաց,
 Այս երկնից արքայութեան յերկրի ծագեալ տիպ եւ նըկար,
 Ոյր առաջին եւ վերջին օրէնքն ի սեր անպարագիր,
 Ըստուեր իմն սերուագիծ եւ գրաւական առհասարակաց
 Ամենեանն որ ի յերկնից սուրբ արքունիան երջանկութեան,
 Ի ծոց ի գերի գարովոյ բոլորեցունց հօր՝ արարչին :
 Իսկ որ յայնց մերկ ամայի՝ ժըտեսցի զանձն անուանել տէր,
 Աշխարհի՝ մարդկան իշխան, եւ ամբանալ յէին ամոռ,
 Ամպարիշտ է եւ գոռոզ, ասելի յալս Երկնից ուերկրի :
 Յամենակալ Տեառնէն քան, եւ յանմահիցըն զըրութեանց,
 Աշխտիսունն որգւոց ազգիս նուանել ի լուծ ծառայութեան :
 Այս իմ ուխտ ընդ ձեզ, զաւակ թորգոմազարտ, որգիք Հայկաց,
 Այս խրրատ հայրենաւանդ յունկն եւ ի սիրաբա ձեր քանդակ » :

Զայս օրինակ մերկանայր գիւցազն ըզբան վեհ հանճարոյն :
 Զարհուրեալ եւ հիացեալ յայնժամ Կոռնակ ի միտքս իւր,
 Բարձ եւ թագ եւ գաւազան ընկէց առ ոտս հօրըն Հայոց,

Եւ նա զսրունսն 'ի վերայ քամահարար արոփեր վեհազն :
 Ամենակալ Հայրն եւ Տէր մահկանացուաց եւ անմահից
 Ետես յերկնից եւ լրաւ զառաքելի գործն եւ դարբաս,
 Եւ բերկրեալ զմայլեցաւ քան յանուշից բոյր սեղանոց .
 Քաղցր աչքք ակնարկեաց ուերկնականար զըւարթ յունիւք
 Ճակատուն, որ ուրախ աննէ զերկինս, զերկիր եւ զձով,
 Հրեշտակին Հայաստանեայց . որոյ սլացեալ 'ի գրտախն Արին՝
 Յանմահութեանն 'ի գրդարան, փունջ փունջ 'ի Թաւ կապեալ ուսոց
 Ծաղկաւէտ անուշահոտ սարգի մըրափ եւ ձիթենեաց
 Անթառամ հիւսէք պըսակ յազթողական չքնախարհիկ :
 Սաւառնեալ Թեթեւ ընդ օդս 'ի գիւցազանցն 'ի ծանր երեստ,
 Հօրն Հայոց աներեւոյթ ձեռամբ ըզգլուին արտախուրեր
 Ի հիացումն հրաշից տարեալ ըզգտնգն աշխարհազոր,
 Որ հընչեաց մեծ հրապարակըն « Կեցցէ Հայկ Հայր աշխարհի » :
 Արձակեալ քաջին զըսպայն, ըզպետան առ իւր կաշեւ յընթրիս,
 Ճեղեցոց անուսուարս առ Անշը մայրն 'ի Հայկաջին :
 Արեգակն եւ երեկի լոյս խընգամիտ տեղի ետուն
 Կաճառեալ աստեղաց գասուց ծագել 'ի կարգս իւրեանց :
 Զայն գիշեր 'ի գարման եւ 'ի հանգիտ տան բանակին
 Հօրն ի Հայոց առատութիւնը յամենայն պետս եւ 'ի խրտաւանս :
 Երկնեալ ջահիք խընջոյս եւ լապտերք բոցանըշոյլ
 Որ ընդ բուլիցն արփենից ներքուստ աստի բերեալ նախանձ՝
 Ըզարտուր մըթին մըսալ լըբջացուցին զազմամըջին .
 Բամբռանց 'ի նուագս եւ պարուց ըզհայրն Հայոց ասեալ 'ի յերդ,
 Տոնէին զազատ Մասիս եւ ըզհաշումն ամպարըշտաց,
 Եւ գլուխ երգոյն եւ վախճան 'ի ծայրայանգըն գուշէին .
 « Բէլ՝ ձեռն յերկնից Թազ ձըգեալ՝ անկաւ յերկիր նա շանթահար .
 Հայկ զերկրիս արհամարհեաց, պըսակեցին Երկնիք արգար » :
 Զերկրորդ պահու գիշերոյն յազատախումբ անդ հանգիտի
 Ի գանձուցըն հարաւոյ յովկիական լոզարանաց
 Լըւացեալ ելեալ ծագէր յարեւելից Մոկաց ըրբինս
 Եթեմարփի մեծապայծառ աստեղաց գաղքն, անուն Ըամբուրք .
 Աւ բուլից բազմաստեղքք հըսկայ գիմեալ 'ի գառս կապոյտ :
 Զայն գիւցազինն 'ի պատիւ միարարբառ աւազարեալք
 ՀԱՅԿ ձայնեցին, վեհ կոչմամբք արձանագրեալ յերկինս անջինջ
 Պարծանաց քաջին անուն, յեշտասիկ պերճ յազթանակին
 Եւ գրտին ազատութեան յազգըս ազգաց յաւիտենից :
 Ասաւօտըն լուսաբեր իբրեւ զգիշերըն մերկանայր,
 Վազայարոց կայր բանակն, եւ գիւցազն հայր ընդ այդտ այդտն
 Բազում ինչ յաւարէ պատերազմն տըւեալ պարգեւ
 Քաջին Կագմեայ եւ ըզգոն Թոռին իւրում սիրեցեցոյ,
 Արս հըզոր խորհրդականս եւ գունդ մի ստուար, Թազ զառաքելն .

Արձակէր ճեպել երթալ եւ յիւրահանն հասանել տուն ,
 Վանկելով զճանապարհայն ըզվայրատեալ եւ զօրնըբար
 ԶԹըշնամույն գրտեալ ուրիշ քամուկարեկ նրկուն շոքի .
 Պահ յիւրումն ունել կաթել յօտարամուտ գինեալ հինից ,
 Զի ներքինն իւր յինքն յանգչէր միամբտեալ մբտերմութեամբ :

Հրաման արւեալ եւ զուզազ հանեալ երթալ եւ տալ հոգոյ
 Ըստ օրին պատուոյն զարի զանմահ անկեալան 'ի ճակատուն ,
 Որ գնեցին մեզ , առէ , զյազթուութեան փառս արեամբն իւրեանց ,
 Եւ լիբանցըս Թորգոմայ զբարեպաշտուն ազատութիւն .
 Իսկ Փառնակոյ գիւցազին կանգնել շիրիմ անդ յարտեանն :
 Խընդրեցաւ եւ Վըստամ , այլ Տէր միայն ճանաչէր զայն :

Տայր ապա եւ հանձարեզ ճարտարապետն Բաւնի
 Ըզգիականն պաճուճել Բնիւյ փութով խնամով առ ձեռն ,
 Ընդ իւր բառեալ յիւրըն շէն , իբր ակոյնեան զինապաճոյճ ,
 Եւ 'ի նըշան յազթութեան թաղել անդէն 'ի բարձուանգակ
 Ի տեսել կանանց ազգին , որբւոց իւրեանց եւ օտարաց ,
 Եւ յապա եկելոց յիւրասակ մեծ ամենեցուն ,
 Բօրբայեկ Երկնից վրիժուցն յաստուածընդգէմ բընամարտից :

Որ 'ի ձեռքս ճարտարին եւ ամենայն ազգի ազգի
 'Ինչոց իւրոց եւ խընկոց հազիւ պահէր ինքն հարբիւք
 Ի ներկոյն շարուահոտ , 'ի մեցամէս փրտութենէն ,
 Ետդւոյն իւրոց պայազատացն եւ Բիւրասպէ' 'ի Բարեխոն
 Ի գին փոխեալ համբաւի , ճակատադրեալ յանմահութիւն ,
 Եւ պատկեր՝ չափ հասակին կանգնեալ առաւ անդ 'ի պաշտուն ,
 Կողպակեալ յարգեանց իրացն եւ ցընորիւք փերեւերանալ :

Չու գիւցազըն Թորգոմեան առնէր ապա յերգս օրհնութեանց
 Ի սիրեալն իւր գաստակերա 'ի Հայկաշէն 'ի Հարբ գաւառ :
 Ելանէր գայր մայրն Հայոց բամբիշն Անոյշ մեծ օթեանս
 Ընդ առաջ յազթօղ ոտինն , արբ եւ նաժիշտք իւր պար զիւրեաւ :
 Յակն արկեալ ըզգիւցազն եւ զխումբ ընտրեալ տայեկոց արբւոց ,
 Չայն երարձ հետուա . « Բարեաւ եկ վեհազինդ իմ եւ մանկանցս
 Համերամ արիագունդ սպայիդ , սակայն , ո՛հ . . ո՛ւր է , —
 Ներեա ինձ , թէ զըւարթութիւն յազթանակիդ տըրոմեցուցից ,
 Ներեցիք մօրըս սըրտին , — ո՛ւր է ազգքս Որդեակին իմ քաջ ,
 Ո՛ւր եւ միւս որգիացեալք արին Հըրանտ ընդ հօր իւրում .
 Ո՛ւր գու փղբրիկ ճըշգրիտ պատկեր հօր սկայազին՝ իմ հայկակ ,
 Յ՞մ , լծա տալըս , գնացեր . ըզքեզ ետուն փառաց փոխան ,
 Իսկ ես առանց քօ զխմբօգ տեսից զերեսս յազթանակին :
 Այլ արգ ըզչայրդ եւ զեղբարսըդ տեսանեմ , փարիմ լայեօք ,
 Եւ ըզքեզ , Ապահ որգեակ , զարձեալ այսրէն զճազարեմ .
 Ծանրագնի վաճառեաց Երկին զպարգեւս իւր մօր ձերում :
 Ոչ ընդգէմ ինչ ըողբեմ՝ նըմին , արգար է նա եւ սուրբ ,

Ինձ հանդոյն եւ մարք բազում կորուսին զերկն որովայնից :
 Եղեցին ընդունելի զոհքս 'ի սեղան կամաց Աբրադոյն ,
 Ի բազին ազատութեան ազգին իմոյ եւ գիւշազնես ,
 Եւ կեցցէ անձըն նորին , անձինք որդւոցս առաջի Տեսան :
 Այլ այսչափ մեծագնի են ինձ եւ ձեզ ազատ Մասիք .
 Օչ թէ միշտ եւ առ յազա զարեանցըս զին առցուք 'ի միտ :

Լրցան աչք հօրնն Հայոց , բանակն ողջն լայր կահանաւ :
 Անգ 'ի մօր գիրկս անուշակ' գեղեցիկ աչք Հայկանուշայ
 Յօգնին արատառս յողորմ կորուսա հեք սիրելւոյն ,
 Եւ 'ի ծոց փարեալ նորս հեկեկամայն լայր Ըուշանիկ .
 Ամենայն աչք զիւր ազնաս ոգբայր 'ի մի անունն Հայկակ :

Անգ զայրիկ մի յողջն եւ յաշխարհնս յամալ միմտանց ,
 Ի բանինն ապա սփոփեալ հօրն յիմաստուն եւ սբրաակըր ,
 Եւ 'ի պարգևան երկնաւորս ակտաւար յազմանակն
 Թաղեալ ըրուզըս սբրոնց , յառաջագէ՛մ խաղային լուս ,
 Դրընդինն ոտնց եւ շխահին զննուց եւեթ գոյր լքանիկ :

Եր ըզինի ախիտն Հայոց եւ ամենայն քաղաքն ելեալ ,
 Ընդ նրմին եւ բամբշանի շինականն' մարք եւ հարսանք ,
 Երկտասարգք եւ կուսանք , ծերք եւ մանկաթ' կայտառ երամ .
 Ի ձայն թըմբկաց եւ փողոց , յերզըս փանդաւնց եւ խաղաղաց
 Ընդ առալ զան պըստեալ ծաղկանց եւ թաւ ստոց յաբրս .
 Պարաւար 'ի ծոփ ձեւին , յտփնն 'ի թինգ հարեալ կայթիւք
 Նուազինն զփայլականքեր զոսկի ազնւն յազմօղ սկալին ,
 Ըզհայրն Հայոց եւ ըզՄայր եւ զհամօրնն ազատագունգն ,
 Ըզքաղայազմ բանակին ըզգիւշազունսըն թորդոման :

Յաղմանակ հանդիսիւ մըտեալ այսպէս 'ի շէնն Հայկայ
 Ընդ գրունն ախոյեռք եւ գրասանգք կամարազարգո ,
 Անգ եւ զՄնոջ մայրն հայկազանց' հայատամեալց Դըշխոյ պտփեալ .
 Ջեօթն օր օտն զնծութեան եւ հարսանեաց եւ խընջոց
 Խըմբեցին յերգ եւ 'ի քնար եւ 'ի բամբիւռն պարանցեկք
 Գեղեցկոսն եւ աչազեզ կուսից , աշխոյժ պատանեկաց ,
 Նորամուտ հարսանց մըրմունջք եւ փեսայից զուարճացելոց :
 Արուսեակ քառասնօրեայ մընայր սըզոյ տայերն եկց ,
 Հայկանոջ մէն մայրնուկ մընչէր 'ի հրանտ իւր անձկալի ,
 Կոչ ուրօսին աննիր սիրոյ զտիւ եւ զէշէր յիւր մըլիմթար ,
 Եւ սփոփել հնարեր ըզուրգ նըմանակն ազիւր Ըլուշանկան :

Չայն աւարս եօթանց փեհազն յազմօղ բաշխէր աւատապէս
 Պարգեւս ամենեցուն , եւ զհարազատսըն իւր յաւեա
 Մեծապատիւ մեծարեալ , եւ զքաղազունգ զարմ հիւսփոփ ,
 Համբուրասեր ողջունիք 'ի հրաժեշտի կացուցանե
 Գոհութեամբ արձակելով զմէն մի յաշխարհ իւր եւ 'ի տուն :

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ ԻՆՉ

Ի ՎԷՊՍ ՀԱՅԱՍՏ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք Ի Ն Չ

Ի Վ Է Պ Ս Հ Ա Յ Կ Ա Յ

Սահաւքս 'ի բազմաց եւ հակիրճ տեղեկութիւնք զհարեւորագոյնից ինչ եւեթ սկիւմայ առ հարկի 'նշանադրեալք՝ ոչ 'ի գիմախօսել կան մտահաճութեանց, այլ թերեւս յանրապիւր զմեզ առնել յուղղատեսն աչս ներող լսելութեան, որ զխնցէ դէթ նախ քան զամենայն ինչ խորել զքերթողաբար պաճուճեալ փրկասանութիւնն՝ ոչ միայն յառաւանդուտոյ զարդապետութենէ հաւատոց եւ կրօնից, այլ եւ 'ի գիտնական ճշգրտաբանութենէ ամենայն հմտութեանց: Այսպիսի ինչ արւեստ ծանօթս՝ ժամանակին թողումք դատել զգործս, եթէ գուցէ ինչ սմին տպանի:

Ի Դ Բ Ա Ի Ա Գ Ն Ա . 10 .

Հրեշտակ Հայաստանեայց . — « Երբժամ բաժանեաց Բարձրեանք զազգս ամենայն, որպէս սիսեայ զորդին Ազամայ, կայրոյց սահմանս ազգաց ըստ թուոյ որդւոց Աստուծոյ » . — Եղն ընադիրն առ « Ըստ թուոյ Հրեշտակաց Աստուծոյ » . Բ Օրէն՝ Լ Բ 8 . — « Ի բաժանել ազգացն եւ 'ի խառնակել ընդուացն եւ 'ի ցանել որդւոցն Ազամայ՝ կարգեաց սահմանս ամենայն ազգաց ըստ թուոյ Հրեշտակաց Աստուծոյ » . Լ . . . . . Ե Գ Բ . Ե Լ 224, 258 : — « Ըստ գրոց սրբոց զՀրեշտակս արբանեակս գիտեմք յօգնականութիւն մարդկան, ազգաց եւ Թագաւորութեանց, ըստ այնմ զոր տակն, Թէ կայրոյց սահմանս ազգաց ըստ թուոյ Հրեշտակաց Աստուծոյ » . Ե Գ Բ Ի . Ե Լ 107 : — « Իշխան Թագաւորութեանն Պարսից . . . Իշխանն Պարսից . . . Իշխանն Եւնայ . . . Միջայիլ իշխան մեծ՝ որ կայ 'ի վերայ որդւոց Ժողովրդեան քոյ » . Դ Ե Ի Է Ժ . Ժ Բ :

ԱՆԴ, 37, 47.

Հսկայ կամ սկայ, ըստ հնոյ արեւելեան տեսութեան, որպէս եւ ըստ Մարաբասեան վաղեմի պատմութեան ազգիս, ոչ նշանակէ միայն անձունի յազմանդամ այր, այլ եւ հօր, քաղ, երեւեղ, նշաւաւոր եւ հոյակապ ընդ հասակին եւ 'ի շնորհս հոգւոյ եւ մտոց եւ սրտի: Զհնազայն իշխատակեալսն 'ի գիրս Մանգոյ (Ձ Կ . Ժ 8, 9) հմուտ Թարգմանք այնպէս իմացան եւ յեղին potens, robustus, որ է հօր, քաղ, հարուստ: Այսպիսի իմա ինչ բազում ուրիշ եւ 'ի քերթուածի

աստ զսկսյոք անուն, որպէս եւ զգիւցալն եւ զհիւսկն կամ զհիւստոյջ ոչ ըստ առասպելապատիր խոսան զհիշարանութեան, այլ իրբեւ ՚ի կարգ գրուածայ անցեալ, որպէս քաջալն, մեծ առաքինի, կարի աշ- նուական եւ նուիրական, ասասուածայն եւ աստուածարեալ անուն . յոր միտս վարի եւ առ բուն ստոյգ նախնիս մեր . ըստ որում եւ իբրս, յիբնոյ կամ յիբուսս, առ Յոնս, եւ ՚ի նոցանէ առ եւրոպացես, որք եւ divos եւ divinus եւս ասեն ՚ի նոյն միտս :

ԱՆԴ, 402-414 .

Մանիսան եւ Աստղիկ . — Որպէս եւ եւրոպացի պատմիչք յիշ- տակեն, եւ յազանէ՝ անգլիացի մատենագիրք բազմահատոր ակեղե- բական պատմութեանն, Հին աւանդութիւն է յարեւելեան ազգիս, նոյն եւ յազգի մերում, թէ ՚նոյի եղևն յիս շրջեղեղին երկու որդիք . ըստ մերոցս՝ Մանիսան անուն ուսար, եւ զուսար մի Աստղիկ, որ կոչս կոչցին . եւ Աստղիկն իրբեւ աստուածուկն ան պատուեալ ՚ի կատարս Աստղիկ լերին կամ յԱտտեղուծա ամուրն, որ եւ Աստղաբերդ, (Հին Հայաստ . էջ 110, Նոր Հայաստ . 188), կամ ըստ այլոց ՚ի Վարդս : Եւ կարեան եւս յանուանէ յիշատակին իրբեւ որդի եւ զուսար ՚նոյի առ Վարդանայ բարձրբերդեցւոյ եւ առ Միկեթարայ այրիվանեցւոյ յերկր- տասան գարու : Խորենացին ՚ի Բիւստանն Արքիշէտայ ասեալ Քանաչէ Աստղիկ զուն, քոյր Զուանայ, Տիտանայ եւ Յասեոսի, որ է ասլ զուսար ՚նոյի, համարակեր խաղաղարար Տիտանայ : Եւ ՚ի Հին գրու- զիբ գրիչոյս ինչ մատենագարանիս մերոյ՝ է պատասիկ մի անունն օրինակագրի, յորում յիշատակին երկդրեան, Մանիսան եւ Աստղիկ, ուր եւ ասի զնոցանէ՝ թէ միշտ թմրիզ եւ պարտի եւ զուսանա զիբն ընդ օգս : Տես եւ զոր Հ . Ինձիճեան մեր գրէ ՚ի Հնախօսութեան Հոյ- ասանեաց զան տեղոյ բնակութեան եւ գործոյ Աստղիկան : Թե- պէս եւ նոյն Հայր գտեալ ՚ի Հնապատում գիրս զՍոբրիս որդի Սա- տուանոսի ըստ արտաբնոց, փոխան նորս զիւրն Որբեր ասեն ուսար ՚նոյի : Բայց ՚ի նախնեաց մերոց չիք այգ տանգ, որպէս կոչս միւսն . — Իսկ զՏիրինկատար ստուգեալ գիտացաք Միքնկատար ծերմտեք ըստ առ ասիկան ՚ի գրչագիր Ուղեւորութեան մերոյ Հ . Ներսիսի Սարգի- սեան, յորմէ եւ ՚ի քաղաքական Աշխարհագրութեան մերոյ Հ . Ղեւոնդեայ Ալիանեան, (Թիւ 78) . որ ուղղագոյն եւս գտաւ ՚ի գիրս Տիրին- կատար ասացեալ ըսն զայժմուս ասիականն Միքնկատար : — Les anciens peuples de l' Orient connaissaient beaucoup mieux les temps reculés : ils avaient leurs traditions, leurs annales. Tressan, la mythologie comparée avec l'histoire. այս է, Նախնի ակեղե պատմիչ տեղեկա- գոյն հմուտք կին վաղմուտց ժամանակաց . գոյնն նոցա առանձինն ա- ւանդութիւնք եւ յիշատակարանք . Դրեւոսն, Դիոփոսոսն ընդ գտ- տաւելեան համարելու :

ԱՆԴ, 503, 520, եւ այլն .

Այրուճի, Հեծեալ . — Հնախօսք չմարանին զՏուութենէ Հեծեալ- զօրս . բայց յիշատակութիւն Երեմիարի եւ Հեծեալ, եւ նիգարոպա- թիւնն պատերազմիկ Չիոյ որ ՚ի գիրսն Յորայ՝ Հնապոյն ըսն զամենայն նուիրական մտանանն (ԼԹ 48-25), եւ Յակոբայ ժամանակակից նորս յիշելի լԵրեմիար եւ զՀեծեալ (Մննդ . ԻԹ 47), եւ երկուայք եւ հե- ծեալք Քարաւանի ուրոյն յիշատակեալք ՚ի կատարն, (ՄՁ ԺԾ, Լ, 4) :

այդ ամենայն բաւական են 'ի ցուցանել զիրացն հաստատութիւն : Եւ ոչինչ անհարկէ զասխարաց առհասարակ՝ ըտելութիւնն Հոմերի 'ի որովական մարտին, ուր չիք բնաւ յիշատակութիւն այրուածիոյ ըստ յոյն բնագրին եւ ըստ ստուգագէտ քննութեան հնագիտաց, այլ կառաց միայն : Զի ահա ի ռուկրեախոս լատին քերթող փիլիսոփոս, հմուտ հռմեարական քերթուածոյն, յայտնապէս հին դնէ զհեծեղութիւն քան զհառավարութիւն . (Գիրք Ե . 1296 . յազառ քնութեան արարածոց) . սակ :

Et prius est armatum in equi conscendere costas,
Et moderarier hunc frenis, dextraque vigere,
Quam bijugo curru belli tentare pericla.

Կախադոյն է զինուորին աշտանակել 'ի նիւս ձիոյ
Եւ վարել ըզնա սանձիւք՝ աջովն 'ի կռիւ շահատակեալ,
Քան 'ի կառւս երկաձիւս 'ի գոռ մարտեց մըխիլ Հանգէս :

Եւ Վոյզէն 'ի սոյն կարծիս հաւան եղեալ 'ի բազմահմուտ պատմարանութեան իւրում որ զբարուց եւ զհանձարոյ ազգաց, գրէ . Ni chez les anciens Grecs, du temps de la guerre de Troie, ni chez les Chinois, on ne voit aucun usage de la simple cavalerie. Il parait pourtant incontestable que la methode de combattre à cheval preceda celle des chariots. (*Essai sur les moeurs, chap. 1.er de la Chine, etc.*) այս է, Ոչ առ նախնի հելլենն՝ առ արովական պատերազման, եւ ոչ առ ճինս երեւի սոսկ հեծեղութիւն . սակայն անժխտելի թուի՝ թէ ձիամարտիկ զինուորութիւն կանխեալ է քան զկառավարութիւն . (Ճաւի զբարոյ . Գլ . Ե . զճիւսսփանէոյ) : Միլտոն եւ յառաջ քան զըրհեղին առ սկայիւքն 'ի վար արկեալ սակ զերիվարս . « Կէպ, սակ, զզէնն շարժեն, այլք զփրփրեքախ երիվարսն նուաձնն, արձակք կամ յօրի նեալք 'ի ազղմ մարտի, հեծեալք եւ հեռեալիք », եւ այլն . Կարոպ Դարսի . ԺԵ :

Առ հնագէտան աներկբայ կարծի եւս, թէ առ կարի հնգն չգոյր սուպատանգ, այնու զի չիք 'ի գրօշեալսն մինչեւ 'ի Թէոդոս : Բայց եթէ գոյր հեծեղութիւն յառաջ քան զկառս, առ իմէ չլինիցի եւ պարզադոյնգ իր առ ստրուք կառացն : Թերեւս եւ այսպէս եւ այնպէս հեծանէին, որ եւ այժմ առ մեզք երեւի ուրեք, եւ անտի իցնն գրօշեալսն :

Գրգուս լերինք . — Սովին անուամբ (Κορχούρα, գորգուս) յիշատակէ Ալեքսանդր Բազմամէլս առ Եւսերեսայ կամ Մինիկլոսի, զոր մեր թարգմանիչն հասարակ անուամբն Կորգուսաց լերինս սակ : Եւ Գռուոյ լեւան եւ Գրգուս նոյն ասին լինել երկրքեան հին անուանք ըստ Յովհ . Մամիկանենի (էջ 30) : Այլ Գռուս առաւել իմանամ զլեւմբուտ, որ եւ Մամբուտ, լեւան Կերրովթայ, որ մի է 'ի Գրգուս լեւանց անտի 'ի մեծայ : Վասն որոյ եւ առ հնութեամբ Ալեքսանդրի Բազմամէլսէ՝ անհիմն մտացածին գրօջք են Յովհաննու Մամիկանենին զՎախտանկայ որդւոյն, թէ « Փոխէ զԳռուս լեւանալուրն յանուան որդւոյն իւրոյ Դաէզուսայ՝ Գրգուս » . (էջ 30) :

Ի Դ Ր Ո Ւ Ա Գ Ն Բ, 200.

Քարաժաղ Արածանեայ. — Յայս կարիաշատահանն Եփրատայ մեա էր Մծուրք՝ հին տեղին. զոր տես 'ի Հին Հայաստան. ել 113: — Եւ աստանոր մի անգամ առ հասարակ լիցի ծանուցեալ, զի զոր ինչ եւ ա. նուանս վայրաց, աւանաց եւ քաղաքաց 'ի կիր առնուիք աստ եւ այ. լուր 'ի քերթածիս, ոչ եթէ ասել կամիցիմք՝ թէ այն տեղիք նոսքն ա. նուանք կային յայնժամ առ Հայկաւ. այլ առ հարկի շրջումն կամ փոխումն ժամանակի է, զոր եւ զգաստազոյն հանձարեղին Վերգիլեայ բազում ուրեք յիտալական անուանն արարեալ ցուցանեն քաջա. հմուտ քննարանք, եւ առ անհարկն հարկին անբարեք եղեալ. նոյն. պէս եւ Միլտոն առնէ անխիղճ 'ի ժՅ եւ ժԲ գիրսն, եւ անմաղաքեղի է:

ԱՆԴ. 277.

Ապահ որդի Հայկայ. — « Այլ եւ զնախարարութիւնն Ապահու. նեայ եւ զՄանաւազեանն եւ զԲզնունեանն՝ 'ի նոյն զուստացն Հայ. կայ (հաստատէ Վաղարշակ) ». Խարեն. Բ, 8): Արդէս զբնութիս 'ի Բաղայ թոռանէն Հայկայ եւ զմանաւազեանս 'ի Մանաւաղայ ուստեք նորա գիտեմք, այսպէս եւ զապահունիս յԱպահ ոմն անուն որդեայ նորա իմանամ եւ համարիմ, եւ զգաւանն յանուն նորա կոչեցեալ. զոր օրինակ զՄանաղկերտ եւ զխոսիտունիս 'ի Մանաւաղայ եւ 'ի Խա. ռայ յորդեայ նորին. եւ երեքեան իսկ առ երի միմեանց են գաւառքն, հաւանաբար յանուն երեցունց ուստերացն Հայկայ վիճակեալ բաժին:

ԱՆԴ. 893.

Թուխ գետ. — Այս Թուխ ըստ նոր Տաւեան աշխարհացոյց աստ. տակացն է, զոր համարիմ քննութեամբ ըստ կարի յօրինեալ մերոցն: — Ի հնոց՝ առ Թովմայի Արծրունեայ գտանի Թուխ մի՝ իջեալ 'ի ծով Վանայ, որ ԿԻ-ՆԷ րեւէ անուամբ կայ ցայսօր: Եւ առ Թովմանու Կա. Թովիկոսի, « Հասանէին 'ի ջուր ինչ գեղը մի Թուխ անուն »: Հ. ԻՆ. ճիճեանն մեր՝ զվտակն անցեալ ընդ Բաղէշ կոչէ վտակ Տիգրիսի, որ ընդ բազում ասաջս երթայ 'ի հարաւ: Եւ ամենայն աշխարհացոյցք, եւս եւ յեւրոպացւոց նորագիծք, գնեն անդ վտակս՝ որ խաղացեալ ընդ հարաւ՝ երթան անկանին 'ի Տիգրիս: Եւ Հ. Ալեշանեան մեր ('ի ԹԻԷ 76) գնէ երիս ձորս 'ի գաւառին Բաղիշոյ, որոց վտակք օժանգտեմն զՏի. գրիս, եւ գետ մի եւս Պիթլիս անուն կամ ըստ այլոց Պիլի- յաի, որ եւ այն ինչն է որ անցանն ընդ մէջ Բաղիշոյ: Նոյնն արձեալ ('ի ԹԻԷ 21) գրէ վասն նոյն գետոյ, թէ « Յարեւմտից հարաւոյ լերանցն Վանայ (Նեմրոստայ) իջանէ 'ի Տիգրիս »: Ապա եւ հարկաւ անցանն ընդ խաղ. րեալ տեղայ: Այդ վասն գոյութեան ջուրոց հոսելոց ընդ Բաղեանս 'ի հարաւ: — Իսկ վասն Թուխ անուան, թէպէտ եւ քերթութեան ուղիչ է փոյթ, սակայն մարթի թէ 'ի մի եւ 'ի նոյն կամ 'ի մերձաւոր տեղացն բղիեալ կրկին վտակաց, մին (Արծրունեայն) իջեալ ընդ հեւտա տեղի 'ի ծովն Վանայ, եւ միւսն ընդ հարաւ 'ի Տիգրիս, եւ երկոցուն նոյն իջէ յորջրբումն յաղբերականց անտի կամ 'ի Թուխ անուն մերձակոց գեղէն, որ եւ ձօտագոյն է 'ի վտակն Տիգրիսի քան 'ի գիւմուշն 'ի ծով անդ: Եւ ամենայն պատմիչք մեր եւ Հ. ԻՆճիճեան՝ զԹուխ գետը եւ զԹուխ գետակ յԱլզնիս գնեն. իսկ այժմու վտակն Թուխ (ԿԻ-ՆԷ րեւէ)

չմարթէ յԱղձնիս լինել, որպէս յայտ է: Զի թէպէտ եւ իցեն ինչ նըշ մարտիք ըստ ոմանց, այլ ոչ եւ հաւաստիք, ձգելոյ Աղձնեաց մինչեւ յայն ծովգերս: Իսկ Բաղէշ վկայեալ է լինել 'ի Սանոյ ձոր գաւառի Աղձնեաց, ուստի եւ ժողակքն զորոց են բանքս, ուստի եւ Թուխն յի նէն անուանեալ ըստ հատեան աշխարհացոյց ափստակիս մերոյ:

ԱՆԴ 'ի Բ, 889, եւ 'ի Գ 24.

Տեղի ճակատուն Հայկայ եւ Բեշայ, կամ որ նոյն է՝ Հայոց ձորոյն: — Քանզի զայգժ տեղոյ չիք ինչ յայտնի գրաւոր աւանդ առ հինսն, 'ի գիւտ այնր՝ մի եւեթ հնարք են. որ այն ինքն է՝ եթէ մարթ իցէ դատնել նախ 'ի սողոյց գրաւոր աւանդից գտեղի առաջնոյ բնակութեանն Հայիկս, զհազմական տանն ասեմ, ընդ որ խաղաքեալ արշաւէր Բէշ 'ի վերայ Հայիկն. որպէս զի ըստ այնմ ընթացից աստի անտի արշաւաւ նի նոցա՝ ճշգիւ գտակաւ 'ի վերայ կազոյք տեղոյն ուր պատահեցին միմեանց, եւ ըստ նմանէ՝ ճակատու պատերազմին եւ Հայոց ձորոյն:

Արգ ըստ հնարոյն եւ ստուգարան պատմութեանն Մար Աբասայ առ խորենացոյն, Հայկ նշկահեալ զբռնաւորն Բէշ՝ յետ աշտարակին չուէ գնայ իւրովն յերկիրն Արարազայ, որ միայն էր անուն բոլոր կողմանցն այնոցիկ հիւսիսի՝ որք ապա Հայաստան անուն ասին 'ի Հայկայ: Բնակէ նախ 'ի լեւոնոսին միում, շինէ անգ բնակութիւն, եւ ապա Թողեալ զայն Վազմայ (Թողն իւրում պատանւոյ՝ խաղայ գնայ յաբեւեւառս հիւսիսայ 'ի Հարք գաւառ, յարեւմտեան հիւսիսային ծայր ծովու՝ Վանայ, զորմէ չիք ինչ երկրայութիւն:

Իսկ արգ նախ՝ խոհականութեամբ խոհեմ եւ ուշիմ անն չէր մարթ 'ի յոյժ հեռաստան ուրիք թողուլ զմանկահասակ թոռնն. ուստի գուշակի՝ մերձ առ հայրն եւ առ հանն 'ի Հարք կոյս ուրիք լինել տանն Վազմայ: Թերեւս յարեւմտեան սարրոտս Արոտսի, կամ 'ի հարաւայինսն լինձաքիւրսայ, կամ մանաւանդ առ սարրոտոյք ինչ Սիմ լեբանց: Տեսցոյք թէ գտանիցի՝ ինչ գրաւոր աւանդ պատմական՝ 'ի նըպաստ այգր ինքնին հաւանական կարծեաց: Այլ ահա յայտնապէս իսկ ցուցանէ ետմն զարու պատմաբանն Սեբիոս զտեղի լեւոնոսինն՝ ուր շինեաց Հայկ զառաջին բնակութիւնն զայն՝ զառնն Վազմայ, որ եւ այն միայն է յայտնի գրաւոր աւանդ զտեղոյ խորքեալ կազմական տանն. ասէ. « Ի լեւոնոսինն՝ որ զառաջինն շինեալ էր Զրուանայ »:

Որում ձայնակցի եւ Մար Աբաս առ խորենացոյն՝ ասելով զվայրաց լեւոնոսինն, թէ « Յորում սակաւք 'ի մարդկանէ յառաջադոյն ցրուելոցն դագարեալ բնակիին »: Եւ նոյն ինքն 'ի վաղնիւց զրուցաց աւանդէ (Յ. 6), թէ առաջին 'ի ցրուելալսն յետ ջրհեղեղին լեալ է Զրուան, որ է Սեմ, եւ առաջին բնակութիւն կալեալ 'ի սարրոտս Սիմ լեբին՝ յանուն իւր կոչեցելոյ: Եւ դարձեալ միաբանի խորենացին ընդ Սեբիոսի, ուր յայտնապէս հարաւային լինել ասէ զնախարարութիւնն կազմական յասելն (Յ. 14), « Եւ քանզի զարեւելեայն եւ զհարաւայինն նուաճեալ (Աբամ)՝ 'ի ձեռն յանձնեալ էր երկուց ցեղիցս այսոցիկ, Սիսակեանցն զարեւելս, եւ որք 'ի Վազմայ ասնէն՝ զասորեւստանին, ոչինչ այնուհետեւ կասկած չգիտից ուստիք ունէր »: Եւ Սիմ լեանն յայտնի է յԱղձնիս լինել, եւ Աղձնիք՝ հարաւայինք առ Հայոցք եւ սիկիւս սահմանաց սարբաստանեայց առ նոսա: Եւ եւ խորով եւ Տրդատ ասին չորս կողմնակալ կարգեալ. զՍիւնեաց նահապետն՝ ընդգէմ արեւելից, զԲուզարացն՝ ընդգէմ հիւսիսոյ, զԱրգեղ տանն՝ ընդգէմ արեւմտից, եւ չորրորդ զՎազմայն՝ յայտ.

նուպէս ընգրկեմ հարաւոյ : Զնոյն գիրս տեղւոյ առ Սեմ լերամբք՝ հաստատեալ Սեբեոս եւ այլով բանիւ . զի զոր Խարենապոլսն ընդ արեւմուտս հիւսիսոյ առ երթեալ Հայկին 'ի սանէն Վազմեայ 'ի Հարք, ինքն առ « Չուէ գնայ անտի՝ եւս 'ի հիւսիստակողմն » . որ չարտարեք՝ եթէ Հայկայ յարեւելից հարաւոյ անդր երթեալ եր : Իսկ զի Խարենապոլսն առ ուրեք, « Յարեւելից կողմանէ զեզերը հայկական խօսից՝ կողմնակայ կացուցեալ Վաղարշակայ զերկու ցեղից նահապետութեանց՝ Սիսակիան եւ Վազմեայն », զկազմեայն իմանալի է զեզերը հայկական խօսից ըստ հարաւոյ կուէ ըստ նախիկ երկուց բանիցն, եթէ ոչ ընդ գիտութեան զքերթողահայրք գիտիցեմք կամ կամոյցեմք սանել : Զի յայտ է թէ ոչ յարեւելս միայն էին եզերը հայերէն խօսից, այլ եւ 'ի հարաւ եւ յարեւմուտս՝ ըստ նորին Խարենապոլս (Բ. 3) . « Ի ծայրս հայերէն խօսից կողմնակալ իշխան բնւոց եւ հազարայ յարեւմտից կուէ » : Եւ այլ ուրեք կազմեացին նախահարգեալ քան զԽորհուրդն՝ ոչինչ ցուցանէ առաւել արեւելային լոյն քան զայս լինել զի եւ Գրք գուռ լերինք՝ Վորդուաց լերինք ասին, որպէս տեսաք 'ի վերջ, եւ նախագասութիւնն այն ըստ նախապատուութեան է՝ իբրեւ հայկեան զարմ եւ ոչ իբրեւ առաւել արեւելեան :

Այլոցիկ նման գտանին եւ հանգամանք արշաւանի պատերազմս, եթէ մանր միս գիցեմք կարգի իրացն : — Երթեալ բնակէ Հոյն 'ի Հարք . Բէլ 'ի Սենարայ կամ 'ի Բարեշինէ պատգամ յոչ ընտրեք ոմամք զորդին իւր առ նա՝ զալ 'ի հնազանդութիւն : Պատգամուրդն 'ի հարկէ 'ի Հարք գնան գտանեն զՀայկ 'ի Հայկաշէն : Արեւայ խիտ պատասխանի՝ անտի զէպ ուղիզ գառնան առ Բէլ : պատգամն անշուշտ գտեղի բնակութեան Հայկին . Բէլ առեալ զզորսն՝ 'ի Բարեշինէ խալայ 'ի վերայ Հայկայ, հարկաւ զպատգամատար որդին՝ եւ զորս ընդ նմա՝ եւ այլ եւս հմուտս տեղեակս ընդ իւր առաջարք ունեւով : Եւ յետ միանգամ անցանելոյ ընդ լերինս Մոկայ կամ Տնորեայ եւ մտա նելոյ յայրարատան երկիր՝ ընդ որ կողմ՝ եւ ուղիզ եր ճանապարհս իւր առ Հայկ ըստ փորձով գիտելոյ եւ վկայելոյ առաջնորդացն, ապա այնուհետեւ 'ի հարկէ եւ ընդ ուղորդ եւ կարճոյ ճանապարհն զիս 'ի Հարք յարեւմուտս հիւսիսոյ, եւ ոչ թէ յարեւելս հիւսիսոյ՝ առ 'ի վեր տիւ սպա զարեւելիք ծովուն եւ գառնալ զհիւսիսիս յարեւմուտ՝ եւ երթալ գտանել զՀայկ 'ի Հարք . քանզի եւ ի--Բայ իսկ ետանել 'ի սահմանս Բախտ-Բեան Հայիկ ըստ վկայելոյն Մար Արասայ . (Խարեն. Ծ. 11) : Եւս առաւել անդեպ է զոր Վախտանի Վրաց պատմիչն ասէ, թէ ընդ Արարատական եկն Բէլ 'ի վերայ Հայկայ 'ի Մասեոյ ոտն : — Ի մերձենալ արշաւանին Բելայ 'ի տունն Վազմեայ, որ հարկաւ 'ի վերայ ճանապարհս ախտանեան բանակին եր՝ մտ ուրեք 'ի հարատակողման Հարքայ ըստ արգ իսկ ցուցելունս, փախտական գնայ Վազմեա առ Հայկ, քաջընթացս 'ի հարկէ առաքեալ յառաջ քան զինքն եւ քան զժամբարաւ կարասան բանակի եւ աղեի իւրոյ՝ որոյ առաջնորդէն : Ըսեալ Հայկայ 'ի նմանէ զթօմն, խաղայ եւ ինքն անշուշտ յայն կողմ՝ ուտաի գուշակեր, մանաւանդ թէ յայտնի իսկ տեսաներ, զայ Բելոյ զէպ ուղիզ ընդ տունն Վազմեայ 'ի վերայ իւր : Եւ այսպէս զայ հաստն է յեր ծովակի միոյ - (Բ. 1) Է--Է+ - Էի եւ ձկուիք մանուկք 'ի նման : Եւ անգուտս յառաջ անցեալ բովանդակ ասպարեզս՝ պատահէ Բելոյ եւ տայ ճակատ . եւ այն վայր է անգի ճակատուն՝ զոր խնգրեմք, եւ նոյն Հայոց ձոր :

Արգ երկրիցն այս բանակք, մին 'ի հարաւոյ կամ յարեւելեան հարաւոյ եկեալ եւ յարեւմուտս հիւսիսոյ ծովուն գիտեալ 'ի Հարք, եւ

միւսն անտի յարեւմտեց հիւսիսոյ ծովուն 'ի Հայկաշինէ' 'ի հարաւ կամ յարեւելեան հարաւ ընդ ստալ աշապարեալ նորս, ուր հանգիւմին միմեանց, եւ ուր խառնի նոցա պատերազմն: — Ըստ վերոյգրեւորց կարգի, անշուշտ թուի թէ առ հարաւային ստորոտովք լինձաբիարս լեբինն, 'ի մէջ սորա եւ Արտոսի' որ շքապատեն զձորն, որպէս նկարագրէ Մար Աբաս զտեղի ճակատուն, միջոց ինչ դաշտաձեւ՝ լեբանց բարձրադունից: Անդ 'ի դէպ է պատահել նոցա, եւ ոչ թէ յարեւելս հիւսիսոյ Վարազայ եւ յեզերո Հառչակ ծովակի, որպէս կամին ոմանք, առ 'ի դատանել եւ անդ զծովն ազի յիշատակեալ 'ի Մար Աբասայ:

Եւ սակայն ընդդէմ է այդ հասարակաց կարծեաց, որ ըստ կարգի պատմութեանն Մար Աբասայ զՎանայն իմանան ծով: որոյ ջուրցն ազուծիւն սաստիկ՝ սեփականեալ է նմա զանունն ալ ծով եւ ձկունքն մանուկք՝ յայտնի է աշխարհածանութ մասեինն: Իսկ ծովակ կոչել սորա անդ՝ ոչինչ ստնանէ հասարակաց կարծեացն. զի ամենայն միջերկրեայ լիճք՝ ծովակ կոչին առ մեծի ծովուն. եւ առ Մար Աբասաւ, եւս առաւել առ Հայկաւ, կարի փոքր էր ծովն Վանայ, եւ երթալով առ ճեղեալ եւ մեծացեալ է, որպէս ամենեցուն է յայտ: Եւ նոյն պատմագիր յետոյ ուրեմն ծով եւս կոչէ զնոյն ծովակ, որպէս տեսցի այժմ՝ յառաջիկայդ:

Եւ հաւաստիք ստուգութեան հասարակաց կարծեացն, թէ արդարեւ ծովն Վանայ է սասցեալն 'ի պատմութեան պատերազմին Հայկայ ծովալ ալ՝ յայտնի տեսանի եւ անտի, զի նոյն Մար Աբաս կամ խոնկեալքն 'ի ճառելն զչինութիւն Վանայ ասէ զԷմիրայնս. « Գայ (յետ մարտին Արայի) հասանէ յարեւելից կողմանէ յեզր ծովալն առ... յեզր ծովալն... զեզրը ծովակին » . ուր եւ շինեաց իսկ զԷմիրամիկերտ, որ է Վան կամ Աբան՝ առ ծովուն Վանայ եւ ոչ Հառչակայ, առանց ուրուք երկրայելոյ: Իսկ արդ խորենացին մինչեւ ցայտ տեղի պատմութեան իւրոյ երկուս եւեթ ծովակս յիշատակէ, զծովակն պատերազմին՝ որոյ ազի են ջուրք՝ սասց, եւ ըզծովակն Գեղամայ՝ զորմէ ոչինչ ասէ. այլ յայտնի է ամենեցուն, զի Գեղամայ կամ Սեւանայ ծովակին քաղցր են ջուրք եւ հասարակաց ըմպելի: Ապա ուրեմն՝ յօգիւն ասել խորենացոյն յէր ծովալն առ... յայտնապէս տայ անտրկել յայն ծով զոր յառաջ յիշատակեալ է ալ ծով անուամբ նմին սեփականաւ: Ապա նոյն ծովն Վանայ է՝ զոր առ պատերազման եւ առ Էմիրաման յիշատակէ. ուստի եւ Հառչակ ծովակ քնաւ 'ի բաց անկանի 'ի պատմութեանէ աստի պատերազմին, եւ հարկ է իմանալ զծովն Վանայ, եւ զտեղի ճակատուն՝ զՀայոց ձոր՝ զեզրըք ծովուն, եւ այն 'ի հարաւակողմն նորին ըստ նախկի բանիցս քննութեանց:

Եւս առաւել յայն արեւելախառն հարաւակողմանս ծովուն պատահէ ըստ քերթածիս պարտութեամբ հալածական վարիչն բելխանց, եւ տեղին ուր վախճան լինի մարտին եւ ուր անկանի Բէլ՝ որ է ասել զառաւան կամ մանաւանդ փոքրիկ վիճակն, եւ ըստ Յովհաննու Կաթողիկոսի յարաւանսն՝ Հայք, որ տասցեայն է Հայոց ձոր, եւ Գեղեզմանքն: Փոքր մի այսր յարեւմուտս կոյս, կամ փոքր մի անգր յարեւելս, բայց միշտ զհարաւով ծովուն, գնել զտեղիս՝ ոչինչ մեղեցէ վրացս քերթածիս, որ ոչ ճշդիւ զստորոտս Սիմ լեբին կամ զլնձաբիարայ ասէ Հայոց ձոր կոչեցեալ, այլ առհասարակ զկոթարայ տեղի՝ մինչեւ ջոր վայր եւ Հայածական տանի զբելխանս: Տարցի ջոր վայր եւ կամք իցնն ումիք, մինչեւ յարեւմտեան ստորոտս Վարազայ նմին ստապարես: Բայց յոյժ հաւանութեան է թէ նախ անձուկ իմն վայր

էր Հայք եւ Հայոց ձոր անունն, եւ ապա ընդարձակեցաւ : Սակայն զառաջին պատահումնն եւ զբախել մարտին, ըստ վերայգրեւոյց ցուցմանց, ոչինչ խղձնով զնեւ յարեւմտային Հարաւակողմանս ծովուն, առ Վազմեայ տամբն, զարեւելեան Հարաւային ստորոտովք Սինն ըրանց :

Աստ միւս եւս մեզ հզօր փաստ առ Սիմ Երամբքն լինելոյ Վագմեայ տանն, եւ յարեւմտեան Հարաւակողմանս ծովուն պատահելոյ մարտիցն Հայկայ՝ ինքնին ընդ առաջ ելանէ : Այն զի յետ կռուոյն եւ անկանելոյ Բեկայ՝ Սերբոս եւ Խորենացի, մանաւանդ Թէ Մար Աբաս, Դառնուլ ասն Հոյայ, Կառնուլին Բախուլին Իւր՝ Ի Կոստան Խորուլու : Սերբոս գրեւ, Թէ յետ մարտին Հոյն Դոյնու՝ Ի տեղի իւր, եւ չըբաւ կալաւ զերկիրն Արարազայ . եւ ՚ի մահուն ժառանգելոյ զայն Վագմեայ : Կոստան զուգամայն եւ առաւել բացայայտ ասէ Խորենացին . « Չկին այսորիկ (մարտին) դառնալ ասէ (Մար Աբաս) Հայկին Ինչ Կելի Բախուլին, եւ Վագմեայ Թոռին իւրում բազում ինչ յանկածէ պատահողքն պարգեւեաց, եւ յիւրոց ընդծնաց արտ անուանինս . հրատեղէ զնոյն սեղիք ընտելութեան ունել նմա զառաջնոյ իւրոյ տանն, եւ ինքն երթեալ զագարէ յանուանեալ տեղին Հարք » :

Արգ, Սերբոսի Կելի Իւր եւ Երկիր Աբասայ ասել զայն՝ յոր նախն ինչ եկեալ էր, եւ ապա զարձեալ ժառանգեցուցեալ Վագմեայ, եւ Խորենացեայ մեկին եւս Կոյն Կելի եւ առաջին Կոստ Կոյն, եւ անընդմիջաբար զՎագմոս ՚ի մէջ բերել եւ ՚ի նոյն տեղի նառուցանելն, յականէ յանուանէ զկազմեական տունն յայտ ասունն : Ապա Թէ ոչ, որ այն նոյն տեղի ինչ . Հարք չէ, զի յետոյ ասէ զնա անգր : — Արգ, այս բանք Մար Աբայ եւ Սերբոսի, որ զայս երթն Հայկայ անգր յետ մարտին Դառնուլ ՚ի նոյն տեղի ընտելութեան առաջնոյ ասան ասն, յայտնի ցոյցս տան, Թէ պատերազմն ՚ի վայրաց կազմեական տանն սկսեալ եւ յառաջ անցեալ է Բախուլին ասպարիզը, որ է ասել բաւական կամ չափաւորապէս շատ, եւ ոչինչ այլ ասելի . եւ յետ վճարելոյ մարտին՝ զտեղին զայն յաղթութեան, ուր եւ Բեկն անկաւ, կոչելեալ Հայկայ՝ Հայք, եւ անդուստ անգրին ՚ի Հարք յիւրն Հայկաշէն գեմ եգեալ եւ ընդ կրուկ Կոյն Կելի Կոստ Կելի անգր՝ ուստի սկսան զմարտն, երթեալ է նախ ՚ի տունն Վագմեայ . եւ ապա յետոյ անտի գնացեալ զարեւալ ՚ի Հարք յիւրն Հայկաշէն :

Այդ աւաղիկ յերկուց հնագոյն պատմագրաց մերոց այսպէս հաստի լինել Թուրի . եւ հետեւութիւնն յայտնի է : Չի եթէ ըստ կարծեաց ոմանց կազմեական տունն յարեւել ՚ի Չարուանդ կամ Թէ եւ մինչեւ ՚ի Վորձայս էր, եւ տեղի ճակատուն առ Հառաւակաւ պատահեալ յարեւելս հիւսիսոյ Վարազայ, անմարթ էր ասել Թէ Հայի, որ ՚ի Հարքայ եկեալ էր անգր ըստ նոցա, յետ մարտին՝ անդուստ ՚ի Հառաւակայ յարեւելից հիւսիսոյ Վարազայ Կոյն Կելի Կոստ Կոյն տան կազմեական ՚ի Չարուանդ եւ ՚ի Վորձայս . այլ ասելի էր՝ խաղաց գնաց անտի յարեւելս կոյս կամ գէթ յարեւելեան հարաւ՝ մինչեւ ՚ի տեղի առաջնոյ ընտելութեան իւրոյ՝ ուստի փախուցեալ եկեալ էր Վագմոս յերեսոց Բեկայ : Եւ չգիտեմ Թէ մարթ ինչ էր յայնժամ ասել ՚ի նոյն Կելի, որ զմիանգամ յառաջագոյն հատեալ ուղղոյ ասի . եւ ՚ի կարգի բանին նոյն Թուրի անհարկել, Թէ նախ անգր զօրօքն եկեալ ինչ Հայի, անդ սկիզբն արարեալ մարտին, եւ ապա յետ այսորիկ անգրին ՚ի նոյն տեղին Կոյն Կելի Կոստ Կելի զճանապարհուան ընդ որ ՚ի Հարք գտանալը : — Այս ամենայն զկերպարանս հաւաստութեան Թուրի ունել :

Ոչ յոյժ հեռի ուրից յարեւմտեան Հարաւոյ ծովուն լինելոյ նշա

նաւոր անցիցն եւ տեղւոյն՝ վկայեն ցայսօր եւ անուանք ինչ եւ զբոլոր տեղեաց որ անդ, յիշատակք վաղնջական ականութեան : այս ինքն են Գեբեղովան ասացեալ վայր, եւ Բելւս՝ գերեզման Բելայ (Բելա) Իոն) համարեալ ՚ի բնկաց, նա եւ ՚ի բաղնջեցոց ոչ յոյժ հեռաւորաց, եւ Տււզ գիւղ՝ զորմէ առասպելեն, թէ ՚ի տանելն զգին Բելայ՝ անդ շող արեւուն անցեալ եղէ ընդ ծակ վերի նեախն : Իսկ Կեմրուս կամ Կե. բրովթ ընառն եւ ուղտաբարերն, այս ինքն կարծեցեալքն քարացեալ ուղտք Բելայ, առաւել մտ գտանին ՚ի Սիմ եւ ՚ի Հարք, յարեւմտեան ափունս ծովուն կալով : — Այդքիկ ասպէն զբոլոր են . բայց ՚ի պատ մական աւանդս՝ առաւել քան զկամամտածութիւնս նշանականք են, որք եւ ոչ զմին եւեթ յայնցանէ ունին յարեւելս Վարազայ առ Հառ. չտական իւրեանց :

Համաձայն այդքիկ է եւ միարան վկայութիւն բնակչաց կողմանցն եւ բնիկ Հայոճորեցոց, որոց յաճախ անտի ՚ի Վան եւ աստի անդր երթեւեկս արարեալ, առ հասարակ անցանել ասեն ընդ Արտամետ յարեւելեան հիւսիս քնարով յերթան, եւ յարեւմտեան հարաւ՝ յեկան : Զոր եւ բազում ինամով հարցաբնեալ ՚ի նոցանէ Հ. Ինճիճնանն մեր, յաշխարհագրութեան նոր Հայաստանի ՚ի գիւղորես հարաւակողման ծովուն քնէ զՀայոց ձոր, որպէս եւ գրեթէ ամենայն աշխարհացոյց առխտակք ազգայինք եւ եւրոպականք . զոր եւ իմ իսկ բազում եւ մանր հարցախորճիւ ՚ի բնկաց անտի ստուգեալ է :

Այսու ամենայնիւ ոչ յամառեալ պնդիմ իբրեւ աշխարհագէտ որ զգրից Հայոց ձորոյն . սակայն յայգմ ամենայնէ ցայս վայր ասացելոց հաւանութեանց մին եւեթ բաւական էր կարծեմ քերթողութեան յարգարանալ ՚ի ստեղծութիւն իւրում՝ յընտրելն զգիւղադոյնն առաջարկութեան խորհրդոց իւրոց, առանց ականատես վայրացն լինելոյ, որպէս եւ ոչ Դաստոյ՝ զորոց ՚ի քերթուածին իւրում խօսի :

Ի Դ Բ Ո Ի Ա Գ Ն Դ, 84 .

Ամբարիշտ հայհոյութիւնք Բիւրասպեայ, նա մանաւանդ մանկանն սատանայի, գիւրն որ յունկն նորա խօսէր՝ որպէս եւ յամենայն անհաւատից, մի ինչ ծանր ումք թուեսցին . զի այնպէս վայել եւ հարկ իսկ էր նմա խօսել, եւ մեզ թէ եւ յոյժ ակամայ՝ գնել ՚ի բերան նորա . զի գեւ՝ ազնուագոյն ինչ քան զայգ եւ իմաստնագոյն թելագորել ոչ ունի . եւ նմա տալով ճառել զայդոսիկ՝ միտս սամբ իմանալ թէ սա սանայականք են եւ նմա միայն վայելին : Եւ զի որպէս բռնաւորութեան ընդ օրինաւոր տէրութեան մրցումն է ՚ի բոլոր քերթածին, նայնպէս եւ ամպարչտութեան՝ ընդ ճշմարիտ աստուածապաշտութեան . եւ առանց զայն՝ գոնէ չափաւորապէս՝ ցուցանելոյ ՚ի բերանոյ Հանգսակին Եշի եւ Ատուծոյ, չէր ՚ի դէպ զայս ՚ի մեջ բերել : Ի տարերս չէր լոյս առանց խաւարի՝ որ անմեկին ընկերն է նորա, եւ ՚ի լինելութեան էից անգրասիկ է քան զնա եւ սկզբնագոյ . եւ յարուեստի նկարչութեան չէր ձեւ եւ դեղ առանց ստուերի՝ որ շուք եւս ասի յոյժ վայելապէս : Եւ օրինակ առաջի կան հուշակաւորքն Միշտոն եւ Էաթուգիան, յորոց առաջինն ՚ի Վորուստ Դրախտին՝ ՚ի բերան սատանայի եւ գիւաց, եւ երկրորդն ՚ի սուրբ եւ նուիրական քերթածին (Մուրիւր) (գիրք ծ.Ձ) ՚ի չքթունս Հիբրոկիլի՝ չարագոյնս եւ սաստկագոյնս տան Ժայթեւ ընդ գէմ՝ Ատուծոյ եւ բարեպաշտութեան հաւատոցս եւ կրօնից :

Անօրէն է որ ընդգէմ օրէնս կարկատէ. — Ընդգէմ օրէնս՝ իմա հա-
կաուսիս, խափանիչս եւ խանդարիչս բնական եւ աստուածագիր կամ
աստուածատուր օրինացն, որ ոչ այնչափ յաղականացու տախտակս
կամ ՚ի գիրս գրողմեալ են, քան թէ ՚ի տախտակս սրտից մարմնեղէնս
հոգւով: Չի գիցն սղանանէ՝ առ սգիտանալոյն կամ թիւրերոյն կամ
վարանդի լինելոյն, այլ հոգին կեցուցանէ, որպէս աստուածնեղն
գիրք ուսուցանեն: Եւ զի «Մի է օրէնագիր եւ գառաւոր» (Յափ. Գ, 12),
եւ միայն՝ որոյ օրէնքն ոչ երբէք եղծանին կամ գերեւին, եւ բանքն ոչ
ուրեք ընդ հակառակս ելանեն միմեանց:

Ի Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ն Ե, 110.

Ը Բ ն ն ե ա ր. — Հնապատումն Ուրէն գրէ (Հնախօս. հատ. Ծ էջ 309)
Թէ Սենաար կամ Սեննաար սուրբ գրոց (Եննդ. ԺԾ, 2), որ եւ Սե-
նար, « Թարաբացաց կոչի արդ Սինեար »: Իսկ Ս, որպէս յայտ է, յա-
րեւելից լեզուս յաճախ Ը է, եւ նոցայն Ը առ այս ՚ի Ս փոխեալ. —
(Նուիրոս ֆերարիոս (պատմ. բարուց եւ կրօնից ազգաց) զբարեկացաց
գրէ. « Այս աշխարհ ՚ի հռուսն Ը ինար կոչէր »: — Եւ Փ. Գ. Պէտկ.
ման, ՚ի ճառս նորին յարեթական ազանց՝ զանուն տեղւոյդ մշտ գրէ
Սինեար (Sinear):

Ի Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ն Զ, 287.

Բէլլ պատուիրէ իւրոցն զգոյշ լինել չապանանել զՀայկ: Ոչ ՚ի բմոց
ինչ է այդ ստեղծեալ. Սեբիոս (էջ 5), աւանդէ, թէ կամեր բմբանել
գնա. զի մի, ասէ Բէլլ ցՀայկ, անկէս ՚ի ձեռս մանկուոյ իմոյ եւ մե-
ռանիցիս:

Որս հայկեանց. — Նախնի զօրապետաց սովորութիւն էր այն յա-
ճախ՝ առ ՚ի ժիր եւ կիրթ ունել զօրականն. օրինակք բազում են ՚ի
պատմութիւնս ազգաց. ՚ի մերոցս տես զՄանուէլ զօրավարէ ՚ի Բիւ-
զանդ. էջ 252:

Ի Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ն Է, 602.

« Ի սոցանէ ասն լեալ գնահապետութիւնս Մանուաղեան եւ զԲըլ-
նուսեանց, եւ Որդունին անուանեալ: — Որդունին անուանեալ՝ որ ՚ի
նաւակացն Հայկայ » (Խորեն. Ե, 12. Բ, 8): Տես զոր ասացաք զՄար-
հայ ՚ի Դրոսազ Բ. 277. զի գնոյն եւ աստ իմանամ Որդի սմ անուն
զուսակ Հայկայ, փաղաքաբար յայդ անուն կարգացեալ ՚ի ծնողացն,
եւ իսկ անուամբ Հայկակ:

Ի Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ն Ը, 1144.

Ճապաղքն ասացեալք ՚ի յատակս Եփրատայ, ազգ ինչ ձկան է՝ ըստ
զաւառացւոցն բառի. որպէս երաշխաւորէ մեզ արտօմական պատմու-
թիւն Տեառն Մեարովայ Թաղիագեանց:

Ի Դ Ր Ո Ւ Ա Գ Ն Թ, 187, 612 եւ այլն .

Քաջբերունիք եւ Գնունիք մի եւ նոյն տեղի են . առաջինն ըստ յեւ-
նոց, երկրորդն ըստ հնոց : (Տես Հ. Ինձիճեան . Ստորագր. հին Հայաստ .
էջ 126) : Վասն որոյ խառն վարին 'ի քերթուածիս :

Ի Դ Ր Ո Ւ Ա Գ Ն Ժ, 677 .

Շաթապուհան 'ի նկարագրութեան զուարճութեանց Արքայութեան
կամ Գրատիտի երանելի առաքինեացն, գրէ . Les eaux, les arbres, les
fleurs de ces champs inconnus, n'ont rien qui ressemble aux nôtres,
hors les noms: c'est le charme de la verdure, de la solitude, de la
fraîcheur de nos bois, et pourtant ce n'est pas cela; c'est quelque
chose qui n'a qu'une existence insaisissable, etc. *Châteaubriand, les
Natchez, liv. IV.* « Զուրք, ծառք, ծաղիկք անծանօթ վայրացս՝ բաց
յանուանցն ոչինչ այլ բերեն նմանութիւն զմերոցս . հեշտութիւն իմն
է դաւարեաց, զանխուլ ամայութեան եւ առզուութեան մայրեացս, եւ
սակայն ոչ է այն . այլ այնպիսի ինչ է, որոյ էութիւն իմն է անհասա-
նելի », եւ այլն . Շաթապուհան, 'ի նախ . գիրք Դ . տես անդ զբովանդակ
նկարագրութիւնն :

Ի Դ Ր Ո Ւ Ա Գ Ն ԺԱ, 18 .

Միմ եւ խոյթ լեռան, երկդեան անուանք զնոյն յայտ առնեն .
Միմ՝ հնազոյն անուն է, եւ է մասն ինչ Տաւրոս լեռանց, որ 'ի հելլէ-
նականէն 'ի մերս Յուլ թարգմանի : Խորեն . Բ, 8 . Հ. Ինձիճեան . հին
Հայաստ . էջ 70, 71 :

ԱՆԴ, 19 .

Լեռան Գրգուռայ, իմանամ աստ զՆեմրուտ կամ Ներրովթ լեռան,
ըստ որում եւ 'ի վերդ ակնարկեցաք Ս. 822 . որ եւ մի է 'ի նշանաւո-
րաց Գրգուռ լեռանց, եւ ինքն իսկ Գրգուռ ասի : Տես Հ. Ինձիճեան,
Նոր Հայաստ . էջ 178 :

ԱՆԴ, 635-664 .

Այս նկարագիր Հայկանուշայ 'ի զինուորել երեւելի հասակին ա-
ռաջի երկուց ընտանի եւ մտերիմ նմանասերիցն, որպէս 'ի միտ առ-
նուլ է յայտնապէս, ոչ 'ի ցուցանել կայ աստ զառոյգ գեղեցկութիւն
մարմնոյն եւ անգամոցն, այլ զհարուստ առուզութիւն հասակադեղ
սկայաբերձ անձինն առ համազգեօքն . զի ըստ այնմ՝ եւ մեծի հոգւոյն
եւ սրտին արութիւն ծանիցի, որպէս 'ի դէպ իմն եկեալ պահանջէր
յառաջիկայ գործ արուորական շահատակութեանն, եւ յոր զմին
յժԳ գրուագին :

Շաթապուհան զգեմական կենացն Ադամայ եւ Եւայի Միլտոնի սակ-
C' est ici le lieu de remarquer que, dans la peinture des voluptés, la
plupart des poètes antiques ont à la fois une nudité et une chasteté qui
étonnent. Rien de plus pudique que leur pensée, rien de plus libre
que leur expression: nous au contraire, nous boulerersons les sens en

ménageant les yeux et les oreilles. D' où naît cette magie des anciens, et pourquoi une Vénus de Praxitèle toute nue charme-t-elle plus notre esprit que nos regards ? C' est qu' il y a un beau idéal qui touche plus à l' ame qu' à la matière. Alors le génie seul, et non le corps, devient amoureux ; c' est lui qui brûle de s' unir étroitement au chef-d' œuvre. Toute ardeur terrestre s' éteint, et est remplacée par une tendresse divine : l' ame échauffée se replie autour de l' objet aimé, et spiritualise jusqu' aux termes grossiers dont elle est obligée de se servir pour exprimer sa flamme. (*Génie du Christianisme. liv. II. chap. III.*) այս է, նկատելի է աստանոր, զի 'ի նկարագրութիւնս հեշտալեաց առ յարժանի նախնի քերթողաց՝ զարմանալի իմն մերկութիւնս եւ ուղբախճութիւնս միանգամայն գտանին : Չիք ինչ պարզեշա քան զվտանս եւ ոչ ինչ համարձակ քան զբանս նոցա . իսկ մեք ընդ հակառակին՝ զգուշացեալ առ չաջ եւ ականջաց՝ գրգռելք զգոյությունս : Ուստի՞ ինչ այս պատշէտ լիք նախնեաց, եւ զհարգ է զի Արքայիակ Գրաբսիակեայ բնառ մերկանգամ՝ զվտա մեր յափշտակէ քան զաչս : — Վասն զի գոյ Գեղեցիկի իմն մտաւորակն, որ քան 'ի նիւթ' 'ի հողին մերձենայ . յայնժամ հանձարն եւեթ, եւ ոչ մարմինն, հարկանի 'ի սէր . նա կաթաղի լինի 'ի գեղ չքնագին, ամենայն երկրաւոր ետանգն շինանի, եւ երկնաւոր իմն գուծ խանդակած փոխանակէ զնա . եւ անդ ոգին ջերմագուծ զարիւղեաւն եկեալ՝ հողիացուցանէ եւ զԺանձրութիւն անգամ ձայնին սրովք հարկի յայտնել զվառուսն իւր . (Ոգի արեփակաւիւն . Գիր Բ . ԳԼ . Գ) : — Որոյ նախանձելի են նախնեացն բնական անմեղ ա խորժակք՝ յորում կարգի առաջին են սուրբ Գիրք եւ Համբարս, եւ ընթերցանելեաց նոցին փափաքելի են ականջք եւ միտք յասակ պարութեան :

Che se taluno per soverchio d' austerità si dolga, che le arti belle, affine di rendersi gradite alle fantasie ed a' cuori degli uomini, bisognino circondare la spiritual Bellezza di fregi troppo leggiadri, e mentre mirano all' animo trattengano il senso, è discreta cosa osservare, gli innocui dilette del senso, della fantasia e del cuore essere anch' essi nell' ordine della Provvidenza, la quale tanti allettamenti profuse Ella e mantiene nella natura ; e dove come questi, così quelli dalle Arti esibiti non ci sono scala a salire ad un Bello più sublime ed intero, esserne in colpa la pigra o distratta disposizione del nostro spirito. *Talia, principj di Estetica, parte prima.* այս է, Եթէ որ առ ասելովք խստութեան արանջեացէ, զի գեղեցկութեան արուեստաց առ 'ի հաճոյ լինելոյ երեւակայութեան եւ սրտի մարդկան՝ պիտի զիմանալի գեղն չքնաղ զարդուք պաճուռնել, եւ զի 'ի յառնն 'ի հողին՝ զգոյությունս ըզբսեցուցանեն, խահականութեան է նկատել՝ զի անզնառ հաճոյք ըզգայութեան, երեւակայութեան եւ սրտի 'ի կարգի աստուածային ինա . մոցն են եւ նրա, որոյ այնքան հեշտալիս հեղեալ զեղեալ եւ անուցանէ 'ի բնութեան . եւ յորժամ բնականք՝ որդէս եւ արուեստականք՝ ոչ վերացուցանեն զմեղ ոտն առ ոտն 'ի բարձրագոյն իմն եւ անտխելի գեղեցկութիւն, հեղգութեան կամ ցնորելոյ ոգուցս է մեղ . Դուլս, Օրէն Գեղեցիկի, Դաս աստղին :

Ի Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ն Ժ Բ - Ժ Զ .

Վասն ժամանակին որ 'ի հնգուսին գրուագագ՝ չէ ինչ անգէղ յուշածել զգրեալն 'ի նշանաւոր քննարանէ ուսմանէ ժամանակին . Ե Գ Ի .

տակ եմք, ասէ, զի ժամանակ յարում յոգնախուռն են զէպք բազմապատիկք, կարճագոյնն է միշտ յաչս երեւակայութեան ։ Ընէլել, հանդէս Խաբերական Գրականութեան . յազգս Մալթեիի Ընդդէմը . Զի եւ մերձ յերս կատարածի քերթածաց՝ ոչ յանգէպս քնչ համարեալ է երազ եւ կուս եւ խիտ գիպուածոց ճեպ, այլ նման յոյժ բնութեան իրաց մեծամեծ եւ տաղնապողական վտանգից եւ աստկութեան եւ աղողակութեան գիւցազանց :

Ի Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ն Ժ Դ, 221-252 .

Որոց աւելի իմն թուիցին զիջմունք եւ բանաբանացութիւնք Բեւլայ առ Հայկ՝ յուշ լինց նոցա նախ, թէ ՚ի մէն միում նուազի նկարի իւրաքանչիւր պայմանացն յարգ եւ պատիւ յաչս Հայկայ, որպէս եւ յայսմ վայրի գատերն նորա յաչս Բեւլայ, եւ հօրն պնդութիւն ՚ի չկամել զիջանել եւ ոչ յայն նուէր արութեան եւ գծոց սրտին : Երկրորդ՝ թէ որով խորամանգ խորհրդով հնարմացութեան գայ յայն Բեյ, որ եւ ՚ի Հայկայ ոչ զանխլանայ : Երրորդ՝ թէ յՆիխահանին Հոմերի քաննցս անգամ Ագամեմնոն յուսահատարար խորհուրդ առաջի գնէ աւագանւոյն, — թող զառաջնոյնուագին զկեզծն —, շքմարտապէս մեռնթափ լինելոյ բնաւ ՚ի մեծ գործոյ անտի պատերազմին եւ գաղտաբանաց լինել փախստեամբ, որ անհամեմատ առաւել վատութեան եւ վատթարութեան թուի, առանց օգուտ քնչ խորագիտութեամբ նկատելոյ : Չորրորդ՝ զի վախտանկ վրաց պատմիչ բաւական պատճառս տայ կեզծեացս՝ ասելով թէ ՚ի նմին իսկ ՚ի մարտի պատերազմի տեղուղն բանագնաց լիներ Բեյ առ Հայկ՝ գալ ՚ի հնազանգութիւն :

Ի Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ն Ժ Ե, 591 .

On place souvent dans les tableaux quelque personnage difforme pour faire ressortir la beauté de l'autre. Chateaubriand, le dernier Abencerage, Avis. այս է, Բազում անգամ ՚ի պատկերս եւ կերպարան մի անգեղեկայ նկարի՝ առ ՚ի զգեղեցկութիւն այլոցն լաւ եւս յերեւան տեսելոյ . Ըստիպութեան . Գրիլի Արեւիտեմ, Զեյնոյն :

Ի Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ն Ժ Զ, Ժ Զ .

Տաճար խորհրդոցն Աստուծոյ . — Փոքու իւր նմանութիւն յովիգեայ, որ յԱլլակերպութեանցն քերթածի (ԺԾ . 808) ստեղծանէ տուն մի կամ յարկ երկն քերցն Պարկայց, կամ տաճար բախտից . ուստի առեալ է յայնանպէս եւ վոյզէս ըստ իւրում հանճարոյն զգեւաբախտի տանն կամ տաճարի ճակատագրին ՚ի Հենրիականին (յԵրգ Է) :

Ի Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ն Ժ Զ, 12 .

Խառն ՚ի վերոյ անգնոց կամ անգանգք խաւարին . հելլենարար խճօց, Խառն, կամ ըստ լեզուիս մերոյ բնութեան առ ՚ի յօգել զճայնաւորն՝ Խառն . (անս գրեթեական ՚ի պէտտ զարգացելոց . 1408) . որ յայտնապէս ՚ի Խառն արմատոյ է, յորմէ եւ առ մեզ Խառն . օց՝ հելլէն ածանցութեան մասնիկ սովորական, օր՝ Հայացի :

ԱՆԴ, 217.

Յ-ը յանձնի միակշիւ արեւ, որպէս այժմ 'ի գարնային զուգորութեան ընդ հիւսիս եւ ընդ հարաւ. « խնամ հոգմ է հիւսիսի, բայց առ նուամբ աղջ կոչի » . (Արակ. Իէ, 16) . բոս առ այս ընթացից արեգական յարեւելից յարեւմուտս, որպէս թէ գէտքն 'ի Խրթինն կոչս, եւ աջն 'ի հիւսիսի :

ԱՆԴ, 423-426.

Ստիքն Արմինակայ՝ տեղի նուիրական պաշտամանն եւ խորհրդոց . Sacrosanctum veri et unius Dei cultum a patriarchis olim in locis, arboretis, locisque ad silentium et vacandum Deo opportunis, solere fieri. Hartzheim, *Explicatio fabularum gentilium, etc.* Michæa r. 15. այս է, « Ճշմարտի եւ միոյ միայնոյն Աստուծոյ պաշտանն սուրբ 'ի հուռն առ նահապետացն յանտառս 'ի մայրիս եւ 'ի վայրս քաջազեպս 'ի լուսութիւն եւ 'ի պարապմուննս աստուածայինս՝ սովոր եր լինել » . Հոյսոյ՛, Մէրիս-Յիս Կեիսնսսլիս առողելոց, է- այն . ՄԻԿ. Ե. 13 : Սմբն իրի եւ անախք յաստուածապաշտ թագաւորացն Յուգայ՝ զանաաան ոչ բառնային եւ տակաւին զոհէին 'ի նոսա եւս եւ Ճշմարտին Աստուծոյ :

ԱՆԴ, 688-692.

Ճշմարտտ աստուածապաշտս համարեալ է մեր միշտ եւ համարիմք զհայկազուննն մինչեւ 'ի Վաղարշակ, եւ ապա ընդ սմա մտեալ 'ի Հայոս զտարրապաշտութիւն, եւ յետոյ ուրեմն զկուսապաշտութիւն . յայն ինչ յեցեալ 'ի հաւանութիւն, զի սա ինքն 'ի թղթին գրելոյ առ եղբայր իւր Արշակ մեծ՝ վկայէ թէ յայնարհի աստ 'ի Հայս՝ « Ինչնս Գն Եւ յարմանս, իմա՝ որպիսիս ինքն ուսեալ զիտեր յիւրում աշխարհին 'ի Պարթեւս : Յայտ է զի որ զՆոյի եւ զնախնի նահապետաց հաւատան եւ զպաշտանն ունէին, նոցա ոչ մահեանք էին եւ ոչ դրօշեալք : Միւս եւս հինն կարծեացս՝ զոր Եզնիկն գրէ (էջ 229) . « Առ Սերուբաւ եղև, ասեն, սկիզբն հեթանոսութեան . ուստի յայտ է, թէ ցոյն վայր աստուածապաշտք էին, եւ Եկեղեցի Աստուծոյ 'ի սկզբանէ աշխարհի էր » :

ԱՆԴ, 694.

Արեւապաշտութիւն իմաստնագոյն մուրրութիւն . Alii plane humanus et verisimilius Solem credant Deum nostrum. Tertul. apolog. xvi. « Այլք առաւել մարդկավայելուչ եւ ոչ յոյժ օտար 'ի Ճշմարտութեան համարին ասել թէ Արեգակնդ իցէ մեր Աստուած » . Տէր-Ն. Էփոս. ԺԶ :

ԱՆԴ, 925.

Հեզ Վահան . տես Թովմա Արծրունի, տպ . էջ 86 :

Ի Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ն Ժ Է, 86 .

Զկուսութեան հիւսել ծաղիկ ընդ գեղեցիկ բողբոջն ընդ Հայկ . — Մի ուրուք միտք յԱստուծանն կուսութիւն ընթացի, զոր յաւէտ .

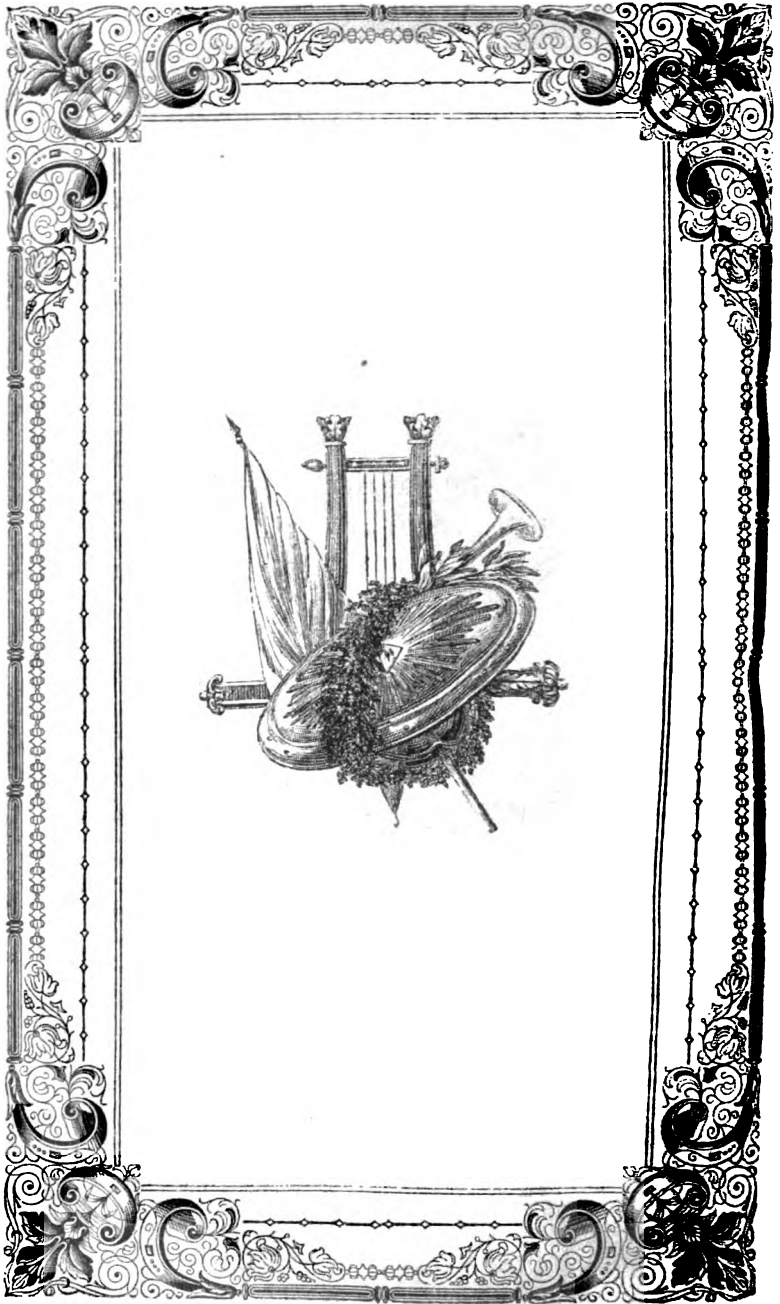
ԿԱՐՆԵՒՐ ՎՐԻՊԱԿՔ ՈՒՂՂԵԼԻՔ

ԷՁ	ՏՁՂ	ՍԻՁԼ	ՈՒՂԻՂ
83	5	չբարձր	բարձր
108	32	բարութեաց	բարութեանց
144	26	ախտանեաց	ախտանեայց
403	2	Ներողութ	Ներբողութ
491	19	Թորգոմայ	Թորգոմայ
495	16	յո՛ւն « օրայ	օրայ
555	23	յաղթութեաց	յաղթութեանց

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES

0315147738

